నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మజ్ఝిమనికాయే

మూలపణ్ణాస-అట్ఠకథా

(పఠమో భాగో)

గన్థారమ్భకథా

కరుణాసీతలహదయం , పఞ్ఞాపజ్జోతవిహతమోహతమం;
సనరామరలోకగరుం, వన్దే **సుగతం** గతివిముత్తం.

బుద్ధోపి బుద్ధభావం, భావేత్వా చేవ సచ్ఛికత్వా చ;
యం ఉపగతో గతమలం, వన్దే తమనుత్తరం **ధమ్మం**.

సుగతస్స ఓరసానం, పుత్తానం మారసేనమథనానం;
అట్ఠన్నమ్పి సమూహం, సిరసా వన్దే **అరియసఙ్ఘం**.

ఇతి మే పసన్నమతినో, రతనత్తయవన్దనామయం పుఞ్ఞం;
యం సువిహతన్తరాయో, హుత్వా తస్సానుభావేన.

మజ్ఝిమపమాణసుత్తఙ్కితస్స ఇధ **మజ్ఝిమాగమవరస్స**;
బుద్ధానుబుద్ధసంవణ్ణితస్స పరవాదమథనస్స.

అత్థప్పకాసనత్థం, **అట్ఠకథా** ఆదితో వసిసతేహి;
పఞ్చహి యా సఙ్గీతా, అనుసఙ్గీతా చ పచ్ఛాపి.

సీహళదీపం పన ఆభతాథ వసినా మహామహిన్దేన;
ఠపితా సీహళభాసాయ, దీపవాసీనమత్థాయ.

అపనేత్వాన తతోహం, సీహళభాసం మనోరమం భాసం;
తన్తినయానుచ్ఛవికం, ఆరోపేన్తో విగతదోసం.

సమయం అవిలోమేన్తో, థేరానం థేరవంసదీపానం;
సునిపుణవినిచ్ఛయానం, మహావిహారే నివాసీనం.

హిత్వా పునప్పునాగతమత్థం, అత్థం పకాసయిస్సామి;
సుజనస్స చ తుట్ఠత్థం, చిరట్ఠితత్థఞ్చ ధమ్మస్స.

సీలకథా ధుతధమ్మా, కమ్మట్ఠానాని చేవ సబ్బాని;
చరియావిధానసహితో, ఝానసమాపత్తివిత్థారో.

సబ్బా చ అభిఞ్ఞాయో, పఞ్ఞాసఙ్కలననిచ్ఛయో చేవ;
ఖన్ధధాతాయతనిన్ద్రియాని అరియాని చేవ చత్తారి.

సచ్చాని పచ్చయాకారదేసనా సుపరిసుద్ధనిపుణనయా;
అవిముత్తతన్తిమగ్గా, విపస్సనాభావనా చేవ.

ఇతి పన సబ్బం యస్మా, **విసుద్ధిమగ్గే** మయా సుపరిసుద్ధం;
వుత్తం తస్మా భియ్యో, న తం ఇధ విచారయిస్సామి.

“మజ్ఝే **విసుద్ధిమగ్గో,** ఏస చతున్నమ్పి ఆగమానఞ్హి;
ఠత్వా పకాసయిస్సతి, తత్థ యథాభాసితమత్థం”.

ఇచ్చేవ కతో తస్మా, తమ్పి గహేత్వాన సద్ధిమేతాయ;
అట్ఠకథాయ విజానథ, మజ్ఝిమసఙ్గీతియా అత్థన్తి.

నిదానకథా

౧. తత్థ **మజ్ఝిమసఙ్గీతి** నామ పణ్ణాసతో మూలపణ్ణాసా మజ్ఝిమపణ్ణాసా ఉపరిపణ్ణాసాతి పణ్ణాసత్తయసఙ్గహా. వగ్గతో ఏకేకాయ పణ్ణాసాయ పఞ్చ పఞ్చ వగ్గే కత్వా పన్నరసవగ్గసమాయోగా. సుత్తతో దియడ్ఢసుత్తసతం ద్వే చ సుత్తన్తా. పదతో తేవీసుత్తరపఞ్చసతాధికాని అసీతిపదసహస్సాని. తేనాహు పోరాణా –

“అసీతిపదసహస్సాని, భియ్యో పఞ్చసతాని చ;
పున తేవీసతి వుత్తా, పదమేవం వవత్థిత”న్తి.

అక్ఖరతో సత్త అక్ఖరసతసహస్సాని చత్తాలీసఞ్చ సహస్సాని తేపఞ్ఞాసఞ్చ అక్ఖరాని. భాణవారతో అసీతి భాణవారా తేవీసపదాధికో చ ఉపడ్ఢభాణవారో. అనుసన్ధితో పుచ్ఛానుసన్ధి-అజ్ఝాసయానుసన్ధి-యథానుసన్ధివసేన సఙ్ఖేపతో తివిధో అనుసన్ధి. విత్థారతో పనేత్థ తీణి అనుసన్ధిసహస్సాని నవ చ సతాని హోన్తి. తేనాహు పోరాణా –

“తీణి సన్ధిసహస్సాని, తథా నవసతాని చ;
అనుసన్ధినయా ఏతే, మజ్ఝిమస్స పకాసితా”తి.

తత్థ పణ్ణాసాసు **మూలపణ్ణాసా** ఆది, వగ్గేసు **మూలపరియాయవగ్గో,** సుత్తేసు **మూలపరియాయసుత్తం**. తస్సాపి "ఏవం మే సుత"న్తిఆదికం ఆయస్మతా ఆనన్దేన పఠమమహాసఙ్గీతికాలే వుత్తం నిదానమాది. సా పనేసా పఠమమహాసఙ్గీతి సుమఙ్గలవిలాసినియా దీఘనికాయట్ఠకథాయ ఆదిమ్హి విత్థారితా. తస్మా సా తత్థ విత్థారితనయేనేవ వేదితబ్బా.

౧. మూలపరియాయవగ్గో

౧. మూలపరియాయసుత్తవణ్ణనా

౧. యం పనేతం “ఏవం మే సుత”న్తిఆదికం నిదానం. తత్థ **ఏవ**న్తి నిపాతపదం. **మే**తిఆదీని నామపదాని. **ఉక్కట్ఠాయం విహరతీ**తి ఏత్థ **వీ**తి ఉపసగ్గపదం, **హరతీ**తి ఆఖ్యాతపదన్తి ఇమినా తావ నయేన పదవిభాగో వేదితబ్బో.

అత్థతో పన **ఏవం**-సద్దో తావ ఉపమూపదేససమ్పహంసనగరహణవచనసమ్పటిగ్గహాకారనిదస్సనావధారణాదిఅనేకత్థప్పభేదో. తథాహేస – “ఏవం జాతేన మచ్చేన కత్తబ్బం కుసలం బహు”న్తి ఏవమాదీసు (ధ. ప. ౫౩) ఉపమాయం ఆగతో. “ఏవం తే అభిక్కమితబ్బం, ఏవం తే పటిక్కమితబ్బ”న్తిఆదీసు (అ. ని. ౪.౧౨౨) ఉపదేసే. “ఏవమేతం భగవా, ఏవమేతం సుగతా”తిఆదీసు (అ. ని. ౩.౬౬) సమ్పహంసనే. “ఏవమేవం పనాయం వసలీ యస్మిం వా తస్మిం వా తస్స ముణ్డకస్స సమణకస్స వణ్ణం భాసతీ”తిఆదీసు (సం. ని. ౧.౧౮౭) గరహణే. “ఏవం భన్తేతి ఖో తే భిక్ఖూ భగవతో పచ్చస్సోసు”న్తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౧) వచనసమ్పటిగ్గహే. “ఏవం బ్యాఖో అహం, భన్తే, భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామీ”తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౩౯౮) ఆకారే. “ఏహి త్వం, మాణవక, యేన సమణో ఆనన్దో తేనుపసఙ్కమ, ఉపసఙ్కమిత్వా మమ వచనేన సమణం, ఆనన్దం, అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారం పుచ్ఛ – ‘సుభో మాణవో తోదేయ్యపుత్తో, భవన్తం ఆనన్దం, అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారం పుచ్ఛతీ’తి, ఏవఞ్చ వదేహి సాధు కిర భవం ఆనన్దో యేన సుభస్స మాణవస్స తోదేయ్యపుత్తస్స నివేసనం, తేనుపసఙ్కమతు అనుకమ్పం ఉపాదాయా”తిఆదీసు (దీ. ని. ౧.౪౪౫) నిదస్సనే. “తం కిం మఞ్ఞథ, కాలామా, ఇమే ధమ్మా కుసలా వా అకుసలా వాతి? అకుసలా, భన్తే. సావజ్జా వా అనవజ్జా వాతి? సావజ్జా, భన్తే. విఞ్ఞుగరహితా వా విఞ్ఞుప్పసత్థా వాతి? విఞ్ఞుగరహితా, భన్తే. సమత్తా సమాదిన్నా అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తన్తి నో వా, కథం వో ఏత్థ హోతీతి? సమత్తా, భన్తే, సమాదిన్నా అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తన్తి, ఏవం నో ఏత్థ హోతీ”తిఆదీసు (అ. ని. ౩.౬౬) అవధారణే. స్వాయమిధ ఆకారనిదస్సనావధారణేసు దట్ఠబ్బో.

తత్థ ఆకారత్థేన **ఏవం**సద్దేన ఏతమత్థం దీపేతి – నానానయనిపుణం అనేకజ్ఝాసయసముట్ఠానం అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నం వివిధపాటిహారియం ధమ్మత్థదేసనాపటివేధగమ్భీరం సబ్బసత్తానం సకసకభాసానురూపతో సోతపథమాగచ్ఛన్తం తస్స భగవతో వచనం సబ్బప్పకారేన కో సమత్థో విఞ్ఞాతుం, సబ్బథామేన పన సోతుకామతం జనేత్వాపి ఏవం మే సుతం, మయాపి ఏకేనాకారేన సుతన్తి.

నిదస్సనత్థేన “నాహం సయమ్భూ, న మయా ఇదం సచ్ఛికత”న్తి అత్తానం పరిమోచేన్తో ఏవం మే సుతం, మయాపి ఏవం సుతన్తి ఇదాని వత్తబ్బం సకలం సుత్తం నిదస్సేతి.

అవధారణత్థేన “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం బహుస్సుతానం యదిదం ఆనన్దో, గతిమన్తానం, సతిమన్తానం, ధితిమన్తానం, ఉపట్ఠాకానం యదిదం ఆనన్దో”తి (అ. ని. ౧.౨౧౯-౨౨౩) ఏవం భగవతా, “ఆయస్మా ఆనన్దో అత్థకుసలో ధమ్మకుసలో బ్యఞ్జనకుసలో నిరుత్తికుసలో పుబ్బాపరకుసలో”తి (అ. ని. ౫.౧౬౯) ఏవం ధమ్మసేనాపతినా చ

పసత్థభావానురూపం అత్తనో ధారణబలం దస్సేన్తో సత్తానం సోతుకమ్యతం జనేతి "ఏవం మే సుతం, తఞ్చ ఖో అత్థతో వా బ్యఞ్జనతో వా అనూనమనధికం, ఏవమేవ న అఞ్ఞథా దట్ఠబ్బ"న్తి.

మే-సద్దో తీసు అత్థేసు దిస్సతి. తథా హిస్స "గాథాభిగీతం మే అభోజనేయ్య"న్తిఆదీసు (సు॰ ని॰ ౮౧) మయాతి అత్థో. "సాధు మే, భన్తే భగవా, సంఖిత్తేన ధమ్మం దేసేతూ"తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౪.౮౮) మయ్హన్తి అత్థో. "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథా"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౯) మమాతి అత్థో. ఇధ పన "మయా సుత"న్తి చ "మమ సుత"న్తి చ అత్థద్వయే యుజ్జతి.

సుతన్తి అయం సుత-సద్దో సఉపసగ్గో చ అనుపసగ్గో చ గమన-విస్సుత-కిలిన్న-ఉపచితానుయోగ-సోతవిఞ్ఞేయ్య-సోతద్వారానుసారవిఞ్ఞాతాదిఅనేకత్థప్పభేదో. తథా హిస్స "సేనాయ పసుతో"తిఆదీసు గచ్ఛన్తోతి అత్థో. "సుతధమ్మస్స పస్సతో"తిఆదీసు (ఉదా॰ ౧౧) విస్సుతధమ్మస్సాతి అత్థో, "అవస్సుతా అవస్సుతస్సాతి"ఆదీసు (పాచి॰ ౬౫౭) కిలిన్నా కిలిన్నస్సాతి అత్థో. "తుమ్హేహి పుఞ్ఞం పసుతం అనప్పక"న్తిఆదీసు (ఖు॰ పా॰ ౭.౧౨) ఉపచితన్తి అత్థో. "యే ఝానపసుతా ధీరా"తిఆదీసు (ధ॰ ప॰ ౧౮౧) ఝానానుయుత్తాతి అత్థో. "దిట్ఠం సుతం ముత"న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౪౧) సోతవిఞ్ఞేయ్యన్తి అత్థో. "సుతధరో సుతసన్నిచయో"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౩౯) సోతద్వారానుసారవిఞ్ఞాతధరోతి అత్థో. ఇధ పనస్స సోతద్వారానుసారేన "ఉపధారిత"న్తి వా "ఉపధారణ"న్తి వాతి అత్థో. మే-సద్దస్స హి మయాతి అత్థే సతి "ఏవం మయా సుతం సోతద్వారానుసారేన ఉపధారిత"న్తి యుజ్జతి. మమాతి అత్థే సతి "ఏవం మమ సుతం సోతద్వారానుసారేన ఉపధారణ"న్తి యుజ్జతి.

ఏవమేతేసు తీసు పదేసు **ఏవ**న్తి సోతవిఞ్ఞాణాదివిఞ్ఞాణకిచ్చనిదస్సనం. **మే**తి వుత్తవిఞ్ఞాణసమఙ్గిపుగ్గలనిదస్సనం. **సుత**న్తి అస్సవనభావప్పటిక్ఖేపతో అనూనానధికావిపరీతగ్గహణనిదస్సనం. తథా **ఏవ**న్తి తస్సా సోతద్వారానుసారేన పవత్తాయ విఞ్ఞాణవీథియా నానప్పకారేన ఆరమ్మణే పవత్తిభావప్పకాసనం. **మే**తి అత్తప్పకాసనం. **సుత**న్తి ధమ్మప్పకాసనం. అయఞ్హేత్థ సఙ్ఖేపో "నానప్పకారేన ఆరమ్మణే పవత్తాయ విఞ్ఞాణవీథియా మయా న అఞ్ఞం కతం, ఇదం పన కతం, అయం ధమ్మో సుతో"తి.

తథా **ఏవ**న్తి నిద్దిసితబ్బప్పకాసనం. **మే**తి పుగ్గలప్పకాసనం. **సుత**న్తి పుగ్గలకిచ్చప్పకాసనం. ఇదం వుత్తం హోతి – యం సుత్తం నిద్దిసిస్సామి, తం మయా ఏవం సుతన్తి.

తథా **ఏవ**న్తి యస్స చిత్తసన్తానస్స నానాకారప్పవత్తియా నానత్థబ్యఞ్జనగ్గహణం హోతి, తస్స నానాకారనిద్దేసో. **ఏవ**న్తి హి అయం ఆకారపఞ్ఞత్తి, **మే**తి కత్తునిద్దేసో, **సుత**న్తి విసయనిద్దేసో. ఏత్తావతా నానాకారప్పవత్తేన చిత్తసన్తానేన తంసమఙ్గినో కత్తువిసయే గహణసన్నిట్ఠానం కతం హోతి.

అథ వా **ఏవ**న్తి పుగ్గలకిచ్చనిద్దేసో. **సుత**న్తి విఞ్ఞాణకిచ్చనిద్దేసో. **మే**తి ఉభయకిచ్చయుత్తపుగ్గలనిద్దేసో. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో – మయా సవనకిచ్చవిఞ్ఞాణసమఙ్గినా పుగ్గలేన విఞ్ఞాణవసేన లద్ధసవనకిచ్చవోహారేన సుతన్తి.

తత్థ **ఏవ**న్తి చ **మే**తి చ సచ్చికట్ఠపరమత్థవసేన అవిజ్జమానపఞ్ఞత్తి. కిఞ్హేత్థ తం పరమత్థతో అత్థి, యం ఏవన్తి వా మేతి వా నిద్దేసం లభేథ? **సుత**న్తి విజ్జమానపఞ్ఞత్తి. యఞ్హి తమేత్థ సోతేన ఉపలద్ధం, తం పరమత్థతో విజ్జమానన్తి.

తథా **ఏవ**న్తి చ **మే**తి చ తం తం ఉపాదాయ వత్తబ్బతో ఉపాదాపఞ్ఞత్తి. **సుత**న్తి దిట్ఠాదీని ఉపనిధాయ వత్తబ్బతో ఉపనిధాపఞ్ఞత్తి. ఏత్థ చ **ఏవ**న్తి వచనేన అసమ్మోహం దీపేతి. న హి సమ్మూళ్హో నానప్పకారపటివేధసమత్థో హోతి. **సుత**న్తి వచనేన సుతస్స అసమ్మోసం దీపేతి. యస్స హి సుతం సమ్ముట్ఠం హోతి , న సో కాలన్తరేన మయా సుతన్తి పటిజానాతి. ఇచ్చస్స అసమ్మోహేన పఞ్ఞాసిద్ధి, అసమ్మోసేన పన సతిసిద్ధి. తత్థ పఞ్ఞా పుబ్బఙ్గమాయ సతియా బ్యఞ్జనావధారణసమత్థతా, సతిపుబ్బఙ్గమాయ పఞ్ఞాయ అత్థపటివేధసమత్థతా, తదుభయసమత్థతాయోగేన అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నస్స ధమ్మకోసస్స అనుపాలనసమత్థతో ధమ్మభణ్డాగారికత్తసిద్ధి.

అపరో నయో – **ఏవ**న్తి వచనేన యోనిసో మనసికారం దీపేతి, అయోనిసో మనసికరోతో హి నానప్పకారపటివేధాభావతో. **సుత**న్తి వచనేన అవిక్ఖేపం దీపేతి, విక్ఖిత్తచిత్తస్స సవనాభావతో. తథా హి విక్ఖిత్తచిత్తో పుగ్గలో సబ్బసమ్పత్తియా వుచ్చమానోపి “న మయా సుతం, పున భణథా”తి భణతి. యోనిసో మనసికారేన చేత్థ అత్తసమ్మాపణిధిం పుబ్బే చ కతపుఞ్ఞతం సాధేతి, సమ్మా అపణిహితత్తస్స పుబ్బే అకతపుఞ్ఞస్స వా తదభావతో. అవిక్ఖేపేన పన సద్ధమ్మస్సవనం సప్పురిసూపనిస్సయఞ్చ సాధేతి. న హి విక్ఖిత్తచిత్తో సోతుం సక్కోతి, న చ సప్పురిసే అనుపస్సయమానస్స సవనం అత్థీతి.

అపరో నయో – యస్మా **ఏవ**న్తి యస్స చిత్తసన్తానస్స నానాకారప్పవత్తియా నానత్థబ్యఞ్జనగ్గహణం హోతి, తస్స నానాకారనిద్దేసోతి వుత్తం. సో చ ఏవం భద్దకో ఆకారో న సమ్మా అప్పణిహితత్తనో పుబ్బే అకతపుఞ్ఞస్స వా హోతి, తస్మా **ఏవ**న్తి ఇమినా భద్దకేన ఆకారేన పచ్ఛిమచక్కద్వయసమ్పత్తిం అత్తనో దీపేతి, **సుత**న్తి సవనయోగేన పురిమచక్కద్వయసమ్పత్తిం. న హి అప్పతిరూపదేసే వసతో సప్పురిసూపనిస్సయవిరహితస్స వా సవనం అత్థి. ఇచ్చస్స పచ్ఛిమచక్కద్వయసిద్ధియా ఆసయసుద్ధి సిద్ధా హోతి. పురిమచక్కద్వయసిద్ధియా పయోగసుద్ధి. తాయ చ ఆసయసుద్ధియా అధిగమబ్యత్తిసిద్ధి, పయోగసుద్ధియా ఆగమబ్యత్తిసిద్ధి. ఇతి పయోగాసయసుద్ధస్స ఆగమాధిగమసమ్పన్నస్స వచనం అరుణుగ్గం వియ సూరియస్స ఉదయతో యోనిసోమనసికారో వియ చ కుసలకమ్మస్స అరహతి భగవతో వచనస్స పుబ్బఙ్గమం భవితున్తి ఠానే నిదానం ఠపేన్తో **ఏవం మే సుత**న్తిఆదిమాహ.

అపరో నయో – **ఏవ**న్తి ఇమినా నానప్పకారపటివేధదీపకేన వచనేన అత్తనో అత్థపటిభానపటిసమ్భిదాసమ్పత్తిసబ్భావం దీపేతి. **సుత**న్తి ఇమినా సోతబ్బభేదపటివేధదీపకేన ధమ్మనిరుత్తిపటిసమ్భిదాసమ్పత్తిసబ్భావం . **ఏవ**న్తి చ ఇదం యోనిసోమనసికారదీపకం వచనం భాసమానో – “ఏతే మయా ధమ్మా మనసానుపేక్ఖితా దిట్ఠియా సుప్పటివిద్ధా”తి దీపేతి. **సుత**న్తి ఇదం సవనయోగదీపకం వచనం భాసమానో – “బహూ మయా ధమ్మా సుతా ధాతా వచసా పరిచితా”తి దీపేతి. తదుభయేనపి అత్థబ్యఞ్జనపారిపూరిం దీపేన్తో సవనే ఆదరం జనేతి. అత్థబ్యఞ్జనపరిపుణ్ణఞ్హి ధమ్మం ఆదరేన అస్సుణన్తో మహతా హితా పరిబాహిరో హోతీతి ఆదరం జనేత్వా సక్కచ్చం ధమ్మో సోతబ్బోతి.

“ఏవం మే సుత”న్తి ఇమినా పన సకలేన వచనేన ఆయస్మా ఆనన్దో తథాగతప్పవేదితం ధమ్మం అత్తనో అదహన్తో అసప్పురిసభూమిం అతిక్కమతి, సావకత్తం పటిజానన్తో సప్పురిసభూమిం ఓక్కమతి. తథా అసద్ధమ్మా చిత్తం వుట్ఠాపేతి, సద్ధమ్మే చిత్తం పతిట్ఠాపేతి. “కేవలం సుతమేవేతం మయా తస్సేవ పన భగవతో వచన”న్తి దీపేన్తో అత్తానం పరిమోచేతి, సత్థారం అపదిసతి, జినవచనం అప్పేతి, ధమ్మనేత్తిం పతిట్ఠాపేతి.

అపిచ “ఏవం మే సుత”న్తి అత్తనా ఉప్పాదితభావం అప్పటిజానన్తో పురిమవచనం వివరన్తో “సమ్ముఖా పటిగ్గహితమిదం మయా తస్స భగవతో చతువేసారజ్జవిసారదస్స దసబలధరస్స ఆసభట్ఠానట్ఠాయినో సీహనాదనాదినో సబ్బసత్తుత్తమస్స ధమ్మిస్సరస్స ధమ్మరాజస్స ధమ్మాధిపతినో ధమ్మదీపస్స ధమ్మసరణస్స సద్ధమ్మవరచక్కవత్తినో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స వచనం, న ఏత్థ అత్థే వా ధమ్మే వా పదే వా బ్యఞ్జనే వా కఙ్ఖా వా విమతి వా కత్తబ్బా”తి సబ్బదేవమనుస్సానం ఇమస్మిం ధమ్మే అస్సద్ధియం వినాసేతి, సద్ధాసమ్పదం ఉప్పాదేతీతి. తేనేతం వుచ్చతి –

“వినాసయతి అస్సద్ధం, సద్ధం వడ్ఢేతి సాసనే;
ఏవం మే సుతమిచ్చేవం, వదం గోతమసావకో”తి.

ఏకన్తి గణనపరిచ్ఛేదనిద్దేసో. **సమయ**న్తి పరిచ్ఛిన్ననిద్దేసో. **ఏకం సమయ**న్తి అనియమితపరిదీపనం. తత్థ **సమయ**సద్దో –

సమవాయే ఖణే కాలే, సమూహే హేతుదిట్ఠిసు;
పటిలాభే పహానే చ, పటివేధే చ దిస్సతి.

తథా హిస్స “అప్పేవ నామ స్వేపి ఉపసఙ్కమేయ్యామ కాలఞ్చ సమయఞ్చ ఉపాదాయా”తి ఏవమాదీసు (దీ. ని. ౧.౪౪౭) సమవాయో అత్థో. “ఏకోవ ఖో, భిక్ఖవే, ఖణో చ సమయో చ బ్రహ్మచరియవాసాయా”తిఆదీసు (అ. ని. ౮.౨౯) ఖణో. “ఉణ్హసమయో పరిళాహసమయో”తిఆదీసు (పాచి. ౩౫౮) కాలో. “మహాసమయో పవనస్మి”న్తిఆదీసు సమూహో. “సమయోపి ఖో తే, భద్దాలి, అప్పటివిద్ధో అహోసి, భగవా ఖో సావత్థియం విహరతి, భగవాపి మం జానిస్సతి, ‘భద్దాలి, నామ భిక్ఖు సత్థుసాసనే సిక్ఖాయ న పరిపూరకారీ’తి, అయమ్పి ఖో తే, భద్దాలి, సమయో అప్పటివిద్ధో అహోసీ”తిఆదీసు (మ. ని. ౨.౧౩౫) హేతు . “తేన ఖో పన సమయేన ఉగ్గాహమానో పరిబ్బాజకో సమణముణ్డికాపుత్తో సమయప్పవాదకే తిన్దుకాచీరే ఏకసాలకే మల్లికాయ ఆరామే పటివసతీ”తిఆదీసు (మ. ని. ౨.౨౬౦) దిట్ఠి.

“దిట్ఠే ధమ్మే చ యో అత్థో, యో చత్థో సమ్పరాయికో;
అత్థాభిసమయా ధీరో, పణ్డితోతి పవుచ్చతీ”తి. –

ఆదీసు (సం. ని. ౧.౧౨౯) పటిలాభో. “సమ్మా మానాభిసమయా అన్తమకాసి దుక్ఖస్సా”తిఆదీసు (మ. ని. ౧.౨౮) పహానం. “దుక్ఖస్స పీళనట్ఠో సఙ్ఖతట్ఠో సన్తాపట్ఠో విపరిణామట్ఠో అభిసమయట్ఠో”తిఆదీసు (పటి. మ. ౩.౧) పటివేధో. ఇధ పనస్స కాలో అత్థో. తేన సంవచ్ఛర-ఉతు-మాసడ్ఢమాస-రత్తి-దివ-పుబ్బణ్హ-మజ్ఝన్హిక-సాయన్హ-పఠమమజ్ఝిమపచ్ఛిమయామ-ముహుత్తాదీసు కాలప్పభేదభూతేసు సమయేసు ఏకం సమయన్తి దీపేతి.

తత్థ కిఞ్చాపి ఏతేసు సంవచ్ఛరాదీసు సమయేసు యం యం సుత్తం యమ్హి యమ్హి సంవచ్ఛరే ఉతుమ్హి మాసే పక్ఖే రత్తిభాగే దివసభాగే వా వుత్తం, సబ్బం తం థేరస్స సువిదితం సువవత్థాపితం పఞ్ఞాయ. యస్మా పన “ఏవం మే సుతం అసుకసంవచ్ఛరే అసుకఉతుమ్హి అసుకమాసే అసుకపక్ఖే అసుకరత్తిభాగే అసుకదివసభాగే వా”తి ఏవం వుత్తే న సక్కా సుఖేన ధారేతుం వా ఉద్దిసితుం వా ఉద్దిసాపేతుం వా, బహు చ వత్తబ్బం హోతి, తస్మా ఏకేనేవ పదేన తమత్థం సమోధానేత్వా “ఏకం సమయ”న్తి ఆహ.

యే వా ఇమే గబ్భోక్కన్తిసమయో జాతిసమయో సంవేగసమయో అభినిక్ఖమనసమయో దుక్కరకారికసమయో మారవిజయసమయో అభిసమ్బోధిసమయో దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారసమయో దేసనాసమయో పరినిబ్బానసమయోతి ఏవమాదయో భగవతో దేవమనుస్సేసు అతివియ సుప్పకాసా అనేకకాలప్పభేదా ఏవ సమయా, తేసు సమయేసు దేసనాసమయసఙ్ఖాతం ఏకం సమయన్తి దీపేతి. యో చాయం ఞాణకరుణాకిచ్చసమయేసు అరుణాకిచ్చసమయో, అత్తహితపరహితపటిపత్తిసమయేసు పరహితపటిపత్తిసమయో, సన్నిపతితానం కరణీయద్వయసమయేసు ధమ్మికథాసమయో, దేసనాపటిపత్తిసమయేసు దేసనాసమయో, తేసుపి సమయేసు అఞ్ఞతరం సన్ధాయ “ఏకం సమయ”న్తి ఆహ.

కస్మా పనేత్థ యథా అభిధమ్మే “యస్మిం సమయే కామావచర”న్తి చ ఇతో అఞ్ఞేసు సుత్తపదేసు “యస్మిం సమయే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు వివిచ్చేవ కామేహీ”తి చ భుమ్మవచనేన నిద్దేసో కతో, వినయే చ “తేన సమయేన బుద్ధో భగవా”తి కరణవచనేన, తథా అకత్వా “ఏకం సమయ”న్తి ఉపయోగవచననిద్దేసో కతోతి. తత్థ తథా ఇధ చ అఞ్ఞథా అత్థసమ్భవతో. తత్థ హి అభిధమ్మే ఇతో అఞ్ఞేసు సుత్తపదేసు చ అధికరణత్థో భావేనభావలక్ఖణత్థో చ సమ్భవతి. అధికరణఞ్హి కాలత్థో చ సమూహత్థో చ సమయో, తత్థ వుత్తానం ఫస్సాదిధమ్మానం ఖణసమవాయహేతుసఙ్ఖాతస్స చ సమయస్స భావేన తేసం భావో లక్ఖీయతి, తస్మా తదత్థజోతనత్థం తత్థ భుమ్మవచననిద్దేసో కతో.

వినయే చ హేతుఅత్థో కరణత్థో చ సమ్భవతి. యో హి సో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిసమయో సారిపుత్తాదీహిపి దుబ్బిఞ్ఞేయ్యో, తేన సమయేన హేతుభూతేన కరణభూతేన చ సిక్ఖాపదాని పఞ్ఞాపయన్తో సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తిహేతుఞ్చ అపేక్ఖమానో భగవా తత్థ తత్థ విహాసి, తస్మా తదత్థజోతనత్థం తత్థ కరణవచనేన నిద్దేసో కతో.

ఇధ పన అఞ్ఞస్మిఞ్చ ఏవంజాతికే అచ్చన్తసంయోగత్థో సమ్భవతి. యఞ్హి సమయం భగవా ఇమం అఞ్ఞం వా సుత్తన్తం దేసేసి, అచ్చన్తమేవ తం సమయం కరుణావిహారేన విహాసి, తస్మా తదత్థజోతనత్థం ఇధ ఉపయోగవచననిద్దేసో కతోతి.

తేనేతం వుచ్చతి –

“తం తం అత్థమపేక్ఖిత్వా, భుమ్మేన కరణేన చ;
అఞ్ఞత్ర సమయో వుత్తో, ఉపయోగేన సో ఇధా”తి.

పోరాణా పన వణ్ణయన్తి – “తస్మిం సమయే”తి వా – “తేన సమయేనా”తి వా – “ఏకం సమయ”న్తి వా అభిలాపమత్తభేదో ఏస, సబ్బత్థ భుమ్మమేవ అత్థోతి. తస్మా “ఏకం సమయ”న్తి వుత్తేపి “ఏకస్మిం సమయే”తి అత్థో వేదితబ్బో.

భగవాతి గరు. గరుఞ్హి లోకే “భగవా”తి వదన్తి. అయఞ్చ సబ్బగుణవిసిట్ఠతాయ సబ్బసత్తానం గరు, తస్మా “భగవా”తి వేదితబ్బో. పోరాణేహిపి వుత్తం –

“భగవాతి వచనం సేట్ఠం, భగవాతి వచనముత్తమం;
గరుగారవయుత్తో సో, భగవా తేన వుచ్చతీ”తి.

అపిచ –

“భాగ్యవా భగ్గవా యుత్తో, భగేహి చ విభత్తవా;
భత్తవా వన్తగమనో, భవేసు భగవా తతో”తి. –

ఇమిస్సా గాథాయ వసేనస్స పదస్స విత్థారతో అత్థో వేదితబ్బో. సో చ **విసుద్ధిమగ్గే** బుద్ధానుస్సతినిద్దేసే వుత్తోయేవ.

ఏత్తావతా చేత్థ **ఏవం మే సుత**న్తి వచనేన యథాసుతం ధమ్మం దస్సేన్తో భగవతో ధమ్మసరీరం పచ్చక్ఖం కరోతి. తేన – “నయిదం అతిక్కన్తసత్థుకం పావచనం, అయం వో సత్థా”తి సత్థు అదస్సనేన ఉక్కణ్ఠితం జనం సమస్సాసేతి.

ఏకం సమయం భగవాతి వచనేన తస్మిం సమయే భగవతో అవిజ్జమానభావం దస్సేన్తో రూపకాయపరినిబ్బానం సాధేతి. తేన “ఏవంవిధస్స నామ అరియధమ్మస్స దేసకో దసబలధరో వజిరసఙ్ఘాతసమానకాయో, సోపి భగవా పరినిబ్బుతో, కేన అఞ్ఞేన జీవితే ఆసా జనేతబ్బా”తి జీవితమదమత్తం జనం సంవేజేతి, సద్ధమ్మే చస్స ఉస్సాహం జనేతి.

ఏవన్తి చ భణన్తో దేసనాసమ్పత్తిం నిద్దిసతి. **మే సుత**న్తి సావకసమ్పత్తిం. **ఏకం సమయ**న్తి కాలసమ్పత్తిం. **భగవాతి** దేసకసమ్పత్తిం.

ఉక్కట్ఠాయం విహరతీతి ఏత్థ ఉక్కాతి దీపికా, తఞ్చ నగరం “మఙ్గలదివసో సుఖణో సునక్ఖత్తం మా అతిక్కమీ”తి రత్తిమ్పి ఉక్కాసు ఠితాసు మాపితత్తా ఉక్కట్ఠాతి వుచ్చతి. దణ్డదీపికాసు జాలేత్వా ధారీయమానాసు మాపితత్తాతి వుత్తం హోతి, తస్సం **ఉక్కట్ఠాయం**. సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచనం. **విహరతీ**తి అవిసేసేన ఇరియాపథదిబ్బబ్రహ్మఅరియవిహారేసు అఞ్ఞతరవిహారసమఙ్గిపరిదీపనమేతం. ఇధ పన ఠానగమననిసిన్నసయనప్పభేదేసు రియాపథేసు అఞ్ఞతరఇరియాపథసమాయోగపరిదీపనం. తేన ఠితోపి గచ్ఛన్తోపి నిసిన్నోపి సయానోపి భగవా విహరతిచ్చేవ వేదితబ్బో. సో హి భగవా ఏకం ఇరియాపథబాధనం అఞ్ఞేన ఇరియాపథేన విచ్ఛిన్దిత్వా అపరిపతన్తం అత్తభావం హరతి పవత్తేతి, తస్మా విహరతీతి వుచ్చతి.

సుభగవనేతి ఏత్థ సుభగత్తా **సుభగం,** సున్దరసిరికత్తా సున్దరకామత్తా చాతి వుత్తం హోతి. తస్స హి వనస్స సిరిసమ్పత్తియా మనుస్సా అన్నపానాదీని ఆదాయ దివసం తత్థేవ ఛణసమజ్జఉస్సవే కరోన్తా భోగసుఖం అనుభోన్తి, సున్దరసున్దరే చేత్థ కామే పత్థేన్తి “పుత్తం లభామ, ధీతరం లభామా”తి, తేసం తం తథేవ హోతి, ఏవం తం సున్దరసిరికత్తా సున్దరకామత్తా చ **సుభగం**. అపిచ బహుజనకన్తతాయపి సుభగం. వనయతీతి **వనం,** అత్తసమ్పదాయ సత్తానం భత్తిం కారేతి, అత్తని సినేహం ఉప్పాదేతీతి అత్థో. వనుతే ఇతి వా **వనం,** నానావిధకుసుమ-గన్ధసమ్మోదమత్తకోకిలాదివిహఙ్గమాభిరుతేహి మన్దమాలుతచలితరుక్ఖసాఖావిటపపల్లవపలాసేహి చ “ఏథ మం

పరిభుఞ్జథా"తి సబ్బపాణినో యాచతి వియాతి అత్థో. సుభగఞ్చ తం వనఞ్చాతి **సుభగవనం**. తస్మిం **సుభగవనే**. వనఞ్చ నామ రోపిమం, సయంజాతన్తి దువిధం. తత్థ వేళువనజేతవనాదీని రోపిమాని. అన్ధవనమహావనఅఞ్జనవనాదీని సయం జాతాని. ఇదమ్పి సయంజాతన్తి వేదితబ్బం.

సాలరాజమూలేతి ఏత్థ సాలరుక్ఖోపి సాలోతి వుచ్చతి. యథాహ "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, గామస్స వా నిగమస్స వా అవిదూరే మహన్తం సాలవనం, తఞ్చస్స ఏళణ్డేహి సఞ్ఛన్న"న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౨౫) "అన్తరేన యమకసాలాన"న్తి చ (దీ॰ ని॰ ౨.౧౯౮) వనప్పతిజేట్ఠకరుక్ఖోపి. యథాహ –

"తవేవ దేవ విజితే, తవేవుయ్యానభూమియా;

ఉజువంసా మహాసాలా, నీలోభాసా మనోరమా"తి. (జా॰ ౨.౧౯.౪);

యో కోచి రుక్ఖోపి. యథాహ "అథ ఖో తం, భిక్ఖవే, మాలువబీజం అఞ్ఞతరస్మిం సాలమూలే నిపతేయ్యా"తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౮౬). ఇధ పన వనప్పతిజేట్ఠకరుక్ఖో అధిప్పేతో. రాజసద్దో పనస్స తమేవ జేట్ఠకభావం సాధేతి. యథాహ "సుప్పతిట్ఠితస్స ఖో బ్రాహ్మణ ధమ్మిక నిగ్రోధరాజస్సా"తి (అ॰ ని॰ ౬.౫౪). తత్థ ద్వేధా సమాసో, సాలానం రాజాతిపి **సాలరాజా,** సాలో చ సో జేట్ఠకట్ఠేన రాజా చ ఇతిపి **సాలరాజా. మూల**న్తి సమీపం. అయఞ్హి మూలసద్దో, "మూలాని ఉద్ధరేయ్య, అన్తమసో ఉసిరనాళిమత్తానిపీ"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౧౯౫) మూలమూలే దిస్సతి. "లోభో అకుసలమూల"న్తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౩.౩౦౫) అసాధారణహేతుమ్హి. "యావ మజ్ఝన్హికే కాలే ఛాయా ఫరతి, నివాతే పణ్ణాని పతన్తి, ఏత్తావతా రుక్ఖమూల"న్తిఆదీసు సమీపే. ఇధ పన సమీపే అధిప్పేతో, తస్మా సాలరాజస్స సమీపేతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

తత్థ సియా – యది తావ భగవా ఉక్కట్ఠాయం విహరతి, "సుభగవనే సాలరాజమూలే"తి న వత్తబ్బం, అథ తత్థ విహరతి, "ఉక్కట్ఠాయ"న్తి న వత్తబ్బం, న హి సక్కా ఉభయత్థ ఏకం సమయం విహరితున్తి. న ఖో పనేతం ఏవం దట్ఠబ్బం.

నను అవోచుమ్హ "సమీపత్థే చేతం భుమ్మవచన"న్తి. తస్మా యథా గఙ్గాయమునాదీనం సమీపే గోయూథాని చరన్తాని "గఙ్గాయ చరన్తి, యమునాయ చరన్తీ"తి వుచ్చన్తి, ఏవమిధాపి యదిదం ఉక్కట్ఠాయ సమీపే సుభగవనం సాలరాజమూలం, తత్థ విహరన్తో వుచ్చతి "ఉక్కట్ఠాయం విహరతి సుభగవనే సాలరాజమూలే"తి. గోచరగామనిదస్సనత్థఞ్హిస్స ఉక్కట్ఠావచనం, పబ్బజితానురూపనివాసట్ఠాననిదస్సనత్థం సేసవచనం.

తత్థ ఉక్కట్ఠాకిత్తనేన ఆయస్మా ఆనన్దో భగవతో గహట్ఠానుగ్గహకరణం దస్సేతి, సుభగవనాదికిత్తనేన పబ్బజితానుగ్గహకరణం. తథా పురిమేన పచ్చయగ్గహణతో అత్తకిలమథానుయోగవివజ్జనం, పచ్ఛిమేన వత్థుకామప్పహానతో కామసుఖల్లికానుయోగవివజ్జనుపాయదస్సనం. పురిమేన చ ధమ్మదేసనాభియోగం, పచ్ఛిమేన వివేకాధిముత్తిం. పురిమేన కరుణాయ ఉపగమనం, పచ్ఛిమేన పఞ్ఞాయ అపగమనం. పురిమేన సత్తానం హితసుఖనిప్ఫాదనాధిముత్తతం, పచ్ఛిమేన పరహితసుఖకరణే నిరుపలేపనం. పురిమేన ధమ్మికసుఖాపరిచ్చాగనిమిత్తం ఫాసువిహారం, పచ్ఛిమేన ఉత్తరిమనుస్సధమ్మానుయోగనిమిత్తం . పురిమేన మనుస్సానం ఉపకారబహులతం, పచ్ఛిమేన దేవానం. పురిమేన లోకే జాతస్స లోకే సంవడ్ఢభావం, పచ్ఛిమేన లోకేన అనుపలిత్తతం. పురిమేన "ఏకపుగ్గలో, భిక్ఖవే, లోకే ఉప్పజ్జమానో ఉప్పజ్జతి బహుజనహితాయ బహుజనసుఖాయ లోకానుకమ్పాయ అత్థాయ హితాయ సుఖాయ

దేవమనుస్సానం. కతమో ఏకపుగ్గలో, తథాగతో అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో”తి (అం॰ ని॰ ౧.౧౭౦) వచనతో యదత్థం భగవా ఉప్పన్నో, తదత్థపరినిప్ఫాదనం, పచ్ఛిమేన యత్థ ఉప్పన్నో, తదనురూపవిహారం. భగవా హి పఠమం లుమ్బినివనే, దుతియం బోధిమణ్డేతి లోకియలోకుత్తరాయ ఉప్పత్తియా వనేయేవ ఉప్పన్నో, తేనస్స వనేయేవ విహారం దస్సేతీతి ఏవమాదినా నయేనేత్థ అత్థయోజనా వేదితబ్బా.

తత్రాతి దేసకాలపరిదీపనం. తఞ్హి యం సమయం విహరతి, తత్ర సమయే. యస్మిఞ్చ సాలరాజమూలే విహరతి, తత్ర సాలరాజమూలేతి దీపేతి. భాసితబ్బయుత్తే వా దేసకాలే దీపేతి. న హి భగవా అయుత్తే దేసే కాలే వా ధమ్మం భాసతి. “అకాలో ఖో తావ బాహియా”తి (ఉదా॰ ౧౦) ఆదిచేత్థ సాధకం. **ఖో**తి పదపూరణమత్తే అవధారణే ఆదికాలత్థే వా నిపాతో. **భగవా**తి లోకగరుదీపనం. **భిక్ఖూ**తి కథాసవనయుత్తపుగ్గలవచనం. అపిచేత్థ, “భిక్ఖకోతి భిక్ఖు, భిక్ఖాచరియం అజ్ఝుపగతోతి భిక్ఖూ”తిఆదినా (పారా॰ ౪౫) నయేన వచనత్థో వేదితబ్బో. **ఆమన్తేసీ**తి ఆలపి అభాసి సమ్బోధేసీతి అయమేత్థ అత్థో. అఞ్ఞత్ర పన ఞాపనేపి హోతి. యథాహ “ఆమన్తయామి వో, భిక్ఖవే, పటివేదయామి వో, భిక్ఖవే”తి. పక్కోసనేపి. యథాహ “ఏహి త్వం భిక్ఖు మమ వచనేన సారిపుత్తం ఆమన్తేహీ”తి (అం॰ ని॰ ౯.౧౧).

భిక్ఖవోతి ఆమన్తనాకారదీపనం. తఞ్చ భిక్ఖనసీలతాదిగుణయోగసిద్ధత్తా వుత్తం. భిక్ఖనసీలతాగుణయుత్తోపి హి **భిక్ఖు** భిక్ఖనధమ్మతాగుణయుత్తోపి. భిక్ఖనే సాధుకారితాగుణయుత్తోపీతి సద్దవిదూ మఞ్ఞన్తి. తేన చ నేసం భిక్ఖనసీలతాదిగుణయోగసిద్ధేన వచనేన హీనాధికజనసేవితం వుత్తిం పకాసేన్తో ఉద్ధతదీనభావనిగ్గహం కరోతి. భిక్ఖవోతి ఇమినా చ కరుణావిప్ఫారసోమ్మహదయనయననిపాతపుబ్బఙ్గమేన వచనేన తే అత్తనో ముఖాభిముఖే కరోతి. తేనేవ చ కథేతుకమ్యతాదీపకేన వచనేన నేసం సోతుకమ్యతం జనేతి. తేనేవ చ సమ్బోధనట్ఠేన సాధుకం సవనమనసికారేపి నే నియోజేతి. సాధుకసవనమనసికారాయత్తా హి సాసనసమ్పత్తి.

అపరేసుపి దేవమనుస్సేసు విజ్జమానేసు కస్మా భిక్ఖూయేవ ఆమన్తేసీతి చే. జేట్ఠసేట్ఠాసన్నసదాసన్నిహితభావతో. సబ్బపరిససాధారణా హి భగవతో ధమ్మదేసనా. పరిసాయ చ జేట్ఠా భిక్ఖూ, పఠముప్పన్నత్తా. సేట్ఠా, అనగారియభావం ఆదిం కత్వా సత్థుచరియానువిధాయకత్తా సకలసాసనపటిగ్గాహకత్తా చ. ఆసన్నా, తత్థ నిసిన్నేసు సత్థుసన్తికత్తా. సదాసన్నిహితా, సత్థుసన్తికావచరత్తాతి. అపిచ తే ధమ్మదేసనాయ భాజనం, యథానుసిట్ఠం పటిపత్తిసబ్భావతో. విసేసతో చ ఏకచ్చే భిక్ఖూయేవ సన్ధాయ అయం దేసనాతిపి తే ఏవ ఆమన్తేసి.

తత్థ సియా – కిమత్థం పన భగవా ధమ్మం దేసేన్తో పఠమం భిక్ఖూ ఆమన్తేసి, న ధమ్మమేవ దేసేతీతి. సతిజననత్థం. భిక్ఖూ హి అఞ్ఞం చిన్తేన్తాపి విక్ఖిత్తచిత్తాపి ధమ్మం పచ్చవేక్ఖన్తాపి కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తాపి నిసిన్నా హోన్తి, తే అనామన్తేత్వా ధమ్మే దేసియమానే – “అయం దేసనా కిన్నిదానా కింపచ్చయా కతమాయ అట్ఠుప్పత్తియా దేసితా”తి సల్లక్ఖేతుం అసక్కోన్తా దుగ్గహితం వా గణ్హేయ్యుం, న వా గణ్హేయ్యుం. తేన నేసం సతిజననత్థం భగవా పఠమం ఆమన్తేత్వా పచ్ఛా ధమ్మం దేసేతి.

భదన్తేతి గారవవచనమేతం, సత్థునో పటివచనదానం వా, అపిచేత్థ భిక్ఖవోతి వదమానో భగవా తే భిక్ఖూ ఆలపతి. భదన్తేతి వదమానా తే భగవన్తం పచ్చాలపన్తి. తథా భిక్ఖవోతి భగవా ఆభాసతి. భదన్తేతి తే పచ్చాభాసన్తి. భిక్ఖవోతి పటివచనం దాపేతి, భదన్తేతి పటివచనం దేన్తి. **తే భిక్ఖూ**తి యే భగవా ఆమన్తేసి. **భగవతో పచ్చస్సోసు**న్తి భగవతో ఆమన్తనం

పటిఅస్సోసుం, అభిముఖా హుత్వా సుణింసు సమ్పటిచ్ఛింసు పటిగ్గహేసున్తి అత్థో. **భగవా ఏతదవోచా**తి భగవా ఏతం ఇదాని వత్తబ్బం సకలం సుత్తం అవోచ.

ఏత్తావతా చ యం ఆయస్మతా ఆనన్దేన కమలకువలయుజ్జలవిమలసాదురససలిలాయ పోక్ఖరణియా సుఖావతరణత్థం నిమ్మలసిలాతలరచనవిలాససోభితరతనసోపానం విప్పకిణ్ణముత్తాతలసదిసవాలికాకిణ్ణపణ్డరభూమిభాగం తిత్థం వియ సువిభత్తభిత్తివిచిత్రవేదికాపరిక్ఖిత్తస్స నక్ఖత్తపథం ఫుసితుకామతాయ వియ, విజమ్భితసముస్సయస్స పాసాదవరస్స సుఖారోహణత్థం దన్తమయ-సణ్హముదుఫలక-కఞ్చనలతావినద్ధ- మణిగణప్పభాసముదయుజ్జలసోభం సోపానం వియ, సువణ్ణవలయానూపురాదిసఙ్ఘట్టనసద్దసమ్మిస్సితకథితహసితమధురస్సరగేహజనవిచరితస్స ఉళారఇస్సరియవిభవసోభితస్స మహాఘరస్స సుఖప్పవేసనత్థం సువణ్ణరజతమణిముత్తాపవాళాదిజుతివిస్సరవిజ్జోతిత-సుప్పతిట్ఠితవిసాలద్వారబాహం మహాద్వారం వియ చ అత్థబ్యఞ్జనసమ్పన్నస్స బుద్ధానం దేసనాఞాణగమ్భీరభావసంసూచకస్స ఇమస్స సుత్తస్స సుఖావగాహణత్థం కాలదేసదేసకవత్థుపరిసాపదేసపటిమణ్డితం నిదానం భాసితం, తస్స అత్థవణ్ణనా సమత్తా.

సుత్తనిక్ఖేపవణ్ణనా

ఇదాని "సబ్బధమ్మమూలపరియాయం వో"తిఆదినా నయేన భగవతా నిక్ఖిత్తస్స సుత్తస్స వణ్ణనాయ ఓకాసో అనుప్పత్తో. సా పనేసా సుత్తవణ్ణనా యస్మా సుత్తనిక్ఖేపం విచారేత్వా వుచ్చమానా పాకటా హోతి, తస్మా సుత్తనిక్ఖేపం తావ విచారయిస్సామ. చత్తారో హి సుత్తనిక్ఖేపా అత్తజ్ఝాసయో పరజ్ఝాసయో పుచ్ఛావసికో అట్ఠుప్పత్తికోతి.

తత్థ యాని సుత్తాని భగవా పరేహి అనజ్ఝిట్ఠో కేవలం అత్తనో అజ్ఝాసయేనేవ కథేసి. సేయ్యథిదం, ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తం, వత్థసుత్తం, మహాసతిపట్ఠానసుత్తం, మహాసళాయతనవిభఙ్గసుత్తం, అరియవంససుత్తం, సమ్మప్పధానసుత్తన్తహారకో, ఇద్ధిపాదఇన్ద్రియబలబోజ్ఝఙ్గమగ్గఙ్గసుత్తన్తహారకోతి ఏవమాదీని. తేసం అత్తజ్ఝాసయో నిక్ఖేపో.

యాని పన "పరిపక్కా ఖో రాహులస్స విముత్తిపరిపాచనీయా ధమ్మా, యంనూనాహం రాహులం ఉత్తరి ఆసవానం ఖయే వినేయ్య"న్తి (సం॰ ని॰ ౪.౧౨౧) ఏవం పరేసం అజ్ఝాసయం ఖన్తిం మనం అభినీహారం బుజ్ఝనభావఞ్చ అవేక్ఖిత్వా పరజ్ఝాసయవసేన కథితాని. సేయ్యథిదం, చూళరాహులోవాదసుత్తం, మహారాహులోవాదసుత్తం, ధమ్మచక్కప్పవత్తనం, ధాతువిభఙ్గసుత్తన్తి ఏవమాదీని. తేసం పరజ్ఝాసయో నిక్ఖేపో.

భగవన్తం పన ఉపసఙ్కమిత్వా చతస్సో పరిసా చత్తారో వణ్ణా నాగా సుపణ్ణా గన్ధబ్బా అసురా యక్ఖా మహారాజానో తావతింసాదయో దేవా మహాబ్రహ్మాతి ఏవమాదయో "బోజ్ఝఙ్గా బోజ్ఝఙ్గా"తి, భన్తే, వుచ్చన్తి. "నీవరణా నీవరణా"తి, భన్తే, వుచ్చన్తి. ఇమే ను ఖో, భన్తే, పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా. "కిం సూధ విత్తం పురిసస్స సేట్ఠ"న్తిఆదినా (సు॰ ని॰ ౧౮౩) నయేన పఞ్హం పుచ్ఛన్తి. ఏవం పుట్ఠేన భగవతా యాని కథితాని బోజ్ఝఙ్గసంయుత్తాదీని. యాని వా పనఞ్ఞానిపి దేవతాసంయుత్త-మారసంయుత్త-బ్రహ్మసంయుత్త-సక్కపఞ్హ-చూళవేదల్ల-మహావేదల్ల-సామఞ్ఞఫల- ఆళవక-సూచిలోమ-ఖరలోమసుత్తాదీని, తేసం పుచ్ఛావసికో నిక్ఖేపో.

యాని పనేతాని ఉప్పన్నం కారణం పటిచ్చ కథితాని. సేయ్యథిదం, ధమ్మదాయాదం చూళసీహనాదం చన్దూపమం పుత్తమంసూపమం దారుక్ఖన్ధూపమం అగ్గిక్ఖన్ధూపమం ఫేణపిణ్డూపమం పారిచ్ఛత్తకూపమన్తి ఏవమాదీని. తేసం అట్ఠుప్పత్తికో నిక్ఖేపో.

ఏవమిమేసు చతూసు నిక్ఖేపేసు ఇమస్స సుత్తస్స అట్ఠుప్పత్తికో నిక్ఖేపో. అట్ఠుప్పత్తియఞ్హి ఇదం భగవతా నిక్ఖిత్తం. కతరాయ అట్ఠుప్పత్తియా? పరియత్తిం నిస్సాయ ఉప్పన్నే మానే. పఞ్చసతా కిర బ్రాహ్మణా తిణ్ణం వేదానం పారగూ అపరభాగే భగవతో ధమ్మదేసనం సుత్వా కామేసు ఆదీనవం నేక్ఖమ్మే చ ఆనిసంసం సమ్పస్సమానా భగవతో సన్తికే పబ్బజిత్వా నచిరస్సేవ సబ్బం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా పరియత్తిం నిస్సాయ మానం ఉప్పాదేసుం "యం యం భగవా కథేతి, తం తం మయం ఖిప్పమేవ జానామ, భగవా హి తీణి లిఙ్గాని చత్తారి పదాని సత్త విభత్తియో ముఞ్చిత్వా న కిఞ్చి కథేతి, ఏవం కథితే చ అమ్హాకం గణ్ఠిపదం నామ నత్థీ"తి. తే భగవతి అగారవా హుత్వా తతో పట్ఠాయ భగవతో ఉపట్ఠానమ్పి ధమ్మస్సవనమ్పి అభిణ్హం న గచ్ఛన్తి. భగవా తేసం తం చిత్తచారం ఞత్వా "అభబ్బా ఇమే ఇమం మానఖిలం అనుపహచ్చ మగ్గం వా ఫలం వా సచ్ఛికాతు"న్తి తేసం సుతపరియత్తిం నిస్సాయ ఉప్పన్నం మానం అట్ఠుప్పత్తిం కత్వా దేసనాకుసలో భగవా మానభఞ్జనత్థం **సబ్బధమ్మమూలపరియాయ**న్తి దేసనం ఆరభి.

తత్థ **సబ్బధమ్మమూలపరియాయ**న్తి సబ్బేసం ధమ్మానం మూలపరియాయం. సబ్బేసన్తి అనవసేసానం. అనవసేసవాచకో హి అయం **సబ్బ**-సద్దో. సో యేన యేన సమ్బన్ధం గచ్ఛతి, తస్స తస్స అనవసేసతం దీపేతి. యథా, "సబ్బం రూపం అనిచ్చం సబ్బా వేదనా అనిచ్చా సబ్బసక్కాయపరియాపన్నేసు ధమ్మేసూ"తి. **ధమ్మ**-సద్దో పనాయం పరియత్తి-సచ్చ-సమాధి-పఞ్ఞా-పకతి-సభావసుఞ్ఞతా-పుఞ్ఞాపత్తి-ఞేయ్యాదీసు దిస్సతి. "ఇధ భిక్ఖు ధమ్మం పరియాపుణాతి సుత్తం గేయ్య"న్తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౫.౭౩) హి ధమ్మసద్దో పరియత్తియం వత్తతి. "దిట్ఠధమ్మో విదితధమ్మో"తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౨౯౯) సచ్చేసు. "ఏవం ధమ్మా తే భగవన్తో"తిఆదీసు సమాధిమ్హి.

> "యస్సేతే చతురో ధమ్మా, వానరిన్ద యథా తవ;
> సచ్చం ధమ్మో ధితి చాగో, దిట్ఠం సో అతివత్తతీ"తి. –

ఆదీసు (జా॰ ౧.౧.౫౭) పఞ్ఞాయ.

"జాతిధమ్మా జరాధమ్మా, అథో మరణధమ్మినో"తిఆదీసు పకతియం. "కుసలా ధమ్మా"తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧.తికమాతికా) సభావే. "తస్మిం ఖో పన సమయే ధమ్మా హోన్తీ"తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౨౧) సుఞ్ఞతాయం. "ధమ్మో సుచిణ్ణో సుఖమావహాతీ"తిఆదీసు (జా॰ ౧.౧౦.౧౦౨) పుఞ్ఞే. "ద్వే అనియతా ధమ్మా"తిఆదీసు (పారా॰ ౪౪౩) ఆపత్తియం. "సబ్బే ధమ్మా సబ్బాకారేన బుద్ధస్స భగవతో ఞాణముఖే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తీ"తిఆదీసు ఞేయ్యే. ఇధ పనాయం సభావే వత్తతి. తత్రాయం వచనత్థో – అత్తనో లక్ఖణం ధారేన్తీతి **ధమ్మా**. **మూల**-సద్దో విత్థారితో ఏవ. ఇధ పనాయం అసాధారణహేతుమ్హి దట్ఠబ్బో.

పరియాయసద్దో "మధుపిణ్డికపరియాయోతి నం ధారేహీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౦౫) దేసనాయం వత్తతి. "అత్థి ఖ్వేస బ్రాహ్మణ, పరియాయో, యేన మం పరియాయేన సమ్మా వదమానో వదేయ్య అకిరియవాదో సమణో గోతమో"తిఆదీసు

(పారా॰ ౩) కారణే. “కస్స ను ఖో, ఆనన్ద, అజ్జ పరియాయో భిక్ఖునియో ఓవదితు”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౩.౩౯౮) వారే. ఇధ పన కారణేపి దేసనాయమ్పి వత్తతి. తస్మా “సబ్బధమ్మమూలపరియాయ”న్తి ఏత్థ సబ్బేసం ధమ్మానం అసాధారణహేతుసఙ్ఖాతం కారణన్తి వా సబ్బేసం ధమ్మానం కారణదేసనన్తి వా ఏవం అత్థో దట్ఠబ్బో. నేయ్యత్థత్తా చస్స సుత్తస్స, న చతుభూమకాపి సభావధమ్మా సబ్బధమ్మాతి వేదితబ్బా. సక్కాయపరియాపన్నా పన తేభూమకా ధమ్మావ అనవసేసతో వేదితబ్బా, అయమేత్థ అధిప్పాయోతి.

వోతి అయం వో-సద్దో పచ్చత్తఉపయోగకరణసమ్పదానసామివచనపదపూరణేసు దిస్సతి. “కచ్చి పన వో, అనురుద్ధా, సమగ్గా సమ్మోదమానా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౨౬) హి పచ్చత్తే దిస్సతి. “గచ్ఛథ, భిక్ఖవే, పణామేమి వో”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౧౫౭) ఉపయోగే. “న వో మమ సన్తికే వత్థబ్బ”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౧౫౭) కరణే. “వనపత్థపరియాయం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౧౯౦) సమ్పదానే. “సబ్బేసం వో, సారిపుత్త, సుభాసిత”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౪౫) సామివచనే. “యే హి వో అరియా పరిసుద్ధకాయకమ్మన్తా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౩౫) పదపూరణమత్తే. ఇధ పనాయం సమ్పదానే దట్ఠబ్బో.

భిక్ఖవేతి పతిస్సవేన అభిముఖీభూతానం పునాలపనం. **దేసేస్సామీ**తి దేసనాపటిజాననం. ఇదం వుత్తం హోతి, భిక్ఖవే, సబ్బధమ్మానం మూలకారణం తుమ్హాకం దేసేస్సామి, దుతియేన నయేన కారణదేసనం తుమ్హాకం దేసేస్సామీతి. **తం సుణాథా**తి తమత్థం తం కారణం తం దేసనం మయా వుచ్చమానం సుణాథ. **సాధుకం మనసి కరోథా**తి ఏత్థ పన సాధుకం సాధూతి ఏకత్థమేతం. అయఞ్చ సాధు సద్దో ఆయాచనసమ్పటిచ్ఛనసమ్పహంసనసున్దరదళ్హీకమ్మాదీసు దిస్సతి. “సాధు మే భన్తే భగవా, సంఖిత్తేన ధమ్మం దేసేతూ”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౪.౯౫) హి ఆయాచనే దిస్సతి. “సాధు, భన్తేతి ఖో సో భిక్ఖు భగవతో భాసితం అభినన్దిత్వా అనుమోదిత్వా”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౩.౮౬) సమ్పటిచ్ఛనే. “సాధు, సాధు సారిపుత్తా”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౩.౩౪౯) సమ్పహంసనే.

“సాధు ధమ్మరుచీ రాజా, సాధు పఞ్ఞాణవా నరో;
సాధు మిత్తానమద్దుబ్భో, పాపస్సాకరణం సుఖ”న్తి.

ఆదీసు (జా॰ ౨.౧౮.౧౦౧) సున్దరే. “తేన హి, బ్రాహ్మణ, సాధుకం సుణాహీ”తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౫.౧౯౨) సాధుకసద్దోయేవ దళ్హీకమ్మే, ఆణత్తియన్తిపి వుచ్చతి. ఇధాపి అయం ఏత్థేవ దళ్హీకమ్మే చ ఆణత్తియఞ్చ అత్థో వేదితబ్బో. సున్దరత్థేపి వత్తతి. దళ్హీకరణత్థేన హి దళ్హమిమం ధమ్మం సుణాథ సుగ్గహితం గణ్హన్తా. ఆణత్తిఅత్థేన మమ ఆణత్తియా సుణాథ. సున్దరత్థేన సున్దరమిమం భద్దకం ధమ్మం సుణాథాతి ఏవం దీపితం హోతి.

మనసి కరోథాతి ఆవజ్జేథ, సమన్నాహరథాతి అత్థో, అవిక్ఖిత్తచిత్తా హుత్వా నిసామేథ చిత్తే కరోథాతి అధిప్పాయో. ఇదానేత్థ **తం సుణాథా**తి సోతిన్ద్రియవిక్ఖేపవారణమేతం. సాధుకం మనసి కరోథాతి మనసికారే దళ్హీకమ్మనియోజనేన మనిన్ద్రియవిక్ఖేపవారణం. పురిమఞ్చేత్థ బ్యఞ్జనవిపల్లాసగ్గాహవారణం, పచ్ఛిమం అత్థవిపల్లాసగ్గాహవారణం. పురిమేన చ ధమ్మస్సవనే నియోజేతి, పచ్ఛిమేన సుతానం ధమ్మానం ధారణూపపరిక్ఖాదీసు. పురిమేన చ సబ్యఞ్జనో అయం ధమ్మో, తస్మా సవనీయోతి దీపేతి. పచ్ఛిమేన సాత్థో, తస్మా మనసి కాతబ్బోతి. సాధుకపదం వా ఉభయపదేహి యోజేత్వా యస్మా

అయం ధమ్మో ధమ్మగమ్భీరో దేసనాగమ్భీరో చ, తస్మా సుణాథ సాధుకం, యస్మా అత్థగమ్భీరో పటివేధగమ్భీరో చ, తస్మా సాధుకం మనసి కరోథాతి ఏవం యోజనా వేదితబ్బా.

భాసిస్సామీతి దేసేస్సామి. "తం సుణాథా"తి ఏత్థ పటిఞ్ఞాతం దేసనం న సంఖిత్తతోవ దేసేస్సామి, అపిచ ఖో విత్థారతోపి నం భాసిస్సామీతి వుత్తం హోతి, సఙ్ఖేపవిత్థారవాచకాని హి ఏతాని పదాని. యథాహ వఙ్గీసత్థేరో –

"సంఖిత్తేనపి దేసేతి, విత్థారేనపి భాసతి;

సాళికాయివ నిగ్ఘోసో, పటిభానం ఉదీరయీ"తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౪);

ఏవం వుత్తే ఉస్సాహజాతా హుత్వా **ఏవం భన్తేతి ఖో తే భిక్ఖూ భగవతో పచ్చస్సోసుం** సత్థు వచనం సమ్పటిచ్ఛింసు, పటిగ్గహేసున్తి వుత్తం హోతి. అథ నేసం **భగవా ఏతదవోచ** ఏతం ఇదాని వత్తబ్బం **ఇధ భిక్ఖవే**తిఆదికం సకలం సుత్తం అవోచ. తత్థ **ఇధా**తి దేసాపదేసే నిపాతో. స్వాయం కత్థచి లోకం ఉపాదాయ వుచ్చతి. యథాహ – "ఇధ తథాగతో లోకే ఉప్పజ్జతీ"తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౯౦). కత్థచి సాసనం. యథాహ – "ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో, ఇధ దుతియో సమణో"తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౪౧). కత్థచి ఓకాసం. యథాహ –

"ఇధేవ తిట్ఠమానస్స, దేవభూతస్స మే సతో;

పునరాయు చ మే లద్ధో, ఏవం జానాహి మారిసా"తి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౬౯);

కత్థచి పదపూరణమత్తమేవ. యథాహ "ఇధాహం – భిక్ఖవే, భుత్తావీ అస్సం పవారితో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౦). ఇధ పన లోకం ఉపాదాయ వుత్తోతి వేదితబ్బో.

౨. భిక్ఖవేతి యథాపటిఞ్ఞాతం దేసనం దేసేతుం పున భిక్ఖూ ఆలపతి. ఉభయేనాపి, భిక్ఖవే, ఇమస్మిం లోకేతి వుత్తం హోతి. **అస్సుతవా పుథుజ్జనో**తి ఏత్థ పన ఆగమాధిగమాభావా ఞేయ్యో అస్సుతవా ఇతి. యస్స హి ఖన్ధధాతుఆయతనసచ్చపచ్చయాకారసతిపట్ఠానాదీసు ఉగ్గహపరిపుచ్ఛావినిచ్ఛయరహితత్తా మిచ్ఛాపటిసేధకో నేవ ఆగమో, పటిపత్తియా అధిగన్తబ్బస్స అనధిగతత్తా నేవ అధిగమో అత్థి. సో ఆగమాధిగమాభావా ఞేయ్యో అస్సుతవా ఇతి. స్వాయం –

పుథూనం జననాదీహి, కారణేహి పుథుజ్జనో;

పుథుజ్జనన్తోగధత్తా, పుథువాయం జనో ఇతి.

సో హి పుథూనం నానప్పకారానం కిలేసాదీనం జననాదీహి కారణేహి **పుథుజ్జనో**. యథాహ – పుథు కిలేసే జనేన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు అవిహతసక్కాయదిట్ఠికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సత్థారానం ముఖముల్లోకికాతి పుథుజ్జనా, పుథు సబ్బగతీహి అవుట్ఠితాతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాభిసఙ్ఖారే అభిసఙ్ఖరోన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాఓఘేహి వుయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాసన్తాపేహి సన్తప్పన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు నానాపరిళాహేహి పరిదయ్హన్తీతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చసు కామగుణేసు రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా లగ్గా లగితా పలిబుద్ధాతి పుథుజ్జనా, పుథు పఞ్చహి నీవరణేహి ఆవుటా నివుతా ఓవుతా పిహితా పటిచ్ఛన్నా పటికుజ్జితాతి పుథుజ్జనాతి (మహాని॰ ౫౧). పుథూనం వా

గణనపథమతీతానం అరియధమ్మపరమ్ముఖానం నీచధమ్మసమాచారానం జనానం అన్తోగధత్తాపి పుథుజ్జనా. పుథు వా అయం, విసుంయేవ సఙ్ఖం గతో, విసంసట్ఠో సీలసుతాదిగుణయుత్తేహి అరియేహి జనోతిపి పుథుజ్జనో. ఏవమేతేహి "అస్సుతవా పుథుజ్జనో"తి ద్వీహిపి పదేహి యేతే –

> దువే పుథుజ్జనా వుత్తా, బుద్ధేనాదిచ్చబన్ధునా;
> అన్ధో పుథుజ్జనో ఏకో, కల్యాణేకో పుథుజ్జనోతి. –

ద్వే పుథుజ్జనా వుత్తా. తేసు అన్ధపుథుజ్జనో వుత్తో హోతీతి వేదితబ్బో. **అరియానం అదస్సావీ**తిఆదీసు **అరియా**తి ఆరకత్తా కిలేసేహి, అనయే నఇరియనతో, అయే ఇరియనతో, సదేవకేన చ లోకేన అరణీయతో బుద్ధా చ పచ్చేకబుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ వుచ్చన్తి, బుద్ధా ఏవ వా ఇధ అరియా. యథాహ "సదేవకే, భిక్ఖవే, లోకే…పే.… తథాగతో అరియోతి వుచ్చతీ"తి (సం. ని. ౫.౧౦౯౮). **సప్పురిసా**తి ఏత్థ పన పచ్చేకబుద్ధా తథాగతసావకా చ "సప్పురిసా"తి వేదితబ్బా. తే హి లోకుత్తరగుణయోగేన సోభనా పురిసాతి **సప్పురిసా**. సబ్బేవ వా ఏతే ద్వేధాపి వుత్తా. బుద్ధాపి హి అరియా చ సప్పురిసా చ, పచ్చేకబుద్ధా బుద్ధసావకాపి. యథాహ –

> "యో వే కతఞ్ఞూ కతవేది ధీరో,
> కల్యాణమిత్తో దళ్హభత్తి చ హోతి;
> దుఖితస్స సక్కచ్చ కరోతి కిచ్చం,
> తథావిధం సప్పురిసం వదన్తీ"తి. (జా. ౨.౧౭.౭౮);

కల్యాణమిత్తో దళ్హభత్తి చ హోతీతి ఏత్తావతా హి బుద్ధసావకో వుత్తో, కతఞ్ఞుతాదీహి పచ్చేకబుద్ధా బుద్ధాతి. ఇదాని యో తేసం అరియానం అదస్సనసీలో, న చ దస్సనే సాధుకారీ, సో **అరియానం అదస్సావీ**తి వేదితబ్బో. సో చ చక్ఖునా అదస్సావీ ఞాణేన అదస్సావీతి దువిధో, తేసు ఞాణేన అదస్సావీ ఇధ అధిప్పేతో. మంసచక్ఖునా హి దిబ్బచక్ఖునా వా అరియా దిట్ఠాపి అదిట్ఠావ హోన్తి. తేసం చక్ఖూనం వణ్ణమత్తగ్గహణతో, న అరియభావగోచరతో. సోణసిఙ్గాలాదయోపి చ చక్ఖునా అరియే పస్సన్తి. న చ తే అరియానం దస్సావినో.

తత్రిదం వత్థు – చిత్తలపబ్బతవాసినో కిర ఖీణాసవత్థేరస్స ఉపట్ఠాకో వుడ్ఢపబ్బజితో ఏకదివసం థేరేన సద్ధిం పిణ్డాయ చరిత్వా థేరస్స పత్తచీవరం గహేత్వా పిట్ఠితో ఆగచ్ఛన్తో థేరం పుచ్ఛి "అరియా నామ, భన్తే, కీదిసా"తి. థేరో ఆహ "ఇధేకచ్చో మహల్లకో అరియానం పత్తచీవరం గహేత్వా వత్తపటిపత్తిం కత్వా సహచరన్తోపి నేవ అరియే జానాతి, ఏవం దుజ్జానా, ఆవుసో, అరియా"తి. ఏవం వుత్తేపి సో నేవ అఞ్ఞాసి. తస్మా న చక్ఖునా దస్సనం దస్సనం, ఞాణేన దస్సనమేవ దస్సనం. యథాహ "కిం తే, వక్కలి, ఇమినా పూతికాయేన దిట్ఠేన, యో ఖో, వక్కలి , ధమ్మం పస్సతి, సో మం పస్సతీ"తి (సం. ని. ౩.౮౭). తస్మా చక్ఖునా పస్సన్తోపి ఞాణేన అరియేహి దిట్ఠం అనిచ్చాదిలక్ఖణం అపస్సన్తో అరియాధిగతఞ్చ ధమ్మం అనధిగచ్ఛన్తో అరియకరధమ్మానం అరియభావస్స చ అదిట్ఠత్తా "అరియానం అదస్సావీ"తి వేదితబ్బో.

అరియధమ్మస్స అకోవిదోతి సతిపట్ఠానాదిభేదే అరియధమ్మే అకుసలో. **అరియధమ్మే అవినీతో**తి ఏత్థ పన –

దువిధో వినయో నామ, ఏకమేకేత్థ పఞ్చధా;

అభావతో తస్స అయం, “అవినీతో”తి వుచ్చతి.

అయఞ్హి సంవరవినయో పహానవినయోతి దువిధో వినయో. ఏత్థ చ దువిధేపి వినయే ఏకమేకో వినయో పఞ్చధా భిజ్జతి. **సంవరవినయో**పి హి సీలసంవరో సతిసంవరో ఞాణసంవరో ఖన్తిసంవరో వీరియసంవరోతి పఞ్చవిధో. **పహానవినయో**పి తదఙ్గపహానం విక్ఖమ్భనపహానం సముచ్ఛేదపహానం పటిప్పస్సద్ధిపహానం నిస్సరణపహానన్తి పఞ్చవిధో.

తత్థ “ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో హోతి సముపేతో”తి (విభ॰ ౫౧౧) అయం **సీలసంవరో**. “రక్ఖతి చక్ఖున్ద్రియం చక్ఖున్ద్రియే సంవరం ఆపజ్జతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౩; మ॰ ని॰ ౧.౨౯౫; సం॰ ని॰ ౪.౨౩౯; అ॰ ని॰ ౩.౧౬) అయం **సతిసంవరో**.

“యాని సోతాని లోకస్మిం, (అజితాతి భగవా)

సతి తేసం నివారణం;

సోతానం సంవరం బ్రూమి,

పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే”తి. (సు॰ ని॰ ౧౦౪౧);

అయం **ఞాణసంవరో**. “ఖమో హోతి సీతస్స ఉణ్హస్సా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౩; అ॰ ని॰ ౪.౧౧౪; ౬.౫౮) అయం **ఖన్తిసంవరో**. “ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౬; అ॰ ని॰ ౪.౧౧౪; ౬.౫౮) అయం **వీరియసంవరో**. సబ్బోపి చాయం సంవరో యథాసకం సంవరితబ్బానం వినేతబ్బానఞ్చ కాయదుచ్చరితాదీనం సంవరణతో “సంవరో”, వినయనతో “వినయో”తి వుచ్చతి. ఏవం తావ సంవరవినయో పఞ్చధా భిజ్జతీతి వేదితబ్బో.

తథా యం నామరూపపరిచ్ఛేదాదీసు విపస్సనాఞాణేసు పటిపక్ఖభావతో దీపాలోకేనేవ తమస్స, తేన తేన విపస్సనాఞాణేన తస్స తస్స అనత్థస్స పహానం. సేయ్యథిదం, నామరూపవవత్థానేన సక్కాయదిట్ఠియా, పచ్చయపరిగ్గహేన అహేతువిసమహేతుదిట్ఠీనం, తస్సేవ అపరభాగేన కఙ్ఖావితరణేన కథంకథీభావస్స, కలాపసమ్మసనేన “అహం మమా”తి గాహస్స, మగ్గామగ్గవవత్థానేన అమగ్గే మగ్గసఞ్ఞాయ, ఉదయదస్సనేన ఉచ్ఛేదదిట్ఠియా, వయదస్సనేన సస్సతదిట్ఠియా, భయదస్సనేన సభయే అభయసఞ్ఞాయ, ఆదీనవదస్సనేన అస్సాదసఞ్ఞాయ, నిబ్బిదానుపస్సనాయ అభిరతిసఞ్ఞాయ, ముచ్చితుకమ్యతాఞాణేన అముచ్చితుకమ్యతాయ, ఉపేక్ఖాఞాణేన అనుపేక్ఖాయ, అనులోమేన ధమ్మట్ఠితియం నిబ్బానే చ పటిలోమభావస్స, గోత్రభునా సఙ్ఖారనిమిత్తగ్గాహస్స పహానం, ఏతం **తదఙ్గపహానం**నామ.

యం పన ఉపచారప్పనాభేదేన సమాధినా పవత్తిభావనివారణతో ఘటప్పహారేనేవ ఉదకపిట్ఠే సేవాలస్స తేసం తేసం నీవరణాదిధమ్మానం పహానం, ఏతం **విక్ఖమ్భనపహానం** నామ.

యం చతున్నం అరియమగ్గానం భావితత్తా తంతంమగ్గవతో అత్తనో అత్తనో సన్తానే “దిట్ఠిగతానం పహానాయా”తిఆదినా (ధ॰ స॰ ౨౭౭) నయేన వుత్తస్స సముదయపక్ఖికస్స కిలేసగణస్స అచ్చన్తం అప్పవత్తిభావేన పహానం, ఇదం **సముచ్ఛేదపహానం** నామ. యం పన ఫలక్ఖణే పటిప్పస్సద్ధత్తం కిలేసానం, ఏతం **పటిప్పస్సద్ధిపహానం** నామ. యం సబ్బసఙ్ఖతనిస్సటత్తా పహీనసబ్బసఙ్ఖతం నిబ్బానం ఏతం **నిస్సరణపహానం** నామ. సబ్బమ్పి చేతం పహానం యస్మా

చాగట్ఠేన పహానం, వినయనట్ఠేన వినయో, తస్మా “పహానవినయో”తి వుచ్చతి. తంతంపహానవతో వా తస్స తస్స వినయస్స సమ్భవతోపేతం “పహానవినయో”తి వుచ్చతి. ఏవం పహానవినయోపి పఞ్చధా భిజ్జతీతి వేదితబ్బో.

ఏవమయం సఙ్ఖేపతో దువిధో, భేదతో చ దసవిధో వినయో భిన్నసంవరత్తా పహాతబ్బస్స చ అప్పహీనత్తా యస్మా ఏతస్స అస్సుతవతో పుథుజ్జనస్స నత్థి, తస్మా అభావతో తస్స అయం అవినీతోతి వుచ్చతీతి. ఏస నయో **సప్పురిసానం అదస్సావీ సప్పురిసధమ్మస్స అకోవిదో సప్పురిసధమ్మే అవినీతో**తి ఏత్థపి. నిన్నానాకరణఞ్హి ఏతం అత్థతో. యథాహ “యేవ తే అరియా, తేవ తే సప్పురిసా. యేవ తే సప్పురిసా, తేవ తే అరియా. యో ఏవ సో అరియానం ధమ్మో, సో ఏవ సో సప్పురిసానం ధమ్మో. యో ఏవ సో సప్పురిసానం ధమ్మో, సో ఏవ సో అరియానం ధమ్మో. యేవ తే అరియవినయా, తేవ తే సప్పురిసవినయా. యేవ తే సప్పురిసవినయా, తేవ తే అరియవినయా. అరియేతి వా సప్పురిసేతి వా, అరియధమ్మేతి వా సప్పురిసధమ్మేతి వా, అరియవినయేతి వా సప్పురిసవినయేతి వా ఏసేసే ఏకే ఏకత్థే సమే సమభాగే తజ్జాతే తఞ్ఞేవా”తి.

“కస్మా పన భగవా సబ్బధమ్మమూలపరియాయం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామీ”తి వత్వా తం అదేసేత్వావ “ఇధ, భిక్ఖవే, అస్సుతవా పుథుజ్జనో అరియానం అదస్సావీ”తి ఏవం పుథుజ్జనం నిద్దిసీతి? పుగ్గలాధిట్ఠానాయ ధమ్మదేసనాయ తమత్థం ఆవికాతుం. భగవతో హి ధమ్మాధిట్ఠానా ధమ్మదేసనా, ధమ్మాధిట్ఠానా పుగ్గలదేసనా, పుగ్గలాధిట్ఠానా పుగ్గలదేసనా, పుగ్గలాధిట్ఠానా ధమ్మదేసనాతి ధమ్మపుగ్గలవసేనేవ తావ చతుబ్బిధా దేసనా.

తత్థ, “తిస్సో ఇమా, భిక్ఖవే, వేదనా. కతమా తిస్సో? సుఖా వేదనా దుక్ఖా వేదనా అదుక్ఖమసుఖా వేదనా. ఇమా ఖో, భిక్ఖవే, తిస్సో వేదనా”తి (సం॰ ని॰ ౪.౨౫౦) ఏవరూపీ ధమ్మాధిట్ఠానా ధమ్మదేసనా వేదితబ్బా. “ఛ ధాతుయో అయం పురిసో ఛ ఫస్సాయతనో అట్ఠారస మనోపవిచారో చతురాధిట్ఠానో”తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౪౩) ఏవరూపీ ధమ్మాధిట్ఠానా పుగ్గలదేసనా. “తయోమే, భిక్ఖవే, పుగ్గలా సన్తో సంవిజ్జమానా లోకస్మిం. కతమే తయో? అన్ధో ఏకచక్ఖు ద్విచక్ఖు. కతమో చ, భిక్ఖవే, పుగ్గలో అన్ధో”తి? (అ॰ ని॰ ౩.౨౯) ఏవరూపీ పుగ్గలాధిట్ఠానా పుగ్గలదేసనా. “కతమఞ్చ, భిక్ఖవే, దుగ్గతిభయం? ఇధ, భిక్ఖవే, ఏకచ్చో ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి, కాయదుచ్చరితస్స ఖో పాపకో విపాకో అభిసమ్పరాయం…పే॰… సుద్ధమత్తానం పరిహరతి. ఇదం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, దుగ్గతిభయ”న్తి (అ॰ ని॰ ౪.౧౨౧) ఏవరూపీ పుగ్గలాధిట్ఠానా ధమ్మదేసనా.

స్వాయం ఇధ యస్మా పుథుజ్జనో అపరిఞ్ఞాతవత్థుకో, అపరిఞ్ఞామూలికా చ ఇధాధిప్పేతానం సబ్బధమ్మానం మూలభూతా మఞ్ఞనా హోతి, తస్మా పుథుజ్జనం దస్సేత్వా పుగ్గలాధిట్ఠానాయ దేసనాయ తమత్థం ఆవికాతుం, “ఇధ, భిక్ఖవే, అస్సుతవా పుథుజ్జనో అరియానం అదస్సావీ”తి ఏవం పుథుజ్జనం నిద్దిసీతి వేదితబ్బో.

సుత్తనిక్ఖేపవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పథవీవారవణ్ణనా

ఏవం పుథుజ్జనం నిద్దిసిత్వా ఇదాని తస్స పథవీఆదీసు వత్థూసు సబ్బసక్కాయధమ్మజనితం మఞ్ఞనం దస్సేన్తో, **పథవిం పథవితో**తిఆదిమాహ. తత్థ లక్ఖణపథవీ ససమ్భారపథవీ ఆరమ్మణపథవీ సమ్ముతిపథవీతి చతుబ్బిధా పథవీ. తాసు “కతమా చ, ఆవుసో, అజ్ఝత్తికా పథవీధాతు? యం అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం కక్ఖళం ఖరిగత”న్తిఆదీసు (విభ॰ ౧౭౩) వుత్తా

లక్ఖణపథవీ. “పథవిం ఖణేయ్య వా ఖణాపేయ్య వా”తిఆదీసు (పాచి॰ ౮౬) వుత్తా **ససమ్భారపథవీ.** యే చ కేసాదయో వీసతి కోట్ఠాసా, అయోలోహాదయో చ బాహిరా. సా హి వణ్ణాదీహి సమ్భారేహి సద్ధిం పథవీతి ససమ్భారపథవీ. “పథవీకసిణమేకో సఞ్జానాతీ”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౩.౩౬౦) ఆగతా పన **ఆరమ్మణపథవీ,** నిమిత్తపథవీతిపి వుచ్చతి. పథవీకసిణజ్ఝానలాభీ దేవలోకే నిబ్బత్తో ఆగమనవసేన పథవీదేవతాతి నామం లభతి. అయం **సమ్ముతిపథవీ**తి వేదితబ్బా. సా సబ్బాపి ఇధ లబ్భతి. తాసు యంకఞ్చి పథవిం అయం పుథుజ్జనో పథవితో సఞ్జానాతి, పథవీతి సఞ్జానాతి, పథవీభాగేన సఞ్జానాతి, లోకవోహారం గహేత్వా సఞ్ఞావిపల్లాసేన సఞ్జానాతి పథవీతి. ఏవం పథవీభాగం అముఞ్చన్తోయేవ వా ఏతం “సత్తోతి వా సత్తస్సా”తి వా ఆదినా నయేన సఞ్జానాతి. కస్మా ఏవం సఞ్జానాతీతి న వత్తబ్బం. ఉమ్మత్తకో వియ హి పుథుజ్జనో. సో యంకిఞ్చి యేన కేనచి ఆకారేన గణ్హాతి. అరియానం అదస్సావితాదిభేదమేవ వా ఏత్థ కారణం. యం వా పరతో “అపరిఞ్ఞాతం తస్సా”తి వదన్తేన భగవతావ వుత్తం.

పథవిం పథవితో సఞ్ఞత్వాతి సో తం పథవిం ఏవం విపరీతసఞ్ఞాయ సఞ్జానిత్వా, “సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖా”తి (సు॰ ని॰ ౮౮౦) వచనతో అపరభాగే థామపత్తేహి తణ్హామానదిట్ఠిపపఞ్చేహి ఇధ మఞ్ఞనానామేన వుత్తేహి మఞ్ఞతి కప్పేతి వికప్పేతి, నానప్పకారతో అఞ్ఞథా గణ్హాతి. తేన వుత్తం “పథవిం మఞ్ఞతీ”తి. ఏవం మఞ్ఞతో చస్స తా మఞ్ఞనా ఓళారికనయేన దస్సేతుం “యా అయం కేసా లోమా”తిఆదినా నయేన వీసతిభేదా అజ్ఝత్తికా పథవీ వుత్తా. యా చాయం విభఙ్గే “తత్థ కతమా బాహిరా పథవీధాతు? యం బాహిరం కక్ఖళం ఖరిగతం కక్ఖళత్తం కక్ఖళభావో బహిద్ధా అనుపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, అయో లోహం తిపు సీసం సజ్ఝం ముత్తా మణి వేళురియం సఙ్ఖో సిలా పవాళం రజతం జాతరూపం లోహితఙ్కో మసారగల్లం తిణం కట్ఠం సక్ఖరా కథలం భూమి పాసాణో పబ్బతో”తి (విభ॰ ౧౭౩) ఏవం బాహిరా పథవీ వుత్తా. యా చ అజ్ఝత్తారమ్మణత్తికే నిమిత్తపథవీ, తం గహేత్వా అయమత్థయోజనా వుచ్చతి.

పథవిం మఞ్ఞతీతి తీహి మఞ్ఞనాహి అహం పథవీతి మఞ్ఞతి, మమ పథవీతి మఞ్ఞతి, పరో పథవీతి మఞ్ఞతి, పరస్స పథవీతి మఞ్ఞతి, అథ వా అజ్ఝత్తికం పథవిం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి, దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. కథం? అయఞ్హి కేసాదీసు ఛన్దరాగం జనేతి కేసే అస్సాదేతి అభినన్దతి అభివదతి అజ్ఝోసాయ తిట్ఠతి. లోమే, నఖే, దన్తే, తచం, అఞ్ఞతరం వా పన రజ్జనీయవత్థుం. ఏవం అజ్ఝత్తికం పథవిం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ఇతి మే కేసా సియుం అనాగతమద్ధానం. ఇతి లోమాతిఆదినా వా పన నయేన తత్థ నన్దిం సమన్నానేతి. “ఇమినాహం సీలేన వా…పే…. బ్రహ్మచరియేన వా ఏవం సినిద్ధముదుసుఖుమనీలకేసో భవిస్సామీ”తిఆదినా వా పన నయేన అప్పటిలద్ధానం పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహతి. ఏవమ్పి అజ్ఝత్తికం పథవిం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి.

తథా అత్తనో కేసాదీనం సమ్పత్తిం వా విపత్తిం వా నిస్సాయ మానం జనేతి, “సేయ్యోహమస్మీతి వా సదిసోహమస్మీతి వా హీనోహమస్మీతి వా”తి. ఏవం అజ్ఝత్తికం పథవిం మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. “తం జీవం తం సరీర”న్తి (మ॰ ని॰ ౨.౧౮౭) ఆగతనయేన పన కేసం “జీవో”తి అభినివిసతి. ఏస నయో లోమాదీసు. ఏవం అజ్ఝత్తికం పథవిం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి.

అథ వా “యా చేవ ఖో పనావుసో, అజ్ఝత్తికా పథవీధాతు, యా చ బాహిరా పథవీధాతు, పథవీధాతురేవేసా , తం నేతం మమా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౦౨) ఇమిస్సా పవత్తియా పచ్చనీకనయేన కేసాదిభేదం పథవిం ఏతం మమ ఏసోహమస్మి ఏసో మే

అత్తాతి అభినివిసతి. ఏవమ్పి అజ్ఝత్తికం పథవిం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ఏవం తావ అజ్ఝత్తికం పథవిం తీహి మఞ్ఞనాహి మఞ్ఞతి.

యథా చ అజ్ఝత్తికం ఏవం బాహిరమ్పి. కథం? "అయఞ్హి అయలోహాదీసు ఛన్దరాగం జనేతి. అయలోహాదీని అస్సాదేతి అభినన్దతి అభివదతి అజ్ఝోసాయ తిట్ఠతి. మమ అయో మమ లోహన్తిఆదినా నయేన అయాదీని మమాయతి రక్ఖతి గోపయతి, ఏవం బాహిరం పథవిం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ఇతి మే అయలోహాదయో సియుం అనాగతమద్ధానన్తి వా పనేత్థ నన్దిం సమన్వానేతి, ఇమినాహం సీలేన వా వతేన వా తపేన వా బ్రహ్మచరియేన వా ఏవం సమ్పన్నఅయలోహాదిఉపకరణో భవిస్సామీ"తి అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహతి. ఏవమ్పి బాహిరం పథవిం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి.

తథా అత్తనో అయలోహాదీనం సమ్పత్తిం వా విపత్తిం వా నిస్సాయ మానం జనేతి "ఇమినాహం సేయ్యోస్మీతి వా, సదిసోస్మీతి వా హీనోస్మీతి వా"తి (విభ. ౮౩౨) ఏవం బాహిరం పథవిం మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. అయే జీవసఞ్ఞీ హుత్వా పన అయం "జీవో"తి అభినివిసతి. ఏస నయో లోహాదీసు. ఏవం బాహిరం పథవిం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి.

అథ వా "ఇధేకచ్చో పథవీకసిణం అత్తతో సమనుపస్సతి. యం పథవీకసిణం, సో అహం. యో అహం, తం పథవీకసిణన్తి పథవీకసిణఞ్చ అత్తఞ్చ అద్వయం సమనుపస్సతీ"తి (పటి. మ. ౧.౧౩౧) పటిసమ్భిదాయం వుత్తనయేనేవ నిమిత్తపథవిం "అత్తా"తి అభినివిసతి. ఏవం బాహిరం పథవిం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ఏవమ్పి బాహిరం పథవిం తీహి మఞ్ఞనాహి మఞ్ఞతి. ఏవం తావ "పథవిం మఞ్ఞతీ"తి ఏత్థ తిస్సోపి మఞ్ఞనా వేదితబ్బా. ఇతో పరం సఙ్ఖేపేనేవ కథయిస్సామ.

పథవియా మఞ్ఞతీతి ఏత్థ **పథవియా**తి భుమ్మవచనమేతం. తస్మా అహం పథవియాతి మఞ్ఞతి, మయ్హం కిఞ్చనం పలిబోధో పథవియాతి మఞ్ఞతి, పరో పథవియాతి మఞ్ఞతి, పరస్స కిఞ్చనం పలిబోధో పథవియాతి మఞ్ఞతీతి అయమేత్థ అత్థో.

అథ వా య్వాయం "కథం రూపస్మిం అత్తానం సమనుపస్సతి? ఇధేకచ్చో వేదనం... సఞ్ఞం... సఙ్ఖారే... విఞ్ఞాణం అత్తతో సమనుపస్సతి, తస్స ఏవం హోతి, అయం ఖో మే అత్తా, సో ఖో పన మే అత్తా ఇమస్మిం రూపేతి ఏవం రూపస్మిం వా అత్తానం సమనుపస్సతీ"తి (పటి. మ. ౧.౧౩౧) ఏతస్స అత్థనయో వుత్తో, ఏతేనేవ నయేన వేదనాదిధమ్మే అత్తతో గహేత్వా తతో అజ్ఝత్తికబాహిరాసు పథవీసు యంకిఞ్చి పథవిం తస్సోకాసభావేన పరికప్పేత్వా సో ఖో పన మే అయం అత్తా ఇమిస్సా పథవియాతి మఞ్ఞన్తో పథవియా మఞ్ఞతి, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స అత్తని సినేహం తబ్బత్థుకఞ్చ మానం ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. యదా పన తేనేవ నయేన సో ఖో పనస్స అత్తా పథవియాతి మఞ్ఞతి, తదా దిట్ఠిమఞ్ఞనా ఏవ యుజ్జతి. ఇతరాయోపి పన ఇచ్ఛన్తి.

పథవితో మఞ్ఞతీతి ఏత్థ పన **పథవితో**తి నిస్సక్కవచనం. తస్మా సఉపకరణస్స అత్తనో వా పరస్స వా యథావుత్తప్పభేదతో పథవితో ఉప్పత్తిం వా నిగ్గమనం వా పథవితో వా అఞ్ఞో అత్తాతి మఞ్ఞమానో పథవితో మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞితే వత్థుస్మిం సినేహం మానఞ్చ

ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. అపరే ఆహు పథవీకసిణం పరిత్తం భావేత్వా తతో అఞ్ఞం అప్పమాణం అత్తానం గహేత్వా పథవితో బహిద్ధాపి మే అత్తాతి మఞ్ఞమానో పథవితో మఞ్ఞతీతి.

పథవిం మేతి మఞ్ఞతీతి ఏత్థ పన కేవలఞ్హి మహాపథవిం తణ్హావసేన మమాయతీతి ఇమినా నయేన పవత్తా ఏకా తణ్హామఞ్ఞనా ఏవ లబ్భతీతి వేదితబ్బా. సా చాయం మమ కేసా, మమ లోమా, మమ అయో, మమ లోహన్తి ఏవం యథావుత్తప్పభేదాయ సబ్బాయపి అజ్ఝత్తికబాహిరాయ పథవియా యోజేతబ్బాతి.

పథవిం అభినన్దతీతి వుత్తప్పకారమేవ పథవిం తణ్హాదీహి అభినన్దతి, అస్సాదేతి, పరామసతి చాతి వుత్తం హోతి. "పథవిం మఞ్ఞతీ"తి ఏతేనేవ ఏతస్మిం అత్థే సిద్ధే కస్మా ఏతం వుత్తన్తి చే. అవిచారితమేతం పోరాణేహి. అయం పన అత్తనో మతి, దేసనావిలాసతో వా ఆదీనవదస్సనతో వా. యస్మా హి ధమ్మధాతుయా సుప్పటివిద్ధత్తా నానానయవిచిత్రదేసనావిలాససమ్పన్నో, అయం సా భగవతా సుప్పటివిద్ధా. తస్మా పుబ్బే మఞ్ఞనావసేన కిలేసుప్పత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని అభినన్దనావసేన దస్సేన్తో దేసనావిలాసతో వా ఇదమాహ . యో వా పథవిం మఞ్ఞతి, పథవియా మఞ్ఞతి, పథవితో మఞ్ఞతి, పథవిం మేతి మఞ్ఞతి, సో యస్మా న సక్కోతి పథవీనిస్సితం తణ్హం వా దిట్ఠిం వా పహాతుం, తస్మా పథవిం అభినన్దతియేవ. యో చ పథవిం అభినన్దతి, దుక్ఖం సో అభినన్దతి, దుక్ఖఞ్చ ఆదీనవోతి ఆదీనవదస్సనతోపి ఇదమాహ. వుత్తఞ్చేతం భగవతా "యో, భిక్ఖవే, పథవీధాతుం అభినన్దతి, దుక్ఖం సో అభినన్దతి, యో దుక్ఖం అభినన్దతి, అపరిముత్తో సో దుక్ఖస్మాతి వదామీ"తి.

ఏవం పథవీవత్థుకం మఞ్ఞనం అభినన్దనఞ్చ వత్వా ఇదాని యేన కారణేన సో మఞ్ఞతి, అభినన్దతి చ, తం కారణం ఆవికరోన్తో ఆహ **తం కిస్స హేతు, అపరిఞ్ఞాతం తస్సాతి వదామీ**తి. తస్సత్థో, సో పుథుజ్జనో తం పథవిం కిస్స హేతు మఞ్ఞతి, కేన కారణేన మఞ్ఞతి, అభినన్దతీతి చే. అపరిఞ్ఞాతం తస్సాతి వదామీతి, యస్మా తం వత్థు తస్స అపరిఞ్ఞాతం, తస్మాతి వుత్తం హోతి. యో హి పథవిం పరిజానాతి, సో తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానాతి ఞాతపరిఞ్ఞాయ తీరణపరిఞ్ఞాయ పహానపరిఞ్ఞాయాతి.

తత్థ కతమా ఞాతపరిఞ్ఞా. పథవీధాతుం పరిజానాతి, అయం పథవీధాతు అజ్ఝత్తికా, అయం బాహిరా, ఇదమస్సా లక్ఖణం, ఇమాని రసపచ్చుపట్ఠానపదట్ఠానానీతి, అయం **ఞాతపరిఞ్ఞా.** కతమా తీరణపరిఞ్ఞా? ఏవం ఞాతం కత్వా పథవీధాతుం తీరేతి అనిచ్చతో దుక్ఖతో రోగతోతి ద్వాచత్తాలీసాయ ఆకారేహి, అయం **తీరణపరిఞ్ఞా.** కతమా పహానపరిఞ్ఞా? ఏవం తీరయిత్వా అగ్గమగ్గేన పథవీధాతుయా ఛన్దరాగం పజహతి, అయం **పహానపరిఞ్ఞా.**

నామరూపవవత్థానం వా ఞాతపరిఞ్ఞా. కలాపసమ్మసనాదిఅనులోమపరియోసానా తీరణపరిఞ్ఞా. అరియమగ్గే ఞాణం పహానపరిఞ్ఞాతి. యో పథవిం పరిజానాతి, సో ఇమాహి తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానాతి, అస్స చ పుథుజ్జనస్స తా పరిఞ్ఞాయో నత్థి, తస్మా అపరిఞ్ఞాతత్తా పథవిం మఞ్ఞతి చ అభినన్దతి చాతి. తేనాహ భగవా – ఇధ, భిక్ఖవే, అస్సుతవా పుథుజ్జనో…పే.… పథవిం మఞ్ఞతి, పథవియా మఞ్ఞతి, పథవితో మఞ్ఞతి, పథవిం మేతి మఞ్ఞతి, పథవిం అభినన్దతి. తం కిస్స హేతు? అపరిఞ్ఞాతం తస్సాతి వదామీ"తి.

పథవీవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆపోవారాదివణ్ణనా

ఆపం ఆపతోతి ఏత్థాపి లక్ఖణససమ్భారారమ్మణసమ్ముతివసేన చతుబ్బిధో ఆపో. తేసు "తత్థ, కతమా అజ్ఝత్తికా ఆపోధాతు. యం అజ్ఝత్తం పచ్చత్తం ఆపో ఆపోగతం, సినేహో సినేహగతం బన్ధనత్తం రూపస్స అజ్ఝత్తం ఉపాదిన్న"న్తిఆదీసు (విభ. ౧౭౪) వుత్తో **లక్ఖణఆపో**. "ఆపోకసిణం ఉగ్గణ్హన్తో ఆపస్మిం నిమిత్తం గణ్హాతీ"తిఆదీసు వుత్తో **ససమ్భారాపో**. సేసం సబ్బం పథవియం వుత్తసదిసమేవ. కేవలం యోజనానయే పన "పిత్తం సేమ్హ"న్తిఆదినా నయేన వుత్తా ద్వాదసభేదా అజ్ఝత్తికా ఆపోధాతు, "తత్థ, కతమా బాహిరా ఆపోధాతు? యం బాహిరం ఆపో ఆపోగతం, సినేహో సినేహగతం బన్ధనత్తం రూపస్స బహిద్ధా అనుపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, మూలరసో ఖన్ధరసో తచరసో పత్తరసో పుప్ఫరసో ఫలరసో ఖీరం దధి సప్పి నవనీతం తేలం మధు ఫాణితం భుమ్మాని వా ఉదకాని అన్తలిక్ఖాని వా"తి (విభ. ౧౭౪) ఏవం వుత్తా చ బాహిరా ఆపోధాతు వేదితబ్బా, యో చ అజ్ఝత్తారమ్మణత్తికే నిమిత్తఆపో.

తేజం తేజతోతి ఇమస్మిం తేజోవారేపి వుత్తనయేనేవ విత్థారో వేదితబ్బో. యోజనానయే పనేత్థ "యేన చ సన్తప్పతి, యేన చ జీరీయతి, యేన చ పరిడయ్హతి, యేన చ అసితపీతఖాయితసాయితం సమ్మా పరిణామం గచ్ఛతీ"తి (విభ. ౧౭౫) ఏవం వుత్తా చతుప్పభేదా అజ్ఝత్తికా తేజోధాతు. "తత్థ కతమా బాహిరా తేజోధాతు? యం బాహిరం తేజో తేజోగతం ఉస్మా ఉస్మాగతం ఉసుమం ఉసుమగతం బహిద్ధా అనుపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, కట్ఠగ్గి పలాలగ్గి తిణగ్గి గోమయగ్గి థుసగ్గి సఙ్కారగ్గి ఇన్దగ్గి అగ్గిసన్తాపో సూరియసన్తాపో కట్ఠసన్నిచయసన్తాపో తిణసన్నిచయసన్తాపో ధఞ్ఞసన్నిచయసన్తాపో భణ్డసన్నిచయసన్తాపో"తి (విభ. ౧౭౫) ఏవం వుత్తా చ బాహిరా తేజోధాతు వేదితబ్బా.

వాయం వాయతోతి ఇమస్స వాయవారస్సాపి యోజనానయే పన "ఉద్ధఙ్గమా వాతా అధోగమా వాతా కుచ్ఛిసయా వాతా కోట్ఠాసయా వాతా అఙ్గమఙ్గానుసారినో వాతా సత్థకవాతా ఖురకవాతా ఉప్పలకవాతా అస్సాసో పస్సాసో"తి ఏవం వుత్తా అజ్ఝత్తికా వాయోధాతు. "తత్థ కతమా బాహిరా వాయోధాతు? యం బాహిరం వాయో వాయోగతం థమ్భితత్తం రూపస్స బహిద్ధా అనుపాదిన్నం. సేయ్యథిదం, పురత్థిమా వాతా పచ్ఛిమా వాతా ఉత్తరా వాతా దక్ఖిణా వాతా సరజా వాతా అరజా వాతా సీతా వాతా ఉణ్హా వాతా పరిత్తా వాతా అధిమత్తా వాతా కాళవాతా వేరమ్భవాతా పక్ఖవాతా సుపణ్ణవాతా తాలవణ్టవాతా విధూపనవాతా"తి (విభ. ౧౭౬) ఏవం వుత్తా చ బాహిరా వాయోధాతు వేదితబ్బా. సేసం వుత్తనయమేవాతి. ఏత్తావతా చ య్వాయం –

> "వుత్తమ్హి ఏకధమ్మే, యే ధమ్మా ఏకలక్ఖణా తేన;
> వుత్తా భవన్తి సబ్బే, ఇతి వుత్తో లక్ఖణో హారో"తి. –

ఏవం నేత్తియం **లక్ఖణో** నామ హారో వుత్తో, తస్స వసేన యస్మా చతూసు భూతేసు గహితేసు ఉపాదారూపమ్పి గహితమేవ భవతి, రూపలక్ఖణం అనతీతత్తా. యఞ్చ భూతోపాదారూపం సో రూపక్ఖన్ధో. తస్మా "అస్సుతవా పుథుజ్జనో పథవిం ఆపం తేజం వాయం మఞ్ఞతీ"తి వదన్తేన అత్థతో రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీతిపి వుత్తం హోతి. "పథవియా ఆపస్మిం తేజస్మిం వాయస్మిం మఞ్ఞతీ"తి వదన్తేన రూపస్మిం వా అత్తానం సమనుపస్సతీతి వుత్తమ్పి హోతి. "పథవితో ఆపతో తేజతో వాయతో మఞ్ఞతీ"తి వదన్తేన రూపతో అఞ్ఞో అత్తాతి సిద్ధత్తా రూపవన్తం వా అత్తానం అత్తని వా రూపం సమనుపస్సతీతిపి వుత్తం

హోతి. ఏవమేతా చతస్సో రూపవత్థుకా సక్కాయదిట్ఠిమఞ్ఞనా వేదితబ్బా. తత్థ ఏకా ఉచ్ఛేదదిట్ఠి, తిస్సో సస్సతదిట్ఠియోతి ద్వేవ దిట్ఠియో హోన్తీతి అయమ్పి అత్థవిసేసో వేదితబ్బో.

ఆపోవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

భూతవారాదివణ్ణనా

౩. ఏవం రూపముఖేన సఙ్ఖారవత్థుకం మఞ్ఞనం వత్వా ఇదాని యే సఙ్ఖారే ఉపాదాయ సత్తా పఞ్ఞాపీయన్తి, తేసు సఙ్ఖారేసు సత్తేసుపి యస్మా పుథుజ్జనో మఞ్ఞనం కరోతి, తస్మా తే సత్తే నిద్దిసన్తో **భూతే భూతతో సఞ్జానాతీ**తిఆదిమాహ. తత్థాయం **భూత**సద్దో పఞ్చక్ఖన్ధఅమనుస్సధాతువిజ్జమానఖీణాసవసత్తరుక్ఖాదీసు దిస్సతి. ‘‘భూతమిదన్తి, భిక్ఖవే, సమనుపస్సథా’’తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౪౦౧) హి అయం పఞ్చక్ఖన్ధేసు దిస్సతి. ‘‘యానీధ భూతాని సమాగతానీ’’తి (సు॰ ని॰ ౨౨౪) ఏత్థ అమనుస్సేసు. ‘‘చత్తారో ఖో, భిక్ఖు, మహాభూతా హేతూ’’తి (మ॰ ని॰ ౩.౮౬) ఏత్థ ధాతూసు. ‘‘భూతస్మిం పాచిత్తియ’’న్తిఆదీసు (పాచి॰ ౬౯) విజ్జమానే. ‘‘యో చ కాలఘసో భూతో’’తి (జా॰ ౧.౧౦.౧౯౦) ఏత్థ ఖీణాసవే. ‘‘సబ్బేవ నిక్ఖిపిస్సన్తి భూతా లోకే సముస్సయ’’న్తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౨౦) ఏత్థ సత్తేసు. ‘‘భూతగామపాతబ్యతాయా’’తి (పాచి॰ ౯౦) ఏత్థ రుక్ఖాదీసు. ఇధ పనాయం సత్తేసు వత్తతి, నో చ ఖో అవిసేసేన. చాతుమహారాజికానం హి హేట్ఠా సత్తా ఇధ భూతాతి అధిప్పేతా.

తత్థ **భూతే భూతతో సఞ్జానాతీ**తిఆది వుత్తనయమేవ. **భూతే మఞ్ఞతీ**తిఆదీసు పన తిస్సోపి మఞ్ఞనా యోజేతబ్బా. కథం? అయఞ్హి ‘‘సో పస్సతి గహపతిం వా గహపతిపుత్తం వా పఞ్చహి కామగుణేహి సమప్పితం సమఙ్గిభూత’’న్తి (అ॰ ని॰ ౭.౫౦) వుత్తనయేన భూతే సుభా సుఖితాతి గహేత్వా రజ్జతి, దిస్వాపి నే రజ్జతి, సుత్వాపి, ఘాయిత్వాపి, సాయిత్వాపి, ఫుసిత్వాపి, ఞత్వాపి. ఏవం భూతే తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ‘‘అహో వతాహం ఖత్తియమహాసాలానం వా సహబ్యతం ఉపపజ్జేయ్య’’న్తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౩.౩౩౭) వా పన నయేన అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహతి, ఏవమ్పి భూతే తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. అత్తనో పన భూతానఞ్చ సమ్పత్తివిపత్తిం నిస్సాయ అత్తానం వా సేయ్యం దహతి. భూతేసు చ యంకిఞ్చి భూతం హీనం అత్తానం వా హీనం, యంకిఞ్చి భూతం సేయ్యం . అత్తానం వా భూతేన, భూతం వా అత్తనా సదిసం దహతి. యథాహ ‘‘ఇధేకచ్చో జాతియా వా…పే॰… అఞ్ఞతరఞ్ఞతరేన వత్థునా పుబ్బకాలం పరేహి సదిసం అత్తానం దహతి. అపరకాలం అత్తానం సేయ్యం దహతి. పరే హీనే దహతి, యో ఏవరూపో మానో …పే॰… అయం వుచ్చతి మానాతిమానో’’తి (విభ॰ ౮౭౬-౮౮౦). ఏవం భూతే మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి.

భూతే పన ‘‘నిచ్చా ధువా సస్సతా అవిపరిణామధమ్మా’’తి వా ‘‘సబ్బే సత్తా సబ్బే పాణా సబ్బే భూతా సబ్బే జీవా అవసా అబలా అవీరియా నియతిసఙ్గతిభావపరిణతా ఛస్వేవాభిజాతీసు సుఖదుక్ఖం పటిసంవేదేన్తీ’’తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౬౮) వా మఞ్ఞమానో దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ఏవం భూతే తీహి మఞ్ఞనాహి మఞ్ఞతి.

కథం **భూతేసు మఞ్ఞతి?** తేసు తేసు భూతేసు అత్తనో ఉపపత్తిం వా సుఖుప్పత్తిం వా ఆకఙ్ఖతి. ఏవం తావ తణ్హామఞ్ఞనాయ భూతేసు మఞ్ఞతి. భూతేసు వా ఉపపత్తిం ఆకఙ్ఖమానో దానం దేతి, సీలం సమాదియతి, ఉపోసథకమ్మం

కరోతి. ఏవమ్పి భూతేసు తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. భూతే పన సమూహగ్గాహేన గహేత్వా తత్థ ఏకచ్చే భూతే సేయ్యతో దహతి, ఏకచ్చే సదిసతో వా హీనతో వాతి. ఏవం భూతేసు మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. తథా ఏకచ్చే భూతే నిచ్చా ధువాతి మఞ్ఞతి. ఏకచ్చే అనిచ్చా అధువాతి, అహమ్పి భూతేసు అఞ్ఞతరోస్మీతి వా మఞ్ఞతి. ఏవం భూతేసు దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి.

భూతతో మఞ్ఞతీతి ఏత్థ పన సఉపకరణస్స అత్తనో వా పరస్స వా యతో కుతోచి భూతతో ఉప్పత్తిం మఞ్ఞమానో భూతతో మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞితే వత్థుస్మిం సినేహం మానఞ్చ ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. **భూతే మేతి మఞ్ఞతీ**తి ఏత్థ పన ఏకా తణ్హామఞ్ఞనావ లబ్భతి. సా చాయం "మమ పుత్తా, మమ ధీతా, మమ అజేళకా, కుక్కుటసూకరా, హత్థిగవస్సవళవా"తి ఏవమాదినా నయేన మమాయతో పవత్తతీతి వేదితబ్బా. **భూతే అభినన్దతీ**తి ఏతం వుత్తనయమేవ. **అపరిఞ్ఞాతం తస్సా**తి ఏత్థ పన యే సఙ్ఖారే ఉపాదాయ భూతానం పఞ్ఞత్తి, తేసం అపరిఞ్ఞాతత్తా భూతా అపరిఞ్ఞాతా హోన్తీతి వేదితబ్బా. యోజనా పన వుత్తనయేనేవ కాతబ్బా.

ఏవం సఙ్ఖేపతో సఙ్ఖారవసేన చ సత్తవసేన చ మఞ్ఞనావత్థుం దస్సేత్వా ఇదాని భూమివిసేసాదినా భేదేన విత్థారతోపి తం దస్సేన్తో **దేవే దేవతో**తిఆదిమాహ. తత్థ దిబ్బన్తి పఞ్చహి కామగుణేహి అత్తనో వా ఇద్ధియాతి **దేవా,** కీళన్తి జోతేన్తి చాతి అత్థో. తే తివిధా సమ్ముతిదేవా ఉపపత్తిదేవా విసుద్ధిదేవాతి. **సమ్ముతిదేవా** నామ రాజానో దేవియో రాజకుమారా. **ఉపపత్తిదేవా** నామ చాతుమహారాజికే దేవే ఉపాదాయ తతుత్తరిదేవా. **విసుద్ధిదేవా** నామ అరహన్తో ఖీణాసవా. ఇధ పన ఉపపత్తిదేవా దట్ఠబ్బా, నో చ ఖో అవిసేసేన. పరనిమ్మితవసవత్తిదేవలోకే మారం సపరిసం ఠపేత్వా సేసా ఛ కామావచరా ఇధ దేవాతి అధిప్పేతా. తత్థ సబ్బా అత్థవణ్ణనా భూతవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

పజాపతిన్తి ఏత్థ పన మారో పజాపతీతి వేదితబ్బో. కేచి పన "తేసం తేసం దేవానం అధిపతీనం మహారాజాదీనమేతం అధివచన"న్తి వదన్తి. తం దేవగ్గహణేనేవ తేసం గహితత్తా అయుత్తన్తి **మహాఅట్ఠకథాయం** పటిక్ఖిత్తం, మారోయేవ పన సత్తసఙ్ఖాతాయ పజాయ అధిపతిభావేన ఇధ పజాపతీతి అధిప్పేతో. సో కుహిం వసతి? పరనిమ్మితవసవత్తిదేవలోకే . తత్ర హి **వసవత్తిరాజా** రజ్జం కారేతి. **మారో** ఏకస్మిం పదేసే అత్తనో పరిసాయ ఇస్సరియం పవత్తేన్తో రజ్జపచ్చన్తే దామరికరాజపుత్తో వియ వసతీతి వదన్తి. మారగ్గహణేనేవ చేత్థ మారపరిసాయపి గహణం వేదితబ్బం. యోజనానయో చేత్థ పజాపతిం వణ్ణవన్తం దీఘాయుకం సుఖబహులం దిస్వా వా సుత్వా వా రజ్జన్తో తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. "అహో వతాహం పజాపతినో సహబ్యతం ఉపపజ్జేయ్య"న్తిఆదినా వా పన నయేన అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహన్తోపి పజాపతిం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. పజాపతిభావం పన పత్తో సమానో అహమస్మి పజానమిస్సరో అధిపతీతి మానం జనేన్తో పజాపతిం మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. "పజాపతి నిచ్చో ధువో"తి వా "ఉచ్ఛిజ్జిస్సతి వినస్సిస్సతీ"తి వా "అవసో అబలో అవీరియో నియతిసఙ్గతిభావపరిణతో ఛస్వేవాభిజాతీసు సుఖదుక్ఖం పటిసంవేదేతీ"తి వా మఞ్ఞమానో పన పజాపతిం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో.

పజాపతిస్మిన్తి ఏత్థ పన ఏకా దిట్ఠిమఞ్ఞనావ యుజ్జతి. తస్సా ఏవం పవత్తి వేదితబ్బా. ఇధేకచ్చో "పజాపతిస్మిం యే చ ధమ్మా సంవిజ్జన్తి, సబ్బే తే నిచ్చా ధువా సస్సతా అవిపరిణామధమ్మా"తి మఞ్ఞతి. అథ వా "పజాపతిస్మిం నత్థి పాపం, న తస్మిం పాపకాని కమ్మాని ఉపలబ్భన్తీ"తి మఞ్ఞతి.

పజాపతితోతి ఏత్థ తిస్సోపి మఞ్ఞనా లబ్భన్తి. కథం? ఇధేకచ్చో సఉపకరణస్స అత్తనో వా పరస్స వా పజాపతితో ఉప్పత్తిం వా నిగ్గమనం వా మఞ్ఞతి, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞితే వత్థుస్మిం సినేహం మానఞ్చ ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. **పజాపతిం మే**తి ఏత్థ పన ఏకా తణ్హామఞ్ఞనావ లబ్భతి. సా చాయం "పజాపతి మమ సత్థా మమ సామీ"తిఆదినా నయేన మమాయతో పవత్తతీతి వేదితబ్బా. సేసం వుత్తనయమేవ.

బ్రహ్మం బ్రహ్మతోతి ఏత్థ బ్రూహితో తేహి తేహి గుణవిసేసేహీతి **బ్రహ్మా.** అపిచ బ్రహ్మాతి మహాబ్రహ్మాపి వుచ్చతి, తథాగతోపి బ్రాహ్మణోపి మాతాపితరోపి సేట్ఠమ్పి. "సహస్సో బ్రహ్మా ద్విసహస్సో బ్రహ్మా"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౩.౧౬౫-౧౬౬) హి మహాబ్రహ్మా బ్రహ్మాతి వుచ్చతి. "బ్రహ్మాతి ఖో, భిక్ఖవే , తథాగతస్సేతం అధివచన"న్తి ఏత్థ తథాగతో.

"తమోనుదో బుద్ధో సమన్తచక్ఖు,
లోకన్తగూ సబ్బభవాతివత్తో;
అనాసవో సబ్బదుక్ఖప్పహీనో,
సచ్చవ్హయో బ్రహ్మా ఉపాసితో మే"తి. (చూళని॰ ౧౦౪) –

ఏత్థ బ్రాహ్మణో.

"బ్రహ్మాతి మాతాపితరో, పుబ్బాచరియాతి వుచ్చరే"తి. (ఇతివు॰ ౧౦౬; జా॰ ౨.౨౦.౧౮౧) –

ఏత్థ మాతాపితరో. "బ్రహ్మచక్కం పవత్తేతీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౪౮; అ॰ ని॰ ౫.౧౧) ఏత్థ సేట్ఠం. ఇధ పన పఠమాభినిబ్బత్తో కప్పాయుకో బ్రహ్మా అధిప్పేతో. తగ్గహణేనేవ చ బ్రహ్మపురోహితబ్రహ్మపారిసజ్జాపి గహితాతి వేదితబ్బా. అత్థవణ్ణనా పనేత్థ పజాపతివారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

ఆభస్సరవారే దణ్డదీపికాయ అచ్చి వియ ఏతేసం సరీరతో ఆభా ఛిజ్జిత్వా ఛిజ్జిత్వా పతన్తీ వియ సరతి విసరతీతి **ఆభస్సరా.** తేసం గహణేన సబ్బాపి దుతియజ్ఝానభూమి గహితా, ఏకతలవాసినో ఏవ చేతే సబ్బేపి పరిత్తాభా అప్పమాణాభా ఆభస్సరాతి వేదితబ్బా.

సుభకిణ్హవారే సుభేన ఓకిణ్ణా వికిణ్ణా సుభేన సరీరప్పభావణ్ణేన ఏకగ్ఘనా సువణ్ణమఞ్జూసాయ ఠపితసమ్పజ్జలితకఞ్చనపిణ్డసస్సిరికాతి **సుభకిణ్హా.** తేసం గహణేన సబ్బాపి తతియజ్ఝానభూమి గహితా. ఏకతలవాసినో ఏవ చేతే సబ్బేపి పరిత్తసుభా అప్పమాణసుభా సుభకిణ్హాతి వేదితబ్బా.

వేహప్ఫలవారే, విపులా ఫలాతి **వేహప్ఫలా.** చతుత్థజ్ఝానభూమి బ్రహ్మానో వుచ్చన్తి. అత్థనయయోజనా పన ఇమేసు తీసుపి వారేసు భూతవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

అభిభూవారే అభిభవీతి **అభిభూ.** కిం అభిభవి? చత్తారో ఖన్ధే అరూపినో. అసఞ్ఞభవస్సేతం అధివచనం. అసఞ్ఞసత్తా దేవా వేహప్ఫలేహి సద్ధిం ఏకతలాయేవ ఏకస్మిం ఓకాసే యేన ఇరియాపథేన నిబ్బత్తా, తేనేవ యావతాయుకం తిట్ఠన్తి

చిత్తకమ్మరూపసదిసా హుత్వా. తే ఇధ సబ్బేపి అభిభూవచనేన గహితా. కేచి **అభిభూ** నామ సహస్సో బ్రహ్మాతి ఏవమాదినా నయేన తత్థ తత్థ అధిపతిబ్రహ్మానం వణ్ణయన్తి. బ్రహ్మగ్గహణేనేవ పన తస్స గహితత్తా అయుత్తమేతన్తి వేదితబ్బం. యోజనానయో చేత్థ అభిభూ వణ్ణవా దీఘాయుకోతి సుత్వా తత్థ ఛన్దరాగం ఉప్పాదేన్తో అభిభుం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. "అహో వతాహం అభిభునో సహబ్యతం ఉపపజ్జేయ్య"న్తిఆదినా పన నయేన అప్పటిలద్ధస్స పటిలాభాయ చిత్తం పణిదహన్తోపి అభిభుం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. అత్తానం హీనతో అభిభుం సేయ్యతో దహన్తో పన అభిభుం మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. "అభిభూ నిచ్చో ధువో"తిఆదినా నయేన పరామసన్తో అభిభుం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో. సేసం పజాపతివారే వుత్తనయమేవ.

భూతవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆకాసానఞ్చాయతనవారాదివణ్ణనా

౪. ఏవం భగవా పటిపాటియా దేవలోకే దస్సేన్తోపి అభిభూవచనేన అసఞ్ఞభవం దస్సేత్వా ఇదాని యస్మా అయం వట్టకథా, సుద్ధావాసా చ వివట్టపక్ఖే ఠితా, అనాగామిఖీణాసవా ఏవ హి తే దేవా. యస్మా వా కతిపయకప్పసహస్సాయుకా తే దేవా, బుద్ధుప్పాదకాలేయేవ హోన్తి. బుద్ధా పన అసఙ్ఖేయ్యేపి కప్పే న ఉప్పజ్జన్తి, తదా సుఞ్ఞాపి సా భూమి హోతి. రఞ్ఞో ఖన్ధావారట్ఠానం వియ హి బుద్ధానం సుద్ధావాసభవో. తే తేనేవ చ కారణేన విఞ్ఞాణట్ఠితిసత్తావాసవసేనపి న గహితా, సబ్బకాలికా పన ఇమా మఞ్ఞనా. తస్మా తాసం సదావిజ్జమానభూమిం దస్సేన్తో సుద్ధావాసే అతిక్కమిత్వా, **ఆకాసానఞ్చాయతన**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **ఆకాసానఞ్చాయతన**న్తి తబ్భూమికా చత్తారో కుసలవిపాకకిరియా ఖన్ధా. తే చ తత్రూపపన్నాయేవ దట్ఠబ్బా భవపరిచ్ఛేదకథా అయన్తి కత్వా. ఏస నయో **విఞ్ఞాణఞ్చాయతనా**దీసు. అత్థయోజనా పన చతూసుపి ఏతేసు వారేసు అభిభూవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా. మానమఞ్ఞనా చేత్థ పజాపతివారే వుత్తనయేనాపి యుజ్జతి.

ఆకాసానఞ్చాయతనవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

దిట్ఠసుతవారాదివణ్ణనా

౫. ఏవం భూమివిసేసాదినా భేదేన విత్థారతోపి మఞ్ఞనావత్థుం దస్సేత్వా ఇదాని సబ్బమఞ్ఞనావత్థుభూతం సక్కాయపరియాపన్నం తేభూమకధమ్మభేదం దిట్ఠాదీహి చతూహి సఙ్గణ్హిత్వా దస్సేన్తో, **దిట్ఠం దిట్ఠతో**తిఆదిమాహ.

తత్థ **దిట్ఠ**న్తి మంసచక్ఖునాపి దిట్ఠం, దిబ్బచక్ఖునాపి దిట్ఠం. రూపాయతనస్సేతం అధివచనం. తత్థ **దిట్ఠం మఞ్ఞతీ**తి దిట్ఠం తీహి మఞ్ఞనాహి మఞ్ఞతి. కథం? రూపాయతనం సుభసఞ్ఞాయ సుఖసఞ్ఞాయ చ పస్సన్తో తత్థ ఛన్దరాగం జనేతి, తం అస్సాదేతి అభినన్దతి. వుత్తమ్పి హేతం భగవతా "ఇత్థిరూపే, భిక్ఖవే, సత్తా రత్తా గిద్ధా గధితా ముచ్ఛితా అజ్ఝోసన్నా, తే దీఘరత్తం సోచన్తి ఇత్థిరూపవసానుగా"తి (అ. ని. ౫.౫౫). ఏవం దిట్ఠం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. "ఇతి మే రూపం సియా అనాగతమద్ధాన"న్తి వా పనేత్థ నన్దిం సమన్నానేతి, రూపసమ్పదం వా పన ఆకఙ్ఖమానో దానం దేతీ"తి విత్థారో. ఏవమ్పి దిట్ఠం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. అత్తనో పన పరస్స చ రూపసమ్పత్తిం విపత్తిం నిస్సాయ మానం జనేతి. "ఇమినాహం సేయ్యోస్మీ"తి వా "సదిసోస్మీ"తి వా "హీనోస్మీ"తి వాతి ఏవం దిట్ఠం మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. రూపాయతనం పన నిచ్చం

ధువం సస్సతన్తి మఞ్ఞతి, అత్తానం అత్తనియన్తి మఞ్ఞతి, మఙ్గలం అమఙ్గలన్తి మఞ్ఞతి, ఏవం దిట్ఠం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. ఏవం దిట్ఠం తీహి మఞ్ఞనాహి మఞ్ఞతి. కథం దిట్ఠస్మిం మఞ్ఞతి? రూపస్మిం అత్తానం సమనుపస్సననయేన మఞ్ఞన్తో దిట్ఠస్మిం మఞ్ఞతి. యథా వా ధనే ధఞ్ఞే. ఏవం రూపస్మిం రాగాదయోతి మఞ్ఞన్తోపి దిట్ఠస్మిం మఞ్ఞతి. అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మిఞ్ఞేవ పనస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞితే వత్థుస్మిం సినేహం మానఞ్చ ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. ఏవం దిట్ఠస్మిం మఞ్ఞతి. సేసం పథవీవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

సుతన్తి మంససోతేనపి సుతం, దిబ్బసోతేనపి సుతం, సద్దాయతనస్సేతం అధివచనం.

ముతన్తి ముత్వా మునిత్వా చ గహితం, ఆహచ్చ ఉపగన్త్వాతి అత్థో, ఇన్ద్రియానం ఆరమ్మణానఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞసంసిలేసే విఞ్ఞాతన్తి వుత్తం హోతి, గన్ధరసఫోట్ఠబ్బాయతనానమేతం అధివచనం.

విఞ్ఞాతన్తి మనసా విఞ్ఞాతం, సేసానం సత్తన్నం ఆయతనానమేతం అధివచనం ధమ్మారమ్మణస్స వా. ఇధ పన సక్కాయపరియాపన్నమేవ లబ్భతి. విత్థారో పనేత్థ దిట్ఠవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

దిట్ఠసుత్తవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏకత్తవారాదివణ్ణనా

౬. ఏవం సబ్బం సక్కాయభేదం దిట్ఠాదీహి చతూహి దస్సేత్వా ఇదాని తమేవ సమాపన్నకవారేన చ అసమాపన్నకవారేన చ ద్విధా దస్సేన్తో **ఏకత్తం నానత్త**న్తిఆదిమాహ.

ఏకత్తన్తి ఇమినా హి సమాపన్నకవారం దస్సేతి. **నానత్త**న్తి ఇమినా అసమాపన్నకవారం. తేసం అయం వచనత్థో ఏకభావో **ఏకత్తం.** నానాభావో **నానత్త**న్తి. యోజనా పనేత్థ సమాపన్నకవారం చతూహి ఖన్ధేహి, అసమాపన్నకవారఞ్చ పఞ్చహి ఖన్ధేహి భిన్దిత్వా “రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీ”తిఆదినా సాసననయేన పథవీవారాదీసు వుత్తేన చ అట్ఠకథానయేన యథానురూపం వీమంసిత్వా వేదితబ్బా. కేచి పన ఏకత్తన్తి ఏకత్తనయం వదన్తి నానత్తన్తి నానత్తనయం. అపరే “ఏకత్తసఞ్ఞీ అత్తా హోతి అరోగో పరం మరణా, నానత్తసఞ్ఞీ అత్తా హోతీ”తి ఏవం దిట్ఠాభినివేసం. తం సబ్బం ఇధ నాధిప్పేతత్తా అయుత్తమేవ హోతి.

ఏవం సబ్బం సక్కాయం ద్విధా దస్సేత్వా ఇదాని తమేవ ఏకధా సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేన్తో **సబ్బం సబ్బతో**తిఆదిమాహ. యోజనానయో పనేత్థ సబ్బం అస్సాదేన్తో సబ్బం తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. “మయా ఏతే సత్తా నిమ్మితా”తిఆదినా నయేన అత్తనా నిమ్మితం మఞ్ఞన్తో సబ్బం మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. “సబ్బం పుబ్బేకతకమ్మహేతు, సబ్బం ఇస్సరనిమ్మానహేతు, సబ్బం అహేతుఅపచ్చయా, సబ్బం అత్థి, సబ్బం నత్థీ”తిఆదినా నయేన మఞ్ఞన్తో సబ్బం దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో. కథం సబ్బస్మిం మఞ్ఞతి? ఇధేకచ్చో ఏవందిట్ఠికో హోతి “మహా మే అత్తా”తి. సో సబ్బలోకసన్నివాసం తస్సోకాసభావేన పరికప్పేత్వా సో ఖో పన మే అయం అత్తా సబ్బస్మిన్తి మఞ్ఞతి, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స అత్తని సినేహం తబ్బత్థుకఞ్చ మానం ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. సేసం పథవీవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

ఏవం సబ్బం సక్కాయం ఏకధా దస్సేత్వా ఇదాని అపరేనపి నయేన తం ఏకధా దస్సేన్తో **నిబ్బానం నిబ్బానతో**తి ఆహ. తత్థ **నిబ్బాన**న్తి "యతో ఖో, భో, అయం అత్తా పఞ్చహి కామగుణేహి సమప్పితో సమఙ్గిభూతో పరిచారేతి. ఏత్తావతా ఖో, భో, అయం అత్తా పరమదిట్ఠధమ్మనిబ్బానం పత్తో హోతీ"తిఆదినా నయేన పఞ్చధా ఆగతం పరమదిట్ఠధమ్మనిబ్బానం వేదితబ్బం. తత్థ నిబ్బానం అస్సాదేన్తో తణ్హామఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. తేన నిబ్బానేన "అహమస్మి నిబ్బానం పత్తో"తి మానం జనేన్తో మానమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతి. అనిబ్బానంయేవ సమానం తం నిబ్బానతో నిచ్చాదితో చ గణ్హన్తో దిట్ఠిమఞ్ఞనాయ మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో.

నిబ్బానతో పన అఞ్ఞం అత్తానం గహేత్వా సో ఖో పన మే అయం అత్తా ఇమస్మిం నిబ్బానేతి మఞ్ఞన్తో నిబ్బానస్మిం మఞ్ఞతి, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స అత్తని సినేహం తబ్బత్థుకఞ్చ మానం ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. ఏస నయో నిబ్బానతో మఞ్ఞనాయపి. తత్రాపి హి నిబ్బానతో అఞ్ఞం అత్తానం గహేత్వా "ఇదం నిబ్బానం, అయం అత్తా, సో ఖో పన మే అయం అత్తా ఇతో నిబ్బానతో అఞ్ఞో"తి మఞ్ఞన్తో నిబ్బానతో మఞ్ఞతి, అయమస్స దిట్ఠిమఞ్ఞనా. తస్మింయేవ పనస్స అత్తని సినేహం తబ్బత్థుకఞ్చ మానం ఉప్పాదయతో తణ్హామానమఞ్ఞనాపి వేదితబ్బా. "అహో సుఖం మమ నిబ్బాన"న్తి మఞ్ఞన్తో పన నిబ్బానం మేతి మఞ్ఞతీతి వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయమేవ. అయం పనేత్థ అనుగీతి –

యాదిసో ఏస సక్కాయో, తథా నం అవిజానతో;
పుథుజ్జనస్స సక్కాయే, జాయన్తి సబ్బమఞ్ఞనా.

జేగుచ్ఛో భిదురో చాయం, దుక్ఖో అపరిణాయకో;
తం పచ్చనీకతో బాలో, గణ్హం గణ్హాతి మఞ్ఞనం.

సుభతో సుఖతో చేవ, సక్కాయం అనుపస్సతో;
సలభస్సేవ అగ్గిమ్హి, హోతి తణ్హాయ మఞ్ఞనా.

నిచ్చసఞ్ఞం అధిట్ఠాయ, సమ్పత్తిం తస్స పస్సతో;
గూథాదీ వియ గూథస్మిం, హోతి మానేన మఞ్ఞనా.

అత్తా అత్తనియో మేతి, పస్సతో నం అబుద్ధినో;
ఆదాసే వియ బోన్ధిస్స, దిట్ఠియా హోతి మఞ్ఞనా.

మఞ్ఞనాతి చ నామేతం, సుఖుమం మారబన్ధనం;
సిథిలం దుప్పముఞ్చఞ్చ, యేన బద్ధో పుథుజ్జనో.

బహుం విప్ఫన్దమానోపి, సక్కాయం నాతివత్తతి;
సముస్సితం దళ్హత్థమ్భం, సావ గద్దులబన్ధనో.

ఇ'సో సక్కాయమలీనో, జాతియా చ జరాయ చ;

రోగాదీహి చ దుక్ఖేహి, నిచ్చం హఞ్ఞతి బాళ్హసో.

తం వో వదామి భద్దన్తే, సక్కాయం అనుపస్సథ;
అసాతతో అసుభతో, భేదతో చ అనత్తతో.

ఏసో సభావో హేతస్స, పస్సం ఏవమిమం బుధో;
పహాయ మఞ్ఞనా సబ్బా, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీతి.

ఏకత్తవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పుథుజ్జనవసేన చతువీసతిపబ్బా పఠమనయకథా నిట్ఠితా.

సేక్ఖవారదుతియనయవణ్ణనా

౭. ఏవం భగవా పథవీఆదీసు వత్థూసు సబ్బసక్కాయధమ్మమూలభూతం పుథుజ్జనస్స పవత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని తేస్వేవ వత్థూసు సేక్ఖస్స పవత్తిం దస్సేన్తో **యోపి సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సేక్ఖో**తిఆదిమాహ. తత్థ **యో**తి ఉద్దేసవచనం. **సో**తి నిద్దేసవచనం. **పి**కారో సమ్పిణ్డనత్థో అయమ్పి ధమ్మో అనియతోతిఆదీసు వియ. తేన చ ఆరమ్మణసభాగేన పుగ్గలం సమ్పిణ్డేతి, నో పుగ్గలసభాగేన, హేట్ఠతో హి పుగ్గలా దిట్ఠివిపన్నా, ఇధ దిట్ఠిసమ్పన్నా, న తేసం సభాగతా అత్థి. ఆరమ్మణం పన హేట్ఠా పుగ్గలానమ్పి తదేవ, ఇమేసమ్పి తదేవాతి. తేన వుత్తం "ఆరమ్మణసభాగేన పుగ్గలం సమ్పిణ్డేతి నో పుగ్గలసభాగేనా"తి. **యోపి సో**తి ఇమినా పన సకలేన వచనేన ఇదాని వత్తబ్బం సేక్ఖం దస్సేతీతి వేదితబ్బో. **భిక్ఖవే, భిక్ఖూ**తి ఇదం వుత్తనయమేవ.

సేక్ఖోతి కేనట్ఠేన సేక్ఖో? సేక్ఖధమ్మప్పటిలాభతో **సేక్ఖో.** వుత్తఞ్హేతం "కిత్తావతా ను ఖో, భన్తే, సేక్ఖో హోతీతి? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సేక్ఖాయ సమ్మాదిట్ఠియా సమన్నాగతో హోతి…పే… సేక్ఖేన సమ్మాసమాధినా సమన్నాగతో హోతి. ఏత్తావతా ఖో భిక్ఖు, సేక్ఖో హోతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౩). అపిచ సిక్ఖతీతిపి సేక్ఖో. వుత్తఞ్హేతం "సిక్ఖతీతి ఖో భిక్ఖు తస్మా సేక్ఖోతి వుచ్చతి. కిఞ్చ సిక్ఖతి? అధిసీలమ్పి సిక్ఖతి, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖతి, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖతి, సిక్ఖతీతి ఖో భిక్ఖు తస్మా సేక్ఖోతి వుచ్చతీ"తి (అ॰ ని॰ ౩.౮౬).

యోపి కల్యాణపుథుజ్జనో అనులోమపటిపదాయ పరిపూరకారీ సీలసమ్పన్నో ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారో భోజనే మత్తఞ్ఞూ జాగరియానుయోగమనుయుత్తో పుబ్బరత్తాపరరత్తం బోధిపక్ఖియానం ధమ్మానం భావనానుయోగమనుయుత్తో విహరతి – "అజ్జ వా స్వే వా అఞ్ఞతరం సామఞ్ఞఫలం అధిగమిస్సామీ"తి, సోపి వుచ్చతి సిక్ఖతీతి సేక్ఖోతి. ఇమస్మిం పనత్థే పటివేధప్పత్తోవ సేక్ఖో అధిప్పేతో, నో పుథుజ్జనో.

అప్పత్తం మానసం ఏతేనాతి **అప్పత్తమానసో. మానసన్తి** రాగోపి చిత్తమ్పి అరహత్తమ్పి. "అన్తలిక్ఖచరో పాసో, య్వాయం చరతి మానసో"తి (మహావ॰ ౩౩; సం॰ ని॰ ౧.౧౫౧) ఏత్థ హి రాగో మానసం. "చిత్తం మనో మానస"న్తి (ధ॰ స॰ ౬౫) ఏత్థ చిత్తం. "అప్పత్తమానసో సేక్ఖో, కాలం కయిరా జనేసుతా"తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౫ౙ) ఏత్థ అరహత్తం. ఇధాపి అరహత్తమేవ అధిప్పేతం. తేన అప్పత్తారహత్తోతి వుత్తం హోతి.

అనుత్తరన్తి సేట్ఠం, అసదిసన్తి అత్థో. చతూహి యోగేహి ఖేమం అనుయుత్తన్తి **యోగక్ఖేమం,** అరహత్తమేవ అధిప్పేతం. **పత్థయమానో**తి ద్వే పత్థనా తణ్హాపత్థనా చ, ఛన్దపత్థనా చ. "పత్థయమానస్స హి పజప్పితాని, పవేధితం వాపి పకప్పితేసూ"తి (సు. ని. ౯౦౮) ఏత్థ తణ్హాపత్థనా.

"ఛిన్నం పాపిమతో సోతం, విద్ధస్తం వినళీకతం;

పామోజ్జబహులా హోథ, ఖేమం పత్తత్థ భిక్ఖవో"తి. (మ. ని. ౧.౩౫౨) –

ఏత్థ కత్తుకమ్యతా కుసలచ్ఛన్దపత్థనా. అయమేవ ఇధాధిప్పేతా. తేన **పత్థయమానో**తి తం యోగక్ఖేమం పత్తుకామో అధిగన్తుకామో తన్నిన్నో తప్పోణో తప్పబ్భారోతి వేదితబ్బో. **విహరతీ**తి అఞ్ఞం ఇరియాపథదుక్ఖం అఞ్ఞేన ఇరియాపథేన విచ్ఛిన్దిత్వా అపరిపతన్తం కాయం హరతి. అథ వా "సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి అధిముచ్చన్తో సద్ధాయ విహరతీ"తిఆదినాపి నిద్దేసనయేనేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **పథవిం పథవితో అభిజానాతీ**తి పథవిం పథవీభావేన అభిజానాతి, న పుథుజ్జనో వియ సబ్బాకారవిపరీతాయ సఞ్ఞాయ సఞ్జానాతి. అపిచ ఖో అభివిసిట్ఠేన ఞాణేన జానాతి, ఏవం పథవీతి ఏతం పథవీభావం అధిముచ్చన్తో ఏవ నం అనిచ్చాతిపి దుక్ఖాతిపి అనత్తాతిపి ఏవం అభిజానాతీతి వుత్తం హోతి. ఏవఞ్చ నం అభిఞ్ఞత్వా పథవిం మా మఞ్ఞీతి వుత్తం హోతి. మఞ్ఞతీతి **మఞ్ఞీ.** అయం పన మఞ్ఞీ చ న మఞ్ఞీ చ న వత్తబ్బోతి. ఏతస్మిఞ్హి అత్థే ఇదం పదం నిపాతేత్వా వుత్తన్తి వేదితబ్బం. కో పనేత్థ అధిప్పాయోతి. వుచ్చతే, పుథుజ్జనో తావ సబ్బమఞ్ఞనానం అప్పహీనత్తా మఞ్ఞతీతి వుత్తో. ఖీణాసవో పహీనత్తా న మఞ్ఞతీతి. సేక్ఖస్స పన దిట్ఠిమఞ్ఞనా పహీనా, ఇతరా పన తనుభావం గతా, తేన సో మఞ్ఞతీతిపి న వత్తబ్బో పుథుజ్జనో వియ, న మఞ్ఞతీతిపి న వత్తబ్బో ఖీణాసవో వియాతి.

పరిఞ్ఞేయ్యం తస్సాతి తస్స సేక్ఖస్స తం మఞ్ఞనావత్థు ఓక్కన్తనియామత్తా సమ్బోధిపరాయణత్తా చ తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిఞ్ఞేయ్యం, అపరిఞ్ఞేయ్యఞ్చ అపరిఞ్ఞాతఞ్చ న హోతి పుథుజ్జనస్స వియ, నోపి పరిఞ్ఞాతం ఖీణాసవస్స వియ. సేసం సబ్బత్థ వుత్తనయమేవ.

సేక్ఖవసేన దుతియనయకథా నిట్ఠితా.

ఖీణాసవవారతతియాదినయవణ్ణనా

౮. ఏవం పథవీఆదీసు వత్థూసు సేక్ఖస్స పవత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని ఖీణాసవస్స పవత్తిం దస్సేన్తో **యోపి సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరహ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **యోపీ**తి పి-సద్దో సమ్పిణ్డనత్థో. తేన ఇధ ఉభయసభాగతాపి లబ్భతీతి దస్సేతి. సేక్ఖో హి ఖీణాసవేన అరియపుగ్గలత్తా సభాగో, తేన పుగ్గలసభాగతా లబ్భతి, ఆరమ్మణసభాగతా పన వుత్తనయా ఏవ. **అరహ**న్తి ఆరకకిలేసో, దూరకిలేసో పహీనకిలేసోతి అత్థో. వుత్తఞ్హేతం భగవతా "కథఞ్చ , భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరహం హోతి? ఆరకాస్స హోన్తి పాపకా అకుసలా ధమ్మా సంకిలేసికా పోనోబ్భవికా సదరా దుక్ఖవిపాకా ఆయతిం జాతిజరామరణియా. ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరహం హోతీ"తి. (మ. ని. ౧.౪౩౪) **ఖీణాసవో**తి చత్తారో ఆసవా కామాసవో…పే.… అవిజ్జాసవో, ఇమే చత్తారో ఆసవా అరహతో ఖీణా పహీనా సముచ్ఛిన్నా పటిప్పస్సద్ధా, అభబ్బుప్పత్తికా ఞాణగ్గినా దడ్ఢా, తేన వుచ్చతి ఖీణాసవోతి.

వుసితవాతి గరుసంవాసేపి అరియమగ్గసంవాసేపి దససు అరియవాసేసుపి వసి పరివసి వుత్థో పరివుత్థో, సో వుత్థవాసో చిణ్ణచరణోతి **వుసితవా కతకరణీయో**తి పుథుజ్జనకల్యాణకం ఉపాదాయ సత్త సేక్ఖా చతూహి మగ్గేహి కరణీయం

కరోన్తి నామ, ఖీణాసవస్స సబ్బకరణీయాని కతాని పరియోసితాని, నత్థి తస్స ఉత్తరి కరణీయం దుక్ఖక్ఖయాధిగమాయాతి కతకరణీయో. వుత్తమ్పి హేతం –

“తస్స సమ్మా విముత్తస్స, సన్తచిత్తస్స భిక్ఖునో;

కతస్స పటిచయో నత్థి, కరణీయం న విజ్జతీ”తి. (థేరగా. ౬౪౨);

ఓహితభారోతి తయో భారా ఖన్ధభారో కిలేసభారో అభిసఙ్ఖారభారోతి, తస్సిమే తయో భారా ఓహితా ఓరోపితా నిక్ఖిత్తా పాతితా, తేన వుచ్చతి **ఓహితభారో**తి. **అనుప్పత్తసదత్థో**తి అనుప్పత్తో సదత్థం, సకత్థన్తి వుత్తం హోతి. కకారస్సాయం దకారో కతో, సదత్థోతి చ అరహత్తం వేదితబ్బం. తఞ్హి అత్తుపనిబన్ధనట్ఠేన అత్తానం అవిజహనట్ఠేన అత్తనో పరమత్థట్ఠేన చ అత్తనో అత్థో సకత్థోతి వుచ్చతి.

పరిక్ఖీణభవసంయోజనోతి **భవసంయోజనానీ**తి దస సంయోజనాని కామరాగసంయోజనం పటిఘమానదిట్ఠివిచికిచ్ఛాసీలబ్బతపరామాసభవరాగఇస్సామచ్ఛరియసంయోజనం అవిజ్జాసంయోజనం. ఇమాని హి సత్తే భవేసు సంయోజేన్తి ఉపనిబన్ధన్తి, భవం వా భవేన సంయోజేన్తి, తస్మా “భవసంయోజనానీ”తి వుచ్చన్తి. ఇమాని భవసంయోజనాని అరహతో పరిక్ఖీణాని పహీనాని ఞాణగ్గినా దడ్ఢాని, తేన వుచ్చతి “పరిక్ఖీణభవసంయోజనో”తి. **సమ్మదఞ్ఞా విముత్తో**తి ఏత్థ **సమ్మదఞ్ఞా**తి సమ్మా అఞ్ఞాయ. కిం వుత్తం హోతి – ఖన్ధానం ఖన్ధట్ఠం, ఆయతనానం ఆయతనట్ఠం, ధాతూనం ధాతుట్ఠం, దుక్ఖస్స పీళనట్ఠం, సముదయస్స పభవట్ఠం, నిరోధస్స సన్తట్ఠం, మగ్గస్స దస్సనట్ఠం, సబ్బే సఙ్ఖారా అనిచ్చాతి ఏవమాదిం వా భేదం సమ్మా యథాభూతం అఞ్ఞాయ జానిత్వా తీరయిత్వా తులయిత్వా విభావేత్వా విభూతం కత్వాతి.

విముత్తోతి ద్వే విముత్తియో చిత్తస్స చ విముత్తి నిబ్బానఞ్చ. అరహా సబ్బకిలేసేహి విముత్తచిత్తత్తా చిత్తవిముత్తియాపి విముత్తో. నిబ్బానం అధిముత్తత్తా నిబ్బానేపి విముత్తో. తేన వుచ్చతి “సమ్మదఞ్ఞా విముత్తో”తి. **పరిఞ్ఞాతం తస్సా**తి తస్స అరహతో తం మఞ్ఞనావత్థు తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిఞ్ఞాతం. తస్మా సో తం వత్థుం న మఞ్ఞతి, తం వా మఞ్ఞనం న మఞ్ఞతీతి వుత్తం హోతి, సేసం వుత్తనయమేవ.

నిబ్బానవారే పన **ఖయా రాగస్సా**తిఆదయో తయో వారా వుత్తా. తే పథవీవారాదీసుపి విత్థారేతబ్బా. అయఞ్చ పరిఞ్ఞాతవారో నిబ్బానవారేపి విత్థారేతబ్బో. విత్థారేన్తేన చ పరిఞ్ఞాతం తస్సాతి సబ్బపదేహి యోజేత్వా పున ఖయా రాగస్స వీతరాగత్తాతి యోజేతబ్బం. ఏస నయో ఇతరేసు. దేసనా పన ఏకత్థ వుత్తం సబ్బత్థ వుత్తమేవ హోతీతి సంఖిత్తా.

ఖయా రాగస్స వీతరాగత్తాతి ఏత్థ చ యస్మా బాహిరకో కామేసు వీతరాగో, న ఖయా రాగస్స వీతరాగో. అరహా పన ఖయా యేవ, తస్మా వుత్తం “ఖయా రాగస్స వీతరాగత్తా”తి. ఏస నయో దోసమోహేసుపి. యథా చ “పరిఞ్ఞాతం తస్సాతి వదామీ”తి వుత్తేపి పరిఞ్ఞాతత్తా సో తం వత్థుం తం వా మఞ్ఞనం న మఞ్ఞతీతి అత్థో హోతి, ఏవమిధాపి వీతరాగత్తా సో తం వత్థుం తం వా మఞ్ఞనం న మఞ్ఞతీతి దట్ఠబ్బో.

ఏత్థ చ పరిఞ్ఞాతం తస్సాతి అయం వారో మగ్గభావనాపారిపూరిదస్సనత్థం వుత్తో. ఇతరే పన ఫలసచ్ఛికిరియాపారిపూరిదస్సనత్థన్తి వేదితబ్బా. ద్వీహి వా కారణేహి అరహా న మఞ్ఞతి వత్థుస్స చ పరిఞ్ఞాతత్తా

అకుసలమూలానఞ్చ సముచ్ఛిన్నత్తా. తేనస్స పరిఞ్ఞాతవారేన వత్థునో వత్థుపరిఞ్ఞం దీపేతి, ఇతరేహి అకుసలమూలసముచ్ఛేదన్తి. తత్థ పచ్ఛిమేసు తీసు వారేసు అయం విసేసో వేదితబ్బో, తీసు హి వారేసు రాగే ఆదీనవం దిస్వా దుక్ఖానుపస్సీ విహరన్తో అప్పణిహితవిమోక్ఖేన విముత్తో ఖయా రాగస్స వీతరాగో హోతి. దోసే ఆదీనవం దిస్వా అనిచ్చానుపస్సీ విహరన్తో అనిమిత్తవిమోక్ఖేన విముత్తో ఖయా దోసస్స వీతదోసో హోతి. మోహే ఆదీనవం దిస్వా అనత్తానుపస్సీ విహరన్తో సుఞ్ఞతవిమోక్ఖేన విముత్తో ఖయా మోహస్స వీతమోహో హోతీతి.

ఏవం సన్తే న ఏకో తీహి విమోక్ఖేహి విముచ్చతీతి ద్వే వారా న వత్తబ్బా సియున్తి చే, తం న. కస్మా? అనియమితత్తా. అనియమేన హి వుత్తం "యోపి సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరహా"న్తి. న పన వుత్తం అప్పణిహితవిమోక్ఖేన వా విముత్తో, ఇతరేన వాతి, తస్మా యం అరహతో యుజ్జతి, తం సబ్బం వత్తబ్బమేవాతి.

అవిసేసేన వా యో కోచి అరహా సమానేపి రాగాదిక్ఖయే విపరిణామదుక్ఖస్స పరిఞ్ఞాతత్తా ఖయా రాగస్స వీతరాగోతి వుచ్చతి, దుక్ఖదుక్ఖస్స పరిఞ్ఞాతత్తా ఖయా దోసస్స వీతదోసోతి. సఙ్ఖారదుక్ఖస్స పరిఞ్ఞాతత్తా ఖయా మోహస్స వీతమోహోతి. ఇట్ఠారమ్మణస్స వా పరిఞ్ఞాతత్తా ఖయా రాగస్స వీతరాగో. అనిట్ఠారమ్మణస్స పరిఞ్ఞాతత్తా ఖయా దోసస్స వీతదోసో. మజ్ఝత్తారమ్మణస్స పరిఞ్ఞాతత్తా ఖయా మోహస్స వీతమోహో. సుఖాయ వా వేదనాయ రాగానుసయస్స సముచ్ఛిన్నత్తా ఖయా రాగస్స వీతరాగో, ఇతరాసు పటిఘమోహానుసయానం సముచ్ఛిన్నత్తా వీతదోసో వీతమోహో చాతి. తస్మా తం విసేసం దస్సేన్తో ఆహ "ఖయా రాగస్స వీతరాగత్తా...పే.... వీతమోహత్తా"తి.

ఖీణాసవవసేన తతియచతుత్థపఞ్చమఛట్ఠనయకథా నిట్ఠితా.

తథాగతవారసత్తమనయవణ్ణనా

౧౨. ఏవం పథవీఆదీసు వత్థూసు ఖీణాసవస్స పవత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని అత్తనో పవత్తిం దస్సేన్తో **తథాగతోపి, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **తథాగతో**తి అట్ఠహి కారణేహి భగవా తథాగతోతి వుచ్చతి – తథా ఆగతోతి తథాగతో, తథా గతోతి తథాగతో, తథలక్ఖణం ఆగతోతి తథాగతో, తథధమ్మే యాథావతో అభిసమ్బుద్ధోతి తథాగతో, తథదస్సితాయ తథాగతో, తథావాదితాయ తథాగతో, తథాకారితాయ తథాగతో, అభిభవనట్ఠేన తథాగతోతి.

కథం భగవా తథా ఆగతోతి తథాగతో? యథా సబ్బలోకహితాయ ఉస్సుక్కమాపన్నా పురిమకా సమ్మాసమ్బుద్ధా ఆగతా, యథా విపస్సీ భగవా ఆగతో, యథా సిఖీ భగవా, యథా వేస్సభూ భగవా, యథా కకుసన్ధో భగవా, యథా కోణాగమనో భగవా, యథా కస్సపో భగవా ఆగతోతి. కిం వుత్తం హోతి? యేన అభినీహారేన ఏతే భగవన్తో ఆగతా, తేనేవ అమ్హాకమ్పి భగవా ఆగతో.

అథ వా యథా విపస్సీ భగవా...పే.... యథా కస్సపో భగవా దానపారమిం పూరేత్వా, సీలనేక్ఖమ్మపఞ్ఞావీరియఖన్తిసచ్చఅధిట్ఠానమేత్తాఉపేక్ఖాపారమిం పూరేత్వా, ఇమా దస పారమియో, దస ఉపపారమియో, దస పరమత్థపారమియోతి, సమతింస పారమియో పూరేత్వా, అఙ్గపరిచ్చాగం నయనధనరజ్జపుత్తదారపరిచ్చాగన్తి ఇమే పఞ్చ మహాపరిచ్చాగే పరిచ్చజిత్వా పుబ్బయోగపుబ్బచరియధమ్మక్ఖానఞాతత్థచరియాదయో పూరేత్వా, బుద్ధిచరియాయ కోటిం పత్వా ఆగతో, తథా అమ్హాకమ్పి భగవా ఆగతో.

యథా చ విపస్సీ భగవా…పే.… యథా కస్సపో భగవా చత్తారో సతిపట్ఠానే సమ్మప్పధానే ఇద్ధిపాదే పఞ్చిన్ద్రియాని పఞ్చ బలాని సత్త బోజ్ఝఙ్గే అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం భావేత్వా బ్రూహేత్వా ఆగతో, తథా అమ్హాకం భగవాపి ఆగతోతి తథాగతో.

యథేవ లోకమ్హి విపస్సిఆదయో,
సబ్బఞ్ఞుభావం మునయో ఇధాగతా;
తథా అయం సక్యమునీపి ఆగతో,
తథాగతో వుచ్చతి తేన చక్ఖుమాతి.

ఏవం తథా ఆగతోతి తథాగతో.

కథం తథా గతోతి తథాగతో. యథా సమ్పతిజాతో విపస్సీ భగవా గతో…పే.… కస్సపో భగవా గతో. కథఞ్చ సో గతోతి, సో హి సమ్పతిజాతోవ సమేహి పాదేహి పథవియం పతిట్ఠాయ ఉత్తరాభిముఖో సత్తపదవీతిహారేన గతో. యథాహ – సమ్పతిజాతో, ఆనన్ద, బోధిసత్తో సమేహి పాదేహి పథవియం పతిట్ఠహిత్వా ఉత్తరాభిముఖో సత్తపదవీతిహారేన గచ్ఛతి సేతమ్హి ఛత్తే అనుధారీయమానే, సబ్బా చ దిసా అనువిలోకేతి, ఆసభిఞ్చ వాచం భాసతి "అగ్గోహమస్మి లోకస్స, జేట్ఠోహమస్మి లోకస్స, సేట్ఠోహమస్మి లోకస్స, అయమన్తిమా జాతి, నత్థి దాని పునబ్భవో"తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౦౭).

తఞ్చస్స గమనం తథం అహోసి అవితథం అనేకేసం విసేసాధిగమానం పుబ్బనిమిత్తభావేన. యఞ్హి సో సమ్పతిజాతోవ సమేహి పాదేహి పతిట్ఠహి, ఇదమస్స చతురిద్ధిపాదపటిలాభస్స పుబ్బనిమిత్తం. ఉత్తరాభిముఖభావో పన సబ్బలోకుత్తరభావస్స పుబ్బనిమిత్తం. సత్తపదవీతిహారో సత్తబోజ్ఝఙ్గరతనపటిలాభస్స. "సువణ్ణదణ్డా వీతిపతన్తి చామరా"తి (సు॰ ని॰ ౬౯౩) ఏత్థ వుత్తో చామరుక్ఖేపో సబ్బతిత్థియనిమ్మథనస్స. సేతచ్ఛత్తధారణం అరహత్తవిముత్తివరవిమలసేతచ్ఛత్తపటిలాభస్స. సబ్బదిసానువిలోకనం సబ్బఞ్ఞుతానావరణఞాణపటిలాభస్స. ఆసభీవాచాభాసనం అప్పటివత్తియవరధమ్మచక్కప్పవత్తనస్స పుబ్బనిమిత్తం. తథా అయం భగవాపి గతో. తఞ్చస్స గమనం తథం అహోసి అవితథం తేసఞ్ఞేవ విసేసాధిగమానం పుబ్బనిమిత్తభావేన. తేనాహు పోరాణా –

"ముహుత్తజాతోవ గవమ్పతీ యథా,
సమేహి పాదేహి ఫుసీ వసున్ధరం;
సో విక్కమీ సత్త పదాని గోతమో,
సేతఞ్చ ఛత్తం అనుధారయుం మరూ.

గన్త్వాన సో సత్త పదాని గోతమో,
దిసా విలోకేసి సమా సమన్తతో;
అట్ఠఙ్గుపేతం గిరమబ్భుదీరయీ,
సీహో యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితో"తి. –

ఏవం తథా గతోతి తథాగతో.

అథ వా యథా విపస్సీ భగవా...పే.... యథా కస్సపో భగవా, అయమ్పి భగవా తథేవ నేక్ఖమ్మేన కామచ్ఛన్దం పహాయ గతో. అబ్యాపాదేన బ్యాపాదం, ఆలోకసఞ్ఞాయ థినమిద్ధం, అవిక్ఖేపేన ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం, ధమ్మవవత్థానేన విచికిచ్ఛం పహాయ, ఞాణేన అవిజ్జం పదాలేత్వా, పామోజ్జేన అరతిం వినోదేత్వా, పఠమజ్ఝానేన నీవరణకవాటం ఉగ్ఘాటేత్వా, దుతియజ్ఝానేన వితక్కవిచారధూమం వూపసమేత్వా, తతియజ్ఝానేన పీతిం విరాజేత్వా, చతుత్థజ్ఝానేన సుఖదుక్ఖం పహాయ, ఆకాసానఞ్చాయతనసమాపత్తియా రూపసఞ్ఞాపటిఘసఞ్ఞానానత్తసఞ్ఞాయో సమతిక్కమిత్వా, విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసమాపత్తియా ఆకాసానఞ్చాయతనసఞ్ఞం, ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా విఞ్ఞాణఞ్చాయతనసఞ్ఞం, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనసఞ్ఞం సమతిక్కమిత్వా గతో.

అనిచ్చానుపస్సనాయ నిచ్చసఞ్ఞం పహాయ, దుక్ఖానుపస్సనాయ సుఖసఞ్ఞం, అనత్తానుపస్సనాయ అత్తసఞ్ఞం, నిబ్బిదానుపస్సనాయ నన్దిం, విరాగానుపస్సనాయ రాగం, నిరోధానుపస్సనాయ సముదయం, పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ ఆదానం, ఖయానుపస్సనాయ ఘనసఞ్ఞం, వయానుపస్సనాయ ఆయూహనం, విపరిణామానుపస్సనాయ ధువసఞ్ఞం, అనిమిత్తానుపస్సనాయ నిమిత్తం, అప్పణిహితానుపస్సనాయ పణిధిం, సుఞ్ఞతానుపస్సనాయ అభినివేసం, అధిపఞ్ఞాధమ్మవిపస్సనాయ సారాదానాభినివేసం, యథాభూతఞాణదస్సనేన సమ్మోహాభినివేసం, ఆదీనవానుపస్సనాయ ఆలయాభినివేసం, పటిసఙ్ఖానుపస్సనాయ అప్పటిసఙ్ఖం, వివట్టానుపస్సనాయ సంయోగాభినివేసం, సోతాపత్తిమగ్గేన దిట్ఠేకట్ఠే కిలేసే భఞ్జిత్వా, సకదాగామిమగ్గేన ఓళారికే కిలేసే పహాయ, అనాగామిమగ్గేన అణుసహగతే కిలేసే సముగ్ఘాటేత్వా, అరహత్తమగ్గేన సబ్బకిలేసే సముచ్ఛిన్దిత్వా గతో. ఏవమ్పి తథా గతోతి తథాగతో.

కథం తథలక్ఖణం ఆగతోతి తథాగతో. పథవీధాతుయా కక్ఖళత్తలక్ఖణం తథం అవితథం. ఆపోధాతుయా పగ్ఘరణలక్ఖణం. తేజోధాతుయా ఉణ్హత్తలక్ఖణం. వాయోధాతుయా విత్థమ్భనలక్ఖణం. ఆకాసధాతుయా అసమ్ఫుట్ఠలక్ఖణం . విఞ్ఞాణధాతుయా విజాననలక్ఖణం.

రూపస్స రుప్పనలక్ఖణం. వేదనాయ వేదయితలక్ఖణం. సఞ్ఞాయ సఞ్జాననలక్ఖణం. సఙ్ఖారానం అభిసఙ్ఖరణలక్ఖణం. విఞ్ఞాణస్స విజాననలక్ఖణం.

వితక్కస్స అభినిరోపనలక్ఖణం. విచారస్స అనుమజ్జనలక్ఖణం. పీతియా ఫరణలక్ఖణం. సుఖస్స సాతలక్ఖణం. చిత్తేకగ్గతాయ అవిక్ఖేపలక్ఖణం. ఫస్సస్స ఫుసనలక్ఖణం.

సద్ధిన్ద్రియస్స అధిమోక్ఖలక్ఖణం. వీరియిన్ద్రియస్స పగ్గహణలక్ఖణం. సతిన్ద్రియస్స ఉపట్ఠానలక్ఖణం. సమాధిన్ద్రియస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం. పఞ్ఞిన్ద్రియస్స పజాననలక్ఖణం.

సద్ధాబలస్స అస్సద్ధియే అకమ్పియలక్ఖణం. వీరియబలస్స కోసజ్జే. సతిబలస్స ముట్ఠస్సచ్చే. సమాధిబలస్స ఉద్ధచ్చే. పఞ్ఞాబలస్స అవిజ్జాయ అకమ్పియలక్ఖణం.

సతిసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స ఉపట్ఠానలక్ఖణం. ధమ్మవిచయసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స పవిచయలక్ఖణం. వీరియసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స పగ్గహణలక్ఖణం. పీతిసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స ఫరణలక్ఖణం. పస్సద్ధిసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స ఉపసమలక్ఖణం. సమాధిసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం. ఉపేక్ఖాసమ్బొజ్ఝఙ్గస్స పటిసఙ్ఖానలక్ఖణం.

సమ్మాదిట్ఠియా దస్సనలక్ఖణం. సమ్మాసఙ్కప్పస్స అభినిరోపనలక్ఖణం. సమ్మావాచాయ పరిగ్గాహలక్ఖణం. సమ్మాకమ్మన్తస్స సముట్ఠానలక్ఖణం. సమ్మాఆజీవస్స వోదానలక్ఖణం. సమ్మావాయామస్స పగ్గహణలక్ఖణం. సమ్మాసతియా ఉపట్ఠానలక్ఖణం. సమ్మాసమాధిస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం.

అవిజ్జాయ అఞ్ఞాణలక్ఖణం. సఙ్ఖారానం చేతనాలక్ఖణం. విఞ్ఞాణస్స విజాననలక్ఖణం. నామస్స నమనలక్ఖణం. రూపస్స రుప్పనలక్ఖణం. సళాయతనస్స ఆయతనలక్ఖణం. ఫస్సస్స ఫుసనలక్ఖణం. వేదనాయ వేదయితలక్ఖణం. తణ్హాయ హేతులక్ఖణం. ఉపాదానస్స గహణలక్ఖణం. భవస్స ఆయూహనలక్ఖణం. జాతియా నిబ్బత్తిలక్ఖణం. జరాయ జీరణలక్ఖణం. మరణస్స చుతిలక్ఖణం.

ధాతూనం సుఞ్ఞతాలక్ఖణం. ఆయతనానం ఆయతనలక్ఖణం. సతిపట్ఠానానం ఉపట్ఠానలక్ఖణం. సమ్మప్పధానానం పదహనలక్ఖణం. ఇద్ధిపాదానం ఇజ్ఝనలక్ఖణం. ఇన్ద్రియానం అధిపతిలక్ఖణం. బలానం అకమ్పియలక్ఖణం. బోజ్ఝఙ్గానం నియ్యానలక్ఖణం. మగ్గస్స హేతులక్ఖణం.

సచ్చానం తథలక్ఖణం. సమథస్స అవిక్ఖేపలక్ఖణం. విపస్సనాయ అనుపస్సనాలక్ఖణం. సమథవిపస్సనానం ఏకరసలక్ఖణం. యుగనన్ధానం అనతివత్తనలక్ఖణం.

సీలవిసుద్ధియా సంవరలక్ఖణం. చిత్తవిసుద్ధియా అవిక్ఖేపలక్ఖణం. దిట్ఠివిసుద్ధియా దస్సనలక్ఖణం.

ఖయేఞాణస్స సముచ్ఛేదలక్ఖణం. అనుప్పాదే ఞాణస్స పస్సద్ధిలక్ఖణం. ఛన్దస్స మూలలక్ఖణం. మనసికారస్స సముట్ఠానలక్ఖణం. ఫస్సస్స సమోధానలక్ఖణం. వేదనాయ సమోసరణలక్ఖణం. సమాధిస్స పముఖలక్ఖణం. సతియా ఆధిపతేయ్యలక్ఖణం. పఞ్ఞాయ తతుత్తరిలక్ఖణం. విముత్తియా సారలక్ఖణం. అమతోగధస్స నిబ్బానస్స పరియోసానలక్ఖణం తథం అవితథం. ఏవం తథలక్ఖణం ఞాణగతియా ఆగతో అవిరజ్ఝిత్వా పత్తో అనుప్పత్తోతి తథాగతో, ఏవం తథలక్ఖణం ఆగతోతి తథాగతో.

కథం తథధమ్మే యాథావతో అభిసమ్బుద్ధోతి తథాగతో? తథధమ్మా నామ చత్తారి అరియసచ్చాని. యథాహ "చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, తథాని అవితథాని అనఞ్ఞథాని. కతమాని చత్తారి, ఇదం దుక్ఖన్తి, భిక్ఖవే, తథమేతం అవితథమేతం అనఞ్ఞథమేత"న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౯౦) విత్థారో. తాని చ భగవా అభిసమ్బుద్ధో, తస్మా తథానం అభిసమ్బుద్ధత్తా తథాగతోతి వుచ్చతి. అభిసమ్బుద్ధత్థో హి ఏత్థ గతసద్దో. అపిచ జరామరణస్స జాతిపచ్చయసమ్భూతసముదాగతట్ఠో తథో అవితథో అనఞ్ఞథో…పే॰… సఙ్ఖారానం అవిజ్జాపచ్చయసమ్భూతసముదాగతట్ఠో తథో అవితథో అనఞ్ఞథో. తథా అవిజ్జాయ సఙ్ఖారానం పచ్చయట్ఠో. సఙ్ఖారానం విఞ్ఞాణస్స పచ్చయట్ఠో…పే॰… జాతియా జరామరణస్స పచ్చయట్ఠో తథో అవితథో అనఞ్ఞథో. తం సబ్బం భగవా అభిసమ్బుద్ధో, తస్మాపి తథానం ధమ్మానం అభిసమ్బుద్ధత్తా తథాగతోతి వుచ్చతి. ఏవం తథధమ్మే యాథావతో అభిసమ్బుద్ధోతి తథాగతో.

కథం తథదస్సితాయ తథాగతో? భగవా యం సదేవకే లోకే…పే… సదేవమనుస్సాయ అపరిమాణాసు లోకధాతూసు అపరిమాణానం సత్తానం చక్ఖుద్వారే ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తం రూపారమ్మణం నామ అత్థి. తం సబ్బాకారతో జానాతి, పస్సతి. ఏవం జానతా పస్సతా చ తేన తం ఇట్ఠానిట్ఠాదివసేన వా దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతేసు లబ్భమానకపదవసేన వా “కతమం తం రూపం రూపాయతనం, యం రూపం చతున్నం మహాభూతానం ఉపాదాయ వణ్ణనిభా సనిదస్సనం సప్పటిఘం నీలం పీతక”న్తి (ధ. స. ౬౧౬) ఆదినా నయేన అనేకేహి నామేహి తేరసహి వారేహి ద్వేపఞ్ఞాసాయ నయేహి విభజ్జమానం తథమేవ హోతి, వితథం నత్థి. ఏస నయో సోతద్వారాదీసుపి ఆపాథమాగచ్ఛన్తేసు సద్దాదీసు. వుత్తఞ్హేతం భగవతా “యం, భిక్ఖవే, సదేవకస్స లోకస్స…పే… సదేవమనుస్సాయ దిట్ఠం సుతం ముతం విఞ్ఞాతం పత్తం పరియేసితం అనువిచరితం మనసా, తమహం జానామి, …తమహం అబ్భఞ్ఞాసిం, తం తథాగతస్స విదితం, తం తథాగతో న ఉపట్ఠాసీ”తి (అ. ని. ౪.౨౪). ఏవం తథదస్సితాయ తథాగతో. తత్థ తథదస్సీఅత్థే తథాగతోతి పదసమ్భవో వేదితబ్బో.

కథం తథావాదితాయ తథాగతో? యం రత్తిం భగవా బోధిమణ్డే అపరాజితపల్లఙ్కే నిసిన్నో తిణ్ణం మారానం మత్థకం మద్దిత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో, యఞ్చ రత్తిం యమకసాలానమన్తరే అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయి, ఏత్థన్తరే పఞ్చచత్తాలీసవస్సపరిమాణే కాలే పఠమబోధియాపి మజ్ఝిమబోధియాపి పచ్ఛిమబోధియాపి యం భగవతా భాసితం సుత్తం గేయ్యం…పే… వేదల్లం, తం సబ్బం అత్థతో చ బ్యఞ్జనతో చ అనుపవజ్జం అనూనమనధికం సబ్బాకారపరిపుణ్ణం రాగమదనిమ్మదనం దోసమోహమదనిమ్మదనం, నత్థి తత్థ వాలగ్గమత్తమ్పి పక్ఖలితం, సబ్బం తం ఏకముద్దికాయ లఞ్ఛితం వియ, ఏకనాళియా మితం వియ, ఏకతులాయ తులితం వియ చ తథమేవ హోతి అవితథం. తేనాహ – “యఞ్చ, చున్ద, రత్తిం తథాగతో అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝతి, యఞ్చ రత్తిం అనుపాదిసేసాయ నిబ్బానధాతుయా పరినిబ్బాయతి, యం ఏతస్మిం అన్తరే భాసతి లపతి నిద్దిసతి, సబ్బం తం తథేవ హోతి నో అఞ్ఞథా. తస్మా తథాగతోతి వుచ్చతీ”తి (అ. ని. ౪.౨౩). గదఅత్థో హి ఏత్థ గతసద్దో. ఏవం తథావాదితాయ తథాగతో. అపిచ ఆగదనం ఆగదో, వచనన్తి అత్థో. తథో అవిపరీతో ఆగదో అస్సాతి దకారస్స తకారం కత్వా తథాగతోతి ఏవమేతస్మిం అత్థే పదసిద్ధి వేదితబ్బా.

కథం తథాకారితాయ తథాగతో? భగవతో హి వాచాయ కాయో అనులోమేతి, కాయస్సపి వాచా. తస్మా యథావాదీ తథాకారీ, యథాకారీ తథావాదీ చ హోతి. ఏవంభూతస్స చస్స యథా వాచా , కాయోపి తథాగతో పవత్తోతి అత్థో. యథా చ కాయో, వాచాపి తథా గతా పవత్తాతి తథాగతో. తేనాహ “యథావాదీ, భిక్ఖవే, తథాగతో తథాకారీ, యథాకారీ తథావాదీ. ఇతి యథావాదీ తథాకారీ, యథాకారీ తథావాదీ, తస్మా తథాగతోతి వుచ్చతీ”తి (అ. ని. ౪.౨౩). ఏవం తథాకారితాయ తథాగతో.

కథం అభిభవనట్ఠేన తథాగతో? ఉపరి భవగ్గం హేట్ఠా అవీచిం పరియన్తం కత్వా తిరియం అపరిమాణాసు లోకధాతూసు సబ్బసత్తే అభిభవతి, సీలేనపి సమాధినాపి పఞ్ఞాయపి విముత్తియాపి విముత్తిఞాణదస్సనేనపి, న తస్స తులా వా పమాణం వా అత్థి, అతులో అప్పమేయ్యో అనుత్తరో రాజరాజో దేవదేవో సక్కానం అతిసక్కో బ్రహ్మానం అతిబ్రహ్మా. తేనాహ “సదేవకే, భిక్ఖవే, లోకే…పే… సదేవమనుస్సాయ తథాగతో అభిభూ అనభిభూతో అఞ్ఞదత్థు దసో వసవత్తీ. తస్మా తథాగతోతి వుచ్చతీ”తి.

తత్రేవం పదసిద్ధి వేదితబ్బా, అగదో వియ అగదో. కో పనేస? దేసనావిలాసమయో చేవ పుఞ్ఞుస్సయో చ. తేన హేస మహానుభావో భిసక్కో దిబ్బాగదేన సప్పే వియ సబ్బపరప్పవాదినో సదేవకఞ్చ లోకం అభిభవతి, ఇతి సబ్బలోకాభిభవనే తథో అవిపరీతో దేసనావిలాసమయో చేవ పుఞ్ఞుస్సయో చ అగదో అస్సాతి దకారస్స తకారం కత్వా తథాగతోతి వేదితబ్బో. ఏవం అభిభవనట్ఠేన తథాగతో.

అపిచ తథాయ గతోతిపి తథాగతో, తథం గతోతిపి తథాగతో. **గతోతి** అవగతో, అతీతో, పత్తో, పటిపన్నోతి అత్థో. తత్థ సకలం లోకం తీరణపరిఞ్ఞాయ తథాయ గతో అవగతోతి తథాగతో. లోకసముదయం పహానపరిఞ్ఞాయ తథాయ గతో అతీతోతి తథాగతో. లోకనిరోధం సచ్ఛికిరియాయ తథాయ గతో పత్తోతి తథాగతో. లోకనిరోధగామినిం పటిపదం తథం గతో పటిపన్నోతి తథాగతో. తేన యం వుత్తం భగవతా "లోకో, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధో, లోకస్మా తథాగతో విసంయుత్తో. లోకసముదయో, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధో, లోకసముదయో తథాగతస్స పహీనో. లోకనిరోధో, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధో, లోకనిరోధో తథాగతస్స సచ్ఛికతో. లోకనిరోధగామినీ పటిపదా, భిక్ఖవే, తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధా, లోకనిరోధగామినీ పటిపదా తథాగతస్స భావితా. యం, భిక్ఖవే, సదేవకస్స లోకస్స...పే.... సబ్బం తం తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధం, తస్మా తథాగతోతి వుచ్చతీ"తి (అ. ని. ౪.౨౩). తస్స ఏవమ్పి అత్థో వేదితబ్బో. ఇదమ్పి చ తథాగతస్స తథాగతభావదీపనే ముఖమత్తమేవ. సబ్బాకారేన పన తథాగతోవ తథాగతస్స తథాగతభావం వణ్ణేయ్య.

అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధోతి పదద్వయే పన ఆరకత్తా అరీనం, అరానఞ్చ హతత్తా, పచ్చయాదీనం అరహత్తా, పాపకరణే రహాభావాతి ఇమేహి తావ కారణేహి **అరహ**న్తి వేదితబ్బో.

సమ్మా సామఞ్చ సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా పన **సమ్మాసమ్బుద్ధో**తి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పనేతం పదద్వయం **విసుద్ధిమగ్గే** బుద్ధానుస్సతివణ్ణనాయం పకాసితం.

పరిఞ్ఞాతన్తం తథాగతస్సాతి ఏత్థ పన తం మఞ్ఞనావత్థు పరిఞ్ఞాతం తథాగతస్సాతిపి అత్థో వేదితబ్బో. పరిఞ్ఞాతన్తం నామ పరిఞ్ఞాతపారం పరిఞ్ఞాతావసానం అనవసేసతో పరిఞ్ఞాతన్తి వుత్తం హోతి. బుద్ధానఞ్హి సావకేహి సద్ధిం కిఞ్చాపి తేన తేన మగ్గేన కిలేసప్పహానే విసేసో నత్థి, పరిఞ్ఞాయ పన అత్థి. సావకా హి చతున్నం ధాతూనం ఏకదేసమేవ సమ్మసిత్వా నిబ్బానం పాపుణన్తి. బుద్ధానం పన అణుప్పమాణమ్పి సఙ్ఖారగతం ఞాణేన అదిట్ఠమతులితమతీరితమసచ్ఛికతం నత్థి.

తథాగతవారసత్తమనయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తథాగతవారఅట్ఠమనయవణ్ణనా

౧౩. **నన్దీ దుక్ఖస్స మూల**న్తిఆదీసు చ **నన్దీ**తి పురిమతణ్హా. **దుక్ఖ**న్తి పఞ్చక్ఖన్ధా. **మూల**న్తిఆది. **ఇతి విదిత్వా**తి తం పురిమభవనన్దిం "ఇమస్స దుక్ఖస్స మూల"న్తి ఏవం జానిత్వా. **భవా**తి కమ్మభవతో. **జాతీ**తి విపాకక్ఖన్ధా. తే హి యస్మా జాయన్తి, తస్మా "జాతీ"తి వుత్తా. జాతిసీసేన వా అయం దేసనా. ఏతమ్పి "ఇతి విదిత్వా"తి ఇమినా యోజేతబ్బం. అయఞ్హి ఏత్థ అత్థో "కమ్మభవతో ఉపపత్తిభవో హోతీతి ఏవఞ్చ జానిత్వా"తి. **భూతస్సా**తి సత్తస్స. **జరామరణ**న్తి జరా చ మరణఞ్చ. ఇదం వుత్తం హోతి – తేన ఉపపత్తిభవేన భూతస్స సత్తస్స ఖన్ధానం జరామరణం హోతీతి ఏవఞ్చ జానిత్వాతి.

ఏత్తావతా యం బోధిరుక్ఖమూలే అపరాజితపల్లఙ్కే నిసిన్నో సమ్మసిత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో, తస్స పటిచ్చసముప్పాదస్స పటివేధా మఞ్ఞనానం అభావకారణం దస్సేన్తో చతుసఙ్ఖేపం తిసన్ధిం తియద్ధం వీసతాకారం తమేవ పటిచ్చసముప్పాదం దస్సేతి.

కథం పన ఏత్తావతా ఏస సబ్బో దస్సితో హోతీతి. ఏత్థ హి నన్దీతి అయం ఏకో సఙ్ఖేపో. దుక్ఖస్సాతి వచనతో దుక్ఖం దుతియో, భవా జాతీతి వచనతో భవో తతియో, జాతిజరామరణం చతుత్థో. ఏవం తావ చత్తారో సఙ్ఖేపా వేదితబ్బా, కోట్ఠాసాతి అత్థో. తణ్హాదుక్ఖానం పన అన్తరం ఏకో సన్ధి, దుక్ఖస్స చ భవస్స చ అన్తరం దుతియో, భవస్స చ జాతియా చ అన్తరం తతియో. ఏవం చతున్నం అఙ్గులీనం అన్తరసదిసా చతుసఙ్ఖేపన్తరా తయో సన్ధీ వేదితబ్బా.

తత్థ నన్దీతి అతీతో అద్ధా, జాతిజరామరణం అనాగతో, దుక్ఖఞ్చ భవో చ పచ్చుప్పన్నోతి ఏవం తయో అద్ధా వేదితబ్బా. అతీతే పన పఞ్చసు ఆకారేసు నన్దీవచనేన తణ్హా ఏకా ఆగతా, తాయ అనాగతాపి అవిజ్జాసఙ్ఖారఉపాదానభవా పచ్చయలక్ఖణేన గహితావ హోన్తి. జాతిజరామరణవచనేన పన యేసం ఖన్ధానం తజ్జాతిజరామరణం, తే వుత్తా యేవాతి కత్వా ఆయతిం విఞ్ఞాణనామరూపసళాయతనఫస్సవేదనా గహితావ హోన్తి.

ఏవమేతే "పురిమకమ్మభవస్మిం మోహో అవిజ్జా, ఆయూహనా సఙ్ఖారా, నికన్తి తణ్హా, ఉపగమనం ఉపాదానం, చేతనా భవో ఇతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా పురిమకమ్మభవస్మిం ఇధ పటిసన్ధియా పచ్చయా. ఇధ పటిసన్ధి విఞ్ఞాణం, ఓక్కన్తి నామరూపం, పసాదో ఆయతనం, ఫుట్ఠో ఫస్సో, వేదయితం వేదనా ఇతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా ఇధూపపత్తిభవస్మిం పురేకతస్స కమ్మస్స పచ్చయా. ఇధ పరిపక్కత్తా ఆయతనానం మోహో అవిజ్జా, ఆయూహనా సఙ్ఖారా, నికన్తి తణ్హా, ఉపగమనముపాదానం, చేతనా భవో ఇతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా ఇధ కమ్మభవస్మిం ఆయతిం పటిసన్ధియా పచ్చయా. ఆయతిం పటిసన్ధి విఞ్ఞాణం, ఓక్కన్తి నామరూపం, పసాదో ఆయతనం, ఫుట్ఠో ఫస్సో , వేదయితం వేదనా ఇతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా ఆయతిం ఉపపత్తిభవస్మిం ఇధ కతస్స కమ్మస్స పచ్చయా"తి ఏవం నిద్దిట్ఠలక్ఖణా వీసతి ఆకారా ఇధ వేదితబ్బా. ఏవం "నన్దీ దుక్ఖస్స మూలన్తి ఇతి విదిత్వా భవా జాతి, భూతస్స జరామరణ"న్తి ఏత్తావతా ఏస సబ్బోపి చతుసఙ్ఖేపో తిసన్ధి తియద్ధో వీసతాకారో పటిచ్చసముప్పాదో దస్సితో హోతీతి వేదితబ్బో.

ఇదాని **తస్మా తిహ, భిక్ఖవే...పే.... అభిసమ్బుద్ధోతి వదామీ**తి ఏత్థ అపుబ్బపదవణ్ణనం కత్వా పదయోజనాయ అత్థనిగమనం కరిస్సామ. **తస్మా తిహా**తి తస్మా ఇచ్చేవ వుత్తం హోతి. తికారహకారా హి నిపాతా. **సబ్బసో**తి అనవసేసవచనమేతం. **తణ్హాన**న్తి నన్దీతి ఏవం వుత్తానం సబ్బతణ్హానం. **ఖయా**తి లోకుత్తరమగ్గేన అచ్చన్తక్ఖయా. **విరాగా**దీని ఖయవేవచనానేవ. యా హి తణ్హా ఖీణా, విరత్తాపి తా భవన్తి నిరుద్ధాపి చత్తాపి పటినిస్సట్ఠాపి. **ఖయా**తి వా చతుమగ్గకిచ్చసాధారణమేతం. తతో పఠమమగ్గేన **విరాగా,** దుతియేన **నిరోధా,** తతియేన **చాగా,** చతుత్థేన **పటినిస్సగ్గా**తి యోజేతబ్బం. యాహి వా తణ్హాహి పథవిం పథవితో సఞ్జానేయ్య, తాసం ఖయా. యాహి పథవిం మఞ్ఞేయ్య, తాసం విరాగా. యాహి పథవియా మఞ్ఞేయ్య, తాసం నిరోధా. యాహి పథవితో మఞ్ఞేయ్య, తాసం చాగా. యాహి పథవిం మేతి మఞ్ఞేయ్య, తాసం పటినిస్సగ్గా. యాహి వా పథవిం మఞ్ఞేయ్య, తాసం ఖయా...పే.... యాహి పథవిం అభినన్దేయ్య, తాసం పటినిస్సగ్గాతి ఏవమేత్థ యోజనా కాతబ్బా, న కిఞ్చి విరుజ్ఝతి.

అనుత్తరన్తి ఉత్తరవిరహితం సబ్బసేట్ఠం. **సమ్మాసమ్బోధి**న్తి సమ్మా సామఞ్చ బోధిం. అథ వా పసత్థం సున్దరఞ్చ బోధిం. **బోధీ**తి రుక్ఖోపి మగ్గోపి సబ్బఞ్ఞుతఞాణమ్పి నిబ్బానమ్పి. "బోధిరుక్ఖమూలే పఠమాభిసమ్బుద్ధో"తి (మహావ. ౧; ఉదా. ౧) చ "అన్తరా చ బోధిం అన్తరా చ గయ"న్తి (మహావ. ౧౧; మ. ని. ౧.౨౮౫) చ ఆగతట్ఠానేహి రుక్ఖో బోధీతి వుచ్చతి. "చతూసు మగ్గేసు ఞాణ"న్తి (చూళని. ౧౨౧) ఆగతట్ఠానే మగ్గో. "పప్పోతి బోధిం వరభూరిమేధసో"తి (దీ. ని. ౩.౨౧౭) ఆగతట్ఠానే సబ్బఞ్ఞుతఞాణం. "పత్వాన బోధిం అమతం అసఙ్ఖత"న్తి ఆగతట్ఠానే నిబ్బానం. ఇధ పన భగవతో అరహత్తమగ్గఞాణం అధిప్పేతం. అపరే సబ్బఞ్ఞుతఞాణన్తిపి వదన్తి.

సావకానం అరహత్తమగ్గో అనుత్తరా బోధి హోతి న హోతీతి. న హోతి. కస్మా? అసబ్బగుణదాయకత్తా. తేసఞ్హి కస్సచి అరహత్తమగ్గో అరహత్తఫలమేవ దేతి, కస్సచి తిస్సో విజ్జా, కస్సచి ఛ అభిఞ్ఞా, కస్సచి చతస్సో పటిసమ్భిదా, కస్సచి సావకపారమీఞాణం. **పచ్చేకబుద్ధానమ్పి** పచ్చేకబోధిఞాణమేవ దేతి. **బుద్ధానం** పన సబ్బగుణసమ్పత్తిం దేతి అభిసేకో వియ రఞ్ఞో సబ్బలోకిస్సరియభావం. తస్మా అఞ్ఞస్స కస్సచిపి అనుత్తరా బోధి న హోతీతి.

అభిసమ్బుద్ధోతి అభిఞ్ఞాసి పటివిజ్ఝి, పత్తో అధిగతోతి వుత్తం హోతి. **ఇతి వదామీ**తి ఇతి వదామి ఆచిక్ఖామి దేసేమి పఞ్ఞపేమి, పట్ఠపేమి వివరామి విభజామి ఉత్తానీకరోమీతి. తత్రాయం యోజనా – తథాగతోపి, భిక్ఖవే…పే… పథవిం న మఞ్ఞతి…పే… పథవిం నాభినన్దతి. తం కిస్స హేతు, నన్దీ దుక్ఖస్స మూలం, భవా జాతి, భూతస్స జరామరణన్తి ఇతి విదిత్వాతి. తత్థ **ఇతి విదిత్వాతి ఇతి**కారో కారణత్థో. తేన ఇమస్స పటిచ్చసముప్పాదస్స విదితత్తా పటివిద్ధత్తాతి వుత్తం హోతి. కిఞ్చ భియ్యో – యస్మా చ ఏవమిమం పటిచ్చసముప్పాదం విదిత్వా తథాగతస్స యా నన్దీతి వుత్తతణ్హా సబ్బప్పకారా, సా పహీనా, తాసఞ్చ తథాగతో సబ్బసో తణ్హానం ఖయా…పే… అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో. తస్మా పథవిం న మఞ్ఞతి…పే… పథవిం నాభినన్దతీతి వదామీతి ఏవం అభిసమ్బుద్ధత్తా న మఞ్ఞతి నాభినన్దతీతి వదామీతి వుత్తం హోతి.

అథ వా యస్మా "నన్దీ దుక్ఖస్స మూల"న్తిఆదినా నయేన పటిచ్చసముప్పాదం విదిత్వా సబ్బసో తణ్హా ఖయం గతా, తస్మా తిహ, భిక్ఖవే, తథాగతో సబ్బసో తణ్హానం ఖయా…పే… అభిసమ్బుద్ధోతి వదామి. సో ఏవం అభిసమ్బుద్ధత్తా పథవిం న మఞ్ఞతి…పే… నాభినన్దతీతి. యత్థ యత్థ హి యస్మాతి అవత్వా తస్మాతి వుచ్చతి, తత్థ తత్థ యస్మాతి ఆనేత్వా యోజేతబ్బం, అయం సాసనయుత్తి. ఏస నయో సబ్బత్థ.

ఇదమవోచ భగవాతి ఇదం నిదానావసానతో పభుతి యావ అభిసమ్బుద్ధోతి వదామీతి సకలసుత్తన్తం భగవా పరేసం పఞ్ఞాయ అలబ్భణేయ్యపతిట్ఠం పరమగమ్భీరం సబ్బఞ్ఞుతఞాణం దస్సేన్తో ఏకేన పుథుజ్జనవారేన ఏకేన సేక్ఖవారేన చతూహి ఖీణాసవవారేహి ద్వీహి తథాగతవారేహీతి అట్ఠహి మహావారేహి ఏకమేకస్మిఞ్చ వారే పథవీఆదీహి చతువీసతియా అన్తరవారేహి పటిమణ్డేత్వా ద్వేభాణవారపరిమాణాయ తన్తియా అవోచ.

ఏవం విచిత్రనయదేసనావిలాసయుత్తం పనేతం సుత్తం కరవికరుదమఞ్జునా కణ్ణసుఖేన పణ్డితజనహదయానం అమతాభిసేకసదిసేన బ్రహ్మస్సరేన భాసమానస్సాపి. **న తే భిక్ఖూ భగవతో భాసితం అభినన్దు**న్తి తే పఞ్చసతా భిక్ఖూ ఇదం భగవతో వచనం నానుమోదింసు. కస్మా? అఞ్ఞాణకేన. తే కిర ఇమస్స సుత్తస్స అత్థం న జానింసు, తస్మా నాభినన్దింసు. తేసఞ్హి తస్మిం సమయే ఏవం విచిత్రనయదేసనావిలాసయుత్తమ్పి ఏతం సుత్తం ఘనపుథులేన దుస్సపట్టేన ముఖే బన్ధం

కత్వా పురతో ఠపితమనుఞ్ఞభోజనం వియ అహోసి. నను చ భగవా అత్తనా దేసితం ధమ్మం పరే ఞాపేతుం కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో. సో కస్మా యథా తే న జానన్తి, తథా దేసేసీతి. వుత్తమిదం ఇమస్స సుత్తస్స నిక్ఖేపవిచారణాయం ఏవ "మానభఞ్జనత్థం సబ్బధమ్మమూలపరియాయన్తి దేసనం ఆరభీ"తి, తస్మా న యిధ పున వత్తబ్బమత్థి, ఏవం మానభఞ్జనత్థం దేసితఞ్చ పనేతం సుత్తం సుత్వా తే భిక్ఖూ తంయేవ కిర పథవిం దిట్ఠిగతికోపి సఞ్జానాతి, సేక్ఖోపి అరహాపి తథాగతోపి సఞ్జానాతి. కిన్నామిదం కథం నామిదన్తి చిన్తేన్తా పుబ్బే మయం భగవతా కథితం యంకిఞ్చి ఖిప్పమేవ జానామ, ఇదాని పనిమస్స మూలపరియాయస్స అన్తం వా కోటిం వా న జానామ న పస్సామ, అహో బుద్ధా నామ అప్పమేయ్యా అతులాతి ఉద్ధటదాఠా వియ సప్పా నిమ్మదా హుత్వా బుద్ధుపట్ఠానఞ్చ ధమ్మస్సవనఞ్చ సక్కచ్చం ఆగమంసు.

తేన ఖో పన సమయేన భిక్ఖూ ధమ్మసభాయం సన్నిసిన్నా ఇమం కథం సముట్ఠాపేసుం "అహో బుద్ధానం ఆనుభావో, తే నామ బ్రాహ్మణపబ్బజితా తథా మానమదమత్తా భగవతా మూలపరియాయదేసనాయ నిహతమానా కతా"తి, అయఞ్చరహి తేసం భిక్ఖూనం అన్తరాకథా విప్పకతా. అథ భగవా గన్ధకుటియా నిక్ఖమిత్వా తఙ్ఖణానురూపేన పాటిహారియేన ధమ్మసభాయం పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనే నిసీదిత్వా తే భిక్ఖూ ఆహ – "కాయ నుత్థ, భిక్ఖవే, ఏతరహి కథాయ సన్నిసిన్నా"తి. తే తమత్థం భగవతో ఆరోచేసుం. భగవా ఏతదవోచ – "న, భిక్ఖవే, ఇదానేవ, పుబ్బేపి అహం ఇమే ఏవం మానపగ్గహితసిరే విచరన్తే నిహతమానే అకాసి"న్తి. తతో ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా ఇదం అతీతం ఆనేసి –

భూతపుబ్బం , భిక్ఖవే, అఞ్ఞతరో దిసాపామోక్ఖో బ్రాహ్మణో బారాణసియం పటివసతి తిణ్ణం వేదానం పారగూ సనిఘణ్డుకేటుభానం సాక్ఖరప్పభేదానం ఇతిహాసపఞ్చమానం పదకో వేయ్యాకరణో లోకాయతమహాపురిసలక్ఖణేసు అనవయో, సో పఞ్చమత్తాని మాణవకసతాని మన్తే వాచేతి. పణ్డితా మాణవకా బహుఞ్చ గణ్హన్తి లహుఞ్చ, సుట్ఠు చ ఉపధారేన్తి, గహితఞ్చ తేసం న వినస్సతి. సోపి బ్రాహ్మణో ఆచరియముట్ఠిం అకత్వా ఘటే ఉదకం ఆసిఞ్చన్తో వియ సబ్బమ్పి సిప్పం ఉగ్గణ్హాపేత్వా తే మాణవకే ఏతదవోచ "ఏత్తకమిదం సిప్పం దిట్ఠధమ్మసమ్పరాయహిత"న్తి. తే మాణవకా – "యం అమ్హాకం ఆచరియో జానాతి, మయమ్పి తం జానామ, మయమ్పి దాని ఆచరియా ఏవా"తి మానం ఉప్పాదేత్వా తతో పభుతి ఆచరియే అగారవా నిక్ఖిత్తవత్తా విహరింసు. ఆచరియో ఞత్వా "కరిస్సామి నేసం మాననిగ్గహ"న్తి చిన్తేసి. సో ఏకదివసం ఉపట్ఠానం ఆగన్త్వా వన్దిత్వా నిసిన్నే తే మాణవకే ఆహ "తాతా పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామి, కచ్చిత్థ సమత్థా కథేతు"న్తి. తే "పుచ్ఛథ ఆచరియ, పుచ్ఛథ ఆచరియా"తి సహసావ ఆహంసు, యథా తం సుతమదమత్తా. ఆచరియో ఆహ –

"కాలో ఘసతి భూతాని, సబ్బానేవ సహత్తనా;
యో చ కాలఘసో భూతో, స భూతపచనిం పచీ"తి. (జా. ౧.౧౦.౧౯౦) –

విస్సజ్జేథ తాతా ఇమం పఞ్హన్తి.

తే చిన్తేత్వా అజానమానా తుణ్హీ అహేసుం. ఆచరియో ఆహ "అలం తాతా గచ్ఛథజ్జ, స్వే కథేయ్యాథా"తి ఉయ్యోజేసి. తే దసపి వీసతిపి సమ్పిణ్డితా హుత్వా న తస్స పఞ్హస్స ఆదిం, న అన్తమద్దసంసు. ఆగన్త్వా ఆచరియస్స ఆరోచేసుం "న ఇమస్స పఞ్హస్స అత్థం ఆజానామా"తి. ఆచరియో తేసం నిగ్గహత్థాయ ఇమం గాథమభాసి –

“బహూని నరసీసాని, లోమసాని బ్రహాని చ;

గీవాసు పటిముక్కాని, కోచిదేవేత్థ కణ్ణవా”తి. (జా. ౧.౧౦.౮౧) –

గాథాయత్థో – బహూని నరానం సీసాని దిస్సన్తి, సబ్బాని చ తాని లోమసాని సబ్బాని చ మహన్తాని గీవాయమేవ చ ఠపితాని, న తాలఫలం వియ హత్థేన గహితాని, నత్థి తేసం ఇమేహి ధమ్మేహి నానాకరణం. ఏత్థ పన కోచిదేవ కణ్ణవాతి అత్తానం సన్ధాయాహ. **కణ్ణవా**తి పఞ్ఞవా. కణ్ణచ్ఛిద్దం పన న కస్సచి నత్థి, తం సుత్వా తే మాణవకా మఙ్కుభూతా పత్తక్ఖన్ధా అధోముఖా అఙ్గులియా భూమిం విలిఖన్తా తుణ్హీ అహేసుం.

అథ నేసం అహిరికభావం పస్సిత్వా ఆచరియో “ఉగ్గణ్హథ తాతా పఞ్హ”న్తి పఞ్హం విస్సజ్జేసి. **కాలో**తి పురేభత్తకాలోపి పచ్ఛాభత్తకాలోపీతి ఏవమాది. **భూతానీ**తి సత్తాధివచనమేతం. కాలో హి భూతానం న చమ్మమంసాదీని ఖాదతి, అపిచ ఖో నేసం ఆయువణ్ణబలాని ఖేపేన్తో యోబ్బఞ్ఞం మద్దన్తో ఆరోగ్యం వినాసేన్తో **ఘసతి** ఖాదతీతి వుచ్చతి. **సబ్బానేవ సహత్తనా**తి ఏవం ఘసన్తో చ న కిఞ్చి వజ్జేతి, సబ్బానేవ ఘసతి. న కేవలఞ్చ భూతానియేవ, అపిచ ఖో సహత్తనా అత్తానమ్పి ఘసతి. పురేభత్తకాలో హి పచ్ఛాభత్తకాలం న పాపుణాతి. ఏస నయో పచ్ఛాభత్తకాలాదీసు. **యో చ కాలఘసో భూతో**తి ఖీణాసవస్సేతం అధివచనం. సో హి ఆయతిం పటిసన్ధికాలం ఖేపేత్వా ఖాదిత్వా ఠితత్తా “కాలఘసో”తి వుచ్చతి. **స భూతపచనిం పచీ**తి సో యాయం తణ్హా అపాయేసు భూతే పచతి, తం ఞాణగ్గినా పచి దయ్హి భస్మమకాసి, తేన “భూతపచనిం పచీ”తి వుచ్చతి. “పజని”న్తిపి పాఠో. జనికం నిబ్బత్తికన్తి అత్థో.

అథ తే మాణవకా దీపసహస్సాలోకేన వియ రత్తిం సమవిసమం ఆచరియస్స విస్సజ్జనేన పఞ్హస్స అత్థం పాకటం దిస్వా “ఇదాని మయం యావజీవం గురువాసం వసిస్సామ, మహన్తా ఏతే ఆచరియా నామ, మయఞ్హి బహుస్సుతమానం ఉప్పాదేత్వా చతుప్పదికగాథాయపి అత్థం న జానామా”తి నిహతమానా పుబ్బసదిసమేవ ఆచరియస్స వత్తప్పటిపత్తిం కత్వా సగ్గపరాయణా అహేసుం.

అహం ఖో, భిక్ఖవే, తేన సమయేన తేసం ఆచరియో అహోసిం, ఇమే భిక్ఖూ మాణవకా. ఏవం పుబ్బేపాహం ఇమే ఏవం మానపగ్గహితసిరే విచరన్తే నిహతమానే అకాసిన్తి.

ఇమఞ్చ జాతకం సుత్వా తే భిక్ఖూ పుబ్బేపి మయం మానేనేవ ఉపహతాతి భియ్యోసోమత్తాయ నిహతమానా హుత్వా అత్తనో ఉపకారకకమ్మట్ఠానపరాయణా అహేసుం.

తతో భగవా ఏకం సమయం జనపదచారికం చరన్తో వేసాలిం పత్వా గోతమకే చేతియే విహరన్తో ఇమేసం పఞ్చసతానం భిక్ఖూనం ఞాణపరిపాకం విదిత్వా ఇమం గోతమకసుత్తం కథేసి –

“అభిఞ్ఞాయాహం, భిక్ఖవే, ధమ్మం దేసేమి నో అనభిఞ్ఞాయ, సనిదానాహం…పే.… సప్పాటిహారియాహం, భిక్ఖవే, ధమ్మం దేసేమి నో అప్పాటిహారియం. తస్స మయ్హం, భిక్ఖవే, అభిఞ్ఞాయ ధమ్మం దేసయతో…పే.… నో అప్పాటిహారియం. కరణీయో ఓవాదో, కరణీయా అనుసాసనీ. అలఞ్చ పన వో, భిక్ఖవే, తుట్ఠియా అలం అత్తమనతాయ అలం సోమనస్సాయ.

సమ్మాసమ్బుద్ధో భగవా, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో, సుప్పటిపన్నో సఙ్ఘో’తి. ఇదమవోచ భగవా, ఇమస్మిఞ్చ పన వేయ్యాకరణస్మిం భఞ్ఞమానే దససహస్సిలోకధాతు అకమ్పిత్థా’’తి (అ॰ ని॰ ౩.౧౨౮).

ఇదఞ్చ సుత్తం సుత్వా తే పఞ్చసతా భిక్ఖూ తస్మింయేవాసనే సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణింసు, ఏవాయం దేసనా ఏతస్మిం ఠానే నిట్ఠమగమాసీతి.

తథాగతవారఅట్ఠమనయవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మూలపరియాయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సబ్బాసవసుత్తవణ్ణనా

౧౪. **ఏవం మే సుతం…పే॰… సావత్థియ**న్తి సబ్బాసవసుత్తం. తత్రాయం అపుబ్బపదవణ్ణనా – **సావత్థీ**తి సవత్థస్స ఇసినో నివాసట్ఠానభూతా నగరీ, యథా కాకన్దీ మాకన్దీ కోసమ్బీతి ఏవం తావ అక్ఖరచిన్తకా. అట్ఠకథాచరియా పన భణన్తి ‘‘యంకిఞ్చి మనుస్సానం ఉపభోగపరిభోగం సబ్బమేత్థ అత్థీతి సావత్థీ. సత్థసమాయోగే చ కిం భణ్డమత్థీతి పుచ్ఛితే సబ్బమత్థీ’’తి వచనముపాదాయ సావత్థీ.

‘‘సబ్బదా సబ్బూపకరణం, సావత్థియం సమోహితం;
తస్మా సబ్బముపాదాయ, సావత్థీతి పవుచ్చతి.

కోసలానం పురం రమ్మం, దస్సనేయ్యం మనోరమం;
దసహి సద్దేహి అవివిత్తం, అన్నపానసమాయుతం.

వుద్ధిం వేపుల్లతం పత్తం, ఇద్ధం ఫీతం మనోరమం;
అళకమన్దావ దేవానం, సావత్థిపురముత్తమ’’న్తి.

తస్సం **సావత్థియం. జేతవనే**తి ఏత్థ అత్తనో పచ్చత్థికజనం జినాతీతి జేతో, రఞ్ఞా వా అత్తనో పచ్చత్థికజనే జితే జాతోతి జేతో, మఙ్గలకమ్యతాయ వా తస్స ఏవంనామమేవ కతన్తి జేతో, జేతస్స వనం జేతవనం. తఞ్హి జేతేన రాజకుమారేన రోపితం సంవద్ధితం పరిపాలితం, సో చ తస్స సామీ అహోసి. తస్మా జేతవనన్తి వుచ్చతి, తస్మిం **జేతవనే. అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే**తి ఏత్థ సుదత్తో నామ సో గహపతి మాతాపితూహి కతనామవసేన. సబ్బకామసమిద్ధితాయ పన విగతమలమచ్ఛేరతాయ కరుణాదిగుణసమఙ్గితాయ చ నిచ్చకాలం అనాథానం పిణ్డమదాసి, తేన అనాథపిణ్డికోతి సఙ్ఖం గతో. ఆరమన్తి ఏత్థ పాణినో విసేసేన వా పబ్బజితాతి ఆరామో, తస్స పుప్ఫఫలాదిసోభాయ నాతిదూరనచ్చాసన్నతాదిపఞ్చవిధసేనాసనఙ్గసమ్పత్తియా చ తతో తతో ఆగమ్మ రమన్తి అభిరమన్తి అనుక్కణ్ఠితా హుత్వా నివసన్తీతి అత్థో. వుత్తప్పకారాయ వా సమ్పత్తియా తత్థ తత్థ గతేపి అత్తనో అబ్భన్తరంయేవ ఆనేత్వా రమేతీతి ఆరామో. సో హి అనాథపిణ్డికేన గహపతినా జేతస్స రాజకుమారస్స హత్థతో అట్ఠారసహి హిరఞ్ఞకోటీహి కోటిసన్థరేన కీణిత్వా అట్ఠారసహి హిరఞ్ఞకోటీహి సేనాసనాని కారాపేత్వా అట్ఠారసహి హిరఞ్ఞకోటీహి

విహారమహం నిట్ఠాపేత్వా ఏవం చతుపఞ్ఞాసహిరఞ్ఞకోటిపరిచ్చాగేన బుద్ధప్పముఖస్స సఙ్ఘస్స నియ్యాదితో. తస్మా "అనాథపిణ్డికస్స ఆరామో"తి వుచ్చతి. తస్మిం **అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే**.

ఏత్థ చ "జేతవనే"తి వచనం పురిమసామిపరికిత్తనం. "అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే"తి పచ్ఛిమసామిపరికిత్తనం. కిమేతేసం పరికిత్తనే పయోజనన్తి. పుఞ్ఞకామానం దిట్ఠానుగతిఆపజ్జనం. తత్ర హి ద్వారకోట్ఠకపాసాదమాపనే భూమివిక్కయలద్ధా అట్ఠారస హిరఞ్ఞకోటియో అనేకకోటిఅగ్ఘనకా రుక్ఖా చ జేతస్స పరిచ్చాగో, చతుపఞ్ఞాస కోటియో అనాథపిణ్డికస్స. ఇతి తేసం పరికిత్తనేన ఏవం పుఞ్ఞకామా పుఞ్ఞాని కరోన్తీతి దస్సేన్తో ఆయస్మా ఆనన్దో అఞ్ఞేపి పుఞ్ఞకామే తేసం దిట్ఠానుగతిఆపజ్జనే నియోజేతి.

సబ్బాసవసంవరపరియాయం వో, భిక్ఖవేతి కస్మా ఇదం సుత్తమభాసి? తేసం భిక్ఖూనం ఉపక్కిలేసవిసోధనం ఆదిం కత్వా ఆసవక్ఖయాయ పటిపత్తిదస్సనత్థం. తత్థ **సబ్బాసవసంవరపరియాయ**న్తి సబ్బేసం ఆసవానం సంవరకారణం సంవరభూతం కారణం, యేన కారణేన తే సంవరితా పిదహితా హుత్వా అనుప్పాదనిరోధసఙ్ఖాతం ఖయం గచ్ఛన్తి పహీయన్తి నప్పవత్తన్తి, తం కారణన్తి అత్థో. తత్థ ఆసవన్తీతి **ఆసవా**, చక్ఖుతోపి...పే.... మనతోపి సన్దన్తి పవత్తన్తీతి వుత్తం హోతి. ధమ్మతో యావ గోత్రభుం ఓకాసతో యావ భవగ్గం సవన్తీతి వా ఆసవా, ఏతే ధమ్మే ఏతఞ్చ ఓకాసం అన్తో కరిత్వా పవత్తన్తీతి అత్థో. అన్తోకరణత్థో హి అయం ఆకారో. చిరపారివాసియట్ఠేన మదిరాదయో ఆసవా, ఆసవా వియాతిపి ఆసవా. లోకస్మిఞ్హి చిరపారివాసికా మదిరాదయో ఆసవాతి వుచ్చన్తి. యది చ చిరపారివాసియట్ఠేన ఆసవా, ఏతేయేవ భవితుమరహన్తి. వుత్తఞ్హేతం "పురిమా, భిక్ఖవే, కోటి న పఞ్ఞాయతి అవిజ్జాయ, ఇతో పుబ్బే అవిజ్జా నాహోసీ"తిఆది (అ॰ ని॰ ౧౦.౬౧). ఆయతం వా సంసారదుక్ఖం సవన్తి పసవన్తీతిపి ఆసవా. పురిమాని చేత్థ నిబ్బచనాని యత్థ కిలేసా ఆసవాతి ఆగచ్ఛన్తి, తత్థ యుజ్జన్తి, పచ్ఛిమం కమ్మేపి. న కేవలఞ్చ కమ్మకిలేసాయేవ ఆసవా, అపిచ ఖో నానప్పకారకా ఉపద్దవాపి. సుత్తేసు హి "నాహం, చున్ద, దిట్ఠధమ్మికానంయేవ ఆసవానం సంవరాయ ధమ్మం దేసేమీ"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౧౮౨) ఏత్థ వివాదమూలభూతా కిలేసా ఆసవాతి ఆగతా.

"యేన దేవూపపత్యస్స, గన్ధబ్బో వా విహఙ్గమో;
యక్ఖత్తం యేన గచ్ఛేయ్యం, మనుస్సత్తఞ్చ అబ్బజే;
తే మయ్హం ఆసవా ఖీణా, విద్ధస్తా వినళీకతా"తి. (అ॰ ని॰ ౪.౩౬); –

ఏత్థ తేభూమకఞ్చ కమ్మం అవసేసా చ అకుసలా ధమ్మా. "దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయా"తి (పారా॰ ౩౯) ఏత్థ పరూపవాదవిప్పటిసారవధబన్ధాదయో చేవ అపాయదుక్ఖభూతా చ నానప్పకారా ఉపద్దవా. తే పనేతే ఆసవా యత్థ యథా ఆగతా, తత్థ తథా వేదితబ్బా.

ఏతే హి వినయే తావ "దిట్ఠధమ్మికానం ఆసవానం సంవరాయ, సమ్పరాయికానం ఆసవానం పటిఘాతాయా"తి ద్వేధా ఆగతా. సళాయతనే "తయోమే ఆవుసో ఆసవా, కామాసవో భవాసవో అవిజ్జాసవో"తి (అ॰ ని॰ ౬.౬౩) తిధా ఆగతా. అఞ్ఞేసు చ సుత్తన్తేసు అభిధమ్మే చ తేయేవ దిట్ఠాసవేన సహ చతుధా ఆగతా. నిబ్బేధికపరియాయే – "అత్థి, భిక్ఖవే, ఆసవా నిరయగామినియా, అత్థి ఆసవా తిరచ్ఛానయోనిగామినియా, అత్థి ఆసవా పేత్తివిసయగామినియా, అత్థి ఆసవా

మనుస్సలోకగామినియా, అత్థి ఆసవా దేవలోకగామినియా”తి (అం॰ ని॰ ౬.౬౩) పఞ్చధా ఆగతా. ఛక్కనిపాతే – “అత్థి, భిక్ఖవే, ఆసవా సంవరా పహాతబ్బా”తిఆదినా నయేన ఛధా ఆగతా. ఇమస్మిం పన సుత్తే తేయేవ దస్సనాపహాతబ్బేహి సద్ధిం సత్తధా ఆగతాతి. అయం తావ ఆసవపదే వచనత్థో చేవ పభేదో చ.

సంవరపదే పన సంవరయతీతి **సంవరో,** పిదహతి నివారేతి పవత్తితుం న దేతీతి అత్థో. తథా హి “అనుజానామి, భిక్ఖవే, దివా పటిసల్లీయన్తేన ద్వారం సంవరిత్వా పటిసల్లీయితు”న్తి (పారా॰ ౭౭), “సోతానం సంవరంబ్రూమి, పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే”తి (సు॰ ని॰ ౧౦౪౧) చ ఆదీసు పిధానట్ఠేన సంవరమాహ. స్వాయం సంవరో పఞ్చవిధో హోతి సీలసంవరో సతిఞాణ ఖన్తి వీరియసంవరోతి. తత్థ “ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో”తి (విభ॰ ౫౧౧) అయం సీలసంవరో. పాతిమోక్ఖసీలఞ్హి ఏత్థ సంవరోతి వుత్తం. “చక్ఖున్ద్రియే సంవరమాపజ్జతీ”తిఆదీసు (దీ॰ ని॰ ౧.౨౧౩) సతిసంవరో. సతి హేత్థ సంవరోతి వుత్తా. “సోతానం సంవరం బ్రూమి, పఞ్ఞాయేతే పిధీయరే”తి అయం ఞాణసంవరో. ఞాణఞ్హేత్థ పిధీయరేతి ఇమినా పిధానట్ఠేన సంవరోతి వుత్తం. “ఖమో హోతి సీతస్స…పే॰…, ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౪-౨౬) పన నయేన ఇధేవ ఖన్తివీరియసంవరా ఆగతా. తేసఞ్చ “సబ్బాసవసంవరపరియాయ”న్తి ఇమినా ఉద్దేసేన సఙ్గహితత్తా సంవరభావో వేదితబ్బో.

అపిచ పఞ్చవిధోపి అయం సంవరో ఇధ ఆగతోయేవ, తత్థ ఖన్తివీరియసంవరా తావ వుత్తాయేవ. “సో తఞ్చ అనాసనం తఞ్చ అగోచర”న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౫) అయం పనేత్థ సీలసంవరో. “పటిసఙ్ఖా యోనిసో చక్ఖున్ద్రియసంవరసంవుతో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౨) అయం సతిసంవరో. సబ్బత్థ పటిసఙ్ఖా ఞాణసంవరో. అగ్గహితగ్గహణేన పన దస్సనం పటిసేవనా భావనా చ ఞాణసంవరో. పరియాయన్తి ఏతేన ధమ్మాతి పరియాయో, ఉప్పత్తిం నిరోధం వా గచ్ఛన్తీతి వుత్తం హోతి. ఏత్తావతా “సబ్బాసవసంవరపరియాయ”న్తి ఏత్థ యం వత్తబ్బం, తం వుత్తం హోతి.

౧౫. ఇదాని **జానతో అహ**న్తిఆదీసు **జానతో**తి జానన్తస్స. **పస్సతో**తి పస్సన్తస్స. ద్వేపి పదాని ఏకత్థాని, బ్యఞ్జనమేవ నానం. ఏవం సన్తేపి జానతోతి ఞాణలక్ఖణం ఉపాదాయ పుగ్గలం నిద్దిసతి, జాననలక్ఖణఞ్హి ఞాణం. పస్సతోతి ఞాణప్పభావం ఉపాదాయ, పస్సనప్పభావఞ్హి ఞాణం. ఞాణసమఙ్గీ పుగ్గలో చక్ఖుమా వియ చక్ఖునా రూపాని ఞాణేన వివటే ధమ్మే పస్సతి. అపిచ యోనిసోమనసికారం ఉప్పాదేతుం జానతో, అయోనిసోమనసికారో యథా న ఉప్పజ్జతి, ఏవం పస్సతోతి అయమేత్థ సారో. కేచి పనాచరియా బహూ పపఞ్చే భణన్తి, తే ఇమస్మిం అత్థే న యుజ్జన్తి.

ఆసవానం ఖయన్తి ఆసవప్పహానం ఆసవానం అచ్చన్తక్ఖయసముప్పాదం ఖీణాకారం నత్థిభావన్తి అయమేవ హి ఇమస్మిఞ్చ సుత్తే, “ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తి”న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౪౩౮) చ ఆసవక్ఖయత్థో. అఞ్ఞత్థ పన మగ్గఫలనిబ్బానానిపి ఆసవక్ఖయోతి వుచ్చన్తి. తథా హి –

> “సేఖస్స సిక్ఖమానస్స, ఉజుమగ్గానుసారినో;
>
> ఖయస్మిం పఠమం ఞాణం, తతో అఞ్ఞా అనన్తరా”తి. (ఇతివు॰ ౬౨) –

ఆదీసు మగ్గో ఆసవక్ఖయోతి వుత్తో,

“ఆసవానం ఖయా సమణో హోతీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౪౩౮) ఫలం.

“పరవజ్జానుపస్సిస్స, నిచ్చం ఉజ్ఝానసఞ్ఞినో;

ఆసవా తస్స వడ్ఢన్తి, ఆరా సో ఆసవక్ఖయా”తి. (ధ॰ ప॰ ౨౫౩) –

ఆదీసు నిబ్బానం “ఆసవక్ఖయో”తి వుత్తం.

నో అజానతో నో అపస్సతోతి యో పన న జానాతి న పస్సతి, తస్స నో వదామీతి అత్థో. ఏతేన యే అజానతో అపస్సతోపి సంవరాదీహియేవ సుద్ధిం వదన్తి, తే పటిక్ఖిత్తా హోన్తి. పురిమేన వా పదద్వయేన ఉపాయో వుత్తో, ఇమినా అనుపాయపటిసేధో. సఙ్ఖేపేన చేత్థ ఞాణం ఆసవసంవరపరియాయోతి దస్సితం హోతి.

ఇదాని యం జానతో ఆసవానం ఖయో హోతి, తం దస్సేతుకామో **కిఞ్చ, భిక్ఖవే, జానతో**తి పుచ్ఛం ఆరభి, తత్థ జాననా బహువిధా. దబ్బజాతికో ఏవ హి కోచి భిక్ఖు ఛత్తం కాతుం జానాతి, కోచి చీవరాదీనం అఞ్ఞతరం, తస్స ఈదిసాని కమ్మాని వత్తసీసే ఠత్వా కరోన్తస్స సా జాననా మగ్గఫలానం పదట్ఠానం న హోతీతి న వత్తబ్బా. యో పన సాసనే పబ్బజిత్వా వేజ్జకమ్మాదీని కాతుం జానాతి, తస్సేవం జానతో ఆసవా వడ్ఢన్తియేవ, తస్మా యం జానతో పస్సతో చ ఆసవానం ఖయో హోతి, తదేవ దస్సేన్తో ఆహ **యోనిసో చ మనసికారం అయోనిసో చ మనసికార**న్తి.

తత్థ **యోనిసో మనసికారో** నామ ఉపాయమనసికారో పథమనసికారో, అనిచ్చాదీసు అనిచ్చన్తి ఆదినా ఏవ నయేన సచ్చానులోమికేన వా చిత్తస్స ఆవట్టనా అన్వావట్టనా ఆభోగో సమన్నాహారో మనసికారో, అయం వుచ్చతి యోనిసో మనసికారోతి.

అయోనిసో మనసికారోతి అనుపాయమనసికారో ఉప్పథమనసికారో. అనిచ్చే నిచ్చన్తి దుక్ఖే సుఖన్తి అనత్తని అత్తాతి అసుభే సుభన్తి అయోనిసో మనసికారో ఉప్పథమనసికారో. సచ్చప్పటికులేన వా చిత్తస్స ఆవట్టనా అన్వావట్టనా ఆభోగో సమన్నాహారో మనసికారో, అయం వుచ్చతి అయోనిసో మనసికారోతి. ఏవం యోనిసో మనసికారం ఉప్పాదేతుం జానతో, అయోనిసో మనసికారో చ యథా న ఉప్పజ్జతి, ఏవం పస్సతో ఆసవానం ఖయో హోతి.

ఇదాని ఇమస్సేవత్థస్స యుత్తిం దస్సేన్తో ఆహ **అయోనిసో, భిక్ఖవే…పే॰… పహీయన్తీ**తి. తేన కిం వుత్తం హోతి, యస్మా అయోనిసో మనసికరోతో ఆసవా ఉప్పజ్జన్తి, యోనిసో మనసికరోతో పహీయన్తి, తస్మా జానితబ్బం యోనిసో మనసికారం ఉప్పాదేతుం జానతో, అయోనిసో మనసికారో చ యథా న ఉప్పజ్జతి, ఏవం పస్సతో ఆసవానం ఖయో హోతీతి, అయం తావేత్థ సఙ్ఖేపవణ్ణనా.

అయం పన విత్థారో – తత్థ “యోనిసో అయోనిసో”తి ఇమేహి తావ ద్వీహి పదేహి ఆబద్ధం హోతి ఉపరి సకలసుత్తం. వట్టవివట్టవసేన హి ఉపరి సకలసుత్తం వుత్తం. అయోనిసో మనసికారమూలకఞ్చ వట్టం, యోనిసో మనసికారమూలకఞ్చ వివట్టం. కథం? అయోనిసో మనసికారో హి వడ్ఢమానో ద్వే ధమ్మే పరిపూరేతి అవిజ్జఞ్చ భవతణ్హఞ్చ. అవిజ్జాయ చ సతి “అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా…పే॰… దుక్ఖక్ఖన్ధస్స సముదయో హోతి. తణ్హాయ సతి తణ్హాపచ్చయా ఉపాదానం…పే॰… సముదయో హోతీ”తి. ఏవం అయం అయోనిసో మనసికారబహులో పుగ్గలో వాతవేగాభిఘాతేన విప్పనట్ఠనావా వియ

గబ్భావట్టే పతితగోకులం వియ చక్కయన్తే యుత్తబలిబద్దో వియ చ పునప్పునం భవయోనిగతివిఞ్ఞాణట్ఠితిసత్తావాసేసు ఆవట్టపరివట్టం కరోతి, ఏవం తావ అయోనిసో మనసికారమూలకం వట్టం.

యోనిసో మనసికారో పన వడ్ఢమానో – "యోనిసో మనసికారసమ్పన్నస్సేతం, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో పాటికఙ్ఖం, అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం భావేస్సతి, అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం బహులీకరిస్సతీ"తి (సం. ని. ౫.౫౫) వచనతో సమ్మాదిట్ఠిపముఖం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం పరిపూరేతి. యా చ సమ్మాదిట్ఠి, సా విజ్జాతి తస్స విజ్జుప్పాదా అవిజ్జానిరోధో, "అవిజ్జానిరోధా సఙ్ఖారనిరోధో... పే.... ఏవం ఏతస్స కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స నిరోధో హోతీ"తి (మహావ. ౧) ఏవం యోనిసో మనసికారమూలకం వివట్టం వేదితబ్బం. ఏవం ఇమేహి ద్వీహి పదేహి ఆబద్ధం హోతి ఉపరి సకలసుత్తం.

ఏవం ఆబద్ధే చేత్థ యస్మా పుబ్బే ఆసవప్పహానం దస్సేత్వా పచ్ఛా ఉప్పత్తి వుచ్చమానా న యుజ్జతి. న హి పహీనా పున ఉప్పజ్జన్తి. ఉప్పన్నానం పన పహానం యుజ్జతి, తస్మా ఉద్దేసపటిలోమతోపి "అయోనిసో, భిక్ఖవే, మనసికరోతో"తిఆదిమాహ.

తత్థ **అయోనిసో మనసికరోతో**తి వుత్తప్పకారం అయోనిసో మనసికారం ఉప్పాదయతో. **అనుప్పన్నా చేవ ఆసవా ఉప్పజ్జన్తీ**తి ఏత్థ యే పుబ్బే అప్పటిలద్ధపుబ్బం చీవరాదిం వా పచ్చయం ఉపట్ఠాకసద్ధివిహారికఅన్తేవాసికానం వా అఞ్ఞతరం మనుఞ్ఞం వత్థుం పటిలభిత్వా, తం సుభం సుఖన్తి అయోనిసో మనసికరోతో, అఞ్ఞతరఞ్ఞతరం వా పన అననుభూతపుబ్బం ఆరమ్మణం యథా వా తథా వా అయోనిసో మనసికరోతో ఆసవా ఉప్పజ్జన్తి, తే అనుప్పన్నా ఉప్పజ్జన్తీతి వేదితబ్బా, అఞ్ఞథా హి అనమతగ్గే సంసారే అనుప్పన్నా నామ ఆసవా న సన్తి. అనుభూతపుబ్బేపి చ వత్థుమ్హి ఆరమ్మణే వా యస్స పకతిసుద్ధియా వా ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాపరియత్తినవకమ్మయోనిసోమనసికారానం వా అఞ్ఞతరవసేన పుబ్బే అనుప్పజ్జిత్వా పచ్ఛా తాదిసేన పచ్చయేన సహసా ఉప్పజ్జన్తి, ఇమేపి అనుప్పన్నా ఉప్పజ్జన్తీతి వేదితబ్బా. తేస్వేవ పన వత్థారమ్మణేసు పునప్పునం ఉప్పజ్జమానా ఉప్పన్నా పవడ్ఢన్తీతి వుచ్చన్తి. ఇతో అఞ్ఞథా హి పఠముప్పన్నానం వడ్ఢి నామ నత్థి.

యోనిసో చ ఖో, భిక్ఖవేతి ఏత్థ పన యస్స పకతిసుద్ధియా వా సేయ్యథాపి ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స భద్దాయ చ కాపిలానియా, ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీహి వా కారణేహి ఆసవా నుప్పజ్జన్తి, సో చ జానాతి "న ఖో మే ఆసవా మగ్గేన సముగ్ఘాతం గతా, హన్ద నేసం సముగ్ఘాతాయ పటిపజ్జామీ"తి. తతో మగ్గభావనాయ సబ్బే సముగ్ఘాతేతి. తస్స తే ఆసవా అనుప్పన్నా న ఉప్పజ్జన్తీతి వుచ్చన్తి. యస్స పన కారకస్సేవ సతో సతిసమ్మోసేన సహసా ఆసవా ఉప్పజ్జన్తి, తతో సంవేగమాపజ్జిత్వా యోనిసో పదహన్తో తే ఆసవే సముచ్ఛిన్దతి, తస్స ఉప్పన్నా పహీయన్తీతి వుచ్చన్తి మణ్డలారామవాసీమహాతిస్సభూతత్థేరస్స వియ. సో కిర తస్మింయేవ విహారే ఉద్దేసం గణ్హాతి, అథస్స గామే పిణ్డాయ చరతో విసభాగారమ్మణే కిలేసో ఉప్పజ్జి, సో తం విపస్సనాయ విక్ఖమ్భేత్వా విహారం అగమాసి. తస్స సుపినన్తేపి తం ఆరమ్మణం న ఉపట్ఠాసి. సో "అయం కిలేసో వడ్ఢిత్వా అపాయసంవత్తనికో హోతీ"తి సంవేగం జనేత్వా ఆచరియం ఆపుచ్ఛిత్వా విహారా నిక్ఖమ్మ మహాసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరస్స సన్తికే రాగపటిపక్ఖం అసుభకమ్మట్ఠానం గహేత్వా గుమ్బన్తరం పవిసిత్వా పంసుకూలచీవరం సన్థరిత్వా నిసజ్జ అనాగామిమగ్గేన పఞ్చకామగుణికరాగం ఛిన్దిత్వా ఉట్ఠాయ ఆచరియం వన్దిత్వా పునదివసే ఉద్దేసమగ్గం పాపుణి. యే పన వత్తమానుప్పన్నా, తేసం పటిపత్తియా పహానం నామ నత్థి.

౧౬. ఇదాని "ఉప్పన్నా చ ఆసవా పహీయన్తీ"తి ఇదమేవ పదం గహేత్వా యే తే ఆసవా పహీయన్తి, తేసం నానప్పకారతో అఞ్ఞమ్పి పహానకారణం ఆవికాతుం దేసనం విత్థారేన్తో **అత్థి, భిక్ఖవే, ఆసవా దస్సనా పహాతబ్బా**తిఆదిమాహ యథా తం దేసనాపభేదకుసలో ధమ్మరాజా. తత్థ **దస్సనా పహాతబ్బా**తి దస్సనేన పహాతబ్బా. ఏస నయో సబ్బత్థ.

దస్సనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౧౭. ఇదాని తాని పదాని అనుపుబ్బతో బ్యాకాతుకామో "కతమే చ, భిక్ఖవే, ఆసవా దస్సనా పహాతబ్బా"తి పుచ్ఛం కత్వా మూలపరియాయవణ్ణనాయం వుత్తనయేనేవ "ఇధ, భిక్ఖవే, అస్సుతవా పుథుజ్జనో"తి పుగ్గలాధిట్ఠానం దేసనం ఆరభి. తత్థ **మనసికరణీయే ధమ్మే నప్పజానాతీ**తి ఆవజ్జితబ్బే సమన్నాహరితబ్బే ధమ్మే న పజానాతి. **అమనసికరణీయే**తి తబ్బిపరీతే. ఏస నయో సేసపదేసుపి. యస్మా పన ఇమే ధమ్మా మనసికరణీయా, ఇమే అమనసికరణీయాతి ధమ్మతో నియమో నత్థి, ఆకారతో పన అత్థి. యేనా ఆకారేన మనసికరియమానా అకుసలుప్పత్తిపదట్ఠానా హోన్తి, తేనాకారేన న మనసికాతబ్బా. యేన కుసలుప్పత్తిపదట్ఠానా హోన్తి, తేనాకారేన మనసికాతబ్బా. తస్మా "య'స్స, భిక్ఖవే, ధమ్మే మనసికరోతో అనుప్పన్నో వా కామాసవో"తిఆదిమాహ.

తత్థ **య'స్సా**తి యే అస్స అస్సుతవతో పుథుజ్జనస్స. **మనసికరోతో**తి ఆవజ్జయతో సమన్నాహరన్తస్స. **అనుప్పన్నో వా కామాసవో**తి ఏత్థ సముచ్చయత్థో వాసద్దో, న వికప్పత్థో. తస్మా యథా "యావతా, భిక్ఖవే, సత్తా అపదా వా ద్విపదా వా... పే.... తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ"తి (ఇతివు. ౯౦) వుత్తే అపదా చ ద్విపదా చాతి అత్థో, యథా చ "భూతానం వా సత్తానం ఠితియా సమ్భవేసీనం వా అనుగ్గహాయా"తి (మ. ని. ౧.౪౦౨) వుత్తే భూతానఞ్చ సమ్భవేసీనఞ్చాతి అత్థో, యథా చ "అగ్గితో వా ఉదకతో వా మిథుభేదతో వా"తి (ఉదా. ౭౬) వుత్తే అగ్గితో చ ఉదకతో చ మిథుభేదతో చాతి అత్థో, ఏవమిధాపి అనుప్పన్నో చ కామాసవో ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నో చ కామాసవో పవడ్ఢతీతి అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏవం సేసేసు.

ఏత్థ చ **కామాసవో**తి పఞ్చకామగుణికో రాగో. **భవాసవో**తి రుపారూపభవే ఛన్దరాగో, ఝాననికన్తి చ సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠిసహగతా. ఏవం దిట్ఠాసవోపి భవాసవే ఏవ సమోధానం గచ్ఛతి. **అవిజ్జాసవో**తి చతూసు సచ్చేసు అఞ్ఞాణం. తత్థ కామగుణే అస్సాదతో మనసికరోతో అనుప్పన్నో చ కామాసవో ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నో చ పవడ్ఢతి. మహగ్గతధమ్మే అస్సాదతో మనసికరోతో అనుప్పన్నో చ భవాసవో ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నో చ పవడ్ఢతి. తీసు భూమీసు ధమ్మే చతువిపల్లాసపదట్ఠానభావేన మనసికరోతో అనుప్పన్నో చ అవిజ్జాసవో ఉప్పజ్జతి, ఉప్పన్నో చ పవడ్ఢతీతి వేదితబ్బో. వుత్తనయపచ్చనీకతో సుక్కపక్ఖో విత్థారేతబ్బో.

కస్మా పన తయో ఏవ ఆసవా ఇధ వుత్తాతి. విమోక్ఖపటిపక్ఖతో. అప్పణిహితవిమోక్ఖపటిపక్ఖో హి కామాసవో,. అనిమిత్తసుఞ్ఞతవిమోక్ఖపటిపక్ఖా ఇతరే. తస్మా ఇమే తయో ఆసవే ఉప్పాదేన్తా తిణ్ణం విమోక్ఖానం అభాగినో హోన్తి, అనుప్పాదేన్తా భాగినోతి ఏతమత్థం దస్సేన్తేన తయో ఏవ వుత్తాతి వేదితబ్బా. దిట్ఠాసవోపి వా ఏత్థ వుత్తో యేవాతి వణ్ణితమేతం.

తస్స అమనసికరణీయానం ధమ్మానం మనసికారాతి మనసికారహేతు, యస్మా తే ధమ్మే మనసి కరోతి, తస్మాతి వుత్తం హోతి. ఏస నయో దుతియపదేపి. "అనుప్పన్నా చేవ ఆసవా ఉప్పజ్జన్తి, ఉప్పన్నా చ ఆసవా పవడ్ఢన్తీ"తి హేట్ఠా

వుత్తఆసవానంయేవ అభేదతో నిగమనమేతం.

౧౮. ఏత్తావతా యో అయం పుగ్గలాధిట్ఠానాయ దేసనాయ దస్సనా పహాతబ్బే ఆసవే నిద్దిసితుం అస్సుతవా పుథుజ్జనో వుత్తో, సో యస్మా "అయోనిసో, భిక్ఖవే, మనసికరోతో అనుప్పన్నా చేవ ఆసవా ఉప్పజ్జన్తీ"తి ఏవం సామఞ్ఞతో వుత్తానం అయోనిసో మనసికారపచ్చయానం కామాసవాదీనమ్పి అధిట్ఠానం, తస్మా తేపి ఆసవే తేనేవ పుగ్గలేన దస్సేత్వా ఇదాని దస్సనా పహాతబ్బే ఆసవే దస్సేన్తో **సో ఏవం అయోనిసో మనసి కరోతి, అహోసిం ను ఖో అహన్తి**ఆదిమాహ. విచికిచ్ఛాసీసేన చేత్థ దిట్ఠాసవమ్పి దస్సేతుం ఇమం దేసనం ఆరభి.

తస్సత్థో, యస్స తే ఇమినా వుత్తనయేన ఆసవా ఉప్పజ్జన్తి, సో పుథుజ్జనో, యో చాయం "అస్సుతవా"తిఆదినా నయేన వుత్తో, సో పుథుజ్జనో ఏవం అయోనిసో అనుపాయేన ఉప్పథేన మనసి కరోతి. కథం? అహోసిం ను ఖో…పే…సో కుహిం గామీ భవిస్సతీతి. కిం వుత్తం హోతి, సో ఏవం అయోనిసో మనసి కరోతి, యథాస్స "అహం అహోసిం ను ఖో"తిఆదినా నయేన వుత్తా సోళసవిధాపి విచికిచ్ఛా ఉప్పజ్జతీతి.

తత్థ **అహోసిం ను ఖో నను ఖో**తి సస్సతాకారఞ్చ అధిచ్చసముప్పత్తిఆకారఞ్చ నిస్సాయ అతీతే అత్తనో విజ్జమానతం అవిజ్జమానతఞ్చ కఙ్ఖతి. కిం కారణన్తి న వత్తబ్బం. ఉమ్మత్తకో వియ హి బాలపుథుజ్జనో యథా వా తథా వా పవత్తతి. అపిచ అయోనిసో మనసికారోయేవేత్థ కారణం. ఏవం అయోనిసో మనసికారస్స పన కిం కారణన్తి. స్వేవ పుథుజ్జనభావో అరియానం అదస్సనాదీని వా. నను చ పుథుజ్జనోపి యోనిసో మనసి కరోతీతి. కో వా ఏవమాహ న మనసి కరోతీతి. న పన తత్థ పుథుజ్జనభావో కారణం , సద్ధమ్మస్సవనకల్యాణమిత్తాదీని తత్థ కారణాని. న హి మచ్ఛమంసాదీని అత్తనో అత్తనో పకతియా సుగన్ధాని, అభిసఙ్ఖారపచ్చయా పన సుగన్ధానిపి హోన్తి.

కిం ను ఖో అహోసిన్తి జాతిలిఙ్గూపపత్తియో నిస్సాయ ఖత్తియో ను ఖో అహోసిం, బ్రాహ్మణవేస్ససుద్దగహట్ఠపబ్బజితదేవమనుస్సానం అఞ్ఞతరోతి కఙ్ఖతి.

కథం ను ఖోతి సణ్ఠానాకారం నిస్సాయ దీఘో ను ఖో అహోసిం, రస్సఓదాతకణ్హప్పమాణికఅప్పమాణికాదీనం అఞ్ఞతరోతి కఙ్ఖతి. కేచి పన ఇస్సరనిమ్మానాదిం నిస్సాయ కేన ను ఖో కారణేన అహోసిన్తి హేతుతో కఙ్ఖతీతి వదన్తి.

కిం హుత్వా కిం అహోసిన్తి జాతిఆదీని నిస్సాయ ఖత్తియో హుత్వా ను ఖో బ్రాహ్మణో అహోసిం…పే… దేవో హుత్వా మనుస్సోతి అత్తనో పరమ్పరం కఙ్ఖతి. సబ్బత్థేవ పన **అద్ధాన**న్తి కాలాధివచనమేతం.

భవిస్సామి ను ఖో నను ఖోతి సస్సతాకారఞ్చ ఉచ్ఛేదాకారఞ్చ నిస్సాయ అనాగతే అత్తనో విజ్జమానతం అవిజ్జమానతఞ్చ కఙ్ఖతి. సేసమేత్థ వుత్తనయమేవ.

ఏతరహి వా పచ్చుప్పన్నమద్ధానన్తి ఇదాని వా పటిసన్ధిం ఆదిం కత్వా చుతిపరియన్తం సబ్బమ్పి వత్తమానకాలం గహేత్వా. **అజ్ఝత్తం కథంకథీ హోతీ**తి అత్తనో ఖన్ధేసు విచికిచ్ఛో హోతి. **అహం ను ఖోస్మీ**తి అత్తనో అత్థిభావం కఙ్ఖతి. యుత్తం పనేతన్తి? యుత్తం అయుత్తన్తి కా ఏత్థ చిన్తా. అపిచేత్థ ఇదం వత్థుమ్పి ఉదాహరన్తి. చూళమాతాయ కిర పుత్తో ముణ్డో,

మహామాతాయ పుత్తో అముణ్డో, తం పుత్తం ముణ్డేసుం. సో ఉట్ఠాయ అహం ను ఖో చూళమాతాయ పుత్తోతి చిన్తేసి. ఏవం అహం ను ఖోస్మీతి కఙ్ఖా హోతి.

నో ను ఖోస్మీతి అత్తనో నత్థిభావం కఙ్ఖతి. తత్రాపి ఇదం వత్థు – ఏకో కిర మచ్ఛే గణ్హన్తో ఉదకే చిరట్ఠానేన సీతిభూతం అత్తనో ఊరుం మచ్ఛోతి చిన్తేత్వా పహరి. అపరో సుసానపస్సే ఖేత్తం రక్ఖన్తో భీతో సఙ్కుటితో సయి. సో పటిబుజ్ఝిత్వా అత్తనో జణ్ణుకాని ద్వే యక్ఖాతి చిన్తేత్వా పహరి. ఏవం నో ను ఖోస్మీతి కఙ్ఖతి.

కిం ను ఖోస్మీతి ఖత్తియోవ సమానో అత్తనో ఖత్తియభావం కఙ్ఖతి. ఏస నయో సేసేసు. దేవో పన సమానో దేవభావం అజానన్తో నామ నత్థి. సోపి పన "అహం రూపీ ను ఖో అరూపీ ను ఖో"తిఆదినా నయేన కఙ్ఖతి. ఖత్తియాదయో కస్మా న జానన్తీతి చే. అపచ్చక్ఖా తేసం తత్థ తత్థ కులే ఉప్పత్తి. గహట్ఠాపి చ పోత్థలికాదయో పబ్బజితసఞ్ఞినో. పబ్బజితాపి "కుప్పం ను ఖో మే కమ్మ"న్తిఆదినా నయేన గహట్ఠసఞ్ఞినో. మనుస్సాపి చ రాజానో వియ అత్తని దేవసఞ్ఞినో హోన్తి.

కథం ను ఖోస్మీతి వుత్తనయమేవ. కేవలఞ్హేత్థ అబ్భన్తరే జీవో నామ అత్థీతి గహేత్వా తస్స సణ్ఠానాకారం నిస్సాయ దీఘో ను ఖోస్మి, రస్సచతురంసఛళంసఅట్ఠంససోళసంసాదీనం అఞ్ఞతరప్పకారోతి కఙ్ఖన్తో కథం ను ఖోస్మీతి కఙ్ఖతీతి వేదితబ్బో. సరీరసణ్ఠానం పన పచ్చుప్పన్నం అజానన్తో నామ నత్థి.

కుతో ఆగతో, సో కుహిం గామీ భవిస్సతీతి అత్తభావస్స ఆగతిగతిట్ఠానం కఙ్ఖతి.

౧౯. ఏవం సోళసప్పభేదం విచికిచ్ఛం దస్సేత్వా ఇదాని యం ఇమినా విచికిచ్ఛాసీసేన దిట్ఠాసవం దస్సేతుం అయం దేసనా ఆరద్ధా. తం దస్సేన్తో **తస్స ఏవం అయోనిసో మనసికరోతో ఛన్నం దిట్ఠీన**న్తిఆదిమాహ. తత్థ తస్స పుగ్గలస్స యథా అయం విచికిచ్ఛా ఉప్పజ్జతి, ఏవం అయోనిసో మనసికరోతో తస్సేవ సవిచికిచ్ఛస్స అయోనిసో మనసికారస్స థామగతత్తా ఛన్నం దిట్ఠీనం అఞ్ఞతరా దిట్ఠి ఉప్పజ్జతీతి వుత్తం హోతి. తత్థ సబ్బపదేసు వాసద్దో వికప్పత్థో, ఏవం వా ఏవం వా దిట్ఠి ఉప్పజ్జతీతి వుత్తం హోతి. **అత్థి మే అత్తా**తి చేత్థ సస్సతదిట్ఠి సబ్బకాలేసు అత్తనో అత్థితం గణ్హాతి. **సచ్చతో థేతతో**తి భూతతో చ థిరతో చ, "ఇదం సచ్చ"న్తి భూతతో సుట్ఠు దళ్హభావేనాతి వుత్తం హోతి. **నత్థి మే అత్తా**తి అయం పన ఉచ్ఛేదదిట్ఠి, సతో సత్తస్స తత్థ తత్థ విభవగ్గహణతో. అథ వా పురిమాపి తీసు కాలేసు అత్థీతి గహణతో సస్సతదిట్ఠి, పచ్చుప్పన్నమేవ అత్థీతి గణ్హన్తో ఉచ్ఛేదదిట్ఠి. పచ్ఛిమాపి అతీతానాగతేసు నత్థీతి గహణతో భస్మన్తాహుతియోతి గహితదిట్ఠికానం వియ, ఉచ్ఛేదదిట్ఠి. అతీతే ఏవ నత్థీతి గణ్హన్తో అధిచ్చసముప్పత్తికస్సేవ సస్సతదిట్ఠి.

అత్తనావ అత్తానం సఞ్జానామీతి సఞ్ఞాక్ఖన్ధసీసేన ఖన్ధే అత్తాతి గహేత్వా సఞ్ఞాయ అవసేసక్ఖన్ధే సఞ్జానతో ఇమినా అత్తనా ఇమం అత్తానం సఞ్జానామీతి హోతి. **అత్తనావ అనత్తాన**న్తి సఞ్ఞాక్ఖన్ధంయేవ అత్తాతి గహేత్వా, ఇతరే చత్తారోపి అనత్తాతి గహేత్వా సఞ్ఞాయ తేసం జానతో ఏవం హోతి . **అనత్తనావ అత్తాన**న్తి సఞ్ఞాక్ఖన్ధం అనత్తాతి. ఇతరే చత్తారో అత్తాతి గహేత్వా సఞ్ఞాయ తేసం జానతో ఏవం హోతి, సబ్బాపి సస్సతుచ్ఛేదదిట్ఠియోవ.

వదో వేదేయ్యోతిఆదయో పన సస్సతదిట్ఠియా ఏవ అభినివేసాకారా. తత్థ వదతీతి **వదో,** వచీకమ్మస్స కారకోతి వుత్తం హోతి. వేదయతీతి **వేదేయ్యో,** జానాతి అనుభవతి చాతి వుత్తం హోతి. కిం వేదేతీతి, తత్ర తత్ర కల్యాణపాపకానం కమ్మానం విపాకం పటిసంవేదేతి. **తత్ర తత్రా**తి తేసు తేసు యోనిగతిట్ఠితినివాసనికాయేసు ఆరమ్మణేసు వా. **నిచ్చో**తి

ఉప్పాదవయరహితో. **ధువోతి** థిరో సారభూతో. **సస్సతోతి** సబ్బకాలికో. **అవిపరిణామధమ్మోతి** అత్తనో పకతిభావం అవిజహనధమ్మో, కకణ్టకో వియ నానప్పకారతం నాపజ్జతి. **సస్సతిసమన్తి** చన్దసూరియసముద్దమహాపథవీపబ్బతా లోకవోహారేన సస్సతియోతి వుచ్చన్తి. సస్సతీహి సమం **సస్సతిసమం**. యావ సస్సతియో తిట్ఠన్తి, తావ తథేవ ఠస్సతీతి గణ్హతో ఏవందిట్ఠి హోతి.

ఇదం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, దిట్ఠిగతన్తిఆదీసు. **ఇదన్తి** ఇదాని వత్తబ్బస్స పచ్చక్ఖనిదస్సనం. దిట్ఠిగతసమ్బన్ధేన చ ఇదన్తి వుత్తం, న దిట్ఠిసమ్బన్ధేన. ఏత్థ చ దిట్ఠియేవ **దిట్ఠిగతం,** గూథగతం వియ. దిట్ఠీసు వా గతమిదం దస్సనం ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిఅన్తోగధత్తాతిపి దిట్ఠిగతం. దిట్ఠియా వా గతం దిట్ఠిగతం. ఇదఞ్హి అత్థి మే అత్తాతిఆది దిట్ఠియా గమనమత్తమేవ, నత్థేత్థ అత్తా వా నిచ్చో వా కోచీతి వుత్తం హోతి. సా చాయం దిట్ఠి దున్నిగ్గమనట్ఠేన **గహనం**. దురతిక్కమట్ఠేన సప్పటిభయట్ఠేన చ **కన్తారో,** దుబ్భిక్ఖకన్తారవాళకన్తారాదయో వియ. సమ్మాదిట్ఠియా వినివిజ్ఝనట్ఠేన విలోమనట్ఠేన వా **విసూకం**. కదాచి సస్సతస్స, కదాచి ఉచ్ఛేదస్స గహణతో విరూపం ఫన్దితన్తి **విప్ఫన్దితం**. బన్ధనట్ఠేన **సంయోజనం**. తేనాహ "దిట్ఠిగహనం…పే.… దిట్ఠిసంయోజన"న్తి. ఇదానిస్స తమేవ బన్ధనత్థం దస్సేన్తో **దిట్ఠిసంయోజనసంయుత్తోతి**ఆదిమాహ. తస్సాయం సఙ్ఖేపత్థో. ఇమినా దిట్ఠిసంయోజనేన సంయుత్తో పుథుజ్జనో ఏతేహి జాతిఆదీహి న పరిముచ్చతీతి. కిం వా బహునా, సకలవట్టదుక్ఖతోపి న ముచ్చతీతి.

౨౦. ఏవం ఛప్పభేదం దిట్ఠాసవం దస్సేత్వా యస్మా సీలబ్బతపరామాసో కామాసవాదివచనేనేవ దస్సితో హోతి. కామసుఖత్థఞ్హి భవసుఖభవవిసుద్ధిఅత్థఞ్చ అవిజ్జాయ అభిభూతా ఇతో బహిద్ధా సమణబ్రాహ్మణా సీలబ్బతాని పరామసన్తి, తస్మా తం అదస్సేత్వా దిట్ఠిగ్గహణేన వా తస్స గహితత్తాపి తం అదస్సేత్వావ ఇదాని యో పుగ్గలో దస్సనా పహాతబ్బే ఆసవే పజహతి, తం దస్సేత్వా తేసం ఆసవానం పహానం దస్సేతుం పుబ్బే వా అయోనిసో మనసికరోతో పుథుజ్జనస్స తేసం ఉప్పత్తిం దస్సేత్వా ఇదాని తబ్బిపరీతస్స పహానం దస్సేతుం **సుతవా చ ఖో, భిక్ఖవేతి**ఆదిమాహ.

తస్సత్థో, యావ "సో ఇదం దుక్ఖ"న్తి ఆగచ్ఛతి, తావ హేట్ఠా వుత్తనయేన చ వుత్తపచ్చనీకతో చ వేదితబ్బో. పచ్చనీకతో చ సబ్బాకారేన అరియధమ్మస్స అకోవిదావినీతపచ్చనీకతో అయం "సుతవా అరియసావకో అరియధమ్మస్స కోవిదో అరియధమ్మే సువినీతో"తి వేదితబ్బో. అపిచ ఖో సిఖాపత్తవిపస్సనతో పభుతి యావ గోత్రభు, తావ తదనురూపేన అత్థేన అయం అరియసావకోతి వేదితబ్బో.

౨౧. "సో ఇదం దుక్ఖన్తి యోనిసో మనసి కరోతీ"తిఆదీసు పన అయం అత్థవిభావనా, సో చతుసచ్చకమ్మట్ఠానికో అరియసావకో తణ్హావజ్జా తేభూమకా ఖన్ధా **దుక్ఖం,** తణ్హా **దుక్ఖసముదయో,** ఉభిన్నం అప్పవత్తి **నిరోధో,** నిరోధసమ్పాపకో **మగ్గోతి** ఏవం పుబ్బేవ ఆచరియసన్తికే ఉగ్గహితచతుసచ్చకమ్మట్ఠానో అపరేన సమయేన విపస్సనామగ్గం సమారుళ్హో సమానో తే తేభూమకే ఖన్ధే **ఇదం దుక్ఖన్తి యోనిసో మనసి కరోతి,** ఉపాయేన పథేన సమన్నాహరతి చేవ విపస్సతి చ. ఏత్థ హి యావ సోతాపత్తిమగ్గో, తావ మనసికారసీసేనేవ విపస్సనా వుత్తా. యా పనాయం తస్సేవ దుక్ఖస్స సముట్ఠాపికా పభావికా తణ్హా, **అయం సముదయోతి యోనిసో మనసి కరోతి**. యస్మా పన దుక్ఖఞ్చ సముదయో చ ఇదం ఠానం పత్వా నిరుజ్ఝన్తి నప్పవత్తన్తి, తస్మా యదిదం **నిబ్బానం** నామ, **అయం దుక్ఖనిరోధోతి యోనిసో మనసి కరోతి**. నిరోధసమ్పాపకం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం **అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదాతి యోనిసో మనసి కరోతి,** ఉపాయేన పథేన సమన్నాహరతి చేవ విపస్సతి చ.

తత్రాయం ఉపాయో, అభినివేసో నామ వట్టే హోతి, వివట్టే నత్థి. తస్మా "అయం అత్థి ఇమస్మిం కాయే పథవీధాతు, ఆపోధాతూ"తిఆదినా నయేన సకసన్తతియం చత్తారి భూతాని తదనుసారేన ఉపాదారూపాని చ పరిగ్గహేత్వా అయం రూపక్ఖన్ధోతి వవత్థపేతి. తం వవత్థాపయతో ఉప్పన్నే తదారమ్మణే చిత్తచేతసికే ధమ్మే ఇమే చత్తారో అరూపక్ఖన్ధాతి వవత్థపేతి. తతో ఇమే పఞ్చక్ఖన్ధా దుక్ఖన్తి వవత్థపేతి. తే పన సఙ్ఖేపతో నామఞ్చ రూపఞ్చాతి ద్వే భాగాయేవ హోన్తి. ఇదఞ్చ నామరూపం సహేతు సప్పచ్చయం ఉప్పజ్జతి. తస్స అయం హేతు అయం పచ్చయోతి అవిజ్జాభవతణ్హాకమ్మాహారాదికే హేతుపచ్చయే వవత్థపేతి. తతో తేసం పచ్చయానఞ్చ పచ్చయుప్పన్నధమ్మానఞ్చ యాథావసరసలక్ఖణం వవత్థపేత్వా ఇమే ధమ్మా అహుత్వా హోన్తీతి అనిచ్చలక్ఖణం ఆరోపేతి, ఉదయబ్బయపీళితత్తా దుక్ఖాతి దుక్ఖలక్ఖణం ఆరోపేతి. అవసవత్తనతో అనత్తాతి అనత్తలక్ఖణం ఆరోపేతి. ఏవం తీణి లక్ఖణాని ఆరోపేత్వా పటిపాటియా విపస్సనం పవత్తేన్తో సోతాపత్తిమగ్గం పాపుణాతి.

తస్మిం ఖణే చత్తారి సచ్చాని ఏకపటివేధేనేవ పటివిజ్ఝతి, ఏకాభిసమయేన అభిసమేతి. దుక్ఖం పరిఞ్ఞాపటివేధేన పటివిజ్ఝతి, సముదయం పహానపటివేధేన, నిరోధం సచ్ఛికిరియాపటివేధేన, మగ్గం భావనాపటివేధేన. దుక్ఖఞ్చ పరిఞ్ఞాభిసమయేన అభిసమేతి...పే.... మగ్గం భావనాభిసమయేన అభిసమేతి, నో చ ఖో అఞ్ఞమఞ్ఞేన ఞాణేన. ఏకఞాణేనేవ హి ఏస నిరోధం ఆరమ్మణతో, సేసాని కిచ్చతో పటివిజ్ఝతి చేవ అభిసమేతి చ. న హిస్స తస్మిం సమయే ఏవం హోతి – "అహం దుక్ఖం పరిజానామీ"తి వా...పే.... "మగ్గం భావేమీ"తి వా. అపిచ ఖ్వస్స ఆరమ్మణం కత్వా పటివేధవసేన నిరోధం సచ్ఛికరోతో ఏవం తం ఞాణం దుక్ఖపరిఞ్ఞాకిచ్చమ్పి సముదయపహానకిచ్చమ్పి మగ్గభావనాకిచ్చమ్పి కరోతియేవ. తస్సేవం ఉపాయేన యోనిసో మనసికరోతో తీణి సంయోజనాని పహీయన్తి, వీసతివత్థుకా సక్కాయదిట్ఠి, అట్ఠవత్థుకా విచికిచ్ఛా, "సీలేన సుద్ధి వతేన సుద్ధీ"తి సీలబ్బతానం పరామసనతో సీలబ్బతపరామాసోతి. తత్థ చతూసు ఆసవేసు సక్కాయదిట్ఠిసీలబ్బతపరామాసా దిట్ఠాసవేన సఙ్గహితత్తా ఆసవా చేవ సంయోజనా చ. విచికిచ్ఛా సంయోజనమేవ, న ఆసవో . "దస్సనా పహాతబ్బా ఆసవా"తి ఏత్థ పరియాపన్నత్తా పన ఆసవాతి.

"ఇమే వుచ్చన్తి...పే.... పహాతబ్బా"తి ఇమే సక్కాయదిట్ఠిఆదయో దస్సనా పహాతబ్బా నామ ఆసవాతి దస్సేన్తో ఆహ. అథ వా యా అయం ఛన్నం దిట్ఠీనం అఞ్ఞతరా దిట్ఠి ఉప్పజ్జతీతి ఏవం సరూపేనేవ సక్కాయదిట్ఠి విభత్తా. తం సన్ధాయాహ "ఇమే వుచ్చన్తి, భిక్ఖవే"తి. సా చ యస్మా సహజాతపహానేకట్ఠేహి సద్ధిం పహీయతి. దిట్ఠాసవే హి పహీయమానే తంసహజాతో చతూసు దిట్ఠిసమ్పయుత్తచిత్తేసు కామాసవోపి అవిజ్జాసవోపి పహీయతి . పహానేకట్ఠో పన చతూసు దిట్ఠివిప్పయుత్తేసు నాగసుపణ్ణాదిసమిద్ధిపత్థనావసేన ఉప్పజ్జమానో భవాసవో. తేనేవ సమ్పయుత్తో అవిజ్జాసవోపి, ద్వీసు దోమనస్సచిత్తేసు పాణాతిపాతాదినిబ్బత్తకో అవిజ్జాసవోపి, తథా విచికిచ్ఛాచిత్తసమ్పయుత్తో అవిజ్జాసవోపీతి ఏవం సబ్బథాపి అవసేసా తయోపి ఆసవా పహీయన్తి. తస్మా బహువచననిద్దేసో కతోతి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. ఏస పోరాణానం అధిప్పాయో.

దస్సనా పహాతబ్బాతి దస్సనం నామ సోతాపత్తిమగ్గో, తేన పహాతబ్బాతి అత్థో. కస్మా సోతాపత్తిమగ్గో దస్సనం? పఠమం నిబ్బానదస్సనతో. నను గోత్రభు పఠమతరం పస్సతీతి? నో న పస్సతి. దిస్వా కత్తబ్బకిచ్చం పన న కరోతి సంయోజనానం అప్పహానతో. తస్మా పస్సతీతి న వత్తబ్బో. యత్థ కత్థచి రాజానం దిస్వాపి పణ్ణాకారం దత్వా కిచ్చనిప్ఫత్తియా అదిట్ఠత్తా "అజ్జాపి రాజానం న పస్సామీ"తి వదన్తో గామవాసీ పురిసో చేత్థ నిదస్సనం.

దస్సనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సంవరాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౨౨. ఏవం దస్సనేన పహాతబ్బే ఆసవే దస్సేత్వా ఇదాని తదనన్తరుద్దిట్ఠే సంవరా పహాతబ్బే దస్సేతుం, **కతమే చ, భిక్ఖవే, ఆసవా సంవరా పహాతబ్బా**తి ఆహ. ఏవం సబ్బత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. ఇతో పరఞ్హి అత్థమత్తమేవ వణ్ణయిస్సామ.

నను చ దస్సనేన భావనాయాతి ఇమేహి ద్వీహి అప్పహాతబ్బో ఆసవో నామ నత్థి, అథ కస్మా విసుం సంవరాదీహి పహాతబ్బే దస్సేతీతి. సంవరాదీహి పుబ్బభాగే విక్ఖమ్భితా ఆసవా చతూహి మగ్గేహి సముగ్ఘాతం గచ్ఛన్తి, తస్మా తేసం మగ్గానం పుబ్బభాగే ఇమేహి పఞ్చహాకారేహి విక్ఖమ్భనప్పహానం దస్సేన్తో ఏవమాహ. తస్మా యో చాయం వుత్తో పఠమో దస్సనమగ్గోయేవ, ఇదాని భావనానామేన వుచ్చిస్సన్తి తయో మగ్గా, తేసం సబ్బేసమ్పి అయం పుబ్బభాగపటిపదాతి వేదితబ్బా.

తత్థ **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **పటిసఙ్ఖా**తి పటిసఙ్ఖాయ. తత్థాయం సఙ్ఖాసద్దో ఞాణకోట్ఠాసపఞ్ఞత్తిగణనాసు దిస్సతి. “సఙ్ఖాయేకం పటిసేవతీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౧౬౮) హి ఞాణే దిస్సతి. “పపఞ్చసఞ్ఞాసఙ్ఖా సముదాచరన్తీ”తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౧.౨౦౧) కోట్ఠాసే. “తేసం తేసం ధమ్మానం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా”తిఆదీసు (ధ॰ స॰ ౧౩౧౩) పఞ్ఞత్తియం. “న సుకరం సఙ్ఖాతు”న్తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౨.౧౨౮) గణనాయం. ఇధ పన ఞాణే దట్ఠబ్బో.

పటిసఙ్ఖా యోనిసోతి హి ఉపాయేన పథేన పటిసఙ్ఖాయ ఞత్వా పచ్చవేక్ఖిత్వాతి అత్థో. ఏత్థ చ అసంవరే ఆదీనవపటిసఙ్ఖా యోనిసో పటిసఙ్ఖాతి వేదితబ్బా. సా చాయం “వరం, భిక్ఖవే, తత్తాయ అయోసలాకాయ ఆదిత్తాయ సమ్పజ్జలితాయ సజోతిభూతాయ చక్ఖున్ద్రియం సమ్పలిమట్ఠం, న త్వేవ చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యేసు రూపేసు అనుబ్యఞ్జనసో నిమిత్తగ్గాహో”తిఆదినా (సం॰ ని॰ ౪.౨౩౫) ఆదిత్తపరియాయనయేన వేదితబ్బా. **చక్ఖున్ద్రియసంవరసంవుతో విహరతీ**తి ఏత్థ చక్ఖుమేవ ఇన్ద్రియం చక్ఖున్ద్రియం, సంవరణతో సంవరో, పిదహనతో థకనతోతి వుత్తం హోతి. సతియా ఏతం అధివచనం. చక్ఖున్ద్రియే సంవరో చక్ఖున్ద్రియసంవరో. తిత్థకాకో ఆవాటకచ్ఛపో వనమహింసోతిఆదయో వియ.

తత్థ కిఞ్చాపి చక్ఖున్ద్రియే సంవరో వా అసంవరో వా నత్థి. న హి చక్ఖుపసాదం నిస్సాయ సతి వా ముట్ఠసచ్చం వా ఉప్పజ్జతి. అపిచ యదా రూపారమ్మణం చక్ఖుస్స ఆపాథం ఆగచ్ఛతి, తదా భవఙ్గే ద్విక్ఖత్తుం ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధే కిరియమనోధాతు ఆవజ్జనకిచ్చం సాధయమానా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి, తతో చక్ఖువిఞ్ఞాణం దస్సనకిచ్చం, తతో విపాకమనోధాతు సమ్పటిచ్ఛనకిచ్చం, తతో విపాకాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు సన్తీరణకిచ్చం, తతో కిరియాహేతుకమనోవిఞ్ఞాణధాతు వోట్ఠబ్బనకిచ్చం సాధయమానా ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝతి. తదనన్తరం జవనం జవతి.

తత్థాపి నేవ భవఙ్గసమయే, న ఆవజ్జనాదీనం అఞ్ఞతరసమయే సంవరో వా అసంవరో వా అత్థి. జవనక్ఖణే పన సచే దుస్సీల్యం వా ముట్ఠసచ్చం వా అఞ్ఞాణం వా అక్ఖన్తి వా కోసజ్జం వా ఉప్పజ్జతి, అయం అసంవరో హోతి. ఏవం హోన్తోపి సో చక్ఖున్ద్రియే అసంవరోతి వుచ్చతి. కస్మా? తస్మిఞ్హి సతి ద్వారమ్పి అగుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీని వీథిచిత్తానిపి. యథా కిం , యథా నగరే చతూసు ద్వారేసు అసంవుతేసు కిఞ్చాపి అన్తో ఘరకోట్ఠకగబ్భాదయో సుసంవుతా, తథాపి

అఞ్ఞనగరే సబ్బం భణ్డం అరక్ఖితం అగోపితమేవ హోతి. నగరద్వారేన హి పవిసిత్వా చోరా యదిచ్ఛన్తి, తం కరేయ్యుం, ఏవమేవ జవనే దుస్సీల్యాదీసు ఉప్పన్నేసు, తస్మిం అసంవరే సతి ద్వారమ్పి అగుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీని వీథిచిత్తానిపీతి.

తస్మిం పన సీలాదీసు ఉప్పన్నేసు ద్వారమ్పి గుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీని వీథిచిత్తానిపి. యథా కిం? యథా నగరద్వారేసు సుసంవుతేసు కిఞ్చాపి అన్తో ఘరాదయో అసంవుతా, తథాపి అన్తోనగరే సబ్బం భణ్డం సురక్ఖితం సుగోపితమేవ హోతి. నగరద్వారేసు హి పిహితేసు చోరానం పవేసో నత్థి, ఏవమేవ జవనే సీలాదీసు ఉప్పన్నేసు ద్వారమ్పి సుగుత్తం హోతి, భవఙ్గమ్పి ఆవజ్జనాదీని వీథిచిత్తానిపి. తస్మా జవనక్ఖణే ఉప్పజ్జమానోపి చక్ఖున్ద్రియే సంవరోతి వుత్తో. ఇధ చాయం సతిసంవరో అధిప్పేతోతి వేదితబ్బో. చక్ఖున్ద్రియసంవరేన సంవుతో **చక్ఖున్ద్రియసంవరసంవుతో**, ఉపేతోతి వుత్తం హోతి. తథా హి, పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతోతి ఇమస్స విభఙ్గే "ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో హోతి...పే.... సమన్నాగతో"తి (విభ॰ ౫౧౧) వుత్తం. తం ఏకజ్ఝం కత్వా చక్ఖున్ద్రియసంవరేన సంవుతోతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో.

అథ వా సంవరీతి సంవుతో, థకేసి పిదహీతి వుత్తం హోతి. చక్ఖున్ద్రియే సంవరసంవుతో చక్ఖున్ద్రియసంవరసంవుతో, చక్ఖున్ద్రియసంవరసఙ్ఖాతం సతికవాటం చక్ఖుద్వారే, ఘరద్వారే కవాటం వియ సంవరి థకేసి పిదహీతి వుత్తం హోతి. అయమేవ చేత్థ అత్థో సున్దరతరో. తథా హి "చక్ఖున్ద్రియసంవరం అసంవుతస్స విహరతో సంవుతస్స విహరతో"తి ఏతేసు పదేసు అయమేవ అత్థో దిస్సతి.

విహరతీతి ఏవం చక్ఖున్ద్రియసంవరసంవుతో యేన కేనచి ఇరియాపథవిహారేన విహరతి. **యఞ్హిస్సా**తిఆదిమ్హి యం చక్ఖున్ద్రియసంవరం అస్స భిక్ఖునో అసంవుతస్స అథకేత్వా అపిదహిత్వా విహరన్తస్సాతి ఏవమత్థో వేదితబ్బో. అథ వా, యే-కారస్స **యన్తి** ఆదేసో. **హి**కారో చ పదపూరణో, యే అస్సాతి అత్థో.

ఉప్పజ్జేయ్యున్తి నిబ్బత్తేయ్యుం. **ఆసవా విఘాతపరిళాహా**తి చత్తారో ఆసవా చ అఞ్ఞే చ విఘాతకరా కిలేసపరిళాహా విపాకపరిళాహా చ. చక్ఖుద్వారే హి ఇట్ఠారమ్మణం ఆపాథగతం కామస్సాదవసేన అస్సాదయతో అభినన్దతో కామాసవో ఉప్పజ్జతి, ఈదిసం అఞ్ఞస్మిమ్పి సుగతిభవే లభిస్సామీతి భవపత్థనాయ అస్సాదయతో భవాసవో ఉప్పజ్జతి, సత్తోతి వా సత్తస్సాతి వా గణ్హన్తస్స దిట్ఠాసవో ఉప్పజ్జతి, సబ్బేహేవ సహజాతం అఞ్ఞాణం అవిజ్జాసవోతి చత్తారో ఆసవా ఉప్పజ్జన్తి. తేహి సమ్పయుత్తా అపరే కిలేసా విఘాతపరిళాహా, ఆయతిం వా తేసం విపాకా. తేపి హి అసంవుతస్సేవ విహరతో ఉప్పజ్జేయ్యున్తి వుచ్చన్తి.

ఏవంస తేతి ఏవం అస్స తే. ఏవం ఏతేన ఉపాయేన న హోన్తి, నో అఞ్ఞథాతి వుత్తం హోతి. ఏస నయో **పటిసఙ్ఖా యోనిసో సోతిన్ద్రియసంవరసంవుతో**తిఆదీసు.

ఇమే వుచ్చన్తి, భిక్ఖవే, ఆసవా సంవరా పహాతబ్బాతి ఇమే ఛసు ద్వారేసు చత్తారో చత్తారో కత్వా చతువీసతి ఆసవా సంవరేన పహాతబ్బాతి వుచ్చన్తి. సబ్బత్థేవ చేత్థ సతిసంవరో ఏవ సంవరోతి వేదితబ్బో.

సంవరాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పటిసేవనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౨౩. పటిసఙ్ఖా యోనిసో చీవరన్తిఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే సీలకథాయం వుత్తమేవ. **యఞ్హిస్సాతి** యం చీవరపిణ్డపాతాదీసు వా అఞ్ఞతరం అస్స. **అప్పటిసేవతోతి** ఏవం యోనిసో అప్పటిసేవన్తస్స. సేసం వుత్తనయమేవ. కేవలం పనిధ అలద్ధం చీవరాదిం పత్థయతో లద్ధం వా అస్సాదయతో కామాసవస్స ఉప్పత్తి వేదితబ్బా. ఈదిసం అఞ్ఞస్మిమ్పి సమ్పత్తిభవే సుగతిభవే లభిస్సామీతి భవపత్థనాయ అస్సాదయతో భవాసవస్స, అహం లభామి న లభామీతి వా మయ్హం వా ఇదన్తి అత్తసఞ్ఞం అధిట్ఠహతో దిట్ఠాసవస్స ఉప్పత్తి వేదితబ్బా. సబ్బేహేవ పన సహజాతో అవిజ్జాసవోతి ఏవం చతున్నం ఆసవానం ఉప్పత్తి విపాకపరిళాహా చ నవవేదనుప్పాదనతోపి వేదితబ్బా.

ఇమే వుచ్చన్తి, భిక్ఖవే, ఆసవా పటిసేవనా పహాతబ్బాతి ఇమే ఏకమేకస్మిం పచ్చయే చత్తారో చత్తారో కత్వా సోళస ఆసవా ఇమినా ఞాణసంవరసఙ్ఖాతేన పచ్చవేక్ఖణపటిసేవనేన పహాతబ్బాతి వుచ్చన్తి.

పటిసేవనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అధివాసనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౨౪. పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఖమో హోతి సీతస్సాతి ఉపాయేన పథేన పచ్చవేక్ఖిత్వా ఖమో హోతి సీతస్స సీతం ఖమతి సహతి, న అవీరపురిసో వియ అప్పమత్తకేనపి సీతేన చలతి కమ్పతి కమ్మట్ఠానం విజహతి. అపిచ ఖో లోమసనాగత్థేరో వియ అనప్పకేనాపి సీతేన ఫుట్ఠో న చలతి న కమ్పతి, కమ్మట్ఠానమేవ మనసి కరోతి. థేరో కిర చేతియపబ్బతే పియఙ్గుగుహాయం పధానఘరే విహరన్తో అన్తరట్ఠకే హిమపాతసమయే లోకన్తరికనిరయే పచ్చవేక్ఖిత్వా కమ్మట్ఠానం అవిజహన్తోవ అబ్భోకాసే వీతినామేసి. ఏవం **ఉణ్హాదీసుపి** అత్థయోజనా వేదితబ్బా.

కేవలఞ్హి యో భిక్ఖు అధిమత్తమ్పి ఉణ్హం సహతి స్వేవ థేరో వియ, అయం "ఖమో ఉణ్హస్సా"తి వేదితబ్బో. థేరో కిర గిమ్హసమయే పచ్ఛాభత్తం బహిచఙ్కమే నిసీది. కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తో సేదాపిస్స కచ్ఛేహి ముచ్చన్తి. అథ నం అన్తేవాసికో ఆహ "ఇధ, భన్తే, నిసీదథ, సీతలో ఓకాసో"తి. థేరో "ఉణ్హభయేనేవమ్హి ఆవుసో ఇధ నిసిన్నో"తి అవీచిమహానిరయం పచ్చవేక్ఖిత్వా నిసీదియేవ. **ఉణ్హన్తి** చేత్థ అగ్గిసన్తాపోవ వేదితబ్బో. సూరియసన్తాపవసేన పనేతం వత్థు వుత్తం.

యో చ ద్వే తయో వారే భత్తం వా పానీయం వా అలభమానోపి అనమతగ్గే సంసారే అత్తనో పేత్తివిసయూపపత్తిం పచ్చవేక్ఖిత్వా అవేధేన్తో కమ్మట్ఠానం న విజహతియేవ. అధిమత్తేహి డంసమకసవాతాతపసమ్ఫస్సేహి ఫుట్ఠో చాపి తిరచ్ఛానూపపత్తిం పచ్చవేక్ఖిత్వా అవేధేన్తో కమ్మట్ఠానం న విజహతియేవ. సరీసపసమ్ఫస్సేన ఫుట్ఠో చాపి అనమతగ్గే సంసారే సీహబ్యగ్ఘాదిముఖేసు అనేకవారం పరివత్తితపుబ్బభావం పచ్చవేక్ఖిత్వా అవేధేన్తో కమ్మట్ఠానం న విజహతియేవ పధానియత్థేరో వియ. అయం "ఖమో జిఘచ్ఛాయ...పే.... సరీసపసమ్ఫస్సాన"న్తి వేదితబ్బో.

థేరం కిర ఖణ్డచేలవిహారే కణికారపధానియఘరే అరియవంసం సుణన్తం ఘోరవిసో సప్పో డంసి. థేరో జానిత్వాపి పసన్నచిత్తో నిసిన్నో ధమ్మంయేవ సుణాతి. విసవేగో థద్ధో అహోసి. థేరో ఉపసమ్పదమణ్డలం ఆదిం కత్వా సీలం

పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిసుద్ధసీలోహమస్మీతి పీతిం ఉప్పాదేసి. సహ పీతుప్పాదా విసం నివత్తిత్వా పథవిం పావిసి. థేరో తత్థేవ చిత్తేకగ్గతం లభిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణి.

యో పన అక్కోసవసేన దురుత్తే దురుత్తత్తాయేవ చ దురాగతే అపి అన్తిమవత్థుసఞ్ఞితే వచనపథే సుత్వా ఖన్తిగుణంయేవ పచ్చవేక్ఖిత్వా న వేధతి దీఘభాణకఅభయత్థేరో వియ. అయం "ఖమో దురుత్తానం దురాగతానం వచనపథాన"న్తి వేదితబ్బో.

థేరో కిర పచ్చయసన్తోసభావనారామతాయ మహాఅరియవంసప్పటిపదం కథేసి, సబ్బో మహాగామో ఆగచ్ఛతి. థేరస్స మహాసక్కారో ఉప్పజ్జతి. తం అఞ్ఞతరో మహాథేరో అధివాసేతుం అసక్కోన్తో దీఘభాణకో అరియవంసం కథేమీతి సబ్బరత్తిం కోలాహలం కరోసీతిఆదీహి అక్కోసి. ఉభోపి చ అత్తనో అత్తనో విహారం గచ్ఛన్తా గావుతమత్తం ఏకపథేన అగమంసు. సకలగావుతమ్పి సో తం అక్కోసియేవ. తతో యత్థ ద్విన్నం విహారానం మగ్గో భిజ్జతి, తత్థ ఠత్వా దీఘభాణకత్థేరో తం వన్దిత్వా "ఏస, భన్తే, తుమ్హాకం మగ్గో"తి ఆహ. సో అసుణన్తో వియ అగమాసి. థేరోపి విహారం గన్త్వా పాదే పక్ఖాలేత్వా నిసీది. తమేనం అన్తేవాసికో "కిం, భన్తే, సకలగావుతం పరిభాసన్తం న కిఞ్చి అవోచుత్థా"తి ఆహ. థేరో "ఖన్తియేవ, ఆవుసో, మయ్హం భారో, న అక్ఖన్తి. ఏకపదుద్ధారేపి కమ్మట్ఠానవియోగం న పస్సామీ"తి ఆహ. ఏత్థ చ వచనమేవ **వచనపథో**తి వేదితబ్బో.

యో పన ఉప్పన్నా సారీరికా వేదనా దుక్ఖమనట్ఠేన **దుక్ఖా,** బహలట్ఠేన **తిబ్బా,** ఫరుసట్ఠేన **ఖరా,** తిఖిణట్ఠేన **కటుకా,** అస్సాదవిరహతో **అసాతా,** మనం అవడ్ఢనతో **అమనాపా,** పాణహరణసమత్థతాయ **పాణహరా** అధివాసేతియేవ, న వేధతి. ఏవం సభావో హోతి చిత్తలపబ్బతే పధానియత్థేరో వియ. అయం "ఉప్పన్నానం...పే.... అధివాసనజాతికో"తి వేదితబ్బో.

థేరస్స కిర రత్తిం పధానేన వీతినామేత్వా ఠితస్స ఉదరవాతో ఉప్పజ్జి. సో తం అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఆవత్తతి పరివత్తతి. తమేనం చఙ్కమపస్సే ఠితో పిణ్డపాతియత్థేరో ఆహ "ఆవుసో, పబ్బజితో నామ అధివాసనసీలో హోతీ"తి. సో "సాధు, భన్తే"తి అధివాసేత్వా నిచ్చలో సయి. వాతో నాభితో యావ హదయం ఫాలేతి. థేరో వేదనం విక్ఖమ్భేత్వా విపస్సన్తో ముహుత్తేన అనాగామీ హుత్వా పరినిబ్బాయీతి.

యఞ్హిస్సాతి సీతాదీసు యంకిఞ్చి ఏకధమ్మమ్పి అస్స. **అనధివాసయతో**తి అనధివాసేన్తస్స అక్ఖమన్తస్స. సేసం వుత్తనయమేవ. ఆసవుప్పత్తి పనేత్థ ఏవం వేదితబ్బా. సీతేన ఫుట్ఠస్స ఉణ్హం పత్థయన్తస్స కామాసవో ఉప్పజ్జతి, ఏవం సబ్బత్థ. నత్థి నో సమ్పత్తిభవే సుగతిభవే సీతం వా ఉణ్హం వాతి భవం పత్థయన్తస్స భవాసవో. మయ్హం సీతం ఉణ్హన్తి గాహో దిట్ఠాసవో. సబ్బేహేవ సమ్పయుత్తో అవిజ్జాసవోతి.

"ఇమే వుచ్చన్తి...పే.... అధివాసనా పహాతబ్బా"తి ఇమే సీతాదీసు ఏకమేకస్స వసేన చత్తారో చత్తారో కత్వా అనేకే ఆసవా ఇమాయ ఖన్తిసంవరసఙ్ఖాతాయ అధివాసనాయ పహాతబ్బాతి వుచ్చన్తీతి అత్థో. ఏత్థ చ యస్మా అయం ఖన్తి సీతాదిధమ్మే అధివాసేతి, అత్తనో ఉపరి ఆరోపేత్వా వాసేతియేవ. న అసహమానా హుత్వా నిరస్సతి, తస్మా "అధివాసనా"తి వుచ్చతీతి వేదితబ్బా.

అధివాసనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పరివజ్జనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౨౫. **పటిసఙ్ఖా యోనిసో చణ్డం హత్థిం పరివజ్జేతీ**తి అహం సమణోతి చణ్డస్స హత్థిస్స ఆసన్నే న ఠాతబ్బం. తతోనిదానఞ్హి మరణమ్పి సియా మరణమత్తమ్పి దుక్ఖన్తి ఏవం ఉపాయేన పథేన పచ్చయేన పచ్చవేక్ఖిత్వా చణ్డం హత్థిం పరివజ్జేతి పటిక్కమతి. ఏస నయో సబ్బత్థ. **చణ్డ**న్తి చ దుట్ఠం, వాళన్తి వుత్తం హోతి. **ఖాణు**న్తి ఖదిరఖాణుఆదిం. **కణ్టకట్ఠాన**న్తి కణ్టకానం ఠానం, యత్థ కణ్టకా విజ్జన్తి, తం ఓకాసన్తి వుత్తం హోతి. **సోబ్భ**న్తి సబ్బతో పరిచ్ఛిన్నతటం. **పపాత**న్తి ఏకతో ఛిన్నతటం. **చన్దనిక**న్తి ఉచ్ఛిట్ఠోదకగబ్భమలాదీనం ఛడ్డనట్ఠానం. **ఓళిగల్ల**న్తి తేసంయేవ సకద్దమాదీనం సన్దనోకాసం. తం జణ్ణుమత్తమ్పి అసుచిభరితం హోతి, ద్వేపి చేతాని ఠానాని అమనుస్సదుట్ఠాని హోన్తి. తస్మా తాని వజ్జేతబ్బాని. **అనాసనే**తి ఏత్థ పన అయుత్తం ఆసనం **అనాసనం,** తం అత్థతో అనియతవత్థుకం రహోపటిచ్ఛన్నాసనన్తి వేదితబ్బం. **అగోచరే**తి ఏత్థాపి చ అయుత్తో గోచరో **అగోచరో,** సో వేసియాదిభేదతో పఞ్చవిధో. **పాపకే మిత్తే**తి లామకే దుస్సీలే మిత్తపతిరూపకే, అమిత్తే వా. **భజన్త**న్తి సేవమానం. **విఞ్ఞూ సబ్రహ్మచారీ**తి పణ్డితా బుద్ధిసమ్పన్నా సబ్రహ్మచారయో, భిక్ఖూనమేతం అధివచనం. తే హి ఏకకమ్మం ఏకుద్దేసో సమసిక్ఖతాతి ఇమం బ్రహ్మం సమానం చరన్తి, తస్మా **సబ్రహ్మచారీ**తి వుచ్చన్తి. **పాపకేసు ఠానేసూ**తి లామకేసు ఠానేసు. **ఓకప్పేయ్యు**న్తి సద్దహేయ్యుం, అధిముచ్చేయ్యుం "అద్ధా అయమాయస్మా అకాసి వా కరిస్సతి వా"తి.

యఞ్హిస్సాతి హత్థిఆదీసు యంకిఞ్చి ఏకమ్పి అస్స. సేసం వుత్తనయమేవ. ఆసవుప్పత్తి పనేత్థ ఏవం వేదితబ్బా. హత్థిఆదినిదానేన దుక్ఖేన ఫుట్ఠస్స సుఖం పత్థయతో కామాసవో ఉప్పజ్జతి. నత్థి నో సమ్పత్తిభవే సుగతిభవే ఈదిసం దుక్ఖన్తి భవం పత్థేన్తస్స భవాసవో. మం హత్థీ మద్దతి, మం అస్సోతి గాహో దిట్ఠాసవో. సబ్బేహేవ సమ్పయుత్తో అవిజ్జాసవోతి.

ఇమే వుచ్చన్తి...పే.... పరివజ్జనా పహాతబ్బాతి ఇమే హత్థిఆదీసు ఏకేకస్స వసేన చత్తారో చత్తారో కత్వా అనేకే ఆసవా ఇమినా సీలసంవరసఙ్ఖాతేన పరివజ్జనేన పహాతబ్బాతి వుచ్చన్తీతి వేదితబ్బా.

పరివజ్జనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

వినోదనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౨౬. **పటిసఙ్ఖా యోనిసో ఉప్పన్నం కామవితక్కం నాధివాసేతీ**తి "ఇతి పాయం వితక్కో అకుసలో, ఇతిపి సావజ్జో, ఇతిపి దుక్ఖవిపాకో, సో చ ఖో అత్తబ్యాబాధాయ సంవత్తతీ"తిఆదినా నయేన యోనిసో కామవితక్కే ఆదీనవం పచ్చవేక్ఖిత్వా తస్మిం తస్మిం ఆరమ్మణే ఉప్పన్నం జాతమభినిబ్బత్తం కామవితక్కం నాధివాసేతి, చిత్తం ఆరోపేత్వా న వాసేతి, అబ్భన్తరే వా న వాసేతీతిపి అత్థో.

అనధివాసేన్తో కిం కరోతీతి? **పజహతి** ఛడ్డేతి.

కిం కచవరం వియ పిటకేనాతి? న హి, అపిచ ఖో నం **వినోదేతి** తుదతి విజ్ఝతి నీహరతి.

కిం బలిబద్దం వియ పతోదేనాతి? న హి, అథ ఖో నం **బ్యన్తీకరోతి** విగతన్తం కరోతి. యథాస్స అన్తోపి నావసిస్సతి అన్తమసో భఙ్గమత్తమ్పి, తథా నం కరోతి.

కథం పన నం తథా కరోతీతి? **అనభావం గమేతీ**తి అను అను అభావం గమేతి, విక్ఖమ్భనప్పహానేన యథా సువిక్ఖమ్భితో హోతి, తథా కరోతీతి వుత్తం హోతి. ఏస నయో **బ్యాపాదవిహింసావితక్కేసు**.

ఏత్థ చ **కామవితక్కో**తి "యో కామపటిసంయుత్తో తక్కో వితక్కో మిచ్ఛాసఙ్కప్పో"తి విభఙ్గే (విభ. ౯౧౦) వుత్తో. ఏస నయో ఇతరేసు. **ఉప్పన్నుప్పన్నే**తి ఉప్పన్నే ఉప్పన్నే, ఉప్పన్నమత్తేయేవాతి వుత్తం హోతి. సకిం వా ఉప్పన్నే వినోదేత్వా దుతియవారే అజ్ఝుపేక్ఖితా న హోతి, సతక్ఖత్తుమ్పి ఉప్పన్నే ఉప్పన్నే వినోదేతియేవ. **పాపకే అకుసలే**తి లామకట్ఠేన పాపకే, అకోసల్లతాయ అకుసలే. **ధమ్మే**తి తేయేవ కామవితక్కాదయో సబ్బేపి వా నవ మహావితక్కే. తత్థ తయో వుత్తా ఏవ. అవసేసా "ఞాతివితక్కో జనపదవితక్కో అమరవితక్కో పరానుద్దయతాపటిసంయుత్తో వితక్కో లాభసక్కారసిలోకపటిసంయుత్తో వితక్కో అనవఞ్ఞత్తిపటిసంయుత్తో వితక్కో"తి (మహాని. ౨౦౭) ఇమే ఛ.

యఞ్చస్సాతి ఏతేసు వితక్కేసు యంకిఞ్చి అస్స, సేసం వుత్తనయమేవ. కామవితక్కో పనేత్థ కామాసవో ఏవ. తబ్బిసేసో భవాసవో. తంసమ్పయుత్తో దిట్ఠాసవో. సబ్బవితక్కేసు అవిజ్జాసవోతి ఏవం ఆసవుప్పత్తిపి వేదితబ్బా.

ఇమే వుచ్చన్తి...పే.... వినోదనా పహాతబ్బాతి ఇమే కామవితక్కాదివసేన వుత్తప్పకారా ఆసవా ఇమినా తస్మిం తస్మిం వితక్కే ఆదీనవపచ్చవేక్ఖణసహితేన వీరియసంవరసఙ్ఖాతేన వినోదనేన పహాతబ్బాతి వుచ్చన్తీతి వేదితబ్బా.

వినోదనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భావనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా

౨౭. పటిసఙ్ఖా యోనిసో సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతీతి అభావనాయ ఆదీనవం, భావనాయ చ ఆనిసంసం ఉపాయేన పథేన పచ్చవేక్ఖిత్వా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి, ఏస నయో సబ్బత్థ. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి ఇమే ఉపరిమగ్గత్తయసమయసమ్భూతా లోకుత్తరబోజ్ఝఙ్గా ఏవ అధిప్పేతా, తథాపి ఆదికమ్మికానం బోజ్ఝఙ్గేసు అసమ్మోహత్థం లోకియలోకుత్తరమిస్సకేన నేసం నయేన అత్థవణ్ణనం కరిస్సామి. ఇధ పన లోకియనయం పహాయ లోకుత్తరనయో ఏవ గహేతబ్బో. తత్థ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గన్తిఆదినా నయేన వుత్తానం సత్తన్నం ఆదిపదానంయేవ తావ –

> అత్థతో లక్ఖణాదీహి, కమతో చ వినిచ్ఛయో;
> అనూనాధికతో చేవ, విఞ్ఞాతబ్బో విభావినా.

తత్థ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గే తావ సరణట్ఠేన **సతి**. సా పనేసా ఉపట్ఠానలక్ఖణా, అపిలాపనలక్ఖణా వా. వుత్తమ్పి హేతం "యథా, మహారాజ, రఞ్ఞో భణ్డాగారికో రఞ్ఞో సాపతేయ్యం అపిలాపేతి, ఏత్తకం, మహారాజ, హిరఞ్ఞం, ఏత్తకం సువణ్ణం, ఏత్తకం సాపతేయ్యన్తి, ఏవమేవ ఖో, మహారాజ , సతి ఉప్పజ్జమానా కుసలాకుసలసావజ్జానవజ్జహీనపణీతకణ్హసుక్కసప్పటిభాగే ధమ్మే అపిలాపేతి. ఇమే చత్తారో సతిపట్ఠానా"తి (మి. ప. ౨.౧.౧౩) విత్థారో. అపిలాపనరసా. కిచ్చవసేనేవ హిస్స ఏతం లక్ఖణం థేరేన వుత్తం. అసమ్మోసరసా వా. గోచరాభిముఖభావపచ్చుపట్ఠానా. సతి ఏవ సమ్బోజ్ఝఙ్గో **సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో**. తత్థ బోధియా బోధిస్స వా అఙ్గోతి బోజ్ఝఙ్గో.

కిం వుత్తం హోతి? యా హి అయం ధమ్మసామగ్గీ, యాయ లోకియలోకుత్తరమగ్గక్ఖణే ఉప్పజ్జమానాయ లీనుద్ధచ్చపతిట్ఠానాయూహన-కామసుఖత్తకిలమథానుయోగ-ఉచ్ఛేదసస్సతాభినివేసాదీనం అనేకేసం ఉపద్దవానం పటిపక్ఖభూతాయ సతిధమ్మవిచయవీరియపీతిపస్సద్ధిసమాధిఉపేక్ఖాసఙ్ఖాతాయ ధమ్మసామగ్గియా అరియసావకో బుజ్ఝతీతి కత్వా "బోధీ"తి వుచ్చతి. **బుజ్ఝతీ**తి కిలేససన్తాననిద్దాయ ఉట్ఠహతి, చత్తారి వా అరియసచ్చాని పటివిజ్ఝతి, నిబ్బానమేవ వా సచ్ఛికరోతీతి వుత్తం హోతి. యథాహ "సత్త బోజ్ఝఙ్గే భావేత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో"తి. తస్సా ధమ్మసామగ్గిసఙ్ఖాతాయ బోధియా అఙ్గోతిపి బోజ్ఝఙ్గో, ఝానఙ్గమగ్గఙ్గాదయో వియ.

యోపేస యథావుత్తప్పకారాయ ఏతాయ ధమ్మసామగ్గియా బుజ్ఝతీతి కత్వా అరియసావకో "బోధీ"తి వుచ్చతి, తస్స బోధిస్స అఙ్గోతిపి బోజ్ఝఙ్గో, సేనఙ్గరథఙ్గాదయో వియ. తేనాహు అట్ఠకథాచరియా "బుజ్ఝనకస్స పుగ్గలస్స అఙ్గాతి వా బోజ్ఝఙ్గా"తి. అపిచ "బోజ్ఝఙ్గాతి కేనట్ఠేన బోజ్ఝఙ్గా? బోధాయ సంవత్తన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, బుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, అనుబుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, పటిబుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా, సమ్బుజ్ఝన్తీతి బోజ్ఝఙ్గా"తిఆదినా (పటి॰ మ॰ ౩.౧౭) పటిసమ్భిదానయేనాపి అత్థో వేదితబ్బో. పసత్థో సున్దరో వా బోజ్ఝఙ్గోతి సమ్బోజ్ఝఙ్గో. ఏవం సతి ఏవ సమ్బోజ్ఝఙ్గో సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో. తం **సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం**. ఏవం తావ ఏకస్స ఆదిపదస్స అత్థతో లక్ఖణాదీహి చ వినిచ్ఛయో విఞ్ఞాతబ్బో.

దుతియాదీసు పన చతుసచ్చధమ్మే విచినాతీతి **ధమ్మవిచయో**. సో పన విచయలక్ఖణో, ఓభాసనరసో, అసమ్మోహపచ్చుపట్ఠానో. వీరభావతో విధినా ఈరయితబ్బతో చ **వీరియం**. తం పగ్గహలక్ఖణం , ఉపత్థమ్భనరసం, అనోసీదనపచ్చుపట్ఠానం . పీణయతీతి **పీతి**. సా ఫరణలక్ఖణా, తుట్ఠిలక్ఖణా వా, కాయచిత్తానం పీణనరసా, తేసంయేవ ఓదగ్యపచ్చుపట్ఠానా. కాయచిత్తదరథపస్సమ్భనతో **పస్సద్ధి**. సా ఉపసమలక్ఖణా, కాయచిత్తదరథనిమ్మద్దనరసా, ఆయచిత్తానం అపరిప్ఫన్దనభూతసీతిభావపచ్చుపట్ఠానా. సమాధానతో **సమాధి**. సో అవిక్ఖేపలక్ఖణో, అవిసారలక్ఖణో వా, చిత్తచేతసికానం సమ్పిణ్డనరసో, చిత్తట్ఠితిపచ్చుపట్ఠానో. అజ్ఝుపేక్ఖనతో **ఉపేక్ఖా**. సా పటిసఙ్ఖానలక్ఖణా, సమవాహితలక్ఖణా వా, ఊనాధికతానివారణరసా, పక్ఖపాతుపచ్ఛేదరసా వా, మజ్ఝత్తభావపచ్చుపట్ఠానా. సేసం వుత్తనయమేవ. ఏవం సేసపదానమ్పి అత్థతో లక్ఖణాదీహి చ వినిచ్ఛయో విఞ్ఞాతబ్బో.

కమతోతి ఏత్థ చ "సతిఞ్చ ఖ్వాహం, భిక్ఖవే, సబ్బత్థికం వదామీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪) వచనతో సబ్బేసం సేసబోజ్ఝఙ్గానం ఉపకారకత్తా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గోవ పఠమం వుత్తో. తతో పరం "సో తథా సతో విహరన్తో తం ధమ్మం పఞ్ఞాయ పవిచినతీ"తిఆదినా (విభ॰ ౪౬౮) నయేన సేసబోజ్ఝఙ్గానం పుబ్బాపరియవచనే పయోజనం సుత్తేయేవ వుత్తం. ఏవమేత్థ కమతోపి వినిచ్ఛయో విఞ్ఞాతబ్బో.

అనూనాధికతోతి కస్మా పన భగవతా సత్తేవ బోజ్ఝఙ్గా వుత్తా అనూనా అనధికాతి. లీనుద్ధచ్చపటిపక్ఖతో సబ్బత్థికతో చ. ఏత్థ హి తయో బోజ్ఝఙ్గా లీనస్స పటిపక్ఖా. యథాహ – "యస్మిఞ్చ ఖో, భిక్ఖవే, సమయే లీనం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪). తయో ఉద్ధచ్చస్స పటిపక్ఖా. యథాహ – "యస్మిఞ్చ ఖో, భిక్ఖవే, సమయే ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, కాలో తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయ, కాలో ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భావనాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪). ఏకో పనేత్థ సబ్బత్థికో. యథాహ – "సతిఞ్చ ఖ్వాహం, భిక్ఖవే,

సబ్బత్థికం వదామీ"తి. "సబ్బత్థక"న్తిపి పాఠో, ద్విన్నమ్పి సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బన్తి అత్థో. ఏవం లీనుద్ధచ్చపటిపక్ఖతో సబ్బత్థికతో చ సత్తేవ బోజ్ఝఙ్గా వుత్తా అనూనా అనధికాతి, ఏవమేత్థ అనూనాధికతోపి వినిచ్ఛయో విఞ్ఞాతబ్బో.

ఏవం తావ "సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గ"న్తిఆదినా నయేన వుత్తానం సత్తన్నం ఆదిపదానంయేవ అత్థవణ్ణనం ఞత్వా ఇదాని **భావేతి వివేకనిస్సిత**న్తిఆదీసు ఏవం ఞాతబ్బా. **భావేతీ**తి వడ్ఢేతి, అత్తనో చిత్తసన్తానే పునప్పునం జనేతి అభినిబ్బత్తేతీతి అత్థో. **వివేకనిస్సిత**న్తి వివేకే నిస్సితం. **వివేకో**తి వివిత్తతా. స్వాయం తదఙ్గవివేకో విక్ఖమ్భనసముచ్ఛేదపటిప్పస్సద్ధి నిస్సరణవివేకోతి పఞ్చవిధో. తస్స నానత్తం "అరియధమ్మే అవినీతో"తి ఏత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. అయమేవ హి తత్థ వినయోతి వుత్తో. ఏవం ఏతస్మిం పఞ్చవిధే వివేకే.

వివేకనిస్సితన్తి తదఙ్గవివేకనిస్సితం సముచ్ఛేదవివేకనిస్సితం నిస్సరణవివేకనిస్సితఞ్చ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతీతి అయమత్థో వేదితబ్బో. తథా హి అయం బోజ్ఝఙ్గభావనానుయుత్తో యోగీ విపస్సనాక్ఖణే కిచ్చతో తదఙ్గవివేకనిస్సితం, అజ్ఝాసయతో నిస్సరణవివేకనిస్సితం, మగ్గకాలే పన కిచ్చతో సముచ్ఛేదవివేకనిస్సితం, ఆరమ్మణతో నిస్సరణవివేకనిస్సితం సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి. పఞ్చవిధవివేకనిస్సితన్తిపి ఏకే, తే హి న కేవలం బలవవిపస్సనామగ్గఫలక్ఖణేసు ఏవ బోజ్ఝఙ్గే ఉద్ధరన్తి, విపస్సనాపాదకకసిణజ్ఝానఆనాపానాసుభబ్రహ్మవిహారజ్ఝానేసుపి ఉద్ధరన్తి. న చ పటిసిద్ధా అట్ఠకథాచరియేహి. తస్మా తేసం మతేన ఏతేసం ఝానానం పవత్తిక్ఖణే కిచ్చతో ఏవ విక్ఖమ్భనవివేకనిస్సితం. యథా చ "విపస్సనాక్ఖణే అజ్ఝాసయతో నిస్సరణవివేకనిస్సిత"న్తి వుత్తం, ఏవం పటిప్పస్సద్ధివివేకనిస్సితమ్పి భావేతీతి వత్తుం వట్టతి. ఏస నయో **విరాగనిస్సితా**దీసు. వివేకట్ఠా ఏవ హి విరాగాదయో.

కేవలఞ్హేత్థ **వోస్సగ్గో** దువిధో పరిచ్చాగవోస్సగ్గో చ పక్ఖన్దనవోస్సగ్గో చాతి. తత్థ **పరిచ్చాగవోస్సగ్గో**తి విపస్సనాక్ఖణే చ తదఙ్గవసేన, మగ్గక్ఖణే చ సముచ్ఛేదవసేన కిలేసప్పహానం. **పక్ఖన్దనవోస్సగ్గో**తి విపస్సనాక్ఖణే తన్నిన్నభావేన, మగ్గక్ఖణే పన ఆరమ్మణకరణేన నిబ్బానపక్ఖన్దనం. తదుభయమ్పి ఇమస్మిం లోకియలోకుత్తరమిస్సకే అత్థవణ్ణనానయే వట్టతి. తథా హి అయం సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో యథావుత్తేన పకారేన కిలేసే పరిచ్చజతి, నిబ్బానఞ్చ పక్ఖన్దతి. **వోస్సగ్గపరిణామి**న్తి ఇమినా పన సకలేన వచనేన వోస్సగ్గత్థం పరిణమన్తం పరిణతఞ్చ పరిపచ్చన్తం పరిపక్కఞ్చాతి. ఇదం వుత్తం హోతి "అయఞ్హి బోజ్ఝఙ్గభావనానుయుత్తో భిక్ఖు యథా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో కిలేసపరిచ్చాగవోస్సగ్గత్థం నిబ్బానపక్ఖన్దనవోస్సగ్గత్థఞ్చ పరిపచ్చతి, యథా చ పరిపక్కో హోతి, తథా నం భావేతీ"తి. ఏస నయో సేసబోజ్ఝఙ్గేసు.

ఇధ పన నిబ్బానంయేవ సబ్బసఙ్ఖతేహి వివిత్తత్తా **వివేకో,** సబ్బేసం విరాగభావతో **విరాగో,** నిరోధభావతో **నిరోధో**తి వుత్తం. మగ్గో ఏవ చ వోస్సగ్గపరిణామీ, తస్మా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గం భావేతి వివేకం ఆరమ్మణం కత్వా పవత్తియా వివేకనిస్సితం. తథా **విరాగనిస్సితం నిరోధనిస్సితం.** తఞ్చ ఖో అరియమగ్గక్ఖణుప్పత్తియా కిలేసానం సముచ్ఛేదతో పరిచ్చాగభావేన చ నిబ్బానపక్ఖన్దనభావేన చ పరిణతం పరిపక్కన్తి అయమేవ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఏస నయో సేసబోజ్ఝఙ్గేసు.

యఞ్హిస్సాతి ఏతేసు బోజ్ఝఙ్గేసు యంకిఞ్చి అస్స. సేసం వుత్తనయమేవ. ఆసవుప్పత్తియం పనేత్థ ఇమేసం ఉపరిమగ్గత్తయసమ్పయుత్తానం బోజ్ఝఙ్గానం అభావితత్తా యే ఉప్పజ్జేయ్యుం కామాసవో భవాసవో అవిజ్జాసవోతి తయో ఆసవా, భావయతో ఏవంస తే ఆసవా న హోన్తీతి అయం నయో వేదితబ్బో.

ఇమే వుచ్చన్తి...పే.... భావనా పహాతబ్బాతి ఇమే తయో ఆసవా ఇమాయ మగ్గత్తయసమ్పయుత్తాయ బోజ్ఝఙ్గభావనాయ పహాతబ్బాతి వుచ్చన్తీతి వేదితబ్బా.

౨౮. ఇదాని ఇమేహి సత్తహాకారేహి పహీనాసవం భిక్ఖుం థోమేన్తో ఆసవప్పహానే చస్స ఆనిసంసం దస్సేన్తో ఏతేహేవ చ కారణేహి ఆసవప్పహానే సత్తానం ఉస్సుక్కం జనేన్తో **యతో ఖో, భిక్ఖవే...పే.... అన్తమకాసి దుక్ఖస్సాతి** ఆహ. తత్థ **యతో ఖోతి** సామివచనే తోకారో, యస్స ఖోతి వుత్తం హోతి. పోరాణా పన యస్మిం కాలేతి వణ్ణయన్తి. **యే ఆసవా దస్సనా పహాతబ్బాతి** యే ఆసవా దస్సనేన పహాతబ్బా, తే దస్సనేనేవ పహీనా హోన్తి, న అప్పహీనేసుయేవ పహీనసఞ్ఞీ హోతి. ఏవం సబ్బత్థ విత్థారో.

సబ్బాసవసంవరసంవుతోతి సబ్బేహి ఆసవపిధానేహి పిహితో, సబ్బేసం వా ఆసవానం పిధానేహి పిహితో. **అచ్ఛేచ్ఛి తణ్హన్తి** సబ్బమ్పి తణ్హం ఛిన్ది, సంఛిన్ది సముచ్ఛిన్ది. వివత్తయి **సంయోజనన్తి** దసవిధమ్పి సంయోజనం పరివత్తయి నిమ్మలమకాసి. **సమ్మాతి** హేతునా కారణేన. **మానాభిసమయాతి** మానస్స దస్సనాభిసమయా పహానాభిసమయా చ. అరహత్తమగ్గో హి కిచ్చవసేన మానం పస్సతి, అయమస్స దస్సనాభిసమయో. తేన దిట్ఠో పన సో తావదేవ పహీయతి దిట్ఠవిసేన దిట్ఠసత్తానం జీవితం వియ. అయమస్స పహానాభిసమయో.

అన్తమకాసి దుక్ఖస్సాతి ఏవం అరహత్తమగ్గేన సమ్మా మానస్స దిట్ఠత్తా పహీనత్తా చ యే ఇమే ‘‘కాయబన్ధనస్స అన్తో జీరతి (చూళవ. ౨౭౮). హరితన్తం వా’’తి (మ. ని. ౧.౩౦౪) ఏవం వుత్తఅన్తిమమరియాదన్తో చ, ‘‘అన్తమిదం, భిక్ఖవే, జీవికాన’’న్తి (ఇతివు. ౯౧; సం. ని. ౩.౮౦) ఏవం వుత్తలామకన్తో చ, ‘‘సక్కాయో ఏకో అన్తో’’తి (అ. ని. ౬.౬౧) ఏవం వుత్తకోట్ఠాసన్తో చ, ‘‘ఏసేవన్తో దుక్ఖస్స సబ్బపచ్చయసఙ్ఖయా’’తి (సం. ని. ౨.౫౧) ఏవం వుత్తకోటన్తో చాతి ఏవం చత్తారో అన్తా, తేసు సబ్బస్సేవ వట్టదుక్ఖస్స అన్తం చతుత్థకోటిసఙ్ఖాతం అన్తిమకోటిసఙ్ఖాతం అన్తమకాసి పరిచ్ఛేదం పరివటుమం అకాసి. అన్తిమసముస్సయమత్తావసేసం దుక్ఖం అకాసీతి వుత్తం హోతి.

అత్తమనా తే భిక్ఖూతి సకమనా తుట్ఠమనా, పీతిసోమనస్సేహి వా సమ్పయుత్తమనా హుత్వా. **భగవతో భాసితం అభినన్దున్తి** ఇదం దుక్ఖస్స అన్తకిరియాపరియోసానం భగవతో భాసితం సుకథితం సులపితం, ఏవమేతం భగవా ఏవమేతం సుగతాతి మత్థకేన సమ్పటిచ్ఛన్తా అబ్భనుమోదింసూతి.

సేసమేత్థ యం న వుత్తం, తం పుబ్బే వుత్తత్తా చ సువిఞ్ఞేయ్యత్తా చ న వుత్తం. తస్మా సబ్బం వుత్తానుసారేన అనుపదసో పచ్చవేక్ఖితబ్బం.

భావనాపహాతబ్బఆసవవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

సబ్బాసవసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. ధమ్మదాయాదసుత్తవణ్ణనా

౨౯. ఏవం మే సుతన్తి ధమ్మదాయాదసుత్తం. యస్మా పనస్స అట్ఠుప్పత్తికో నిక్ఖేపో, తస్మా తం దస్సేత్వా వస్స అపుబ్బపదవణ్ణనం కరిస్సామ. కతరాయ చ పనిదం అట్ఠుప్పత్తియా నిక్ఖిత్తన్తి. లాభసక్కారే. భగవతో కిర మహాలాభసక్కారో ఉప్పజ్జి. యథా తం చత్తారో అసఙ్ఖ్యేయ్యే పూరితదానపారమీసఞ్చయస్స. సబ్బదిసాసు యమకమహామేఘో వుట్ఠహిత్వా మహోఘం వియ సబ్బపారమియో ఏకస్మిం అత్తభావే విపాకం దస్సామాతి సమ్పిణ్డితా వియ లాభసక్కారమహోఘం నిబ్బత్తయింసు. తతో తతో అన్నపానయానవత్థమాలాగన్ధవిలేపనాదిహత్థా ఖత్తియబ్రాహ్మణాదయో ఆగన్త్వా – "కహం బుద్ధో, కహం భగవా, కహం దేవదేవో, నరాసభో, పురిససీహో"తి భగవన్తం పరియేసన్తి. సకటసతేహిపి పచ్చయే ఆహరిత్వా ఓకాసం అలభమానా సమన్తా గావుతప్పమాణమ్పి సకటధురేన సకటధురమాహచ్చ తిట్ఠన్తి చేవ అనుబన్ధన్తి చ. అన్ధకవిన్దబ్రాహ్మణాదయో వియ. సబ్బం ఖన్ధకే తేసు తేసు సుత్తేసు చ ఆగతనయేనేవ వేదితబ్బం. యథా చ భగవతో, ఏవం భిక్ఖుసఙ్ఘస్సాపి.

> వుత్తమ్పి చేతం – "తేన ఖో పన సమయేన భగవా సక్కతో హోతి గరుకతో మానితో పూజితో అపచితో లాభీ చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానం, భిక్ఖుసఙ్ఘోపి ఖో సక్కతో హోతి...పే.... పరిక్ఖారాన"న్తి (ఉదా. ౧౪). తథా – "యావతా ఖో, చున్ద, ఏతరహి సఙ్ఘో వా గణో వా లోకే ఉప్పన్నో, నాహం, చున్ద, అఞ్ఞం ఏకసఙ్ఘమ్పి సమనుపస్సామి, ఏవం లాభగ్గయసగ్గపత్తం, యథరివ, చున్ద, భిక్ఖుసఙ్ఘో"తి (దీ. ని. ౩.౧౭౬).

స్వాయం భగవతో చ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చ ఉప్పన్నో లాభసక్కారో ఏకతో హుత్వా ద్విన్నం మహానదీనం ఉదకమివ అప్పమేయ్యో అహోసి. కమేన భిక్ఖూ పచ్చయగరుకా పచ్చయబాహులికా అహేసుం. పచ్ఛాభత్తమ్పి తేలమధుఫాణితాదీసు ఆహటేసు గణ్ఠియేవ పహరిత్వా "అమ్హాకం ఆచరియస్స దేథ, ఉపజ్ఝాయస్స దేథా"తి ఉచ్చాసద్దమహాసద్దం కరోన్తి. సా చ నేసం పవత్తి భగవతోపి పాకటా అహోసి. తతో భగవా అననుచ్ఛవికన్తి ధమ్మసంవేగం ఉప్పాదేత్వా చిన్తేసి –

"పచ్చయా అకప్పియాతి న సక్కా సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేతుం. పచ్చయపటిబద్ధా హి కులపుత్తానం సమణధమ్మవుత్తి. హన్దాహం ధమ్మదాయాదపటిపదం దేసేమి. సా సిక్ఖాకామానం కులపుత్తానం సిక్ఖాపదపఞ్ఞత్తి వియ భవిస్సతి నగరద్వారే ఠపితసబ్బకాయికఆదాసో వియ చ, యథా హి నగరద్వారే ఠపితే సబ్బకాయికే ఆదాసే చత్తారో వణ్ణా అత్తనో ఛాయం దిస్వా వజ్జం పహాయ నిద్దోసా హోన్తి, ఏవమేవ సిక్ఖాకామా కులపుత్తా పయోగమణ్డనేన అత్తానం మణ్డేతుకామా ఇమం సబ్బకాయికాదాసూపమం దేసనం ఆవజ్జిత్వా ఆమిసదాయాదపటిపదం వజ్జేత్వా ధమ్మదాయాదపటిపదం పూరేన్తా ఖిప్పమేవ జాతిజరామరణస్స అన్తం కరిస్సన్తీ"తి. ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా ఇదం సుత్తం అభాసి.

తత్థ **ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథ, మా ఆమిసదాయాదాతి** ధమ్మస్స మే దాయాదా, భిక్ఖవే, భవథ, మా ఆమిసస్స. యో మయ్హం ధమ్మో, తస్స పటిగ్గాహకా భవథ, యఞ్చ ఖో మయ్హం ఆమిసం, తస్స మా పటిగ్గాహకా భవథాతి వుత్తం హోతి. తత్థ ధమ్మోపి దువిధో – నిప్పరియాయధమ్మో, పరియాయధమ్మోతి. ఆమిసమ్పి దువిధం – నిప్పరియాయామిసం, పరియాయామిసన్తి. కథం? మగ్గఫలనిబ్బానభేదో హి నవవిధోపి లోకుత్తరధమ్మో **నిప్పరియాయధమ్మో** నిబ్బత్తితధమ్మో, న యేన కేనచి పరియాయేన కారణేన వా లేసేన వా ధమ్మో. యం పనిదం వివట్టూపనిస్సితం కుసలం, సేయ్యథిదం, ఇధేకచ్చో వివట్టం పత్థేన్తో దానం దేతి, సీలం సమాదియతి, ఉపోసథకమ్మం కరోతి, గన్ధమాలాదీహి వత్థుపూజం కరోతి, ధమ్మం సుణాతి దేసేతి ఝానసమాపత్తియో నిబ్బత్తేతి, ఏవం కరోన్తో అనుపుబ్బేన

నిప్పరియాయధమ్మం అమతం నిబ్బానం పటిలభతి, అయం **పరియాయధమ్మో**. తథా చీవరాదయో చత్తారో పచ్చయా **నిప్పరియాయామిసమేవ**, న అఞ్ఞేన పరియాయేన కారణేన వా లేసేన వా ఆమిసం. యం పనిదం వట్టగామికుసలం, సేయ్యథిదం, ఇధేకచ్చో వట్టం పత్థేన్తో సమ్పత్తిభవం ఇచ్ఛమానో దానం దేతి...పే... సమాపత్తియో నిబ్బత్తేతి, ఏవం కరోన్తో అనుపుబ్బేన దేవమనుస్ససమ్పత్తిం పటిలభతి, ఇదం **పరియాయామిసం** నామ.

తత్థ నిప్పరియాయధమ్మోపి భగవతోయేవ సన్తకో. భగవతా హి కథితత్తా భిక్ఖూ మగ్గఫలనిబ్బానాని అధిగచ్ఛన్తి. వుత్తమ్పి చేతం "సో హి బ్రాహ్మణ భగవా అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా, అసఞ్జాతస్స మగ్గస్స సఞ్జనేతా, అనక్ఖాతస్స మగ్గస్స అక్ఖాతా, మగ్గఞ్ఞూ మగ్గవిదూ మగ్గకోవిదో. మగ్గానుగా చ పన ఏతరహి సావకా విహరన్తి పచ్ఛా సమన్నాగతా"తి (మ॰ ని॰ ౩.౭౯) చ – "సో హావుసో, భగవా జానం జానాతి, పస్సం పస్సతి చక్ఖుభూతో ఞాణభూతో ధమ్మభూతో బ్రహ్మభూతో వత్తా పవత్తా అత్థస్స నిన్నేతా అమతస్స దాతా ధమ్మస్సామీ తథాగతో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౦౩) చ. పరియాయధమ్మోపి భగవతోయేవ సన్తకో. భగవతా హి కథితత్తా ఏవం జానన్తి "వివట్టం పత్థేత్వా దానం దేన్తో...పే... సమాపత్తియో నిబ్బత్తేన్తో అనుక్కమేన అమతం నిబ్బానం పటిలభతీ"తి. నిప్పరియాయామిసమ్పి చ భగవతోయేవ సన్తకం. భగవతా హి అనుఞ్ఞాతత్తాయేవ భిక్ఖూహి జీవకవత్థుం ఆదిం కత్వా పణీతచీవరం లద్ధం. యథాహ "అనుజానామి, భిక్ఖవే, గహపతిచీవరం. యో ఇచ్ఛతి, పంసుకూలికో హోతు, యో ఇచ్ఛతి, గహపతిచీవరం సాదియతు. ఇతరీతరేనపాహం, భిక్ఖవే, సన్తుట్ఠింయేవ వణ్ణేమీ"తి (మహావ॰ ౩౩౭).

పుబ్బే చ భిక్ఖూ పణీతపిణ్డపాతం నాలత్థుం. సపదానపిణ్డియాలోపభోజనా ఏవాహేసుం. తేహి రాజగహే విహరన్తేన భగవతా – "అనుజానామి, భిక్ఖవే, సఙ్ఘభత్తం ఉద్దేసభత్తం నిమన్తనం సలాకభత్తం పక్ఖికం ఉపోసథికం పాటిపదిక"న్తి (చూళవ॰ ౩౨౫) ఏవం అనుఞ్ఞాతత్తాయేవ పణీతభోజనం లద్ధం. తథా సేనాసనం. పుబ్బే హి అకతపబ్భారరుక్ఖమూలాదిసేనాసనాయేవ భిక్ఖూ అహేసుం. తే "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పఞ్చ లేణానీ"తి (చూళవ॰ ౨౯౪) ఏవం భగవతా అనుఞ్ఞాతత్తాయేవ విహారో అడ్ఢయోగో పాసాదో హమ్మియం గుహాతి ఇమాని సేనాసనాని లభింసు. పుబ్బే చ ముత్తహరీతకేనేవ భేసజ్జం అకంసు. తే భగవతాయేవ – "అనుజానామి, భిక్ఖవే, పఞ్చ భేసజ్జాని, సేయ్యథిదం, సప్పి, నవనీతం, తేలం, మధు, ఫాణిత"న్తి (మహావ॰ ౨౬౦) ఏవమాదినా నయేన అనుఞ్ఞాతత్తా నానాభేసజ్జాని లభింసు.

పరియాయామిసమ్పి భగవతోయేవ సన్తకం. భగవతా హి కథితత్తా యేవ జానన్తి – "సమ్పత్తిభవం పత్థేన్తో దానం దత్వా సీలం...పే... సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అనుక్కమేన పరియాయామిసం దిబ్బసమ్పత్తిం మనుస్ససమ్పత్తిం పటిలభతీ"తి. తదేవ, యస్మా నిప్పరియాయధమ్మోపి పరియాయధమ్మోపి నిప్పరియాయామిసమ్పి పరియాయామిసమ్పి భగవతోయేవ సన్తకం, తస్మా తత్థ అత్తనో సామిభావం దస్సేన్తో ఆహ – "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథ మా ఆమిసదాయాదా"తి.

యో మయ్హం సన్తకో దువిధోపి ధమ్మో, తస్స దాయాదా భవథ. యఞ్చ ఖో ఏతం మయ్హమేవ సన్తకం ఆమిసం, తస్స దాయాదా మా భవథ. ధమ్మకోట్ఠాసస్సేవ సామినో భవథ, మా ఆమిసకోట్ఠాసస్స. యో హి జినసాసనే పబ్బజిత్వా పచ్చయపరమో విహరతి చతూసు తణ్హుప్పాదేసు సన్దిస్సమానో నిక్ఖిత్తధురో ధమ్మానుధమ్మప్పటిపత్తియం, అయం **ఆమిసదాయాదో** నామ. తాదిసా మా భవథ. యో పన అనుఞ్ఞాతపచ్చయేసు అప్పిచ్ఛతాదీని నిస్సాయ పటిసఙ్ఖా

సేవమానో పటిపత్తిపరమో విహరతి చతూసు అరియవంసేసు సన్దిస్సమానో, అయం **ధమ్మదాయాదో** నామ. తాదిసా భవథాతి వుత్తం హోతి.

ఇదాని యేసం తత్థ ఏతదహోసి, భవిస్సతి వా అనాగతమద్ధానం "కిం ను ఖో భగవా సావకానం అలాభత్థికో ఏవమాహా"తి, తేసం అతిపణీతలాభత్థికో అహం ఏవం వదామీతి దస్సేతుమాహ **అత్థి మే తుమ్హేసు...పే.... నో ఆమిసదాయాదాతి**.

తస్సాయమత్థో – అత్థి మే తుమ్హేసు అనుకమ్పా అనుద్దయా హితేసితా, కేన ను ఖో కారణేన కేన ఉపాయేన సావకా ధమ్మదాయాదా అస్సు ధమ్మకోట్ఠాససామినో, నో ఆమిసదాయాదాతి. అయం పన అధిప్పాయో, పస్సతి కిర భగవా ఆమిసగరుకానం ఆమిసే ఉపక్ఖలితానం అతీతకాలే తావ కపిలస్స భిక్ఖునో, "సఙ్ఘాటిపి ఆదిత్తా హోతీ"తిఆదినా (పారా. ౨౩౦; సం. ని. ౨.౨౧౮) నయేన ఆగతపాపభిక్ఖుభిక్ఖునీసిక్ఖమానాదీనఞ్చ అనేకసతానం అపాయపరిపూరణత్తం అత్తనో సాసనే పబ్బజితానఞ్చ దేవదత్తాదీనం. ధమ్మగరుకానం పన సారిపుత్తమోగ్గల్లానమహాకస్సపాదీనం అభిఞ్ఞాపటిసమ్భిదాదిగుణప్పటిలాభం. తస్మా తేసం అపాయా పరిముత్తిం సబ్బగుణసమ్పత్తిఞ్చ ఇచ్ఛన్తో ఆహ – "అత్థి మే తుమ్హేసు అనుకమ్పా కిన్తి మే సావకా ధమ్మదాయాదా భవేయ్యుం, నో ఆమిసదాయాదా"తి. పచ్చయగరుకో చ చతుపరిసన్తరే కూటకహాపణో వియ నిబ్బుతఙ్గారో వియ చ నిత్తేజో నిప్పభో హోతి. తతో వివత్తితచిత్తో ధమ్మగరుకో తేజవా సీహోవ అభిభుయ్యచారీ, తస్మాపి ఏవమాహ – "అత్థి మే...పే.... నో ఆమిసదాయాదా"తి.

ఏవం "ధమ్మదాయాదా మే, భిక్ఖవే, భవథ, మా ఆమిసదాయాదా"తి ఇదం అనుకమ్పాయ పణీతతరం లాభం ఇచ్ఛన్తేన వుత్తం, నో అలాభత్థికేనాతి సావేత్వా ఇదాని ఇమస్స ఓవాదస్స అకరణే ఆదీనవం దస్సేన్తో ఆహ "తుమ్హే చ మే, భిక్ఖవే...పే.... నో ధమ్మదాయాదా"తి. తత్థ **తుమ్హేపి తేన ఆదియా భవేయ్యాథాతి** తుమ్హేపి తేన ఆమిసదాయాదభావేన నో ధమ్మదాయాదభావేన ఆదియా భవేయ్యాథ. అపదిసితబ్బా విసుం కాతబ్బా వవత్థపేతబ్బా, విఞ్ఞూహి గారయ్హా భవేయ్యాథాతి వుత్తం హోతి. కిన్తి? ఆమిసదాయాదా సత్థుసావకా విహరన్తి, నో ధమ్మదాయాదాతి.

అహమ్పి తేన ఆదియో భవేయ్యన్తి అహమ్పి తేన తుమ్హాకం ఆమిసదాయాదభావేన నో ధమ్మదాయాదభావేన గారయ్హో భవేయ్యం. కిన్తి? ఆమిస...పే.... దాయాదాతి. ఇదం భగవా తేసం అతీవ ముదుకరణత్థమాహ. అయఞ్హి ఏత్థ అధిప్పాయో – సచే, భిక్ఖవే, తుమ్హే ఆమిసలోలా చరిస్సథ, తత్థ విఞ్ఞూ మం గరహిస్సన్తి "కథఞ్హి నామ సబ్బఞ్ఞూ సమానో అత్తనో సావకే ధమ్మదాయాదే నో ఆమిసదాయాదే కాతుం న సక్కోతీ"తి. సేయ్యథాపి నామ అనాకప్పసమ్పన్నే భిక్ఖూ దిస్వా ఆచరియుపజ్ఝాయే గరహన్తి "కస్సిమే సద్ధివిహారికా, కస్సన్తేవాసికా"తి; సేయ్యథా వా పన కులకుమారకే వా కులకుమారికాయో వా దుస్సీలే పాపధమ్మే దిస్వా మాతాపితరో గరహన్తి "కస్సిమే పుత్తా, కస్స ధీతరో"తి; ఏవమేవ మం విఞ్ఞూ గరహిస్సన్తి "కథఞ్హి నామ సబ్బఞ్ఞూ సమానో అత్తనో సావకే ధమ్మదాయాదే నో ఆమిసదాయాదే కాతుం న సక్కోతీ"తి.

ఏవం ఇమస్స ఓవాదస్స అకరణే ఆదీనవం దస్సేత్వా కరణే ఆనిసంసం దస్సేన్తో **తుమ్హే చ మే**తిఆదిమాహ. తత్థ **అహమ్పి తేన న ఆదియో భవేయ్యన్తి** సేయ్యథాపి నామ వత్తపరిపూరకే దహరభిక్ఖూ ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాసమ్పన్నే వస్ససతికత్థేరే వియ ఆకప్పసమ్పన్నే దిస్వా, కస్స సద్ధివిహారికా, కస్సన్తేవాసికాతి, అసుకస్సాతి, "పతిరూపం థేరస్స,

పటిబలో వత ఓవదితుం అనుసాసితు”న్తి ఆచరియుపజ్ఝాయా న ఆదియా న గారయ్హా భవన్తి, ఏవమేవ అహమ్పి తేన తుమ్హాకం ధమ్మదాయాదభావేన నో ఆమిసదాయాదభావేన కస్స సావకా నాలకపటిపదం తువట్టకపటిపదం చన్దూపమపటిపదం రథవినీతపటిపదం మహాగోసిఙ్గసాలపటిపదం మహాసుఞ్ఞతపటిపదం పటిపన్నా చతుపచ్చయసన్తోసభావనారామఅరియవంసేసు సక్ఖిభూతా పచ్చయగేధతో వివత్తమానసా అబ్భా ముత్తచన్దసమా విహరన్తీతి; “సమణస్స గోతమస్సా”తి వుత్తే “సబ్బఞ్ఞూ వత భగవా, అసక్ఖి వత సావకే ఆమిసదాయాదపటిపదం ఛడ్డాపేత్వా ధమ్మదాయాదపటిపత్తిపూరకే కాతు”న్తి విఞ్ఞూనం న ఆదియో న గారయ్హో భవేయ్యన్తి. ఏవమిమస్మిం పదే అధిప్పాయం ఞత్వా సేసం కణ్హపక్ఖే వుత్తనయపచ్చనీకేన వేదితబ్బం. ఏవం ఇమస్స ఓవాదస్స కరణే ఆనిసంసం దస్సేత్వా ఇదాని తం ఓవాదం నియ్యాతేన్తో ఆహ – “తస్మా తిహ మే, భిక్ఖవే…పే.… నో ఆమిసదాయాదా”తి.

౩౦. ఏవమిమం ఓవాదం నియ్యాతేత్వా ఇదాని తస్సా ధమ్మదాయాదపటిపత్తియా పరిపూరకారిం థోమేతుం **ఇధాహం, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. భగవతో హి థోమనం సుత్వాపి హోన్తియేవ తదత్థాయ పటిపజ్జితారో.

తత్థ **ఇధా**తి నిపాతపదమేతం. **భుత్తావీ**తి భుత్తవా, కతభత్తకిచ్చోతి వుత్తం హోతి. **పవారితో**తి యావదత్థపవారణాయ పవారితో, యావదత్థం భుఞ్జిత్వా పటిక్ఖిత్తభోజనో తిత్తోవాతి వుత్తం హోతి. చతుబ్బిధా హి పవారణా వస్సంవుట్ఠపవారణా పచ్చయపవారణా అనతిరిత్తపవారణా యావదత్థపవారణాతి. తత్థ, “అనుజానామి భిక్ఖవే, వస్సంవుట్ఠానం భిక్ఖూనం తీహి ఠానేహి పవారేతు”న్తి (మహావ. ౨౦౯) అయం **వస్సంవుట్ఠపవారణా**. “ఇచ్ఛామహం, భన్తే, సఙ్ఘం చతుమాసం భేసజ్జేన పవారేతు”న్తి (పాచి. ౩౦౩) చ “అఞ్ఞత్ర పునపవారణాయ అఞ్ఞత్ర నిచ్చపవారణాయా”తి (పాచి. ౩౦౬) చ అయం **పచ్చయపవారణా**. “పవారితో నామ అసనం పఞ్ఞాయతి, భోజనం పఞ్ఞాయతి, హత్థపాసే ఠితో అభిహరతి, పటిక్ఖేపో పఞ్ఞాయతి, ఏసో పవారితో నామా”తి (పాచి. ౨౩౯) అయం **అనతిరిత్తపవారణా**. “పణీతేన ఖాదనీయేన భోజనీయేన సహత్థా సన్తప్పేసి సమ్పవారేసీ”తి (దీ. ని. ౧.౨౯౭, ౩౦౮) అయం **యావదత్థపవారణా**. అయమిధ అధిప్పేతా. తేన వుత్తం “పవారితోతి యావదత్థపవారణాయ పవారితో”తి.

పరిపుణ్ణోతి భోజనేన పరిపుణ్ణో. **పరియోసితో**తి పరియోసితభోజనో, ఉత్తరపదలోపో దట్ఠబ్బో . యావతకం భుఞ్జితబ్బం, తావతకం భుత్తం హోతి, అవసితా మే భోజనకిరియాతి అత్థో. **సుహితో**తి ధాతో, జిఘచ్ఛాదుక్ఖాభావేన వా సుఖితోతి వుత్తం హోతి. **యావదత్థో**తి యావతకో మే భోజనేన అత్థో, సో సబ్బో పత్తోతి. ఏత్థ చ పురిమానం తిణ్ణం పచ్ఛిమాని సాధకాని. యో హి పరియోసితో, సో భుత్తావీ హోతి. యో చ సుహితో, సో యావదత్థపవారణాయ పవారితో. యో యావదత్థో, సో పరిపుణ్ణోతి. పురిమాని వా పచ్ఛిమానం. యస్మా హి భుత్తావీ, తస్మా పరియోసితో. యస్మా పవారితో, తస్మా సుహితో. యస్మా పరిపుణ్ణో, తస్మా యావదత్థోతి. సబ్బఞ్చేతం పరికప్పేత్వా వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

సియాతి ఏకంసే చ వికప్పనే చ. “పథవీధాతు సియా అజ్ఝత్తికా, సియా బాహిరా”తి (మ. ని. ౩.౩౪౯) ఏకంసే. “సియా అఞ్ఞతరస్స భిక్ఖునో ఆపత్తి వీతిక్కమో”తి (మ. ని. ౩.౩౯) వికప్పనే. ఇధ ఉభయమ్పి వట్టతి. అతిరేకోవ **అతిరేకధమ్మో**. తథా **ఛడ్డనీయ ధమ్మో**. అధికో చ ఛడ్డేతబ్బో చ, న అఞ్ఞం కిఞ్చి కాతబ్బోతి అత్థో. **అథా**తి తమ్హి కాలే. **జిఘచ్ఛాదుబ్బల్యపరేతా**తి జిఘచ్ఛాయ చ దుబ్బల్యేన చ పరేతా ఫుట్ఠా అనుగతా చ అట్ఠపి దసపి దివసాని. తత్థ కేచి జిఘచ్ఛితాపి న దుబ్బలా

హోన్తి, సక్కోన్తి జిఘచ్ఛం సహితుం. ఇమే పన న తాదిసాతి దస్సేతుం ఉభయమాహ. **త్యాహన్తి** తే అహం. **సచే ఆకఙ్ఖథాతి** యది ఇచ్ఛథ.

అప్పహరితేతి అప్పరుళ్హహరితే, యస్మిం ఠానే పిణ్డపాతఙ్ఛడ్డనేన వినస్సనధమ్మాని తిణాని నత్థి, తస్మిన్తి అత్థో. తేన నిత్తిణఞ్చ మహాతిణగహనం చ, యత్థ సకటేనపి ఛడ్డితే పిణ్డపాతే తిణాని న వినస్సన్తి, తఞ్చ ఠానం పరిగ్గహితం హోతి. భూతగామసిక్ఖాపదస్స హి అవికోపనత్థమేతం వుత్తం.

అప్పాణకేతి నిప్పాణకే పిణ్డపాతఙ్ఛడ్డనేన మరితబ్బపాణకరహితే వా మహాఉదకక్ఖన్ధే. పరిత్తోదకే ఏవ హి భత్తపక్ఖేపేన ఆళులితే సుఖుమపాణకా మరన్తి, న మహాతళాకాదీసూతి. పాణకానురక్ఖణత్థఞ్హి ఏతం వుత్తం. **ఓపిలాపేస్సామీతి** నిముజ్జాపేస్సామి.

తత్రేకస్సాతి తేసు ద్వీసు ఏకస్స. యో ఇమం ధమ్మదేసనం సుత్వా సుతవా పునప్పునం ఆవజ్జేతి చ , తం సన్ధాయాహ **వుత్తం ఖో పనేతన్తి**. అయం **వుత్త**-సద్దో కేసోహారణేపి దిస్సతి "కాపటికో మాణవో దహరో వుత్తసిరో"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౪౨౬). రోపితేపి "యథా సారదికం బీజం, ఖేత్తే వుత్తం విరూహతీ"తిఆదీసు (జా॰ ౧.౩.౩౧). కథితేపి "వుత్తమిదం భగవతా, వుత్తమిదం అరహతా"తిఆదీసు. ఇధ పన కథితే దట్ఠబ్బో. కథితం ఖో పనేతన్తి అయఞ్హేత్థ అత్థో. **ఆమిసఞ్ఞతరన్తి** చతున్నం పచ్చయామిసానం అఞ్ఞతరం, ఏకన్తి అత్థో. **యదిదన్తి** నిపాతో, సబ్బలిఙ్గవిభత్తివచనేసు తాదిసోవ తత్థ తత్థ అత్థతో పరిణామేతబ్బో. ఇధ పనాస్స యో ఏసోతి అత్థో. యో ఏసో పిణ్డపాతో నామ. ఇదం ఆమిసఞ్ఞతరన్తి వుత్తం హోతి. **యంనూనాహన్తి** సాధు వతాహం. **ఏవన్తి** యథా ఇదాని ఇమం ఖణం వీతినామేమి, ఏవమేవ రత్తిన్దివం. **వీతినామేయ్యన్తి** ఖేపేయ్యం అతివత్తాపేయ్యం.

సో తం పిణ్డపాతన్తి సో తం సదేవకేన లోకేన సిరసా సమ్పటిచ్ఛితబ్బరూపం సుగతాతిరిత్తమ్పి పిణ్డపాతం అభుఞ్జిత్వా ధమ్మదాయాదభావం ఆకఙ్ఖమానో ఆదిత్తసీసూపమం పచ్చవేక్ఖిత్వా తేనేవ జిఘచ్ఛాదుబ్బల్యేన ఏవం తం రత్తిన్దివం వీతినామేయ్య.

అథ దుతియస్సాతి ఇమస్మిం పన వారే ఏస సఙ్ఖేపో, సచే సో భిక్ఖు, యంనూనాహం…పే॰… వీతినామేయ్యన్తి చిన్తేన్తో ఏవమ్పి చిన్తేయ్య, పబ్బజితేన ఖో వాళమిగాకులే అరఞ్ఞే భేసజ్జం వియ పఞ్చకామగుణవాళాకులే గామే పిణ్డపాతోపి దుక్ఖం పరియేసితుం. అయం పన పిణ్డపాతో ఇతి పరియేసనాదీనవవిముత్తో చ సుగతాతిరిత్తో చాతి ఉభతో సుజాతఖత్తియకుమారో వియ హోతి, యేహి చ పఞ్చహి కారణేహి పిణ్డపాతో న పరిభుఞ్జితబ్బో హోతి. సేయ్యథిదం, పుగ్గలం గరహిత్వా న పరిభుఞ్జితబ్బో హోతి "అలజ్జిపుగ్గలస్స సన్తకో"తి. అపరిసుద్ధఉప్పత్తితాయ న పరిభుఞ్జితబ్బో హోతి "భిక్ఖునిపరిపాచనఅసన్తసమ్భావనుప్పన్నో"తి. సామికానుకమ్పాయ న పరిభుఞ్జితబ్బో హోతి "పిణ్డపాతసామికో భిక్ఖు జిఘచ్ఛితో"తి. సో ధాతో తస్సేవ అన్తేవాసికాదీసు అనుకమ్పాయ న పరిభుఞ్జితబ్బో హోతి "అన్తేవాసికా అఞ్ఞే వా తప్పటిబద్ధా జిఘచ్ఛితా"తి, తేపి ధాతా సుహితా, అపిచ ఖో అస్సద్ధతాయ న పరిభుఞ్జితబ్బో హోతి "పిణ్డపాతసామికో భిక్ఖు అస్సద్ధో"తి. తేహి చ కారణేహి అయం విముత్తో. భగవా హి లజ్జీనం అగ్గో, పరిసుద్ధుప్పత్తికో పిణ్డపాతో, భగవా చ ధాతో సుహితో, పచ్ఛాసీసకోపి అఞ్ఞో పుగ్గలో నత్థి, యే లోకే సద్ధా, భగవా తేసం అగ్గోతి ఏవం చిన్తేత్వా చ సో తం పిణ్డపాతం భుఞ్జిత్వా…పే॰… వీతినామేయ్య. ఏత్తావతా యోపి అభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోతి, సోపి భుఞ్జితబ్బకమేవ పిణ్డపాతం న

భుత్తో హోతి. యోపి భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోతి, సోపి భుఞ్జితబ్బకమేవ భుత్తో హోతి. నత్థి పిణ్డపాతే విసేసో. పుగ్గలే పన అత్థి విసేసో. తస్మా తం దస్సేన్తో **కిఞ్చాపి సోతి**ఆదిమాహ.

తత్థ **కిఞ్చాపీతి** అనుజాననప్పసంసనత్థే నిపాతో. కిం అనుజానాతి? తస్స భిక్ఖునో తం అనవజ్జపరిభోగం. కిం పసంసతి? భుత్వా సమణధమ్మకరణం. ఇదం వుత్తం హోతి యదిపి సో భిక్ఖు ఏవం భుఞ్జితబ్బమేవ భుఞ్జిత్వా కాతబ్బమేవ కరేయ్య. **అథ ఖో అసుయేవ మే పురిమో భిక్ఖూతి** యో పురిమో భిక్ఖు తమ్పి పిణ్డపాతం పటిక్ఖిపిత్వా సమణధమ్మం కరోతి, సోయేవ మమ ద్వీసు సూరేసు సూరతరో వియ ద్వీసు పణ్డితేసు పణ్డితతరో వియ చ పుజ్జతరో చ పాసంసతరో చ, దుతియభిక్ఖుతో అతిరేకేన పూజనీయో చ పసంసనీయో చాతి వుత్తం హోతి.

ఇదాని తమత్థం కారణేన సాధేన్తో **తం కిస్స హేతూతి**ఆదిమాహ. తస్సత్థో, తత్థ సియా తుమ్హాకం, కస్మా సో భిక్ఖు భగవతో పుజ్జతరో చ పాసంసతరో చాతి? **తఞ్హి తస్సాతి** యస్మా తం పిణ్డపాతపటిక్ఖిపనం తస్స భిక్ఖునో దీఘరత్తం అప్పిచ్ఛతాయ...పే.... వీరియారమ్భాయ సంవత్తిస్సతి. కథం? తస్స హి సచే అపరేన సమయేన పచ్చయేసు అత్రిచ్ఛతా వా పాపిచ్ఛతా వా మహిచ్ఛతా వా ఉప్పజ్జిస్సతి. తతో నం ఇమినా పిణ్డపాతపటిక్ఖేపపచ్చవేక్ఖణేన నివారేస్సతి "అరే త్వం సుగతాతిరిత్తమ్పి పిణ్డపాతం పటిక్ఖిపిత్వా ఈదిసం ఇచ్ఛం ఉప్పాదేసీ"తి ఏవం పచ్చవేక్ఖమానో. ఏస నయో అసన్తుట్ఠియా అసంలేఖస్స దుప్పోసస్స నివారణే. ఏవం తావస్స అప్పిచ్ఛతాయ సన్తుట్ఠియా సంలేఖాయ సంవత్తిస్సతి.

సుభరతాయాతి ఏత్థ అయం సంవణ్ణనా – ఇధేకచ్చో అత్తనోపి ఉపట్ఠాకానమ్పి దుబ్భరో హోతి దుప్పోసో. ఏకచ్చో అత్తనోపి ఉపట్ఠాకానమ్పి సుభరో హోతి సుపోసో. కథం? యో హి అమ్బిలాదీని లద్ధా అనమ్బిలాదీని పరియేసతి, అఞ్ఞస్స ఘరే లద్ధం అఞ్ఞస్స ఘరే ఛడ్డేన్తో సబ్బం గామం విచరిత్వా రిత్తపత్తోవ విహారం పవిసిత్వా నిపజ్జతి, అయం అత్తనో దుబ్భరో. యో పన సాలిమంసోదనాదీనం పత్తే పూరేత్వా దిన్నేపి దుమ్ముఖభావం అనత్తమనభావమేవ చ దస్సేతి, తేసం వా సమ్ముఖావ తం పిణ్డపాతం "కిం తుమ్హేహి దిన్న"న్తి అపసాదేన్తో సామణేరగహట్ఠాదీనమ్పి దేతి , అయం ఉపట్ఠాకానం దుబ్భరో. ఏతం దిస్వా మనుస్సా దూరతో పరివజ్జన్తి దుబ్భరో భిక్ఖు న సక్కా పోసితున్తి. యో పన యంకిఞ్చి లూఖం వా పణీతం వా లద్ధా తుట్ఠచిత్తోవ భుఞ్జిత్వా విహారం గన్త్వా అత్తనో కమ్మం కరోతి, అయం అత్తనో సుభరో. యో చ పరేసమ్పి అప్పం వా బహుం వా లూఖం వా పణీతం వా దానం అహీళేత్వా అత్తమనో విప్పసన్నముఖో హుత్వా తేసం సమ్ముఖావ పరిభుఞ్జిత్వా యాతి, అయం ఉపట్ఠాకానం సుభరో. ఏతం దిస్వా మనుస్సా అతివియ విస్సత్థా హోన్తి – "అమ్హాకం భదన్తో సుభరో థోకేనపి తుస్సతి, మయమేవ నం పోసిస్సామా"తి పటిఞ్ఞం కత్వా పోసేన్తి.

తత్థ సచే అపరేన సమయేన అస్స అత్తనో వా ఉపట్ఠాకానం వా దుబ్భరతానయేన చిత్తం ఉప్పజ్జిస్సతి. తతో నం ఇమినా పిణ్డపాతపటిక్ఖేపపచ్చవేక్ఖణేన నివారేస్సతి – "అరే త్వం సుగతాతిరిత్తమ్పి పిణ్డపాతం పటిక్ఖిపిత్వా ఈదిసం చిత్తం ఉప్పాదేసీ"తి ఏవం పచ్చవేక్ఖమానో, ఏవమస్స సుభరతాయ సంవత్తిస్సతి. సచే పనస్స కోసజ్జం ఉప్పజ్జిస్సతి, తమ్పి ఏతేనేవపచ్చవేక్ఖణేన నివారేస్సతి – "అరే త్వం నామ తదా సుగతాతిరిత్తమ్పి పిణ్డపాతం పటిక్ఖిపిత్వా తథా జిఘచ్ఛాదుబ్బల్యపరేతోపి సమణధమ్మం కత్వా అజ్జ కోసజ్జమనుయుఞ్జసీ"తి ఏవం పచ్చవేక్ఖమానో, ఏవమస్స వీరియారమ్భాయ సంవత్తిస్సతి. ఏవమస్స ఇదం పిణ్డపాతపటిక్ఖిపనం దీఘరత్తం అప్పిచ్ఛతాయ...పే.... వీరియారమ్భాయ సంవత్తిస్సతి. ఏవమస్సిమే పఞ్చ గుణా పరిపూరా దస కథావత్థూని పరిపూరేస్సన్తి.

కథం? అత్ర హి పాళియంయేవ అప్పిచ్ఛతాసన్తుట్ఠితావీరియారమ్భవసేన తీణి ఆగతాని, సేసాని సల్లేఖేన సఙ్గహితాని. ఇదఞ్హి సబ్బకథావత్థూనం నామమేవ, యదిదం సల్లేఖో. యథాహ – "యా చ ఖో అయం, ఆనన్ద, కథా అభిసల్లేఖికా చేతోవినీవరణసప్పాయా ఏకన్తనిబ్బిదాయ విరాగాయ నిరోధాయ ఉపసమాయ అభిఞ్ఞాయ సమ్బోధాయ నిబ్బానాయ సంవత్తతి. సేయ్యథిదం, అప్పిచ్ఛకథా"తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౮౯, ౧౯౨) విత్థారో. ఏవం ఇమే పఞ్చ గుణా పరిపూరా దస కథావత్థూని పరిపూరేస్సన్తి. దస కథావత్థూని పరిపూరాని తిస్సో సిక్ఖా పరిపూరేస్సన్తి.

కథం? ఏతేసు హి అప్పిచ్ఛకథా సన్తోసకథా అసంసగ్గకథా సీలకథాతి ఇమా చతస్సో కథా అధిసీలసిక్ఖాసఙ్గహితాయేవ . పవివేకకథా వీరియారమ్భకథా సమాధికథాతి ఇమా తిస్సో అధిచిత్తసిక్ఖసఙ్గహితా . పఞ్ఞాకథా విముత్తికథా విముత్తిఞాణదస్సనకథాతి ఇమా తిస్సో అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాసఙ్గహితాతి. ఏవం దస కథావత్థూని పరిపూరాని తిస్సో సిక్ఖా పరిపూరేస్సన్తి. తిస్సో సిక్ఖా పరిపూరా పఞ్చ అసేక్ఖధమ్మక్ఖన్ధే పరిపూరేస్సన్తి.

కథం? పరిపూరా హి అధిసీలసిక్ఖా అసేక్ఖో సీలక్ఖన్ధోయేవ హోతి, అధిచిత్తసిక్ఖా అసేక్ఖో సమాధిక్ఖన్ధో, అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా అసేక్ఖా పఞ్ఞా-విముత్తి-విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధా ఏవాతి ఏవం తిస్సో సిక్ఖా పరిపూరా పఞ్చ అసేక్ఖధమ్మక్ఖన్ధే పరిపూరేస్సన్తి. పఞ్చ ధమ్మక్ఖన్ధా పరిపూరా అమతం నిబ్బానం పరిపూరేస్సన్తి. సేయ్యథాపి ఉపరిపబ్బతే పావుస్సకో మహామేఘో అభివుట్ఠో పబ్బతకన్దరసరసాఖా పరిపూరేతి. తా పరిపూరా కుసోబ్భే, కుసోబ్భా మహాసోబ్భే, మహాసోబ్భా కున్నదియో, కున్నదియో మహానదియో, మహానదియో మహాసముద్దసాగరం పరిపూరేన్తి; ఏవమేవ తస్స భిక్ఖునో ఇమే పఞ్చ గుణా పరిపూరా దస కథావత్థుని ఆదిం కత్వా యావ అమతం నిబ్బానం పరిపూరేస్సన్తి. ఏవమయం భిక్ఖు ధమ్మదాయాదపటిపదం పటిపన్నో పరమధమ్మదాయాదం లభతీతి ఏతమత్థం సమ్పస్సమానో భగవా "తం కిస్స హేతు తఞ్హి తస్స, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో"తిఆదిమాహ.

ఏవం తస్స భిక్ఖునో పుజ్జతరపాసంసతరభావం కారణేన సాధేత్వా ఇదాని తే భిక్ఖూ తథత్తాయ సన్నియోజేన్తో **తస్మా తిహ మే భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. కిం వుత్తం హోతి, యస్మా యో తం పిణ్డపాతం భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరేయ్య, సో ఇమేహి పఞ్చహి మూలగుణేహి పరిబాహిరో. యో పన అభుఞ్జిత్వా కరేయ్య, సో ఇమేసం భాగీ హోతి – "తస్మా తిహ మే, భిక్ఖవే... పే॰... నో ఆమిసదాయాదా"తి.

ఇదమవోచ భగవాతి ఇదం నిదానపరియోసానతో పభుతి యావ నో ఆమిసదాయాదాతి సుత్తప్పదేసం భగవా అవోచ. **ఇదం వత్వాన సుగతో**తి ఇదఞ్చ సుత్తప్పదేసం వత్వావ సోభనాయ పటిపదాయ గతత్తా **సుగతో**తి సఙ్ఖం పత్తోయేవ భగవా. **ఉట్ఠాయాసనా విహారం పావిసీ** పఞ్ఞత్తవరబుద్ధాసనతో ఉట్ఠహిత్వా విహారం అత్తనో మహాగన్ధకుటిం పావిసి అసమ్భిన్నాయ ఏవ పరిసాయ. కస్మా ధమ్మథోమనత్థం.

బుద్ధా కిర అపరినిట్ఠితాయ దేసనాయ విహారం పవిసన్తా ద్వీహి కారణేహి పవిసన్తి పుగ్గలథోమనత్థం వా ధమ్మథోమనత్థం వా. పుగ్గలథోమనత్థం పవిసన్తో ఏవం చిన్తేసి – "ఇమం మయా సంఖిత్తేన ఉద్దేసం ఉద్దిట్ఠం, విత్థారేన అవిభత్తం, ధమ్మపటిగ్గాహకా భిక్ఖూ ఉగ్గహేత్వా ఆనన్దం వా కచ్చానం వా ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సన్తి, తే మయ్హం ఞాణేన సంసన్దేత్వా కథేస్సన్తి, తతో ధమ్మపటిగ్గాహకా పున మం పుచ్ఛిస్సన్తి, తేసం అహం సుకథితం, భిక్ఖవే, ఆనన్దేన సుకథితం కచ్చానేన, మం చేపి తుమ్హే ఏతమత్థం పుచ్ఛేయ్యాథ, అహమ్పి నం ఏవమేవ బ్యాకరేయ్యన్తి ఏవం తే పుగ్గలే థోమేస్సామి,

తతో తేసు గారవం జనేత్వా భిక్ఖూ ఉపసఙ్కమిస్సన్తి, తేపి భిక్ఖూ అత్థే చ ధమ్మే చ నియోజేస్సన్తి, తే తేహి నియోజితా తిస్సో సిక్ఖా పరిపూరేన్తా దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సన్తీ”తి.

ధమ్మథోమనత్థం పవిసన్తో ఏవం చిన్తేసి, యథా ఇధేవ చిన్తేసి – “మయి విహారం పవిట్ఠే తమేవ ఆమిసదాయాదం గరహన్తో ధమ్మదాయాదఞ్చ థోమేన్తో ఇమిస్సంయేవ పరిసతి నిసిన్నో సారిపుత్తో ధమ్మం దేసేస్సతి, ఏవం ద్విన్నమ్పి అమ్హాకం ఏకజ్ఝాసయాయ మతియా దేసితా అయం దేసనా అగ్గా చ గరుకా చ భవిస్సతి పాసాణచ్ఛత్తసదిసా. చతురోఘనిత్థరణట్ఠేన తిత్థే ఠపితా నావా వియ మగ్గగమనట్ఠేన చతుయుత్తఆజఞ్ఞరథో వియ చ భవిస్సతి. యథా చ ‘ఏవం కరోన్తస్స అయం దణ్డో’తి పరిసతి ఆణం ఠపేత్వా ఉట్ఠాయాసనా పాసాదం ఆరుళ్హే రాజిని తత్థేవ నిసిన్నో సేనాపతి తం రఞ్ఞా ఠపితం ఆణం పవత్తేతి; ఏవమ్పి మయా ఠపితం దేసనం ఇమిస్సంయేవ పరిసతి నిసిన్నో సారిపుత్తో థోమేత్వా దేసేస్సతి, ఏవం ద్విన్నమ్పి అమ్హాకం మతియా దేసితా అయం దేసనా బలవతరా మజ్ఝన్తికసూరియో వియ పజ్జలిస్సతీ”తి. ఏవమిధ ధమ్మథోమనత్థం ఉట్ఠాయాసనా విహారం పావిసి.

ఈదిసేసు చ ఠానేసు భగవా నిసిన్నాసనేయేవ అన్తరహితో చిత్తగతియా విహారం పవిసతీతి వేదితబ్బో. యది హి కాయగతియా గచ్ఛేయ్య, సబ్బా పరిసా భగవన్తం పరివారేత్వా గచ్ఛేయ్య, సా ఏకవారం భిన్నా పున దుస్సన్నిపాతా భవేయ్యాతి భగవా చిత్తగతియా ఏవ పావిసి.

౩౧. ఏవం పవిట్ఠే పన భగవతి భగవతో అధిప్పాయానురూపం తం ధమ్మం థోమేతుకామో **తత్ర ఖో ఆయస్మా సారిపుత్తో…పే….ఏతదవోచ**. తత్థ **ఆయస్మా**తి పియవచనమేతం. **సారిపుత్తో**తి తస్స థేరస్స నామం, తఞ్చ ఖో మాతితో, న పితితో. రూపసారియా హి బ్రాహ్మణియా సో పుత్తో, తస్మా సారిపుత్తోతి వుచ్చతి. **అచిరపక్కన్తస్సా**తి పక్కన్తస్స సతో నచిరేన. **ఆవుసో, భిక్ఖవే**తి ఏత్థ పన బుద్ధా భగవన్తో సావకే ఆలపన్తా భిక్ఖవేతి ఆలపన్తి. సావకా పన బుద్ధేహి సదిసా మా హోమాతి ఆవుసోతి పఠమం వత్వా పచ్ఛా భిక్ఖవేతి భణన్తి. బుద్ధేహి చ ఆలపితో భిక్ఖుసఙ్ఘో భదన్తేతి పటివచనం దేతి, సావకేహి ఆవుసోతి.

కిత్తావతా ను ఖో, ఆవుసోతి ఏత్థ **కిత్తావతా**తి పరిచ్ఛేదవచనం, కిత్తకేనాతి వుత్తం హోతి. **ను**కారో పుచ్ఛాయం. **ఖో**కారో నిపాతమత్తం. **సత్థు పవివిత్తస్స విహరతో**తి, తీహి వివేకేహి కాయచిత్తఉపధివివేకేహి సత్థునో విహరన్తస్స. **వివేకం నానుసిక్ఖన్తీ**తి తిణ్ణం వివేకానం అఞ్ఞతరమ్పి నానుసిక్ఖన్తి, ఆమిసదాయాదావ హోన్తీతి ఇమమత్థం ఆయస్మా సారిపుత్తో భిక్ఖూ పుచ్ఛి. ఏస నయో సుక్కపక్ఖేపి.

ఏవం వుత్తే తమత్థం సోతుకామా భిక్ఖూ **దూరతోపి ఖో**తిఆదిమాహంసు. తత్థ **దూరతోపీ**తి తిరోరట్ఠతోపి తిరోజనపదతోపి అనేకయోజనగణనతోపీతి వుత్తం హోతి. **సన్తికే**తి సమీపే. **అఞ్ఞాతు**న్తి జానితుం బుజ్ఝితుం. **ఆయస్మన్తంయేవ సారిపుత్తం పటిభాతూ**తి ఆయస్మతోయేవ సారిపుత్తస్స భాగో హోతు, ఆయస్మా పన సారిపుత్తో అత్తనో భాగం కత్వా విభజతూతి వుత్తం హోతి. ఆయస్మతో హి భాగో యదిదం అత్థక్ఖానం, అమ్హాకం పన సవనం భాగోతి అయమేత్థ అధిప్పాయో, ఏవం సద్దలక్ఖణేన సమేతి. కేచి పన భణన్తి “పటిభాతూతి దిస్సతూ”తి. అపరే “ఉపట్ఠాతూ”తి. **ధారేస్సన్తీ**తి ఉగ్గహేస్సన్తి పరియాపుణిస్సన్తి. తతో నేసం కథేతుకామో థేరో **తేన హీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **తేనా**తి కారణవచనం. **హి**కారో నిపాతో. యస్మా సోతుకామాత్థ, యస్మా

చ మయ్హం భారం ఆరోపయిత్థ, తస్మా సుణాథాతి వుత్తం హోతి. తేపి భిక్ఖూ థేరస్స వచనం సమ్పటిచ్ఛింసు, తేనాహ "ఏవమావుసోతి…పే॰…పచ్చస్సోసు"న్తి.

అథ నేసం, ఆమిసదాయాదం గరహన్తేన భగవతా "తుమ్హేపి తేన ఆదియా భవేయ్యాథా"తి ఏకేనేవాకారేన వుత్తమత్థం తీహి ఆకారేహి దస్సేన్తో ఆయస్మా సారిపుత్తో ఏతదవోచ – "ఇధావుసో , సత్థు పవివిత్తస్స విహరతో…పే॰… ఏత్తావతా ఖో, ఆవుసో, సత్థు పవివిత్తస్స విహరతో సావకా వివేకం నానుసిక్ఖన్తీ"తి.

ఏత్తావతా యఞ్చ భగవా ఆమిసదాయాదపటిపదం గరహన్తో "తుమ్హేపి తేన ఆదియా భవేయ్యాథా"తి ఆహ, యఞ్చ అత్తనా పుచ్ఛం పుచ్ఛి "కిత్తావతా ను ఖో…పే॰… నానుసిక్ఖన్తీ"తి, తస్స విత్థారతో అత్థో సువిభత్తో హోతి. సో చ ఖో భగవతో ఆదియభావం అనామసిత్వావ. భగవతోయేవ హి యుత్తం సావకే అనుగ్గణ్హన్తస్స "అహమ్పి తేన ఆదియో భవిస్సామీ"తి వత్తుం, న సావకానం. ఏస నయో సుక్కపక్ఖేపి, అయం తావేత్థ అనుసన్ధిక్కమయోజనా.

అయం పనత్థవణ్ణనా **ఇధాతి** ఇమస్మిం సాసనే, **సత్థు పవివిత్తస్సాతి** సత్థునో తీహి వివేకేహి అచ్చన్తపవివిత్తస్స. **వివేకం నానుసిక్ఖన్తీతి** కాయవివేకం నానుసిక్ఖన్తి, న పరిపూరేన్తీతి వుత్తం హోతి. యది పన తివిధం వివేకం సన్ధాయ వదేయ్య, పుచ్ఛాయ అవిసేసో సియా. బ్యాకరణపక్ఖో హి అయం. తస్మా ఇమినా పదేన కాయవివేకం, "యేసఞ్చ ధమ్మాన"న్తిఆదినా చిత్తవివేకం, "బాహులికా"తిఆదినా ఉపధివివేకఞ్చ దస్సేతీతి ఏవమేత్థ సఙ్ఖేపతో అత్థో వేదితబ్బో.

యేసఞ్చ ధమ్మానన్తి లోభాదయో సన్ధాయాహ, యే పరతో "తత్రావుసో లోభో చ పాపకో"తిఆదినా నయేన వక్ఖతి. **నప్పజహన్తీతి** న పరిచ్చజన్తి, చిత్తవివేకం న పరిపూరేన్తీతి వుత్తం హోతి. **బాహులికాతి** చీవరాదిబాహుల్లాయ పటిపన్నా. సాసనం సిథిలం గణ్హన్తీతి **సాథలికా. ఓక్కమనే పుబ్బఙ్గమాతి** ఏత్థ **ఓక్కమనం** వుచ్చన్తి అవగమనట్ఠేన పఞ్చ నీవరణాని, తేన పఞ్చనీవరణపుబ్బఙ్గమాతి వుత్తం హోతి. **పవివేకేతి** ఉపధివివేకే నిబ్బానే. **నిక్ఖిత్తధురాతి** ఓరోపితధురా, తదధిగమాయ ఆరమ్భమ్పి అకురుమానాతి, ఏత్తావతా ఉపధివివేకం న పరిపూరేన్తీతి వుత్తం హోతి.

ఏత్తావతా అనియమేనేవ వత్వా ఇదాని దేసనం నియమేన్తో "తత్రావుసో"తిఆదిమాహ. కస్మా? సావకా "తీహి ఠానేహీ"తి ఏవఞ్హి అనియమేత్వావ వుచ్చమానే "కమ్పి మఞ్ఞే భణతి , న అమ్హే"తి ఉదాసినాపి హోన్తి. "థేరా నవా మజ్ఝిమా"తి ఏవం పన నియమేత్వా వుచ్చమానే అమ్హే భణతీతి ఆదరం కరోన్తి . యథా రఞ్ఞా "అమచ్చేహి నగరవీథియో సోధేతబ్బా"తి వుత్తేపి "కేన ను ఖో సోధేతబ్బా"తి మఞ్ఞమానా న సోధేన్తి, అత్తనో అత్తనో ఘరద్వారం సోధేతబ్బన్తి పన భేరియా నిక్ఖన్తాయ సబ్బే ముహుత్తేన సోధేన్తి చ అలఙ్కరోన్తి చ, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం.

తత్థ **తత్రాతి** తేసు సావకేసు. **థేరాతి** దసవస్సే ఉపాదాయ వుచ్చన్తి. **తీహి ఠానేహీతి** తీహి కారణేహి. అయఞ్హి ఠానసద్దో ఇస్సరియట్ఠితిఖణకారణేసు దిస్సతి. "కిం పనాయస్మా దేవానమిన్దో కమ్మం కత్వా ఇమం ఠానం పత్తో"తిఆదీసు హి ఇస్సరియే దిస్సతి. "ఠానకుసలో హోతి అక్ఖణవేధీ"తిఆదీసు ఠితియం. "ఠానసోపేతం తథాగతం పటిభాతీ"తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౮౭) ఖణే. "ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో"తిఆదీసు (విభ॰ ౮౦౯; మ॰ ని॰ ౧.౧౪౮) కారణే. ఇధ పన కారణేయేవ. కారణఞ్హి యస్మా తత్థ ఫలం తిట్ఠతి తదాయత్తవుత్తిభావేన, తస్మా ఠానన్తి వుచ్చతి.

ఇమినా పఠమేన ఠానేన థేరా భిక్ఖూ గారయ్హాతి ఏత్థ **గారయ్హాతి** గరహితబ్బా. **థేరా** నామ సమానా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని న ఉపేన్తి, గామన్తసేనాసనం న ముఞ్చన్తి, సఙ్గణికారామతం వడ్ఢేన్తా విహరన్తి, కాయవివేకమ్పి న పరిపూరేన్తి, నవమజ్ఝిమకాలే కీదిసా అహేసున్తి ఏవం నిన్దితబ్బా హోన్తి, ఇమం నిన్దం ఆవుసో లభన్తీతి దస్సేతి. **దుతియేన ఠానేనాతి** ఏత్థాపి ఇమే నామ ఆవుసో థేరాపి సమానా యేసం ధమ్మానం సత్థా పహానమాహ, తే లోభాదిధమ్మే న జహన్తి, అచ్ఛరాసఙ్ఘాతమత్తమ్పి ఏకమన్తం నిసీదిత్వా చిత్తేకగ్గతం న లభన్తి, నవమజ్ఝిమకాలే కీదిసా అహేసున్తి ఏవం నిన్దితబ్బా హోన్తి, ఇమం నిన్దం ఆవుసో లభన్తీతి దస్సేతీతి ఏవం యోజనా కాతబ్బా. **తతియేన ఠానేనాతి** ఏత్థాపి ఇమే నామావుసో, థేరాపి సమానా ఇతరీతరేన న యాపేన్తి, చీవరపత్తసేనాసనపూతికాయమణ్డనానుయోగమనుయుత్తా విహరన్తి ఉపధివివేకం అపూరయమానా, నవమజ్ఝిమకాలే కీదిసా అహేసున్తి ఏవం నిన్దితబ్బా హోన్తి, ఇమం నిన్దం, ఆవుసో, లభన్తీతి దస్సేతీతి ఏవం యోజనా వేదితబ్బా. ఏస నయో మజ్ఝిమనవవారేసు.

అయం పన విసేసో. **మజ్ఝిమాతి** పఞ్చవస్సే ఉపాదాయ యావ నవ వస్సా వుచ్చన్తి. **నవాతి** ఊనపఞ్చవస్సా వుచ్చన్తి. యథా చ తత్థ నవమజ్ఝిమకాలే కీదిసా అహేసున్తి వుత్తం, ఏవమిధ నవకాలే కీదిసా అహేసుం, థేరకాలే కీదిసా భవిస్సన్తి, మజ్ఝిమథేరకాలే కీదిసా భవిస్సన్తీతి వత్వా యోజేతబ్బం.

౩౨. ఇమస్మిఞ్చ కణ్హపక్ఖే వుత్తపచ్చనీకనయేన సుక్కపక్ఖే అత్థో వేదితబ్బో. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో. ఇమే వత థేరాపి సమానా యోజనపరమ్పరాయ అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని సేవన్తి, గామన్తసేనాసనం ఉపగన్తుం యుత్తకాలేపి న ఉపగచ్ఛన్తి, ఏవం జిణ్ణసరీరాపి ఆరద్ధవీరియా పచ్చయదాయకానం పసాదం జనేన్తి, నవమజ్ఝిమకాలే కీదిసా అహేసున్తి ఇమినా పఠమేన ఠానేన థేరా పాసంసా భవన్తి, పసంసం లభన్తి. లోభాదయో పహాయ చిత్తవివేకం పూరేన్తి, అయమ్పి మహాథేరో సద్ధివిహారికఅన్తేవాసికపరివారితో హుత్వా నిసీదితుం యుత్తకాలేపి ఈదిసేపి వయే వత్తమానే భత్తకిచ్చం కత్వా పవిట్ఠో సాయం నిక్ఖమతి, సాయం పవిట్ఠో పాతో నిక్ఖమతి, కసిణపరికమ్మం కరోతి, సమాపత్తియో నిబ్బత్తేతి, మగ్గఫలాని అధిగచ్ఛతి, సబ్బథాపి చిత్తవివేకం పూరేతీతి ఇమినా దుతియేన ఠానేన థేరా భిక్ఖూ పాసంసా భవన్తి, పసంసం లభన్తి. యస్మిం కాలే థేరస్స పట్టదుకూలకోసేయ్యాదీని సుఖసమ్ఫస్సాని లహుచీవరాదీని యుత్తాని, తస్మిమ్పి నామ కాలే అయం మహాథేరో పంసుకూలాని ధారేతి, అసిథిలం సాసనం గహేత్వా విగతనీవరణో ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా ఉపధివివేకం పరిపూరయమానో విహరతి, నవమజ్ఝిమకాలే కీదిసో అహోసీతి ఇమినా తతియేన ఠానేన థేరా పాసంసా భవన్తి, పసంసం లభన్తీతి. ఏస నయో మజ్ఝిమనవవారేసు.

౩౩. తత్రావుసోతి కో అనుసన్ధి, ఏవం నవహాకారేహి ఆమిసదాయాదపటిపదం గరహన్తో, నవహి ధమ్మదాయాదపటిపదం థోమేన్తో, అట్ఠారసహాకారేహి దేసనం నిట్ఠాపేత్వా, యే తే “యేసఞ్చ ధమ్మానం సత్థా పహానమాహ, తే చ ధమ్మే న పజహన్తీ”తి ఏవం పహాతబ్బధమ్మా వుత్తా. తే సరూపతో “ఇమే తే”తి దస్సేతుమిదం “తత్రావుసో, లోభో చా”తిఆదిమాహ, అయం అనుసన్ధి.

అపిచ హేట్ఠా పరియాయేనేవ ధమ్మో కథితో. ఆమిసం పన పరియాయేనపి నిప్పరియాయేనపి కథితం. ఇదాని నిప్పరియాయధమ్మం లోకుత్తరమగ్గం కథేతుమిదమాహ. అయం పేత్థ అనుసన్ధి.

తత్థ **తత్రాతి** అతీతదేసనానిదస్సనం, "సత్థు పవివిత్తస్స విహరతో సావకా వివేకం నానుసిక్ఖన్తీ"తిఆదినా నయేన వుత్తదేసనాయన్తి వుత్తం హోతి. **లోభో చ పాపకో, దోసో చ పాపకోతి** ఇమే ద్వే ధమ్మా పాపకా లామకా, ఇమే పహాతబ్బాతి దస్సేతి. తత్థ లుబ్భనలక్ఖణో **లోభో**. దుస్సనలక్ఖణో **దోసో**. తేసు లోభో ఆమిసదాయాదస్స పచ్చయానం లాభే హోతి, దోసో అలాభే. లోభేన అలద్ధం పత్థేతి, దోసేన అలభన్తో విఘాతవా హోతి. లోభో చ దేయ్యధమ్మే హోతి, దోసో అదాయకే వా అమనుఞ్ఞదాయకే వా. లోభేన నవతణ్హామూలకే ధమ్మే పరిపూరేతి, దోసేన పఞ్చ మచ్ఛరియాని.

ఇదాని తేసం పహానూపాయం దస్సేన్తో **లోభస్స చ పహానాయా**తిఆదిమాహ. తస్సత్థో, తస్స పన పాపకస్స లోభస్స చ దోసస్స చ పహానాయ. **అత్థి మజ్ఝిమా పటిపదా**తి మగ్గం సన్ధాయ ఇదం వుత్తం. మగ్గో హి లోభో ఏకో అన్తో, దోసో ఏకో అన్తోతి ఏతే ద్వే అన్తే న ఉపేతి, న ఉపగచ్ఛతి, విముత్తో ఏతేహి అన్తేహి, తస్మా "మజ్ఝిమా పటిపదా"తి వుచ్చతి. ఏతేసం మజ్ఝే భవత్తా "**మజ్ఝిమా,** పటిపజ్జితబ్బతో చ **పటిపదా**తి. తథా కామసుఖల్లికానుయోగో ఏకో అన్తో, అత్తకిలమథానుయోగో ఏకో అన్తో, సస్సతం ఏకో అన్తో, ఉచ్ఛేదో ఏకో అన్తోతి పురిమనయేనేవ విత్థారేతబ్బం.

చక్ఖుకరణీతిఆదీహి పన తమేవ పటిపదం థోమేతి. సా హి సచ్చానం దస్సనాయ సంవత్తతి దస్సనపరిణాయకట్ఠేనాతి **చక్ఖుకరణీ**. సచ్చానం ఞాణాయ సంవత్తతి విదితకరణట్ఠేనాతి **ఞాణకరణీ**. రాగాదీనఞ్చ వూపసమనతో **ఉపసమాయ సంవత్తతి**. చతున్నమ్పి సచ్చానం అభిఞ్ఞేయ్యభావదస్సనతో **అభిఞ్ఞాయ సంవత్తతి. సమ్బోధో**తి మగ్గో, తస్సత్థాయ సంవత్తనతో **సమ్బోధాయ సంవత్తతి**. మగ్గోయేవ హి మగ్గత్థాయ సంవత్తతి మగ్గేన కాతబ్బకిచ్చకరణతో. **నిబ్బానం** నామ అప్పచ్చయం తస్స పన సచ్ఛికిరియాయ పచ్చక్ఖకమ్మాయ సంవత్తనతో **నిబ్బానాయ సంవత్తతీ**తి వుచ్చతి. అయమేత్థ సారో. ఇతో అఞ్ఞథా వణ్ణనా పపఞ్చా.

ఇదాని తం మజ్ఝిమం పటిపదం సరూపతో దస్సేతుకామో "కతమా చ సా"తి పుచ్ఛిత్వా "అయమేవా"తిఆదినా నయేన విస్సజ్జేతి.

తత్థ **అయమేవా**తి అవధారణవచనం, అఞ్ఞమగ్గప్పటిసేధనత్థం, బుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం సాధారణభావదస్సనత్థఞ్చ. వుత్తఞ్హేతం "ఏసేవ మగ్గో నత్థఞ్ఞో దస్సనస్స విసుద్ధియా"తి (ధ. ప. ౨౭౪). స్వాయం కిలేసానం ఆరకత్తాపి **అరియో**. అరిపహానాయ సంవత్తతీతిపి అరియేన దేసితోతిపి అరియభావప్పటిలాభాయ సంవత్తతీతిపి అరియో. అట్ఠహి అఙ్గేహి ఉపేతత్తా **అట్ఠఙ్గికో,** న చ అఙ్గవినిముత్తో పఞ్చఙ్గికతూరియాదీని వియ. కిలేసే మారేన్తో గచ్ఛతి, మగ్గతి వా నిబ్బానం, మగ్గీయతి వా నిబ్బానత్థికేహి, గమ్మతి వా తేహి పటిపజ్జీయతీతి **మగ్గో. సేయ్యథిద**న్తి నిపాతో, తస్స కతమో సో ఇతి చేతి అత్థో, కతమాని వా తాని అట్ఠఙ్గానీతి. ఏకమేకఞ్హి అఙ్గం మగ్గోయేవ. యథాహ "సమ్మాదిట్ఠి మగ్గో చేవ హేతు చా"తి (ధ. స. ౧౦౩౯). పోరాణాపి భణన్తి – "దస్సనమగ్గో సమ్మాదిట్ఠి, అభినిరోపనమగ్గో సమ్మాసఙ్కప్పో…పే…. అవిక్ఖేపమగ్గో సమ్మాసమాధీ"తి.

సమ్మాదిట్ఠాదీసు చేతేసు సమ్మా దస్సనలక్ఖణా **సమ్మాదిట్ఠి**. సమ్మా అభినిరోపనలక్ఖణో **సమ్మాసఙ్కప్పో**. సమ్మా పరిగ్గహలక్ఖణా **సమ్మావాచా**. సమ్మా సముట్ఠానలక్ఖణో **సమ్మాకమ్మన్తో**. సమ్మా వోదానలక్ఖణో **సమ్మాఆజీవో**. సమ్మా పగ్గహలక్ఖణో **సమ్మావాయామో**. సమ్మా ఉపట్ఠానలక్ఖణా **సమ్మాసతి**. సమ్మా సమాధానలక్ఖణో **సమ్మాసమాధి**. నిబ్బచనమ్పి నేసం సమ్మా పస్సతీతి **సమ్మాదిట్ఠీ**తి ఏతేనేవ నయేన వేదితబ్బం.

తత్థ సమ్మాదిట్ఠి ఉప్పజ్జమానా మిచ్ఛాదిట్ఠిం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ అవిజ్జఞ్చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ పస్సతి, తే చ ఖో అసమ్మోహతో, నో ఆరమ్మణతో, తస్మా "సమ్మాదిట్ఠీ"తి వుచ్చతి.

సమ్మాసఙ్కప్పో మిచ్ఛాసఙ్కప్పం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా అభినిరోపేతి, తస్మా "సమ్మాసఙ్కప్పో"తి వుచ్చతి.

సమ్మావాచా మిచ్ఛావాచం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా పరిగ్గణ్హాతి, తస్మా "సమ్మావాచా"తి వుచ్చతి.

సమ్మాకమ్మన్తో మిచ్ఛాకమ్మన్తం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా సముట్ఠాపేతి, తస్మా "సమ్మాకమ్మన్తో"తి వుచ్చతి.

సమ్మాఆజీవో మిచ్ఛాఆజీవం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా వోదాపేతి, తస్మా "సమ్మాఆజీవో"తి వుచ్చతి.

సమ్మావాయామో మిచ్ఛావాయామం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ కోసజ్జఞ్చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా పగ్గణ్హాతి, తస్మా "సమ్మావాయామో"తి వుచ్చతి.

సమ్మాసతి మిచ్ఛాసతిం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా ఉపట్ఠాపేతి, తస్మా "సమ్మాసతీ"తి వుచ్చతి.

సమ్మాసమాధి మిచ్ఛాసమాధిం తప్పచ్చనీయకిలేసే చ ఉద్ధచ్చఞ్చ పజహతి, నిబ్బానఞ్చ ఆరమ్మణం కరోతి, సమ్పయుత్తధమ్మే చ సమ్మా సమాధియతి, తస్మా "సమ్మాసమాధీ"తి వుచ్చతి.

ఇదాని **అయం ఖో సా, ఆవుసో**తి తమేవ పటిపదం నిగమేన్తో ఆహ. తస్సత్థో, య్వాయం చత్తారోపి లోకుత్తరమగ్గే ఏకతో కత్వా కథితో "అట్ఠఙ్గికో మగ్గో", అయం ఖో సా, ఆవుసో...పే.... నిబ్బానాయ సంవత్తతీతి.

ఏవం పహాతబ్బధమ్మేసు లోభదోసే తప్పహానుపాయఞ్చ దస్సేత్వా ఇదాని అఞ్ఞేపి పహాతబ్బధమ్మే తేసం పహానుపాయఞ్చ దస్సేన్తో **తత్రావుసో, కోధో చా**తిఆదిమాహ. తత్థ కుజ్ఝనలక్ఖణో **కోధో,** చణ్డిక్కలక్ఖణో వా, ఆఘాతకరణరసో, దుస్సనపచ్చుపట్ఠానో. ఉపనన్ధనలక్ఖణో **ఉపనాహో,** వేర అప్పటినిస్సజ్జనరసో, కోధానుపబన్ధభావపచ్చుపట్ఠానో. వుత్తఞ్చేతం – "పుబ్బకాలే కోధో, అపరకాలే ఉపనాహో"తిఆది (విభ. ౮౯౧).

పరగుణమక్ఖనలక్ఖణో **మక్ఖో,** తేసం వినాసనరసో, తదవచ్ఛాదనపచ్చుపట్ఠానో. యుగగ్గాహలక్ఖణో **పళాసో,** పరగుణేహి అత్తనో గుణానం సమీకరణరసో, పరేసం గుణప్పమాణేన ఉపట్ఠానపచ్చుపట్ఠానో.

పరసమ్పత్తిఖీయనలక్ఖణా **ఇస్సా,** తస్సా అక్ఖమనలక్ఖణా వా, తత్థ అనభిరతిరసా, తతో విముఖభావపచ్చుపట్ఠానా. అత్తనో సమ్పత్తినిగూహనలక్ఖణం **మచ్ఛేరం,** అత్తనో సమ్పత్తియా పరేహి సాధారణభావఅసుఖాయనరసం,

సఙ్కోచనపచ్చుపట్ఠానం.

కతపాపపటిచ్ఛాదనలక్ఖణా **మాయా,** తస్స నిగూహనరసా, తదావరణపచ్చుపట్ఠానా. అత్తనో అవిజ్జమానగుణపకాసనలక్ఖణం **సాఠేయ్యం,** తేసం సముదాహరణరసం, సరీరాకారేహిపి తేసం విభూతకరణపచ్చుపట్ఠానం.

చిత్తస్స ఉద్ధుమాతభావలక్ఖణో **థమ్భో,** అప్పతిస్సయవుత్తిరసో, అమద్దవతాపచ్చుపట్ఠానో. కరణుత్తరియలక్ఖణో **సారమ్భో,** విపచ్చనీకతారసో, అగారవపచ్చుపట్ఠానో.

ఉణ్ణతిలక్ఖణో **మానో,** అహంకారరసో, ఉద్ధుమాతభావపచ్చుపట్ఠానో. అబ్భుణ్ణతిలక్ఖణో **అతిమానో,** అతివియ అహఙ్కారరసో. అచ్చుద్ధుమాతభావపచ్చుపట్ఠానో.

మత్తభావలక్ఖణో **మదో,** మదగ్గాహణరసో, ఉమ్మాదపచ్చుపట్ఠానో. పఞ్చసు కామగుణేసు చిత్తవోస్సగ్గలక్ఖణో **పమాదో,** వోస్సగ్గానుప్పదానరసో, సతివిప్పవాసపచ్చుపట్ఠానోతి ఏవం ఇమేసం ధమ్మానం లక్ఖణాదీని వేదితబ్బాని. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారో పన "తత్థ కతమో కోధో"తిఆదినా **విభఙ్గే** (విభ॰ ౮౯౧) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

విసేసతో చేత్థ ఆమిసదాయాదో అత్తనా అలభన్తో అఞ్ఞస్స లాభినో కుజ్ఝతి, తస్స సకిం ఉప్పన్నో కోధో **కోధో**యేవ, తతుత్తరి **ఉపనాహో**. సో ఏవం కుద్ధో ఉపనయ్హన్తో చ సన్తేపి అఞ్ఞస్స లాభినో గుణే మక్ఖేతి, అహమ్పి తాదిసోతి చ యుగగ్గాహం గణ్హాతి, అయమస్స మక్ఖో చ పళాసో చ, ఏవం మక్ఖీ పళాసీ తస్స లాభసక్కారాదీసు కిం ఇమస్స ఇమినాతి ఇస్సతి పదుస్సతి, అయమస్స **ఇస్సా**. సచే పనస్స కాచి సమ్పత్తి హోతి, తస్సా తేన సాధారణభావం న సహతి, ఇదమస్స **మచ్ఛేరం**. లాభహేతు ఖో పన అత్తనో సన్తేపి దోసే పటిచ్ఛాదేతి, అయమస్స **మాయా**. అసన్తేపి గుణే పకాసేతి. ఇదమస్స **సాఠేయ్యం**. సో ఏవం పటిపన్నో సచే యథాధిప్పాయం లాభం లభతి, తేన థద్ధో హోతి అముదుచిత్తో, నయిదం ఏవం కాతబ్బన్తి ఓవదితుం అసక్కుణేయ్యో, అయమస్స **థమ్భో**. సచే పన నం కోచి కిఞ్చి వదతి "నయిదం ఏవం కాతబ్బ"న్తి, తేన సారద్ధచిత్తో హోతి భాకుటికముఖో "కో మే త్వ"న్తి పసయ్హ భాణీ, అయమస్స **సారమ్భో**. తతో థమ్భేన "అహమేవ సేయ్యో"తి అత్తానం మఞ్ఞన్తో మానీ హోతి. సారమ్భేన "కే ఇమే"తి పరే అతిమఞ్ఞన్తో అతిమానీ, అయమస్స **మానో** చ **అతిమానో** చ. సో తేహి మానాతిమానేహి జాతిమదాదిఅనేకరూపం మదం జనేతి. మత్తో సమానో కామగుణాదిభేదేసు వత్థూసు పమజ్జతి, అయమస్స **మదో** చ **పమాదో** చాతి.

ఏవం ఆమిసదాయాదో అపరిముత్తో హోతి ఇమేహి పాపకేహి ధమ్మేహి అఞ్ఞేహి చ ఏవరూపేహి. ఏవం తావేత్థ పహాతబ్బధమ్మా వేదితబ్బా. పహానుపాయో పాఠతో చ అత్థతో చ సబ్బత్థ నిబ్బిసేసోయేవ.

ఞాణపరిచయపాటవత్థం పనేత్థ అయం భేదో చ కమో చ భావనానయో చ వేదితబ్బో. తత్థ **భేదో** తావ, అయఞ్హి మజ్ఝిమా పటిపదా కదాచి అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో హోతి, కదాచి సత్తఙ్గికో. అయఞ్హి లోకుత్తరపఠమజ్ఝానవసేన ఉప్పజ్జమానో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో హోతి, అవసేసజ్ఝానవసేన సత్తఙ్గికో. ఉక్కట్ఠనిద్దేసతో పనిధ అట్ఠఙ్గికోతి వుత్తో. ఇతో పరఞ్హి మగ్గఙ్గం నత్థి. ఏవం తావేత్థ భేదో వేదితబ్బో.

యస్మా పన సబ్బకుసలానం సమ్మాదిట్ఠి సేట్ఠా, యథాహ "పఞ్ఞా హి సేట్ఠా కుసలా వదన్తీ"తి (జా. ౨.౧౭.౮౧). కుసలవారే చ పుబ్బఙ్గమా, యథాహ "కథఞ్చ, భిక్ఖవే, సమ్మాదిట్ఠి పుబ్బఙ్గమా హోతి, సమ్మాదిట్ఠిం సమ్మాదిట్ఠీతి పజానాతి, మిచ్ఛాదిట్ఠిం మిచ్ఛాదిట్ఠీతి పజానాతీ"తి (మ. ని. ౩.౧౩౬) విత్థారో. యథా చాహ "విజ్జా చ ఖో, భిక్ఖవే, పుబ్బఙ్గమా కుసలానం ధమ్మానం సమాపత్తియా"తి. తప్పభవాభినిబ్బత్తాని సేసఙ్గాని, యథాహ "సమ్మాదిట్ఠిస్స సమ్మాసఙ్కప్పో పహోతి...పే.... సమ్మాసతిస్స సమ్మాసమాధి పహోతీ"తి (మ. ని. ౩.౧౪౧). తస్మా ఇమినా కమేన ఏతాని అఙ్గాని వుత్తానీతి ఏవమేత్థ **కమో** వేదితబ్బో.

భావనానయోతి కోచి సమథపుబ్బఙ్గమం విపస్సనం భావేతి, కోచి విపస్సనాపుబ్బఙ్గమం సమథం. కథం? ఇధేకచ్చో పఠమం ఉపచారసమాధిం వా అప్పనాసమాధిం వా ఉప్పాదేతి, అయం సమథో; సో తఞ్చ తంసమ్పయుత్తే చ ధమ్మే అనిచ్చాదీహి విపస్సతి, అయం విపస్సనా. ఇతి పఠమం సమథో, పచ్ఛా విపస్సనా. తేన వుచ్చతి "సమథపుబ్బఙ్గమం విపస్సనం భావేతీ"తి. తస్స సమథపుబ్బఙ్గమం విపస్సనం భావయతో మగ్గో సఞ్జాయతి, సో తం మగ్గం ఆసేవతి భావేతి బహులీకరోతి, తస్స తం మగ్గం ఆసేవతో భావయతో బహులీకరోతో సంయోజనాని పహీయన్తి, అనుసయా బ్యన్తీహోన్తి, ఏవం సమథపుబ్బఙ్గమం విపస్సనం భావేతి.

ఇధ పనేకచ్చో వుత్తప్పకారం సమథం అనుప్పాదేత్వావ పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధే అనిచ్చాదీహి విపస్సతి, అయం విపస్సనా. తస్స విపస్సనాపారిపూరియా తత్థ జాతానం ధమ్మానం వోస్సగ్గారమ్మణతో ఉప్పజ్జతి చిత్తస్స ఏకగ్గతా, అయం సమథో. ఇతి పఠమం విపస్సనా పచ్ఛా సమథో. తేన వుచ్చతి "విపస్సనాపుబ్బఙ్గమం సమథం భావేతీ"తి. తస్స విపస్సనాపుబ్బఙ్గమం సమథం భావయతో మగ్గో సఞ్జాయతి, సో తం మగ్గం ఆసేవతి...పే.... బహులీకరోతి, తస్స తం మగ్గం ఆసేవతో...పే.... అనుసయా బ్యన్తీహోన్తి (అ. ని. ౪.౧౭౦; పటి. మ. ౨.౧), ఏవం విపస్సనాపుబ్బఙ్గమం సమథం భావేతి.

సమథపుబ్బఙ్గమం పన విపస్సనం భావయతోపి విపస్సనాపుబ్బఙ్గమం సమథం భావయతోపి లోకుత్తరమగ్గక్ఖణే సమథవిపస్సనా యుగనద్ధావ హోన్తి. ఏవమేత్థ భావనానయో వేదితబ్బోతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

ధమ్మదాయాదసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. భయభేరవసుత్తవణ్ణనా

౩౪. ఏవం మే సుతన్తి భయభేరవసుత్తం. తత్రాయం అపుబ్బపదవణ్ణనా – **అథాతి** అవిచ్ఛేదనత్థే నిపాతో. **ఖోతి** అవధారణత్థే, భగవతో సావత్థియం విహారే అవిచ్ఛిన్నేయేవాతి వుత్తం హోతి. **జాణుస్సోణీతి** నేతం తస్స మాతాపితూహి కతనామం, అపిచ ఖో ఠానన్తరపటిలాభలద్ధం. జాణుస్సోణిట్ఠానం కిర నామేతం పురోహితట్ఠానం, తం తస్స రఞ్ఞా దిన్నం, తస్మా "జానుస్సోణీ"తి వుచ్చతి. బ్రహ్మం అణతీతి **బ్రాహ్మణో,** మన్తే సజ్ఝాయతీతి అత్థో. ఇదమేవ హి జాతిబ్రాహ్మణానం నిరుత్తివచనం. అరియా పన బాహితపాపత్తా **బ్రాహ్మణాతి** వుచ్చన్తి.

యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీతి యేనాతి భుమ్మత్థే కరణవచనం, తస్మా యత్థ భగవా, తత్థ ఉపసఙ్కమీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. యేన వా కారణేన భగవా దేవమనుస్సేహి ఉపసఙ్కమితబ్బో, తేన కారణేన ఉపసఙ్కమీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. కేన చ కారణేన భగవా ఉపసఙ్కమితబ్బో? నానప్పకారగుణవిసేసాధిగమాధిప్పాయేన, సాదుఫలూపభోగాధిప్పాయేన దిజగణేహి నిచ్చఫలితమహారుక్ఖో వియ.

ఉపసఙ్కమీతి చ గతోతి వుత్తం హోతి. **ఉపసఙ్కమిత్వాతి** ఉపసఙ్కమనపరియోసానదీపనం. అథ వా ఏవం గతో తతో ఆసన్నతరం ఠానం భగవతో సమీపసఙ్ఖాతం గన్త్వాతిపి వుత్తం హోతి. **భగవతా సద్ధిం సమ్మోదీతి** యథా ఖమనీయాదీని పుచ్ఛన్తో భగవా తేన, ఏవం సోపి భగవతా సద్ధిం సమప్పవత్తమోదో అహోసి, సీతోదకం వియ ఉణ్హోదకేన సమ్మోదితం ఏకీభావం అగమాసి. యాయ చ "కచ్చి తే, భో గోతమ, ఖమనీయం, కచ్చి యాపనీయం, కచ్చి భోతో గోతమస్స గోతమసావకానఞ్చ అప్పాబాధం అప్పాతఙ్కం లహుట్ఠానం బలం ఫాసువిహారో"తిఆదికాయ కథాయ సమ్మోది, తం పీతిపామోజ్జసఙ్ఖాతసమ్మోదజననతో సమ్మోదితుం యుత్తభావతో చ **సమ్మోదనీయం,** అత్థబ్యఞ్జనమధురతాయ సుచిరమ్పి కాలం సారేతుం నిరన్తరం పవత్తేతుం అరహరూపతో సరితబ్బభావతో చ **సారాణీయం**. సుయ్యమానసుఖతో చ సమ్మోదనీయం, అనుస్సరియమానసుఖతో చ సారణీయం. తథా బ్యఞ్జనపరిసుద్ధతాయ సమ్మోదనీయం, అత్థపరిసుద్ధతాయ సారణీయన్తి ఏవం అనేకేహి పరియాయేహి సమ్మోదనీయం కథం సారణీయం వీతిసారేత్వా పరియోసాపేత్వా నిట్ఠాపేత్వా యేనత్థేన ఆగతో, తం పుచ్ఛితుకామో ఏకమన్తం నిసీది.

ఏకమన్తన్తి భావనపుంసకనిద్దేసో, "విసమం చన్దిమసూరియా పరివత్తన్తీ"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౭౦) వియ. తస్మా యథా నిసిన్నో ఏకమన్తం నిసిన్నో హోతి, తథా నిసీదీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. భుమ్మత్థే వా ఏతం ఉపయోగవచనం. **నిసీదీతి** ఉపావిసి. పణ్డితా హి పురిసా గరుట్ఠానియం ఉపసఙ్కమిత్వా ఆసనకుసలతాయ ఏకమన్తం నిసీదన్తి, అయఞ్చ నేసం అఞ్ఞతరో, తస్మా ఏకమన్తం నిసీది.

కథం నిసిన్నో పన ఏకమన్తం నిసిన్నో హోతీతి. ఛ నిసజ్జదోసే వజ్జేత్వా. సేయ్యథిదం, అతిదూరం అచ్చాసన్నం ఉపరివాతం ఉన్నతపదేసం అతిసమ్ముఖం అతిపచ్ఛాతి. అతిదూరే నిసిన్నో హి సచే కథేతుకామో హోతి, ఉచ్చాసద్దేన కథేతబ్బం హోతి. అచ్చాసన్నే నిసిన్నో సఙ్ఘట్టనం కరోతి. ఉపరివాతే నిసిన్నో సరీరగన్ధేన బాధతి. ఉన్నతప్పదేసే నిసిన్నో అగారవం పకాసేతి. అతిసమ్ముఖా నిసిన్నో సచే దట్ఠుకామో హోతి, చక్ఖునా చక్ఖుం ఆహచ్చ దట్ఠబ్బం హోతి. అతిపచ్ఛా నిసిన్నో సచే దట్ఠుకామో హోతి, గీవం పసారేత్వా దట్ఠబ్బం హోతి. తస్మా అయమ్పి ఏతే ఛ నిసజ్జదోసే వజ్జేత్వా నిసీది, తేన వుత్తం "ఏకమన్తం నిసీదీ"తి.

యేమేతి యే ఇమే. **కులపుత్తాతి** దువిధా కులపుత్తా జాతికులపుత్తా ఆచారకులపుత్తా. తత్థ "తేన ఖో పన సమయేన రట్ఠపాలో నామ కులపుత్తో తస్మింయేవ థుల్లకోట్ఠికే అగ్గకులస్స పుత్తో"తి (మ॰ ని॰ ౨.౨౯౪) ఏవం ఆగతా ఉచ్చాకులప్పసుతా **జాతికులపుత్తా** నామ. "యే తే కులపుత్తా సద్ధా అగారస్మా అనగారియం పబ్బజితా"తి (మ॰ ని॰ ౩.౭౮) ఏవం ఆగతా పన యత్థ కత్థచి కులే పసుతాపి ఆచారసమ్పన్నా **ఆచారకులపుత్తా** నామ. ఇధ పన ద్వీహిపి కారణేహి కులపుత్తాయేవ.

సద్ధాతి సద్ధాయ. **అగారస్మాతి** అగారతో. **అనగారియన్తి** పబ్బజ్జం భిక్ఖుభావఞ్చ. పబ్బజ్జాపి హి నత్థేత్థ అగారియన్తి **అనగారియా,** అగారస్స హితం కసిగోరక్ఖాదికమ్మమేత్థ నత్థీతి అత్థో. భిక్ఖుపి నత్థేతస్స అగారన్తి అనగారో, అనగారస్స భావో అనగారియం. **పబ్బజితాతి** ఉపగతా, ఏవం సబ్బథాపి అనగారియసఙ్ఖాతం పబ్బజ్జం భిక్ఖుభావం వా ఉపగతాతి వుత్తం హోతి. **పుబ్బఙ్గమోతి** పురతో గామీ నాయకో. **బహుకారోతి** హితకిరియాయ బహూపకారో. **భవం తేసం గోతమో సమాదపేతాతి** తే కులపుత్తే భవం గోతమో అధిసీలాదీని గాహేతా సిక్ఖాపేతా. **సా జనతాతి** సో జనసమూహో. **దిట్ఠానుగతిం ఆపజ్జతీతి** దస్సనానుగతిం పటిపజ్జతి, యన్దిట్ఠికో భవం గోతమో యంఖన్తికో యంరుచికో, తేపి తన్దిట్ఠికా హోన్తి తంఖన్తికా తంరుచికాతి అత్థో.

కస్మా పనాయం ఏవమాహాతి? ఏస కిర పుబ్బే అనేకే కులపుత్తే అగారమజ్ఝే వసన్తే దేవపుత్తే వియ పఞ్చహి కామగుణేహి పరిచారియమానే అన్తో చ బహి చ సుసంవిహితారక్ఖే దిస్వా, తే అపరేన సమయేన భగవతో మధురరసం ధమ్మదేసనం సుత్వా సద్ధాయ ఘరా నిక్ఖమ్మ పబ్బజిత్వా ఘాసచ్ఛాదనపరమతాయ సన్తుట్ఠే ఆరఞ్ఞకేసు సేనాసనేసు కేనచి అరక్ఖియమానేపి అనుస్సఙ్కితాపరిసఙ్కితే హట్ఠపహట్ఠే ఉదగ్గుదగ్గే అద్దస, దిస్వా చ ఇమేసం కులపుత్తానం "అయం ఫాసువిహారో కం నిస్సాయ ఉప్పన్నో"తి చిన్తేన్తో "సమణం గోతమ"న్తి భగవతి పసాదం అలత్థ. సో తం పసాదం నివేదేతుం భగవతో సన్తికం ఆగతో, తస్మా ఏవమాహ.

అథస్స భగవా తం వచనం సమ్పటిచ్ఛన్తో అబ్భనుమోదన్తో చ **ఏవమేతం బ్రాహ్మణాతిఆదిమాహ.** వచనసమ్పటిచ్ఛనానుమోదనత్థోయేవ హి ఏత్థ అయం **ఏవన్తి** నిపాతో. **మమం ఉద్దిస్సాతి** మం ఉద్దిస్స. **సద్ధాతి** సద్ధాయేవ. న ఇణట్టా న భయట్టాతిఆదీని సన్ధాయాహ. ఈదిసానంయేవ హి భగవా పుబ్బఙ్గమో, న ఇతరేసం. **దురభిసమ్భవాని హీతి** సమ్భవితుం దుక్ఖాని దుస్సహాని, న సక్కా అప్పేసక్ఖేహి అజ్ఝోగాహితున్తి వుత్తం హోతి. **అరఞ్ఞవనపత్థానీతి** అరఞ్ఞాని చ వనపత్థాని చ. తత్థ కిఞ్చాపి అభిధమ్మే నిప్పరియాయేన, "నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖిలా సబ్బమేతం అరఞ్ఞ"న్తి వుత్తం, తథాపి యదిదం "పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ"న్తి ఆరఞ్ఞకఙ్గనిప్ఫాదకం సేనాసనం వుత్తం, తదేవ అధిప్పేతన్తి వేదితబ్బం.

వనపత్థన్తి గామన్తం అతిక్కమిత్వా మనుస్సానం అనుపచారట్ఠానం, యత్థ న కసీయతి న వపీయతి. వుత్తమ్పి చేతం "వనపత్థన్తి దూరానమేతం సేనాసనానం అధివచనం, వనపత్థన్తి వనసణ్డానమేతం సేనాసనానం, వనపత్థన్తి భింసనకానమేతం, వనపత్థన్తి సలోమహంసానమేతం, వనపత్థన్తి పరియన్తానమేతం, వనపత్థన్తి న మనుస్సూపచారానమేతం సేనాసనానం అధివచన"న్తి. ఏత్థ చ **పరియన్తానన్తి** ఇమమేకం పరియాయం ఠపేత్వా సేసపరియాయేహి వనపత్థాని వేదితబ్బానీ. **పన్తానీతి** పరియన్తాని అతిదూరాని. **దుక్కరం పవివేకన్తి** కాయవివేకం దుక్కరం. **దురభిరమన్తి** అభిరమితుం న సుఖం. **ఏకత్తేతి** ఏకీభావే. కిం దస్సేతి? కాయవివేకే కతేపి తత్థ చిత్తం అభిరమాపేతుం దుక్కరం. ద్వయంద్వయారామో హి అయం లోకోతి. హరన్తి **మఞ్ఞేతి** హరన్తి వియ ఘసన్తి వియ. **మనోతి** మనం. **సమాధిం అలభమానస్సాతి** ఉపచారసమాధిం వా అప్పనాసమాధిం వా అలభన్తస్స. కిం దస్సేతి? ఈదిసస్స భిక్ఖునో తిణపణ్ణమిగాదిసద్దేహి వివిధేహి చ భింసనకేహి వనాని చిత్తం విక్ఖిపన్తి మఞ్ఞేతి, సబ్బం బ్రాహ్మణో సద్ధాపబ్బజితానం కులపుత్తానం అరఞ్ఞవాసే (విభ॰ ౨౫౯) విమ్హితో ఆహ.

కాయకమ్మన్తవారకథా

౩౫. అథస్స భగవా పురిమనయేనేవ "ఏవమేతం బ్రాహ్మణా"తిఆదీహి తం తం వచనం సమ్పటిచ్ఛిత్వా అబ్భనుమోదిత్వా చ యస్మా సోళససు ఠానేసు ఆరమ్మణపరిగ్గహరహితానంయేవ తాదిసాని సేనాసనాని దురభిసమ్భవాని, న తేసు ఆరమ్మణపరిగ్గాహయుత్తానం, అత్తనా చ బోధిసత్తో సమానో తాదిసో అహోసి, తస్మా అత్తనో తాదిసానం సేనాసనానం దురభిసమ్భవతం దస్సేతుం, **మయ్హమ్పి ఖో**తిఆదిమాహ.

తత్థ **పుబ్బేవ సమ్బోధా**తి సమ్బోధతో పుబ్బేవ, అరియమగ్గప్పత్తితో అపరభాగేయేవాతి వుత్తం హోతి. **అనభిసమ్బుద్ధస్సా**తి అప్పటివిద్ధచతుసచ్చస్స. **బోధిసత్తస్సేవ సతో**తి బుజ్ఝనకసత్తస్సేవ సమ్మాసమ్బోధిం అధిగన్తుం అరహసత్తస్సేవ సతో, బోధియా వా సత్తస్సేవ లగ్గస్సేవ సతో. దీపఙ్కరస్స హి భగవతో పాదమూలే అట్ఠధమ్మసమోధానేన అభినీహారసమిద్ధితో పభుతి తథాగతో బోధియా సత్తో లగ్గో "పత్తబ్బా మయా ఏసా"తి తదధిగమాయ పరక్కమం అముఞ్చన్తోయేవ ఆగతో, తస్మా **బోధిసత్తో**తి వుచ్చతి. **తస్స మయ్హ**న్తి తస్స ఏవం బోధిసత్తస్సేవ సతో మయ్హం. **యే ఖో కేచి సమణా వా బ్రాహ్మణా వా**తి యే కేచి పబ్బజ్జూపగతా వా భోవాదినో వా.

అపరిసుద్ధకాయకమ్మన్తాతి అపరిసుద్ధేన పాణాతిపాతాదినా కాయకమ్మన్తేన సమన్నాగతా. **అపరిసుద్ధకాయకమ్మన్తసన్దోసహేతూ**తి అపరిసుద్ధస్స కాయకమ్మన్తసఙ్ఖాతస్స అత్తనో దోసస్స హేతు, అపరిసుద్ధకాయకమ్మన్తకారణాతి వుత్తం హోతి. **హవే**తి ఏకంసవచనే నిపాతో. **అకుసల**న్తి సావజ్జం అక్ఖేమఞ్చ. **భయభేరవ**న్తి భయఞ్చ భేరవఞ్చ. చిత్తుత్రాసస్స చ భయానకారమ్మణస్స చేతం అధివచనం. తత్ర **భయం** సావజ్జట్ఠేన అకుసలం, **భేరవం** అక్ఖేమట్ఠేనాతి వేదితబ్బం. **అవ్హాయన్తీ**తి పక్కోసన్తి. కథం? తే హి పాణాతిపాతాదీని కత్వా "మయం అయుత్తమకమ్హా, సచే నో తే జానేయ్యుం, యేసం అపరజ్ఝిమ్హా, ఇదాని అనుబన్ధిత్వా అనయబ్యసనం ఆపాదేయ్యు"న్తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గచ్ఛన్తరే వా గుమ్బన్తరే వా నిసీదన్తి. తే "అప్పమత్తకమ్పి తిణసద్దం వా పణ్ణసద్దం వా సుత్వా, ఇదానిమ్హా నట్ఠా"తి తసన్తి విత్తసన్తి, ఆగన్త్వా పరేహి పరివారితా వియ బద్ధా వధితా వియ చ హోన్తి. ఏవం తం భయభేరవం అత్తని సమారోపనట్ఠేన అవ్హాయన్తి పక్కోసన్తి.

న ఖో పనాహం…పే.… పటిసేవామీతి అహం ఖో పన అపరిసుద్ధకాయకమ్మన్తో హుత్వా అరఞ్ఞవనపత్థాని పన్తాని సేనాసనాని న పటిసేవామి. **యే హి వో**తి ఏత్థ **వో**తి నిపాతమత్తం. **అరియా** వుచ్చన్తి బుద్ధా చ బుద్ధసావకా చ. **పరిసుద్ధకాయకమ్మన్తా**తి ఈదిసా హుత్వా. **తేసమహం అఞ్ఞతరో**తి తేసం అహమ్పి ఏకో అఞ్ఞతరో. బోధిసత్తో హి గహట్ఠోపి పబ్బజితోపి పరిసుద్ధకాయకమ్మన్తోవ హోతి. **భియ్యో**తి అతిరేకత్థే నిపాతో. **పల్లోమ**న్తి పన్నలోమతం, ఖేమం సోత్థిభావన్తి అత్థో. **ఆపాది**న్తి ఆపజ్జిం, అతిరేకం సోత్థిభావం అతిరేకేన వా సోత్థిభావమాపజ్జిన్తి వుత్తం హోతి. **అరఞ్ఞే విహారాయా**తి అరఞ్ఞే విహారత్థాయ.

కాయకమ్మన్తవారకథా నిట్ఠితా.

వచీకమ్మన్తవారాదివణ్ణనా

౩౬. ఏస నయో సబ్బత్థ. అయం పన విసేసో, వచీకమ్మన్తవారే తావ **అపరిసుద్ధవచీకమ్మన్తా**తి అపరిసుద్ధేన ముసావాదాదినా వచీకమ్మన్తేన సమన్నాగతా. తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? తే ముసావాదేన పరస్స అత్థం భఞ్జిత్వా,

పిసుణవాచాయ మిత్తభేదం కత్వా ఫరుసవాచాయ పరేసం పరిసమజ్ఝే మమ్మాని తుదిత్వా నిరత్థకవాచాయ పరసత్తానం కమ్మన్తే నాసేత్వా "మయం అయుత్తమకమ్హా, సచే నో తే జానేయ్యుం, యేసం అపరజ్ఝిమ్హా, ఇదాని అనుబన్ధిత్వా అనయబ్యసనం పాపేయ్యు"న్తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గచ్ఛన్తరే వా గుమ్బన్తరే వా నిసీదన్తి. తే "అప్పమత్తకమ్పి తిణసద్దం వా పణ్ణసద్దం వా సుత్వా ఇదానిమ్హా నట్ఠా"తి తసన్తి విత్తసన్తి ఆగన్త్వా పరేహి పరివారితా వియ బద్ధా వధితా వియ చ హోన్తి. ఏవం తం భయభేరవం అత్తని సమారోపనట్ఠేన అవ్హాయన్తి, పక్కోసన్తి.

మనోకమ్మన్తవారే **అపరిసుద్ధమనోకమ్మన్తా**తి అపరిసుద్ధేన అభిజ్ఝాదినా మనోకమ్మన్తేన సమన్నాగతా. తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? తే పరేసం రక్ఖితగోపితేసు భణ్డేసు అభిజ్ఝావిసమలోభం ఉప్పాదేత్వా పరస్స కుజ్ఝిత్వా పరసత్తే మిచ్ఛాదస్సనం గాహాపేత్వా మయం అయుత్తమకమ్హా...పే... అత్తని సమారోపనట్ఠేన అవ్హాయన్తి పక్కోసన్తి.

ఆజీవవారే **అపరిసుద్ధాజీవా**తి అపరిసుద్ధేన వేజ్జకమ్మదూతకమ్మవడ్ఢిపయోగాదినా ఏకవీసతిఅనేసనభేదేన ఆజీవేన సమన్నాగతా. తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? తే ఏవం జీవికం కప్పేత్వా సుణన్తి – "సాసనసోధకా కిర తేపిటకా భిక్ఖూ సాసనం సోధేతుం నిక్ఖన్తా, అజ్జ వా స్వే వా ఇధాగమిస్సన్తీ"తి అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గచ్ఛన్తరే వా...పే... తసన్తి విత్తసన్తి. తే హి ఆగన్త్వా పరివారేత్వా గహితా వియ ఓదాతవత్థనివాసితా వియ చ హోన్తీతి. సేసం తాదిసమేవ.

౩౭. ఇతో పరం **అభిజ్ఝాలూ**తిఆదీసు కిఞ్చాపి అభిజ్ఝాబ్యాపాదా మనోకమ్మన్తేన సఙ్గహితా తథాపి నీవరణవసేన పున వుత్తాతి వేదితబ్బా. తత్థ **అభిజ్ఝాలూ**తి పరభణ్డాదిఅభిజ్ఝాయనసీలా. **కామేసు తిబ్బసారాగా**తి వత్థుకామేసు బహలకిలేసరాగా, తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? తే అవవత్థితారమ్మణా హోన్తి, తేసం అవవత్థితారమ్మణానం అరఞ్ఞే విహరన్తానం దివా దిట్ఠం రత్తిం భయభేరవం హుత్వా ఉపట్ఠాతి – "తే ఆకులచిత్తా అప్పమత్తకేనపి తసన్తి విత్తసన్తి, రజ్జుం వా లతం వా దిస్వా సప్పసఞ్ఞినో హోన్తి, ఖాణుం దిస్వా యక్ఖసఞ్ఞినో, థలం వా పబ్బతం వా దిస్వా హత్థిసఞ్ఞినో సప్పాదీహి అనయబ్యసనం ఆపాదితా వియ హోన్తీ"తి. సేసం తాదిసమేవ.

౩౮. **బ్యాపన్నచిత్తా**తి పకతిభావవిజహనేన విపన్నచిత్తా. కిలేసానుగతస్మిం చిత్తం పకతిభావం విజహతి, పురాణభత్తబ్యఞ్జనం వియ పూతికం హోతి. **పదుట్ఠమనసఙ్కప్పా**తి పదుట్ఠచిత్తసఙ్కప్పా, అభద్రకేన పరేసం అనత్థజనకేన చిత్తసఙ్కప్పేన సమన్నాగతాతి వుత్తం హోతి. తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? భయభేరవావ్హాయనం ఇతో పభుతి అభిజ్ఝాలువారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. యత్థ పన విసేసో భవిస్సతి, తత్థ వక్ఖామ. **న ఖో పనాహం బ్యాపన్నచిత్తో**తి ఏత్థ పన మేత్తచిత్తో అహం హితచిత్తోతి దస్సేతి, ఈదిసా హి బోధిసత్తా హోన్తి. ఏవం సబ్బత్థ వుత్తదోసపటిపక్ఖవసేన బోధిసత్తస్స గుణా వణ్ణేతబ్బా.

౩౯. **థినమిద్ధపరియుట్ఠితా**తి చిత్తగేలఞ్ఞభూతేన థినేన సేసనామకాయగేలఞ్ఞభూతేన మిద్ధేన చ పరియుట్ఠితా, అభిభూతా గహితాతి వుత్తం హోతి. తే నిద్దాబహులా హోన్తి.

౪౦. **ఉద్ధతా**తి ఉద్ధచ్చపకతికా విప్ఫన్దమానచిత్తా, ఉద్ధచ్చేన హి ఏకారమ్మణే చిత్తం విప్ఫన్దతి ధజయట్ఠియం వాతేన పటాకా వియ. **అవూపసన్తచిత్తా**తి అనిబ్బుతచిత్తా, ఇధ కుక్కుచ్చం గహేతుం వట్టతి.

౪౧. కఙ్ఖీ విచికిచ్ఛీతి ఏత్థ ఏకమేవిదం పఞ్చమం నీవరణం. కిం ను ఖో ఇదన్తి ఆరమ్మణం కఙ్ఖనతో కఙ్ఖా, ఇదమేవిదన్తి నిచ్ఛేతుం అసమత్థభావతో విచికిచ్ఛాతి వుచ్చతి, తేన సమన్నాగతా సమణబ్రాహ్మణా "కఙ్ఖీ విచికిచ్ఛీ"తి వుత్తా.

౪౨. అత్తుక్కంసనకా పరవమ్భీతి యే అత్తానం ఉక్కంసేన్తి ఉక్ఖిపన్తి, ఉచ్చే ఠానే ఠపేన్తి, పరఞ్చ వమ్భేన్తి గరహన్తి నిన్దన్తి, నీచే ఠానే ఠపేన్తి, తేసమేతం అధివచనం. తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? తే పరేహి "అసుకో చ కిర అసుకో చ అత్తానం ఉక్కంసేన్తి, అమ్హే గరహన్తి, దాసే వియ కరోన్తి, గణ్హథ నే"తి అనుబద్ధా పలాయిత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా గచ్ఛన్తరే వా గుమ్బన్తరే వాతి కాయకమ్మన్తసదిసం విత్థారేతబ్బం.

౪౩. ఛమ్భీతి కాయథమ్భనలోమహంసనకరేన థమ్భేన సమన్నాగతా. **భీరుకజాతికా**తి భీరుకపకతికా, గామదారకా వియ భయబహులా అసూరా కాతరాతి వుత్తం హోతి.

౪౪. లాభసక్కారసిలోకన్తి ఏత్థ లబ్భతీతి **లాభో,** చతున్నం పచ్చయానమేతం అధివచనం. **సక్కారో**తి సున్దరకారో, పచ్చయా ఏవ హి పణీతపణీతా సున్దరసున్దరా చ అభిసఙ్ఖరిత్వా కతా సక్కారాతి వుచ్చన్తి. యా చ పరేహి అత్తనో గారవకిరియా పుప్ఫాదీహి వా పూజా. **సిలోకో**తి వణ్ణభణనం ఏతం , లాభఞ్చ సక్కారఞ్చ సిలోకఞ్చ **లాభసక్కారసిలోకం. నికామయమానా**తి పత్థయమానా. భయభేరవావ్హాయనం అభిజ్ఝాలువారసదిసమేవ. తదత్థదీపకం పనేత్థ పియగామికవత్థుం కథేన్తి –

ఏకో కిర పియగామికో నామ భిక్ఖు సమాదిన్నధుతఙ్గానం భిక్ఖూనం లాభం దిస్వా "అహమ్పి ధుతఙ్గం సమాదియిత్వా లాభం ఉప్పాదేమీ"తి చిన్తేత్వా సోసానికఙ్గం సమాదాయ సుసానే వసతి. అథేకదివసం ఏకో కమ్మముత్తో జరగ్గవో దివా గోచరే చరిత్వా రత్తిం తస్మిం సుసానే పుప్ఫగుమ్బే సీసం కత్వా రోమన్థయమానో అట్ఠాసి. పియగామికో రత్తిం చఙ్కమనా నిక్ఖన్తో తస్స హనుసద్దం సుత్వా చిన్తేసి "అద్ధా మం లాభగిద్ధో ఏస సుసానే వసతీతి ఞత్వా దేవరాజా విహేఠేతుం ఆగతో"తి, సో జరగ్గవస్స పురతో అఞ్జలిం పగ్గహేత్వా "సప్పురిస దేవరాజ అజ్జ మే ఏకరత్తిం ఖమ, స్వే పట్ఠాయ న ఏవం కరిస్సామీ"తి నమస్సమానో సబ్బరత్తిం యాచన్తో అట్ఠాసి. తతో సూరియే ఉట్ఠితే తం దిస్వా కత్తరయట్ఠియా పహరిత్వా పలాపేసి "సబ్బరత్తిం మం భింసాపేసీ"తి.

౪౫. కుసీతాతి కోసజ్జానుగతా. **హీనవీరియా**తి హీనా వీరియేన విరహితా వియుత్తా, నిబ్బీరియాతి వుత్తం హోతి. తత్థ కుసీతా కాయికవీరియారమ్భవిరహితా హోన్తి, హీనవీరియా చేతసికవీరియారమ్భవిరహితా. తే ఆరమ్మణవవత్థానమత్తమ్పి కాతుం న సక్కోన్తి. తేసం అవవత్థితారమ్మణానన్తి సబ్బం పుబ్బసదిసమేవ.

౪౬. ముట్ఠస్సతీతి నట్ఠస్సతీ. **అసమ్పజానా**తి పఞ్ఞారహితా, ఇమస్స చ పటిపక్ఖే "ఉపట్ఠితస్సతీహమస్మీ"తి వచనతో సతిభాజనియమేవేతం. పఞ్ఞా పనేత్థ సతిదుబ్బల్యదీపనత్థం వుత్తా. దువిధా హి సతి పఞ్ఞాసమ్పయుత్తా పఞ్ఞావిప్పయుత్తా చ. తత్థ పఞ్ఞాసమ్పయుత్తా బలవతీ, విప్పయుత్తా దుబ్బలా, తస్మా యదాపి తేసం సతి హోతి, తదాపి అసమ్పజానన్తా ముట్ఠస్సతీయేవ తే, దుబ్బలాయ సతియా సతికిచ్చాభావతోతి ఏతమత్థం దీపేతుం "అసమ్పజానా"తి వుత్తం. తే ఏవం ముట్ఠస్సతీ అసమ్పజానా ఆరమ్మణవవత్థానమత్తమ్పి కాతుం న సక్కోన్తీతి సబ్బం పుబ్బసదిసమేవ.

౪౭. **అసమాహితాతి** ఉపచారప్పనాసమాధివిరహితా. **విబ్భన్తచిత్తాతి** ఉబ్భన్తచిత్తా. సమాధివిరహేన లద్ధోకాసేన ఉద్ధచ్చేన తేసం సమాధివిరహానం చిత్తం నానారమ్మణేసు పరిబ్భమతి, వనమక్కటో వియ వనసాఖాసు ఉద్ధచ్చేన ఏకారమ్మణే విప్ఫన్దతి. పుబ్బే వుత్తనయేనేవ తే ఏవం అసమాహితా విబ్భన్తచిత్తా ఆరమ్మణవవత్థానమత్తమ్పి కాతుం న సక్కోన్తీతి సబ్బం పుబ్బసదిసమేవ.

౪౮. **దుప్పఞ్ఞాతి** నిప్పఞ్ఞానమేతం అధివచనం. పఞ్ఞా పన దుట్ఠా నామ నత్థి. **ఏళమూగాతి** ఏలముఖా, ఖ-కారస్స గ-కారో కతో. లాలముఖాతి వుత్తం హోతి. దుప్పఞ్ఞానఞ్హి కథేన్తానం లాలా ముఖతో గలతి, లాలా చ ఏలాతి వుచ్చతి. యథాహ “పస్సేలమూగం ఉరగం దుజ్జివ్హ”న్తి. తస్మా తే “ఏళమూగా”తి వుచ్చన్తి. “ఏలముఖా”తిపి పాఠో. “ఏలముగా”తి కేచి పఠన్తి, అపరే “ఏలముకా”తిపి, సబ్బత్థ “ఏలముఖా”తి అత్థో. తే కథం భయభేరవం అవ్హాయన్తి? తే దుప్పఞ్ఞా ఏళమూగా ఆరమ్మణవవత్థానమత్తమ్పి కాతుం న సక్కోన్తి. తేసం అవవత్థితారమ్మణానం అరఞ్ఞే విహరన్తానం దివా దిట్ఠం రత్తిం భయభేరవం హుత్వా ఉపట్ఠాతి “తే ఆకులచిత్తా అప్పమత్తకేనపి తసన్తి విత్తసన్తి, రజ్జుం వా లతం వా దిస్వా సప్పసఞ్ఞినో హోన్తి, ఖాణుం దిస్వా యక్ఖసఞ్ఞినో, థలం వా పబ్బతం వా దిస్వా హత్థిసఞ్ఞినో సప్పాదీహి అనయబ్యసనం ఆపాదితా వియ హోన్తీ”తి. ఏవం తం భయభేరవం అత్తని సమారోపనట్ఠేన అవ్హాయన్తి పక్కోసన్తి. **పఞ్ఞాసమ్పన్నోహమస్మీతి** ఏత్థ **పఞ్ఞాసమ్పన్నోతి** పఞ్ఞాయ సమ్పన్నో సమన్నాగతో, నో చ ఖో విపస్సనాపఞ్ఞాయ, న మగ్గపఞ్ఞాయ, అపిచ ఖో పన ఇమేసు సోళససు ఠానేసు ఆరమ్మణవవత్థానపఞ్ఞాయాతి అత్థో. సేసం సబ్బత్థ వుత్తనయమేవాతి.

వచీకమ్మన్తవారాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సోళసట్ఠానారమ్మణపరిగ్గహో నిట్ఠితో.

భయభేరవసేనాసనాదివణ్ణనా

౪౯. **తస్స మయ్హన్తి** కో అనుసన్ధి? బోధిసత్తో కిర ఇమాని సోళసారమ్మణాని పరిగ్గణ్హన్తో చ భయభేరవం అదిస్వా భయభేరవం నామ ఏవరూపాసు రత్తీసు ఏవరూపే సేనాసనే చ పఞ్ఞాయతి, హన్ద నం తత్థాపి గవేసిస్సామీతి భయభేరవగవేసనమకాసి, ఏతమత్థం భగవా ఇదాని బ్రాహ్మణస్స దస్సేన్తో **తస్స మయ్హన్తి**ఆదిమాహ.

తత్థ **యా తాతి** ఉభయమేతం రత్తీనంయేవ ఉద్దేసనిద్దేసవచనం. **అభిఞ్ఞాతాతి** ఏత్థ **అభీతి** లక్ఖణత్థే ఉపసగ్గో. తస్మా అభిఞ్ఞాతాతి చన్దపారిపూరియా చన్దపరిక్ఖయేనాతి ఏవమాదీహి లక్ఖణేహి ఞాతాతి వేదితబ్బా. **అభిలక్ఖితాతి** ఏత్థ ఉపసగ్గమత్తమేవ, తస్మా అభిలక్ఖితాతి లక్ఖణీయా ఇచ్చేవ అత్థో, ఉపోసథసమాదానధమ్మస్సవనపూజాసక్కారాదికరణత్థం లక్ఖేతబ్బా సల్లక్ఖేతబ్బా ఉపలక్ఖేతబ్బాతి వుత్తం హోతి.

చాతుద్దసీతి పక్ఖస్స పఠమదివసతో పభుతి చతుద్దసన్నం పూరణీ ఏకా రత్తి. ఏవం **పఞ్చదసీ అట్ఠమీ** చ. **పక్ఖస్సాతి** సుక్కపక్ఖస్స కణ్హపక్ఖస్స చ. ఏతా తిస్సో తిస్సో కత్వా ఛ రత్తియో, తస్మా సబ్బత్థ పక్ఖవచనం యోజేతబ్బం “పక్ఖస్స చాతుద్దసీ పక్ఖస్స పఞ్చదసీ పక్ఖస్స అట్ఠమీ”తి. అథ పఞ్చమీ కస్మా న గహితాతి? అసబ్బకాలికత్తా. బుద్ధే కిర భగవతి అనుప్పన్నేపి ఉప్పజ్జిత్వా అపరినిబ్బుతేపి పఞ్చమీ అనభిలక్ఖితాయేవ, పరినిబ్బుతే పన ధమ్మసఙ్గాహకత్థేరా చిన్తేసుం

“ధమ్మస్సవనం చిరేన హోతీ”తి. తతో సమ్మన్నిత్వా పఞ్చమీతి ధమ్మస్సవనదివసం ఠపేసుం, తతో పభుతి సా అభిలక్ఖితా జాతా, ఏవం అసబ్బకాలికత్తా ఏత్థ న గహితాతి.

తథారూపాసూతి తథావిధాసు. **ఆరామచేతియానీతి** పుప్ఫారామఫలారామాదయో ఆరామా ఏవ ఆరామచేతియాని. చిత్తీకతట్ఠేన హి **చేతియానీతి** వుచ్చన్తి, పూజనీయట్ఠేనాతి వుత్తం హోతి. **వనచేతియానీతి** బలిహరణవనసణ్డసుభగవనదేవసాలవనాదీని వనానియేవ వనచేతియాని. **రుక్ఖచేతియానీతి** గామనిగమాదిద్వారేసు పూజనీయరుక్ఖాయేవ రుక్ఖచేతియాని. లోకియా హి దిబ్బాధివత్థాతి వా మఞ్ఞమానా తేసుయేవ వా దిబ్బసఞ్ఞినో హుత్వా ఆరామవనరుక్ఖే చిత్తీకరోన్తి , పూజేన్తి, తేన తే సబ్బేపి **చేతియానీతి** వుచ్చన్తి. **భింసనకానీతి** భయజనకాని, పస్సతోపి సుణతోపి భయం జనేన్తి. **సలోమహంసానీతి** సహేవ లోమహంసేన వత్తన్తి, పవిసమానస్సేవ లోమహంసజననతో. **అప్పేవ నామ పస్సేయ్యన్తి** అపి నామ తం భయభేరవం పస్సేయ్యమేవ. **అపరేన సమయేనాతి**, “ఏతదహోసి యంనూనాహ”న్తి ఏవం చిన్తితకాలతో పట్ఠాయ అఞ్ఞేన కాలేన.

తత్థ చ మే బ్రాహ్మణ విహరతోతి తథారూపేసు సేనాసనేసు యం యం మనుస్సానం ఆయాచనఉపహారకరణారహం యక్ఖట్ఠానం పుప్ఫధూపమంసరుహిరవసామేదపిహకపప్ఫాససురామేరయాదీహి ఓకిణ్ణకిలిన్నధరణితలం ఏకనిపాతం వియ యక్ఖరక్ఖసపిసాచానం, యం దివాపి పస్సన్తానం హదయం మఞ్ఞే ఫలతి, తం ఠానం సన్ధాయాహ “తత్థ చ మే, బ్రాహ్మణ, విహరతో”తి. **మగో వా ఆగచ్ఛతీతి** సిఙ్గాని వా ఖురాని వా కోట్టేన్తో గోకణ్ణఖగ్గదీపివరాహాదిభేదో మగో వా ఆగచ్ఛతి, సబ్బచతుప్పదానఞ్హి ఇధ **మగోతి** నామం. కత్థచి పన కాళసిఙ్గాలోపి వుచ్చతి. యథాహ –

> “ఉసభస్సేవ తే ఖన్ధో, సీహస్సేవ విజమ్భితం;
>
> మగరాజ నమో త్యత్థు, అపి కిఞ్చి లభామసే”తి. (జా. ౧.౩.౧౩౩);

మోరో వా కట్ఠం పాతేతీతి మోరో వా సుక్ఖకట్ఠం రుక్ఖతో చాలేత్వా పాతేతి. మోరగ్గహణేన చ ఇధ సబ్బపక్ఖిగ్గహణం అధిప్పేతం, తేన యో కోచి పక్ఖీతి వుత్తం హోతి. అథ వా మోరో వాతి వా సద్దేన అఞ్ఞో వా కోచి పక్ఖీతి. ఏస నయో పురిమే మగగ్గహణేపి. **వాతో వా పణ్ణకసటం ఏరేతీతి** వాతో వా పణ్ణకచవరం ఘట్టేతి. **ఏతం నూన తం భయభేరవం ఆగచ్ఛతీతి** యమేతం ఆగచ్ఛతి, తం భయభేరవం నూనాతి. ఇతో పభుతి చ ఆరమ్మణమేవ భయభేరవన్తి వేదితబ్బం. పరిత్తస్స చ అధిమత్తస్స చ భయస్స ఆరమ్మణత్తా సుఖారమ్మణం రూపం సుఖమివ. **కిం ను ఖో అహం అఞ్ఞదత్థు భయపటికఙ్ఖీ విహరామీతి** అహం ఖో కిం కారణం ఏకంసేనేవ భయం ఆకఙ్ఖమానో ఇచ్ఛమానో హుత్వా విహరామి.

యథాభూతం యథాభూతస్సాతి యేన యేన ఇరియాపథేన భూతస్స భవితస్స సతో వత్తమానస్స సమఙ్గీభూతస్స వా. **మేతి** మమ సన్తికే. **తథాభూతం తథాభూతో వాతి** తేన తేనేవ ఇరియాపథేన భూతో భవితో సన్తో వత్తమానో సమఙ్గీభూతో వాతి అత్థో. **సో ఖో అహం…పే.… పటివినేమీతి** బోధిసత్తస్స కిర చఙ్కమన్తస్స తస్మిం మగసిఙ్గఖురసద్దాదిభేదే భయభేరవారమ్మణే ఆగతే నేవ మహాసత్తో తిట్ఠతి, న నిసీదతి న సయతి, అథ ఖో చఙ్కమన్తోవ పరివీమంసన్తో పరివిచినన్తో భయభేరవం న పస్సతి, మగసిఙ్గఖురసద్దాదిమత్తమేవ చేతం హోతి, సో తం ఞత్వా ఇదం నామేతం, న భయభేరవన్తి తతో తిట్ఠతి వా నిసీదతి వా సయతి వా. ఏతమత్థం దస్సేన్తో “సో ఖో అహ”న్తిఆదిమాహ. ఏస నయో సబ్బపేయ్యాలేసు. ఇతో

పరఞ్చ ఇరియాపథపటిపాటియా అవత్వా ఆసన్నపటిపాటియా ఇరియాపథా వుత్తాతి వేదితబ్బా, చఙ్కమన్తస్స హి భయభేరవే ఆగతే న ఠితో న నిసిన్నో న నిపన్నో ఠితస్సాపి ఆగతే న చఙ్కమీతి ఏవం తస్స ఆసన్నపటిపాటియా వుత్తాతి.

భయభేరవసేనాసనాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అసమ్మోహవిహారవణ్ణనా

౩౧. ఏవం భింసనకేసుపి ఠానేసు అత్తనో భయభేరవాభావం దస్సేత్వా ఇదాని ఝాయీనం సమ్మోహట్ఠానేసు అత్తనో అసమ్మోహవిహారం దస్సేతుం **సన్తి ఖో పన, బ్రాహ్మణా**తిఆదిమాహ.

తత్థ **సన్తీ**తి అత్థి సంవిజ్జన్తి ఉపలబ్భన్తి. **రత్తింయేవ సమాన**న్తి రత్తింయేవ సన్తం, **దివాతి సఞ్జానన్తీ**తి "దివసో అయ"న్తి సఞ్జానన్తి. **దివాయేవ సమాన**న్తి దివసంయేవ సన్తం. **రత్తీతి సఞ్జానన్తీ**తి "రత్తి అయ"న్తి సఞ్జానన్తి. కస్మా పనేతే ఏవంసఞ్ఞినో హోన్తీతి. వుట్ఠానకోసల్లాభావతో వా సకుణరుతతో వా. కథం? ఇధేకచ్చో ఓదాతకసిణలాభీ దివా పరికమ్మం కత్వా దివా సమాపన్నో దివాయేవ వుట్ఠహామీతి మనసికారం ఉప్పాదేతి, నో చ ఖో అద్ధానపరిచ్ఛేదే కుసలో హోతి. సో దివసం అతిక్కమిత్వా రత్తిభాగే వుట్ఠాతి. ఓదాతకసిణఫరణవసేన చస్స విసదం హోతి విభూతం సువిభూతం. సో, దివా వుట్ఠహామీతి ఉప్పాదితమనసికారతాయ ఓదాతకసిణఫరణవిసదవిభూతతాయ చ రత్తింయేవ సమానం దివాతి సఞ్జానాతి. ఇధ పనేకచ్చో నీలకసిణలాభీ రత్తిం పరికమ్మం కత్వా రత్తిం సమాపన్నో రత్తింయేవ వుట్ఠహామీతి మనసికారం ఉప్పాదేతి, నో చ ఖో అద్ధానపరిచ్ఛేదే కుసలో హోతి. సో రత్తిం అతిక్కమిత్వా దివసభాగే వుట్ఠాతి. నీలకసిణఫరణవసేన చస్స అవిసదం హోతి అవిభూతం. సో రత్తిం వుట్ఠహామీతి ఉప్పాదితమనసికారతాయ నీలకసిణఫరణావిసదావిభూతతాయ చ దివాయేవ సమానం రత్తీతి సఞ్జానాతి. ఏవం తావ వుట్ఠానకోసల్లాభావతో ఏవంసఞ్ఞినో హోన్తి.

సకుణరుతతో పన ఇధేకచ్చో అన్తోసేనాసనే నిసిన్నో హోతి. అథ దివా రవనకసకుణా కాకాదయో చన్దాలోకేన దివాతి మఞ్ఞమానా రత్తిం రవన్తి, అఞ్ఞేహి వా కారణేహి. సో తేసం సద్దం సుత్వా రత్తింయేవ సమానం దివాతి సఞ్జానాతి. ఇధ పనేకచ్చో పబ్బతన్తరే గమ్భీరాయ ఘనవనప్పటిచ్ఛన్నాయ గిరిగుహాయ సత్తాహవద్దలికాయ వత్తమానాయ అన్తరహితసూరియాలోకే కాలే నిసిన్నో హోతి. అథ రత్తిం రవనకసకుణా ఉలూకాదయో మజ్ఝన్హికసమయేపి తత్థ తత్థ సమన్ధకారే నిలీనా రత్తిసఞ్ఞాయ వా అఞ్ఞేహి వా కారణేహి రవన్తి. సో తేసం సద్దం సుత్వా దివాయేవ సమానం రత్తీతి సఞ్జానాతి. ఏవం సకుణరుతతో ఏవంసఞ్ఞినో హోన్తీతి. **ఇదమహ**న్తి ఇదం అహం ఏవం సఞ్జాననం . **సమ్మోహవిహారస్మిం వదామీ**తి సమ్మోహవిహారపరియాపన్నం అన్తోగధం, సమ్మోహవిహారానం అఞ్ఞతరం వదామీతి వుత్తం హోతి.

అహం ఖో పన బ్రాహ్మణ…పే… సఞ్జానామీతి పాకటో బోధిసత్తస్స రత్తిన్దివపరిచ్ఛేదో సత్తాహవద్దలేపి చన్దిమసూరియేసు అదిస్సమానేసుపి జానాతియేవ "ఏత్తకం పురేభత్తకాలో గతో, ఏత్తకం పచ్ఛాభత్తకాలో, ఏత్తకం పఠమయామో, ఏత్తకం మజ్ఝిమయామో, ఏత్తకం పచ్ఛిమయామో"తి, తస్మా ఏవమాహ. అనచ్ఛరియఞ్చేతం యం పూరితపారమీ బోధిసత్తో ఏవం జానాతి. పదేసఞాణే ఠితానం సావకానమ్పి హి రత్తిన్దివపరిచ్ఛేదో పాకటో హోతి.

కల్యాణియమహావిహారే కిర గోదత్తత్థేరో ద్వఙ్గులకాలే భత్తం గహేత్వా అఙ్గులకాలే భుఞ్జతి. సూరియే అదిస్సమానేపి పాతోయేవ సేనాసనం పవిసిత్వా తాయ వేలాయ నిక్ఖమతి. ఏకదివసం ఆరామికా "స్వే థేరస్స నిక్ఖమనకాలే పస్సామా"తి

భత్తం సమ్పాదేత్వా కాలత్థమ్భమూలే నిసీదింసు. థేరో ద్వఙ్గులకాలేయేవ నిక్ఖమతి. తతో పభుతి కిర సూరియే అదిస్సమానేపి థేరస్స నిక్ఖమనసఞ్ఞాయ ఏవ భేరిం ఆకోటేన్తి.

అజగరవిహారేపి కాళదేవత్థేరో అన్తేవాసిం యామగణ్డికం పహరతి, ఆచిణ్ణమేతం థేరస్స. న చ యామయన్తనాళికం పయోజేతి, అఞ్ఞే భిక్ఖూ పయోజేన్తి. అథ నిక్ఖన్తే పఠమే యామే థేరే ముగ్గరం గహేత్వా ఠితమత్తేయేవ ఏకం ద్వే వారే పహరన్తేయేవ వా యామయన్తం పతతి, ఏవం తీసు యామేసు సమణధమ్మం కత్వా థేరో పాతోయేవ గామం పవిసిత్వా పిణ్డపాతం ఆదాయ విహారం ఆగన్త్వా భోజనవేలాయ పత్తం గహేత్వా దివా విహారట్ఠానం గన్త్వా సమణధమ్మం కరోతి. భిక్ఖూ కాలత్థమ్భం దిస్వా థేరస్స అదిస్వా ఆగమనత్థాయ పేసేన్తి. సో భిక్ఖు థేరం దివా విహారట్ఠానా నిక్ఖమన్తమేవ వా అన్తరామగ్గే వా పస్సతి. ఏవం పదేసఞాణే ఠితానం సావకానమ్పి రత్తిన్దివపరిచ్ఛేదో పాకటో హోతి, కిమఙ్గం పన బోధిసత్తానన్తి.

యం ఖో తం బ్రాహ్మణ…పే॰… వదేయ్యాతి ఏత్థ పన "యం ఖో తం, బ్రాహ్మణ, అసమ్మోహధమ్మో సత్తో లోకే ఉప్పన్నో…పే॰… సుఖాయ దేవమనుస్సాన"న్తి వచనం వదమానో కోచి సమ్మా వదేయ్య, సమ్మా వదమానో సియా, న వితథవాదీ అస్స. మమేవ తం వచనం వదమానో సమ్మా వదేయ్య, సమ్మా వదమానో సియా, న వితథవాదీ అస్సాతి ఏవం పదసమ్బన్ధో వేదితబ్బో.

తత్థ **అసమ్మోహధమ్మోతి** అసమ్మోహసభావో. **లోకేతి** మనుస్సలోకే. **బహుజనహితాయాతి** బహుజనస్స హితత్థాయ, పఞ్ఞాసమ్పత్తియా దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికహితూపదేసకోతి. **బహుజనసుఖాయాతి** బహుజనస్స సుఖత్థాయ, చాగసమ్పత్తియా ఉపకరణసుఖస్స దాయకోతి. **లోకానుకమ్పాయాతి** లోకస్స అనుకమ్పత్థాయ, మేత్తాకరుణాసమ్పత్తియా మాతాపితరో వియ లోకస్స రక్ఖితా గోపయితాతి. **అత్థాయ హితాయ సుఖాయ దేవమనుస్సానన్తి** ఇధ దేవమనుస్సగ్గహణేన చ భబ్బపుగ్గలవేనేయ్యసత్తేయేవ గహేత్వా తేసం నిబ్బానమగ్గఫలాధిగమాయ అత్తనో ఉప్పత్తిం దస్సేతీతి వేదితబ్బో. **అత్థాయాతి** హి వుత్తే పరమత్థత్థాయ నిబ్బానాయాతి వుత్తం హోతి. **హితాయాతి** వుత్తే తం సమ్పాపకమగ్గత్థాయాతి వుత్తం హోతి, నిబ్బానసమ్పాపకమగ్గతో హి ఉత్తరి హితం నామ నత్థి. **సుఖాయాతి** వుత్తే ఫలసమాపత్తిసుఖత్థాయాతి వుత్తం హోతి, తతో ఉత్తరి సుఖాభావతో. వుత్తఞ్చేతం "అయం సమాధి పచ్చుప్పన్నసుఖో చేవ ఆయతిఞ్చ సుఖవిపాకో"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౩౫౫; అ॰ ని॰ ౫.౨౭; విభ॰ ౮౦౪).

అసమ్మోహవిహారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పుబ్బభాగపటిపదాదివణ్ణనా

౫౧. ఏవం భగవా బుద్ధగుణపటిలాభావసానం అత్తనో అసమ్మోహవిహారం బ్రాహ్మణస్స దస్సేత్వా ఇదాని యాయ పటిపదాయ తం కోటిప్పత్తం అసమ్మోహవిహారం అధిగతో, తం పుబ్బభాగతో పభుతి దస్సేతుం **ఆరద్ధం ఖో పన మే బ్రాహ్మణాతిఆదిమాహ**.

కేచి పనాహు "ఇమం అసమ్మోహవిహారం సుత్వా బ్రాహ్మణస్స చిత్తమేవం ఉప్పన్నం 'కాయ ను ఖో పటిపదాయ ఇమం పత్తో'తి, తస్స చిత్తమఞ్ఞాయ ఇమాయాహం పటిపదాయ ఇమం ఉత్తమం అసమ్మోహవిహారం పత్తోతి దస్సేన్తో

ఏవమాహా”తి.

తత్థ **ఆరద్ధం ఖో పన మే, బ్రాహ్మణ, వీరియం అహోసీతి**, బ్రాహ్మణ, న మయా అయం ఉత్తమో అసమ్మోహవిహారో కుసీతేన ముట్ఠస్సతినా సారద్ధకాయేన విక్ఖిత్తచిత్తేన వా అధిగతో, అపిచ ఖో తదధిగమాయ ఆరద్ధం ఖో పన మే వీరియం అహోసి, బోధిమణ్డే నిసిన్నేన మయా చతురఙ్గవీరియం ఆరద్ధం అహోసి, పగ్గహితం అసిథిలప్పవత్తితన్తి వుత్తం హోతి. ఆరద్ధత్తాయేవ చ మేతం **అసల్లీనం** అహోసి.

ఉపట్ఠితా సతి అసమ్ముట్ఠాతి న కేవలఞ్చ వీరియమేవ, సతిపి మే ఆరమ్మణాభిముఖీభావేన ఉపట్ఠితా అహోసి. ఉపట్ఠితత్తాయేవ చ అసమ్ముట్ఠా. **పస్సద్ధో కాయో**తి కాయచిత్తప్పస్సద్ధివసేన కాయోపి మే పస్సద్ధో అహోసి. తత్థ యస్మా నామకాయే పస్సద్ధే రూపకాయోపి పస్సద్ధోయేవ హోతి, తస్మా నామకాయో రూపకాయోతి అవిసేసేత్వావ పస్సద్ధో కాయోతి వుత్తం. **అసారద్ధో**తి సో చ ఖో పస్సద్ధత్తాయేవ అసారద్ధో, విగతదరథోతి వుత్తం హోతి. **సమాహితం చిత్తం ఏకగ్గ**న్తి చిత్తమ్పి మే సమ్మా ఆహితం సుట్ఠు ఠపితం అప్పితం వియ అహోసి. సమాహితత్తా ఏవ చ ఏకగ్గం అచలం నిప్ఫన్దనన్తి, ఏత్తావతా ఝానస్స పుబ్బభాగపటిపదా కథితా హోతి.

ఇదాని ఇమాయ పటిపదాయ అధిగతం పఠమజ్ఝానం ఆదిం కత్వా విజ్జాత్తయపరియోసానం విసేసం దస్సేన్తో **సో ఖో అహ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **వివిచ్చేవ కామేహి...పే.... చతుత్థజ్ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహాసి**న్తి ఏత్థ తావ యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే పథవీకసిణకథాయం వుత్తం. కేవలఞ్హి తత్థ “ఉపసమ్పజ్జ విహరతీ”తి ఆగతం, ఇధ “విహాసి”న్తి, అయమేవ విసేసో. కిం కత్వా పన భగవా ఇమాని ఝానాని ఉపసమ్పజ్జ విహాసీతి, కమ్మట్ఠానం భావేత్వా. కతరం? ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానం.

ఇమాని చ పన చత్తారి ఝానాని కేసఞ్చి చిత్తేకగ్గతత్థాని హోన్తి, కేసఞ్చి విపస్సనాపాదకాని, కేసఞ్చి అభిఞ్ఞాపాదకాని, కేసఞ్చి నిరోధపాదకాని, కేసఞ్చి భవోక్కమనత్థాని. తత్థ ఖీణాసవానం చిత్తేకగ్గతత్థాని హోన్తి. తే హి సమాపజ్జిత్వా ఏకగ్గచిత్తా సుఖం దివసం విహరిస్సామాతి ఇచ్చేవం కసిణపరికమ్మం కత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేన్తి. సేక్ఖపుథుజ్జనానం సమాపత్తితో వుట్ఠాయ సమాహితేన చిత్తేన విపస్సిస్సామాతి నిబ్బత్తేన్తానం విపస్సనాపాదకాని హోన్తి. యే పన అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా సమాపత్తితో వుట్ఠాయ “ఏకోపి హుత్వా బహుధా హోతీ”తి (దీ. ని. ౧.౨౩౮; పటి. మ. ౧.౧౦౨) వుత్తనయా అభిఞ్ఞాయో పత్థేన్తా నిబ్బత్తేన్తి, తేసం అభిఞ్ఞాపాదకాని హోన్తి. యే పన అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా సత్తాహం అచిత్తా హుత్వా దిట్ఠేవ ధమ్మే నిరోధం నిబ్బానం పత్వా సుఖం విహరిస్సామాతి నిబ్బత్తేన్తి, తేసం నిరోధపాదకాని హోన్తి. యే పన అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అపరిహీనజ్ఝానా బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జిస్సామాతి నిబ్బత్తేన్తి, తేసం భవోక్కమనత్థాని హోన్తి.

భగవతా పనిదం చతుత్థజ్ఝానం బోధిరుక్ఖమూలే నిబ్బత్తితం, తం తస్స విపస్సనాపాదకఞ్చేవ అహోసి అభిఞ్ఞాపాదకఞ్చ సబ్బకిచ్చసాధకఞ్చ, సబ్బలోకియలోకుత్తరగుణదాయకన్తి వేదితబ్బం.

పుబ్బభాగపటిపదాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పుబ్బేనివాసకథావణ్ణనా

౨౨. యేసఞ్చ గుణానం దాయకం అహోసి, తేసం ఏకదేసం దస్సేన్తో **సో ఏవం సమాహితే చిత్తే**తిఆదిమాహ. తత్థ ద్విన్నం విజ్జానం అనుపదవణ్ణనా చేవ భావనానయో చ విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితో. కేవలఞ్హి తత్థ "సో ఏవం సమాహితే చిత్తే… పే॰… అభినిన్నామేతీ"తి వుత్తం, ఇధ "అభినిన్నామేసి"న్తి. **అయం ఖో మే బ్రాహ్మణా**తి అయఞ్చ అప్పనావారో తత్థ అనాగతోతి అయమేవ విసేసో. తత్థ **సో**తి సో అహం. **అభినిన్నామేసి**న్తి అభినీహరిం. అభినిన్నామేసిన్తి చ వచనతో **సో**తి ఏత్థ సో అహన్తి ఏవమత్థో వేదితబ్బో.

యస్మా చిదం భగవతో వసేన పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణం ఆగతం, తస్మా "సో తతో చుతో ఇధూపపన్నో"తి ఏత్థ ఏవం యోజనా వేదితబ్బా. ఏత్థ హి **సో తతో చుతో**తి పటినివత్తన్తస్స పచ్చవేక్ఖణం. తస్మా **ఇధూపపన్నో**తి ఇమిస్సా ఇధూపపత్తియా అనన్తరం. **అముత్ర ఉదపాది**న్తి తుసితభవనం సన్ధాయాహాతి వేదితబ్బో. **తత్రాపాసిం ఏవంనామో**తి తత్రాపి తుసితభవనే సేతకేతు నామ దేవపుత్తో అహోసిం. **ఏవంగోత్తో**తి తాహి దేవతాహి సద్ధిం ఏకగోత్తో. **ఏవంవణ్ణో**తి సువణ్ణవణ్ణో. **ఏవమాహారో**తి దిబ్బసుధాహారో. **ఏవంసుఖదుక్ఖప్పటిసంవేదీ**తి ఏవం దిబ్బసుఖపటిసంవేదీ. దుక్ఖం పన సఙ్ఖారదుక్ఖమత్తమేవ . **ఏవమాయుపరియన్తో**తి ఏవం సత్తపఞ్ఞాసవస్సకోటిసట్ఠివస్ససతసహస్సాయుపరియన్తో. **సో తతో చుతో**తి సో అహం తతో తుసితభవనతో చుతో. **ఇధూపపన్నో**తి ఇధ మహామాయాయ దేవియా కుచ్ఛిమ్హి నిబ్బత్తో.

అయం ఖో మే బ్రాహ్మణాతిఆదీసు **మే**తి మయా. **విజ్జా**తి విదితకరణట్ఠేన విజ్జా. కిం విదితం కరోతి? పుబ్బేనివాసం. **అవిజ్జా**తి తస్సేవ పుబ్బేనివాసస్స అవిదితకరణట్ఠేన తప్పటిచ్ఛాదకో మోహో వుచ్చతి. **తమో**తి స్వేవ మోహో పటిచ్ఛాదకట్ఠేన "తమో"తి వుచ్చతి. **ఆలోకో**తి సాయేవ విజ్జా ఓభాసకరణట్ఠేన "ఆలోకో"తి వుచ్చతి. ఏత్థ చ విజ్జా అధిగతాతి అయం అత్థో, సేసం పసంసావచనం. యోజనా పనేత్థ అయం ఖో మే విజ్జా అధిగతా, తస్స మే అధిగతవిజ్జస్స అవిజ్జా విహతా, వినట్ఠాతి అత్థో. కస్మా? యస్మా విజ్జా ఉప్పన్నా. ఏస నయో ఇతరస్మిమ్పి పదద్వయే.

యథా తన్తి ఏత్థ **యథా**తి ఓపమ్మే. **త**న్తి నిపాతో. సతియా అవిప్పవాసేన **అప్పమత్తస్స**. వీరియాతాపేన **ఆతాపినో**. కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖతాయ **పహితత్తస్స**, పేసితత్తస్సాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి "యథా అప్పమత్తస్స ఆతాపినో పహితత్తస్స విహరతో అవిజ్జా విహఞ్ఞేయ్య, విజ్జా ఉప్పజ్జేయ్య. తమో విహఞ్ఞేయ్య, ఆలోకో ఉప్పజ్జేయ్య. ఏవమేవ మమ అవిజ్జా విహతా, విజ్జా ఉప్పన్నా. తమో విహతో, ఆలోకో ఉప్పన్నో. ఏతస్స మే పధానానుయోగస్స అనురూపమేవ ఫలం లద్ధ"న్తి.

పుబ్బేనివాసకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

దిబ్బచక్ఖుఞాణకథావణ్ణనా

౧౩. చుతూపపాతకథాయం యస్మా ఇధ భగవతో వసేన పాళి ఆగతా, తస్మా "పస్సామి పజానామీ"తి వుత్తం, అయం విసేసో. సేసం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తసదిసమేవ.

ఏత్థ పన **విజ్జా**తి దిబ్బచక్ఖుఞాణవిజ్జా. **అవిజ్జా**తి సత్తానం చుతిపటిసన్ధిపటిచ్ఛాదికా అవిజ్జా. సేసం వుత్తనయమేవాతి. యస్మా చ పూరితపారమీనం మహాసత్తానం పరికమ్మకిచ్చం నామ నత్థి. తే హి చిత్తే అభినిన్నామితమత్తేయేవ

అనేకవిహితం పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తి, దిబ్బేన చక్ఖునా సత్తే పస్సన్తి. తస్మా యో తత్థ పరికమ్మం ఆదిం కత్వా భావనానయో వుత్తో, న తేన ఇధ అత్థోతి.

దిబ్బచక్ఖుఞాణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆసవక్ఖయఞాణకథావణ్ణనా

౧౪. తతియవిజ్జాయ **సో ఏవం సమాహితే చిత్తే**తి విపస్సనాపాదకం చతుత్థజ్ఝానచిత్తం వేదితబ్బం. **ఆసవానం ఖయఞాణాయా**తి అరహత్తమగ్గఞాణత్థాయ. అరహత్తమగ్గో హి ఆసవవినాసనతో ఆసవానం ఖయోతి వుచ్చతి, తత్ర చేతం ఞాణం, తప్పరియాపన్నత్తాతి. **చిత్తం అభినిన్నామేసి**న్తి విపస్సనాచిత్తం అభినీహరిం. **సో ఇదం దుక్ఖ**న్తి ఏవమాదీసు "ఏత్తకం దుక్ఖం, న ఇతో భియ్యో"తి సబ్బమ్పి దుక్ఖసచ్చం సరసలక్ఖణపటివేధేన యథాభూతం అబ్భఞ్ఞాసిం జానిం పటివిజ్ఝిం. తస్స చ దుక్ఖస్స నిబ్బత్తికం తణ్హం **అయం దుక్ఖసముదయో**తి. తదుభయమ్పి యం ఠానం పత్వా నిరుజ్ఝతి, తం తేసం అప్పవత్తిం నిబ్బానం **అయం దుక్ఖనిరోధో**తి. తస్స సమ్పాపకం అరియమగ్గం **అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా**తి సరసలక్ఖణపటివేధేన యథాభూతం అబ్భఞ్ఞాసిం జానిం పటివిజ్ఝిన్తి ఏవమత్థో వేదితబ్బో.

ఏవం సరూపతో సచ్చాని దస్సేత్వా ఇదాని కిలేసవసేన పరియాయతో దస్సేన్తో **ఇమే ఆసవా**తిఆదిమాహ. **తస్స మే ఏవం జానతో ఏవం పస్సతో**తి తస్స మయ్హం ఏవం జానన్తస్స ఏవం పస్సన్తస్స. సహ విపస్సనాయ కోటిప్పత్తం మగ్గం కథేతి. **కామాసవా**తి కామాసవతో. **విముచ్చిత్థా**తి ఇమినా ఫలక్ఖణం దస్సేతి, మగ్గక్ఖణే హి చిత్తం విముచ్చతి, ఫలక్ఖణే విముత్తం హోతి. **విముత్తస్మిం విముత్తమితి ఞాణ**న్తి ఇమినా పచ్చవేక్ఖణఞాణం దస్సేతి. **ఖీణా జాతీ**తిఆదీహి తస్స భూమిం, తేన హి ఞాణేన భగవా పచ్చవేక్ఖన్తో "ఖీణా జాతీ"తిఆదీని అబ్భఞ్ఞాసి. కతమా పన భగవతో జాతి ఖీణా, కథఞ్చ నం అబ్భఞ్ఞాసీతి? న తావస్స అతీతా జాతి ఖీణా, పుబ్బేవ ఖీణత్తా, న అనాగతా, అనాగతే వాయామాభావతో, న పచ్చుప్పన్నా, విజ్జమానత్తా. యా పన మగ్గస్స అభావితత్తా ఉప్పజ్జేయ్య ఏకచతుపఞ్చవోకారభవేసు ఏకచతుపఞ్చక్ఖన్ధభేదా జాతి, సా మగ్గస్స భావితత్తా అనుప్పాదధమ్మతం ఆపజ్జనేన ఖీణా, తం సో మగ్గభావనాయ పహీనకిలేసే పచ్చవేక్ఖిత్వా "కిలేసాభావే విజ్జమానమ్పి కమ్మం ఆయతిం అప్పటిసన్ధికం హోతీ"తి జానన్తో అబ్భఞ్ఞాసి.

వుసితన్తి వుత్థం పరివుత్థం, కతం చరితం నిట్ఠితన్తి అత్థో. **బ్రహ్మచరియ**న్తి మగ్గబ్రహ్మచరియం, పుథుజ్జనకల్యాణకేన హి సద్ధిం సత్తసేక్ఖా బ్రహ్మచరియవాసం వసన్తి నామ, ఖీణాసవో వుత్థవాసో. తస్మా భగవా అత్తనో బ్రహ్మచరియవాసం పచ్చవేక్ఖన్తో "వుసితం బ్రహ్మచరియ"న్తి అబ్భఞ్ఞాసి. **కతం కరణీయ**న్తి చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి పరిఞ్ఞాపహానసచ్ఛికిరియాభావనావసేన సోళసవిధమ్పి కిచ్చం నిట్ఠాపితన్తి అత్థో. పుథుజ్జనకల్యాణకాదయో హి తం కిచ్చం కరోన్తి, ఖీణాసవో కతకరణీయో. తస్మా భగవా అత్తనో కరణీయం పచ్చవేక్ఖన్తో "కతం కరణీయ"న్తి అబ్భఞ్ఞాసి.

నాపరం ఇత్థత్తాయాతి ఇదాని పున ఇత్థభావాయ ఏవంసోళసకిచ్చభావాయ, కిలేసక్ఖయాయ వా మగ్గభావనాకిచ్చం మే నత్థీతి అబ్భఞ్ఞాసి. అథ వా **ఇత్థత్తాయా**తి ఇత్థభావతో ఇమస్మా ఏవంపకారా ఇదాని వత్తమానక్ఖన్ధసన్తానా అపరం ఖన్ధసన్తానం మయ్హం నత్థి. ఇమే పన పఞ్చక్ఖన్ధా పరిఞ్ఞాతా తిట్ఠన్తి ఛిన్నమూలకా రుక్ఖా వియ. తే చరిమకవిఞ్ఞాణనిరోధేన అనుపాదానో వియ జాతవేదో నిబ్బాయిస్సన్తీతి అబ్భఞ్ఞాసి.

ఇదాని ఏవం పచ్చవేక్ఖణఞాణపరిగ్గహితం ఆసవానం ఖయఞాణాధిగమం బ్రాహ్మణస్స దస్సేన్తో, **అయం ఖో మే బ్రాహ్మణా**తిఆదిమాహ. తత్థ **విజ్జా**తి అరహత్తమగ్గఞాణవిజ్జా. **అవిజ్జా**తి చతుసచ్చపటిచ్ఛాదికా అవిజ్జా. సేసం వుత్తనయమేవ. ఏత్తావతా చ పుబ్బేనివాసఞాణేన అతీతంసఞాణం, దిబ్బచక్ఖునా పచ్చుప్పన్నానాగతంసఞాణం, ఆసవక్ఖయేన సకలలోకియలోకుత్తరగుణన్తి ఏవం తీహి విజ్జాహి సబ్బేపి సబ్బఞ్ఞుగుణే సఙ్గహేత్వా పకాసేన్తో అత్తనో అసమ్మోహవిహారం బ్రాహ్మణస్స దస్సేసి.

ఆసవక్ఖయఞాణకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

అరఞ్ఞవాసకారణవణ్ణనా

౧౫. ఏవం వుత్తే కిర బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – ''సమణో గోతమో సబ్బఞ్ఞుతం పటిజానాతి, అజ్జాపి చ అరఞ్ఞవాసం న విజహతి, అత్థి ను ఖ్వస్స అఞ్ఞమ్పి కిఞ్చి కరణీయ''న్తి. అథస్స భగవా అజ్ఝాసయం విదిత్వా ఇమినా అజ్ఝాసయానుసన్ధినా, **సియా ఖో పన తే**తిఆదిమాహ. తత్థ **సియా ఖో పన తే, బ్రాహ్మణ, ఏవమస్సా**తి, బ్రాహ్మణ, కదాచి తుయ్హం ఏవం భవేయ్య. **న ఖో పనేతం బ్రాహ్మణ ఏవం దట్ఠబ్బ**న్తి ఏతం ఖో పన, బ్రాహ్మణ, తయా మయ్హం పన్తసేనాసనపటిసేవనం అవీతరాగాదితాయాతి ఏవం న దట్ఠబ్బం. ఏవం పన్తసేనాసనపటిసేవనే అకారణం పటిక్ఖిపిత్వా కారణం దస్సేన్తో **ద్వే ఖో అహ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ అత్థోయేవ అత్థవసో. తస్మా **ద్వే ఖో అహం, బ్రాహ్మణ, అత్థవసే**తి అహం ఖో, బ్రాహ్మణ, ద్వే అత్థే ద్వే కారణాని సమ్పస్సమానోతి వుత్తం హోతి. **అత్తనో చ దిట్ఠధమ్మసుఖవిహార**న్తి ఏత్థ **దిట్ఠధమ్మో** నామ అయం పచ్చక్ఖో అత్తభావో. **సుఖవిహారో** నామ చతున్నమ్పి ఇరియాపథవిహారానం ఫాసుతా, ఏకకస్స హి అరఞ్ఞే అన్తమసో ఉచ్చారపస్సావకిచ్చం ఉపాదాయ సబ్బేవ ఇరియాపథా ఫాసుకా హోన్తి, తస్మా దిట్ఠధమ్మస్స సుఖవిహారన్తి అయమత్థో వేదితబ్బో. **పచ్ఛిమఞ్చ జనతం అనుకమ్పమానో**తి కథం అరఞ్ఞవాసేన పచ్ఛిమా జనతా అనుకమ్పితా హోతి? సద్ధాపబ్బజితా హి కులపుత్తా భగవతో అరఞ్ఞవాసం దిస్వా భగవాపి నామ అరఞ్ఞసేనాసనాని న ముఞ్చతి, యస్స నేవత్థి పరిఞ్ఞాతబ్బం న పహాతబ్బం న భావేతబ్బం న సచ్ఛికాతబ్బం, కిమఙ్గం పన మయన్తి చిన్తేత్వా తత్థ వసితబ్బమేవ మఞ్ఞిస్సన్తి. ఏవం ఖిప్పమేవ దుక్ఖస్సన్తకరా భవిస్సన్తి. ఏవం పచ్ఛిమా జనతా అనుకమ్పితా హోతి. ఏతమత్థం దస్సేన్తో ఆహ ''పచ్ఛిమఞ్చ జనతం అనుకమ్పమానో''తి.

అరఞ్ఞవాసకారణవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దేసనానుమోదనావణ్ణనా

౧౬. తం సుత్వా అత్తమనో బ్రాహ్మణో **అనుకమ్పితరూపా**తిఆదిమాహ. తత్థ **అనుకమ్పితరూపా**తి అనుకమ్పితజాతికా అనుకమ్పితసభావా. **జనతా**తి జనసమూహో. **యథా తం అరహతా సమ్మాసమ్బుద్ధేనా**తి యథా అరహం సమ్మాసమ్బుద్ధో అనుకమ్పేయ్య, తథేవ అనుకమ్పితరూపాతి.

ఏవఞ్చ పన వత్వా పున తం భగవతో ధమ్మదేసనం అబ్భనుమోదమానో భగవన్తం ఏతదవోచ **అభిక్కన్తం, భో గోతమ, అభిక్కన్తం, భో గోతమా**తి. తత్థాయం అభిక్కన్తసద్దో ఖయసున్దరాభిరూపఅబ్భనుమోదనేసు దిస్సతి. ''అభిక్కన్తా, భన్తే, రత్తి,

నిక్ఖన్తే పఠమే యామే, చిరనిసిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో”తిఆదీసు (చూళవ. ౩౮౩; అ. ని. ౮.౨౦) హి ఖయే దిస్సతి. “అయం ఇమేసం చతున్నం పుగ్గలానం అభిక్కన్తతరో చ పణీతతరో చా”తిఆదీసు (అ. ని. ౪.౧౦౦) సున్దరే.

“కో మే వన్దతి పాదాని, ఇద్ధియా యససా జలం;
అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, సబ్బా ఓభాసయం దిసా”తి. –

ఆదీసు (వి. వ. ౮౫౭) అభిరూపే. “అభిక్కన్తం, భన్తే”తిఆదీసు (దీ. ని. ౧.౨౫౦; పారా. ౧౫) అబ్భనుమోదనే . ఇధాపి అబ్భనుమోదనేయేవ. యస్మా చ అబ్భనుమోదనే, తస్మా సాధు సాధు భో, గోతమాతి వుత్తం హోతీతి వేదితబ్బం.

“భయే కోధే పసంసాయం, తురితే కోతూహలచ్ఛరే;
హాసే సోకే పసాదే చ, కరే ఆమేడితం బుధో”తి. –

ఇమినా చ లక్ఖణేన ఇధ పసాదవసేన పసంసావసేన చాయం ద్విక్ఖత్తుం వుత్తోతి వేదితబ్బో. అథ వా **అభిక్కన్త**న్తి అభికన్తం. అతిఇట్ఠం అతిమనాపం, అతిసున్దరన్తి వుత్తం హోతి.

తత్థ ఏకేన అభిక్కన్తసద్దేన దేసనం థోమేతి, ఏకేన అత్తనో పసాదం. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – అభిక్కన్తం, భో గోతమ, యదిదం భోతో గోతమస్స ధమ్మదేసనా, అభిక్కన్తం యదిదం భోతో గోతమస్స ధమ్మదేసనం ఆగమ్మ మమ పసాదోతి. భగవతోయేవ వా వచనం ద్వే ద్వే అత్థే సన్ధాయ థోమేతి – భోతో గోతమస్స వచనం అభిక్కన్తం దోసనాసనతో, అభిక్కన్తం గుణాధిగమనతో, తథా సద్ధాజననతో, పఞ్ఞాజననతో, సాత్థతో, సబ్యఞ్జనతో, ఉత్తానపదతో, గమ్భీరత్థతో, కణ్ణసుఖతో, హదయఙ్గమతో, అనత్తుక్కంసనతో, అపరవమ్భనతో, కరుణాసీతలతో, పఞ్ఞావదాతతో, ఆపాథరమణీయతో, విమద్దక్ఖమతో, సుయ్యమానసుఖతో, వీమంసియమానహితతోతి ఏవమాదీహి యోజేతబ్బం.

తతో పరమ్పి చతూహి ఉపమాహి దేసనంయేవ థోమేతి. తత్థ **నిక్కుజ్జిత**న్తి అధోముఖఠపితం, హేట్ఠాముఖజాతం వా. **ఉక్కుజ్జేయ్యా**తి ఉపరి ముఖం కరేయ్య. **పటిచ్ఛన్న**న్తి తిణపణ్ణాదిచ్ఛాదితం. **వివరేయ్యా**తి ఉగ్ఘాటేయ్య. **మూళ్హస్సా**తి దిసామూళ్హస్స. **మగ్గం ఆచిక్ఖేయ్యా**తి హత్థే గహేత్వా “ఏస మగ్గో”తి వదేయ్య. **అన్ధకారే**తి కాళపక్ఖచాతుద్దసీఅడ్ఢరత్తఘనవనసణ్డమేఘపటలేహి చతురఙ్గే తమే, అయం తావ అనుత్తానపదత్థో.

అయం పన అధిప్పాయయోజనా – యథా కోచి నిక్కుజ్జితం ఉక్కుజ్జేయ్య, ఏవం సద్ధమ్మవిముఖం అసద్ధమ్మే పతితం మం అసద్ధమ్మా వుట్ఠాపేన్తేన, యథా పటిచ్ఛన్నం వివరేయ్య . ఏవం కస్సపస్స భగవతో సాసనన్తరధానతో పభుతి మిచ్ఛాదిట్ఠిగహనపటిచ్ఛన్నం సాసనం వివరన్తేన, యథా మూళ్హస్స మగ్గం ఆచిక్ఖేయ్య, ఏవం కుమ్మగ్గమిచ్ఛామగ్గప్పటిపన్నస్స మే సగ్గమోక్ఖమగ్గం ఆచిక్ఖన్తేన, యథా అన్ధకారే తేలపజ్జోతం ధారేయ్య, ఏవం మోహన్ధకారే నిముగ్గస్స మే బుద్ధాదిరతనరూపాని అపస్సతో తప్పటిచ్ఛాదకమోహన్ధకారవిద్ధంసకదేసనాపజ్జోతధారణేన మయ్హం భోతా గోతమేన ఏతేహి పరియాయేహి పకాసితత్తా అనేకపరియాయేన ధమ్మో పకాసితోతి.

దేసనానుమోదనావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పసన్నాకారవణ్ణనా

ఏవం దేసనం థోమేత్వా ఇమాయ దేసనాయ రతనత్తయపసన్నచిత్తో పసన్నాకారం కరోన్తో **ఏసాహన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **ఏసాహన్తి** ఏసో అహం. **భవన్తం గోతమం సరణం గచ్ఛామీ**తి భవం మే గోతమో సరణం పరాయణం, అఘస్స తాతా , హితస్స చ విధాతాతి ఇమినా అధిప్పాయేన భవన్తం గోతమం గచ్ఛామి, భజామి, సేవామి, పయిరుపాసామి, ఏవం వా జానామి, బుజ్ఝామీతి. యేసఞ్హి ధాతూనం గతిఅత్థో, బుద్ధిపి తేసం అత్థో. తస్మా గచ్ఛామీతి ఇమస్స జానామి, బుజ్ఝామీతి అయమత్థో వుత్తో. **ధమ్మఞ్చ భిక్ఖుసఙ్ఘఞ్చా**తి ఏత్థ పన అధిగతమగ్గే సచ్ఛికతనిరోధే యథానుసిట్ఠం పటిపజ్జమానే చ అపాయేసు అపతమానే ధారేతీతి **ధమ్మో**, సో అత్థతో అరియమగ్గో చేవ నిబ్బానఞ్చ. వుత్తఞ్హేతం – "యావతా, భిక్ఖవే, ధమ్మా సఙ్ఖతా, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ"తి (అ. ని. ౪.౩౪) విత్థారో. న కేవలఞ్చ అరియమగ్గో చేవ నిబ్బానఞ్చ, అపిచ ఖో అరియఫలేహి సద్ధిం పరియత్తిధమ్మోపి. వుత్తఞ్హేతం ఛత్తమాణవకవిమానే –

"రాగవిరాగమనేజమసోకం, ధమ్మమసఙ్ఖతమప్పటికూలం;

మధురమిమం పగుణం సువిభత్తం, ధమ్మమిమం సరణత్థముపేహీ"తి. (వి. వ. ౮౮౭);

ఏత్థ **రాగవిరాగో**తి మగ్గో కథితో. **అనేజమసోక**న్తి ఫలం. **ధమ్మమసఙ్ఖత**న్తి నిబ్బానం. **అప్పటికూలం మధురమిమం పగుణం సువిభత్త**న్తి పిటకత్తయేన విభత్తా సబ్బధమ్మక్ఖన్ధాతి. దిట్ఠిసీలసఙ్ఘాతేన సంహతోతి **సఙ్ఘో**, సో అత్థతో అట్ఠ అరియపుగ్గలసమూహో. వుత్తఞ్హేతం తస్మింయేవ విమానే.

"యత్థ చ దిన్నమహప్ఫలమాహు, చతూసు సుచీసు పురిసయుగేసు;

అట్ఠ చ పుగ్గల ధమ్మదసా తే, సఙ్ఘమిమం సరణత్థముపేహీ"తి. (వి. వ. ౮౮౮);

భిక్ఖూనం సఙ్ఘో **భిక్ఖుసఙ్ఘో**. ఏత్తావతా బ్రాహ్మణో తీణి సరణగమనాని పటివేదేసి.

పసన్నాకారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సరణగమనకథావణ్ణనా

ఇదాని తేసు సరణగమనేసు కోసల్లత్థం సరణం, సరణగమనం. యో చ సరణం గచ్ఛతి, సరణగమనప్పభేదో , సరణగమనస్స ఫలం, సంకిలేసో, భేదోతి అయం విధి వేదితబ్బో. సేయ్యథిదం – పదత్థతో తావ హింసతీతి **సరణం,** సరణగతానం తేనేవ సరణగమనేన భయం సన్తాసం దుక్ఖం దుగ్గతిపరికిలేసం హనతి వినాసేతీతి అత్థో, రతనత్తయస్సేవేతం అధివచనం.

అథ వా హితే పవత్తనేన అహితా చ నివత్తనేన సత్తానం భయం హింసతి బుద్ధో. భవకన్తారా ఉత్తారణేన అస్సాసదానేన చ ధమ్మో. అప్పకానమ్పి కారానం విపులఫలపటిలాభకరణేన సఙ్ఘో. తస్మా ఇమినాపి పరియాయేన రతనత్తయం సరణం. తప్పసాదతగ్గరుతాహి విహతకిలేసో తప్పరాయణతాకారప్పవత్తో చిత్తుప్పాదో సరణగమనం. తంసమఙ్గిసత్తో సరణం గచ్ఛతి,

వుత్తప్పకారేన చిత్తుప్పాదేన ఏతాని మే తీణి సరణాని సరణం, ఏతాని పరాయణన్తి ఏవం ఉపేతీతి అత్థో. ఏవం తావ **సరణం సరణగమనం యో చ సరణం గచ్ఛతీ**తి ఇదం తయం వేదితబ్బం.

సరణగమనప్పభేదే పన దువిధం సరణగమనం లోకుత్తరం లోకియఞ్చ. తత్థ లోకుత్తరం దిట్ఠసచ్చానం మగ్గక్ఖణే సరణగమనుపక్కిలేససముచ్ఛేదేన ఆరమ్మణతో నిబ్బానారమ్మణం హుత్వా కిచ్చతో సకలేపి రతనత్తయే ఇజ్ఝతి. లోకియం పుథుజ్జనానం సరణగమనుపక్కిలేసవిక్ఖమ్భనేన ఆరమ్మణతో బుద్ధాదిగుణారమ్మణం హుత్వా ఇజ్ఝతి, తం అత్థతో బుద్ధాదీసు వత్థూసు సద్ధాపటిలాభో, సద్ధామూలికా చ సమ్మాదిట్ఠి దససు పుఞ్ఞకిరియవత్థూసు దిట్ఠిజుకమ్మన్తి వుచ్చతి.

తయిదం చతుధా పవత్తతి అత్తసన్నియ్యాతనేన తప్పరాయణతాయ సిస్సభావూపగమనేన పణిపాతేనాతి. తత్థ **అత్తసన్నియ్యాతనం** నామ “అజ్జ ఆదిం కత్వా అహం అత్తానం బుద్ధస్స నియ్యాతేమి, ధమ్మస్స, సఙ్ఘస్సా”తి ఏవం బుద్ధాదీనం అత్తపరిచ్చజనం. **తప్పరాయణతా** నామ “అజ్జ ఆదిం కత్వా అహం బుద్ధపరాయణో, ధమ్మపరాయణో, సఙ్ఘపరాయణో ఇతి మం ధారేథా”తి ఏవం తప్పరాయణభావో. **సిస్సభావూపగమనం** నామ “అజ్జ ఆదిం కత్వా అహం బుద్ధస్స అన్తేవాసికో, ధమ్మస్స, సఙ్ఘస్సాతి మం ధారేథా”తి ఏవం సిస్సభావూపగమో. **పణిపాతో** నామ “అజ్జ ఆదిం కత్వా అహం అభివాదనపచ్చుట్ఠానఅఞ్జలికమ్మసామీచికమ్మం బుద్ధాదీనంయేవ తిణ్ణం వత్థూనం కరోమి, ఇతి మం ధారేథా”తి ఏవం బుద్ధాదీసు పరమనిపచ్చకారో. ఇమేసఞ్హి చతున్నం ఆకారానం అఞ్ఞతరమ్పి కరోన్తేన గహితంయేవ హోతి సరణగమనం.

అపిచ భగవతో అత్తానం పరిచ్చజామి, ధమ్మస్స, సఙ్ఘస్స అత్తానం పరిచ్చజామి. జీవితం పరిచ్చజామి, పరిచ్చత్తోయేవ మే అత్తా, పరిచ్చత్తంయేవ మే జీవితం, జీవితపరియన్తికం బుద్ధం సరణం గచ్ఛామి, బుద్ధో మే సరణం లేణం తాణన్తి ఏవమ్పి అత్తసన్నియ్యాతనం వేదితబ్బం. “సత్థారఞ్చ వతాహం పస్సేయ్యం భగవన్తమేవ పస్సేయ్యం, సుగతఞ్చ వతాహం పస్సేయ్యం భగవన్తమేవ పస్సేయ్యం, సమ్మాసమ్బుద్ధఞ్చ వతాహం పస్సేయ్యం భగవన్తమేవ పస్సేయ్య”న్తి (సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪) ఏవమ్పి మహాకస్సపస్స సరణగమనం వియ సిస్సభావూపగమనం దట్ఠబ్బం.

“సో అహం విచరిస్సామి, గామా గామం పురా పురం;

నమస్సమానో సమ్బుద్ధం, ధమ్మస్స చ సుధమ్మత”న్తి. (సు॰ ని॰ ౧౯౪; సం॰ ని॰ ౧.౨౪౬) –

ఏవమ్పి ఆళవకాదీనం సరణగమనం వియ తప్పరాయణతా వేదితబ్బా. “అథ ఖో బ్రహ్మాయు బ్రాహ్మణో ఉట్ఠాయాసనా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా భగవతో పాదేసు సిరసా నిపతిత్వా భగవతో పాదాని ముఖేన చ పరిచుమ్బతి, పాణీహి చ పరిసమ్బాహతి, నామఞ్చ సావేతి బ్రహ్మాయు అహం, భో గోతమ, బ్రాహ్మణో, బ్రహ్మాయు అహం, భో గోతమ, బ్రాహ్మణో”తి (మ॰ ని॰ ౨.౩౯౪) ఏవమ్పి పణిపాతో దట్ఠబ్బో.

సో పనేస ఞాతిభయాచరియదక్ఖిణేయ్యవసేన చతుబ్బిధో హోతి. తత్థ దక్ఖిణేయ్యపణిపాతేన సరణగమనం హోతి, న ఇతరేహి. సేట్ఠవసేనేవ హి సరణం గయ్హతి, సేట్ఠవసేన భిజ్జతి, తస్మా యో సాకియో వా కోలియో వా “బుద్ధో అమ్హాకం ఞాతకో”తి వన్దతి, అగ్గహితమేవ హోతి సరణం. యో వా “సమణో గోతమో రాజపూజితో మహానుభావో, అవన్దియమానో

అనత్థమ్పి కరేయ్యా”తి భయేన వన్దతి, అగ్గహితమేవ హోతి సరణం. యో వా బోధిసత్తకాలే భగవతో సన్తికే కిఞ్చి ఉగ్గహితం సరమానో బుద్ధకాలే వా –

“ఏకేన భోగే భుఞ్జేయ్య, ద్వీహి కమ్మం పయోజయే;

చతుత్థఞ్చ నిధాపేయ్య, ఆపదాసు భవిస్సతీ”తి. (దీ. ని. ౩.౨౬౫) –

ఏవరూపం అనుసాసనిం ఉగ్గహేత్వా “ఆచరియో మే”తి వన్దతి, అగ్గహితమేవ హోతి సరణం. యో పన “అయం లోకే అగ్గదక్ఖిణేయ్యో”తి వన్దతి, తేనేవ గహితం హోతి సరణం.

ఏవం గహితసరణస్స చ ఉపాసకస్స వా ఉపాసికాయ వా అఞ్ఞతిత్థియేసు పబ్బజితమ్పి ఞాతిం “ఞాతకో మే అయ”న్తి వన్దతో సరణగమనం న భిజ్జతి, పగేవ అపబ్బజితం. తథా రాజానం భయవసేన వన్దతో, సో హి రట్ఠపూజితత్తా అవన్దియమానో అనత్థమ్పి కరేయ్యాతి. తథా యంకిఞ్చి సిప్పం సిక్ఖాపకం తిత్థియం “ఆచరియో మే అయ”న్తి వన్దతోపి న భిజ్జతీతి ఏవం సరణగమనప్పభేదో వేదితబ్బో.

ఏత్థ చ లోకుత్తరస్స సరణగమనస్స చత్తారి సామఞ్ఞఫలాని విపాకఫలం, సబ్బదుక్ఖక్ఖయో ఆనిసంసఫలం. వుత్తఞ్హేతం –

“యో చ బుద్ధఞ్చ ధమ్మఞ్చ, సఙ్ఘఞ్చ సరణం గతో;

చత్తారి అరియసచ్చాని, సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతి.

దుక్ఖం దుక్ఖసముప్పాదం, దుక్ఖస్స చ అతిక్కమం;

అరియఞ్చట్ఠఙ్గికం మగ్గం, దుక్ఖూపసమగామినం.

ఏతం ఖో సరణం ఖేమం, ఏతం సరణముత్తమం;

ఏతం సరణమాగమ్మ, సబ్బదుక్ఖా పముచ్చతీ”తి. (ధ. ప. ౧౯౦-౧౯౨);

అపిచ నిచ్చతో అనుపగమనాదివసేన పేతస్స ఆనిసంసఫలం వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం, “అట్ఠానమేతం, భిక్ఖవే, అనవకాసో, యం దిట్ఠిసమ్పన్నో పుగ్గలో కఞ్చి సఙ్ఖారం నిచ్చతో ఉపగచ్ఛేయ్య, సుఖతో ఉపగచ్ఛేయ్య, కఞ్చి ధమ్మం అత్తతో ఉపగచ్ఛేయ్య, మాతరం జీవితా వోరోపేయ్య, పితరం అరహన్తం జీవితా వోరోపేయ్య, దుట్ఠచిత్తో తథాగతస్స లోహితం ఉప్పాదేయ్య, సఙ్ఘం భిన్దేయ్య, అఞ్ఞం సత్థారం ఉద్దిసేయ్య, నేతం ఠానం విజ్జతీ”తి (మ. ని. ౩.౧౨౭; అ. ని. ౧.౨౬౮-౨౭౬).

లోకియస్స పన సరణగమనస్స భవసమ్పదాపి భోగసమ్పదాపి ఫలమేవ. వుత్తఞ్హేతం –

“యేకేచి బుద్ధం సరణం గతాసే,

న తే గమిస్సన్తి అపాయభూమిం;

పహాయ మానుసం దేహం,

దేవకాయం పరిపూరేస్సన్తీ”తి. (సం. ని. ౧.౩౭);

అపరమ్పి వుత్తం “అథ ఖో సక్కో దేవానమిన్దో అసీతియా దేవతాసహస్సేహి సద్ధిం యేనాయస్మా మహామోగ్గల్లానో, తేనుపసఙ్కమి...పే.... ఏకమన్తం ఠితం ఖో సక్కం దేవానమిన్దం ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో ఏతదవోచ ‘సాధు ఖో దేవానమిన్ద బుద్ధం సరణగమనం హోతి, బుద్ధం సరణగమనహేతు ఖో దేవానమిన్ద ఏవమిధేకచ్చే సత్తా కాయస్స భేదా పరం మరణా సుగతిం సగ్గం లోకం ఉపపజ్జన్తీ’తి. తే అఞ్ఞే దేవే దసహి ఠానేహి అధిగణ్హన్తి దిబ్బేన ఆయునా దిబ్బేన వణ్ణేన సుఖేన యసేన ఆధిపతేయ్యేన దిబ్బేహి రూపేహి సద్దేహి గన్ధేహి రసేహి ఫోట్ఠబ్బేహీ”తి (సం॰ ని॰ ౪.౩౪౧). ఏస నయో ధమ్మే సఙ్ఘే చ. అపిచ వేలామసుత్తాదివసేనాపి (అం॰ ని॰ ౯.౨౦) సరణగమనస్స ఫలవిసేసో వేదితబ్బో. ఏవం సరణగమనఫలం వేదితబ్బం.

తత్థ లోకియసరణగమనం తీసు వత్థూసు అఞ్ఞాణసంసయమిచ్ఛాఞాణాదీహి సంకిలిస్సతి, న మహాజుతికం హోతి, న మహావిప్ఫారం. లోకుత్తరస్స నత్థి సంకిలేసో. లోకియస్స చ సరణగమనస్స దువిధో భేదో సావజ్జో అనవజ్జో చ. తత్థ సావజ్జో అఞ్ఞసత్థారాదీసు అత్తసన్నియ్యాతనాదీహి హోతి, సో అనిట్ఠఫలో. అనవజ్జో కాలం కిరియాయ, సో అవిపాకత్తా అఫలో. లోకుత్తరస్స పన నేవత్థి భేదో. భవన్తరేపి హి అరియసావకో అఞ్ఞసత్థారం న ఉద్దిసతీతి ఏవం సరణగమనస్స సంకిలేసో చ భేదో చ వేదితబ్బోతి. **ఉపాసకం మం భవం గోతమో ధారేతూ**తి మం భవం గోతమో “ఉపాసకో అయ”న్తి ఏవం ధారేతు, జానాతూతి అత్థో.

సరణగమనకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపాసకవిధికథావణ్ణనా

ఉపాసకవిధికోసల్లత్థం పనేత్థ కో ఉపాసకో, కస్మా ఉపాసకోతి వుచ్చతి, కిమస్స సీలం, కో ఆజీవో, కా విపత్తి, కా సమ్పత్తీతి ఇదం పకిణ్ణకం వేదితబ్బం.

తత్థ **కో ఉపాసకో**తి యో కోచి తిసరణగతో గహట్ఠో. వుత్తఞ్హేతం – “యతో ఖో మహానామ ఉపాసకో బుద్ధం సరణం గతో హోతి, ధమ్మం సరణం గతో హోతి, సఙ్ఘం సరణం గతో హోతి. ఏత్తావతా ఖో మహానామ ఉపాసకో హోతీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౩౩).

కస్మా ఉపాసకోతి రతనత్తయస్స ఉపాసనతో. సో హి బుద్ధం ఉపాసతీతి ఉపాసకో. ధమ్మం, సఙ్ఘం ఉపాసతీతి ఉపాసకో.

కిమస్స సీలన్తి పఞ్చ వేరమణియో. యథాహ “యతో ఖో మహానామ ఉపాసకో పాణాతిపాతా పటివిరతో హోతి అదిన్నాదానా , కామేసు మిచ్ఛాచారా, ముసావాదా, సురామేరయమజ్జపమాదట్ఠానా పటివిరతో హోతి. ఏత్తావతా ఖో మహానామ ఉపాసకో సీలవా హోతీ”తి (సం॰ ని॰ ౫.౧౦౩౩).

కో ఆజీవోతి పఞ్చ మిచ్ఛావణిజ్జా పహాయ ధమ్మేన సమేన జీవితకప్పనం. వుత్తఞ్హేతం “పఞ్చిమా, భిక్ఖవే, వణిజ్జా ఉపాసకేన అకరణీయా. కతమా పఞ్చ? సత్థవణిజ్జా, సత్తవణిజ్జా, మంసవణిజ్జా, మజ్జవణిజ్జా, విసవణిజ్జా. ఇమా ఖో, భిక్ఖవే, పఞ్చ వణిజ్జా ఉపాసకేన అకరణీయా”తి (అం॰ ని॰ ౫.౧౭౭).

కా విపత్తీతి యా తస్సేవ సీలస్స చ ఆజీవస్స చ విపత్తి, అయమస్స విపత్తి. అపిచ యాయ ఏస చణ్డాలో చేవ హోతి మలఞ్చ పతికుట్ఠో చ. సాపిస్స విపత్తీతి వేదితబ్బా. తే చ అత్థతో అస్సద్ధియాదయో పఞ్చ ధమ్మా హోన్తి. యథాహ "పఞ్చహి, భిక్ఖవే, ధమ్మేహి సమన్నాగతో ఉపాసకో ఉపాసకచణ్డాలో చ హోతి ఉపాసకమలఞ్చ ఉపాసకపతికుట్ఠో చ. కతమేహి పఞ్చహి? అస్సద్ధో హోతి, దుస్సీలో హోతి, కోతూహలమఙ్గలికో హోతి, మఙ్గలం పచ్చేతి నో కమ్మం, ఇతో చ బహిద్ధా దక్ఖిణేయ్యం పరియేసతి తత్థ చ పుబ్బకారం కరోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౫.౧౭౫).

కా సమ్పత్తీతి యా చస్స సీలసమ్పదా చ ఆజీవసమ్పదా చ, సా సమ్పత్తి. యే చస్స రతనభావాదికరా సద్ధాదయో పఞ్చ ధమ్మా. యథాహ "పఞ్చహి, భిక్ఖవే, ధమ్మేహి సమన్నాగతో ఉపాసకో ఉపాసకరతనఞ్చ హోతి ఉపాసకపదుమఞ్చ ఉపాసకపుణ్డరీకఞ్చ. కతమేహి పఞ్చహి? సద్ధో హోతి, సీలవా హోతి, న కోతూహలమఙ్గలికో హోతి, కమ్మం పచ్చేతి నో మఙ్గలం, న ఇతో బహిద్ధా దక్ఖిణేయ్యం గవేసతి, ఇధ చ పుబ్బకారం కరోతీ"తి (అ॰ ని॰ ౫.౧౭౫).

అజ్జతగ్గేతి ఏత్థ అయం **అగ్గ**సద్దో ఆదికోటికోట్ఠాససేట్ఠేసు దిస్సతి. "అజ్జతగ్గే, సమ్మ దోవారిక, ఆవరామి ద్వారం నిగణ్ఠానం నిగణ్ఠీన"న్తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౭౦) హి ఆదిమ్హి దిస్సతి. "తేనేవ అఙ్గులగ్గేన తం అఙ్గులగ్గం పరామసేయ్య, (కథా॰ ౪౪౧) ఉచ్ఛగ్గం వేళగ్గ"న్తిఆదీసు కోటియం. "అమ్బిలగ్గం వా మధురగ్గం వా తిత్తకగ్గం వా (సం॰ ని॰ ౫.౩౭౪), అనుజానామి, భిక్ఖవే, విహారగ్గేన వా పరివేణగ్గేన వా భాజేతు"న్తిఆదీసు (చూళవ॰ ౩౧౮) కోట్ఠాసే. "యావతా, భిక్ఖవే, సత్తా అపదా వా...పే॰... తథాగతో తేసం అగ్గమక్ఖాయతీ"తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౩౪) సేట్ఠే. ఇధ పనాయం ఆదిమ్హి దట్ఠబ్బో. తస్మా **అజ్జతగ్గే**తి అజ్జతం ఆదిం కత్వా, ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. **అజ్జత**న్తి అజ్జభావం. అజ్జదగ్గేతి వా పాఠో, ద-కారో పదసన్ధికరో, అజ్జ అగ్గం కత్వాతి అత్థో.

పాణుపేతన్తి పాణేహి ఉపేతం, యావ మే జీవితం పవత్తతి, తావ ఉపేతం. అనఞ్ఞసత్థుకం తీహి సరణగమనేహి సరణం గతం ఉపాసకం కప్పియకారకం మం భవం గోతమో ధారేతు జానాతు. అహఞ్హి సచేపి మే తిఖిణేన అసినా సీసం ఛిన్దేయ్య, నేవ బుద్ధం "న బుద్ధో"తి వా ధమ్మం "న ధమ్మో"తి వా, సఙ్ఘం "న సఙ్ఘో"తి వా వదేయ్యన్తి. ఏవం అత్తసన్నియ్యాతనేన సరణం గన్త్వా చతూహి చ పచ్చయేహి పవారేత్వా ఉట్ఠాయాసనా భగవన్తం అభివాదేత్వా తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా పక్కామీతి.

ఉపాసకవిధికథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

భయభేరవసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. అనఙ్గణసుత్తవణ్ణనా

౫౭. ఏవం మే సుతం...పే॰... ఆయస్మా సారిపుత్తోతి అనఙ్గణసుత్తం. తత్రాయం అనుత్తానపదవణ్ణనా – యథా చేత్థ, ఏవం సబ్బసుత్తేసు. తస్మా ఇతో పరం ఏత్తకమ్పి అవత్వా అపుబ్బపదవణ్ణనంయేవ కరిస్సామ.

చత్తారోతి గణనపరిచ్ఛేదో. **పుగ్గలా**తి సత్తా నరా పోసా. ఏత్తావతా చ పుగ్గలవాదీ మహాథేరోతి న గహేతబ్బం, అయఞ్హి ఆయస్మా బుద్ధపుత్తానం సేట్ఠో, సో బుద్ధస్స భగవతో దేసనం అవిలోమేన్తోయేవ దేసేతి.

సమ్ముతిపరమత్థదేసనాకథావణ్ణనా

బుద్ధస్స భగవతో దువిధా దేసనా సమ్ముతిదేసనా, పరమత్థదేసనా చాతి. తత్థ పుగ్గలో సత్తో ఇత్థీ పురిసో ఖత్తియో బ్రాహ్మణో దేవో మారోతి ఏవరూపా **సమ్ముతిదేసనా**. అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా, ఖన్ధా ధాతూ ఆయతనాని సతిపట్ఠానాతి ఏవరూపా **పరమత్థదేసనా**.

తత్థ భగవా యే సమ్ముతివసేన దేసనం సుత్వా అత్థం పటివిజ్ఝిత్వా మోహం పహాయ విసేసం అధిగన్తుం సమత్థా, తేసం సమ్ముతిదేసనం దేసేతి. యే పన పరమత్థవసేన దేసనం సుత్వా అత్థం పటివిజ్ఝిత్వా మోహం పహాయ విసేసమధిగన్తుం సమత్థా, తేసం పరమత్థదేసనం దేసేతి. తత్థాయం ఉపమా, యథా హి దేసభాసాకుసలో తిణ్ణం వేదానం అత్థసంవణ్ణనకో ఆచరియో యే దమిళభాసాయ వుత్తే అత్థం జానన్తి, తేసం దమిళభాసాయ ఆచిక్ఖతి. యే అన్ధకభాసాదీసు అఞ్ఞతరాయ, తేసం తాయ తాయ భాసాయ. ఏవం తే మాణవకా ఛేకం బ్యత్తం ఆచరియమాగమ్మ ఖిప్పమేవ సిప్పం ఉగ్గణ్హన్తి. తత్థ ఆచరియో వియ బుద్ధో భగవా. తయో వేదా వియ కథేతబ్బభావేన ఠితాని తీణి పిటకాని. దేసభాసాకోసల్లమివ సమ్ముతిపరమత్థకోసల్లం. నానాదేసభాసా మాణవకా వియ సమ్ముతిపరమత్థదేసనాపటివిజ్ఝనసమత్థా వేనేయ్యసత్తా. ఆచరియస్స దమిళభాసాదిఆచిక్ఖనం వియ భగవతో సమ్ముతిపరమత్థవసేన దేసనా వేదితబ్బా. ఆహ చేత్థ –

> "దువే సచ్చాని అక్ఖాసి, సమ్బుద్ధో వదతం వరో;
> సమ్ముతిం పరమత్థఞ్చ, తతియం నూపలబ్భతి.
>
> సఙ్కేతవచనం సచ్చం, లోకసమ్ముతికారణా;
> పరమత్థవచనం సచ్చం, ధమ్మానం భూతకారణా.
>
> తస్మా వోహారకుసలస్స, లోకనాథస్స సత్థునో;
> సమ్ముతిం వోహరన్తస్స, ముసావాదో న జాయతీ"తి.

అపిచ అట్ఠహి కారణేహి భగవా పుగ్గలకథం కథేతి – హిరోత్తప్పదీపనత్థం, కమ్మస్సకతాదీపనత్థం, పచ్చత్తపురిసకారదీపనత్థం, ఆనన్తరియదీపనత్థం, బ్రహ్మవిహారదీపనత్థం, పుబ్బేనివాసదీపనత్థం, దక్ఖిణావిసుద్ధిదీపనత్థం, లోకసమ్ముతియా అప్పహానత్థఞ్చాతి. "ఖన్ధధాతుఆయతనాని హిరీయన్తి ఓత్తప్పన్తీ"తి హి వుత్తే మహాజనో న జానాతి, సమ్మోహమాపజ్జతి, పటిసత్తు హోతి "కిమిదం ఖన్ధధాతుఆయతనాని హిరీయన్తి ఓత్తప్పన్తి నామా"తి. "ఇత్థీ హిరీయతి ఓత్తప్పతి పురిసో ఖత్తియో బ్రాహ్మణో దేవో మారో"తి వుత్తే పన జానాతి, న సమ్మోహమాపజ్జతి, న పటిసత్తు హోతి. తస్మా భగవా **హిరోత్తప్పదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

"ఖన్ధా కమ్మస్సకా ధాతుయో ఆయతనానీ"తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **కమ్మస్సకతాదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“వేళువనాదయో మహావిహారా ఖన్ధేహి కారాపితా ధాతూహి ఆయతనేహీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **పచ్చత్తపురిసకారదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“ఖన్ధా మాతరం జీవితా వోరోపేన్తి పితరం అరహన్తం రుహిరుప్పాదకమ్మం కరోన్తి, సఙ్ఘభేదకమ్మం కరోన్తి, ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **ఆనన్తరియదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి. “ఖన్ధా మేత్తాయన్తి ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **బ్రహ్మవిహారదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

“ఖన్ధా పుబ్బేనివాసమనుస్సరన్తి ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి ఏసేవ నయో. తస్మా భగవా **పుబ్బేనివాసదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి. “ఖన్ధా దానం పటిగ్గణ్హన్తి ధాతుయో ఆయతనానీ”తి వుత్తేపి మహాజనో న జానాతి, సమ్మోహమాపజ్జతి, పటిసత్తు హోతి “కిమిదం ఖన్ధధాతుఆయతనాని పటిగ్గణ్హన్తి నామా”తి. “పుగ్గలా పటిగ్గణ్హన్తి సీలవన్తో కల్యాణధమ్మా”తి వుత్తే పన జానాతి, న సమ్మోహమాపజ్జతి, న పటిసత్తు హోతి. తస్మా భగవా **దక్ఖిణావిసుద్ధిదీపనత్థం** పుగ్గలకథం కథేతి.

లోకసమ్ముతిఞ్చ బుద్ధా భగవన్తో నప్పజహన్తి, లోకసమఞ్ఞాయ లోకనిరుత్తియం లోకాభిలాపే ఠితాయేవ ధమ్మం దేసేన్తి. తస్మా భగవా **లోకసమ్ముతియా అప్పహానత్థమ్పి** పుగ్గలకథం కథేతి. తస్మా అయమ్పి ఆయస్మా లోకవోహారకుసలతాయ బుద్ధస్స భగవతో దేసనం అవిలోమేన్తో లోకసమ్ముతియం ఠత్వావ **చత్తారోమే, ఆవుసో, పుగ్గలాతి** ఆహ. తస్మా ఏత్థ పరమత్థవసేన అగ్గహేత్వా సమ్ముతివసేనేవ పుగ్గలో వేదితబ్బో.

సన్తో సంవిజ్జమానాతి లోకసఙ్కేతవసేన అత్థి ఉపలబ్భమానా. **లోకస్మిన్తి** సత్తలోకే. **సాఙ్గణోవ సమానోతిఆదీసు** పన **అఙ్గణన్తి** కత్థచి కిలేసా వుచ్చన్తి. యథాహ “తత్థ కతమాని తీణి అఙ్గణాని? రాగో అఙ్గణం, దోసో అఙ్గణం, మోహో అఙ్గణ”న్తి (విభ. ౯౨౪). కత్థచి యంకిఞ్చి మలం వా పఙ్కో వా, యథాహ “తస్సేవ రజస్స వా అఙ్గణస్స వా పహానాయ వాయమతీ”తి. కత్థచి తథారూపో భూమిభాగో, సో బోధియఙ్గణం చేతియఙ్గణన్తిఆదీనం వసేన వేదితబ్బో. ఇధ పన నానప్పకారా తిబ్బకిలేసా “అఙ్గణ”న్తి అధిప్పేతా. తథా హి వక్ఖతి “పాపకానం ఖో ఏతం, ఆవుసో, అకుసలానం ఇచ్ఛావచరానం అధివచనం, యదిదం అఙ్గణ”న్తి (మ. ని. ౧.౬౦). సహ అఙ్గణేన **సాఙ్గణో**.

సాఙ్గణోవ సమానోతి సకిలేసోయేవ సన్తో . **అత్థి మే అజ్ఝత్తం అఙ్గణన్తి యథాభూతం నప్పజానాతీతి** మయ్హం అత్తనో చిత్తసన్తానే కిలేసో అత్థీతిపి న జానాతి. “ఇమే కిలేసా నామ కక్ఖళా వాళా జహితబ్బా న గహితబ్బా విసదుట్ఠసల్లసదిసా”తి ఏవం యాథావసరసతోపి న జానాతి. యో అత్థీతి చ జానాతి, ఏవఞ్చ జానాతి. సో “అత్థి మే అజ్ఝత్తం అఙ్గణన్తి యథాభూతం పజానాతీ”తి వుచ్చతి. యస్స పన న చ మగ్గేన సమూహతా కిలేసా, న చ ఉప్పజ్జన్తి యేన వా తేన వా వారితత్తా, అయమిధ అనఙ్గణోతి అధిప్పేతో. **నత్థి మే అజ్ఝత్తం అఙ్గణన్తి యథాభూతం నప్పజానాతీతి** “మయ్హం కిలేసా యేన వా తేన వా వారితత్తా నత్థి, న మగ్గేన సమూహతత్తా”తి న జానాతి, “తే ఉప్పజ్జమానా మహాఅనత్థం కరిస్సన్తి కక్ఖళా వాళా విసదుట్ఠసల్లసదిసా”తి ఏవం యాథావసరసతోపి న జానాతి. యో పన “ఇమినా కారణేన నత్థీ”తి చ జానాతి, ఏవఞ్చ జానాతి, సో “నత్థి మే అజ్ఝత్తం అఙ్గణన్తి యథాభూతం పజానాతీ”తి వుచ్చతి . **తత్రాతి** తేసు చతూసు పుగ్గలేసు, తేసు వా ద్వీసు సాఙ్గణేసు, **య్వాయన్తి** యో అయం, యాయన్తిపి పాఠో.

౨౮. కో ను ఖో, ఆవుసో, సారిపుత్త, హేతు కో పచ్చయోతి ఉభయేనాపి కారణమేవ పుచ్ఛతి. **యేనిమేసన్తి** యేన హేతునా యేన పచ్చయేన ఇమేసం ద్విన్నం ఏకో సేట్ఠపురిసో ఏకో హీనపురిసోతి అక్ఖాయతి, సో కో హేతు కో పచ్చయోతి ఏవమేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. తత్థ కిఞ్చాపి "నప్పజానాతి పజానాతీ"తి ఏవం వుత్తం, పజాననా నప్పజాననాతి ఇదమేవ ఉభయం హేతు చేవ పచ్చయో చ.

౨౯. థేరో పన అత్తనో విచిత్రపటిభానతాయ తం పాకటతరం కత్వా దస్సేతుం పున **తత్రావుసో**తిఆదిమాహ. తత్థ **తస్సేతం పాటికఙ్ఖన్తి** తస్స పుగ్గలస్స ఏతం పాటికఙ్ఖితబ్బం. ఇదమేవ ఏస పాపుణిస్సతి, న అఞ్ఞన్తి ఇచ్ఛితబ్బం, అవస్సం భావీతి వుత్తం హోతి. "న ఛన్దం జనేస్సతీ"తిఆదినా నయేన వుత్తం అఛన్దజననాదిం సన్ధాయాహ.

తత్థ చ **న ఛన్దం జనేస్సతీతి** అప్పజానన్తో తస్స అఙ్గణస్స పహానత్థం కత్తుకమ్యతాఛన్దం న జనేస్సతి. **న వాయమిస్సతీతి** తతో బలవతరం వాయామం న కరిస్సతి, **న వీరియం ఆరభిస్సతీతి** థామగతవీరియం పన నేవ ఆరభిస్సతి, న పవత్తేస్సతీతి వుత్తం హోతి. **సాఙ్గణో**తి ఇమేహి రాగాదీహి అఙ్గణేహి సాఙ్గణో. **సంకిలిట్ఠచిత్తో**తి తేహియేవ సుట్ఠుతరం కిలిట్ఠచిత్తో మలీనచిత్తో విబాధితచిత్తో ఉపతాపితచిత్తో చ హుత్వా. **కాలం కరిస్సతీతి** మరిస్సతి.

సేయ్యథాపీతి యథా నామ. **కంసపాతీతి** కంసలోహభాజనం. **ఆభతాతి** ఆనీతా. **ఆపణా వా కమ్మారకులా వాతి** ఆపణతో వా కంసపాతికారకానం కమ్మారానం ఘరతో వా. **రజేనాతి** ఆగన్తుకరజేన పంసుఆదినా. **మలేనాతి** తత్థేవ ఉట్ఠితేన లోహమలేన. **పరియోనద్ధాతి** సఞ్ఛన్నా. **న చేవ పరిభుఞ్జేయ్యున్తి** ఉదకఖాదనీయపక్ఖిపనాదీహి పరిభోగం న కరేయ్యుం. **న చ పరియోదపేయ్యున్తి** ధోవనఘంసనాదీహి న పరిసుద్ధం కారాపేయ్యుం. **రజాపథేతి** రజపథే. అయమేవ వా పాఠో, రజస్స ఆగమనట్ఠానే వా వుట్ఠానుట్ఠానే వా హేట్ఠామఞ్చే వా థుసకోట్ఠకే వా భాజనన్తరే వా, యత్థ రజేన ఓకిరీయతీతి అత్థో. **సంకిలిట్ఠతరా అస్స మలగ్గహితాతి** ఏత్థ రజాపథే నిక్ఖిపనేన సంకిలిట్ఠతరా, అపరిభోగాపరియోదపనేహి మలగ్గహితతరాతి వుత్తం హోతి, పటిపుచ్ఛావచనఞ్చేతం. తేనస్స ఏవమత్థో వేదితబ్బో, ఆవుసో, సా కంసపాతి ఏవం కరీయమానా అపరేన కాలేన సంకిలిట్ఠతరా చ మలగ్గహితతరా చ మత్తికపాతీతి వా కంసపాతీతి వా ఇతిపి దుజ్జానా భవేయ్య ను ఖో నోతి, థేరో తం పటిజానన్తో ఆహ "ఏవమావుసో"తి. పున ధమ్మసేనాపతి ఓపమ్మం సమ్పటిపాదేన్తో, **ఏవమేవ ఖో**తిఆదిమాహ. తత్థేవం ఓపమ్మసంసన్దనా వేదితబ్బా – కిలిట్ఠకంసపాతిసదిసో సాఙ్గణో పుగ్గలో. సంకిలిట్ఠకంసపాతియా నపరిభుఞ్జనమాదిం కత్వా రజాపథనిక్ఖేపో వియ తస్స పుగ్గలస్స పబ్బజ్జం లభమానస్స వేజ్జకమ్మాదీసు పసుతపుగ్గలసన్తికే పబ్బజ్జాపటిలాభో. సంకిలిట్ఠకంసపాతియా పున సంకిలిట్ఠతరభావో వియ తస్స పుగ్గలస్స అనుక్కమేన ఆచరియుపజ్ఝాయానం అనుసిక్ఖతో వేజ్జకమ్మాదికరణం, ఏత్థ రితస్స సాఙ్గణకాలకిరియా. అథ వా అనుక్కమేన దుక్కటదుబ్భాసితవీతిక్కమనం, ఏత్థ రితస్స సాఙ్గణకాలకిరియా. అథ వా అనుక్కమేన పాచిత్తియథుల్లచ్చయవీతిక్కమనం, సఙ్ఘాదిసేసవీతిక్కమనం, పారాజికవీతిక్కమనం, మాతుఘాతాదిఆనన్తరియకరణం, ఏత్థ రితస్స సాఙ్గణకాలకిరియాతి.

సంకిలిట్ఠచిత్తో కాలం కరిస్సతీతి ఏత్థ చ అకుసలచిత్తేన కాలం కరిస్సతీతి న ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. సబ్బసత్తా హి పకతిచిత్తేన భవఙ్గచిత్తేనేవ కాలం కరోన్తి. అయం పన అవిసోధేత్వా చిత్తసన్తానం కాలం కరిస్సతీతి ఏతమత్థం సన్ధాయ ఏవం వుత్తోతి వేదితబ్బో.

దుతియవారే **పరియోదపేయ్యున్తి** ధోవనఘంసనసణ్హఛారికాపరిమజ్జనాదీహి పరిసుద్ధం ఆదాసమణ్డలసదిసం కరేయ్యుం. **న చ నం రజాపథేతి** పుబ్బే వుత్తప్పకారే ఠానే అనిక్ఖిపిత్వా కరణ్డమఞ్జూసాదీసు వా ఠపేయ్యుం, పలివేఠేత్వా వా నాగదన్తే లగేయ్యుం. సేసం వుత్తనయానుసారేనేవ గహేతబ్బం.

ఉపమాసంసన్దనా చేత్థ ఏవం వేదితబ్బా – కిలిట్ఠకంసపాతిసదిసో సాఙ్గణో భబ్బపుగ్గలో. కిలిట్ఠకంసపాతియా పరిభుఞ్జనమాదిం కత్వా సుద్ధట్ఠానే ఠపనం వియ తస్స పుగ్గలస్స పబ్బజ్జం లభమానస్స పేసలభిక్ఖూనం సన్తికే పబ్బజ్జాపటిలాభో. యే ఓవదన్తి అనుసాసన్తి అప్పమత్తకమ్పి పమాదం దిస్వా దణ్డకమ్మం కత్వా పునప్పునం సిక్ఖాపేన్తి, సంకిలిట్ఠకంసపాతియా అపరకాలే పరిసుద్ధపరియోదాతభావో వియ తస్స పుగ్గలస్స ఆచరియుపజ్ఝాయానం అనుసిక్ఖతో అనుక్కమేన సమ్మావత్తపటిపత్తి, ఏత్థ ఠితస్స అనఙ్గణకాలకిరియా. అథ వా అనుక్కమేన పరిసుద్ధే సీలే పతిట్ఠాయ అత్తనో అనురూపం బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా ధుతఙ్గాని సమాదాయ అత్తనో అనుకూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా గామన్తసేనాసనవాసం ముఞ్చిత్వా పన్తసేనాసనవాసో, ఏత్థ ఠితస్స అనఙ్గణకాలకిరియా. అథ వా అనుక్కమేన కసిణపరికమ్మం కత్వా అట్ఠసమాపత్తినిబ్బత్తనేన కిలేసవిక్ఖమ్భనం, విపస్సనాపాదకజ్ఝానా వుట్ఠాయ విపస్సనాయ కిలేసానం తదఙ్గనివారణం, సోతాపత్తిఫలాధిగమో…పే… అరహత్తసచ్ఛికిరియాతి ఏత్థ ఠితస్స అచ్చన్తం అనఙ్గణకాలకిరియా ఏవ.

తతియవారే **సుభనిమిత్తన్తి** రాగట్ఠానియం ఇట్ఠారమ్మణం. **మనసి కరిస్సతీతి** తస్మిం విపన్నస్సతి తం నిమిత్తం ఆవజ్జిస్సతి. **తస్స సుభనిమిత్తస్స మనసికారాతి** తస్స పుగ్గలస్స సుభనిమిత్తమనసికారకారణా. **అనుద్ధంసేస్సతీతి** హింసిస్సతి అధిభవిస్సతి. రాగో హి ఉప్పజ్జన్తో కుసలవారం పచ్ఛిన్దిత్వా సయమేవ అకుసలజవనం హుత్వా తిట్ఠన్తో కుసలచిత్తం అనుద్ధంసేతీతి వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయానుసారేనేవ గహేతబ్బం.

ఓపమ్మసంసన్దనా పనేత్థ ఏవం వేదితబ్బా – పరిసుద్ధకంసపాతిసదిసో పకతియా అప్పకిలేసో అనఙ్గణపుగ్గలో. పరిసుద్ధకంసపాతియా నపరిభుఞ్జనం ఆదిం కత్వా రజాపథే నిక్ఖేపో వియ తస్స పుగ్గలస్స పబ్బజ్జం లభమానస్సాతి ఇతో పరం సబ్బం పఠమవారసదిసమేవ.

చతుత్థవారే **సుభనిమిత్తం న మనసి కరిస్సతీతి** తస్మిం సతివిరహాభావతో తం నిమిత్తం నావజ్జిస్సతి, సేసం దుతియవారానుసారేన వేదితబ్బం. "అయం ఖో, ఆవుసో"తిఆది "కో ను ఖో, ఆవుసో"తిఆదిమ్హి వుత్తనయమేవ.

౬౦. ఇదాని తం అఙ్గణం నానప్పకారతో పాకటం కారాపేతుకామేనాయస్మతా మహామోగ్గల్లానేన "అఙ్గణం అఙ్గణ"న్తిఆదినా నయేన పుట్ఠో తం బ్యాకరోన్తో **పాపకానం ఖో ఏతం, ఆవుసో**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇచ్ఛావచరానన్తి** ఇచ్ఛాయ అవచరానం, ఇచ్ఛావసేన ఓతిణ్ణానం పవత్తానం నానప్పకారానం కోపఅప్పచ్చయానన్తి అత్థో. **యం ఇధేకచ్చస్సాతి** యేన ఇధేకచ్చస్స ఏవం ఇచ్ఛా ఉప్పజ్జేయ్య, తం ఠానం తం కారణం విజ్జతి అత్థి, ఉపలబ్భతీతి వుత్తం హోతి. **ఆపన్నో అస్సన్తి** ఆపన్నో భవేయ్యం. **న చ మం భిక్ఖూ జానేయ్యున్తి** భిక్ఖూ చ మం న జానేయ్యుం. కిం పనేత్థ ఠానం, లాభత్థికతా. లాభత్థికో హి భిక్ఖు పకతియాపి చ కతపుఞ్ఞో మనుస్సేహి సక్కతో గరుకతో ఏవం చిన్తేతి "ఆపత్తిం ఆపన్నం భిక్ఖుం థేరా ఞత్వా మజ్ఝిమానం ఆరోచేన్తి, తే నవకానం, నవకా విహారే విఘాసాదాదీనం, తే ఓవాదం ఆగతానం భిక్ఖునీనం, ఏవం కమేన చతస్సో పరిసా జానన్తి. ఏవమస్స లాభన్తరాయో హోతి. అహో వతాహం ఆపత్తిఞ్చ వత ఆపన్నో అస్సం, న చ మం భిక్ఖూ జానేయ్యు"న్తి.

యం తం భిక్ఖుం భిక్ఖూ జానేయ్యున్తి యేన కారణేన తం భిక్ఖుం అఞ్ఞే భిక్ఖూ జానేయ్యుం, తం కారణం విజ్జతి ఖో పన అత్థియేవ, నో నత్థి. థేరా హి ఇత్వా మజ్ఝిమానం ఆరోచేన్తి. ఏవం సో పుబ్బే వుత్తనయేన చతూసు పరిసాసు పాకటో హోతి. ఏవం పాకటో చ అయసాభిభూతో గామసతమ్పి పవిసిత్వా ఉమ్మారసతేసు ఠానేసు ఉఞ్ఛిత్వా యథాధోతేన పత్తేన నిక్ఖమతి. తతో **జానన్తి మం భిక్ఖూ ఆపత్తిం ఆపన్నో**తి తేహి చమ్హి ఏవం నాసితోతి చిన్తేత్వా, **ఇతి సో కుపితో హోతి అప్పతీతో** సో ఇమినా కారణేన కుపితో చేవ హోతి కోధాభిభూతో అప్పతీతో చ దోమనస్సాభిభూతో.

యో చేవ ఖో , **ఆవుసో, కోపో యో చ అప్పచ్చయో ఉభయమేతం అఙ్గణన్తి**, ఆవుసో, యో చాయం సఙ్ఖారక్ఖన్ధసఙ్గహితో కోపో, యో చ వేదనాక్ఖన్ధసఙ్గహితో అప్పచ్చయో, ఏతం ఉభయం అఙ్గణన్తి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఇదఞ్చ తాదిసానం పుగ్గలానం వసేన వుత్తం. లోభో పన ఇమస్స అఙ్గణస్స పుబ్బభాగవసేన, మోహో సమ్పయోగవసేనాపి గహితోయేవ హోతి.

అనురహో మన్తి పురిమసదిసమేవ భిక్ఖుం గహేత్వా విహారపచ్చన్తే సేనాసనం పవేసేత్వా ద్వారం థకేత్వా చోదేన్తే ఇచ్ఛతి. **ఠానం ఖో పనేతన్తి** ఏతం కారణం విజ్జతి, యం తం భిక్ఖుం చతుపరిసమజ్ఝే ఆనేత్వా బ్యత్తా వినీతా “తయా అసుకమ్హి నామ ఠానే వేజ్జకమ్మం కత”న్తిఆదినా నయేన చోదేయ్యుం. సో చతూసు పరిసాసు పాకటో హోతి. ఏవం పాకటో చ అయసాభిభూతోతి సబ్బం పురిమసదిసమేవ.

సప్పటిపుగ్గలోతి సమానో పుగ్గలో. **సమానో**తి సాపత్తికో. **పటిపుగ్గలో**తి చోదకో. అయం సాపత్తికేనేవ చోదనం ఇచ్ఛతి, త్వమ్పి ఇమఞ్చిమఞ్చ ఆపత్తిం ఆపన్నో, తం తావ పటికరోహి పచ్ఛా మం చోదేస్ససీతి వత్తుం సక్కాతి మఞ్ఞమానో. అపిచ జాతిఆదీహిపి సమానో పుగ్గలో సప్పటిపుగ్గలో. అయఞ్హి అత్తనో జాతియా కులేన బాహుసచ్చేన బ్యత్తతాయ ధుతఙ్గేనాతి ఏవమాదీహిపి సమానేనేవ చోదనం ఇచ్ఛతి, తాదిసేన వుత్తం నాతిదుక్ఖం హోతీతి మఞ్ఞమానో. **అప్పటిపుగ్గలో**తి ఏత్థ అయుత్తో పటిపుగ్గలో అప్పటిపుగ్గలో. ఇమేహి ఆపత్తాదీహి అసదిసత్తా పటిసత్తు పటిసల్లో చోదకో భవితుం అయుత్తోతి వుత్తం హోతి. **ఇతి సో కుపితో**తి ఇతి సో ఇమాయ అప్పటిపుగ్గలచోదనాయ ఏవం కుపితో హోతి.

చతుత్థవారే **అహో వతా**తి “అహో వత రే అమ్హాకం పణ్డితకా, అహో వత రే అమ్హాకం బహుస్సుతకా తేవిజ్జకా”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౮౧) గరహాయం దిస్సతి. “అహో వత మం దహరంయేవ సమానం రజ్జే అభిసిఞ్చేయ్యు”న్తి (మహావ॰ ౫౭) పత్థనాయం. ఇధ పత్థనాయమేవ. **పటిపుచ్ఛిత్వా పటిపుచ్ఛిత్వా**తి పునప్పునం పుచ్ఛిత్వా. అయం భిక్ఖు లాభత్థికో భగవతో అత్తానం పటిపుచ్ఛితబ్బం ఇచ్ఛతి, తఞ్చ ఖో అనుమతిపుచ్ఛాయ, నో మగ్గం వా ఫలం వా విపస్సనం వా అన్తరం కత్వా. అయఞ్హి పస్సతి భగవన్తం సారిపుత్తాదయో మహాథేరే “తం కిం మఞ్ఞసి, సారిపుత్త, మోగ్గల్లాన, కస్సప , రాహుల చక్ఖుం నిచ్చం వా అనిచ్చం వా”తి ఏవం పరిసమజ్ఝే పటిపుచ్ఛిత్వా పటిపుచ్ఛిత్వా ధమ్మం దేసేన్తం, మనుస్సే చ “తేస పణ్డితా థేరా సత్థు చిత్తం ఆరాధేన్తీ”తి వణ్ణం భణన్తే, లాభసక్కారఞ్చ ఉపహరన్తే. తస్మా తం లాభసక్కారం ఇచ్ఛన్తో ఏవం చిన్తేత్వా నిఖణిత్వా ఠపితఖాణు వియ భగవతో పురతోవ హోతి.

ఇతి సో కుపితోతి అథ భగవా తం అమనసికరిత్వావ అఞ్ఞం థేరం పటిపుచ్ఛిత్వా ధమ్మం దేసేతి , తేన సో కుపితో హోతి భగవతో చ థేరస్స చ. కథం భగవతో కుప్పతి? “అహం పబ్బజితకాలతో పభుతి గన్ధకుటిపరివేణతో బహినిక్ఖమనం న జానామి, సబ్బకాలం ఛాయావ న విజహామి, మం నామ పుచ్ఛిత్వా ధమ్మదేసనామత్తమ్పి నత్థి. తంముహుత్తం దిట్ఠమత్తకమేవ థేరం పుచ్ఛిత్వా ధమ్మం దేసేతీ”తి ఏవం భగవతో కుప్పతి. కథం థేరస్స కుప్పతి? “అయం మహల్లకత్థేరో

భగవతో పురతో ఖాణు వియ నిసీదతి, కదా ను ఖో ఇమం ధమ్మకమ్మికా అభబ్బట్ఠానం పాపేత్వా నీహరిస్సన్తి, అయఞ్హి యది ఇమస్మిం విహారే న భవేయ్య, అవస్సం భగవా మయా సద్ధిం సల్లపేయ్యా"తి ఏవం థేరస్స కుప్పతి.

పురక్ఖత్వా పురక్ఖత్వాతి పురతో పురతో కత్వా, సమ్పరివారేత్వాతి వుత్తం హోతి. అయమ్పి లాభత్థికోయేవ, అయఞ్హి పస్సతి బహుస్సుతే భిక్ఖూ మహాపరివారేన గామం పవిసన్తే, చేతియం వన్దన్తే, తేసఞ్చ తం సమ్పత్తిం దిస్వా ఉపాసకే పసన్నే పసన్నాకారం కరోన్తే. తస్మా ఏవం ఇచ్ఛతి. **కుపితో**తి అయమ్పి ద్వీసు ఠానేసు కుప్పతి భిక్ఖూనం థేరస్స చ. కథం భిక్ఖూనం? "ఇమే యదేవ మయ్హం ఉప్పజ్జతి చీవరం వా పిణ్డపాతో వా, తం గహేత్వా పరిభుఞ్జన్తి, మయ్హం పన పత్తచీవరం గహేత్వా పిట్ఠితో ఆగచ్ఛన్తోపి నత్థీ"తి ఏవం భిక్ఖూనం కుప్పతి. కథం థేరస్స? "ఏసో మహల్లకత్థేరో తేసు తేసు ఠానేసు సయమేవ పఞ్ఞాయతి, కుదాస్సు నామ నం ధమ్మకమ్మికా నిక్కడ్ఢిస్సన్తి, ఇమస్మిం అసతి అవస్సం మంయేవ పరివారేస్సన్తీ"తి.

భత్తగ్గేతి భోజనట్ఠానే. **అగ్గాసనన్**తి సఙ్ఘత్థేరాసనం. **అగ్గోదకన్**తి దక్ఖిణోదకం. **అగ్గపిణ్డన్**తి సఙ్ఘత్థేరపిణ్డం. సబ్బత్థ వా **అగ్గన్**తి పణీతాధివచనమేతం. తత్థ **అహమేవ లభేయ్యన్**తి ఇచ్ఛా నాతిమహాసావజ్జా. **న అఞ్ఞో భిక్ఖు లభేయ్యా**తి పన అతిమహాసావజ్జా . అయమ్పి లాభత్థికో పాసాదికో హోతి చీవరధారణాదీహి, కదాచి పబ్బజతి, కదాచి విబ్భమతి. తేన సో పుబ్బే లద్ధపుబ్బం ఆసనాదిం పచ్ఛా అలభన్తో ఏవం చిన్తేసి. **న సో భిక్ఖు లభేయ్యా**తి న సో భిక్ఖు థేరానం అగ్గాసనాదీసు తదనుసారేన మజ్ఝిమానం అఞ్ఞేసఞ్చ నవానం కదాచి యం వా తం వా సబ్బనిహీనం ఆసనాదిం లభతి. **కుపితో**తి అయమ్పి ద్వీసు ఠానేసు కుప్పతి మనుస్సానఞ్చ థేరానఞ్చ. కథం మనుస్సానం? "ఇమే మఙ్గలాదీసు మం నిస్సాయ భిక్ఖూ లభన్తి, ఏతే, 'భన్తే, ఏత్తకే భిక్ఖూ గహేత్వా అమ్హాకం అనుకమ్పం కరోథా'తి వదన్తి, ఇదాని తంముహుత్తం దిట్ఠమత్తకం మహల్లకత్థేరం గహేత్వా గతా, హోతు ఇదాని, నేసం కిచ్చే ఉప్పన్నే జానిస్సామీ"తి ఏవం మనుస్సానం కుప్పతి. కథం థేరానం? "ఇమే నామ యది న భవేయ్యుం, మంయేవ మనుస్సా నిమన్తేయ్యు"న్తి ఏవం థేరానం కుప్పతి.

అనుమోదేయ్యన్తి అనుమోదనం కరేయ్యం. అయమ్పి లాభత్థికో యం వా తం వా ఖణ్డానుమోదనం జానాతి, "సో అనుమోదనట్ఠానే బహూ మాతుగామా ఆగచ్ఛన్తి, తా మం సఞ్జానిత్వా తతో పభుతి థాలకభిక్ఖం దస్సన్తీ"తి పత్థేన్తో ఏవం చిన్తేసి. **ఠానన్**తి బహుస్సుతానం అనుమోదనా భారో, తేన బహుస్సుతో అనుమోదేయ్యాతి వుత్తం హోతి. **కుపితో**తి అయమ్పి తీసు ఠానేసు కుప్పతి మనుస్సానం థేరస్స ధమ్మకథికస్స చ. కథం మనుస్సానం? "ఇమే పుబ్బే మంయేవ ఉపసఙ్కమిత్వా యాచన్తి 'అమ్హాకం నాగత్థేరో అమ్హాకం సుమనత్థేరో అనుమోదతూ'తి, అజ్జ పన నావోచు"న్తి ఏవం మనుస్సానం కుప్పతి. కథం థేరస్స? "అయం సఙ్ఘత్థేరో 'తుమ్హాకం కులుపకం నాగత్థేరం సుమనత్థేరం ఉపసఙ్కమథ, అయం అనుమోదిస్సతీ'తి న భణతీ"తి ఏవం థేరస్స కుప్పతి. కథం ధమ్మకథికస్స? "థేరేన వుత్తమత్తేయేవ పహారం లద్ధకుక్కుటో వియ తురితతురితం వస్సతి, ఇమం నామ నిక్కడ్ఢన్తా నత్థి, ఇమస్మిఞ్హి అసతి అహమేవ అనుమోదేయ్య"న్తి ఏవం ధమ్మకథికస్స కుప్పతి.

ఆరామగతానన్తి విహారే సన్నిపతితానం. అయమ్పి లాభత్థికో యం వా తం వా ఖణ్డధమ్మకథం జానాతి, సో పస్సతి తాదిసేసు ఠానేసు ద్వియోజనతియోజనతో సన్నిపతిత్వా భిక్ఖూ సబ్బరత్తికాని ధమ్మస్సవనాని సుణన్తే, తుట్ఠచిత్తే చ దహరే వా సామణేరే వా సాధు సాధూతి మహాసద్దేన సాధుకారం దేన్తే, తతో దుతియదివసే అన్తోగామగతే భిక్ఖూ ఉపాసకా పుచ్ఛన్తి "కే, భన్తే, ధమ్మం కథేసు"న్తి. తే భణన్తి "అసుకో చ అసుకో చా"తి. తం సుత్వా పసన్నా మనుస్సా ధమ్మకథికానం

మహాసక్కారం కరోన్తి. సో తం ఇచ్ఛమానో ఏవం చిన్తేసి. **ఠానన్తి** బహుస్సుతానం వినిచ్ఛయకుసలానం ధమ్మదేసనా భారో, తేన బహుస్సుతో దేసేయ్యాతి వుత్తం హోతి. **కుపితోతి** చతుప్పదికం గాథమ్పి వత్తుం ఓకాసం అలభమానో కుపితో హోతి అత్తనో మన్దభావస్స "అహఞ్హి మన్దో దుప్పఞ్ఞో కుతో లభిస్సామి దేసేతు"న్తి.

భిక్ఖునీనన్తి ఓవాదత్థం వా ఉద్దేసత్థం వా పరిపుచ్ఛత్థం వా పూజాకరణత్థం వా ఆరామం ఆగన్త్వా సన్నిపతితభిక్ఖునీనం. అయమ్పి లాభత్థికో, తస్సేవం హోతి ఇమా మహాకులా పబ్బజితా భిక్ఖునియో, తాసు కులేసు పవిసేత్వా నిసిన్నాసు మనుస్సా పుచ్ఛిస్సన్తి "కస్స సన్తికే ఓవాదం వా ఉద్దేసం వా పరిపుచ్ఛం వా గణ్హథా"తి. తతో వక్ఖన్తి "అసుకో నామ అయ్యో బహుస్సుతో, తస్స దేథ కరోథా"తి, తేనస్స ఏవం ఇచ్ఛా ఉప్పజ్జతి. **ఠానన్తి** ఓవాదాదయో నామ బహుస్సుతానం భారో, తేన బహుస్సుతో దేసేయ్యాతి వుత్తం హోతి. **కుపితోతి** అయమ్పి ద్వీసు ఠానేసు కుప్పతి, తాసఞ్చ భిక్ఖునీనం "ఇమా పుబ్బే మం నిస్సాయ ఉపోసథప్పవారణాదీని లభన్తి, తా ఇదాని తంముహుత్తం దిట్ఠమత్తకమహల్లకత్థేరస్స సన్తికం గతా"తి. ధమ్మకథికస్స చ "ఏస ఇమాసం సహసా ఓవాదం అదాసియేవా"తి.

ఉపాసకానన్తి, ఆరామగతానం ఉపాసకానం. నిస్సట్ఠకమ్మన్తా నామ మహాఉపాసకా హోన్తి, తే పుత్తభాతుకానం కమ్మం నియ్యాతేత్వా ధమ్మం సుణన్తా విచరన్తి, అయం తేసం దేసేతుం ఇచ్ఛతి, కిం కారణా? ఇమే పసీదిత్వా ఉపాసికానమ్పి ఆరోచేస్సన్తి, తతో సద్ధిం ఉపాసికాహి మయ్హమేవ లాభసక్కారం ఉపహరిస్సన్తీతి. ఠానం బహుస్సుతేనేవ యోజేతబ్బం. **కుపితోతి** అయమ్పి ద్వీసు ఠానేసు కుప్పతి, ఉపాసకానఞ్చ "ఇమే అఞ్ఞత్థ సుణన్తి, అమ్హాకం కులుపకస్స సన్తికే సుణామాతి నాగచ్ఛన్తి, హోతు ఇదాని, తేసం ఉప్పన్నే కిచ్చే జానిస్సామీ"తి ధమ్మకథికస్స చ, "అయమేతేసం దేసేతీ"తి.

ఉపాసికానన్తి ఆరామగతానం. **ఉపాసికా** నామ ఆసనపూజాదికరణత్థం వా ఉపోసథదివసే వా ధమ్మస్సవనత్థం సన్నిపతితా. సేసం ఉపాసకవారే వుత్తనయమేవ.

సక్కరేయ్యున్తి సక్కచ్చఞ్చ కరేయ్యుం, సున్దరఞ్చ కరేయ్యుం. ఇమినా అత్తని కారం కరీయమానం సక్కచ్చం కతఞ్చ సున్దరఞ్చ పత్థేతి. **గరుం కరేయ్యున్తి** భారియం కరేయ్యుం. ఇమినా భిక్ఖూహి అత్తానం గరుట్ఠానే ఠపీయమానం పత్థేతి. **మానేయ్యున్తి** పియాయేయ్యుం. **పూజేయ్యున్తి** ఏవం సక్కరోన్తా గరుం కరోన్తా మానేన్తా పచ్చయేహి పూజేయ్యున్తి పచ్చయపూజం పత్థేతి. **ఠానన్తి** "పియో గరు భావనియో"తి వుత్తప్పకారో బహుస్సుతో చ సీలవా చ ఏతం విధిం అరహతి తేన భిక్ఖూ ఏవరూపం ఏవం కరేయ్యున్తి వుత్తం హోతి. **కుపితోతి** అయమ్పి ద్వీసు ఠానేసు కుప్పతి భిక్ఖూనఞ్చ "ఇమే ఏతం సక్కరోన్తీ"తి థేరస్స చ "ఇమస్మిం అసతి మంయేవ సక్కరేయ్యు"న్తి. ఏస నయో ఇతో పరేసు తీసు వారేసు.

పణీతానం చీవరానన్తి పట్టదుకూలపట్టుణ్ణకోసేయ్యాదీనం మహగ్ఘసుఖుమసుఖసమ్ఫస్సానం చీవరానం. ఇధాపి **అహమేవ లాభీ అస్సన్తి** ఇచ్ఛా నాతిమహాసావజ్జా. **న అఞ్ఞో భిక్ఖు లాభీ అస్సాతి** పన మహాసావజ్జా.

పణీతానం పిణ్డపాతానన్తి సప్పితేలమధుసక్కరాదిపూరితానం సేట్ఠపిణ్డపాతానం. **పణీతానం సేనాసనానన్తి** అనేకసతసహస్సగ్ఘనకానం మఞ్చపీఠాదీనం పణీతానం. **గిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారానన్తి** సప్పితేలమధుఫాణితాదీనం ఉత్తమభేసజ్జానం. సబ్బత్థాపి ఠానం బహుస్సుతేహి పుఞ్ఞవన్తేహి చ యోజేతబ్బం. **కుపితోతి** సబ్బత్థాపి ద్వీసు ఠానేసు కుప్పతి, మనుస్సానఞ్చ "ఇమేసం నామ పరిచితభావోపి నత్థి, దీఘరత్తం ఏకతో వసన్తస్స పంసుకూలత్థాయ వా పిణ్డపాతత్థాయ వా సప్పితేలాదికారణా వా ఘరపటిపాటియా చరన్తస్సాపి మే ఏకదివసమ్పి కిఞ్చి పణీతం పచ్చయం న

దేన్తి. ఆగన్తుకం మహల్లకం పన దిస్వావ యం ఇచ్ఛతి, తం దేన్తీ"తి, థేరస్స చ "అయమ్పి మహల్లకో ఇమేసం అత్తానం దస్సేన్తోయేవ చరతి, కుదాస్సు నామ నం ధమ్మకమ్మికా నిక్కడ్ఢేయ్యుం, ఏవం ఇమస్మిం అసతి అహమేవ లాభీ అస్స"న్తి.

ఇమేసం ఖో, ఏతం ఆవుసోతి ఇమేసం హేట్ఠా ఏకూనవీసతివారేహి వుత్తానం ఇచ్ఛావచరానం.

౬౧. దిస్సన్తి చేవ సూయన్తి చాతి న ఇచ్ఛావచరా చక్ఖునా దిస్సన్తి, న సోతేన సూయన్తి, మనోవిఞ్ఞాణవిసయత్తా. అప్పహీనఇచ్ఛావచరస్స పన పుగ్గలస్స ఇచ్ఛావచరవసేన పవత్తకాయకమ్మం దిస్వా దిట్ఠా వియ వచీకమ్మం సుత్వా సుతా వియ చ హోన్తి, తేన వుత్తం "దిస్సన్తి చేవ సూయన్తి చా"తి. పచ్చక్ఖకాలే దిస్సన్తి, "అసుకో కిర భిక్ఖు ఈదిసో"తి తిరోక్ఖకాలే సూయన్తి. **కిఞ్చాపీ**తి అనుగ్గహగరహవచనం. తేన ఆరఞ్ఞికత్తం అనుగ్గణ్హాతి, ఇచ్ఛావచరానం అప్పహానం గరహతి.

తత్రాయం యోజనా, కిఞ్చాపి సో భిక్ఖు గామన్తసేనాసనం పటిక్ఖిపిత్వా ఆరఞ్ఞికో హోతి, అన్తే పన్తసేనాసనే వసతి, ఇమే చస్స ఏత్తకా ఇచ్ఛావచరా అప్పహీనా. కిఞ్చాపి సో అతిరేకలాభం పటిక్ఖిపిత్వా పిణ్డపాతికో హోతి. కిఞ్చాపి సో లోలుప్పచారం వజ్జేత్వా సపదానచారీ హోతి. కిఞ్చాపి సో గహపతిచీవరం పటిక్ఖిపిత్వా పంసుకూలికో హోతి.

లూఖచీవరధరోతి ఏత్థ పన **లూఖ**న్తి సత్థలూఖం సుత్తలూఖం రజనలూఖన్తి తీహి కారణేహి లూఖం వేదితబ్బం. తత్థ సత్థేన ఖణ్డాఖణ్డికం ఛిన్నం **సత్థలూఖం** నామ, తం అగ్ఘేన పరిహాయతి, థూలదీఘసుత్తకేన సిబ్బితం **సుత్తలూఖం** నామ, తం ఫస్సేన పరిహాయతి ఖరసమ్ఫస్సం హోతి. రజనేన రత్తం **రజనలూఖం** నామ, తం వణ్ణేన పరిహాయతి దుబ్బణ్ణం హోతి. కిఞ్చాపి సో భిక్ఖు ఏవం సత్థలూఖసుత్తలూఖరజనలూఖచీవరధరో హోతి, ఇమే చస్స ఏత్తకా ఇచ్ఛావచరా అప్పహీనా దిస్సన్తి చేవ సూయన్తి చ, అథ ఖో నం విఞ్ఞూ సబ్రహ్మచారీ నేవ సక్కరోన్తి…పే.… న పూజేన్తీతి. **తం కిస్స హేతూ**తి ఏత్థ **త**న్తి నిపాతమత్తం, **కిస్స హేతూ**తి కిం కారణా. **తే హి తస్స…పే.… సూయన్తి** చ యస్మా తస్స తే పాపకా సూయన్తి చాతి వుత్తం హోతి. ఇమేసం ఇచ్ఛావచరానం అప్పహీనత్తాతి అయమేత్థ అధిప్పాయో.

ఇదాని తమత్థం ఉపమాయ పాకటం కరోన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **కుణప**న్తి మతకళేవరం. అహిస్స కుణపం **అహికుణపం**. ఏవం ఇతరాని. అతిపటికూలజిగుచ్ఛనీయభావతో చేత్థ ఇమానేవ తీణి వుత్తానీతి వేదితబ్బాని. అఞ్ఞేసఞ్హి సససూకరాదీనం కుణపం మనుస్సా కటుకభణ్డాదీహి అభిసఙ్ఖరిత్వా పరిభుఞ్జన్తిపి. ఇమేసం పన కుణపం అభినవమ్పి జిగుచ్ఛన్తియేవ, కో పన వాదో కాలాతిక్కమేన పూతిభూతే. **రచయిత్వా**తి వడ్ఢేత్వా, పరిపూరేత్వాతి అత్థో, కుణపం గహేత్వా కంసపాతియం పక్ఖిపిత్వాతి వుత్తం హోతి. **అఞ్ఞిస్సా**తి అపరాయ. **పటికుజ్జిత్వా**తి పిదహిత్వా . **అన్తరాపణ**న్తి ఆపణానమన్తరే మహాజనసంకిణ్ణం రచ్ఛాముఖం. **పటిపజ్జేయ్యు**న్తి గచ్ఛేయ్యుం. **జఞ్ఞజఞ్ఞం వియా**తి చోక్ఖచోక్ఖం వియ మనాపమనాపం వియ. అపిచ వధుకాపణ్ణాకారం వియాతి వుత్తం హోతి. **వధుకా**తి జనేత్తి వుచ్చతి, తస్సా నీయమానం పణ్ణాకారం జఞ్ఞం, ఉభయత్థాపి ఆదరవసేన వా పసంసావసేన వా పునరుత్తం. "జఞ్ఞజఞ్ఞం బ్యా"తిపి పాఠో.

అపాపురిత్వాతి వివరిత్వా. **తస్స సహ దస్సనేన అమనాపతా చ సణ్ఠహేయ్యా**తి తస్స కుణపస్స దస్సనేన సహేవ తస్స జనస్స అమనాపతా తిట్ఠేయ్య. **అమనాపతా**తి చ "అమనాపమిద"న్తి ఉప్పన్నచిత్తచేతసికానమేతం అధివచనం. ఏస నయో **పటికుల్యజేగుచ్ఛతాసు. జిఘచ్ఛితానమ్పీ**తి ఛాతానమ్పి. **న భోత్తుకమ్యతా అస్సా**తి భుఞ్జితుకామతా న భవేయ్య. **పగేవ సుహితాన**న్తి ధాతానం పన పఠమతరమేవ భుఞ్జితుకామతా న భవేయ్యాతి వుత్తం హోతి.

తత్రాయం ఉపమాసంసన్దనా – పరిసుద్ధకంసపాతిసదిసం ఇమస్స పబ్బజ్జాలిఙ్గం, కుణపరచనం వియ ఇచ్ఛావచరానం అప్పహానం, అపరకంసపాతియా పటికుజ్జనం వియ ఆరఞ్ఞికఙ్గాదీహి ఇచ్ఛావచరప్పటిచ్ఛాదనం, కంసపాతిం వివరిత్వా కుణపదస్సనేన జనస్స అమనాపతా వియ ఆరఞ్ఞికఙ్గాదీని అనాదియిత్వా ఇచ్ఛావచరదస్సనేన సబ్రహ్మచారీనం అసక్కారకరణాదితాతి.

౬౨. సుక్కపక్ఖే పన, **కిఞ్చాపీ**తి అనుగ్గహపసంసావచనం, తేన ఆరఞ్ఞికత్తం అనుగ్గణ్హాతి, ఇచ్ఛావచరప్పహానం పసంసతి. **నేమన్తనికో**తి నిమన్తనపటిగ్గాహకో. **విచితకాళక**న్తి విచినిత్వా అపనీతకాళకం. **అనేకసూపం అనేకబ్యఞ్జన**న్తి ఏత్థ **సూపో** నామ హత్థహారియో వుచ్చతి. **బ్యఞ్జన**న్తి ఉత్తరిభఙ్గం, తేన మచ్ఛమంసముగ్గసూపాదీహి అనేకసూపం, నానప్పకారమంసాదిబ్యఞ్జనేహి అనేకబ్యఞ్జనన్తి వుత్తం హోతి. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

ఉపమాసంసన్దనే చ సాలివరభత్తరచనం వియ ఇచ్ఛావచరప్పహానం, అపరకంసపాతియా పటికుజ్జనం వియ అప్పిచ్ఛతాసముట్ఠానేహి గామన్తవిహారాదీహి ఇచ్ఛావచరప్పహానప్పటిచ్ఛాదకం, కంసపాతిం వివరిత్వా సాలివరభత్తదస్సనేన జనస్స మనాపతా వియ గామన్తవిహారాదీని అనాదియిత్వా ఇచ్ఛావచరప్పహానదస్సనేన సబ్రహ్మచారీనం సక్కారకరణాదితా వేదితబ్బా.

౬౩. **ఉపమా మం, ఆవుసో సారిపుత్త, పటిభాతీ**తి మయ్హం, ఆవుసో సారిపుత్త, ఉపమా ఉపట్ఠాతి. ఏకం ఉపమం వత్తుకామో అహన్తి అధిప్పాయో. **పటిభాతు త**న్తి తుయ్హం పటిభాతు ఉపట్ఠాతు, వద త్వన్తి అధిప్పాయో. **ఏకమిదాహ**న్తి ఏత్థ **ఇదా**తి నిపాతమత్తం, ఏకస్మిం సమయే అహన్తి వుత్తం హోతి, భుమ్మత్థే ఉపయోగవచనం. **రాజగహే విహరామి గిరిబ్బజే**తి, **రాజగహ**న్తి తస్స నగరస్స నామం. సమన్తతో పన గిరిపరిక్ఖేపేన వజో వియ సణ్ఠితత్తా **గిరిబ్బజ**న్తి వుచ్చతి. తస్మిం నగరే విహరామి, తం నిస్సాయ అహం విహరామీతి వుత్తం హోతి. **అథ ఖ్వాహ**న్తి అథ ఖో అహం. ఏత్థ చ **అథా**తి అఞ్ఞాధికారవచనారమ్భే నిపాతో. **ఖో**తి పదపూరణమత్తే. **పుబ్బణ్హసమయ**న్తి దివసస్స పుబ్బభాగసమయం. పుబ్బణ్హసమయేతి అత్థో, పుబ్బణ్హే వా సమయం పుబ్బణ్హసమయం, పుబ్బణ్హే ఏకం ఖణన్తి వుత్తం హోతి, ఏవం అచ్చన్తసంయోగే ఉపయోగవచనం లబ్భతి. **నివాసేత్వా**తి పరిదహిత్వా, విహారనివాసనపరివత్తనవసేనేతం వేదితబ్బం. గామప్పవేసనత్థాయ వా సణ్ఠపేత్వా నివాసనవసేన, న హి సో తతో పుబ్బే అనివత్థో అహోసి.

పత్తచీవరమాదాయాతి పత్తం హత్థేన చీవరం కాయేన ఆదియిత్వా. **పిణ్డాయా**తి పిణ్డపాతత్థాయ. **సమీతీ**తి తస్స నామం. **యానకారపుత్తో**తి రథకారపుత్తో. **పణ్డుపుత్తో**తి పణ్డుస్స పుత్తో. **ఆజీవకో**తి నగ్గసమణకో. **పురాణయానకారపుత్తో**తి పోరాణయానకారకులస్స పుత్తో. **పచ్చుపట్ఠితో**తి ఉపగన్త్వా ఠితో. **వఙ్కం** నామ ఏకతో కుటిలం. **జిమ్హం** నామ సప్పగతమగ్గసదిసం. **దోస**న్తి ఫేగ్గువిసమగణ్ఠికాది. **యథా యథా**తి కాలత్థే నిపాతో, యదా యదా యస్మిం తస్మిం కాలేతి వుత్తం హోతి. **తథా తథా**తి అయమ్పి కాలత్థోయేవ, తస్మిం తస్మిం కాలేతి వుత్తం హోతి. సో అత్తనో సుత్తానులోమేన చిన్తేసి, ఇతరో తేన చిన్తితక్ఖణే చిన్తితట్ఠానమేవ తచ్ఛతి. **అత్తమనో**తి సకమనో తుట్ఠమనో పీతిసోమనస్సేహి గహితమనో. **అత్తమనవాచం నిచ్ఛారేసీ**తి అత్తమనతాయ వాచం , అత్తమనభావస్స వా యుత్తం వాచం నిచ్ఛారేసి ఉదీరయి, పబ్యాహరీతి వుత్తం హోతి. **హదయా హదయం మఞ్ఞే అఞ్ఞాయా**తి చిత్తేన చిత్తం జానిత్వా వియ.

అస్సద్ధాతి బుద్ధధమ్మసఙ్ఘేసు సద్ధావిరహితా. **జీవికత్థాతి** ఇణభయాదీహి పీళితా బహి జీవితుం అసక్కోన్తా ఇధ జీవికత్థికా హుత్వా. **న సద్ధాతి** న సద్ధాయ. **సఠా మాయావినోతి** మాయాసాఠేయ్యేహి యుత్తా. **కేతబినోతి** సిక్ఖితకేరాటికా, నిప్ఫన్నథామగతసాఠేయ్యాతి వుత్తం హోతి. సాఠేయ్యఞ్హి అభూతగుణదస్సనతో అభూతభణ్డగుణదస్సనసమం కత్వా "కేరాటియ"న్తి వుచ్చతి. **ఉన్నళాతి** ఉగ్గతనళా, ఉట్ఠితతుచ్ఛమానాతి వుత్తం హోతి . **చపలాతి** పత్తచీవరమణ్డనాదినా చాపల్లేన యుత్తా. **ముఖరాతి** ముఖఖరా, ఖరవచనాతి వుత్తం హోతి, **వికిణ్ణవాచాతి** అసంయతవచనా, దివసమ్పి నిరత్థకవచనప్పలాపినో. **ఇన్ద్రియేసు అగుత్తద్వారాతి** ఛసు ఇన్ద్రియేసు అసంవుతకమ్మద్వారా. **భోజనే అమత్తఞ్ఞునోతి** భోజనే యా మత్తా జానితబ్బా పరియేసనపటిగ్గహణపరిభోగేసు యుత్తతా, తస్సా అజాననకా. **జాగరియం అననుయుత్తాతి** జాగరే అననుయుత్తా. **సామఞ్ఞే అనపేక్ఖవన్తోతి** సమణధమ్మే నిరపేక్ఖా, ధమ్మానుధమ్మప్పటిపత్తిరహితాతి అత్థో. **సిక్ఖాయ న తిబ్బగారవాతి** సిక్ఖాపదేసు బహులగారవా న హోన్తి, ఆపత్తివీతిక్కమబహులా వా. **బాహులికాతిఆది** ధమ్మదాయాదే వుత్తం, **కుసీతాతిఆది** భయభేరవే. **ధమ్మపరియాయేనాతి** ధమ్మదేసనాయ.

సద్ధా అగారస్మాతి పకతియాపి సద్ధా, పబ్బజితాపి సద్ధాయ అగారస్మా అనగారియం పబ్బజితా. **పివన్తి మఞ్ఞే ఘసన్తి మఞ్ఞేతి** పివన్తి వియ ఘసన్తి వియ. అత్తమనవాచం నిచ్ఛారేన్తా వచసా పివన్తి వియ, అబ్భనుమోదన్తా మనసా ఘసన్తి వియ. **సాధు వతాతి** సున్దరం వత . **సబ్రహ్మచారీతి** రస్సమ్పి వట్టతి దీఘమ్పి. రస్సే సతి సారిపుత్తస్స ఉపరి హోతి, దీఘే సతి సబ్రహ్మచారీనం. యదా సారిపుత్తస్స ఉపరి హోతి, తదా సబ్రహ్మచారీ సారిపుత్తో అమ్హే అకుసలా వుట్ఠాపేత్వాతి అత్థో. యదా సబ్రహ్మచారీనం, తదా సబ్రహ్మచారయో అకుసలా వుట్ఠాపేత్వాతి అత్థో. **దహరోతి** తరుణో. **యువాతి** యోబ్బనభావే ఠితో. **మణ్డనకజాతికోతి** అలఙ్కారకసభావో. తత్థ కోచి తరుణోపి యువా న హోతి యథా అతితరుణో, కోచి యువాపి మణ్డనకజాతికో న హోతి యథా ఉపసన్తసభావో, ఆలసియబ్యసనాదీహి వా అభిభూతో, ఇధ పన దహరో చేవ యువా చ మణ్డనకజాతికో చ అధిప్పేతో, తస్మా ఏవమాహ. **ఉప్పలాదీని** లోకసమ్మతత్తా వుత్తాని. **ఇతిహ తేతి** ఏవం తే. **ఉభో మహానాగాతి** ద్వేపి మహానాగా, ద్వేపి హి ఏతే అగ్గసావకా "మహానాగా"తి వుచ్చన్తి. తత్రాయం వచనత్థో, ఛన్దాదీహి న గచ్ఛన్తీతి **నాగా,** తేన తేన మగ్గేన పహీనే కిలేసే న ఆగచ్ఛన్తీతి **నాగా,** నానప్పకారకం ఆగుం న కరోన్తీతి **నాగా,** అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారో పన మహానిద్దేసే (మహాని. ౮౦) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. అపిచ –

"ఆగుం న కరోతి కిఞ్చి లోకే,
సబ్బసంయోగే విసజ్జ బన్ధనాని;
సబ్బత్థ న సజ్జతీ విముత్తో,
నాగో తాది పవుచ్చతే తథత్తా"తి. (సు. ని. ౫౨౭; మహాని. ౮౦);

ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. మహన్తా నాగా **మహానాగా,** అఞ్ఞేహి ఖీణాసవనాగేహి పుజ్జతరా చ పాసంసతరా చాతి అత్థో. **అఞ్ఞమఞ్ఞస్సాతి** అఞ్ఞో అఞ్ఞస్స. **సమనుమోదింసూతి** సమం అనుమోదింసు. తత్థ ఇమాయ ఉపమాయ మహామోగ్గల్లానో అనుమోది, పటిభాతు తం ఆవుసోతి ధమ్మసేనాపతి. తేన వుత్తం "అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సుభాసితం సమనుమోదింసూ"తి.

సమ్మతిపరమత్థదేసనాకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

అనఙ్గణసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తవణ్ణనా

౬౪. ఏవం మే సుతన్తి ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తం. తత్థ **సమ్పన్నసీలా**తి తివిధం సమ్పన్నం పరిపుణ్ణసమఙ్గిమధురవసేన. తత్థ –

> “సమ్పన్నం సాలికేదారం, సువా భుఞ్జన్తి కోసియ;
>
> పటివేదేమి తే బ్రహ్మే, న నం వారేతుముస్సహే”తి. (జా॰ ౧.౧౪.౧);

ఇదం **పరిపుణ్ణసమ్పన్నం** నామ. “ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరేన ఉపేతో హోతి సముపేతో ఉపాగతో సముపాగతో ఉపపన్నో సమ్పన్నో సమన్నాగతో”తి (విభ॰ ౫౧౧) ఇదం **సమఙ్గిసమ్పన్నం** నామ. “ఇమిస్సా, భన్తే, మహాపథవియా హేట్ఠిమతలం సమ్పన్నం, సేయ్యథాపి ఖుద్దమధుం అనేళకం, ఏవమస్సాద”న్తి (పారా॰ ౧౭) ఇదం **మధురసమ్పన్నం** నామ. ఇధ పన పరిపుణ్ణసమ్పన్నమ్పి సమఙ్గిసమ్పన్నమ్పి వట్టతి. తస్మా సమ్పన్నసీలాతి పరిపుణ్ణసీలా హుత్వాతిపి సీలసమఙ్గినో హుత్వాతిపి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో. **సీల**న్తి కేనట్ఠేన సీలం? సీలనట్ఠేన **సీలం**. తస్స విత్థారకథా **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తా.

తత్థ “పరిపుణ్ణసీలా”తి ఇమినా అత్థేన ఖేత్తదోసవిగమేన ఖేత్తపారిపూరీ వియ సీలదోసవిగమేన సీలపారిపూరీ వుత్తా హోతి. యథా హి ఖేత్తం బీజఖణ్డం వప్పఖణ్డం ఉదకఖణ్డం ఊసఖణ్డన్తి చతుదోససమన్నాగతం అపరిపూరం హోతి.

తత్థ **బీజఖణ్డం** నామ యత్థ అన్తరన్తరా బీజాని ఖణ్డాని వా పూతీని వా హోన్తి, తాని యత్థ వపన్తి, తత్థ సస్సం న ఉట్ఠేతి, ఖేత్తం ఖణ్డం హోతి. **వప్పఖణ్డం** నామ యత్థ అకుసలో బీజాని వపన్తో అన్తరన్తరా నిపాతేతి. ఏవఞ్హి సబ్బత్థ సస్సం న ఉట్ఠేతి, ఖేత్తం ఖణ్డం హోతి. **ఉదకఖణ్డం** నామ యత్థ కత్థచి ఉదకం అతిబహు వా న వా హోతి, తత్రాపి హి సస్సాని న ఉట్ఠేన్తి, ఖేత్తం ఖణ్డం హోతి. **ఊసఖణ్డం** నామ యత్థ కస్సకో కిస్మిఞ్చి పదేసే నఙ్గలేన భూమిం చత్తారో పఞ్చ వారే కసన్తో అతిగమ్భీరం కరోతి, తతో ఊసం ఉప్పజ్జతి, తత్రాపి హి సస్సం న ఉట్ఠేతి, ఖేత్తం ఖణ్డం హోతి, తాదిసఞ్చ ఖేత్తం న మహప్ఫలం హోతి న మహానిసంసం, తత్రాపి హి బహుమ్పి వపిత్వా అప్పం లభతి. ఇమేసం పన చతున్నం దోసానం విగమా ఖేత్తం పరిపుణ్ణం హోతి. తాదిసఞ్చ ఖేత్తం మహప్ఫలం హోతి మహానిసంసం. ఏవమేవ ఖణ్డం ఛిద్దం సబలం కమ్మాసన్తి చతుదోససమన్నాగతం సీలం అపరిపూరం హోతి. తాదిసఞ్చ సీలం న మహప్ఫలం హోతి, న మహానిసంసం. ఇమేసం పన చతున్నం దోసానం విగమా సీలఖేత్తం పరిపుణ్ణం హోతి, తాదిసఞ్చ సీలం మహప్ఫలం హోతి మహానిసంసం.

“సీలసమఙ్గినో”తి ఇమినా పనత్థేన సీలేన సమఙ్గిభూతా సమోధానం గతా సమన్నాగతా హుత్వా విహరథాతి ఇదమేవ వుత్తం హోతి. తత్థ ద్వీహి కారణేహి సమ్పన్నసీలతా హోతి సీలవిపత్తియా చ ఆదీనవదస్సనేన సీలసమ్పత్తియా చ ఆనిసంసదస్సనేన. తదుభయమ్పి **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితం.

తత్థ “సమ్పన్నసీలా”తి ఏత్తావతా కిర భగవా చతుపారిసుద్ధిసీలం ఉద్దిసిత్వా “పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతా”తి ఇమినా తత్థ జేట్ఠకసీలం విత్థారేత్వా దస్సేసీతి దీపవిహారవాసీ సుమనత్థేరో ఆహ. అన్తేవాసికో పనస్స **తేపిటకచూళనాగత్థేరో** ఆహ –

ఉభయత్థాపి పాతిమోక్ఖసంవరో భగవతా వుత్తో, పాతిమోక్ఖసంవరోయేవ హి సీలం. ఇతరాని పన తీణి సీలన్తి వుత్తట్ఠానం నామ అత్థీతి అననుజానన్తో వత్వా ఆహ – "ఇన్ద్రియసంవరో నామ ఛద్వారరక్ఖామత్తకమేవ, ఆజీవపారిసుద్ధి ధమ్మేన సమేన పచ్చయుప్పత్తిమత్తకం, పచ్చయనిస్సితం పటిలద్ధపచ్చయే ఇదమత్థన్తి పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జనమత్తకం. నిప్పరియాయేన పాతిమోక్ఖసంవరోవ సీలం. యస్స సో భిన్నో, అయం ఛిన్నసీసో వియ పురిసో హత్థపాదే సేసాని రక్ఖిస్సతీతి న వత్తబ్బో. యస్స పన సో అరోగో, అయం అచ్ఛిన్నసీసో వియ పురిసో జీవితం సేసాని పున పాకతికాని కత్వా రక్ఖితుం సక్కోతి. తస్మా 'సమ్పన్నసీలా'తి ఇమినా పాతిమోక్ఖసంవరం ఉద్దిసిత్వా 'సమ్పన్నపాతిమోక్ఖా'తి తస్సేవ వేవచనం వత్వా తం విత్థారేత్వా దస్సేన్తో 'పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతా'తిఆదిమాహా"తి.

తత్థ **పాతిమోక్ఖసంవరసంవుతా**తి పాతిమోక్ఖసంవరేన సమన్నాగతా. **ఆచారగోచరసమ్పన్నా**తి ఆచారేన చ గోచరేన చ సమ్పన్నా. **అణుమత్తేసూ**తి అప్పమత్తకేసు. **వజ్జేసూ**తి అకుసలధమ్మేసు. **భయదస్సావీ**తి భయదస్సినో. **సమాదాయా**తి సమ్మా ఆదియిత్వా. **సిక్ఖథ సిక్ఖాపదేసూ**తి సిక్ఖాపదేసు తం తం సిక్ఖాపదం సమాదియిత్వా సిక్ఖథ. అపిచ **సమాదాయ సిక్ఖథ సిక్ఖాపదేసూ**తి యంకిఞ్చి సిక్ఖాకోట్ఠాసేసు సిక్ఖితబ్బం కాయికం వాచసికఞ్చ, తం సబ్బం సమాదాయ సిక్ఖథాతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, విత్థారతో పన సబ్బానేతాని పాతిమోక్ఖసంవరాదీని పదాని **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తాని.

65. ఆకఙ్ఖేయ్య చేతి ఇదం కస్మా ఆరద్ధం? సీలానిసంసదస్సనత్థం. సచేపి అచిరపబ్బజితానం వా దుప్పఞ్ఞానం వా ఏవమస్స "భగవా సీలం పూరేథాతి వదతి, కో ను ఖో సీలపూరణే ఆనిసంసో, కో విసేసో, కా వడ్ఢీ"తి? తేసం సత్తరస ఆనిసంసే దస్సేతుం ఏవమాహ. అప్పేవ నామ ఏతం సబ్రహ్మచారీనం పియమనాపతాదిఆసవక్ఖయపరియోసానం ఆనిసంసం సుత్వాపి సీలం పరిపూరేయ్యున్తి. విసకణ్టకవాణిజో వియ. **విసకణ్టకవాణిజో** నామ గుళవాణిజో వుచ్చతి.

సో కిర గుళఫాణితఖణ్డసక్ఖరాదీని సకటేనాదాయ పచ్చన్తగామం గన్త్వా "విసకణ్టకం గణ్హథ, విసకణ్టకం గణ్హథా"తి ఉగ్ఘోసేసి. తం సుత్వా గామికా "విసం నామ కక్ఖళం, యో నం ఖాదతి, సో మరతి, కణ్టకమ్పి విజ్ఝిత్వా మారేతి, ఉభోపేతే కక్ఖళా, కో ఏత్థ ఆనిసంసో"తి గేహద్వారాని థకేసుం, దారకే చ పలాపేసుం. తం దిస్వా వాణిజో "అవోహారకుసలా ఇమే గామికా, హన్ద నే ఉపాయేన గణ్హాపేమీ"తి "అతిమధురం గణ్హథ, అతిసాదుం గణ్హథ, గుళం ఫాణితం సక్ఖరం సమగ్ఘం లబ్భతి, కూటమాసకకూటకహాపణాదీహిపి లబ్భతీ"తి ఉగ్ఘోసేసి. తం సుత్వా గామికా హట్ఠతుట్ఠా ఆగన్త్వా బహుమ్పి మూలం దత్వా గహేసుం. తత్థ వాణిజస్స "విసకణ్టకం గణ్హథా"తి ఉగ్ఘోసనం వియ భగవతో "సమ్పన్నసీలా, భిక్ఖవే, విహరథ...పే.... సమాదాయ సిక్ఖథ సిక్ఖాపదేసూ"తి వచనం. "ఉభోపేతే కక్ఖళా, కో ఏత్థ ఆనిసంసో"తి గామికానం చిన్తనం వియ భగవా "సమ్పన్నసీలా విహరథా"తి ఆహ, "సీలఞ్చ నామేతం కక్ఖళం ఫరుసం ఖిడ్డాదిపచ్చనీకం, కో ను ఖో సమ్పన్నసీలానం ఆనిసంసో"తి భిక్ఖూనం చిన్తనం. అథ తస్స వాణిజస్స "అతిమధురం గణ్హథా"తిఆదివచనం వియ భగవతో పియమనాపతాదిఆసవక్ఖయపరియోసానం సత్తరసఆనిసంసప్పకాసనత్థం "ఆకఙ్ఖేయ్య చే"తిఆదివచనం వేదితబ్బం.

తత్థ **ఆకఙ్ఖేయ్య చే**తి యది ఆకఙ్ఖేయ్య యది ఇచ్ఛేయ్య. **పియో చ అస్స**న్తి పియచక్ఖూహి సమ్పస్సితబ్బో, సినేహుప్పత్తియా పదట్ఠానభూతో భవేయ్యన్తి వుత్తం హోతి. **మనాపో**తి తేసం మనవడ్ఢనకో, తేసం వా మనేన పత్తబ్బో, మేత్తచిత్తేన ఫరితబ్బోతి వుత్తం హోతి. **గరూ**తి తేసం గరుట్ఠానియో పాసాణఛత్తసదిసో. **భావనీయో**తి "అద్ధా అయమాయస్మా జానం జానాతి పస్సం పస్సతీ"తి ఏవం సమ్భావనీయో. **సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీ**తి చతుపారిసుద్ధిసీలేసుయేవ పరిపూరకారీ అస్స, అనూనేన పరిపూరితాకారేన సమన్నాగతో భవేయ్యాతి వుత్తం హోతి.

అజ్ఝత్తం చేతోసమథమనుయుత్తోతి అత్తనో చిత్తసమథే యుత్తో, ఏత్థ హి అజ్ఝత్తన్తి వా అత్తనోతి వా ఏతం ఏకత్థం, బ్యఞ్జనమేవ నానం. భుమ్మత్థే పనేతం సమథన్తి ఉపయోగవచనం. అనూతి ఇమినా ఉపసగ్గేన యోగే సిద్ధం. **అనిరాకతజ్ఝానో**తి బహి అనీహటజ్ఝానో, అవినాసితజ్ఝానో వా, నీహరణవినాసత్థఞ్హి ఇదం నిరాకరణం నామ. థమ్భం నిరంకత్వా నివాతవుత్తీతిఆదీసు చస్స పయోగో దట్ఠబ్బో.

విపస్సనాయ సమన్నాగతోతి సత్తవిధాయ అనుపస్సనాయ యుత్తో, సత్తవిధా **అనుపస్సనా** నామ అనిచ్చానుపస్సనా దుక్ఖానుపస్సనా అనత్తానుపస్సనా నిబ్బిదానుపస్సనా విరాగానుపస్సనా నిరోధానుపస్సనా పటినిస్సగ్గానుపస్సనాతి. తా **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితా. **బ్రూహేతా సుఞ్ఞాగారాన**న్తి వడ్ఢేతా సుఞ్ఞాగారానం, ఏత్థ చ సమథవిపస్సనావసేన కమ్మట్ఠానం గహేత్వా రత్తిన్దివం సుఞ్ఞాగారం పవిసిత్వా నిసీదమానో భిక్ఖు "బ్రూహేతా సుఞ్ఞాగారాన"న్తి వేదితబ్బో. ఏకభూమకాదిపాసాదే కురుమానోపి పన నేవ సుఞ్ఞాగారానం బ్రూహేతాతి దట్ఠబ్బోతి.

ఏత్తావతా చ యథా తణ్హావిచరితదేసనా పఠమం తణ్హావసేన ఆరద్ధాపి తణ్హాపదట్ఠానత్తా మానదిట్ఠీనం మానదిట్ఠియో ఓసరిత్వా కమేన పపఞ్చత్తయదేసనా జాతా, ఏవమయం దేసనా పఠమం అధిసీలసిక్ఖావసేన ఆరద్ధాపి సీలపదట్ఠానత్తా సమథవిపస్సనానం సమథవిపస్సనాయో ఓసరిత్వా కమేన సిక్ఖత్తయదేసనా జాతాతి వేదితబ్బా.

ఏత్థ హి "సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీ"తి ఏత్తావతా అధిసీలసిక్ఖా వుత్తా. "అజ్ఝత్తం చేతోసమథమనుయుత్తో అనిరాకతజ్ఝానో"తి ఏత్తావతా అధిచిత్తసిక్ఖా, "విపస్సనాయ సమన్నాగతో"తి ఏత్తావతా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా, "బ్రూహేతా సుఞ్ఞాగారాన"న్తి ఇమినా పన సమథవసేన సుఞ్ఞాగారవడ్ఢనే అధిచిత్తసిక్ఖా, విపస్సనావసేన అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాతి ఏవం ద్వేపి సిక్ఖా సఙ్గహేత్వా వుత్తా. ఏత్థ చ "అజ్ఝత్తం చేతోసమథమనుయుత్తో అనిరాకతజ్ఝానో"తి ఇమేహి పదేహి సీలానురక్ఖికా ఏవ చిత్తేకగ్గతా కథితా. "విపస్సనాయా"తి ఇమినా పదేన సీలానురక్ఖికో సఙ్ఖారపరిగ్గహో.

కథం చిత్తేకగ్గతా సీలమనురక్ఖతి? యస్స హి చిత్తేకగ్గతా నత్థి, సో బ్యాధిమ్హి ఉప్పన్నే విహఞ్ఞతి, సో బ్యాధివిహతో విక్ఖిత్తచిత్తో సీలం వినాసేత్వాపి బ్యాధివూపసమం కత్తా హోతి. యస్స పన చిత్తేకగ్గతా అత్థి, సో తం బ్యాధిదుక్ఖం విక్ఖమ్భేత్వా సమాపత్తిం సమాపజ్జతి, సమాపన్నక్ఖణే దుక్ఖం దూరాపకతం హోతి, బలవతరసుఖముప్పజ్జతి. ఏవం చిత్తేకగ్గతా సీలం అనురక్ఖతి.

కథం సఙ్ఖారపరిగ్గహో సీలమనురక్ఖతి? యస్స హి సఙ్ఖారపరిగ్గహో నత్థి, తస్స "మమ రూపం మమ విఞ్ఞాణ"న్తి అత్తభావే బలవమమత్తం హోతి, సో తథారూపేసు దుబ్భిక్ఖబ్యాధిభయాదీసు సమ్పత్తేసు సీలం వినాసేత్వాపి అత్తభావం పోసేతా హోతి. యస్స పన సఙ్ఖారపరిగ్గహో అత్థి, తస్స అత్తభావే బలవమమత్తం వా సినేహో వా న హోతి, సో తథారూపేసు దుబ్భిక్ఖబ్యాధిభయాదీసు సమ్పత్తేసు సచేపిస్స అన్తాని బహి నిక్ఖమన్తి, సచేపి ఉస్సుస్సతి విసుస్సతి, ఖణ్డాఖణ్డికో వా హోతి సతధాపి సహస్సధాపి, నేవ సీలం వినాసేత్వా అత్తభావం పోసేతా హోతి. ఏవం సఙ్ఖారపరిగ్గహో సీలమనురక్ఖతి. "బ్రూహేతా సుఞ్ఞాగారాన"న్తి ఇమినా పన తస్సేవ ఉభయస్స బ్రూహనా వడ్ఢనా సాతచ్చకిరియా దస్సితా.

ఏవం భగవా యస్మా "సబ్రహ్మచారీనం పియో చస్సం మనాపో చ గరు చ భావనీయో చా"తి ఇమే చత్తారో ధమ్మే ఆకఙ్ఖన్తేన నత్థఞ్ఞం కిఞ్చి కాతబ్బం, అఞ్ఞదత్థు సీలాదిగుణసమన్నాగతేన భవితబ్బం, ఇదిసో హి సబ్రహ్మచారీనం పియో హోతి మనాపో గరు భావనీయో. వుత్తమ్పి హేతం –

“సీలదస్సనసమ్పన్నం , ధమ్మట్ఠం సచ్చవాదినం;

అత్తనో కమ్మ కుబ్బానం, తం జనో కురుతే పియ”న్తి. (ధ॰ ప॰ ౨౧౭);

తస్మా “ఆకఙ్ఖేయ్య చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సబ్రహ్మచారీనం పియో చస్సం మనాపో చ గరు చ భావనీయో చాతి సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీ...పే.... సుఞ్ఞాగారాన”న్తి వత్వా ఇదాని యస్మా పచ్చయలాభాదిం పత్థయన్తేనాపి ఇదమేవ కరణీయం, న అఞ్ఞం కిఞ్చి, తస్మా “ఆకఙ్ఖేయ్య చే, భిక్ఖవే, భిక్ఖు లాభీ అస్స”న్తిఆదిమాహ. న చేత్థ భగవా లాభనిమిత్తం సీలాదిపరిపూరణం కథేతీతి వేదితబ్బో. భగవా హి ఘాసేసనం ఛిన్నకథో న వాచం పయుత్తం భణేతి, ఏవం సావకే ఓవదతి, సో కథం లాభనిమిత్తం సీలాదిపరిపూరణం కథేస్సతి, పుగ్గలజ్ఝాసయవసేన పనేతం వుత్తం. యేసఞ్హి ఏవం అజ్ఝాసయో భవేయ్య “సచే మయం చతూహి పచ్చయేహి న కిలమేయ్యామ, సీలాదిం పూరేతుం సక్కుణేయ్యామా”తి, తేసం అజ్ఝాసయవసేన భగవా ఏవమాహ. అపిచ రసానిసంసో ఏస సీలస్స, యదిదం చత్తారో పచ్చయా నామ. తథా హి పణ్డితమనుస్సా కోట్ఠాదీసు ఠపితం నీహరిత్వా పుత్తాదీనమ్పి అదత్వా అత్తనాపి అపరిభుఞ్జిత్వా సీలవన్తానం దేన్తీతి సీలస్స సరసానిసంసదస్సనత్థం పేతం వుత్తం.

తతియవారే **యేసాహన్తి** యేసం అహం. **తేసం తే కారాతి** తేసం దేవానం వా మనుస్సానం వా తే మయి కతా పచ్చయదానకారా. దేవాపి హి సీలాదిగుణయుత్తానం పచ్చయే దేన్తి, న కేవలం మనుస్సాయేవ, సక్కో వియ ఆయస్మతో మహాకస్సపస్స. **మహప్ఫలా మహానిసంసాతి** ఉభయమేతం అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనమేవ నానం. మహన్తం వా లోకియసుఖం ఫలన్తీతి **మహప్ఫలా** . మహతో లోకుత్తరసుఖస్స చ పచ్చయా హోన్తీతి **మహానిసంసా**. సీలాదిగుణయుత్తస్స హి కటచ్ఛుభిక్ఖాపి పఞ్చరతనమత్తాయ భూమియా పణ్ణసాలాపి కత్వా దిన్నా అనేకాని కప్పసహస్సాని దుగ్గతివినిపాతతో రక్ఖతి, పరియోసానే చ అమతాయ పరినిబ్బానధాతుయాపచ్చయో హోతి. “ఖీరోదనం అహమదాసి”న్తిఆదీని (వి॰ వ॰ ४౧౩) చేత్థ వత్థూని, సకలమేవ వా **పేతవత్థు విమానవత్థు** చ సాధకం. తస్మా పచ్చయదాయకేహి అత్తని కతానం కారానం మహప్ఫలతం ఇచ్ఛన్తేనాపి సీలాదిగుణయుత్తేనేవ భవితబ్బన్తి దస్సేతి.

చతుత్థవారే **ఞాతీతి** సస్సుససురపక్ఖికా. **సాలోహితాతి** ఏకలోహితసమ్బద్ధా పితిపితామహాదయో . **పేతాతి** పేచ్చభావం గతా. **కాలఙ్కతాతి** మతా. **తేసం తన్తి** తేసం తం మయి పసన్నచిత్తతం వా పసన్నేన చిత్తేన అనుస్సరణం వా. యస్స హి భిక్ఖునో కాలఙ్కతో పితా వా మాతా వా “అమ్హాకం ఞాతకో థేరో సీలవా కల్యాణధమ్మో”తి పసన్నచిత్తో హుత్వా తం భిక్ఖుం అనుస్సరతి, తస్స సో చిత్తప్పసాదోపి తం అనుస్సరణమత్తమ్పి మహప్ఫలం మహానిసంసమేవ హోతి, అనేకాని కప్పసతసహస్సాని దుగ్గతితో వారేతుం అన్తే చ అమతం పాపేతుం సమత్థమేవ హోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా “యే తే, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ సీలసమ్పన్నా సమాధిసమ్పన్నా పఞ్ఞా, విముత్తి, విముత్తిఞాణదస్సనసమ్పన్నా, దస్సనంపాహం, భిక్ఖవే, తేసం భిక్ఖూనం బహుకారం వదామి. సవనం, అనుస్సతిం, అనుపబ్బజ్జం, ఉపసఙ్కమనం, పయిరుపాసనంపాహం, భిక్ఖవే, తేసం భిక్ఖూనం బహుకారం వదామీ”తి (ఇతివు॰ ౧౦४). తస్మా ఞాతిసాలోహితానం అత్తని చిత్తప్పసాదస్స అనుస్సతియా చ మహప్ఫలతం ఇచ్ఛన్తేనాపి సీలాదిగుణయుత్తేనేవ, భవితబ్బన్తి దస్సేతి.

౬౬. పఞ్చమవారే **అరతిరతిసహో అస్సన్తి** అరతియా రతియా చ సహో అభిభవితా అజ్ఝోత్థరితా భవేయ్యం. ఏత్థ చ **అరతీతి** అధికుసలేసు ధమ్మేసు పన్తసేనాసనేసు చ ఉక్కణ్ఠా. **రతీతి** పఞ్చకామగుణరతి. **న చ మం అరతి సహేయ్యాతి**

మఞ్చ అరతి న అభిభవేయ్య న మద్దేయ్య న అజ్ఝోత్థరేయ్య. **ఉప్పన్న**న్తి జాతం నిబ్బత్తం. సీలాదిగుణయుత్తో హి అరతిఞ్చ రతిఞ్చ సహతి అజ్ఝోత్థరతి మద్దిత్వా తిట్ఠతి. తస్మా ఈదిసం అత్తానం ఇచ్ఛన్తేనాపి సీలాదిగుణయుత్తేనేవ భవితబ్బన్తి దస్సేతి.

ఛట్ఠవారే **భయం** చిత్తుత్రాసోపి ఆరమ్మణమ్పి. **భేరవం** ఆరమ్మణమేవ. సేసం పఞ్చమవారే వుత్తనయమేవ. సీలాదిగుణయుత్తో హి భయభేరవం సహతి అజ్ఝోత్థరతి మద్దిత్వా తిట్ఠతి అరియకోటియవాసీమహాదత్తత్థేరో వియ.

థేరో కిర మగ్గం పటిపన్నో అఞ్ఞతరం పాసాదికం అరఞ్ఞం దిస్వా "ఇధేవజ్జ సమణధమ్మం కత్వా గమిస్సామీ"తి మగ్గా ఓక్కమ్మ అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే సఙ్ఘాటిం పఞ్ఞపేత్వా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది. రుక్ఖదేవతాయ దారకా థేరస్స సీలతేజేన సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తా విస్సరమకంసు. దేవతాపి రుక్ఖం చాలేసి. థేరో అచలోవ నిసీది. సా దేవతా ధూమాయి, పజ్జలి, నేవ సక్ఖి థేరం చాలేతుం, తతో ఉపాసకవణ్ణేనాగన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి. "కో ఏసో"తి వుత్తా "అహం, భన్తే, ఏతస్మిం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా"తి అవోచ. త్వం ఏతే వికారే అకాసీతి. ఆమ భన్తేతి. కస్మాతి చ వుత్తా ఆహ – "తుమ్హాకం, భన్తే , సీలతేజేన దారకా సకభావేన సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తా విస్సరమకంసు, సాహం తుమ్హే పలాపేతుం ఏవమకాసి"న్తి. థేరో ఆహ – "అథ కస్మా ఇధ, భన్తే, మా వసథ, మయ్హం అఫాసూతి పటికచ్చేవ నావచాసి. ఇదాని పన మా కిఞ్చి అవచ, అరియకోటియమహాదత్తో అమనుస్సభయేన గతోతి వచనతో లజ్జామి, తేనాహం ఇధేవ వసిస్సం, త్వం పన అజ్జేకదివసం యత్థ కత్థచి వసాహీ"తి. ఏవం సీలాదిగుణయుత్తో భయభేరవసహో హోతి. తస్మా ఈదిసమత్తానం ఇచ్ఛన్తేనాపి సీలాదిగుణయుత్తేనేవ భవితబ్బన్తి దస్సేతి.

సత్తమవారే **ఆభిచేతసికానన్తి అభిచేతో**తి అభిక్కన్తం విసుద్ధచిత్తం వుచ్చతి, అధిచిత్తం వా, అభిచేతసి జాతాని ఆభిచేతసికాని, అభిచేతో సన్నిస్సితానీతి వా ఆభిచేతసికాని. **దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారాన**న్తి దిట్ఠధమ్మే సుఖవిహారానం. **దిట్ఠధమ్మో**తి పచ్చక్ఖో అత్తభావో వుచ్చతి, తత్థ సుఖవిహారభూతానన్తి అత్థో, రూపావచరజ్ఝానానమేతం అధివచనం. తాని హి అప్పేత్వా నిసిన్నా ఝాయినో ఇమస్మింయేవ అత్తభావే అసంకిలిట్ఠం నేక్ఖమ్మసుఖం విన్దన్తి, తస్మా "దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారానీ"తి వుచ్చన్తి. **నికామలాభీ**తి నికామేన లాభీ అత్తనో ఇచ్ఛావసేన లాభీ, ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపజ్జితుం సమత్థోతి వుత్తం హోతి. **అకిచ్ఛలాభీ**తి సుఖేనేవ పచ్చనీకధమ్మే విక్ఖమ్భేత్వా సమాపజ్జితుం సమత్థోతి వుత్తం హోతి. **అకసిరలాభీ**తి అకసిరానం విపులానం లాభీ, యథాపరిచ్ఛేదేయేవ వుట్ఠాతుం సమత్థోతి వుత్తం హోతి. ఏకచ్చో హి లాభీయేవ హోతి, న పన సక్కోతి ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపజ్జితుం. ఏకచ్చో సక్కోతి తథా సమాపజ్జితుం, పారిబన్ధికే పన కిచ్ఛేన విక్ఖమ్భేతి. ఏకచ్చో తథా సమాపజ్జతి, పారిబన్ధికే చ అకిచ్ఛేనేవ విక్ఖమ్భేతి, న సక్కోతి నాళికాయన్తం వియ యథాపరిచ్ఛేదేయేవ చ వుట్ఠాతుం. యో పన ఇమం తివిధమ్పి సమ్పదం ఇచ్ఛతి, సోపి సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీతి.

ఏవం అభిఞ్ఞాపాదకే ఝానే వుత్తే కిఞ్చాపి అభిఞ్ఞానం వారో ఆగతో, అథ ఖో నం భగవా అగ్గహేత్వావ యస్మా న కేవలం అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానాని చ అభిఞ్ఞాయోయేవ చ సీలానం ఆనిసంసో, అపిచ ఖో చత్తారి ఆరుప్పఝానానిపి తయో చ హేట్ఠిమా అరియమగ్గా, తస్మా తం సబ్బం పరియాదియిత్వా దస్సేతుం **ఆకఙ్ఖేయ్య చే...పే.... యే తే సన్తా**తి ఏవమాదిమాహ.

తత్థ **సన్తా**తి అఙ్గసన్తతాయ చేవ ఆరమ్మణసన్తతాయ చ. **విమోక్ఖా**తి పచ్చనీకధమ్మేహి విముత్తత్తా ఆరమ్మణే చ అధిముత్తత్తా. **అతిక్కమ్మ రూపే**తి రూపావచరజ్ఝానే అతిక్కమిత్వా, యే తే విమోక్ఖా అతిక్కమ్మ రూపే సన్తాతి పదసమ్బన్ధో, ఇతరథా హి అతిక్కమ్మ రూపే కిం కరోతీతి న పఞ్ఞాయేయ్యుం. **ఆరుప్పా**తి ఆరమ్మణతో చ విపాకతో చ రూపవిరహితా.

కాయేన ఫుసిత్వాతి నామకాయేన ఫుసిత్వా పాపుణిత్వా, అధిగన్త్వాతి వుత్తం హోతి. సేసం వుత్తానమేవ. ఇదం వుత్తం హోతి "యోపి భిక్ఖు ఇమే విమోక్ఖే ఫుసిత్వా విహరితుకామో, సోపి సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీ"తి.

౬౭. నవమవారే **తిణ్ణం సంయోజనాన**న్తి సక్కాయదిట్ఠివిచికిచ్ఛాసీలబ్బతపరామాససఙ్ఖాతానం తిణ్ణం బన్ధనానం. తాని హి సంయోజేన్తి ఖన్ధగతిభవాదీహి ఖన్ధగతిభవాదయో, కమ్మం వా ఫలేన, తస్మా **సంయోజనానీ**తి వుచ్చన్తి, బన్ధనానీతి అత్థో. **పరిక్ఖయా**తి పరిక్ఖయేన. **సోతాపన్నో**తి సోతం ఆపన్నో. సోతోతి చ మగ్గస్సేతం అధివచనం. **సోతాపన్నో**తి తంసమఙ్గిపుగ్గలస్స. యథాహ "సోతో సోతోతి హిదం, సారిపుత్త, వుచ్చతి. కతమో ను ఖో, సారిపుత్త, సోతోతి? అయమేవ హి, భన్తే, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో. సేయ్యథిదం, సమ్మాదిట్ఠి...పే.... సమ్మాసమాధీతి. సోతాపన్నో సోతాపన్నోతి హిదం, సారిపుత్త, వుచ్చతి. కతమో ను ఖో, సారిపుత్త, సోతాపన్నోతి? యో హి, భన్తే, ఇమినా అట్ఠఙ్గికేన మగ్గేన సమన్నాగతో, అయం వుచ్చతి సోతాపన్నో, యోయం ఆయస్మా ఏవంనామో ఏవంగోత్తో"తి. ఇధ పన మగ్గేన ఫలస్స నామం దిన్నం, తస్మా ఫలట్ఠో "సోతాపన్నో"తి వేదితబ్బో. **అవినిపాతధమ్మో**తి వినిపాతేతీతి వినిపాతో, నాస్స వినిపాతో ధమ్మోతి అవినిపాతధమ్మో, న అత్తానం అపాయే వినిపాతసభావోతి వుత్తం హోతి. కస్మా? యే ధమ్మా అపాయగమనియా, తేసం పహీనత్తా. సమ్బోధి పరం అయనం గతి అస్సాతి **సమ్బోధిపరాయణో,** ఉపరిమగ్గత్తయం అవస్సం సమ్పాపకోతి అత్థో. కస్మా? పటిలద్ధపఠమమగ్గత్తా. **సీలేస్వేవా**తి ఈదిసో హోతుకామోపి సీలేస్వేవస్స పరిపూరణారీతి.

దసమవారే పఠమమగ్గేన పరిక్ఖీణానిపి తీణి సంయోజనాని సకదాగామిమగ్గస్స వణ్ణభణనత్థం వుత్తాని. **రాగదోసమోహానం తనుత్తా**తి ఏతేసం తనుభావేన, తనుత్తకరణేనాతి వుత్తం హోతి. తత్థ ద్వీహి కారణేహి తనుత్తం వేదితబ్బం అధిచ్చుప్పత్తియా చ పరియుట్ఠానమన్దతాయ చ. సకదాగామిస్స హి వట్టానుసారిమహాజనస్సేవ కిలేసా అభిణ్హం న ఉప్పజ్జన్తి, కదాచి కరహచి ఉప్పజ్జన్తి విరళాకారా హుత్వా, విరళవాపితే ఖేత్తే అఙ్కురా వియ. ఉప్పజ్జమానాపి చ వట్టానుసారిమహాజనస్సేవ మద్దన్తా ఫరన్తా ఛాదేన్తా అన్ధకారం కరోన్తా న ఉప్పజ్జన్తి, మన్దమన్దా ఉప్పజ్జన్తి తనుకాకారా హుత్వా, అబ్భపటలమివ మక్ఖికాపత్తమివ చ.

తత్థ కేచి థేరా భణన్తి "సకదాగామిస్స కిలేసా కిఞ్చాపి చిరేన ఉప్పజ్జన్తి, బహలావ ఉప్పజ్జన్తి, తథా హిస్స పుత్తా చ ధీతరో చ దిస్సన్తీ"తి, ఏతం పన అప్పమాణం. పుత్తధీతరో హి అఙ్గపచ్చఙ్గపరామసనమత్తేనపి హోన్తీతి. ద్వీహియేవ కారణేహిస్స కిలేసానం తనుత్తం వేదితబ్బం అధిచ్చుప్పత్తియా చ పరియుట్ఠానమన్దతాయ చాతి.

సకదాగామీతి సకిం ఆగమనధమ్మో. **సకిదేవ ఇమం లోకం ఆగన్త్వా**తి ఏకవారంయేవ ఇమం మనుస్సలోకం పటిసన్ధివసేన ఆగన్త్వా. యోపి హి ఇధ సకదాగామిమగ్గం భావేత్వా ఇధేవ పరినిబ్బాతి, సోపి ఇధ న గహితో. యోపి ఇధ మగ్గం భావేత్వా దేవేసు ఉపపజ్జిత్వా తత్థేవ పరినిబ్బాతి. యోపి దేవలోకే మగ్గం భావేత్వా తత్థేవ పరినిబ్బాతి. యోపి దేవలోకే మగ్గం భావేత్వా ఇధేవ మనుస్సలోకే నిబ్బత్తిత్వా పరినిబ్బాతి. యో పన ఇధ మగ్గం భావేత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తో, తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా పున ఇధేవ ఉపపజ్జిత్వా పరినిబ్బాతి, అయమిధ గహితోతి వేదితబ్బో. **దుక్ఖస్సన్తం కరేయ్య**న్తి వట్టదుక్ఖస్స పరిచ్ఛేదం కరేయ్యం. **సీలేస్వేవా**తి ఈదిసో హోతుకామోపి సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీతి.

ఏకాదసమవారే **పఞ్చన్న**న్తి గణనపరిచ్ఛేదో. **ఓరమ్భాగియాన**న్తి ఓరం వుచ్చతి హేట్ఠా, హేట్ఠాభాగియానన్తి అత్థో, కామావచరలోకే ఉప్పత్తిపచ్చయానన్తి అధిప్పాయో. **సంయోజనాన**న్తి బన్ధనానం, తాని కామరాగబ్యాపాదసంయోజనేహి

సద్ధిం పుబ్బే వుత్తసంయోజనానేవ వేదితబ్బాని. యస్స హి ఏతాని అప్పహీనాని, సో కిఞ్చాపి భవగ్గే ఉప్పన్నో హోతి, అథ ఖో ఆయుపరిక్ఖయా కామావచరే నిబ్బత్తతియేవ, గిళితబలిసమచ్ఛూపమో స్వాయం పుగ్గలో దీఘసుత్తకేన పాదే బద్ధవిహఙ్గపమో చాతి వేదితబ్బో. పుబ్బే వుత్తానమ్పి చేత్థ వచనం వణ్ణభణనత్థమేవాతి వేదితబ్బం. **ఓపపాతికోతి** సేసయోనిపటిక్ఖేపవచనమేతం. **తత్థపరినిబ్బాయీతి** తత్థేవ బ్రహ్మలోకే పరినిబ్బాయీ. **అనావత్తిధమ్మో తస్మా లోకాతి** తతో బ్రహ్మలోకా పటిసన్ధివసేన పున అనావత్తిసభావో. **సీలేస్వేవాతి** ఈదిసో హోతుకామోపి సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీతి.

౬౮. ఏవం అనాగామిమగ్గే వుత్తే కిఞ్చాపి చతుత్థమగ్గస్స వారో ఆగతో, అథ ఖో నం భగవా అగ్గహేత్వావ యస్మా న కేవలా ఆసవక్ఖయాభిఞ్ఞా ఏవ సీలానం ఆనిసంసో, అపిచ ఖో లోకియపఞ్చాభిఞ్ఞాయోపి, తస్మా తాపి దస్సేతుం, యస్మా చ ఆసవక్ఖయే కథితే దేసనా నిట్ఠితా హోతి, ఏవఞ్చ సతి ఇమేసం గుణానం అకథితత్తా అయం కథా ముణ్డాభిఞ్ఞాకథా నామ భవేయ్య, తస్మా చ అభిఞ్ఞాపారిపూరిం కత్వా దస్సేతుమ్పి, యస్మా చ అనాగామిమగ్గే ఠితస్స సుఖేన ఇద్ధివికుప్పనా ఇజ్ఝతి, సమాధిపరిబన్ధానం కామరాగబ్యాపాదానం సమూహతత్తా, అనాగామీ హి సీలేసు చ సమాధిమ్హి చ పరిపూరకారీ, తస్మా యుత్తట్ఠానేయేవ లోకియాభిఞ్ఞాయో దస్సేతుమ్పి "ఆకఙ్ఖేయ్య చే...పే.... అనేకవిహిత"న్తి ఏవమాదిమాహాతి అయమనుసన్ధి.

తత్థ "అనేకవిహితం ఇద్ధివిధ"న్తిఆదినా నయేన ఆగతానం పఞ్చన్నమ్పి లోకియాభిఞ్ఞానం పాళివణ్ణనా సద్ధిం భావనానయేన **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తా.

౬౯. ఛట్ఠాభిఞ్ఞాయ **ఆసవానం ఖయాతి** అరహత్తమగ్గేన సబ్బకిలేసానం ఖయా. **అనాసవన్తి** ఆసవవిరహితం. **చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిన్తి** ఏత్థ చేతోవచనేన అరహత్తఫలసమ్పయుత్తోవ సమాధి, పఞ్ఞావచనేన తంసమ్పయుత్తా పఞ్ఞావ వుత్తా. తత్థ చ సమాధి రాగతో విముత్తత్తా **చేతోవిముత్తి,** పఞ్ఞా అవిజ్జాయ విముత్తత్తా **పఞ్ఞావిముత్తీతి** వేదితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం భగవతా "యో హిస్స, భిక్ఖవే, సమాధి, తదస్స సమాధిన్ద్రియం. యా హిస్స, భిక్ఖవే, పఞ్ఞా, తదస్స పఞ్ఞిన్ద్రియం. ఇతి ఖో, భిక్ఖవే , రాగవిరాగా చేతోవిముత్తి, అవిజ్జావిరాగా పఞ్ఞావిముత్తీ"తి, అపిచేత్థ సమథఫలం **చేతోవిముత్తి,** విపస్సనాఫలం **పఞ్ఞావిముత్తీతి** వేదితబ్బా.

దిట్ఠేవ ధమ్మేతి ఇమస్మింయేవ అత్తభావే. **సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వాతి** అత్తనోయేవ పఞ్ఞాయ పచ్చక్ఖం కత్వా, అపరపచ్చయేన ఞత్వాతి అత్థో. **ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్యన్తి** పాపుణిత్వా సమ్పాదేత్వా విహరేయ్యం. **సీలేస్వేవాతి** ఏవం సబ్బాసవే నిద్ధునిత్వా చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం అధిగన్తుకామోపి సీలేస్వేవస్స పరిపూరకారీతి.

ఏవం భగవా సీలానిసంసకథం యావ అరహత్తా కథేత్వా ఇదాని సబ్బమ్పి తం సీలానిసంసం సమ్పిణ్డేత్వా దస్సేన్తో నిగమనం ఆహ "సమ్పన్నసీలా, భిక్ఖవే...పే.... ఇదమేతం పటిచ్చ వుత్త"న్తి. తస్సాయం సఙ్ఖేపత్థో, "సమ్పన్నసీలా, భిక్ఖవే, విహరథ...పే.... సమాదాయ సిక్ఖథ సిక్ఖాపదేసూ"తి ఇతి యం తం మయా పుబ్బే ఏవం వుత్తం, ఇదం సబ్బమ్పి సమ్పన్నసీలో భిక్ఖు సబ్రహ్మచారీనం పియో హోతి మనాపో, గరు భావనీయో పచ్చయానం లాభీ, పచ్చయదాయకానం మహప్ఫలకరో, పుబ్బఞాతీనం అనుస్సరణచేతనాయ ఫలమహత్తకరో, అరతిరతిసహో, భయభేరవసహో, రూపావచరజ్ఝానానం అరూపావచరజ్ఝానానఞ్చ లాభీ, హేట్ఠిమాని తీణి సామఞ్ఞఫలాని పఞ్చ లోకియాభిఞ్ఞా

ఆసవక్ఖయఞాణన్తి చ ఇమే చ గుణే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్తా హోతి, ఏతం పటిచ్చ ఇదం సన్ధాయ వుత్తన్తి. ఇదమవోచ భగవా, అత్తమనా తే భిక్ఖూ భగవతో భాసితం అభినన్దున్తి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వత్థసుత్తవణ్ణనా

౭౦. ఏవం మే సుతన్తి వత్థసుత్తం. తత్థ **సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, వత్థ**న్తి ఉపమావచనమేవేతం. ఉపమం కరోన్తో చ భగవా కత్థచి పఠమంయేవ ఉపమం దస్సేత్వా పచ్ఛా అత్థం దస్సేతి, కత్థచి పఠమమత్థం దస్సేత్వా పచ్ఛా ఉపమం, కత్థచి ఉపమాయ అత్థం పరివారేత్వా దస్సేతి, కత్థచి అత్థేన ఉపమం.

తథా హేస – ''సేయ్యథాపిస్సు, భిక్ఖవే, ద్వే అగారా సద్వారా, తత్థ చక్ఖుమా పురిసో మజ్ఝే ఠితో పస్సేయ్యా''తి (మ॰ ని॰ ౩.౨౬౧) సకలమ్పి దేవదూతసుత్తం ఉపమం పఠమం దస్సేత్వా పచ్ఛా అత్థం దస్సేన్తో ఆహ. ''తిరోకుట్టం తిరోపాకారం తిరోపబ్బతం అసజ్జమానో గచ్ఛతి, సేయ్యథాపి ఆకాసే''తిఆదినా (దీ॰ ని॰ ౧.౨౩౮; పటి॰ మ॰ ౧.౧౦౨) పన నయేన సకలమ్పి ఇద్ధివిధమత్థం పఠమం దస్సేత్వా పచ్ఛా ఉపమం దస్సేన్తో ఆహ. ''సేయ్యథాపి బ్రాహ్మణపురిసో సారత్థికో సారగవేసీ''తిఆదినావ (మ॰ ని॰ ౧.౩౧౮) నయేన సకలమ్పి చూళసారోపమసుత్తం ఉపమాయ అత్థం పరివారేత్వా దస్సేన్తో ఆహ. ''ఇధ పన, భిక్ఖవే, ఏకచ్చే కులపుత్తా ధమ్మం పరియాపుణన్తి సుత్తం...పే॰... సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పురిసో అలగద్దత్థికో''తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౨౩౮) నయేన సకలమ్పి అలగద్దసుత్తం మహాసారోపమసుత్తన్తి ఏవమాదీని సుత్తాని అత్థేన ఉపమం పరివారేత్వా దస్సేన్తో ఆహ.

స్వాయం ఇధ పఠమం ఉపమం దస్సేత్వా పచ్ఛా అత్థం దస్సేతి. కస్మా పనేవం భగవా దస్సేతీతి? పుగ్గలజ్ఝాసయేన వా దేసనావిలాసేన వా. యే హి పుగ్గలా పఠమం ఉపమం దస్సేత్వా వుచ్చమానమత్థం సుఖేన పటివిజ్ఝన్తి, తేసం పఠమం ఉపమం దస్సేతి. ఏస నయో సబ్బత్థ. యస్సా చ ధమ్మధాతుయా సుప్పటివిద్ధత్తా దేసనావిలాసం పత్తో హోతి, తస్సా సుప్పటివిద్ధా. తస్మా ఏస దేసనావిలాసప్పత్తో ధమ్మిస్సరో ధమ్మరాజా, సో యథా యథా ఇచ్ఛతి, తథా తథా ధమ్మం దేసేతీతి ఏవం ఇమినా పుగ్గలజ్ఝాసయేన వా దేసనావిలాసేన వా ఏవం దస్సేతీతి వేదితబ్బో.

తత్థ **వత్థ**న్తి పకతిపరిసుద్ధం వత్థం. **సంకిలిట్ఠం మలగ్గహిత**న్తి ఆగన్తుకేన పంసురజాదినా సంకిలేసేన సంకిలిట్ఠం, సేదజల్లికాదినా మలేన గహితత్తా మలగ్గహితం. **రఙ్గజాతే**తి ఏత్థ రఙ్గమేవ రఙ్గజాతం. **ఉపసంహరేయ్యా**తి ఉపనామేయ్య. **యది నీలకాయా**తి నీలకాయ వా, నీలకత్థాయ వాతి వుత్తం హోతి. ఏవం సబ్బత్థ. రజకో హి నీలకత్థాయ ఉపసంహరన్తో కంసనీలపలాసనీలాదికే నీలరఙ్గే ఉపసంహరతి. పీతకత్థాయ ఉపసంహరన్తో కణికారపుప్ఫసదిసే పీతకరఙ్గే. లోహితకత్థాయ ఉపసంహరన్తో బన్ధుజీవకపుప్ఫసదిసే లోహితకరఙ్గే. మఞ్జిట్ఠకత్థాయ ఉపసంహరన్తో కణవీరపుప్ఫసదిసే మన్దరత్తరఙ్గే. తేన వుత్తం ''యది నీలకాయ...పే॰... యది మఞ్జిట్ఠకాయా''తి.

దురత్తవణ్ణమేవస్సాతి దుట్ఠు రఞ్జితవణ్ణమేవ అస్స. **అపరిసుద్ధవణ్ణమేవస్సాతి** నీలవణ్ణోపిస్స పరిసుద్ధో న భవేయ్య, సేసవణ్ణోపి. తాదిసఞ్హి వత్థం నీలకుమ్భియా పక్ఖిత్తమ్పి సునీలం న హోతి, సేసకుమ్భీసు పక్ఖిత్తమ్పి పీతకాదివణ్ణం న హోతి, మిలాతనీల కురణ్డ-కణికార-బన్ధుజీవక-కణవీరపుప్ఫవణ్ణమేవ హోతి. **తం కిస్స హేతూతి** తం వత్థం కిస్స హేతు కిం కారణా ఈదిసం హోతి, తస్మిం వా వత్థే రఙ్గజాతం కిస్స హేతు ఈదిసం దురత్తవణ్ణం అపరిసుద్ధవణ్ణం హోతీతి? యస్మా పనస్స వత్థస్స సంకిలిట్ఠభావోయేవేత్థ కారణం, న అఞ్ఞం కిఞ్చి, తస్మా "అపరిసుద్ధత్తా, భిక్ఖవే, వత్థస్సా"తి ఆహ.

ఏవమేవ ఖోతి ఉపమాసమ్పటిపాదనం. **చిత్తే సంకిలిట్ఠేతి** చిత్తమ్హి సంకిలిట్ఠమ్హి. కస్మా పన భగవా సంకిలిట్ఠవత్థేన ఓపమ్మం అకాసీతి చే, వాయామమహప్ఫలదస్సనత్థం. యథా హి ఆగన్తుకేహి మలేహి సంకిలిట్ఠం వత్థం పకతియా పణ్డరత్తా పున ధోవీయమానం పణ్డరం హోతి, న తత్థ జాతికాళకే వియ ఏళకలోమే వాయామో నిప్ఫలో హోతి, ఏవం చిత్తమ్పి ఆగన్తుకేహి కిలేసేహి సంకిలిట్ఠం. పకతియా పన తం సకలేపి పటిసన్ధిభవఙ్గవారే పణ్డరమేవ. యథాహ – "పభస్సరమిదం, భిక్ఖవే, చిత్తం, తఞ్చ ఖో ఆగన్తుకేహి ఉపక్కిలేసేహి ఉపక్కిలిట్ఠ"న్తి (అ॰ ని॰ ౧.౪౯). తం విసోధీయమానం సక్కా పభస్సరతరం కాతుం, న తత్థ వాయామో నిప్ఫలోతి ఏవం వాయామమహప్ఫలదస్సనత్థం సంకిలిట్ఠవత్థేన ఓపమ్మం అకాసీతి వేదితబ్బం.

దుగ్గతి పాటికఙ్ఖాతి ఈదిసే చిత్తే దుగ్గతి పాటికఙ్ఖితబ్బా, దుగ్గతిం ఏవ ఏస పాపుణిస్సతి , నాఞ్ఞన్తి ఏవం దుగ్గతి ఇచ్ఛితబ్బా, అవస్సం భావీతి వుత్తం హోతి. సా చాయం దుగ్గతి నామ పటిపత్తిదుగ్గతి, గతిదుగ్గతీతి దువిధా హోతి. పటిపత్తిదుగ్గతిపి అగారియపటిపత్తిదుగ్గతి, అనగారియపటిపత్తిదుగ్గతీతి దువిధా హోతి.

అగారియో హి సంకిలిట్ఠచిత్తో పాణమ్పి హనతి, అదిన్నమ్పి ఆదియతి, సకలేపి దస అకుసలకమ్మపథే పూరేతి, అయమస్స **అగారియపటిపత్తిదుగ్గతి**. సో తత్థ ఠితో కాయస్స భేదా నిరయమ్పి గచ్ఛతి, తిరచ్ఛానయోనిమ్పి, పేత్తివిసయమ్పి గచ్ఛతి, అయమస్స **గతిదుగ్గతి**.

అనగారియోపి ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజితో సంకిలిట్ఠచిత్తో దూతేయ్యపహిణగమనం గచ్ఛతి, వేజ్జకమ్మం కరోతి, సఙ్ఘభేదాయ చేతియభేదాయ పరక్కమతి, వేళుదానాదీహి జీవికం కప్పేతి, సకలమ్పి అనాచారం అగోచరఞ్చ పరిపూరేతి, అయమస్స **అనగారియపటిపత్తిదుగ్గతి**.సో తత్థ ఠితో కాయస్స భేదా నిరయమ్పి గచ్ఛతి, తిరచ్ఛానయోనిమ్పి, పేత్తివిసయమ్పి గచ్ఛతి సమణయక్ఖో నామ హోతి సమణపేతో, ఆదిత్తేహి సఙ్ఘాటిఆదీహి సమ్పజ్జలితకాయో అట్టస్సరం కరోన్తో విచరతి, అయమస్స **గతిదుగ్గతి**.

సేయ్యథాపీతి సుక్కపక్ఖం దస్సేతుమారద్ధో, తస్సత్థో కణ్హపక్ఖే వుత్తపచ్చనీకేనేవ వేదితబ్బో. ఏత్థాపి చ సుగతి నామ పటిపత్తిసుగతి గతిసుగతీతి దువిధా హోతి. పటిపత్తిసుగతిపి అగారియపటిపత్తిసుగతి అనగారియపటిపత్తిసుగతీతి దువిధా హోతి. అగారియో హి పరిసుద్ధచిత్తో పాణాతిపాతాపి విరమతి, అదిన్నాదానాపి, సకలేపి దస కుసలకమ్మపథే పరిపూరేతి, అయమస్స **అగారియపటిపత్తిసుగతి**. సో తత్థ ఠితో కాయస్స భేదా మనుస్సమహన్తతమ్పి దేవమహన్తతమ్పి ఉపపజ్జతి, అయమస్స **గతిసుగతి**.

అనగారియోపి ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజిత్వా పరిసుద్ధచిత్తో చతుపారిసుద్ధిసీలం సోధేతి, తేరస ధుతఙ్గాని సమాదియతి, అట్ఠతింసారమ్మణేసు అత్తనో అనుకూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా పన్తసేనాసనే పటిసేవమానో కసిణపరికమ్మం కత్వా ఝానసమాపత్తియో నిబ్బత్తేతి, సోతాపత్తిమగ్గం భావేతి...పే.... అనాగామిమగ్గం భావేతి, అయమస్స **అనగారియపటిపత్తిసుగతి**. సో తత్థ ఠితో కాయస్స భేదా మనుస్సలోకే వా తీసు మహాకులేసు, ఛసు వా కామావచరదేవేసు, దససు వా బ్రహ్మభవనేసు , పఞ్చసు వా సుద్ధావాసేసు, చతూసు వా ఆరుప్పేసు ఉపపజ్జతి, అయమస్స **గతిసుగతీ**తి.

౭౧. ఏవం సంకిలిట్ఠే చిత్తే దుగ్గతి పాటికఙ్ఖా, అసంకిలిట్ఠే చ సుగతీతి వత్వా ఇదాని యేహి ఉపక్కిలేసేహి చిత్తం సంకిలిట్ఠం హోతి, తే దస్సేన్తో **కతమే చ, భిక్ఖవే, చిత్తస్స ఉపక్కిలేసా ? అభిజ్ఝా విసమలోభో**తిఆదిమాహ.

తత్థ సకభణ్డే ఛన్దరాగో **అభిజ్ఝా,** పరభణ్డే **విసమలోభో**. అథ వా సకభణ్డే వా పరభణ్డే వా హోతు, యుత్తపత్తట్ఠానే ఛన్దరాగో అభిజ్ఝా, అయుత్తాపత్తట్ఠానే విసమలోభో. థేరో పనాహ “కిస్స వినిబ్భోగం కరోథ, యుత్తే వా అయుత్తే వా హోతు, ‘రాగో విసమం దోసో విసమం మోహో విసమ’న్తి (విభ. ౯౨౪) వచనతో న కోచి లోభో అవిసమో నామ, తస్మా లోభోయేవ అభిజ్ఝాయనట్ఠేన అభిజ్ఝా, విసమట్ఠేన విసమం, ఏకత్థమేతం బ్యఞ్జనమేవ నాన”న్తి. సో పనేస అభిజ్ఝావిసమలోభో ఉప్పజ్జిత్వా చిత్తం దూసేతి, ఓభాసితుం న దేతి. తస్మా “చిత్తస్స ఉపక్కిలేసో”తి వుచ్చతి.

యథా చేస, ఏవం నవవిధఆఘాతవత్థుసమ్భవో **బ్యాపాదో**. దసవిధఆఘాతవత్థుసమ్భవో **కోధో**. పునప్పునం చిత్తపరియోనన్ధనో **ఉపనాహో**. అగారియస్స వా అనగారియస్స వా సుకతకరణవినాసనో **మక్ఖో**. అగారియోపి హి కేనచి అనుకమ్పకేన దలిద్దో సమానో ఉచ్చే ఠానే ఠపితో, అపరేన సమయేన “కిం తయా మయ్హం కత”న్తి తస్స సుకతకరణం వినాసేతి. అనగారియోపి సామణేరకాలతో పభుతి ఆచరియేన వా ఉపజ్ఝాయేన వా చతూహి పచ్చయేహి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాహి చ అనుగ్గహేత్వా ధమ్మకథానయపకరణకోసల్లాదీని సిక్ఖాపితో, అపరేన సమయేన రాజరాజమహామత్తాదీహి సక్కతో గరుకతో ఆచరియుపజ్ఝాయేసు అచిత్తీకతో చరమానో “అయం అమ్హేహి దహరకాలే ఏవం అనుగ్గహితో సంవడ్ఢితో చ, అథ పనిదాని నిస్సినేహో జాతో”తి వుచ్చమానో “కిం మయ్హం తుమ్హేహి కత”న్తి తేసం సుకతకరణం వినాసేతి, తస్స సో సుకతకరణవినాసనో మక్ఖో ఉప్పజ్జిత్వా చిత్తం దూసేతి, ఓభాసితుం న దేతి. తస్మా “చిత్తస్స ఉపక్కిలేసో”తి వుచ్చతి.

యథా చాయం, ఏవం బహుస్సుతేపి పుగ్గలే అజ్ఝోత్థరిత్వా “ఈదిసస్స చేవ బహుస్సుతస్స అనియతా గతి, తవ వా మమ వా కో విసేసో”తిఆదినా నయేన ఉప్పజ్జమానో యుగగ్గాహగాహీ **పళాసో**. పరేసం సక్కారాదీని ఖీయనా **ఇస్సా**. అత్తనో సమ్పత్తియా పరేహి సాధారణభావం అసహమానం **మచ్ఛరియం**. వఞ్చనికచరియభూతా **మాయా**. కేరాటికభావేన ఉప్పజ్జమానం **సాఠేయ్యం**. కేరాటికో హి ఆయతనమచ్ఛో వియ హోతి. **ఆయతనమచ్ఛో** నామ కిర మచ్ఛానం నఙ్గుట్ఠం దస్సేతి సప్పానం సీసం , “తుమ్హేహి సదిసో అహ”న్తి జానాపేతుం. ఏవమేవ కేరాటికో పుగ్గలో యం యం సుత్తన్తికం వా ఆభిధమ్మికం వా ఉపసఙ్కమతి, తం తం ఏవం వదతి “అహం తుమ్హాకం బద్ధచరో, తుమ్హే మయ్హం అనుకమ్పకా, నాహం తుమ్హే ముఞ్చామీ”తి “ఏవమేతే ‘సగారవో అయం అమ్హేసు సప్పతిస్సో’తి మఞ్ఞిస్సన్తీ”తి. తస్సేతం కేరాటికభావేన ఉప్పజ్జమానం సాఠేయ్యం ఉప్పజ్జిత్వా చిత్తం దూసేతి, ఓభాసితుం న దేతి. తస్మా “చిత్తస్స ఉపక్కిలేసో”తి వుచ్చతి.

యథా చేతం, ఏవం వాతభరితభస్తసదిసథద్ధభావపగ్గహితసిరఅనివాతవుత్తికారకరణో **థమ్భో**. తదుత్తరికరణో **సారమ్భో**. సో దువిధేన లబ్భతి అకుసలవసేన చేవ కుసలవసేన చ. తత్థ అగారియస్స పరేన కతం అలఙ్కారాదిం దిస్వా తద్దిగుణకరణేన ఉప్పజ్జమానో, అనగారియస్స చ యత్తకం యత్తకం పరో పరియాపుణాతి వా కథేతి వా, మానవసేన తద్దిగుణతద్దిగుణకరణేన ఉప్పజ్జమానో అకుసలో. అగారియస్స పన పరం ఏకం సలాకభత్తం దేన్తం దిస్వా అత్తనా ద్వే వా తీణి వా దాతుకామతాయ ఉప్పజ్జమానో, అనగారియస్స చ పరేన ఏకనికాయే గహితే మానం అనిస్సాయ కేవలం తం దిస్వా అత్తనా ఆలసియం అభిభుయ్య ద్వే నికాయే గహేతుకామతాయ ఉప్పజ్జమానో కుసలో. ఇధ పన అకుసలో అధిప్పేతో. అయఞ్హి ఉప్పజ్జిత్వా చిత్తం దూసేతి, ఓభాసితుం న దేతి. తస్మా "చిత్తస్స ఉపక్కిలేసో"తి వుచ్చతి.

యథా చాయం, ఏవం జాతిఆదీని నిస్సాయ చిత్తస్స ఉణ్ణతివసేన పవత్తమానో **మానో**, అచ్చుణ్ణతివసేన **అతిమానో**, మదగ్గహణాకారో **మదో**, కామగుణేసు చిత్తవోస్సగ్గవసేన ఉప్పజ్జమానో **పమాదో** ఉప్పజ్జిత్వా చిత్తం దూసేతి, ఓభాసితుం న దేతి. తస్మా "చిత్తస్స ఉపక్కిలేసో"తి వుచ్చతి.

కస్మా పన భగవా ఉపక్కిలేసం దస్సేన్తో లోభమాదిం కత్వా దస్సేతీతి? తస్స పఠముప్పత్తితో. సబ్బసత్తానఞ్హి యత్థ కత్థచి ఉపపన్నానం అన్తమసో సుద్ధావాసభూమియమ్పి సబ్బపఠమం భవనికన్తివసేన లోభో ఉప్పజ్జతి, తతో అత్తనో అత్తనో అనురూపపచ్చయం పటిచ్చ యథాసమ్భవం ఇతరే, న చ ఏతే సోళసేవ చిత్తస్స ఉపక్కిలేసా, ఏతేన పన నయేన సబ్బేపి కిలేసా గహితాయేవ హోన్తీతి వేదితబ్బా.

౭౨. ఏత్తావతా సంకిలేసం దస్సేత్వా ఇదాని వోదానం దస్సేన్తో **స ఖో సో, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఇతి విదిత్వా**తి ఏవం జానిత్వా. **పజహతీ**తి సముచ్ఛేదప్పహానవసేన అరియమగ్గేన పజహతి. తత్థ కిలేసపటిపాటియా మగ్గపటిపాటియాతి ద్విధా పహానం వేదితబ్బం. కిలేసపటిపాటియా తావ అభిజ్ఝావిసమలోభో థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదోతి ఇమే ఛ కిలేసా అరహత్తమగ్గేన పహీయన్తి. బ్యాపాదో కోధో ఉపనాహో పమాదోతి ఇమే చత్తారో కిలేసా అనాగామిమగ్గేన పహీయన్తి. మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యన్తి ఇమే ఛ సోతాపత్తిమగ్గేన పహీయన్తీతి. మగ్గపటిపాటియా పన, సోతాపత్తిమగ్గేన మక్ఖో పళాసో ఇస్సా మచ్ఛరియం మాయా సాఠేయ్యన్తి ఇమే ఛ పహీయన్తి. అనాగామిమగ్గేన బ్యాపాదో కోధో ఉపనాహో పమాదోతి ఇమే చత్తారో. అరహత్తమగ్గేన అభిజ్ఝావిసమలోభో థమ్భో సారమ్భో మానో అతిమానో మదోతి ఇమే ఛ పహీయన్తీతి.

ఇమస్మిం పన ఠానే ఇమే కిలేసా సోతాపత్తిమగ్గవజ్ఝా వా హోన్తు, సేసమగ్గవజ్ఝా వా, అథ ఖో అనాగామిమగ్గేనేవ పహానం సన్ధాయ "అభిజ్ఝావిసమలోభం చిత్తస్స ఉపక్కిలేసం పజహతీ"తిఆదిమాహాతి వేదితబ్బా. అయమేత్థ పవేణిమగ్గాగతో సమ్భవో, సో చ ఉపరి చతుత్థమగ్గస్సేవ నిద్దిట్ఠత్తా యుజ్జతి, తతియమగ్గేన పహీనావసేసానఞ్హి విసమలోభాదీనం తేన పహానం హోతి, సేసానం ఇమినావ. యేపి హి సోతాపత్తిమగ్గేన పహీయన్తి, తేపి తంసముట్ఠాపకచిత్తానం అప్పహీనత్తా అనాగామిమగ్గేనేవ సుప్పహీనా హోన్తీతి. కేచి పన పఠమమగ్గేన చేత్థ పహానం వణ్ణయన్తి, తం పుబ్బాపరేన న సన్ధియతి. కేచి విక్ఖమ్భనప్పహానమ్పి, తం తేసం ఇచ్ఛామత్తమేవ.

౭౩. యతో ఖో, భిక్ఖవేతి ఏత్థ **యతో**తి యమ్హి కాలే. **పహీనో హోతీ**తి అనాగామిమగ్గక్ఖణే పహానం సన్ధాయేవాహ.

౨౪. సో బుద్ధే అవేచ్చప్పసాదేనాతి ఏతం "యతో ఖో, భిక్ఖవే, అభిజ్ఝావిసమలోభో పహీనో హోతి, సో బుద్ధే అవేచ్చప్పసాదేన సమన్నాగతో హోతీ"తి ఏవం ఏకమేకేన పదేన యోజేతబ్బం. ఇమస్స హి భిక్ఖునో అనాగామిమగ్గేన లోకుత్తరప్పసాదో ఆగతో, అథస్స అపరేన సమయేన బుద్ధగుణే ధమ్మగుణే సఙ్ఘగుణే చ అనుస్సరతో లోకియో ఉప్పజ్జతి, తమస్స సబ్బమ్పి లోకియలోకుత్తరమిస్సకం పసాదం దస్సేన్తో భగవా "బుద్ధే అవేచ్చప్పసాదేనా"తిఆదిమాహ.

తత్థ **అవేచ్చప్పసాదేనా**తి బుద్ధధమ్మసఙ్ఘగుణానం యాథావతో ఞాతత్తా అచలేన అచ్చుతేన పసాదేన. ఇదాని యథా తస్స భిక్ఖునో అనుస్సరతో సో అవేచ్చప్పసాదో ఉప్పన్నో, తం విధిం దస్సేన్తో "ఇతిపి సో భగవా"తిఆదినా నయేన తీణి అనుస్సతిట్ఠానాని విత్థారేసి. తేసం అత్థవణ్ణనా సబ్బాకారేన **విసుద్ధిమగ్గే** అనుస్సతికథాయం వుత్తా.

౨౫. ఏవమస్స లోకియలోకుత్తరమిస్సకం పసాదం దస్సేత్వా ఇదాని కిలేసప్పహానం అవేచ్చప్పసాదసమన్నాగతఞ్చ పచ్చవేక్ఖతో ఉప్పజ్జమానం సోమనస్సాదిఆనిసంసం దస్సేన్తో **యథోధి ఖో పనస్సా**తిఆదిమాహ. అనాగామిస్స హి పచ్చన్తే వుట్ఠితం చోరుపద్దవం వూపసమేత్వా తం పచ్చవేక్ఖతో మహానగరే వసన్తస్స రఞ్ఞో వియ ఇమే చిమే చ మమ కిలేసా పహీనాతి అత్తనో కిలేసప్పహానం పచ్చవేక్ఖతో బలవసోమనస్సం ఉప్పజ్జతి. తం దస్సేన్తో భగవా "యథోధి ఖో పనస్సా"తిఆదిమాహ.

తస్సత్థో – య్వాయం అనాగామీ భిక్ఖు ఏవం "బుద్ధే అవేచ్చప్పసాదేన సమన్నాగతో హోతి…పే॰… ధమ్మే…పే॰… సఙ్ఘే…పే॰… అనుత్తరం పుఞ్ఞక్ఖేత్తం లోకస్సా"తి, తస్స యథోధి ఖో చత్తం హోతి పటినిస్సట్ఠం, సకసకఓధివసేన చత్తమేవ హోతి, తం తం కిలేసజాతం వన్తం ముత్తం పహీనం పటినిస్సట్ఠం. **సకసకఓధివసేనా**తి ద్వే ఓధీ కిలేసోధి చ మగ్గోధి చ. తత్థ కిలేసోధివసేనాపి యే కిలేసా యం మగ్గవజ్ఝా, తే అఞ్ఞమగ్గవజ్జేహి అమిస్సా హుత్వా సకేనేవ ఓధినా పహీనా. మగ్గోధివసేనాపి యే కిలేసా యేన మగ్గేన పహాతబ్బా, తేన తేయేవ పహీనా హోన్తి. ఏవం సకసకఓధివసేన తం తం కిలేసజాతం చత్తమేవ హోతి పటినిస్సట్ఠం, తం పచ్చవేక్ఖిత్వా చ లద్ధసోమనస్సో తతుత్తరిపి సో "బుద్ధే అవేచ్చప్పసాదేన సమన్నాగతోమ్హీ"తి లభతి అత్థవేదన్తి సమ్బన్ధో.

యతోధి **ఖో**తిపి పాఠో. తస్స వసేన అయమత్థో, అస్స భిక్ఖునో యతోధి ఖో పన చత్తం హోతి పటినిస్సట్ఠం. తత్థ **యతో**తి కారణవచనం, యస్మాతి వుత్తం హోతి. **ఓధీ**తి హేట్ఠా తయో మగ్గా వుచ్చన్తి. కస్మా? తే హి ఓధిం కత్వా కోట్ఠాసం కత్వా ఉపరిమగ్గేన పహాతబ్బకిలేసే ఠపేత్వా పజహన్తి, తస్మా **ఓధీ**తి వుచ్చన్తి. అరహత్తమగ్గో పన కిఞ్చి కిలేసం అనవసేసేత్వా పజహతి, తస్మా **అనోధీ**తి వుచ్చతి. ఇమస్స చ భిక్ఖునో హేట్ఠామగ్గత్తయేన చత్తం. తేన వుత్తం "యతోధి ఖో పనస్స చత్తం హోతీ"తి. తత్థ **ఖో పనా**తి నిపాతమత్తం. అయం పన పిణ్డత్థో. యస్మా అస్స ఓధి చత్తం హోతి పటినిస్సట్ఠం, తస్మా తం పచ్చవేక్ఖిత్వా చ లద్ధసోమనస్సో తతుత్తరిపి సో "బుద్ధే అవేచ్చప్పసాదేన సమన్నాగతోమ్హీ"తి లభతి అత్థవేదన్తి యథాపాళి నేతబ్బం.

తత్థ **చత్త**న్తి ఇదం సకభావపరిచ్చజనవసేన వుత్తం. **వన్త**న్తి ఇదం పన అనాదియనభావదస్సనవసేన. **ముత్త**న్తి ఇదం సన్తతితో వినిమోచనవసేన. **పహీన**న్తి ఇదం ముత్తస్సపి క్వచి అనవట్ఠానదస్సనవసేన. **పటినిస్సట్ఠ**న్తి ఇదం పుబ్బే ఆదిన్నపుబ్బస్స పటినిస్సగ్గదస్సనవసేన పటిముఖం వా నిస్సట్ఠభావదస్సనవసేన భావనాబలేన అభిభుయ్య నిస్సట్ఠభావదస్సనవసేనాతి వుత్తం హోతి. **లభతి అత్థవేదం లభతి ధమ్మవేద**న్తి ఏత్థ బుద్ధాదీసు అవేచ్చప్పసాదోయేవ

అరణీయతో **అత్థో**, ఉపగన్తబ్బతోతి వుత్తం హోతి. ధారణతో **ధమ్మో**, వినిపతితుం అప్పదానతోతి వుత్తం హోతి. **వేదో**తి గన్థోపి ఞాణమ్పి సోమనస్సమ్పి. "తిణ్ణం వేదానం పారగూ"తిఆదీసు (దీ. ని. ౧.౨౫౬) హి గన్థో "వేదో"తి వుచ్చతి. "యం బ్రాహ్మణం వేదగుమాభిజఞ్ఞా, అకిఞ్చనం కామభవే అసత్త"న్తిఆదీసు (సు. ని. ౧౦౬౫) ఞాణం. "యే వేదజాతా విచరన్తి లోకే"తిఆదీసు సోమనస్సం. ఇధ పన సోమనస్సఞ్చ సోమనస్ససమ్పయుత్తఞాణఞ్చ అధిప్పేతం, తస్మా "లభతి అత్థవేదం లభతి ధమ్మవేద"న్తి అవేచ్చప్పసాదారమ్మణసోమనస్సఞ్చ సోమనస్సమయఞాణఞ్చ లభతీ"తి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

అథ వా **అత్థవేద**న్తి అవేచ్చప్పసాదం పచ్చవేక్ఖతో ఉప్పన్నం వుత్తప్పకారమేవ వేదం. **ధమ్మవేద**న్తి అవేచ్చప్పసాదస్స హేతుం ఓధిసో కిలేసప్పహానం పచ్చవేక్ఖతో ఉప్పన్నం వుత్తప్పకారమేవ వేదన్తి ఏవమ్పి ఏత్థ అత్థో వేదితబ్బో. వుత్తఞ్హేతం "హేతుమ్హి ఞాణం ధమ్మపటిసమ్భిదా, హేతుఫలే ఞాణం అత్థపటిసమ్భిదా"తి (విభ. ౭౨౦-౭౨౧). **ధమ్మూపసంహితం పామోజ్జ**న్తి తమేవ అత్థఞ్చ ధమ్మఞ్చ అత్థధమ్మానిసంసభూతం వేదఞ్చ పచ్చవేక్ఖతో ఉప్పన్నం పామోజ్జం. తఞ్హి అనవజ్జలక్ఖణేన పచ్చవేక్ఖణాకారప్పవత్తేన ధమ్మేన **ఉపసఞ్హిత**న్తి వుచ్చతి. **పముదితస్స పీతి జాయతీ**తి ఇమినా పామోజ్జేన పముదితస్స నిరామిసా పీతి జాయతి. **పీతిమనస్సా**తి తాయ పీతియా పీణితమనస్స. **కాయో పస్సమ్భతీ**తి కాయోపి పస్సద్ధో హోతి వూపసన్తదరథో. **పస్సద్ధకాయో సుఖ**న్తి ఏవం వూపసన్తకాయదరథో చేతసికం సుఖం పటిసంవేదేతి. **చిత్తం సమాధియతీ**తి చిత్తం సమ్మా ఆధియతి అప్పితం వియ అచలం తిట్ఠతి.

౭౬. ఏవమస్స కిలేసప్పహానం అవేచ్చప్పసాదసమన్నాగతం పచ్చవేక్ఖతో ఉప్పజ్జమానం సోమనస్సాదిఆనిసంసం దస్సేత్వా ఇదాని "యథోధి ఖో పన మే"తి వారేన తస్స పచ్చవేక్ఖణాయ పవత్తాకారం పకాసేత్వా తస్సేవ అనాగామిమగ్గానుభావసూచకం ఫలం దస్సేన్తో **స ఖో సో, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ.

తత్థ **ఏవంసీలో**తి తస్స అనాగామిమగ్గసమ్పయుత్తం సీలక్ఖన్ధం దస్సేతి. **ఏవంధమ్మో ఏవంపఞ్ఞో**తి తంసమ్పయుత్తమేవ సమాధిక్ఖన్ధం పఞ్ఞాక్ఖన్ధఞ్చ దస్సేతి. **సాలీన**న్తి లోహితసాలిగన్ధసాలిఆదీనం అనేకరూపానం. **పిణ్డపాత**న్తి ఓదనం. **విచితకాళక**న్తి అపనీతకాళకం. **నేవస్స తం హోతి అన్తరాయాయా**తి తస్స ఏవంవిధస్స భిక్ఖునో తం వుత్తప్పకారపిణ్డపాతభోజనం మగ్గస్స వా ఫలస్స వా నేవ అన్తరాయాయ హోతి, పటిలద్ధగుణస్స హి తం కిమన్తరాయం కరిస్సతి? యోపిస్స అప్పటిలద్ధో చతుత్థమగ్గో చ ఫలం చ తప్పటిలాభాయ విపస్సనం ఆరభతోపి నేవస్స తం హోతి అన్తరాయాయ, అన్తరాయం కాతుం అసమత్థమేవ హోతి. కస్మా? వుత్తప్పకారసీలధమ్మపఞ్ఞాసఙ్గహేన మగ్గేన విసుద్ధచిత్తత్తా.

యస్మా చేత్థ ఏతదేవ కారణం, తస్మా తదనురూపం ఉపమం దస్సేన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ.

తత్థ **అచ్ఛ**న్తి విప్పసన్నం. **పరిసుద్ధం** మలవిగమేన. **పరియోదాతం** పభస్సరతాయ. **ఉక్కాముఖ**న్తి సువణ్ణకారానం మూసాముఖం. సువణ్ణకారానం మూసా హి ఇధ **ఉక్కా**, అఞ్ఞత్థ పన దీపికాదయోపి వుచ్చన్తి. "ఉక్కాసు ధారీయమానాసూ"తి (దీ. ని. ౧.౧౫౯) హి ఆగతట్ఠానే దీపికా "ఉక్కా"తి వుచ్చతి. "ఉక్కం బన్ధేయ్య, ఉక్కం బన్ధిత్వా ఉక్కాముఖం ఆలిమ్పేయ్యా"తి (మ. ని. ౩.౩౬౦) ఆగతట్ఠానే అఙ్గారకపల్లం. "కమ్మారానం యథా ఉక్కా, అన్తో ఝాయతి నో బహీ"తి (జా. ౨.౨౨.౬౪౫) ఆగతట్ఠానే కమ్మారుద్ధనం. "ఏవంవిపాకో ఉక్కాపాతో భవిస్సతీ"తి (దీ. ని. ౧.౨౪) ఆగతట్ఠానే

వాతవేగో "ఉక్కా"తి వుచ్చతి. ఇమస్మిం పన ఠానే అఞ్ఞేసు చ ఏవరూపేసు "సణ్డాసేన జాతరూపం గహేత్వా ఉక్కాముఖే పక్ఖిపతీ"తి ఆగతట్ఠానేసు సువణ్ణకారానం మూసా "ఉక్కా"తి వేదితబ్బా.

తత్రాయం ఉపమాసంసన్దనా – సంకిలిట్ఠవత్థం వియ హి సంకిలిట్ఠజాతరూపం వియ చ ఇమస్స భిక్ఖునో పుథుజ్జనకాలే కామరాగాదిమలానుగతం చిత్తం దట్ఠబ్బం. అచ్ఛోదకం వియ ఉక్కాముఖం వియ చ అనాగామిమగ్గో. తం ఉదకం ఉక్కాముఖఞ్చ ఆగమ్మ వత్థసువణ్ణానం పరిసుద్ధతా వియ తస్స భిక్ఖునో వుత్తప్పకారసీలధమ్మపఞ్ఞాసఙ్గహం అనాగామిమగ్గం ఆగమ్మ విసుద్ధచిత్తతాతి.

౭౭. **సో మేత్తాసహగతేన చేతసాతి** యథానుసన్ధివసేన దేసనా ఆగతా. తయో హి అనుసన్ధీ పుచ్ఛానుసన్ధి అజ్ఝాసయానుసన్ధి యథానుసన్ధీతి. తత్థ "ఏవం వుత్తే అఞ్ఞతరో భిక్ఖు భగవన్తం ఏతదవోచ 'సియా ను ఖో, భన్తే, బహిద్ధా అసతి పరితస్సనా'తి? 'సియా భిక్ఖూ'తి భగవా అవోచా"తి (మ॰ ని॰ ౧.౨౪౨). ఏవం పుచ్ఛన్తానం విస్సజ్జితసుత్తవసేన **పుచ్ఛానుసన్ధి** వేదితబ్బో. "సియా ఖో పన తే బ్రాహ్మణ ఏవమస్స, అజ్జాపి నూన సమణో గోతమో అవీతరాగో"తి (మ॰ ని॰ ౧.౫౨) ఏవం పరేసం అజ్ఝాసయం విదిత్వా వుత్తస్స సుత్తస్స వసేన **అజ్ఝాసయానుసన్ధి** వేదితబ్బో. యేన పన ధమ్మేన ఆదిమ్హి దేసనా ఉట్ఠితా, తస్స ధమ్మస్స అనురూపధమ్మవసేన వా పటిపక్ఖవసేన వా యేసు సుత్తేసు ఉపరి దేసనా ఆగచ్ఛతి, తేసం వసేన **యథానుసన్ధి** వేదితబ్బో . సేయ్యథిదం, ఆకఙ్ఖేయ్యసుత్తే హేట్ఠా సీలేన దేసనా ఉట్ఠితా, ఉపరి ఛ అభిఞ్ఞా ఆగతా. కకచూపమే హేట్ఠా అక్ఖన్తియా ఉట్ఠితా, ఉపరి కకచూపమోవాదో ఆగతో. అలగద్దే హేట్ఠా దిట్ఠిపరిదీపనేన ఉట్ఠితా, ఉపరి తిపరివట్టసుఞ్ఞతాపకాసనా ఆగతా, చూళఅస్సపురే హేట్ఠా కిలేసపరిదీపనేన ఉట్ఠితా, ఉపరి బ్రహ్మవిహారా ఆగతా. కోసమ్బియసుత్తే హేట్ఠా భణ్డనేన ఉట్ఠితా, ఉపరి సారణీయధమ్మా ఆగతా. ఇమస్మిమ్పి వత్థసుత్తే హేట్ఠా కిలేసపరిదీపనేన ఉట్ఠితా, ఉపరి బ్రహ్మవిహారా ఆగతా. తేన వుత్తం "యథానుసన్ధివసేన దేసనా ఆగతా"తి. బ్రహ్మవిహారేసు పన అనుపదవణ్ణనా చ భావనానయో చ సబ్బో సబ్బాకారేన విసుద్ధిమగ్గే వుత్తో.

౭౮. ఏవం భగవా అభిజ్ఝాదీనం ఉపక్కిలేసానం పటిపక్ఖభూతం సబ్బసో చ కామరాగబ్యాపాదప్పహానేన విహతపచ్చత్థికత్తా లద్ధపదట్ఠానం తస్స అనాగామినో బ్రహ్మవిహారభావనం దస్సేత్వా ఇదానిస్స అరహత్తాయ విపస్సనం దస్సేత్వా అరహత్తప్పత్తిం దస్సేతుం **సో అత్థి ఇదన్తి**ఆదిమాహ.

తస్సత్థో – సో అనాగామీ ఏవం భావితబ్రహ్మవిహారో ఏతేసం బ్రహ్మవిహారానం యతో కుతోచి వుట్ఠాయ తే ఏవ బ్రహ్మవిహారధమ్మే నామవసేన తేసం నిస్సయం హదయవత్థుం వత్థునిస్సయాని భూతానీతి ఇమినా నయేన భూతుపాదాయధమ్మే రూపవసేన చ వవత్థపేత్వా **అత్థి ఇదన్తి** పజానాతి, ఏత్తావతానేన దుక్ఖసచ్చవవత్థానం కతం హోతి. తతో తస్స దుక్ఖస్స సముదయం పటివిజ్ఝన్తో **అత్థి హీనన్తి** పజానాతి, ఏత్తావతానేన సముదయసచ్చవవత్థానం కతం హోతి. తతో తస్స పహానుపాయం విచినన్తో **అత్థి పణీతన్తి** పజానాతి, ఏత్తావతానేన మగ్గసచ్చవవత్థానం కతం హోతి. తతో తేన మగ్గేన అధిగన్తబ్బట్ఠానం విచినన్తో **అత్థి ఉత్తరి ఇమస్స సఞ్ఞాగతస్స నిస్సరణన్తి** పజానాతి, ఇమస్స మయా అధిగతస్స బ్రహ్మవిహారసఞ్ఞాగతస్స ఉత్తరి నిస్సరణం నిబ్బానం అత్థీతి ఏవం పజానాతీతి అధిప్పాయో, ఏత్తావతానేన నిరోధసచ్చవవత్థానం కతం హోతి. **తస్స ఏవం జానతో ఏవం పస్సతోతి** తస్స విపస్సనాపఞ్ఞాయ ఏవం చతూహి ఆకారేహి

చత్తారి సచ్చాని జానతో, మగ్గపఞ్ఞాయ ఏవం పస్సతో, భయభేరవే వుత్తనయేనేవ కామాసవాపి చిత్తం విముచ్చతి...పే॰... ఇత్థత్తాయాతి పజానాతీతి.

ఏవం యావ అరహత్తా దేసనం పాపేత్వా ఇదాని యస్మా తస్సం పరిసతి న్హానసుద్ధికో బ్రాహ్మణో నిసిన్నో, సో ఏవం న్హానసుద్ధియా వణ్ణం వుచ్చమానం సుత్వా పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణిస్సతీతి భగవతా విదితో, తస్మా తస్స చోదనత్థాయ “అయం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సినాతో అన్తరేన సినానేనా”తి ఇమం పాటియేక్కం అనుసన్ధిమాహ. తత్థ **అన్తరేన సినానేనాతి** అబ్భన్తరేన కిలేసవుట్ఠానసినానేన.

౭౯. సున్దరికభారద్వాజోతి భారద్వాజో నామ సో బ్రాహ్మణో అత్తనో గోత్తవసేన, సున్దరికాయ పన నదియా సినాతస్స పాపప్పహానం హోతీతి అయమస్స దిట్ఠి, తస్మా “సున్దరికభారద్వాజో”తి వుచ్చతి. సో తం భగవతో వచనం సుత్వా చిన్తేసి “మయం సినానసుద్ధిం వణ్ణేమ, సమణోపి గోతమో తథేవ వణ్ణేతి, సమానచ్ఛన్దో దాని ఏస అమ్హేహీ”తి. అథ భగవన్తం బాహుకం నదిం గన్త్వా తం తత్థ పాపం పవాహేత్వా ఆగతం వియ మఞ్ఞమానో ఆహ “గచ్ఛతి పన భవం గోతమో బాహుకం నదిం సినాయితు”న్తి? భగవా తస్స గచ్ఛామీతి వా న గచ్ఛామీతి వా అవత్వాయేవ బ్రాహ్మణస్స దిట్ఠిసముగ్ఘాతం కత్తుకామో “కిం బ్రాహ్మణ బాహుకాయ నదియా , కిం బాహుకా నదీ కరిస్సతీ”తి ఆహ. తస్సత్థో కిం పయోజనం బాహుకాయ, కిం సా కరిస్సతి? అసమత్థా సా కస్సచి అత్థాయ, కిం తత్థ గమిస్సామీతి?

అథ బ్రాహ్మణో తం పసంసన్తో **లోక్ఖసమ్మతాతి**ఆదిమాహ. తత్థ **లోక్ఖసమ్మతాతి** లూఖభావసమ్మతా, **లూఖభావన్తి** చోక్ఖభావం, విసుద్ధిభావం దేతీతి ఏవం సమ్మతాతి వుత్తం హోతి. **లోక్యసమ్మతాతి**పి పాఠో. తస్సత్థో, సేట్ఠం లోకం గమయతీతి ఏవం సమ్మతాతి. **పుఞ్ఞసమ్మతాతి** పుఞ్ఞన్తి సమ్మతా. **పవాహేతీతి** గమయతి విసోధేతి. **గాథాహి అజ్ఝభాసీతి** గాథాహి అభాసి. గాథా చ వుచ్చమానా తదత్థదీపనత్థమేవ వా గాథారుచికానం వుచ్చతి, విసేసత్థదీపనత్థం వా. ఇధ పనేతా ఉభయత్థదీపనత్థం వుత్తాతి వేదితబ్బా.

బాహుకన్తి ఇదమేవ హి ఏత్థ వచనం తదత్థదీపకం, సేసాని విసేసత్థదీపకాని. యథేవ హి బాహుకం, ఏవం అధికక్కాదీనిపి లోకో గచ్ఛతి న్హానేన పాపం పవాహేతుం. తత్థ యే తేసం ఠానానం ఆసన్నా హోన్తి, తే దివసస్స తిక్ఖత్తుం న్హాయన్తి. యే దూరా, తే యథాక్కమం ద్విక్ఖత్తుం సకిం ఏకదివసన్తరం, ఏవం యావ సంవచ్ఛరన్తరం న్హాయన్తి. యే పన సబ్బథాపి గన్తుం న సక్కోన్తి, తే ఘటేహిపి తతో ఉదకం ఆహరాపేత్వా న్హాయన్తి. సబ్బఞ్చేతం నిరత్థకం, తస్మా ఇమం విసేసత్థం దీపేతుం **అధికక్కాదీనిపీతి** ఆహ.

తత్థ **అధికక్కన్తి** న్హానసమ్భారవసేన లద్ధవోహారం ఏకం తిత్థం వుచ్చతి. **గయాతి**పి మణ్డలవాపిసణ్ఠానం తిత్థమేవ వుచ్చతి. **పయాగాతి** ఏతమ్పి గఙ్గాయ ఏకం తిత్థమేవ మహాపనాదస్స రఞ్ఞో గఙ్గాయం నిముగ్గపాసాదస్స సోపానసమ్ముఖట్ఠానం, బాహుకా సున్దరికా సరస్సతీ బాహుమతీతి ఇమా పన చతస్సో నదియో. **బాలోతి** దుప్పఞ్ఞో. **పక్ఖన్దోతి** పవిసన్తో. **న సుజ్ఝతీతి** కిలేససుద్ధిం న పాపుణాతి, కేవలం రజోజల్లమేవ పవాహేతి.

కిం సున్దరికా కరిస్సతీతి సున్దరికా కిలేసవిసోధనే కిం కరిస్సతి? న కిఞ్చి కాతుం సమత్థాతి అధిప్పాయో. ఏస నయో **పయాగబాహుకాసు**. ఇమేహి చ తీహి పదేహి వుత్తేహి ఇతరానిపి చత్తారి లక్ఖణాహారనయేన వుత్తానేవ హోన్తి, తస్మా

యథేవ సున్దరికా పయాగా బాహుకా న కిఞ్చి కరోన్తి, తథా అధికక్కాదయోపీతి వేదితబ్బా.

వేరిన్తి పాణాతిపాతాదిపఞ్చవేరసమన్నాగతం. **కతకిబ్బిసన్తి** కతలుద్దకమ్మం. **న హి నం సోధయేతి** సున్దరికా వా పయాగా వా బాహుకా వా న సోధయే, న సోధేతీతి వుత్తం హోతి. **పాపకమ్మినన్తి** పాపకేహి వేరకిబ్బిసకమ్మేహి యుత్తం, లామకకమ్మే యుత్తం వా వేరకిబ్బిసభావం అప్పత్తేహి ఖుద్దకేహిపి పాపేహి యుత్తన్తి వుత్తం హోతి.

సుద్ధస్సాతి నిక్కిలేసస్స. **సదా ఫగ్గూతి** నిచ్చమ్పి ఫగ్గునీనక్ఖత్తమేవ. ఫగ్గునమాసే కిర "ఉత్తరఫగ్గునదివసే యో న్హాయతి, సో సంవచ్ఛరం కతపాపం సోధేతీ"తి ఏవం దిట్ఠికో సో బ్రాహ్మణో, తేనస్స భగవా తం దిట్ఠిం పటిహనన్తో ఆహ "సుద్ధస్స వే సదా ఫగ్గూ"తి. నిక్కిలేసస్స నిచ్చం ఫగ్గునీనక్ఖత్తం, ఇతరో కిం సుజ్ఝతీతి? **ఉపోసథో సదాతి** సుద్ధస్స చ చాతుద్దసపన్నరసాదీసు ఉపోసథఙ్గాని అసమాదియతోపి నిచ్చమేవ ఉపోసథో. **సుద్ధస్స సుచికమ్మస్సాతి** నిక్కిలేసతాయ సుద్ధస్స సుచీహి చ కాయకమ్మాదీహి సమన్నాగతస్స. **సదా సమ్పజ్జతే వతన్తి** ఈదిసస్స చ కుసలూపసఞ్హితం వతసమాదానమ్పి నిచ్చం సమ్పన్నమేవ హోతీతి. **ఇధేవ సినాహీతి** ఇమస్మింయేవ మమ సాసనే సినాహి. కిం వుత్తం హోతి? "సచే అజ్ఝత్తికకిలేసమలప్పవాహనం ఇచ్ఛసి, ఇధేవ మమ సాసనే అట్ఠఙ్గికమగ్గసలిలేన సినాహి, అఞ్ఞత్ర హి ఇదం నత్థీ"తి.

ఇదానిస్స సప్పాయదేసనావసేన తీసుపి ద్వారేసు సుద్ధిం దస్సేన్తో **సబ్బభూతేసు కరోహి ఖేమతన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **ఖేమతన్తి** అభయం హితభావం, మేత్తన్తి వుత్తం హోతి. ఏతేనస్స మనోద్వారసుద్ధి దస్సితా హోతి.

సచే ముసా న భణసీతి ఏతేనస్స వచీద్వారసుద్ధి. **సచే పాణం న హింససి సచే అదిన్నం నాదియసీతి** ఏతేహి కాయద్వారసుద్ధి. **సద్దహానో అమచ్ఛరీతి** ఏతేహి పన నం ఏవం పరిసుద్ధద్వారం సద్ధాసమ్పదాయ చాగసమ్పదాయ చ నియోజేసి. **కిం కాహసి గయం గన్త్వా, ఉదపానోపి తే గయాతి** అయం పన ఉపడ్ఢగాథా, సచే సబ్బభూతేసు ఖేమతం కరిస్ససి, ముసా న భణిస్ససి, పాణం న హనిస్ససి, అదిన్నం నాదియిస్ససి, సద్ధహానో అమచ్ఛరీ భవిస్ససి, కిం కాహసి గయం గన్త్వా ఉదపానోపి తే గయా , గయాయపి హి తే న్హాయన్తస్స ఉదపానేపి ఇమాయ ఏవ పటిపత్తియా కిలేససుద్ధి, సరీరమలసుద్ధి పన ఉభయత్థ సమాతి ఏవం యోజేతబ్బం. యస్మా చ లోకే గయా సమ్మతతరా, తస్మా తస్స భగవా "గచ్ఛతి పన భవం గోతమో బాహుక"న్తి పుట్ఠోపి "కిం కాహసి బాహుకం గన్త్వా"తి అవత్వా "కిం కాహసి గయం గన్త్వా"తి ఆహాతి వేదితబ్బో.

౮౦. **ఏవం వుత్తేతి** ఏవమాది భయభేరవే వుత్తత్తా పాకటమేవ. **ఏకో వూపకట్ఠోతి**ఆదీసు పన **ఏకో** కాయవివేకేన . **వూపకట్ఠో** చిత్తవివేకేన. **అప్పమత్తో** కమ్మట్ఠానే సతి అవిజహనేన. **ఆతాపీ** కాయికచేతసికవీరియసఙ్ఖాతేన ఆతాపేన. **పహితత్తో** కాయే చ జీవితే చ అనపేక్ఖతాయ. **విహరన్తో** అఞ్ఞతరఇరియాపథవిహారేన. **నచిరస్సేవాతి** పబ్బజ్జం ఉపాదాయ వుచ్చతి. **కులపుత్తాతి** దువిధా కులపుత్తా జాతికులపుత్తా చ ఆచారకులపుత్తా చ, అయం పన ఉభయథాపి కులపుత్తో. **అగారస్మాతి** ఘరా. అగారస్స హితం **అగారియం,** కసిగోరక్ఖాదికుటుమ్బపోసనకమ్మం వుచ్చతి, నత్థి ఏత్థ అగారియన్తి **అనగారియం,** పబ్బజ్జాయేతం అధివచనం. **పబ్బజన్తీతి** ఉపగచ్ఛన్తి ఉపసఙ్కమన్తి. **తదనుత్తరన్తి** తం అనుత్తరం. **బ్రహ్మచరియపరియోసానన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియస్స పరియోసానం, అరహత్తఫలన్తి వుత్తం హోతి. తస్స హి అత్థాయ కులపుత్తా పబ్బజన్తి. **దిట్ఠేవ ధమ్మేతి** తస్మింయేవ అత్తభావే. **సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వాతి** అత్తనాయేవ పఞ్ఞాయ పచ్చక్ఖం కత్వా,

అపరప్పచ్చయం కత్వాతి అత్థో. **ఉపసమ్పజ్జ విహాసీతి** పాపుణిత్వా సమ్పాదేత్వా విహాసీతి, ఏవం విహరన్తో చ ఖీణా జాతి… పే॰… అబ్భఞ్ఞాసి. ఏతేనస్స పచ్చవేక్ఖణభూమిం దస్సేతి.

కతమా పనస్స జాతి ఖీణా? కథఞ్చ నం అబ్భఞ్ఞాసీతి? వుచ్చతే, కామఞ్చేతం భయభేరవేపి వుత్తం, తథాపి నం ఇధ పరమపురిసవసేన యోజనానయస్స దస్సనత్థం పున సఙ్ఖేపతో భణామ. న తావస్స అతీతా జాతి ఖీణా, పుబ్బేవ ఖీణత్తా. న అనాగతా, తత్థ వాయామాభావతో. న పచ్చుప్పన్నా, విజ్జమానత్తా. మగ్గస్స పన అభావితత్తా యా ఉప్పజ్జేయ్య ఏకచతుపఞ్చవోకారభవేసు ఏకచతుపఞ్చక్ఖన్ధప్పభేదా జాతి, సా మగ్గస్స భావితత్తా అనుప్పాదధమ్మతం ఆపజ్జనేన ఖీణా, తం సో మగ్గభావనాయ పహీనకిలేసే పచ్చవేక్ఖిత్వా కిలేసాభావే విజ్జమానమ్పి కమ్మం ఆయతిం అప్పటిసన్ధికం హోతీతి జానన్తో జానాతి.

వుసితన్తి వుత్థం పరివుత్థం, కతం చరితం నిట్ఠాపితన్తి అత్థో. **బ్రహ్మచరియన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియం. **కతం కరణీయన్తి** చతూసు సచ్చేసు చతూహి మగ్గేహి పరిఞ్ఞాపహానసచ్ఛికిరియభావనావసేన సోళసవిధమ్పి కిచ్చం నిట్ఠాపితన్తి అత్థో. **నాపరం ఇత్థత్తాయాతి** ఇదాని పునఇత్థభావాయ ఏవంసోళసకిచ్చభావాయ, కిలేసక్ఖయాయ వా మగ్గభావనా నత్థీతి. అథ వా, **ఇత్థత్తాయాతి** ఇత్థభావతో ఇమస్మా ఏవంపకారా ఇదాని వత్తమానక్ఖన్ధసన్తానా అపరం ఖన్ధసన్తానం నత్థి. ఇమే పన పఞ్చక్ఖన్ధా పరిఞ్ఞాతా తిట్ఠన్తి, ఛిన్నమూలకో రుక్ఖో వియాతి అబ్భఞ్ఞాసి. **అఞ్ఞతరోతి** ఏకో. **అరహతన్తి** అరహన్తానం, భగవతో సావకానం అరహతం అబ్భన్తరో అహోసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

వత్థసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. సల్లేఖసుత్తవణ్ణనా

౮౧. **ఏవం మే సుతన్తి** సల్లేఖసుత్తం. తత్థ **మహాచున్దోతి** తస్స థేరస్స నామం. **సాయన్హసమయన్తి** సాయన్హకాలే. **పటిసల్లానా వుట్ఠితోతి** ఏత్థ **పటిసల్లానన్తి** తేహి తేహి సత్తసఙ్ఖారేహి పటినివత్తిత్వా సల్లానం నిలీయనం, ఏకీభావో పవివేకోతి వుత్తం హోతి. యో తతో వుట్ఠితో, సో పటిసల్లానా వుట్ఠితో నామ హోతి. అయం పన యస్మా పటిసల్లానానం ఉత్తమతో ఫలసమాపత్తితో వుట్ఠాసి, తస్మా "పటిసల్లానా వుట్ఠితో"తి వుత్తో. **భగవన్తం అభివాదేత్వాతి** సమదసనఖుజ్జలవిభూసితేన సిరసా భగవన్తం సక్కచ్చం వన్దిత్వా, అభివాదాపేత్వా వా "సుఖీ భవ, చున్దా"తి ఏవం వచీభేదం కారాపేత్వా, భగవా పన కిర వన్దితో సమానో సువణ్ణదున్దుభిసదిసం గీవం పగ్గయ్హ కణ్ణసుఖం పేమనియం అమతాభిసేకసదిసం బ్రహ్మఘోసం నిచ్ఛారేన్తో "సుఖీ హోహీ"తి తస్స తస్స నామం గహేత్వా వదతి, ఏతం ఆచిణ్ణం తథాగతానం. తత్రిదం సాధకసుత్తం, "సక్కో, భన్తే, దేవానమిన్దో సామచ్చో సపరిజనో భగవతో పాదే సిరసా వన్దతీతి, సుఖీ హోతు పఞ్చసిఖ సక్కో దేవానమిన్దో సామచ్చో సపరిజనో, సుఖకామా హి దేవా మనుస్సా అసురా నాగా గన్ధబ్బా, యే చఞ్ఞే సన్తి పుథుకాయా"తి. ఏవఞ్చ పన తథాగతా ఏవరూపే మహేసక్ఖే యక్ఖే అభివదన్తీతి.

యా ఇమాతి ఇదాని వత్తబ్బాభిముఖం కరోన్తో వియ ఆహ. **అనేకవిహితాతి** నానప్పకారా. **దిట్ఠియోతి** మిచ్ఛాదిట్ఠియో . **లోకే ఉప్పజ్జన్తీతి** సత్తేసు పాతుభవన్తి. **అత్తవాదప్పటిసంయుత్తాతి** "రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీ"తిఆదినయప్పవత్తేన

అత్తవాదేన పటిసంయుత్తా, తా వీసతి భవన్తి. **లోకవాదప్పటిసంయుత్తా**తి "సస్సతో అత్తా చ లోకో చా"తిఆదినయప్పవత్తేన లోకవాదేన పటిసంయుత్తా, తా అట్ఠ హోన్తి సస్సతో, అసస్సతో, సస్సతో చ అసస్సతో చ, నేవ సస్సతో నాసస్సతో, అన్తవా, అనన్తవా, అన్తవా చ అనన్తవా చ, నేవన్తవా నానన్తవా అత్తా చ లోకో చాతి ఏవం పవత్తత్తా.

ఆదిమేవాతిఆదీసు అయమత్థో కిం ను ఖో భన్తే ఆదిమేవ మనసికరోన్తస్స అప్పత్వాపి సోతాపత్తిమగ్గం విపస్సనామిస్సకపఠమమనసికారమేవ మనసికరోన్తస్స భిక్ఖునో ఏవమేతాసం ఏత్తకేనేవ ఉపాయేన ఏతాసం దిట్ఠీనం పహానఞ్చ పటినిస్సగ్గో చ హోతీతి. ఇదఞ్చ థేరో అత్తనా అనధిమానికోపి సమానో అధిమానికానం అధిమానప్పహానత్థం అధిమానికో వియ హుత్వా పుచ్ఛతీతి వేదితబ్బో. అపరే పనాహు "థేరస్స అన్తేవాసికా ఆదిమనసికారేనేవ దిట్ఠీనం సముచ్ఛేదప్పహానం హోతీతి ఏవంసఞ్ఞినోపి, సమాపత్తివిహారా సల్లేఖవిహారాతి ఏవంసఞ్ఞినోపి అత్థి. సో తేసం అత్థాయ భగవన్తం పుచ్ఛతీ"తి.

౮౨. అథస్స భగవా తాసం దిట్ఠీనం పహానూపాయం దస్సేన్తో **యా ఇమా**తిఆదిమాహ. తత్థ యత్థ చేతా దిట్ఠియో ఉప్పజ్జన్తీతిఆది పఞ్చక్ఖన్ధే సన్ధాయ వుత్తం. ఏతేసు హి ఏతా దిట్ఠియో ఉప్పజ్జన్తి. యథాహ "రూపే ఖో, భిక్ఖవే, సతి రూపం అభినివిస్స ఏవం దిట్ఠి ఉప్పజ్జతి, సో అత్తా సో లోకో సో పేచ్చ భవిస్సామి నిచ్చో ధువో సస్సతో అవిపరిణామధమ్మో"తి (సం॰ ని॰ ౩.౧౫౨) విత్థారో. ఆరమ్మణవసేన పన ఏకవచనం కత్వా **యత్థ చా**తి ఆహ, యస్మిం ఆరమ్మణే ఉప్పజ్జన్తీతి వుత్తం హోతి. ఏత్థ చ **ఉప్పజ్జన్తి అనుసేన్తి సముదాచరన్తీ**తి ఇమేసం ఏవం నానాకరణం వేదితబ్బం. జాతివసేన హి అజాతా జాయమానా **ఉప్పజ్జన్తీ**తి వుచ్చన్తి. పునప్పునం ఆసేవితా థామగతా అప్పటివినీతా **అనుసేన్తీ**తి. కాయవచీద్వారం సమ్పత్తా **సముదాచరన్తీ**తి, ఇదమేతేసం నానాకరణం. **తం నేతం మమా**తిఆదీసు తం పఞ్చక్ఖన్ధప్పభేదం ఆరమ్మణమేతం మయ్హం న హోతి, అహమ్పి ఏసో న అస్మి, ఏసో మే అత్తాపి న హోతీతి ఏవమేతం యథాభూతం సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతోతి ఏవం తావ పదత్థో వేదితబ్బో.

యస్మా పన ఏత్థ ఏతం మమాతి తణ్హాగాహో, తఞ్చ గణ్హన్తో అట్ఠసతతణ్హావిచరితప్పభేదం తణ్హాపపఞ్చం గణ్హాతి. ఏసోహమస్మీతి మానగాహో, తఞ్చ గణ్హన్తో నవప్పభేదం మానపపఞ్చం గణ్హాతి. ఏసో మే అత్తాతి దిట్ఠిగాహో, తఞ్చ గణ్హన్తో ద్వాసట్ఠిదిట్ఠిగతప్పభేదం దిట్ఠిపపఞ్చం గణ్హాతి. తస్మా **నేతం మమా**తి వదన్తో భగవా యథావుత్తప్పభేదం తణ్హాపపఞ్చం పటిక్ఖిపతి. **నేసోహమస్మీ**తి మానపపఞ్చం. **న మేసో అత్తా**తి దిట్ఠిపపఞ్చం. దిట్ఠేకట్ఠాయేవ చేత్థ తణ్హామానా వేదితబ్బా. **ఏవమేతన్తి** ఏవం "నేతం మమా"తిఆదినా ఆకారేన ఏతం ఖన్ధపఞ్చకం. **యథాభూతన్తి** యథా సభావం, యథా అత్థీతి వుత్తం హోతి. ఖన్ధపఞ్చకఞ్హి ఏతేనేవ ఆకారేన అత్థి. మమన్తిఆదినా పన గయ్హమానమ్పి తేనాకారేన నేవత్థీతి అధిప్పాయో. **సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతో**తి సోతాపత్తిమగ్గపఞ్ఞాపరియోసానాయ విపస్సనాపఞ్ఞాయ సుట్ఠు పస్సన్తస్స. **ఏవమేతాసన్తి** ఏతేన ఉపాయేన ఏతాసం. **పహానం పటినిస్సగ్గో**తి ఉభయమ్పేతం సముచ్ఛేదప్పహానస్సేవాధివచనం.

ఏవం భగవా ఆదిమనసికారేనేవ దిట్ఠీనం పహానం హోతి ను ఖో నోతి ఆయస్మతా మహాచున్దేన అధిమానికానం వసేన పఞ్హం పుట్ఠో సోతాపత్తిమగ్గేన దిట్ఠిప్పహానం దస్సేత్వా ఇదాని సయమేవ అధిమానికానం ఝానం విభజన్తో **ఠానం ఖో పనేతన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **అధిమానికా** నామ యేసం అప్పత్తే పత్తసఞ్ఞాయ అధిమానో ఉప్పజ్జతి, స్వాయం ఉప్పజ్జమానో నేవ లోకవట్టానుసారీనం బాలపుథుజ్జనానం ఉప్పజ్జతి, న అరియసావకానం. న హి సోతాపన్నస్స "సకదాగామీ అహ"న్తి అధిమానో ఉప్పజ్జతి, న సకదాగామిస్స "అనాగామీ అహ"న్తి, న అనాగామినో "అరహా అహ"న్తి, కారకస్సేవ పన

సమథవసేన వా విపస్సనావసేన వా విక్ఖమ్భితకిలేసస్స నిచ్చం యుత్తపయుత్తస్స ఆరద్ధవిపస్సకస్స ఉప్పజ్జతి. తస్స హి సమథవిక్ఖమ్భితానం వా విపస్సనావిక్ఖమ్భితానం వా కిలేసానం సముదాచారం అపస్సతో "సోతాపన్నో అహన్తి వా, సకదాగామీ, అనాగామీ , అరహా అహ"న్తి వా అధిమానో ఉప్పజ్జతి, తలఙ్గరతిస్సపబ్బతవాసిధమ్మదిన్నత్థేరేన ఓవాదియమానత్థేరానం వియ.

థేరస్స కిర అచిరూపసమ్పన్నస్సేవ ఓవాదే ఠత్వా బహూ భిక్ఖూ విసేసం అధిగచ్ఛింసు. తం పవత్తిం సుత్వా తిస్సమహావిహారవాసీ భిక్ఖుసఙ్ఘో "న అట్ఠానవియోజకో థేరోతి థేరం ఆనేథా"తి సమ్బహులే భిక్ఖూ పాహేసి. తే గన్త్వా, "ఆవుసో, ధమ్మదిన్న భిక్ఖుసఙ్ఘో తం పక్కోసాపేతీ"తి ఆహంసు. సో ఆహ "కిం పన తుమ్హే, భన్తే, అత్తానం గవేసథ పర"న్తి? అత్తానం సప్పురిసాతి, సో తేసం కమ్మట్ఠానమదాసి, సబ్బేవ అరహత్తం పాపుణింసు. భిక్ఖుసఙ్ఘో పున అఞ్ఞే భిక్ఖూ పాహేసి, ఏవం యావతతియం పహితా సబ్బేపి తత్థేవ అరహత్తం పత్వా విహరింసు.

తతో సఙ్ఘో గతగతా నాగచ్ఛన్తీతి అఞ్ఞతరం వుడ్ఢపబ్బజితం పాహేసి. సో గన్త్వా చ, "భన్తే, ధమ్మదిన్న తిక్ఖత్తుం తిస్సమహావిహారవాసీ భిక్ఖుసఙ్ఘో తుయ్హం సన్తికే పేసేసి, త్వం నామ సఙ్ఘస్స ఆణం గరుం న కరోసి, నాగచ్ఛసీ"తి ఆహ. థేరో కిమేతన్తి పణ్ణసాలం అప్పవిసిత్వావ పత్తచీవరం గాహాపేత్వా తావదేవ నిక్ఖమి, సో అన్తరామగ్గే హబ్బునవిహారం పావిసి. తత్థ చేకో మహాథేరో సట్ఠివస్సాతీతో అధిమానేన అరహత్తం పటిజానాతి. థేరో తం ఉపసఙ్కమిత్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా అధిగమం పుచ్ఛి. థేరో ఆహ "ఆమ ధమ్మదిన్న, యం పబ్బజితేన కాతబ్బం, చిరకతం తం మయా, అతీతసట్ఠివస్సోమ్హి ఏతరహీ"తి. కిం, భన్తే, ఇద్ధిమ్పి వళఞ్జేథాతి. ఆమ ధమ్మదిన్నాతి. సాధు వత, భన్తే, హత్థిం తుమ్హాకం పటిముఖం ఆగచ్ఛన్తం మాపేథాతి. సాధావుసోతి థేరో సబ్బసేతం సత్తప్పతిట్ఠం తిధాపభిన్నం నఙ్గుట్ఠం బీజయమానం సోణ్డం ముఖే పక్ఖిపిత్వా ద్వీహి దన్తేహి విజ్ఝితుకామం వియ పటిముఖం ఆగచ్ఛన్తం మహాహత్థిం మాపేసి. సో తం అత్తనాయేవ మాపితం హత్థిం దిస్వా భీతో పలాయితుం ఆరభి. తదావ అత్తానం "నాహం అరహా"తి ఞత్వా ధమ్మదిన్నస్స పాదమూలే ఉక్కుటికం నిసీదిత్వా "పతిట్ఠా మే హోహి, ఆవుసో"తి ఆహ. ధమ్మదిన్నో "మా, భన్తే, సోచి, మా అనత్తమనో అహోసి, కారకానంయేవ అధిమానో ఉప్పజ్జతీ"తి థేరం సమస్సాసేత్వా కమ్మట్ఠానమదాసి. థేరో తస్సోవాదే ఠత్వా అరహత్తం పాపుణి.

చిత్తలపబ్బతేపి తాదిసోవ థేరో వసతి. ధమ్మదిన్నో తమ్పి ఉపసఙ్కమిత్వా తథేవ పుచ్ఛి. సోపి తథేవ బ్యాకాసి. తతో నం ధమ్మదిన్నో కిం, భన్తే, ఇద్ధిమ్పి వళఞ్జేథాతి ఆహ. ఆమావుసోతి. సాధు వత, భన్తే, ఏకం పోక్ఖరణిం మాపేథాతి. థేరో మాపేసి. ఏత్థ, భన్తే, పదుమగుమ్బం మాపేథాతి. తమ్పి మాపేసి. పదుమగుమ్బే మహాపదుమం మాపేథాతి. తమ్పి మాపేసి. ఏతస్మిం పదుమగుమ్బే ఠత్వా మధురస్సరేన గాయన్తం నచ్చన్తఞ్చ ఏకం ఇత్థివిగ్గహం మాపేథాతి. తమ్పి మాపేసి. సో ఏతం, భన్తే, పునప్పునం ఉపనిజ్ఝాయథాతి వత్వా సయం పాసాదం పావిసి. థేరస్స తం ఉపనిజ్ఝాయతో సట్ఠివస్సాని విక్ఖమ్భితకిలేసా చలింసు, సో తదా అత్తానం ఞత్వా పురిమత్థేరో వియ ధమ్మదిన్నత్థేరస్స సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరహత్తం పాపుణి.

ధమ్మదిన్నోపి అనుపుబ్బేన తిస్సమహావిహారం అగమాసి. తస్మిఞ్చ సమయే థేరా చేతియఙ్గణం సమ్మజ్జిత్వా బుద్ధారమ్మణం పీతిం ఉప్పాదేత్వా నిసిన్నా హోన్తి, ఏతం కిర తేసం వత్తం. తేన నేసం ఏకోపి "ఇధ పత్తచీవరం ఠపేహీ"తి ధమ్మదిన్నం వత్తా పుచ్ఛితాపి నాహోసి. ధమ్మదిన్నో ఏసో భవేయ్యాతి ఞత్వా పన పఞ్హం పుచ్ఛింసు. సో పుచ్ఛితపఞ్హో

తిణ్హేన అసినా కుముదనాళకలాపం వియ ఛిన్దిత్వా పాదఙ్గులియా మహాపథవిం పహరి. భన్తే అయం అచేతనా మహాపథవీపి ధమ్మదిన్నస్స గుణం జానాతి. తుమ్హే పన న జానిత్థాతి చ వత్వా ఇమం గాథమాహ –

"అచేతనాయం పథవీ, విజానాతి గుణాగుణం;

సచేతనాథ ఖో భన్తే, న జానాథ గుణాగుణ"న్తి.

తావదేవ చ ఆకాసే అబ్భుగ్గన్త్వా తలఙ్గరతిస్సపబ్బతమేవ అగమాసి. ఏవం కారకస్సేవ అధిమానో ఉప్పజ్జతి. తస్మా భగవా తాదిసానం భిక్ఖూనం వసేన ఝానం విభజన్తో **ఠానం ఖో పనేత**న్తిఆదిమాహ.

తస్సత్థో, అత్థేతం కారణం, నో నత్థి. యేన ఇధేకచ్చో భిక్ఖు బాహిరపరిబ్బాజకేహి సాధారణం వివిచ్చేవ కామేహి…పే… పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్య, యం పన **తస్స ఏవమస్స సల్లేఖేన విహరామీ**తి, యం పటిపత్తివిధానం కిలేసే సంలిఖతి, తేనాహం విహరామీతి, తం న యుజ్జతి, న హి అధిమానికస్స భిక్ఖునో ఝానం సల్లేఖో వా సల్లేఖపటిపదా వా హోతి. కస్మా? అవిపస్సనాపాదకత్తా. న హి సో ఝానం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ సఙ్ఖారే సమ్మసతి, ఝానం పనస్స చిత్తేకగ్గమత్తం కరోతి, దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారో హోతి. తస్మా తమత్థం దస్సేన్తో భగవా "న ఖో పనేతే, చున్ద, అరియస్స వినయే సల్లేఖా వుచ్చన్తి, దిట్ఠధమ్మసుఖవిహారా ఏతే అరియస్స వినయే వుచ్చన్తీ"తి ఆహ.

తత్థ **ఏతే**తి ఝానధమ్మవసేన బహువచనం వేదితబ్బం, ఏతే పఠమజ్ఝానధమ్మాతి వుత్తం హోతి. సమాపత్తివసేన వా, ఏకస్మిం హి పఠమజ్ఝానం పునప్పునం సమాపత్తివసేన పవత్తత్తా బహుత్తం గచ్ఛతి. ఆరమ్మణవసేన వా, ఏకస్మిం హి పఠమజ్ఝానం పథవీకసిణాదీసు పవత్తివసేన బహుత్తం గచ్ఛతీతి. ఏస నయో దుతియతతియచతుత్థజ్ఝానేసు. ఆరుప్పఝానేసు పన ఆరమ్మణభేదాభావతో పురిమకారణద్వయవసేనేవ బహువచనం వేదితబ్బం.

యస్మా చేతేసం అఙ్గానిపి సన్తాని ఆరమ్మణానిపి, నిబ్బుతాని చేవ సుఖుమాని చాతి వుత్తం హోతి, తస్మా తాని **సన్తా ఏతే విహారా**తి ఏవం వుత్తానీతి వేదితబ్బాని. అయం తావ తేసం చతున్నమ్పి సాధారణా వణ్ణనా. విసేసవణ్ణనా పన "సబ్బసో రూపసఞ్ఞాన"న్తిఆదిపదానుసారతో వత్తబ్బా సియా. సా **విసుద్ధిమగ్గే** సబ్బాకారేన వుత్తాయేవ.

౮౩. ఏవం యస్మా అధిమానికస్స భిక్ఖునో ఝానవిహారో అవిపస్సనాపాదకత్తా సల్లేఖవిహారో న హోతి, న హి సో ఝానం సమాపజ్జిత్వా తతో వుట్ఠాయ సఙ్ఖారే సమ్మసతి, చిత్తేకగ్గకరో దిట్ఠధమ్మే సుఖవిహారో పనస్స హోతి, తస్మా తమత్థం దస్సేన్తో రూపజ్ఝానాని చ అరూపజ్ఝానాని చ విభజిత్వా ఇదాని చ యత్థ సల్లేఖో కాతబ్బో చతుచత్తాలీసాయ ఆకారేహి, తఞ్చ వత్థుం తఞ్చ సల్లేఖం దస్సేన్తో **ఇధ ఖో పన వో**తిఆదిమాహ.

కస్మా పన "అట్ఠహి సమాపత్తీహి అవిహింసాదయో సల్లేఖా"తి వుత్తా? లోకుత్తరపాదకత్తా. బాహిరకానఞ్హి అట్ఠ సమాపత్తియో వట్టపాదకాయేవ. సాసనే సరణగమనమ్పి లోకుత్తరపాదకం, పగేవ అవిహింసాదయో. ఇమినాయేవ చ సుత్తేన వేదితబ్బం "యథా బాహిరకస్స అట్ఠసమాపత్తిలాభినో పఞ్చాభిఞ్ఞస్సాపి దిన్నదానతో సాసనే తిసరణగతస్స దిన్నదానం మహప్ఫలతరం హోతీ"తి. ఇదఞ్హి సన్ధాయ దక్ఖిణావిసుద్ధిసుత్తే "బాహిరకే కామేసు వీతరాగే దానం దత్వా కోటిసతసహస్సగుణా పాటికఙ్ఖితబ్బా. సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నే దానం దత్వా అసఙ్ఖేయ్యా అప్పమేయ్యా

దక్ఖిణా పాటికఙ్ఖితబ్బా, కో పన వాదో సోతాపన్నే"తి వుత్తం (మ. ని. ౩.౩౭౯). సరణగమనతో పట్ఠాయ హి తత్థ సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నో అధిప్పేతోతి, అయం తావేత్థ పాళియోజనా.

అనుపదవణ్ణనాయం పన **ఇధాతి** విహింసాదివత్థుదీపనమేతం. **ఖో పనాతి** నిపాతమత్తం. **వోతి** కరణత్థే సామివచనం, అయం పన సఙ్ఖేపత్థో, యదేతం "పరే విహింసకా భవిస్సన్తీ"తిఆదినా నయేన విహింసాదివత్థుం వదామ. ఇధ, చున్ద, తుమ్హేహి సల్లేఖో కాతబ్బోతి.

ఏవం సఙ్ఖేపతో వత్వా ఇదాని విత్థారేన్తో "పరే విహింసకా భవిస్సన్తి, మయమేత్థ అవిహింసకా భవిస్సామాతి సల్లేఖో కరణీయో"తిఆదిమాహ.

తత్థ **పరేతి** యే కేచి ఇమం సల్లేఖమననుయుత్తా. **విహింసకా భవిస్సన్తీతి** పాణినా వా లేడ్డునా వాతిఆదీహి సత్తానం విహేసకా భవిస్సన్తి. **మయమేత్థ అవిహింసకా భవిస్సామాతి** మయం పన యత్థేవ వత్థుస్మిం పరే ఏవం విహింసకా భవిస్సన్తి, ఏత్థేవ అవిహింసకా భవిస్సామ, అవిహింసం ఉప్పాదేత్వా విహరిస్సామ. **ఇతి సల్లేఖో కరణీయోతి** ఏవం తుమ్హేహి సల్లేఖో కాతబ్బో . **సల్లేఖోతి** చ ఇధ అవిహింసావ వేదితబ్బా. అవిహింసా హి విహింసం సల్లేఖతి, తం ఛిన్దతి, తస్మా **సల్లేఖోతి** వుచ్చతి. ఏస నయో సబ్బత్థ. అయం పన విసేసో. **పరే మిచ్ఛాదిట్ఠీతి** ఏత్థ కమ్మపథానం అన్తమిచ్ఛాదిట్ఠిఞ్చ మిచ్ఛత్తానం ఆదిమిచ్ఛాదిట్ఠిఞ్చ మిస్సేత్వా దిట్ఠి వుత్తాతి వేదితబ్బా. తథా **మయమేత్థ సమ్మాదిట్ఠీతి** వుత్తట్ఠానే సమ్మాదిట్ఠి. ఏత్థ చ కమ్మపథకథా విత్థారతో సమ్మాదిట్ఠిసుత్తే ఆవి భవిస్సతి. మిచ్ఛత్తేసు మిచ్ఛాదిట్ఠిఆదయో ద్వేధావితక్కే.

అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపో, పాణం అతిపాతేన్తీతి **పాణాతిపాతీ** పాణఘాతకాతి అత్థో. అదిన్నం ఆదియన్తీతి **అదిన్నాదాయీ,** పరస్స హారినోతి అత్థో. అబ్రహ్మం హీనం లామకధమ్మం చరన్తీతి **అబ్రహ్మచారీ,** మేథునధమ్మప్పటిసేవకాతి అత్థో. బ్రహ్మం సేట్ఠం పటిపదం చరన్తీతి **బ్రహ్మచారీ,** మేథునా పటివిరతాతి అత్థో. ఏత్థ చ బ్రహ్మచరియం సల్లేఖోతి వేదితబ్బం. బ్రహ్మచరియఞ్హి అబ్రహ్మచరియం సల్లేఖతి. ముసా వదన్తీతి **ముసావాదీ,** పరేసం అత్థభఞ్జనకం తుచ్ఛం అలికం వాచం భాసితారోతి అత్థో. పిసుణా వాచా ఏతేసన్తి **పిసుణవాచా.** పరేసం మమ్మచ్ఛేదికా ఫరుసా వాచా ఏతేసన్తి **ఫరుసవాచా.** సమ్ఫం నిరత్థకవచనం పలపన్తీతి **సమ్ఫప్పలాపీ.** అభిజ్ఝాయన్తీతి **అభిజ్ఝాలూ,** పరభణ్డలుబ్భనసీలాతి అత్థో. బ్యాపన్నం పూతిభూతం చిత్తమేతేసన్తి **బ్యాపన్నచిత్తా.** మిచ్ఛా పాపికా విఞ్ఞుగరహితా ఏతేసం దిట్ఠీతి **మిచ్ఛాదిట్ఠీ,** కమ్మపథపరియాపన్నాయ నత్థి దిన్నన్తిఆదివత్థుకాయ, మిచ్ఛత్తపరియాపన్నాయ అనియ్యానికదిట్ఠియా చ సమన్నాగతాతి అత్థో. సమ్మా సోభనా విఞ్ఞుప్పసత్థా ఏతేసం దిట్ఠీతి **సమ్మాదిట్ఠీ,** కమ్మపథపరియాపన్నాయ అత్థి దిన్నన్తిఆదికాయ కమ్మస్సకతాదిట్ఠియా, సమ్మత్తపరియాపన్నాయ మగ్గదిట్ఠియా చ సమన్నాగతాతి అత్థో.

మిచ్ఛాసఙ్కప్పాతి అయాథావఅనియ్యానికఅకుసలసఙ్కప్పా. ఏస నయో **మిచ్ఛావాచాతిఆదీసు.** అయం పన విసేసో, మిచ్ఛాసఙ్కప్పాదయో వియ హి **మిచ్ఛాసతి** నామ పాటిఏక్కో కోచి ధమ్మో నత్థి, అతీతం పన చిన్తయతో పవత్తానం చతున్నమ్పి అకుసలక్ఖన్ధానమేతం అధివచనం. యమ్పి వుత్తం భగవతా – "అత్థేసా, భిక్ఖవే, అనుస్సతి, నేసా నత్థీతి వదామి, పుత్తలాభం వా, భిక్ఖవే, అనుస్సరతో, ధనలాభం వా, భిక్ఖవే, అనుస్సరతో, యసలాభం వా, భిక్ఖవే, అనుస్సరతో"తి, తమ్పి తం తం చిన్తేన్తస్స సతిపతిరూపకేన ఉప్పత్తిం సన్ధాయ వుత్తన్తి వేదితబ్బం . **మిచ్ఛాఞాణీతి** ఏత్థ చ **మిచ్ఛాఞాణన్తి** పాపకిరియాసు ఉపాయచిన్తావసేన పాపం కత్వా "సుకతం మయా"తి పచ్చవేక్ఖణాకారేన చ ఉప్పన్నో మోహో వేదితబ్బో,

తేన సమన్నాగతా పుగ్గలా **మిచ్ఛాఞాణీ. సమ్మాఞాణీ**తి ఏత్థ పన ఏకూనవీసతిభేదం పచ్చవేక్ఖణాఞాణం "సమ్మాఞాణ"న్తి వుచ్చతి, తేన సమన్నాగతా పుగ్గలా **సమ్మాఞాణీ. మిచ్ఛావిముత్తీ**తి అవిముత్తాయేవ సమానా "విముత్తా మయ"న్తి ఏవంసఞ్ఞినో, అవిముత్తియం వా విముత్తిసఞ్ఞినో. తత్రాయం వచనత్థో, మిచ్ఛా పాపికా విపరీతా విముత్తి ఏతేసం అత్థీతి **మిచ్ఛావిముత్తీ**. మిచ్ఛావిముత్తీతి చ యథావుత్తేనాకారేన పవత్తానం అకుసలక్ఖన్ధానమేతం అధివచనం. ఫలసమ్పయుత్తాని పన సమ్మాదిట్ఠిఆదీని అట్ఠఙ్గాని ఠపేత్వా సేసధమ్మా **సమ్మావిముత్తీ**తి వేదితబ్బా. సా చ మిచ్ఛావిముత్తిం సల్లిఖిత్వా ఠితత్తా **సల్లేఖో**తి వేదితబ్బా. తత్థ నియోజేన్తో ఆహ "మయమేత్థ సమ్మావిముత్తీ భవిస్సామాతి సల్లేఖో కరణీయో"తి.

ఇతో పరాని తీణి నీవరణవసేన వుత్తాని. **అభిజ్ఝాలూ బ్యాపన్నచిత్తా**తి ఏవం కమ్మపథేసు వుత్తత్తా పనేత్థ పఠమాని ద్వే నీవరణాని న వుత్తానీతి వేదితబ్బాని. తత్థ థినమిద్ధేన పరియుట్ఠితా అభిభూతాతి **థినమిద్ధపరియుట్ఠితా**. ఉద్ధచ్చేన సమన్నాగతాతి **ఉద్ధతా**. విచినన్తా కిచ్ఛన్తి న సక్కోన్తి సన్నిట్ఠానం కాతున్తి **విచికిచ్ఛీ. కోధనా**తిఆదీని దస చిత్తస్స ఉపక్కిలేసవసేన వుత్తాని. తత్థ కోధాదీసు యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం ధమ్మదాయాదవత్థసుత్తేసు వుత్తం. అయం పనేత్థ వచనత్థో – **కోధనా**తి కుజ్ఝనసీలా. **ఉపనాహీ**తి ఉపనాహనసీలా, ఉపనాహో వా ఏతేసం అత్థీతి **ఉపనాహీ**. తథా **మక్ఖీ పలాసీ** చ. ఇస్సన్తీతి **ఇస్సుకీ**. మచ్ఛరాయన్తీతి **మచ్ఛరీ,** మచ్ఛేరం వా ఏతేసం అత్థీతి మచ్ఛరీ. సఠయన్తీతి **సఠా,** న సమ్మా భాసన్తీతి వుత్తం హోతి, కేరాటికయుత్తానమేతం అధివచనం. మాయా ఏతేసం అత్థీతి **మాయావీ**. థమ్భసమఙ్గితాయ **థద్ధా**. అతిమానయోగేన **అతిమానీ**. వుత్తపచ్చనీకనయేన సుక్కపక్ఖో వేదితబ్బో.

దుబ్బచాతి వత్తుం దుక్ఖా కిఞ్చి వుచ్చమానా న సహన్తి. తబ్బిపరీతా **సువచా**. దేవదత్తాదిసదిసా పాపకా మిత్తా ఏతేసన్తి **పాపమిత్తా**. బుద్ధా వా సారిపుత్తాదిసదిసా వా కల్యాణా మిత్తా ఏతేసన్తి **కల్యాణమిత్తా**. కాయదుచ్చరితాదీసు చిత్తవోస్సగ్గవసేన **పమత్తా**. విపరీతా **అప్పమత్తా**తి వేదితబ్బా. ఇమాని తీణి పకిణ్ణకవసేన వుత్తాని. **అస్సద్ధా**తిఆదీని సత్త అసద్ధమ్మవసేన. తత్థ తీసు వత్థూసు సద్ధా ఏతేసం నత్థీతి **అస్సద్ధా**. సుక్కపక్ఖే సద్దహన్తీతి **సద్ధా,** సద్ధా వా ఏతేసం అత్థీతిపి సద్ధా. నత్థి ఏతేసం హిరీతి **అహిరికా,** అకుసలసమాపత్తియా అజిగుచ్ఛమానానమేతం అధివచనం. హిరీ ఏతేసం మనే, హిరియా వా యుత్తమనాతి **హిరిమనా**. న ఓత్తప్పన్తీతి **అనోత్తప్పీ,** అకుసలసమాపత్తియా న భాయన్తీతి వుత్తం హోతి. తబ్బిపరీతా **ఓత్తప్పీ**. అప్పం సుతమేతేసన్తి **అప్పస్సుతా, అప్ప**న్తి చ థోకన్తి న గహేతబ్బం, నత్థీతి గహేతబ్బం. "అప్పస్సుతా"తి హి నిస్సుతా సుతవిరహితా వుచ్చన్తి. బహు సుతమేతేసన్తి **బహుస్సుతా,** తథాగతభాసితం ఏకమ్పి గాథం యాథావతో ఞత్వా అనురూపపటిపన్నానమేతం అధివచనం. కుచ్ఛితా సీదన్తీతి **కుసీతా,** హీనవీరియానమేతం అధివచనం. ఆరద్ధం వీరియమేతేసన్తి **ఆరద్ధవీరియా,** సమ్మప్పధానయుత్తానమేతం అధివచనం, ముట్ఠా సతి ఏతేసన్తి **ముట్ఠస్సతీ,** నట్ఠస్సతీతి వుత్తం హోతి. ఉపట్ఠితా సతి ఏతేసన్తి **ఉపట్ఠితస్సతీ,** నిచ్చం ఆరమ్మణాభిముఖప్పవత్తసతీనమేతం అధివచనం. దుట్ఠా పఞ్ఞా ఏతేసన్తి **దుప్పఞ్ఞా,** నట్ఠపఞ్ఞాతి వుత్తం హోతి. పఞ్ఞాయ సమ్పన్నాతి **పఞ్ఞాసమ్పన్నా, పఞ్ఞా**తి చ ఇధ విపస్సనాపఞ్ఞా వేదితబ్బా. విపస్సనాసమ్భారో హి పరిపూరో ఇమస్మిం ఠానే ఆగతో, తస్మా విపస్సనాపఞ్ఞావ అయన్తి పోరాణానం ఆణా.

ఇదాని ఏకమేవ లోకుత్తరగుణానం అన్తరాయకరం అనియ్యానికదిట్ఠిం తీహాకారేహి దస్సేన్తో **సన్దిట్ఠిపరామాసీ**తిఆదిమాహ. తత్థ సన్దిట్ఠిం పరామసన్తీతి **సన్దిట్ఠిపరామాసీ**. ఆధానం గణ్హన్తీతి **ఆధానగ్గాహీ, ఆధాన**న్తి దళ్హం వుచ్చతి, దళ్హగ్గాహీతి అత్థో. యుత్తకారణం దిస్వావ లద్ధిం పటినిస్సజ్జన్తీతి **పటినిస్సగ్గీ,** దుక్ఖేన కిచ్ఛేన కసిరేన బహుమ్పి

కారణం దస్సేత్వా న సక్కా పటినిస్సగ్గం కాతున్తి **దుప్పటినిస్సగ్గీ**, యే అత్తనో ఉప్పన్నం దిట్ఠిం ఇదమేవ సచ్చన్తి దళ్హం గణ్హిత్వా అపి బుద్ధాదీహి కారణం దస్సేత్వా వుచ్చమానా న పటినిస్సజ్జన్తి, తేసమేతం అధివచనం. తాదిసా హి పుగ్గలా యం యదేవ ధమ్మం వా అధమ్మం వా గణ్హన్తి, తం సబ్బం "ఏవం అమ్హాకం ఆచరియేహి కథితం, ఏవం అమ్హేహి సుత"న్తి కుమ్మోవ అఙ్గాని సకే కపాలే అన్తోయేవ సమోదహన్తి, కుమ్భీలగ్గాహం గణ్హన్తి న విస్సజ్జన్తి. వుత్తవిపరియాయేన సుక్కపక్ఖో వేదితబ్బో.

౮౪. ఏవం చతుచత్తాలీసాయ ఆకారేహి సల్లేఖం దస్సేత్వా ఇదాని తస్మిం సల్లేఖే చిత్తుప్పాదస్సాపి బహూపకారతం దస్సేతుం **చిత్తుప్పాదమ్పి ఖో అహ**న్తిఆదిమాహ.

తస్సత్థో , అహం, చున్ద, కుసలేసు ధమ్మేసు చిత్తుప్పాదమ్పి బహూపకారం వదామి, యా పనేతా కాయేన చ వాచాయ చ అనువిధియనా, యథా పఠమం చిత్తం ఉప్పన్నం, తథేవ తేసం ధమ్మానం కాయేన కరణం, వాచాయ చ "కరోథా"తి ఆణాపనం వా, ఉగ్గహపరిపుచ్ఛాదీని వా, తత్థ వాదోయేవ కో, ఏకన్తబహూపకారాయేవ హి తా అనువిధియనాతి దస్సేతి. కస్మా పనేత్థ చిత్తుప్పాదోపి బహూపకారోతి? ఏకన్తహితసుఖావహత్తా అనువిధియనానం హేతుత్తా చ.

"దానం దస్సామీ"తి హి చిత్తుప్పాదో సయమ్పి ఏకన్తహితసుఖావహో అనువిధియనానమ్పి హేతు, ఏవఞ్హి ఉప్పన్నచిత్తత్తాయేవ దుతియదివసే మహావీథిం పిదహిత్వా మహామణ్డపం కత్వా భిక్ఖుసతస్స వా భిక్ఖుసహస్సస్స వా దానం దేతి, "భిక్ఖుసఙ్ఘం నిమన్తేథ పూజేథ పరివిసథా"తి పరిజనే ఆణాపేతి. ఏవం "సఙ్ఘస్స చీవరం సేనాసనం భేసజ్జం దస్సామీ"తి చిత్తుప్పాదో సయమ్పి ఏకన్తహితసుఖావహో అనువిధియనానమ్పి హేతు, ఏవం ఉప్పన్నచిత్తత్తాయేవ హి చీవరాదీని అభిసఙ్ఖరోతి దేతి దాపేతి చ. ఏస నయో సరణగమనాదీసు.

"సరణం గచ్ఛామీ"తి హి చిత్తం ఉప్పాదేత్వావ పచ్ఛా కాయేన వా వాచాయ వా సరణం గణ్హాతి. తథా "పఞ్చఙ్గం అట్ఠఙ్గం దసఙ్గం వా సీలం సమాదియిస్సామీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా కాయేన వా వాచాయ వా సమాదియతి, "పబ్బజిత్వా చతూసు సీలేసు పతిట్ఠహిస్సామీ"తి చ చిత్తం ఉప్పాదేత్వా కాయేన వాచాయ చ పూరేతబ్బం సీలం పూరేతి. "బుద్ధవచనం ఉగ్గహేస్సామీ"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వావ ఏకం వా నికాయం ద్వే వా తయో వా చత్తారో వా పఞ్చ వా నికాయే వాచాయ ఉగ్గణ్హాతి. ఏవం ధుతఙ్గసమాదాన-కమ్మట్ఠానుగ్గహ-కసిణపరికమ్మ-ఝానసమాపత్తివిపస్సనామగ్గఫల- పచ్చేకబోధి-సమ్మాసమ్బోధివసేన నేతబ్బం.

"బుద్ధో భవిస్సామీ"తి హి చిత్తుప్పాదో సయమ్పి ఏకన్తహితసుఖావహో అనువిధియనానమ్పి హేతు, ఏవఞ్హి ఉప్పన్నచిత్తత్తాయేవ అపరేన సమయేన కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖేయ్యాని కాయేన వాచాయ చ పారమియో పూరేత్వా సదేవకం లోకం తారేన్తో విచరతి. ఏవం సబ్బత్థ చిత్తుప్పాదోపి బహూపకారో. కాయవాచాహి పన అనువిధియనా అతిబహూపకారాయేవాతి వేదితబ్బా.

ఏవం కుసలేసు ధమ్మేసు చిత్తుప్పాదస్సాపి బహూపకారతం దస్సేత్వా ఇదాని తత్థ నియోజేన్తో "తస్మా తిహ చున్దా"తిఆదిమాహ. తం అత్థతో పాకటమేవ.

౮౫. ఏవం చతుచత్తాలీసాయ ఆకారేహి దస్సితే సల్లేఖే చిత్తుప్పాదస్సాపి బహూపకారతం దస్సేత్వా ఇదాని తస్సేవ సల్లేఖస్స హితాధిగమాయ మగ్గభావం దస్సేన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ.

తస్సత్థో , యథా నామ, చున్ద, ఖాణుకణ్టకపాసాణాదీహి విసమో మగ్గో భవేయ్య, తస్స పరిక్కమనాయ పరివజ్జనత్థాయ అఞ్ఞో సుపరికమ్మకతో వియ భూమిభాగో సమో మగ్గో భవేయ్య, యథా చ రుక్ఖమూలపాసాణపపాతకుమ్భీలమకరాది పరిబ్యాకులం విసమం తిత్థమస్స, తస్స పరిక్కమనాయ పరివజ్జనత్థాయ అఞ్ఞం అవిసమం అనుపుబ్బగమ్భీరం సోపానఫలకసదిసం తిత్థం భవేయ్య, యం పటిపన్నో సుఖేనేవ తం నదిం వా తళాకం వా అజ్ఝోగాహేత్వా న్హాయేయ్య వా ఉత్తరేయ్య వా, ఏవమేవ ఖో, చున్ద, విసమమగ్గవిసమతిత్థసదిసాయ విహింసాయ సమన్నాగతస్స విహింసకపుగ్గలస్స సమమగ్గసమతిత్థసదిసా అవిహింసా హోతి పరిక్కమనాయ. యథేవ హి విసమమగ్గతిత్థపరివజ్జనత్థాయ సమో మగ్గో చ తిత్థఞ్చ పటియత్తం, ఏవం విహింసాపరివజ్జనత్థాయ అవిహింసా పటియత్తా, యం పటిపన్నో సుఖేనేవ మనుస్సగతిం వా దేవగతిం వా అజ్ఝోగాహేత్వా సమ్పత్తిం వా అనుభవేయ్య ఉత్తరేయ్య వా లోకా. ఏతేనేవ ఉపాయేన సబ్బపదాని యోజేతబ్బాని.

౮౬. ఏవం తస్సేవ హితాధిగమాయ మగ్గభావం దస్సేత్వా ఇదాని ఉపరిభాగఙ్గమనీయతం దస్సేన్తో, **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ.

తస్సత్థో, యథా నామ, చున్ద, యే కేచి అకుసలా ధమ్మా పటిసన్ధియా జనకా వా అజనకా వా, దిన్నాయపి పటిసన్ధియా విపాకజనకా వా అజనకా వా, సబ్బే తే జాతివసేన అధోభాగఙ్గమనీయాతి ఏవంనామావ హోన్తి, విపాకకాలే అనిట్ఠాకన్తవిపాకత్తా. యథా చ యే కేచి కుసలా ధమ్మా పటిసన్ధియా జనకా వా అజనకా వా దిన్నాయపి పటిసన్ధియా విపాకజనకా వా అజనకా వా, సబ్బే తే జాతివసేన ఉపరిభాగఙ్గమనీయాతి ఏవంనామావ హోన్తి, విపాకకాలే ఇట్ఠకన్తవిపాకత్తా, ఏవమేవ ఖో, చున్ద, విహింసకస్స...పే.... ఉపరిభాగాయాతి. తత్రాయం ఓపమ్మసంసన్దనా – యథా సబ్బే అకుసలా అధోభాగఙ్గమనీయా, ఏవం విహింసకస్స ఏకా విహింసాపి. యథా చ సబ్బే కుసలా ఉపరిభాగఙ్గమనీయా, ఏవం అవిహింసకస్స ఏకా అవిహింసాపి. ఏతేనేవ ఉపాయేన అకుసలం అకుసలేన కుసలఞ్చ కుసలేన ఉపమేతబ్బం, అయం కిరేత్థ అధిప్పాయోతి.

౮౭. ఏవం తస్సేవ సల్లేఖస్స ఉపరిభాగఙ్గమనీయతం దస్సేత్వా ఇదాని పరినిబ్బాపనే సమత్థభావం దస్సేతుం **సో వత చున్దా**తిఆదిమాహ. తత్థ **సో**తి వుత్తప్పకారపుగ్గలనిద్దేసో. తస్స యోతి ఇమం ఉద్దేసవచనం ఆహరిత్వా యో అత్తనా పలిపపలిపన్నో, సో వత, చున్ద, పరం పలిపపలిపన్నం ఉద్ధరిస్సతీతి ఏవం సబ్బపదేసు సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **పలిపపలిపన్నో**తి గమ్భీరకద్దమే నిముగ్గో వుచ్చతి, నో చ ఖో అరియస్స వినయే. అరియస్స పన వినయే **పలిప**న్తి పఞ్చ కామగుణా వుచ్చన్తి. **పలిపన్నో**తి తత్థ నిముగ్గో బాలపుథుజ్జనో, తస్మా ఏవమేత్థ అత్థయోజనా వేదితబ్బా. యథా, చున్ద, కోచి పురిసో యావ నాసికగ్గా గమ్భీరే కద్దమే నిముగ్గో అపరం తత్థేవ నిముగ్గం హత్థే వా సీసే వా గహేత్వా ఉద్ధరిస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతి, న హి తం కారణమత్థి, యేన సో తం ఉద్ధరిత్వా థలే పతిట్ఠపేయ్య, ఏవమేవ యో అత్తనా పఞ్చకామగుణపలిపే పలిపన్నో, సో వత పరం తథేవ పలిపపలిపన్నం ఉద్ధరిస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతి.

తత్థ సియా అయుత్తమేతం, పుథుజ్జనానమ్పి భిక్ఖుభిక్ఖునీఉపాసకఉపాసికానం ధమ్మదేసనం సుత్వా హోన్తియేవ ధమ్మం అభిసమేతారో, తస్మా పలిపపలిపన్నో ఉద్ధరతీతి, తం న తథా దట్ఠబ్బం. భగవాయేవ హి తత్థ ఉద్ధరతి, పసంసామత్తమేవ పన ధమ్మకథికా లభన్తి రఞ్ఞో పహితలేఖవాచకో వియ. యథా హి రఞ్ఞో పచ్చన్తజనపదే పహితం లేఖం తత్థ మనుస్సా లేఖం వాచేతుం అజానన్తా యో వాచేతుం జానాతి, తేన వాచాపేత్వా తమత్థం సుత్వా “రఞ్ఞో ఆణా”తి ఆదరేన సమ్పాదేన్తి, న చ నేసం హోతి “లేఖవాచకస్స అయం ఆణా”తి. లేఖవాచకో పన “విస్సట్ఠాయ వాచాయ వాచేసి అనేలగళాయా”తి పసంసామత్తమేవ లభతి, ఏవమేవ కిఞ్చాపి సారిపుత్తపభుతయో ధమ్మకథికా ధమ్మం దేసేన్తి, అథ ఖో లిఖితపణ్ణవాచకో వియ తే హోన్తి. భగవతోయేవ పన సా ధమ్మదేసనా రఞ్ఞో ఆణా వియ. యే చ తం సుత్వా ధమ్మం అభిసమేన్తి, తే భగవాయేవ ఉద్ధరతీతి వేదితబ్బా. ధమ్మకథికా పన “విస్సట్ఠాయ వాచాయ ధమ్మం దేసేన్తి అనేలగళాయా”తి పసంసామత్తమేవ లభన్తీతి. తస్మా యుత్తమేవేతన్తి. వుత్తవిపరియాయేన సుక్కపక్ఖో వేదితబ్బో.

అదన్తో అవినీతో అపరినిబ్బుతోతి ఏత్థ పన అనిబ్బిసతాయ **అదన్తో**. అసిక్ఖితవినయతాయ **అవినీతో**. అనిబ్బుతకిలేసతాయ **అపరినిబ్బుతోతి** వేదితబ్బో. సో తాదిసో పరం దమేస్సతి, నిబ్బిసం కరిస్సతి , వినేస్సతి వా తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖాపేస్సతి, పరినిబ్బాపేస్సతి వా తస్స కిలేసే నిబ్బాపేస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతి. వుత్తవిపరియాయేన సుక్కపక్ఖో వేదితబ్బో.

ఏవమేవ ఖో, చున్ద, విహింసకస్స…పే…. పరినిబ్బానాయాతి ఏత్థ పన ఏవమత్థో వేదితబ్బో – యథా హి అత్తనా అపలిపపలిపన్నో పరం పలిపపలిపన్నం ఉద్ధరిస్సతి, దన్తో దమేస్సతి, వినీతో వినేస్సతి, పరినిబ్బుతో పరినిబ్బాపేస్సతీతి ఠానమేతం విజ్జతీతి. కిం పన తన్తి? అపలిపపలిపన్నత్తం, దన్తత్తం వినీతత్తం పరినిబ్బుతత్తఞ్చ, ఏవమేవ ఖో, చున్ద, విహింసకస్స పురిసపుగ్గలస్స అవిహింసా హోతి పరినిబ్బానాయ. కిం వుత్తం హోతి? యో అత్తనా అవిహింసకో, తస్స యా అవిహింసా, అయం యా ఏసా విహింసకస్స పరస్స విహింసా, తస్సా పరినిబ్బానాయ హోతి, అత్తనా హి అవిహింసకో పరస్స విహింసాచేతనం నిబ్బాపేస్సతీతి ఠానమేతం విజ్జతి. కిం పన తన్తి? అవిహింసకత్తమేవ. యఞ్హి యేన అత్తనా అధిగతం హోతి, సో పరం తదత్థాయ సమాదపేతుం సక్కోతీతి.

అథ వా యథా అత్తనా అపలిపన్నో దన్తో వినీతో పరినిబ్బుతో పరం పలిపపలిపన్నం అదన్తం అవినీతం అపరినిబ్బుతఞ్చ ఉద్ధరిస్సతి దమేస్సతి వినేస్సతి పరినిబ్బాపేస్సతీతి ఠానమేతం విజ్జతి, ఏవమేవ విహింసకస్స పురిసపుగ్గలస్స విహింసాపహానాయ మగ్గం భావయతో ఉప్పన్నా అవిహింసా హోతి పరినిబ్బానాయ. పరినిబ్బుతో వియ హి అపరినిబ్బుతం అవిహింసాచేతనావ విహింసాచేతనం పరినిబ్బాపేతుం సమత్థా. ఏతమత్థం దస్సేన్తో “ఏవమేవ ఖో, చున్దా”తిఆదిమాహాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. యథా చేత్థ, ఏవం సబ్బపదేసు. అతివిత్థారభయేన పన అనుపదయోజనా న కతాతి.

౮౮. ఏవం తస్స పరినిబ్బాపనే సమత్థభావం దస్సేత్వా ఇదాని తం దేసనం నిగమేత్వా ధమ్మపటిపత్తియం నియోజేతుం **ఇతి ఖో, చున్దాతి**ఆదిమాహ. తత్థ **సల్లేఖపరియాయోతి** సల్లేఖకారణం. ఏస నయో సబ్బత్థ ఏత్థ అవిహింసాదయో ఏవ విహింసాదీనం సల్లేఖనతో సల్లేఖకారణం . తేసం వసేన చిత్తస్స ఉప్పాదేతబ్బతో చిత్తుప్పాదకారణం, విహింసాది, పరిక్కమనస్స హేతుతో పరిక్కమనకారణం, ఉపరిభాగనిప్ఫాదనతో ఉపరిభాగకారణం , విహింసాదీనం పరినిబ్బాపనతో పరినిబ్బానకారణన్తి వేదితబ్బా. **హితేసినాతి** హితం ఏసన్తేన. **అనుకమ్పకేనాతి** అనుకమ్పమానేన.

అనుకమ్పం ఉపాదాయాతి అనుకమ్పం చిత్తేన పరిగ్గహేత్వా, పరిచ్చాతిపి వుత్తం హోతి. **కతం వో తం మయాతి** తం మయా ఇమే పఞ్చ పరియాయే దస్సేన్తేన తుమ్హాకం కతం. ఏత్తకమేవ హి అనుకమ్పకస్స సత్థు కిచ్చం, యదిదం అవిపరీతధమ్మదేసనా. ఇతో పరం పన పటిపత్తి నామ సావకానం కిచ్చం. తేనాహ **ఏతాని, చున్ద, రుక్ఖమూలాని...పే॰... అమ్హాకం అనుసాసనీతి.**

తత్థ చ **రుక్ఖమూలానీతి** ఇమినా రుక్ఖమూలసేనాసనం దస్సేతి. **సుఞ్ఞాగారానీతి** ఇమినా జనవివిత్తట్ఠానం. ఉభయేనాపి చ యోగానురూపసేనాసనమాచిక్ఖతి, దాయజ్జం నియ్యాతేతి. **ఝాయథాతి** ఆరమ్మణూపనిజ్ఝానేన అట్ఠతింసారమ్మణాని, లక్ఖణూపనిజ్ఝానేన చ అనిచ్చాదితో ఖన్ధాయతనాదీని ఉపనిజ్ఝాయథ, సమథఞ్చ విపస్సనఞ్చ వడ్ఢేథాతి వుత్తం హోతి. **మా పమాదత్థాతి** మా పమజ్జిత్థ. **మా పచ్ఛా విప్పటిసారినో అహువత్థాతి** యే హి పుబ్బే దహరకాలే, ఆరోగ్యకాలే, సత్తసప్పాయాదిసమ్పత్తికాలే, సత్థు సమ్ముఖీభావకాలే చ యోనిసోమనసికారవిరహితా రత్తిన్దివం మఙ్గులభత్తా హుత్వా సేయ్యసుఖం మిద్ధసుఖమనుభోన్తా పమజ్జన్తి, తే పచ్ఛా జరాకాలే, రోగకాలే, మరణకాలే, విపత్తికాలే, సత్థు పరినిబ్బుతకాలే చ తం పుబ్బే పమాదవిహారం అనుస్సరన్తా, సప్పటిసన్ధికాలకిరియఞ్చ భారియం సమ్పస్సమానా విప్పటిసారినో హోన్తి, తుమ్హే పన తాదిసా మా అహువత్థాతి ఏతమత్థం దస్సేన్తో ఆహ "మా పచ్ఛా విప్పటిసారినో అహువత్థా"తి. **అయం వో అమ్హాకం అనుసాసనీతి** అయం అమ్హాకం సన్తికా "ఝాయథ మా పమాదత్థా"తి తుమ్హాకం అనుసాసనీ, ఓవాదోతి వుత్తం హోతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

సల్లేఖసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. సమ్మాదిట్ఠిసుత్తవణ్ణనా

౮౯. ఏవం మే సుతన్తి సమ్మాదిట్ఠిసుత్తం. తత్థ "సమ్మాదిట్ఠి సమ్మాదిట్ఠీతి, ఆవుసో, వుచ్చతి, కిత్తావతా ను ఖో, ఆవుసో"తి వా "కతమం పనావుసో , అకుసల"న్తి వా ఏవం యత్తకా థేరేన పుచ్ఛా వుత్తా, సబ్బా కథేతుకమ్యతా పుచ్ఛా ఏవ.

తత్థ యస్మా జానన్తాపి సమ్మాదిట్ఠీతి వదన్తి అజానన్తాపి బాహిరకాపి సాసనికాపి అనుస్సవాదివసేనాపి అత్తపచ్చక్ఖేనాపి, తస్మా తం బహూనం వచనం ఉపాదాయ ద్విక్ఖత్తుం ఆమసన్తో "సమ్మాదిట్ఠి సమ్మాదిట్ఠీతి, ఆవుసో, వుచ్చతీ"తి ఆహ. అయఞ్హి ఏత్థ అధిప్పాయో, అపరేహిపి సమ్మాదిట్ఠీతి వుచ్చతి, అథాపరేహిపి సమ్మాదిట్ఠీతి వుచ్చతి, స్వాయం ఏవం వుచ్చమానో అత్థఞ్చ లక్ఖణఞ్చ ఉపాదాయ కిత్తావతా ను ఖో, ఆవుసో, అరియసావకో సమ్మాదిట్ఠి హోతీతి. తత్థ **సమ్మాదిట్ఠీతి** సోభనాయ పసత్థాయ చ దిట్ఠియా సమన్నాగతో. యదా పన ధమ్మోయేవ అయం సమ్మాదిట్ఠిసద్దో వత్తతి, తదాస్స సోభనా పసత్థా చ దిట్ఠి **సమ్మాదిట్ఠీతి** ఏవమత్థో వేదితబ్బో.

సా చాయం సమ్మాదిట్ఠి దువిధా హోతి లోకియా లోకుత్తరాతి. తత్థ కమ్మస్సకతాఞాణం సచ్చానులోమికఞాణఞ్చ లోకియా సమ్మాదిట్ఠి, సఙ్ఖేపతో వా సబ్బాపి సాసవా పఞ్ఞా. అరియమగ్గఫలసమ్పయుత్తా పఞ్ఞా లోకుత్తరా సమ్మాదిట్ఠి. పుగ్గలో పన తివిధో హోతి పుథుజ్జనో సేక్ఖో అసేక్ఖో చ. తత్థ పుథుజ్జనో దువిధో హోతి బాహిరకో సాసనికో చ. తత్థ బాహిరకో

కమ్మవాదీ కమ్మస్సకతాదిట్ఠియా సమ్మాదిట్ఠి హోతి, నో సచ్చానులోమికాయ అత్తదిట్ఠిపరామాసకత్తా. సాసనికో ద్వీహిపి. సేక్ఖో నియతాయ సమ్మాదిట్ఠియా సమ్మాదిట్ఠి. అసేక్ఖో అసేక్ఖాయ. ఇధ పన నియతాయ నియ్యానికాయ లోకుత్తరకుసలసమ్మాదిట్ఠియా సమన్నాగతో "సమ్మాదిట్ఠీ"తి అధిప్పేతో. తేనేవాహ "ఉజుగతాస్స దిట్ఠి ధమ్మే అవేచ్చప్పసాదేన సమన్నాగతో ఆగతో ఇమం సద్ధమ్మ"న్తి, లోకుత్తరకుసలసమ్మాదిట్ఠియేవ హి అన్తద్వయమనుపగమ్మ ఉజుభావేన గతత్తా , కాయవఙ్కాదీని చ సబ్బవఙ్కాని సముచ్ఛిన్దిత్వా గతత్తా ఉజుగతా హోతి, తాయేవ చ దిట్ఠియా సమన్నాగతో నవప్పకారేపి లోకుత్తరధమ్మే అవేచ్చప్పసాదేన అచలప్పసాదేన సమన్నాగతో హోతి, సబ్బదిట్ఠిగహనాని చ వినివేఠేన్తో సబ్బకిలేసే పజహన్తో జాతిసంసారా నిక్ఖమన్తో పటిపత్తిం పరినిట్ఠపేన్తో అరియేన మగ్గేన ఆగతో ఇమం సమ్మాసమ్బుద్ధప్పవేదితం అమతోగధం నిబ్బానసఙ్ఖాతం **సద్ధమ్మ**న్తి వుచ్చతి.

యతో ఖోతి కాలపరిచ్ఛేదవచనమేతం, యస్మిం కాలేతి వుత్తం హోతి. **అకుసలఞ్చ పజానాతీ**తి దసాకుసలకమ్మపథసఙ్ఖాతం అకుసలఞ్చ పజానాతి, నిరోధారమ్మణాయ పజాననాయ కిచ్చవసేన "ఇదం దుక్ఖ"న్తి పటివిజ్ఝన్తో అకుసలం పజానాతి. **అకుసలమూలఞ్చ పజానాతీ**తి తస్స మూలపచ్చయభూతం అకుసలమూలఞ్చ పజానాతి, తేనేవ పకారేన "అయం దుక్ఖసముదయో"తి పటివిజ్ఝన్తో. ఏస నయో **కుసలఞ్చ కుసలమూలఞ్చా**తి ఏత్థాపి. యథా చేత్థ, ఏవం ఇతో పరేసు సబ్బవారేసు కిచ్చవసేనేవ వత్థుపజాననా వేదితబ్బా. **ఏత్తావతాపీ**తి ఏత్తకేన ఇమినా అకుసలాదిప్పజాననేనాపి. **సమ్మాదిట్ఠి హోతీ**తి వుత్తప్పకారాయ లోకుత్తరసమ్మాదిట్ఠియా సమన్నాగతో హోతి. **ఉజుగతాస్స...పే.... ఇమం సద్ధమ్మ**న్తి ఏత్తావతా సంఖిత్తదేసనా నిట్ఠితా హోతి. దేసనాయేవ చేసా సంఖిత్తా, తేసం పన భిక్ఖూనం విత్థారవసేనేవ సమ్మామనసికారప్పటివేధో వేదితబ్బో.

దుతియవారే పన దేసనాపి విత్థారేన మనసికారప్పటివేధోపి విత్థారేనేవ వుత్తోతి వేదితబ్బో. తత్థ "సంఖిత్తదేసనాయ ద్వే హేట్ఠిమమగ్గా, విత్థారదేసనాయ ద్వే ఉపరిమమగ్గా కథితా"తి భిక్ఖూ ఆహంసు విత్థారదేసనావసానే "సబ్బసో రాగానుసయం పహాయా"తిఆదివచనం సమ్పస్సమానా. థేరో పనాహ "సంఖిత్తదేసనాయపి చత్తారో మగ్గా రాసితో కథితా, విత్థారదేసనాయపీ"తి. యా చాయం ఇధ సంఖిత్తవిత్థారదేసనాసు విచారణా ఆవికతా, సా సబ్బవారేసు ఇధ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా. అపుబ్బానుత్తానపదవణ్ణనామత్తమేవ హి ఇతో పరం కరిస్సామ.

అకుసలకమ్మపథవణ్ణనా

తత్థ పఠమవారస్స తావ విత్థారదేసనాయ "పాణాతిపాతో ఖో, ఆవుసో, అకుసల"న్తిఆదీసు అకోసల్లప్పవత్తియా అకుసలం వేదితబ్బం, పరతో వత్తబ్బకుసలప్పటిపక్ఖతో వా. తం లక్ఖణతో సావజ్జదుక్ఖవిపాకం సంకిలిట్ఠం వా. అయం తావేత్థ సాధారణపదవణ్ణనా.

అసాధారణేసు పన పాణస్స అతిపాతో **పాణాతిపాతో**, పాణవధో పాణఘాతోతి వుత్తం హోతి. **పాణో**తి చేత్థ వోహారతో సత్తో, పరమత్థతో జీవితిన్ద్రియం. తస్మిం పన పాణే పాణసఞ్ఞినో జీవితిన్ద్రియుపచ్ఛేదకఉపక్కమసముట్ఠాపికా కాయవచీద్వారానం అఞ్ఞతరద్వారప్పవత్తా వధకచేతనా పాణాతిపాతో. సో గుణవిరహితేసు తిరచ్ఛానగతాదీసు పాణేసు ఖుద్దకే పాణే అప్పసావజ్జో, మహాసరీరే మహాసావజ్జో. కస్మా? పయోగమహన్తతాయ. పయోగసమత్తేపి వత్థుమహన్తతాయ. గుణవన్తేసు మనుస్సాదీసు అప్పగుణే పాణే అప్పసావజ్జో, మహాగుణే మహాసావజ్జో. సరీరగుణానం పన సమభావే సతి కిలేసానం

ఉపక్కమానఞ్చ ముదుతాయ అప్పసావజ్జో, తిబ్బతాయ మహాసావజ్జోతి వేదితబ్బో. తస్స పఞ్చ సమ్భారా హోన్తి పాణో, పాణసఞ్ఞితా, వధకచిత్తం, ఉపక్కమో, తేన మరణన్తి. ఛ పయోగా సాహత్థికో, ఆణత్తికో, నిస్సగ్గియో, థావరో, విజ్జామయో, ఇద్ధిమయోతి. ఇమస్మిం పనేత్థ విత్థారీయమానే అతిపపఞ్చో హోతి, తస్మా నం న విత్థారయామ, అఞ్ఞఞ్చ ఏవరూపం. అత్థికేహి పన **సమన్తపాసాదికం వినయట్ఠకథం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౨.౧౭౨) ఓలోకేత్వా గహేతబ్బో.

అదిన్నస్స ఆదానం **అదిన్నాదానం,** పరస్స హరణం థేయ్యం, చోరికాతి వుత్తం హోతి. తత్థ **అదిన్న**న్తి పరపరిగ్గహితం, యత్థ పరో యథాకామకారితం ఆపజ్జన్తో అదణ్డారహో అనుపవజ్జో చ హోతి. తస్మిం పన పరపరిగ్గహితే పరపరిగ్గహితసఞ్ఞినో తదాదాయకఉపక్కమసముట్ఠాపికా థేయ్యచేతనా అదిన్నాదానం. తం హీనే పరసన్తకే అప్పసావజ్జం , పణీతే మహాసావజ్జం. కస్మా? వత్థుపణీతతాయ. వత్థుసమత్తే సతి గుణాధికానం సన్తకే వత్థుస్మిం మహాసావజ్జం. తం తం గుణాధికం ఉపాదాయ తతో తతో హీనగుణస్స సన్తకే వత్థుస్మిం అప్పసావజ్జం. తస్స పఞ్చ సమ్భారా హోన్తి పరపరిగ్గహితం, పరపరిగ్గహితసఞ్ఞితా, థేయ్యచిత్తం, ఉపక్కమో, తేన హరణన్తి. ఛ పయోగా సాహత్థికాదయోవ. తే చ ఖో యథానురూపం థేయ్యావహారో, పసయ్హావహారో, పటిచ్ఛన్నావహారో, పరికప్పావహారో, కుసావహారోతి ఇమేసం అవహారానం వసేన పవత్తాతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారో పన **సమన్తపాసాదికాయం** (పారా॰ అట్ఠ॰ ౧.౯౨) వుత్తో.

కామేసుమిచ్ఛాచారోతి ఏత్థ పన **కామేసూ**తి మేథునసమాచారేసు. **మిచ్ఛాచారో**తి ఏకన్తనిన్దితో లామకాచారో. లక్ఖణతో పన అసద్ధమ్మాధిప్పాయేన కాయద్వారప్పవత్తా అగమనీయట్ఠానవీతిక్కమచేతనా కామేసుమిచ్ఛాచారో.

తత్థ **అగమనీయట్ఠానం** నామ పురిసానం తావ మాతురక్ఖితా, పితురక్ఖితా, మాతాపితురక్ఖితా, భాతురక్ఖితా, భగినిరక్ఖితా, ఞాతిరక్ఖితా, గోత్తరక్ఖితా, ధమ్మరక్ఖితా, సారక్ఖా, సపరిదణ్డాతి మాతురక్ఖితాదయో దస ; ధనక్కీతా, ఛన్దవాసినీ, భోగవాసినీ, పటవాసినీ, ఓదపత్తకినీ, ఓభటచుమ్బటా, దాసీ చ భరియా చ, కమ్మకారీ చ భరియా చ, ధజాహతా, ముహుత్తికాతి ఏతా చ ధనక్కీతాదయో దసాతి **వీసతి ఇత్థియో**. ఇత్థీసు పన ద్విన్నం సారక్ఖాసపరిదణ్డానం, దసన్నఞ్చ ధనక్కీతాదీనన్తి ద్వాదసన్నం ఇత్థీనం అఞ్ఞే పురిసా, ఇదం **అగమనీయట్ఠానం** నామ. సో పనేస మిచ్ఛాచారో సీలాదిగుణరహితే అగమనీయట్ఠానే అప్పసావజ్జో, సీలాదిగుణసమ్పన్నే మహాసావజ్జో. తస్స చత్తారో సమ్భారా అగమనీయవత్థు, తస్మిం సేవనచిత్తం, సేవనపయోగో, మగ్గేనమగ్గప్పటిపత్తిఅధివాసనన్తి. ఏకో పయోగో సాహత్థికో ఏవ.

ముసాతి విసంవాదనపురేక్ఖారస్స అత్థభఞ్జకో వచీపయోగో కాయపయోగో వా. విసంవాదనాధిప్పాయేన పనస్స పరవిసంవాదనకకాయవచీపయోగసముట్ఠాపికా చేతనా **ముసావాదో**. అపరో నయో **ముసా**తి అభూతం అతచ్ఛం వత్థు. **వాదో**తి తస్స భూతతో తచ్ఛతో విఞ్ఞాపనం. లక్ఖణతో పన అతథం వత్థుం తథతో పరం విఞ్ఞాపేతుకామస్స తథావిఞ్ఞత్తిసముట్ఠాపికా చేతనా ముసావాదో. సో యమత్థం భఞ్జతి, తస్స అప్పతాయ అప్పసావజ్జో, మహన్తతాయ మహాసావజ్జో. అపిచ గహట్ఠానం అత్తనో సన్తకం అదాతుకామతాయ నత్థీతిఆదినయప్పవత్తో అప్పసావజ్జో, సక్ఖినా హుత్వా అత్థభఞ్జనత్థం వుత్తో మహాసావజ్జో. పబ్బజితానం అప్పకమ్పి తేలం వా సప్పిం వా లభిత్వా హసాధిప్పాయేన "అజ్జ గామే తేలం నదీమఞ్ఞే సన్దతీ"తి పురాణకథానయేన పవత్తో అప్పసావజ్జో, అదిట్ఠంయేవ పన దిట్ఠన్తిఆదినా నయేన వదన్తానం మహాసావజ్జో. తస్స చత్తారో సమ్భారా హోన్తి అతథం వత్థు, విసంవాదనచిత్తం, తజ్జో వాయామో, పరస్స తదత్థవిజాననన్తి. ఏకో పయోగో సాహత్థికోవ. సో కాయేన వా కాయప్పటిబద్ధేన వా వాచాయ వా విసంవాదకకిరియాకరణే దట్ఠబ్బో. తాయ చే కిరియాయ పరో తమత్థం జానాతి, అయం కిరియాసముట్ఠాపికచేతనాక్ఖణేయేవ ముసావాదకమ్మునా బజ్ఝతి.

పిసుణా వాచాతిఆదీసు యాయ వాచాయ యస్స తం వాచం భాసతి, తస్స హదయే అత్తనో పియభావం పరస్స చ సుఞ్ఞభావం కరోతి, సా **పిసుణా వాచా**. యాయ పన అత్తానమ్పి పరమ్పి ఫరుసమ్పి కరోతి, సా వాచా సయమ్పి ఫరుసా నేవ కణ్ణసుఖా న హదయసుఖా వా, అయం **ఫరుసా వాచా**. యేన సమ్ఫం పలపతి నిరత్థకం, సో **సమ్ఫప్పలాపో**. తేసం మూలభూతా చేతనాపి పిసుణావాచాదినామమేవ లభతి, సా ఏవ చ ఇధ అధిప్పేతాతి. తత్థ సంకిలిట్ఠచిత్తస్స పరేసం వా భేదాయ అత్తనో పియకమ్యతాయ వా కాయవచీపయోగసముట్ఠాపికా చేతనా పిసుణా వాచా. సా యస్స భేదం కరోతి, తస్స అప్పగుణతాయ అప్పసావజ్జా, మహాగుణతాయ మహాసావజ్జా. తస్సా చత్తారో సమ్భారా భిన్దితబ్బో పరో, "ఇతి ఇమే నానా భవిస్సన్తి వినా భవిస్సన్తీ"తి భేదపురేక్ఖారతా వా, "అహం పియో భవిస్సామి విస్సాసికో"తి పియకమ్యతా వా, తజ్జో వాయామో, తస్స తదత్థవిజాననన్తి.

పరస్స మమ్మచ్ఛేదకకాయవచీపయోగసముట్ఠాపికా ఏకన్తఫరుసా చేతనా ఫరుసా వాచా. తస్స ఆవిభావత్థమిదం వత్థు – ఏకో కిర దారకో మాతువచనం అనాదియిత్వా అరఞ్ఞం గచ్ఛతి, తం మాతా నివత్తేతుం అసక్కోన్తీ "చణ్డా తం మహింసీ అనుబన్ధతూ"తి అక్కోసి. అథస్స తత్థేవ అరఞ్ఞే మహింసీ ఉట్ఠాసి. దారకో "యం మమ మాతా ముఖేన కథేసి తం మా హోతు, యం చిత్తేన చిన్తేసి తం హోతూ"తి సచ్చకిరియమకాసి. మహింసీ తత్థేవ బద్ధా వియ అట్ఠాసి. ఏవం మమ్మచ్ఛేదకోపి పయోగో చిత్తసణ్హతాయ ఫరుసా వాచా న హోతి. మాతాపితరో హి కదాచి పుత్తకే ఏవమ్పి వదన్తి "చోరా వో ఖణ్డాఖణ్డికం కరోన్తూ"తి, ఉప్పలపత్తమ్పి చ నేసం ఉపరి పతన్తం న ఇచ్ఛన్తి. ఆచరియుపజ్ఝాయా చ కదాచి నిస్సితకే ఏవం వదన్తి "కిం ఇమే అహిరికా అనోత్తప్పినో చరన్తి నిద్ధమథ నే"తి. అథ ఖో నేసం ఆగమాధిగమసమ్పత్తిం ఇచ్ఛన్తి. యథా చ చిత్తసణ్హతాయ ఫరుసా వాచా న హోతి, ఏవం వచనసణ్హతాయ అఫరుసా వాచాపి న హోతి. న హి మారాపేతుకామస్స "ఇమం సుఖం సయాపేథా"తి వచనం అఫరుసా వాచా హోతి. చిత్తఫరుసతాయ పనేసా ఫరుసా వాచావ. సా యం సన్ధాయ పవత్తితా, తస్స అప్పగుణతాయ అప్పసావజ్జా, మహాగుణతాయ మహాసావజ్జా. తస్సా తయో సమ్భారా అక్కోసితబ్బో పరో, కుపితచిత్తం, అక్కోసనాతి.

అనత్థవిఞ్ఞాపకకాయవచీపయోగసముట్ఠాపికా అకుసలచేతనా **సమ్ఫప్పలాపో**. సో ఆసేవనమన్దతాయ అప్పసావజ్జో, ఆసేవనమహన్తతాయ మహాసావజ్జో. తస్స ద్వే సమ్భారా భారతయుద్ధసీతాహరణాదినిరత్థకకథాపురేక్ఖారతా, తథారూపీకథాకథనన్తి.

అభిజ్ఝాయతీతి **అభిజ్ఝా,** పరభణ్డాభిముఖీ హుత్వా తన్నిన్నతాయ పవత్తతీతి అత్థో. సా "అహో వత ఇదం మమస్సా"తి ఏవం పరభణ్డాభిజ్ఝాయనలక్ఖణా. అదిన్నాదానం వియ అప్పసావజ్జా చ మహాసావజ్జా చ. తస్సా ద్వే సమ్భారా పరభణ్డం, అత్తనో పరిణామనఞ్చ. పరభణ్డవత్థుకే హి లోభే ఉప్పన్నేపి న తావ కమ్మపథభేదో హోతి, యావ "అహో వతీదం మమస్సా"తి అత్తనో న పరిణామేతి.

హితసుఖం బ్యాపాదయతీతి **బ్యాపాదో**. సో పరవినాసాయ మనోపదోసలక్ఖణో , ఫరుసా వాచా వియ అప్పసావజ్జో మహాసావజ్జో చ. తస్స ద్వే సమ్భారా పరసత్తో చ, తస్స చ వినాసచిన్తా. పరసత్తవత్థుకే హి కోధే ఉప్పన్నేపి న తావ కమ్మపథభేదో హోతి, యావ "అహో వతాయం ఉచ్ఛిజ్జేయ్య వినస్సేయ్యా"తి తస్స వినాసం న చిన్తేతి.

యథాభుచ్చగహణాభావేన మిచ్ఛా పస్సతీతి **మిచ్ఛాదిట్ఠి**. సా “నత్థి దిన్న”న్తిఆదినా నయేన విపరీతదస్సనలక్ఖణా. సమ్ఫప్పలాపో వియ అప్పసావజ్జా మహాసావజ్జా చ. అపిచ అనియతా అప్పసావజ్జా, నియతా మహాసావజ్జా. తస్సా ద్వే సమ్భారా వత్థునో చ గహితాకారవిపరీతతా, యథా చ తం గణ్హాతి, తథాభావేన తస్సుపట్ఠానన్తి.

ఇమేసం పన దసన్నం అకుసలకమ్మపథానం ధమ్మతో కోట్ఠాసతో ఆరమ్మణతో వేదనాతో మూలతోతి పఞ్చహాకారేహి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

తత్థ **ధమ్మతో**తి ఏతేసు హి పటిపాటియా సత్త, చేతనాధమ్మావ హోన్తి, అభిజ్ఝాదయో తయో చేతనాసమ్పయుత్తా.

కోట్ఠాసతోతి పటిపాటియా సత్త, మిచ్ఛాదిట్ఠి చాతి ఇమే అట్ఠ కమ్మపథా ఏవ హోన్తి, నో మూలాని. అభిజ్ఝాబ్యాపాదా కమ్మపథా చేవ మూలాని చ. అభిజ్ఝా హి మూలం పత్వా లోభో అకుసలమూలం హోతి. బ్యాపాదో దోసో అకుసలమూలం.

ఆరమ్మణతోతి పాణాతిపాతో జీవితిన్ద్రియారమ్మణతో సఙ్ఖారారమ్మణో హోతి. అదిన్నాదానం సత్తారమ్మణం వా సఙ్ఖారారమ్మణం వా. మిచ్ఛాచారో ఫోట్ఠబ్బవసేన సఙ్ఖారారమ్మణో. సత్తారమ్మణోతిపి ఏకే. ముసావాదో సత్తారమ్మణో వా సఙ్ఖారారమ్మణో వా. తథా పిసుణా వాచా. ఫరుసా వాచా సత్తారమ్మణావ. సమ్ఫప్పలాపో దిట్ఠసుతముతవిఞ్ఞాతవసేన సత్తారమ్మణో వా సఙ్ఖారారమ్మణో వా, తథా అభిజ్ఝా. బ్యాపాదో సత్తారమ్మణోవ. మిచ్ఛాదిట్ఠి తేభూమకధమ్మవసేన సఙ్ఖారారమ్మణా.

వేదనాతోతి పాణాతిపాతో దుక్ఖవేదనో హోతి. కిఞ్చాపి హి రాజానో చోరం దిస్వా హసమానాపి “గచ్ఛథ నం ఘాతేథా”తి వదన్తి, సన్నిట్ఠాపకచేతనా పన నేసం దుక్ఖసమ్పయుత్తావ హోతి. అదిన్నాదానం తివేదనం. మిచ్ఛాచారో సుఖమజ్ఝత్తవసేన ద్వివేదనో, సన్నిట్ఠాపకచిత్తే పన మజ్ఝత్తవేదనో న హోతి. ముసావాదో తివేదనో, తథా పిసుణా వాచా. ఫరుసా వాచా దుక్ఖవేదనావ. సమ్ఫప్పలాపో తివేదనో . అభిజ్ఝా సుఖమజ్ఝత్తవసేన ద్వివేదనా, తథా మిచ్ఛాదిట్ఠి. బ్యాపాదో దుక్ఖవేదనో.

మూలతోతి పాణాతిపాతో దోసమోహవసేన ద్విమూలకో హోతి. అదిన్నాదానం దోసమోహవసేన వా లోభమోహవసేన వా. మిచ్ఛాచారో లోభమోహవసేన. ముసావాదో దోసమోహవసేన వా లోభమోహవసేన వా, తథా పిసుణా వాచా సమ్ఫప్పలాపో చ. ఫరుసా వాచా దోసమోహవసేన. అభిజ్ఝా మోహవసేన ఏకమూలా, తథా బ్యాపాదో. మిచ్ఛాదిట్ఠి లోభమోహవసేన ద్విమూలాతి.

లోభో అకుసలమూలన్తిఆదీసు లుబ్భతీతి **లోభో**. దుస్సతీతి **దోసో**. ముయ్హతీతి **మోహో**. తేసు లోభో సయఞ్చ అకుసలో సావజ్జదుక్ఖవిపాకట్ఠేన, ఇమేసఞ్చ పాణాతిపాతాదీనం అకుసలానం కేసఞ్చి సమ్పయుత్తప్పభావకట్ఠేన కేసఞ్చి ఉపనిస్సయపచ్చయట్ఠేన మూలన్తి **అకుసలమూలం**. వుత్తమ్పి చేతం “రత్తో ఖో ఆవుసో రాగేన అభిభూతో పరియాదిన్నచిత్తో పాణమ్పి హనతీ”తిఆది. దోసమోహానం అకుసలమూలభావేపి ఏసేవ నయో.

అకుసలకమ్మపథవణ్ణనా నిట్ఠితా.

కుసలకమ్మపథవణ్ణనా

పాణాతిపాతా వేరమణీ కుసలన్తిఆదీసు **పాణాతిపాతా**దయో వుత్తత్థా ఏవ. వేరం మణతీతి **వేరమణీ**, వేరం పజహతీతి అత్థో. విరమతి వా ఏతాయ కరణభూతాయ, వికారస్స వేకారం కత్వాపి **వేరమణీ**. అయం తావేత్థ బ్యఞ్జనతో వణ్ణనా. అత్థతో పన **వేరమణీ**తి కుసలచిత్తసమ్పయుత్తా విరతి. యా "పాణాతిపాతా విరమన్తస్స, యా తస్మిం సమయే పాణాతిపాతా ఆరతి విరతీ"తి ఏవం వుత్తా కుసలచిత్తసమ్పయుత్తా విరతి, సా భేదతో తివిధో హోతి సమ్పత్తవిరతి సమాదానవిరతి సముచ్ఛేదవిరతీతి. తత్థ అసమాదిన్నసిక్ఖాపదానం అత్తనో జాతివయబాహుసచ్చాదీని పచ్చవేక్ఖిత్వా "అయుత్తం అమ్హాకం ఏవరూపం కాతు"న్తి సమ్పత్తవత్థుం అవీతిక్కమన్తానం ఉప్పజ్జమానా విరతి **సమ్పత్తవిరతీ**తి వేదితబ్బా సీహళదీపే **చక్కనఉపాసకస్స** వియ.

తస్స కిర దహరకాలేయేవ మాతుయా రోగో ఉప్పజ్జి. వేజ్జేన చ "అల్లససమంసం లద్ధుం వట్టతీ"తి వుత్తం. తతో చక్కనస్స భాతా "గచ్ఛ తాత ఖేత్తం ఆహిణ్డాహీ"తి చక్కనం పేసేసి. సో తత్థ గతో. తస్మిఞ్చ సమయే ఏకో ససో తరుణసస్సం ఖాదితుం ఆగతో హోతి, సో తం దిస్వా వేగేన ధావేన్తో వల్లియా బద్ధో "కిరి కిరీ"తి సద్దమకాసి. చక్కనో తేన సద్దేన గన్త్వా తం గహేత్వా చిన్తేసి "మాతు భేసజ్జం కరోమీ"తి. పున చిన్తేసి "న మేతం పతిరూపం, య్వాహం మాతు జీవితకారణా పరం జీవితా వోరోపేయ్య"న్తి. అథ నం "గచ్ఛ అరఞ్ఞే ససేహి సద్ధిం తిణోదకం పరిభుఞ్జా"తి ముఞ్చి. భాతరా చ "కిం తాత ససో లద్ధో"తి పుచ్ఛితో తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. తతో నం భాతా పరిభాసి. సో మాతుసన్తికం గన్త్వా "యతోహం జాతో, నాభిజానామి సఞ్చిచ్చ పాణం జీవితా వోరోపేతా"తి సచ్చం వత్వా అధిట్ఠాసి. తావదేవస్స మాతా అరోగా అహోసి.

సమాదిన్నసిక్ఖాపదానం పన సిక్ఖాపదసమాదానే చ తతుత్తరి చ అత్తనో జీవితమ్పి పరిచ్చజిత్వా వత్థుం అవీతిక్కమన్తానం ఉప్పజ్జమానా విరతి **సమాదానవిరతీ**తి వేదితబ్బా ఉత్తరవడ్ఢమానపబ్బతవాసీఉపాసకస్స వియ.

సో కిర **అమ్బరియవిహారవాసీపిఙ్గలబుద్ధరక్ఖితత్థేరస్స** సన్తికే సిక్ఖాపదాని గహేత్వా ఖేత్తం కస్సతి. అథస్స గోణో నట్ఠో, సో తం గవేసన్తో ఉత్తరవడ్ఢమానపబ్బతం ఆరుహి, తత్ర నం మహాసప్పో అగ్గహేసి. సో చిన్తేసి "ఇమాయస్స తిఖిణవాసియా సీసం ఛిన్దామీ"తి. పున చిన్తేసి "న మేతం పతిరూపం, య్వాహం భావనీయస్స గరునో సన్తికే సిక్ఖాపదం గహేత్వా భిన్దేయ్య"న్తి. ఏవం యావతతియం చిన్తేత్వా "జీవితం పరిచ్చజామి, న సిక్ఖాపద"న్తి అంసే ఠపితం తిఖిణదణ్డవాసిం అరఞ్ఞే ఛడ్డేసి. తావదేవ నం మహావాళో ముఞ్చిత్వా అగమాసీతి.

అరియమగ్గసమ్పయుత్తా పన విరతి **సముచ్ఛేదవిరతీ**తి వేదితబ్బా. యస్సా ఉప్పత్తితో పభుతి "పాణం ఘాతేస్సామీ"తి అరియపుగ్గలానం చిత్తమ్పి న ఉప్పజ్జతీతి. సా పనాయం విరతి కోసల్లప్పవత్తియా **కుసల**న్తి వుత్తా. కుచ్ఛితసయనతో వా కుసన్తి లద్ధవోహారం దుస్సీల్యం లునాతీతిపి **కుసలం**. కతమఞ్చావుసో కుసలన్తి ఇమస్స పన పఞ్హస్స అననురూపత్తా కుసలాతి న వుత్తా.

యథా చ అకుసలానం, ఏవం ఇమేసమ్పి కుసలకమ్మపథానం ధమ్మతో కోట్ఠాసతో ఆరమ్మణతో వేదనాతో మూలతోతి పఞ్చహాకారేహి వినిచ్ఛయో వేదితబ్బో.

తత్థ **ధమ్మతో**తి ఏతేసు హి పటిపాటియా సత్త చేతనాపి వట్టన్తి, విరతియోపి. అన్తే తయో చేతనాసమ్పయుత్తావ.

కోట్ఠాసతోతి పటిపాటియా సత్త కమ్మపథా ఏవ, నో మూలాని. అన్తే తయో కమ్మపథా చేవ మూలాని చ. అనభిజ్ఝా హి మూలం పత్వా అలోభో కుసలమూలం హోతి. అబ్యాపాదో అదోసో కుసలమూలం. సమ్మాదిట్ఠి అమోహో కుసలమూలం.

ఆరమ్మణతోతి పాణాతిపాతాదీనం ఆరమ్మణానేవ ఏతేసం ఆరమ్మణాని, వీతిక్కమితబ్బతోయేవ హి వేరమణీ నామ హోతి. యథా పన నిబ్బానారమ్మణో అరియమగ్గో కిలేసే పజహతి, ఏవం జీవితిన్ద్రియాదిఆరమ్మణాపేతే కమ్మపథా పాణాతిపాతాదీని దుస్సీల్యాని పజహన్తీతి వేదితబ్బా.

వేదనాతోతి సబ్బే సుఖవేదనా వా హోన్తి, మజ్ఝత్తవేదనా వా. కుసలం పత్వా హి దుక్ఖవేదనా నామ నత్థి.

మూలతోతి పటిపాటియా సత్త కమ్మపథా ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేన విరమన్తస్స అలోభఅదోసఅమోహవసేన తిమూలా హోన్తి. ఞాణవిప్పయుత్తచిత్తేన విరమన్తస్స ద్విమూలా. అనభిజ్ఝా ఞాణసమ్పయుత్తచిత్తేన విరమన్తస్స ద్విమూలా. ఞాణవిప్పయుత్తచిత్తేన ఏకమూలా. అలోభో పన అత్తనావ అత్తనో మూలం న హోతి, అబ్యాపాదేపి ఏసేవ నయో. సమ్మాదిట్ఠి అలోభాదోసవసేన ద్విమూలావాతి.

అలోభో కుసలమూలన్తిఆదీసు న లోభోతి **అలోభో,** లోభపటిపక్ఖస్స ధమ్మస్సేతం అధివచనం. అదోసామోహేసుపి ఏసేవ నయో. తేసు అలోభో సయఞ్చ కుసలం, ఇమేసఞ్చ పాణాతిపాతా వేరమణీఆదీనం కుసలానం కేసఞ్చి సమ్పయుత్తప్పభావకట్ఠేన కేసఞ్చి ఉపనిస్సయపచ్చయట్ఠేన మూలన్తి **కుసలమూలం**. అదోసామోహానమ్పి కుసలమూలభావే ఏసేవ నయో.

ఇదాని సబ్బమ్పి తం సఙ్ఖేపేన చ విత్థారేన చ దేసితమత్థం నిగమేన్తో **యతో ఖో ఆవుసో**తిఆదిఅప్పనావారమాహ. తత్థ **ఏవం అకుసలం పజానాతీ**తి ఏవం యథానిద్దిట్ఠదసాకుసలకమ్మపథవసేన అకుసలం పజానాతి. **ఏవం అకుసలమూల**న్తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్తావతా ఏకేన నయేన చతుసచ్చకమ్మట్ఠానికస్స యావ అరహత్తా నియ్యానం కథితం హోతి. కథం? ఏత్థ హి ఠపేత్వా అభిజ్ఝం దస అకుసలకమ్మపథా చ కుసలకమ్మపథా చ దుక్ఖసచ్చం. అభిజ్ఝా చ లోభో అకుసలమూలఞ్చాతి ఇమే ద్వే ధమ్మా నిప్పరియాయేన సముదయసచ్చం. పరియాయేన పన సబ్బేపి కమ్మపథా దుక్ఖసచ్చం. సబ్బాని కుసలాకుసలమూలాని సముదయసచ్చం. ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిరోధసచ్చం . దుక్ఖం పరిజానన్తో సముదయం పజహమానో నిరోధం పజానన్తో అరియమగ్గో మగ్గసచ్చన్తి ఇతి ద్వే సచ్చాని సరూపేన వుత్తాని, ద్వే ఆవత్తహారవసేన వేదితబ్బాని.

సో సబ్బసో రాగానుసయం పహాయాతి సో ఏవం అకుసలాదీని పజానన్తో సబ్బాకారేన రాగానుసయం పజహిత్వా. **పటిఘానుసయం పటివినోదేత్వా**తి పటిఘానుసయఞ్చ సబ్బాకారేనేవ నీహరిత్వాతి వుత్తం హోతి. ఏత్తావతా అనాగామిమగ్గో కథితో. **అస్మీతి దిట్ఠిమానానుసయం సమూహనిత్వా**తి పఞ్చసు ఖన్ధేసు కఞ్చి ధమ్మం అనవకారీకరిత్వా “అస్మీ”తి ఇమినా సమూహగ్గహణాకారేన పవత్తం దిట్ఠిమానానుసయం సముగ్ఘాటేత్వా.

తత్థ **దిట్ఠిమానానుసయ**న్తి దిట్ఠిసదిసం మానానుసయన్తి వుత్తం హోతి. అయఞ్హి మానానుసయో అస్మీతి పవత్తత్తా దిట్ఠిసదిసో హోతి, తస్మా ఏవం వుత్తో . ఇమఞ్చ అస్మిమానం విత్థారతో విఞ్ఞాతుకామేన ఖన్ధియవగ్గే ఖేమకసుత్తం (సం॰ ని॰ ౩.౮౯) ఓలోకేతబ్బన్తి.

అవిజ్జం పహాయాతి వట్టమూలం అవిజ్జం పజహిత్వా. **విజ్జం ఉప్పాదేత్వాతి** తస్సా అవిజ్జాయ సముగ్ఘాటికం అరహత్తమగ్గవిజ్జం ఉప్పాదేత్వా. ఏత్తావతా అరహత్తమగ్గో కథితో. **దిట్ఠేవ ధమ్మే దుక్ఖస్సన్తకరో హోతీతి** అస్మింయేవ అత్తభావే వట్టదుక్ఖస్స పరిచ్ఛేదకరో హోతి. **ఏత్తావతాపి ఖో, ఆవుసోతి** దేసనం నియ్యాతేతి, ఇమాయ కమ్మపథదేసనాయ వుత్తమనసికారప్పటివేధవసేనపీతి వుత్తం హోతి. సేసం వుత్తనయమేవ. ఏవం అనాగామిమగ్గఅరహత్తమగ్గేహి దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

కుసలకమ్మపథవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆహారవారవణ్ణనా

౯౦. **సాధావుసోతి ఖో...పే.... ఆగతో ఇమం సద్ధమ్మన్తి** ఏవం ఆయస్మతో సారిపుత్తస్స కుసలాకుసలముఖేన చతుసచ్చదేసనం సుత్వా తం ఆయస్మతో సారిపుత్తస్స భాసితం “సాధావుసో”తి ఇమినా వచనేన తే భిక్ఖూ అభినన్దిత్వా ఇమస్సేవ వచనస్స సముట్ఠాపకేన చిత్తేన అనుమోదిత్వా వచసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా చేతసా సమ్పియాయిత్వాతి వుత్తం హోతి. ఇదాని యస్మా థేరో నానప్పకారేన చతుసచ్చదేసనం దేసేతుం పటిబలో, యథాహ “సారిపుత్తో, భిక్ఖవే, పహోతి చత్తారి అరియసచ్చాని విత్థారేన ఆచిక్ఖితుం దేసేతు”న్తి యస్మా వా ఉత్తరిమ్పి దేసేతుకామోవ హుత్వా “ఏత్తావతాపి ఖో”తి అవచ, తస్మా అపరేనపి నయేన సచ్చదేసనం సోతుకామా తే భిక్ఖూ ఆయస్మన్తం సారిపుత్తం ఉత్తరిం పఞ్హం అపుచ్ఛింసు. తేన సయమేవ పుచ్ఛిత్వా విస్సజ్జితపఞ్హతో ఉత్తరిం సియా ఖో పనావుసో, అఞ్ఞోపి పరియాయో భవేయ్య అఞ్ఞమ్పి కారణన్తి ఇమినా నయేన అఞ్ఞం అతిరేకం పఞ్హం పుచ్ఛింసు, పురిమపఞ్హస్స వా ఉపరిభాగే పుచ్ఛింసూతి వుత్తం హోతి. అథ నేసం బ్యాకరమానో థేరో **సియా, ఆవుసోతి**ఆదిమాహ. తత్థాయం అనుత్తానపదవణ్ణనా, **ఆహార**న్తి పచ్చయం. పచ్చయో హి ఆహరతి అత్తనో ఫలం, తస్మా “ఆహారో”తి వుచ్చతి.

భూతానం వా సత్తానన్తిఆదీసు **భూతాతి** సఞ్జాతా, నిబ్బత్తా. **సమ్భవేసీన**న్తి యే సమ్భవం జాతిం నిబ్బత్తిం ఏసన్తి గవేసన్తి. తత్థ చతూసు యోనీసు అణ్డజజలాబుజా సత్తా యావ అణ్డకోసం వత్థికోసఞ్చ న భిన్దన్తి, తావ **సమ్భవేసినో** నామ. అణ్డకోసం వత్థికోసఞ్చ భిన్దిత్వా బహి నిక్ఖన్తా **భూతా** నామ. సంసేదజా ఓపపాతికా చ పఠమచిత్తక్ఖణే సమ్భవేసినో నామ. దుతియచిత్తక్ఖణతో పభుతి భూతా నామ. యేన యేన వా ఇరియాపథేన జాయన్తి, యావ తే తతో అఞ్ఞం న పాపుణన్తి, తావ సమ్భవేసినో నామ. తతో పరం భూతా నామ.

అథ వా **భూతాతి** జాతా అభినిబ్బత్తా, యే భూతాయేవ న పున భవిస్సన్తీతి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛన్తి, తేసం ఖీణాసవానమేతం అధివచనం. సమ్భవమేసన్తీతి **సమ్భవేసినో**. అప్పహీనభవసంయోజనత్తా ఆయతిమ్పి సమ్భవం ఏసన్తానం సేక్ఖపుథుజ్జనానమేతం అధివచనం. ఏవం సబ్బథాపి ఇమేహి ద్వీహి పదేహి సబ్బసత్తే పరియాదియతి. **వా**సద్దో చేత్థ సమ్పిణ్డనత్థో, తస్మా భూతానఞ్చ సమ్భవేసీనఞ్చాతి అయమత్థో వేదితబ్బో.

ఠితియాతి ఠితత్థం. **అనుగ్గహాయాతి** అనుగ్గహత్థం ఉపకారత్థం. వచనభేదో చేస, అత్థో పన ద్విన్నమ్పి పదానం ఏకోయేవ. అథ వా **ఠితియాతి** తస్స తస్స సత్తస్స ఉప్పన్నధమ్మానం అనుప్పబన్ధవసేన అవిచ్ఛేదాయ. **అనుగ్గహాయాతి** అనుప్పన్నానం ఉప్పాదాయ. ఉభోపి చేతాని భూతానం ఠితియా చేవ అనుగ్గహాయ చ. సమ్భవేసీనం వా ఠితియా చేవ

అనుగ్గహాయ చాతి ఏవం ఉభయత్థ దట్ఠబ్బాని. **కబళీకారో ఆహారో**తి కబళం కత్వా అజ్ఝోహరితబ్బతో కబళీకారో ఆహారో, ఓదనకుమ్మాసాదివత్థుకాయ ఓజాయేతం అధివచనం. **ఓళారికో వా సుఖుమో వా**తి వత్థుఓళారికతాయ ఓళారికో, వత్థుసుఖుమతాయ సుఖుమో. సభావేన పన సుఖుమరూపపరియాపన్నత్తా కబళీకారో ఆహారో సుఖుమోవ హోతి. సాపి చస్స వత్థుతో ఓళారికతా సుఖుమతా చ ఉపాదాయుపాదాయ వేదితబ్బా.

కుమ్భీలానఞ్హి ఆహారం ఉపాదాయ మోరానం ఆహారో సుఖుమో. కుమ్భీలా కిర పాసాణే గిలన్తి. తే చ నేసం కుచ్ఛిప్పత్తావ విలీయన్తి. మోరా సప్పవిచ్ఛికాదిపాణే ఖాదన్తి. మోరానం పన ఆహారం ఉపాదాయ తరచ్ఛానం ఆహారో సుఖుమో. తే కిర తివస్సఛడ్డితాని విసాణాని చేవ అట్ఠీని చ ఖాదన్తి. తాని చ నేసం ఖేళేన తేమితమత్తేనేవ కన్దమూలం వియ ముదుకాని హోన్తి. తరచ్ఛానమ్పి ఆహారం ఉపాదాయ హత్థీనం ఆహారో సుఖుమో. తేపి నానారుక్ఖసాఖాయో ఖాదన్తి. హత్థీనం ఆహారతో గవయగోకణ్ణమిగాదీనం ఆహారో సుఖుమో. తే కిర నిస్సారాని నానారుక్ఖపణ్ణాదీని ఖాదన్తి. తేసమ్పి ఆహారతో గున్నం ఆహారో సుఖుమో. తే అల్లసుక్ఖతిణాని ఖాదన్తి. తేసం ఆహారతో ససానం ఆహారో సుఖుమో. ససానం ఆహారతో సకుణానం ఆహారో సుఖుమో. సకుణానం ఆహారతో పచ్చన్తవాసీనం ఆహారో సుఖుమో. పచ్చన్తవాసీనం ఆహారతో గామభోజకానం ఆహారో సుఖుమో. గామభోజకానం ఆహారతో రాజరాజమహామత్తానం ఆహారో సుఖుమో. తేసమ్పి ఆహారతో చక్కవత్తినో ఆహారో సుఖుమో. చక్కవత్తినో ఆహారతో భుమ్మదేవానం ఆహారో సుఖుమో. భుమ్మదేవానం ఆహారతో చాతుమహారాజికానం ఆహారో సుఖుమో. ఏవం యావ పరనిమ్మితవసవత్తీనం ఆహారో విత్థారేతబ్బో, తేసం ఆహారో సుఖుమోత్వేవ నిట్ఠం పత్తో.

ఏత్థ చ ఓళారికే వత్థుస్మిం ఓజా పరిత్తా హోతి దుబ్బలా, సుఖుమే బలవతీ. తథా హి ఏకపత్తపూరమ్పి యాగుం పీవతో ముహుత్తేనేవ జిఘచ్ఛితో హోతి, యంకిఞ్చిదేవ ఖాదితుకామో. సప్పిం పన పసటమత్తం పివిత్వా దివసం అభోత్తుకామో హోతి. తత్థ వత్థు పరిస్సమం వినోదేతి, న పన సక్కోతి పాలేతుం. ఓజా పాలేతి, న సక్కోతి పరిస్సమం వినోదేతుం. ద్వే పన ఏకతో హుత్వా పరిస్సమఞ్చేవ వినోదేన్తి పాలేన్తి చాతి.

ఫస్సో దుతియోతి చక్ఖుసమ్ఫస్సాది ఛబ్బిధోపి ఫస్సో. ఏతేసు చతూసు ఆహారేసు దుతియో ఆహారోతి వేదితబ్బో. దేసనానయో ఏవ చేస. తస్మా ఇమినా నామ కారణేన దుతియో వా తతియో వాతి ఇదమేత్థ న గవేసితబ్బం. **మనోసఞ్చేతనా**తి చేతనా ఏవ వుచ్చతి. **విఞ్ఞాణ**న్తి యంకిఞ్చి చిత్తం.

ఏత్థాహ, యది పచ్చయట్ఠో ఆహారట్ఠో, అథ కస్మా అఞ్ఞేసుపి సత్తానం పచ్చయేసు విజ్జమానేసు ఇమేయేవ చత్తారో వుత్తాతి? వుచ్చతే, అజ్ఝత్తికసన్తతియా విసేసపచ్చయత్తా. విసేసపచ్చయో హి కబళీకారాహారభక్ఖానం సత్తానం రూపకాయస్స కబళీకారో ఆహారో. నామకాయే వేదనాయ ఫస్సో, విఞ్ఞాణస్స మనోసఞ్చేతనా, నామరూపస్స విఞ్ఞాణం. యథాహ –

> "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, అయం కాయో ఆహారట్ఠితికో, ఆహారం పటిచ్చ తిట్ఠతి, అనాహారో నో తిట్ఠతి. తథా ఫస్సపచ్చయా వేదనా, సఙ్ఖారపచ్చయా విఞ్ఞాణం, విఞ్ఞాణపచ్చయా నామరూప"న్తి.

కో పనేత్థ ఆహారో, కిం ఆహరతీతి? కబళీకారాహారో ఓజట్ఠమకరూపాని ఆహరతి. ఫస్సాహారో తిస్సో వేదనా, మనోసఞ్చేతనాహారో తయో భవే, విఞ్ఞాణాహారో పటిసన్ధినామరూపన్తి.

కథం? కబళీకారాహారో తావ ముఖే ఠపితమత్తోయేవ అట్ఠ రూపాని సముట్ఠాపేతి. దన్తవిచుణ్ణితం పన అజ్ఝోహరియమానం ఏకేకం సిత్థం అట్ఠట్ఠ రూపాని సముట్ఠాపేతియేవ. ఏవం ఓజట్ఠమకరూపాని ఆహరతి.

ఫస్సాహారో పన సుఖవేదనియో ఫస్సో ఉప్పజ్జమానో సుఖవేదనం ఆహరతి, తథా దుక్ఖవేదనియో దుక్ఖం, అదుక్ఖమసుఖవేదనియో అదుక్ఖమసుఖన్తి ఏవం సబ్బథాపి ఫస్సాహారో తిస్సో వేదనా ఆహరతి.

మనోసఞ్చేతనాహారో కామభవూపగం కమ్మం కామభవం ఆహరతి, రూపారూపభవూపగాని తం తం భవం. ఏవం సబ్బథాపి మనోసఞ్చేతనాహారో తయో భవే ఆహరతి.

విఞ్ఞాణాహారో పన యే చ పటిసన్ధిక్ఖణే తంసమ్పయుత్తకా తయో ఖన్ధా, యాని చ తిసన్తతివసేన తింసరూపాని ఉప్పజ్జన్తి, సహజాతాదిపచ్చయనయేన తాని ఆహరతీతి వుచ్చతి. ఏవం విఞ్ఞాణాహారో పటిసన్ధినామరూపం ఆహరతీతి.

ఏత్థ చ మనోసఞ్చేతనాహారో తయో భవే ఆహరతీతి సాసవా కుసలాకుసలచేతనావ వుత్తా. విఞ్ఞాణం పటిసన్ధినామరూపం ఆహరతీతి పటిసన్ధివిఞ్ఞాణమేవ వుత్తం . అవిసేసేన పన తంసమ్పయుత్తతంసముట్ఠానధమ్మానం ఆహరణతో పేతే **ఆహారా**తి వేదితబ్బా.

ఏతేసు చతూసు ఆహారేసు కబళీకారాహారో ఉపత్థమ్భేన్తో ఆహారకిచ్చం సాధేతి. ఫస్సో ఫుసన్తోయేవ, మనోసఞ్చేతనా ఆయూహమానావ. విఞ్ఞాణం విజానన్తమేవ.

కథం? కబళీకారాహారో హి ఉపత్థమ్భేన్తోయేవ కాయట్ఠపనేన సత్తానం ఠితియా హోతి. కమ్మజనితోపి హి అయం కాయో కబళీకారాహారేన ఉపత్థమ్భితో దసపి వస్సాని వస్ససతమ్పి యావ ఆయుపరిమాణం తిట్ఠతి. యథా కిం? యథా మాతుయా జనితోపి దారకో ధాతియా థఞ్ఞాదీని పాయేత్వా పోసియమానోవ చిరం తిట్ఠతి, యథా చుపత్థమ్భేన ఉపత్థమ్భితగేహం. వుత్తమ్పి చేతం –

> “యథా మహారాజ గేహే పతన్తే అఞ్ఞేన దారునా ఉపత్థమ్భేన్తి, అఞ్ఞేన దారునా ఉపత్థమ్భితం సన్తం ఏవం తం గేహం న పతతి, ఏవమేవ ఖో మహారాజ అయం కాయో ఆహారట్ఠితికో, ఆహారం పటిచ్చ తిట్ఠతీ”తి.

ఏవం కబళీకారో ఆహారో ఉపత్థమ్భేన్తో ఆహారకిచ్చం సాధేతి. ఏవం సాధేన్తోపి చ కబళీకారో ఆహారో ద్విన్నం రూపసన్తతీనం పచ్చయో హోతి ఆహారసముట్ఠానస్స చ ఉపాదిన్నస్స చ. కమ్మజానం అనుపాలకో హుత్వా పచ్చయో హోతి. ఆహారసముట్ఠానానం జనకో హుత్వా పచ్చయో హోతి.

ఫస్సో పన సుఖాదివత్థుభూతం ఆరమ్మణం ఫుసన్తోయేవ సుఖాదివేదనాపవత్తనేన సత్తానం ఠితియా హోతి. మనోసఞ్చేతనా కుసలాకుసలకమ్మవసేన ఆయూహమానాయేవ భవమూలనిప్ఫాదనతో సత్తానం ఠితియా హోతి. విఞ్ఞాణం విజానన్తమేవ నామరూపప్పవత్తనేన సత్తానం ఠితియా హోతి.

ఏవం ఉపత్థమ్భనాదివసేన ఆహారకిచ్చం సాధయమానేసు పనేతేసు చత్తారి భయాని దట్ఠబ్బాని. సేయ్యథిదం, కబళీకారాహారే నికన్తియేవ భయం, ఫస్సే ఉపగమనమేవ, మనోసఞ్చేతనాయ ఆయూహనమేవ, విఞ్ఞాణే అభినిపాతోయేవ

భయన్తి. కిం కారణా? కబళీకారాహారే హి నికన్తిం కత్వా సీతాదీనం పురేక్ఖతా సత్తా ఆహారత్థాయ ముద్దాగణనాదికమ్మాని కరోన్తా అనప్పకం దుక్ఖం నిగచ్ఛన్తి. ఏకచ్చే చ ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజిత్వాపి వేజ్జకమ్మాదికాయ అనేసనాయ ఆహారం పరియేసన్తా దిట్ఠేపి ధమ్మే గారయ్హా హోన్తి. సమ్పరాయేపి తస్స సఙ్ఘాటిపి ఆదిత్తా సమ్పజ్జలితాతిఆదినా లక్ఖణసంయుత్తే వుత్తనయేన సమణపేతా హోన్తి. ఇమినావ తావ కారణేన కబళీకారాహారే నికన్తియేవ భయన్తి వేదితబ్బా.

ఫస్సం ఉపగచ్ఛన్తాపి ఫస్సస్సాదినో పరేసం రక్ఖితగోపితేసు దారాదీసు భణ్డేసు అపరజ్ఝన్తి. తే సహ భణ్డేన భణ్డసామికా గహేత్వా ఖణ్డాఖణ్డికం వా ఛిన్దిత్వా సఙ్కారకూటేసు ఛడ్డేన్తి. రఞ్ఞో వా నియ్యాతేన్తి. తతో నే రాజా వివిధా కమ్మకారణా కారాపేతి. కాయస్స చ భేదా దుగ్గతి నేసం పాటికఙ్ఖా హోతి. ఇతి ఫస్సస్సాదమూలకం దిట్ఠధమ్మికమ్పి సమ్పరాయికమ్పి భయం సబ్బమాగతమేవ హోతి. ఇమినా కారణేన ఫస్సాహారే ఉపగమనమేవ భయన్తి వేదితబ్బం.

కుసలాకుసలకమ్మాయూహనేనేవ పన తమ్మూలకం తీసు భవేసు భయం సబ్బమాగతంయేవ హోతి. ఇమినా కారణేన మనోసఞ్చేతనాహారే ఆయూహనమేవ భయన్తి వేదితబ్బం.

పటిసన్ధివిఞ్ఞాణఞ్చ యస్మిం యస్మిం ఠానే అభినిపతతి, తస్మిం తస్మిం ఠానే పటిసన్ధినామరూపం గహేత్వావ నిబ్బత్తతి, తస్మిఞ్చ నిబ్బత్తే సబ్బభయాని నిబ్బత్తానియేవ హోన్తి, తమ్మూలకత్తాతి, ఇమినా కారణేన విఞ్ఞాణాహారే అభినిపాతోయేవ భయన్తి వేదితబ్బో.

ఏవం సభయేసు పన ఇమేసు ఆహారేసు సమ్మాసమ్బుద్ధో కబళీకారాహారే నికన్తిపరియాదానత్థం "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, ద్వే జాయమ్పతికా"తిఆదినా (సం॰ ని॰ ౨.౬౩) నయేన **పుత్తమంసూపమం** దేసేసి. ఫస్సాహారే నికన్తిపరియాదానత్థం "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, గావీ నిచ్చమ్మా"తిఆదినా నయేన **నిచ్చమ్మగావూపమం** దేసేసి. మనోసఞ్చేతనాహారే నికన్తిపరియాదానత్థం "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, అఙ్గారకాసూ"తిఆదినా నయేన **అఙ్గారకాసూపమం** దేసేసి. విఞ్ఞాణాహారే నికన్తిపరియాదానత్థం "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, చోరం ఆగుచారి"న్తిఆదినా నయేన **సత్తిసతాహతూపమం** దేసేసి.

తత్రాయం భూతమత్థం కత్వా సఙ్ఖేపతో అత్థయోజనా, ద్వే కిర జాయమ్పతికా పుత్తం గహేత్వా పరిత్తేన పాథేయ్యేన యోజనసతికం కన్తారమగ్గం పటిపజ్జింసు. తేసం పఞ్ఞాస యోజనాని గన్త్వా పాథేయ్యం నిట్ఠాసి. తే ఖుప్పిపాసాతురా విరళచ్ఛాయాయం నిసీదింసు. తతో పురిసో భరియం ఆహ "భద్దే ఇతో సమన్తా పఞ్ఞాస యోజనాని గామో వా నిగమో వా నత్థి, తస్మా యం తం పురిసేన కాతబ్బం బహుమ్పి కసిగోరక్ఖాదికమ్మం, న దాని సక్కా తం మయా కాతుం, ఏహి మం మారేత్వా ఉపడ్ఢమంసం ఖాదిత్వా ఉపడ్ఢం పాథేయ్యం కత్వా పుత్తేన సద్ధిం కన్తారం నిత్థరాహీ"తి. సాపి ఆహ "సామి మయా దాని యం తం ఇత్థియా కాతబ్బం బహుమ్పి సుత్తకన్తనాదికమ్మం, తం కాతుం న సక్కా, ఏహి మం మారేత్వా ఉపడ్ఢమంసం ఖాదిత్వా ఉపడ్ఢం పాథేయ్యం కత్వా పుత్తేన సద్ధిం కన్తారం నిత్థరాహీ"తి. తతో సో తం ఆహ "భద్దే మాతుగామమరణేన ద్విన్నం మరణం పఞ్ఞాయతి. న హి మన్దో కుమారో మాతరం వినా జీవితుం సక్కోతి. యది పన మయం జీవామ, పున దారకం లభేయ్యామ, హన్ద దాని పుత్తకం మారేత్వా మంసం గహేత్వా కన్తారం నిత్థరామా"తి.

తతో మాతా పుత్తమాహ "తాత పితు సన్తికం గచ్ఛాహీ"తి. సో అగమాసి. అథస్స పితా "మయా పుత్తకం పోసేస్సామీతి కసిగోరక్ఖాదీహి అనప్పకం దుక్ఖమనుభూతం, న సక్కోమి పుత్తం మారేతుం, త్వంయేవ తవ పుత్తకం మారేహీ"తి వత్వా

“తాత మాతుసన్తికమేవ గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. సో అగమాసి. అథస్స మాతాపి “మయా పుత్తం పత్థేన్తియా గోవతకుక్కురవతదేవతాయాచనాదీహిపి తావ అనప్పకం దుక్ఖం అనుభూతం, కో పన వాదో కుచ్ఛినా పరిహరన్తియా? న సక్కాహం పుత్తం మారేతు”న్తి వత్వా “తాత పితుసన్తికంయేవ గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. ఏవం సో ద్విన్నం అన్తరా గచ్ఛన్తోయేవ మతో. తే తం దిస్వా పరిదేవిత్వా పుబ్బే వుత్తనయేనేవ మంసాని గహేత్వా ఖాదన్తా పక్కమింసు. తేసం సో పుత్తమంసాహారో నవహి కారణేహి పటికులత్తా నేవ దవాయ హోతి, న మదాయ న మణ్డనాయ న విభూసనాయ, కేవలం కన్తారనిత్థరణత్థాయేవ హోతి.

కతమేహి నవహి కారణేహి పటికూలోతి చే? సజాతిమంసతాయ ఞాతిమంసతాయ పుత్తమంసతాయ పియపుత్తమంసతాయ తరుణమంసతాయ ఆమకమంసతాయ అగోరసమంసతాయ అలోణతాయ అధూపితతాయాతి. తస్మా యో భిక్ఖు కబళీకారాహారం ఏవం పుత్తమంససదిసం పస్సతి , సో తత్థ నికన్తిం పరియాదియతి. అయం తావ **పుత్తమంసూపమాయం** అత్థయోజనా.

నిచ్చమ్మగావూపమాయం పన యథా సా గావీ గీవతో యావ ఖురా, తావ చమ్మం ఉద్దాలేత్వా ముత్తా యం యదేవ నిస్సాయ తిట్ఠతి, తత్థ పాణకేహి ఖజ్జమానా దుక్ఖస్సేవాధికరణం హోతి, ఏవం ఫస్సోపి యం యదేవ వత్థుం ఆరమ్మణం వా నిస్సాయ తిట్ఠతి, తంతంవత్థారమ్మణసమ్భవస్స వేదయితదుక్ఖస్స అధికరణమేవ హోతి. తస్మా యో భిక్ఖు ఫస్సాహారం ఏవం నిచ్చమ్మగావిసదిసం పస్సతి , సో తత్థ నికన్తిం పరియాదియతి, అయం **నిచ్చమ్మగావూపమాయం** అత్థయోజనా.

అఙ్గారకాసూపమాయం పన యథా సా అఙ్గారకాసు, ఏవం మహాపరిళాహట్ఠేన తయో భవా. యథా నానాబాహాసు గహేత్వా తత్థ ఉపకడ్ఢకా ద్వే పురిసా, ఏవం భవేసు ఉపకడ్ఢనట్ఠేన మనోసఞ్చేతనా. తస్మా యో భిక్ఖు మనోసఞ్చేతనాహారం ఏవం అఙ్గారకాసూపకడ్ఢకపురిససదిసం పస్సతి, సో తత్థ నికన్తిం పరియాదియతి, అయం **అఙ్గారకాసూపమాయం** అత్థయోజనా.

సత్తిసతాహతూపమాయం పన యేన సో పురిసో పుబ్బణ్హసమయే సత్తిసతేన హఞ్ఞతి, తమస్స సరీరే వణముఖసతం కత్వా అన్తరా అట్ఠత్వా వినివిజ్ఝిత్వా అపరభాగేయేవ పతతి, ఏవం ఇతరాని ద్వే సత్తిసతాని, ఏవమస్స పతితోకాసే అపతిత్వా అపతిత్వా గతాహి సత్తీహి సబ్బసరీరం ఛిద్దావఛిద్దమేవ హోతి, తస్స ఏకవణముఖేపి ఉప్పన్నస్స దుక్ఖస్స పమాణం నత్థి, కో పన వాదో తీసు వణముఖసతేసు? తత్థ సత్తినిపాతకాలో వియ పటిసన్ధివిఞ్ఞాణనిబ్బత్తకాలో. వణముఖజననం వియ ఖన్ధజననం. వణముఖేసు దుక్ఖవేదనుప్పాదో వియ జాతేసు ఖన్ధేసు వట్టమూలకనానావిధదుక్ఖుప్పాదో. అపరో నయో, ఆగుచారీ పురిసో వియ పటిసన్ధివిఞ్ఞాణం. తస్స సత్తిఘాతేహి ఉప్పన్నవణముఖాని వియ విఞ్ఞాణపచ్చయా నామరూపం. వణముఖపచ్చయా తస్స పురిసస్స కక్ఖళదుక్ఖుప్పాదో వియ నామరూపపచ్చయా విఞ్ఞాణస్స ద్వత్తింసకమ్మకారణఅట్ఠనవుతిరోగాదివసేన నానప్పకారకదుక్ఖుప్పాదో దట్ఠబ్బో. తస్మా యో భిక్ఖు విఞ్ఞాణాహారం ఏవం సత్తిసతాహతసదిసం పస్సతి. సో తత్థ నికన్తిం పరియాదియతి, అయం **సత్తిసతాహతూపమాయం** అత్థయోజనా.

సో ఏవం ఇమేసు ఆహారేసు నికన్తిం పరియాదియన్తో చత్తారోపి ఆహారే పరిజానాతి, యేసు పరిఞ్ఞాతేసు సబ్బమ్పి పరిఞ్ఞాతం వత్థు పరిఞ్ఞాతమేవ హోతి. వుత్తఞ్హేతం భగవతా –

“కబళీకారే, భిక్ఖవే, ఆహారే పరిఞ్ఞాతే పఞ్చకామగుణికో రాగో పరిఞ్ఞాతో హోతి. పఞ్చకామగుణికే రాగే పరిఞ్ఞాతే నత్థి తం సంయోజనం, యేన సంయోజనేన సంయుత్తో అరియసావకో పున ఇమం లోకం ఆగచ్ఛేయ్య. ఫస్సే, భిక్ఖవే, ఆహారే పరిఞ్ఞాతే తిస్సో వేదనా పరిఞ్ఞాతా హోన్తి. తీసు వేదనాసు పరిఞ్ఞాతాసు అరియసావకస్స నత్థి కిఞ్చి ఉత్తరికరణీయన్తి వదామి. మనోసఞ్చేతనాయ, భిక్ఖవే, ఆహారే పరిఞ్ఞాతే తిస్సో తణ్హా పరిఞ్ఞాతా హోన్తి. తీసు తణ్హాసు పరిఞ్ఞాతాసు అరియసావకస్స నత్థి కిఞ్చి ఉత్తరికరణీయన్తి వదామి. విఞ్ఞాణే, భిక్ఖవే, ఆహారే పరిఞ్ఞాతే నామరూపం పరిఞ్ఞాతం హోతి. నామరూపే పరిఞ్ఞాతే అరియసావకస్స నత్థి కిఞ్చి ఉత్తరికరణీయన్తి వదామీ”తి (సం॰ ని॰ ౨.౬౩).

తణ్హాసముదయా ఆహారసముదయోతి పురిమతణ్హాసముదయా పటిసన్ధికానం ఆహారానం సముదయో నిబ్బత్తో హోతీతి అత్థో. కథం? పటిసన్ధిక్ఖణే హి తిసన్తతివసేన ఉప్పన్నసమతింసరూపబ్భన్తరే జాతా ఓజా అత్థి. అయం తణ్హాపచ్చయా నిబ్బత్తో ఉపాదిన్నకకబళీకారాహారో. పటిసన్ధిచిత్తసమ్పయుత్తా పన ఫస్సచేతనా సయఞ్చ చిత్తం విఞ్ఞాణన్తి ఇమే తణ్హాపచ్చయా నిబ్బత్తా ఉపాదిన్నకఫస్సమనోసఞ్చేతనా విఞ్ఞాణాహారాతి. ఏవం తావ పురిమతణ్హాసముదయా పటిసన్ధికానం ఆహారానం సముదయో వేదితబ్బో. యస్మా పనిధ ఉపాదిన్నకాపి అనుపాదిన్నకాపి ఆహారా మిస్సేత్వా కథితా, తస్మా అనుపాదిన్నకానమ్పి ఏవం తణ్హాసముదయా ఆహారసముదయో వేదితబ్బో . అట్ఠలోభసహగతచిత్తసముట్ఠితేసు హి రూపేసు ఓజా అత్థి, అయం సహజాతతణ్హాపచ్చయా నిబ్బత్తో అనుపాదిన్నకకబళీకారాహారో. లోభసహగతచిత్తసమ్పయుత్తా పన ఫస్సచేతనా సయఞ్చ చిత్తం విఞ్ఞాణన్తి ఇమే తణ్హాపచ్చయా నిబ్బత్తా అనుపాదిన్నకఫస్సమనోసఞ్చేతనా విఞ్ఞాణాహారాతి.

తణ్హానిరోధా ఆహారనిరోధోతి ఇమిస్సా ఉపాదిన్నకానఞ్చ అనుపాదిన్నకానఞ్చ ఆహారానం పచ్చయభూతాయ తణ్హాయ నిరోధేన ఆహారనిరోధో పఞ్ఞాయతి. సేసం వుత్తనయమేవ. అయం పన విసేసో, ఇధ చత్తారిపి సచ్చాని సరూపేనేవ వుత్తాని. యథా చ ఇధ, ఏవం ఇతో ఉత్తరిమ్పి సబ్బవారేసూతి. తస్మా సబ్బత్థ అసమ్ముయ్హన్తేన సచ్చాని ఉద్ధరితబ్బాని. సబ్బవారేసు చ “ఏత్తావతాపి ఖో ఆవుసో”తి ఇదం దేసనానియ్యాతనం తత్థ తత్థ దేసితధమ్మవసేన యోజేతబ్బం. తస్స ఇధ తావ అయం యోజనా **ఏత్తావతాపీ**తి ఇమాయ ఆహారదేసనాయ వుత్తమనసికారప్పటివేధవసేనాపీతి వుత్తం హోతి. ఏస నయో సబ్బత్థాపి.

ఆహారవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సచ్చవారవణ్ణనా

౯౧. ఇదాని “సాధావుసో”తి పురిమనయేనేవ థేరస్స భాసితం అభినన్దిత్వా అనుమోదిత్వా తే భిక్ఖూ ఉత్తరిమ్పి పఞ్హం పుచ్ఛింసు. థేరో చ నేసం అఞ్ఞేనపి పరియాయేన బ్యాకాసి. ఏస నయో ఇతో పరేసుపి సబ్బవారేసు. తస్మా ఇతో పరం ఏవరూపాని వచనాని అనామసిత్వా యేన యేన పరియాయేన బ్యాకరోతి, తస్స తస్సేవ అత్థం వణ్ణయిస్సామ. ఇమస్స పన వారస్స సఙ్ఖేపదేసనాయం **దుక్ఖఞ్చ పజానాతీ**తి ఏత్థ **దుక్ఖ**న్తి దుక్ఖసచ్చం. విత్థారదేసనాయం పన యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం **విసుద్ధిమగ్గే** సచ్చనిద్దేసే వుత్తమేవాతి.

సచ్చవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

జరామరణవారవణ్ణనా

౬౨. ఇతో పరం పటిచ్చసముప్పాదవసేన దేసనా హోతి. తత్థ జరామరణవారే తావ **తేసం తేసన్తి** అయం సఙ్ఖేపతో అనేకేసం సత్తానం సాధారణనిద్దేసోతి ఞాతబ్బో. యా దేవదత్తస్స జరా, యా సోమదత్తస్స జరాతి ఏవఞ్హి దివసమ్పి కథేన్తస్స నేవ సత్తా పరియాదానం గచ్ఛన్తి. ఇమేహి పన ద్వీహి పదేహి న కోచి సత్తో అపరియాదిన్నో హోతి. తస్మా వుత్తం "అయం సఙ్ఖేపతో అనేకేసం సత్తానం సాధారణనిద్దేసో"తి.

తమ్హి తమ్హీతి అయం గతిజాతివసేన అనేకేసం నికాయానం సాధారణనిద్దేసో. **సత్తనికాయే**తి సాధారణనిద్దేసేన నిద్దిట్ఠస్స సరూపనిదస్సనం. **జరా జీరణతా**తిఆదీసు పన **జరా**తి సభావనిద్దేసో. **జీరణతా**తి ఆకారనిద్దేసో. **ఖణ్డిచ్చ**న్తిఆదయో కాలాతిక్కమే కిచ్చనిద్దేసా. పచ్ఛిమా ద్వే పకతినిద్దేసా. అయఞ్హి **జరా**తి ఇమినా పదేన సభావతో దీపితా, తేనస్సాయం సభావనిద్దేసో. **జీరణతా**తి ఇమినా ఆకారతో. తేనస్సాయం ఆకారనిద్దేసో. **ఖణ్డిచ్చ**న్తి ఇమినా కాలాతిక్కమే దన్తనఖానం ఖణ్డితభావకరణకిచ్చతో. **పాలిచ్చ**న్తి ఇమినా కేసలోమానం పలితభావకరణకిచ్చతో. **వలిత్తచతా**తి ఇమినా మంసం మిలాపేత్వా తచే వలిత్తభావకరణకిచ్చతో దీపితా. తేనస్సా ఇమే **ఖణ్డిచ్చ**న్తిఆదయో తయో కాలాతిక్కమే కిచ్చనిద్దేసా. తేహి ఇమేసం వికారానం దస్సనవసేన పాకటీభూతా పాకటజరా దస్సితా. యథేవ హి ఉదకస్స వా అగ్గినో వా వాతస్స వా తిణరుక్ఖాదీనం సమ్భగ్గపలిభగ్గతాయ వా ఝామతాయ వా గతమగ్గో పాకటో హోతి, న చ సో గతమగ్గో తానేవ ఉదకాదీని, ఏవమేవ జరాయ దన్తాదీసు ఖణ్డిచ్చాదివసేన గతమగ్గో పాకటో, చక్ఖుం ఉమ్మీలేత్వాపి గయ్హతి. న చ ఖణ్డిచ్చాదీనేవ జరా, న హి జరా చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా హోతి.

ఆయునో సంహాని ఇన్ద్రియానం పరిపాకోతి ఇమేహి పన పదేహి కాలాతిక్కమేయేవ అభిబ్యత్తతాయ ఆయుక్ఖయచక్ఖాదిఇన్ద్రియపరిపాకసఙ్ఖాతాయ పకతియా దీపితా. తేనస్సిమే పచ్ఛిమా ద్వే పకతినిద్దేసాతి వేదితబ్బా.

తత్థ యస్మా జరం పత్తస్స ఆయు హాయతి, తస్మా జరా "ఆయునో సంహానీ"తి ఫలూపచారేన వుత్తా . యస్మా చ దహరకాలే సుప్పసన్నాని సుఖుమమ్పి అత్తనో విసయం సుఖేనేవ గణ్హనసమత్థాని చక్ఖాదీని ఇన్ద్రియాని జరం పత్తస్స పరిపక్కాని ఆలులితాని అవిసదాని ఓళారికమ్పి అత్తనో విసయం గహేతుం అసమత్థాని హోన్తి, తస్మా "ఇన్ద్రియానం పరిపాకో"తిపి ఫలూపచారేనేవ వుత్తా. సా పనాయం ఏవం నిద్దిట్ఠా సబ్బాపి జరా పాకటా పటిచ్ఛన్నాతి దువిధా హోతి.

తత్థ దన్తాదీసు ఖణ్డభావాదిదస్సనతో రూపధమ్మేసు జరా **పాకటజరా** నామ. అరూపధమ్మేసు పన తాదిసస్స వికారస్స అదస్సనతో **పటిచ్ఛన్నజరా** నామ. తత్థ య్వాయం ఖణ్డాదిభావో దిస్సతి, సో తాదిసానం దన్తాదీనం సువిఞ్ఞేయ్యత్తా వణ్ణోయేవ, తం చక్ఖునా దిస్వా మనోద్వారేన చిన్తేత్వా "ఇమే దన్తా జరాయ పహటా"తి జరం జానాతి ఉదకట్ఠానే బద్ధాని గోసీసాదీని ఓలోకేత్వా హేట్ఠా ఉదకస్స అత్థిభావం జాననం వియ. పున అవీచి సవీచీతి ఏవమ్పి దువిధా హోతి. తత్థ మణికనకరజతపవాళసూరియాదీనం మన్దదసకాదీసు పాణీనం వియ పుప్ఫఫలపల్లవాదీసు చ అపాణీనం వియ అన్తరన్తరా వణ్ణవిసేసాదీనం దువిఞ్ఞేయ్యత్తా జరా **అవీచిజరా** నామ, నిరన్తరజరాతి అత్థో. తతో అఞ్ఞేసు పన యథావుత్తేసు అన్తరన్తరా వణ్ణవిసేసాదీనం సువిఞ్ఞేయ్యత్తా జరా **సవీచిజరా** నామాతి వేదితబ్బా.

ఇతో పరం, **తేసం తేస**న్తిఆది వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. **చుతి చవనతా**తిఆదీసు పన **చుతీ**తి చవనకవసేన వుచ్చతి, ఏకచతుపఞ్చక్ఖన్ధానం సామఞ్ఞవచనమేతం. **చవనతా**తి భావవచనేన లక్ఖణనిదస్సనం. **భేదో**తి చుతిక్ఖన్ధానం

భఙ్గప్పత్తిపరిదీపనం. **అన్తరధానన్తి** ఘటస్సేవ భిన్నస్స భిన్నానం చుతిక్ఖన్ధానం యేన కేనచి పరియాయేన ఠానాభావపరిదీపనం. **మచ్చు మరణన్తి** మచ్చుసఙ్ఖాతం మరణం. తేన **సముచ్ఛేదమరణాదీని** నిసేధేతి. **కాలో** నామ అన్తకో, తస్స కిరియాతి **కాలకిరియా**. ఏతేన లోకసమ్ముతియా మరణం దీపేతి.

ఇదాని పరమత్థేన దీపేతుం, **ఖన్ధానం భేదో**తిఆదిమాహ. పరమత్థేన హి ఖన్ధాయేవ భిజ్జన్తి, న సత్తో నామ కోచి మరతి. ఖన్ధేసు పన భిజ్జమానేసు సత్తో మరతి, భిన్నేసు మతోతి వోహారో హోతి.

ఏత్థ చ చతువోకారవసేన ఖన్ధానం భేదో, ఏకవోకారవసేన కళేవరస్స నిక్ఖేపో. చతువోకారవసేన వా ఖన్ధానం భేదో, సేసద్వయవసేన కళేవరస్స నిక్ఖేపో వేదితబ్బో. కస్మా? భవద్వయేపి రూపకాయసఙ్ఖాతస్స కళేవరస్స సమ్భవతో. అథ వా యస్మా చ చాతుమహారాజికాదీసు ఖన్ధా భిజ్జన్తేవ, న కిఞ్చి నిక్ఖిపన్తి, తస్మా తేసం వసేన ఖన్ధానం భేదో, మనుస్సాదీసు కళేవరస్స నిక్ఖేపో. ఏత్థ చ కళేవరస్స నిక్ఖేపకారణతో మరణం కళేవరస్స నిక్ఖేపోతి వుత్తన్తి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

ఇతి అయఞ్చ జరా ఇదఞ్చ మరణం. ఇదం వుచ్చతావుసోతి ఇదం ఉభయమ్పి ఏకతో కత్వా జరామరణన్తి కథీయతి. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

జరామరణవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

జాతివారవణ్ణనా

౯౩. జాతివారే **జాతి సఞ్జాతీ**తిఆదీసు జాయనట్ఠేన **జాతి,** సా అపరిపుణ్ణాయతనవసేన యుత్తా. సఞ్జాయనట్ఠేన **సఞ్జాతి,** సా పరిపుణ్ణాయతనవసేన యుత్తా. ఓక్కమనట్ఠేన **ఓక్కన్తి,** సా అణ్డజజలాబుజవసేన యుత్తా. తే హి అణ్డకోసఞ్చ వత్థికోసఞ్చ ఓక్కమన్తా పవిసన్తా వియ పటిసన్ధిం గణ్హన్తి. అభినిబ్బత్తనట్ఠేన **అభినిబ్బత్తి,** సా సంసేదజఓపపాతికవసేన యుత్తా, తే హి పాకటాయేవ హుత్వా నిబ్బత్తన్తి. అయం తావ వోహారదేసనా.

ఇదాని పరమత్థదేసనా హోతి. ఖన్ధాయేవ హి పరమత్థతో పాతుభవన్తి, న సత్తో. తత్థ చ **ఖన్ధానన్తి** ఏకవోకారభవే ఏకస్స చతువోకారభవే చతున్నం పఞ్చవోకారభవే పఞ్చన్నమ్పి గహణం వేదితబ్బం. **పాతుభావో**తి ఉప్పత్తి. **ఆయతనానన్తి** ఏత్థ తత్ర తత్ర ఉప్పజ్జమానాయతనవసేనేవ సఙ్గహో వేదితబ్బో. **పటిలాభో**తి సన్తతియం పాతుభావోయేవ. పాతుభవన్తానేవ హి తాని పటిలద్ధాని నామ హోన్తి. **అయం వుచ్చతావుసో జాతీ**తి ఇమినా పదేన వోహారతో పరమత్థతో చ దేసితాయ జాతియా నిగమనం కరోతీతి. **భవసముదయా**తి ఏత్థ పన జాతియా పచ్చయభూతో కమ్మభవో వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

జాతివారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

భవవారవణ్ణనా

౯౪. భవవారే **కామభవో**తి కమ్మభవో చ ఉపపత్తిభవో చ. తత్థ **కమ్మభవో** నామ కామభవూపగం కమ్మమేవ. తఞ్హి ఉపపత్తిభవస్స కారణత్తా "సుఖో బుద్ధానముప్పాదో (ధ. ప. ౧౯౪) దుక్ఖో పాపస్స ఉచ్చయో"తిఆదీని (ధ. ప. ౧౧౭) వియ ఫలవోహారేన భవోతి వుత్తం. **ఉపపత్తిభవో** నామ తేన కమ్మేన నిబ్బత్తం ఉపాదిన్నఖన్ధపఞ్చకం. తఞ్హి తత్థ భవతీతి కత్వా

భవోతి వుత్తం. ఏవం సబ్బథాపి ఇదం కమ్మఞ్చ ఉపపత్తి చ ఉభయమ్పేతమిధ “కామభవో”తి వుత్తం. ఏస నయో **రూపారూపభవేసు. ఉపాదానసముదయా**తి ఏత్థ పన ఉపాదానం కుసలకమ్మభవస్స ఉపనిస్సయవసేనేవ పచ్చయో హోతి. అకుసలకమ్మభవస్స ఉపనిస్సయవసేనపి సహజాతాదివసేనపి. ఉపపత్తిభవస్స పన సబ్బస్సాపి ఉపనిస్సయవసేనేవ. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

భవవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉపాదానవారవణ్ణనా

౬౨. ఉపాదానవారే **కాముపాదాన**న్తిఆదీసు వత్థుకామం ఉపాదియతి ఏతేన, సయం వా తం ఉపాదియతీతి **కాముపాదానం**. కామో చ సో ఉపాదానఞ్చాతి వా కాముపాదానం. **ఉపాదాన**న్తి దళ్హగ్గహణం వుచ్చతి. దళ్హత్థో హి ఏత్థ ఉపసద్దో, “ఉపాయాస ఉపకట్ఠా”తిఆదీసు వియ పఞ్చకామగుణికరాగస్సేతం అధివచనం. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పనేతం “తత్థ కతమం కాముపాదానం, యో కామేసు కామచ్ఛన్దో”తి (ధ॰ స॰ ౧౨౨౦; విభ॰ ౯౩౮) వుత్తనయేన వేదితబ్బం.

తథా దిట్ఠి చ సా ఉపాదానఞ్చాతి **దిట్ఠుపాదానం**. అథ వా దిట్ఠిం ఉపాదియతి, ఉపాదియన్తి వా ఏతేన దిట్ఠిన్తి దిట్ఠుపాదానం. ఉపాదియతి హి పురిమదిట్ఠిం ఉత్తరదిట్ఠి. ఉపాదియన్తి చ తాయ దిట్ఠిం. యథాహ “సస్సతో అత్తా చ లోకో చ, ఇదమేవ సచ్చం మోఘమఞ్ఞ”న్తిఆది (మ॰ ని॰ ౩.౨౭), సీలబ్బతుపాదానఅత్తవాదుపాదానవజ్జస్స సబ్బదిట్ఠిగతస్సేతం అధివచనం. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పనేతం “తత్థ కతమం దిట్ఠుపాదానం నత్థి దిన్న”న్తి (ధ॰ స॰ ౧౨౨౦; విభ॰ ౯౩౮) వుత్తనయేన వేదితబ్బం.

తథా సీలబ్బతం ఉపాదియన్తి ఏతేన, సయం వా తం ఉపాదియతి, సీలబ్బతఞ్చ తం ఉపాదానఞ్చాతి వా **సీలబ్బతుపాదానం**. గోసీలగోవతాదీని హి ఏవం సుద్ధీతి అభినివేసతో సయమేవ ఉపాదానాని అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పనేతం “తత్థ కతమం సీలబ్బతుపాదానం, ఇతో బహిద్ధా సమణబ్రాహ్మణానం సీలేన సుద్ధీ”తి వుత్తనయేన వేదితబ్బం.

ఇదాని వదన్తి ఏతేనాతి **వాదో**. ఉపాదియన్తి ఏతేనాతి **ఉపాదానం**. కిం వదన్తి, ఉపాదియన్తి వా? అత్తానం. అత్తనో వాదుపాదానం **అత్తవాదుపాదానం**. అత్తవాదమత్తమేవ వా అత్తాతి ఉపాదియతి ఏతేనాతి అత్తవాదుపాదానం, వీసతివత్థుకాయ సక్కాయదిట్ఠియా ఏతం అధివచనం. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పనేతం “తత్థ కతమం అత్తవాదుపాదానం, ఇధ అస్సుతవా పుథుజ్జనో అరియానం అదస్సావీ”తి (ధ॰ స॰ ౧౨౨౩) వుత్తనయేన వేదితబ్బం.

తణ్హాసముదయాతి ఏత్థ తణ్హా కాముపాదానస్స ఉపనిస్సయవసేన అనన్తరసమనన్తరనత్థివిగతాసేవనవసేన వా పచ్చయో. అవసేసానం పన సహజాతాదివసేనాపి. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

ఉపాదానవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తణ్హావారవణ్ణనా

౯౬. తణ్హావారే **రూపతణ్హా…పే… ధమ్మతణ్హాతి** ఏవం చక్ఖుద్వారాదీసు జవనవీథియం పవత్తాయ తణ్హాయ “సేట్ఠిపుత్తో బ్రాహ్మణపుత్తో”తి ఏవమాదీసు పితితో నామం వియ పితిసదిసారమ్మణతో నామం. ఏత్థ చ రూపారమ్మణా తణ్హా, రూపే తణ్హాతి **రూపతణ్హా**. సా కామరాగభావేన రూపం అస్సాదేన్తీ పవత్తమానా **కామతణ్హా**. సస్సతదిట్ఠిసహగతరాగభావేన రూపం నిచ్చం ధువం సస్సతన్తి ఏవం అస్సాదేన్తీ పవత్తమానా **భవతణ్హా**. ఉచ్ఛేదదిట్ఠిసహగతరాగభావేన రూపం ఉచ్ఛిజ్జతి వినస్సతి పేచ్చ న భవిస్సతీతి ఏవం అస్సాదేన్తీ పవత్తమానా **విభవతణ్హాతి** ఏవం తివిధా హోతి. యథా చ రూపతణ్హా, తథా సద్దతణ్హాదయోపీతి ఏతాని అట్ఠారస తణ్హావిచరితాని హోన్తి. తాని అజ్ఝత్తరూపాదీసు అట్ఠారస, బహిద్ధారూపాదీసు అట్ఠారసాతి ఛత్తింస. ఇతి అతీతాని ఛత్తింస, అనాగతాని ఛత్తింస, పచ్చుప్పన్నాని ఛత్తింసాతి అట్ఠసతం. “అజ్ఝత్తికస్సుపాదాయ ‘అస్మీ’తి హోతి , ‘ఇత్థస్మీ’తి హోతీ”తి (విభ. ౯౭౩-౯౭౪) వా ఏవమాదీనా అజ్ఝత్తికరూపాదినిస్సితాని అట్ఠారస, “బాహిరస్సుపాదాయ ‘ఇమినా అస్మీ’తి హోతి, ‘ఇమినా ఇత్థస్మీ’తి హోతీ”తి వా (విభ. ౯౭౫) ఏవమాదినా బాహిరరూపాదినిస్సితాని అట్ఠారసాతి ఛత్తింస. ఇతి అతీతాని ఛత్తింస, అనాగతాని ఛత్తింస, పచ్చుప్పన్నాని ఛత్తింసాతి ఏవమ్పి **అట్ఠసతతణ్హావిచరితాని** హోన్తి. పున సఙ్గహే కరీయమానే రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు ఛళేవ తణ్హాకాయా తిస్సోయేవ కామతణ్హాదయో హోన్తీతి ఏవం –

> నిద్దేసత్థేన నిద్దేస-విత్థారా విత్థారస్స చ;
> పున సఙ్గహతో తణ్హా, విఞ్ఞాతబ్బా విభావినాతి.

వేదనాసముదయాతి ఏత్థ పన **వేదనాతి** విపాకవేదనా అధిప్పేతా. సా కథం ఛసు ద్వారేసు తణ్హాయ పచ్చయో హోతీతి చే? అస్సాదనీయతో. సుఖాయ హి వేదనాయ అస్సాదనేన సత్తా వేదనం మమాయన్తా వేదనాయ తణ్హం ఉప్పాదేత్వా వేదనారాగరత్తా హుత్వా చక్ఖుద్వారే ఇట్ఠమేవ రూపం పత్థేన్తి, లద్ధా చ నం అస్సాదేన్తి, ఆరమ్మణదాయకానఞ్చ చిత్తకారాదీనం సక్కారం కరోన్తి. తథా సోతద్వారాదీసు ఇట్ఠే చ సద్దాదయో పత్థేన్తి, లద్ధా చ నే అస్సాదేన్తి, ఆరమ్మణదాయకానఞ్చ వీణావాదక-గన్ధికసూద-తన్తవాయ-నానావిధసిప్పసన్దస్సకాదీనం సక్కారం కరోన్తి. యథా కిం? యథా పుత్తసినేహేన పుత్తం మమాయన్తా ధాతియా సక్కారం కరోన్తి, సప్పాయసప్పిఖీరాదీనియేవ నం పాయేన్తి చేవ భోజేన్తి చ. సేసం వుత్తనయమేవ.

తణ్హావారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

వేదనావారవణ్ణనా

౯౭. వేదనావారే **వేదనాకాయాతి** వేదనాసమూహా. **చక్ఖుసమ్ఫస్సజా వేదనా…పే… మనోసమ్ఫస్సజా వేదనాతి** ఏతం “చక్ఖుసమ్ఫస్సజా వేదనా అత్థి కుసలా, అత్థి అకుసలా, అత్థి అబ్యాకతా”తి (విభ. ౩౪) ఏవం విభఙ్గే ఆగతత్తా చక్ఖుద్వారాదీసు పవత్తానం కుసలాకుసలాబ్యాకతవేదనానం “సారిపుత్తో, మన్తాణిపుత్తో”తి ఏవమాదీసు మాతితో నామం వియ మాతిసదిసవత్థుతో నామం. వచనత్థో పనేత్థ చక్ఖుసమ్ఫస్సహేతు జాతా వేదనా **చక్ఖుసమ్ఫస్సజా వేదనాతి**. ఏస నయో సబ్బత్థ. అయం తావేత్థ సబ్బసఙ్గాహికకథా . విపాకవసేన పన చక్ఖుద్వారే ద్వే చక్ఖువిఞ్ఞాణాని, ద్వే మనోధాతుయో, తిస్సో మనోవిఞ్ఞాణధాతుయోతి ఏతాహి సమ్పయుత్తవసేన వేదనా వేదితబ్బా. ఏస నయో సోతద్వారాదీసు. మనోద్వారే మనోవిఞ్ఞాణధాతుసమ్పయుత్తావ.

ఫస్ససముదయాతి ఏత్థ పన పఞ్చద్వారే పఞ్చవత్థుకవేదనానం సహజాతచక్ఖుసమ్ఫస్సాదిసముదయా సముదయో హోతి. అవసేసానం చక్ఖుసమ్ఫస్సాదయో ఉపనిస్సయాదివసేన పచ్చయా. మనోద్వారే తదారమ్మణవేదనానం అద్వారికానఞ్చ పటిసన్ధిభవఙ్గచుతివేదనానం సహజాతమనోసమ్ఫస్ససముదయా సముదయో హోతీతి వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయమేవ.

వేదనావారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఫస్సవారవణ్ణనా

౯౮. ఫస్సవారే **చక్ఖుసమ్ఫస్సోతి** చక్ఖుమ్హి సమ్ఫస్సో. ఏస నయో సబ్బత్థ. **చక్ఖుసమ్ఫస్సో...పే.... కాయసమ్ఫస్సోతి** ఏత్తావతా చ కుసలాకుసలవిపాకా పఞ్చవత్థుకా దస సమ్ఫస్సా వుత్తా హోన్తి. **మనోసమ్ఫస్సోతి** ఇమినా సేసా బావీసతి లోకియవిపాకమనసమ్పయుత్తఫస్సా. **సళాయతనసముదయాతి** ఛన్నం చక్ఖాదీనం ఆయతనానం సముదయేన ఇమస్స ఛబ్బిధస్సాపి సమ్ఫస్సస్స సముదయో హోతీతి వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

ఫస్సవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సళాయతనవారవణ్ణనా

౯౯. సళాయతనవారే **చక్ఖాయతనన్తి**ఆదీసు యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం **విసుద్ధిమగ్గే** ఖన్ధనిద్దేసే చేవ ఆయతననిద్దేసే చ వుత్తనయమేవ. **నామరూపసముదయాతి** ఏత్థ పన యం నామం యఞ్చ రూపం, యఞ్చ నామరూపం యస్స ఆయతనస్స పచ్చయో హోతి, తస్స వసేన **విసుద్ధిమగ్గే** పటిచ్చసముప్పాదనిద్దేసే వుత్తనయేన నామరూపసముదయా సళాయతనసముదయో వేదితబ్బో. సేసం వుత్తప్పకారమేవాతి.

సళాయతనవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నామరూపవారవణ్ణనా

౧౦౦. నామరూపవారే నమనలక్ఖణం **నామం.** రుప్పనలక్ఖణం **రూపం.** విత్థారవారే పనస్స **వేదనాతి** వేదనాక్ఖన్ధో. **సఞ్ఞాతి** సఞ్ఞాక్ఖన్ధో. **చేతనా ఫస్సో మనసికారోతి** సఙ్ఖారక్ఖన్ధో వేదితబ్బో. కామఞ్చ అఞ్ఞేపి సఙ్ఖారక్ఖన్ధసఙ్గహితా ధమ్మా సన్తి, ఇమే పన తయో సబ్బదుబ్బలేసుపి చిత్తేసు సన్తి. తస్మా ఏతేసంయేవ వసేనేత్థ సఙ్ఖారక్ఖన్ధోపి దస్సితో. **చత్తారి చ మహాభూతానీతి** ఏత్థ **చత్తారీతి** గణనపరిచ్ఛేదో. **మహాభూతానీతి** పథవీఆపతేజవాయానమేతం అధివచనం. యేన పన కారణేన తాని మహాభూతానీతి వుచ్చన్తి, యో చేత్థ అఞ్ఞో వినిచ్ఛయనయో, సో సబ్బో **విసుద్ధిమగ్గే** రూపక్ఖన్ధనిద్దేసే వుత్తో.

చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయాతి ఏత్థ పన **చతున్నన్తి** ఉపయోగత్థే సామివచనం, చత్తారి చ మహాభూతానీతి వుత్తం హోతి. **ఉపాదాయాతి** ఉపాదియిత్వా, గహేత్వాతి అత్థో. నిస్సాయాతిపి ఏకే. వత్తమానన్తి అయఞ్చేత్థ పాఠసేసో. సమూహత్థే వా ఏతం సామివచనం. తేన చతున్నఞ్చ మహాభూతానం సమూహం ఉపాదాయ పవత్తమానం రూపన్తి అయమత్థో వేదితబ్బో. ఏవం సబ్బత్థాపి యాని చత్తారి పథవీఆదీని మహాభూతాని, యఞ్చ చతున్నం

మహాభూతానం ఉపాదాయ వత్తమానం చక్ఖాయతనాదిభేదేన అభిధమ్మపాళియమేవ వుత్తం తేవీసతివిధం రూపం, తం సబ్బమ్పి “రూప”న్తి వేదితబ్బం. **విఞ్ఞాణసముదయా**తి ఏత్థ పన యం విఞ్ఞాణం యస్స నామస్స యస్స చ రూపస్స యస్స చ నామరూపస్స పచ్చయో హోతి, తస్స వసేన **విసుద్ధిమగ్గే** పటిచ్చసముప్పాదనిద్దేసే వుత్తనయేనేవ విఞ్ఞాణసముదయా నామరూపసముదయో వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

నామరూపవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

విఞ్ఞాణవారవణ్ణనా

౧౦౧. విఞ్ఞాణవారే **చక్ఖువిఞ్ఞాణ**న్తి చక్ఖుమ్హి విఞ్ఞాణం, చక్ఖుతో వా జాతం విఞ్ఞాణన్తి **చక్ఖువిఞ్ఞాణం**. ఏవం **సోతఘానజివ్హాకాయవిఞ్ఞాణాని**. ఇతరం పన మనోయేవ విఞ్ఞాణన్తి **మనోవిఞ్ఞాణం**. ద్విపఞ్చవిఞ్ఞాణవజ్జస్స తేభూమకవిపాకచిత్తస్సేతం అధివచనం. **సఙ్ఖారసముదయా**తి ఏత్థ పన యో సఙ్ఖారో యస్స విఞ్ఞాణస్స పచ్చయో హోతి, తస్స వసేన సఙ్ఖారసముదయా విఞ్ఞాణసముదయో వేదితబ్బో. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

విఞ్ఞాణవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

సఙ్ఖారవారవణ్ణనా

౧౦౨. సఙ్ఖారవారే అభిసఙ్ఖరణలక్ఖణో **సఙ్ఖారో**. విత్థారవారే పనస్స **కాయసఙ్ఖారో**తి కాయతో పవత్తసఙ్ఖారో, కాయద్వారే చోపనవసేన పవత్తానం కామావచరకుసలతో అట్ఠన్నం, అకుసలతో ద్వాదసన్నన్తి వీసతియా కాయసఞ్చేతనానమేతం అధివచనం. **వచీసఙ్ఖారో**తి వచితో పవత్తసఙ్ఖారో, వచీద్వారే వచనభేదవసేన పవత్తానం వీసతియా ఏవ వచీసఞ్చేతనానమేతం అధివచనం. **చిత్తసఙ్ఖారో**తి చిత్తతో పవత్తసఙ్ఖారో, కాయవచీద్వారే చోపనం అకత్వా రహో నిసీదిత్వా చిన్తయన్తస్స పవత్తానం లోకియకుసలాకుసలవసేన ఏకూనతింసమనోసఞ్చేతనానమేతం అధివచనం. **అవిజ్జాసముదయా**తి ఏత్థ పన కుసలానం ఉపనిస్సయవసేన అకుసలానం సహజాతాదివసేనాపి అవిజ్జాపచ్చయో హోతీతి వేదితబ్బా. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

సఙ్ఖారవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అవిజ్జావారవణ్ణనా

౧౦౩. అవిజ్జావారే **దుక్ఖే అఞ్ఞాణ**న్తి దుక్ఖసచ్చే అఞ్ఞాణం, మోహస్సేతం అధివచనం. ఏస నయో **సముదయే అఞ్ఞాణ**న్తిఆదీసు. తత్థ చతూహి కారణేహి దుక్ఖే అఞ్ఞాణం వేదితబ్బం అన్తోగధతో వత్థుతో ఆరమ్మణతో పటిచ్ఛాదనతో చ. తథా హి తం దుక్ఖసచ్చపరియాపన్నత్తా దుక్ఖే అన్తోగధం, దుక్ఖసచ్చఞ్చస్స నిస్సయపచ్చయభావేన వత్థు, ఆరమ్మణపచ్చయభావేన ఆరమ్మణం, దుక్ఖసచ్చఞ్చ ఏతం పటిచ్ఛాదేతి, తస్స యాథావలక్ఖణప్పటివేధనివారణేన, ఞాణప్పవత్తియా చేత్థ అప్పదానేన.

సముదయే అఞ్ఞాణం తీహి కారణేహి వేదితబ్బం వత్థుతో ఆరమ్మణతో పటిచ్ఛాదనతో చ. నిరోధే పటిపదాయఞ్చ అఞ్ఞాణం ఏకేనేవ కారణేన వేదితబ్బం పటిచ్ఛాదనతో. నిరోధపటిపదాయ హి పటిచ్ఛాదకమేవ అఞ్ఞాణం తేసం యాథావలక్ఖణప్పటివేధనివారణేన, తేసు చ ఞాణప్పవత్తియా అప్పదానేన. న పన తత్థ అన్తోగధం, తస్మిం సచ్చద్వయే అపరియాపన్నత్తా. న తస్స తం సచ్చద్వయం వత్థు, అసహజాతత్తా. నారమ్మణం, తదారబ్భ అప్పవత్తనతో. పచ్ఛిమఞ్హి సచ్చద్వయం గమ్భీరత్తా దుద్దసం, న చేత్థ అన్ధభూతం అఞ్ఞాణం పవత్తతి. పురిమం పన వఞ్చనియట్ఠేన సభావలక్ఖణస్స దుద్దసత్తా గమ్భీరం, తత్థ విపల్లాసగ్గాహవసేన పవత్తతి.

అపిచ **దుక్ఖే**తి ఏత్తావతా సఙ్గహతో వత్థుతో ఆరమ్మణతో కిచ్చతో చ అవిజ్జా దీపితా. **దుక్ఖసముదయే**తి ఏత్తావతా వత్థుతో ఆరమ్మణతో కిచ్చతో చ. **దుక్ఖనిరోధే దుక్ఖనిరోధగామినియా పటిపదాయా**తి ఏత్తావతా కిచ్చతో. అవిసేసతో పన **అఞ్ఞాణ**న్తి ఏతేన సభావతో నిద్దిట్ఠాతి ఞాతబ్బా. **ఆసవసముదయా**తి ఏత్థ పన కామాసవభవాసవా సహజాతాదివసేన అవిజ్జాయ పచ్చయా హోన్తి. అవిజ్జాసవో ఉపనిస్సయవసేనేవ. పుబ్బుప్పన్నా చేత్థ అవిజ్జా అవిజ్జాసవోతి వేదితబ్బా. సా అపరాపరుప్పన్నాయ అవిజ్జాయ ఉపనిస్సయపచ్చయో హోతి. సేసం వుత్తనయమేవాతి.

అవిజ్జావారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆసవవారవణ్ణనా

౧౦౪. ఆసవవారే **అవిజ్జాసముదయా**తి ఏత్థ అవిజ్జా కామాసవభవాసవానం సహజాతాదివసేన పచ్చయో హోతి. అవిజ్జాసవస్స ఉపనిస్సయవసేనేవ. అపరాపరుప్పన్నా చేత్థ అవిజ్జా అవిజ్జాసవోతి వేదితబ్బా. పుబ్బుప్పన్నా అవిజ్జాయేవస్స అపరాపరుప్పన్నస్స అవిజ్జాసవస్స ఉపనిస్సయపచ్చయో హోతి. సేసం వుత్తనయమేవాతి. అయం వారో యా ఏసా పటిచ్చసముప్పాదపదేసు జేట్ఠికా అవిజ్జా, తస్సాపి పచ్చయదస్సనవసేన వుత్తో. ఏవం వుత్తేన వారేన సంసారస్స అనమతగ్గతా సాధితా హోతి. కథం? ఆసవసముదయేన హి అవిజ్జాసముదయో. అవిజ్జాసముదయేనాపి ఆసవసముదయో. ఏవం ఆసవా అవిజ్జాయ అవిజ్జాపి ఆసవానం పచ్చయోతి కత్వా పుబ్బకోటి న పఞ్ఞాయతి అవిజ్జాయ, తస్సా అపఞ్ఞాయనతో సంసారస్స అనమతగ్గతా సిద్ధా హోతీతి.

ఏవం సబ్బేపిమే ఇమస్మిం సుత్తే కమ్మపథవారో ఆహారవారో దుక్ఖవారో జరా-మరణ-జాతి-భవ-ఉపాదాన-తణ్హా-వేదనా-ఫస్స-సళాయతన-నామరూప- విఞ్ఞాణ-సఙ్ఖార-అవిజ్జా-ఆసవవారోతి **సోళసవారా** వుత్తా.

తేసు ఏకేకస్స వారస్స సఙ్ఖేపవిత్థారవసేన ద్విధా విభత్తా ద్వత్తింసట్ఠానాని హోన్తి. ఇతి ఇమస్మిం సుత్తే ఇమేసు ద్వత్తింసట్ఠానేసు చత్తారి సచ్చాని కథితాని. ఏతేసంయేవ విత్థారవసేన వుత్తేసు సోళససు ఠానేసు అరహత్తం కథితం. థేరస్స పన మతేన ద్వత్తింసాయపి ఠానేసు చత్తారి సచ్చాని చత్తారో చ మగ్గా కథితాతి. ఇతి సకలేపి పఞ్చమహానికాయసఙ్గహితే బుద్ధవచనే నత్థి తం సుత్తం, యత్థ ద్వత్తింసక్ఖత్తుం చత్తారి సచ్చాని ద్వత్తింసక్ఖత్తుఞ్చ అరహత్తం పకాసితం అఞ్ఞత్ర ఇమమ్హా సమ్మాదిట్ఠిసుత్తాతి.

ఇదమవోచాయస్మా సారిపుత్తోతి ఇదం ద్వత్తింసాయ చతుసచ్చపరియాయేహి ద్వత్తింసాయ అరహత్తపరియాయేహీతి చతుసట్ఠియా కారణేహి అలఙ్కరిత్వా సమ్మాదిట్ఠిసుత్తం ఆయస్మా సారిపుత్తో అవోచ, అత్తమనా తే భిక్ఖూ ఆయస్మతో

సారిపుత్తస్స భాసితం అభినన్దున్తి.

ఆసవవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

సమ్మాదిట్ఠిసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. సతిపట్ఠానసుత్తవణ్ణనా

౧౦౫. ఏవం **మే సుత**న్తి సతిపట్ఠానసుత్తం. తత్థ **కురూసు విహరతీ**తి కురునామకా జానపదినో రాజకుమారా, తేసం నివాసో ఏకోపి జనపదో రుళ్హీసద్దేన **కురూ**తి వుచ్చతి, తస్మిం కురూసు జనపదే. అట్ఠకథాచరియా పనాహు – మన్ధాతుకాలే తీసు దీపేసు మనుస్సా జమ్బుదీపో నామ బుద్ధపచ్చేకబుద్ధమహాసావకచక్కవత్తిపభుతీనం ఉత్తమపురిసానం ఉప్పత్తిభూమి ఉత్తమదీపో అతిరమణీయోతి సుత్వా రఞ్ఞా మన్ధాతుచక్కవత్తినా చక్కరతనం పురక్ఖత్వా చత్తారో దీపే అనుసంయాయన్తేన సద్ధిం ఆగమంసు. తతో రాజా పరిణాయకరతనం పుచ్ఛి –

“అత్థి ను ఖో మనుస్సలోకతో రమణీయతరం ఠాన”న్తి?

“కస్మా దేవ ఏవం భణసి?

“కిం న పస్ససి చన్దిమసూరియానం ఆనుభావం?

“నను ఏతేసం ఠానం ఇతో రమణీయతర”న్తి?

రాజా చక్కరతనం పురక్ఖత్వా తత్థ అగమాసి. చత్తారో మహారాజానో “మన్ధాతుమహారాజా ఆగతో”తి సుత్వావ “మహిద్ధికో మహానుభావో రాజా న సక్కా యుద్ధేన పటిబాహితు”న్తి సకరజ్జం నియ్యాతేసుం. సో తం గహేత్వా పున పుచ్ఛి – “అత్థి ను ఖో ఇతో రమణీయతరం ఠాన”న్తి. అథస్స తావతింసభవనం కథయింసు – “తావతింసభవనం, దేవ, రమణీయతరం, తత్థ సక్కస్స దేవరఞ్ఞో ఇమే చత్తారో మహారాజానో పరిచారకా దోవారికభూమియం తిట్ఠన్తి. సక్కో దేవరాజా మహిద్ధికో మహానుభావో. తస్సిమాని పన ఉపభోగట్ఠానాని, యోజనసహస్సుబ్బేధో వేజయన్తపాసాదో, పఞ్చయోజనసతుబ్బేధా సుధమ్మా దేవసభా, దియడ్ఢయోజనసతికో వేజయన్తరథో, తథా ఏరావణో హత్థీ, దిబ్బరుక్ఖసహస్సపటిమణ్డితం నన్దనవనం చిత్తలతావనం ఫారుసకవనం మిస్సకవనం . యోజనసతుబ్బేధో పారిచ్ఛత్తకో కోవిళారో, తస్స హేట్ఠా సట్ఠియోజనాయామా పణ్ణాసయోజనవిత్థతా పఞ్చదసయోజనుబ్బేధా జయసుమనపుప్ఫవణ్ణా పణ్డుకమ్బలసిలా, యస్సా ముదుతాయ సక్కస్స నిసీదతో ఉపడ్ఢకాయో అనుపవిసతీ”తి.

తం సుత్వా రాజా తత్థ గన్తుకామో చక్కరతనం అబ్భుక్కిరి . తం ఆకాసే పతిట్ఠాసి సద్ధిం చతురఙ్గినియా సేనాయ. అథ ద్విన్నం దేవలోకానం వేమజ్ఝతో చక్కరతనం ఓతరిత్వా పథవియం పతిట్ఠాసి సద్ధిం పరిణాయకరతనప్పముఖాయ చతురఙ్గినియా సేనాయ. రాజా ఏకకోవ తావతింసభవనం అగమాసి. సక్కో “మన్ధాతా ఆగతో”తి సుత్వావ తస్స పచ్చుగ్గమనం కత్వా – “స్వాగతం తే, మహారాజ, సకం తే, మహారాజ. అనుసాస, మహారాజా”తి వత్వా సద్ధిం నాటకేహి

రజ్జం ద్వేభాగే కత్వా ఏకం భాగమదాసి. రఞ్ఞో తావతింసభవనే పతిట్ఠితమత్తస్సేవ మనుస్సభావో విగచ్ఛి, దేవభావో పాతురహోసి.

తస్స కిర సక్కేన సద్ధిం పణ్డుకమ్బలసిలాయం నిసిన్నస్స అక్ఖినిమిసమత్తేన నానత్తం పఞ్ఞాయతి. తం అసల్లక్ఖేన్తా దేవా సక్కస్స చ తస్స చ నానత్తే ముయ్హన్తి. సో తత్థ దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానో యావ ఛత్తింస సక్కా ఉప్పజ్జిత్వా చుతా, తావ రజ్జం కారేత్వా అతిత్తోయేవ కామేహి తతో చవిత్వా అత్తనో ఉయ్యానే పతిట్ఠితో వాతాతపేన ఫుట్ఠగత్తో కాలమకాసి.

చక్కరతనే పన పథవియం పతిట్ఠితే పరిణాయకరతనం సువణ్ణపట్టే మన్ధాతుఉపాహనం లిఖాపేత్వా ఇదం మన్ధాతురజ్జన్తి రజ్జమనుసాసి. తేపి తీహి దీపేహి ఆగతమనుస్సా పున గన్తుం అసక్కోన్తా పరిణాయకరతనం ఉపసఙ్కమిత్వా “దేవ మయం రఞ్ఞో ఆనుభావేన ఆగతా, ఇదాని గన్తుం న సక్కోమ, వసనట్ఠానం నో దేహీ”తి యాచింసు. సో తేసం ఏకేకం జనపదమదాసి. తత్థ పుబ్బవిదేహతో ఆగతమనుస్సేహి ఆవసితపదేసో తాయేవ పురిమసఞ్ఞాయ **విదేహరట్ఠ**న్తి నామం లభి. అపరగోయానతో ఆగతమనుస్సేహి ఆవసితపదేసో **అపరన్తజనపదో**తి నామం లభి. ఉత్తరకురుతో ఆగతమనుస్సేహి ఆవసితపదేసో **కురురట్ఠ**న్తి నామం లభీతి . బహుకే పన గామనిగమాదయో ఉపాదాయ బహువచనేన వోహరీయతి. తేన వుత్తం ‘‘**కురూసు విహరతీ**’’తి.

కమ్మాసధమ్మం నామ కురూనం నిగమోతి. కమ్మాసధమ్మన్తి ఏత్థ కేచి ధ-కారస్స ద-కారేన అత్థం వణ్ణయన్తి. కమ్మాసో ఏత్థ దమితోతి **కమ్మాసదమ్మో. కమ్మాసో**తి కమ్మాసపాదో పోరిసాదో వుచ్చతి. తస్స కిర పాదే ఖాణుకేన విద్ధట్ఠానే వణో రుహన్తో చిత్తదారుసదిసో హుత్వా రుహి, తస్మా **కమ్మాసపాదో**తి పఞ్ఞాయిత్థ . సో చ తస్మిం ఓకాసే దమితో పోరిసాదభావతో పటిసేధితో. కేన? మహాసత్తేన. కతరస్మిం జాతకేతి? **మహాసుతసోమజాతకే**తి ఏకే. ఇమే పన థేరా **జయద్దిసజాతకే**తి వదన్తి. తదా హి మహాసత్తేన కమ్మాసపాదో దమితో. యథాహ –

> “పుత్తో యదా హోమి జయద్దిసస్స,
> పఞ్చాలరట్ఠాధిపతిస్స అత్రజో;
> చజిత్వాన పాణం పితరం పమోచయిం,
> కమ్మాసపాదమ్పి చహం పసాదయి”న్తి.

కేచి పన ధ-కారేనేవ అత్థం వణ్ణయన్తి. కురురట్ఠవాసీనం కిర కురువత్తధమ్మో తస్మిం కమ్మాసో జాతో, తస్మా తం ఠానం కమ్మాసో ఏత్థ ధమ్మో జాతోతి **కమ్మాసధమ్మ**న్తి వుచ్చతి. తత్థ నివిట్ఠనిగమస్సాపి ఏతదేవ నామం. భుమ్మవచనేన కస్మా న వుత్తన్తి? అవసనోకాసతో. భగవతో కిర తస్మిం నిగమే వసనోకాసో కోచి విహారో నాహోసి. నిగమతో పన అపక్కమ్మ అఞ్ఞతరస్మిం ఉదకసమ్పన్నే రమణీయే భూమిభాగే మహావనసణ్డో అహోసి. తత్థ భగవా విహాసి. తం నిగమం గోచరగామం కత్వా, తస్మా ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో “కురూసు విహరతి కమ్మాసధమ్మం నామ కురూనం నిగమో, తం గోచరగామం కత్వా”తి.

ఉద్దేసవారకథావణ్ణనా

౧౦౬. ఏకాయనో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గోతి. కస్మా భగవా ఇదం సుత్తమభాసి? కురురట్ఠవాసీనం గమ్భీరదేసనాపటిగ్గహణసమత్థతాయ. కురురట్ఠవాసినో కిర భిక్ఖూ భిక్ఖునియో ఉపాసకా ఉపాసికాయో ఉతుపచ్చయాదిసమ్పన్నత్తా తస్స రట్ఠస్స సప్పాయఉతుపచ్చయసేవనేన నిచ్చం కల్లసరీరా కల్లచిత్తా చ హోన్తి. తే చిత్తసరీరకల్లతాయ అనుగ్గహితపఞ్ఞాబలా గమ్భీరకథం పరిగ్గహేతుం సమత్థా హోన్తి. తేన తేసం భగవా ఇమం గమ్భీరదేసనాపటిగ్గహణసమత్థతం సమ్పస్సన్తో ఏకవీసతియా ఠానేసు కమ్మట్ఠానం అరహత్తే పక్ఖిపిత్వా ఇదం గమ్భీరత్థం సతిపట్ఠానసుత్తం అభాసి. యథా హి పురిసో సువణ్ణచఙ్కోటకం లభిత్వా తత్థ నానాపుప్ఫాని పక్ఖిపేయ్య, సువణ్ణమఞ్జూసం వా పన లభిత్వా సత్తరతనాని పక్ఖిపేయ్య, ఏవం భగవా కురురట్ఠవాసిపరిసం లభిత్వా గమ్భీరదేసనం దేసేసి. తేనేవేత్థ అఞ్ఞానిపి గమ్భీరత్థాని దీఘనికాయే **మహానిదానం మహాసతిపట్ఠానం** ఇమస్మిం మజ్ఝిమనికాయే **సారోపమం రుక్ఖూపమం రట్ఠపాలం మాగణ్డియం ఆనేఞ్జసప్పాయ**న్తి అఞ్ఞానిపి సుత్తాని దేసేసి.

అపిచ తస్మిం జనపదే చతస్సో పరిసా పకతియావ సతిపట్ఠానభావనానుయోగమనుయుత్తా విహరన్తి, అన్తమసో దాసకమ్మకరపరిజనాపి సతిపట్ఠానప్పటిసంయుత్తమేవ కథం కథేన్తి. ఉదకతిత్థసుత్తకన్తనట్ఠానాదీసుపి నిరత్థకకథా నామ న పవత్తతి. సచే కాచి ఇత్థీ "అమ్మ త్వం కతరం సతిపట్ఠానభావనం మనసికరోసీ"తి పుచ్ఛితా "న కిఞ్చీ"తి వదతి. తం గరహన్తి "ధిరత్థు తవ జీవితం, జీవమానాపి త్వం మతసదిసా"తి. అథ నం "మా దాని పున ఏవమకాసీ"తి ఓవదిత్వా అఞ్ఞతరం సతిపట్ఠానం ఉగ్గణ్హాపేన్తి. యా పన "అహం అసుకం సతిపట్ఠానం మనసికరోమీ"తి వదతి. తస్సా "సాధు సాధూ"తి సాధుకారం దత్వా "తవ జీవితం సుజీవితం, త్వం నామ మనుస్సత్తం పత్తా, తవత్థాయ సమ్మాసమ్బుద్ధో ఉప్పన్నో"తిఆదీహి పసంసన్తి. న కేవలఞ్చేత్థ మనుస్సజాతియాయేవ సతిపట్ఠానమనసికారయుత్తా, తే నిస్సాయ విహరన్తా తిరచ్ఛానగతాపి. తత్రిదం వత్థు – ఏకో కిర నటకో సువపోతకం గహేత్వా సిక్ఖాపేన్తో విచరతి. సో భిక్ఖునుపస్సయం ఉపనిస్సాయ వసిత్వా గమనకాలే సువపోతకం పముస్సిత్వా గతో. తం సామణేరియో గహేత్వా పటిజగ్గింసు. బుద్ధరక్ఖితోతిస్స నామం అకంసు. తం ఏకదివసం పురతో నిసిన్నం దిస్వా మహాథేరీ ఆహ – "బుద్ధరక్ఖితా"తి?

కిం అయ్యేతి.

అత్థి కోచి తవ మనసికారోతి?

నత్థి అయ్యేతి.

ఆవుసో , పబ్బజితానం సన్తికే వసన్తేన నామ విస్సట్ఠఅత్తభావేన భవితుం న వట్టతి, కోచిదేవ మనసికారో ఇచ్ఛితబ్బో, త్వం పన అఞ్ఞం న సక్ఖిస్ససి "అట్ఠి అట్ఠీ"తి సజ్ఝాయం కరోహీతి. సో థేరియా ఓవాదే ఠత్వా "అట్ఠి అట్ఠీ"తి సజ్ఝాయన్తో చరతి.

తం ఏకదివసం పాతోవ తోరణగ్గే నిసీదిత్వా బాలాతపం తపమానం ఏకో సకుణో నఖపఞ్జరేన అగ్గహేసి. సో "కిరి కిరీ"తి సద్దమకాసి. సామణేరియో సుత్వా "అయ్యే బుద్ధరక్ఖితో సకుణేన గహితో, మోచేమ న"న్తి లేడ్డుఆదీని గహేత్వా అనుబన్ధిత్వా మోచేసుం. తం ఆనేత్వా పురతో ఠపితం థేరీ ఆహ –

"బుద్ధరక్ఖిత, సకుణేన గహితకాలే కిం చిన్తేసీ"తి?

న అయ్యే అఞ్ఞం చిన్తేసిం, “అట్ఠిపుఞ్జోవ అట్ఠిపుఞ్జం గహేత్వా గచ్ఛతి, కతరస్మిమ్పి ఠానే విప్పకిరిస్సతీ”తి ఏవం అయ్యే అట్ఠిపుఞ్జమేవ చిన్తేసిన్తి.

సాధు సాధు, బుద్ధరక్ఖిత, అనాగతే భవక్ఖయస్స తే పచ్చయో భవిస్సతీతి. ఏవం తత్థ తిరచ్ఛానగతాపి సతిపట్ఠానమనసికారయుత్తా, తస్మా నేసం భగవా సతిపట్ఠానబుద్ధిమేవ జనేన్తో ఇదం సుత్తం అభాసి.

తత్థ **ఏకాయనో**తి ఏకమగ్గో. మగ్గస్స హి –

“మగ్గో పన్థో పథో పజ్జో, అఞ్జసం వటుమాయనం;

నావా ఉత్తరసేతూ చ, కుల్లో చ భిసిసఙ్కమో”తి. (చూళని॰ ౧౦౧) –

బహూని నామాని. స్వాయం ఇధ అయననామేన వుత్తో. తస్మా **ఏకాయనో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గో**తి ఏత్థ ఏకమగ్గో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గో, న ద్వేధాపథభూతోతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. అథ వా ఏకేన అయితబ్బోతి ఏకాయనో. **ఏకేనా**తి గణసఙ్గణికం పహాయ వూపకట్ఠేన పవివిత్తచిత్తేన. **అయితబ్బో**తి పటిపజ్జితబ్బో. అయన్తి వా ఏతేనాతి **అయనో,** సంసారతో నిబ్బానం గచ్ఛన్తీతి అత్థో . ఏకస్స అయనో **ఏకాయనో, ఏకస్సా**తి సేట్ఠస్స. సబ్బసత్తానం సేట్ఠో చ భగవా, తస్మా భగవతోతి వుత్తం హోతి. కిఞ్చాపి హి తేన అఞ్ఞోపి అయన్తి, ఏవం సన్తేపి భగవతోవ సో అయనో తేన ఉప్పాదితత్తా. యథాహ “సో హి, బ్రాహ్మణ, భగవా అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా”తిఆది (మ॰ ని॰ ౩.౭౯). అయతీతి వా **అయనో,** గచ్ఛతి పవత్తతీతి అత్థో. ఏకస్మిం అయనోతి **ఏకాయనో,** ఇమస్మింయేవ ధమ్మవినయే పవత్తతి, న అఞ్ఞత్రాతి వుత్తం హోతి. యథాహ “ఇమస్మిం ఖో, సుభద్ద, ధమ్మవినయే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో ఉపలబ్భతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౧౪). దేసనాభేదోయేవ హేసో, అత్థో పనేకో. అపిచ ఏకం అయతీతి ఏకాయనో. పుబ్బభాగే నానాముఖభావనానయప్పవత్తోపి అపరభాగే ఏకం నిబ్బానమేవ గచ్ఛతీతి వుత్తం హోతి. యథాహ బ్రహ్మా సహమ్పతి –

“ఏకాయనం జాతిఖయన్తదస్సీ,

మగ్గం పజానాతి హితానుకమ్పీ;

ఏతేన మగ్గేన తరింసు పుబ్బే,

తరిస్సన్తి యే చ తరన్తి ఓఘ”న్తి. (సం॰ ని॰ ౫.౪౦౯);

కేచి పన “న పారం దిగుణం యన్తీ”తి గాథానయేన యస్మా ఏకవారం నిబ్బానం గచ్ఛతి. తస్మా “ఏకాయనో”తి వదన్తి, తం న యుజ్జతి. ఇమస్స హి అత్థస్స సకిం అయనోతి ఇమినా బ్యఞ్జనేన భవితబ్బం. యది పన ఏకం అయనమస్స ఏకా గతి పవత్తీతి ఏవమత్థం యోజేత్వా వుచ్చేయ్య, బ్యఞ్జనం యుజ్జేయ్య, అత్థో పన ఉభయథాపి న యుజ్జతి. కస్మా? ఇధ పుబ్బభాగమగ్గస్స అధిప్పేతత్తా. కాయాదిచతుఆరమ్మణప్పవత్తో హి పుబ్బభాగసతిపట్ఠానమగ్గో ఇధ అధిప్పేతో, న లోకుత్తరో. సో చ అనేకవారమ్పి అయతి, అనేకఞ్చస్స అయనం హోతి.

పుబ్బేపి చ ఇమస్మిం పదే మహాథేరానం సాకచ్ఛా అహోసియేవ. తిపిటకచూళనాగత్థేరో “పుబ్బభాగసతిపట్ఠానమగ్గో”తి ఆహ. ఆచరియో పనస్స తిపిటకచూళసుమత్థేరో “మిస్సకమగ్గో”తి ఆహ. పుబ్బభాగో భన్తేతి. మిస్సకో ఆవుసోతి. ఆచరియే

పునప్పునం భణన్తే అప్పటిబాహిత్వా తుణ్హీ అహోసి. పఞ్హం అవినిచ్ఛినిత్వావ ఉట్ఠహింసు. అథాచరియత్థేరో న్హానకోట్ఠకం గచ్ఛన్తో "మయా మిస్సకమగ్గో కథితో, చూళనాగో పుబ్బభాగోతి ఆదాయ వోహరతి , కో ను ఖో ఏత్థ నిచ్ఛయో"తి సుత్తన్తం ఆదితో పట్ఠాయ పరివత్తేన్తో "యో హి కోచి, భిక్ఖవే, ఇమే చత్తారో సతిపట్ఠానే ఏవం భావేయ్య సత్త వస్సానీ"తి ఇమస్మిం ఠానే సల్లక్ఖేసి, లోకుత్తరమగ్గో ఉప్పజ్జిత్వా సత్త వస్సాని తిట్ఠమానో నామ నత్థి, మయా వుత్తో మిస్సకమగ్గో న లబ్భతి, చూళనాగేన దిట్ఠో పుబ్బభాగమగ్గోవ లబ్భతీతి ఞత్వా అట్ఠమియం ధమ్మస్సవనే సఙ్ఘుట్ఠే అగమాసి.

పోరాణకత్థేరా కిర పియధమ్మస్సవనా హోన్తి. సద్దం సుత్వావ "అహం పఠమం, అహం పఠమ"న్తి ఏకప్పహారేనేవ ఓసరన్తి. తస్మిఞ్చ దివసే చూళనాగత్థేరస్స వారో. తేన ధమ్మాసనే నిసీదిత్వా వీజనిం గహేత్వా పుబ్బగాథాసు వుత్తాసు థేరస్స ఆసనపిట్ఠియం ఠితస్స ఏతదహోసి "రహో నిసీదిత్వా న వక్ఖామీ"తి. పోరాణకత్థేరా హి అనుసూయకా హోన్తి, న అత్తనో రుచిమేవ ఉచ్ఛుభారం వియ ఏవం ఉక్ఖిపిత్వా విచరన్తి, కారణమేవ గణ్హన్తి, అకారణం విస్సజ్జేన్తి. తస్మా థేరో "ఆవుసో చూళనాగా"తి ఆహ. సో ఆచరియస్స వియ సద్దోతి ధమ్మం ఠపేత్వా "కిం భన్తే"తి ఆహ. ఆవుసో చూళనాగ మయా వుత్తో మిస్సకమగ్గో న లబ్భతి, తయా వుత్తో పుబ్బభాగసతిపట్ఠానమగ్గోవ లబ్భతీతి.

థేరో చిన్తేసి "అమ్హాకం ఆచరియో సబ్బపరియత్తికో తేపిటకో సుతబుద్ధో, ఏవరూపస్సపి నామ భిక్ఖునో అయం పఞ్హో ఆలుళేతి, అనాగతే మమ భాతికా ఇమం పఞ్హం ఆలుళేస్సన్తీతి సుత్తం గహేత్వా ఇమం పఞ్హం నిచ్చలం కరిస్సామీ"తి పటిసమ్భిదామగ్గతో "ఏకాయనమగ్గో వుచ్చతి పుబ్బభాగసతిపట్ఠానమగ్గో –

"మగ్గానట్ఠఙ్గికో సేట్ఠో, సచ్చానం చతురో పదా;
విరాగో సేట్ఠో ధమ్మానం, ద్విపదానఞ్చ చక్ఖుమా.

ఏసేవ మగ్గో నత్థఞ్ఞో, దస్సనస్స విసుద్ధియా;
ఏతఞ్హి తుమ్హే పటిపజ్జథ, మారసేనప్పమద్దనం;
ఏతఞ్హి తుమ్హే పటిపన్నా, దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సథా"తి. (ధ. ప. ౨౭౩-౨౭౫) –

సుత్తం ఆహరిత్వా ఠపేసి.

మగ్గోతి కేనట్ఠేన మగ్గో? నిబ్బానగమనట్ఠేన నిబ్బానత్థికేహి మగ్గనియట్ఠేన చ. **సత్తానం విసుద్ధియా**తి రాగాదీహి మలేహి అభిజ్ఝావిసమలోభాదీహి చ ఉపక్కిలేసేహి కిలిట్ఠచిత్తానం సత్తానం విసుద్ధత్థాయ. తథా హి ఇమినావ మగ్గేన ఇతో సతసహస్సకప్పాధికానం చతున్నం అసఙ్ఖ్యేయ్యానం ఉపరి ఏకస్మింయేవ కప్పే నిబ్బత్తే తణ్హఙ్కరమేధఙ్కరసరణఙ్కరదీపఙ్కరనామకే బుద్ధే ఆదిం కత్వా సక్యమునిపరియోసానా అనేకే సమ్మాసమ్బుద్ధా అనేకసతా పచ్చేకబుద్ధా గణనపథం వీతివత్తా అరియసావకా చాతి ఇమే సత్తా సబ్బే చిత్తమలం పవాహేత్వా పరమవిసుద్ధిం పత్తా. రూపమలవసేన పన సంకిలేసవోదానపఞ్ఞత్తియేవ నత్థి. తథా హి –

రూపేన సంకిలిట్ఠేన, సంకిలిస్సన్తి మాణవా;
రూపే సుద్ధే విసుజ్ఝన్తి, అనక్ఖాతం మహేసినా.

చిత్తేన సంకిలిట్ఠేన, సంకిలిస్సన్తి మాణవా;
చిత్తే సుద్ధే విసుజ్ఝన్తి, ఇతి వుత్తం మహేసినా.

యథాహ "చిత్తసంకిలేసా, భిక్ఖవే, సత్తా సంకిలిస్సన్తి, చిత్తవోదానా విసుజ్ఝన్తీ"తి (సం॰ ని॰ ౩.౧౦౦). తఞ్చ చిత్తవోదానం ఇమినా సతిపట్ఠానమగ్గేన హోతి. తేనాహ "సత్తానం విసుద్ధియా"తి.

సోకపరిదేవానం సమతిక్కమాయాతి సోకస్స చ పరిదేవస్స చ సమతిక్కమాయ, పహానాయాతి అత్థో. అయఞ్హి మగ్గో భావితో **సన్తతిమహామత్తా**దీనం వియ సోకసమతిక్కమాయ, **పటాచారా**దీనం వియ చ పరిదేవసమతిక్కమాయ చ సంవత్తతి. తేనాహ "సోకపరిదేవానం సమతిక్కమాయా"తి. కిఞ్చాపి హి సన్తతిమహామత్తో –

"యం పుబ్బే తం విసోధేహి, పచ్ఛా తే మాహు కిఞ్చనం;
మజ్ఝే చే నో గహేస్ససి, ఉపసన్తో చరిస్ససీ"తి. (సు॰ ని॰ ౯౫౫);

ఇమం గాథం సుత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్తో.

పటాచారా –

"న సన్తి పుత్తా తాణాయ, న పితా నాపి బన్ధవా;
అన్తకేనాధిపన్నస్స, నత్థి ఞాతీసు తాణతా"తి. (ధ॰ ప॰ ౨౮౮);

ఇమం గాథం సుత్వా సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితా. యస్మా పన కాయవేదనాచిత్తధమ్మేసు కఞ్చి ధమ్మం అనామసిత్వా భావనా నామ నత్థి, తస్మా తేపి ఇమినావ మగ్గేన సోకపరిదేవే సమతిక్కన్తాతి వేదితబ్బా.

దుక్ఖదోమనస్సానం అత్థఙ్గమాయాతి కాయికదుక్ఖస్స చ చేతసికదోమనస్సస్స చాతి ఇమేసం ద్విన్నం అత్థఙ్గమాయ, నిరోధాయాతి అత్థో. అయఞ్హి మగ్గో భావితో తిస్సత్థేరాదీనం వియ దుక్ఖస్స, సక్కాదీనం వియ చ దోమనస్సస్స అత్థఙ్గమాయ సంవత్తతి.

తత్రాయం అత్థదీపనా – సావత్థియం కిర **తిస్సో** నామ కుటుమ్బికపుత్తో చత్తాలీస హిరఞ్ఞకోటియో పహాయ పబ్బజిత్వా అగామకే అరఞ్ఞే విహరతి. తస్స కనిట్ఠభాతుభరియా "గచ్ఛథ నం జీవితా వోరోపేథా"తి పఞ్చసతే చోరే పేసేసి. తే గన్త్వా థేరం పరివారేత్వా నిసీదింసు. థేరో ఆహ "కస్మా ఆగతత్థ ఉపాసకా"తి? తం జీవితా వోరోపేస్సామాతి. పాటిభోగం మే ఉపాసకా గహేత్వా అజ్జేకరత్తిం జీవితం దేథాతి. కో తే, సమణ, ఇమస్మిం ఠానే పాటిభోగో భవిస్సతీతి? థేరో మహన్తం పాసాణం గహేత్వా ద్వే ఊరుట్ఠీని భిన్దిత్వా "వట్టతి ఉపాసకా పాటిభోగో"తి ఆహ. తే అపక్కమిత్వా చఙ్కమనసీసే అగ్గిం కత్వా నిపజ్జింసు. థేరస్స వేదనం విక్ఖమ్భేత్వా సీలం పచ్చవేక్ఖతో పరిసుద్ధం సీలం నిస్సాయ పీతిపామోజ్జం ఉప్పజ్జి . తతో అనుక్కమేన విపస్సనం వడ్ఢేన్తో తియామరత్తిం సమణధమ్మం కత్వా అరుణుగ్గమనే అరహత్తం పత్తో ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

"ఉభో పాదాని భిన్దిత్వా, సఞ్ఞపేస్సామి వో అహం;
అట్టియామి హరాయామి, సరాగమరణం అహం.

ఏవాహం చిన్తయిత్వాన, యథాభూతం విపస్సిసం;
సమ్పత్తే అరుణుగ్గమ్హి, అరహత్తమపాపుణి”న్తి.

అపరేపి తింస భిక్ఖూ భగవతో సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా అరఞ్ఞవిహారే వస్సం ఉపగన్త్వా “ఆవుసో, తియామరత్తిం సమణధమ్మోవ కాతబ్బో, న అఞ్ఞమఞ్ఞస్స సన్తికం ఆగన్తబ్బ”న్తి వత్వా విహరింసు. తేసం సమణధమ్మం కత్వా పచ్చూససమయే పచలాయన్తానం ఏకో బ్యగ్ఘో ఆగన్త్వా ఏకేకం భిక్ఖుం గహేత్వా గచ్ఛతి. న కోచి “మం బ్యగ్ఘో గణ్హీ”తి వాచమ్పి నిచ్ఛారేసి. ఏవం పఞ్చసు దససు భిక్ఖూసు ఖాదితేసు ఉపోసథదివసే “ఇతరే, ఆవుసో, కుహి”న్తి పుచ్ఛిత్వా ఞత్వా చ “ఇదాని గహితేన, గహితోమ్హీతి వత్తబ్బ”న్తి వత్వా విహరింసు.

అథ అఞ్ఞతరం దహరభిక్ఖుం పురిమనయేనేవ బ్యగ్ఘో గణ్హి. సో “బ్యగ్ఘో, భన్తే”తి ఆహ. భిక్ఖూ కత్తరదణ్డే చ ఉక్కాయో చ గహేత్వా మోచేస్సామాతి అనుబన్ధింసు. బ్యగ్ఘో భిక్ఖూనం అగతిం ఛిన్నతటట్ఠానం ఆరుయ్హ తం భిక్ఖుం పాదఙ్గుట్ఠకతో పట్ఠాయ ఖాదితుం ఆరభి. ఇతరేపి “ఇదాని , సప్పురిస, అమ్హేహి కత్తబ్బం నత్థి, భిక్ఖూనం విసేసో నామ ఏవరూపే ఠానే పఞ్ఞాయతీ”తి ఆహంసు. సో బ్యగ్ఘముఖే నిపన్నోవ తం వేదనం విక్ఖమ్భేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తో యావ గోప్ఫకా ఖాదితసమయే సోతాపన్నో హుత్వా, యావ జణ్ణుకా ఖాదితసమయే సకదాగామీ, యావ నాభియా ఖాదితసమయే అనాగామీ హుత్వా, హదయరూపే అఖాదితేయేవ సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

“సీలవా వతసమ్పన్నో, పఞ్ఞవా సుసమాహితో;
ముహుత్తం పమాదమన్వాయ, బ్యగ్ఘేనోరుద్ధమానసో.

పఞ్జరస్మిం గహేత్వాన, సిలాయ ఉపరీకతో;
కామం ఖాదతు మం బ్యగ్ఘో, భక్ఖో కాయో అమిత్తానం;
పటిలద్ధే కమ్మట్ఠానే, మరణం హేహితి భద్దక”న్తి.

అపరోపి పీతమల్లత్థేరో నామ గిహికాలే తీసు రజ్జేసు పటాకం గహేత్వా **తమ్బపణ్ణిదీపం** ఆగమ్మ రాజానం దిస్వా రఞ్ఞా కతానుగ్గహో ఏకదివసం కిలఞ్జకాపణసాలద్వారేన గచ్ఛన్తో “రూపం, భిక్ఖవే, న తుమ్హాకం, తం పజహథ, తం వో పహీనం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ భవిస్సతీ”తి (సం॰ ని॰ ౩.౩౩-౩౪) నతుమ్హాకవగ్గం సుత్వా చిన్తేసి “నేవ కిర రూపం అత్తనో, న వేదనా”తి. సో తంయేవ అఙ్కుసం కత్వా నిక్ఖమిత్వా మహావిహారం గన్త్వా పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజితో ఉపసమ్పన్నో ద్వేమాతికా పగుణం కత్వా తింస భిక్ఖూ గహేత్వా గవలవాలియఅఙ్గణం గన్త్వా సమణధమ్మమకాసి. పాదేసు అవహన్తేసు జణ్ణుకేహి చఙ్కమతి. తమేనం రత్తిం ఏకో మిగలుద్దకో మిగోతి మఞ్ఞమానో సత్తియా పహరి. సత్తి వినివిజ్ఝిత్వా గతా. సో తం సత్తిం హరాపేత్వా పహారముఖాని తిణవట్టియా పూరాపేత్వా పాసాణపిట్ఠియం అత్తానం నిసీదాపేత్వా ఓకాసం కారేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా ఉక్కాసితసద్దేన ఆగతానం భిక్ఖూనం బ్యాకరిత్వా ఇమం ఉదానం ఉదానేసి –

“భాసితం బుద్ధసేట్ఠస్స, సబ్బలోకగ్గవాదినో;
న తుమ్హాకమిదం రూపం, తం జహేయ్యాథ భిక్ఖవో.

అనిచ్చా వత సఙ్ఖారా, ఉప్పాదవయధమ్మినో;
ఉప్పజ్జిత్వా నిరుజ్ఝన్తి, తేసం వూపసమో సుఖో”తి.

అథ నం భిక్ఖూ ఆహంసు “సచే, భన్తే, సమ్మాసమ్బుద్ధో అరోగో అభవిస్సా, అద్ధా తే ముద్ధమత్థకే హత్థం పసారేత్వా సీసం పరామసేయ్యా”తి. ఏత్తావతా అయం మగ్గో తిస్సత్థేరాదీనం వియ దుక్ఖస్స అత్థఙ్గమాయ సంవత్తతి.

సక్కో పన దేవానమిన్దో అత్తనో పఞ్చవిధం పుబ్బనిమిత్తం దిస్వా మరణభయసన్తజ్జితో దోమనస్సజాతో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛి. సో ఉపేక్ఖాపఞ్హవిస్సజ్జనావసానే అసీతిసహస్సాహి దేవతాహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సా చస్స ఉపపత్తి పున పాకతికావ అహోసి.

సుబ్రహ్మాపి దేవపుత్తో అచ్ఛరాసహస్సపరివారో సగ్గసమ్పత్తిం అనుభోతి, తత్థ పఞ్చసతా అచ్ఛరాయో రుక్ఖతో పుప్ఫాని ఓచినన్తియో చవిత్వా నిరయే ఉపపన్నా. సో “కిం ఇమా చిరాయన్తీ”తి ఉపధారేన్తో తాసం నిరయే నిబ్బత్తభావం దిస్వా “కిత్తకం ను ఖో మమ ఆయూ”తి ఉపపరిక్ఖన్తో అత్తనోపి ఆయుపరిక్ఖయం విదిత్వా తత్థేవ నిరయే నిబ్బత్తనభావం దిస్వా భీతో అతివియ దోమనస్సజాతో హుత్వా “ఇమం మే దోమనస్సం సత్థా వినయిస్సతి న అఞ్ఞో”తి అవసేసా పఞ్చసతా అచ్ఛరాయో గహేత్వా భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛి –

“నిచ్చం ఉత్రస్తమిదం చిత్తం, నిచ్చం ఉబ్బిగ్గిదం మనో;
అనుప్పన్నేసు కిచ్చేసు, అథో ఉప్పతితేసు చ;
సచే అత్థి అనుత్రస్తం, తం మే అక్ఖాహి పుచ్ఛితో”తి. (సం॰ ని॰ ౧.౯౮);

తతో నం భగవా ఆహ –

“నాఞ్ఞత్ర బోజ్ఝా తపసా, నాఞ్ఞత్రిన్ద్రియసంవరా;
నాఞ్ఞత్ర సబ్బనిస్సగ్గా, సోత్థిం పస్సామి పాణిన”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౯౮);

సో దేసనాపరియోసానే పఞ్చహి అచ్ఛరాసతేహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ తం సమ్పత్తిం థావరం కత్వా దేవలోకమేవ అగమాసీతి . ఏవమయం మగ్గో భావితో సక్కాదీనం వియ దోమనస్సస్స అత్థఙ్గమాయ సంవత్తతీతి వేదితబ్బో.

ఞాయస్స అధిగమాయాతి ఞాయో వుచ్చతి అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో, తస్స అధిగమాయ, పత్తియాతి వుత్తం హోతి. అయఞ్హి పుబ్బభాగే లోకియో సతిపట్ఠానమగ్గో భావితో లోకుత్తరస్స మగ్గస్స అధిగమాయ సంవత్తతి. తేనాహ “ఞాయస్స అధిగమాయా”తి. **నిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియాయాతి** తణ్హావానవిరహితత్తా నిబ్బానన్తి లద్ధనామస్స అమతస్స సచ్ఛికిరియాయ, అత్తపచ్చక్ఖతాయాతి వుత్తం హోతి. అయఞ్హి మగ్గో భావితో అనుపుబ్బేన నిబ్బానసచ్ఛికిరియం సాధేతి. తేనాహ “నిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియాయా”తి.

తత్థ కిఞ్చాపి “సత్తానం విసుద్ధియా”తి వుత్తే సోకసమతిక్కమాదీని అత్థతో సిద్ధానేవ హోన్తి, ఠపేత్వా పన సాసనయుత్తికోవిదే అఞ్ఞేసం న పాకటాని, న చ భగవా పఠమం సాసనయుత్తికోవిదం జనం కత్వా పచ్ఛా ధమ్మం దేసేతి. తేన తేనేవ పన సుత్తేన తం తం అత్థం ఞాపేతి. తస్మా ఇధ యం యం అత్థం ఏకాయనమగ్గో సాధేతి, తం తం పాకటం కత్వా దస్సేన్తో “సోకపరిదేవానం సమతిక్కమాయా”తిఆదిమాహ. యస్మా వా యా సత్తానం విసుద్ధి ఏకాయనమగ్గేన సంవత్తతి, సా సోకపరిదేవానం సమతిక్కమేన హోతి, సోకపరిదేవానం సమతిక్కమో దుక్ఖదోమనస్సానం అత్థఙ్గమేన, దుక్ఖదోమనస్సానం అత్థఙ్గమో ఞాయస్సాధిగమేన, ఞాయస్సాధిగమో నిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియాయ. తస్మా ఇమమ్పి కమం దస్సేన్తో “సత్తానం విసుద్ధియా”తి వత్వా “సోకపరిదేవానం సమతిక్కమాయా”తిఆదిమాహ.

అపిచ వణ్ణభణనమేతం ఏకాయనమగ్గస్స. యథేవ హి భగవా “ధమ్మం వో, భిక్ఖవే, దేసేస్సామి ఆదికల్యాణం మజ్ఝేకల్యాణం పరియోసానకల్యాణం సాత్థం సబ్యఞ్జనం కేవలపరిపుణ్ణం పరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియం పకాసేస్సామి, యదిదం ఛఛక్కానీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౪౨౦) ఛఛక్కదేసనాయ అట్ఠహి పదేహి వణ్ణం అభాసి, యథా చ అరియవంసదేసనాయ “చత్తారోమే, భిక్ఖవే, అరియవంసా అగ్గఞ్ఞా రత్తఞ్ఞా వంసఞ్ఞా పోరాణా అసంకిణ్ణా అసంకిణ్ణపుబ్బా న సంకీయన్తి, న సంకీయిస్సన్తి, అప్పటికుట్ఠా సమణేహి బ్రాహ్మణేహి విఞ్ఞూహీ”తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౮) నవహి పదేహి వణ్ణం అభాసి, ఏవం ఇమస్సపి ఏకాయనమగ్గస్స సత్తానం విసుద్ధియాతిఆదీహి సత్తహి పదేహి వణ్ణం అభాసి.

కస్మా ఇతి చే? తేసం భిక్ఖూనం ఉస్సాహజననత్థం. వణ్ణభాసనఞ్హి సుత్వా తే భిక్ఖూ “అయం కిర మగ్గో హదయసన్తాపభూతం సోకం, వాచావిప్పలాపభూతం పరిదేవం, కాయికఅసాతభూతం దుక్ఖం, చేతసికఅసాతభూతం దోమనస్సన్తి చత్తారో ఉపద్దవే హనతి, విసుద్ధిం ఞాయం నిబ్బానన్తి తయో విసేసే ఆవహతీ”తి ఉస్సాహజాతా ఇమం ధమ్మదేసనం ఉగ్గహేతబ్బం పరియాపుణితబ్బం ధారేతబ్బం వాచేతబ్బం, ఇమఞ్చ మగ్గం భావేతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి. ఇతి తేసం భిక్ఖూనం ఉస్సాహజననత్థం వణ్ణం అభాసి, కమ్బలవాణిజాదయో కమ్బలాదీనం వణ్ణం వియ.

యథా హి సతసహస్సగ్ఘనికపణ్డుకమ్బలవాణిజేన కమ్బలం గణ్హథాతి ఉగ్ఘోసితేపి అసుకకమ్బలోతి న తావ మనుస్సా జానన్తి. కేసకమ్బలవాలకమ్బలాదయోపి హి దుగ్గన్ధా ఖరసమ్ఫస్సా కమ్బలాత్వేవ వుచ్చన్తి. యదా పన తేన గన్ధారకో రత్తకమ్బలో సుఖుమో ఉజ్జలో సుఖసమ్ఫస్సోతి ఉగ్ఘోసితం హోతి, తదా యే పహోన్తి, తే గణ్హన్తి. యే న పహోన్తి, తేపి దస్సనకామా హోన్తి, ఏవమేవం “ఏకాయనో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గో”తి వుత్తేపి అసుకమగ్గోతి న తావ పాకటో హోతి. నానప్పకారకా హి అనియ్యానమగ్గాపి మగ్గాత్వేవ వుచ్చన్తి. “సత్తానం విసుద్ధియా”తిఆదిమ్హి పన వుత్తే “అయం కిర మగ్గో చత్తారో ఉపద్దవే హనతి, తయో విసేసే ఆవహతీ”తి ఉస్సాహజాతా ఇమం ధమ్మదేసనం ఉగ్గహేతబ్బం పరియాపుణితబ్బం ధారేతబ్బం వాచేతబ్బం, ఇమఞ్చ మగ్గం భావేతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తీతి వణ్ణం భాసన్తో “సత్తానం విసుద్ధియా”తిఆదిమాహ. యథా చ సతసహస్సగ్ఘనికపణ్డుకమ్బలవాణిజోపమా, ఏవం రత్తజమ్బునదసువణ్ణఉదకప్పసాదకమణిరతనసువిసుద్ధముత్తారతనధోతపవాళాదివాణిజూపమాదయోపేత్థ ఆహరితబ్బా.

యదిదన్తి నిపాతో, యే ఇమేతి అయమస్స అత్థో. **చత్తారోతి** గణనపరిచ్ఛేదో, తేన న తతో హేట్ఠా న ఉద్ధన్తి సతిపట్ఠానపరిచ్ఛేదం దీపేతి. **సతిపట్ఠానాతి** తయో సతిపట్ఠానా సతిగోచరోపి, తిధా పటిపన్నేసు సావకేసు సత్థునో పటిఘానునయవీతివత్తతాపి, సతిపి. “చతున్నం , భిక్ఖవే, సతిపట్ఠానానం సముదయఞ్చ అత్థఙ్గమఞ్చ దేసేస్సామి, తం

సుణాథ…పే…. కో చ, భిక్ఖవే, కాయస్స సముదయో? ఆహారసముదయా కాయసముదయో”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౩.౪౦౮) హి సతిగోచరో **సతిపట్ఠానన్తి** వుచ్చతి. తథా “కాయో పట్ఠానం, నో సతి. సతి పట్ఠానఞ్చేవ సతి చా”తిఆదీసుపి (పటి॰ మ॰ ౩.౩౫). తస్సత్థో – పతిట్ఠాతి అస్మిన్తి పట్ఠానం. కా పతిట్ఠాతి? సతి. సతియా పట్ఠానం **సతిపట్ఠానం**. పధానట్ఠానన్తి వా పట్ఠానం. సతియా పట్ఠానం సతిపట్ఠానం, హత్థిట్ఠానఅస్సట్ఠానాదీని వియ. “తయో సతిపట్ఠానా, యదరియో సేవతి, యదరియో సేవమానో సత్థా గణమనుసాసితుమరహతీ”తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౧౧) ఏత్థాపి తిధా పటిపన్నేసు సావకేసు సత్థునో పటిఘానునయవీతివత్తతా “సతిపట్ఠాన”న్తి వుత్తా. తస్సత్థో – పట్ఠపేతబ్బతో పట్ఠానం, పవత్తయితబ్బతోతి అత్థో. కేన పట్ఠపేతబ్బతోతి? సతియా. సతియా పట్ఠానం సతిపట్ఠానన్తి. “చత్తారో సతిపట్ఠానా భావితా బహులీకతా సత్త బోజ్ఝఙ్గే పరిపూరేన్తీ”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౫.౯౮౯) పన సతియేవ “సతిపట్ఠాన”న్తి వుచ్చతి. తస్సత్థో – పతిట్ఠాతీతి పట్ఠానం, ఉపట్ఠాతి ఓక్కన్తిత్వా పక్ఖన్దిత్వా పవత్తతీతి అత్థో. సతియేవ పట్ఠానం సతిపట్ఠానం. అథ వా సరణట్ఠేన సతి, ఉపట్ఠానట్ఠేన పట్ఠానం. ఇతి సతి చ సా పట్ఠానఞ్చాతిపి సతిపట్ఠానం. ఇదమిధ అధిప్పేతం.

యది ఏవం, కస్మా “సతిపట్ఠానా”తి బహువచనం? సతిబహుత్తా. ఆరమ్మణభేదేన హి బహుకా ఏతా సతియో. అథ మగ్గోతి కస్మా ఏకవచనం? మగ్గట్ఠేన ఏకత్తా. చతస్సోపి హి ఏతా సతియో మగ్గట్ఠేన ఏకత్తం గచ్ఛన్తి. వుత్తఞ్హేతం “మగ్గోతి కేనట్ఠేన మగ్గో? నిబ్బానగమనట్ఠేన, నిబ్బానత్థికేహి మగ్గనీయట్ఠేన చా”తి. చతస్సోపి చేతా అపరభాగే కాయాదీసు ఆరమ్మణేసు కిచ్చం సాధయమానా నిబ్బానం గచ్ఛన్తి. ఆదితో పట్ఠాయ చ నిబ్బానత్థికేహి మగ్గీయన్తి, తస్మా చతస్సోపి ఏకో మగ్గోతి వుచ్చన్తి . ఏవఞ్చ సతి వచనానుసన్ధినా సానుసన్ధికావ దేసనా హోతి, “మారసేనప్పమద్దనం వో, భిక్ఖవే, మగ్గం దేసేస్సామి, తం సుణాథ…పే… కతమో చ, భిక్ఖవే, మారసేనప్పమద్దనో మగ్గో? యదిదం సత్తబోజ్ఝఙ్గా”తిఆదీసు (సం॰ ని॰ ౫.౨౨౪) వియ హి యథా మారసేనప్పమద్దనోతి చ సత్తబోజ్ఝఙ్గాతి చ అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనమేవేత్థ నానం. ఏవం ఏకాయనమగ్గోతి చ చత్తారో సతిపట్ఠానాతి చ అత్థతో ఏకం, బ్యఞ్జనమేవేత్థ నానం. తస్మా మగ్గట్ఠేన ఏకత్తా ఏకవచనం, ఆరమ్మణభేదేన సతిబహుత్తా బహువచనం వేదితబ్బం.

కస్మా పన భగవతా చత్తారోవ సతిపట్ఠానా వుత్తా అనూనా అనధికాతి? వేనేయ్యహితత్తా . తణ్హాచరితదిట్ఠిచరితసమథయానికవిపస్సనాయానికేసు హి మన్దతిక్ఖవసేన ద్వేధా ద్వేధా పవత్తేసు వేనేయ్యేసు మన్దస్స తణ్హాచరితస్స ఓళారికం కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం **విసుద్ధిమగ్గో**, తిక్ఖస్స సుఖుమం వేదనానుపస్సనం సతిపట్ఠానం. దిట్ఠిచరితస్సాపి మన్దస్స నాతిప్పభేదగతం చిత్తానుపస్సనాసతిపట్ఠానం విసుద్ధిమగ్గో, తిక్ఖస్స అతిప్పభేదగతం ధమ్మానుపస్సనాసతిపట్ఠానం. సమథయానికస్స చ మన్దస్స అకిచ్ఛేన అధిగన్తబ్బనిమిత్తం పఠమం సతిపట్ఠానం విసుద్ధిమగ్గో, తిక్ఖస్స ఓళారికారమ్మణే అసణ్ఠహనతో దుతియం. విపస్సనాయానికస్సపి మన్దస్స నాతిప్పభేదగతారమ్మణం తతియం, తిక్ఖస్స అతిప్పభేదగతారమ్మణం చతుత్థం. ఇతి చత్తారోవ వుత్తా అనూనా అనధికాతి.

సుభసుఖనిచ్చఅత్తభావవిపల్లాసపహానత్థం వా. కాయో హి అసుభో, తత్థ చ సుభవిపల్లాసవిపల్లత్థా సత్తా, తేసం తత్థ అసుభభావదస్సనేన తస్స విపల్లాసస్స పహానత్థం పఠమం సతిపట్ఠానం వుత్తం. సుఖం నిచ్చం అత్తాతి గహితేసుపి చ వేదనాదీసు వేదనా దుక్ఖా, చిత్తం అనిచ్చం, ధమ్మా అనత్తా, తేసు చ సుఖనిచ్చఅత్తవిపల్లాసవిపల్లత్థా సత్తా, తేసం తత్థ దుక్ఖాదిభావదస్సనేన తేసం విపల్లాసానం పహానత్థం సేసాని తీణి వుత్తానీతి ఏవం సుభసుఖనిచ్చఅత్తభావవిపల్లాసపహానత్థం వా చత్తారోవ వుత్తా అనూనా అనధికాతి వేదితబ్బా.

న కేవలఞ్చ విపల్లాసపహానత్థమేవ, అథ ఖో చతురోఘయోగాసవగన్థఉపాదానఅగతిపహానత్థమ్పి చతుబ్బిధాహారపరిఞ్ఞత్థఞ్చ చత్తారోవ వుత్తాతి వేదితబ్బా. అయం తావ పకరణనయో.

అట్ఠకథాయం పన సరణవసేన చేవ ఏకత్తసమోసరణవసేన చ ఏకమేవ సతిపట్ఠానం ఆరమ్మణవసేన చత్తారోతి ఏతదేవ వుత్తం. యథా హి చతుద్వారే నగరే పాచీనతో ఆగచ్ఛన్తా పాచీనదిసాయ ఉట్ఠానకం భణ్డం గహేత్వా పాచీనద్వారేన నగరమేవ పవిసన్తి, దక్ఖిణతో పచ్ఛిమతో ఉత్తరతో ఆగచ్ఛన్తా ఉత్తరదిసాయ ఉట్ఠానకం భణ్డం గహేత్వా ఉత్తరద్వారేన నగరమేవ పవిసన్తి, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం. నగరం వియ హి నిబ్బానమహానగరం . ద్వారం వియ అట్ఠఙ్గికో లోకుత్తరమగ్గో. పాచీనదిసాదయో వియ కాయాదయో.

యథా పాచీనతో ఆగచ్ఛన్తా పాచీనదిసాయ ఉట్ఠానకం భణ్డం గహేత్వా పాచీనద్వారేన నగరమేవ పవిసన్తి, ఏవం కాయానుపస్సనాముఖేన ఆగచ్ఛన్తా చుద్దసవిధేన కాయానుపస్సనం భావేత్వా కాయానుపస్సనాభావనానుభావనిబ్బత్తేన అరియమగ్గేన ఏకం నిబ్బానమేవ ఓసరన్తి.

యథా దక్ఖిణతో ఆగచ్ఛన్తా దక్ఖిణదిసాయ ఉట్ఠానకం భణ్డం గహేత్వా దక్ఖిణద్వారేన నగరమేవ పవిసన్తి, ఏవం వేదనానుపస్సనాముఖేన ఆగచ్ఛన్తా నవవిధేన వేదనానుపస్సనం భావేత్వా వేదనానుపస్సనాభావనానుభావనిబ్బత్తేన అరియమగ్గేన ఏకం నిబ్బానమేవ ఓసరన్తి.

యథా పచ్ఛిమతో ఆగచ్ఛన్తా పచ్ఛిమదిసాయ ఉట్ఠానకం భణ్డం గహేత్వా పచ్ఛిమద్వారేన నగరమేవ పవిసన్తి, ఏవం చిత్తానుపస్సనాముఖేన ఆగచ్ఛన్తా సోళసవిధేన చిత్తానుపస్సనం భావేత్వా చిత్తానుపస్సనాభావనానుభావనిబ్బత్తేన అరియమగ్గేన ఏకం నిబ్బానమేవ ఓసరన్తి.

యథా ఉత్తరతో ఆగచ్ఛన్తా ఉత్తరదిసాయ ఉట్ఠానకం భణ్డం గహేత్వా ఉత్తరద్వారేన నగరమేవ పవిసన్తి, ఏవం ధమ్మానుపస్సనాముఖేన ఆగచ్ఛన్తా పఞ్చవిధేన ధమ్మానుపస్సనం భావేత్వా ధమ్మానుపస్సనాభావనానుభావనిబ్బత్తేన అరియమగ్గేన ఏకం నిబ్బానమేవ ఓసరన్తి.

ఏవం సరణవసేన చేవ ఏకత్తసమోసరణవసేన చ ఏకమేవ సతిపట్ఠానం ఆరమ్మణవసేన చత్తారోవ వుత్తాతి వేదితబ్బా.

కతమే చత్తారోతి కథేతుకమ్యతా పుచ్ఛా. **ఇధా**తి ఇమస్మిం సాసనే. **భిక్ఖవే**తి ధమ్మపటిగ్గాహకపుగ్గలాలపనమేతం. **భిక్ఖూ**తి పటిపత్తిసమ్పాదకపుగ్గలనిదస్సనమేతం. అఞ్ఞేపి చ దేవమనుస్సా పటిపత్తిం సమ్పాదేన్తియేవ, సేట్ఠత్తా పన పటిపత్తియా భిక్ఖుభావదస్సనతో చ, “భిక్ఖూ”తి ఆహ. భగవతో హి అనుసాసనిం సమ్పటిచ్ఛన్తేసు భిక్ఖు సేట్ఠో, సబ్బప్పకారాయ అనుసాసనియా భాజనభావతో, తస్మా సేట్ఠత్తా “భిక్ఖూ”తి ఆహ. తస్మిం గహితే పన సేసా గహితావ హోన్తి రాజగమనాదీసు రాజగ్గహణేన సేసపరిసా వియ. యో చ ఇమం పటిపత్తిం పటిపజ్జతి, సో భిక్ఖు నామ హోతీతి పటిపత్తియా భిక్ఖుభావదస్సనతోపి “భిక్ఖూ”తి ఆహ . పటిపన్నకో హి దేవో వా హోతు మనుస్సో వా, “భిక్ఖూ”తి సఙ్ఖం గచ్ఛతియేవ. యథాహ –

“అలఙ్కతో చేపి సమం చరేయ్య,

సన్తో దన్తో నియతో బ్రహ్మచారీ;

సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ దణ్డం,

సో బ్రాహ్మణో సో సమణో స భిక్ఖూ"తి. (ధ॰ ప॰ ౧౪౨);

కాయేతి రూపకాయే. రూపకాయో హి ఇధ అఙ్గపచ్చఙ్గానం కేసాదీనఞ్చ ధమ్మానం సమూహట్ఠేన హత్థికాయరథకాయాదయో వియ కాయోతి అధిప్పేతో. యథా చ సమూహట్ఠేన, ఏవం కుచ్ఛితానం ఆయట్ఠేన. కుచ్ఛితానఞ్హి పరమజేగుచ్ఛానం సో ఆయోతిపి **కాయో**. **ఆయో**తి ఉప్పత్తిదేసో. తత్రాయం వచనత్థో, ఆయన్తి తతోతి ఆయో. కే ఆయన్తి? కుచ్ఛితా కేసాదయో. ఇతి కుచ్ఛితానం ఆయోతి **కాయో**. కాయానుపస్సీతి కాయమనుపస్సనసీలో, కాయం వా అనుపస్సమానో.

"కాయే"తి చ వత్వాపి పున "కాయానుపస్సీ"తి దుతియం కాయగ్గహణం అసమ్మిస్సతో వవత్థానఘనవినిబ్భోగాదిదస్సనత్థం కతన్తి వేదితబ్బం. తేన న కాయే వేదనానుపస్సీ వా, చిత్తధమ్మానుపస్సీ వా, అథ ఖో కాయానుపస్సీయేవాతి కాయసఙ్ఖాతే వత్థుస్మిం కాయానుపస్సనాకారస్సేవ దస్సనేన అసమ్మిస్సతో వవత్థానం దస్సితం హోతి. తథా న కాయే అఙ్గపచ్చఙ్గవిముత్తఏకధమ్మానుపస్సీ, నాపి కేసలోమాదివినిముత్తఇత్థిపురిసానుపస్సీ. యోపి చేత్థ కేసలోమాదికో భూతుపాదాయసమూహసఙ్ఖాతో కాయో , తత్థపి న భూతుపాదాయవినిముత్తఏకధమ్మానుపస్సీ, అథ ఖో రథసమ్భారానుపస్సకో వియ అఙ్గపచ్చఙ్గసమూహానుపస్సీ, నగరావయవానుపస్సకో వియ కేసలోమాదిసమూహానుపస్సీ, కదలిక్ఖన్ధపత్తవట్టివినిబ్భుజనకో వియ రిత్తముట్ఠివినివేఠకో వియ చ భూతుపాదాయసమూహానుపస్సీయేవాతి నానప్పకారతో సమూహవసేనేవ కాయసఙ్ఖాతస్స వత్థునో దస్సనేన ఘనవినిబ్భోగో దస్సితో హోతి. న హేత్థ యథావుత్తసమూహవినిముత్తో కాయో వా ఇత్థీ వా పురిసో వా అఞ్ఞో వా కోచి ధమ్మో దిస్సతి , యథావుత్తధమ్మసమూహమత్తేయేవ పన తథా తథా సత్తా మిచ్ఛాభినివేసం కరోన్తి. తేనాహు పోరాణా –

"యం పస్సతి న తం దిట్ఠం, యం దిట్ఠం తం న పస్సతి;

అపస్సం బజ్ఝతే మూళ్హో, బజ్ఝమానో న ముచ్చతీ"తి. –

ఘనవినిబ్భోగాదిదస్సనత్థన్తి వుత్తం. ఆదిసద్దేన చేత్థ అయమ్పి అత్థో వేదితబ్బో – అయఞ్హి ఏకస్మిం కాయే కాయానుపస్సీయేవ, న అఞ్ఞధమ్మానుపస్సీ. కిం వుత్తం హోతి? యథా అనుదకభూతాయపి మరీచియా ఉదకానుపస్సినో హోన్తి, న ఏవం అనిచ్చదుక్ఖానత్తఅసుభభూతేయేవ ఇమస్మిం కాయే నిచ్చసుఖఅత్తసుభభావానుపస్సీ, అథ ఖో కాయానుపస్సీ అనిచ్చదుక్ఖానత్తఅసుభాకారసమూహానుపస్సీయేవాతి. అథ వా య్వాయం పరతో "ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు అరఞ్ఞగతో వా…పే॰… సో సతోవ అస్ససతీ"తిఆదినా నయేన అస్సాసపస్సాసాదిచుణ్ణికజాతఅట్ఠికపరియోసానో కాయో వుత్తో, యో చ "ఇధేకచ్చో పథవికాయం అనిచ్చతో అనుపస్సతి ఆపోకాయం తేజోకాయం వాయోకాయం కేసకాయం లోమకాయం ఛవికాయం చమ్మకాయం మంసకాయం రుహిరకాయం నహారుకాయం అట్ఠికాయం అట్ఠిమిఞ్జకాయ"న్తి పటిసమ్భిదాయం (పటి॰ మ॰ ౩.౩౫) కాయో వుత్తో, తస్స సబ్బస్స ఇమస్మింయేవ కాయే అనుపస్సనతో "కాయే కాయానుపస్సీ"తి ఏవమ్పి అత్థో దట్ఠబ్బో.

అథ వా కాయే అహన్తి వా మమన్తి వా ఏవం గహేతబ్బస్స యస్స కస్సచి అనుపస్సనతో తస్స తస్సేవ పన కేసాలోమాదికస్స నానాధమ్మసమూహస్స అనుపస్సనతో కాయే కేసాదిధమ్మసమూహసఙ్ఖాతకాయానుపస్సీతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. అపిచ "ఇమస్మిం కాయే అనిచ్చతో అనుపస్సతి, నో నిచ్చతో"తిఆదినా నయేన పటిసమ్భిదాయం ఆగతనయస్స సబ్బస్సేవ అనిచ్చలక్ఖణాదినో ఆకారసమూహసఙ్ఖాతస్స కాయస్సానుపస్సనతోపి "కాయే కాయానుపస్సీ"తి ఏవమ్పి అత్థో దట్ఠబ్బో.

తథా హి అయం కాయే కాయానుపస్సనాపటిపదం పటిపన్నో భిక్ఖు ఇమం కాయం అనిచ్చానుపస్సనాదీనం సత్తన్నం అనుపస్సనానం వసేన అనిచ్చతో అనుపస్సతి, నో నిచ్చతో. దుక్ఖతో అనుపస్సతి, నో సుఖతో. అనత్తతో అనుపస్సతి, నో అత్తతో. నిబ్బిన్దతి, నో నన్దతి. విరజ్జతి, నో రజ్జతి. నిరోధేతి, నో సముదేతి. పటినిస్సజ్జతి, నో ఆదియతి. సో తం అనిచ్చతో అనుపస్సన్తో నిచ్చసఞ్ఞం పజహతి, దుక్ఖతో అనుపస్సన్తో సుఖసఞ్ఞం పజహతి, అనత్తతో అనుపస్సన్తో అత్తసఞ్ఞం పజహతి, నిబ్బిన్దన్తో నన్దిం పజహతి, విరజ్జన్తో రాగం పజహతి, నిరోధేన్తో సముదయం పజహతి, పటినిస్సజ్జన్తో ఆదానం పజహతీతి వేదితబ్బో.

విహరతీతి ఇరియతి. **ఆతాపీ**తి తీసు భవేసు కిలేసే ఆతాపేతీతి ఆతాపో, వీరియస్సేతం నామం. ఆతాపో అస్స అత్థీతి **ఆతాపీ. సమ్పజానో**తి సమ్పజఞ్ఞసఙ్ఖాతేన ఞాణేన సమన్నాగతో. **సతిమా**తి కాయపరిగ్గాహికాయ సతియా సమన్నాగతో. అయం పన యస్మా సతియా ఆరమ్మణం పరిగ్గహేత్వా పఞ్ఞాయ అనుపస్సతి, న హి సతివిరహితస్స అనుపస్సనా నామ అత్థి. తేనేవాహ "సతిఞ్చ ఖ్వాహం, భిక్ఖవే, సబ్బత్థికం వదామీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౪). తస్మా ఏత్థ "కాయే కాయానుపస్సీ విహరతీ"తి ఏత్తావతా కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానకమ్మట్ఠానం వుత్తం హోతి. అథ వా యస్మా అనాతాపినో అన్తోసఙ్ఖేపో అన్తరాయకరో హోతి, అసమ్పజానో ఉపాయపరిగ్గహే అనుపాయపరివజ్జనే చ సమ్ముయ్హతి, ముట్ఠస్సతి ఉపాయాపరిచ్చాగే అనుపాయాపరిగ్గహే చ అసమత్థో హోతి, తేనస్స తం కమ్మట్ఠానం న సమ్పజ్జతి, తస్మా యేసం ధమ్మానం ఆనుభావేన తం సమ్పజ్జతి. తేసం దస్సనత్థం "ఆతాపీ సమ్పజానో సతిమా"తి ఇదం వుత్త"న్తి వేదితబ్బం.

ఇతి కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం సమ్పయోగఙ్గఞ్చస్స దస్సేత్వా ఇదాని పహానఙ్గం దస్సేతుం **వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్స**న్తి వుత్తం. తత్థ **వినేయ్యా**తి తదఙ్గవినయేన వా విక్ఖమ్భనవినయేన వా వినయిత్వా. **లోకే**తి తస్మింయేవ కాయే. కాయో హి ఇధ లుజ్జనపలుజ్జనట్ఠేన లోకోతి అధిప్పేతో. యస్మా పనస్స న కాయమత్తేయేవ అభిజ్ఝాదోమనస్సం పహీయతి, వేదనాదీసుపి పహీయతియేవ, తస్మా "పఞ్చపి ఉపాదానక్ఖన్ధా లోకో"తి **విభఙ్గే** (విభ॰ ౩౬౨) వుత్తం. లోకసఙ్ఖాతత్తా వా తేసం ధమ్మానం అత్థుద్ధారనయేనేతం వుత్తం. యం పనాహ "తత్థ కతమో లోకో? స్వేవ కాయో లోకో"తి. అయమేవేత్థ అత్థో, తస్మిం లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సం వినేయ్యాతి ఏవం సమ్బన్ధో దట్ఠబ్బో. యస్మా పనేత్థ అభిజ్ఝాగహణేన కామచ్ఛన్దో , దోమనస్సగ్గహణేన బ్యాపాదో సఙ్గహం గచ్ఛతి, తస్మా నీవరణపరియాపన్నబలవధమ్మద్వయదస్సనేన నీవరణప్పహానం వుత్తం హోతీతి వేదితబ్బం.

విసేసేన చేత్థ అభిజ్ఝావినయేన కాయసమ్పత్తిమూలకస్స అనురోధస్స, దోమనస్సవినయేన పన కాయవిపత్తిమూలకస్స విరోధస్స, అభిజ్ఝావినయేన చ కాయే అభిరతియా, దోమనస్సవినయేన కాయభావనాయ అనభిరతియా, అభిజ్ఝావినయేన కాయే అభూతానం సుభసుఖభావాదీనం పక్ఖేపస్స, దోమనస్సవినయేన చ కాయే భూతానం అసుభాసుఖభావాదీనం అపనయనస్స చ పహానం వుత్తం. తేన యోగావచరస్స యోగానుభావో యోగసమత్థతా

చ దీపితా హోతి. యోగానుభావో హి ఏస, యదిదం అనురోధవిరోధవిప్పముత్తో అరతిరతిసహో అభూతపక్ఖేపభూతాపనయనవిరహితో చ హోతి. అనురోధవిరోధవిప్పముత్తో చేస అరతిరతిసహో అభూతం అపక్ఖిపన్తో భూతఞ్చ అనపనేన్తో యోగసమత్థో హోతీతి.

అపరో నయో "కాయే కాయానుపస్సీ"తి ఏత్థ అనుపస్సనాయ కమ్మట్ఠానం వుత్తం. "విహరతీ"తి ఏత్థ వుత్తవిహారేన కమ్మట్ఠానికస్స కాయపరిహరణం. "ఆతాపీ"తిఆదీసు ఆతాపేన సమ్మప్పధానం, సతిసమ్పజఞ్ఞేన సబ్బత్థికకమ్మట్ఠానం, కమ్మట్ఠానపరిహరణూపాయో వా, సతియా వా కాయానుపస్సనావసేన పటిలద్ధసమథో, సమ్పజఞ్ఞేన విపస్సనా, అభిజ్ఝాదోమనస్సవినయేన భావనాఫలం వుత్తన్తి వేదితబ్బం.

విభఙ్గే పన **''అనుపస్సీ''**తి తత్థ కతమా అనుపస్సనా? యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... సమ్మాదిట్ఠి. అయం వుచ్చతి అనుపస్సనా. ఇమాయ అనుపస్సనాయ ఉపేతో హోతి సముపేతో ఉపాగతో సముపాగతో ఉపపన్నో సమ్పన్నో సమన్నాగతో. తేన వుచ్చతి అనుపస్సీతి.

విహరతీతి ఇరియతి వత్తతి పాలేతి యపేతి యాపేతి చరతి విహరతి. తేన వుచ్చతి విహరతీతి.

ఆతాపీతి తత్థ కతమో ఆతాపో? యో చేతసికో వీరియారమ్భో...పే.... సమ్మావాయామో. అయం వుచ్చతి ఆతాపో. ఇమినా ఆతాపేన ఉపేతో హోతి...పే.... సమన్నాగతో. తేన వుచ్చతి ఆతాపీతి.

సమ్పజానోతి తత్థ కతమం సమ్పజఞ్ఞం? యా పఞ్ఞా పజాననా...పే.... సమ్మాదిట్ఠి. ఇదం వుచ్చతి సమ్పజఞ్ఞం. ఇమినా సమ్పజఞ్ఞేన ఉపేతో హోతి...పే.... సమన్నాగతో. తేన వుచ్చతి సమ్పజానోతి.

సతిమాతి తత్థ కతమా సతి? యా సతి అనుస్సతి...పే.... సమ్మాసతి. అయం వుచ్చతి సతి. ఇమాయ సతియా ఉపేతో హోతి...పే.... సమన్నాగతో. తేన వుచ్చతి సతిమాతి.

వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సన్తి తత్థ కతమో లోకో? స్వేవ కాయో లోకో, పఞ్చపి ఉపాదానక్ఖన్ధా లోకో. అయం వుచ్చతి లోకో. తత్థ కతమా అభిజ్ఝా? యో రాగో సారాగో అనునయో అనురోధో నన్దీ నన్దీరాగో చిత్తస్స సారాగో, అయం వుచ్చతి అభిజ్ఝా. తత్థ కతమం దోమనస్సం? యం చేతసికం అసాతం, చేతసికం దుక్ఖం, చేతోసమ్ఫస్సజం అసాతం...పే.... దుక్ఖా వేదనా. ఇదం వుచ్చతి దోమనస్సం. ఇతి అయఞ్చ అభిజ్ఝా ఇదఞ్చ దోమనస్సం ఇమమ్హి లోకే వినీతా హోన్తి పటివినీతా సన్తా వూపసన్తా సమితా వూపసమితా అత్థఙ్గతా అబ్భత్థఙ్గతా అప్పితా బ్యప్పితా సోసితా విసోసితా బ్యన్తీకతా, తేన వుచ్చతి వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సన్తి (విభ. ౩౬౮) ఏవమేతేసం పదానమత్థో వుత్తో. తేన సహ అయం అట్ఠకథానయో యథా సంసన్దతి, ఏవం వేదితబ్బో. అయం తావ కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానుద్దేసస్స అత్థవణ్ణనా.

వేదనాసు... చిత్తే... ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి...పే.... వినేయ్య లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సన్తి ఏత్థ పన **వేదనానుపస్సీ**తి ఏవమాదీసు వేదనాదీనం పున వచనే పయోజనం కాయానుపస్సనాయం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. **వేదనాసు వేదనానుపస్సీ, చిత్తే చిత్తానుపస్సీ, ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ**తి ఏత్థ పన **వేదనా**తి తిస్సో వేదనా, తా చ లోకియా

ఏవ. చిత్తమ్హి లోకియం, తథా ధమ్మా. తేసం విభాగో నిద్దేసవారే పాకటో భవిస్సతి. కేవలం పనిధ యథా వేదనా అనుపస్సితబ్బా, తథా అనుపస్సన్తో **వేదనాసు వేదనానుపస్సీ**తి వేదితబ్బో. ఏస నయో చిత్తధమ్మేసుపి. కథఞ్చ వేదనా అనుపస్సితబ్బాతి? సుఖా తావ వేదనా దుక్ఖతో, దుక్ఖా సల్లతో, అదుక్ఖమసుఖా అనిచ్చతో. యథాహ –

"యో సుఖం దుక్ఖతో అద్ద, దుక్ఖమద్దక్ఖి సల్లతో;

అదుక్ఖమసుఖం సన్తం, అదక్ఖి నం అనిచ్చతో;

స వే సమ్మద్దసో భిక్ఖు, ఉపసన్తో చరిస్సతీ"తి. (సం॰ ని॰ ౪.౨౫౩);

సబ్బా ఏవ చేతా దుక్ఖాతిపి అనుపస్సితబ్బా. వుత్తఞ్హేతం "యంకిఞ్చి వేదయితం, సబ్బం తం దుక్ఖస్మిన్తి వదామీ"తి (సం॰ ని॰ ౪.౨౫౯). సుఖదుక్ఖతోపి చ అనుపస్సితబ్బా. యథాహ "సుఖా వేదనా ఠితిసుఖా విపరిణామదుక్ఖా"తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౬౪) సబ్బం విత్థారేతబ్బం. అపిచ అనిచ్చాదిసత్తానుపస్సనావసేనపి అనుపస్సితబ్బా. సేసం నిద్దేసవారేయేవ పాకటం భవిస్సతి. చిత్తధమ్మేసుపి చిత్తం తావ ఆరమ్మణాధిపతిసహజాతభూమికమ్మవిపాకకిరియాదినానత్తభేదానం అనిచ్చాదిసత్తానుపస్సనానం నిద్దేసవారే ఆగతసరాగాదిభేదానఞ్చ వసేన అనుపస్సితబ్బం. ధమ్మా సలక్ఖణసామఞ్ఞలక్ఖణానం సుఞ్ఞతధమ్మస్స అనిచ్చాదిసత్తానుపస్సనానం నిద్దేసవారే ఆగతసన్తాసన్తాదిభేదానఞ్చ వసేన అనుపస్సితబ్బా. సేసం వుత్తనయమేవ. కామఞ్చేత్థ యస్స కాయసఙ్ఖాతే లోకే అభిజ్ఝాదోమనస్సం పహీనం, తస్స వేదనాదిలోకేసుపి తం పహీనమేవ. నానాపుగ్గలవసేన పన నానాచిత్తక్ఖణికసతిపట్ఠానభావనావసేన చ సబ్బత్థ వుత్తం. యతో వా ఏకత్థ పహీనం సేసేసుపి పహీనం హోతి. తేనేవస్స తత్థ పహానదస్సనత్థమ్పి ఏవం వుత్తన్తి వేదితబ్బన్తి.

ఉద్దేసవారకథావణ్ణనా నిట్ఠితా.

కాయానుపస్సనాఆనాపానపబ్బవణ్ణనా

౧౦౭. ఇదాని సేయ్యథాపి నామ ఛేకో విలీవకారకో థూలకిలఞ్జసణ్హకిలఞ్జచఙ్కోటకపేళాపుటాదీని ఉపకరణాని కత్తుకామో ఏకం మహావేళుం లభిత్వా చతుధా భిన్దిత్వా తతో ఏకేకం వేళుఖణ్డం గహేత్వా ఫాలేత్వా తం తం ఉపకరణం కరేయ్య, ఏవమేవ భగవా సతిపట్ఠానదేసనాయ సత్తానం అనేకప్పకారవిసేసాధిగమం కత్తుకామో ఏకమేవ సమ్మాసతిం "చత్తారో సతిపట్ఠానా. కతమే చత్తారో? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు కాయే కాయానుపస్సీ విహరతీ"తిఆదినా నయేన ఆరమ్మణవసేన చతుధా భిన్దిత్వా తతో ఏకేకం సతిపట్ఠానం గహేత్వా విభజన్తో "కథఞ్చ భిక్ఖవే"తిఆదినా నయేన నిద్దేసవారం వత్తుమారద్ధో.

తత్థ **కథఞ్చా**తిఆది విత్థారేతుకమ్యతా పుచ్ఛా. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – భిక్ఖవే, కేన చ పకారేన భిక్ఖు కాయే కాయానుపస్సీ విహరతీతి? ఏస నయో సబ్బపుచ్ఛావారేసు. **ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ**తి, భిక్ఖవే, ఇమస్మిం సాసనే భిక్ఖు. అయఞ్హేత్థ ఇధ-సద్దో సబ్బప్పకారకాయానుపస్సనానిబ్బత్తకస్స పుగ్గలస్స సన్నిస్సయభూతసాసనపరిదీపనో అఞ్ఞసాసనస్స తథాభావపటిసేధనో చ. వుత్తఞ్హేతం "ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో…పే॰… సుఞ్ఞా పరప్పవాదా సమణేభి అఞ్ఞేహీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౧౩౯). తేన వుత్తం "ఇమస్మిం సాసనే భిక్ఖూ"తి.

“అరఞ్ఞగతో వా…పే… సుఞ్ఞాగారగతో వా”తి ఇదమస్స సతిపట్ఠానభావనానురూపసేనాసనపరిగ్గహపరిదీపనం. ఇమస్స హి భిక్ఖునో దీఘరత్తం రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు అనువిసటం చిత్తం కమ్మట్ఠానవీథిం ఓతరితుం న ఇచ్ఛతి, కూటగోణయుత్తరథో వియ ఉప్పథమేవ ధావతి, తస్మా సేయ్యథాపి నామ గోపో కూటధేనుయా సబ్బం ఖీరం పివిత్వా వడ్ఢితం కూటవచ్ఛం దమేతుకామో ధేనుతో అపనేత్వా ఏకమన్తే మహన్తం థమ్భం నిఖణిత్వా తత్థ యోత్తేన బన్ధేయ్య. అథస్స సో వచ్ఛో ఇతో చితో చ విప్ఫన్దిత్వా పలాయితుం అసక్కోన్తో తమేవ థమ్భం ఉపనిసీదేయ్య వా ఉపనిపజ్జేయ్య వా, ఏవమేవ ఇమినాపి భిక్ఖునా దీఘరత్తం రూపారమ్మణాదిరసపానవడ్ఢితం దుట్ఠచిత్తం దమేతుకామేన రూపాదిఆరమ్మణతో అపనేత్వా అరఞ్ఞం వా రుక్ఖమూలం వా సుఞ్ఞాగారం వా పవేసేత్వా తత్థ సతిపట్ఠానారమ్మణత్థమ్భే సతియోత్తేన బన్ధితబ్బం. ఏవమస్స తం చిత్తం ఇతో చితో చ విప్ఫన్దిత్వాపి పుబ్బే ఆచిణ్ణారమ్మణం అలభమానం సతియోత్తం ఛిన్దిత్వా పలాయితుం అసక్కోన్తం తమేవారమ్మణం ఉపచారప్పనావసేన ఉపనిసీదతి చేవ ఉపనిపజ్జతి చ. తేనాహు పోరాణా –

> “యథా థమ్భే నిబన్ధేయ్య, వచ్ఛం దమం నరో ఇధ;
> బన్ధేయ్యేవం సకం చిత్తం, సతియారమ్మణే దళ్హ”న్తి.

ఏవమస్స తం సేనాసనం భావనానురూపం హోతి. తేన వుత్తం “ఇదమస్స సతిపట్ఠానభావనానురూపసేనాసనపరిగ్గహపరిదీపన”న్తి.

అపిచ యస్మా ఇదం కాయానుపస్సనాయ ముద్ధభూతం సబ్బబుద్ధపచ్చేకబుద్ధబుద్ధసావకానం విసేసాధిగమదిట్ఠధమ్మసుఖవిహారపదట్ఠానం ఆనాపానస్సతికమ్మట్ఠానం ఇత్థిపురిసహత్థిఅస్సాదిసద్దసమాకులం గామన్తం అపరిచ్చజిత్వా న సుకరం సమ్పాదేతుం, సద్దకణ్టకత్తా ఝానస్స. అగామకే పన అరఞ్ఞే సుకరం యోగావచరేన ఇదం కమ్మట్ఠానం పరిగ్గహేత్వా ఆనాపానచతుత్థజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తదేవ ఝానం పాదకం కత్వా సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా అగ్గఫలం అరహత్తం పాపుణితుం. తస్మాస్స అనురూపసేనాసనం దస్సేన్తో భగవా “అరఞ్ఞగతో వా”తిఆదిమాహ.

వత్థువిజ్జాచరియో వియ హి భగవా. సో యథా వత్థువిజ్జాచరియో నగరభూమిం పస్సిత్వా సుట్ఠు ఉపపరిక్ఖిత్వా “ఏత్థ నగరం మాపేథా”తి ఉపదిసతి, సోత్థినా చ నగరే నిట్ఠితే రాజకులతో మహాసక్కారం లభతి, ఏవమేవ యోగావచరస్స అనురూపం సేనాసనం ఉపపరిక్ఖిత్వా “ఏత్థ కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జితబ్బ”న్తి ఉపదిసతి. తతో తత్థ కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జన్తేన యోగినా అనుక్కమేన అరహత్తే పత్తే “సమ్మాసమ్బుద్ధో వత సో భగవా”తి మహన్తం సక్కారం లభతి.

అయం పన భిక్ఖు దీపిసదిసోతి వుచ్చతి. యథా హి మహాదీపిరాజా అరఞ్ఞే తిణగహనం వా వనగహనం వా పబ్బతగహనం వా నిస్సాయ నిలీయిత్వా వనమహింసగోకణ్ణసూకరాదయో మిగే గణ్హాతి, ఏవమేవ అయం అరఞ్ఞాదీసు కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జన్తో భిక్ఖు యథాక్కమేన చత్తారో మగ్గే చేవ చత్తారి అరియఫలాని చ గణ్హాతి. తేనాహు పోరాణా –

> “యథాపి దీపికో నామ, నిలీయిత్వా గణ్హతీ మిగే;
> తథేవాయం బుద్ధపుత్తో, యుత్తయోగో విపస్సకో;
> అరఞ్ఞం పవిసిత్వాన, గణ్హాతి ఫలముత్తమ”న్తి.

తేనస్స పరక్కమజవయోగ్గభూమిం అరఞ్ఞసేనాసనం దస్సేన్తో భగవా “అరఞ్ఞగతో వా”తిఆదిమాహ. ఇతో పరం ఇమస్మిం తావ ఆనాపానపబ్బే యం వత్తబ్బం సియా, తం **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తమేవ.

తస్స పన ఇమేసం “దీఘం వా అస్ససన్తో దీఘం అస్ససామీతి పజానాతి...పే.... పస్సమ్భయం కాయసఙ్ఖారం పస్ససిస్సామీతి సిక్ఖతీ”తి ఏవం వుత్తానం అస్సాసపస్సాసానం వసేన సిక్ఖతో అస్సాసపస్సాసనిమిత్తే చత్తారి ఝానాని ఉప్పజ్జన్తి. సో ఝానా వుట్ఠహిత్వా అస్సాసపస్సాసే వా పరిగ్గణ్హాతి ఝానఙ్గాని వా. తత్థ అస్సాసపస్సాసకమ్మికో “ఇమే అస్సాసపస్సాసా కిం నిస్సితా, వత్థుం నిస్సితా, వత్థు నామ కరజకాయో, కరజకాయో నామ చత్తారి మహాభూతాని ఉపాదారూపఞ్చా”తి ఏవం రూపం పరిగ్గణ్హాతి, తతో తదారమ్మణే ఫస్సపఞ్చమకే నామన్తి ఏవం నామరూపం పరిగ్గహేత్వా తస్స పచ్చయం పరియేసన్తో అవిజ్జాదిపటిచ్చసముప్పాదం దిస్వా “పచ్చయపచ్చయుప్పన్నధమ్మమత్తమేవేతం, అఞ్ఞో సత్తో వా పుగ్గలో వా నత్థీ”తి వితిణ్ణకఙ్ఖో సప్పచ్చయనామరూపే తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తో అనుక్కమేన అరహత్తం పాపుణాతి. ఇదం ఏకస్స భిక్ఖునో యావ అరహత్తా నియ్యానముఖం.

ఝానకమ్మికోపి “ఇమాని ఝానఙ్గాని కిం నిస్సితాని, వత్థుం నిస్సితాని. వత్థు నామ కరజకాయోతి ఝానఙ్గాని నామం, కరజకాయో రూప”న్తి నామరూపం వవత్థపేత్వా తస్స పచ్చయం పరియేసన్తో అవిజ్జాదిపచ్చయాకారం దిస్వా “పచ్చయపచ్చయుప్పన్నధమ్మమత్తమేవేతం, అఞ్ఞో సత్తో వా పుగ్గలో వా నత్థీ”తి వితిణ్ణకఙ్ఖో సప్పచ్చయనామరూపే తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తో అనుక్కమేన అరహత్తం పాపుణాతి, ఇదం ఏకస్స భిక్ఖునో యావ అరహత్తా నియ్యానముఖం.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం అత్తనో వా అస్సాసపస్సాసకాయే కాయానుపస్సీ విహరతి. **బహిద్ధా వా**తి పరస్స వా అస్సాసపస్సాసకాయే. **అజ్ఝత్తబహిద్ధా వా**తి కాలేన అత్తనో, కాలేన పరస్స అస్సాసపస్సాసకాయే. ఏతేనస్స పగుణకమ్మట్ఠానం అట్ఠపేత్వా అపరాపరం సఞ్చరణకాలో కథితో. ఏకస్మిం కాలే పనిదం ఉభయం న లబ్భతి.

సముదయధమ్మానుపస్సీ వాతి యథా నామ కమ్మారభస్తఞ్చ గగ్గరనాళిఞ్చ తజ్జఞ్చ వాయామం పటిచ్చ వాతో అపరాపరం సఞ్చరతి, ఏవం భిక్ఖునో కరజకాయఞ్చ నాసాపుటఞ్చ చిత్తఞ్చ పటిచ్చ అస్సాసపస్సాసకాయో అపరాపరం సఞ్చరతి. కాయాదయో ధమ్మా సముదయధమ్మా, తే పస్సన్తో “సముదయధమ్మానుపస్సీ వా కాయస్మిం విహరతీ”తి వుచ్చతి. **వయధమ్మానుపస్సీ వా**తి యథా భస్తాయ అపనీతాయ గగ్గరనాళియా భిన్నాయ తజ్జే చ వాయామే అసతి నో వాతో నప్పవత్తతి , ఏవమేవ కాయే భిన్నే నాసాపుటే విద్ధస్తే చిత్తే చ నిరుద్ధే అస్సాసపస్సాసకాయో నామ నప్పవత్తతీతి కాయాదినిరోధా అస్సాసపస్సాసనిరోధోతి ఏవం పస్సన్తో “వయధమ్మానుపస్సీ వా కాయస్మిం విహరతీ”తి వుచ్చతి. **సముదయవయధమ్మానుపస్సీ వా**తి కాలేన సముదయం, కాలేన వయం అనుపస్సన్తో. **అత్థి కాయోతి వా పనస్సా**తి కాయోవ అత్థి, న సత్తో, న పుగ్గలో, న ఇత్థీ, న పురిసో, న అత్తా, న అత్తనియం, నాహం, న మమ, న కోచి, న కస్సచీతి ఏవమస్స సతి పచ్చుపట్ఠితా హోతి.

యావదేవాతి పయోజనపరిచ్ఛేదవవత్థాపనమేతం. ఇదం వుత్తం హోతి – యా సతి పచ్చుపట్ఠితా హోతి, సా న అఞ్ఞత్థాయ. అథ ఖో యావదేవ ఞాణమత్తాయ అపరాపరం ఉత్తరుత్తరి ఞాణపమాణత్థాయ చేవ సతిపమాణత్థాయ చ, సతిసమ్పజఞ్ఞానం వుడ్ఢత్థాయాతి అత్థో. **అనిస్సితో చ విహరతీ**తి తణ్హానిస్సయదిట్ఠినిస్సయానం వసేన అనిస్సితో విహరతి.

న చ కిఞ్చి లోకే ఉపాదియతీతి లోకస్మిం కిఞ్చి రూపం వా…పే.… విఞ్ఞాణం వా "అయం మే అత్తా వా అత్తనియం వా"తి న గణ్హాతి. **ఏవమ్పీ**తి ఉపరిఅత్థం ఉపాదాయ సమ్పిణ్డనత్థో పికారో. ఇమినా పన పదేన భగవా ఆనాపానపబ్బదేసనం నియ్యాతేత్వా దస్సేతి.

తత్థ అస్సాసపస్సాసపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చం, తస్సా సముట్ఠాపికా పురిమతణ్హా సముదయసచ్చం, ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిరోధసచ్చం, దుక్ఖపరిజాననో సముదయపజహనో నిరోధారమ్మణో అరియమగ్గో మగ్గసచ్చం. ఏవం చతుసచ్చవసేన ఉస్సక్కిత్వా నిబ్బుతిం పాపుణాతీతి ఇదమేకస్స అస్సాసపస్సాసవసేన అభినివిట్ఠస్స భిక్ఖునో యావ అరహత్తా నియ్యానముఖన్తి.

ఆనాపానపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఇరియాపథపబ్బవణ్ణనా

౧౦౮. ఏవం అస్సాసపస్సాసవసేన కాయానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని ఇరియాపథవసేన విభజితుం **పున చపర**న్తిఆదిమాహ. తత్థ కామం సోణసిఙ్గాలాదయోపి గచ్ఛన్తా "గచ్ఛామా"తి జానన్తి. న పనేతం ఏవరూపం జాననం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవరూపఞ్హి జాననం సత్తూపలద్ధిం న పజహతి , అత్తసఞ్ఞం న ఉగ్ఘాటేతి , కమ్మట్ఠానం వా సతిపట్ఠానభావనా వా న హోతి. ఇమస్స పన భిక్ఖునో జాననం సత్తూపలద్ధిం పజహతి, అత్తసఞ్ఞం ఉగ్ఘాటేతి, కమ్మట్ఠానఞ్చేవ సతిపట్ఠానభావనా చ హోతి. ఇదఞ్హి "కో గచ్ఛతి, కస్స గమనం, కిం కారణా గచ్ఛతీ"తి ఏవం సమ్పజాననం సన్ధాయ వుత్తం. ఠానాదీసుపి ఏసేవ నయో.

తత్థ **కో గచ్ఛతీ**తి న కోచి సత్తో వా పుగ్గలో వా గచ్ఛతి. **కస్స గమన**న్తి న కస్సచి సత్తస్స వా పుగ్గలస్స వా గమనం. **కిం కారణా గచ్ఛతీ**తి చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన గచ్ఛతి. తస్మా ఏస ఏవం పజానాతి "గచ్ఛామీ"తి చిత్తం ఉప్పజ్జతి, తం వాయం జనేతి, వాయో విఞ్ఞత్తిం జనేతి, చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన సకలకాయస్స పురతో అభినీహారో గమనన్తి వుచ్చతి. ఠానాదీసుపి ఏసేవ నయో.

తత్రాపి హి "తిట్ఠామీ"తి చిత్తం ఉప్పజ్జతి, తం వాయం జనేతి, వాయో విఞ్ఞత్తిం జనేతి, చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన సకలకాయస్స కోటితో పట్ఠాయ ఉస్సితభావో ఠానన్తి వుచ్చతి. "నిసీదామీ"తి చిత్తం ఉప్పజ్జతి, తం వాయం జనేతి, వాయో విఞ్ఞత్తిం జనేతి, చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన హేట్ఠిమకాయస్స సమిఞ్జనం ఉపరిమకాయస్స ఉస్సితభావో నిసజ్జాతి వుచ్చతి. "సయామీ"తి చిత్తం ఉప్పజ్జతి, తం వాయం జనేతి, వాయో విఞ్ఞత్తిం జనేతి, చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన సకలసరీరస్స తిరియతో పసారణం సయనన్తి వుచ్చతీతి.

తస్స ఏవం పజానతో ఏవం హోతి "సత్తో గచ్ఛతి సత్తో తిట్ఠతీ"తి వుచ్చతి. అత్థి పన కోచి సత్తో గచ్ఛన్తో వా ఠితో వా నత్థి. యథా పన "సకటం గచ్ఛతి సకటం తిట్ఠతీ"తి వుచ్చతి, న చ కిఞ్చి సకటం నామ గచ్ఛన్తం వా తిట్ఠన్తం వా అత్థి. చత్తారో పన గోణే యోజేత్వా ఛేకమ్హి సారథిమ్హి పాజేన్తే "సకటం గచ్ఛతి సకటం తిట్ఠతీ"తి వోహారమత్తమేవ హోతి, ఏవమేవ అజాననట్ఠేన సకటం వియ కాయో. గోణా వియ చిత్తజవాతా. సారథి వియ చిత్తం. గచ్ఛామి తిట్ఠామీతి చిత్తే ఉప్పన్నే వాయోధాతు

విఞ్ఞత్తిం జనయమానా ఉప్పజ్జతి, చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన గమనాదీని పవత్తన్తి. తతో "సత్తో గచ్ఛతి, సత్తో తిట్ఠతి, అహం గచ్ఛామి, అహం తిట్ఠామీ"తి వోహారమత్తం హోతీతి. తేనాహ –

"నావా మాలుతవేగేన, జియావేగేన తేజనం;
యథా యాతి తథా కాయో, యాతి వాతాహతో అయం.

యన్తం సుత్తవసేనేవ, చిత్తసుత్తవసేనిదం;
పయుత్తం కాయయన్తమ్పి, యాతి ఠాతి నిసీదతి.

కో నామ ఏత్థ సో సత్తో, యో వినా హేతుపచ్చయే;
అత్తనో ఆనుభావేన, తిట్ఠే వా యది వా వజే"తి.

తస్మా ఏవం హేతుపచ్చయవసేనేవ పవత్తాని గమనాదీని సల్లక్ఖేన్తో ఏస గచ్ఛన్తో వా గచ్ఛామీతి పజానాతి, ఠితో వా, నిసిన్నో వా, సయానో వా సయానోమ్హీతి పజానాతీతి వేదితబ్బో.

యథా యథా వా పనస్స కాయో పణిహితో హోతి, తథా తథా నం పజానాతీతి సబ్బసఙ్గాహికవచనమేతం. ఇదం వుత్తం హోతి – యేన యేన వా ఆకారేన తస్స కాయో ఠితో హోతి, తేన తేన నం పజానాతి. గమనాకారేన ఠితం గచ్ఛతీతి పజానాతి. ఠాననిసజ్జాసయనాకారేన ఠితం సయానోతి పజానాతీతి.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం అత్తనో వా చతుఇరియాపథపరిగ్గణ్హనేన కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి. **బహిద్ధా వా**తి పరస్స వా చతుఇరియాపథపరిగ్గణ్హనేన. **అజ్ఝత్తబహిద్ధా వా**తి కాలేన అత్తనో, కాలేన పరస్స చతుఇరియాపథపరిగ్గణ్హనేన కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి. **సముదయధమ్మానుపస్సీ వా**తిఆదీసు పన "అవిజ్జాసముదయా రూపసముదయో"తిఆదినా (పటి॰ మ॰ ౧.౪౯) నయేన పఞ్చహాకారేహి రూపక్ఖన్ధస్స సముదయో చ వయో చ నీహరితబ్బో. తఞ్హి సన్ధాయ ఇధ "సముదయధమ్మానుపస్సీ వా"తిఆది వుత్తం. **అత్థి కాయోతి వా పనస్సా**తిఆది వుత్తసదిసమేవ.

ఇధ పన చతుఇరియాపథపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చం, తస్సా సముట్ఠాపికా పురిమతణ్హా సముదయసచ్చం , ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిరోధసచ్చం, దుక్ఖపరిజాననో సముదయపజహనో నిరోధారమ్మణో అరియమగ్గో మగ్గసచ్చం. ఏవం చతుసచ్చవసేన ఉస్సక్కిత్వా నిబ్బుతిం పాపుణాతీతి ఇదమేకస్స చతూఇరియాపథపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో యావ అరహత్తా నియ్యానముఖన్తి.

ఇరియాపథపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుసమ్పజఞ్ఞపబ్బవణ్ణనా

౧౦౯. ఏవం ఇరియాపథవసేన కాయానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని చతుసమ్పజఞ్ఞవసేన విభజితుం **పున చపరన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **అభిక్కన్తే పటిక్కన్తే**తి ఏత్థ తావ **అభిక్కన్తం** వుచ్చతి గమనం. **పటిక్కన్తం** నివత్తనం. తదుభయమ్పి చతూసు ఇరియాపథేసు లబ్భతి. గమనే తావ పురతో కాయం అభిహరన్తో **అభిక్కమతి** నామ. పటినివత్తేన్తో **పటిక్కమతి**

నామ. ఠానేపి ఠితకోవ కాయం పురతో ఓనామేన్తో అభిక్కమతి నామ. పచ్ఛతో అపనామేన్తో పటిక్కమతి నామ. నిసజ్జాయపి నిసిన్నకోవ ఆసనస్స పురిమఅఙ్గాభిముఖో సంసరన్తో అభిక్కమతి నామ. పచ్ఛిమఅఙ్గప్పదేసం పచ్ఛా సంసరన్తో పటిక్కమతి నామ. నిపజ్జాయపి ఏసేవ నయో.

సమ్పజానకారీ హోతీతి సమ్పజఞ్ఞేన సబ్బకిచ్చకారీ, సమ్పజఞ్ఞమేవ వా కారీ. సో హి అభిక్కన్తాదీసు సమ్పజఞ్ఞం కరోతేవ, న కత్థచి సమ్పజఞ్ఞవిరహితో హోతి. తత్థ సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం గోచరసమ్పజఞ్ఞం అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞన్తి చతుబ్బిధం సమ్పజఞ్ఞం. తత్థ అభిక్కమనచిత్తే ఉప్పన్నే చిత్తవసేనేవ అగన్త్వా "కిం ను మే ఏత్థ గతేన అత్థో అత్థి నత్థీ"తి అత్థానత్థం పరిగ్గణ్హిత్వా అత్థపరిగ్గహణం **సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం**. తత్థ చ అత్థోతి చేతియదస్సనబోధిదస్సనసఙ్ఘదస్సనథేరదస్సనఅసుభదస్సనాదివసేన ధమ్మతో వడ్ఢి. చేతియం వా బోధిం వా దిస్వాపి హి బుద్ధారమ్మణం సఙ్ఘదస్సనేన సఙ్ఘారమ్మణం పీతిం ఉప్పాదేత్వా తదేవ ఖయవయతో సమ్మసన్తో అరహత్తం పాపుణాతి. థేరే దిస్వా తేసం ఓవాదే పతిట్ఠాయ అసుభం దిస్వా తత్థ పఠమజ్ఝానం ఉప్పాదేత్వా తదేవ ఖయవయతో సమ్మసన్తో అరహత్తం పాపుణాతి. తస్మా ఏతేసం దస్సనం సాత్థకం. కేచి పన "ఆమిసతోపి వడ్ఢి అత్థోయేవ, తం నిస్సాయ బ్రహ్మచరియానుగ్గహాయ పటిపన్నత్తా"తి వదన్తి.

తస్మిం పన గమనే సప్పాయాసప్పాయం పరిగ్గణ్హిత్వా సప్పాయపరిగ్గహణం **సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం**. సేయ్యథిదం, చేతియదస్సనం తావ సాత్థకం. సచే పన చేతియస్స మహాపూజాయ దసద్వాదసయోజనన్తరే పరిసా సన్నిపతన్తి. అత్తనో విభవానురూపం ఇత్థియోపి పురిసాపి అలఙ్కతప్పటియత్తా చిత్తకమ్మరూపకాని వియ సఞ్చరన్తి. తత్ర చస్స ఇట్ఠే ఆరమ్మణే లోభో, అనిట్ఠే పటిఘో, అసమపేక్ఖనే మోహో ఉప్పజ్జతి, కాయసంసగ్గాపత్తిం వా ఆపజ్జతి, జీవితబ్రహ్మచరియానం వా అన్తరాయో హోతి, ఏవం తం ఠానం అసప్పాయం హోతి. వుత్తప్పకారఅన్తరాయాభావే సప్పాయం. బోధిదస్సనేపి ఏసేవ నయో. సఙ్ఘదస్సనమ్పి సాత్థం. సచే పన అన్తోగామే మహామణ్డపం కారేత్వా సబ్బరత్తిం ధమ్మస్సవనం కారేన్తేసు మనుస్సేసు వుత్తప్పకారేనేవ జనసన్నిపాతో చేవ అన్తరాయో చ హోతి, ఏవం తం ఠానం అసప్పాయం. అన్తరాయాభావే సప్పాయం. మహాపరిసపరివారానం థేరానం దస్సనేపి ఏసేవ నయో.

అసుభదస్సనమ్పి సాత్థం. తదత్థదీపనత్థఞ్చ ఇదం వత్థు – ఏకో కిర దహరభిక్ఖు సామణేరం గహేత్వా దన్తకట్ఠత్థాయ గతో. సామణేరో మగ్గా ఓక్కమిత్వా పురతో గచ్ఛన్తో అసుభం దిస్వా పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా తదేవ పాదకం కత్వా సఙ్ఖారే సమ్మసన్తో తీణి ఫలాని సచ్ఛికత్వా ఉపరిమగ్గత్థాయ కమ్మట్ఠానం పరిగ్గహేత్వా అట్ఠాసి. దహరో తం అపస్సన్తో "సామణేరా"తి పక్కోసి. సో "మయా పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ భిక్ఖునా సద్ధిం ద్వే కథా నామ న కథితపుబ్బా. అఞ్ఞస్మిమ్పి దివసే ఉపరివిసేసం నిబ్బత్తేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా "కిం, భన్తే"తి పటివచనం అదాసి. ఏహీతి చ వుత్తే ఏకవచనేనేవ ఆగన్త్వా "భన్తే, ఇమినా తావ మగ్గేన గన్త్వా మయా ఠితోకాసే ముహుత్తం పురత్థాభిముఖో ఠత్వా ఓలోకేథా"తి ఆహ. సో తథా కత్వా తేన పత్తవిసేసమేవ పాపుణి. ఏవం ఏకం అసుభం ద్విన్నం జనానం అత్థాయ జాయతి. ఏవం సాత్థమ్పి పనేతం పురిసస్స మాతుగామాసుభం అసప్పాయం. మాతుగామస్స చ పురిసాసుభం సభాగమేవ సప్పాయన్తి ఏవం సప్పాయపరిగ్గహణం **సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం** నామ.

ఏవం పరిగ్గహితసాత్థసప్పాయస్స పన అట్ఠతింసాయ కమ్మట్ఠానేసు అత్తనో చిత్తరుచితకమ్మట్ఠానసఙ్ఖాతం గోచరం ఉగ్గహేత్వా భిక్ఖాచారగోచరే తం గహేత్వా గమనం **గోచరసమ్పజఞ్ఞం** నామ. తస్సావిభావత్థం ఇదం చతుక్కం వేదితబ్బం.

ఇధేకచ్చో భిక్ఖు హరతి న పచ్చాహరతి , ఏకచ్చో న హరతి పచ్చాహరతి , ఏకచ్చో నేవ హరతి న పచ్చాహరతి, ఏకచ్చో హరతి చ పచ్చాహరతి చ.

తత్థ యో భిక్ఖు దివసం చఙ్కమేన నిసజ్జాయ ఆవరణీయేహి ధమ్మేహి చిత్తం పరిసోధేత్వా తథా రత్తియా పఠమం యామం మజ్ఝిమే యామే సేయ్యం కప్పేత్వా పచ్ఛిమయామేపి నిసజ్జాచఙ్కమేహి వీతినామేత్వా పగేవ చేతియఙ్గణబోధియఙ్గణవత్తం కత్వా బోధిరుక్ఖే ఉదకం అభిసిఞ్చిత్వా పానీయం పరిభోజనీయం పచ్చుపట్ఠపేత్వా ఆచరియుపజ్ఝాయవత్తాదీని సబ్బాని ఖన్ధకవత్తాని సమాదాయ వత్తతి. సో సరీరపరికమ్మం కత్వా సేనాసనం పవిసిత్వా ద్వే తయో పల్లఙ్కే ఉసుమం గాహాపేన్తో కమ్మట్ఠానం అనుయుఞ్జిత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ ఉట్ఠహిత్వా కమ్మట్ఠానసీసేనేవ పత్తచీవరమాదాయ సేనాసనతో నిక్ఖమిత్వా కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తోవ చేతియఙ్గణం గన్త్వా సచే బుద్ధానుస్సతికమ్మట్ఠానం హోతి, తం అవిస్సజ్జేత్వావ చేతియఙ్గణం పవిసతి. అఞ్ఞం చే కమ్మట్ఠానం హోతి, సోపానపాదమూలే ఠత్వా హత్థేన గహితభణ్డం వియ తం ఠపేత్వా బుద్ధారమ్మణం పీతిం గహేత్వా చేతియఙ్గణం ఆరుయ్హ మహన్తం చేతియం చే, తిక్ఖత్తుం పదక్ఖిణం కత్వా చతూసు ఠానేసు వన్దితబ్బం. ఖుద్దకం చేతియం చే, తథేవ పదక్ఖిణం కత్వా అట్ఠసు ఠానేసు వన్దితబ్బం. చేతియం వన్దిత్వా బోధియఙ్గణం పత్తేనాపి బుద్ధస్స భగవతో సమ్ముఖా వియ నిపచ్చకారం దస్సేత్వా బోధి వన్దితబ్బో. సో ఏవం చేతియఞ్చ బోధిఞ్చ వన్దిత్వా పటిసామితట్ఠానం గన్త్వా పటిసామితభణ్డకం హత్థేన గణ్హన్తో వియ నిక్ఖిత్తకమ్మట్ఠానం గహేత్వా గామసమీపే కమ్మట్ఠానసీసేనేవ చీవరం పారుపిత్వా గామం పిణ్డాయ పవిసతి.

అథ నం మనుస్సా దిస్వా "అయ్యో నో ఆగతో"తి పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తం గహేత్వా ఆసనసాలాయం వా గేహే వా నిసీదాపేత్వా యాగుం దత్వా యావ భత్తం న నిట్ఠాతి, తావ పాదే ధోవిత్వా తేలేన మక్ఖేత్వా పురతో నిసీదిత్వా పఞ్హం వా పుచ్ఛన్తి, ధమ్మం వా సోతుకామా హోన్తి. సచేపి న కథాపేన్తి, జనసఙ్గహత్థం ధమ్మకథా నామ కాతబ్బాయేవాతి అట్ఠకథాచరియా వదన్తి. ధమ్మకథా హి కమ్మట్ఠానవినిముత్తా నామ నత్థి . తస్మా కమ్మట్ఠానసీసేనేవ ధమ్మం కథేత్వా కమ్మట్ఠానసీసేనేవ ఆహారం పరిభుఞ్జిత్వా అనుమోదనం కత్వా నివత్తియమానేహిపి మనుస్సేహి అనుగతోవ గామతో నిక్ఖమిత్వా తత్థేవ నివత్తేత్వా మగ్గం పటిపజ్జతి. అథ నం పురేతరం నిక్ఖమిత్వా బహిగామే కతభత్తకిచ్చా సామణేరదహరభిక్ఖూ దిస్వా పచ్చుగ్గన్త్వా పత్తచీవరమస్స గణ్హన్తి.

పోరాణా భిక్ఖూ కిర "న అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ఆచరియో"తి ముఖం ఉల్లోకేత్వా వత్తం కరోన్తి. సమ్పత్తపరిచ్ఛేదేనేవ కరోన్తి. తే తం పుచ్ఛన్తి "భన్తే, ఏతే మనుస్సా తుమ్హాకం కిం హోన్తి మాతుపక్ఖతో సమ్బన్ధా పితిపక్ఖతో"తి. కిం దిస్వా పుచ్ఛథాతి. తుమ్హేసు ఏతేసం పేమం బహుమానన్తి. ఆవుసో, యం మాతాపితూహిపి దుక్కరం, తం ఏతే అమ్హాకం కరోన్తి, పత్తచీవరమ్పి నో ఏతేసం సన్తకమేవ, ఏతేసం ఆనుభావేన నేవ భయే భయం, న ఛాతకే ఛాతకం జానామ, ఏదిసా నామ అమ్హాకం ఉపకారినో నత్థీతి తేసం గుణే కథేన్తో గచ్ఛతి, అయం వుచ్చతి **హరతి న పచ్చాహరతీ**తి.

యస్స పన పగేవ వుత్తప్పకారం వత్తపటిపత్తిం కరోన్తస్స కమ్మజతేజో పజ్జలతి, అనుపాదిన్నకం ముఞ్చిత్వా ఉపాదిన్నకం గణ్హాతి, సరీరతో సేదా ముచ్చన్తి, కమ్మట్ఠానవీథిం నారోహతి, సో పగేవ పత్తచీవరమాదాయ వేగసావ చేతియం వన్దిత్వా గోరూపానం నిక్ఖమనవేలాయమేవ గామం యాగుభిక్ఖాయ పవిసిత్వా యాగుం లభిత్వా ఆసనసాలం గన్త్వా పివతి. అథస్స ద్వత్తిక్ఖత్తుం అజ్ఝోహరణమత్తేనేవ కమ్మజతేజో ఉపాదిన్నకం ముఞ్చిత్వా అనుపాదిన్నకం గణ్హాతి. ఘటసతేన న్హాతో వియ తేజోధాతుపరిళాహనిబ్బాపనం పత్వా కమ్మట్ఠానసీసేన యాగుం పరిభుఞ్జిత్వా పత్తఞ్చ ముఖఞ్చ ధోవిత్వా అన్తరాభత్తే

కమ్మట్ఠానం మనసికత్వా అవసేసట్ఠానే పిణ్డాయ చరిత్వా కమ్మట్ఠానసీసేన ఆహారం పరిభుఞ్జిత్వా తతో పట్ఠాయ పోఙ్ఖానుపోఙ్ఖం ఉపట్ఠహమానం కమ్మట్ఠానం గహేత్వావ ఆగచ్ఛతి, అయం వుచ్చతి **న హరతి పచ్చాహరతీ**తి. ఏదిసా చ భిక్ఖూ యాగుం పివిత్వా విపస్సనం ఆరభిత్వా బుద్ధసాసనే అరహత్తం పత్తా నామ గణనపథం వీతివత్తా, సీహళదీపేయేవ తేసు తేసు గామేసు ఆసనసాలాయం న తం ఆసనం అత్థి, యత్థ యాగుం పివిత్వా అరహత్తప్పత్తభిక్ఖూ నత్థీతి.

యో పన పమాదవిహారీ హోతి నిక్ఖిత్తధురో, సబ్బవత్తాని భిన్దిత్వా పఞ్చవిధచేతోఖిలవినిబన్ధచిత్తో విహరన్తో "కమ్మట్ఠానం నామ అత్థీ"తిపి సఞ్ఞం అకత్వా గామం పిణ్డాయ పవిసిత్వా అననులోమికేన గిహిసంసగ్గేన సంసట్ఠో చరిత్వా చ భుఞ్జిత్వా చ తుచ్ఛో నిక్ఖమతి, అయం వుచ్చతి **నేవ హరతి న పచ్చాహరతీ**తి.

యో పనాయం హరతి చ పచ్చాహరతి చాతి వుత్తో, సో గతపచ్చాగతికవత్తవసేన వేదితబ్బో. అత్తకామా హి కులపుత్తా సాసనే పబ్బజిత్వా దసపి వీసమ్పి తింసమ్పి చత్తాలీసమ్పి పఞ్ఞాసమ్పి సతమ్పి ఏకతో వసన్తా కతికవత్తం కత్వా విహరన్తి, ఆవుసో, తుమ్హే న ఇణట్టా న భయట్టా న జీవికాపకతా పబ్బజితా, దుక్ఖా ముచ్చితుకామా పనేత్థ పబ్బజితా, తస్మా గమనే ఉప్పన్నకిలేసం గమనేయేవ నిగ్గణ్హథ, ఠానే, నిసజ్జాయం, సయనే ఉప్పన్నకిలేసం సయనేయేవ నిగ్గణ్హథాతి. తే ఏవం కతికవత్తం కత్వా భిక్ఖాచారం గచ్ఛన్తా అడ్ఢఉసభఉసభఅడ్ఢగావుతగావుతన్తరేసు పాసాణా హోన్తి. తాయ సఞ్ఞాయ కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తావ గచ్ఛన్తి. సచే కస్సచి గమనే కిలేసో ఉప్పజ్జతి, తత్థేవ నం నిగ్గణ్హాతి. తథా అసక్కోన్తో తిట్ఠతి. అథస్స పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తోపి తిట్ఠతి. సో "అయం భిక్ఖు తుయ్హం ఉప్పన్నవితక్కం జానాతి, అననుచ్ఛవికం తే ఏత"న్తి అత్తానం పటిచోదేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా తత్థేవ అరియభూమిం ఓక్కమతి. తథా అసక్కోన్తో నిసీదతి. అథస్స పచ్ఛతో ఆగచ్ఛన్తోపి నిసీదతీతి సోయేవ నయో. అరియభూమిం ఓక్కమితుం అసక్కోన్తోపి తం కిలేసం విక్ఖమ్భేత్వా కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తోవ గచ్ఛతి. న కమ్మట్ఠానవిప్పయుత్తేన చిత్తేన పాదం ఉద్ధరతి. ఉద్ధరతి చే, పటినివత్తేత్వా పురిమపదేసం యేవ ఏతి ఆళిన్దకవాసీ మహాఫుస్సదేవత్థేరో వియ.

సో కిర ఏకూనవీసతివస్సాని గతపచ్చాగతికవత్తం పూరేన్తో ఏవ విహాసి. మనుస్సాపి సుదం అన్తరామగ్గే కసన్తా చ వపన్తా చ మద్దన్తా చ కమ్మాని చ కరోన్తా థేరం తథాగచ్ఛన్తం దిస్వా "అయం థేరో పునప్పునం నివత్తిత్వా గచ్ఛతి. కిం ను ఖో మగ్గమూళ్హో ఉదాహు కిఞ్చి పముట్ఠో"తి సముల్లపన్తి. సో తం అనాదియిత్వా కమ్మట్ఠానయుత్తచిత్తేనేవ సమణధమ్మం కరోన్తో వీసతివస్సబ్భన్తరే అరహత్తం పాపుణి. అరహత్తప్పత్తదివసేయేవస్స చఙ్కమనకోటియం అధివత్థా దేవతా అఙ్గులీహి దీపం ఉజ్జాలేత్వా అట్ఠాసి. చత్తారోపి మహారాజానో సక్కో చ దేవానమిన్దో బ్రహ్మా చ సహమ్పతి ఉపట్ఠానం అగమంసు. తఞ్చ ఓభాసం దిస్వా వనవాసీమహాతిస్సత్థేరో తం దుతియదివసే పుచ్ఛి "రత్తిభాగే ఆయస్మతో సన్తికే ఓభాసో అహోసి, కిం సో ఓభాసో"తి . థేరో విక్ఖేపం కరోన్తో "ఓభాసో నామ దీపోభాసోపి హోతి మణిఓభాసోపీ"తి ఏవమాదిమాహ. తతో పటిచ్ఛాదేథ తుమ్హేతి నిబద్ధో ఆమాతి పటిజానిత్వా ఆరోచేసి కాలవల్లిమణ్డపవాసీ మహానాగత్థేరో వియ చ.

సోపి కిర గతపచ్చాగతికవత్తం పూరేన్తో పఠమం తావ భగవతో మహాపధానం పూజేస్సామీతి సత్త వస్సాని ఠానచఙ్కమనమేవ అధిట్ఠాసి. పున సోళస వస్సాని గతపచ్చాగతికవత్తం పూరేత్వా అరహత్తం పాపుణి. సో కమ్మట్ఠానయుత్తేనేవ చిత్తేన పాదం ఉద్ధరన్తో వియుత్తేన ఉద్ధతే పటినివత్తన్తో గామస్స సమీపం గన్త్వా "గావీ ను పబ్బజితో నూ"తి ఆసఙ్కనీయపదేసే ఠత్వా చీవరం పారుపిత్వా కచ్ఛకన్తరతో ఉదకేన పత్తం ధోవిత్వా ఉదకగణ్డూసం కరోతి. కిం కారణా? మా మే భిక్ఖం దాతుం వన్దితుం వా ఆగతే మనుస్సే దీఘాయుకా హోథాతి వచనమత్తేనాపి కమ్మట్ఠానవిక్ఖేపో

అహోసీతి. అజ్జ, భన్తే, కతిమీతి దివసం వా భిక్ఖుగణనం వా పఞ్హే వా పుచ్ఛితో పన ఉదకం గిలిత్వా ఆరోచేసి. సచే దివసాదిపుచ్ఛకా న హోన్తి, నిక్ఖమనవేలాయ గామద్వారే నిట్ఠుభిత్వావ యాతి కలమ్బుతిత్థవిహారే వస్సూపగతపఞ్ఞాసభిక్ఖూ వియ.

తే కిర ఆసాళ్హీపుణ్ణమాయం కతికవత్తం అకంసు “అరహత్తం అప్పత్వా అఞ్ఞమఞ్ఞం న ఆలపిస్సామా”తి. గామఞ్చ పిణ్డాయ పవిసన్తా ఉదకగణ్డూసం కత్వా పవిసింసు. దివసాదీసు పుచ్ఛితేసు వుత్తనయేనేవ పటిపజ్జింసు. తత్థ మనుస్సా నిట్ఠుభనం దిస్వా జానింసు, “అజ్జేకో ఆగతో, అజ్జ ద్వే”తి. ఏవఞ్చ చిన్తేసుం “కిం ను ఖో ఏతే అమ్హేహియేవ సద్ధిం న సల్లపన్తి, ఉదాహు అఞ్ఞమఞ్ఞమ్పి, యది అఞ్ఞమఞ్ఞం న సల్లపన్తి, అద్ధా వివాదజాతా భవిస్సన్తి, ఏథ నే అఞ్ఞమఞ్ఞం ఖమాపేస్సామా”తి సబ్బే విహారం గన్త్వా పఞ్ఞాసాయ భిక్ఖుసు ద్వేపి భిక్ఖూ ఏకోకాసే నాద్దసంసు. తతో యో తేసు చక్ఖుమా పురిసో, సో ఆహ “న భో కలహకారకానం ఓకాసో ఈదిసో హోతి, సుసమ్మట్ఠం చేతియఙ్గణం బోధియఙ్గణం, సునిక్ఖిత్తా సమ్మజ్జనియో, సూపట్ఠపితం పానీయం పరిభోజనీయ”న్తి. తే తతోవ నివత్తా, తేపి భిక్ఖూ అన్తోతేమాసేయేవ అరహత్తం పత్వా మహాపవారణాయ విసుద్ధిపవారణం పవారేసుం.

ఏవం కాలవల్లిమణ్డపవాసీ మహానాగత్థేరో వియ కలమ్బుతిత్థవిహారే వస్సూపగతభిక్ఖూ వియ చ కమ్మట్ఠానయుత్తేనేవ చిత్తేన పాదం ఉద్ధరన్తో గామసమీపం పత్వా ఉదకగణ్డూసం కత్వా వీథియో సల్లక్ఖేత్వా యత్థ సురాసోణ్డధుత్తాదయో కలహకారకా చణ్డహత్థిఅస్సాదయో వా నత్థి, తం వీథిం పటిపజ్జతి. తత్థ చ పిణ్డాయ చరమానో న తురితతురితో వియ జవేన గచ్ఛతి. న హి జవేన పిణ్డపాతియధుతఙ్గం నామ కిఞ్చి అత్థి. విసమభూమిభాగప్పత్తం పన ఉదకసకటం వియ నిచ్చలో హుత్వా గచ్ఛతి. అనుఘరం పవిట్ఠో చ తం దాతుకామం వా అదాతుకామం వా సల్లక్ఖేతుం తదనురూపం కాలం ఆగమేన్తో భిక్ఖం గహేత్వా అన్తోగామే వా బహిగామే వా విహారమేవ వా ఆగన్త్వా యథాఫాసుకే పతిరూపే ఓకాసే నిసీదిత్వా కమ్మట్ఠానం మనసికరోన్తో ఆహారే పటికూలసఞ్ఞం ఉపట్ఠాపేత్వా అక్ఖబ్భఞ్జనవణలేపనపుత్తమంసూపమావసేన నం పచ్చవేక్ఖన్తో అట్ఠఙ్గసమన్నాగతం ఆహారం ఆహారేతి, నేవ దవాయ న మదాయ న మణ్డనాయ న విభూసనాయ. భుత్తావీ చ ఉదకకిచ్చం కత్వా ముహుత్తం భత్తకిలమథం పటిప్పస్సమ్భేత్వా యథా పురేభత్తం, ఏవం పచ్ఛాభత్తం. యథా పురిమయామం, ఏవం పచ్ఛిమయామఞ్చ కమ్మట్ఠానమేవ మనసి కరోతి, అయం వుచ్చతి **హరతి చ పచ్చాహరతి చా**తి.

ఇదం పన హరణపచ్చాహరణసఙ్ఖాతం గతపచ్చాగతికవత్తం పూరేన్తో యది ఉపనిస్సయసమ్పన్నో హోతి. పఠమవయే ఏవ అరహత్తం పాపుణాతి. నో చే పఠమవయే పాపుణాతి, అథ మజ్ఝిమవయే. నో చే మజ్ఝిమవయే పాపుణాతి, అథ పచ్ఛిమవయే. నో చే పచ్ఛిమవయే పాపుణాతి, అథ మరణసమయే. నో చే మరణసమయే పాపుణాతి, అథ దేవపుత్తో హుత్వా. నో చే దేవపుత్తో హుత్వా పాపుణాతి, అనుప్పన్నే బుద్ధే నిబ్బత్తో పచ్చేకబోధిం సచ్ఛికరోతి. నో చే పచ్చేకబోధిం సచ్ఛికరోతి, అథ బుద్ధానం సమ్ముఖీభావే ఖిప్పాభిఞ్ఞో వా హోతి సేయ్యథాపి థేరో బాహియో దారుచీరియో, మహాపఞ్ఞో వా సేయ్యథాపి థేరో సారిపుత్తో, మహిద్ధికో వా సేయ్యథాపి థేరో మహామోగ్గల్లానో, ధుతఙ్గధరో వా సేయ్యథాపి థేరో మహాకస్సపో, దిబ్బచక్ఖుకో వా సేయ్యథాపి థేరో అనురుద్ధో, వినయధరో వా సేయ్యథాపి థేరో ఉపాలి, ధమ్మకథికో వా సేయ్యథాపి థేరో పుణ్ణో మన్తాణిపుత్తో, ఆరఞ్ఞికో వా సేయ్యథాపి థేరో రేవతో, బహుస్సుతో వా సేయ్యథాపి థేరో ఆనన్దో, సిక్ఖాకామో వా సేయ్యథాపి థేరో రాహులో బుద్ధపుత్తోతి. ఇతి ఇమస్మిం చతుక్కే య్వాయం హరతి చ పచ్చాహరతి చ, తస్స **గోచరసమ్పజఞ్ఞం** సిఖాప్పత్తం హోతి.

అభిక్కమాదీసు పన అసమ్ముయ్హనం **అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం**. తం ఏవం వేదితబ్బం – ఇధ భిక్ఖు అభిక్కమన్తో వా పటిక్కమన్తో వా యథా అన్ధపుథుజ్జనా అభిక్కమాదీసు “అత్తా అభిక్కమతి, అత్తనా అభిక్కమో నిబ్బత్తితో”తి వా “అహం అభిక్కమామి, మయా అభిక్కమో నిబ్బత్తితో”తి వా సమ్ముయ్హన్తి. తథా అసమ్ముయ్హన్తో “అభిక్కమామీ”తి చిత్తే ఉప్పజ్జమానే తేనేవ చిత్తేన సద్ధిం చిత్తసముట్ఠానా వాయోధాతు విఞ్ఞత్తిం జనయమానా ఉప్పజ్జతి, ఇతి చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారవసేన అయం కాయసమ్మతో అట్ఠిసఙ్ఘాతో అభిక్కమతి, తస్సేవం అభిక్కమతో ఏకేకపాదుద్ధరణే పథవీధాతు ఆపోధాతూతి ద్వే ధాతుయో ఓమత్తా హోన్తి మన్దా, ఇతరా ద్వే అధిమత్తా హోన్తి బలవతియో, తథా అతిహరణవీతిహరణేసు. వోస్సజ్జనే తేజోవాయోధాతుయో ఓమత్తా హోన్తి మన్దా, ఇతరా ద్వే అధిమత్తా హోన్తి బలవతియో. తథా సన్నిక్ఖేపనసన్నిరుమ్భనేసు. తత్థ ఉద్ధరణే పవత్తా రూపారూపధమ్మా అతిహరణం న పాపుణన్తి. తథా అతిహరణే పవత్తా వీతిహరణం, వీతిహరణే పవత్తా వోస్సజ్జనం, వోస్సజ్జనే పవత్తా సన్నిక్ఖేపనం, సన్నిక్ఖేపనే పవత్తా సన్నిరుమ్భనం న పాపుణన్తి. తత్థ తత్థేవ పబ్బం పబ్బం సన్ధి సన్ధి ఓధి ఓధి హుత్వా తత్తకపాలే పక్ఖిత్తతిలాని వియ పటపటాయన్తా భిజ్జన్తి. తత్థ కో ఏకో అభిక్కమతి? కస్స వా ఏకస్స అభిక్కమనం? పరమత్థతో హి ధాతూనంయేవ గమనం, ధాతూనం ఠానం, ధాతూనం నిసజ్జనం, ధాతూనం సయనం, తస్మిం తస్మిం కోట్ఠాసే సద్ధిం రూపేన –

అఞ్ఞం ఉప్పజ్జతే చిత్తం, అఞ్ఞం చిత్తం నిరుజ్ఝతి;
అవీచిమనుసమ్బన్ధో, నదీసోతోవ వత్తతీతి.

ఏవం అభిక్కమాదీసు అసమ్ముయ్హనం **అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం** నామాతి;
నిట్ఠితో అభిక్కన్తే పటిక్కన్తే సమ్పజానకారీ హోతీతి పదస్స అత్థో;

ఆలోకితే విలోకితేతి ఏత్థ పన **ఆలోకితం** నామ పురతో పేక్ఖనం. **విలోకితం** నామ అనుదిసాపేక్ఖనం. అఞ్ఞానిపి హేట్ఠా ఉపరి పచ్ఛతో పేక్ఖనవసేన ఓలోకితఉల్లోకితాపలోకితాని నామ హోన్తి, తాని ఇధ న గహితాని. సారుప్పవసేన పన ఇమానేవ ద్వే గహితాని, ఇమినా వా ముఖేన సబ్బానిపి తాని గహితానేవాతి.

తత్థ “ఆలోకేస్సామీ”తి చిత్తే ఉప్పన్నే చిత్తవసేనేవ అనోలోకేత్వా అత్థపరిగ్గహణం సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం. తం ఆయస్మన్తం నన్దం కాయసక్ఖిం కత్వా వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం భగవతా – “సచే, భిక్ఖవే, నన్దస్స పురత్థిమా దిసా ఆలోకేతబ్బా హోతి, సబ్బం చేతసా సమన్నాహరిత్వా నన్దో పురత్థిమం దిసం ఆలోకేతి, ఏవం మే పురత్థిమం దిసం ఆలోకయతో న అభిజ్ఝాదోమనస్సా పాపకా అకుసలా ధమ్మా అన్వాస్సవేయ్యున్తి ఇతి సో తత్థ సమ్పజానో హోతి, సచే, భిక్ఖవే, నన్దస్స పచ్ఛిమా దిసా, ఉత్తరా దిసా, దక్ఖిణా దిసా, ఉద్ధం, అధో, అనుదిసా ఆలోకేతబ్బా హోతి, సబ్బం చేతసో సమన్నాహరిత్వా నన్దో అనుదిసం ఆలోకేతి. ఏవం మే అనుదిసం ఆలోకయతో…పే.… సమ్పజానో హోతీ”తి (అ. ని. ౮.౯).

అపిచ ఇధాపి పుబ్బే వుత్తచేతియదస్సనాదివసేనేవ సాత్థకతా చ సప్పాయతా చ వేదితబ్బా. కమ్మట్ఠానస్స పన అవిజహనమేవ గోచరసమ్పజఞ్ఞం. తస్మా ఖన్ధధాతుఆయతనకమ్మట్ఠానికేహి అత్తనో కమ్మట్ఠానవసేనేవ, కసిణాదికమ్మట్ఠానికేహి వా పన కమ్మట్ఠానసీసేనేవ ఆలోకనవిలోకనం కాతబ్బం. అబ్భన్తరే అత్తా నామ ఆలోకేతా వా విలోకేతా వా నత్థి, ఆలోకేస్సామీతి పన చిత్తే ఉప్పజ్జమానే తేనేవ చిత్తేన సద్ధిం చిత్తసముట్ఠానా వాయోధాతు విఞ్ఞత్తిం జనయమానా ఉప్పజ్జతి. ఇతి చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారవసేనేవ హేట్ఠిమం అక్ఖిదలం అధో సీదతి, ఉపరిమం ఉద్ధం

లక్ఖేతి, కోచి యన్తకేన వివరన్తో నామ నత్థి, తతో చక్ఖువిఞ్ఞాణం దస్సనకిచ్చం సాధేన్తం ఉప్పజ్జతీతి. ఏవం సమ్పజాననం పనేత్థ **అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం** నామ.

అపిచ మూలపరిఞ్ఞాఆగన్తుకతావకాలికభావవసేనపేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం. మూలపరిఞ్ఞావసేన తావ –

భవఙ్గావజ్జనఞ్చేవ, దస్సనం సమ్పటిచ్ఛనం;
సన్తీరణం వోట్ఠబ్బనం, జవనం భవతి సత్తమం.

తత్థ భవఙ్గం ఉపపత్తిభవస్స అఙ్గకిచ్చం సాధయమానం పవత్తతి, తం ఆవట్టేత్వా కిరియమనోధాతు ఆవజ్జనకిచ్చం సాధయమానా, తన్నిరోధా చక్ఖువిఞ్ఞాణం దస్సనకిచ్చం సాధయమానం , తన్నిరోధా విపాకమనోధాతు సమ్పటిచ్ఛనకిచ్చం సాధయమానా, తన్నిరోధా విపాకమనోవిఞ్ఞాణధాతు సన్తీరణకిచ్చం సాధయమానా, తన్నిరోధా కిరియమనోవిఞ్ఞాణధాతు వోట్ఠబ్బనకిచ్చం సాధయమానా, తన్నిరోధా సత్తక్ఖత్తుం జవనం జవతి. తత్థ పఠమజవనేపి "అయం ఇత్థీ, అయం పురిసో"తి రజ్జనదుస్సనముయ్హనవసేన ఆలోకితవిలోకితం న హోతి. దుతియజవనేపి…పే.… సత్తమజవనేపి. ఏతేసు పన యుద్ధమణ్డలే యోధేసు వియ హేట్ఠుపరియవసేన భిజ్జిత్వా పతితేసు "అయం ఇత్థీ, అయం పురిసో"తి రజ్జనాదివసేన ఆలోకితవిలోకితం హోతి. ఏవం తావేత్థ మూలపరిఞ్ఞావసేన అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

చక్ఖుద్వారే పన రూపే ఆపాథగతే భవఙ్గచలనతో ఉద్ధం సకకిచ్చం నిప్ఫాదనవసేన ఆవజ్జనాదీసు ఉప్పజ్జిత్వా నిరుద్ధేసు అవసానే జవనం ఉప్పజ్జతి. తం పుబ్బే ఉప్పన్నానం ఆవజ్జనాదీనం గేహభూతే చక్ఖుద్వారే ఆగన్తుకపురిసో వియ హోతి. తస్స యథా పరగేహే కిఞ్చి యాచితుం పవిట్ఠస్స ఆగన్తుకపురిసస్స గేహసామికేసు తుణ్హీమాసినేసు ఆణాకరణం న యుత్తం. ఏవం ఆవజ్జనాదీనం గేహభూతే చక్ఖుద్వారే ఆవజ్జనాదీసుపి అరజ్జన్తేసు అదుస్సన్తేసు అముయ్హన్తేసు చ రజ్జనదుస్సనముయ్హనం అయుత్తన్తి ఏవం ఆగన్తుకభావవసేన అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

యాని పన తాని చక్ఖుద్వారే వోట్ఠబ్బనపరియోసానాని చిత్తాని ఉప్పజ్జన్తి, తాని సద్ధిం సమ్పయుత్తధమ్మేహి తత్థ తత్థేవ భిజ్జన్తి, అఞ్ఞమఞ్ఞం న పస్సన్తీతి ఇత్తరాని తావకాలికాని హోన్తి. తత్థ యథా ఏకస్మిం ఘరే సబ్బేసు మానుసకేసు మతేసు అవసేసస్స ఏకస్స తఙ్ఖణేఞ్ఞేవ మరణధమ్మస్స న యుత్తా నచ్చగీతాదీసు అభిరతి నామ, ఏవమేవ ఏకద్వారే ససమ్పయుత్తేసు ఆవజ్జనాదీసు తత్థ తత్థేవ మతేసు అవసేసస్స తఙ్ఖణేఞ్ఞేవ మరణధమ్మస్స జవనస్సాపి రజ్జనదుస్సనముయ్హనవసేన అభిరతి నామ న యుత్తాతి ఏవం తావకాలికభావవసేన అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అపిచ ఖన్ధాయతనధాతుపచ్చయపచ్చవేక్ఖణవసేనపేతం వేదితబ్బం. ఏత్థ హి చక్ఖు చేవ రూపఞ్చ రూపక్ఖన్ధో, దస్సనం విఞ్ఞాణక్ఖన్ధో, తంసమ్పయుత్తా వేదనా వేదనాక్ఖన్ధో, సఞ్ఞా సఞ్ఞాక్ఖన్ధో, ఫస్సాదికా సఙ్ఖారక్ఖన్ధో. ఏవమేతేసం పఞ్చన్నం ఖన్ధానం సమవాయే ఆలోకనవిలోకనం పఞ్ఞాయతి. తత్థ కో ఏకో ఆలోకేతి, కో విలోకేతి? తథా చక్ఖు చక్ఖాయతనం, రూపం రూపాయతనం, దస్సనం మనాయతనం, వేదనాదయో సమ్పయుత్తధమ్మా ధమ్మాయతనం. ఏవమేతేసం చతున్నం ఆయతనానం సమవాయే ఆలోకనవిలోకనం పఞ్ఞాయతి. తత్థ కో ఏకో ఆలోకేతి, కో విలోకేతి? తథా చక్ఖు చక్ఖుధాతు, రూపం రూపధాతు, దస్సనం చక్ఖువిఞ్ఞాణధాతు, తంసమ్పయుత్తా వేదనాదయో ధమ్మధాతు. ఏవమేతాసం చతున్నం ధాతూనం

సమవాయే ఆలోకనవిలోకనం పఞ్ఞాయతి. తత్థ కో ఏకో ఆలోకేతి, కో విలోకేతి? తథా చక్ఖు నిస్సయపచ్చయో, రూపం ఆరమ్మణపచ్చయో, ఆవజ్జనం అనన్తరసమనన్తరూపనిస్సయనత్థివిగతపచ్చయో, ఆలోకో ఉపనిస్సయపచ్చయో వేదనాదయో సహజాతపచ్చయో. ఏవమేతేసం పచ్చయానం సమవాయే ఆలోకనవిలోకనం పఞ్ఞాయతి. తత్థ కో ఏకో ఆలోకేతి, కో విలోకేతీతి? ఏవమేత్థ ఖన్ధాయతనధాతుపచ్చయపచ్చవేక్ఖణవసేనపి అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

సమిఞ్జితే పసారితేతి పబ్బానం సమిఞ్జనపసారణే. తత్థ చిత్తవసేనేవ సమిఞ్జనపసారణం అకత్వా హత్థపాదానం సమిఞ్జనపసారణపచ్చయా అత్థానత్థం పరిగ్గహేత్వా అత్థపరిగ్గహణం సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం. తత్థ హత్థపాదే అతిచిరం సమిఞ్జేత్వా పసారేత్వా ఏవ వా ఠితస్స ఖణే ఖణే వేదనా ఉప్పజ్జన్తి, చిత్తం ఏకగ్గం న లభతి, కమ్మట్ఠానం పరిపతతి, విసేసం నాధిగచ్ఛతి. కాలే సమిఞ్జేన్తస్స కాలే పసారేన్తస్స పన తా వేదనా న ఉప్పజ్జన్తి, చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, కమ్మట్ఠానం ఫాతిం గచ్ఛతి, విసేసమధిగచ్ఛతీతి ఏవం అత్థానత్థపరిగ్గహణం వేదితబ్బం.

అత్థే పన సతిపి సప్పాయాసప్పాయం పరిగ్గణ్హిత్వా సప్పాయపరిగ్గహణం సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం. తత్రాయం నయో – మహాచేతియఙ్గణే కిర దహరభిక్ఖూ సజ్ఝాయం గణ్హన్తి. తేసం పిట్ఠిపస్సే దహరభిక్ఖునియో ధమ్మం సుణన్తి. తత్రేకో దహరో హత్థం పసారేన్తో కాయసంసగ్గం పత్వా తేనేవ కారణేన గిహీ జాతో. అపరోపి భిక్ఖు పాదం పసారేన్తో అగ్గిమ్హి పసారేసి, అట్ఠిం ఆహచ్చ పాదో ఝాయి. అపరో వమ్మికే పసారేసి, సో ఆసీవిసేన దట్ఠో. అపరో చీవరకుటిదణ్డకే పసారేసి, తం మణిసప్పో డంసి. తస్మా ఏవరూపే అసప్పాయే అపసారేత్వా సప్పాయే పసారేతబ్బం. ఇదమేత్థ సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం.

గోచరసమ్పజఞ్ఞం పన మహాథేరవత్థునా దీపేతబ్బం – మహాథేరో కిర దివాట్ఠానే నిసిన్నో అన్తేవాసికేహి సద్ధిం కథయమానో సహసా హత్థం సమిఞ్జేత్వా పున యథాఠానే ఠపేత్వా సణికం సమిఞ్జేసి. తం అన్తేవాసికా పుచ్ఛింసు “కస్మా భన్తే సహసా హత్థం సమిఞ్జేత్వా పున యథాఠానే ఠపేత్వా సణికం సమిఞ్జయిత్థా”తి. యతో పట్ఠాయాహం, ఆవుసో, కమ్మట్ఠానం మనసికాతుం ఆరద్ధో, న మే కమ్మట్ఠానం ముఞ్చిత్వా హత్థో సమిఞ్జితపుబ్బో, ఇదాని పన తుమ్హేహి సద్ధిం కథయమానేన కమ్మట్ఠానం ముఞ్చిత్వా సమిఞ్జితో, తస్మా పున యథాఠానే ఠపేత్వా సమిఞ్జేసిన్తి. సాధు, భన్తే, భిక్ఖునా నామ ఏవరూపేన భవితబ్బన్తి. ఏవమేత్థాపి కమ్మట్ఠానావిజహనమేవ గోచరసమ్పజఞ్ఞన్తి వేదితబ్బం.

అబ్భన్తరే అత్తా నామ కోచి సమిఞ్జేన్తో వా పసారేన్తో వా నత్థి. వుత్తప్పకారచిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేన పన సుత్తకడ్ఢనవసేన దారుయన్తస్స హత్థపాదలళనం వియ సమిఞ్జనపసారణం హోతీతి ఏవం పరిజాననం పనేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞన్తి వేదితబ్బం.

సఙ్ఘాటిపత్తచీవరధారణేతి ఏత్థ సఙ్ఘాటిచీవరానం నివాసనపారుపనవసేన పత్తస్స భిక్ఖాపటిగ్గహణాదివసేన పరిభోగో ధారణం నామ. తత్థ సఙ్ఘాటిచీవరధారణే తావ నివాసేత్వా పారుపిత్వా చ పిణ్డాయ చరతో ఆమిసలాభో “సీతస్స పటిఘాతాయా”తిఆదినా నయేన భగవతా వుత్తప్పకారోయేవ చ అత్థో అత్థో నామ. తస్స వసేన సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

ఉణ్హపకతికస్స పన దుబ్బలస్స చ చీవరం సుఖుమం సప్పాయం. సీతాలుకస్స ఘనం దుపట్టం. విపరీతం అసప్పాయం. యస్స కస్సచి జిణ్ణం అసప్పాయమేవ. అగ్గళాదిదానేన హిస్స తం పలిబోధకరం హోతి. తథా పట్టుణ్ణదుకూలాదిభేదం లోభనీయచీవరం. తాదిసఞ్హి అరఞ్ఞే ఏకకస్స నివాసన్తరాయకరం జీవితన్తరాయకరం వాపి హోతి.

నిప్పరియాయేన పన యం నిమిత్తకమ్మాదిమిచ్ఛాజీవవసేన ఉప్పన్నం, యఞ్చస్స సేవమానస్స అకుసలా ధమ్మా అభివడ్ఢన్తి, కుసలా ధమ్మా పరిహాయన్తి, తం అసప్పాయం. విపరీతం సప్పాయం . తస్స వసేనేత్థ సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం, కమ్మట్ఠానావిజహనవసేనేవ చ గోచరసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అబ్భన్తరే అత్తా నామ కోచి చీవరం పారుపన్తో నత్థి. వుత్తప్పకారచిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేనేవ పన చీవరపారుపనం హోతి. తత్థ చీవరమ్పి అచేతనం, కాయోపి అచేతనో. చీవరం న జానాతి "మయా కాయో పారుతో"తి. కాయోపి న జానాతి "అహం చీవరేన పారుతో"తి, ధాతుయోవ ధాతుసమూహం పటిచ్ఛాదేన్తి పటపిలోతికాయ పోత్థకరూపపటిచ్ఛాదనే వియ. తస్మా నేవ సున్దరం చీవరం లభిత్వా సోమనస్సం కాతబ్బం, న అసున్దరం లభిత్వా దోమనస్సం. నాగవమ్మికచేతియరుక్ఖాదీసు హి కేచి మాలాగన్ధధూమవత్థాదీహి సక్కారం కరోన్తి, కేచి గూథముత్తకద్దమదణ్డసత్థప్పహారాదీహి అసక్కారం, న తే నాగవమ్మికరుక్ఖాదయో సోమనస్సం వా దోమనస్సం వా కరోన్తి; ఏవమేవ నేవ సున్దరం చీవరం లభిత్వా సోమనస్సం కాతబ్బం, న అసున్దరం లభిత్వా దోమనస్సన్తి ఏవం పవత్తపటిసఙ్ఖానవసేన పనేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

పత్తధారణేపి పత్తం సహసావ అగ్గహేత్వా ఇమం గహేత్వా పిణ్డాయ చరమానో భిక్ఖం లభిస్సామీతి ఏవం పత్తగహణపచ్చయా పటిలభితబ్బఅత్థవసేన సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

కిసదుబ్బలసరీరస్స పన గరు పత్తో అసప్పాయో. యస్స కస్సచి చతుపఞ్చగణ్ఠికాహతో దుబ్బిసోధనీయో అసప్పాయోవ. దుద్ధోతపత్తో హి న వట్టతి, తం ధోవన్తస్సేవ చస్స పలిబోధో హోతి. మణివణ్ణపత్తో పన లోభనీయో చీవరే వుత్తనయేనేవ అసప్పాయో. నిమిత్తకమ్మాదివసేన లద్ధో పన యఞ్చస్స సేవమానస్స అకుసలా ధమ్మా అభివడ్ఢన్తి, కుసలా ధమ్మా పరిహాయన్తి, అయం ఏకన్తఅసప్పాయోవ. విపరీతో సప్పాయో. తస్స వసేనేత్థ సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం, కమ్మట్ఠానావిజహనవసేనేవ చ గోచరసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అబ్భన్తరే అత్తా నామ కోచి పత్తం గణ్హన్తో నత్థి. వుత్తప్పకారచిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేనేవ పన పత్తగ్గహణం నామ హోతి. తత్థ పత్తోపి అచేతనో, హత్థాపి అచేతనా. పత్తో న జానాతి "అహం హత్థేహి గహితో"తి. హత్థాపి న జానన్తి "పత్తో అమ్హేహి గహితో"తి. ధాతుయోవ ధాతుసమూహం గణ్హన్తి సణ్డాసేన అగ్గివణ్ణపత్తగ్గహణే వియాతి ఏవం పవత్తపటిసఙ్ఖానవసేనేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అపిచ యథా ఛిన్నహత్థపాదే వణముఖేహి పగ్ఘరితపుబ్బలోహితకిమికులే నీలమక్ఖికసమ్పరికిణ్ణే అనాథసాలాయం నిపన్నే అనాథమనుస్సే దిస్వా దయాలుకా పురిసా తేసం వణపట్టచోళకాని చేవ కపాలాదీహి చ భేసజ్జాని ఉపనామేన్తి. తత్థ చోళకానిపి కేసఞ్చి సణ్హాని, కేసఞ్చి థూలాని పాపుణన్తి. భేసజ్జకపాలకానిపి కేసఞ్చి సుసణ్ఠానాని, కేసఞ్చి దుస్సణ్ఠానాని పాపుణన్తి, న తే తత్థ సుమనా వా దుమ్మనా వా హోన్తి. వణప్పటిచ్ఛాదనమత్తేనేవ హి చోళకేన భేసజ్జపటిగ్గహణమత్తేనేవ చ కపాలకేన తేసమత్థో, ఏవమేవ యో భిక్ఖు వణచోళకం వియ చీవరం, భేసజ్జకపాలకం వియ పత్తం, కపాలే భేసజ్జమివ చ పత్తే లద్ధం భిక్ఖం సల్లక్ఖేతి. అయం సఙ్ఘాటిపత్తచీవరధారణే అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞేన ఉత్తమసమ్పజానకారీతి వేదితబ్బో.

అసితాదీసు **అసితే**తి పిణ్డపాతభోజనే. **పీతే**తి యాగుఆదిపానే. **ఖాయితే**తి పిట్ఠఖజ్జకాదిఖాదనే. **సాయితే**తి మధుఫాణితాదిసాయనే. తత్థ "నేవ దవాయా"తిఆదినా నయేన వుత్తో అట్ఠవిధోపి అత్థో అత్థో నామ. తస్స వసేన

సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం. లూఖపణీతతిత్తమధురాదీసు పన యేన భోజనేన యస్స అఫాసు హోతి, తం తస్స అసప్పాయం. యం పన నిమిత్తకమ్మాదివసేన పటిలద్ధం, యఞ్చస్స భుఞ్జతో అకుసలా ధమ్మా అభివడ్ఢన్తి, కుసలా ధమ్మా పరిహాయన్తి, తం ఏకన్తఅసప్పాయమేవ. విపరీతం సప్పాయం. తస్స వసేనేత్థ సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం, కమ్మట్ఠానావిజహనవసేనేవ చ గోచరసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అబ్భన్తరే అత్తా నామ కోచి భుఞ్జకో నత్థి, వుత్తప్పకారచిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారవసేనేవ పన పత్తపటిగ్గహణం నామ హోతి. చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేనేవ హత్థస్స పత్తే ఓతారణం నామ హోతి. చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేనేవ ఆలోపకరణం ఆలోపఉద్ధరణం ముఖవివరణఞ్చ హోతి. న కోచి కుఞ్చికాయ యన్తకేన చ హనుకట్ఠిని వివరతి, చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేనేవ ఆలోపస్స ముఖే ఠపనం, ఉపరిదన్తానం ముసలకిచ్చసాధనం, హేట్ఠాదన్తానం ఉదుక్ఖలకిచ్చసాధనం, జివ్హాయ హత్థకిచ్చసాధనఞ్చ హోతి.

ఇతి తం తత్థ అగ్గజివ్హాయ తనుకఖేళో మూలజివ్హాయ బహలఖేళో మక్ఖేతి. తం హేట్ఠాదన్తఉదుక్ఖలే జివ్హాహత్థపరివత్తితం ఖేళఉదకతేమితం ఉపరిదన్తముసలసఞ్చుణ్ణితం కోచి కటచ్ఛునా వా దబ్బియా వా అన్తోపవేసేన్తో నామ నత్థి, వాయోధాతుయావ పవిసతి. పవిట్ఠం పవిట్ఠం కోచి పలాలసన్థరం కత్వా ధారేన్తో నామ నత్థి, వాయోధాతువసేనేవ తిట్ఠతి. ఠితం ఠితం కోచి ఉద్ధనం కత్వా అగ్గిం జాలేత్వా పచన్తో నామ నత్థి, తేజోధాతుయావ పచ్చతి. పక్కం పక్కం కోచి దణ్డేన వా యట్ఠియా వా బహి నీహారకో నామ నత్థి, వాయోధాతుయేవ నీహరతి.

ఇతి వాయోధాతు అతిహరతి చ వీతిహరతి చ ధారేతి చ పరివత్తేతి చ సఞ్చుణ్ణేతి విసోసేతి చ నీహరతి చ. పథవీధాతు ధారేతి చ పరివత్తేతి చ సఞ్చుణ్ణేతి చ విసోసేతి చ. ఆపోధాతు సినేహేతి చ అల్లత్తఞ్చ అనుపాలేతి. తేజోధాతు అన్తోపవిట్ఠం పరిపాచేతి. ఆకాసధాతు అఞ్జసో హోతి. విఞ్ఞాణధాతు తత్థ తత్థ సమ్మాపయోగమన్వాయ ఆభుజతీతి ఏవంపవత్తపటిసఙ్ఖానవసేనేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అపిచ గమనతో పరియేసనతో పరిభోగతో ఆసయతో నిధానతో అపరిపక్కతో పరిపక్కతో ఫలతో నిస్సన్దతో సమ్మక్ఖణతోతి ఏవం దసవిధపటికూలభావపచ్చవేక్ఖణతోపేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం. విత్థారకథా పనేత్థ **విసుద్ధిమగ్గే** ఆహారపటికూలసఞ్ఞానిద్దేసతో గహేతబ్బా.

ఉచ్చారపస్సావకమ్మేతి ఉచ్చారస్స చ పస్సావస్స చ కరణే. తత్థ పత్తకాలే ఉచ్చారపస్సావం అకరోన్తస్స సకలసరీరతో సేదా ముచ్చన్తి, అక్ఖీని భమన్తి, చిత్తం న ఏకగ్గం హోతి, అఞ్ఞే చ రోగా ఉప్పజ్జన్తి. కరోన్తస్స పన సబ్బం తం న హోతీతి అయమేత్థ అత్థో. తస్స వసేన సాత్థకసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం. అట్ఠానే ఉచ్చారపస్సావం కరోన్తస్స పన ఆపత్తి హోతి, అయసో వడ్ఢతి, జీవితన్తరాయో హోతి. పతిరూపే ఠానే కరోన్తస్స సబ్బం తం న హోతీతి ఇదమేత్థ సప్పాయం. తస్స వసేన సప్పాయసమ్పజఞ్ఞం, కమ్మట్ఠానావిజహనవసేనేవ చ గోచరసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

అబ్భన్తరే అత్తా నామ కోచి ఉచ్చారపస్సావం కరోన్తో నత్థి. చిత్తకిరియవాయోధాతువిప్ఫారేనేవ పన ఉచ్చారపస్సావకమ్మం హోతి. యథా పన పక్కే గణ్డే గణ్డభేదేన పుబ్బలోహితం అకామతాయ నిక్ఖమతి, యథా చ అతిభరితా ఉదకభాజనా ఉదకం అకామతాయ నిక్ఖమతి, ఏవం పక్కాసయముత్తవత్థీసు సన్నిచితా ఉచ్చారపస్సావా వాయువేగసముప్పీళితా అకామతాయపి నిక్ఖమన్తి. సో పనాయం ఏవం నిక్ఖమన్తో ఉచ్చారపస్సావో నేవ తస్స భిక్ఖునో అత్తనో

హోతి, న పరస్స. కేవలం సరీరనిస్సన్దోవ హోతి. యథా కిం? యథా ఉదకకుమ్భతో పురాణఉదకం ఛడ్డేన్తస్స నేవ తం అత్తనో హోతి, న పరేసం. కేవలం పటిజగ్గనమత్తమేవ హోతి. ఏవంపవత్తపటిసఙ్ఖానవసేనేత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞం వేదితబ్బం.

గతాదీసు **గతే**తి గమనే. **ఠితే**తి ఠానే. **నిసిన్నే**తి నిసజ్జాయ. **సుత్తే**తి సయనే. **జాగరితే**తి జాగరణే. **భాసితే**తి కథనే. **తుణ్హీభావే**తి అకథనే. "గచ్ఛన్తో వా గచ్ఛామీతి పజానాతి, ఠితో వా ఠితోమ్హీతి పజానాతి, నిసిన్నో వా నిసిన్నోమ్హీతి పజానాతి, సయానో వా సయానోమ్హీతి పజానాతీ"తి ఇమస్మిఞ్హి ఠానే అద్ధానఇరియాపథా కథితా. "అభిక్కన్తే పటిక్కన్తే ఆలోకితే విలోకితే సమిఞ్జితే పసారితే"తి ఇమస్మిం మజ్ఝిమా. "గతే ఠితే నిసిన్నే సుత్తే జాగరితే"తి ఇధ పన ఖుద్దకచుణ్ణికఇరియాపథా కథితా. తస్మా ఏతేసుపి వుత్తనయేనేవ సమ్పజానకారితా వేదితబ్బా.

తిపిటకమహాసీవత్థేరో పనాహ – యో చిరం గన్త్వా వా చఙ్కమిత్వా వా అపరభాగే ఠితో ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి "చఙ్కమనకాలే పవత్తా రూపారూపధమ్మా ఏత్థేవ నిరుద్ధా"తి, అయం **గతే సమ్పజానకారీ** నామ. యో సజ్ఝాయం వా కరోన్తో పఞ్హం వా విస్సజ్జేన్తో కమ్మట్ఠానం వా మనసికరోన్తో చిరం ఠత్వా అపరభాగే నిసిన్నో ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి "ఠితకాలే పవత్తా రూపారూపధమ్మా ఏత్థేవ నిరుద్ధా"తి, అయం **ఠితే సమ్పజానకారీ** నామ. యో సజ్ఝాయాదికరణవసేనేవ చిరం నిసీదిత్వా అపరభాగే నిపన్నో ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి "నిసిన్నకాలే పవత్తా రూపారూపధమ్మా ఏత్థేవ నిరుద్ధా"తి, అయం **నిసిన్నే సమ్పజానకారీ** నామ. యో పన నిపన్నకో సజ్ఝాయం వా కరోన్తో కమ్మట్ఠానం వా మనసికరోన్తో నిద్దం ఓక్కమిత్వా అపరభాగే వుట్ఠాయ ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి "సయనకాలే పవత్తా రూపారూపధమ్మా ఏత్థేవ నిరుద్ధా"తి, అయం **సుత్తే జాగరితే చ సమ్పజానకారీ** నామ. కిరియమయచిత్తానఞ్హి అప్పవత్తం సుత్తం నామ, పవత్తం జాగరితం నామాతి. యో పన భాసమానో "అయం సద్దో నామ ఓట్ఠే చ పటిచ్చ దన్తే చ జివ్హఞ్చ తాలుఞ్చ పటిచ్చ చిత్తస్స తదనురూపం పయోగం పటిచ్చ జాయతీ"తి సతో సమ్పజానో భాసతి, చిరం వా పన కాలం సజ్ఝాయం వా కత్వా ధమ్మం వా కథేత్వా కమ్మట్ఠానం వా పరివత్తేత్వా పఞ్హం వా విస్సజ్జేత్వా అపరభాగే తుణ్హీభూతో ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి "భాసితకాలే ఉప్పన్నా రూపారూపధమ్మా ఏత్థేవ నిరుద్ధా"తి, అయం **భాసితే సమ్పజానకారీ** నామ. యో తుణ్హీభూతో చిరం ధమ్మం వా కమ్మట్ఠానం వా మనసికత్వా అపరభాగే ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి "తుణ్హీభూతకాలే పవత్తా రూపారూపధమ్మా ఏత్థేవ నిరుద్ధా, ఉపాదారూపపవత్తియా సతి **భాసతి** నామ, అసతి **తుణ్హీ భవతి** నామా"తి, అయం **తుణ్హీభావే సమ్పజానకారీ** నామాతి.

తయిదం మహాసీవత్థేరేన వుత్తం అసమ్మోహధురం ఇమస్మిం **సతిపట్ఠానసుత్తే** అధిప్పేతం. **సామఞ్ఞఫలే** పన సబ్బమ్పి చతుబ్బిధం సమ్పజఞ్ఞం లబ్భతి. తస్మా విసేసతో ఏత్థ అసమ్మోహసమ్పజఞ్ఞస్సేవ వసేన సమ్పజానకారితా వేదితబ్బా. సమ్పజానకారీ సమ్పజానకారీతి చ సబ్బపదేసు సతిసమ్పయుత్తస్సేవ సమ్పజఞ్ఞస్స వసేనత్థో వేదితబ్బో. **విభఙ్గప్పకరణే** పన, "సతో సమ్పజానో అభిక్కమతి, సతో సమ్పజానో పటిక్కమతీ"తి (విభ. ౫౨౩) ఏవమేతాని పదాని విభత్తానేవ.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం చతుసమ్పజఞ్ఞపరిగ్గహణేన అత్తనో వా కాయే, పరస్స వా కాయే, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి. ఇధ **సముదయవయధమ్మానుపస్సీ**తిఆదీసు రూపక్ఖన్ధస్సేవ సముదయో చ వయో చ నీహరితబ్బో. సేసం వుత్తసదిసమేవ.

ఇధ చతుసమ్పజఞ్ఞపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చం, తస్సా సముట్ఠాపికా పురిమతణ్హా సముదయసచ్చం, ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిరోధసచ్చం, వుత్తప్పకారో అరియమగ్గో మగ్గసచ్చం. ఏవం చతుసచ్చవసేన ఉస్సక్కిత్వా నిబ్బుతిం పాపుణాతీతి

ఇదమేకస్స చతుసమ్పజఞ్ఞపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో వసేన యావ అరహత్తా నియ్యానముఖన్తి.

చతుసమ్పజఞ్ఞపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పటికూలమనసికారపబ్బవణ్ణనా

౧౧౦. ఏవం చతుసమ్పజఞ్ఞవసేన కాయానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని పటికూలమనసికారవసేన విభజితుం **పున చపరన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **ఇమమేవ కాయన్తి**ఆదీసు యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం సబ్బాకారేన విత్థారతో **విసుద్ధిమగ్గే** కాయగతాసతికమ్మట్ఠానే వుత్తం. **ఉభతోముఖాతి** హేట్ఠా చ ఉపరి చాతి ద్వీహి ముఖేహి యుత్తా. **నానావిహితస్సాతి** నానావిధస్స.

ఇదం పనేత్థ ఓపమ్మసంసన్దనం – ఉభతోముఖా పుతోళి వియ హి చాతుమహాభూతికో కాయో, తత్థ మిస్సేత్వా పక్ఖిత్తనానావిధధఞ్ఞం వియ కేసాదయో ద్వత్తింసాకారా, చక్ఖుమా పురిసో వియ యోగావచరో, తస్స తం పుతోళిం ముఞ్చిత్వా పచ్చవేక్ఖతో నానావిధధఞ్ఞస్స పాకటకాలో వియ యోగినో ద్వత్తింసాకారస్స విభూతాకారో వేదితబ్బో.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం కేసాదిపరిగ్గహణేన అత్తనో వా కాయే, పరస్స వా కాయే, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి, ఇతో పరం వుత్తనయమేవ. కేవలఞ్హి ఇధ ద్వత్తింసాకారపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

పటికూలమనసికారపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ధాతుమనసికారపబ్బవణ్ణనా

౧౧౧. ఏవం పటికూలమనసికారవసేన కాయానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని ధాతుమనసికారవసేన విభజితుం **పున చపరన్తి**ఆదిమాహ. తత్రాయం ఓపమ్మసంసన్దనేన సద్ధిం అత్థవణ్ణనా – యథా కోచి గోఘాతకో వా తస్సేవ వా భత్తవేతనభతో అన్తేవాసికో గావిం వధిత్వా వినివిజ్ఝిత్వా చతస్సో దిసా గతానం మహాపథానం వేమజ్ఝట్ఠానసఙ్ఖాతే చతుమహాపథే కోట్ఠాసం కోట్ఠాసం కత్వా నిసిన్నో అస్స, ఏవమేవ భిక్ఖు చతున్నం ఇరియాపథానం యేన కేనచి ఆకారేన ఠితత్తా యథాఠితం, యథాఠితత్తా చ యథాపణిహితం కాయం – “అత్థి ఇమస్మిం కాయే పథవీధాతు…పే.… వాయోధాతూ”తి ఏవం పచ్చవేక్ఖతి.

కిం వుత్తం హోతి – యథా గోఘాతకస్స గావిం పోసేన్తస్సాపి ఆఘాతనం ఆహరన్తస్సాపి ఆహరిత్వా తత్థ బన్ధిత్వా ఠపేన్తస్సాపి వధేన్తస్సాపి వధితం మతం పస్సన్తస్సాపి తావదేవ గావీతి సఞ్ఞా న అన్తరధాయతి, యావ నం పదాలేత్వా బిలసో న విభజతి. విభజిత్వా నిసిన్నస్స పన గావీతి సఞ్ఞా అన్తరధాయతి, మంససఞ్ఞా పవత్తతి, నాస్స ఏవం హోతి “అహం గావిం విక్కిణామి, ఇమే గావిం హరన్తీ”తి. అథ ఖ్వస్స “అహం మంసం విక్కిణామి, ఇమే మంసం హరన్తి”చ్చేవ హోతి, ఏవమేవ ఇమస్సాపి భిక్ఖునో పుబ్బే బాలపుథుజ్జనకాలే గిహిభూతస్సాపి పబ్బజితస్సాపి తావదేవ సత్తోతి వా పుగ్గలోతి వా సఞ్ఞా న అన్తరధాయతి, యావ ఇమమేవ కాయం యథాఠితం యథాపణిహితం ఘనవినిబ్భోగం కత్వా ధాతుసో న పచ్చవేక్ఖతి. ధాతుసో పచ్చవేక్ఖతో పనస్స సత్తసఞ్ఞా అన్తరధాయతి, ధాతువసేనేవ చిత్తం సన్తిట్ఠతి. తేనాహ భగవా –

“ఇమమేవ కాయం యథాఠితం యథాపణిహితం ధాతుసో పచ్చవేక్ఖతి, అత్థి ఇమస్మిం కాయే పథవీధాతు ఆపోధాతు తేజోధాతు వాయోధాతూతి. సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, దక్ఖో గోఘాతకో వా...పే.... వాయోధాతూ”తి.

గోఘాతకో వియ హి యోగీ, గావీతి సఞ్ఞా వియ సత్తసఞ్ఞా, చతుమహాపథో వియ చతుఇరియాపథో, బీలసో విభజిత్వా నిసిన్నభావో వియ ధాతుసో పచ్చవేక్ఖణన్తి అయమేత్థ పాళివణ్ణనా, కమ్మట్ఠానకథా పన **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితా.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం చతుధాతుపరిగ్గహణేన అత్తనో వా కాయే, పరస్స వా కాయే, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ. కేవలఞ్హి ఇధ చతుధాతుపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం పురిమసదిసమేవాతి.

ధాతుమనసికారపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

నవసివథికపబ్బవణ్ణనా

౧౧౨. ఏవం ధాతుమనసికారవసేన కాయానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని నవహి సివథికపబ్బేహి విభజితుం, **పున చపరన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **సేయ్యథాపి పస్సేయ్యా**తి యథా పస్సేయ్య. **సరీర**న్తి మతసరీరం. **సివథికాయ ఛడ్డిత**న్తి సుసానే అపవిద్ధం. ఏకాహం మతస్స అస్సాతి **ఏకాహమతం**. ద్వీహం మతస్స అస్సాతి **ద్వీహమతం**. తీహం మతస్స అస్సాతి **తీహమతం**. భస్తా వియ వాయునా ఉద్ధం జీవితపరియాదానా యథానుక్కమం సముగ్గతేన సూనభావేన ఉద్ధుమాతత్తా **ఉద్ధుమాతకం**. వినీలం వుచ్చతి విపరిభిన్నవణ్ణం. వినీలమేవ **వినీలకం**. పటికూలత్తా వా కుచ్ఛితం వినీలన్తి **వినీలకం**. మంసుస్సదట్ఠానేసు రత్తవణ్ణస్స పుబ్బసన్నిచయట్ఠానేసు సేతవణ్ణస్స యేభుయ్యేన చ నీలవణ్ణస్స నీలట్ఠానేసు నీలసాటకపారుతస్సేవ ఛవసరీరస్సేతం అధివచనం. పరిభిన్నట్ఠానేహి నవహి వా వణముఖేహి విస్సన్దమానం పుబ్బం విపుబ్బం. విపుబ్బమేవ **విపుబ్బకం**, పటికూలత్తా వా కుచ్ఛితం విపుబ్బన్తి **విపుబ్బకం**. విపుబ్బకం జాతం తథాభావం గతన్తి **విపుబ్బకజాతం**.

సో ఇమమేవ కాయన్తి సో భిక్ఖు ఇమం అత్తనో కాయం తేన కాయేన సద్ధిం ఞాణేన ఉపసంహరతి ఉపనేతి. కథం? అయమ్పి ఖో కాయో ఏవంధమ్మో ఏవంభావీ ఏవంఅనతీతోతి. ఇదం వుత్తం హోతి – ఆయు, ఉస్మా, విఞ్ఞాణన్తి ఇమేసం తిణ్ణం ధమ్మానం అత్థితాయ అయం కాయో ఠానగమనాదిఖమో హోతి ఇమేసం పన విగమా అయమ్పి ఏవంధమ్మో ఏవంపూతికసభావోయేవ, **ఏవంభావీ** ఏవంఉద్ధుమాతాదిభేదో భవిస్సతి, **ఏవంఅనతీతో** ఏవంఉద్ధుమాతాదిభావం అనతిక్కన్తోతి.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం ఉద్ధుమాతాదిపరిగ్గహణేన అత్తనో వా కాయే, పరస్స వా కాయే, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి.

ఖజ్జమానన్తి ఉదరాదీసు నిసీదిత్వా ఉదరమంసఓట్ఠమంసఅక్ఖికూటాదీని లుఞ్చిత్వా లుఞ్చిత్వా ఖాదియమానం. **సమంసలోహిత**న్తి సేసావసేసమంసలోహితయుత్తం. **నిమంసలోహితమక్ఖిత**న్తి మంసే ఖీణేపి లోహితం న సుస్సతి, తం సన్ధాయ వుత్తం “నిమంసలోహితమక్ఖిత”న్తి. **అఞ్ఞేనా**తి అఞ్ఞేన దిసాభాగేన. **హత్థట్ఠిక**న్తి చతుసట్ఠిభేదమ్పి హత్థట్ఠికం

పాటియేక్కం విప్పకిణ్ణం. **పాదట్ఠికాదీసుపి** ఏసేవ నయో. **తేరోవస్సికానీ**తి అతిక్కన్తసంవచ్ఛరాని. **పూతీనీ**తి అబ్భోకాసే ఠితాని వాతాతపవుట్ఠిసమ్ఫస్సేన తేరోవస్సికానేవ పూతీని హోన్తి. అన్తోభూమిగతాని పన చిరతరం తిట్ఠన్తి. **చుణ్ణకజాతానీ**తి చుణ్ణం చుణ్ణం హుత్వా విప్పకిణ్ణాని. సబ్బత్థ సో ఇమమేవాతి వుత్తనయేన ఖజ్జమానాదీనం వసేన యోజనా కాతబ్బా.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం ఖజ్జమానాదిపరిగ్గహణేన యావ చుణ్ణకభావా అత్తనో వా కాయే, పరస్స వా కాయే, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స కాయే కాయానుపస్సీ విహరతి.

ఇధ పన ఠత్వా నవసివథికా సమోధానేతబ్బా. "ఏకాహమతం వా"తిఆదినా నయేన వుత్తా సబ్బాపి ఏకా, "కాకేహి వా ఖజ్జమాన"న్తిఆదికా ఏకా, "అట్ఠికసఙ్ఖలికం సమంసలోహితం న్హారుసమ్బన్ధ"న్తి ఏకా, "నిమంసలోహితమక్ఖితం న్హారుసమ్బన్ధ"న్తి ఏకా, "అపగతమంసలోహితం న్హారుసమ్బన్ధ"న్తి ఏకా, "అట్ఠికాని అపగతసమ్బన్ధానీ"తిఆదికా ఏకా, "అట్ఠికాని సేతాని సఙ్ఖవణ్ణపటిభాగానీ"తి ఏకా, "పుఞ్జకితాని తేరోవస్సికానీ"తి ఏకా, "పూతీని చుణ్ణకజాతానీ"తి ఏకా.

ఏవం ఖో, భిక్ఖవేతి ఇదం నవసివథికా దస్సేత్వా కాయానుపస్సనం నిట్ఠపేన్తో ఆహ. తత్థ నవసివథికపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చం, తస్సా సముట్ఠాపికా పురిమతణ్హా సముదయసచ్చం, ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిరోధసచ్చం, దుక్ఖపరిజాననో సముదయపజహనో నిరోధారమ్మణో అరియమగ్గో మగ్గసచ్చం. ఏవం చతుసచ్చవసేన ఉస్సక్కిత్వా నిబ్బుతిం పాపుణాతీతి ఇదం నవసివథికపరిగ్గాహకానం భిక్ఖూనం యావ అరహత్తా నియ్యానముఖన్తి.

నవసివథికపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏత్తావతా చ ఆనాపానపబ్బం ఇరియాపథపబ్బం చతుసమ్పజఞ్ఞపబ్బం పటికూలమనసికారపబ్బం ధాతుమనసికారపబ్బం నవసివథికపబ్బానీతి చుద్దసపబ్బా కాయానుపస్సనా నిట్ఠితా హోతి.

తత్థ ఆనాపానపబ్బం పటికూలమనసికారపబ్బన్తి ఇమానేవ ద్వే అప్పనాకమ్మట్ఠానాని. సివథికానం పన ఆదీనవానుపస్సనావసేన వుత్తత్తా సేసాని ద్వాదసాపి ఉపచారకమ్మట్ఠానానేవాతి.

కాయానుపస్సనా నిట్ఠితా.

వేదనానుపస్సనావణ్ణనా

౧౧౩. ఏవం భగవా చుద్దసవిధేన కాయానుపస్సనాసతిపట్ఠానం కథేత్వా ఇదాని నవవిధేన వేదనానుపస్సనం కథేతుం **కథఞ్చ, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **సుఖం వేదన**న్తి కాయికం వా చేతసికం వా సుఖం వేదనం వేదయమానో "అహం సుఖం వేదనం వేదయామీ"తి పజానాతీతి అత్థో. తత్థ కామం ఉత్తానసేయ్యకాపి దారకా థఞ్ఞపివనాదికాలే సుఖం వేదయమానా "సుఖం వేదయామా"తి పజానన్తి, న పనేతం ఏవరూపం జాననం సన్ధాయ వుత్తం. ఏవరూపం జాననం హి సత్తూపలద్ధిం న జహతి, సత్తసఞ్ఞం న ఉగ్ఘాటేతి, కమ్మట్ఠానం వా సతిపట్ఠానభావనా వా న హోతి. ఇమస్స పన భిక్ఖునో జాననం సత్తూపలద్ధిం జహతి , సత్తసఞ్ఞం ఉగ్ఘాటేతి, కమ్మట్ఠానం చేవ సతిపట్ఠానభావనా చ హోతి. ఇదఞ్హి "కో వేదయతి, కస్స వేదనా, కిం కారణా వేదనా"తి ఏవం సమ్పజానవేదియనం సన్ధాయ వుత్తం.

తత్థ **కో వేదయతీ**తి న కోచి సత్తో వా పుగ్గలో వా వేదయతి. **కస్స వేదనా**తి న కస్సచి సత్తస్స వా పుగ్గలస్స వా వేదనా. **కిం కారణా వేదనా**తి వత్థుఆరమ్మణావ పనస్స వేదనా. తస్మా ఏస ఏవం పజానాతి – “తం తం సుఖాదీనం వత్థుం ఆరమ్మణం కత్వా వేదనావ వేదయతి. తం పన వేదనాపవత్తిం ఉపాదాయ ‘అహం వేదయామీ’తి వోహారమత్తం హోతీ”తి. ఏవం వేదనావ వత్థుం ఆరమ్మణం కత్వా వేదనావ వేదయతీతి సల్లక్ఖేన్తో ఏస “సుఖం వేదనం వేదయామీ”తి పజానాతీతి వేదితబ్బో. చిత్తలపబ్బతే అఞ్ఞతరో థేరో వియ. థేరో కిర అఫాసుకకాలే బలవవేదనాయ నిత్థునన్తో అపరాపరం పరివత్తతి. తమేకో దహరో ఆహ “కతరం వో, భన్తే, ఠానం రుజ్జతీ”తి. ఆవుసో, పాటియేక్కం రుజ్జనట్ఠానం నామ నత్థి, వత్థుం ఆరమ్మణం కత్వా వేదనావ వేదయతీతి. ఏవం జాననకాలతో పట్ఠాయ అధివాసేతుం వట్టతి నో, భన్తేతి. అధివాసేమి ఆవుసోతి. అధివాసనా, భన్తే, సేయ్యాతి. థేరో అధివాసేసి. తతో వాతో యావ హదయా ఫాలేసి, మఞ్చకే అన్తాని రాసికతాని అహేసుం. థేరో దహరస్స దస్సేసి “వట్టతావుసో, ఏత్తకా అధివాసనా”తి. దహరో తుణ్హీ అహోసి. థేరో వీరియసమతం యోజేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణిత్వా సమసీసీ హుత్వా పరినిబ్బాయి.

యథా చ సుఖం, ఏవం దుక్ఖం…పే… నిరామిసం అదుక్ఖమసుఖం వేదనం వేదయమానో “నిరామిసం అదుక్ఖమసుఖం వేదనం వేదయామీ”తి పజానాతి. ఇతి భగవా రూపకమ్మట్ఠానం కథేత్వా అరూపకమ్మట్ఠానం కథేన్తో వేదనావసేన కథేసి. దువిధఞ్హి కమ్మట్ఠానం రూపకమ్మట్ఠానఞ్చ అరూపకమ్మట్ఠానఞ్చ. రూపపరిగ్గహో అరూపపరిగ్గహోతిపి ఏతదేవ వుచ్చతి. తత్థ భగవా రూపకమ్మట్ఠానం కథేన్తో సఙ్ఖేపమనసికారవసేన వా విత్థారమనసికారవసేన వా చతుధాతువవత్థానం కథేసి. తదుభయమ్పి సబ్బాకారతో **విసుద్ధిమగ్గే** దస్సితమేవ.

అరూపకమ్మట్ఠానం పన కథేన్తో యేభుయ్యేన వేదనావసేన కథేతి. తివిధో హి అరూపకమ్మట్ఠానే అభినివేసో ఫస్సవసేన వేదనావసేన చిత్తవసేనాతి. కథం? ఏకచ్చస్స హి సంఖిత్తేన వా విత్థారేన వా పరిగ్గహితే రూపకమ్మట్ఠానే తస్మిం ఆరమ్మణే చిత్తచేతసికానం పఠమాభినిపాతో తం ఆరమ్మణం ఫుసన్తో ఉప్పజ్జమానో ఫస్సో పాకటో హోతి. ఏకచ్చస్స తం ఆరమ్మణం అనుభవన్తీ ఉప్పజ్జమానా వేదనా పాకటా హోతి. ఏకచ్చస్స తం ఆరమ్మణం పరిగ్గహేత్వా విజానన్తం ఉప్పజ్జమానం విఞ్ఞాణం పాకటం హోతి. తత్థ యస్స ఫస్సో పాకటో హోతి, సోపి “న కేవలం ఫస్సోవ ఉప్పజ్జతి, తేన సద్ధిం తదేవ ఆరమ్మణం అనుభవమానా వేదనాపి ఉప్పజ్జతి, సఞ్జాననమానా సఞ్ఞాపి, చేతయమానా చేతనాపి, విజాననమానం విఞ్ఞాణమ్పి ఉప్పజ్జతీ”తి ఫస్సపఞ్చమకేయేవ పరిగ్గణ్హాతి. యస్స వేదనా పాకటా హోతి. సో “న కేవలం వేదనావ ఉప్పజ్జతి, తాయ సద్ధిం తదేవారమ్మణం ఫుసమానో ఫస్సోపి ఉప్పజ్జతి, సఞ్జాననమానా సఞ్ఞాపి, చేతయమానా చేతనాపి, విజాననమానం విఞ్ఞాణమ్పి ఉప్పజ్జతీ”తి ఫస్సపఞ్చమకేయేవ పరిగ్గణ్హాతి. యస్స విఞ్ఞాణం పాకటం హోతి, సో “న కేవలం విఞ్ఞాణమేవ ఉప్పజ్జతి, తేన సద్ధిం తదేవారమ్మణం ఫుసమానో ఫస్సోపి ఉప్పజ్జతి, అనుభవమానా వేదనాపి, సఞ్జాననమానా సఞ్ఞాపి, చేతయమానా చేతనాపి ఉప్పజ్జతీ”తి ఫస్సపఞ్చమకేయేవ పరిగ్గణ్హాతి.

సో “ఇమే ఫస్సపఞ్చమకా ధమ్మా కిం నిస్సితా”తి ఉపధారేన్తో “వత్థుం నిస్సితా”తి పజానాతి. వత్థు నామ కరజకాయో, యం సన్ధాయ వుత్తం “ఇదఞ్చ మే విఞ్ఞాణం ఏత్థ సితం ఏత్థ పటిబద్ధ”న్తి (దీ. ని. ౧.౨౩౪,౨౩౮; మ. ని. ౨.౨౫౨). సో అత్థతో భూతాని చేవ ఉపాదారూపాని చ. ఏవమేత్థ “వత్థు రూపం, ఫస్సపఞ్చమకా నామ”న్తి నామరూపమత్తమేవ పస్సతి. రూపం చేత్థ రూపక్ఖన్ధో, నామం చత్తారో అరూపినో ఖన్ధాతి పఞ్చక్ఖన్ధమత్తం హోతి. నామరూపవినిముత్తా హి పఞ్చక్ఖన్ధా, పఞ్చక్ఖన్ధవినిముత్తఞ్చ నామరూపం నత్థి.

సో “ఇమే పఞ్చక్ఖన్ధా కిం హేతుకా”తి ఉపపరిక్ఖన్తో “అవిజ్జాదిహేతుకా”తి పస్సతి. తతో పచ్చయో చేవ పచ్చయుప్పన్నఞ్చ ఇదం, అఞ్ఞో సత్తో వా పుగ్గలో వా నత్థి, సుద్ధసఙ్ఖారపుఞ్జమత్తమేవాతి సప్పచ్చయనామరూపవసేన తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా విపస్సనాపటిపాటియా “అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా”తి సమ్మసన్తో విచరతి.

సో “అజ్జ అజ్జా”తి పటివేధం ఆకఙ్ఖమానో తథారూపే దివసే ఉతుసప్పాయ పుగ్గలసప్పాయ భోజనసప్పాయ ధమ్మస్సవనసప్పాయం లభిత్వా ఏకపల్లఙ్కేన నిసిన్నో విపస్సనం మత్థకం పాపేత్వా అరహత్తే పతిట్ఠాతి. ఏవం ఇమేసమ్పి తిణ్ణం జనానం యావ అరహత్తా కమ్మట్ఠానం కథితం హోతి.

ఇధ పన భగవా అరూపకమ్మట్ఠానం కథేన్తో వేదనావసేన కథేసి. ఫస్సవసేన వా హి విఞ్ఞాణవసేన వా కథీయమానం న పాకటం హోతి, అన్ధకారం వియ ఖాయతి. వేదనావసేన పన పాకటం హోతి. కస్మా? వేదనానం ఉప్పత్తిపాకటతాయ. సుఖదుక్ఖవేదనానఞ్హి ఉప్పత్తి పాకటా. యదా సుఖం ఉప్పజ్జతి, సకలసరీరం ఖోభేన్తం మద్దన్తం ఫరమానం అభిసన్దయమానం సతధోతం సప్పిం ఖాదాపయన్తం వియ సతపాకతేలం మక్ఖయమానం వియ ఘటసహస్సేన పరిళాహం నిబ్బాపయమానం వియ “అహో సుఖం అహో సుఖ”న్తి వాచం నిచ్ఛారయమానమేవ ఉప్పజ్జతి. యదా దుక్ఖం ఉప్పజ్జతి, సకలసరీరం ఖోభేన్తం మద్దన్తం ఫరమానం అభిసన్దయమానం తత్తఫాలం పవేసేన్తం వియ విలీనతమ్బలోహేన ఆసిఞ్చన్తం వియ సుక్ఖతిణవనప్పతిమ్హి అరఞ్ఞే దారుఉక్కాకలాపం ఖిపమానం వియ “అహో దుక్ఖం అహో దుక్ఖ”న్తి విప్పలాపయమానమేవ ఉప్పజ్జతి. ఇతి సుఖదుక్ఖవేదనానం ఉప్పత్తి పాకటా హోతి.

అదుక్ఖమసుఖా పన దుద్దీపనా అన్ధకారావ అవిభూతా. సా సుఖదుక్ఖానం అపగమే సాతాసాతప్పటిక్ఖేపవసేన మజ్ఝత్తాకారభూతా అదుక్ఖమసుఖా వేదనాతి నయతో గణ్హన్తస్స పాకటా హోతి. యథా కిం? యథా అన్తరా పిట్ఠిపాసాణం ఆరోహిత్వా పలాతస్స మిగస్స అనుపథం గచ్ఛన్తో మిగలుద్దకో పిట్ఠిపాసాణస్స ఓరభాగేపి పరభాగేపి పదం దిస్వా మజ్ఝే అపస్సన్తోపి “ఇతో ఆరుళ్హో, ఇతో ఓరుళ్హో, మజ్ఝే పిట్ఠిపాసాణే ఇమినా పదేసేన గతో భవిస్సతీ”తి నయతో జానాతి, ఏవం ఆరుళ్హట్ఠానే పదం వియ హి సుఖవేదనాయ ఉప్పత్తి పాకటా హోతి. ఓరుళ్హట్ఠానే పదం వియ దుక్ఖవేదనాయ ఉప్పత్తి పాకటా హోతి. “ఇతో ఆరుయ్హ ఇతో ఓరుయ్హ మజ్ఝే ఏవం గతో”తి నయతో గహణం వియ సుఖదుక్ఖానం అపగమే సాతాసాతప్పటిక్ఖేపవసేన మజ్ఝత్తాకారభూతా అదుక్ఖమసుఖా వేదనాతి నయతో గణ్హన్తస్స పాకటా హోతి. ఏవం భగవా పఠమం రూపకమ్మట్ఠానం కథేత్వా పచ్ఛా అరూపకమ్మట్ఠానం వేదనావసేన నిబ్బత్తేత్వావ దస్సేసి.

న కేవలఞ్చ ఇధేవ ఏవం దస్సేసి, చూళతణ్హాసఙ్ఖయే, మహాతణ్హాసఙ్ఖయే, చూళవేదల్లే, మహావేదల్లే, రట్ఠపాలసుత్తే, మాగణ్డియసుత్తే, ధాతువిభఙ్గే, ఆనేఞ్జసప్పాయే, **దీఘనికాయమ్హి** మహానిదానే, సక్కపఞ్హే, మహాసతిపట్ఠానే, **సంయుత్తమ్హి** చూళనిదానసుత్తే, రుక్ఖోపమే, పరివీమంసనసుత్తే, సకలే వేదనాసంయుత్తేతి ఏవం అనేకేసు సుత్తేసు పఠమం రూపకమ్మట్ఠానం కథేత్వా పచ్ఛా అరూపకమ్మట్ఠానం వేదనావసేన నిబ్బత్తేత్వా దస్సేసి. యథా చ తేసు, ఏవం ఇమస్మిమ్పి సతిపట్ఠానసుత్తే పఠమం రూపకమ్మట్ఠానం కథేత్వా పచ్ఛా అరూపకమ్మట్ఠానం వేదనావసేన నిబ్బత్తేత్వా దస్సేసి.

తత్థ **సుఖం వేదన**న్తిఆదీసు అయం అపరోపి పజాననపరియాయో – **సుఖం వేదనం వేదయామీతి పజానాతీ**తి సుఖవేదనాక్ఖణే దుక్ఖాయ వేదనాయ అభావతో సుఖం వేదనం వేదయమానో “సుఖం వేదనం వేదయామీ”తి పజానాతి. తేన

యా పుబ్బే అనుభూతపుబ్బా దుక్ఖా వేదనా, తస్సా ఇదాని అభావతో ఇమిస్సా చ సుఖాయ వేదనాయ ఇతో పఠమం అభావతో వేదనా నామ అనిచ్చా అధువా విపరిణామధమ్మా, ఇతిహ తత్థ సమ్పజానో హోతి.

వుత్తమ్పి చేతం భగవతా –

“యస్మిం అగ్గివేస్సన సమయే సుఖం వేదనం వేదేతి, నేవ తస్మిం సమయే దుక్ఖం వేదనం వేదేతి, న అదుక్ఖమసుఖం వేదనం వేదేతి, సుఖంయేవ తస్మిం సమయే వేదనం వేదేతి, యస్మిం అగ్గివేస్సన సమయే దుక్ఖం…పే॰… అదుక్ఖమసుఖం వేదనం వేదేతి, నేవ తస్మిం సమయే సుఖం వేదనం వేదేతి, న దుక్ఖం వేదనం వేదేతి, అదుక్ఖమసుఖఞ్ఞేవ తస్మిం సమయే వేదనం వేదేతి. సుఖాపి ఖో అగ్గివేస్సన వేదనా అనిచ్చా సఙ్ఖతా పటిచ్చసముప్పన్నా ఖయధమ్మా వయధమ్మా విరాగధమ్మా నిరోధధమ్మా. దుక్ఖాపి ఖో…పే॰… అదుక్ఖమసుఖాపి ఖో అగ్గివేస్సన వేదనా అనిచ్చా…పే॰… నిరోధధమ్మా. ఏవం పస్సం అగ్గివేస్సన సుతవా అరియసావకో సుఖాయపి వేదనాయ దుక్ఖాయపి వేదనాయ అదుక్ఖమసుఖాయపి వేదనాయ నిబ్బిన్దతి, నిబ్బిన్దం విరజ్జతి, విరాగా విముచ్చతి, విముత్తస్మిం విముత్తమితి ఞాణం హోతి. ‘ఖీణా జాతి, వుసితం బ్రహ్మచరియం, కతం కరణీయం, నాపరం ఇత్థత్తాయా’తి పజానాతీ”తి (మ॰ ని॰ ౨.౨౦౫).

సామిసం వా సుఖన్తిఆదీసు **సామిసా సుఖా** నామ పఞ్చకామగుణామిసనిస్సితా ఛ గేహసితసోమనస్సవేదనా. **నిరామిసా సుఖా** నామ ఛ నేక్ఖమ్మసితసోమనస్సవేదనా. **సామిసా దుక్ఖా** నామ ఛ గేహసితదోమనస్సవేదనా. **నిరామిసా దుక్ఖా** నామ ఛ నేక్ఖమ్మసితదోమనస్సవేదనా. **సామిసా అదుక్ఖమసుఖా** నామ ఛ గేహసితఉపేక్ఖా వేదనా. **నిరామిసా అదుక్ఖమసుఖా** నామ ఛ నేక్ఖమ్మసితఉపేక్ఖా వేదనా. తాసం విభాగో ఉపరిపణ్ణాసకే పాళియం ఆగతోయేవ.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం సుఖవేదనాదిపరిగ్గహణేన అత్తనో వా వేదనాసు, పరస్స వా వేదనాసు, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స వేదనాసు వేదనానుపస్సీ విహరతి. **సముదయవయధమ్మానుపస్సీ వా**తి ఏత్థ పన “అవిజ్జాసముదయా వేదనాసముదయో”తిఆదీహి (పటి॰ మ॰ ౧.౫౦) పఞ్చహి పఞ్చహి ఆకారేహి వేదనానం సముదయఞ్చ వయఞ్చ పస్సన్తో సముదయధమ్మానుపస్సీ వా వేదనాసు విహరతి, వయధమ్మానుపస్సీ వా వేదనాసు విహరతి, కాలేన సముదయధమ్మానుపస్సీ వా, కాలేన వయధమ్మానుపస్సీ వా వేదనాసు విహరతీతి వేదితబ్బో. ఇతో పరం కాయానుపస్సనాయం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ వేదనాపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా వేదనాపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

వేదనానుపస్సనా నిట్ఠితా.

చిత్తానుపస్సనావణ్ణనా

౧౧౪. ఏవం నవవిధేన వేదనానుపస్సనాసతిపట్ఠానం కథేత్వా ఇదాని సోళసవిధేన చిత్తానుపస్సనం కథేతుం **కథఞ్చ, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **సరాగన్తి** అట్ఠవిధం లోభసహగతం. **వీతరాగన్తి** లోకియకుసలాబ్యాకతం. ఇదం పన యస్మా

సమ్మసనం న ధమ్మసమోధానం, తస్మా ఇధ ఏకపదేపి లోకుత్తరం న లబ్భతి. సేసాని చత్తారి అకుసలచిత్తాని నేవ పురిమపదం, న పచ్ఛిమపదం భజన్తి. **సదోస**న్తి దువిధం దోససహగతం . **వీతదోస**న్తి లోకియకుసలాబ్యాకతం. సేసాని దసాకుసలచిత్తాని నేవ పురిమం పదం, న పచ్ఛిమం పదం భజన్తి. **సమోహ**న్తి విచికిచ్ఛాసహగతఞ్చేవ ఉద్ధచ్చసహగతఞ్చాతి దువిధం. యస్మా పన మోహో సబ్బాకుసలేసు ఉప్పజ్జతి, తస్మా తానిపి ఇధ వట్టన్తియేవ. ఇమస్మింయేవ హి దుకే ద్వాదసాకుసలచిత్తాని పరియాదిణ్ణానీతి. **వీతమోహ**న్తి లోకియకుసలాబ్యాకతం. **సంఖిత్త**న్తి థినమిద్ధానుపతితం, ఏతఞ్హి సంకుటితచిత్తం నామ. **విక్ఖిత్త**న్తి ఉద్ధచ్చసహగతం, ఏతఞ్హి పసటచిత్తం నామ.

మహగ్గతన్తి రూపారూపావచరం. **అమహగ్గత**న్తి కామావచరం. **సఉత్తర**న్తి కామావచరం. **అనుత్తర**న్తి రూపావచరఞ్చ అరూపావచరఞ్చ. తత్రాపి సఉత్తరం రూపావచరం, అనుత్తరం అరూపావచరమేవ. **సమాహిత**న్తి యస్స అప్పనాసమాధి ఉపచారసమాధి వా అత్థి. **అసమాహిత**న్తి ఉభయసమాధివిరహితం. **విముత్త**న్తి తదఙ్గవిక్ఖమ్భనవిముత్తీహి విముత్తం. **అవిముత్త**న్తి ఉభయవిముత్తివిరహితం, సముచ్ఛేదపటిప్పస్సద్ధినిస్సరణవిముత్తీనం పన ఇధ ఓకాసోవ నత్థి.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం సరాగాదిపరిగ్గహణేన యస్మిం యస్మిం ఖణే యం యం చిత్తం పవత్తతి, తం తం సల్లక్ఖేన్తో అత్తనో వా చిత్తే, పరస్స వా చిత్తే, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స చిత్తే చిత్తానుపస్సీ విహరతి. **సముదయవయధమ్మానుపస్సీ**తి ఏత్థ పన "అవిజ్జాసముదయా విఞ్ఞాణసముదయో"తి (పటిం మం ౧.౨౦) ఏవం పఞ్చహి పఞ్చహి ఆకారేహి విఞ్ఞాణస్స సముదయో చ వయో చ నీహరితబ్బో. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ చిత్తపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా చిత్తపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

చిత్తానుపస్సనావణ్ణనా నిట్ఠితా.

ధమ్మానుపస్సనా నీవరణపబ్బవణ్ణనా

౧౧౫. ఏవం సోళసవిధేన చిత్తానుపస్సనాసతిపట్ఠానం కథేత్వా ఇదాని పఞ్చవిధేన ధమ్మానుపస్సనం కథేతుం **కథఞ్చ, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. అపిచ భగవతా కాయానుపస్సనాయ సుద్ధరూపపరిగ్గహో కథితో, వేదనాచిత్తానుపస్సనాహి సుద్ధఅరూపపరిగ్గహో. ఇదాని రూపారూపమిస్సకపరిగ్గహం కథేతుం "కథఞ్చ, భిక్ఖవే"తిఆదిమాహ . కాయానుపస్సనాయ వా రూపక్ఖన్ధపరిగ్గహోవ కథితో, వేదనానుపస్సనాయ వేదనాక్ఖన్ధపరిగ్గహోవ, చిత్తానుపస్సనాయ విఞ్ఞాణక్ఖన్ధపరిగ్గహోవాతి ఇదాని సఞ్ఞాసఙ్ఖారక్ఖన్ధపరిగ్గహమ్పి కథేతుం "కథఞ్చ, భిక్ఖవే"తిఆదిమాహ.

తత్థ **సన్త**న్తి అభిణ్హసముదాచారవసేన సంవిజ్జమానం. **అసన్త**న్తి అసముదాచారవసేన వా పహీనత్తా వా అవిజ్జమానం. **యథా చా**తి యేన కారణేన కామచ్ఛన్దస్స ఉప్పాదో హోతి. **తఞ్చ పజానాతీ**తి తఞ్చ కారణం పజానాతి. ఇమినా నయేన సబ్బపదేసు అత్థో వేదితబ్బో.

తత్థ సుభనిమిత్తే అయోనిసోమనసికారేన కామచ్ఛన్దస్స ఉప్పాదో హోతి. సుభనిమిత్తం నామ సుభమ్పి సుభనిమిత్తం, సుభారమ్మణమ్పి సుభనిమిత్తం. **అయోనిసోమనసికారో** నామ అనుపాయమనసికారో ఉప్పథమనసికారో అనిచ్చే నిచ్చన్తి

వా దుక్ఖే సుఖన్తి వా అనత్తని అత్తాతి వా అసుభే సుభన్తి వా మనసికారో, తం తత్థ బహులం పవత్తయతో కామచ్ఛన్దో ఉప్పజ్జతి. తేనాహ భగవా – “అత్థి, భిక్ఖవే, సుభనిమిత్తం, తత్థ అయోనిసోమనసికారబహులీకారో , అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా కామచ్ఛన్దస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా కామచ్ఛన్దస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయా”తి (సం. ని. ౫.౨౩౨).

అసుభనిమిత్తే పన యోనిసోమనసికారేనస్స పహానం హోతి. **అసుభనిమిత్తం** నామ అసుభమ్పి అసుభారమ్మణమ్పి. **యోనిసోమనసికారో** నామ ఉపాయమనసికారో పథమనసికారో అనిచ్చే అనిచ్చన్తి వా దుక్ఖే దుక్ఖన్తి వా అనత్తని అనత్తాతి వా అసుభే అసుభన్తి వా మనసికారో, తం తత్థ బహులం పవత్తయతో కామచ్ఛన్దో పహీయతి. తేనాహ భగవా – “అత్థి, భిక్ఖవే, అసుభనిమిత్తం, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమనాహారో అనుప్పన్నస్స వా కామచ్ఛన్దస్స అనుప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా కామచ్ఛన్దస్స పహానాయా”తి (సం. ని. ౫.౨౩౨).

అపిచ ఛ ధమ్మా కామచ్ఛన్దస్స పహానాయ సంవత్తన్తి అసుభనిమిత్తస్స ఉగ్గహో అసుభభావనానుయోగో ఇన్ద్రియేసు గుత్తద్వారతా భోజనే మత్తఞ్ఞుతా కల్యాణమిత్తతా సప్పాయకథాతి. దసవిధఞ్హి అసుభనిమిత్తం ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి కామచ్ఛన్దో పహీయతి, భావేన్తస్సాపి, ఇన్ద్రియేసు పిహితద్వారస్సాపి, చతున్నం పఞ్చన్నం ఆలోపానం ఓకాసే సతి ఉదకం పివిత్వా యాపనసీలతాయ భోజనే మత్తఞ్ఞునోపి. తేనేతం వుత్తం –

> “చత్తారో పఞ్చ ఆలోపే, అభుత్వా ఉదకం పివే;
>
> అలం ఫాసువిహారాయ, పహితత్తస్స భిక్ఖునో”తి. (థేరగా. ౯౮౩);

అసుభకమ్మికతిస్సత్థేరసదిసే అసుభభావనారతే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి కామచ్ఛన్దో పహీయతి, ఠాననిసజ్జాదీసు దసఅసుభనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం “ఛ ధమ్మా కామచ్ఛన్దస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి. ఇమేహి పన ఛహి ధమ్మేహి పహీనస్స కామచ్ఛన్దస్స అరహత్తమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతీతి పజానాతి.

పటిఘనిమిత్తే అయోనిసోమనసికారేన పన బ్యాపాదస్స ఉప్పాదో హోతి. తత్థ పటిఘమ్పి పటిఘనిమిత్తం, పటిఘారమ్మణమ్పి పటిఘనిమిత్తం. అయోనిసోమనసికారో సబ్బత్థ ఏకలక్ఖణోవ. తం తస్మిం నిమిత్తే బహులం పవత్తయతో బ్యాపాదో ఉప్పజ్జతి. తేనాహ భగవా – “అత్థి, భిక్ఖవే, పటిఘనిమిత్తం, తత్థ అయోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా బ్యాపాదస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా బ్యాపాదస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయా”తి (సం. ని. ౫.౨౩౨).

మేత్తాయ పన చేతోవిముత్తియా యోనిసోమనసికారేనస్స పహానం హోతి. తత్థ తత్థ “మేత్తా”తి వుత్తే అప్పనాపి ఉపచారోపి వట్టతి. “చేతోవిముత్తీ”తి అప్పనావ. యోనిసోమనసికారో వుత్తలక్ఖణోవ. తం తత్థ బహులం పవత్తయతో బ్యాపాదో పహీయతి. తేనాహ భగవా – “అత్థి, భిక్ఖవే, మేత్తా చేతోవిముత్తి, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమనాహారో అనుప్పన్నస్స వా బ్యాపాదస్స అనుప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా బ్యాపాదస్స పహానాయా”తి (సం. ని. ౫.౨౩౨).

అపిచ ఛ ధమ్మా బ్యాపాదస్స పహానాయ సంవత్తన్తి మేత్తానిమిత్తస్స ఉగ్గహో మేత్తాభావనానుయోగో కమ్మస్సకతాపచ్చవేక్ఖణా పటిసఙ్ఖానబహులతా కల్యాణమిత్తతా సప్పాయకథాతి. ఓధిసకఅనోధిసకదిసాఫరణానఞ్హి అఞ్ఞతరవసేన మేత్తం ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి బ్యాపాదో పహీయతి, ఓధిసో అనోధిసో దిసాఫరణవసేన మేత్తం భావేన్తస్సాపి. "త్వం ఏతస్స కుద్ధో కిం కరిస్ససి, కిమస్స సీలాదీని నాసేతుం సక్ఖిస్ససి, నను త్వం అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనో కమ్మేనేవ గమిస్ససి, పరస్స కుజ్ఝనం నామ వీతచ్చితఙ్గార-తత్తఅయసలాక-గూథాదీని గహేత్వా పరం పహరితుకామతాసదిసం హోతి. ఏసోపి తవ కుద్ధో కిం కరిస్సతి, కిం తే సీలాదీని వినాసేతుం సక్ఖిస్సతి, ఏస అత్తనో కమ్మేనేవ ఆగన్త్వా అత్తనో కమ్మేన గమిస్సతి, అప్పటిచ్ఛితపహేణకం వియ పటివాతం ఖిత్తరజోముట్ఠి వియ చ ఏతస్సేవేస కోధో మత్థకే పతిస్సతీ"తి ఏవం అత్తనో చ పరస్స చ కమ్మస్సకతం పచ్చవేక్ఖతోపి, ఉభయకమ్మస్సకతం పచ్చవేక్ఖిత్వా పటిసఙ్ఖానే ఠితస్సాపి, అస్సగుత్తత్థేరసదిసే మేత్తాభావనారతే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి బ్యాపాదో పహీయతి. ఠాననిసజ్జాదీసు మేత్తానిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం "ఛ ధమ్మా బ్యాపాదస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ"తి. ఇమేహి పన ఛహి ధమ్మేహి పహీనస్స బ్యాపాదస్స అనాగామిమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతీతి పజానాతి.

అరతిఆదీసు అయోనిసోమనసికారేన థినమిద్ధస్స ఉప్పాదో హోతి. **అరతి** నామ ఉక్కణ్ఠితా. **తన్దీ** నామ కాయాలసియతా. **విజమ్భితా** నామ కాయవినామనా. **భత్తసమ్మదో** నామ భత్తముచ్ఛా భత్తపరిళాహో. **చేతసో లీనత్తం** నామ చిత్తస్స లీనాకారో. ఇమేసు అరతిఆదీసు అయోనిసోమనసికారం బహులం పవత్తయతో థినమిద్ధం ఉప్పజ్జతి. తేనాహ – "అత్థి, భిక్ఖవే, అరతి తన్దీ విజమ్భితా భత్తసమ్మదో చేతసో లీనత్తం, తత్థ అయోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా థినమిద్ధస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా థినమిద్ధస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

ఆరమ్భధాతుఆదీసు పన యోనిసోమనసికారేనస్స పహానం హోతి. **ఆరమ్భధాతు** నామ పఠమారమ్భవీరియం. **నిక్కమధాతు** నామ కోసజ్జతో నిక్ఖన్తతాయ తతో బలవతరం. **పరక్కమధాతు** నామ పరం పరం ఠానం అక్కమనతో తతోపి బలవతరం. ఇమస్మిం తిప్పభేదే వీరియే యోనిసోమనసికారం బహులం పవత్తయతో థినమిద్ధం పహీయతి. తేనాహ – "అత్థి, భిక్ఖవే, ఆరమ్భధాతు నిక్కమధాతు పరక్కమధాతు, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా థినమిద్ధస్స అనుప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా థినమిద్ధస్స పహానాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

అపిచ ఛ ధమ్మా థినమిద్ధస్స పహానాయ సంవత్తన్తి, అతిభోజనే నిమిత్తగ్గాహో ఇరియాపథసమ్పరివత్తనతా ఆలోకసఞ్ఞామనసికారో అబ్భోకాసవాసో కల్యాణమిత్తతా సప్పాయకథాతి. ఆహరహత్థకతత్రవట్టకఅలంసాటకకాకమాసకభుత్తవమితకభోజనం భుఞ్జిత్వా రత్తిట్ఠానే దివాట్ఠానే నిసిన్నస్స హి సమణధమ్మం కరోతో థినమిద్ధం మహాహత్థీ వియ ఓత్థరన్తం ఆగచ్ఛతి. చతుపఞ్చఆలోపఓకాసం పన ఠపేత్వా పానీయం పివిత్వా యాపనసీలస్స భిక్ఖునో తం న హోతీతి ఏవం అతిభోజనే నిమిత్తం గణ్హన్తస్సాపి థినమిద్ధం పహీయతి. యస్మిం ఇరియాపథే థినమిద్ధం ఓక్కమతి, తతో అఞ్ఞం పరివత్తేన్తస్సాపి, రత్తిం చన్దాలోకదీపాలోకఉక్కాలోకే దివా సూరియాలోకం మనసికరోన్తస్సాపి, అబ్భోకాసే వసన్తస్సాపి, మహాకస్సపత్థేరసదిసే పహీనథినమిద్ధే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి థినమిద్ధం పహీయతి. ఠాననిసజ్జాదీసు ధుతఙ్గనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం "ఛ ధమ్మా థినమిద్ధస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ"తి . ఇమేహి పన ఛహి ధమ్మేహి పహీనస్స థినమిద్ధస్స అరహత్తమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతీతి పజానాతి.

చేతసో అవూపసమే అయోనిసోమనసికారేన ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స ఉప్పాదో హోతి. **అవూపసమో** నామ అవూపసన్తాకారో. ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చమేవేతం అత్థతో. తత్థ అయోనిసోమనసికారం బహులం పవత్తయతో ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం ఉప్పజ్జతి. తేనాహ "అత్థి, భిక్ఖవే, చేతసో అవూపసమో, తత్థ అయోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

సమాధిసఙ్ఖాతే పన చేతసో వూపసమే యోనిసోమనసికారేనస్స పహానం హోతి. తేనాహ – "అత్థి, భిక్ఖవే, చేతసో వూపసమో, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స అనుప్పాదాయ ఉప్పన్నస్స వా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స పహానాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

అపిచ ఛ ధమ్మా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స పహానాయ సంవత్తన్తి బహుస్సుతతా పరిపుచ్ఛకతా వినయే పకతఞ్ఞుతా వుద్ధసేవితా కల్యాణమిత్తతా సప్పాయకథాతి. బాహుసచ్చేనపి హి ఏకం వా ద్వే వా తయో వా చత్తారో వా పఞ్చ వా నికాయే పాళివసేన చ అత్థవసేన చ ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం పహీయతి. కప్పియాకప్పియపరిపుచ్ఛాబహులస్సాపి, వినయపఞ్ఞత్తియం చిణ్ణవసిభావతాయ పకతఞ్ఞునోపి, వుద్ధే మహల్లకత్థేరే ఉపసఙ్కమన్తస్సాపి, ఉపాలిత్థేరసదిసే వినయధరే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం పహీయతి. ఠాననిసజ్జాదీసు కప్పియాకప్పియనిస్సితసప్పాయకథాయపి పహీయతి. తేన వుత్తం – "ఛ ధమ్మా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చస్స పహానాయ సంవత్తన్తీ"తి. ఇమేహి పన ఛహి ధమ్మేహి పహీనే ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చే ఉద్ధచ్చస్స అరహత్తమగ్గేన కుక్కుచ్చస్స అనాగామిమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతీతి పజానాతి.

విచికిచ్ఛాట్ఠానీయేసు ధమ్మేసు అయోనిసోమనసికారేన విచికిచ్ఛాయ ఉప్పాదో హోతి. **విచికిచ్ఛాట్ఠానీయా** ధమ్మా నామ పునప్పునం విచికిచ్ఛాయ కారణత్తా విచికిచ్ఛావ. తత్థ అయోనిసోమనసికారం బహులం పవత్తయతో విచికిచ్ఛా ఉప్పజ్జతి. తేనాహ – "అత్థి, భిక్ఖవే, విచికిచ్ఛాట్ఠానీయా ధమ్మా , తత్థ అయోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నాయ వా విచికిచ్ఛాయ ఉప్పాదాయ ఉప్పన్నాయ వా విచికిచ్ఛాయ భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

కుసలాదీసు ధమ్మేసు యోనిసోమనసికారేన పనస్సా పహానం హోతి. తేనాహ – "అత్థి, భిక్ఖవే, కుసలాకుసలా ధమ్మా సావజ్జానవజ్జా ధమ్మా సేవితబ్బాసేవితబ్బా ధమ్మా హీనప్పణీతా ధమ్మా కణ్హసుక్కసప్పటిభాగా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో , అయమాహారో అనుప్పన్నాయ వా విచికిచ్ఛాయ అనుప్పాదాయ ఉప్పన్నాయ వా విచికిచ్ఛాయ పహానాయా"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨).

అపిచ ఛ ధమ్మా విచికిచ్ఛాయ పహానాయ సంవత్తన్తి బహుస్సుతతా పరిపుచ్ఛకతా వినయే పకతఞ్ఞుతా అధిమోక్ఖబహులతా కల్యాణమిత్తతా సప్పాయకథాతి. బాహుసచ్చేనపి హి ఏకం వా...పే.... పఞ్చ వా నికాయే పాళివసేన అత్థవసేన చ ఉగ్గణ్హన్తస్సాపి విచికిచ్ఛా పహీయతి. తీణి రతనాని ఆరబ్భ పరిపుచ్ఛాబహులస్సాపి, వినయే చిణ్ణవసిభావస్సాపి, తీసు రతనేసు ఓకప్పనియసద్ధాసఙ్ఖాతఅధిమోక్ఖబహులస్సాపి, సద్ధాధిముత్తే వక్కలిత్థేరసదిసే కల్యాణమిత్తే సేవన్తస్సాపి విచికిచ్ఛా పహీయతి. ఠాననిసజ్జాదీసు తిణ్ణం రతనానం గుణనిస్సితసప్పాయకథాయపి

పహీయతి. తేన వుత్తం – “ఛ ధమ్మా విచికిచ్ఛాయ పహానాయ సంవత్తన్తీ”తి. ఇమేహి పన ఛహి ధమ్మేహి పహీనాయ విచికిచ్ఛాయ సోతాపత్తిమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతీతి పజానాతి.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం పఞ్చనీవరణపరిగ్గహణేన అత్తనో వా ధమ్మేసు, పరస్స వా ధమ్మేసు, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి. సముదయవయా పనేత్థ సుభనిమిత్త అసుభనిమిత్తాదీసు అయోనిసోమనసికారయోనిసోమనసికారవసేన పఞ్చసు నీవరణేసు వుత్తనయేన నీహరితబ్బా. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ నీవరణపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా నీవరణపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

నీవరణపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఖన్ధపబ్బవణ్ణనా

౧౧౬. ఏవం పఞ్చనీవరణవసేన ధమ్మానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని పఞ్చక్ఖన్ధవసేన విభజితుం **పున చపర**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **పఞ్చసు ఉపాదానక్ఖన్ధేసూ**తి ఉపాదానస్స ఖన్ధా ఉపాదానక్ఖన్ధా, ఉపాదానస్స పచ్చయభూతా ధమ్మపుఞ్జా ధమ్మరాసయోతి అత్థో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో . విత్థారతో పన ఖన్ధకథా **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తా. **ఇతి రూప**న్తి “ఇదం రూపం, ఏత్తకం రూపం, న ఇతో పరం రూపం అత్థీ”తి సభావతో రూపం పజానాతి. **వేదనాదీసు**పి ఏసేవ నయో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారేన పన రూపాదీని **విసుద్ధిమగ్గే** ఖన్ధకథాయమేవ వుత్తాని. **ఇతి రూపస్స సముదయో**తి ఏవం అవిజ్జాసముదయాదివసేన పఞ్చహాకారేహి రూపస్స సముదయో. **ఇతి రూపస్స అత్థఙ్గమో**తి ఏవం అవిజ్జానిరోధాదివసేన పఞ్చహాకారేహి రూపస్స అత్థఙ్గమో, వేదనాదీసుపి ఏసేవ నయో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారో పన **విసుద్ధిమగ్గే** ఉదయబ్బయఞాణకథాయం వుత్తో.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం పఞ్చక్ఖన్ధపరిగ్గహణేన అత్తనో వా ధమ్మేసు, పరస్స వా ధమ్మేసు, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి. సముదయవయా పనేత్థ “అవిజ్జాసముదయా రూపసముదయో”తిఆదీనం (పటి॰ మ॰ ౧.౫౦) పఞ్చసు ఖన్ధేసు వుత్తానం పణ్ణాసాయ లక్ఖణానం వసేన నీహరితబ్బా. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ ఖన్ధపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా ఖన్ధపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

ఖన్ధపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆయతనపబ్బవణ్ణనా

౧౧౭. ఏవం పఞ్చక్ఖన్ధవసేన ధమ్మానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని ఆయతనవసేన విభజితుం **పున చపర**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **ఛసు అజ్ఝత్తికబాహిరేసు ఆయతనేసూ**తి చక్ఖు సోతం ఘానం జివ్హా కాయో మనోతి ఇమేసు ఛసు అజ్ఝత్తికేసు రూపం సద్దో గన్ధో రసో ఫోట్ఠబ్బో ధమ్మాతి ఇమేసు ఛసు బాహిరేసు. **చక్ఖుం చ పజానాతీ**తి చక్ఖుపసాదం యాథావసరసలక్ఖణవసేన

పజానాతి. **రూపే చ పజానాతీ**తి బహిద్ధా చతుసముట్ఠానికరూపఞ్చ యాథావసరసలక్ఖణవసేన పజానాతి. **యఞ్చ తదుభయం పటిచ్చ ఉప్పజ్జతి సంయోజన**న్తి యఞ్చ తం చక్ఖుం చేవ రూపే చాతి ఉభయం పటిచ్చ కామరాగసంయోజనం పటిఘ-మాన-దిట్ఠి-విచికిచ్ఛా-సీలబ్బతపరామాస-భవరాగ-ఇస్సా-మచ్ఛరియావిజ్జాసంయోజనన్తి దసవిధం సంయోజనం ఉప్పజ్జతి, తఞ్చ యాథావసరసలక్ఖణవసేన పజానాతి.

కథం పనేతం ఉప్పజ్జతీతి? చక్ఖుద్వారే తావ ఆపాథగతం ఇట్ఠారమ్మణం కామస్సాదవసేన అస్సాదయతో అభినన్దతో కామరాగసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. అనిట్ఠారమ్మణే కుజ్ఝతో పటిఘసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. "ఠపేత్వా మం న కోచి అఞ్ఞో ఏతం ఆరమ్మణం విభావేతుం సమత్థో అత్థీ"తి మఞ్ఞతో మానసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. "ఏతం రూపారమ్మణం నిచ్చం ధువ"న్తి గణ్హతో దిట్ఠిసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. "ఏతం రూపారమ్మణం సత్తో ను ఖో, సత్తస్స ను ఖో"తి విచికిచ్ఛతో విచికిచ్ఛాసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. "సమ్పత్తిభవే వత నో ఇదం సులభం జాత"న్తి భవం పత్థేన్తస్స భవరాగసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. "ఆయతిమ్పి ఏవరూపం సీలబ్బతం సమాదియిత్వా సక్కా లద్ధు"న్తి సీలబ్బతం సమాదియన్తస్స సీలబ్బతపరామాససంయోజనం ఉప్పజ్జతి. "అహో వత ఏతం రూపారమ్మణం అఞ్ఞే న లభేయ్యు"న్తి ఉసూయతో ఇస్సాసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. అత్తనా లద్ధం రూపారమ్మణం అఞ్ఞస్స మచ్ఛరాయతో మచ్ఛరియసంయోజనం ఉప్పజ్జతి. సబ్బేహేవ సహజాతఅఞ్ఞాణవసేన అవిజ్జాసంయోజనం ఉప్పజ్జతి.

యథా చ అనుప్పన్నస్సాతి యేన కారణేన అసముదాచారవసేన అనుప్పన్నస్స తస్స దసవిధస్సాపి సంయోజనస్స ఉప్పాదో హోతి, తఞ్చ కారణం పజానాతి. **యథా చ ఉప్పన్నస్సా**తి అప్పహీనట్ఠేన పన సముదాచారవసేన వా ఉప్పన్నస్స తస్స దసవిధస్సాపి సంయోజనస్స యేన కారణేన పహానం హోతి, తఞ్చ కారణం పజానాతి. **యథా చ పహీనస్సా**తి తదఙ్గవిక్ఖమ్భనప్పహానవసేన పహీనస్సాపి తస్స దసవిధస్స సంయోజనస్స యేన కారణేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతి, తఞ్చ పజానాతి. కేన కారణేన పనస్స ఆయతిం అనుప్పాదో హోతి? దిట్ఠివిచికిచ్ఛాసీలబ్బతపరామాసఇస్సామచ్ఛరియభేదస్స తావ పఞ్చవిధస్స సంయోజనస్స సోతాపత్తిమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతి. కామరాగపటిఘసంయోజనద్వయస్స ఓళారికస్స సకదాగామిమగ్గేన, అణుసహగతస్స అనాగామిమగ్గేన, మానభవరాగావిజ్జాసంయోజనత్తయస్స అరహత్తమగ్గేన ఆయతిం అనుప్పాదో హోతి.

సోతఞ్చ పజానాతి సద్దే చాతిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. అపిచేత్థ ఆయతనకథా విత్థారతో **విసుద్ధిమగ్గే** ఆయతననిద్దేసే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం అజ్ఝత్తికాయతనపరిగ్గహణేన అత్తనో వా ధమ్మేసు, బాహిరాయతనపరిగ్గహణేన పరస్స వా ధమ్మేసు, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి. సముదయవయా పనేత్థ "అవిజ్జాసముదయా చక్ఖుసముదయో"తి రూపాయతనస్స రూపక్ఖన్ధే, అరూపాయతనేసు మనాయతనస్స విఞ్ఞాణక్ఖన్ధే, ధమ్మాయతనస్స సేసక్ఖన్ధేసు వుత్తనయేన నీహరితబ్బా. లోకుత్తరధమ్మా న గహేతబ్బా. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ ఆయతనపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా ఆయతనపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

ఆయతనపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

బోజ్ఝఙ్గపబ్బవణ్ణనా

౧౧౮. ఏవం చ అజ్ఝత్తికబాహిరాయతనవసేన ధమ్మానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని బోజ్ఝఙ్గవసేన విభజితుం **పున చపరన్తి** ఆదిమాహ. తత్థ **బోజ్ఝఙ్గేసూతి** బుజ్ఝనకసత్తస్స అఙ్గేసు. **సన్తన్తి** పటిలాభవసేన సంవిజ్జమానం. **సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గన్తి** సతిసఙ్ఖాతం సమ్బోజ్ఝఙ్గం. ఏత్థ హి సమ్బుజ్ఝతి ఆరద్ధవిపస్సకతో పట్ఠాయ యోగావచరోతి సమ్బోధి, యాయ వా సో సతిఆదికాయ సత్తధమ్మసామగ్గియా సమ్బుజ్ఝతి కిలేసనిద్దాతో ఉట్ఠాతి, సచ్చాని వా పటివిజ్ఝతి, సా ధమ్మసామగ్గీ సమ్బోధి. తస్స సమ్బోధిస్స, తస్సా వా సమ్బోధియా అఙ్గన్తి **సమ్బోజ్ఝఙ్గం**. తేన వుత్తం "సతిసఙ్ఖాతం సమ్బోజ్ఝఙ్గ"న్తి. సేససమ్బోజ్ఝఙ్గేసుపి ఇమినావ నయేన వచనత్థో వేదితబ్బో.

అసన్తన్తి అప్పటిలాభవసేన అవిజ్జమానం. **యథా చ అనుప్పన్నస్సాతిఆదీసు** పన సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స తావ – "అత్థి, భిక్ఖవే, సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం. ని. ౫.౧౮౩) ఏవం ఉప్పాదో హోతి . తత్థ సతియేవ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా. యోనిసోమనసికారో వుత్తలక్ఖణోయేవ, తం తత్థ బహులం పవత్తయతో సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి.

అపిచ చత్తారో ధమ్మా సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి సతిసమ్పజఞ్ఞం ముట్ఠస్సతిపుగ్గలపరివజ్జనతా ఉపట్ఠితస్సతిపుగ్గలసేవనతా తదధిముత్తతాతి. అభిక్కన్తాదీసు హి సత్తసు ఠానేసు సతిసమ్పజఞ్ఞేన భత్తనిక్ఖిత్తకాకసదిసే ముట్ఠస్సతిపుగ్గలే పరివజ్జనేన తిస్సదత్తత్థేరఅభయత్థేరసదిసే ఉపట్ఠితస్సతిపుగ్గలే సేవనేన ఠాననిసజ్జాదీసు సతిసముట్ఠాపనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తతాయ చ సతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి. ఏవం చతూహి కారణేహి ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స పన – "అత్థి, భిక్ఖవే, కుసలాకుసలా ధమ్మా…పే.… కణ్హసుక్కసప్పటిభాగా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం. ని. ౫.౨౩౨) ఏవం ఉప్పాదో హోతి.

అపిచ సత్త ధమ్మా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి పరిపుచ్ఛకతా వత్థువిసదకిరియా ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా తదధిముత్తతాతి. తత్థ **పరిపుచ్ఛకతాతి** ఖన్ధధాతుఆయతనఇన్ద్రియబలబోజ్ఝఙ్గమగ్గఙ్గఝానఙ్గసమథవిపస్సనానం అత్థసన్నిస్సితపరిపుచ్ఛాబహులతా.

వత్థువిసదకిరియాతి అజ్ఝత్తికబాహిరానం వత్థూనం విసదభావకరణం. యదా హిస్స కేసనఖలోమా అతిదీఘా హోన్తి, సరీరం వా ఉస్సన్నదోసఞ్చేవ సేదమలమక్ఖితఞ్చ, తదా అజ్ఝత్తికం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం . యదా పన చీవరం జిణ్ణం కిలిట్ఠం దుగ్గన్ధం హోతి, సేనాసనం వా ఉక్లాపం, తదా బాహిరం వత్థు అవిసదం హోతి అపరిసుద్ధం. తస్మా

కేసాదిచ్ఛేదాపనేన ఉద్ధంవిరేచనఅధోవిరేచనాదీహి సరీరసల్లహుకభావకరణేన ఉచ్ఛాదనన్హాపనేన చ అజ్ఝత్తికం వత్థు విసదం కాతబ్బం.

సూచికమ్మధోవనరజనపరిభణ్డకరణాదీహి బాహిరం వత్థు విసదం కాతబ్బం. ఏతస్మిఞ్హి అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుస్మిం అవిసదే ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి అపరిసుద్ధం హోతి, అపరిసుద్ధాని దీపకపల్లకవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. విసదే పన అజ్ఝత్తికబాహిరే వత్థుమ్హి ఉప్పన్నేసు చిత్తచేతసికేసు ఞాణమ్పి విసదం హోతి, పరిసుద్ధాని దీపకపల్లకవట్టితేలాని నిస్సాయ ఉప్పన్నదీపసిఖాయ ఓభాసో వియ. తేన వుత్తం – "వత్థువిసదకిరియా ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తతీ"తి.

ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనా నామ సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం సమభావకరణం. సచే హిస్స సద్ధిన్ద్రియం బలవం హోతి, ఇతరాని మన్దాని. తతో వీరియిన్ద్రియం పగ్గహకిచ్చం, సతిన్ద్రియం ఉపట్ఠానకిచ్చం, సమాధిన్ద్రియం అవిక్ఖేపకిచ్చం, పఞ్ఞిన్ద్రియం దస్సనకిచ్చం కాతుం న సక్కోతి. తస్మా తం ధమ్మసభావపచ్చవేక్ఖణేన వా యథా వా మనసికరోతో బలవం జాతం, తథా అమనసికారేన హాపేతబ్బం. వక్కలిత్థేరస్స వత్థు చేత్థ నిదస్సనం. సచే పన వీరియిన్ద్రియం బలవం హోతి, అథ నేవ సద్ధిన్ద్రియం అధిమోక్ఖకిచ్చం కాతుం సక్కోతి, న ఇతరాని ఇతరకిచ్చభేదం. తస్మా తం పస్సద్ధాదిభావనాయ హాపేతబ్బం. తత్రాపి సోణత్థేరస్స వత్థు దస్సేతబ్బం. ఏవం సేసేసుపి ఏకస్స బలవభావే సతి ఇతరేసం అత్తనో కిచ్చేసు అసమత్థతా వేదితబ్బా.

విసేసతో పనేత్థ సద్ధాపఞ్ఞానం సమాధివీరియానం చ సమతం పసంసన్తి. బలవసద్ధో హి మన్దపఞ్ఞో ముధాపసన్నో హోతి, అవత్థుస్మిం పసీదతి. బలవపఞ్ఞో మన్దసద్ధో కేరాటికపక్ఖం భజతి. భేసజ్జసముట్ఠితో వియ రోగో అతేకిచ్ఛో హోతి. చిత్తుప్పాదమత్తేనేవ కుసలం హోతీతి అతిధావిత్వా దానాదీని అకరోన్తో నిరయే ఉప్పజ్జతి. ఉభిన్నం సమతాయ వత్థుస్మింయేవ పసీదతి . బలవసమాధిం పన మన్దవీరియం సమాధిస్స కోసజ్జపక్ఖత్తా కోసజ్జం అధిభవతి. బలవవీరియం మన్దసమాధిం వీరియస్స ఉద్ధచ్చపక్ఖత్తా ఉద్ధచ్చం అధిభవతి . సమాధి పన వీరియేన సంయోజితో కోసజ్జే పతితుం న లభతి. వీరియం సమాధినా సంయోజితం ఉద్ధచ్చే పతితుం న లభతి. తస్మా తదుభయం సమం కాతబ్బం. ఉభయసమతాయ హి అప్పనా హోతి.

అపిచ సమాధికమ్మికస్స బలవతీపి సద్ధా వట్టతి. ఏవం సద్దహన్తో ఓకప్పేన్తో అప్పనం పాపుణిస్సతి. సమాధిపఞ్ఞాసు పన సమాధికమ్మికస్స ఏకగ్గతా బలవతీ వట్టతి, ఏవఞ్హి సో అప్పనం పాపుణాతి. విపస్సనాకమ్మికస్స పఞ్ఞా బలవతీ వట్టతి, ఏవఞ్హి సో లక్ఖణప్పటివేధం పాపుణాతి. ఉభిన్నం పన సమతాయపి అప్పనా హోతియేవ. సతి పన సబ్బత్థ బలవతీ వట్టతి. సతి హి చిత్తం ఉద్ధచ్చపక్ఖికానం సద్ధావీరియపఞ్ఞానం వసేన ఉద్ధచ్చపాతతో, కోసజ్జపక్ఖికేన చ సమాధినా కోసజ్జపాతతో రక్ఖతి. తస్మా సా లోణధూపనం వియ సబ్బబ్యఞ్జనేసు సబ్బకమ్మికఅమచ్చో వియ చ సబ్బరాజకిచ్చేసు సబ్బత్థ ఇచ్ఛితబ్బా. తేనాహ – "సతి చ పన సబ్బత్థికా వుత్తా భగవతా. కిం కారణా? చిత్తఞ్హి సతి పటిసరణం, ఆరక్ఖపచ్చుపట్ఠానా చ సతి, న చ వినా సతియా చిత్తస్స పగ్గహనిగ్గహో హోతీ"తి.

దుప్పఞ్ఞపుగ్గలపరివజ్జనా నామ ఖన్ధాదిభేదే అనోగాళ్హపఞ్ఞానం దుమ్మేధపుగ్గలానం ఆరకావ పరివజ్జనం. **పఞ్ఞవన్తపుగ్గలసేవనా** నామ సమపఞ్ఞాసలక్ఖణపరిగ్గాహికాయ ఉదయబ్బయపఞ్ఞాయ సమన్నాగతపుగ్గలసేవనా.

గమ్భీరఞాణచరియపచ్చవేక్ఖణా నామ గమ్భీరేసు ఖన్ధాదీసు పవత్తాయ గమ్భీరపఞ్ఞాయ పభేదపచ్చవేక్ఖణా. **తదధిముత్తతా** నామ ఠాననిసజ్జాదీసు ధమ్మవిచయసమ్బోజ్ఝఙ్గసముట్ఠాపనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తతా. ఏవం ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స – "అత్థి, భిక్ఖవే, ఆరబ్భధాతు నిక్కమధాతు పరక్కమధాతు, తత్థ యోనిసో మనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨) ఏవం ఉప్పాదో హోతి.

అపిచ ఏకాదస ధమ్మా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి అపాయభయపచ్చవేక్ఖణతా ఆనిసంసదస్సావితా గమనవీథిపచ్చవేక్ఖణతా పిణ్డపాతాపచాయనతా దాయజ్జమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా సత్థుమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా జాతిమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా సబ్రహ్మచారిమహత్తపచ్చవేక్ఖణతా కుసీతపుగ్గలపరివజ్జనతా ఆరద్ధవీరియపుగ్గలసేవనతా తదధిముత్తతాతి.

తత్థ నిరయేసు పఞ్చవిధబన్ధనకమ్మకారణతో పట్ఠాయ మహాదుక్ఖం అనుభవనకాలేపి, తిరచ్ఛానయోనియం జాలక్ఖిపకుమీనాదీహి గహితకాలేపి, పాజనకణ్టకాదిప్పహారతున్నస్స పన సకటవాహనాదికాలేపి, పేత్తివిసయే అనేకానిపి వస్ససహస్సాని ఏకం బుద్ధన్తరమ్పి ఖుప్పిపాసాహి ఆతురితకాలేపి, కాలకఞ్జికఅసురేసు సట్ఠిహత్థఅసీతిహత్థప్పమాణేన అట్ఠిచమ్మమత్తేనేవ అత్తభావేన వాతాతపాదిదుక్ఖానుభవనకాలేపి న సక్కా వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గం ఉప్పాదేతుం. అయమేవ తే భిక్ఖు కాలో వీరియకరణాయాతి ఏవం అపాయభయం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి వీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి.

"న సక్కా కుసీతేన నవలోకుత్తరధమ్మం లద్ధుం, ఆరద్ధవీరియేనేవ సక్కా అయమానిసంసో వీరియస్సా"తి ఏవం ఆనిసంసదస్సావినోపి ఉప్పజ్జతి. "సబ్బబుద్ధపచ్చేకబుద్ధమహాసావకేహి తే గతమగ్గో గన్తబ్బో, సో చ న సక్కా కుసీతేన గన్తు"న్తి ఏవం గమనవీథిం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. "యే తం పిణ్డపాతాదీహి ఉపట్ఠహన్తి, ఇమే తే మనుస్సా నేవ ఞాతకా, న దాసకమ్మకరా, నాపి 'తం నిస్సాయ జీవిస్సామా'తి తే పణీతాని పిణ్డపాతాదీని దేన్తి, అథ ఖో అత్తనో కారానం మహప్ఫలతం పచ్చాసీసమానా దేన్తి, సత్థారాపి 'అయం ఇమే పచ్చయే పరిభుఞ్జిత్వా కాయదళ్హీబహులో సుఖం విహరిస్సతీ'తి న ఏవం సమ్పస్సతా తుయ్హం పచ్చయా అనుఞ్ఞాతా, అథ ఖో 'అయం ఇమే పరిభుఞ్జమానో సమణధమ్మం కత్వా వట్టదుక్ఖతో ముచ్చిస్సతీ'తి తే పచ్చయా అనుఞ్ఞాతా, సో దాని త్వం కుసీతో విహరన్తో న తం పిణ్డం అపచాయిస్ససి, ఆరద్ధవీరియస్సేవ హి పిణ్డపాతాపచాయనం నామ హోతీ"తి ఏవం పిణ్డపాతాపచాయనం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి మహామిత్తత్థేరస్స వియ.

థేరో కిర కస్సకలేణే నామ పటివసతి. తస్స చ గోచరగామే ఏకా మహాఉపాసికా థేరం పుత్తం కత్వా పటిజగ్గతి. సా ఏకదివసం అరఞ్ఞం గచ్ఛన్తీ ధీతరం ఆహ – "అమ్మ అసుకస్మిం ఠానే పురాణతణ్డులా, అసుకస్మిం ఖీరం, అసుకస్మిం సప్పి, అసుకస్మిం ఫాణితం, తవ భాతికస్స అయ్యమిత్తస్స ఆగతకాలే భత్తం పచిత్వా ఖీరసప్పిఫాణితేహి సద్ధిం దేహి, త్వం చ భుఞ్జేయ్యాసి, అహం పన హియ్యో పక్కం పారివాసికభత్తం కఞ్జికేన భుత్తామ్హీ"తి. దివా కిం భుఞ్జిస్ససి అమ్మాతి? సాకపణ్ణం పక్ఖిపిత్వా కణతణ్డులేహి అమ్బిలయాగుం పచిత్వా ఠపేహి అమ్మాతి.

థేరో చీవరం పారుపిత్వా పత్తం నీహరన్తోవ తం సద్దం సుత్వా అత్తానం ఓవది – “మహాఉపాసికా కిర కఞ్జియేన పారివాసికభత్తం భుఞ్జి, దివాపి కణపణ్ణమ్బిలయాగుం భుఞ్జిస్సతి, తుయ్హం అత్థాయ పన పురాణతణ్డులాదీని ఆచిక్ఖతి, తం నిస్సాయ ఖో పనేసా నేవ ఖేత్తం న వత్థుం న భత్తం న వత్థం పచ్చాసీసతి, తిస్సో పన సమ్పత్తియో పత్థయమానా దేతి, త్వం ఏతిస్సా తా సమ్పత్తియో దాతుం సక్ఖిస్ससि న సక్ఖిస్ససీతి, అయం ఖో పన పిణ్డపాతో తయా సరాగేన సదోసేన సమోహేన న సక్కా గణ్హితున్తి పత్తం థవికాయ పక్ఖిపిత్వా గణ్ఠికం ముఞ్చిత్వా నివత్తిత్వా కస్సకలేణమేవ గన్త్వా పత్తం హేట్ఠామఞ్చే చీవరం చీవరవంసే ఠపేత్వా అరహత్తం అపాపుణిత్వా న నిక్ఖమిస్సామీ”తి వీరియం అధిట్ఠహిత్వా నిసీది. దీఘరత్తం అప్పమత్తో హుత్వా నివుత్థభిక్ఖు విపస్సనం వడ్ఢేత్వా పురేభత్తమేవ అరహత్తం పత్వా వికసితం వియ పదుమం మహాఖీణాసవో సితం కరోన్తోవ నిక్ఖమి. లేణద్వారే రుక్ఖమ్హి అధివత్థా దేవతా –

> “నమో తే పురిసాజఞ్ఞ, నమో తే పురిసుత్తమ;
> యస్స తే ఆసవా ఖీణా, దక్ఖిణేయ్యోసి మారిసా”తి. –

ఏవం ఉదానం ఉదానేత్వా “భన్తే, పిణ్డాయ పవిట్ఠానం తుమ్హాదిసానం అరహన్తానం భిక్ఖం దత్వా మహల్లకిత్థియో దుక్ఖా ముచ్చిస్సన్తీ”తి ఆహ.

థేరో ఉట్ఠహిత్వా ద్వారం వివరిత్వా కాలం ఓలోకేన్తో పాతోయేవాతి ఞత్వా పత్తచీవరమాదాయ గామం పావిసి. దారికాపి భత్తం సమ్పాదేత్వా “ఇదాని మే భాతా ఆగమిస్సతి , ఇదాని ఆగమిస్సతీ”తి ద్వారం ఓలోకయమానా నిసీది. సా థేరే ఘరద్వారం సమ్పత్తే పత్తం గహేత్వా సప్పిఫాణితయోజితస్స ఖీరపిణ్డపాతస్స పూరేత్వా హత్థే ఠపేసి. థేరో “సుఖం హోతూ”తి అనుమోదనం కత్వా పక్కామి. సాపి తం ఓలోకయమానావ అట్ఠాసి. థేరస్స హి తదా అతివియ పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో అహోసి, విప్పసన్నాని ఇన్ద్రియాని, ముఖం బన్ధనా పముత్తతాలపక్కం వియ అతివియ విరోచిత్థ. మహాఉపాసికా అరఞ్ఞా ఆగన్త్వా “కిం అమ్మ, భాతికో తే ఆగతో”తి పుచ్ఛి. సా సబ్బం తం పవత్తిం ఆరోచేసి. సా ఉపాసికా “అజ్జ మే పుత్తస్స పబ్బజితకిచ్చం మత్థకం పత్త”న్తి ఞత్వా “అభిరమతి తే అమ్మ భాతా బుద్ధసాసనే న ఉక్కణ్ఠతీ”తి ఆహ.

“మహన్తం ఖో పనేతం సత్థు దాయజ్జం, యదిదం సత్తఅరియధనం నామ, తం న సక్కా కుసీతేన గహేతుం. యథా హి విప్పటిపన్నం పుత్తం మాతాపితరో ‘అయం అమ్హాకం అపుత్తో’తి పరిబాహిరం కరోన్తి, సో తేసం అచ్చయేన దాయజ్జం న లభతి, ఏవం కుసీతోపి ఇదం అరియధనదాయజ్జం న లభతి, ఆరద్ధవీరియోవ లభతీ”తి దాయజ్జమహత్తతం పచ్చవేక్ఖతోపి ఉప్పజ్జతి. “మహా ఖో పన తే సత్థా, సత్థునో హి మాతుకుచ్ఛిస్మిం పటిసన్ధిగ్గహణకాలేపి అభినిక్ఖమనేపి అభిసమ్బోధియమ్పి ధమ్మచక్కప్పవత్తనయమకపాటిహారియదేవోరోహణ-ఆయుసఙ్ఖారవోస్సజ్జనేసుపి పరినిబ్బానకాలేపి దససహస్సిలోకధాతు కమ్పిత్థ, యుత్తం ను తే ఏవరూపస్స సత్థునో సాసనే ‘పబ్బజిత్వా కుసీతేన భవితు’”న్తి ఏవం సత్థుమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి ఉప్పజ్జతి.

జాతియాపి – “త్వం ఇదాని న లామకజాతికో, అసమ్భిన్నాయ మహాసమ్మతపవేణియా ఆగతో, ఉక్కాకరాజవంసే జాతోసి, సుద్ధోదనమహారాజస్స మహామాయాదేవియా చ నత్తా, రాహులభద్దస్స కనిట్ఠో, తయా నామ ఏవరూపేన జినపుత్తేన హుత్వా న యుత్తం కుసీతేన విహరితు”న్తి ఏవం జాతిమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి ఉప్పజ్జతి. “సారిపుత్తమోగ్గల్లానా చేవ అసీతి చ మహాసావకా వీరియేనేవ లోకుత్తరధమ్మం పటివిజ్ఝింసు, త్వం ఏతేసం సబ్రహ్మచారీనం మగ్గం పటిపజ్జిస్ససి న

పటిపజ్జిస్ససీ”తి ఏవం సబ్రహ్మచారిమహత్తం పచ్చవేక్ఖతోపి ఉప్పజ్జతి. కుచ్ఛిం పూరేత్వా ఠితఅజగరసదిసే విస్సట్ఠకాయికచేతసికవీరియే కుసీతపుగ్గలే పరివజ్జన్తస్సాపి, ఆరద్ధవీరియే పహితత్తే పుగ్గలే సేవన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు వీరియుప్పాదనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. ఏవం ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స – “అత్థి, భిక్ఖవే, పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ”తి (సం. ని. ౫.౨౩౨) ఏవం ఉప్పాదో హోతి. తత్థ పీతియేవ పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా నామ, తస్స ఉప్పాదకమనసికారో యోనిసోమనసికారో నామ.

అపిచ ఏకాదస ధమ్మా పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి బుద్ధానుస్సతి ధమ్మసఙ్ఘసీలచాగదేవతానుస్సతి ఉపసమానుస్సతి లూఖపుగ్గలపరివజ్జనతా సినిద్ధపుగ్గలసేవనతా పసాదనీయసుత్తన్తపచ్చవేక్ఖణతా తదధిముత్తతాతి.

బుద్ధగుణే అనుస్సరన్తస్సాపి హి యావ ఉపచారా సకలసరీరం ఫరమానో పీతిసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఉప్పజ్జతి. ధమ్మసఙ్ఘగుణే అనుస్సరన్తస్సాపి, దీఘరత్తం అఖణ్డం కత్వా రక్ఖితం చతుపారిసుద్ధిసీలం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, గిహినో దససీలపఞ్చసీలం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, దుబ్భిక్ఖభయాదీసు పణీతం భోజనం సబ్రహ్మచారీనం దత్వా “ఏవం నామ అదమ్హా”తి చాగం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, గిహినోపి ఏవరూపే కాలే సీలవన్తానం దిన్నదానం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, యేహి గుణేహి సమన్నాగతా దేవతా దేవత్తం పత్తా, తథారూపానం గుణానం అత్తని అత్థితం పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, “సమాపత్తియా విక్ఖమ్భితా కిలేసా సట్ఠిపి, సత్తతిపి వస్సాని న సముదాచరన్తీ”తి పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, చేతియదస్సనబోధిదస్సనథేరదస్సనేసు అసక్కచ్చకిరియాయ సంసూచితలూఖభావే బుద్ధాదీసు పసాదసినేహాభావేన గద్రభపిట్ఠే రజసదిసే లూఖపుగ్గలే పరివజ్జన్తస్సాపి, బుద్ధాదీసు పసాదబహులే ముదుచిత్తే సినిద్ధపుగ్గలే సేవన్తస్సాపి, రతనత్తయగుణపరిదీపకే పసాదనీయే సుత్తన్తే పచ్చవేక్ఖన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు పీతిఉప్పాదనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. ఏవం ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స – “అత్థి, భిక్ఖవే, కాయపస్సద్ధి చిత్తపస్సద్ధి, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ”తి ఏవం ఉప్పాదో హోతి.

అపిచ సత్త ధమ్మా పస్సద్ధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి పణీతభోజనసేవనతా ఉతుసుఖసేవనతా ఇరియాపథసుఖసేవనతా మజ్ఝత్తపయోగతా సారద్ధకాయపుగ్గలపరివజ్జనతా పస్సద్ధకాయపుగ్గలసేవనతా తదధిముత్తతాతి.

పణీతఞ్హి సినిద్ధం సప్పాయభోజనం భుఞ్జన్తస్సాపి, సీతుణ్హేసు ఉతూసు ఠానాదీసు ఇరియాపథేసు సప్పాయం ఉతుం చ ఇరియాపథం చ సేవన్తస్సాపి పస్సద్ధి ఉప్పజ్జతి. యో పన మహాపురిసజాతికో సబ్బఉతుఇరియాపథక్ఖమోవ హోతి, న తం సన్ధాయేతం వుత్తం. యస్స సభాగవిసభాగతా అత్థి, తస్సేవ విసభాగే ఉతుఇరియాపథే వజ్జేత్వా సభాగే సేవన్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. మజ్ఝత్తపయోగో వుచ్చతి అత్తనో చ పరస్స చ కమ్మస్సకతాపచ్చవేక్ఖణా, ఇమినా మజ్ఝత్తపయోగేన ఉప్పజ్జతి.

యో లేడ్డుదణ్డాదీహి పరం విహేఠయమానోవ విచరతి. ఏవరూపం సారద్ధకాయం పుగ్గలం పరివజ్జన్తస్సాపి, సంయతపాదపాణిం పస్సద్ధకాయం పుగ్గలం సేవన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు పస్సద్ధిఉప్పాదనత్థాయ నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. ఏవం ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స – "అత్థి, భిక్ఖవే, సమథనిమిత్తం అబ్యగ్గనిమిత్తం, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨) ఏవం ఉప్పాదో హోతి. తత్థ సమథోవ సమథనిమిత్తం, అవిక్ఖేపట్ఠేన చ అబ్యగ్గనిమిత్తన్తి.

అపిచ ఏకాదస ధమ్మా సమాధిసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి వత్థువిసదకిరియతా ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా నిమిత్తకుసలతా సమయే చిత్తస్స పగ్గహణతా సమయే చిత్తస్స నిగ్గహణతా సమయే సమ్పహంసనతా సమయే అజ్ఝుపేక్ఖనతా అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా సమాహితపుగ్గలసేవనతా ఝానవిమోక్ఖపచ్చవేక్ఖణతా తదధిముత్తతాతి. తత్థ **వత్థువిసదకిరియతా చ ఇన్ద్రియసమత్తపటిపాదనతా** చ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

నిమిత్తకుసలతా నామ కసిణనిమిత్తస్స ఉగ్గహణకుసలతా. **సమయే చిత్తస్స పగ్గహణతా**తి యస్మిం సమయే అతిసిథిలవీరియతాదీహి లీనం చిత్తం హోతి, తస్మిం సమయే ధమ్మవిచయవీరియసమ్బోజ్ఝఙ్గసముట్ఠాపనేన తస్స పగ్గహణం. **సమయే చిత్తస్స నిగ్గహణతా**తి యస్మిం సమయే అచ్చారద్ధవీరియతాదీహి ఉద్ధతం చిత్తం హోతి, తస్మిం సమయే పస్సద్ధిసమాధిఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గసముట్ఠాపనేన తస్స నిగ్గహణం. **సమయే సమ్పహంసనతా**తి యస్మిం సమయే చిత్తం పఞ్ఞాపయోగమన్దతాయ వా ఉపసమసుఖానధిగమేన వా నిరస్సాదం హోతి, తస్మిం సమయే అట్ఠసంవేగవత్థుపచ్చవేక్ఖణేన సంవేజేతి. అట్ఠ సంవేగవత్థూని నామ జాతిజరాబ్యాధిమరణాని చత్తారి, అపాయదుక్ఖం పఞ్చమం, అతీతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, అనాగతే వట్టమూలకం దుక్ఖం, పచ్చుప్పన్నే ఆహారపరియేట్ఠిమూలకం దుక్ఖన్తి. రతనత్తయగుణానుస్సరణేన చ పసాదం జనేతి. అయం వుచ్చతి "సమయే సమ్పహంసనతా"తి.

సమయే అజ్ఝుపేక్ఖనతా నామ యస్మిం సమయే సమ్మాపటిపత్తిం ఆగమ్మ అలీనం అనుద్ధతం అనిరస్సాదం ఆరమ్మణే సమప్పవత్తం సమథవీథిపటిపన్నం చిత్తం హోతి, తదాస్స పగ్గహనిగ్గహసమ్పహంసనేసు న బ్యాపారం ఆపజ్జతి సారథి వియ సమప్పవత్తేసు. అస్సేసు. అయం వుచ్చతి "సమయే అజ్ఝుపేక్ఖనతా"తి. **అసమాహితపుగ్గలపరివజ్జనతా** నామ ఉపచారం వా అప్పనం వా అప్పత్తానం విక్ఖిత్తచిత్తానం పుగ్గలానం ఆరకా పరివజ్జనం. **సమాహితపుగ్గలసేవనతా** నామ ఉపచారేన వా అప్పనాయ వా సమాహితచిత్తానం సేవనా భజనా పయిరుపాసనా. **తదధిముత్తతా** నామ ఠాననిసజ్జాదీసు సమాధిఉప్పాదనత్థంయేవ నిన్నపోణపబ్భారచిత్తతా. ఏవఞ్హి పటిపజ్జతో ఏస ఉప్పజ్జతి. ఏవం ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స – "అత్థి, భిక్ఖవే, ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా, తత్థ యోనిసోమనసికారబహులీకారో, అయమాహారో అనుప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నస్స వా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స

భియ్యోభావాయ వేపుల్లాయ భావనాయ పారిపూరియా సంవత్తతీ"తి (సం॰ ని॰ ౫.౨౩౨) ఏవం ఉప్పాదో హోతి. తత్థ ఉపేక్ఖాయేవ ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గట్ఠానీయా ధమ్మా నామ.

అపిచ పఞ్చ ధమ్మా ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గస్స ఉప్పాదాయ సంవత్తన్తి సత్తమజ్ఝత్తతా సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతా సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతా సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలసేవనతా తదధిముత్తతాతి.

తత్థ ద్వీహాకారేహి సత్తమజ్ఝత్తతం సముట్ఠాపేతి – "త్వం అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనో కమ్మేన గమిస్ససి, ఏసోపి అత్తనో కమ్మేన ఆగన్త్వా అత్తనో కమ్మేన గమిస్సతి, త్వం కం కేలాయసీ"తి ఏవం కమ్మస్సకతాపచ్చవేక్ఖణేన చ, "పరమత్థతో సత్తోయేవ నత్థి, సో త్వం కం కేలాయసీ"తి ఏవం నిస్సత్తపచ్చవేక్ఖణేన చ. ద్వీహేవాకారేహి సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతం సముట్ఠాపేతి – "ఇదం చీవరం అనుపుబ్బేన వణ్ణవికారం చేవ జిణ్ణభావం చ ఉపగన్త్వా పాదపుఞ్ఛనచోళకం హుత్వా యట్ఠికోటియా ఛడ్డనీయం భవిస్సతి, సచే పనస్స సామికో భవేయ్య, నాస్స ఏవం వినస్సితుం దదేయ్యా"తి ఏవం అసామికభావం పచ్చవేక్ఖణేన, "అనద్ధనియం ఇదం తావకాలిక"న్తి ఏవం తావకాలికతాపచ్చవేక్ఖణేన చ. యథా చ చీవరే, ఏవం పత్తాదీసుపి యోజనా కాతబ్బా.

సత్తసఙ్ఖారకేలాయనపుగ్గలపరివజ్జనతాతి ఏత్థ యో పుగ్గలో గిహి వా అత్తనో పుత్తధీతాదికే, పబ్బజితో వా అత్తనో అన్తేవాసికసమానుపజ్ఝాయకాదికే మమాయతి, సహత్థేనేవ నేసం కేసచ్ఛేదనసూచికమ్మచీవరధోవనరజనపత్తపచనాదీని కరోతి, ముహుత్తమ్పి అపస్సన్తో "అసుకో సామణేరో కుహిం, అసుకో దహరో కుహి"న్తి భన్తమిగో వియ ఇతో చితో చ ఆలోకేతి , అఞ్ఞేన కేసచ్ఛేదనాదీనం అత్థాయ "ముహుత్తం తావ అసుకం పేసేథా"తి యాచీయమానోపి "అమ్హేపి తం అత్తనో కమ్మం న కారేమ, తుమ్హే తం గహేత్వా కిలమేస్సథా"తి న దేతి. అయం **సత్తకేలాయనో** నామ. యో పన పత్తచీవరథాలకకత్తరయట్ఠిఆదీని మమాయతి, అఞ్ఞస్స హత్థేన పరామసితుమ్పి న దేతి, తావకాలికం యాచితో "మయమ్పి ఇదం మమాయన్తా న పరిభుఞ్జామ, తుమ్హాకం కిం దస్సామా"తి వదతి. అయం **సఙ్ఖారకేలాయనో** నామ. యో పన తేసు ద్వీసుపి వత్థూసు మజ్ఝత్తో ఉదాసినో. అయం **సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తో** నామ. ఇతి అయం ఉపేక్ఖాసమ్బోజ్ఝఙ్గో ఏవరూపం సత్తసఙ్ఖారకేలాయనం పుగ్గలం ఆరకా పరివజ్జన్తస్సాపి, సత్తసఙ్ఖారమజ్ఝత్తపుగ్గలం సేవన్తస్సాపి, ఠాననిసజ్జాదీసు తదుప్పాదనత్థం నిన్నపోణపబ్భారచిత్తస్సాపి ఉప్పజ్జతి. ఏవం ఉప్పన్నస్స పనస్స అరహత్తమగ్గేన భావనాపారిపూరీ హోతీతి పజానాతి.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం అత్తనో వా సత్త సమ్బోజ్ఝఙ్గే పరిగ్గణ్హిత్వా, పరస్స వా, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స బోజ్ఝఙ్గే పరిగ్గణ్హిత్వా ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి. సముదయవయా పనేత్థ బోజ్ఝఙ్గానం నిబ్బత్తినిరోధవసేన వేదితబ్బా. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ బోజ్ఝఙ్గపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా బోజ్ఝఙ్గపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

బోజ్ఝఙ్గపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుసచ్చపబ్బవణ్ణనా

౧౧౯. ఏవం సత్తబోజ్ఝఙ్గవసేన ధమ్మానుపస్సనం విభజిత్వా ఇదాని చతుసచ్చవసేన విభజితుం **పున చపరన్తి**ఆదిమాహ.

తత్థ **ఇదం దుక్ఖన్తి యథాభూతం పజానాతీ**తి ఠపేత్వా తణ్హం తేభూమకే ధమ్మే "ఇదం దుక్ఖ"న్తి యథాసభావతో పజానాతి, తస్సేవ ఖో పన దుక్ఖస్స జనికం సముట్ఠాపికం పురిమతణ్హం "అయం దుక్ఖసముదయో"తి, ఉభిన్నం అప్పవత్తిం నిబ్బానం "అయం దుక్ఖనిరోధో"తి, దుక్ఖపరిజాననం సముదయపజహనం నిరోధసచ్ఛికరణం అరియమగ్గం "అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా"తి యథాసభావతో పజానాతీతి అత్థో. అవసేసా అరియసచ్చకథా **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితాయేవ.

ఇతి అజ్ఝత్తం వాతి ఏవం అత్తనో వా చత్తారి సచ్చాని పరిగ్గణ్హిత్వా, పరస్స వా, కాలేన వా అత్తనో, కాలేన వా పరస్స చత్తారి సచ్చాని పరిగ్గణ్హిత్వా ధమ్మేసు ధమ్మానుపస్సీ విహరతి. సముదయవయా పనేత్థ చతున్నం సచ్చానం యథాసమ్భవతో ఉప్పత్తినివత్తివసేన వేదితబ్బా. ఇతో పరం వుత్తనయమేవ.

కేవలఞ్హి ఇధ చతుసచ్చపరిగ్గాహికా సతి దుక్ఖసచ్చన్తి ఏవం యోజనం కత్వా సచ్చపరిగ్గాహకస్స భిక్ఖునో నియ్యానముఖం వేదితబ్బం. సేసం తాదిసమేవాతి.

చతుసచ్చపబ్బవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఏత్తావతా ఆనాపానం చతుఇరియాపథం చతుసమ్పజఞ్ఞం ద్వత్తింసాకారం చతుధాతువవత్థానం నవసివథికా వేదనానుపస్సనా చిత్తానుపస్సనా నీవరణపరిగ్గహో ఖన్ధపరిగ్గహో ఆయతనపరిగ్గహో బోజ్ఝఙ్గపరిగ్గహో సచ్చపరిగ్గహోతి ఏకవీసతి కమ్మట్ఠానాని వుత్తాని. తేసు ఆనాపానం ద్వత్తింసాకారో నవసివథికాతి ఏకాదస అప్పనాకమ్మట్ఠానాని హోన్తి. దీఘభాణకమహాసీవత్థేరో పన "నవసివథికా ఆదీనవానుపస్సనావసేన వుత్తా"తి ఆహ. తస్మా తస్స మతేన ద్వేయేవ అప్పనాకమ్మట్ఠానాని, సేసాని ఉపచారకమ్మట్ఠానాని. కిం పనేతేసు సబ్బేసు అభినివేసో జాయతీతి? న జాయతి. ఇరియాపథసమ్పజఞ్ఞనీవరణబోజ్ఝఙ్గేసు హి అభినివేసో న జాయతి, సేసేసు జాయతీతి. మహాసీవత్థేరో పనాహ – "ఏతేసుపి అభినివేసో జాయతి, అయఞ్హి అత్థి ను ఖో మే చత్తారో ఇరియాపథా, ఉదాహు నత్థి, అత్థి ను ఖో మే చతుసమ్పజఞ్ఞం, ఉదాహు నత్థి, అత్థి ను ఖో మే పఞ్చనీవరణా, ఉదాహు నత్థి, అత్థి ను ఖో మే సత్తబోజ్ఝఙ్గా, ఉదాహు నత్థీతి ఏవం పరిగ్గణ్హాతి, తస్మా సబ్బత్థ అభినివేసో జాయతీ"తి.

౧౩౭. యో హి కోచి, భిక్ఖవేతి యో హి కోచి భిక్ఖు వా భిక్ఖునీ వా ఉపాసకో వా ఉపాసికా వా. **ఏవం భావేయ్యా**తి ఆదితో పట్ఠాయ వుత్తేన భావనానుక్కమేన భావేయ్య. **పాటికఙ్ఖ**న్తి పటికఙ్ఖితబ్బం, అవస్సం భావీతి అత్థో. **అఞ్ఞా**తి అరహత్తం. **సతి వా ఉపాదిసేసే**తి ఉపాదానసేసే వా సతి అపరిక్ఖీణే. **అనాగామితా**తి అనాగామిభావో.

ఏవం సత్తన్నం వస్సానం వసేన సాసనస్స నియ్యానికభావం దస్సేత్వా పున తతో అప్పతరేపి కాలే దస్సేన్తో "తిట్ఠన్తు, భిక్ఖవే"తిఆదిమాహ. సబ్బమ్పి చేతం మజ్ఝిమస్సేవ నేయ్యపుగ్గలస్స వసేన వుత్తం. తిక్ఖపఞ్ఞం పన సన్ధాయ – "పాతో అనుసిట్ఠో సాయం విసేసం అధిగమిస్సతి, సాయం అనుసిట్ఠో పాతో విసేసం అధిగమిస్సతీ"తి (మ॰ ని॰ ౨.౩౪౫) వుత్తం.

ఇతి భగవా “ఏవంనియ్యానికం, భిక్ఖవే, మమ సాసన”న్తి దస్సేత్వా ఏకవీసతియాపి ఠానేసు అరహత్తనికూటేన దేసితం దేసనం నియ్యాతేన్తో “ఏకాయనో అయం, భిక్ఖవే, మగ్గో…పే॰… ఇతి యం తం వుత్తం, ఇదమేతం పటిచ్చ వుత్త”న్తి ఆహ. సేసం ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

సతిపట్ఠానసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఠమవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. సీహనాదవగ్గో

౧. చూళసీహనాదసుత్తవణ్ణనా

౧౩౯. ఏవం మే సుతన్తి చూళసీహనాదసుత్తం. యస్మా పనస్స అత్థుప్పత్తికో నిక్ఖేపో, తస్మా తం దస్సేత్వా చస్స అనుపుబ్బపదవణ్ణనం కరిస్సామ. కతరాయ పనిదం అత్థుప్పత్తియా నిక్ఖిత్తన్తి? లాభసక్కారపచ్చయా తిత్థియపరిదేవితే. భగవతో కిర ధమ్మదాయాదసుత్తే వుత్తనయేన మహాలాభసక్కారో ఉప్పజ్జి. చతుప్పమాణికో హి అయం లోకసన్నివాసో, రూపప్పమాణో రూపప్పసన్నో, ఘోసప్పమాణో ఘోసప్పసన్నో, లూఖప్పమాణో లూఖప్పసన్నో, ధమ్మప్పమాణో ధమ్మప్పసన్నోతి ఇమేసం పుగ్గలానం వసేన చతుధా ఠితో.

తేసం ఇదం నానాకరణం – కతమో చ పుగ్గలో రూపప్పమాణో రూపప్పసన్నో? ఇధేకచ్చో పుగ్గలో ఆరోహం వా పస్సిత్వా పరిణాహం వా పస్సిత్వా సణ్ఠానం వా పస్సిత్వా పారిపూరిం వా పస్సిత్వా తత్థ పమాణం గహేత్వా పసాదం జనేతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో రూపప్పమాణో రూపప్పసన్నో.

కతమో చ పుగ్గలో ఘోసప్పమాణో ఘోసప్పసన్నో? ఇధేకచ్చో పుగ్గలో పరవణ్ణనాయ పరథోమనాయ పరపసంసనాయ పరవణ్ణహారికాయ, తత్థ పమాణం గహేత్వా పసాదం జనేతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో ఘోసప్పమాణో ఘోసప్పసన్నో.

కతమో చ పుగ్గలో లూఖప్పమాణో లూఖప్పసన్నో? ఇధేకచ్చో పుగ్గలో చీవరలూఖం వా పస్సిత్వా పత్తలూఖం వా పస్సిత్వా, సేనాసనలూఖం వా పస్సిత్వా వివిధం వా దుక్కరకారికం పస్సిత్వా తత్థ పమాణం గహేత్వా పసాదం జనేతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో లూఖప్పమాణో లూఖప్పసన్నో.

కతమో చ పుగ్గలో ధమ్మప్పమాణో ధమ్మప్పసన్నో? ఇధేకచ్చో పుగ్గలో సీలం వా పస్సిత్వా సమాధిం వా పస్సిత్వా పఞ్ఞం వా పస్సిత్వా తత్థ పమాణం గహేత్వా పసాదం జనేతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో ధమ్మప్పమాణో ధమ్మప్పసన్నోతి.

ఇమేసు చతూసు పుగ్గలేసు రూపప్పమాణోపి భగవతో ఆరోహపరిణాహసణ్ఠానపారిపూరివణ్ణపోక్ఖరతం, అసీతిఅనుబ్యఞ్జనప్పటిమణ్డితత్తా నానారతనవిచిత్తమివ సువణ్ణమహాపటం, ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణసమాకిణ్ణతాయ తారాగణసముజ్జలం వియ గగనతలం సబ్బఫాలిఫుల్లం వియ చ యోజనసతుబ్బేధం పారిచ్ఛత్తకం అట్ఠారసరతనుబ్బేధం బ్యామప్పభాపరిక్ఖేపం సస్సిరికం అనోపమసరీరం దిస్వా సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి.

ఘోసప్పమాణోపి, భగవతా కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని దస పారమియో దస ఉపపారమియో దస పరమత్థపారమియో పూరితా అఙ్గపరిచ్చాగో పుత్తదారపరిచ్చాగో, రజ్జపరిచ్చాగో అత్తపరిచ్చాగో నయనపరిచ్చాగో చ కతోతిఆదినా నయేన పవత్తం ఘోసం సుత్వా సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి.

లూఖప్పమాణోపి భగవతో చీవరలూఖం దిస్వా "సచే భగవా అగారం అజ్ఝావసిస్స, కాసికవత్థమేవ అధారయిస్స. పబ్బజిత్వా పనానేన సాణపంసుకూలచీవరేన సన్తుస్సమానేన భారియం కత"న్తి సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి.

పత్తలూఖమ్హి దిస్వా – “ఇమినా అగారం అజ్ఝావసన్తేన రత్తవరసువణ్ణభాజనేసు చక్కవత్తిభోజనారహం సుగన్ధసాలిభోజనం పరిభుత్తం, పబ్బజిత్వా పన పాసాణమయం పత్తం ఆదాయ ఉచ్చనీచకులద్వారేసు సపదానం పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధపిణ్డియాలోపేన సన్తుస్సమానో భారియం కరోతీ”తి సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి. సేనాసనలూఖం దిస్వాపి – “అయం అగారం అజ్ఝావసన్తో తిణ్ణం ఉతూనం అనుచ్ఛవికేసు తీసు పాసాదేసు తివిధనాటకపరివారో దిబ్బసమ్పత్తిం వియ రజ్జసిరిం అనుభవిత్వా ఇదాని పబ్బజ్జుపగతో రుక్ఖమూలసేనాసనాదీసు దారుఫలకసిలాపట్టపీఠమఞ్చకాదీహి సన్తుస్సమానో భారియం కరోతీ”తి సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి. దుక్కరకారికమస్స దిస్వాపి – “ఛబ్బస్సాని నామ ముగ్గయూసకులత్థయూసహరేణుయూసాదీనం పసటమత్తేన యాపేస్సతి, అప్పాణకం ఝానం ఝాయిస్సతి, సరీరే చ జీవితే చ అనపేక్ఖో విహరిస్సతి, అహో దుక్కరకారకో భగవా”తి సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి.

ధమ్మప్పమాణోపి భగవతో సీలగుణం సమాధిగుణం పఞ్ఞాగుణం ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తిసమ్పదం అభిఞ్ఞాపారిపూరిం యమకపాటిహారియం దేవోరోహణం పాథికపుత్తదమనాదీని చ అనేకాని అచ్ఛరియాని దిస్వా సమ్మాసమ్బుద్ధేయేవ పసీదతి, తే ఏవం పసన్నా భగవతో మహన్తం లాభసక్కారం అభిహరన్తి. తిత్థియానం పన **బావేరుజాతకే** కాకస్స వియ లాభసక్కారో పరిహాయిత్థ. యథాహ –

“అదస్సనేన మోరస్స, సిఖినో మఞ్జుభాణినో;
కాకం తత్థ అపూజేసుం, మంసేన చ ఫలేన చ.

యదా చ సరసమ్పన్నో, మోరో బావేరుమాగమా;
అథ లాభో చ సక్కారో, వాయసస్స అహాయథ.

యావ నుప్పజ్జతి బుద్ధో, ధమ్మరాజా పభఙ్కరో;
తావ అఞ్ఞే అపూజేసుం, పుథూ సమణబ్రాహ్మణే.

యదా చ సరసమ్పన్నో, బుద్ధో ధమ్మమదేసయి;
అథ లాభో చ సక్కారో, తిత్థియానం అహాయథా”తి. (జా॰ ౧.౪.౧౫౩-౧౫౬);

తే ఏవం పహీనలాభసక్కారా రత్తిం ఏకద్వఙ్గులమత్తం ఓభాసేత్వాపి సూరియుగ్గమనే ఖజ్జోపనకా వియ హతప్పభా అహేసుం.

యథా హి ఖజ్జోపనకా, కాళపక్ఖమ్హి రత్తియా;
నిదస్సయన్తి ఓభాసం, ఏతేసం విసయో హి సో.

యదా చ రస్మిసమ్పన్నో, అబ్భుదేతి పభఙ్కరో;
అథ ఖజ్జుపసఙ్ఘానం, పభా అన్తరధాయతి.

ఏవం ఖజ్జుపసదిసా, తిత్థియాపి పుథూ ఇధ;
కాళపక్ఖూపమే లోకే, దీపయన్తి సకం గుణం.

యదా చ బుద్ధో లోకస్మిం, ఉదేతి అమితప్పభో;
నిప్పభా తిత్థియా హోన్తి, సూరియే ఖజ్జుపకా యథాతి.

తే ఏవం నిప్పభా హుత్వా కచ్ఛుపిళకాదీహి కిణ్ణసరీరా పరమపారిజుఞ్ఞపత్తా యేన బుద్ధో యేన ధమ్మో యేన సఙ్ఘో యేన చ మహాజనస్స సన్నిపాతో, తేన తేన గన్త్వా అన్తరవీథియమ్పి సిఙ్ఘాటకేపి చతుక్కేపి సభాయమ్పి ఠత్వా పరిదేవన్తి –

"కిం భో సమణోయేవ గోతమో సమణో, మయం అస్సమణా; సమణస్సేవ గోతమస్స సావకా సమణా, అమ్హాకం సావకా అస్సమణా? సమణస్సేవ గోతమస్స సావకానఞ్చస్స దిన్నం మహప్ఫలం, న అమ్హాకం, సావకానఞ్చ నో దిన్నం మహప్ఫలం? నను సమణోపి గోతమో సమణో, మయమ్పి సమణా. సమణస్సపి గోతమస్స సావకా సమణా, అమ్హాకమ్పి సావకా సమణా. సమణస్సపి గోతమస్స సావకానఞ్చస్స దిన్నం మహప్ఫలం, అమ్హాకమ్పి సావకానఞ్చ నో దిన్నం మహప్ఫలఞ్చేవ? సమణస్సపి గోతమస్స సావకానఞ్చస్స దేథ కరోథ, అమ్హాకమ్పి సావకానఞ్చ నో దేథ సక్కరోథ? నను సమణో గోతమో పురిమాని దివసాని ఉప్పన్నో, మయం పన లోకే ఉప్పజ్జమానేయేవ ఉప్పన్నా"తి.

ఏవం నానప్పకారం విరవన్తి. అథ భిక్ఖూ భిక్ఖునియో ఉపాసకా ఉపాసికాయోతి చతస్సో పరిసా తేసం సద్దం సుత్వా భగవతో ఆరోచేసుం "తిత్థియా భన్తే ఇదఞ్చిదఞ్చ కథేన్తీ"తి . తం సుత్వా భగవా – "మా తుమ్హే, భిక్ఖవే, తిత్థియానం వచనేన 'అఞ్ఞత్ర సమణో అత్థీ'తి సఞ్ఞినో అహువత్థా"తి వత్వా అఞ్ఞతిత్థియేసు సమణభావం పటిసేధేన్తో ఇధేవ చ అనుజానన్తో ఇమిస్సా అత్థుప్పత్తియా **ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో**తి ఇదం సుత్తం అభాసి.

తత్థ **ఇధేవా**తి ఇమస్మింయేవ సాసనే. అయం పన నియమో సేసపదేసుపి వేదితబ్బో. దుతియాదయోపి హి సమణా ఇధేవ, న అఞ్ఞత్థ. **సమణో**తి సోతాపన్నో. తేనేవాహ – "కతమో చ, భిక్ఖవే, పఠమో సమణో? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు తిణ్ణం సంయోజనానం పరిక్ఖయా సోతాపన్నో హోతి అవినిపాతధమ్మో నియతో సమ్బోధిపరాయణో, అయం, భిక్ఖవే, పఠమో సమణో"తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౪౧).

దుతియోతి సకదాగామీ. తేనేవాహ – "కతమో చ? భిక్ఖవే, దుతియో సమణో. ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు తిణ్ణం సంయోజనానం పరిక్ఖయా రాగదోసమోహానం తనుత్తా సకదాగామీ హోతి, సకిదేవ ఇమం లోకం ఆగన్త్వా దుక్ఖస్సన్తం కరోతి. అయం, భిక్ఖవే, దుతియో సమణో"తి.

తతియోతి అనాగామీ. తేనేవాహ – "కతమో చ, భిక్ఖవే, తతియో సమణో? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు పఞ్చన్నం ఓరమ్భాగియానం సంయోజనానం పరిక్ఖయా ఓపపాతికో హోతి తత్థ పరినిబ్బాయీ అనావత్తిధమ్మో తస్మా లోకా. అయం, భిక్ఖవే, తతియో సమణో"తి.

చతుత్థోతి అరహా. తేనేవాహ – "కతమో చ, భిక్ఖవే, చతుత్థో సమణో? ఇధ, భిక్ఖవే, భిక్ఖు ఆసవానం ఖయా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిం దిట్ఠేవ ధమ్మే సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహరతి. అయం, భిక్ఖవే, చతుత్థో సమణో"తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౪౧). ఇతి ఇమస్మిం ఠానే చత్తారో ఫలట్ఠకసమణావ అధిప్పేతా.

సుఞ్ఞాతి రిత్తా తుచ్ఛా. **పరప్పవాదాతి** చత్తారో సస్సతవాదా, చత్తారో ఏకచ్చసస్సతికా, చత్తారో అన్తానన్తికా, చత్తారో అమరావిక్ఖేపికా, ద్వే అధిచ్చసముప్పన్నికా, సోళస సఞ్ఞీవాదా, అట్ఠ అసఞ్ఞీవాదా, అట్ఠ నేవసఞ్ఞీనాసఞ్ఞీవాదా, సత్త ఉచ్ఛేదవాదా, పఞ్చ దిట్ఠధమ్మనిబ్బానవాదాతి ఇమే సబ్బేపి **బ్రహ్మజాలే** ఆగతా ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో. ఇతో బాహిరానం పరేసం వాదా **పరప్పవాదా** నామ. తే సబ్బేపి ఇమేహి చతూహి ఫలట్ఠకసమణేహి సుఞ్ఞా, న హి తే ఏత్థ సన్తి. న కేవలఞ్చ ఏతేహేవ సుఞ్ఞా, చతూహి పన మగ్గట్ఠకసమణేహిపి చతున్నం మగ్గానం అత్థాయ ఆరద్ధవిపస్సకేహిపీతి ద్వాదసహిపి సమణేహి సుఞ్ఞా ఏవ. ఇమమేవ అత్థం సన్ధాయ భగవతా **మహాపరినిబ్బానే** వుత్తం –

"ఏకూనతింసో వయసా సుభద్ద,
యం పబ్బజిం కిం కుసలానుఏసీ;
వస్సాని పఞ్ఞాస సమాధికాని,
యతో అహం పబ్బజితో సుభద్ద;
ఞాయస్స ధమ్మస్స పదేసవత్తీ,
ఇతో బహిద్ధా సమణోపి నత్థి.

"దుతియోపి సమణో నత్థి, తతియోపి సమణో నత్థి, చతుత్థోపి సమణో నత్థి. సుఞ్ఞా పరప్పవాదా సమణేభి అఞ్ఞేహీ"తి (దీ. ని. ౨.౨౧౪).

ఏత్థ హి పదేసవత్తీతి ఆరద్ధవిపస్సకో అధిప్పేతో. తస్మా సోతాపత్తిమగ్గస్స ఆరద్ధవిపస్సకం మగ్గట్ఠం ఫలట్ఠన్తి తయోపి ఏకతో కత్వా సమణోపి నత్థీతి ఆహ. సకదాగామిమగ్గస్స ఆరద్ధవిపస్సకం మగ్గట్ఠం ఫలట్ఠన్తి తయోపి ఏకతో కత్వా దుతియోపి సమణో నత్థీతి ఆహ. ఇతరేసుపి ద్వీసు ఏసేవ నయో.

కస్మా పనేతే అఞ్ఞత్థ నత్థీతి? అఖేత్తతాయ. యథా హి న ఆరగ్గే సాసపో తిట్ఠతి, న ఉదకపిట్ఠే అగ్గి జలతి, న పిట్ఠిపాసాణే బీజాని రుహన్తి, ఏవమేవ బాహిరేసు తిత్థాయతనేసు న ఇమే సమణా ఉప్పజ్జన్తి, ఇమస్మింయేవ పన సాసనే ఉప్పజ్జన్తి. కస్మా? ఖేత్తతాయ. తేసం అఖేత్తతా చ ఖేత్తతా చ అరియమగ్గస్స అభావతో చ భావతో చ వేదితబ్బా. తేనాహ భగవా –

"యస్మిం ఖో, సుభద్ద, ధమ్మవినయే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో న ఉపలబ్భతి, సమణోపి తత్థ న ఉపలబ్భతి, దుతియోపి తత్థ సమణో న ఉపలబ్భతి, తతియోపి తత్థ సమణో న ఉపలబ్భతి, చతుత్థోపి తత్థ సమణో న ఉపలబ్భతి. యస్మిఞ్చ ఖో, సుభద్ద, ధమ్మవినయే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో ఉపలబ్భతి, సమణోపి తత్థ ఉపలబ్భతి, దుతియోపి తత్థ... పే॰.... చతుత్థోపి తత్థ సమణో ఉపలబ్భతి. ఇమస్మిం ఖో, సుభద్ద, ధమ్మవినయే అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో ఉపలబ్భతి, ఇధేవ, సుభద్ద, సమణో, ఇధ దుతియో సమణో, ఇధ తతియో సమణో, ఇధ చతుత్థో సమణో, సుఞ్ఞా పరప్పవాదా సమణేభి అఞ్ఞేహీ"తి (దీ. ని. ౨.౨౧౪).

ఏవం యస్మా తిత్థాయతనం అఖేత్తం, సాసనం ఖేత్తం, తస్మా యథా సురత్తహత్థపాదో సూరకేసరకో సీహో మిగరాజా న సుసానే వా సఙ్కారకూటే వా పటివసతి, తియోజనసహస్సవిత్థతం పన హిమవన్తం అజ్ఝోగాహేత్వా మణిగుహాయంయేవ పటివసతి. యథా చ ఛద్దన్తో నాగరాజా న గోచరియహత్థికులాదీసు నవసు నాగకులేసు ఉప్పజ్జతి, ఛద్దన్తకులేయేవ

ఉప్పజ్జతి. యథా చ వలాహకో అస్సరాజా న గద్రభకులే వా ఘోటకకులే వా ఉప్పజ్జతి, సిన్ధుయా తీరే పన సిన్ధవకులేయేవ ఉప్పజ్జతి. యథా చ సబ్బకామదదం మనోహరం మణిరతనం న సఙ్కారకూటే వా పంసుపబ్బతాదీసు వా ఉప్పజ్జతి, వేపుల్లపబ్బతబ్భన్తరేయేవ ఉప్పజ్జతి. యథా చ తిమిరపిఙ్గలో మచ్ఛరాజా న ఖుద్దకపోక్ఖరణీసు ఉప్పజ్జతి, చతురాసీతియోజనసహస్సగమ్భీరే మహాసముద్దేయేవ ఉప్పజ్జతి. యథా చ దియడ్ఢయోజనసతికో సుపణ్ణరాజా న గామద్వారే ఏరణ్డవనాదీసు పటివసతి, మహాసముద్దం పన అజ్ఝోగాహేత్వా సిమ్బలిదహవనేయేవ పటివసతి. యథా చ ధతరట్ఠో సువణ్ణహంసో న గామద్వారే ఆవాటకాదీసు పటివసతి, నవుతిహంససహస్సపరివారో హుత్వా చిత్తకూటపబ్బతేయేవ పటివసతి. యథా చ చతుద్దీపిస్సరో చక్కవత్తిరాజా న నీచకులే ఉప్పజ్జతి, అసమ్భిన్నజాతిఖత్తియకులేయేవ పన ఉప్పజ్జతి. ఏవమేవ ఇమేసు సమణేసు ఏకసమణోపి న అఞ్ఞతిత్థాయతనే ఉప్పజ్జతి, అరియమగ్గపరిక్ఖిత్తే పన బుద్ధసాసనేయేవ ఉప్పజ్జతి. తేనాహ భగవా "ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో…పే.… సుఞ్ఞా పరప్పవాదా సమణేహి సమణేభి అఞ్ఞేహీ"తి.

సమ్మా సీహనాదం నదథాతి ఏత్థ **సమ్మా**తి హేతునా నయేన కారణేన. **సీహనాద**న్తి సేట్ఠనాదం అభీతనాదం అప్పటినాదం. ఇమేసఞ్హి చతున్నం సమణానం ఇధేవ అత్థితాయ అయం నాదో సేట్ఠనాదో నామ హోతి ఉత్తమనాదో. "ఇమే సమణా ఇధేవ అత్థీ"తి వదన్తస్స అఞ్ఞతో భయం వా ఆసఙ్కా వా నత్థీతి అభీతనాదో నామ హోతి. "అమ్హాకమ్పి సాసనే ఇమే సమణా అత్థీ"తి పూరణాదీసు ఏకస్సాపి ఉట్ఠహిత్వా వత్తుం అసమత్థతాయ అయం నాదో అప్పటినాదో నామ హోతి. తేన వుత్తం "సీహనాదన్తి సేట్ఠనాదం అభీతనాదం అప్పటినాద"న్తి.

౧౪౦. **ఠానం ఖో పనేతం విజ్జతీ**తి ఇదం ఖో పన కారణం విజ్జతి. యం **అఞ్ఞతిత్థియా**తి యేన కారణేన అఞ్ఞతిత్థియా. ఏత్థ చ తిత్థం జానితబ్బం, తిత్థకరో జానితబ్బో తిత్థియా జానితబ్బా, తిత్థియసావకా జానితబ్బా. **తిత్థం**నామ ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో. ఏత్థ హి సత్తా తరన్తి ఉప్పలవన్తి ఉమ్ముజ్జనిముజ్జం కరోన్తి, తస్మా తిత్థన్తి వుచ్చన్తి. తాసం దిట్ఠీనం ఉప్పాదేతా **తిత్థకరో** నామ. తస్స లద్ధిం గహేత్వా పబ్బజితా **తిత్థియా** నామ. తేసం పచ్చయదాయకా **తిత్థియసావకా**తి వేదితబ్బా. **పరిబ్బాజకా**తి గిహిబన్ధనం పహాయ పబ్బజ్జూపగతా. **అస్సాసో**తి అవస్సయో పతిట్ఠా ఉపత్థమ్భో. **బల**న్తి థామో. **యేన తుమ్హే**తి యేన అస్సాసేన వా బలేన వా ఏవం వదేథ.

అత్థి ఖో నో, ఆవుసో, తేన భగవతా జానతా పస్సతా అరహతా సమ్మాసమ్బుద్ధేనాతి ఏత్థ అయం సఙ్ఖేపత్థో – యో సో భగవా సమతింస పారమియో పూరేత్వా సబ్బకిలేసే భఞ్జిత్వా అనుత్తరం సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుద్ధో, తేన భగవతా తేసం తేసం సత్తానం ఆసయానుసయం **జానతా,** హత్థతలే ఠపితం ఆమలకం వియ సబ్బం ఞేయ్యధమ్మం **పస్సతా**. అపిచ పుబ్బేనివాసాదీహి జానతా, దిబ్బేన చక్ఖునా పస్సతా. తీహి విజ్జాహి ఛహి వా పన అభిఞ్ఞాహి జానతా, సబ్బత్థ అప్పటిహతేన సమన్తచక్ఖునా పస్సతా. సబ్బధమ్మజాననసమత్థాయ పఞ్ఞాయ జానతా, సబ్బసత్తానం చక్ఖువిసయాతీతాని తిరోకుట్టాదిగతాని వాపి రూపాని అతివిసుద్ధేన మంసచక్ఖునా పస్సతా. అత్తహితసాధికాయ సమాధిపదట్ఠానాయ పటివేధపఞ్ఞాయ జానతా, పరహితసాధికాయ కరుణాపదట్ఠానాయ దేసనాపఞ్ఞాయ పస్సతా. అరీనం హతత్తా పచ్చయాదీనం అరహత్తా చ **అరహతా,** సమ్మా సామఞ్చ సచ్చానం బుద్ధత్తా **సమ్మాసమ్బుద్ధేన**. అన్తరాయికధమ్మే వా జానతా, నియ్యానికధమ్మే పస్సతా. కిలేసారీనం హతత్తా అరహతా, సమ్మా సామం సబ్బధమ్మానం బుద్ధత్తా

సమ్మాసమ్బుద్ధేనాతి, ఏవం చతువేసారజ్జవసేన చతూహి ఆకారేహి థోమితేన చత్తారో ధమ్మా అక్ఖాతా, యే మయం అత్తని సమ్పస్సమానా ఏవం వదేమ, న రాజరాజమహామత్తాదీనం ఉపత్థమ్భం కాయబలన్తి.

సత్థరి పసాదోతి "ఇతిపి సో భగవా"తిఆదినా నయేన బుద్ధగుణే అనుస్సరన్తానం ఉప్పన్నప్పసాదో. **ధమ్మే పసాదోతి** "స్వాక్ఖాతో భగవతా ధమ్మో"తిఆదినా నయేన ధమ్మగుణే అనుస్సరన్తానం ఉప్పన్నప్పసాదో. **సీలేసు పరిపూరకారితాతి** అరియకన్తేసు సీలేసు పరిపూరకారితా. అరియకన్తసీలాని నామ **పఞ్చసీలాని**. తాని హి భవన్తరగతోపి అరియసావకో అత్తనో అరియసావకభావం అజానన్తోపి న వీతిక్కమతి. సచేపి హి నం కోచి వదేయ్య – "ఇమం సకలం చక్కవత్తిరజ్జం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఖుద్దకమక్ఖికం జీవితా వోరోపేహీ"తి, అట్ఠానమేతం, యం సో తస్స వచనం కరేయ్య. ఏవం అరియానం సీలాని కన్తాని పియాని మనాపాని. తాని సన్ధాయ వుత్తం "సీలేసు పరిపూరకారితా"తి.

సహధమ్మికా ఖో పనాతి భిక్ఖు భిక్ఖునీ సిక్ఖమానా సామణేరో సామణేరీ ఉపాసకో ఉపాసికాతి ఏతే సత్త **సహధమ్మచారినో**. ఏతేసు హి భిక్ఖు భిక్ఖూహి సద్ధిం సహధమ్మం చరతి సమానసిక్ఖతాయ. తథా భిక్ఖునీ భిక్ఖునీహి...పే.... ఉపాసికా ఉపాసికాహి, సోతాపన్నో సోతాపన్నేహి, సకదాగామీ...పే.... అనాగామీహి సహధమ్మం చరతి. తస్మా సబ్బేపేతే **సహధమ్మికాతి** వుచ్చన్తి. అపిచేత్థ అరియసావకాయేవ అధిప్పేతా. తేసఞ్హి భవన్తరేపి మగ్గదస్సనమ్హి వివాదో నత్థి, తస్మా తే అచ్చన్తం ఏకధమ్మచారితాయ సహధమ్మికా. ఇమినా, "సుప్పటిపన్నో భగవతో సావకసఙ్ఘో"తిఆదినా నయేన సఙ్ఘం అనుస్సరన్తానం ఉప్పన్నప్పసాదో కథితో. ఏత్తావతా చత్తారి సోతాపన్నస్స అఙ్గాని కథితాని హోన్తి.

ఇమే ఖో నో, ఆవుసోతి, ఆవుసో, ఇమే చత్తారో ధమ్మా తేన భగవతా అమ్హాకం అస్సాసో చేవ బలఞ్చాతి అక్ఖాతా, యే మయం అత్తని సమ్పస్సమానా ఏవం వదేమ.

౧౪౧. **యో అమ్హాకం సత్థాతి** ఇమినా పూరణకస్సపాదికే ఛ సత్థారో అపదిస్సన్తి. యథా పన ఇదాని సాసనే ఆచరియుపజ్ఝాయాదీసు "అమ్హాకం ఆచరియో, అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో"తి గేహసితపేమం హోతి. ఏవరూపం పేమం సన్ధాయ "సత్థరి పసాదో"తి వదన్తి. థేరో పనాహ – "యస్మా సత్థా నామ న ఏకస్స, న ద్విన్నం హోతి, సదేవకస్స లోకస్స ఏకోవ సత్థా, తస్మా తిత్థియా 'అమ్హాకం సత్థా' తి ఏకపదేనేవ సత్థారం విసుం కత్వా ఇమినావ పదేన విరుద్ధా పరాజితా"తి. **ధమ్మే పసాదోతి** ఇదం పన యథా ఇదాని సాసనే "అమ్హాకం **దీఘనికాయో** అమ్హాకం **మజ్ఝిమనికాయో**"తి మమాయన్తి, ఏవం అత్తనో అత్తనో పరియత్తిధమ్మే గేహసితపేమం సన్ధాయ వదన్తి. **సీలేసూతి** అజసీలగోసీలమేణ్డకసీలకుక్కురసీలాదీసు. **ఇధ నో ఆవుసోతి** ఏత్థ **ఇధాతి** పసాదం సన్ధాయ వదన్తి. **కో అధిప్పయాసోతి** కో అధికప్పయోగో. **యదిదన్తి** యమిదం తుమ్హాకఞ్చేవ అమ్హాకఞ్చ నానాకరణం వదేయ్యాథ. తం కిం నామ? తుమ్హాకమ్పి హి చతూసు ఠానేసు పసాదో, అమ్హాకమ్పి. నను ఏతస్మిం పసాదే తుమ్హే చ అమ్హే చ ద్వేధా భిన్నసువణ్ణం వియ ఏకసదిసాతి వాచాయ సమధురా హుత్వా అట్ఠంసు.

అథ నేసం తం సమధురతం భిన్దన్తో భగవా **ఏవం వాదినోతిఆదిమాహ**. తత్థ **ఏకా నిట్ఠాతి** యా తస్స పసాదస్స పరియోసానభూతా నిట్ఠా, కిం సా ఏకా, ఉదాహు పుథూతి ఏవం పుచ్ఛథాతి వదతి. యస్మా పన తస్మిం తస్మిం సమయే నిట్ఠం అపఞ్ఞపేన్తో నామ నత్థి, బ్రాహ్మణానఞ్హి బ్రహ్మలోకో నిట్ఠా, మహాతాపసానం ఆభస్సరా, పరిబ్బాజకానం సుభకిణ్హా, ఆజీవకానం "అనన్తమానసో"తి ఏవం పరికప్పితో అసఞ్ఞీభవో . ఇమస్మిం సాసనే పన అరహత్తం నిట్ఠా. సబ్బేవ చేతే

అరహత్తమేవ నిట్ఠాతి వదన్తి. దిట్ఠివసేన పన బ్రహ్మలోకాదీని పఞ్ఞపేన్తి. తస్మా అత్తనో అత్తనో లద్ధివసేన ఏకమేవ నిట్ఠం పఞ్ఞపేన్తి, తం దస్సేతుం భగవా **సమ్మా బ్యాకరమానా**తిఆదిమాహ.

ఇదాని భిక్ఖూనమ్పి ఏకా నిట్ఠా, తిత్థియానమ్పి ఏకా నిట్ఠాతి ద్వీసు అట్టకారకేసు వియ ఠితేసు భగవా అనుయోగవత్తం దస్సేన్తో **సా పనావుసో, నిట్ఠా సరాగస్స, ఉదాహు వీతరాగస్సా**తిఆదిమాహ. తత్థ యస్మా రాగరత్తాదీనం నిట్ఠా నామ నత్థి. యది సియా, సోణసిఙ్గాలాదీనమ్పి సియాతి ఇమం దోసం పస్సన్తానం తిత్థియానం "వీతరాగస్స ఆవుసో సా నిట్ఠా"తిఆదినా నయేన బ్యాకరణం దస్సితం.

తత్థ **విద్దసునో**తి పణ్డితస్స. **అనురుద్ధపటివిరుద్ధస్సా**తి రాగేన అనురుద్ధస్స కోధేన పటివిరుద్ధస్స. **పపఞ్చారామస్స పపఞ్చరతినో**తి ఏత్థ ఆరమన్తి ఏత్థాతి ఆరామో. పపఞ్చో ఆరామో అస్సాతి **పపఞ్చారామో**. పపఞ్చే రతి అస్సాతి **పపఞ్చరతి. పపఞ్చో**తి చ మత్తపమత్తాకారభావేన పవత్తానం తణ్హాదిట్ఠిమానానమేతం అధివచనం. ఇధ పన తణ్హాదిట్ఠియోవ అధిప్పేతా. **సరాగస్సా**తిఆదీసు పఞ్చసు ఠానేసు ఏకోవ కిలేసో ఆగతో. తస్స ఆకారతో నానత్తం వేదితబ్బం. **సరాగస్సా**తి హి వుత్తట్ఠానే పఞ్చకామగుణికరాగవసేన గహితో. **సతణ్హస్సా**తి భవతణ్హావసేన. **సఉపాదానస్సా**తి గహణవసేన. **అనురుద్ధపటివిరుద్ధస్సా**తి యుగళవసేన. **పపఞ్చారామస్సా**తి పపఞ్చుప్పత్తిదస్సనవసేన. **సరాగస్సా**తి వా ఏత్థ అకుసలమూలవసేన గహితో. **సతణ్హస్సా**తి ఏత్థ తణ్హాపచ్చయా ఉపాదానదస్సనవసేన. సేసం పురిమసదిసమేవ. థేరో పనాహ "కస్మా ఏవం విద్ధంసేథ? ఏకోయేవ హి అయం లోభో రజ్జనవసేన **రాగో**తి వుత్తో. తణ్హాకరణవసేన **తణ్హా**. గహణట్ఠేన **ఉపాదానం**. యుగళవసేన **అనురోధపటివిరోధో**. పపఞ్చుప్పత్తిదస్సనట్ఠేన **పపఞ్చో**"తి.

౧౪౨. ఇదాని ఇమేసం కిలేసానం మూలభూతం దిట్ఠివాదం దస్సేన్తో **ద్వేమా, భిక్ఖవే, దిట్ఠియో**తిఆదిమాహ.

తత్థ **భవదిట్ఠీ**తి సస్సతదిట్ఠి. **విభవదిట్ఠీ**తి ఉచ్ఛేదదిట్ఠి. **భవదిట్ఠిం అల్లీనా**తి తణ్హాదిట్ఠివసేన సస్సతదిట్ఠిం అల్లీనా. **ఉపగతా**తి తణ్హాదిట్ఠివసేనేవ ఉపగతా. **అజ్ఝోసితా**తి తణ్హాదిట్ఠివసేనేవ అనుపవిట్ఠా. **విభవదిట్ఠియా తే పటివిరుద్ధా**తి తే సబ్బే ఉచ్ఛేదవాదీహి సద్ధిం – "తుమ్హే అన్ధబాలా న జానాథ, సస్సతో అయం లోకో, నాయం లోకో ఉచ్ఛిజ్జతీ"తి పటివిరుద్ధా నిచ్చం కలహభణ్డనపసుతా విహరన్తి. దుతియవారేపి ఏసేవ నయో.

సముదయఞ్చాతిఆదీసు ద్వే దిట్ఠీనం సముదయా ఖణికసముదయో పచ్చయసముదయో చ. **ఖణికసముదయో** దిట్ఠీనం నిబ్బత్తి. **పచ్చయసముదయో** అట్ఠ ఠానాని. సేయ్యథిదం, ఖన్ధాపి దిట్ఠిట్ఠానం, అవిజ్జాపి, ఫస్సోపి, సఞ్ఞాపి, వితక్కోపి, అయోనిసోమనసికారోపి, పాపమిత్తోపి, పరతోఘోసోపి దిట్ఠిట్ఠానం. "ఖన్ధా హేతు ఖన్ధా పచ్చయో దిట్ఠీనం ఉపాదాయ సముట్ఠానట్ఠేన. ఏవం ఖన్ధాపి దిట్ఠిట్ఠానం. అవిజ్జా… ఫస్సో… సఞ్ఞా… వితక్కో… అయోనిసోమనసికారో… పాపమిత్తో… పరతోఘోసో హేతు, పరతోఘోసో పచ్చయో దిట్ఠీనం ఉపాదాయ సముట్ఠానట్ఠేన. ఏవం పరతోఘోసోపి దిట్ఠిట్ఠానం" (పటి॰ మ॰ ౧.౧౨౪). అత్థఙ్గమాపి ద్వేయేవ ఖణికత్థఙ్గమో పచ్చయత్థఙ్గమో చ. **ఖణికత్థఙ్గమో** నామ ఖయో వయో భేదో పరిభేదో అనిచ్చతా అన్తరధానం. **పచ్చయత్థఙ్గమో** నామ సోతాపత్తిమగ్గో. సోతాపత్తిమగ్గో హి దిట్ఠిట్ఠానసముగ్ఘాతోతి వుత్తో.

అస్సాదన్తి దిట్ఠిమూలకం ఆనిసంసం. యం సన్ధాయ వుత్తం – "యందిట్ఠికో సత్థా హోతి, తందిట్ఠికా సావకా హోన్తి. యందిట్ఠికా సత్థారం సావకా సక్కరోన్తి, గరుం కరోన్తి, మానేన్తి, పూజేన్తి, లభన్తి తతోనిదానం

చీవరపిణ్డపాతసేనాసనగిలానపచ్చయభేసజ్జపరిక్ఖారం. అయం, భిక్ఖవే, దిట్ఠియా దిట్ఠధమ్మికో ఆనిసంసో"తి. **ఆదీనవన్తి** దిట్ఠిగ్గహణమూలకం ఉపద్దవం. సో వగ్గులివతం ఉక్కుటికప్పధానం కణ్టకాపస్సయతా పఞ్చాతపతప్పనం సానుపపాతపతనం కేసమస్సులుఞ్చనం అప్పోణకం ఝానన్తిఆదీనం వసేనం వేదితబ్బో. **నిస్సరణన్తి** దిట్ఠీనం నిస్సరణం నామ నిబ్బానం. **యథాభూతం నప్పజానన్తీ**తి యే ఏతం సబ్బం యథాసభావం న జానన్తి. **న పరిముచ్చన్తి దుక్ఖస్మా**తి సకలవట్టదుక్ఖతో న పరిముచ్చన్తి. ఇమినా ఏతేసం నిట్ఠా నామ నత్థీతి దస్సేతి. **పరిముచ్చన్తి దుక్ఖస్మా**తి సకలవట్టదుక్ఖతో పరిముచ్చన్తి. ఇమినా ఏతేసం నిట్ఠా నామ అత్థీతి ద్విన్నం అట్టకారకానం అట్టం ఛిన్దన్తో వియ సాసనస్మింయేవ నిట్ఠాయ అత్థితం పతిట్ఠపేతి.

౧౪౩. ఇదాని దిట్ఠిచ్ఛేదనం దస్సేన్తో **చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, ఉపాదానానీ**తిఆదిమాహ. తేసం విత్థారకథా **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తాయేవ.

సబ్బుపాదానపరిఞ్ఞావాదా పటిజానమానాతి మయం సబ్బేసం ఉపాదానానం పరిఞ్ఞం సమతిక్కమం వదామాతి ఏవం పటిజానమానా. **న సమ్మా సబ్బుపాదానపరిఞ్ఞ**న్తి సబ్బేసం ఉపాదానానం సమతిక్కమం సమ్మా న పఞ్ఞపేన్తి. కేచి కాముపాదానమత్తస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తి. కేచి దిట్ఠుపాదానమత్తస్స పఞ్ఞపేన్తి, కేచి సీలబ్బతుపాదానస్సాపి. అత్తవాదుపాదానస్స పన పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తో నామ నత్థి. తేసం పన భేదం దస్సేన్తో **కాముపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తీ**తిఆదిమాహ. తత్థ సబ్బేపి కాముపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తియేవ, ఛన్నవుతి పాసణ్డాపి హి "కామా ఖో పబ్బజితేన న సేవితబ్బా"తి వత్థుపటిసేవనం కామం కప్పతీతి న పఞ్ఞపేన్తి, అకప్పియమేవ కత్వా పఞ్ఞపేన్తి. యే పన సేవన్తి, తే థేయ్యేన సేవన్తి. తేన వుత్తం "కాముపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తీ"తి.

యస్మా "నత్థి దిన్న"న్తిఆదీని గహేత్వా చరన్తి. "సీలేన సుద్ధి వతేన సుద్ధి, భావనాయ సుద్ధీ"తి గణ్హన్తి, అత్తుపలద్ధిం న పజహన్తి, తస్మా న దిట్ఠుపాదానస్స, న సీలబ్బతుపాదానస్స , న అత్తవాదుపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తి. **తం కిస్స హేతూ**తి తం అపఞ్ఞాపనం ఏతేసం కిస్స హేతు, కిం కారణా? **ఇమాని హి తే భోన్తో**తి యస్మా తే భోన్తో ఇమాని తీణి కారణాని యథాసభావతో న జానన్తీతి అత్థో. యే పనేత్థ ద్విన్నం పరిఞ్ఞానం పఞ్ఞాపనకారణం దిట్ఠిఞ్చేవ సీలబ్బతఞ్చ "ఏతం పహాతబ్బ"న్తి యథాసభావతో జానన్తి. తే సన్ధాయ పరతో ద్వే వారా వుత్తా. తత్థ యే "అత్థి దిన్న"న్తిఆదీని గణ్హన్తి, తే దిట్ఠుపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తి. యే పన "న సీలేన సుద్ధి, న వతేన సుద్ధి, న భావనాయ సుద్ధీ"తి గణ్హన్తి, తే సీలబ్బతుపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తి. అత్తవాదుపాదానస్స పరిఞ్ఞం పన ఏకోపి పఞ్ఞపేతుం న సక్కోతి. అట్ఠసమాపత్తిలాభినోపి హి చన్దిమసూరియే పాణినా పరిమజ్జిత్వా చరమానాపి చ తిత్థియా తిస్సో పరిఞ్ఞా పఞ్ఞపేన్తి. అత్తవాదం ముఞ్చితుం న సక్కోన్తి. తస్మా పునప్పునం వట్టస్మింయేవ పతన్తి. పథవిజిగుచ్ఛనససకో వియ హి ఏతే.

తత్థాయం అత్థసల్లాపికా ఉపమా – పథవీ కిర ససకం ఆహ – "భో ససకా"తి. ససకో ఆహ – "కో ఏసో"తి. "కస్మా మమేవ ఉపరి సబ్బఇరియాపథే కప్పేన్తో ఉచ్చారపస్సావం కరోన్తో మం న జానాసీ"తి. "సుట్ఠు తయా అహం దిట్ఠో, మయా అక్కన్తట్ఠానమ్పి అజ్జలగ్గేహి ఘుట్టట్ఠానం వియ హోతి, విస్సట్ఠఉదకం అప్పమత్తకం, కరీసం కతకఫలమత్తం. హత్థిఅస్సాదీహి పన అక్కన్తట్ఠానమ్పి మహన్తం, పస్సావోపి నేసం ఘటమత్తో హోతి, ఉచ్చారోపి పచ్ఛిమత్తో హోతి, అలం మయ్హం తయా"తి ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞస్మిం ఠానే పతితో. తతో నం పథవీ ఆహ – "అరే దూరం గతోపి నను మయ్హం ఉపరియేవ పతితోసీ"తి. సో పున తం జిగుచ్ఛన్తో ఉప్పతిత్వా అఞ్ఞత్థ పతితో, ఏవం వస్ససహస్సమ్పి ఉప్పతిత్వా పతమానో ససకో పథవిం ముఞ్చితుం

న సక్కోతి. ఏవమేవం తిత్థియా సబ్బుపాదానపరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తోపి కాముపాదానాదీనం తిణ్ణంయేవ సమతిక్కమం పఞ్ఞపేన్తి. అత్తవాదం పన ముఞ్చితుం న సక్కోన్తి, అసక్కోన్తా పునప్పునం వట్టస్మింయేవ పతన్తీతి.

ఏవం యం తిత్థియా సమతిక్కమితుం న సక్కోన్తి, తస్స వసేన దిట్ఠిచ్ఛేదవాదం వత్వా ఇదాని పసాదపచ్ఛేదవాదం దస్సేన్తో **ఏవరూపే ఖో, భిక్ఖవే, ధమ్మవినయే**తిఆదిమాహ. తత్థ **ధమ్మవినయే**తి ధమ్మే చేవ వినయే చ, ఉభయేనపి అనియ్యానికసాసనం దస్సేతి. "యో సత్థరి పసాదో సో న సమ్మగ్గతో"తి అనియ్యానికసాసనమ్హి హి సత్థా కాలం కత్వా సీహోపి హోతి, బ్యగ్ఘోపి హోతి, దీపిపి అచ్ఛోపి తరచ్ఛోపి. సావకా పనస్స మిగాపి సూకరాపి పసదాపి హోన్తి, సో "ఇమే మయ్హం పుబ్బే ఉపట్ఠాకా పచ్చయదాయకా"తి ఖన్తిం వా మేత్తం వా అనుద్దయం వా అకత్వా తేసం ఉపరి పతిత్వా లోహితం పివతి, ఘులఘులమంసానిపి ఖాదతి. సత్థా వా పన బిళారో హోతి, సావకా కుక్కుటా వా మూసికా వా. అథ నే వుత్తనయేనేవ అనుకమ్పం అకత్వా ఖాదతి. అథ వా సత్థా నిరయపాలో హోతి, సావకా నేరయికసత్తా. సో "ఇమే మయ్హం పుబ్బే ఉపట్ఠాకా పచ్చయదాయకా"తి అనుకమ్పం అకత్వా వివిధా కమ్మకారణా కరోతి, ఆదిత్తేపి రథే యోజేతి, అఙ్గారపబ్బతమ్పి ఆరోపేతి, లోహకుమ్భియమ్పి ఖిపతి , అనేకేహిపి దుక్ఖధమ్మేహి సమ్పయోజేతి. సావకా వా పన కాలం కత్వా సీహాదయో హోన్తి, సత్థా మిగాదీసు అఞ్ఞతరో. తే "ఇమం మయం పుబ్బే చతూహి పచ్చయేహి ఉపట్ఠహిమ్హా, సత్థా నో అయ"న్తి తస్మిం ఖన్తిం వా మేత్తం వా అనుద్దయం వా అకత్వా వుత్తనయేనేవ అనయబ్యసనం పాపేన్తి. ఏవం అనియ్యానికసాసనే యో సత్థరి పసాదో, సో న సమ్మగ్గతో హోతి, కఞ్చి కాలం గన్త్వాపి పచ్ఛా వినస్సతియేవ.

యో ధమ్మే పసాదోతి అనియ్యానికసాసనస్మిఞ్హి ధమ్మే పసాదో నామ, ఉగ్గహితపరియాపుట – ధారితవాచితమత్తకే తన్తిధమ్మే పసాదో హోతి, వట్టమోక్ఖో పనేత్థ నత్థి. తస్మా యో ఏత్థ పసాదో, సో పునప్పునం వట్టమేవ గమ్భీరం కరోతీతి సాసనస్మిం అసమ్మగ్గతో అసభావతో అక్ఖాయతి.

యా సీలేసు పరిపూరకారితాతి యాపి చ అనియ్యానికసాసనే అజసీలాదీనం వసేన పరిపూరకారితా, సాపి యస్మా వట్టమోక్ఖం భవనిస్సరణం న సమ్పాపేతి, సమ్పజ్జమానా పన తిరచ్ఛానయోనిం ఆవహతి, విపచ్చమానా నిరయం, తస్మా సా న సమ్మగ్గతా అక్ఖాయతి. **యా సహధమ్మికేసూ**తి అనియ్యానికసాసనస్మిఞ్హి యే సహధమ్మికా, తేసు యస్మా ఏకచ్చే కాలం కత్వా సీహాదయోపి హోన్తి, ఏకచ్చే మిగాదయో, తత్థ సీహాదిభూతా "ఇమే అమ్హాకం సహధమ్మికా అహేసు"న్తి మిగాదిభూతేసు ఖన్తిఆదీని అకత్వా పుబ్బే వుత్తనయేనేవ నేసం మహాదుక్ఖం ఉప్పాదేన్తి. తస్మా ఏత్థ సహధమ్మికేసు పియమనాపతాపి అసమ్మగ్గతా అక్ఖాయతి.

ఇదం పన సబ్బమ్పి కారణభేదం ఏకతో కత్వా దస్సేన్తో భగవా **తం కిస్స హేతు? ఏవఞ్హేతం , భిక్ఖవే, హోతీ**తిఆదిమాహ. తత్రాయం సంఖేపత్థో – ఏవఞ్హేతం, భిక్ఖవే, హోతి, యం మయా వుత్తం "యో సత్థరి పసాదో సో న సమ్మగ్గతో అక్ఖాయతీ"తిఆది, తం ఏవమేవ హోతి. కస్మా? యస్మా తే పసాదాదయో దురక్ఖాతే ధమ్మవినయే ...పే.... అసమ్మాసమ్బుద్ధప్పవేదితేతి, ఏత్థ హి **యథా తన్తి** కారణత్థే నిపాతో. తత్థ **దురక్ఖాతే**తి దుక్కథితే, దుక్ఖథితత్తాయేవ **దుప్పవేదితే**. సో పనేస యస్మా మగ్గఫలత్థాయ న నియ్యాతి, తస్మా **అనియ్యానికో**. రాగాదీనం ఉపసమాయ అసంవత్తనతో **అనుపసమసంవత్తనికో**. న సమ్మాసమ్బుద్ధేన సబ్బఞ్ఞునా పవేదితోతి **అసమ్మాసమ్బుద్ధప్పవేదితో**. తస్మిం **అనియ్యానికే అనుపసమసంవత్తనికే అసమ్మాసమ్బుద్ధప్పవేదితే**. ఏత్తావతా భగవా తిత్థియేసు పసాదో సురాపీతసిఙ్గాలే పసాదో వియ నిరత్థకోతి దస్సేతి.

ఏకో కిర కాళసిఙ్గాలో రత్తిం నగరం పవిట్ఠో సురాజల్లికం ఖాదిత్వా పున్నాగవనే నిపజ్జిత్వా నిద్దాయన్తో సూరియుగ్గమనే పబుజ్ఝిత్వా చిన్తేసి "ఇమస్మిం కాలే న సక్కా గన్తుం, బహూ అమ్హాకం వేరినో, ఏకం వఞ్చేతుం వట్టతీ"తి. సో ఏకం బ్రాహ్మణం గచ్ఛన్తం దిస్వా ఇమం వఞ్చేస్సామీతి "అయ్య బ్రాహ్మణా"తి ఆహ. కో ఏసో బ్రాహ్మణం పక్కోసతీతి. "అహం, సామీ, ఇతో తావ ఏహీతి. కిం భోతి? మం బహిగామం నేహి, అహం తే ద్వే కహాపణసతాని దస్సామీతి. సోపి నయిస్సామీతి తం పాదేసు గణ్హి. అరే బాల బ్రాహ్మణ, న మయ్హం కహాపణా ఛడ్డితకా అత్థి, దుల్లభా కహాపణా, సాధుకం మం గణ్హాహీతి. కథం భో గణ్హామీతి? ఉత్తరాసఙ్గేన గణ్ఠికం కత్వా అంసే లగ్గేత్వా గణ్హాహీతి. బ్రాహ్మణో తం తథా గహేత్వా దక్ఖిణద్వారసమీపట్ఠానం గన్త్వా ఏత్థ ఓతారేమీతి పుచ్ఛి. కతరట్ఠానం నామ ఏతన్తి? మహాద్వారం ఏతన్తి. అరే బాల, బ్రాహ్మణ, కిం తవ ఞాతకా అన్తరద్వారే కహాపణం ఠపేన్తి, పరతో మం హరా"తి. సో పునప్పునం థోకం థోకం గన్త్వా "ఏత్థ ఓతారేమి ఏత్థ ఓతారేమీ"తి పుచ్ఛిత్వా తేన తజ్జితో ఖేమట్ఠానం గన్త్వా తత్థ ఓతారేహీతి వుత్తో ఓతారేత్వా సాటకం గణ్హి. కాళసిఙ్గాలో ఆహ "అహం తే ద్వే కహాపణసతాని దస్సామీతి అవోచం. మయ్హం పన కహాపణా బహూ, న ద్వే కహాపణసతానేవ, యావ అహం కహాపణే ఆహరామి, తావ త్వం సూరియం ఓలోకేన్తో తిట్ఠా"తి వత్వా థోకం గన్త్వా నివత్తేత్వా పున బ్రాహ్మణం ఆహ "అయ్య బ్రాహ్మణ మా ఇతో ఓలోకేహి, సూరియమేవ ఓలోకేన్తో తిట్ఠా"తి. ఏవఞ్చ పన వత్వా కేతకవనం పవిసిత్వా యథారుచిం పక్కన్తో. బ్రాహ్మణస్సపి సూరియం ఓలోకేన్తస్సేవ నలాటతో చేవ కచ్ఛేహి చ సేదా ముచ్చింసు. అథ నం రుక్ఖదేవతా ఆహ –

"సద్దహాసి సిఙ్గాలస్స, సురాపీతస్స బ్రాహ్మణ;
సిప్పికానం సతం నత్థి, కుతో కంససతా దువే"తి. (జా. ౧.౧.౧౧౩);

ఏవం యథా కాళసిఙ్గాలే పసాదో నిరత్థకో, ఏవం తిత్థియేసుపీతి.

౧౪౪. అనియ్యానికసాసనే పసాదస్స నిరత్థకభావం దస్సేత్వా నియ్యానికసాసనే తస్స సాత్థకతం దస్సేతుం **తథాగతో చ ఖో, భిక్ఖవేతి**ఆదిమాహ. తత్థ **కాముపాదానస్స పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేతీ**తి అరహత్తమగ్గేన కాముపాదానస్స పహానపరిఞ్ఞం సమతిక్కమం పఞ్ఞపేతి, ఇతరేసం తిణ్ణం ఉపాదానానం సోతాపత్తిమగ్గేన పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేతి. **ఏవరూపే ఖో, భిక్ఖవే, ధమ్మవినయే**తి, భిక్ఖవే, ఏవరూపే ధమ్మే చ వినయే చ. ఉభయేనపి నియ్యానికసాసనం దస్సేతి. **సత్థరి పసాదో**తి ఏవరూపే సాసనే యో సత్థరి పసాదో, సో సమ్మగ్గతో అక్ఖాయతి, భవదుక్ఖనిస్సరణాయ సంవత్తతి.

తత్రిమాని వత్థూని – భగవా కిర వేదియకపబ్బతే ఇన్దసాలగుహాయం పటివసతి. అథేకో ఉలూకసకుణో భగవతి గామం పిణ్డాయ పవిసన్తే ఉపడ్ఢమగ్గం అనుగచ్ఛతి, నిక్ఖమన్తే ఉపడ్ఢమగ్గం పచ్చుగ్గమనం కరోతి. సో ఏకదివసం సమ్మాసమ్బుద్ధం సాయన్హసమయే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతం నిసిన్నం పబ్బతా ఓరుయ్హ వన్దిత్వా పక్ఖే పణామేత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ సీసం హేట్ఠా కత్వా దసబలం నమస్సమానో అట్ఠాసి. భగవా తం ఓలోకేత్వా సితం పాత్వాకాసి. ఆనన్దత్థేరో "కో ను ఖో, భన్తే, హేతు కో పచ్చయో సితస్స పాతుకమ్మాయా"తి పుచ్ఛి. "పస్సానన్ద, ఇమం ఉలూకసకుణం, అయం మయి చ భిక్ఖుసఙ్ఘే చ చిత్తం పసాదేత్వా సతసహస్సకప్పే దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సంసరిత్వా సోమనస్సో నామ పచ్చేకబుద్ధో భవిస్సతీ"తి ఆహ –

ఉలూకమణ్డలక్ఖిక, వేదియకే చిరదీఘవాసిక;
సుఖితోసి త్వం అయ్య కోసియ, కాలుట్ఠితం పస్ససి బుద్ధవరం.

మయి చిత్తం పసాదేత్వా, భిక్ఖుసఙ్ఘే అనుత్తరే;
కప్పానం సతసహస్సాని, దుగ్గతిం సో న గచ్ఛతి.

దేవలోకా చవిత్వాన, కుసలమూలేన చోదితో;
భవిస్సతి అనన్తఞాణో, సోమనస్సోతి విస్సుతోతి.

అఞ్ఞానిపి చేత్థ రాజగహనగరే సుమనమాలాకారవత్థు మహాభేరివాదకవత్థు మోరజికవత్థు వీణావాదకవత్థు సఙ్ఖధమకవత్థూతి ఏవమాదీని వత్థూని విత్థారేతబ్బాని. ఏవం నియ్యానికసాసనే సత్థరి పసాదో సమ్మగ్గతో హోతి.

ధమ్మే పసాదోతి నియ్యానికసాసనమ్హి ధమ్మే పసాదో సమ్మగ్గతో హోతి. సరమత్తే నిమిత్తం గహేత్వా సుణన్తానం తిరచ్ఛానగతానమ్పి సమ్పత్తిదాయకో హోతి, పరమత్థే కిం పన వత్తబ్బం. అయమత్థో మణ్డూకదేవపుత్తాదీనం వత్థువసేన వేదితబ్బో.

సీలేసు పరిపూరకారితాతి నియ్యానికసాసనమ్హి సీలేసు పరిపూరకారితాపి సమ్మగ్గతా హోతి, సగ్గమోక్ఖసమ్పత్తిం ఆవహతి. తత్థ ఛత్తమాణవకవత్థుసామణేరవత్థుఆదీని దీపేతబ్బాని.

సహధమ్మికేసూతి నియ్యానికసాసనే సహధమ్మికేసు పియమనాపతాపి సమ్మగ్గతా హోతి, మహాసమ్పత్తిం ఆవహతి. అయమత్థో **విమానపేతవత్థూహి** దీపేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం –

“ఖీరోదనమహమదాసిం, భిక్ఖునో పిణ్డాయ చరన్తస్స…పే॰…

ఫాణితం…పే॰… ఉచ్ఛుఖణ్డికం… తిమ్బరుసకం… కక్కారికం…

ఏళాలుకం… వల్లిపక్కం… ఫారుసకం… హత్థపతాకం…

సాకముట్ఠిం … పుప్ఫకముట్ఠిం… మూలకం… నిమ్బముట్ఠిం…

అమ్బికఞ్జికం… దోణినిమ్మజ్జనిం… కాయబన్ధనం…

అంసబద్ధకం… ఆయోగపట్టం… విధూపనం… తాలవణ్టం…

మోరహత్థం… ఛత్తం… ఉపాహనం… పూవం మోదకం…

సక్ఖలికం అహమదాసిం, భిక్ఖునో పిణ్డాయ చరన్తస్స…పే॰…

తస్సా మే పస్స విమానం, అచ్ఛరా కామవణ్ణినీహమస్మీ”తి (వి॰ వ॰ ౪౦౬).

తం కిస్స హేతూతిఆది వుత్తనయానుసారేనేవ యోజేత్వా వేదితబ్బం.

౧౪౫. ఇదాని యేసం ఉపాదానానం తిత్థియా న సమ్మా పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తి, తథాగతో పఞ్ఞపేతి, తేసం పచ్చయం దస్సేతుం **ఇమే చ, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **కింనిదానా**తిఆదీసు నిదానాదీని సబ్బానేవ కారణవేవచనాని. కారణఞ్హి యస్మా ఫలం నిదేతి హన్ద, నం గణ్హథాతి అప్పేతి వియ, తస్మా **నిదాన**న్తి వుచ్చతి. యస్మా తం తతో జాయతి సముదేతి పభవతి, తస్మా **సముదయో, జాతి, పభవో**తి వుచ్చతి. అయం పనేత్థ పదత్థో – కిం నిదానం ఏతేసన్తి **కింనిదానా**. కో సముదయో ఏతేసన్తి **కింసముదయా**. కా జాతి ఏతేసన్తి **కింజాతికా**. కో పభవో ఏతేసన్తి **కింపభవా**. యస్మా పన తేసం తణ్హా యథావుత్తేన అత్థేన నిదానఞ్చేవ సముదయో చ జాతి చ పభవో చ, తస్మా “తణ్హానిదానా”తిఆదిమాహ. ఏవం సబ్బపదేసు అత్థో వేదితబ్బో. యస్మా పన భగవా న కేవలం ఉపాదానస్సేవ పచ్చయం జానాతి, ఉపాదానస్స పచ్చయభూతాయ తణ్హాయపి, తణ్హాదిపచ్చయానం వేదనాదీనమ్పి పచ్చయం జానాతియేవ, తస్మా **తణ్హా చాయం, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ.

యతో చ ఖోతి యస్మిం కాలే. **అవిజ్జా పహీనా హోతీ**తి వట్టమూలికా అవిజ్జా అనుప్పాదనిరోధేన పహీనా హోతి. **విజ్జా ఉప్పన్నా**తి అరహత్తమగ్గవిజ్జా ఉప్పన్నా. **సో అవిజ్జావిరాగా విజ్జుప్పాదా**తి. సో భిక్ఖు అవిజ్జాయ చ పహీనత్తా విజ్జాయ చ ఉప్పన్నత్తా. **నేవ కాముపాదానం ఉపాదియతీ**తి నేవ కాముపాదానం గణ్హాతి న ఉపేతి, న సేసాని ఉపాదానాని. **అనుపాదియం న పరితస్సతీ**తి ఏవం కిఞ్చి ఉపాదానం అగ్గణ్హన్తో తణ్హాపరితస్సనాయ న పరితస్సతి. **అపరితస్స**న్తి అపరితస్సన్తో తణ్హం అనుప్పాదేన్తో. **పచ్చత్తంయేవ పరినిబ్బాయతీ**తి సయమేవ కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బాయతి. ఏవమస్స ఆసవక్ఖయం దస్సేత్వా ఇదాని ఖీణాసవస్స భిక్ఖునో పచ్చవేక్ఖణం దస్సేన్తో **ఖీణా జాతీ**తిఆదిమాహ. తం వుత్తత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళసీహనాదసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. మహాసీహనాదసుత్తవణ్ణనా

వేసాలినగరవణ్ణనా

౧౪౬. **ఏవం మే సుత**న్తి మహాసీహనాదసుత్తం. తత్థ **వేసాలియ**న్తి ఏవంనామకే నగరే. తం కిర అపరాపరం విసాలీభూతతాయ “వేసాలీ”తి సఙ్ఖం గతం. తత్రాయం అనుపుబ్బకథా – బారాణసిరఞ్ఞో కిర అగ్గమహేసియా కుచ్ఛిమ్హి గబ్భో సణ్ఠాసి. సా ఞత్వా రఞ్ఞో నివేదేసి. రాజా గబ్భపరిహారం అదాసి. సా సమ్మా పరిహరీయమానా గబ్భపరిపాకకాలే విజాయనఘరం పావిసి. పుఞ్ఞవన్తీనం పచ్చూససమయే గబ్భవుట్ఠానం హోతి, సా చ తాసం అఞ్ఞతరా, తేన పచ్చూససమయే అలత్తకపటలబన్ధుజీవకపుప్ఫసదిసం మంసపేసిం విజాయి. తతో “అఞ్ఞా దేవియో సువణ్ణబిమ్బసదిసే పుత్తే విజాయన్తి, అగ్గమహేసీ మంసపేసిన్తి రఞ్ఞో పురతో మమ అవణ్ణో ఉప్పజ్జేయ్యా”తి చిన్తేత్వా తేన అవణ్ణభయేన తం మంసపేసిం ఏకస్మిం భాజనే పక్ఖిపిత్వా పటికుజ్జిత్వా రాజముద్దికాయ లఞ్ఛేత్వా గఙ్గాయ సోతే పక్ఖిపాపేసి. మనుస్సేహి ఛడ్డితమత్తే దేవతా ఆరక్ఖం సంవిదహింసు. సువణ్ణపట్టకఞ్చేత్థ జాతిహిఙ్గులకేన “బారాణసిరఞ్ఞో అగ్గమహేసియా పజా”తి లిఖిత్వా బన్ధింసు. తతో తం భాజనం ఊమిభయాదీహి అనుపద్దుతం గఙ్గాసోతేన పాయాసి.

తేన చ సమయేన అఞ్ఞతరో తాపసో గోపాలకకులం నిస్సాయ గఙ్గాతీరే విహరతి. సో పాతోవ గఙ్గం ఓతిణ్ణో తం భాజనం ఆగచ్ఛన్తం దిస్వా పంసుకూలసఞ్ఞాయ అగ్గహేసి. అథేత్థ తం అక్ఖరపట్టికం రాజముద్దికాలఞ్ఛనం చ దిస్వా ముఞ్చిత్వా తం మంసపేసిం అద్దస, దిస్వానస్స ఏతదహోసి "సియా గబ్భో, తథా హిస్స దుగ్గన్ధపూతికభావో నత్థీ"తి. అస్సమం నేత్వా సుద్ధే ఓకాసే ఠపేసి. అథ అడ్ఢమాసచ్చయేన ద్వే మంసపేసియో అహేసుం. తాపసో దిస్వా సాధుతరం ఠపేసి. తతో పున అడ్ఢమాసచ్చయేన ఏకమేకిస్సా మంసపేసియా హత్థపాదసీసానమత్థాయ పఞ్చ పఞ్చ పిళకా ఉట్ఠహింసు. అథ తతో అడ్ఢమాసచ్చయేన ఏకా మంసపేసి సువణ్ణబిమ్బసదిసో దారకో, ఏకా దారికా అహోసి.

తేసు తాపసస్స పుత్తసినేహో ఉప్పజ్జి, అఙ్గుట్ఠకతో చస్స ఖీరం నిబ్బత్తి. తతో పభుతి చ ఖీరభత్తం అలభిత్థ, సో భత్తం భుఞ్జిత్వా ఖీరం దారకానం ముఖే ఆసిఞ్చతి. తేసం ఉదరం యం యం పవిసతి, తం తం సబ్బం మణిభాజనగతం వియ దిస్సతి, ఏవం నిచ్ఛవీ అహేసుం. అపరే ఆహు "సిబ్బేత్వా ఠపితా వియ నేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం లీనా ఛవి అహోసీ"తి. ఏవం తే నిచ్ఛవితాయ వా లీనచ్ఛవితాయ వా **లిచ్ఛవీ**తి పఞ్ఞాయింసు.

తాపసో దారకే పోసేన్తో ఉస్సూరే గామం సిక్ఖాయ పవిసతి, అతిదివా పటిక్కమతి. తస్స తం బ్యాపారం ఞత్వా గోపాలకా ఆహంసు – "భన్తే, పబ్బజితానం దారకపోసనం పలిబోధో, అమ్హాకం దారకే దేథ, మయం పోసేస్సామ, తుమ్హే అత్తనో కమ్మం కరోథా"తి. తాపసో సాధూతి పటిస్సుణి. గోపాలకా దుతియదివసే మగ్గం సమం కత్వా పుప్ఫేహి ఓకిరిత్వా ధజపటాకా ఉస్సాపేత్వా తూరియేహి వజ్జమానేహి అస్సమం ఆగతా. తాపసో – "మహాపుఞ్ఞా దారకా అప్పమాదేన వడ్ఢేథ, వడ్ఢేత్వా చ అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆవాహవివాహం కరోథ, పఞ్చగోరసేన రాజానం తోసేత్వా భూమిభాగం గహేత్వా నగరం మాపేథ, తత్థ కుమారం అభిసిఞ్చథా"తి వత్వా దారకే అదాసి. తే సాధూతి పటిస్సుణిత్వా దారకే నేత్వా పోసేసుం.

దారకా వుద్ధిమన్వాయ కీళన్తా వివాదట్ఠానేసు అఞ్ఞే గోపాలకదారకే హత్థేనపి పాదేనపి పహరన్తి. తే రోదన్తి. "కిస్స రోదథా"తి చ మాతాపితూహి వుత్తా "ఇమే నిమ్మాతాపితికా తాపసపోసితా అమ్హే అతిపహరన్తీ"తి వదన్తి. తతో తేసం మాతాపితరో "ఇమే దారకా అఞ్ఞే దారకే వినాసేన్తి దుక్ఖాపేన్తి, న ఇమే సఙ్గహేతబ్బా, వజ్జేతబ్బా ఇమే"తి ఆహంసు. తతో పభుతి కిర సో పదేసో **వజ్జీ**తి వుచ్చతి యోజనసతికో పరిమాణేన. అథ తం పదేసం గోపాలకా రాజానం తోసేత్వా అగ్గహేసుం. తత్థ చ నగరం మాపేత్వా సోళసవస్సుద్దేసికం కుమారం అభిసిఞ్చిత్వా రాజానం అకంసు. తాయ చస్స దారికాయ సద్ధిం వివాహం కత్వా కతికం అకంసు "బాహిరకదారికా న ఆనేతబ్బా, ఇతో దారికా న కస్సచి దాతబ్బా"తి. తేసం పఠమసంవాసేన ద్వే దారకా జాతా ధీతా చ పుత్తో చ. ఏవం సోళసక్ఖత్తుం ద్వే ద్వే జాతా. తతో తేసం దారకానం యథాక్కమం వడ్ఢన్తానం ఆరాముయ్యాననివాసట్ఠానపరివారసమ్పత్తిం గహేతుం అప్పహోన్తా నగరం తిక్ఖత్తుం గావుతన్తరేన గావుతన్తరేన పరిక్ఖిపింసు . తస్స పునప్పునం విసాలీకతత్తా వేసాలీత్వేవ నామం జాతం. తేన వుత్తం "వేసాలియన్తి ఏవం నామకే నగరే"తి.

౦౧ బహినగరేతి నగరస్స బహి, న అమ్బపాలివనం వియ అన్తోనగరస్మిం. అయం పన జీవకమ్బవనం వియ నగరస్స బహిద్ధా వనసణ్డో. తేన వుత్తం "బహినగరే"తి. **అపరపురే**తి పురస్స అపరే, పచ్ఛిమదిసాయన్తి అత్థో. **వనసణ్డే**తి సో కిర వనసణ్డో నగరస్స పచ్ఛిమదిసాయం గావుతమత్తే ఠానే. తత్థ మనుస్సా భగవతో గన్ధకుటిం కత్వా తం పరివారేత్వా భిక్ఖూనం రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానచఙ్కమలేణకుటిమణ్డపాదీని పతిట్ఠపేసుం, భగవా తత్థ విహరతి. తేన వుత్తం "అపరపురే వనసణ్డే"తి. **సునక్ఖత్తో**తి తస్స నామం. లిచ్ఛవీనం పన పుత్తత్తా **లిచ్ఛవిపుత్తో**తి వుత్తో. **అచిరపక్కన్తో**తి విబ్భమిత్వా గిహిభావూపగమనేన అధునాపక్కన్తో. **పరిసతీ**తి పరిసమజ్ఝే. **ఉత్తరిమనుస్సధమ్మా**తి ఏత్థ **మనుస్సధమ్మా** నామ దసకుసలకమ్మపథా. తే

పటిసేధేతుం న సక్కోతి. కస్మా? ఉపారమ్భభయా. వేసాలియఞ్హి బహూ మనుస్సా రతనత్తయే పసన్నా బుద్ధమామకా ధమ్మమామకా సఙ్ఘమామకా. తే దసకుసలకమ్మపథమత్తమ్పి నత్థి సమణస్స గోతమస్సాతి వుత్తే త్వం కత్థ భగవన్తం పాణం హనన్తం అద్దస, కత్థ అదిన్నం ఆదియన్తన్తిఆదీని వత్వా అత్తనో పమాణం న జానాసి? కిం దన్తా మే అత్థీతి పాసాణసక్ఖరా ఖాదసి, అహినఙ్గుట్ఠే గణ్హితుం వాయమసి, కకచదన్తేసు పుప్ఫావళికం కీళితుం ఇచ్ఛసి? ముఖతో తే దన్తే పాతేస్సామాతి వదేయ్యుం. సో తేసం ఉపారమ్భభయా ఏవం వత్తుం న సక్కోతి.

వేసాలినగరవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాదివణ్ణనా

తతో ఉత్తరిం పన విసేసాధిగమం పటిసేధేన్తో **ఉత్తరి మనుస్సధమ్మా అలమరియఞాణదస్సనవిసేసో**తి ఆహ.

తత్థ అలమరియం ఞాతున్తి **అలమరియో,** అరియభావాయ సమత్థోతి వుత్తం హోతి. ఞాణదస్సనమేవ **ఞాణదస్సనవిసేసో**. అలమరియో చ సో ఞాణదస్సనవిసేసో చాతి **అలమరియఞాణదస్సనవిసేసో**. ఞాణదస్సనన్తి దిబ్బచక్ఖుపి విపస్సనాపి మగ్గోపి ఫలమ్పి పచ్చవేక్ఖణఞాణమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణమ్పి వుచ్చతి. “అప్పమత్తో సమానో ఞాణదస్సనం ఆరాధేతీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౧౧) హి ఏత్థ దిబ్బచక్ఖు ఞాణదస్సనం నామ. “ఞాణదస్సనాయ చిత్తం అభినీహరతి అభినిన్నామేతీ”తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౩౫) ఏత్థ విపస్సనాఞాణం. “అభబ్బా తే ఞాణదస్సనాయ అనుత్తరాయ సమ్బోధాయా”తి (అ॰ ని॰ ౪.౧౯౬) ఏత్థ మగ్గో. “అయమఞ్ఞో ఉత్తరి మనుస్సధమ్మా అలమరియఞాణదస్సనవిసేసో అధిగతో ఫాసు విహారో”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౨౮) ఏత్థ ఫలం. “ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనం ఉదపాది, అకుప్పా మే చేతోవిముత్తి, అయమన్తిమా జాతి, నత్థి దాని పునబ్భవో”తి (మహావ॰ ౧౬) ఏత్థ పచ్చవేక్ఖణఞాణం. “ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనం ఉదపాది సత్తాహకాలఙ్కతో ఆళారో కాళామో”తి (మ॰ ని॰ ౨.౩౪౦) ఏత్థ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం. ఇధ పన లోకుత్తరమగ్గో అధిప్పేతో. తఞ్హి సో భగవతో పటిసేధేతి.

తక్కపరియాహతన్తి ఇమినా ఆచరియం పటిబాహతి. ఏవం కిరస్స అహోసి – సమణేన గోతమేన ఆచరియే ఉపసఙ్కమిత్వా సుఖుమం ధమ్మన్తరం గహితం నామ నత్థి, తక్కపరియాహతం పన తక్కేత్వా ఏవం భవిస్సతి ఏవం భవిస్సతీతి తక్కపరియాహతం ధమ్మం దేసేతీతి. **వీమంసానుచరిత**న్తి ఇమినా చస్స లోకియపఞ్ఞం అనుజానాతి. సమణో గోతమో పఞ్ఞవా, సో తం పఞ్ఞాసఙ్ఖాతం ఇన్దవజిరూపమం వీమంసం ఏవం వట్టిస్సతి, ఏవం వట్టిస్సతీతి ఇతో చితో చ అనుచరాపేత్వా వీమంసాయ అనుచరితం ధమ్మం దేసేతి. **సయంపటిభాన**న్తి ఇమినాస్స ధమ్మేసు పచ్చక్ఖభావం పటిబాహతి. ఏవం హిస్స అహోసి – సమణస్స గోతమస్స సుఖుమం ధమ్మన్తరం విపస్సనా వా మగ్గో వా ఫలం వా పచ్చవేక్ఖణా వా నత్థి, అయం పన లద్ధపరిసో, రాజానం చక్కవత్తిం వియ నం చత్తారో వణ్ణా పరివారేన్తి, సుఫుసితం పనస్స దన్తావరణం, ముదుకా జివ్హా, మధురో సరో, అనేలగళా వాచా, సో యం యదేవస్స ఉపట్ఠాతి, తం తం గహేత్వా సయంపటిభానం కథేన్తో మహాజనం రఞ్జేతీతి.

యస్స చ ఖ్వాస్స అత్థాయ ధమ్మో దేసితోతి యస్స చ ఖో అత్థాయ అస్స ధమ్మో దేసితో. సేయ్యథిదం, రాగపటిఘాతత్థాయ అసుభకమ్మట్ఠానం, దోసప్పటిఘాతత్థాయ మేత్తాభావనా, మోహపటిఘాతత్థాయ పఞ్చ ధమ్మా, వితక్కుపచ్ఛేదాయ ఆనాపానస్సతి.

సో నియ్యాతి తక్కరస్స సమ్మా దుక్ఖక్ఖయాయాతి సో ధమ్మో యో తం యథాదేసితం కరోతి, తస్స తక్కరస్స సమ్మా హేతునా నయేన కారణేన వట్టదుక్ఖక్ఖయాయ నియ్యాతి గచ్ఛతి తమత్థం సాధేతీతి దీపేతి . ఇదం పనేస న అత్తనో అజ్ఝాసయేన వదతి. బుద్ధానఞ్హి ధమ్మో అనియ్యానికోతి ఏవమేవం పవేదేయ్య, న పన సక్కోతి వత్తుం. కస్మా? ఉపారమ్భభయా. వేసాలియఞ్హి బహూ సోతాపన్న-సకదాగామి-అనాగామిఉపాసకా. తే ఏవం వదేయ్యుం "సునక్ఖత్త త్వం భగవతా దేసితధమ్మో అనియ్యానికోతి వదసి, యది అయం ధమ్మో అనియ్యానికో, ఇమస్మిం నగరే ఇమే కస్మా ఏత్తకా సోతాపన్నా జాతా, ఏత్తకా సకదాగామీ, ఏత్తకా అనాగామీతి పుబ్బే వుత్తనయేన ఉపారమ్భం కరేయ్యు"న్తి. సో ఇమినా ఉపారమ్భభయేన అనియ్యానికోతి వత్తుం అసక్కోన్తో అజ్జునేన విస్సట్ఠకణ్డం వియ అస్స ధమ్మో అమోఘో నియ్యాతి, అబ్భన్తరే పనస్స కిఞ్చి నత్థీతి వదతి.

అస్సోసి ఖోతి వేసాలియం బ్రాహ్మణకులసేట్ఠికులాదీసు తత్థ తత్థ పరిసమజ్ఝే ఏవం భాసమానస్స తం వచనం సుణి, న పన పటిసేధేసి. కస్మా? కారుఞ్ఞతాయ. ఏవం కిరస్స అహోసి అయం కుద్ధో ఝాయమానం వేళువనం వియ పక్ఖిత్తలోణం ఉద్ధనం వియ చ కోధవసేన పటపటాయతి, మయా పటిబాహితో పన మయిపి ఆఘాతం బన్ధిస్సతి, ఏవమస్స తథాగతే చ మయి చాతి ద్వీసు జనేసు ఆఘాతో అతిభారియో భవిస్సతీతి కారుఞ్ఞతాయ న పటిసేధేసి. అపి చస్స ఏవం అహోసి, బుద్ధానం అవణ్ణకథనం నామ పుణ్ణచన్దే దోసారోపనసదిసం, కో ఇమస్స కథం గణ్హిస్సతి? సయమేవ ఖేళే పచ్ఛిన్నే ముఖే సుక్ఖే ఓరమిస్సతీతి ఇమినా కారణేన న పటిసేధేసి. **పిణ్డపాతపటిక్కన్తోతి** పిణ్డపాతపరియేసనతో అపగతో.

౧౪౭. కోధనోతి చణ్డో ఫరుసో. **మోఘపురిసోతి** తుచ్ఛపురిసో. యస్స హి తస్మిం అత్తభావే మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో నత్థి, తం బుద్ధా "మోఘపురిసో"తి వదన్తి. ఉపనిస్సయే సతిపి తస్మిం ఖణే మగ్గే వా ఫలే వా అసతి "మోఘపురిసో"తి వదన్తియేవ. ఇమస్స పన తస్మిం అత్తభావే మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో సముచ్ఛిన్నోయేవ, తేన తం "మోఘపురిసో"తి ఆహ. **కోధా చ పనస్స ఏసా వాచా భాసితాతి** ఏసా చ పనస్స వాచా కోధేన భాసితా.

కస్మా పనేస భగవతో కుద్ధోతి? అయఞ్హి పుబ్బే భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా దిబ్బచక్ఖుపరికమ్మం పుచ్ఛి. అథస్స భగవా కథేసి. సో దిబ్బచక్ఖుం నిబ్బత్తేత్వా ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దేవలోకే ఓలోకేన్తో నన్దనవనచిత్తలతావనఫారుసకవనమిస్సకవనేసు దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానే దేవపుత్తే చ దేవధీతరో చ దిస్వా ఏతేసం ఏవరూపాయ అత్తభావసమ్పత్తియా ఠితానం కీవమధురో ను ఖో సద్దో భవిస్సతీతి సద్దం సోతుకామో హుత్వా దసబలం ఉపసఙ్కమిత్వా దిబ్బసోతధాతుపరికమ్మం పుచ్ఛి. భగవా పనస్స దిబ్బసోతధాతుయా ఉపనిస్సయో నత్థీతి ఞత్వా పరికమ్మం న కథేసి. న హి బుద్ధా ఉపనిస్సయవిరహిత తస్స పరికమ్మం కథేన్తి. సో భగవతి ఆఘాతం బన్ధిత్వా చిన్తేసి "అహం సమణం గోతమం పఠమం దిబ్బచక్ఖుపరికమ్మం పుచ్ఛిం, సో 'మయ్హం తం సమ్పజ్జతు వా మా వా సమ్పజ్జతూ'తి కథేసి. అహం పన పచ్ఛత్తపురిసకారేన తం నిబ్బత్తేత్వా దిబ్బసోతధాతుపరికమ్మం పుచ్ఛిం, తం మే న కథేసి. అద్ధాస్స ఏవం హోతి 'అయం రాజపబ్బజితో దిబ్బచక్ఖుఞాణం నిబ్బత్తేత్వా దిబ్బసోతధాతుఞాణం నిబ్బత్తేత్వా చేతోపరియఞాణం నిబ్బత్తేత్వా ఆసవానం ఖయఞాణం నిబ్బత్తేత్వా మయా సమసమో భవిస్సతీ'తి ఇస్సామచ్ఛరియవసేన మయ్హం న కథేతీ"తి. భియ్యోసో ఆఘాతం బన్ధిత్వా కాసాయాని ఛడ్డేత్వా గిహిభావం పత్వాపి న తుణ్హీభూతో విచరతి. దసబలం పన అసతా తుచ్ఛేన అబ్భాచిక్ఖన్తో విచరతి. తేనాహ భగవా "కోధా చ పనస్స ఏసా వాచా భాసితా"తి.

వణ్ణో హేసో, సారిపుత్తాతి, సారిపుత్త, తథాగతేన సతసహస్సకప్పాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేన్తేన ఏతదత్థమేవ వాయామో కతో "దేసనాధమ్మో మే నియ్యానికో భవిస్సతీ"తి. తస్మా యో ఏవం వదేయ్య, సో వణ్ణంయేవ తథాగతస్స భాసతి. వణ్ణో హేసో, సారిపుత్త, తథాగతస్స గుణో ఏసో తథాగతస్స, న అగుణోతి దస్సేతి.

అయమ్పి హి నామ సారిపుత్తాతిఆదినా కిం దస్సేతి? సునక్ఖత్తేన పటిసిద్ధస్స ఉత్తరిమనుస్సధమ్మస్స అత్తని అత్థితం దస్సేతి. భగవా కిర అయం, సారిపుత్త, సునక్ఖత్తో మోఘపురిసో నత్థి తథాగతస్స ఉత్తరిమనుస్సధమ్మోతి వదతి. మయ్హఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం నామ అత్థి, ఇద్ధివిధఞాణం నామ అత్థి, దిబ్బసోతధాతుఞాణం నామ అత్థి, చేతోపరియఞాణం నామ అత్థి, దసబలఞాణం నామ అత్థి, చతువేసారజ్జఞాణం నామ అత్థి, అట్ఠసు పరిసాసు అకమ్పనఞాణం నామ అత్థి, చతుయోనిపరిచ్ఛేదకఞాణం నామ అత్థి, పఞ్చగతిపరిచ్ఛేదకఞాణం నామ అత్థి, సబ్బేపి చేతే ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాయేవ. ఏవరూపేసు ఉత్తరిమనుస్సధమ్మేసు ఏకస్సాపి విజాననసమత్థం ధమ్మన్వయమత్తమ్పి నామ ఏతస్స మోఘపురిసస్స న భవిస్సతీతి ఏతమత్థం దస్సేతుం **అయమ్పి హి నామ సారిపుత్తాతి**ఆదినా నయేన ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ అన్వేతీతి **అన్వయో**, జానాతి , అనుబుజ్ఝతీతి అత్థో. ధమ్మస్స అన్వయో **ధమ్మన్వయో**, తం తం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణాదిధమ్మం జాననపఞ్ఞాయేతం అధివచనం. "ఇతిపి సో భగవా"తిఆదీహి ఏవరూపమ్పి నామ మయ్హం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసఙ్ఖాతం ఉత్తరిమనుస్సధమ్మం విజ్జమానమేవ అత్థీతి జానితుం తస్స మోఘపురిసస్స ధమ్మన్వయోపి న భవిస్సతీతి దస్సేతి. ఇద్ధివిధఞాణాదీసుపి ఏవం యోజనా వేదితబ్బా.

ఉత్తరిమనుస్సధమ్మాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

దసబలఞాణాదివణ్ణనా

౧౪౮. ఏత్థ చ కిఞ్చాపి చేతోపరియఞాణానన్తరం తిస్సో విజ్జా వత్తబ్బా సియుం, యస్మా పన తాసు వుత్తాసు ఉపరి దసబలఞాణం న పరిపూరతి, తస్మా తా అవత్వా తథాగతస్స దసబలఞాణం పరిపూరం కత్వా దస్సేన్తో **దస ఖో పనిమాని సారిపుత్తాతి**ఆదిమాహ. తత్థ **తథాగతబలానీతి** అఞ్ఞేహి అసాధారణాని తథాగతస్సేవ బలాని. యథా వా పుబ్బబుద్ధానం బలాని పుఞ్ఞుస్సయసమ్పత్తియా ఆగతాని, తథా ఆగతబలానీతిపి అత్థో. తత్థ దువిధం తథాగతబలం కాయబలఞ్చ ఞాణబలఞ్చ. తేసు కాయబలం హత్థికులానుసారేన వేదితబ్బం. వుత్తఞ్హేతం పోరాణేహి –

> "కాలావకఞ్చ గఙ్గేయ్యం, పణ్డరం తమ్బపిఙ్గలం;
> గన్ధమఙ్గలహేమఞ్చ, ఉపోసథఛద్దన్తిమే దసా"తి.

ఇమాని హి దస హత్థికులాని. తత్థ కాలావకన్తి పకతిహత్థికులం దట్ఠబ్బం. యం దసన్నం పురిసానం కాయబలం, తం ఏకస్స కాలావకహత్థినో. యం దసన్నం కాలావకానం బలం, తం ఏకస్స గఙ్గేయ్యస్స. యం దసన్నం గఙ్గేయ్యానం, తం ఏకస్స పణ్డరస్స. యం దసన్నం పణ్డరానం, తం ఏకస్స తమ్బస్స. యం దసన్నం తమ్బానం, తం ఏకస్స పిఙ్గలస్స. యం దసన్నం పిఙ్గలానం, తం ఏకస్స గన్ధహత్థినో. యం దసన్నం గన్ధహత్థీనం, తం ఏకస్స మఙ్గలస్స. యం దసన్నం మఙ్గలానం, తం ఏకస్స హేమవతస్స. యం దసన్నం హేమవతానం, తం ఏకస్స ఉపోసథస్స. యం దసన్నం ఉపోసథానం, తం ఏకస్స ఛద్దన్తస్స. యం దసన్నం ఛద్దన్తానం తం ఏకస్స తథాగతస్స. నారాయనసఙ్ఖాతబలన్తిపి ఇదమేవ వుచ్చతి .

తదేతం పకతిహత్థిగణనాయ హత్థీనం కోటిసహస్సానం పురిసగణనాయ దసన్నం పురిసకోటిసహస్సానం బలం హోతి. ఇదం తావ తథాగతస్స **కాయబలం**.

ఞాణబలం పన పాళియం తావ ఆగతమేవ. దసబలఞాణం, చతువేసారజ్జఞాణం, అట్ఠసు పరిసాసు అకమ్పనఞాణం, చతుయోనిపరిచ్ఛేదకఞాణం, పఞ్చగతిపరిచ్ఛేదకఞాణం. సంయుత్తకే (సం॰ ని॰ ౨.౩౪) ఆగతాని తేసత్తతి ఞాణాని సత్తసత్తతి ఞాణానీతి ఏవం అఞ్ఞానిపి అనేకాని ఞాణసహస్సాని, ఏతం **ఞాణబలం** నామ. ఇధాపి ఞాణబలమేవ అధిప్పేతం. ఞాణఞ్హి అకమ్పియట్ఠేన ఉపత్థమ్భనట్ఠేన చ **బల**న్తి వుత్తం.

యేహి బలేహి సమన్నాగతోతి యేహి దసహి ఞాణబలేహి ఉపేతో సముపేతో. **ఆసభం ఠాన**న్తి సేట్ఠట్ఠానం ఉత్తమట్ఠానం. ఆసభా వా పుబ్బబుద్ధా, తేసం ఠానన్తి అత్థో. అపిచ గవసతజేట్ఠకో ఉసభో, గవసహస్సజేట్ఠకో వసభో. వజసతజేట్ఠకో వా ఉసభో, వజసహస్సజేట్ఠకో వసభో. సబ్బగవసేట్ఠో సబ్బపరిస్సయసహో సేతో పాసాదికో మహాభారవహో అసనిసతసద్దేహిపి అకమ్పనియో నిసభో, సో ఇధ ఉసభోతి అధిప్పేతో. ఇదమ్పి హి తస్స పరియాయవచనం. ఉసభస్స ఇదన్తి **ఆసభం. ఠాన**న్తి చతూహి పాదేహి పథవిం ఉప్పీళేత్వా అచలట్ఠానం. ఇదం పన ఆసభం వియాతి ఆసభం. యథేవ హి నిసభసఙ్ఖాతో ఉసభో ఉసభబలేన సమన్నాగతో చతూహి పాదేహి పథవిం ఉప్పీళేత్వా అచలట్ఠానేన తిట్ఠతి, ఏవం తథాగతోపి దసహి తథాగతబలేహి సమన్నాగతో చతూహి వేసారజ్జపాదేహి అట్ఠపరిసపథవిం ఉప్పీళేత్వా సదేవకే లోకే కేనచి పచ్చత్థికేన పచ్చామిత్తేన అకమ్పియో అచలట్ఠానేన తిట్ఠతి. ఏవం తిట్ఠమానోవ తం ఆసభం ఠానం పటిజానాతి, ఉపగచ్ఛతి న పచ్చక్ఖాతి అత్తని ఆరోపేతి. తేన వుత్తం "ఆసభం ఠానం పటిజానాతీ"తి.

పరిసాసూతి అట్ఠసు పరిసాసు. **సీహనాదం నదతీ**తి సేట్ఠనాదం అభీతనాదం నదతి, సీహనాదసదిసం వా నాదం నదతి. అయమత్థో సీహనాదసుత్తేన దీపేతబ్బో. యథా వా సీహో సహనతో హననతో చ సీహోతి వుచ్చతి, ఏవం తథాగతో లోకధమ్మానం సహనతో పరప్పవాదానఞ్చ హననతో సీహోతి వుచ్చతి. ఏవం వుత్తస్స సీహస్స నాదం సీహనాదం. తత్థ యథా సీహో సీహబలేన సమన్నాగతో సబ్బత్థ విసారదో విగతలోమహంసో సీహనాదం నదతి, ఏవం తథాగతసీహోపి తథాగతబలేహి సమన్నాగతో అట్ఠసు పరిసాసు విసారదో విగతలోమహంసో ఇతి రూపన్తిఆదినా నయేన నానావిధదేసనావిలాససమ్పన్నం సీహనాదం నదతి. తేన వుత్తం "పరిసాసు సీహనాదం నదతీ"తి. **బ్రహ్మచక్కం పవత్తేతీ**తి ఏత్థ **బ్రహ్మ**న్తి సేట్ఠం ఉత్తమం విసిట్ఠం. చక్క-సద్దో పనాయం –

> సమ్పత్తియం లక్ఖణే చ, రథఙ్గే ఇరియాపథే;
> దానే రతనధమ్మూర-చక్కాదీసు చ దిస్సతి;
> ధమ్మచక్కే ఇధ మతో, తఞ్చ ద్వేధా విభావయే.

"చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, చక్కాని, యేహి సమన్నాగతానం దేవమనుస్సాన"న్తిఆదీసు (అ॰ ని॰ ౪.౩౧) హి అయం సమ్పత్తియం దిస్సతి. "పాదతలేసు చక్కాని జాతానీ"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౩౫) ఏత్థ లక్ఖణే. "చక్కంవ వహతో పద"న్తి (ధ॰ ప॰ ౧) ఏత్థ రథఙ్గే. "చతుచక్కం నవద్వార"న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౯) ఏత్థ ఇరియాపథే. "దదం భుఞ్జ మా చ పమాదో, చక్కం పవత్తయ సబ్బపాణిన"న్తి (జా॰ ౧.౭.౧౪౯) ఏత్థ దానే. "దిబ్బం చక్కరతనం పాతురహోసీ"తి (దీ॰ ని॰ ౨.౨౪౩) ఏత్థ రతనచక్కే.

“మయా పవత్తితం చక్క”న్తి (సు. ని. ౫౬౨) ఏత్థ ధమ్మచక్కే. “ఇచ్ఛాహతస్స పోసస్స, చక్కం భమతి మత్థకే”తి (జా. ౧.౧.౧౦౪; ౧.౫.౧౦౩) ఏత్థ ఉరచక్కే. “ఖురపరియన్తేన చేపి చక్కేనా”తి (దీ. ని. ౧.౧౬౬) ఏత్థ పహరణచక్కే. “అసనివిచక్క”న్తి (దీ. ని. ౩.౬౧; సం. ని. ౨.౧౬౨) ఏత్థ అసనిమణ్డలే. ఇధ పనాయం ధమ్మచక్కే అధిప్పేతో.

తం పన ధమ్మచక్కం దువిధం హోతి పటివేధఞాణఞ్చేవ దేసనాఞాణఞ్చ. తత్థ పఞ్ఞాపభావితం అత్తనో అరియఫలావహం పటివేధఞాణం. కరుణాపభావితం సావకానం అరియఫలావహం దేసనాఞాణం. తత్థ పటివేధఞాణం ఉప్పజ్జమానం ఉప్పన్నన్తి దువిధం. తఞ్హి అభినిక్ఖమనతో యావ అరహత్తమగ్గా ఉప్పజ్జమానం, ఫలక్ఖణే ఉప్పన్నం నామ. తుసితభవనతో వా యావ మహాబోధిపల్లఙ్కే అరహత్తమగ్గా ఉప్పజ్జమానం, ఫలక్ఖణే ఉప్పన్నం నామ. దీపఙ్కరదసబలతో పట్ఠాయ వా యావ అరహత్తమగ్గా ఉప్పజ్జమానం, ఫలక్ఖణే ఉప్పన్నం నామ. దేసనాఞాణమ్పి పవత్తమానం పవత్తన్తి దువిధం. తఞ్హి యావ అఞ్ఞాతకోణ్డఞ్ఞస్స సోతాపత్తిమగ్గా పవత్తమానం, ఫలక్ఖణే పవత్తం నామ. తేసు పటివేధఞాణం లోకుత్తరం, దేసనాఞాణం లోకియం. ఉభయమ్పి పనేతం అఞ్ఞేహి అసాధారణం, బుద్ధానంయేవ ఓరసఞాణం.

ఇదాని యేహి బలేహి సమన్నాగతో తథాగతో ఆసభం ఠానం పటిజానాతి, యాని ఆదితోవ “దస ఖో పనిమాని, సారిపుత్త, తథాగతస్స తథాగతబలానీ”తి నిక్ఖిత్తాని, తాని విత్థారతో దస్సేతుం **కతమాని దస? ఇధ, సారిపుత్త, తథాగతో ఠానఞ్చ ఠానతో**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఠానఞ్చ ఠానతో**తి కారణఞ్చ కారణతో. కారణఞ్హి యస్మా తత్థ ఫలం తిట్ఠతి తదాయత్తవుత్తియాయ ఉప్పజ్జతి చేవ పవత్తతి చ, తస్మా ఠానన్తి వుచ్చతి. తం భగవా “యే యే ధమ్మా యేసం యేసం ధమ్మానం హేతూ పచ్చయా ఉప్పాదాయ, తం తం ఠానం. యే యే ధమ్మా యేసం యేసం ధమ్మానం న హేతూ న పచ్చయా ఉప్పాదాయ, తం తం అట్ఠాన”న్తి పజానన్తో ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో యథాభూతం పజానాతి. అభిధమ్మే పనేతం, “తత్థ కతమం తథాగతస్స ఠానఞ్చ ఠానతో అట్ఠానఞ్చ అట్ఠానతో యథాభూతం ఞాణ”న్తిఆదినా (విభ. ౮౦౯) నయేన విత్థారితమేవ. **యమ్పీ**తి యేన ఞాణేన. **ఇదమ్పి, సారిపుత్త, తథాగతస్సా**తి ఇదమ్పి ఠానాట్ఠానఞాణం తథాగతస్స తథాగతబలం నామ హోతీతి అత్థో. ఏవం సబ్బపదేసు యోజనా వేదితబ్బా.

కమ్మసమాదానానన్తి సమాదియిత్వా కతానం కుసలాకుసలకమ్మానం, కమ్మమేవ వా కమ్మసమాదానం. **ఠానసో హేతుసో**తి పచ్చయతో చేవ హేతుతో చ. తత్థ గతిఉపధికాలపయోగా విపాకస్స ఠానం. కమ్మం హేతు. ఇమస్స పన ఞాణస్స విత్థారకథా “అత్థేకచ్చాని పాపకాని కమ్మసమాదానాని గతిసమ్పత్తిపటిబాళ్హాని న విపచ్చన్తీ”తిఆదినా (విభ. ౮౧౦) నయేన **అభిధమ్మే** ఆగతాయేవ.

సబ్బత్థగామినిన్తి సబ్బగతిగామినిం అగతిగామినిఞ్చ. **పటిపద**న్తి మగ్గం. **యథాభూతం పజానాతీ**తి బహూసుపి మనుస్సేసు ఏకమేవ పాణం ఘాతేన్తేసు ఇమస్స చేతనా నిరయగామినీ భవిస్సతి, ఇమస్స చేతనా తిరచ్ఛానయోనిగామినీతి ఇమినా నయేన ఏకవత్థుస్మిమ్పి కుసలాకుసలచేతనాసఙ్ఖాతానం పటిపత్తీనం అవిపరీతతో సభావం జానాతి. ఇమస్స చ ఞాణస్స విత్థారకథా “తత్థ కతమం తథాగతస్స సబ్బత్థగామినిం పటిపదం యథాభూతం ఞాణం? ఇధ తథాగతో అయం మగ్గో అయం పటిపదా నిరయగామీతి పజానాతీ”తిఆదినా (విభ. ౮౧౧) నయేన **అభిధమ్మే** ఆగతాయేవ.

అనేకధాతున్తి చక్ఖుధాతుఆదీహి కామధాతుఆదీహి వా ధాతూహి బహుధాతుం. **నానాధాతు**న్తి తాసంయేవ ధాతూనం విలక్ఖణతాయ నానప్పకారధాతుం. **లోక**న్తి ఖన్ధాయతనధాతులోకం. **యథాభూతం పజానాతీ**తి తాసం తాసం ధాతూనం అవిపరీతతో సభావం పటివిజ్ఝతి. ఇదమ్పి ఞాణం "తత్థ కతమం తథాగతస్స అనేకధాతునానాధాతులోకం యథాభూతం ఞాణం, ఇధ తథాగతో ఖన్ధనానత్తం పజానాతీ"తిఆదినా నయేన **అభిధమ్మే** విత్థారితమేవ.

నానాధిముత్తికతన్తి హీనాదీహి అధిముత్తీహి నానాధిముత్తికభావం. ఇదమ్పి ఞాణం, "తత్థ కతమం తథాగతస్స సత్తానం నానాధిముత్తికతం యథాభూతం ఞాణం, ఇధ తథాగతో పజానాతి సన్తి సత్తా హీనాధిముత్తికా"తి ఆదినా నయేన **అభిధమ్మే** విత్థారితమేవ.

పరసత్తానన్తి పధానసత్తానం. **పరపుగ్గలాన**న్తి తతో పరేసం హీనసత్తానం. ఏకత్థమేవ వా ఏతం పదద్వయం. వేనేయ్యవసేన పన ద్వేధా వుత్తం. **ఇన్ద్రియపరోపరియత్త**న్తి సద్ధాదీనం ఇన్ద్రియానం పరభావం అపరభావఞ్చ, వుడ్ఢిఞ్చ హానిఞ్చాతి అత్థో. ఇమస్సపి ఞాణస్స విత్థారకథా – "తత్థ కతమం తథాగతస్స పరసత్తానం పరపుగ్గలానం ఇన్ద్రియపరోపరియత్తం యథాభూతం ఞాణం, ఇధ తథాగతో సత్తానం ఆసయం పజానాతి అనుసయం పజానాతీ"తిఆదినా (విభ॰ ౮౧౪) నయేన **అభిధమ్మే** ఆగతాయేవ.

ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనన్తి పఠమాదీనం చతున్నం ఝానానం రూపీ రూపాని పస్సతీతిఆదీనం అట్ఠన్నం విమోక్ఖానం సవితక్కసవిచారాదీనం తిణ్ణం సమాధీనం పఠమజ్ఝానసమాపత్తిఆదీనఞ్చ నవన్నం అనుపుబ్బసమాపత్తీనం. **సంకిలేస**న్తి హానభాగియధమ్మం. **వోదాన**న్తి విసేసభాగియధమ్మం. **వుట్ఠాన**న్తి "వోదానమ్పి వుట్ఠానం. తమ్హా తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠానమ్పి వుట్ఠాన"న్తి (విభ॰ ౮౨౮) ఏవం వుత్తపగుణజ్ఝానఞ్చేవ భవఙ్గఫలసమాపత్తియో చ. హేట్ఠిమం హేట్ఠిమఞ్హి పగుణజ్ఝానం ఉపరిమస్స ఉపరిమస్స పదట్ఠానం హోతి. తస్మా "వోదానమ్పి వుట్ఠాన"న్తి వుత్తం. భవఙ్గేన పన సబ్బజ్ఝానేహి వుట్ఠానం హోతి. ఫలసమాపత్తియా నిరోధసమాపత్తితో వుట్ఠానం హోతి. తం సన్ధాయ "తమ్హా తమ్హా సమాధిమ్హా వుట్ఠానమ్పి వుట్ఠాన"న్తి వుత్తం. ఇదమ్పి ఞాణం "తత్థ కతమం తథాగతస్స ఝానవిమోక్ఖసమాధిసమాపత్తీనం సంకిలేసం వోదానం వుట్ఠానం యథాభూతం ఞాణం, ఝాయీతి చత్తారో ఝాయీ, అత్థేకచ్చో ఝాయీ సమ్పత్తింయేవ సమానం విపత్తీతి పచ్చేతీ"తిఆదినా (విభ॰ ౮౨౮) నయేన **అభిధమ్మే** విత్థారితం. సత్తన్నం ఞాణానం విత్థారకథావినిచ్ఛయో సమ్మోహవినోదనియం **విభఙ్గట్ఠకథాయం** వుత్తో. పుబ్బేనివాసానుస్సతిదిబ్బచక్ఖుఞాణకథా **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితా. ఆసవక్ఖయకథా భయభేరవే.

౧౪౯. **ఇమాని ఖో సారిపుత్తా**తి యాని పుబ్బే "దస ఖో పనిమాని, సారిపుత్త, తథాగతస్స తథాగతబలానీ"తి అవోచం, ఇమాని తానీతి అప్పనం కరోతి. తత్థ పరవాదీకథా హోతి – **దసబలఞాణం** నామ పాటియేక్కం నత్థి, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్సేవాయం పభేదోతి. తం న తథా దట్ఠబ్బం. అఞ్ఞమేవ హి దసబలఞాణం, అఞ్ఞం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం. దసబలఞాణఞ్హి సకసకకిచ్చమేవ జానాతి. సబ్బఞ్ఞుతఞాణం తమ్పి తతో అవసేసమ్పి పజానాతి. దసబలఞాణేసు హి పఠమం కారణాకారణమేవ జానాతి. దుతియం కమ్మన్తరవిపాకన్తరమేవ. తతియం కమ్మపరిచ్ఛేదమేవ. చతుత్థం ధాతునానత్తకారణమేవ. పఞ్చమం సత్తానం అజ్ఝాసయాధిముత్తిమేవ. ఛట్ఠం ఇన్ద్రియానం తిక్ఖముదుభావమేవ. సత్తమం ఝానాదీహి సద్ధిం తేసం సంకిలేసాదిమేవ. అట్ఠమం పుబ్బేనివుత్థఖన్ధసన్తతిమేవ. నవమం సత్తానం చుతిపటిసన్ధిమేవ.

దసమమం సచ్చపరిచ్ఛేదమేవ. సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పన ఏతేహి జానితబ్బఞ్చ తతో ఉత్తరిఞ్చ పజానాతి. ఏతేసం పన కిచ్చం న సబ్బం కరోతి. తఞ్హి ఝానం హుత్వా అప్పేతుం న సక్కోతి, ఇద్ధి హుత్వా వికుబ్బితుం న సక్కోతి, మగ్గో హుత్వా కిలేసే ఖేపేతుం న సక్కోతి. అపిచ పరవాదీ ఏవం పుచ్ఛితబ్బో – "దసబలఞాణం నామ ఏతం సవితక్కసవిచారం అవితక్కవిచారమత్తం అవితక్కఅవిచారం కామావచరం రూపావచరం అరూపావచరం లోకియం లోకుత్తర"న్తి? జానన్తో పటిపాటియా సత్త ఞాణాని సవితక్కసవిచారానీతి వక్ఖతి. తతో పరాని ద్వే అవితక్కఅవిచారానీతి వక్ఖతి. ఆసవక్ఖయఞాణం సియా సవితక్కసవిచారం, సియా అవితక్కవిచారమత్తం, సియా అవితక్కఅవిచారన్తి వక్ఖతి. తథా పటిపాటియా సత్త కామావచరాని, తతో పరాని ద్వే రూపావచరాని, అవసానే ఏకం లోకుత్తరన్తి వక్ఖతి, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పన సవితక్కసవిచారమేవ కామావచరమేవ లోకియమేవాతి వక్ఖతి.

ఏవమేత్థ అనుపదవణ్ణనం కత్వా ఇదాని యస్మా తథాగతో పఠమంయేవ ఠానాట్ఠానఞాణేన వేనేయ్యసత్తానం ఆసవక్ఖయాధిగమస్స చేవ అనధిగమస్స చ ఠానాట్ఠానభూతం కిలేసావరణాభావం పస్సతి, లోకియసమ్మాదిట్ఠిట్ఠానదస్సనతో నియతమిచ్ఛాదిట్ఠిట్ఠానాభావదస్సనతో చ. అథ నేసం కమ్మవిపాకఞాణేన విపాకావరణాభావం పస్సతి, తిహేతుకపటిసన్ధిదస్సనతో. సబ్బత్థగామినీపటిపదాఞాణేన కమ్మావరణాభావం పస్సతి, అనన్తరియకమ్మాభావదస్సనతో. ఏవం అనావరణానం అనేకధాతునానాధాతుఞాణేన అనుకూలధమ్మదేసనత్థం చరియవిసేసం పస్సతి, ధాతువేమత్తదస్సనతో. అథ నేసం నానాధిముత్తికతాఞాణేన అధిముత్తిం పస్సతి, పయోగం అనాదియిత్వాపి అధిముత్తివసేన ధమ్మదేసనత్థం. అథేవం దిట్ఠాధిముత్తీనం యథాసత్తి యథాబలం ధమ్మం దేసేతుం ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణేన ఇన్ద్రియపరోపరియత్తం పస్సతి, సద్ధాదీనం తిక్ఖముదుభావదస్సనతో. ఏవం పరిఞ్ఞాతిన్ద్రియపరోపరియత్తా పన తే సచే దూరే హోన్తి, పఠమజ్ఝానాదీసు వసీభూతత్తా ఇద్ధివిసేసేన తే ఖిప్పం ఉపగచ్ఛతి. ఉపగన్త్వా చ నేసం పుబ్బేనివాసానుస్సతిఞాణేన పుబ్బజాతిభావనం, దిబ్బచక్ఖుఞాణానుభావతో పత్తబ్బేన చేతోపరియఞాణేన సమ్పతి చిత్తవిసేసం పస్సన్తో ఆసవక్ఖయఞాణానుభావేన ఆసవక్ఖయగామినియా పటిపదాయ విగతసమ్మోహత్తా ఆసవక్ఖయాయ ధమ్మం దేసేతి. తస్మా ఇమినా అనుక్కమేన ఇమాని దసబలాని వుత్తానీతి వేదితబ్బాని.

తం, సారిపుత్త, వాచం అప్పహాయాతిఆదీసు పున ఏవరూపిం వాచం న వక్ఖామీతి వదన్తో తం వాచం పజహతి నామ. పున ఏవరూపం చిత్తం న ఉప్పాదేస్సామీతి చిన్తేన్తో చిత్తం పజహతి నామ. పున ఏవరూపం దిట్ఠిం న గణ్హిస్సామీతి పజహన్తో దిట్ఠిం పటినిస్సజ్జతి నామ, తథా అకరోన్తో నేవ పజహతి, న పటినిస్సజ్జతి. **సో యథాభతం నిక్ఖిత్తో ఏవం నిరయే**తి యథా నిరయపాలేహి ఆహరిత్వా నిరయే ఠపితో, ఏవం నిరయే ఠపితోయేవాతి వేదితబ్బో.

ఇదానిస్స అత్థసాధకం ఉపమం దస్సేన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **సీలసమ్పన్నో**తిఆదీసు లోకియలోకుత్తరా సీలసమాధిపఞ్ఞా వేదితబ్బా. లోకుత్తరవసేనేవ వినివత్తేతుమ్పి వట్టతి. అయఞ్హి సమ్మావాచాకమ్మన్తాజీవేహి సీలసమ్పన్నో, సమ్మావాయామసతిసమాధీహి సమాధిసమ్పన్నో, సమ్మాదిట్ఠిసఙ్కప్పేహి పఞ్ఞాసమ్పన్నో, సో ఏవం సీలాదిసమ్పన్నో భిక్ఖు యథా దిట్ఠేవ ధమ్మే ఇమస్మింయేవ అత్తభావే అఞ్ఞం ఆరాధేతి అరహత్తం పాపుణాతి, ఏవంసమ్పదమిదం, సారిపుత్త, వదామి ఇమమ్పి కారణం ఏవరూపమేవ . యథా హి మగ్గానన్తరం అవిరజ్ఝిత్వావ ఫలం నిబ్బత్తతి, ఏవమేవ ఇమస్సాపి పుగ్గలస్స చుతిఅనన్తరం అవిరజ్ఝిత్వావ నిరయే పటిసన్ధి హోతీతి దస్సేతి. సకలస్మిఞ్హి బుద్ధవచనే ఇమాయ ఉపమాయ గాళ్హతరం కత్వా వుత్తఉపమా నామ నత్థి.

౧౩౦. **వేసారజ్జానీ**తి ఏత్థ సారజ్జపటిపక్ఖో వేసారజ్జం, చతూసు ఠానేసు సారజ్జాభావం పచ్చవేక్ఖన్తస్స ఉప్పన్నసోమనస్సమయఞాణస్సేతం నామం. **సమ్మాసమ్బుద్ధస్స తే పటిజానతో**తి అహం సమ్మాసమ్బుద్ధో, సబ్బే ధమ్మా మయా అభిసమ్బుద్ధాతి ఏవం పటిజానతో తవ. **అనభిసమ్బుద్ధా**తి ఇమే నామ ధమ్మా తయా అనభిసమ్బుద్ధా. **తత్ర వతా**తి తేసు వత అనభిసమ్బుద్ధాతి ఏవం దస్సితధమ్మేసు. **సహధమ్మేనా**తి సహేతునా సకారణేన వచనేన సునక్ఖత్తో వియ విప్పలపన్తో అప్పమాణం. **నిమిత్తమేతన్తి** ఏత్థ పుగ్గలోపి ధమ్మోపి నిమిత్తన్తి అధిప్పేతో. తం పుగ్గలం న పస్సామి, యో మం పటిచోదేస్సతి, తం ధమ్మం న పస్సామి, యం దస్సేత్వా అయం నామ ధమ్మో తయా అనభిసమ్బుద్ధోతి మం పటిచోదేస్సతీతి అయమేత్థ అత్థో. **ఖేమప్పత్తో**తి ఖేమం పత్తో, సేసపదద్వయం ఇమస్సేవ వేవచనం. సబ్బఞ్హేతం వేసారజ్జఞాణమేవ సన్ధాయ వుత్తం. దసబలస్స హి అయం నామ ధమ్మో తయా అనభిసమ్బుద్ధోతి చోదకం పుగ్గలం వా చోదనాకారణం అనభిసమ్బుద్ధధమ్మం వా అపస్సతో సభావబుద్ధోయేవ వా సమానో అహం బుద్ధోస్మీతి వదామీతి పచ్చవేక్ఖన్తస్స బలవతరం సోమనస్సం ఉప్పజ్జతి. తేన సమ్పయుత్తం ఞాణం **వేసారజ్జం** నామ. తం సన్ధాయ "ఖేమప్పత్తో"తిఆదిమాహ. ఏవం సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

అన్తరాయికా ధమ్మాతి ఏత్థ పన అన్తరాయం కరోన్తీతి **అన్తరాయికా,** తే అత్థతో సఞ్చిచ్చ వీతిక్కన్తా సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా. సఞ్చిచ్చ వీతిక్కన్తఞ్హి అన్తమసో దుక్కట-దుబ్భాసితమ్పి మగ్గఫలానం అన్తరాయం కరోతి. ఇధ పన మేథునధమ్మో అధిప్పేతో. మేథునం సేవతో హి యస్స కస్సచి నిస్సంసయమేవ మగ్గఫలానం అన్తరాయో హోతి. **యస్స ఖో పన తేసు అత్థాయా**తి రాగక్ఖయాదీసు యస్స అత్థాయ. **ధమ్మో దేసితో**తి అసుభభావనాదిధమ్మో కథితో . **తత్ర వత మన్తి** తస్మిం అనియ్యానికధమ్మే మం. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

దసబలఞాణాదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

అట్ఠపరిసవణ్ణనా

౧౩౧. "అట్ఠ ఖో ఇమా సారిపుత్తా"తి ఇదం కస్మా ఆరద్ధం? వేసారజ్జఞాణస్స బలదస్సనత్థం. యథా హి బ్యత్తం పరిసం అజ్ఝోగాహేత్వా విఞ్ఞూనం చిత్తం ఆరాధనసమత్థాయ కథాయ ధమ్మకథికస్స ఛేకభావో పఞ్ఞాయతి, ఏవం ఇమా అట్ఠ పరిసా పత్వా వేసారజ్జఞాణస్స వేసారజ్జభావో సక్కా ఞాతున్తి వేసారజ్జఞాణస్స బలం దస్సేన్తో, **అట్ఠ ఖో ఇమా సారిపుత్తా**తిఆదిమాహ.

తత్థ **ఖత్తియపరిసా**తి ఖత్తియానం సన్నిపతిత్వా నిసిన్నట్ఠానం, ఏస నయో సబ్బత్థ. మారకాయికానం పన సన్నిపతిత్వా నిసిన్నట్ఠానం మారపరిసా వేదితబ్బా, న మారానం. సబ్బాపి చేతా పరిసా ఉగ్గట్ఠానదస్సనవసేన గహితా. మనుస్సా హి "ఏత్థ రాజా నిసిన్నో"తి పకతివచనమ్పి వత్తుం న సక్కోన్తి, కచ్ఛేహి సేదా ముచ్చన్తి. ఏవం ఉగ్గా ఖత్తియపరిసా. బ్రాహ్మణా తీసు వేదేసు కుసలా హోన్తి, గహపతయో నానావోహారేసు చేవ అక్ఖరచిన్తాయ చ. సమణా సకవాదపరవాదేసు కుసలా హోన్తి. తేసం మజ్ఝే ధమ్మకథాకథనం నామ అతివియ భారో. అమనుస్సాపి ఉగ్గా హోన్తి. అమనుస్సోతి హి వుత్తమత్తేపి మనుస్సానం సకలసరీరం సఙ్కమ్పతి, తేసం రూపం వా దిస్వా సద్దం వా సుత్వా సత్తా విసఞ్ఞినో హోన్తి. ఏవం అమనుస్సపరిసా ఉగ్గా. తాసుపి ధమ్మకథాకథనం నామ అతివియ భారో. ఇతి ఉగ్గట్ఠానదస్సనవసేన తా గహితాతి వేదితబ్బా.

అఞ్ఞోగాహతీతి అనుపవిసతి. **అనేకసతం ఖత్తియపరిస**న్తి బిమ్బిసారసమాగమ ఞాతిసమాగమ లిచ్ఛవీసమాగమసదిసం. అఞ్ఞేసుపి చక్కవాళేసు లబ్భతియేవ. కిం పన భగవా అఞ్ఞాని చక్కవాళానిపి గచ్ఛతీతి? ఆమ గచ్ఛతి. కీదిసో హుత్వా? యాదిసా తే, తాదిసోయేవ. తేనేవాహ "అభిజానామి ఖో పనాహం, ఆనన్ద, అనేకసతం ఖత్తియపరిసం ఉపసఙ్కమితా, తత్థ యాదిసకో తేసం వణ్ణో హోతి, తాదిసకో మయ్హం వణ్ణో హోతి. యాదిసకో తేసం సరో హోతి, తాదిసకో మయ్హం సరో హోతి. ధమ్మియా కథాయ సన్దస్సేమి సమాదపేమి సముత్తేజేమి సమ్పహంసేమి. భాసమానఞ్చ మం న జానన్తి 'కో ను ఖో అయం భాసతి దేవో వా మనుస్సో వా'తి. ధమ్మియా కథాయ సన్దస్సేత్వా సమాదపేత్వా సముత్తేజేత్వా సమ్పహంసేత్వా అన్తరధాయామి . అన్తరహితఞ్చ మం న జానన్తి 'కో ను ఖో అయం అన్తరహితో దేవో వా మనుస్సో వా'"తి (దీ. ని. ౨.౧౭౨).

ఖత్తియా కేయూరఙ్గదమాలాగన్ధాదివిభూసితా నానావిరాగవసనా ఆముక్కమణికుణ్డలా మోళిధరా హోన్తి. కిం భగవాపి ఏవం అత్తానం మణ్డేతి? తే చ ఓదాతాపి హోన్తి కాళాపి మఙ్గులచ్ఛవీపి. కిం సత్థాపి ఏవరూపో హోతీతి? సత్థా అత్తనో పబ్బజితవసేనేవ గచ్ఛతి, తేసం పన తాదిసో హుత్వా ఉపట్ఠాతి, గన్త్వా రాజాసనే నిసిన్నం అత్తానం దస్సేతి, తేసం "అజ్జ అమ్హాకం రాజా అతివియ విరోచతీ"తి హోతి. తే చ భిన్నస్సరాపి హోన్తి గగ్గస్సరాపి కాకస్సరాపి. సత్థా బ్రహ్మస్సరేనేవ ధమ్మం కథేతి. తాదిసకో మయ్హం సరో హోతీతి ఇదం పన భాసన్తరం సన్ధాయ కథితం. మనుస్సానం పన తం సుత్వా "అజ్జ రాజా మధురేన సరేన కథేతీ"తి హోతి. కథేత్వా పక్కన్తే చ భగవతి పున రాజానం ఆగతం దిస్వా "కో ను ఖో అయ"న్తి వీమంసా ఉప్పజ్జతి.

ఇదం వుత్తం హోతి – కో ను ఖో అయం ఇమస్మిం ఠానే ఇదానేవ మాగధభాసాయ సీహళభాసాయ మధురేన సరేన కథేన్తో అన్తరహితో, కిం దేవో, ఉదాహు మనుస్సోతి? కిమత్థం పనేవం అజానన్తానం ధమ్మం దేసేతీతి? వాసనత్థాయ. ఏవం సుతోపి హి ధమ్మో అనాగతే పచ్చయో హోతియేవాతి అనాగతం పటిచ్చ దేసేతీతి.

సన్నిసిన్నపుబ్బన్తి సఙ్గమ్మ నిసిన్నపుబ్బం. **సల్లపితపుబ్బ**న్తి ఆలాపసల్లాపో కతపుబ్బో. **సాకచ్ఛా**తి ధమ్మసాకచ్ఛాపి సమాపజ్జితపుబ్బా. **అనేకసతం బ్రాహ్మణపరిస**న్తిఆదీనమ్పి సోణదణ్డసమాగమాదివసేన చేవ అఞ్ఞచక్కవాళవసేన చ సమ్భవో వేదితబ్బో.

అట్ఠపరిసవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుయోనివణ్ణనా

౧౫౨. చతస్సో ఖో ఇమా, సారిపుత్త, యోనియోతి ఏత్థ **యోనీ**తి ఖన్ధకోట్ఠాసస్సపి కారణస్సపి పస్సావమగ్గస్సపి నామం. "చతస్సో నాగయోనియో చతస్సో సుపణ్ణయోనియో"తి (సం. ని. ३.३४२, ३४२) ఏత్థ హి ఖన్ధకోట్ఠాసో యోని నామ. "యోని హేసా భూమిజ ఫలస్స అధిగమాయా"తి (మ. ని. ౩.౨౨౬) ఏత్థ కారణం. "న చాహం బ్రాహ్మణం బ్రూమి, యోనిజం మత్తిసమ్భవ"న్తి (మ. ని. ౨.౪౫౭; ధ. ప. ३९६) ఏత్థ పస్సావమగ్గో. ఇధ పన ఖన్ధకోట్ఠాసో యోనీతి అధిప్పేతో. తత్థ అణ్డే జాతా **అణ్డజా**. జలాబుమ్హి జాతా **జలాబుజా**. సంసేదే జాతా **సంసేదజా**. వినా ఏతేహి కారణేహి ఉప్పతిత్వా వియ నిబ్బత్తా అభినిబ్బత్తాతి **ఓపపాతికా**. **అభినిబ్భిజ్జ జాయన్తీ**తి భిన్దిత్వా నిక్ఖమనవసేన జాయన్తి. **పూతికుణపే వా**తిఆదీహి

అనిట్ఠట్ఠానానేవ దస్సితాని. ఇట్ఠేసుపి సప్పితేలమధుఫాణితాదీసు సత్తా జాయన్తి ఏవ. **దేవా**తిఆదీసు చాతుమహారాజికతో పట్ఠాయ ఉపరిదేవా ఓపపాతికావ హోన్తి. భూమదేవా పన చతుయోనికా. **ఏకచ్చే చ మనుస్సా**తి మనుస్సేసు కేచి దేవా వియ ఓపపాతికా చ హోన్తి. యేభుయ్యేన పనేతే జలాబుజావ, అణ్డజాపి ఏత్థ కోన్తపుత్తా ద్వేభాతియత్థేరా వియ, సంసేదజాపి పదుమగబ్భే నిబ్బత్తపోక్ఖరసాతిబ్రాహ్మణపదుమవతిదేవీఆదయో వియ, ఏవం వినిపాతికేసు నిజ్ఝామతణ్హికపేతా నేరయికా వియ ఓపపాతికాయేవ, అవసేసా చతుయోనికాపి హోన్తి. యథా తే ఏవం యక్ఖాపి సబ్బచతుప్పదపక్ఖిజాతిదీఘజాతిఆదయోపి సబ్బే చతుయోనికాయేవ.

చతుయోనివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చగతివణ్ణనా

౧౫౩. పఞ్చ ఖో ఇమా, సారిపుత్త, గతియోతి ఏత్థ సుకతదుక్కటకమ్మవసేన గన్తబ్బాతి గతియో. అపిచ గతిగతి నిబ్బత్తిగతి అజ్ఝాసయగతి విభవగతి నిప్ఫత్తిగతీతి బహువిధా గతి నామ. తత్థ ‘‘తం గతిం పేచ్చ గచ్ఛామీ’’తి (అ॰ ని॰ ౪.౧౮౪) చ, ‘‘యస్స గతిం న జానన్తి, దేవా గన్ధబ్బమానుసా’’తి (ధ॰ ప॰ ౪౨౦) చ అయం **గతిగతి** నామ. ‘‘ఇమేసం ఖో అహం భిక్ఖూనం సీలవన్తానం నేవ జానామి గతిం వా అగతిం వా’’తి (మ॰ ని॰ ౧.౫౦౮) అయం **నిబ్బత్తిగతి** నామ. ‘‘ఏవమ్పి ఖో తే అహం బ్రహ్మే గతిం చ పజానామి జుతిఞ్చ పజానామీ’’తి (మ॰ ని॰ ౧.౫౦౩) అయం **అజ్ఝాసయగతి** నామ. ‘‘విభవో గతి ధమ్మానం, నిబ్బానం అరహతో గతీ’’తి (పరి॰ ౩౩౯) అయం **విభవగతి** నామ. ‘‘ద్వేయేవ గతియో భవన్తి అనఞ్ఞా’’తి (దీ॰ ని॰ ౧.౨౫౮; ౨.౩౪) అయం **నిప్ఫత్తిగతి** నామ. తాసు ఇధ గతిగతి అధిప్పేతా.

నిరయోతిఆదీసు నిరతిఅత్థేన నిరస్సాదట్ఠేన **నిరయో**. తిరియం అఞ్చితాతి **తిరచ్ఛానా**. తేసం యోని **తిరచ్ఛానయోని**. పేచ్చభావం పత్తానం విసయోతి **పేత్తివిసయో**. మనసో ఉస్సన్నత్తా **మనుస్సా**. పఞ్చహి కామగుణేహి అత్తనో అత్తనో అనుభావేహి చ దిబ్బన్తీతి **దేవా**. **నిరయఞ్చాహం, సారిపుత్తా**తిఆదీసు నిరయోతి సద్ధిం ఓకాసేన ఖన్ధా. **తిరచ్ఛానయోనిం చా**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **మగ్గం పటిపద**న్తి ఉభయేనాపి వుత్తగతిసంవత్తనిక కమ్మమేవ దస్సేతి. **యథా చ పటిపన్నో**తి యేన మగ్గేన యాయ పటిపదాయ పటిపన్నోతి ఉభయమ్పి ఏకతో కత్వా నిద్దిసతి. **అపాయ**న్తిఆదీసు వడ్ఢిసఙ్ఖాతా సుఖసఙ్ఖాతా వా అయా అపేతత్తా **అపాయో**. దుక్ఖస్స గతి పటిసరణన్తి **దుగ్గతి**. దుక్కటకారినో ఏత్థ వినిపతన్తీతి **వినిపాతో**. **నిబ్బానఞ్చాహ**న్తి ఇదం పన న కేవలం గతిగతిమేవ, గతినిస్సరణం నిబ్బానమ్పి జానామీతి దస్సనత్థమాహ. ఇధ **మగ్గో పటిపదా**తి ఉభయేనాపి అరియమగ్గోవ వుత్తో.

పఞ్చగతివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఞాణప్పవత్తాకారవణ్ణనా

౧౫౪. ఇదాని యథావుత్తేసు సత్తసు ఠానేసు అట్ఠసు ఠానేసు అత్తనో ఞాణప్పవత్తాకారం దస్సేన్తో **ఇధాహం, సారిపుత్తా**తిఆదిమాహ.

తత్థ **ఏకన్తదుక్ఖాతి** నిచ్చదుక్ఖా నిరన్తరదుక్ఖా. **తిబ్బాతి** బహలా. **కటుకాతి** ఖరా. **సేయ్యథాపీతిఆదీని** ఓపమ్మదస్సనత్థం వుత్తాని. తత్థ **కాసూతి** ఆవాటోపి వుచ్చతి రాసిపి.

> “కిన్ను సన్తరమానోవ, కాసుం ఖణసి సారథి;
>
> పుట్ఠో మే సమ్మ అక్ఖాహి, కిం కాసుయా కరిస్ససీ”తి. (జా. ౨.౨౨.౩) –

ఏత్థ హి ఆవాటో కాసు నామ.

> “అఙ్గారకాసుం అపరే ఫునన్తి, నరా రుదన్తా పరిదడ్ఢగత్తా”తి. (జా. ౨.౨౨.౪౬౨) –

ఏత్థ రాసి. ఇధ పన ఆవాటో అధిప్పేతో. తేనేవాహ “సాధికపోరిసా”తి. తత్థ సాధికం పోరిసం పమాణం అస్సాతి **సాధికపోరిసా,** అతిరేకపఞ్చరతనాతి అత్థో. **వీతచ్చికానం వీతధూమానన్తి** ఏతం పరిళాహస్స బలవభావదీపనత్థం వుత్తం, అచ్చియా వా సతి ధూమే వా సతి, వాతో సముట్ఠాతి, తేన పరిళాహో న బలవా హోతి. **ఘమ్మపరేతోతి** ఘమ్మానుగతో . **తసితోతి** జాతతణ్హో. **పిపాసితోతి** ఉదకం పాతుకామో. **ఏకాయనేన మగ్గేనాతి** ఏకపథేనేవ మగ్గేన, అనుక్కమనియేన ఉభోసు పస్సేసు నిరన్తరకణ్టకరుక్ఖగహనేన. **పణిధాయాతి** అఙ్గారకాసుయం పత్థనా నామ నత్థి, అఙ్గారకాసుం ఆరబ్బ పన ఇరియాపథస్స ఠపితత్తా ఏవం వుత్తం.

ఏవమేవ ఖోతి ఏత్థ ఇదం ఓపమ్మసంసన్దనం – అఙ్గారకాసు వియ హి నిరయో దట్ఠబ్బో. అఙ్గారకాసుమగ్గో వియ నిరయూపగం కమ్మం. మగ్గారుళ్హో వియ కమ్మసమఙ్గీ పుగ్గలో. చక్ఖుమా పురిసో వియ దిబ్బచక్ఖుకో భగవా. యథా సో పురిసో మగ్గారుళ్హం దిస్వా విజానాతి “అయం ఇమినా మగ్గేన గన్త్వా అఙ్గారకాసుయం పతిస్సతీ”తి, ఏవమేవం భగవా పాణాతిపాతాదీసు యంకిఞ్చి కమ్మం ఆయూహన్తం ఏవం జానాతి “అయం ఇమం కమ్మం కత్వా నిరయే నిబ్బత్తిస్సతీ”తి. యథా సో పురిసో అపరభాగే తం అఙ్గారకాసుయా పతితం పస్సతి, ఏవమేవ భగవా అపరభాగే “సో పురిసో తం కమ్మం కత్వా కుహిం నిబ్బత్తో”తి ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేన్తో నిరయే నిబ్బత్తం పస్సతి పఞ్చవిధబన్ధనాదిమహాదుక్ఖం అనుభవన్తం. తత్థ కిఞ్చాపి తస్స కమ్మాయూహనకాలే అఞ్ఞో వణ్ణో, నిరయే నిబ్బత్తస్స అఞ్ఞో. అథాపి “సో సత్తో తం కమ్మం కత్వా కత్థ నిబ్బత్తో”తి ఓలోకేన్తస్స అనేకసహస్సానం సత్తానం మజ్ఝే ఠితోపి “అయం సో”తి సోయేవ సత్తో ఆపాథం ఆగచ్ఛతి, “దిబ్బచక్ఖుబలం నామ ఏత”న్తి వదన్తి.

దుతియఉపమాయం యస్మా అఙ్గారకాసుయం వియ గూథకూపే పరిళాహో నత్థి, తస్మా “ఏకన్తదుక్ఖా”తి అవత్వా “దుక్ఖా”తిఆదిమాహ. ఏత్థాపి పురిమనయేనేవ ఓపమ్మసంసన్దనం వేదితబ్బం . ఇమమ్పి హి పుగ్గలం భగవా హత్థియోనిఆదీసు యత్థ కత్థచి నిబ్బత్తం వధబన్ధనఆకడ్ఢనవికడ్ఢనాదీహి మహాదుక్ఖం అనుభవమానం పస్సతియేవ.

తతియఉపమాయం **తనుపత్తపలాసోతి** న అబ్భపటలం వియ తనుపణ్ణో, విరళపణ్ణత్తం పనస్స సన్ధాయ ఇదం వుత్తం. **కబరచ్ఛాయోతి** విరళచ్ఛాయో. **దుక్ఖబహులాతి** పేత్తివిసయస్మిఞ్హి దుక్ఖమేవ బహులం, సుఖం పరిత్తం కదాచి అనుభవితబ్బం హోతి, తస్మా ఏవమాహ. ఏత్థాపి పురిమనయేనేవ ఓపమ్మసంసన్దనం వేదితబ్బం.

చతుత్థఉపమాయం **బహలపత్తపలాసోతి** నిరన్తరపణ్ణో పత్తసఞ్ఛన్నో. **సన్దచ్ఛాయోతి** పాసాణచ్ఛత్తం వియ ఘనచ్ఛాయో. **సుఖబహులా వేదనాతి** మనుస్సలోకే ఖత్తియకులాదీసు సుఖబహులా వేదనా వేదయితబ్బా హోతి, తా వేదయమానం నిపన్నం వా నిసిన్నం వా పస్సామీతి దస్సేతి. ఇధాపి ఓపమ్మసంసన్దనం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

పఞ్చమఉపమాయం **పాసాదోతి** దీఘపాసాదో. **ఉల్లిత్తావలిత్తన్తి** అన్తో చేవ ఉల్లిత్తం బహి చ అవలిత్తం. **ఫుసితగ్గళన్తి** ద్వారబాహాహి సద్ధిం సుపిహితకవాటం. **గోనకత్థతోతి** చతురఙ్గులాధికలోమేన కాళకోజవేన అత్థతో. **పటికత్థతోతి** ఉణ్ణామయేన సేతఅత్థరణేన అత్థతో. **పటలికత్థతోతి** ఘనపుప్ఫకేన ఉణ్ణామయఅత్థరణేన అత్థతో. **కదలిమిగపవరపచ్చత్థరణోతి** కదలిమిగచమ్మమయేన ఉత్తమపచ్చత్థరణేన అత్థతో. తం కిర పచ్చత్థరణం సేతవత్థస్స ఉపరి కదలిమిగచమ్మం అత్థరిత్వా సిబ్బేత్వా కరోన్తి. **సఉత్తరచ్ఛదోతి** సహ ఉత్తరచ్ఛదేన, ఉత్తరిబద్ధేన రత్తవితానేన సద్ధిన్తి అత్థో. **ఉభతోలోహితకూపధానోతి** సీసూపధానఞ్చ పాదూపధానఞ్చాతి పల్లఙ్కస్స ఉభతో ఠపితలోహితకూపధానో. ఇధాపి ఉపమాసంసన్దనం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

అయం పనేత్థ అపరభాగయోజనా, యథా సో పురిసో మగ్గారుళ్హమేవ జానాతి "అయం ఏతేన మగ్గేన గన్త్వా పాసాదం ఆరుయ్హ కూటాగారం పవిసిత్వా పల్లఙ్కే నిసీదిస్సతి వా నిపజ్జిస్సతి వా"తి, ఏవమేవం భగవా దానాదీసు పుఞ్ఞకిరియవత్థూసు యంకిఞ్చి కుసలకమ్మం ఆయూహన్తంయేవ పుగ్గలం దిస్వా "అయం ఇమం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తిస్సతీ"తి జానాతి. యథా సో పురిసో అపరభాగే తం పాసాదం ఆరుయ్హ కూటాగారం పవిసిత్వా పల్లఙ్కే నిసిన్నం వా నిపన్నం వా ఏకన్తసుఖం నిరన్తరసుఖం వేదనం వేదయమానం పస్సతి, ఏవమేవం భగవా అపరభాగే "సో తం కల్యాణం కత్వా కుహిం నిబ్బత్తో"తి ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దిబ్బచక్ఖునా ఓలోకేన్తో దేవలోకే నిబ్బత్తం పస్సతి, నన్దనవనాదీసు అచ్ఛరాసఙ్ఘపరివుతం దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవమానం.

ఞాణప్పవత్తాకారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆసవక్ఖయవారవణ్ణనా

ఆసవక్ఖయవారే "దిబ్బేన చక్ఖునా"తి అవత్వా "తమేనం పస్సామీ"తి వుత్తం. తం కస్మాతి చే? నియమాభావా. ఇమఞ్హి పుగ్గలం దిబ్బచక్ఖునాపి పస్సిస్సతి, చేతోపరియఞాణేనాపి జానిస్సతి, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేనపి జానిస్సతియేవ. **ఏకన్తసుఖా వేదనాతి** ఇదం కిఞ్చాపి దేవలోకసుఖేన సద్ధిం బ్యఞ్జనతో ఏకం, అత్థతో పన నానా హోతి. దేవలోకసుఖఞ్హి రాగపరిళాహాదీనం అత్థితాయ న ఏకన్తేనేవ సుఖం. నిబ్బానసుఖం పన సబ్బపరిళాహానం వూపసమాయ సబ్బాకారేన ఏకన్తసుఖం. ఉపమాయమ్పి "యథా పాసాదే ఏకన్తసుఖా"తి వుత్తం. తం మగ్గపరిళాహస్స అవూపసన్తతాయ ఛాతజ్ఝత్తతాయ పిపాసాభిభూతతాయ చ న ఏకన్తమేవ సుఖం. వనసణ్డే పన పోక్ఖరణియం ఓరుయ్హ రజోజల్లస్స పవాహితత్తా మగ్గదరథస్స వూపసన్తతాయ భిసమూలఖాదనేన చేవ మధురోదకపానేన చ ఖుప్పిపాసానం వినీతతాయ ఉదకసాటకం పరివత్తేత్వా మట్ఠదుకూలం నివాసేత్వా తణ్డులత్థవికం ఉస్సీసకే కత్వా ఉదకసాటకం పీళేత్వా హదయే ఠపేత్వా మన్దమన్దేన చ వాతేన బీజయమానస్స నిపన్నత్తా సబ్బాకారేన ఏకన్తసుఖం హోతి.

ఏవమేవ ఖోతి ఏత్థ ఇదం ఓపమ్మసంసన్దనం – పోక్ఖరణీ వియ హి అరియమగ్గో దట్ఠబ్బో. పోక్ఖరణిమగ్గో వియ పుబ్బభాగపటిపదా. మగ్గారుళ్హో వియ పటిపదాసమఙ్గీపుగ్గలో. చక్ఖుమా పురిసో వియ దిబ్బచక్ఖు భగవా. వనసణ్డో వియ

నిబ్బానం. యథా సో పురిసో మగ్గారుళ్హం దిస్వావ జానాతి “అయం ఇమినా మగ్గేన గన్త్వా పోక్ఖరణియం న్హత్వా రమణీయే వనసణ్డే రుక్ఖమూలే నిసీదిస్సతి వా నిపజ్జిస్సతి వా”తి, ఏవమేవం భగవా పటిపదం పూరేన్తమేవ నామరూపం పరిచ్ఛిన్దన్తమేవ పచ్చయపరిగ్గహం కరోన్తమేవ లక్ఖణారమ్మణాయ విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తమేవ జానాతి “అయం ఇమం పటిపదం పూరేత్వా సబ్బాసవే ఖేపేత్వా అనాసవం చేతోవిముత్తిం పఞ్ఞావిముత్తిన్తి ఏవం వుత్తం ఫలసమాపత్తిం ఉపసమ్పజ్జ విహరిస్సతీ”తి. యథా సో పురిసో అపరభాగే తాయం పోక్ఖరణియం న్హత్వా వనసణ్డం పవిసిత్వా నిసిన్నం వా నిపన్నం వా ఏకన్తసుఖం వేదనం వేదయమానం పస్సతి, ఏవమేవ భగవా అపరభాగే తం పుగ్గలం పటిపదం పూరేత్వా మగ్గం భావేత్వా ఫలం సచ్ఛికత్వా నిరోధసయనవరగతం నిబ్బానారమ్మణం ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా ఏకన్తసుఖం వేదనం వేదయమానం పస్సతి.

ఆసవక్ఖయవారవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుక్కరకారికాదిసుద్ధివణ్ణనా

౧౫౫. “అభిజానామి ఖో పనాహం, సారిపుత్త, చతురఙ్గసమన్నాగత”న్తి ఇదం కస్మా ఆరద్ధం? పాటియేక్కం అనుసన్ధివసేన ఆరద్ధం. అయం కిర సునక్ఖత్తో దుక్కరకారికాయ సుద్ధి హోతీతి ఏవం లద్ధికో. అథస్స భగవా మయా ఏకస్మిం అత్తభావే ఠత్వా చతురఙ్గసమన్నాగతం దుక్కరం కతం, దుక్కరకారకో నామ మయా సదిసో నత్థి. దుక్కరకారేన సుద్ధియా సతి అహమేవ సుద్ధో భవేయ్యన్తి దస్సేతుం ఇమం దేసనం ఆరభి. అపిచ అయం సునక్ఖత్తో దుక్కరకారికాయ పసన్నో, సో చస్స పసన్నభావో, “అద్దసా ఖో, భగ్గవ, సునక్ఖత్తో లిచ్ఛవిపుత్తో అచేలం కోరక్ఖత్తియం చతుక్కుణ్డికం ఛమానికిణ్ణం భక్ఖసం ముఖేన ఖాదన్తం ముఖేన భుఞ్జన్తం. దిస్వానస్స ఏతదహోసి ‘సాధు రూపో వత, భో, అయం సమణో చతుక్కుణ్డికో ఛమానికిణ్ణం భక్ఖసం ముఖేనేవ ఖాదతి, ముఖేనేవ భుఞ్జతీ’”తి ఏవమాదినా **పాథికసుత్తే** (దీ॰ ని॰ ౩.౭) ఆగతనయేన వేదితబ్బో.

అథ భగవా అయం దుక్కరకారికాయ పసన్నో, మయా చ ఏతస్మిం అత్తభావే ఠత్వా చతురఙ్గసమన్నాగతం దుక్కరం కతం, దుక్కరకారే పసీదన్తేనాపి అనేన మయి పసీదితబ్బం సియా, సోపిస్స పసాదో మయి నత్థీతి దస్సేన్తో ఇమం దేసనం ఆరభి.

తత్ర **బ్రహ్మచరియ**న్తి దానమ్పి వేయ్యావచ్చమ్పి సిక్ఖాపదమ్పి బ్రహ్మవిహారాపి ధమ్మదేసనాపి మేథునవిరతిపి సదారసన్తోసోపి ఉపోసథోపి అరియమగ్గోపి సకలసాసనమ్పి అజ్ఝాసయోపి వీరియమ్పి వుచ్చతి.

“కిం తే వతం కిం పన బ్రహ్మచరియం,
కిస్స సుచిణ్ణస్స అయం విపాకో;
ఇద్ధీ జుతీ బలవీరియూపపత్తి,
ఇదఞ్చ తే నాగ మహావిమానం.

అహఞ్చ భరియా చ మనుస్సలోకే,
సద్ధా ఉభో దానపతీ అహువమ్హా;

ఓపానభూతం మే ఘరం తదాసి,
సన్తప్పితా సమణబ్రాహ్మణా చ.

తం మే వతం తం పన బ్రహ్మచరియం,
తస్స సుచిణ్ణస్స అయం విపాకో;
ఇద్ధీ జుతీ బలవీరియూపపత్తి,
ఇదఞ్చ మే ధీర మహావిమాన”న్తి. (జా. ౨.౨౨.౧౫౯౨, ౧౫౯౩, ౧౫౯౭) –

ఇమస్మిఞ్హి పుణ్ణకజాతకే దానం బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తం.

“కేన పాణి కామదదో, కేన పాణి మధుస్సవో;
కేన తే బ్రహ్మచరియేన, పుఞ్ఞం పాణిమ్హి ఇజ్ఝతి.

తేన పాణి కామదదో, తేన పాణి మధుస్సవో;
తేన మే బ్రహ్మచరియేన, పుఞ్ఞం పాణిమ్హి ఇజ్ఝతీ”తి. (పే. వ. ౨౭౫) –

ఇమస్మిం అఙ్కురపేతవత్థుస్మిం వేయ్యావచ్చం బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తం. “ఏవం ఖో తం, భిక్ఖవే, తిత్తిరియం నామ బ్రహ్మచరియం అహోసీ”తి (చూళవ. ౩౧౧) ఇమస్మిం తిత్తిరజాతకే పఞ్చసిక్ఖాపదం బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తం. “తం ఖో పన మే పఞ్చసిఖ బ్రహ్మచరియం నేవ నిబ్బిదాయ న విరాగాయ న నిరోధాయ, యావదేవ బ్రహ్మలోకూపపత్తియా”తి (దీ. ని. ౨.౩౨౯) ఇమస్మిం **మహాగోవిన్దసుత్తే** బ్రహ్మవిహారా బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తం. “ఏకస్మిం బ్రహ్మచరియస్మిం, సహస్సం మచ్చుహాయిన”న్తి (సం. ని. ౧.౧౮౪) ఏత్థ ధమ్మదేసనా బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తా. “పరే అబ్రహ్మచారీ భవిస్సన్తి, మయమేత్థ బ్రహ్మచారీ భవిస్సామా”తి (మ. ని. ౧.౮౩) సల్లేఖసుత్తే మేథునవిరతి బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తా.

“మయఞ్చ భరియా నాతిక్కమామ,
అమ్హే చ భరియా నాతిక్కమన్తి;
అఞ్ఞత్ర తాహి బ్రహ్మచరియం చరామ,
తస్మా హి అమ్హం దహరా న మీయరే”తి. (జా. ౧.౧౦.౯౭) –

మహాధమ్మపాలజాతకే సదారసన్తోసో బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తో.

“హీనేన బ్రహ్మచరియేన, ఖత్తియే ఉపపజ్జతి;
మజ్ఝిమేన చ దేవత్తం, ఉత్తమేన విసుజ్ఝతీ”తి. (జా. ౧.౮.౭౫) –

ఏవం నిమిజాతకే అత్తదమనవసేన కతో అట్ఠఙ్గికో ఉపోసథో బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తో. “ఇదం ఖో పన మే, పఞ్చసిఖ, బ్రహ్మచరియం ఏకన్తనిబ్బిదాయ విరాగాయ…పే… అయమేవ అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో”తి (దీ. ని. ౨.౩౨౯) **మహాగోవిన్దసుత్త**స్మిఞ్ఞేవ అరియమగ్గో బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తో. “తయిదం బ్రహ్మచరియం ఇద్ధఞ్చేవ ఫీతఞ్చ విత్థారికం

బాహుజఞ్ఞం పుథుభూతం యావ దేవమనుస్సేహి సుప్పకాసిత”న్తి (దీ. ని. ౩.౧౭౪) పాసాదికసుత్తే సిక్ఖత్తయసఙ్గహం సాసనం బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తం.

“అపి అతరమానానం, ఫలాసావ సమిజ్ఝతి;

విపక్కబ్రహ్మచరియోస్మి, ఏవం జానాహి గామణీ”తి. (జా. ౧.౧.౮) –

ఏత్థ అజ్ఝాసయో బ్రహ్మచరియన్తి వుత్తో. ఇధ పన వీరియం **బ్రహ్మచరియ**న్తి అధిప్పేతం. వీరియబ్రహ్మచరియస్స హి ఇదమేవ సుత్తం. తదేతం ఏకస్మిం అత్తభావే చతుబ్బిధస్స దుక్కరస్స కతత్తా చతురఙ్గసమన్నాగతన్తి వుత్తం.

తపస్సీ సుదం హోమీతి సుదన్తి నిపాతమత్తం, తపనిస్సితకో హోమీతి అత్థో. **పరమతపస్సీ**తి పరమో తపస్సీ, తపనిస్సితకానం ఉత్తమో. **లూఖో సుదం హోమీ**తి లూఖో హోమి. **జేగుచ్ఛీ**తి పాపజేగుచ్ఛికో. **పవివిత్తో సుదం హోమీ**తి పవివిత్తో అహం హోమి. **తత్రాస్సు మే ఇదం, సారిపుత్తా**తి తత్ర చతురఙ్గే బ్రహ్మచరియే ఇదం మమ తపస్సితాయ హోతి, తపనిస్సితకభావే మయ్హం ఇదం అచేలకాదితపస్సితకత్తం హోతీతి దస్సేతి.

తత్థ **అచేలకో**తి నిచ్చేలో నగ్గో. **ముత్తాచారో**తి విసట్ఠాచారో, ఉచ్చారకమ్మాదీసు లోకియకులపుత్తాచారేన విరహితో, ఠితకోవ ఉచ్చారం కరోమి, పస్సావం కరోమి, ఖాదామి భుఞ్జామి చ. **హత్థాపలేఖనో**తి హత్థే పిణ్డమ్హి ఠితే జివ్హాయ హత్థం అపలిఖామి, ఉచ్చారం వా కత్వా హత్థస్మింయేవ దణ్డకసఞ్ఞీ హుత్వా హత్థేన అపలిఖామీతి దస్సేతి. తే కిర దణ్డకం సత్తోతి పఞ్ఞపేన్తి, తస్మా తేసం పటిపదం పూరేన్తో ఏవమకాసి. భిక్ఖాగహణత్థం ఏహి భద్దన్తేతి వుత్తో న ఏతీతి **న ఏహిభద్దన్తికో**. తేన హి తిట్ఠ భద్దన్తేతి వుత్తోపి న తిట్ఠతీతి **న తిట్ఠభద్దన్తికో**. తదుభయమ్పి తిత్థియా ఏవం ఏతస్స వచనం కతం భవిస్సతీతి న కరోన్తి. అహమ్పి ఏవం అకాసిన్తి దస్సేతి. **అభిహట**న్తి పురేతరం గహేత్వా ఆహటం భిక్ఖం. **ఉద్దిస్సకత**న్తి ఇదం తుమ్హే ఉద్దిస్స కతన్తి ఏవం ఆరోచితభిక్ఖం. **న నిమన్తన**న్తి అసుకం నామ కులం వా వీథిం వా గామం వా పవిసేయ్యాథాతి ఏవం నిమన్తితభిక్ఖమ్పి న సాదియామి న గణ్హామి.

న కుమ్భిముఖాతి కుమ్భితో ఉద్ధరిత్వా దియ్యమానం భిక్ఖం న గణ్హామి. **న కళోపిముఖా**తి కళోపీతి ఉక్ఖలి వా పచ్ఛి వా. తతోపి న గణ్హామి. కస్మా? కుమ్భికళోపియో మం నిస్సాయ కటచ్ఛునా పహారం లభన్తీతి. **న ఏళకమన్తర**న్తి ఉమ్మారం అన్తరం కత్వా దియ్యమానం న గణ్హామి. కస్మా? అయం మం నిస్సాయ అన్తరకరణం లభతీతి. దణ్డముసలేసుపి ఏసేవ నయో. **న ద్విన్న**న్తి ద్వీసు భుఞ్జమానేసు ఏకస్మిం ఉట్ఠాయ దేన్తే న గణ్హామి. కస్మా? కబళన్తరాయో హోతీతి. **న గబ్భినియా**తిఆదీసు పన గబ్భినియా కుచ్ఛియం దారకో కిలమతి, పాయన్తియా దారకస్స ఖీరన్తరాయో హోతి, పురిసన్తరగతాయ రతిఅన్తరాయో హోతీతి న గణ్హామి. **న సంకిత్తీసూ**తి సంకిత్తేత్వా కతభత్తేసు. దుబ్భిక్ఖసమయే కిర అచేలకసావకా అచేలకానం అత్థాయ తతో తతో తణ్డులాదీని సమాదపేత్వా భత్తం పచన్తి. ఉక్కట్ఠాచేలకో తతోపి న పటిగ్గణ్హాతి.

న యత్థ సాతి యత్థ సునఖో పిణ్డం లభిస్సామీతి ఉపట్ఠితో హోతి, తత్థ తస్స అదత్వా ఆహటం న గణ్హామి. కస్మా? ఏతస్స పిణ్డన్తరాయో హోతీతి. **సణ్డసణ్డచారినీ**తి సమూహసమూహచారినీ, సచే హి అచేలకం దిస్వా ఇమస్స భిక్ఖం దస్సామాతి మనుస్సా భత్తగేహం పవిసన్తి. తేసు చ పవిసన్తేసు కళోపిముఖాదీసు నిలీనా మక్ఖికా ఉప్పతిత్వా సణ్డసణ్డా చరన్తి. తతో ఆహటం భిక్ఖం న గణ్హామి. కస్మా? మం నిస్సాయ మక్ఖికానం గోచరన్తరాయో జాతోతి, అహమ్పి తథా అకాసిం.

న థుసోదకన్తి సబ్బసస్ససమ్భారేహి కతం లోణసోవీరకం. ఏత్థ చ సురాపానమేవ సావజ్జం, అయం పన సబ్బేసుపి సావజ్జసఞ్ఞీ.

ఏకాగారికోతి యో ఏకస్మింయేవ గేహే భిక్ఖం లభిత్వా నివత్తతి. **ఏకాలోపికో**తి యో ఏకేనేవ ఆలోపేన యాపేతి. **ద్వాగారికా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **ఏకిస్సాపి దత్తియా**తి ఏకాయ దత్తియా. **దత్తి** నామ ఏకా ఖుద్దకపాతి హోతి, యత్థ అగ్గభిక్ఖం పక్ఖిపిత్వా ఠపేన్తి. **ఏకాహిక**న్తి ఏకదివసన్తరికం. **అద్ధమాసిక**న్తి అద్ధమాసన్తరికం. **పరియాయభత్తభోజన**న్తి వారభత్తభోజనం. ఏకాహవారేన ద్వీహవారేన సత్తాహవారేన అడ్ఢమాసవారేనాతి ఏవం దివసవారేన ఆభతం భత్తభోజనం.

సాకభక్ఖోతి అల్లసాకభక్ఖో. **సామాకభక్ఖో**తి సామాకతణ్డులభక్ఖో. **నీవారా**దీసు **నీవారా** నామ తావ అరఞ్ఞే సయంజాతవీహిజాతి. **దద్దుల**న్తి చమ్మకారేహి చమ్మం లిఖిత్వా ఛడ్డితకసటం. **హటం** వుచ్చతి సిలేసోపి సేవాలోపి కణికారాదిరుక్ఖనియ్యాసోపి. **కణ**న్తి కుణ్డకం . **ఆచామో**తి భత్తఉక్ఖలికాయ లగ్గో ఝామఓదనో, తం ఛడ్డితట్ఠానే గహేత్వా ఖాదతి. "ఓదనకఞ్జియ"న్తిపి వదన్తి. **పిఞ్ఞాకా**దయో పాకటా ఏవ. **పవత్తఫలభోజీ**తి పతితఫలభోజీ.

సాణానీతి సాణవాకచోళాని. **మసాణానీ**తి మిస్సకచోళాని. **ఛవదుస్సానీ**తి మతసరీరతో ఛడ్డితవత్థాని. ఏరకతిణాదీని వా గన్థేత్వా కతనివాసనాని. **పంసుకూలానీ**తి పథవియం ఛడ్డితనన్తకాని. **తిరీటానీ**తి రుక్ఖత్తచవత్థాని. **అజిన**న్తి అజినమిగచమ్మం. **అజినక్ఖిప**న్తి తదేవ మజ్ఝే ఫాలితం. సఖురకన్తిపి వదన్తి. **కుసచీర**న్తి కుసతిణం గన్థేత్వా కతచీరం. **వాకచీరఫలకచీరే**సుపి ఏసేవ నయో. **కేసకమ్బల**న్తి మనుస్సకేసేహి కతకమ్బలం. యం సన్ధాయ వుత్తం "యాని కానిచి, భిక్ఖవే, తన్తావుతానం వత్థానం, కేసకమ్బలో తేసం పటికుట్ఠో అక్ఖాయతి. కేసకమ్బలో, భిక్ఖవే, సీతే సీతో, ఉణ్హే ఉణ్హో, దుబ్బణ్ణో దుగ్గన్ధో దుక్ఖసమ్ఫస్సో"తి (అ॰ ని॰ ౩.౧౩౮). **వాలకమ్బల**న్తి అస్సవాలాదీహి కతకమ్బలం. **ఉలూకపక్ఖ**న్తి ఉలూకపత్తాని గన్థేత్వా కతనివాసనం. **ఉబ్భట్ఠకో**తి ఉద్ధం ఠితకో. **ఉక్కుటికప్పధానమనుయుత్తో**తి ఉక్కుటికవీరియం అనుయుత్తో, గచ్ఛన్తోపి ఉక్కుటికోవ హుత్వా ఉప్పతిత్వా ఉప్పతిత్వా గచ్ఛతి. **కణ్టకాపస్సయికో**తి అయకణ్టకే వా పకతికణ్టకే వా భూమియం కోట్టేత్వా తత్థ చమ్మం అత్థరిత్వా ఠానచఙ్కమాదీని కరోమీతి దస్సేతి. **సేయ్య**న్తి సయన్తోపి తత్థేవ సేయ్యం కప్పేమి. సాయం తతియమస్సాతి **సాయతతియకం**. పాతో మజ్ఝన్హికే సాయన్తి దివసస్స తిక్ఖత్తుం పాపం పవాహేస్సామీతి ఉదకోరోహనానుయోగం అనుయుత్తో విహరామీతి దస్సేతి.

౧౫౫. **నేకవస్సగణిక**న్తి నేకవస్సగణసఞ్జాతం. **రజోజల్ల**న్తి రజమలం, ఇదం అత్తనో రజోజల్లకవతసమాదానకాలం సన్ధాయ వదతి. **జేగుచ్ఛిస్మి**న్తి పాపజిగుచ్ఛనభావే. **యావ ఉదకబిన్దుమ్హిపీ**తి యావ ఉదకథేవకేపి మమ దయా పచ్చుపట్ఠితా హోతి, కో పన వాదో అఞ్ఞేసు సక్ఖరకఠలదణ్డకవాలికాదీసు. తే కిర ఉదకబిన్దుం చ ఏతే చ సక్ఖరకఠలాదయో ఖుద్దకపాణాతి పఞ్ఞపేన్తి. తేనాహ "యావ ఉదకబిన్దుమ్హిపి మే దయా పచ్చుపట్ఠితా హోతీ"తి. ఉదకబిన్దుమ్పి న హనామి న వినాసేమి, కిం కారణా. **మాహం ఖుద్దకే పాణే విసమగతే సఙ్ఘాతం ఆపాదేసి**న్తి. నిన్నథలతిణగ్గరుక్ఖసాఖాదీసు విసమట్ఠానే గతే ఉదకబిన్దుసఙ్ఖాతే ఖుద్దకపాణే సఙ్ఘాతం వధం మా ఆపాదేసిన్తి. ఏతమత్థం "సతోవ అభిక్కమామీ"తి దస్సేతి. అచేలకేసు కిర భూమిం అక్కన్తకాలతో పభుతి సీలవా నామ నత్థి. భిక్ఖాచారం గచ్ఛన్తాపి దుస్సీలావ హుత్వా గచ్ఛన్తి, ఉపట్ఠాకానం గేహే భుఞ్జన్తాపి దుస్సీలావ హుత్వా భుఞ్జన్తి. ఆగచ్ఛన్తాపి దుస్సీలావ హుత్వా ఆగచ్ఛన్తి. యదా పన మోరపిఞ్ఛేన ఫలకం సమ్మజ్జిత్వా సీలం అధిట్ఠాయ నిసీదన్తి, తదా సీలవన్తా నామ హోన్తి.

వనకమ్మికన్తి కన్దమూలఫలాఫలాదీనం అత్థాయ వనే విచరన్తం. **వనేన వనన్తి** వనతో వనం, ఏస నయో సబ్బత్థ. **సంపతామీ**తి గచ్ఛామి. **ఆరఞ్ఞకోతి** అరఞ్ఞో జాతవుద్ధో, ఇదం అత్తనో ఆజీవకకాలం సన్ధాయ వదతి. బోధిసత్తో కిర పాసణ్డపరిగ్గణ్హణత్థాయ తం పబ్బజ్జం పబ్బజి, నిరత్థకభావం పన ఞత్వాపి న ఉప్పబ్బజ్జితో, బోధిసత్తా హి యం యం ఠానం ఉపేన్తి, తతో అనివత్తితధమ్మా హోన్తి, పబ్బజిత్వా పన మా మం కోచి అద్దసాతి తతోవ అరఞ్ఞం పవిట్ఠో. తేనేవాహ "మా మం తే అద్దసంసు అహఞ్చ మా తే అద్దస"న్తి.

గోట్ఠాతి గోవజా. **పట్ఠితగావోతి** నిక్ఖన్తగావో. **తత్థ చతుక్కుణ్డికోతి** వనన్తేయేవ ఠితో గోపాలకానం గావీహి సద్ధిం అపగతభావం దిస్వా ద్వే హత్థే ద్వే చ జణ్ణుకాని భూమియం ఠపేత్వా ఏవం చతుక్కుణ్డికో ఉపసఙ్కమిత్వాతి అత్థో. **తాని సుదం ఆహారేమీ**తి మహల్లకవచ్ఛకానం గోమయాని కసటాని నిరోజాని హోన్తి, తస్మా తాని వజ్జేత్వా యాని తరుణవచ్ఛకానం ఖీరపానేనేవ వడ్ఢన్తానం సఓజాని గోమయాని తాని కుచ్ఛిపూరం ఖాదిత్వా పున వనసణ్డమేవ పవిసతి. తం సన్ధాయాహ "తాని సుదం ఆహారేమీ"తి. **యావకీవఞ్చ మేతి** యత్తకం కాలం మమ సకం ముత్తకరీసం అపరిక్ఖీణం హోతి. యావ మే ద్వారవళఞ్జో పవత్తిత్థ, తావ తదేవ ఆహారేమీతి అత్థో. కాలే పన గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే పరిక్ఖీణమంసలోహితో ఉపచ్ఛిన్నద్వారవళఞ్జో వచ్ఛకానం గోమయాని ఆహారేమి. **మహావికటభోజనస్మి**న్తి మహన్తే వికటభోజనే, అపకతిభోజనేతి అత్థో.

౧౫౭. **తత్రాస్సుదం, సారిపుత్త, భింసనకస్స వనసణ్డస్స భింసనకతస్మిం హోతీతి. తత్రాతి** పురిమవచనాపేక్ఖనం. **సుదన్తి** పదపూరణమత్తే నిపాతో. **సారిపుత్తాతి** ఆలపనం. అయం పనేత్థ అత్థయోజనా – **తత్రాతి** యం వుత్తం అఞ్ఞతరం భింసనకం వనసణ్డన్తి, తత్ర యో సో భింసనకో వనసణ్డో వుత్తో, తస్స భింసనకస్స వనసణ్డస్స భింసనకతస్మిం హోతి, భింసనకకిరియాయ హోతీతి అత్థో. కిం హోతి? ఇదం హోతి, యో కోచి అవీతరాగో…పే.… లోమాని హంసన్తీతి.

అథ వా **తత్రాతి** సామిఅత్థే భుమ్మం. సు ఇతి నిపాతో. కిం సు నామ తే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణాతిఆదీసు వియ. **ఇదన్తి** అధిప్పేతమత్థం పచ్చక్ఖం వియ కత్వా దస్సనవచనం. **సుదన్తి** సు ఇదం, సన్ధివసేన ఇకారలోపో వేదితబ్బో. చక్ఖున్ద్రియం ఇత్థిన్ద్రియం అనఞ్ఞాతఞ్ఞస్సామీతిన్ద్రియం కిం సూధవిత్తన్తిఆదీసు వియ. అయం పనేత్థ అత్థయోజనా, తస్స, సారిపుత్త, భింసనకస్స వనసణ్డస్స భింసనకతస్మిం ఇదంసు హోతీతి. **భింసనకతస్మి**న్తి భింసనకభావేతి అత్థో. ఏకస్స తకారస్స లోపో దట్ఠబ్బో. "భింసనకత్తస్మి"న్తియేవ వా పాఠో , భింసనకతాయ ఇతి వా వత్తబ్బే లిఙ్గవిపల్లాసో కతో, నిమిత్తత్థే చేతం భుమ్మవచనం. తస్మా ఏవం సమ్బన్ధో వేదితబ్బో, భింసనకభావే ఇదంసు హోతి, భింసనకభావనిమిత్తం భింసనకభావహేతు, భింసనకభావపచ్చయా ఇదంసు హోతి. యో కోచి అవీతరాగో తం వనసణ్డం పవిసతి. యేభుయ్యేన లోమాని హంసన్తి బహుతరాని లోమాని హంసన్తి, ఉద్ధం ముఖాని సూచిసదిసాని కణ్టకసదిసాని చ హుత్వా తిట్ఠన్తి, అప్పాని న హంసన్తి, బహుతరానం వా సత్తానం హంసన్తి, అప్పకానం అతిసూరపురిసానం న హంసన్తీతి.

అన్తరట్ఠకాతి మాఘమాసస్స అవసానే చతస్సో, ఫగ్గుణమాసస్స ఆదిమ్హి చతస్సోతి ఏవం ఉభిన్నం అన్తరే అట్ఠరత్తి. **అబ్భోకాసేతి** మహాసత్తో హిమపాతసమయే రత్తిం అబ్భోకాసే విహరతి, అథస్స లోమకూపేసు ఆవుతముత్తా వియ హిమబిన్దూని తిట్ఠన్తి, సరీరం సేతదుకూలపారుతం వియ హోతి. **దివా వనసణ్డేతి** దివా హిమబిన్దూసు సూరియాతపసమ్ఫస్సేన విగతేసు అస్సాసోపి భవేయ్య, అయం పన సూరియే ఉగ్గచ్ఛన్తేయేవ వనసణ్డం పవిసతి, తత్రాపిస్స సూరియాతపేన పగ్ఘరన్తం హిమం సరీరేయేవ పతతి. **దివా అబ్భోకాసే విహరామి రత్తిం వనసణ్డేతి** గిమ్హకాలే కిరేస దివా

అబ్భోకాసే విహాసి, తేనస్స కచ్ఛేహి సేదధారా ముచ్చింసు, రత్తిం అస్సానో భవేయ్య, అయం పన సూరియే అత్థం గచ్ఛన్తేయేవ వనసణ్డం పవిసతి. అథస్స దివా గహితఉస్మే వనసణ్డే అబ్భోకాసుయం పక్ఖిత్తో వియ అత్తభావో పరిదయ్హిత్థ. **అనచ్ఛరియాతి** అనుఅచ్ఛరియా. **పటిభాసీతి** ఉపట్ఠాసి.

సోతత్తోతి దివా ఆతపేన రత్తిం వనఉస్మాయ సుతత్తో. **సోసిన్నోతి** రత్తిం హిమేన దివా హిమోదకేన సుట్ఠు తిన్తో. **భింసనకేతి** భయజనకే. **నగ్గోతి** నిచ్చేలో. నివాసనపారుపనే హి సతి సీతం వా ఉణ్హం వా న అతిబాధేయ్య, తమ్పి మే నత్థీతి దస్సేతి. **న చగ్గిమాసినోతి** అగ్గిమ్పి న ఉపగతో. **ఏసనాపసుతోతి** సుద్ధిఏసనత్థాయ పసుతో, పయుత్తో. **మునీతి**, తదా అత్తానం మునీతి కత్వా కథేతి.

ఛవట్ఠికానీతి ఉపడ్ఢదడ్ఢాని అట్ఠీని. **ఉపధాయాతి** యథా సీసూపధానఞ్చ పాదూపధానఞ్చ పఞ్ఞాయతి, ఏవం సన్థరిత్వా తత్థ సెయ్యం కప్పేమీతి దస్సేతి. **గామణ్డలాతి** గోపాలదారకా. తే కిర బోధిసత్తస్స సన్తికం గన్త్వా, సుమేధ, త్వం ఇమస్మిం ఠానే కస్మా నిసిన్నో, కథేహీతి వదన్తి. బోధిసత్తో అధోముఖో నిసీదతి, న కథేతి. అథ నం తే అకథేతుం న దస్సామాతి పరివారేత్వా **ఓట్ఠుభన్తి** సరీరే ఖేళం పాతేన్తి. బోధిసత్తో ఏవమ్పి న కథేతి. అథ నం త్వం న కథేసీతి **ఓముత్తేన్తి** పస్సావమస్స ఉపరి విస్సజ్జేన్తి. బోధిసత్తో ఏవమ్పి న కథేతియేవ. తతో నం కథేహి కథేహీతి పంసుకేన ఓకిరన్తి. బోధిసత్తో ఏవమ్పి న కథేతియేవ. అథస్స న కథేసీతి దణ్డకసలాకా గహేత్వా కణ్ణసోతేసు పవేసేన్తి. బోధిసత్తో దుక్ఖా తిబ్బా కటుకా వేదనా అధివాసేన్తో కస్సచి కిఞ్చి న కరిస్సామీతి మతకో వియ అచ్ఛతి. తేనాహ "న ఖో పనాహం, సారిపుత్త, అభిజానామి తేసు పాపకం చిత్తం ఉప్పాదేతా"తి. న మయా తేసు పాపకం చిత్తమ్పి ఉప్పాదితన్తి అత్థో. **ఉపేక్ఖావిహారస్మిం హోతీతి** ఉపేక్ఖావిహారో హోతి. విహారో ఏవ హి విహారస్మిన్తి వుత్తో. తేనేవ చ "ఇదంసు మే"తి ఏత్థాపి అయంసు మేతి ఏవం అత్థో వేదితబ్బో. ఇమినా నయేన అఞ్ఞానిపి ఏవరూపాని పదాని వేదితబ్బాని. ఇమినా ఇతో ఏకనవుతికప్పే పూరితం ఉపేక్ఖావిహారం దస్సేతి. యం సన్ధాయాహ –

"సుఖపత్తో న రజ్జామి, దుక్ఖే న హోమి దుమ్మనో;
సబ్బత్థ తులితో హోమి, ఏసా మే ఉపేక్ఖాపారమీ"తి.

దుక్కరకారికాదిసుద్ధివణ్ణనా నిట్ఠితా.

ఆహారసుద్ధివణ్ణనా

౧౫౮. **ఆహారేన సుద్ధీతి** కోలాదినా ఏకచ్చేన పరిత్తకఆహారేన సక్కా సుజ్ఝితున్తి ఏవందిట్ఠినో హోన్తి. **ఏవమాహంసూతి** ఏవం వదన్తి. **కోలేహీతి** పదరేహి. **కోలోదకన్తి** కోలాని మద్దిత్వా కతపానకం. **కోలవికతిన్తి** కోలసాళవకోలపూవకోలగుళాదికోలవికారం. **ఏతపరమోతి** ఏతం పమాణం పరమం అస్సాతి ఏతపరమో. తదా ఏకనవుతికప్పమత్థకే పన న బేలువపక్కతాలపక్కపమాణో కోలో హోతి, యం ఏతరహి కోలస్స పమాణం, ఏత్తకోవ హోతీతి అత్థో.

౧౫౯. **అధిమత్తకసిమానన్తి** అతివియ కిసభావం. **ఆసీతికపబ్బాని వా కాళపబ్బాని వాతి** యథా ఆసీతికవల్లియా వా కాళవల్లియా వా సన్ధిట్ఠానేసు మిలాయిత్వా మజ్ఝే ఉన్నతున్నతాని హోన్తి, ఏవం మయ్హం అఙ్గపచ్చఙ్గాని హోన్తీతి దస్సేతి.

ఓట్ఠపదన్తి యథా ఓట్ఠస్స పదం మజ్ఝే గమ్భీరం హోతి, ఏవమేవం బోధిసత్తస్స మిలాతే మంసలోహితే వచ్చద్వారస్స అన్తోపవిట్ఠత్తా ఆనిసదం మజ్ఝే గమ్భీరం హోతి. అథస్స భూమియం నిసిన్నట్ఠానం సరపోఙ్ఖేన అక్కన్తం వియ మజ్ఝే ఉన్నతం హోతి. **వట్టనావళీతి** యథా రజ్జుయా ఆవునిత్వా కతా వట్టనావళీ వట్టనానం అన్తరన్తరా నిన్నా హోతి, వట్టనట్ఠానేసు ఉన్నతా, ఏవం పిట్ఠికణ్టకో ఉన్నతావనతో హోతి, **జరసాలాయ గోపానసియోతి** జిణ్ణసాలాయ గోపానసియో, తా వంసతో ముచ్చిత్వా మణ్డలే పతిట్ఠహన్తి, మణ్డలతో ముచ్చిత్వా భూమియన్తి; ఏవం ఏకా ఉపరి హోతి, ఏకా హేట్ఠాతి ఓలుగ్గవిలుగ్గా భవన్తి. బోధిసత్తస్స పన న ఏవం ఫాసుళియో, తస్స హి లోహితే ఛిన్నే మంసే మిలాతే ఫాసుళన్తరేహి చమ్మాని హేట్ఠా ఓతిణ్ణాని, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

ఓక్ఖాయికాతి హేట్ఠా అనుపవిట్ఠా. తస్స కిర లోహితే ఛిన్నే మంసే మిలాతే అక్ఖిఆవాటకా మత్థలుఙ్గం ఆహచ్చ అట్ఠంసు, తేనస్స ఏవరూపా అక్ఖితారకా అహేసుం. **ఆమకచ్ఛిన్నోతి** అతితరుణకాలే ఛిన్నో, సో హి వాతాతపేన సంఫుసతి చేవ మిలాయతి చ. **యావస్సు మే, సారిపుత్తాతి**, సారిపుత్త, మయ్హం ఉదరచ్ఛవి యావ పిట్ఠికణ్టకం అల్లీనా హోతి. అథ వా యావస్సు మే, సారిపుత్త, భారియభారియా అహోసి దుక్కరకారికా, మయ్హం ఉదరచ్ఛవి యావ పిట్ఠికణ్టకం అల్లీనా అహోసీతి ఏవమేత్థ సమ్బన్ధో వేదితబ్బో. **పిట్ఠికణ్టకంయేవ పరిగ్గణ్హామీతి** సహఉదరచ్ఛవిం గణ్హామి. **ఉదరచ్ఛవింయేవ పరిగ్గణ్హామీతి** సహపిట్ఠికణ్టకం గణ్హామి. **అవకుజ్జో పపతామీతి** తస్స హి ఉచ్చారపస్సావత్థాయ నిసిన్నస్స పస్సావో నేవ నిక్ఖమతి, వచ్చం పన ఏకం ద్వే కటకట్ఠిమత్తం నిక్ఖమతి. బలవదుక్ఖం ఉప్పాదేతి. సరీరతో సేదా ముచ్చన్తి, తత్థేవ అవకుజ్జో భూమియం పతతి. తేనాహ "అవకుజ్జో పపతామీ"తి. **తమేవ కాయన్తి** తం ఏకనవుతికప్పమత్థకే కాయం. మహాసచ్చకసుత్తే పన పచ్ఛిమభవికకాయం సన్ధాయ ఇమమేవ కాయన్తి ఆహ. **పూతిమూలానీతి** మంసే వా లోహితే వా సతి తిట్ఠన్తి. తస్స పన అభావే చమ్మఖణ్డే లోమాని వియ హత్థేయేవ లగ్గన్తి, తం సన్ధాయాహ "పూతిమూలాని లోమాని కాయస్మా పతన్తీ"తి.

అలమరియఞాణదస్సనవిసేసన్తి అరియభావం కాతుం సమత్థం లోకుత్తరమగ్గం. **ఇమిస్సాయేవ అరియాయ పఞ్ఞాయాతి** విపస్సనాపఞ్ఞాయ అనధిగమా. **యాయం అరియాతి** యా అయం మగ్గపఞ్ఞా అధిగతా. ఇదం వుత్తం హోతి – యథా ఏతరహి విపస్సనాపఞ్ఞాయ అధిగతత్తా మగ్గపఞ్ఞా అధిగతా, ఏవం ఏకనవుతికప్పమత్థకే విపస్సనాపఞ్ఞాయ అనధిగతత్తా లోకుత్తరమగ్గపఞ్ఞం నాధిగతోస్మీతి, మజ్ఝిమభాణకత్థేరా పనాహు, ఇమిస్సాయేవాతి వుత్తపఞ్ఞాపి యాయం అరియాతి వుత్తపఞ్ఞాపి మగ్గపఞ్ఞాయేవ. అథ నే భిక్ఖూ ఆహంసు "ఏవం సన్తే మగ్గస్స అనధిగతత్తా మగ్గం నాధిగతోస్మీతి ఇదం వుత్తం హోతి, భన్తే"తి. ఆవుసో, కిఞ్చాపి దీపేతుం న సక్కోమి, ద్వేపి పన మగ్గపఞ్ఞాయేవాతి, ఏతదేవ చేత్థ యుత్తం. ఇతరథా హి యా అయన్తి నిద్దేసో అననురూపో సియా.

ఆహారసుద్ధివణ్ణనా నిట్ఠితా.

సంసారసుద్ధిఆదివణ్ణనా

౧౬౦. సంసారేన సుద్ధీతి బహుకం సంసరిత్వా సుజ్ఝన్తీతి వదన్తి. **ఉపపత్తియా సుద్ధీతి** బహుకం ఉపపజ్జిత్వా సుజ్ఝన్తీతి వదన్తి. **ఆవాసేన సుద్ధీతి** బహూసు ఠానేసు వసిత్వా సుజ్ఝన్తీతి వదన్తి. తీసుపి ఠానేసు సంసరణకవసేన **సంసారో**. ఉపపజ్జనకవసేన **ఉపపత్తి**. వసనకవసేన **ఆవాసోతి** ఖన్ధాయేవ వుత్తా. **యఞ్ఞేనాతి** బహుయాగే యజిత్వా సుజ్ఝన్తీతి వదన్తి.

ముద్ధావసిత్తేనాతి తీహి సఙ్ఖేహి ఖత్తియాభిసేకేన ముద్ధని అభిసిత్తేన. **అగ్గిపారిచరియాయాతి** బహుఅగ్గిపరిచరణేన సుఙ్ఘన్తీతి వదన్తి.

౧౬౧. **దహరోతి** తరుణో. **యువాతి** యోబ్బనేన సమన్నాగతో. **సుసుకాళకేసోతి** సుట్ఠు కాళకేసో. **భద్రేన యోబ్బనేన సమన్నాగతోతి** ఇమినాస్స యేన యోబ్బనేన సమన్నాగతో యువా, తం యోబ్బనం భద్దం లద్ధకన్తి దస్సేతి. పఠమేన వయసాతి పఠమవయో నామ తేత్తింస వస్సాని, తేన సమన్నాగతోతి అత్థో, **పఞ్ఞావేయ్యత్తియేనాతి** పఞ్ఞావేయ్యత్తిభావేన. **జిణ్ణోతి** జరాజిణ్ణో. **వుద్ధోతి** వడ్ఢిత్వా ఠితఅఙ్గపచ్చఙ్గో. **మహల్లకోతి** జాతిమహల్లకో. **అద్ధగతోతి** బహుఅద్ధానం గతో చిరకాలాతిక్కన్తో. **వయో అనుప్పత్తోతి** వస్ససతస్స తతియకోట్ఠాసం పచ్ఛిమవయం అనుప్పత్తో. **ఆసీతికో మే వయో వత్తతీతి** ఇమం కిర సుత్తం భగవా పరినిబ్బానసంవచ్ఛరే కథేసి. తస్మా ఏవమాహ. **పరమాయాతి** ఉత్తమాయ. **సతియాతిఆదీసు** పదసతమ్పి పదసహస్సమ్పి వదన్తస్సేవ గహణసమత్థతా **సతి** నామ. తదేవ ఆధారణఉపనిబన్ధనసమత్థతా **గతి** నామ. ఏవం గహితం ధారితం సజ్ఝాయం కాతుం సమత్థవీరియం **ధితి** నామ. తస్స అత్థఞ్చ కారణఞ్చ దస్సనసమత్థతా **పఞ్ఞావేయ్యత్తియం** నామ.

దళ్హధమ్మా ధనుగ్గహోతి దళ్హం ధనుం గహేత్వా ఠితో ఇస్సాసో. **దళ్హధను** నామ ద్విసహస్సథామం వుచ్చతి, ద్విసహస్సథామం నామ యస్స ఆరోపితస్స జియాబద్ధో లోహసీసాదీనం భారో దణ్డే గహేత్వా యావ కణ్డప్పమాణా ఉక్ఖిత్తస్స పథవితో ముచ్చతి. **సిక్ఖితోతి** దస ద్వాదస వస్సాని ఆచరియకులే ఉగ్గహితసిప్పో. **కతహత్థోతి** కోచి సిప్పమేవ ఉగ్గణ్హాతి. కతహత్థో న హోతి, అయం పన కతహత్థో చిణ్ణవసీభావో. **కతూపాసనోతి** రాజకులాదీసు దస్సితసిప్పో. **లహుకేన అసనేనాతి** అన్తో సుసిరం కత్వా తూలాదీని పూరేత్వా కతలాఖాపరికమ్మేన సల్లహుకకణ్డేన. ఏవం కతఞ్హి ఏకఉసభగామీ ద్వే ఉసభాని గచ్ఛతి, అట్ఠఉసభగామీ సోళసఉసభాని గచ్ఛతి. **అప్పకసిరేనాతి** నిదుక్ఖేన. **అతిపాతేయ్యాతి** అతిక్కమేయ్య. **ఏవం అధిమత్తసతిమన్తోతి** యథా సో ధనుగ్గహో తం విదత్థిచతురఙ్గులఛాయం సీఘం ఏవ అతిక్కమేతి, ఏవం పదసతమ్పి పదసహస్సమ్పి ఉగ్గహేతుం ఉపధారేతుం సజ్ఝాయితుం అత్థకారణాని చ ఉపపరిక్ఖితుం సమత్థాతి అత్థో. **అఞ్ఞత్ర అసితపీతఖాయితసాయితాతి** అసితపీతాదీని హి భగవతాపి కాతబ్బాని హోన్తి, భిక్ఖూహిపి. తస్మా తేసం కరణమత్తకాలం ఠపేత్వాతి దస్సేతి.

అపరియాదిన్నాయేవాతి అపరిక్ఖీణాయేవ. సచే హి ఏకో భిక్ఖు కాయానుపస్సనం పుచ్ఛతి, అఞ్ఞో వేదనానుపస్సనం, అఞ్ఞో చిత్తానుపస్సనం, అయ్యో ధమ్మానుపస్సనం. ఇమినా పుట్ఠం అహం పుచ్ఛిస్సామీతి ఏకో ఏకం న ఓలోకేతి. ఏవం సన్తేపి తేసం వారో పఞ్ఞాయతి. ఏవం బుద్ధానం పన వారో న పఞ్ఞాయతి, విదత్థిచతురఙ్గులఛాయం అతిక్కమతో పురేతరంయేవ భగవా చుద్దసవిధేన కాయానుపస్సనం, నవవిధేన వేదనానుపస్సనం, సోళసవిధేన చిత్తానుపస్సనం, పఞ్చవిధేన ధమ్మానుపస్సనం కథేతి. తిట్ఠన్తు వా తావ ఏతే చత్తారో. సచే హి అఞ్ఞే చత్తారో సమ్మప్పధానేసు, అఞ్ఞే ఇద్ధిపాదేసు, అఞ్ఞే పఞ్చ ఇన్ద్రియేసు, అఞ్ఞే పఞ్చ బలేసు, అఞ్ఞే సత్త బోజ్ఝఙ్గేసు, అఞ్ఞే అట్ఠ మగ్గఙ్గేసు పఞ్హం పుచ్ఛేయ్యుం, తమ్పి భగవా కథేయ్య. తిట్ఠన్తు వా ఏతే అట్ఠ. సచే అఞ్ఞే సత్తతింస జనా బోధిపక్ఖియేసు పఞ్హం పుచ్ఛేయ్యుం, తమ్పి భగవా తావదేవ కథేయ్య. కస్మా? యావతా హి లోకియమహాజనా ఏకం పదం కథేన్తి. తావ ఆనన్దత్థేరో అట్ఠ పదాని కథేతి. ఆనన్దత్థేరే పన ఏకం పదం కథేన్తేయేవ భగవా సోళసపదాని కథేతి. కస్మా? భగవతో హి జివ్హా ముదుకా దన్తావరణం

సుఫుసితం వచనం అగలితం భవగ్గపరివాసో లహుకో. తేనాహ “అపరియాదిన్నాయేవస్స, సారిపుత్త, తథాగతస్స ధమ్మదేసనా”తి.

తత్థ **ధమ్మదేసనాతి** తన్తిఠపనా. **ధమ్మపదబ్యఞ్జనన్తి** పాళియా పదబ్యఞ్జనం, తస్స తస్స అత్థస్స బ్యఞ్జనకం అక్ఖరం. **పఞ్హపటిభానన్తి** పఞ్హాబ్యాకరణం. ఇమినా కిం దస్సేతి? తథాగతో పుబ్బే దహరకాలే అక్ఖరాని సమ్పిణ్డేత్వా పదం వత్తుం సక్కోతి, పదాని సమ్పిణ్డేత్వా గాథం వత్తుం సక్కోతి, చతుఅక్ఖరేహి వా అట్ఠఅక్ఖరేహి వా సోళసఅక్ఖరేహి వా పదేహి యుత్తాయ గాథాయ అత్థం వత్తుం సక్కోతి. ఇదాని పన మహల్లకకాలే అక్ఖరాని సమ్పిణ్డేత్వా పదం వా, పదాని సమ్పిణ్డేత్వా గాథం వా, గాథాయ అత్థం వా వత్తుం న సక్కోతీతి ఏవం నత్థి. దహరకాలే చ మహల్లకకాలే చ సబ్బమేతం తథాగతస్స అపరియాదిన్నమేవాతి ఇమం దస్సేతి. **మఞ్చకేన చేపి మన్తి** ఇదం బుద్ధబలదీపనత్థమేవ పరికప్పేత్వా ఆహ. దసబలం పన మఞ్చకే ఆరోపేత్వా గామనిగమరాజధానియో పరిహరణకాలో నామ నత్థి. తథాగతా హి పఞ్చమే ఆయుకోట్ఠాసే ఖణ్డిచ్చాదీహి అనభిభూతా సువణ్ణవణ్ణసరీరస్స వేవణ్ణియే అనుప్పత్తే దేవమనుస్సానం పియమనాపకాలేయేవ పరినిబ్బాయన్తి.

౧౬౨. **నాగసమాలోతి** తస్స థేరస్స నామం. పఠమబోధియఞ్హి వీసతివస్సబ్భన్తరే ఉపవాననాగితమేఘియత్థేరా వియ అయమ్పి భగవతో ఉపట్ఠాకో అహోసి. **బీజయమానోతి** మన్దమన్దేన తాలవణ్టవాతేన భగవతో ఉతుసుఖం సముట్ఠాపయమానో. **ఏతదవోచాతి** సకలసుత్తన్తం సుత్వా భగవతో పుబ్బచరితం దుక్కరకారకం ఆగమ్మ పసన్నో ఏతం “అచ్ఛరియం భన్తే”తిఆదివచనం అవోచ. తత్థ అచ్ఛరం పహరితుం యుత్తన్తి **అచ్ఛరియం**. అభూతపుబ్బం భూతన్తి **అబ్భుతం**. ఉభయేనపి అత్తనో విమ్హయమేవ దీపేతి. **కో నామో అయం భన్తేతి** ఇదం భద్దకో వతాయం ధమ్మపరియాయో, హన్దస్స భగవన్తం ఆయాచిత్వా నామం గణ్హాపేమీతి అధిప్పాయేన ఆహ. అథస్స భగవా నామం గణ్హన్తో **తస్మా తిహ త్వన్తిఆదిమాహ**. తస్సత్థో, యస్మా ఇదం సుత్తం సుత్వా తవ లోమాని హట్ఠాని, తస్మా తిహ త్వం , నాగసమాల, ఇమం ధమ్మపరియాయం “లోమహంసన పరియాయో”త్వేవ నం ధారేహీతి.

సంసారసుద్ధిఆదివణ్ణనా నిట్ఠితా.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాసీహనాదసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. మహాదుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తవణ్ణనా

౧౬౩. **ఏవం మే సుతన్తి** మహాదుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తం. తత్థ వినయపరియాయేన తయో జనా సమ్బహులాతి వుచ్చన్తి, తతో పరం సఙ్ఘో. సుత్తన్తపరియాయేన తయో తయో ఏవ, తతో ఉద్ధం సమ్బహులాతి వుచ్చన్తి. ఇధ సుత్తన్తపరియాయేన సమ్బహులాతి వేదితబ్బా. **పిణ్డాయ పావిసింసూతి** పవిట్ఠా, తే పన న తావ పవిట్ఠా, పవిసిస్సామాతి నిక్ఖన్తత్తా పన పవిసింసూతి వుత్తా. యథా గామం గమిస్సామీతి నిక్ఖన్తపురిసో తం గామం అప్పత్తోపి “కుహిం ఇత్థన్నామో”తి వుత్తే “గామం గతో”తి వుచ్చతి, ఏవం. **పరిబ్బాజకానం ఆరామోతి** జేతవనతో అవిదూరే అఞ్ఞతిత్థియానం పరిబ్బాజకానం ఆరామో అత్థి,

తం సన్ధాయ ఏవమాహంసు. **సమణో, ఆవుసోతి**, ఆవుసో, తుమ్హాకం సత్థా సమణో గోతమో. **కామానం పరిఞ్ఞన్తి** కామానం పహానం సమతిక్కమం పఞ్ఞపేతి. రూపవేదనాసుపి ఏసేవ నయో.

తత్థ తిత్థియా సకసమయం జానన్తా కామానం పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేయ్యుం పఠమజ్ఝానం వదమానా, రూపానం పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేయ్యుం అరూపభవం వదమానా, వేదనానం పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేయ్యుం అసఞ్ఞభవం వదమానా. తే పన "ఇదం నామ పఠమజ్ఝానం అయం రూపభవో అయం అరూపభవో"తిపి న జానన్తి. తే పఞ్ఞపేతుం అసక్కోన్తాపి కేవలం "పఞ్ఞపేమ పఞ్ఞపేమా"తి వదన్తి. తథాగతో కామానం పరిఞ్ఞం అనాగామిమగ్గేన పఞ్ఞపేతి, రూపవేదనానం అరహత్తమగ్గేన . తే ఏవం మహన్తే విసేసే విజ్జమానేపి **ఇధ నో, ఆవుసో, కో విసేసో**తిఆదిమాహంసు.

తత్థ **ఇధాతి** ఇమస్మిం పఞ్ఞాపనే. **ధమ్మదేసనాయ వా ధమ్మదేసనన్తి** యదిదం సమణస్స వా గోతమస్స ధమ్మదేసనాయ సద్ధిం అమ్హాకం ధమ్మదేసనం, అమ్హాకం వా ధమ్మదేసనాయ సద్ధిం సమణస్స గోతమస్స ధమ్మదేసనం ఆరబ్భ నానాకరణం వుచ్చేథ, తం కిన్నామాతి వదన్తి. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో . ఇతి వేమజ్ఝే భిన్నసువణ్ణం వియ సాసనేన సద్ధిం అత్తనో లద్ధివచనమత్తేన సమధురం ఠపయింసు. **నేవ అభినన్దింసూతి** ఏవమేతన్తి న సమ్పటిచ్ఛింసు. **నప్పటిక్కోసింసూతి** నయిదం ఏవన్తి నప్పటిసేధేసుం. కస్మా? తే కిర తిత్థియా నామ అన్ధసదిసా, జానిత్వా వా అజానిత్వా వా కథేయ్యున్తి నాభినన్దింసు, పరిఞ్ఞన్తి వచనేన ఈసకం సాసనగన్ధో అత్థీతి నప్పటిక్కోసింసు. జనపదవాసినో వా తే సకసమయపరసమయేసు న సుట్ఠు కుసలాతిపి ఉభయం నాకంసు.

౧౬౫. న చేవ సమ్పాయిస్సన్తీతి సమ్పాదేత్వా కథేతుం న సక్ఖిస్సన్తి. **ఉత్తరిఞ్చ విఘాతన్తి** అసమ్పాయనతో ఉత్తరిమ్పి దుక్ఖం ఆపజ్జిస్సన్తి. సమ్పాదేత్వా కథేతుం అసక్కోన్తానం నామ హి దుక్ఖం ఉప్పజ్జతి. **యథా తం, భిక్ఖవే, అవిసయస్మిన్తి** ఏత్థ **యథాతి** కారణవచనం, **తన్తి** నిపాతమత్తం. యస్మా అవిసయే పఞ్హో పుచ్ఛితో హోతీతి అత్థో. **సదేవకేతి** సహ దేవేహి సదేవకే. **సమారకాదీసుపి** ఏసేవ నయో. ఏవం తీణి ఠానాని లోకే పక్ఖిపిత్వా ద్వే పజాయాతి పఞ్చహిపి సత్తలోకమేవ పరియాదియిత్వా ఏతస్మిం సదేవకాదిభేదే లోకే తం దేవం వా మనుస్సం వా న పస్సామీతి దీపేతి. **ఇతో వా పన సుత్వాతి** ఇతో వా పన మమ సాసనతో సుత్వా అతథాగతోపి అతథాగతసావకోపి ఆరాధేయ్య పరితోసేయ్య. అఞ్ఞథా ఆరాధనం నామ నత్థీతి దస్సేతి.

౧౬౬. ఇదాని అత్తనో తేసం పఞ్హానం వేయ్యాకరణేన చిత్తారాధనం దస్సేన్తో **కో చ, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. **కామగుణాతి** కామయితబ్బట్ఠేన **కామా**. బన్ధనట్ఠేన **గుణా**. "అనుజానామి, భిక్ఖవే, అహతానం వత్థానం ద్విగుణం సఙ్ఘాటి"న్తి (మహావ. ౩౪౮) ఏత్థ హి పటలట్ఠో గుణట్ఠో. "అచ్చేన్తి కాలా తరయన్తి రత్తియో, వయోగుణా అనుపుబ్బం జహన్తీ"తి (సం. ని. ౧.౪) ఏత్థ రాసట్ఠో గుణట్ఠో. "సతగుణా దక్ఖిణా పాటికఙ్ఖితబ్బా"తి (మ. ని. ౩.౩౭౯) ఏత్థ ఆనిసంసట్ఠో గుణట్ఠో. "అన్తం అన్తగుణం (ఖు. పా. ౩ ద్వత్తింసాకారే; దీ. ని. ౨.౩౭౭) కయిరా మాలాగుణే బహూ"తి (ధ. ప. ౫౩) ఏత్థ బన్ధనట్ఠో గుణట్ఠో. ఇధాపి ఏసేవ అధిప్పేతో, తేన వుత్తం "బన్ధనట్ఠేన గుణా"తి. **చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యాతి** చక్ఖువిఞ్ఞాణేన పస్సితబ్బా. ఏతేనుపాయేన **సోతవిఞ్ఞేయ్యాదీసుపి** అత్థో వేదితబ్బో. **ఇట్ఠాతి** పరియిట్ఠా వా హోన్తు మా వా, ఇట్ఠారమ్మణభూతాతి అత్థో. **కన్తాతి** కమనీయా. **మనాపాతి** మనవడ్ఢనకా. **పియరూపాతి** పియజాతికా. **కామూపసంహితాతి** ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పజ్జమానేన కామేన ఉపసంహితా. **రజనీయాతి** రజ్జనియా, రాగుప్పత్తికారణభూతాతి అత్థో.

౧౬౭. యది ముద్దాయాతిఆదీసు ముద్దాతి అఙ్గులిపబ్బేసు సఞ్ఞం ఠపేత్వా హత్థముద్దా. **గణనాతి** అచ్ఛిద్దగణనా. **సఙ్ఖానన్తి** పిణ్డగణనా. యాయ ఖేత్తం ఓలోకేత్వా ఇధ ఏత్తకా వీహీ భవిస్సన్తి , రుక్ఖం ఓలోకేత్వా ఇధ ఏత్తకాని ఫలాని భవిస్సన్తి, ఆకాసం ఓలోకేత్వా ఇమే ఆకాసే సకుణా ఏత్తకా నామ భవిస్సన్తీతి జానన్తి.

కసీతి కసికమ్మం. **వణిజ్జాతి** జఙ్ఘవణిజ్జథలవణిజ్జాదివణిప్పథో. **గోరక్ఖన్తి** అత్తనో వా పరేసం వా గావో రక్ఖిత్వా పఞ్చగోరసవిక్కయేన జీవనకమ్మం. **ఇస్సత్థో** వుచ్చతి ఆవుధం గహేత్వా ఉపట్ఠానకమ్మం. **రాజపోరిసన్తి** ఆవుధేన రాజకమ్మం కత్వా ఉపట్ఠానం. **సిప్పఞ్ఞతరన్తి** గహితావసేసం హత్థిఅస్ససిప్పాది. **సీతస్స పురక్ఖతోతి** లక్ఖం వియ సరస్స సీతస్స పురతో, సీతేన బాధీయమానోతి అత్థో. ఉణ్హేపి ఏసేవ నయో. **డంసాదీసు డంసాతి** పిఙ్గలమక్ఖికా. **మకసాతి** సబ్బమక్ఖికా, **సరీసపాతి** యే కేచి సరిత్వా గచ్ఛన్తి. **రిస్సమానోతి** రుప్పమానో, ఘట్టియమానో. **మీయమానోతి** మరమానో. **అయం, భిక్ఖవేతి**, భిక్ఖవే, అయం ముద్దాదీహి జీవికకప్పనం ఆగమ్మ సీతాదిపచ్చయో ఆబాధో. **కామానం ఆదీనవోతి** కామేసు ఉపద్దవో, ఉపస్సగ్గోతి అత్థో. **సన్దిట్ఠికోతి** పచ్చక్ఖో సామం పస్సితబ్బో. **దుక్ఖక్ఖన్ధోతి** దుక్ఖరాసి. **కామహేతూతిఆదీసు** పచ్చయట్ఠేన కామా అస్స హేతూతి కామహేతు. మూలట్ఠేన కామా నిదానమస్సాతి **కామనిదానో**. లిఙ్గవిపల్లాసేన పన కామనిదానన్తి వుత్తో. కారణట్ఠేన కామా అధికరణం అస్సాతి **కామాధికరణో**. లిఙ్గవిపల్లాసేనేవ పన కామాధికరణన్తి వుత్తో. **కామానమేవ హేతూతి** ఇదం నియమవచనం, కామపచ్చయా ఉప్పజ్జతియేవాతి అత్థో.

ఉట్ఠహతోతి ఆజీవసముట్ఠాపకవీరియేన ఉట్ఠహన్తస్స. **ఘటతోతి** తం వీరియం పుబ్బేనాపరం ఘటేన్తస్స. **వాయమతోతి** వాయామం పరక్కమం పయోగం కరోన్తస్స. **నాభినిప్ఫజ్జన్తీతి** న నిప్ఫజ్జన్తి, హత్థం నాభిరుహన్తి. **సోచతీతి** చిత్తే ఉప్పన్నబలవసోకేన సోచతి. **కిలమతీతి** కాయే ఉప్పన్నదుక్ఖేన కిలమతి. **పరిదేవతీతి** వాచాయ పరిదేవతి. **ఉరత్తాళిన్తి** ఉరం తాళేత్వా. **కన్దతీతి** రోదతి. **సమ్మోహం ఆపజ్జతీతి** విసఞ్ఞీ వియ సమ్మూళ్హో హోతి. **మోఘన్తి** తుచ్ఛం. **అఫలోతి** నిప్ఫలో. **ఆరక్ఖాధికరణన్తి** ఆరక్ఖకారణా. **కిన్తీతి** కేన ను ఖో ఉపాయేన. **యమ్పి మేతి** యమ్పి మయ్హం కసికమ్మాదీని కత్వా ఉప్పాదితం ధనం అహోసి. **తమ్పి నో నత్థీతి** తమ్పి అమ్హాకం ఇదాని నత్థి.

౧౬౮. పున చపరం, భిక్ఖవే, కామహేతూతిఆదినాపి కారణం దస్సేత్వావ ఆదీనవం దీపేతి. తత్థ **కామహేతూతి** కామపచ్చయా రాజానోపి రాజూహి వివదన్తి. **కామనిదానన్తి** భావనపుంసకం, కామే నిదానం కత్వా వివదన్తీతి అత్థో. **కామాధికరణన్తిపి** భావనపుంసకమేవ, కామే అధికరణం కత్వా వివదన్తీతి అత్థో. **కామానమేవ హేతూతి** గామనిగమనగరసేనాపతిపురోహితట్ఠానన్తరాదీనం కామానమేవ హేతు వివదన్తీతి అత్థో. **ఉపక్కమన్తీతి** పహరన్తి. **అసిచమ్మన్తి** అసిఞ్చేవ ఖేటకఫలకాదీని చ. **ధనుకలాపం సన్నయ్హిత్వాతి** ధనుం గహేత్వా సరకలాపం సన్నయ్హిత్వా. **ఉభతోబ్యూళ్హన్తి** ఉభతో రాసిభూతం. **పక్ఖన్దన్తీతి** పవిసన్తి. **ఉసూసూతి** కణ్డేసు. **విజ్జోతలన్తేసూతి** విపరివత్తన్తేసు. **తే తత్థాతి** తే తస్మిం సఙ్గామే.

అద్దావలేపనా ఉపకారియోతి చేత్థ మనుస్సా పాకారపాదం అస్సఖురసణ్ఠానేన ఇట్ఠకాహి చినిత్వా ఉపరి సుధాయ లిమ్పన్తి. ఏవం కతా పాకారపాదా ఉపకారియోతి వుచ్చన్తి. తా తిన్తేన కలలేన సిత్తా అద్దావలేపనా నామ హోన్తి. **పక్ఖన్దన్తీతి** తాసం హేట్ఠా తిఖిణఅయసూలాదీహి విజ్ఝియమానాపి పాకారస్స పిచ్ఛిలభావేన ఆరోహితుం అసక్కోన్తాపి ఉపధావన్తియేవ. **ఛకణకాయాతి** కుథితగోమయేన. **అభివగ్గేనాతి** సతదన్తేన. తం అట్ఠదన్తాకారేన కత్వా "నగరద్వారం భిన్దిత్వా పవిసిస్సామా"తి ఆగతే ఉపరిద్వారే ఠితా తస్స బన్ధనయోత్తాని ఛిన్దిత్వా తేన అభివగ్గేన ఓమద్దన్తి.

౧౬౯. **సన్ధిమ్పి ఛిన్దన్తీ**తి ఘరసన్ధిమ్పి ఛిన్దన్తి. **నిల్లోప**న్తి గామే పహరిత్వా మహావిలోపం కరోన్తి. **ఏకాగారిక**న్తి పణ్ణాసమత్తాపి సట్ఠిమత్తాపి పరివారేత్వా జీవగ్గాహం గహేత్వా ఆహరాపేన్తి. **పరిపన్థేపి తిట్ఠన్తీ**తి పన్థదూహనకమ్మం కరోన్తి. **అడ్ఢదణ్డకేహీ**తి ముగ్గరేహి పహారసాధనత్థం వా చతుహత్థదణ్డం ద్వేధా ఛేత్వా గహితదణ్డకేహి. **బిలఙ్గథాలిక**న్తి కఞ్జియఉక్ఖలికమ్మకారణం, తం కరోన్తా సీసకపాలం ఉప్పాటేత్వా తత్తం అయోగుళం సణ్డాసేన గహేత్వా తత్థ పక్ఖిపన్తి, తేన మత్థలుఙ్గం పక్కుథిత్వా ఉపరి ఉత్తరతి. **సఙ్ఖముణ్డిక**న్తి సఙ్ఖముణ్డకమ్మకారణం, తం కరోన్తా ఉత్తరోట్ఠఉభతోకణ్ణచూళికగళవాటపరిచ్ఛేదేన చమ్మం ఛిన్దిత్వా సబ్బకేసే ఏకతో గణ్ఠిం కత్వా దణ్డకేన వల్లిత్వా ఉప్పాటేన్తి, సహ కేసేహి చమ్మం ఉట్ఠహతి. తతో సీసకటాహం థూలసక్ఖరాహి ఘంసిత్వా ధోవన్తా సఙ్ఖవణ్ణం కరోన్తి.

రాహుముఖన్తి రాహుముఖకమ్మకారణం, తం కరోన్తా సఙ్కునా ముఖం వివరిత్వా అన్తోముఖే దీపం జాలేన్తి . కణ్ణచూళికాహి వా పట్ఠాయ ముఖం నిఖాదనేన ఖణన్తి. లోహితం పగ్ఘరిత్వా ముఖం పూరేతి. **జోతిమాలిక**న్తి సకలసరీరం తేలపిలోతికాయ వేఠేత్వా ఆలిమ్పన్తి. **హత్థపజ్జోతిక**న్తి హత్థే తేలపిలోతికాయ వేఠేత్వా దీపం వియ జాలేన్తి. **ఏరకవత్తిక**న్తి ఏరకవత్తకమ్మకారణం, తం కరోన్తా గీవతో పట్ఠాయ చమ్మబద్ధే కన్తిత్వా గోప్ఫకే ఠపేన్తి. అథ నం యోత్తేహి బన్ధిత్వా కడ్ఢన్తి. సో అత్తనో చమ్మబద్ధే అక్కమిత్వా అక్కమిత్వా పతతి. **చీరకవాసిక**న్తి చీరకవాసికకమ్మకారణం, తం కరోన్తా తథేవ చమ్మబద్ధే కన్తిత్వా కటియం ఠపేన్తి. కటితో పట్ఠాయ కన్తిత్వా గోప్ఫకేసు ఠపేన్తి. ఉపరిమేహి హేట్ఠిమసరీరం చీరకనివాసననివత్థం వియ హోతి. **ఏణేయ్యక**న్తి ఏణేయ్యకకమ్మకారణం. తం కరోన్తా ఉభోసు కప్పరేసు చ జాణూసు చ అయవలయాని దత్వా అయసూలాని కోట్టేన్తి. సో చతూహి అయసూలేహి భూమియం పతిట్ఠహతి. అథ నం పరివారేత్వా అగ్గిం కరోన్తి. "ఏణేయ్యకో జోతిపరిగ్గహో యథా"తి ఆగతట్ఠానేపి ఇదమేవ వుత్తం. తం కాలేన కాలం సూలాని అపనేత్వా చతూహి అట్ఠికోటీహియేవ ఠపేన్తి. ఏవరూపా కారణా నామ నత్థి.

బళిసమంసికన్తి ఉభతోముఖేహి బళిసేహి పహరిత్వా చమ్మమంసన్హారూని ఉప్పాటేన్తి. **కహాపణిక**న్తి సకలసరీరం తిణ్హాహి వాసీహి కోటితో పట్ఠాయ కహాపణమత్తం కహాపణమత్తం పాతేన్తా కోట్టేన్తి. **ఖారాపతచ్ఛిక**న్తి సరీరం తత్థ తత్థ ఆవుధేహి పహరిత్వా కోచ్ఛేహి ఖారం ఘంసన్తి. చమ్మమంసన్హారూని పగ్ఘరిత్వా సవన్తి. అట్ఠికసఙ్ఖలికావ తిట్ఠతి. **పలిఘపరివత్తిక**న్తి ఏకేన పస్సేన నిపజ్జాపేత్వా కణ్ణచ్ఛిద్దే అయసూలం కోట్టేత్వా పథవియా ఏకాబద్ధం కరోన్తి. అథ నం పాదే గహేత్వా ఆవిజ్ఝన్తి. **పలాలపీఠక**న్తి ఛేకో కారణికో ఛవిచమ్మం అచ్ఛిన్దిత్వా నిసదపోతేహి అట్ఠీని భిన్దిత్వా కేసేసు గహేత్వా ఉక్ఖిపన్తి. మంసరాసియేవ హోతి, అథ నం కేసేహేవ పరియోనన్ధిత్వా గణ్హన్తి. పలాలవట్టిం వియ కత్వా పన వేఠేన్తి. **సునఖేహిపీ**తి కతిపయాని దివసాని ఆహారం అదత్వా ఛాతకేహి సునఖేహి ఖాదాపేన్తి. తే ముహుత్తేన అట్ఠిసఙ్ఖలికమేవ కరోన్తి. **సమ్పరాయికో**తి సమ్పరాయే దుతియత్తభావే విపాకోతి అత్థో.

౧౭౦. **ఛన్దరాగవినయో ఛన్దరాగప్పహాన**న్తి నిబ్బానం. నిబ్బానఞ్హి ఆగమ్మ కామేసు ఛన్దరాగో వినీయతి చేవ పహీయతి చ, తస్మా నిబ్బానం ఛన్దరాగవినయో ఛన్దరాగప్పహానన్తి చ వుత్తం. **సామం వా కామే పరిజానిస్సన్తీ**తి సయం వా తే కామే తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిజానిస్సన్తి. **తథత్తాయా**తి తథభావాయ. **యథాపటిపన్నో**తి యాయ పటిపదాయ పటిపన్నో.

౧౭౧. **ఖత్తియకఞ్ఞా వా**తిఆది అపరిత్తేన విపులేన కుసలేన గహితపటిసన్ధికం వత్థాలఙ్కారాదీని లభనట్ఠానే నిబ్బత్తం దస్సేతుం వుత్తం. **పన్నరసవస్సుద్దేసికా**తి పన్నరసవస్సవయా. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో. వయపదేసం కస్మా గణ్హాతి? వణ్ణసమ్పత్తిదస్సనత్థం. మాతుగామస్స హి దుగ్గతకులే నిబ్బత్తస్సాపి ఏతస్మిం కాలే థోకం థోకం వణ్ణాయతనం పసీదతి.

పురిసానం పన వీసతివస్సకాలే పఞ్చవీసతివస్సకాలే పసన్నం హోతి. **నాతిదీఘాతి**అదీఘా ఛదోసవిరహితం సరీరసమ్పత్తిం దీపేతి. **వణ్ణనిభాతి** వణ్ణోయేవ.

జిణ్ణన్తి జరాజిణ్ణం. **గోపానసివఙ్కన్తి** గోపానసీ వియ వఙ్కం. **భోగ్గన్తి** భగ్గం, ఇమినాపిస్స వఙ్కభావమేవ దీపేతి. **దణ్డపరాయణన్తి** దణ్డపటిసరణం దణ్డదుతియం. **పవేధమానన్తి** కమ్పమానం. **ఆతురన్తి** జరాతురం. **ఖణ్డదన్తన్తి** జిణ్ణభావేన ఖణ్డితదన్తం. **పలితకేసన్తి** పణ్డరకేసం. **విలూనన్తి** లుఞ్చిత్వా గహితకేసం వియ ఖల్లాటం. **ఖలితసిరన్తి** మహాఖల్లాటసీసం. **వలినన్తి** సఞ్జాతవలిం. **తిలకాహతగత్తన్తి** సేతకాళతిలకేహి వికిణ్ణసరీరం. **ఆబాధికన్తి** బ్యాధికం. **దుక్ఖితన్తి** దుక్ఖపత్తం.

బాళ్హగిలానన్తి అధిమత్తగిలానం. **సివథికాయ ఛడ్డితన్తి** ఆమకసుసానే పాతితం. సేసమేత్థ సతిపట్ఠానే వుత్తమేవ. ఇధాపి నిబ్బానంయేవ ఛన్దరాగవినయో.

౧౭౩. నేవ తస్మిం సమయే అత్తబ్యాబాధాయాతి తస్మిం సమయే అత్తనోపి దుక్ఖత్థాయ న చేతేతి. **అబ్యాబజ్ఝంయేవాతి** నిద్దుక్ఖమేవ .

౧౭౪. యం, భిక్ఖవే, వేదనా అనిచ్చాతి, భిక్ఖవే, యస్మా వేదనా అనిచ్చా, తస్మా అయం అనిచ్చాదిఆకారోవ వేదనాయ ఆదీనవోతి అత్థో, నిస్సరణం వుత్తప్పకారమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాదుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చూళదుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తవణ్ణనా

౧౭౫. ఏవం మే సుతన్తి చూళదుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తం. తత్థ **సక్కేసూతి** ఏవంనామకే జనపదే. సో హి జనపదో సక్యానం రాజకుమారానం వసనట్ఠానత్తా సక్యాత్వేవ సఙ్ఖ్యం గతో. సక్యానం పన ఉప్పత్తి అమ్బట్ఠసుత్తే ఆగతావ. **కపిలవత్థుస్మిన్తి** ఏవంనామకే నగరే. తఞ్హి కపిలస్స ఇసినో నివాసట్ఠానే కతత్తా కపిలవత్థూతి వుత్తం, తం గోచరగామం కత్వా. **నిగ్రోధారామేతి నిగ్రోధో** నామ సక్కో, సో ఞాతిసమాగమకాలే కపిలవత్థుం ఆగతే భగవతి అత్తనో ఆరామే విహారం కారేత్వా భగవతో నియ్యాతేసి, తస్మిం విహరతీతి అత్థో. **మహానామోతి** అనురుద్ధత్థేరస్స భాతా భగవతో చూళపితుపుత్తో. సుద్ధోదనో సుక్కోదనో సక్కోదనో ధోతోదనో అమితోదనోతి ఇమే పఞ్చ జనా భాతరో. **అమితా** నామ దేవీ తేసం భగినీ. తిస్సత్థేరో తస్సా పుత్తో. తథాగతో చ నన్దత్థేరో చ సుద్ధోదనస్స పుత్తా, మహానామో చ అనురుద్ధత్థేరో చ సుక్కోదనస్స. ఆనన్దత్థేరో అమితోదనస్స, సో భగవతో కనిట్ఠో. మహానామో మహల్లకతరో సకదాగామీ అరియసావకో.

దీఘరత్తన్తి మయ్హం సకదాగామిఫలుప్పత్తితో పట్ఠాయ చిరరత్తం జానామీతి దస్సేతి. **లోభధమ్మాతి** లోభసఙ్ఖాతా ధమ్మా, నానప్పకారకం లోభంయేవ సన్ధాయ వదతి. ఇతరేసుపి ద్వీసు ఏసేవ నయో. **పరియాదాయ తిట్ఠన్తీతి** ఖేపేత్వా తిట్ఠన్తి. ఇదఞ్హి పరియాదానం నామ "సబ్బం హత్థికాయం పరియాదియిత్వా సబ్బం అస్సకాయం సబ్బం రథకాయం సబ్బం పత్తికాయం పరియాదియిత్వా జీవన్తంయేవ నం ఓసజ్జేయ్య"న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౨౬) ఏత్థ గహణే ఆగతం. "అనిచ్చసఞ్ఞా,

భిక్ఖవే, భావితా బహులీకతా సబ్బం కామరాగం పరియాదియతీ"తి (సం॰ ని॰ ౩.౧౦౨) ఏత్థ ఖేపనే. ఇధాపి ఖేపనే అధిప్పేతం. తేన వుత్తం "పరియాదియిత్వాతి ఖేపేత్వా"తి.

యేన మే ఏకదా లోభధమ్మాపీతి యేన మయ్హం ఏకేకస్మిం కాలే లోభధమ్మాపి చిత్తం పరియాదాయ తిట్ఠన్తీతి పుచ్ఛతి. అయం కిర రాజా "సకదాగామిమగ్గేన లోభదోసమోహా నిరవసేసా పహీయన్తీ"తి సఞ్ఞీ అహోసి, అయం "అప్పహీనం మే అత్థీ"తిపి జానాతి, అప్పహీనకం ఉపాదాయ పహీనకమ్పి పున పచ్చతోవావత్తతీతి సఞ్ఞీ హోతి. అరియసావకస్స ఏవం సన్దేహో ఉప్పజ్జతీతి? ఆమ ఉప్పజ్జతి. కస్మా? పణ్ణత్తియా అకోవిదత్తా. "అయం కిలేసో అసుకమగ్గవజ్ఝో"తి ఇమిస్సా పణ్ణత్తియా అకోవిదస్స హి అరియసావకస్సపి ఏవం హోతి. కిం తస్స పచ్చవేక్ఖణా నత్థీతి? అత్థి. సా పన న సబ్బేసం పరిపుణ్ణా హోతి. ఏకో హి పహీనకిలేసమేవ పచ్చవేక్ఖతి. ఏకో అవసిట్ఠకిలేసమేవ, ఏకో మగ్గమేవ, ఏకో ఫలమేవ, ఏకో నిబ్బానమేవ. ఇమాసు పన పఞ్చసు పచ్చవేక్ఖణాసు ఏకం వా ద్వే వా నో లద్ధుం న వట్టతి. ఇతి యస్స పచ్చవేక్ఖణా న పరిపుణ్ణా, తస్స మగ్గవజ్ఝకిలేసపణ్ణత్తియం అకోవిదత్తా ఏవం హోతి.

౧౭౬. సో ఏవ ఖో తేతి సోయేవ లోభో దోసో మోహో చ తవ సన్తానే అప్పహీనో, త్వం పన పహీనసఞ్ఞీ అహోసీతి దస్సేతి. **సో చ హి తే**తి సో తుయ్హం లోభదోసమోహధమ్మో. **కామే**తి దువిధే కామే. **న పరిభుఞ్జేయ్యాసీ**తి మయం వియ పబ్బజేయ్యాసీతి దస్సేతి.

౧౭౭. అప్పస్సాదాతి పరిత్తసుఖా. **బహుదుక్ఖా**తి దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికదుక్ఖమేవేత్థ బహుకం. **బహుపాయాసా**తి దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికో ఉపాయాసకిలేసోయేవేత్థ బహు. **ఆదీనవో**తి దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికో ఉపద్దవో. **ఏత్థ భియ్యో**తి ఏతేసు కామేసు అయం ఆదీనవోయేవ బహు. అస్సాదో పన హిమవన్తం ఉపనిధాయ సాసపో వియ అప్పో, పరిత్తకో. **ఇతి చేపి మహానామా**తి మహానామ ఏవం చేపి అరియసావకస్స. **యథాభూత**న్తి యథాసభావం. సమ్మా నయేన కారణేన పఞ్ఞాయ సుట్ఠు దిట్ఠం హోతీతి దస్సేతి. తత్థ **పఞ్ఞాయా**తి విపస్సనాపఞ్ఞాయ, హేట్ఠామగ్గద్వయఞాణేనాతి అత్థో. **సో చా**తి సో ఏవ మగ్గద్వయేన దిట్ఠకామాదీనవో అరియసావకో. **పీతిసుఖ**న్తి ఇమినా సప్పీతికాని ద్వే ఝానాని దస్సేతి. **అఞ్ఞం వా తతో సన్తతర**న్తి తతో ఝానద్వయతో సన్తతరం అఞ్ఞం ఉపరిఝానద్వయఞ్చేవ మగ్గద్వయఞ్చ. **నేవ తావ అనావట్టీ కామేసు హోతీ**తి అథ ఖో సో ద్వే మగ్గే పటివిజ్ఝిత్వా ఠితోపి అరియసావకో ఉపరి ఝానానం వా మగ్గానం వా అనధిగతత్తా నేవ తావ కామేసు అనావట్టీ హోతి, అనావట్టినో అనాభోగో న హోతి. ఆవట్టినో సాభోగోయేవ హోతి. కస్మా? చతూహి ఝానేహి విక్ఖమ్భనప్పహానస్స, ద్వీహి మగ్గేహి సముచ్ఛేదప్పహానస్స అభావా.

మయ్హమ్పి ఖోతి న కేవలం తుయ్హేవ, అథ ఖో మయ్హమ్పి. **పుబ్బేవ సమ్బోధా**తి మగ్గసమ్బోధితో పఠమతరమేవ. **పఞ్ఞాయ సుదిట్ఠం హోతీ**తి ఏత్థ ఓరోధనాటకా పజహనపఞ్ఞా అధిప్పేతా. **పీతిసుఖం నాజ్ఝగమ**న్తి సప్పీతికాని ద్వే ఝానాని న పటిలభిం. **అఞ్ఞం వా తతో సన్తతర**న్తి ఇధ ఉపరి ఝానద్వయం చేవ చత్తారో చ మగ్గా అధిప్పేతా. **పచ్చఞ్ఞాసి**న్తి పటిఅఞ్ఞాసిం.

౧౭౮. ఏకమిదాహం మహానామ సమయన్తి కస్మా ఆరద్ధం? అయం పాటియేక్కో అనుసన్ధి. హేట్ఠా కామానం అస్సాదోపి ఆదీనవోపి కథితో , నిస్సరణం న కథితం, తం కథేతుం అయం దేసనా ఆరద్ధా. కామసుఖల్లికానుయోగో హి ఏకో అన్తో అత్తకిలమథానుయోగో ఏకోతి ఇమేహి అన్తేహి ముత్తం మమ సాసనన్తి ఉపరి ఫలసమాపత్తిసీసేన సకలసాసనం దస్సేతుమ్పి అయం దేసనా ఆరద్ధా.

గిజ్ఝకూటే పబ్బతేతి తస్స పబ్బతస్స గిజ్ఝసదిసం కూటం అత్థి, తస్మా **గిజ్ఝకూటో**తి వుచ్చతి. గిజ్ఝా వా తస్స కూటేసు నివసన్తీతిపి గిజ్ఝకూటోతి వుచ్చతి. **ఇసిగిలిపస్సేతి** ఇసిగిలిపబ్బతస్స పస్సే. **కాళసిలాయన్తి** కాళవణ్ణే పిట్ఠిపాసాణే. **ఉబ్భట్ఠకా హోన్తీతి** ఉద్ధంయేవ ఠితకా హోన్తి అనిసిన్నా. **ఓపక్కమికాతి** ఉబ్భట్ఠకాదినా అత్తనో ఉపక్కమేన నిబ్బత్తితా. **నిగణ్ఠో, ఆవుసోతి** అఞ్ఞం కారణం వత్తుం అసక్కోన్తా నిగణ్ఠస్స ఉపరి పక్ఖిపింసు. **సబ్బఞ్ఞూ సబ్బదస్సావీతి** సో అమ్హాకం సత్థా అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నం సబ్బం జానాతి పస్సతీతి దస్సేతి. **అపరిసేసం ఞాణదస్సనం పటిజానాతీతి** సో అమ్హాకం సత్థా అపరిసేసం ధమ్మం జానన్తో అపరిసేససఙ్ఖాతం ఞాణదస్సనం పటిజానాతి, పటిజానన్తో చ ఏవం పటిజానాతి "చరతో చ మే తిట్ఠతో చ...పే.... పచ్చుపట్ఠిత"న్తి. తత్థ **సతతన్తి** నిచ్చం. **సమితన్తి** తస్సేవ వేవచనం.

౧౮౦. **కిం పన తుమ్హే, ఆవుసో, నిగణ్ఠా జానాథ ఏత్తకం వా దుక్ఖం నిజ్జిణ్ణన్తి** ఇదం భగవా పురిసో నామ యం కరోతి, తం జానాతి. వీసతికహాపణే ఇణం గహేత్వా దస దత్వా "దస మే దిన్నా దస అవసిట్ఠా"తి జానాతి, తేపి దత్వా "సబ్బం దిన్న"న్తి జానాతి. ఖేత్తస్స తతియభాగం లాయిత్వా "ఏకో భాగో లాయితో, ద్వే అవసిట్ఠా"తి జానాతి. పున ఏకం లాయిత్వా "ద్వే లాయితా, ఏకో అవసిట్ఠో"తి జానాతి. తస్మిమ్పి లాయితే "సబ్బం నిట్ఠిత"న్తి జానాతి, ఏవం సబ్బకిచ్చేసు కతఞ్చ అకతఞ్చ జానాతి, తుమ్హేహిపి తథా ఞాతబ్బం సియాతి దస్సేతి. **అకుసలానం ధమ్మానం పహానన్తి** ఇమినా అకుసలం పహాయ కుసలం భావేత్వా సుద్ధన్తం పత్తో నిగణ్ఠో నామ తుమ్హాకం సాసనే అత్థీతి పుచ్ఛతి.

ఏవం సన్తేతి తుమ్హాకం ఏవం అజాననభావే సతి. **లుద్దాతి** లుద్దాచారా. **లోహితపాణినోతి** పాణే జీవితా వోరోపేన్తా లోహితేన మక్ఖితపాణినో. పాణం హి హనన్తస్సపి యస్స లోహితేన పాణి న మక్ఖియతి , సోపి లోహితపాణీత్వేవ వుచ్చతి. **కురూరకమ్మన్తాతి** దారుణకమ్మా. మాతరి పితరి ధమ్మికసమణబ్రాహ్మణాదీసు చ కతాపరాధా. మాగవికాదయో వా కక్ఖళకమ్మా.

న ఖో, ఆవుసో, గోతమాతి ఇదం నిగణ్ఠా "అయం అమ్హాకం వాదే దోసం దేతి, మయమ్పిస్స దోసం ఆరోపేమా"తి మఞ్ఞమానా ఆరభింసు. తస్సత్థో, "ఆవుసో, గోతమ యథా తుమ్హే పణీతచీవరాని ధారేన్తా సాలిమంసోదనం భుఞ్జన్తా దేవవిమానవణ్ణాయ గన్ధకుటియా వసమానా సుఖేన సుఖం అధిగచ్ఛథ, న ఏవం సుఖేన సుఖం అధిగన్తబ్బం. యథా పన మయం ఉక్కుటికప్పధానాదీహి నానప్పకారణం దుక్ఖం అనుభవామ, ఏవం దుక్ఖేన సుఖం అధిగన్తబ్బ"న్తి. **సుఖేన చ హావుసోతి** ఇదం సచే సుఖేన చ సుఖం అధిగన్తబ్బం సియా. రాజా అధిగచ్ఛేయ్యాతి దస్సనత్థం వుత్తం . తత్థ **మాగధోతి** మగధరట్ఠస్స ఇస్సరో. **సేనియోతి** తస్స నామం. **బిమ్బీతి** అత్తభావస్స నామం. సో తస్స సారభూతో దస్సనీయో పాసాదికో అత్తభావసమిద్ధియా **బిమ్బిసారోతి** వుచ్చతి. **సుఖవిహారితరోతి** ఇదం తే నిగణ్ఠా రఞ్ఞో తీసు పాసాదేసు తివిధవయేహి నాటకేహి సద్ధిం సమ్పత్తిఅనుభవనం సన్ధాయ వదన్తి. **అద్ధాతి** ఏకంసేన. **సహసా అప్పటిసఙ్ఖాతి** సాహసం కత్వా, అప్పచ్చవేక్ఖిత్వావ యథా రత్తో రాగవసేన దుట్ఠో దోసవసేన మూళ్హో మోహవసేన భాసతి, ఏవమేవం వాచా భాసితాతి దస్సేతి.

తత్థ పటిపుచ్ఛిస్సామీతి తస్మిం అత్థే పుచ్ఛిస్సామి. **యథా వో ఖమేయ్యాతి** యథా తుమ్హాకం రుచ్చేయ్య. **పహోతీతి** సక్కోతి.

అనిఞ్జమానోతి అచలమానో. **ఏకన్తసుఖం పటిసంవేదీ**తి నిరన్తరసుఖం పటిసంవేదీ. “అహం ఖో , ఆవుసో, నిగణ్ఠా పహోమి…పే.… ఏకన్తసుఖం పటిసంవేదీ”తి ఇదం అత్తనో ఫలసమాపత్తిసుఖం దస్సేన్తో ఆహ. ఏత్థ చ కథాపతిట్ఠాపనత్థం రాజవారే సత్త ఆదిం కత్వా పుచ్ఛా కతా. సత్త రత్తిన్దివాని నప్పహోతీతి హి వుత్తే ఛ పఞ్చ చత్తారీతి సుఖం పుచ్ఛితుం హోతి. సుద్ధవారే పన సత్తాతి వుత్తే పున ఛ పఞ్చ చత్తారీతి వుచ్చమానం అనచ్ఛరియం హోతి, తస్మా ఏకం ఆదిం కత్వా దేసనా కతా. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళదుక్ఖక్ఖన్ధసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. అనుమానసుత్తవణ్ణనా

౧౮౧. **ఏవం మే సుత**న్తి అనుమానసుత్తం. తత్థ **భగ్గేసూ**తి ఏవంనామకే జనపదే, వచనత్థో పనేత్థ వుత్తానుసారేనేవ వేదితబ్బో. **సుసుమారగిరే**తి ఏవంనామకే నగరే. తస్స కిర నగరస్స వత్థుపరిగ్గహదివసే అవిదూరే ఉదకరహదే సుంసుమారో సద్దమకాసి, గిరం నిచ్ఛారేసి. అథ నగరే నిట్ఠితే **సుంసుమారగిరం** త్వేవస్స నామం అకంసు. **భేసకళావనే**తి భేసకళానామకే వనే. “భేసగళావనే”తిపి పాఠో. **మిగదాయే**తి తం వనం మిగపక్ఖీనం అభయదిన్నట్ఠానే జాతం, తస్మా **మిగదాయో**తి వుచ్చతి.

పవారేతీతి ఇచ్ఛాపేతి. **వదన్తూ**తి ఓవాదానుసాసనివసేన వదన్తు, అనుసాసన్తూతి అత్థో. **వచనీయోమ్హీ**తి అహం తుమ్హేహి వత్తబ్బో, అనుసాసితబ్బో ఓవదితబ్బోతి అత్థో. **సో చ హోతి దుబ్బచో**తి సో చ దుక్ఖేన వత్తబ్బో హోతి, వుత్తో న సహతి. **దోవచస్సకరణేహీ**తి దుబ్బచభావకారకేహి ఉపరి ఆగతేహి సోళసహి ధమ్మేహి. **అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ అనుసాసని**న్తి యో హి వుచ్చమానో తుమ్హే మం కస్మా వదథ, అహం అత్తనో కప్పియాకప్పియం సావజ్జానవజ్జం అత్థానత్థం జానామీతి వదతి. అయం అనుసాసనిం పదక్ఖిణతో న గణ్హాతి, వామతో గణ్హాతి, తస్మా **అప్పదక్ఖిణగ్గాహీ**తి వుచ్చతి.

పాపికానం ఇచ్ఛానన్తి లామకానం అసన్తసమ్భావనపత్థనానం. **పటిప్ఫరతీ**తి పటివిరుద్ధో, పచ్చనీకో హుత్వా తిట్ఠతి, **అపసాదేతీ**తి కిం ను ఖో తుయ్హం బాలస్స అబ్యత్తస్స భణితేన, త్వమ్పి నామ భణితబ్బం మఞ్ఞిస్ససీతి ఏవం ఘట్టేతి. **పచ్చారోపేతీ**తి, త్వమ్పి ఖోసి ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నో, తం తావ పటికరోహీతి ఏవం పటిఆరోపేతి.

అఞ్ఞేనఞ్ఞం పటిచరతీతి అఞ్ఞేన కారణేన వచనేన వా అఞ్ఞం కారణం వచనం వా పటిచ్ఛాదేతి. “ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి వుత్తే “కో ఆపన్నో, కిం ఆపన్నో, కిస్మిం ఆపన్నో, కం భణథ, కిం భణథా”తి వా వదతి. “ఏవరూపం కిఞ్చి తయా దిట్ఠ”న్తి వుత్తే “న సుణామీ”తి సోతం వా ఉపనేతి. **బహిద్ధా కథం అపనామేతీ**తి “ఇత్థన్నామం ఆపత్తిం ఆపన్నోసీ”తి పుట్ఠో “పాటలిపుత్తం గతోమ్హీ”తి వత్వా పున “న తవ పాటలిపుత్తగమనం పుచ్ఛామ, ఆపత్తిం పుచ్ఛామా”తి వుత్తే “తతో రాజగేహం గతోమ్హీ”తి, రాజగేహం వా యాహి బ్రాహ్మణగేహం వా, ఆపత్తిం ఆపన్నోసీతి. తత్థ మే సూకరమంసం లద్ధన్తిఆదీని వదన్తో కథం బహిద్ధా విక్ఖిపతి.

అపదానేతి అత్తనో చరియాయ. **న సమ్పాయతీ**తి, ఆవుసో, త్వం కుహిం వససి, కం నిస్సాయ వససీతి వా, యం త్వం వదేసి “మయా ఏస ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో దిట్ఠో”తి. త్వం తస్మిం సమయే కిం కరోసి, అయం కిం కరోతి, కత్థ వా త్వం అచ్ఛసి

కత్థ వా అయన్తిఆదినా నయేన చరియం పుట్ఠో సమ్పాదేత్వా కథేతుం న సక్కోతి.

౧౮౩. **తత్రావుసోతి** , ఆవుసో, తేసు సోళససు ధమ్మేసు. **అత్తనావ అత్తానం ఏవం అనుమినితబ్బ**న్తి ఏవం అత్తనావ అత్తా అనుమేతబ్బో తులేతబ్బో తీరేతబ్బో.

౧౮౪. **పచ్చవేక్ఖితబ్బ**న్తి పచ్చవేక్ఖితబ్బో. **అహోరత్తానుసిక్ఖినా**తి దివాపి రత్తిమ్పి సిక్ఖన్తేన, రతిఞ్చ దివా చ కుసలేసు ధమ్మేసు సిక్ఖన్తేన పీతిపామోజ్జమేవ ఉప్పాదేతబ్బన్తి అత్థో.

అచ్ఛే వా ఉదకపత్తేతి పసన్నే వా ఉదకభాజనే. **ముఖనిమిత్త**న్తి ముఖపటిబిమ్బం. **రజ**న్తి ఆగన్తుకరజం. **అఙ్గణ**న్తి తత్థ జాతకం తిలకం వా పిళకం వా. **సబ్బేపిమే పాపకే అకుసలే ధమ్మే పహీనే**తి ఇమినా సబ్బప్పహానం కథేసి. కథం? ఏత్తకా అకుసలా ధమ్మా పబ్బజితస్స నానుచ్ఛవికాతి పటిసఙ్ఖానం ఉప్పాదయతో హి **పటిసఙ్ఖానప్పహానం**కథితం హోతి. సీలం పదట్ఠానం కత్వా కసిణపరికమ్మం ఆరభిత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేన్తస్స **విక్ఖమ్భనప్పహానం** కథితం. సమాపత్తిం పదట్ఠానం కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేన్తస్స **తదఙ్గప్పహానం** కథితం. విపస్సనం వడ్ఢేత్వా మగ్గం భావేన్తస్స **సముచ్ఛేదప్పహానం** కథితం. ఫలే ఆగతే **పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం,** నిబ్బానే ఆగతే **నిస్సరణప్పహాన**న్తి ఏవం ఇమస్మిం సుత్తే సబ్బప్పహానం కథితంవ హోతి.

ఇదఞ్హి సుత్తం **భిక్ఖుపాతిమోక్ఖం** నామాతి పోరాణా వదన్తి. ఇదం దివసస్స తిక్ఖత్తుం పచ్చవేక్ఖితబ్బం. పాతో ఏవ వసనట్ఠానం పవిసిత్వా నిసిన్నేన "ఇమే ఏత్తకా కిలేసా అత్థి ను ఖో మయ్హం నత్థీ"తి పచ్చవేక్ఖితబ్బా. సచే అత్థీతి పస్సతి, తేసం పహానాయ వాయమితబ్బం. నో చే పస్సతి, సుపబ్బజితోస్మీతి అత్తమనేన భవితబ్బం. భత్తకిచ్చం కత్వా రత్తిట్ఠానే వా దివాట్ఠానే వా నిసీదిత్వాపి పచ్చవేక్ఖితబ్బం. సాయం వసనట్ఠానే నిసీదిత్వాపి పచ్చవేక్ఖితబ్బం. తిక్ఖత్తుం అసక్కోన్తేన ద్వే వారే పచ్చవేక్ఖితబ్బం. ద్వే వారే అసక్కోన్తేన పన అవస్సం ఏకవారం పచ్చవేక్ఖితబ్బం, అప్పచ్చవేక్ఖితుం న వట్టతీతి వదన్తి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

అనుమానసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. చేతోఖిలసుత్తవణ్ణనా

౧౮౫. **ఏవం మే సుత**న్తి చేతోఖిలసుత్తం. తత్థ **చేతోఖిలా**తి చిత్తస్స థద్ధభావా కచవరభావా ఖాణుకభావా. **చేతసో వినిబన్ధా**తి చిత్తం బన్ధిత్వా ముట్ఠియం కత్వా వియ గణ్హన్తీతి చేతసో వినిబన్ధా. **వుద్ధి**న్తిఆదీసు సీలేన వుద్ధిం, మగ్గేన విరుళ్హిం, నిబ్బానేన వేపుల్లం. సీలసమాధీహి వా వుద్ధిం, విపస్సనామగ్గేహి విరుళ్హిం, ఫలనిబ్బానేహి వేపుల్లం. **సత్థరి కఙ్ఖతీ**తి సత్థు సరీరే వా గుణే వా కఙ్ఖతి. సరీరే కఙ్ఖమానో ద్వత్తింసవరలక్ఖణప్పటిమణ్డితం నామ సరీరం అత్థి ను ఖో నత్థీతి కఙ్ఖతి, గుణే కఙ్ఖమానో అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నజాననసమత్థం సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం అత్థి ను ఖో నత్థీతి కఙ్ఖతి. **విచికిచ్ఛతీ**తి విచినన్తో కిచ్ఛతి, దుక్ఖం ఆపజ్జతి, వినిచ్ఛేతుం న సక్కోతి. **నాధిముచ్చతీ**తి ఏవమేతన్తి అధిమోక్ఖం న పటిలభతి. **న సమ్పసీదతీ**తి గుణేసు ఓతరిత్వా నిబ్బిచికిచ్ఛభావేన పసీదితుం, అనావిలో భవితుం న సక్కోతి. **ఆతప్పాయా**తి

కిలేససన్తాపకవీరియకరణత్థాయ. **అనుయోగాయా**తి పునప్పునం యోగాయ. **సాతచ్చాయా**తి సతతకిరియాయ **పధానాయా**తి పదహనత్థాయ. **అయం పఠమో చేతోఖిలో**తి అయం సత్థరి విచికిచ్ఛాసఙ్ఖాతో పఠమో చిత్తస్స థద్ధభావో, ఏవమేతస్స భిక్ఖునో అప్పహీనో హోతి. **ధమ్మే**తి పరియత్తిధమ్మే చ పటివేధధమ్మే చ. పరియత్తిధమ్మే కఙ్ఖమానో, తేపిటకం బుద్ధవచనం చతురాసీతి ధమ్మక్ఖన్ధసహస్సానీతి వదన్తి, అత్థి ను ఖో ఏతం నత్థీతి కఙ్ఖతి. పటివేధధమ్మే కఙ్ఖమానో విపస్సనానిస్సన్దో మగ్గో నామ, మగ్గనిస్సన్దో ఫలం నామ, సబ్బసఙ్ఖారపటినిస్సగ్గో నిబ్బానం నామాతి వదన్తి. తం అత్థి ను ఖో నత్థీతి కఙ్ఖతి. **సఙ్ఘే కఙ్ఖతీ**తి సుప్పటిపన్నోతిఆదీనం పదానం వసేన ఏవరూపం పటిపదం పటిపన్నా చత్తారో మగ్గట్ఠా చత్తారో ఫలట్ఠాతి అట్ఠన్నం పుగ్గలానం సమూహభూతో **సఙ్ఘో** నామ, సో అత్థి ను ఖో నత్థీతి కఙ్ఖతి. **సిక్ఖాయ కఙ్ఖమానో** అధిసీలసిక్ఖా నామ అధిచిత్తసిక్ఖా నామ అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా నామాతి వదన్తి. సా అత్థి ను ఖో నత్థీతి కఙ్ఖతి. **అయం పఞ్చమో**తి అయం సబ్రహ్మచారీసు కోపసఙ్ఖాతో పఞ్చమో చిత్తస్స థద్ధభావో కచవరభావో ఖాణుకభావో.

౧౮౬. వినిబన్ధేసు **కామే**తి వత్థుకామేపి కిలేసకామేపి. **కాయే**తి అత్తనో కాయే. **రూపే**తి బహిద్ధా రూపే. **యావదత్థ**న్తి యత్తకం ఇచ్ఛతి, తత్తకం. **ఉదరావదేహక**న్తి ఉదరపూరం. తఞ్హి ఉదరం అవదేహనతో ఉదరావదేహకన్తి వుచ్చతి. **సేయ్యసుఖ**న్తి మఞ్చపీఠసుఖం, ఉతుసుఖం వా. **పస్ససుఖ**న్తి యథా సమ్పరివత్తకం సయన్తస్స దక్ఖిణపస్సవామపస్సానం సుఖం హోతి, ఏవం ఉప్పన్నసుఖం. **మిద్ధసుఖ**న్తి నిద్దాసుఖం. **అనుయుత్తో**తి యుత్తపయుత్తో విహరతి.

పణిధాయాతి పత్థయిత్వా. **సీలేనా**తిఆదీసు **సీల**న్తి చతుపారిసుద్ధిసీలం. **వత**న్తి వతసమాదానం. **తపో**తి తపచరణం. **బ్రహ్మచరియ**న్తి మేథునవిరతి. **దేవో వా భవిస్సామీ**తి మహేసక్ఖదేవో వా భవిస్సామి. **దేవఞ్ఞతరో వా**పి అప్పేసక్ఖదేవేసు వా అఞ్ఞతరో.

౧౮౭. ఇద్ధిపాదేసు ఛన్దం నిస్సాయ పవత్తో సమాధి **ఛన్దసమాధి**. పధానభూతా సఙ్ఖారా **పధానసఙ్ఖారా**. **సమన్నాగత**న్తి తేహి ధమ్మేహి ఉపేతం. ఇద్ధియా పాదం, ఇద్ధిభూతం వా పాదన్తి **ఇద్ధిపాదం**. సేసేసుపి ఏసేవ నయో, అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారో పన ఇద్ధిపాదవిభఙ్గే ఆగతో యేవ. **విసుద్ధిమగ్గే**పిస్స అత్థో దీపితో. ఇతి ఇమేహి చతూహి ఇద్ధిపాదేహి విక్ఖమ్భనప్పహానం కథితం. **ఉస్సోళ్హీయేవ పఞ్చమీ**తి ఏత్థ **ఉస్సోళ్హీ**తి సబ్బత్థ కత్తబ్బవీరియం దస్సేతి. **ఉస్సోళ్హీపన్నరసఙ్గసమన్నాగతో**తి పఞ్చ చేతోఖిలప్పహానాని పఞ్చ వినిబన్ధప్పహానాని చత్తారో ఇద్ధిపాదా ఉస్సోళ్హీతి ఏవం ఉస్సోళ్హియా సద్ధిం పన్నరసహి అఙ్గేహి సమన్నాగతో. **భబ్బో**తి అనురూపో, అనుచ్ఛవికో. **అభినిబ్బిదాయా**తి ఞాణేన కిలేసభేదాయ. **సమ్బోధాయా**తి చతుమగ్గసమ్బోధాయ. **అనుత్తరస్సా**తి సేట్ఠస్స. **యోగక్ఖేమస్సా**తి చతూహి యోగేహి ఖేమస్స అరహత్తస్స. **అధిగమాయా**తి పటిలాభాయ. **సేయ్యథా**తి ఓపమ్మత్థే నిపాతో. **పీ**తి సమ్భావనత్థే. ఉభయేనపి సేయ్యథాపి నామ, భిక్ఖవేతి దస్సేతి .

కుక్కుటియా అణ్డాని అట్ఠ వా దస వా ద్వాదస వాతి ఏత్థ పన కిఞ్చాపి కుక్కుటియా వుత్తప్పకారతో ఊనాధికానిపి అణ్డాని హోన్తి, వచనసిలిట్ఠతాయ పన ఏవం వుత్తం. ఏవఞ్హి లోకే సిలిట్ఠం వచనం హోతి. **తానస్సూ**తి తాని అస్సు, భవేయ్యున్తి అత్థో. **కుక్కుటియా సమ్మా అధిసయితానీ**తి తాయ జనేత్తియా కుక్కుటియా పక్ఖే పసారేత్వా తేసం ఉపరి సయన్తియా సమ్మా అధిసయితాని. **సమ్మా పరిసేదితానీ**తి కాలేన కాలం ఉతుం గాహాపేన్తియా సుట్ఠు సమన్తతో సేదితాని ఉస్మీకతాని. **సమ్మా పరిభావితానీ**తి కాలేన కాలం సుట్ఠు సమన్తతో భావితాని, కుక్కుటగన్ధం గాహాపితానీతి అత్థో. **కిఞ్చాపి తస్సా కుక్కుటియా**తి తస్సా కుక్కుటియా ఇమం తివిధకిరియాకరణేన అప్పమాదం కత్వా కిఞ్చాపి న ఏవం ఇచ్ఛా

ఉప్పజ్జేయ్య. **అథ ఖో భబ్బావ తే**తి అథ ఖో తే కుక్కుటపోతకా వుత్తనయేన సోత్థినా అభినిబ్భిజ్జితుం భబ్బావ. తే హి యస్మా తాయ కుక్కుటియా ఏవం తీహాకారేహి తాని అణ్డాని పరిపాలీయమానాని న పూతీని హోన్తి. యోపి నేసం అల్లసినేహో, సోపి పరియాదానం గచ్ఛతి, కపాలం తనుకం హోతి, పాదనఖసిఖా చ ముఖతుణ్డకఞ్చ ఖరం హోతి, సయం పరిపాకం గచ్ఛతి, కపాలస్స తనుత్తా బహి ఆలోకో అన్తో పఞ్ఞాయతి, తస్మా "చిరం వత మయం సఙ్కుటితహత్థపాదా సమ్బాధే సయిమ్హా, అయఞ్చ బహి ఆలోకో దిస్సతి, ఏత్థ దాని నో సుఖవిహారో భవిస్సతీ"తి నిక్ఖమితుకామా హుత్వా కపాలం పాదేన పహరన్తి, గీవం పసారేన్తి, తతో తం కపాలం ద్వేధా భిజ్జతి. అథ తే పక్ఖే విధునన్తా తఙ్ఖణానురూపం విరవన్తా నిక్ఖమన్తియేవ, నిక్ఖమిత్వా చ గామక్ఖేత్తం ఉపసోభయమానా విచరన్తి.

ఏవమేవ ఖోతి ఇదం ఓపమ్మసమ్పటిపాదనం. తం ఏవం అత్థేన సంసన్దేత్వా వేదితబ్బం – తస్సా కుక్కుటియా అణ్డేసు తివిధకిరియాకరణం వియ హి ఇమస్స భిక్ఖునో ఉస్సోళ్హీపన్నరసేహి అఙ్గేహి సమన్నాగతభావో. కుక్కుటియా తివిధకిరియాసమ్పాదనేన అణ్డానం అపూతిభావో వియ పన్నరసఙ్గసమన్నాగతస్స భిక్ఖునో తివిధానుపస్సనాసమ్పాదనేన విపస్సనాఞాణస్స అపరిహాని. తస్సా తివిధకిరియాకరణేన అణ్డానం అల్లసినేహపరియాదానం వియ తస్స భిక్ఖునో తివిధానుపస్సనాసమ్పాదనేన భవత్తయానుగతనికన్తిసినేహపరియాదానం . అణ్డకపాలానం తనుభావో వియ భిక్ఖునో అవిజ్జణ్డకోసస్స తనుభావో. కుక్కుటపోతకానం పాదనఖముతుణ్డకానం థద్ధఖరభావో వియ భిక్ఖునో విపస్సనాఞాణస్స తిక్ఖఖరవిప్పసన్నసూరభావో. కుక్కుటపోతకానం పరిణామకాలో వియ భిక్ఖునో విపస్సనాఞాణస్స పరిణామకాలో వడ్ఢితకాలో గబ్భగ్గహణకాలో. కుక్కుటపోతకానం పాదనఖసిఖాయ వా ముఖతుణ్డకేన వా అణ్డకోసం పదాలేత్వా పక్ఖే పప్ఫోటేత్వా సోత్థినా అభినిక్ఖమనకాలో వియ తస్స భిక్ఖునో విపస్సనాఞాణగబ్భం గణ్హాపేత్వా విచరన్తస్స తజ్జాతికం ఉతుసప్పాయం వా భోజనసప్పాయం వా పుగ్గలసప్పాయం వా ధమ్మస్సవనసప్పాయం వా లభిత్వా ఏకాసనే నిసిన్నస్సేవ విపస్సనం వడ్ఢేన్తస్స అనుపుబ్బాధిగతేన అరహత్తమగ్గేన అవిజ్జణ్డకోసం పదాలేత్వా అభిఞ్ఞాపక్ఖే పప్ఫోటేత్వా సోత్థినా అరహత్తప్పత్తకాలో వేదితబ్బో. యథా పన కుక్కుటపోతకానం పరిణతభావం ఞత్వా మాతాపి అణ్డకోసం భిన్దతి, ఏవం తథారూపస్స భిక్ఖునో ఞాణపరిపాకం ఞత్వా సత్థాపి –

"ఉచ్ఛిన్ద సినేహమత్తనో, కుముదం సారదికంవ పాణినా;
సన్తిమగ్గమేవ బ్రూహయ, నిబ్బానం సుగతేన దేసిత"న్తి. (ధ. ప. ౨౮౫) –

ఆదినా నయేన ఓభాసం ఫరిత్వా గాథాయ అవిజ్జణ్డకోసం పహరతి, సో గాథాపరియోసానే అవిజ్జాణ్డకోసం భిన్దిత్వా అరహత్తం పాపుణాతి. తతో పట్ఠాయ యథా తే కుక్కుటపోతకా గామక్ఖేత్తం ఉపసోభయమానా తత్థ తత్థ విచరన్తి, ఏవం అయమ్పి మహాఖీణాసవో నిబ్బానరమ్మణం ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా సఙ్ఘారామం ఉపసోభయమానో విచరతి.

ఇతి ఇమస్మిం సుత్తే చత్తారి పహానాని కథితాని. కథం? చేతోఖిలానఞ్హి చేతోవినిబన్ధానం పహానేన **పటిసఙ్ఖానప్పహానం** కథితం, ఇద్ధిపాదేహి **విక్ఖమ్భనప్పహానం** కథిత, మగ్గే ఆగతే **సముచ్ఛేదప్పహానం** కథితం, ఫలే ఆగతే **పటిప్పస్సద్ధిప్పహానం** కథితం. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చేతోఖిలసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వనపత్థపరియాయసుత్తవణ్ణనా

౧౯౦. **ఏవం మే సుత**న్తి వనపత్థపరియాయం. తత్థ **వనపత్థపరియాయ**న్తి వనపత్థకారణం, వనపత్థదేసనం వా.

౧౯౧. **వనపత్థం ఉపనిస్సాయ విహరతీ**తి మనుస్సూపచారాతిక్కన్తం వనసణ్డసేనాసనం నిస్సాయ సమణధమ్మం కరోన్తో విహరతి. **అనుపట్ఠితా**తిఆదీసు పుబ్బే అనుపట్ఠితా సతి తం ఉపనిస్సాయ విహరతోపి న ఉపట్ఠాతి, పుబ్బే అసమాహితం చిత్తం న సమాధియతి, పుబ్బే అపరిక్ఖీణా ఆసవా న పరిక్ఖయం గచ్ఛన్తి, పుబ్బే అననుప్పత్తం అనుత్తరం యోగక్ఖేమసఙ్ఖాతం అరహత్తఞ్చ న పాపుణాతీతి అత్థో. **జీవితపరిక్ఖారా**తి జీవితసమ్భారా. **సముదానేతబ్బా**తి సమాహరితబ్బా. **కసిరేన సముదాగచ్ఛన్తీ**తి దుక్ఖేన ఉప్పజ్జన్తి. **రత్తిభాగం వా దివసభాగం వా**తి రత్తికోట్ఠాసే వా దివసకోట్ఠాసే వా. ఏత్థ చ రత్తిభాగే పటిసఞ్చిక్ఖమానేన ఞత్వా రత్తింయేవ పక్కమితబ్బం, రత్తిం చణ్డవాళాదీనం పరిబన్ధే సతి అరుణుగ్గమనం ఆగమేతబ్బం. దివసభాగే ఞత్వా దివావ పక్కమితబ్బం, దివా పరిబన్ధే సతి సూరియత్థఙ్గమనం ఆగమేతబ్బం.

౧౯౨. **సఙ్ఖాపీ**తి ఏవం సమణధమ్మస్స అనిప్ఫజ్జనభావం జానిత్వా. అనన్తరవారే పన సఙ్ఖాపీతి ఏవం సమణధమ్మస్స నిప్ఫజ్జనభావం జానిత్వా.

౧౯౪. **యావజీవ**న్తి యావ జీవితం పవత్తతి, తావ వత్థబ్బమేవ.

౧౯౫. **సో పుగ్గలో**తి పదస్స నానుబన్ధితబ్బోతి ఇమినా సమ్బన్ధో. **అనాపుచ్ఛా**తి ఇధ పన తం పుగ్గలం అనాపుచ్ఛా పక్కమితబ్బన్తి అత్థో.

౧౯౭. **సఙ్ఖాపీ**తి ఏవం సమణధమ్మస్స అనిప్ఫజ్జనభావం ఞత్వా సో పుగ్గలో నానుబన్ధితబ్బో, తం ఆపుచ్ఛా పక్కమితబ్బం.

౧౯౮. **అపి పనుజ్జమానేనాపీ**తి అపి నిక్కడ్ఢీయమానేనాపి. ఏవరూపో హి పుగ్గలో సచేపి దారుకలాపసతం వా ఉదకఘటసతం వా వాలికమ్బణసతం వా దణ్డం ఆహరాపేతి, మా ఇధ వసీతి నిక్కడ్ఢాపేతి వా, తం తం ఖమాపేత్వా యావజీవం వత్థబ్బమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

వనపత్థపరియాయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. మధుపిణ్డికసుత్తవణ్ణనా

౧౯౯. ఏవం **మే సుత**న్తి మధుపిణ్డికసుత్తం. తత్థ **మహావన**న్తి హిమవన్తేన సద్ధిం ఏకాబద్ధం అరోపిమం జాతివనం, న యథా వేసాలియం రోపితారోపితమిస్సకం. **దివావిహారాయా**తి దివా పటిసల్లానత్థాయ. **బేలువలట్ఠికాయా**తి

తరుణబేలువరుక్ఖస్స. **దణ్డపాణీ**తి న జరాదుబ్బలతాయ దణ్డహత్థో. అయఞ్హి తరుణో పఠమవయే ఠితో, దణ్డచిత్తతాయ పన సువణ్ణదణ్డం గహేత్వా విచరతి, తస్మా **దణ్డపాణీ**తి వుత్తో. **జఙ్ఘావిహార**న్తి జఙ్ఘాకిలమథవినోదనత్థం జఙ్ఘాచారం. **అనుచఙ్కమమానో అనువిచరమానో**తి ఆరామదస్సన-వనదస్సన-పబ్బతదస్సనాదీనం అత్థాయ ఇతో చితో చ విచరమానో. అధిచ్చనిక్ఖమనో కిరేస కదాచి దేవ నిక్ఖమిత్వా ఏవం విచరతి. **దణ్డమోలుబ్భా**తి దణ్డం ఓలుమ్భిత్వా గోపాలకదారకో వియ దణ్డం పురతో ఠపేత్వా దణ్డమత్థకే ద్వే హత్థే పతిట్ఠాపేత్వా పిట్ఠిపాణిం హనుకేన ఉప్పీళేత్వా ఏకమన్తం అట్ఠాసి.

౨౦౦. కింవాదీతి కిందిట్ఠికో. **కిమక్ఖాయీ**తి కిం కథేతి. అయం రాజా భగవన్తం అవన్దిత్వా పటిసన్థారమత్తకమేవ కత్వా పఞ్హం పుచ్ఛతి. తమ్పి న అఞ్ఞాతుకామతాయ, అచిత్తీకారేన పుచ్ఛతి. కస్మా? దేవదత్తస్స పక్ఖికో కిరేస. దేవదత్తో అత్తనో సన్తికం ఆగచ్ఛమానే తథాగతే భిన్దతి. సో కిర ఏవం వదేతి "సమణో గోతమో అమ్హాకం కులేన సద్ధిం వేరీ, న నో కులస్స వుద్ధిం ఇచ్ఛతి. భగినీపి మే చక్కవత్తిపరిభోగా, తం పహాయ 'నస్సతేసా'తి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజి. భాగినేయ్యోపి మే చక్కవత్తిబీజన్తి ఞత్వా అమ్హాకం కులస్స వడ్ఢియా అతుస్సన్తో 'నస్సతేత'న్తి తమ్పి దహరకాలేయేవ పబ్బాజేసి. అహం పన తేన వినా వత్తితుం అసక్కోన్తో అనుపబ్బజితో. ఏవం పబ్బజితమ్పి మం పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ న ఉజుకేహి అక్ఖీహి ఓలోకేతి. పరిసమజ్ఝే భాసన్తోపి మహాఫరసునా పహరన్తో వియ ఆపాయికో దేవదత్తోతిఆదీని భాసతీ"తి. ఏవం అయమ్పి రాజా దేవదత్తేన భిన్నో, తస్మా ఏవమకాసి.

అథ భగవా యథా అయం రాజా మయా పఞ్హే పుచ్ఛితే న కథేతీతి వత్తుం న లభతి, యథా చ భాసితస్స అత్థం న జానాతి, ఏవమస్స కథేస్సామీతి తస్సానుచ్ఛవికం కథేన్తో **యథావాదీ ఖో**తిఆదిమాహ.

తత్థ **న కేనచి లోకే విగ్గయ్హ తిట్ఠతీ**తి లోకే కేనచి సద్ధిం విగ్గాహికకథం న కరోతి న వివదతి. తథాగతో హి లోకేన సద్ధిం న వివదతి; లోకో పన తథాగతేన సద్ధిం అనిచ్చన్తి వుత్తే నిచ్చన్తి వదమానో, దుక్ఖం, అనత్తా, అసుభన్తి వుత్తే సుభన్తి వదమానో వివదతి. తేనేవాహ "నాహం, భిక్ఖవే, లోకేన వివదామి, లోకోవ ఖో, భిక్ఖవే, మయా వివదతి, తథా న, భిక్ఖవే, ధమ్మవాదీ కేనచి లోకస్మిం వివదతి, అధమ్మవాదీవ ఖో, భిక్ఖవే, వివదతీ"తి (సం॰ ని॰ ౩.౯౪). **యథా**తి యేన కారణేన. **కామేహీ**తి వత్థుకామేహిపి కిలేసకామేహిపి. **తం బ్రాహ్మణ**న్తి తం ఖీణాసవం బ్రాహ్మణం. **అకథంకథి**న్తి నిబ్బిచికిచ్ఛం. **ఛిన్నకుక్కుచ్చ**న్తి విప్పటిసారకుక్కుచ్చస్స చేవ హత్థపాదకుక్కుచ్చస్స చ ఛిన్నత్తా ఛిన్నకుక్కుచ్చం. **భవాభవే**తి పునప్పునబ్భవే, హీనపణీతే వా భవే, పణీతో హి భవో వుద్ధిప్పత్తో అభవోతి వుచ్చతి. **సఞ్ఞా**తి కిలేససఞ్ఞా. కిలేసాయేవ వా ఇధ సఞ్ఞానామేన వుత్తా, తస్మా యేన కారణేన కామేహి విసంయుత్తం విహరన్తం తం లోకే నిన్నావాదిం ఖీణాసవబ్రాహ్మణం కిలేససఞ్ఞా నానుసేన్తి, తఞ్చ కారణం అహం వదామీతి అయమేత్థ అత్థో. ఇతి భగవా అత్తనో ఖీణాసవభావం దీపేతి. **నిల్లాళేత్వా**తి నీహరిత్వా కీళాపేత్వా. **తివిసాఖ**న్తి తిసాఖం. **నలాటిక**న్తి వలిభఙ్గం నలాటే తిస్సో రాజియో దస్సేన్తో వలిభఙ్గం వుట్ఠాపేత్వాతి అత్థో. **దణ్డమోలుబ్భా**తి దణ్డం ఉప్పీళేత్వా. "దణ్డమాలుబ్భా"తిపి పాఠో, గహేత్వా పక్కామీతి అత్థో.

౨౦౧. అఞ్ఞతరోతి నామేన అపాకటో ఏకో భిక్ఖు. సో కిర అనుసన్ధికుసలో, భగవతా యథా దణ్డపాణీ న జానాతి, తథా మయా కథితన్తి వుత్తే కిన్తి ను ఖో భగవతా అవిఞ్ఞేయ్యం కత్వా పఞ్హో కథితోతి అనుసన్ధిం గహేత్వా దసబలం యాచిత్వా ఇమం పఞ్హం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స పాకటం కరిస్సామీతి ఉట్ఠాయాసనా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా దసనఖసముజ్జలం అఞ్జలిం పగ్గయ్హ **కింవాదీ పన, భన్తే భగవా**తిఆదిమాహ.

యతోనిదానన్తి భావనపుంసకం ఏతం, యేన కారణేన యస్మిం కారణే సతీతి అత్థో. **పపఞ్చసఞ్ఞాసఙ్ఖా**తి ఏత్థ **సఙ్ఖా**తి కోట్ఠాసో. **పపఞ్చసఞ్ఞా**తి తణ్హామానదిట్ఠిపపఞ్చసమ్పయుత్తా సఞ్ఞా , సఞ్ఞానామేన వా పపఞ్చాయేవ వుత్తా. తస్మా పపఞ్చకోట్ఠాసాతి అయమేత్థ అత్థో. **సముదాచరన్తీ**తి పవత్తన్తి. **ఏత్థ చే నత్థి అభినన్దితబ్బ**న్తి యస్మిం ద్వాదసాయతనసఙ్ఖాతే కారణే సతి పపఞ్చసఞ్ఞాసఙ్ఖా సముదాచరన్తి, ఏత్థ ఏకాయతనమ్పి చే అభినన్దితబ్బం అభివదితబ్బం అజ్ఝోసితబ్బం నత్థీతి అత్థో. తత్థ **అభినన్దితబ్బ**న్తి అహం మమన్తి అభినన్దితబ్బం. **అభివదితబ్బ**న్తి అహం మమాతి వత్తబ్బం. **అజ్ఝోసితబ్బ**న్తి అజ్ఝోసిత్వా గిలిత్వా పరినిట్ఠపేత్వా గహేతబ్బయుత్తం. ఏతేనేత్థ తణ్హాదీనంయేవ అప్పవత్తిం కథేతి. **ఏసేవన్తో**తి అయం అభినన్దనాదీనం నత్థిభావోవ రాగానుసయాదీనం అన్తో. ఏసేవ నయో సబ్బత్థ.

దణ్డాదానాదీసు పన యాయ చేతనాయ దణ్డం ఆదియతి, సా **దణ్డాదానం**. యాయ సత్థం ఆదియతి పరామసతి, సా **సత్థాదానం**. మత్థకప్పత్తం **కలహం**. నానాగాహమత్తం **విగ్గహం**. నానావాదమత్తం **వివాదం. తువం తువ**న్తి ఏవం పవత్తం తువం తువం. పియసుఞ్ఞకరణం **పేసుఞ్ఞం**. అయథాసభావం ముసావాదం కరోతి, సా **ముసావాదో**తి వేదితబ్బా. **ఏత్థేతే**తి ఏత్థ ద్వాదససు ఆయతనేసు ఏతే కిలేసా. కిలేసా హి ఉప్పజ్జమానాపి ద్వాదసాయతనాని నిస్సాయ ఉప్పజ్జన్తి, నిరుజ్ఝమానాపి ద్వాదససు ఆయతనేసుయేవ నిరుజ్ఝన్తి. ఏవం యత్థుప్పన్నా, తత్థేవ నిరుద్ధా హోన్తి. స్వాయమత్థో సముదయసచ్చపఞ్హేన దీపేతబ్బో –

“సా ఖో పనేసా తణ్హా కత్థ ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జతి, కత్థ నివిసమానా నివిసతీ”తి వత్వా – “యం లోకే పియరూపం సాతరూపం, ఏత్థేసా తణ్హా ఉప్పజ్జమానా ఉప్పజ్జతి, ఏత్థ నివిసమానా నివిసతి. కిఞ్చ లోకే పియరూపం సాతరూపం? చక్ఖు లోకే పియరూపం సాతరూప”న్తిఆదినా (విభ. ౨౦౩) నయేన ద్వాదససుయేవ ఆయతనేసు తస్సా ఉప్పత్తి చ నిరోధో చ వుత్తో. యథేవ చ తణ్హా ద్వాదససు ఆయతనేసు ఉప్పజ్జిత్వా నిబ్బానం ఆగమ్మ నిరుద్ధాపి ఆయతనేసు పున సముదాచారస్స అభావతో ఆయతనేసుయేవ నిరుద్ధాతి వుత్తా, ఏవమిమేపి పాపకా అకుసలా ధమ్మా ఆయతనేసు నిరుజ్ఝన్తీతి వేదితబ్బా. అథ వా య్వాయం అభినన్దనాదీనం అభావోవ రాగానుసయాదీనం అన్తోతి వుత్తో. ఏత్థేతే రాగానుసయాదీనం అన్తోతి లద్ధవోహారే నిబ్బానే పాపకా అకుసలా ధమ్మా అపరిసేసా నిరుజ్ఝన్తి. యఞ్హి యత్థ నత్థి, తం తత్థ నిరుద్ధం నామ హోతి, స్వాయమత్థో నిరోధపఞ్హేన దీపేతబ్బో. వుత్తఞ్హేతం “దుతియం ఝానం సమాపన్నస్స వితక్కవిచారా వచీసఙ్ఖారా పటిప్పస్సద్ధా హోన్తీ”తిఆది (పటి. మ. ౧.౮౩).

౨౦౨. సత్థు చేవ సంవణ్ణితోతి సత్థారా చ పసంసితో. **విఞ్ఞూన**న్తి ఇదమ్పి కరణత్థే సామివచనం, పణ్డితేహి సబ్రహ్మచారీహి చ సమ్భావితోతి అత్థో. **పహోతీ**తి సక్కోతి.

౨౦౩. అతిక్కమ్మేవ మూలం అతిక్కమ్మ ఖన్ధన్తి సారో నామ మూలే వా ఖన్ధే వా భవేయ్య, తమ్పి అతిక్కమిత్వాతి అత్థో. **ఏవంసమ్పద**న్తి ఏవంసమ్పత్తికం, ఈదిసన్తి అత్థో. **అతిసిత్వా**తి అతిక్కమిత్వా. **జానం జానాతీ**తి జానితబ్బమేవ జానాతి. **పస్సం పస్సతీ**తి పస్సితబ్బమేవ పస్సతి. యథా వా ఏకచ్చో విపరీతం గణ్హన్తో జానన్తోపి న జానాతి, పస్సన్తోపి న పస్సతి, న ఏవం భగవా. భగవా పన జానన్తో జానాతియేవ, పస్సన్తో పస్సతియేవ. స్వాయం దస్సనపరిణాయకట్ఠేన **చక్ఖుభూతో**. విదితకరణట్ఠేన **ఞాణభూతో**. అవిపరీతసభావట్ఠేన పరియత్తిధమ్మప్పవత్తనతో వా హదయేన చిన్తేత్వా వాచాయ నిచ్ఛారితధమ్మమయోతి **ధమ్మభూతో**. సేట్ఠట్ఠేన **బ్రహ్మభూతో**. అథ వా చక్ఖు వియ భూతోతి **చక్ఖుభూతో**తి ఏవమేతేసు పదేసు అత్థో వేదితబ్బో. స్వాయం ధమ్మస్స వత్తనతో **వత్తా**. పవత్తాపనతో **పవత్తా**. అత్థం నీహరిత్వా దస్సనసమత్థతాయ

అత్థస్స నిన్నేతా. అమతాధిగమాయ పటిపత్తిం దదాతీతి **అమతస్స దాతా**. **అగరుం కత్వాతి** పునప్పునం ఆయాచాపేన్తోపి హి గరుం కరోతి నామ, అత్తనో సావకపారమీఞాణే ఠత్వా సినేరుపాదతో వాలుకం ఉద్ధరమానో వియ దుబ్బిఞ్ఞేయ్యం కత్వా కథేన్తోపి గరుం కరోతియేవ నామ. ఏవం అకత్వా అమ్హే పునప్పునం అయాచాపేత్వా సువిఞ్ఞేయ్యమ్పి నో కత్వా కథేహీతి వుత్తం హోతి.

౨౦౪. **యం ఖో నో ఆవుసోతి** ఏత్థ కిఞ్చాపి "యం ఖో వో"తి వత్తబ్బం సియా, తే పన భిక్ఖూ అత్తనా సద్ధిం సఙ్గణ్హన్తో "యం ఖో నో"తి ఆహ. యస్మా వా ఉద్దేసోవ తేసం ఉద్దిట్ఠోవ. భగవా పన థేరస్సాపి తేసమ్పి భగవావ. తస్మా భగవాతి పదం సన్ధాయపి ఏవమాహ, యం ఖో అమ్హాకం భగవా తుమ్హాకం సంఖిత్తేన ఉద్దేసం ఉద్దిసిత్వాతి అత్థో.

చక్ఖుఞ్చావుసోతిఆదీసు అయమత్థో, ఆవుసో, నిస్సయభావేన చక్ఖుపసాదఞ్చ ఆరమ్మణభావేన చతుసముట్ఠానికరూపే చ పటిచ్చ చక్ఖువిఞ్ఞాణం నామ ఉప్పజ్జతి. **తిణ్ణం సఙ్గతి ఫస్సోతి** తేసం తిణ్ణం సఙ్గతియా ఫస్సో నామ ఉప్పజ్జతి. తం ఫస్సం పటిచ్చ సహజాతాదివసేన ఫస్సపచ్చయా వేదనా ఉప్పజ్జతి. తాయ వేదనాయ యం ఆరమ్మణం వేదేతి, తదేవ సఞ్ఞా సఞ్జానాతి, యం సఞ్ఞా సఞ్జానాతి, తదేవ ఆరమ్మణం వితక్కో వితక్కేతి. యం వితక్కో వితక్కేతి, తదేవారమ్మణం పపఞ్చో పపఞ్చేతి. **తతోనిదానన్తి** ఏతేహి చక్ఖురూపాదీహి కారణేహి. **పురిసం పపఞ్చసఞ్ఞాసఙ్ఖా సముదాచరన్తీతి** తం అపరిఞ్ఞాతకారణం పురిసం పపఞ్చకోట్ఠాసా అభిభవన్తి, తస్స పవత్తన్తీతి అత్థో. తత్థ ఫస్సవేదనాసఞ్ఞా చక్ఖువిఞ్ఞాణేన సహజాతా హోన్తి. వితక్కో చక్ఖువిఞ్ఞాణానన్తరాదీసు సవితక్కచిత్తేసు దట్ఠబ్బో. పపఞ్చసఙ్ఖా జవనేన సహజాతా హోన్తి. యది ఏవం కస్మా అతీతానాగతగ్గహణం కతన్తి? తథా ఉప్పజ్జనతో. యథేవ హి ఏతరహి చక్ఖుద్వారికో పపఞ్చో చక్ఖుఞ్చ రూపే చ ఫస్సవేదనాసఞ్ఞావితక్కే చ పటిచ్చ ఉప్పన్నో, ఏవమేవం అతీతానాగతేసుపి చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యేసు రూపేసు తస్సుప్పత్తిం దస్సేన్తో ఏవమాహ.

సోతఞ్చావుసోతిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. ఛట్ఠద్వారే పన **మనన్తి** భవఙ్గచిత్తం. **ధమ్మేతి** తేభూమకధమ్మారమ్మణం. **మనోవిఞ్ఞాణన్తి** ఆవజ్జనం వా జవనం వా. ఆవజ్జనే గహితే ఫస్సవేదనాసఞ్ఞావితక్కా ఆవజ్జనసహజాతా హోన్తి. పపఞ్చో జవనసహజాతో. జవనే గహితే సహావజ్జనకం భవఙ్గ మనో నామ హోతి, తతో ఫస్సాదయో సబ్బేపి జవనేన సహజాతావ. మనోద్వారే పన యస్మా అతీతాదిభేదం సబ్బమ్పి ఆరమ్మణం హోతి, తస్మా **అతీతానాగతపచ్చుప్పన్నేసూతి** ఇదం యుత్తమేవ.

ఇదాని వట్టం దస్సేన్తో **సో వతావుసోతి** దేసనం ఆరభి. **ఫస్సపఞ్ఞత్తిం పఞ్ఞపేస్సతీతి** ఫస్సో నామ ఏకో ధమ్మో ఉప్పజ్జతీతి ఏవం ఫస్సపఞ్ఞత్తిం పఞ్ఞపేస్సతి, దస్సేస్సతీతి అత్థో. ఏస నయో సబ్బత్థ. ఏవం ఇమస్మిం సతి ఇదం హోతీతి ద్వాదసాయతనవసేన సకలం వట్టం దస్సేత్వా ఇదాని ద్వాదసాయతనపటిక్ఖేపవసేన వివట్టం దస్సేన్తో **సో వతావుసో చక్ఖుస్మిం అసతీతి** దేసనం ఆరభి. తత్థ వుత్తనయేనేవ అత్థో వేదితబ్బో.

ఏవం పఞ్హం విస్సజ్జేత్వా ఇదాని సావకేన పఞ్హో కథితోతి మా నిక్కఙ్ఖా అహువత్థ, అయం భగవా సబ్బఞ్ఞుతఞాణతులం గహేత్వా నిసిన్నో, ఇచ్ఛమానా తమేవ ఉపసఙ్కమిత్వా నిక్కఙ్ఖా హోథాతి ఉయ్యోజేన్తో **ఆకఙ్ఖమానా చ పనాతి**ఆదిమాహ.

౨౦౫. **ఇమేహి ఆకారేహీతి** ఇమేహి కారణేహి పపఞ్చుప్పత్తియా పాటియేక్కకారణేహి చేవ వట్టవివట్టకారణేహి చ. **ఇమేహి పదేహీతి** ఇమేహి అక్ఖరసమ్పిణ్డనేహి. **బ్యఞ్జనేహీతి** పాటియేక్కఅక్ఖరేహి. **పణ్డితోతి** పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో. చతూహి

వా కారణేహి పణ్డితో ధాతుకుసలో ఆయతనకుసలో పచ్చయాకారకుసలో కారణాకారణకుసలోతి. **మహాపఞ్ఞో**తి మహన్తే అత్థే మహన్తే ధమ్మే మహన్తా నిరుత్తియో మహన్తాని పటిభానాని పరిగ్గహణసమత్థాయ మహాపఞ్ఞాయ సమన్నాగతో. **యథా తం మహాకచ్చానేనా**తి యథా మహాకచ్చానేన బ్యాకతం, తం సన్ధాయ **త**న్తి వుత్తం. యథా మహాకచ్చానేన బ్యాకతం, అహమ్పి తం ఏవమేవం బ్యాకరేయ్యన్తి అత్థో.

మధుపిణ్డికన్తి మహన్తం గుళపూవం బద్ధసత్తుగుళకం వా. **అసేచనక**న్తి అసేచితబ్బకం. సప్పిఫాణితమధుసక్కరాదీసు ఇదం నామేత్థ మన్దం ఇదం బహుకన్తి న వత్తబ్బం సమయోజితరసం. **చేతసో**తి చిన్తకజాతికో. **దబ్బజాతికో**తి పణ్డితసభావో. **కో నామో అయ**న్తి ఇదం థేరో అతిభద్దకో అయం ధమ్మపరియాయో, దసబలస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేనేవస్స నామం గణ్హాపేస్సామీతి చిన్తేత్వా ఆహ. **తస్మా**తి యస్మా మధుపిణ్డికో వియ మధురో, తస్మా మధుపిణ్డికపరియాయోత్వేవ నం ధారేహీతి వదతి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మధుపిణ్డికసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. ద్వేధావితక్కసుత్తవణ్ణనా

౨౦౬. మే సుతన్తి ద్వేధావితక్కసుత్తం. తత్థ **ద్విధా కత్వా ద్విధా కత్వా**తి ద్వే ద్వే భాగే కత్వా. **కామవితక్కో**తి కామపటిసంయుత్తో వితక్కో. **బ్యాపాదవితక్కో**తి బ్యాపాదపటిసంయుత్తో వితక్కో. **విహింసావితక్కో**తి విహింసాపటిసంయుత్తో వితక్కో. **ఏకం భాగ**న్తి అజ్ఝత్తం వా బహిద్ధా వా ఓళారికో వా సుఖుమో వా సబ్బో పాయం వితక్కో అకుసలపక్ఖికోయేవాతి తయోపి కామబ్యాపాదవిహింసావితక్కే ఏకం కోట్ఠాసమకాసిం. కామేహి నిస్సటో నేక్ఖమ్మపటిసంయుత్తో వితక్కో **నేక్ఖమ్మవితక్కో** నామ, సో యావ పఠమజ్ఝానా వట్టతి. అబ్యాపాదపటిసంయుత్తో వితక్కో **అబ్యాపాదవితక్కో**, సో మేత్తాపుబ్బభాగతో పట్ఠాయ యావ పఠమజ్ఝానా వట్టతి. అవిహింసాపటిసంయుత్తో వితక్కో **అవిహింసావితక్కో**, సో కరుణాపుబ్బభాగతో పట్ఠాయ యావ పఠమజ్ఝానా వట్టతి. **దుతియం భాగ**న్తి సబ్బోపాయం కుసలపక్ఖికోయేవాతి దుతియం కోట్ఠాసమకాసిం. ఇమినా బోధిసత్తస్స వితక్కనిగ్గహణకాలో కథితో.

బోధిసత్తస్స హి ఛబ్బస్సాని పధానం పదహన్తస్స నేక్ఖమ్మవితక్కాదయో పుఞ్జపుఞ్జా మహానదియం ఓఘా వియ పవత్తింసు. సతిసమ్మోసేన పన సహసా కామవితక్కాదయో ఉప్పజ్జిత్వా కుసలవారం పచ్ఛిన్దిత్వా సయం అకుసలజవనవారా హుత్వా తిట్ఠన్తి. తతో బోధిసత్తో చిన్తేసి – “మయ్హం ఇమే కామవితక్కాదయో కుసలవారం పచ్ఛిన్దిత్వా తిట్ఠన్తి, హన్దాహం ఇమే వితక్కే ద్వే భాగే కత్వా విహరామీ”తి కామవితక్కాదయో అకుసలపక్ఖికాతి ఏకం భాగం కరోతి నేక్ఖమ్మవితక్కాదయో కుసలపక్ఖికాతి ఏకం. అథ పున చిన్తేసి – “అకుసలపక్ఖతో ఆగతం వితక్కం మన్తేన కణ్హసప్పం ఉప్పీళేత్వా గణ్హన్తో వియ అమిత్తం గీవాయ అక్కమన్తో వియ చ నిగ్గహేస్సామి, నాస్స వడ్ఢితుం దస్సామి. కుసలపక్ఖతో ఆగతం వితక్కం మేఘసమయే మేఘం వియ సుఖేత్తే సాలకల్యాణిపోతకం వియ చ సీఘం వడ్ఢేస్సామీ”తి. సో తథా కత్వా అకుసలవితక్కే నిగ్గణ్హి, కుసలవితక్కే వడ్ఢేసి. ఏవం ఇమినా బోధిసత్తస్స వితక్కనిగ్గహణకాలో కథితోతి వేదితబ్బో.

౨౦౭. ఇదాని యథాస్స తే వితక్కా ఉప్పజ్జింసు, యథా చ నే నిగ్గహేసి, తం దస్సేన్తో **తస్స మయ్హం, భిక్ఖవేతి**ఆదిమాహ. తత్థ **అప్పమత్తస్సాతి** సతియా అవిప్పవాసే ఠితస్స. **ఆతాపినోతి** ఆతాపవీరియవన్తస్స. **పహితత్తస్సాతి** పేసితచిత్తస్స. **ఉప్పజ్జతి కామవితక్కోతి** బోధిసత్తస్స ఛబ్బస్సాని పధానం పదహతో రజ్జసుఖం వా ఆరబ్భ, పాసాదే వా నాటకాని వా ఓరోధే వా కిఞ్చిదేవ వా సమ్పత్తిం ఆరబ్భ కామవితక్కో నామ న ఉప్పన్నపుబ్బో. దుక్కరకారికాయ పనస్స ఆహారూపచ్ఛేదేన అధిమత్తకసిమానం పత్తస్స ఏతదహోసి – "న సక్కా ఆహారూపచ్ఛేదేన విసేసం నిబ్బత్తేతుం, యంనూనాహం ఓళారికం ఆహారం ఆహారేయ్య"న్తి. సో ఉరువేలం పిణ్డాయ పావిసి. మనుస్సా – "మహాపురిసో పుబ్బే ఆహరిత్వా దిన్నమ్పి న గణ్హి, అద్ధాస్స ఇదాని మనోరథో మత్థకం పత్తో, తస్మా సయమేవ ఆగతో"తి పణీతపణీతం ఆహారం ఉపహరింసు. బోధిసత్తస్స అత్తభావో నచిరస్సేవ పాకతికో అహోసి. జరాజిణ్ణత్తభావో హి సప్పాయభోజనం లభిత్వాపి పాకతికో న హోతి. బోధిసత్తో పన దహరో. తేనస్స సప్పాయభోజనం భుఞ్జతో అత్తభావో న చిరస్సేవ పాకతికో జాతో, విప్పసన్నాని ఇన్ద్రియాని, పరిసుద్ధో ఛవివణ్ణో, సముగ్గతతారాగణం వియ నభం పరిపుణ్ణద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణప్పటిమణ్డితసరీరం అహోసి. సో తం ఓలోకేత్వా "తావ కిలన్తో నామ అత్తభావో ఏవం పటిపాకతికో జాతో"తి చిన్తేత్వా అత్తనో పఞ్ఞామహన్తతాయ ఏవం పరిత్తకమ్పి వితక్కం గహేత్వా కామవితక్కోతి అకాసి.

పణ్ణసాలాయ పురతో నిసిన్నో చమరపసదగవయరోహితమిగాదికే మగగణే మనుఞ్ఞసద్దరవసే మోరవనకుక్కుటాదికే పక్ఖిగణే నీలుప్పలకుముదకమలాదిసఞ్ఛన్నాని పల్లలాని నానాకుసుమసఞ్ఛన్నవిటపా వనరాజియో మణిక్ఖన్ధనిమ్మలజలపవాహఞ్చ నదిం నేరఞ్జరం పస్సతి. తస్స ఏవం హోతి "సోభనా వతిమే మిగజాతా పక్ఖిగణా పల్లలాని వనరాజియో నదీ నేరఞ్జరా"తి. సో తమ్పి ఏవం పరిత్తకం వితక్కం గహేత్వా కామవితక్కమకాసి, తేనాహ "ఉప్పజ్జతి కామవితక్కో"తి.

అత్తబ్యాబాధాయపీతి అత్తదుక్ఖాయపి. ఏసేవనయో సబ్బత్థ. కిం పన మహాసత్తస్స ఉభయదుక్ఖాయ సంవత్తనకవితక్కో నామ అత్థీతి? నత్థి. అపరిఞ్ఞాయం ఠితస్స పన వితక్కో యావ ఉభయబ్యాబాధాయ సంవత్తతీతి ఏతాని తీణి నామాని లభతి, తస్మా ఏవమాహ. **పఞ్ఞానిరోధికోతి** అనుప్పన్నాయ లోకియలోకుత్తరాయ పఞ్ఞాయ ఉప్పజ్జితుం న దేతి, లోకియపఞ్ఞం పన అట్ఠసమాపత్తిపఞ్చాభిఞ్ఞావసేన ఉప్పన్నమ్పి సముచ్ఛిన్దిత్వా ఖిపతీతి **పఞ్ఞానిరోధికో. విఘాతపక్ఖికోతి** దుక్ఖకోట్ఠాసికో. అసఙ్ఖతం నిబ్బానం నామ, తం పచ్చక్ఖం కాతుం న దేతీతి **అనిబ్బానసంవత్తనికో. అబ్భత్థం గచ్ఛతీతి** ఖయం నత్థిభావం గచ్ఛతి. ఉదకపుప్ఫుళకో వియ నిరుజ్ఝతి. **పజహమేవాతి** పజహిమేవ. **వినోదమేవాతి** నీహరిమేవ. **బ్యన్తమేవ నం అకాసిన్తి** విగతన్తం నిస్సేసం పరివటుమం పరిచ్ఛిన్నమేవ నం అకాసిం.

౨౦౮. బ్యాపాదవితక్కోతి న బోధిసత్తస్స పరూపఘాతప్పటిసంయుత్తో నామ వితక్కో చిత్తే ఉప్పజ్జతి, అథస్స అతివస్సఅచ్చుణ్హఅతిసీతాదీని పన పటిచ్చ చిత్తవిపరిణామభావో హోతి, తం సన్ధాయ "బ్యాపాదవితక్కో"తి ఆహ. **విహింసావితక్కోతి** న మహాసత్తస్స పరేసం దుక్ఖుప్పాదనప్పటిసంయుత్తో వితక్కో ఉప్పజ్జతి, చిత్తే పన ఉద్ధతాకారో అనేకగ్గతాకారో హోతి, తం గహేత్వా విహింసావితక్కమకాసి. పణ్ణసాలాద్వారే నిసిన్నో హి సీహబ్యగ్ఘాదికే వాళమిగే సూకరాదయో ఖుద్దమిగే విహింసన్తే పస్సతి. అథ బోధిసత్తో ఇమస్మిమ్పి నామ అకుతోభయే అరఞ్ఞే ఇమేసం తిరచ్ఛానగతానం పచ్చత్థికా ఉప్పజ్జన్తి, బలవన్తో దుబ్బలే ఖాదన్తి, బలవన్తఖాదితా వత్తన్తీతి కారుఞ్ఞం ఉప్పాదేతి. అఞ్ఞేపి బిళారాదయో కుక్కుటమూసికాదీని ఖాదన్తే పస్సతి, గామం పిణ్డాయ పవిట్ఠో మనుస్సే రాజకమ్మికేహి ఉపద్దుతే

వధబన్ధాదీని అనుభవన్తే అత్తనో కసివణిజ్జాదీని కమ్మాని కత్వా జీవితుం న లభన్తీతి కారుఞ్ఞం ఉప్పాదేతి, తం సన్ధాయ "ఉప్పజ్జతి విహింసావితక్కో"తి ఆహ. **తథా తథాతి** తేన తేన ఆకారేన. ఇదం వుత్తం హోతి – కామవితక్కాదీసు యం యం వితక్కేతి, యం యం వితక్కం పవత్తేతి, తేన తేనే చస్సాకారేన కామవితక్కాదిభావో చేతసో న హి హోతీతి. **పహాసి నేక్ఖమ్మవితక్కన్తి** నేక్ఖమ్మవితక్కం పజహతి. **బహులమకాసీతి** బహులం కరోతి. **తస్స తం కామవితక్కాయ చిత్తన్తి** తస్స తం చిత్తం కామవితక్కత్థాయ. యథా కామవితక్కసమ్పయుత్తం హోతి, ఏవమేవం నమతీతి అత్థో. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో.

ఇదాని అత్థదీపికం ఉపమం దస్సేన్తో **సేయ్యథాపీ** తిఆదిమాహ. తత్థ **కిట్ఠసమ్బాధేతి** సస్ససమ్బాధే. **ఆకోటేయ్యాతి** ఉజుకం పిట్ఠియం పహరేయ్య. **పటికోటేయ్యాతి** తిరియం ఫాసుకాసు పహరేయ్య. **సన్నిరున్ధేయ్యాతి** ఆవరిత్వా తిట్ఠేయ్య. **సన్నివారేయ్యాతి** ఇతో చితో చ గన్తుం న దదేయ్య . **తతోనిదానన్తి** తేన కారణేన, ఏవం అరక్ఖితానం గున్నం పరేసం సస్సఖాదనకారణేనాతి అత్థో. బాలో హి గోపాలోకో ఏవం గావో అరక్ఖమానో "అయం అమ్హాకం భత్తవేతనం ఖాదతి, ఉజుం గావో రక్ఖితుమ్పి న సక్కోతి, కులేహి సద్ధిం వేరం గణ్హాపేతీ"తి గోసామికానమ్పి సన్తికా వధాదీని పాపుణాతి, కిట్ఠసామికానమ్పి. పణ్డితో పన ఇమాని చత్తారి భయాని సమ్పస్సన్తో గావో సాధుకం రక్ఖతి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **ఆదీనవన్తి** ఉపద్దవం. **ఓకారన్తి** లామకం, ఖన్ధేసు వా ఓతారం. **సంకిలేసన్తి** కిలిట్ఠభావం. **నేక్ఖమ్మేతి** నేక్ఖమ్మమ్హి. **ఆనిసంసన్తి** విసుద్ధిపక్ఖం. **వోదానపక్ఖన్తి** ఇదం తస్సేవ వేవచనం, కుసలానం ధమ్మానం నేక్ఖమ్మమ్హి విసుద్ధిపక్ఖం అద్దసన్తి అత్థో.

౨౦౯. **నేక్ఖమ్మన్తి** చ కామేహి నిస్సటం సబ్బకుసలం, ఏకధమ్మే సజ్జియమానే నిబ్బానమేవ. తత్రిదం ఓపమ్మసంసన్దనం – కిట్ఠసమ్బాధం వియ హి రూపాదిఆరమ్మణం, కూటగావో వియ కూటచిత్తం, పణ్డితగోపాలకో వియ బోధిసత్తో, చతుబ్బిధభయం వియ అత్తపరూభయబ్యాబాధాయ సంవత్తనవితక్కో, పణ్డితగోపాలకస్స చతుబ్బిధం భయం దిస్వా కిట్ఠసమ్బాధే అప్పమాదేన గోరక్ఖణం వియ బోధిసత్తస్స ఛబ్బస్సాని పధానం పదహతో అత్తబ్యాబాధాదిభయం దిస్వా రూపాదీసు ఆరమ్మణేసు యథా కామవితక్కాదయో న ఉప్పజ్జన్తి, ఏవం చిత్తరక్ఖణం. **పఞ్ఞావుద్ధికోతి**ఆదీసు అనుప్పన్నాయ లోకియలోకుత్తరపఞ్ఞాయ ఉప్పాదాయ, ఉప్పన్నాయ చ వుద్ధియా సంవత్తతీతి **పఞ్ఞావుద్ధికో**. న దుక్ఖకోట్ఠాసాయ సంవత్తతీతి **అవిఘాతపక్ఖికో**. నిబ్బానధాతుసచ్ఛికిరియాయ సంవత్తతీతి **నిబ్బానసంవత్తనికో. రత్తిం చేపి నం, భిక్ఖవే, అనువితక్కేయ్యన్తి** సకలరత్తిం చేపి తం వితక్కం పవత్తేయ్యం. **తతోనిదానన్తి** తంమూలకం. **ఓహఞ్ఞేయ్యాతి** ఉగ్ఘాతీయేయ్య, ఉద్ధచ్చాయ సంవత్తేయ్యాతి అత్థో. **ఆరాతి** దూరే. **సమాధిమ్హాతి** ఉపచారసమాధితోపి అప్పనాసమాధితోపి. **సో ఖో అహం, భిక్ఖవే, అజ్ఝత్తమేవ చిత్తన్తి** సో అహం, భిక్ఖవే, మా మే చిత్తం సమాధిమ్హా దూరే హోతూతి అజ్ఝత్తమేవ చిత్తం సణ్ఠపేమి, గోచరజ్ఝత్తే ఠపేమీతి అత్థో. **సన్నిసాదేమీతి** తత్థేవ చ నం సన్నిసీదాపేమి. **ఏకోదిం కరోమీతి** ఏకగ్గం కరోమి. **సమాదహామీతి** సమ్మా ఆదహామి, సుట్ఠు ఆరోపేమీతి అత్థో. **మా మే చిత్తం ఊహఞ్ఞీతి** మా మయ్హం చిత్తం ఉగ్ఘాతీయిత్థ, మా ఉద్ధచ్చాయ సంవత్తతూతి అత్థో.

౨౧౦. **ఉప్పజ్జతి అబ్యాపాదవితక్కో…పే.… అవిహింసావితక్కోతి** ఏత్థ యో నో ఇమాయ హేట్ఠా వుత్తతరుణవిపస్సనాయ సద్ధిం ఉప్పన్నవితక్కో కామపచ్చనీకట్ఠేన **నేక్ఖమ్మవితక్కోతి** వుత్తో. సోయేవ బ్యాపాదపచ్చనీకట్ఠేన **అబ్యాపాదవితక్కోతి** చ విహింసాపచ్చనీకట్ఠేన **అవిహింసావితక్కోతి** చ వుత్తో.

ఏత్తావతా బోధిసత్తస్స సమాపత్తిం నిస్సాయ విపస్సనాపట్ఠపనకాలో కథితో. యస్స హి సమాధిపి తరుణో, విపస్సనాపి. తస్స విపస్సనం పట్ఠపేత్వా అతిచిరం నిసిన్నస్స కాయో కిలమతి, అన్తో అగ్గి వియ ఉట్ఠహతి, కచ్ఛేహి సేదా

ముచ్చన్తి, మత్థకతో ఉసుమవట్టి వియ ఉట్ఠహతి, చిత్తం హఞ్ఞతి విహఞ్ఞతి విప్ఫన్దతి. సో పున సమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా తం పరిదమేత్వా ముదుకం కత్వా సమస్సాసేత్వా పున విపస్సనం పట్ఠపేతి. తస్స పున అతిచిరం నిసిన్నస్స తథేవ హోతి. సో పున సమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా తథేవ కరోతి. విపస్సనాయ హి బహూపకారా సమాపత్తి.

యథా యోధస్స ఫలకకోట్ఠకో నామ బహూపకారో హోతి, సో తం నిస్సాయ సఙ్గామం పవిసతి, తత్థ హత్థీహిపి అస్సేహిపి యోధేహిపి సద్ధిం కమ్మం కత్వా ఆవుధేసు వా ఖీణేసు భుఞ్జితుకామతాదిభావే వా సతి నివత్తిత్వా ఫలకకోట్ఠకం పవిసిత్వా ఆవుధానిపి గణ్హాతి, విస్సమతిపి, భుఞ్జతిపి, పానీయమ్పి పివతి, సన్నాహమ్పి పటిసన్నయ్హతి, తం తం కత్వా పున సఙ్గామం పవిసతి, తత్థ కమ్మం కత్వా పున ఉచ్చారాదిపీళితో వా కేనచిదేవ వా కరణీయేన ఫలకకోట్ఠకం పవిసతి. తత్థ సన్థమ్భిత్వా పున సఙ్గామం పవిసతి, ఏవం యోధస్స ఫలకకోట్ఠకో వియ విపస్సనాయ బహూపకారా సమాపత్తి.

సమాపత్తియా పన సఙ్గామనిత్థరణకయోధస్స ఫలకకోట్ఠకతోపి విపస్సనా బహూపకారతరా. కిఞ్చాపి హి సమాపత్తిం నిస్సాయ విపస్సనం పట్ఠపేతి, విపస్సనా పన థామజాతా సమాపత్తిమ్పి రక్ఖతి. థామజాతం కరోతి.

యథా హి థలే నావమ్పి నావాయ భణ్డమ్పి సకటభారం కరోన్తి. ఉదకం పత్వా పన సకటమ్పి సకటభణ్డమ్పి యుత్తగోణేపి నావాభారం కరోన్తి. నావా తిరియం సోతం ఛిన్దిత్వా సోత్థినా సుపట్టనం గచ్ఛతి, ఏవమేవం కిఞ్చాపి సమాపత్తిం నిస్సాయ విపస్సనం పట్ఠపేతి, విపస్సనా పన థామజాతా సమాపత్తిమ్పి రక్ఖతి, థామజాతం కరోతి. థలం పత్వా సకటం వియ హి సమాపత్తి. ఉదకం పత్వా నావా వియ విపస్సనా. ఇతి బోధిసత్తస్స ఏత్తావతా సమాపత్తిం నిస్సాయ విపస్సనాపట్ఠపనకాలో కథితోతి వేదితబ్బో.

యఞ్ఞదేవాతిఆది కణ్హపక్ఖే వుత్తానుసారేనేవ వేదితబ్బం, ఇధాపి అత్థదీపికం ఉపమం దస్సేతుం **సేయ్యథాపీతి**ఆదిమాహ. తత్థ **గామన్తసమ్భతేసూతి** గామన్తం ఆహటేసు. **సతికరణీయమేవ హోతీతి ఏతా గావోతి** సతిఉప్పాదనమత్తమేవ కాతబ్బం హోతి. ఇతో చితో చ గన్త్వా ఆకోటనాదికిచ్చం నత్థి. **ఏతే ధమ్మాతి** ఏతే సమథవిపస్సనా ధమ్మాతి సతుప్పాదనమత్తమేవ కాతబ్బం హోతి. ఇమినా బోధిసత్తస్స సమథవిపస్సనానం థామజాతకాలో కథితో. తదా కిరస్స సమాపత్తిం అప్పనత్థాయ నిసిన్నస్స అట్ఠ సమాపత్తియో ఏకావజ్జనేన ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి, విపస్సనం పట్ఠపేత్వా నిసిన్నో సత్త అనుపస్సనా ఏకప్పహారేనేవ ఆరుళ్హో హోతి.

౨౧౭. **సేయ్యథాపీతి** ఇధ కిం దస్సేతి? అయం పాటియేక్కో అనుసన్ధి, సత్తానఞ్హి హితూపచారం అత్తనో సత్థుభావసమ్పదఞ్చ దస్సేన్తో భగవా ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ **అరఞ్ఞేతి** అటవియం. **పవనేతి** వనసణ్డే. అత్థతో హి ఇదం ద్వయం ఏకమేవ, పఠమస్స పన దుతియం వేవచనం. **అయోగక్ఖేమకామోతి** చతూహి యోగేహి ఖేమం నిబ్భయట్ఠానం అనిచ్ఛన్తో భయమేవ ఇచ్ఛన్తో . **సోవత్థికోతి** సువత్థిభావావహో. **పీతిగమనీయోతి** తుట్ఠిం గమనీయో. “పీతగమనీయో”తి వా పాఠో. **పిదహేయ్యాతి** సాఖాదీహి థకేయ్య. **వివరేయ్యాతి** విసదముఖం కత్వా వివటం కరేయ్య. **కుమ్మగ్గన్తి** ఉదకవనపబ్బతాదీహి సన్నిరుద్ధం అమగ్గం. **ఓదహేయ్య ఓకచరన్తి** తేసం ఓకే చరమానం వియ ఏకం దీపకమిగం ఏకస్మిం ఠానే ఠపేయ్య. **ఓకచారికన్తి** దీఘరజ్జుయా బన్ధితంయేవ మిగిం.

మిగలుద్దకో హి అరఞ్ఞం మిగానం వసనట్ఠానం గన్త్వా “ఇధ వసన్తి, ఇమినా మగ్గేన నిక్ఖమన్తి, ఏత్థ చరన్తి, ఏత్థ పివన్తి, ఇమినా మగ్గేన పవిసన్తీ”తి సల్లక్ఖేత్వా మగ్గం పిధాయ కుమ్మగ్గం వివరిత్వా ఓకచరఞ్చ ఓకచారికఞ్చ ఠపేత్వా సయం

పటిచ్ఛన్నట్ఠానే సత్తిం గహేత్వా తిట్ఠతి. అథ సాయన్హసమయే మిగా అకుతోభయే అరఞ్ఞే చరిత్వా పానీయం పివిత్వా మిగపోతకేహి సద్ధిం కీళమానా వసనట్ఠానసన్తికం ఆగన్త్వా ఓకచరఞ్చ ఓకచారికఞ్చ దిస్వా “సహాయకా నో ఆగతా భవిస్సన్తీ”తి నిరాసఙ్కా పవిసన్తి, తే మగ్గం పిహితం దిస్వా “నాయం మగ్గో, అయం మగ్గో భవిస్సతీ”తి కుమ్మగ్గం పటిపజ్జన్తి. మిగలుద్దకో న తావ కిఞ్చి కరోతి, పవిట్ఠేసు పన సబ్బపచ్ఛిమం సణికం పహరతి. సో ఉత్తసతి, తతో సబ్బే ఉత్తసిత్వా “భయం ఉప్పన్న”న్తి పురతో ఓలోకేన్తా ఉదకేన వా వనేన వా పబ్బతేన వా సన్నిరుద్ధం మగ్గం దిస్వా ఉభోహి పస్సేహి అఙ్గులిసఙ్ఖలికం వియ గహనవనం పవిసితుం అసక్కోన్తా పవిట్ఠమగ్గేనేవ నిక్ఖమితుం ఆరభన్తి. లుద్దకో తేసం నివత్తనభావం ఞత్వా ఆదితో పట్ఠాయ తింసమ్పి చత్తాలీసమ్పి మిగే ఘాతేతి. ఇదం సన్ధాయ **ఏవఞ్హి సో, భిక్ఖవే, మహామిగసఙ్ఘో అపరేన సమయేన అనయబ్యసనం ఆపజ్జేయ్యా**తి వుత్తం.

“నన్దీరాగస్సేతం అధివచనం, అవిజ్జాయేతం అధివచన”న్తి ఏత్థ యస్మా ఇమే సత్తా అవిజ్జాయ అఞ్ఞాణా హుత్వా నన్దీరాగేన ఆబన్ధిత్వా రూపారమ్మణాదీని ఉపనీతా వట్టదుక్ఖసత్తియా ఘాతం లభన్తి. తస్మా భగవా ఓకచరం నన్దీరాగోతి, ఓకచారికం అవిజ్జాతి కత్వా దస్సేసి.

మిగలుద్దకో హి ఏకదాపి తేసం సాఖాభఙ్గేన సరీరం పుఞ్ఛిత్వా మనుస్సగన్ధం అపనేత్వా ఓకచరం ఏకస్మిం ఠానే ఠపేత్వా ఓకచారికం సహ రజ్జుయా విస్సజ్జేత్వా అత్తానం పటిచ్ఛాదేత్వా సత్తిం ఆదాయ ఓకచరస్స సన్తికే తిట్ఠతి, ఓకచారికా మిగగణస్స చరణట్ఠానాభిముఖీ గచ్ఛతి . తం దిస్వా మిగా సీసాని ఉక్ఖిపిత్వా తిట్ఠన్తి, సాపి సీసం ఉక్ఖిపిత్వా తిట్ఠతి, తే “అమ్హాకం సమజాతికా అయ”న్తి గోచరం గణ్హన్తి. సాపి తిణాని ఖాదన్తీ వియ సణికం ఉపగచ్ఛతి. ఆరఞ్ఞికో యూథపతిమిగో తస్సా వాతం లభిత్వా సకభరియం విస్సజ్జేత్వా తదభిముఖో హోతి.

సత్తానఞ్హి నవనవమేవ పియం హోతి. ఓకచారికా ఆరఞ్ఞికస్స మిగస్స అచ్చాసన్నభావం అదత్వా తదభిముఖీవ పచ్ఛతో పటిక్కమిత్వా ఓకచరస్స సన్తికం గచ్ఛతి, యత్థ యత్థస్సా రజ్జు లగ్గతి, తత్థ తత్థ ఖురేన పహరిత్వా మోచేతి, ఆరఞ్ఞికో మిగో ఓకచరం దిస్వా ఓకచారికాయ సమ్మత్తో హుత్వా ఓకచరే ఉసూయం కత్వా పిట్ఠిం నామేత్వా సీసం కమ్పేన్తో తిట్ఠతి, తస్మిం ఖణే సత్తిం జివ్హాయ లేహన్తోపి “కిం ఏత”న్తి న జానాతి, ఓకచరోపి సచస్స ఉపరిభాగేన తం మిగం పహరితుం సుఖం హోతి, పిట్ఠిం నామేతి. సచస్స హేట్ఠాభాగేన పహరితుం సుఖం హోతి, హదయం ఉన్నామేతి. అథ లుద్దకో ఆరఞ్ఞికం మిగం సత్తియా పహరిత్వా తత్థేవ ఘాతేత్వా మంసం ఆదాయ గచ్ఛతి. ఏవమేవ యథా సో మిగో ఓకచారికాయ సమ్మత్తో ఓకచరే ఉసూయం కత్వా సత్తిం జివ్హాయ లేహన్తోపి కిఞ్చి న జానాతి, తథా ఇమే సత్తా అవిజ్జాయ సమ్మత్తా అన్ధభూతా కిఞ్చి అజానన్తా రూపాదీసు నన్దీరాగం ఉపగమ్మ వట్టదుక్ఖసత్తియా వధం లభన్తీతి భగవా ఓకచరం నన్దీరాగోతి, ఓకచారికం అవిజ్జాతి కత్వా దస్సేసి.

ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, వివటో మయా ఖేమో మగ్గోతి ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, మయా ఇమేసం సత్తానం హితచరణేన సమ్మాసమ్బోధిం పత్వా అహం బుద్ధోస్మీతి తుణ్హీభూతేన అనిసీదిత్వా ధమ్మచక్కప్పవత్తనతో పట్ఠాయ ధమ్మం దేసేన్తేన వివటో ఖేమో అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో, పిహితో కుమ్మగ్గో , అఞ్ఞాతకోణ్డఞ్ఞాదీనం భబ్బపుగ్గలానం ఊహతో ఓకచరో నన్దీరాగో ద్వేధా ఛేత్వా పాతితో, నాసితా ఓకచారికా అవిజ్జా సబ్బేన సబ్బం సముగ్ఘాతితాతి అత్తనో హితూపచారం దస్సేసి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

ద్వేధావితక్కసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. వితక్కసణ్ఠానసుత్తవణ్ణనా

౨౧౬. ఏవం మే సుతన్తి వితక్కసణ్ఠానసుత్తం. తత్థ **అధిచిత్తమనుయుత్తేనా**తి దసకుసలకమ్మపథవసేన ఉప్పన్నం చిత్తం చిత్తమేవ, విపస్సనాపాదకఅట్ఠసమాపత్తిచిత్తం తతో చిత్తతో అధికం చిత్తన్తి **అధిచిత్తం. అనుయుత్తేనా**తి తం అధిచిత్తం అనుయుత్తేన, తత్థ యుత్తప్పయుత్తేనాతి అత్థో.

తత్రాయం భిక్ఖు పురేభత్తం పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతప్పటిక్కన్తో నిసీదనం ఆదాయ అసుకస్మిం రుక్ఖమూలే వా వనసణ్డే వా పబ్బతపాదే వా పబ్భారే వా సమణధమ్మం కరిస్సామీతి నిక్ఖమన్తోపి, తత్థ గన్త్వా హత్థేహి వా పాదేహి వా నిసజ్జట్ఠానతో తిణపణ్ణాని అపనేన్తోపి అధిచిత్తం అనుయుత్తోయేవ. నిసీదిత్వా పన హత్థపాదే ధోవిత్వా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా విహరన్తోపి అధిచిత్తం అనుయుత్తోయేవ.

నిమిత్తానీతి కారణాని. **కాలేన కాల**న్తి సమయే సమయే. న ను చ కమ్మట్ఠానం నామ ముహుత్తమ్పి అఛడ్డేత్వా నిరన్తరం మనసికాతబ్బం, కస్మా భగవా “కాలేన కాల”న్తి ఆహాతి. పాళియఞ్హి అట్ఠతింస కమ్మట్ఠానాని విభత్తాని, తేసు భిక్ఖునా అత్తనో చిత్తరుచితం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నేన యావ కోచిదేవ ఉపక్కిలేసో నుప్పజ్జతి, తావ ఇమేసం నిమిత్తానం మనసికారకిచ్చం నత్థి. యదా పన ఉప్పజ్జతి, తదా ఇమాని గహేత్వా చిత్తే ఉప్పన్నం అబ్బుదం నీహరితబ్బన్తి దస్సేన్తో ఏవమాహ.

ఛన్దూపసంహితాతి ఛన్దసహగతా రాగసమ్పయుత్తా. ఇమేసం పన తిణ్ణం వితక్కానం ఖేత్తఞ్చ ఆరమ్మణఞ్చ జానితబ్బం. తత్థ ఛన్దూపసఞ్హితానం అట్ఠ లోభసహగతచిత్తాని ఖేత్తం, దోసూపసఞ్హితానం ద్వే దోమనస్ససహగతాని, మోహూపసఞ్హితానం ద్వాదసపి అకుసలచిత్తాని. విచికిచ్ఛాఉద్ధచ్చసమ్పయుత్తచిత్తాని పన ద్వే ఏతేసం పాటిపుగ్గలికం ఖేత్తం. సబ్బేసమ్పి సత్తా చేవ సఙ్ఖారా చ ఆరమ్మణం, ఇట్ఠానిట్ఠఅసమపేక్ఖితేసు హి సత్తేసు చ సఙ్ఖారేసు చ తే ఉప్పజ్జన్తి . **అఞ్ఞమ్పి నిమిత్తం మనసికాతబ్బం కుసలూపసంహిత**న్తి తతో నిమిత్తతో అఞ్ఞం కుసలనిస్సితం నిమిత్తం మనసికాతబ్బం. తత్థ **అఞ్ఞం నిమిత్తం** నామ ఛన్దూపసఞ్హితే వితక్కే సత్తేసు ఉప్పన్నే అసుభభావనా అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ. సఙ్ఖారేసు ఉప్పన్నే అనిచ్చమనసికారో అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ. దోసూపసఞ్హితే సత్తేసు ఉప్పన్నే మేత్తాభావనా అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ. సఙ్ఖారేసు ఉప్పన్నే ధాతుమనసికారో అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ. మోహూపసఞ్హితే యత్థ కత్థచి ఉప్పన్నే పఞ్చధమ్మూపనిస్సయో అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ.

ఇమస్స హత్థా వా సోభనా పాదా వాతిఆదినా నయేన హి సత్తేసు లోభే ఉప్పన్నే అసుభతో ఉపసంహరితబ్బం. కిమ్హి సారత్తోసి? కేసేసు సారత్తోసి. లోమేసు…పే… ముత్తేసు సారత్తోసి. అయం అత్తభావో నామ తీహి అట్ఠిసతేహి ఉస్సాపితో, నవహి న్హారుసతేహి ఆబద్ధో, నవహి మంసపేసిసతేహి అనులిత్తో, అల్లచమ్మేన పరియోనద్ధో, ఛవిరాగేన పటిచ్ఛన్నో, నవహి వణముఖేహి నవనవుతిలోమకూపసహస్సేహి చ అసుచి పగ్ఘరతి, కుణపపూరితో, దుగ్గన్ధో, జేగుచ్ఛో, పటికూలో,

ద్వత్తింసకుణపసఞ్చయో, నత్థేత్థ సారం వా వరం వాతి ఏవం అసుభతో ఉపసంహరన్తస్స సత్తేసు ఉప్పన్నో లోభో పహీయతి, తేనస్స అసుభతో ఉపసంహరణం అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ హోతి.

పత్తచీవరాదీసు సఙ్ఖారేసు లోభే ఉప్పన్నే ద్వీహాకారేహి సఙ్ఖారమజ్ఝత్తతం సముట్ఠాపేతీతి సతిపట్ఠానవణ్ణనాయం వుత్తనయేన అస్సామికతావకాలికభావవసేన మనసికరోతో సో పహీయతి. తేనస్స అనిచ్చతో మనసికారో అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ హోతి. సత్తేసు దోసే ఉప్పన్నే పన ఆఘాతవినయకకచోపమోవాదాదీనం వసేన మేత్తా భావేతబ్బా, తం భావయతో దోసో పహీయతి, తేనస్స మేత్తాభావనా అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ హోతి. ఖాణుకణ్టకతిణపణ్ణాదీసు పన దోసే ఉప్పన్నే త్వం కస్స కుప్పసి, కిం పథవీధాతుయా, ఉదాహు ఆపోధాతుయా, కో వా పనాయం కుప్పతి నామ, కిం పథవీధాతు ఉదాహు ఆపోధాతూతిఆదినా నయేన ధాతుమనసికారం కరోన్తస్స దోసో పహీయతి. తేనస్స ధాతుమనసికారో అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ హోతి.

మోహే పన యత్థ కత్థచి ఉప్పన్నే –

“గరూసంవాసో ఉద్దేసో, ఉద్దిట్ఠపరిపుచ్ఛనం;
కాలేన ధమ్మస్సవనం, ఠానాట్ఠానవినిచ్ఛయో;
పఞ్చ ధమ్మూపనిస్సాయ, మోహధాతు పహీయతీ”తి. –

ఇమే పఞ్చ ధమ్మా ఉపనిస్సితబ్బా. గరుం ఉపనిస్సాయ విహరన్తో హి భిక్ఖు – “ఆచరియో గామప్పవేసనం అనాపుచ్ఛన్తస్స పత్తకాలే వత్తం అకరోన్తస్స ఘటసతఉదకాహరణాదిదణ్డకమ్మం కరోతీ”తి యత్తప్పటియత్తో హోతి, అథస్స మోహో పహీయతి. ఉద్దేసం గణ్హన్తోపి – “ఆచరియో ఉద్దేసకాలే ఉద్దేసం అగ్గణ్హన్తస్స అసాధుకం సజ్ఝాయన్తస్స చ దణ్డకమ్మం కరోతీ”తి యత్తప్పటియత్తో హోతి, ఏవమ్పిస్స మోహో పహీయతి. గరుభావనీయే భిక్ఖూ ఉపసంకమిత్వా “ఇదం భన్తే కథం ఇమస్స కో అత్థో”తి పరిపుచ్ఛన్తో కంఖం వినోదేతి, ఏవమ్పిస్స మోహో పహీయతి. కాలేన ధమ్మసవనట్ఠానం గన్త్వా సక్కచ్చం ధమ్మం సుణన్తస్సాపి తేసు తేసు ఠానేసు అత్థో పాకటో హోతి. ఏవమ్పిస్స మోహో పహీయతి. ఇదమస్స కారణం, ఇదం న కారణన్తి ఠానాట్ఠానవినిచ్ఛయే ఛేకో హోతి, ఏవమ్పిస్స మోహో పహీయతి. తేనస్స పఞ్చధమ్మూపనిస్సయో అఞ్ఞం నిమిత్తం నామ హోతి.

అపిచ అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు యంకిఞ్చి భావేన్తస్సాపి ఇమే వితక్కా పహీయన్తి ఏవ. ఇమాని పన నిమిత్తాని ఉజువిపచ్చనీకాని పటిపక్ఖభూతాని. ఇమేహి పహీనా రాగాదయో సుప్పహీనా హోన్తి. యథా హి అగ్గిం అల్లకట్ఠేహిపి పంసూహిపి సాఖాదీహిపి పోథేత్వా నిబ్బాపేన్తియేవ, ఉదకం పన అగ్గిస్స ఉజువిపచ్చనీకం, తేన నిబ్బుతో సునిబ్బుతో హోతి, ఏవమిమేహి నిమిత్తేహి పహీనా రాగాదయో సుప్పహీనా హోన్తి. తస్మా ఏతాని కథితానీతి వేదితబ్బాని.

కుసలూపసంహితన్తి కుసలనిస్సితం కుసలస్స పచ్చయభూతం. **అజ్ఝత్తమేవాతి** గోచరజ్ఝత్తంయేవ. **పలగణ్డోతి** వడ్ఢకీ. **సుఖుమాయ ఆణియాతి** యం ఆణిం నీహరితుకామో హోతి, తతో సుఖుమతరాయ సారదారుఆణియా. **ఓళారికం ఆణిన్తి** చన్దఫలకే వా సారఫలకే వా ఆకోటితం విసమాణిం. **అభినిహనేయ్యాతి** ముగ్గరేన ఆకోటేన్తో హనేయ్య. **అభినీహరేయ్యాతి** ఏవం అభినిహనన్తో ఫలకతో నీహరేయ్య. **అభినివసేయ్యాతి** ఇదాని బహు నిక్ఖన్తాతి ఞత్వా హత్థేన చాలేత్వా నిక్కడ్ఢేయ్య . తత్థ

ఫలకం వియ చిత్తం, ఫలకే విసమాణీ వియ అకుసలవితక్కా, సుఖుమాణీ వియ అఞ్ఞం అసుభభావనాదికుసలనిమిత్తం, సుఖుమాణియా ఓళారికాణినీహరణం వియ అసుభభావనాదీహి కుసలనిమిత్తేహి తేసం వితక్కానం నీహరణం.

౨౧౭. **అహికుణపేనా**తిఆది అతిజేగుచ్ఛపటికూలకుణపదస్సనత్థం వుత్తం. **కణ్ఠే ఆసత్తేనా**తి కేనచిదేవ పచ్చత్థికేన ఆనేత్వా కణ్ఠే బద్ధేన పటిముక్కేన. **అట్టియేయ్యా**తి అట్టో దుక్ఖితో భవేయ్య. **హరాయేయ్యా**తి లజ్జేయ్య. **జిగుచ్ఛేయ్యా**తి సఞ్జాతజిగుచ్ఛో భవేయ్య.

పహీయన్తీతి ఏవం ఇమినాపి కారణేన ఏతే అకుసలా ధమ్మా సావజ్జా దుక్ఖవిపాకాతి అత్తనో పఞ్ఞాబలేన ఉపపరిక్ఖతో అహికుణపాదీని వియ జిగుచ్ఛన్తస్స పహీయన్తి. యో పన అత్తనో పఞ్ఞాబలేన ఉపపరిక్ఖితుం న సక్కోతి, తేన ఆచరియం వా ఉపజ్ఝాయం వా అఞ్ఞతరం వా గరుట్ఠానియం సబ్రహ్మచారిం సఙ్ఘత్థేరం వా ఉపసఙ్కమిత్వా ఘణ్డిం పహరిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘమేవ వా సన్నిపాతేత్వా ఆరోచేతబ్బం, బహునఞ్హి సన్నిపాతే భవిస్సతేవ ఏకో పణ్డితమనుస్సో, స్వాయం ఏవం ఏతేసు ఆదీనవో దట్ఠబ్బోతి కథేస్సతి, కాయవిచ్ఛిన్దనీయకథాదీహి వా పన తే వితక్కే నిగ్గణ్హిస్సతీతి.

౨౧౮. **అసతిఅమనసికారో ఆపజ్జితబ్బో**తి నేవ సో వితక్కో సరితబ్బో న మనసికాతబ్బో, అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. యథా హి రూపం అపస్సితుకామో పురిసో అక్ఖీని నిమీలేయ్య, ఏవమేవ మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నేన భిక్ఖునా చిత్తమ్హి వితక్కే ఉప్పన్నే అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. ఏవమస్స సో వితక్కో పహీయతి, తస్మిం పహీనే పున కమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసీదితబ్బం.

సచే న పహీయతి, ఉగ్గహితో ధమ్మకథాపబన్ధో హోతి, సో మహాసద్దేన సజ్ఝాయితబ్బో. ఏవమ్పి చే అఞ్ఞవిహితకస్స సతో సో న పహీయతి. థవికాయ ముట్ఠిపోత్థకో హోతి, యత్థ చ బుద్ధవణ్ణాపి ధమ్మవణ్ణాపి లిఖితా హోన్తి, తం నీహరిత్వా వాచేన్తేన అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. ఏవమ్పి చే న పహీయతి, థవికతో అరణిసహితాని నీహరిత్వా “అయం ఉత్తరారణీ అయం అధరారణీ”తి ఆవజ్జేన్తేన అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. ఏవమ్పి చే న పహీయతి, సిపాటికం నీహరిత్వా “ఇదం ఆరకణ్టకం నామ, అయం పిప్ఫలకో నామ, ఇదం నఖచ్ఛేదనం నామ, అయం సూచి నామా”తి పరిక్ఖారం సమన్నానేన్తేన అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. ఏవమ్పి చే న పహీయతి, సూచిం గహేత్వా చీవరే జిణ్ణట్ఠానం సిబ్బన్తేన అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. ఏవం యావ న పహీయతి, తావ తం తం కుసలకమ్మం కరోన్తేన అఞ్ఞవిహితకేన భవితబ్బం. పహీనే పున మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసీదితబ్బం, నవకమ్మం పన న పట్ఠపేతబ్బం. కస్మా? వితక్కే పచ్ఛిన్నే కమ్మట్ఠానమనసికారస్స ఓకాసో న హోతి.

పోరాణకపణ్డితా పన నవకమ్మం కత్వాపి వితక్కం పచ్ఛిన్దింసు. తత్రిదం వత్థు – తిస్ససామణేరస్స కిర ఉపజ్ఝాయో తిస్సమహావిహారే వసతి. తిస్ససామణేరో “భన్తే ఉక్కణ్ఠితోమ్హీ”తి ఆహ. అథ నం థేరో “ఇమస్మిం విహారే న్హానఉదకం దుల్లభం, మం గహేత్వా చిత్తలపబ్బతం గచ్ఛాహీ”తి ఆహ. సో తథా అకాసి. తత్థ నం థేరో ఆహ “అయం విహారో అచ్ఛన్తసఙ్ఘికో, ఏకం పుగ్గలికట్ఠానం కరోహీ”తి. సో సాధు భన్తేతి ఆదితో పట్ఠాయ సంయుత్తనికాయం పబ్బారసోధనం తేజోధాతుకసిణపరికమ్మన్తి తీణిపి ఏకతో ఆరభిత్వా కమ్మట్ఠానం అప్పనం పాపేసి, **సంయుత్తనికాయం** పరియోసాపేసి, లేణకమ్మం నిట్ఠాపేసి, సబ్బం కత్వా ఉపజ్ఝాయస్స సఞ్ఞం అదాసి. ఉపజ్ఝాయో “దుక్ఖేన తే సామణేర కతం, అజ్జ తావ త్వంయేవ వసాహీ”తి ఆహ. సో తం

రత్తిం లేణే వసన్తో ఉతుసప్పాయం లభిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్వా తత్థేవ పరినిబ్బాయి. తస్స ధాతుయో గహేత్వా చేతియం అకంసు. అజ్జాపి **తిస్సత్థేరచేతియ**న్తి పఞ్ఞాయతి. ఇదం పబ్బం అసతిపబ్బం నామ.

౨౧౯. ఇమస్మిం ఠత్వా వితక్కే నిగ్గణ్హితుం అసక్కోన్తో ఇధ ఠత్వా నిగ్గణ్హిస్సతీతి వితక్కమూలభేదం పబ్బం దస్సేన్తో పున **తస్స చే భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **వితక్కసఙ్ఖారసణ్ఠానం మనసికాతబ్బ**న్తి సఙ్ఖరోతీతి **సఙ్ఖారో,** పచ్చయో, కారణం మూలన్తి అత్థో. సన్తిట్ఠతి ఏత్థాతి **సణ్ఠానం,** వితక్కసఙ్ఖారస్స సణ్ఠానం **వితక్కసఙ్ఖారసణ్ఠానం,** తం మనసికాతబ్బన్తి. ఇదం వుత్తం హోతి, అయం వితక్కో కిం హేతు కిం పచ్చయా కిం కారణా ఉప్పన్నోతి వితక్కానం మూలఞ్చ మూలమూలఞ్చ మనసికాతబ్బన్తి. **కిం ను ఖో అహం సీఘం గచ్ఛామీ**తి కేన ను ఖో కారణేన అహం సీఘం గచ్ఛామి? **యంనూనాహం సణికం గచ్ఛేయ్య**న్తి కిం మే ఇమినా సీఘగమనేన, సణికం గచ్ఛిస్సామీతి చిన్తేసి. **సో సణికం గచ్ఛేయ్యా**తి సో ఏవం చిన్తేత్వా సణికం గచ్ఛేయ్య. ఏస నయో సబ్బత్థ.

తత్థ తస్స పురిసస్స సీఘగమనకాలో వియ ఇమస్స భిక్ఖునో వితక్కసమారుళ్హకాలో. తస్స సణికగమనకాలో వియ ఇమస్స వితక్కచారపచ్ఛేదనకాలో. తస్స ఠితకాలో వియ ఇమస్స వితక్కచారే పచ్ఛిన్నే మూలకమ్మట్ఠానం చిత్తోతరణకాలో. తస్స నిసిన్నకాలో వియ ఇమస్స విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తప్పత్తకాలో. తస్స నిపన్నకాలో వియ ఇమస్స నిబ్బానారమ్మణాయ ఫలసమాపత్తియా దివసం వీతివత్తనకాలో. తత్థ ఇమే వితక్కా కిం హేతుకా కిం పచ్చయాతి వితక్కానం మూలమూలం గచ్ఛన్తస్స వితక్కచారో సిథిలో హోతి. తస్మిం సిథిలీభూతే మత్థకం గచ్ఛన్తే వితక్కా సబ్బసో నిరుజ్ఝన్తి. అయమత్థో దుద్దుభజాతకేనపి దీపేతబ్బో –

ససకస్స కిర బేలువరుక్ఖమూలే నిద్దాయన్తస్స బేలువపక్కం వణ్టతో ఛిజ్జిత్వా కణ్ణమూలే పతితం. సో తస్స సద్దేన ‘‘పథవీ భిజ్జతీ’’తి సఞ్ఞాయ ఉట్ఠహిత్వా వేగేన పలాయి. తం దిస్వా పురతో అఞ్ఞేపి చతుప్పదా పలాయింసు. తదా బోధిసత్తో సీహో హోతి. సో చిన్తేసి – ‘‘అయం పథవీ నామ కప్పవినాసే భిజ్జతి, అన్తరా పథవీభేదో నామ నత్థి, యంనూనాహం మూలమూలం గన్త్వా అనువిజ్జేయ్య’’న్తి. సో హత్థినాగతో పట్ఠాయ యావ ససకం పుచ్ఛి ‘‘తయా, తాత, పథవీ భిజ్జమానా దిట్ఠా’’తి. ససో ‘‘ఆమ దేవా’’తి ఆహ. సీహో ‘‘ఏహి, భో, దస్సేహీ’’తి. ససో ‘‘న సక్కోమి సామీ’’తి. ‘‘ఏహి, రే, మా భాయీ’’తి సణ్హముదుకేన గహేత్వా గతో ససో రుక్ఖస్స అవిదూరే ఠత్వా –

> ‘‘దుద్దుభాయతి భద్దన్తే, యస్మిం దేసే వసామహం;
> అహమ్పేతం న జానామి, కిమేతం దుద్దుభాయతీ’’తి. (జా. ౧.౪.౮౫) –

గాథమాహ. బోధిసత్తో ‘‘త్వం ఏత్థేవ తిట్ఠా’’తి రుక్ఖమూలం గన్త్వా ససకస్స నిపన్నట్ఠానం అద్దస, బేలువపక్కం అద్దస, ఉద్ధం ఓలోకేత్వా వణ్టం అద్దస, దిస్వా ‘‘అయం ససో ఏత్థ నిపన్నో, నిద్దాయమానో ఇమస్స కణ్ణమూలే పతితస్స సద్దేన ‘పథవీ భిజ్జతీ’తి ఏవంసఞ్ఞీ హుత్వా పలాయీ’’తి ఞత్వా తం కారణం ససం పుచ్ఛి. ససో ‘‘ఆమ, దేవా’’తి ఆహ. బోధిసత్తో ఇమం గాథమాహ –

> ‘‘బేలువ పతితం సుత్వా, దుద్దుభన్తి ససో జవి;
> ససస్స వచనం సుత్వా, సన్తత్తా మిగవాహినీ’’తి. (జా. ౧.౪.౮౬);

తతో బోధిసత్తో “మా భాయథా”తి మిగగణే అస్సాసేసి. ఏవం వితక్కానం మూలమూలం గచ్ఛన్తస్స వితక్కా పహీయన్తి.

౨౨౦. ఇమస్మిం వితక్కమూలభేదపబ్బే ఠత్వా వితక్కే నిగ్గణ్హితుం అసక్కోన్తేన పన ఏవం నిగ్గణ్హితబ్బాతి అపరమ్పి కారణం దస్సేన్తో పున **తస్స చే, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ.

దన్తేభిదన్తమాధాయాతి హేట్ఠాదన్తే ఉపరిదన్తం ఠపేత్వా. **చేతసా చిత్త**న్తి కుసలచిత్తేన అకుసలచిత్తం అభినిగ్గణ్హితబ్బం. **బలవా పురిసో**తి యథా థామసమ్పన్నో మహాబలో పురిసో దుబ్బలం పురిసం సీసే వా గలే వా ఖన్ధే వా గహేత్వా అభినిగ్గణ్హేయ్య అభినిప్పీళేయ్య అభిసన్తాపేయ్య సన్తత్తం కిలన్తం ముచ్ఛాపరేతం వియ కరేయ్య, ఏవమేవ భిక్ఖునా వితక్కేహి సద్ధిం పటిమల్లేన హుత్వా “కే చ తుమ్హే కో చాహ”న్తి అభిభవిత్వా – “కామం తచో చ న్హారు చ అట్ఠి చ అవసిస్సతు సరీరే ఉపసుస్సతు మంసలోహిత”న్తి (అ. ని. ౨.౫) ఏవం మహావీరియం పగ్గయ్హ వితక్కా నిగ్గణ్హితబ్బాతి దస్సేన్తో ఇమ అత్థదీపికం ఉపమం ఆహరి.

౨౨౧. **యతో ఖో, భిక్ఖవే**తి ఇదం పరియాదానభాజనియం నామ, తం ఉత్తానత్థమేవ. యథా పన సత్థాచరియో తిరోరట్ఠా ఆగతం రాజపుత్తం పఞ్చావుధసిప్పం ఉగ్గణ్హాపేత్వా “గచ్ఛ, అత్తనో రట్ఠే రజ్జం గణ్హ. సచే తే అన్తరామగ్గే చోరా ఉట్ఠహన్తి, ధనునా కమ్మం కత్వా గచ్ఛ. సచే తే ధను నస్సతి వా భిజ్జతి వా సత్తియా అసినా”తి ఏవం పఞ్చహిపి ఆవుధేహి కత్తబ్బం దస్సేత్వా ఉయ్యోజేతి. సో తథా కత్వా సకరట్ఠం గన్త్వా రజ్జం గహేత్వా రజ్జసిరిం అనుభోతి. ఏవమేవం భగవా అధిచిత్తమనుయుత్తం భిక్ఖుం అరహత్తగహణత్థాయ ఉయ్యోజేన్తో – “సచస్స అన్తరా అకుసలవితక్కా ఉప్పజ్జన్తి, అఞ్ఞనిమిత్తపబ్బే ఠత్వా తే నిగ్గణ్హిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణిస్సతి. తత్థ అసక్కోన్తో ఆదీనవపబ్బే ఠత్వా, తత్రాపి అసక్కోన్తో అసతిపబ్బే ఠత్వా, తత్రాపి అసక్కోన్తో వితక్కమూలభేదపబ్బే ఠత్వా, తత్రాపి అసక్కోన్తో అభినిగ్గణ్హనపబ్బే ఠత్వా వితక్కే నిగ్గణ్హిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణిస్సతీ”తి ఇమాని పఞ్చ పబ్బాని దేసేసి.

వసీ వితక్కపరియాయపథేసూతి వితక్కచారపథేసు చిణ్ణవసీ పగుణవసీతి వుచ్చతి. **యం వితక్కం ఆకఙ్ఖిస్సతీ**తి ఇదం అస్స వసీభావాకారదస్సనత్థం వుత్తం. అయఞ్హి పుబ్బే యం వితక్కం వితక్కేతుకామో హోతి, తం న వితక్కేతి. యం న వితక్కేతుకామో హోతి, తం వితక్కేతి. ఇదాని పన వసీభూతత్తా యం వితక్కం వితక్కేతుకామో హోతి, తంయేవ వితక్కేతి. యం న వితక్కేతుకామో, న తం వితక్కేతి. తేన వుత్తం “యం వితక్కం ఆకఙ్ఖిస్సతి, తం వితక్కం వితక్కేస్సతి. యం వితక్కం నాకఙ్ఖిస్సతి, న తం వితక్కం వితక్కేస్సతీ”తి. **అచ్ఛేచ్ఛి తణ్హ**న్తిఆది **సబ్బాసవసుత్తే** వుత్తమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

వితక్కసణ్ఠానసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

దుతియవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మూలపణ్ణాసట్ఠకథాయ పఠమో భాగో నిట్ఠితో.

నమో తస్స భగవతో అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్స

మజ్ఝిమనికాయే

మూలపణ్ణాస-అట్ఠకథా

(దుతియో భాగో)

౩. ఓపమ్మవగ్గో

౧. కకచూపమసుత్తవణ్ణనా

౨౨౨. ఏవం మే సుతన్తి కకచూపమసుత్తం. తత్థ **మోళియఫగ్గునో**తి **మోళీ**తి చూళా వుచ్చతి. యథాహ –

"ఛేత్వాన మోళిం వరగన్ధవాసితం,
వేహాయసం ఉక్ఖిపి సక్యపుఙ్గవో;
రతనచఙ్కోటవరేన వాసవో,
సహస్సనేత్తో సిరసా పటిగ్గహీ"తి.

సా తస్స గిహికాలే మహతీ అహోసి, తేనస్స **మోళియఫగ్గునో**తి సఙ్ఖా ఉదపాది. పబ్బజితమ్పి నం తేనేవ నామేన సఞ్జానన్తి. **అతివేల**న్తి వేలం అతిక్కమిత్వా. తత్థ కాలవేలా, సీమవేలా, సీలవేలాతి తివిధా వేలా. "తాయం వేలాయం ఇమం ఉదానం ఉదానేసీ"తి (ధమ్మపదే వగ్గానముద్దానం, గాథానముద్దానం; మహావ. ౧-౩) అయం కాలవేలా నామ. "ఠితధమ్మో వేలం నాతివత్తతీ"తి (చూళవ. ౩౮౪; ఉదా. ౪౫; అ. ని. ౮.౧౯) అయం సీమవేలా నామ. "వేలాఅనతిక్కమో సేతుఘాతో"తి (ధ. స. ౨౯౯-౩౦౧) చ, "వేలా చేసా అవీతిక్కమనట్ఠేనా"తి చ, అయం సీలవేలా నామ. తం తివిధమ్పి సో అతిక్కమియేవ. భిక్ఖునియో హి ఓవదితుం కాలో నామ అత్థి, సో అత్థఙ్గతేపి సూరియే ఓవదన్తో తం కాలవేలమ్పి అతిక్కమి. భిక్ఖునీనం ఓవాదే పమాణం నామ అత్థి సీమా మరియాదా. సో ఉత్తరిఛప్పఞ్చవాచాహి ఓవదన్తో తం సీమవేలమ్పి అతిక్కమి. కథేన్తో పన దవసహగతం కత్వా దుట్ఠుల్లాపత్తిపహోనకం కథేతి, ఏవం సీలవేలమ్పి అతిక్కమి.

సంసట్ఠోతి మిస్సీభూతో సమానసుఖదుక్ఖో హుత్వా. **సమ్ముఖా**తి పురతో. **అవణ్ణం భాసతీ**తి తా పన పచనకోట్టనాదీని కరోన్తియో దిస్వా నత్థి ఇమాసం అనాపత్తి నామ, ఇమా భిక్ఖునియో అనాచారా దుబ్బచా పగబ్భాతి అగుణం కథేతి. **అధికరణమ్పి కరోతీ**తి ఇమేసం భిక్ఖూనం ఇమా భిక్ఖునియో దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ అక్ఖీని దయ్హన్తి, ఇమస్మిం విహారే పుప్ఫపూజా వా ఆసనధోవనపరిభణ్డకరణాదీని వా ఇమాసం వసేన వత్తన్తి. కులధీతరో ఏతా లజ్జినియో , తుమ్హే ఇమా ఇదఞ్చిదఞ్చ వదథ, అయం నామ తుమ్హాకం ఆపత్తి హోతి, వినయధరానం సన్తికం ఆగన్త్వా వినిచ్ఛయం మే దేథాతి అధికరణం ఆకడ్ఢతి.

మోళియఫగ్గునస్స అవణ్ణం భాసతీతి నత్థి ఇమస్స భిక్ఖునో అనాపత్తి నామ. నిచ్చకాలం ఇమస్స పరివేణద్వారం అసుఞ్ఞం భిక్ఖునీహీతి అగుణం కథేతి. **అధికరణమ్పి కరోన్తీ**తి ఇమేసం భిక్ఖూనం మోళియఫగ్గునత్థేరస్స దిట్ఠకాలతో పట్ఠాయ అక్ఖీని దయ్హన్తి. ఇమస్మిం విహారే అఞ్ఞేసం వసనట్ఠానం ఓలోకేతుమ్పి న సక్కా. విహారం ఆగతభిక్ఖునియో ఓవాదం వా పటిసన్థారం వా ఉద్దేసపదం వా థేరమేవ నిస్సాయ లభన్తి, కులపుత్తకో లజ్జీ కుక్కుచ్చకో, ఏవరూపం నామ తుమ్హే ఇదఞ్చిదఞ్చ వదథ, ఏథ వినయధరానం సన్తికే వినిచ్ఛయం దేథాతి అధికరణం ఆకడ్ఢన్తి.

సో భిక్ఖు భగవన్తం ఏతదవోచాతి నేవ పియకమ్యతాయ న భేదాధిప్పాయేన, అత్థకామతాయ అవోచ. ఏకం కిరస్స అహోసి – "ఇమస్స భిక్ఖుస్స ఏవం సంసట్ఠస్స విహరతో అయసో ఉప్పజ్జిస్సతి. సో సాసనస్సాపి అవణ్ణోయేవ. అఞ్ఞేన పన

కథితో అయం న ఓరమిస్సతి, భగవతా ధమ్మం దేసేత్వా ఓవదితో ఓరమిస్సతీ”తి తస్స అత్థకామతాయ భగవన్తం ఏతం, “ఆయస్మా, భన్తే”తిఆదివచనం అవోచ.

౨౨౩. ఆమన్తేహీతి జానాపేహి. **ఆమన్తేతీ**తి పక్కోసతి.

౨౨౪. సద్ధాతి సద్ధాయ. **తస్మా**తి యస్మా త్వం కులపుత్తో చేవ సద్ధాపబ్బజితో చ, యస్మా వా తే ఏతాహి సద్ధిం సంసట్ఠస్స విహరతో యే తా అక్కోసిస్సన్తి వా, పహరిస్సన్తి వా, తేసు దోమనస్సం ఉప్పజ్జిస్సతి, సంసగ్గే పహీనే నుప్పజ్జిస్సతి, తస్మా. **తత్రా**తి తస్మిం అవణ్ణభాసనే. **గేహసితా**తి పఞ్చకామగుణనిస్సితా. **ఛన్దా**తి తణ్హాఛన్దాపి పటిఘఛన్దాపి. **విపరిణత**న్తి రత్తమ్పి చిత్తం విపరిణతం. దుట్ఠమ్పి, మూళ్హమ్పి చిత్తం విపరిణతం. ఇధ పన తణ్హాఛన్దవసేన రత్తమ్పి వట్టతి, పటిఘఛన్దవసేన దుట్ఠమ్పి వట్టతి. **హితానుకమ్పీ**తి హితేన అనుకమ్పమానో హితేన ఫరమానో. **న దోసన్తరో**తి న దోసచిత్తో భవిస్సామి.

౨౨౫. అథ ఖో భగవాతి కస్మా ఆరభి? ఫగ్గునస్స కిర ఏత్తకం ఓవాదం సుత్వాపి, “భిక్ఖునిసంసగ్గతో ఓరమిస్సామి విరమిస్సామీ”తి చిత్తమ్పి న ఉప్పన్నం, భగవతా పన సద్ధిం పటాణీ వియ పటివిరుద్ధో అట్ఠాసి, అథస్స భగవతో యథా నామ జిఘచ్ఛితస్స భోజనే, పిపాసితస్స పానీయే, సీతేన ఫుట్ఠస్స ఉణ్హే దుక్ఖితస్స సుఖే పత్థనా ఉప్పజ్జతి. ఏవమేవ ఇమం దుబ్బచం భిక్ఖుం దిస్వా పఠమబోధియం సుబ్బచా భిక్ఖూ ఆపాథం ఆగమింసు. అథ తేసం వణ్ణం కథేతుకామో హుత్వా ఇమం దేసనం ఆరభి.

తత్థ **ఆరాధయింసూ**తి గణ్హింసు పూరయింసు. **ఏకం సమయ**న్తి ఏకస్మిం సమయే. **ఏకాసనభోజన**న్తి ఏకం పురేభత్తభోజనం. సూరియుగ్గమనతో హి యావ మజ్ఝన్హికా సత్తక్ఖత్తుం భుత్తభోజనమ్పి ఇధ ఏకాసనభోజనన్త్వేవ అధిప్పేతం. **అప్పాబాధత**న్తి నిరాబాధతం. **అప్పాతఙ్కత**న్తి నిద్దుక్ఖతం. **లహుట్ఠాన**న్తి సరీరస్స సల్లహుకం ఉట్ఠానం. **బల**న్తి కాయబలం. **ఫాసువిహార**న్తి కాయస్స సుఖవిహారం. ఇమినా కిం కథితం? దివా వికాలభోజనం పజహాపితకాలో కథితో. భద్దాలిసుత్తే పన రత్తిం వికాలభోజనం పజహాపితకాలో కథితో. ఇమాని హి ద్వే భోజనాని భగవా న ఏకప్పహారేన పజహాపేసి. కస్మా? ఇమానేవ హి ద్వే భోజనాని వట్టే సత్తానం ఆచిణ్ణాని. సన్తి కులపుత్తా సుఖుమాలా, తే ఏకతో ద్వేపి భోజనాని పజహన్తా కిలమన్తి. తస్మా ఏకతో అపజహాపేత్వా ఏకస్మిం కాలే దివా వికాలభోజనం, ఏకస్మిం రత్తిం వికాలభోజనన్తి విసుం పజహాపేసి. తేసు ఇధ దివా వికాలభోజనం పజహాపితకాలో కథితో. తత్థ యస్మా బుద్ధా న భయం దస్సేత్వా తజ్జేత్వా పజహాపేన్తి, ఆనిసంసం పన దస్సేత్వా పజహాపేన్తి, ఏవఞ్హి సత్తా సుఖేన పజహన్తి. తస్మా ఆనిసంసం దస్సేన్తో ఇమే పఞ్చ గుణే దస్సేసి. **అనుసాసనీ కరణీయా**తి పునప్పునం సాసనే కత్తబ్బం నాహోసి. “ఇదం కరోథ, ఇదం మా కరోథా”తి సతుప్పాదకరణీయమత్తమేవ అహోసి. తావత్తకేనేవ తే కత్తబ్బం అకంసు, పహాతబ్బం పజహింసు, పఠమబోధియం, భిక్ఖవే, సుబ్బచా భిక్ఖూ అహేసుం అస్సవా ఓవాదపటికరాతి.

ఇదాని నేసం సుబ్బచభావదీపికం ఉపమం ఆహరన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **సుభూమియ**న్తి సమభూమియం. “సుభూమ్యం సుఖేత్తే విహతఖాణుకే బీజాని పతిట్ఠపేయ్యా”తి (దీ॰ ని॰ ౨.౪౩౮) ఏత్థ పన మణ్డభూమి సుభూమీతి ఆగతా. **చతుమహాపథే**తి ద్విన్నం మహామగ్గానం వినివిజ్ఝిత్వా గతట్ఠానే. **ఆజఞ్ఞరథో**తి వినీతఅస్సరథో. **ఓధస్తపతోదో**తి యథా రథం అభిరుహిత్వా ఠితేన సక్కా హోతి గణ్హితుం, ఏవం ఆలమ్బనం నిస్సాయ తిరియతో ఠపితపతోదో. **యోగ్గాచరియో**తి

అస్సాచరియో. స్వేవ అస్సదమ్మే సారేతీతి **అస్సదమ్మసారథి. యేనిచ్ఛకన్తి** యేన యేన మగ్గేన ఇచ్ఛతి. **యదిచ్ఛకన్తి** యం యం గతిం ఇచ్ఛతి. **సారేయ్యాతి** ఉజుకం పురతో పేసేయ్య. **పచ్చాసారేయ్యాతి** పటినివత్తేయ్య.

ఏవమేవ ఖోతి యథా హి సో యోగ్గాచరియో యేన యేన మగ్గేన గమనం ఇచ్ఛతి, తం తం అస్సా ఆరుళ్హావ హోన్తి. యాయ యాయ చ గతియా ఇచ్ఛతి, సా సా గతి గహితావ హోతి. రథం పేసేత్వా అస్సా నేవ వారేతబ్బా న విజ్ఝితబ్బా హోన్తి. కేవలం తేసం సమే భూమిభాగే ఖురేసు నిమిత్తం ఠపేత్వా గమనమేవ పస్సితబ్బం హోతి. ఏవం మయ్హమ్పి తేసు భిక్ఖూసు పునప్పునం వత్తబ్బం నాహోసి. ఇదం కరోథ ఇదం మా కరోథాతి సతుప్పాదనమత్తమేవ కత్తబ్బం హోతి. తేహిపి తావదేవ కత్తబ్బం కతమేవ హోతి, అకత్తబ్బం జహితమేవ. **తస్మాతి** యస్మా సుబ్బచా యుత్తయానపటిభాగా హుత్వా సతుప్పాదనమత్తేనేవ పజహింసు, తస్మా తుమ్హేపి పజహథాతి అత్థో. **ఏలణ్డేహీతి** ఏలణ్డా కిర సాలదూసనా హోన్తి, తస్మా ఏవమాహ. **విసోధేయ్యాతి** ఏలణ్డే చేవ అఞ్ఞా చ వల్లియో ఛిన్దిత్వా బహి నీహరణేన సోధేయ్య. **సుజాతాతి** సుసణ్ఠితా. **సమ్మా పరిహరేయ్యాతి** మరియాదం బన్ధిత్వా ఉదకాసిఞ్చనేనపి కాలేనకాలం మూలమూలే ఖణనేనపి వల్లిగుమ్బాదిచ్ఛేదనేనపి కిపిల్లపూటకహరణేనపి మక్కటకజాలసుక్ఖదణ్డకహరణేనపి సమ్మా వడ్ఢేత్వా పోసేయ్య. **వుద్ధిఆదీని** వుత్తత్థానేవ.

౨౨౬. ఇదాని అక్ఖన్తియా దోసం దస్సేన్తో **భూతపుబ్బన్తిఆదిమాహ**. తత్థ **వేదేహికాతి** విదేహరట్ఠవాసికస్స ధీతా. అథ వా **వేదోతి** పఞ్ఞా వుచ్చతి, వేదేన ఈహతి ఇరియతీతి **వేదేహికా,** పణ్డితాతి అత్థో. **గహపతానీతి** ఘరసామినీ. **కిత్తిసద్దోతి** కిత్తిఘోసో. **సోరతాతి** సోరచ్చేన సమన్నాగతా. **నివాతాతి** నివాతవుత్తి. **ఉపసన్తాతి** నిబ్బుతా. **దక్ఖాతి** భత్తపచనసయనత్థరణదీపుజ్జలనాదికమ్మేసు ఛేకా. **అనలసాతి** ఉట్ఠాహికా, **సుసంవిహితకమ్మన్తాతి** సుట్ఠు సంవిహితకమ్మన్తా. ఏకా అనలసా హోతి, యం యం పన భాజనం గణ్హాతి, తం తం భిన్దతి వా ఛిద్దం వా కరోతి, అయం న తాదిసాతి దస్సేతి.

దివా ఉట్ఠాసీతి పాతోవ కత్తబ్బాని ధేనుదుహనాదికమ్మాని అకత్వా ఉస్సూరే ఉట్ఠితా. **హే జే కాళీతి** అరే కాళి. **కిం జే దివా ఉట్ఠాసీతి** కిం తే కిఞ్చి అఫాసుకం అత్థి, కిం దివా ఉట్ఠాసీతి? **నో వత రే కిఞ్చీతి** అరే యది తే న కిఞ్చి అఫాసుకం అత్థి, నేవ సీసం రుజ్జతి, న పిట్ఠి, అథ కస్మా పాపి దాసి దివా ఉట్ఠాసీతి కుపితా అనత్తమనా భాకుటిమకాసి. **దివాతరం ఉట్ఠాసీతి** పునదివసే ఉస్సూరతరం ఉట్ఠాసి. **అనత్తమనవాచన్తి** అరే పాపి దాసి అత్తనో పమాణం న జానాసి; కిం అగ్గిం సీతోతి మఞ్ఞసి, ఇదాని తం సిక్ఖాపేస్సామీతిఆదీని వదమానా కుపితవచనం నిచ్ఛారేసి.

పటివిసకానన్తి సామన్తగేహవాసీనం. **ఉజ్ఝాపేసీతి** అవజానాపేసి. **చణ్డీతి** అసోరతా కిబ్బిసా. ఇతి యత్తకా గుణా, తతో దిగుణా దోసా ఉప్పజ్జింసు. గుణా నామ సణికం సణికం ఆగచ్ఛన్తి; దోసా ఏకదివసేనేవ పత్థటా హోన్తి. **సోరతసోరతోతి** అతివియ సోరతో, సోతాపన్నో ను ఖో, సకదాగామీ అనాగామీ అరహా ను ఖోతి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి. **ఫుసన్తీతి** ఫుసన్తా ఘట్టేన్తా ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి.

అథ భిక్ఖు సోరతోతి వేదితబ్బోతి అథ అధివాసనక్ఖన్తియం ఠితో భిక్ఖు సోరతోతి వేదితబ్బో. **యో చీవర...పే... పరిక్ఖారహేతూతి** యో ఏతాని చీవరాదీని పణీతపణీతాని లభన్తో పాదపరికమ్మపిట్ఠిపరికమ్మాదీని ఏకవచనేనేవ కరోతి. **అలభమానోతి** యథా పుబ్బే లభతి, ఏవం అలభన్తో. **ధమ్మంయేవ సక్కరోన్తోతి** ధమ్మంయేవ సక్కారం సుకతకారం కరోన్తో.

గరుం కరోన్తోతి గరుభారియం కరోన్తో. **మానేన్తో**తి మనేన పియం కరోన్తో. **పూజేన్తో**తి పచ్చయపూజాయ పూజేన్తో. **అపచాయమానో**తి ధమ్మంయేవ అపచాయమానో అపచితిం నీచవుత్తిం దస్సేన్తో.

౨౨౭. ఏవం అక్ఖన్తియా దోసం దస్సేత్వా ఇదాని యే అధివాసేన్తి, తే ఏవం అధివాసేన్తీతి పఞ్చ వచనపథే దస్సేన్తో **పఞ్చిమే, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **కాలేనా**తి యుత్తపత్తకాలేన. **భూతేనా**తి సతా విజ్జమానేన. **సణ్హేనా**తి సమ్మట్ఠేన . **అత్థసఞ్హితేనా**తి అత్థనిస్సితేన కారణనిస్సితేన. **అకాలేనా**తిఆదీని తేసంయేవ పటిపక్ఖవసేన వేదితబ్బాని. **మేత్తచిత్తా**తి ఉప్పన్నమేత్తచిత్తా హుత్వా. **దోసన్తరా**తి దుట్ఠచిత్తా, అబ్భన్తరే ఉప్పన్నదోసా హుత్వా. **తత్రా**తి తేసు వచనపథేసు. **ఫరిత్వా**తి అధిముచ్చిత్వా. **తదారమ్మణఞ్చా**తి కథం తదారమ్మణం సబ్బావన్తం లోకం కరోతి? పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతం పుగ్గలం మేత్తచిత్తస్స ఆరమ్మణం కత్వా పున తస్సేవ మేత్తచిత్తస్స అవసేససత్తే ఆరమ్మణం కరోన్తో సబ్బావన్తం లోకం తదారమ్మణం కరోతి నామ. తత్రాయం వచనత్థో. **తదారమ్మణఞ్చా**తి తస్సేవ మేత్తచిత్తస్స ఆరమ్మణం కత్వా. **సబ్బావన్త**న్తి సబ్బసత్తవన్తం. **లోక**న్తి సత్తలోకం. **విపులేనా**తి అనేకసత్తారమ్మణేన. **మహగ్గతేనా**తి మహగ్గతభూమికేన. **అప్పమాణేనా**తి సుభావితేన. **అవేరేనా**తి నిద్దోసేన. **అబ్యాబజ్ఝేనా**తి నిద్దుక్ఖేన. **ఫరిత్వా విహరిస్సామా**తి ఏవరూపేన మేత్తాసహగతేన చేతసా తఞ్చ పుగ్గలం సబ్బఞ్చ లోకం తస్స చిత్తస్స ఆరమ్మణం కత్వా అధిముచ్చిత్వా విహరిస్సామ.

౨౨౮. ఇదాని తదత్థదీపికం ఉపమం ఆహరన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **అపథవి**న్తి నిప్పథవిం కరిస్సామీతి అత్థో. **తత్ర తత్రా**తి తస్మిం తస్మిం ఠానే. **వికిరేయ్యా**తి పచ్ఛియా పంసుం ఉద్ధరిత్వా బీజాని వియ వికిరేయ్య. **ఓట్ఠుభేయ్యా**తి ఖేళం పాతేయ్య. **అపథవిం కరేయ్యా**తి ఏవం కాయేన చ వాచాయ చ పయోగం కత్వాపి సక్కుణేయ్య అపథవిం కాతున్తి? **గమ్భీరా**తి బహలత్తేన ద్వియోజనసతసహస్సాని చత్తారి చ నహుతాని గమ్భీరా. **అప్పమేయ్యా**తి తిరియం పన అపరిచ్ఛిన్నా. **ఏవమేవ ఖో**తి ఏత్థ ఇదం ఓపమ్మసంసన్దనం – పథవీ వియ హి మేత్తచిత్తం దట్ఠబ్బం. కుదాలపిటకం గహేత్వా ఆగతపురిసో వియ పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో. యథా సో కుదాలపిటకేన మహాపథవిం అపథవిం కాతుం న సక్కోతి, ఏవం వో పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో మేత్తచిత్తస్స అఞ్ఞథత్తం కాతుం న సక్ఖిస్సతీతి.

౨౨౯. దుతియఉపమాయం **హలిద్ది**న్తి యంకిఞ్చి పీతకవణ్ణం. **నీల**న్తి కంసనీలం వా పలాసనీలం వా. **అరూపీ**తి అరూపో . నను చ, ద్విన్నం కట్ఠానం వా ద్విన్నం రుక్ఖానం వా ద్విన్నం సేయ్యానం వా ద్విన్నం సేలానం వా అన్తరం పరిచ్ఛిన్నాకాసరూపన్తి ఆగతం, కస్మా ఇధ **అరూపీ**తి వుత్తోతి? సనిదస్సనభావపటిక్ఖేపతో. తేనేవాహ “అనిదస్సనో”తి. తస్మిఞ్హి రూపం లిఖితుం, రూపపాతుభావం దస్సేతుం న సక్కా, తస్మా “అరూపీ”తి వుత్తో. **అనిదస్సనో**తి దస్సనస్స చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స అనాపాథో. ఉపమాసంసన్దనే పనేత్థ ఆకాసో వియ మేత్తచిత్తం. తులికపఞ్చమా చత్తారో రఙ్గజాతా వియ పఞ్చ వచనపథా, తులికపఞ్చమే రఙ్గే గహేత్వా ఆగతపురిసో వియ పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో. యథా సో తులికపఞ్చమేహి రఙ్గేహి ఆకాసే రూపపాతుభావం కాతుం న సక్కోతి, ఏవం వో పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో మేత్తచిత్తస్స అఞ్ఞథత్తం కత్వా దోసుప్పత్తిం దస్సేతుం న సక్ఖిస్సతీతి.

౨౩౦. తతియఉపమాయం **ఆదిత్త**న్తి పజ్జలితం. **గమ్భీరా అప్పమేయ్యా**తి ఇమిస్సా గఙ్గాయ గమ్భీరట్ఠానం గావుతమ్పి అత్థి, అడ్ఢయోజనమ్పి, యోజనమ్పి. పుథులం పనస్సా ఏవరూపంయేవ, దీఘతో పన పఞ్చయోజనసతాని. సా కథం గమ్భీరా అప్పమేయ్యాతి? ఏతేన పయోగేన పరివత్తేత్వా ఉద్ధనే ఉదకం వియ తాపేతుం అసక్కుణేయ్యతో. ఋతోదకం పన కేనచి ఉపాయేన అఙ్గులమత్తం వా అడ్ఢఙ్గులమత్తం వా ఏవం తాపేతుం సక్కా భవేయ్య, అయం పన న సక్కా, తస్మా ఏవం

వుత్తం. ఉపమాసంసన్దనే పనేత్థ గఙ్గా వియ మేత్తచిత్తం, తిణుక్కం ఆదాయ ఆగతపురిసో వియ పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో. యథా సో ఆదిత్తాయ తిణుక్కాయ గఙ్గం తాపేతుం న సక్కోతి, ఏవం వో పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో మేత్తచిత్తస్స అఞ్ఞథత్తం కాతుం న సక్ఖిస్సతీతి.

౨౩౧. చతుత్థఉపమాయం **బిళారభస్తా**తి బిళారచమ్మపసిబ్బకా. **సుమద్దితా**తి సుట్ఠు మద్దితా. **సుపరిమద్దితా**తి అన్తో చ బహి చ సమన్తతో సుపరిమద్దితా. **తూలినీ**తి సిమ్బలితూలలతాతూలసమానా. **ఛిన్నసస్సరా**తి ఛిన్నసస్సరసద్దా. **ఛిన్నభబ్బరా**తి ఛిన్నభబ్బరసద్దా. ఉపమాసంసన్దనే పనేత్థ బిళారభస్తా వియ మేత్తచిత్తం, కట్ఠకఠలం ఆదాయ ఆగతపురిసో వియ పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో. యథా సో కట్ఠేన వా కఠలేన వా బిళారభస్తం సరసరం భరభరం సద్దం కాతుం న సక్కోతి, ఏవం వో పఞ్చ వచనపథే గహేత్వా ఆగతపుగ్గలో మేత్తచిత్తస్స అఞ్ఞథత్తం కత్వా దోసానుగతభావం కాతుం న సక్ఖిస్సతీతి.

౨౩౨. **ఓచరకా**తి అవచరకా హేట్ఠాచరకా, నీచకమ్మకారకాతి అత్థో. **యో మనో పదూసేయ్యా**తి యో భిక్ఖు వా భిక్ఖునీ వా మనో పదూసేయ్య, తం కకచేన ఓకన్తనం నాధివాసేయ్య. **న మే సో తేన సాసనకరో**తి సో తేన అనధివాసనేన మయ్హం ఓవాదకరో న హోతి. ఆపత్తి పనేత్థ నత్థి.

౨౩౩. **అణుం వా థూలం వా**తి అప్పసావజ్జం వా మహాసావజ్జం వా. **యం తుమ్హే నాధివాసేయ్యాథా**తి యో తుమ్హేహి అధివాసేతబ్బో న భవేయ్యాతి అత్థో. **నో హేతం, భన్తే**తి, భన్తే, అనధివాసేతబ్బం నామ వచనపథం న పస్సామాతి అధిప్పాయో. **దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయా**తి ఇతి భగవా అరహత్తేన కూటం గణ్హన్తో యథానుసన్ధినా దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

కకచూపమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. అలగద్దూపమసుత్తవణ్ణనా

౨౩౪. **ఏవం మే సుత**న్తి అలగద్దూపమసుత్తం. తత్థ గద్ధే బాధయింసూతి గద్ధబాధినో, గద్ధబాధినో పుబ్బపురిసా అస్సాతి గద్ధబాధిపుబ్బో, తస్స **గద్ధబాధిపుబ్బస్స**, గిజ్ఝఘాతకకులప్పసుతస్సాతి అత్థో. సగ్గమోక్ఖానం అన్తరాయం కరోన్తీతి **అన్తరాయికా**. తే కమ్మకిలేసవిపాకఉపవాదఆణావీతిక్కమవసేన పఞ్చవిధా. తత్థ పఞ్చానన్తరియధమ్మా కమ్మన్తరాయికా నామ. తథా భిక్ఖునీదూసకకమ్మం, తం పన మోక్ఖస్సేవ అన్తరాయం కరోతి, న సగ్గస్స. నియతమిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మా కిలేసన్తరాయికా నామ. పణ్డకతిరచ్ఛానగతఉభతోబ్యఞ్జనకానం పటిసన్ధిధమ్మా విపాకన్తరాయికా నామ. అరియూపవాదధమ్మా ఉపవాదన్తరాయికా నామ, తే పన యావ అరియే న ఖమాపేన్తి, తావదేవ, న తతో పరం. సఞ్చిచ్చ వీతిక్కన్తా సత్త ఆపత్తిక్ఖన్ధా ఆణావీతిక్కమన్తరాయికా నామ. తేపి యావ భిక్ఖుభావం వా పటిజానాతి, న వుట్ఠాతి వా, న దేసేతి వా, తావదేవ, న తతో పరం.

తత్రాయం భిక్ఖు బహుస్సుతో ధమ్మకథికో సేసన్తరాయికే జానాతి, వినయే పన అకోవిదత్తా పణ్ణత్తివీతిక్కమన్తరాయికే న జానాతి, తస్మా రహోగతో ఏవం చిన్తేసి – ఇమే ఆగారికా పఞ్చ కామగుణే పరిభుఞ్జన్తా సోతాపన్నాపి సకదాగామినోపి

అనాగామినోపి హోన్తి. భిక్ఖూపి మనాపికాని చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యాని రూపాని పస్సన్తి…పే॰… కాయవిఞ్ఞేయ్యే ఫోట్ఠబ్బే ఫుసన్తి, ముదుకాని అత్థరణపావురణాదీని పరిభుఞ్జన్తి, ఏతం సబ్బం వట్టతి. కస్మా ఇత్థీనంయేవ రూపసద్దగన్ధరసఫోట్ఠబ్బా న వట్టన్తి? ఏతేపి వట్టన్తీతి. ఏవం రసేన రసం సంసన్దేత్వా సచ్ఛన్దరాగపరిభోగఞ్చ నిచ్ఛన్దరాగపరిభోగఞ్చ ఏకం కత్వా థూలవాకేహి సద్ధిం అతిసుఖుమసుత్తం ఉపనేన్తో వియ, సాసపేన సద్ధిం సినేరుం ఉపసంహరన్తో వియ, పాపకం దిట్ఠిగతం ఉప్పాదేత్వా, “కిం భగవతా మహాసముద్దం బన్ధన్తేన వియ మహతా ఉస్సాహేన పఠమపారాజికం పఞ్ఞత్తం, నత్థి ఏత్థ దోసో”తి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం పటివిరుజ్ఝన్తో వేసారజ్జఞాణం పటిబాహన్తో అరియమగ్గే ఖాణుకణ్టకాదీని పక్ఖిపన్తో మేథునధమ్మే దోసో నత్థీతి జినస్స ఆణాచక్కే పహారం అదాసి. తేనాహ – “తథాహం భగవతా ధమ్మం దేసితం ఆజానామీ”తిఆది.

ఏవం బ్యా ఖోతి ఏవం వియ ఖో. **సమనుయుఞ్జన్తీ**తిఆదీసు కిం లద్ధికో త్వం, లద్ధిం వదేహీతి పుచ్ఛమానా సమనుయుఞ్జన్తి నామ. దిట్ఠిం పతిట్ఠాపేన్తా సమనుగ్గాహన్తి నామ. కేన కారణేన ఏవం వదసీతి కారణం పుచ్ఛన్తా సమనుభాసన్తి నామ. **అట్ఠికఙ్కలూపమా**తిఆదీసు (మ॰ ని॰ ౨.౪౨-౪౮) **అట్ఠికఙ్కలూపమా** అప్పస్సాదట్ఠేన. **మంసపేసూపమా** బహుసాధారణట్ఠేన. **తిణుక్కూపమా** అనుదహనట్ఠేన. **అఙ్గారకాసూపమా** మహాభితాపనట్ఠేన. **సుపినకూపమా** ఇత్తరపచ్చుపట్ఠానట్ఠేన. **యాచితకూపమా** తావకాలికట్ఠేన. **రుక్ఖఫలూపమా** సబ్బఙ్గపచ్చఙ్గపలిభఞ్జనట్ఠేన. **అసిసూనూపమా** అధికుట్టనట్ఠేన. **సత్తిసూలూపమా** వినివిజ్ఝనట్ఠేన. **సప్పసిరూపమా** సాసఙ్కసప్పటిభయట్ఠేన. **థామసాతి** దిట్ఠిథామేన. **పరామాసాతి** దిట్ఠిపరామాసేన. **అభినివిస్స వోహరతీ**తి అధిట్ఠహిత్వా వోహరతి దీపేతి వా.

౨౩౫. యతో ఖో తే భిక్ఖూతి యదా తే భిక్ఖూ. **ఏవం బ్యా ఖో అహం, భన్తే, భగవతాతి** ఇదం ఏస అత్తనో అజ్ఝాసయేన నత్థీతి వత్తుకామోపి భగవతో ఆనుభావేన సమ్పటిచ్ఛతి, బుద్ధానం కిర సమ్ముఖా ద్వే కథా కథేతుం సమత్థో నామ నత్థి.

౨౩౬. కస్స ఖో నామ త్వం మోఘపురిసాతి త్వం మోఘపురిస కస్స ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్సస్స వా సుద్దస్స వా గహట్ఠస్స వా పబ్బజితస్స వా దేవస్స వా మనుస్సస్స వా మయా ఏవం ధమ్మం దేసితం ఆజానాసి. **అథ ఖో భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసీ**తి అయం పాటియేక్కో అనుసన్ధి. అరిట్ఠో కిర చిన్తేసి – “భగవా మం మోఘపురిసోతి వదతి, న ఖో పన మోఘపురిసాతి వుత్తమత్తకేన మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో న హోతి. ఉపసేనమ్పి హి వఙ్గన్తపుత్తం, ‘అతిలహుం ఖో త్వం, మోఘపురిస, బాహుల్లాయ ఆవత్తో’తి (మహావ॰ ౭౫) భగవా మోఘపురిసవాదేన ఓవది. థేరో అపరభాగే ఘటేన్తో వాయమన్తో ఛ అభిఞ్ఞా సచ్ఛాకాసి. అహమ్పి తథారూపం వీరియం పగ్గణ్హిత్వా మగ్గఫలాని నిబ్బత్తేస్సామీ”తి. అథస్స భగవా బన్ధనా పవుత్తస్స పణ్డుపలాసస్స వియ అవిరుళ్హిభావం దస్సేన్తో ఇమం దేసనం ఆరభి.

ఉస్మీకతోపీతి , భిక్ఖవే, తుమ్హే కిన్తి మఞ్ఞథ, అయం అరిట్ఠో ఏవంలద్ధికో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన పటివిరుజ్ఝిత్వా వేసారజ్జఞాణం పటిబాహిత్వా తథాగతస్స ఆణాచక్కే పహారం దదమానో అపి ను ఇమస్మిం ధమ్మవినయే ఉస్మీకతోపి? యథా నిబ్బుతేపి మహన్తే అగ్గిక్ఖన్ధే ఖజ్జుపనకమత్తాపి అగ్గిపపటికా హోతియేవ, యం నిస్సాయ పున మహాఅగ్గిక్ఖన్ధో భవేయ్య. కిం ను ఖో ఏవం ఇమస్స అప్పమత్తికాపి ఞాణుస్మా అత్థి, యం నిస్సాయ వాయమన్తో మగ్గఫలాని నిబ్బత్తేయ్యాతి? **నో హేతం, భన్తే**తి, భన్తే, ఏవంలద్ధికస్స కుతో ఏవరూపా ఞాణుస్మాతి? మగ్గఫలానం పచ్చయసమత్థాయ ఞాణుస్మాయ ఉస్మీకతభావం పటిక్ఖిపన్తా వదన్తి. **మఙ్కుభూతో**తి నిత్తేజభూతో. **పత్తక్ఖన్ధో**తి పతితక్ఖన్ధో. **అప్పటిభానో**తి కిఞ్చి పటిభానం

అపస్సన్తో భిన్నపటిభానో ఏవరూపమ్పి నామ నియ్యానికసాసనం లభిత్వా అవిరుళ్హిధమ్మో కిరమ్హి సముగ్ఘాతితపచ్చయో జాతోతి అత్తనో అభబ్బతం పచ్చవేక్ఖన్తో పాదఙ్గుట్ఠకేన భూమిం ఖణమానో నిసీది.

పఞ్ఞాయిస్ససి ఖోతి అయమ్పి పాటియేక్కో అనుసన్ధి. అరిట్ఠో కిర చిన్తేసి – "భగవా మయ్హం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో పచ్ఛిన్నోతి వదతి, న ఖో పన బుద్ధా సఉపనిస్సయానంయేవ ధమ్మం దేసేన్తి, అనుపనిస్సయానమ్పి దేసేన్తి, అహం సత్థు సన్తికా సుగతోవాదం లభిత్వా అత్తనో సమ్పత్తూపగం కుసలం కరిస్సామీ"తి. అథస్స భగవా ఓవాదం పటిపస్సమ్భేన్తో "పఞ్ఞాయిస్ససీ"తిఆదిమాహ. తస్సత్థో, త్వంయేవ, మోఘపురిస, ఇమినా పాపకేన దిట్ఠిగతేన నిరయాదీసు పఞ్ఞాయిస్ససి, మమ సన్తికా తుయ్హం సుగతోవాదో నామ నత్థి, న మే తయా అత్థో, ఇధాహం భిక్ఖూ పటిపుచ్ఛిస్సామీతి.

౨౩౭. అథ ఖో భగవాతి అయమ్పి పాటియేక్కో అనుసన్ధి. ఇమస్మిం ఠానే భగవా పరిసం సోధేతి, అరిట్ఠం గణతో నిస్సారేతి. సచే హి పరిసగతానం కస్సచి ఏవం భవేయ్య – "అయం అరిట్ఠో భగవతా అకథితం కథేతుం కిం సక్ఖిస్సతి, కచ్చి ను ఖో పరిసమజ్ఝే భగవతా కథాయ సమారద్ధాయ సహసా కథిత"న్తి. ఏవం కథితం పన న అరిట్ఠోవ సుణాతి, అఞ్ఞోనపి సుతం భవిస్సతి. అథాపిస్స సియా "యథా సత్థా అరిట్ఠం నిగ్గణ్హాతి, మమ్పి ఏవం నిగ్గణ్హేయ్యాతి సుత్వాపి తుణ్హీభావం ఆపజ్జేయ్యా"తి. "తం సబ్బం న కరిస్సన్తీ"తి. మయాపి న కథితం, అఞ్ఞేన సుతమ్పి నత్థీతి "తుమ్హేపిమే, భిక్ఖవే"తిఆదినా పరిసాయ లద్ధిం సోధేతి. పరిసాయ పన లద్ధిసోధనేనేవ అరిట్ఠో గణతో నిస్సారితో నామ హోతి.

ఇదాని అరిట్ఠస్స లద్ధిం పకాసేన్తో **సో వత, భిక్ఖవేతి**ఆదిమాహ. తత్థ **అఞ్ఞత్రేవ కామేహీతి**ఆదీసు యో సో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు "తే పటిసేవతో నాలం అన్తరాయాయా"తి ఏవంలద్ధికో, సో వత కిలేసకామేహి చేవ కిలేసకామసమ్పయుత్తేహి సఞ్ఞావితక్కేహి చ అఞ్ఞత్ర, ఏతే ధమ్మే పహాయ, వినా ఏతేహి ధమ్మేహి, వత్థుకామే పటిసేవిస్సతి, మేథునసమాచారం సమాచరిస్సతీతి నేతం ఠానం విజ్జతి. ఇదం కారణం నామ నత్థి, అట్ఠానమేతం అనవకాసోతి.

౨౩౮. ఏవం భగవా అయం అరిట్ఠో యథా నామ రజకో సుగన్ధానిపి దుగ్గన్ధానిపి జిణ్ణానిపి నవానిపి సుద్ధానిపి అసుద్ధానిపి వత్థాని ఏకతో భణ్డికం కరోతి, ఏవమేవ భిక్ఖూనం నిచ్ఛన్దరాగపణీతచీవరాదిపరిభోగఞ్చ అనిబద్ధసీలానం గహట్ఠానం అన్తరాయకరం సచ్ఛన్దరాగపరిభోగఞ్చ నిబద్ధసీలానం భిక్ఖూనం ఆవరణకరం సచ్ఛన్దరాగపరిభోగఞ్చ సబ్బం ఏకసదిసం కరోతీతి అరిట్ఠస్స లద్ధిం పకాసేత్వా ఇదాని దుగ్గహితాయ పరియత్తియా దోసం దస్సేన్తో **ఇధ, భిక్ఖవే, ఏకచ్చేతి**ఆదిమాహ. తత్థ **పరియాపుణన్తీతి** ఉగ్గణ్హన్తి. **సుత్త**న్తిఆదీసు ఉభతోవిభఙ్గనిద్దేసఖన్ధకపరివారా, సుత్తనిపాతే మఙ్గలసుత్తరతనసుత్తనాలకసుఅతువట్టకసుత్తాని, అఞ్ఞమ్పి చ సుత్తనామకం తథాగతవచనం **సుత్త**న్తి వేదితబ్బం. సబ్బమ్పి సగాథకం సుత్తం **గేయ్య**న్తి వేదితబ్బం, విసేసేన సంయుత్తకే సకలోపి సగాథావగ్గో. సకలం అభిధమ్మపిటకం, నిగ్గాథకం సుత్తం, యఞ్చ అఞ్ఞమ్పి అట్ఠహి అఙ్గేహి అసఙ్గహితం బుద్ధవచనం, తం **వేయ్యాకరణ**న్తి వేదితబ్బం. ధమ్మపదం, థేరగాథా, థేరిగాథా, సుత్తనిపాతే నోసుత్తనామికా సుద్ధికగాథా చ **గాథాతి** వేదితబ్బా. సోమనస్సఞాణమయికగాథాపటిసంయుత్తా ద్వేఅసీతిసుత్తన్తా **ఉదాన**న్తి వేదితబ్బా. "వుత్తఞ్హేతం భగవతా"తిఆదినయప్పవత్తా (ఇతివు॰ ౧,౨) దసుత్తరసతసుత్తన్తా **ఇతివుత్తక**న్తి వేదితబ్బా. అపణ్ణకజాతకాదీని పణ్ణాసాధికాని పఞ్చజాతకసతాని **జాతక**న్తి వేదితబ్బాని. "చత్తారోమే, భిక్ఖవే, అచ్ఛరియా అబ్భుతా ధమ్మా ఆనన్దే"తిఆదినయప్పవత్తా (అ॰ ని॰ ౪.౧౨౯) సబ్బేపి అచ్ఛరియఅబ్భుతధమ్మప్పటిసంయుత్తా సుత్తన్తా **అబ్భుతధమ్మ**న్తి

వేదితబ్బా. చూళవేదల్లమహావేదల్లసమ్మాదిట్ఠిసక్కపఞ్హసఙ్ఖారభాజనియమహాపుణ్ణమసుత్తాదయో సబ్బేపి వేదఞ్చ తుట్ఠిఞ్చ లద్ధా లద్ధా పుచ్ఛితసుత్తన్తా **వేదల్లన్తి** వేదితబ్బా.

అత్థం న ఉపపరిక్ఖన్తీతి అత్థత్థం కారణత్థం న పస్సన్తి న పరిగ్గణ్హన్తి. **అనుపపరిక్ఖత**న్తి అనుపపరిక్ఖన్తానం. **న నిజ్ఝానం ఖమన్తీ**తి న ఉపట్ఠహన్తి న ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి, ఇమస్మిం ఠానే సీలం సమాధి విపస్సనా మగ్గో ఫలం వట్టం వివట్టం కథితన్తి ఏవం జానితుం న సక్కా హోన్తీతి అత్థో. **తే ఉపారమ్భానిసంసా చేవా**తి తే పరేసం వాదే దోసారోపనానిసంసా హుత్వా పరియాపుణన్తీతి అత్థో. **ఇతివాదప్పమోక్ఖానిసంసా చా**తి ఏవం వాదపమోక్ఖానిసంసా, పరేహి సకవాదే దోసే ఆరోపితే తం దోసం ఏవం మోచేస్సామాతి ఇమినావ కారణేన పరియాపుణన్తీతి అత్థో. **తఞ్చస్స అత్థం నానుభోన్తీ**తి యస్స చ మగ్గస్స వా ఫలస్స వా అత్థాయ కులపుత్తా ధమ్మం పరియాపుణన్తి, తఞ్చస్స ధమ్మస్స అత్థం ఏతే దుగ్గహితగ్గాహినో నానుభోన్తి. అపిచ పరస్స వాదే ఉపారమ్భం ఆరోపేతుం అత్తనో వాదం మోచేతుం అసక్కోన్తాపి తఞ్చ అత్థం నానుభోన్తియేవ.

౨౩౮. అలగద్దత్థికోతి ఆసివిసఅత్థికో. **గదో**తి హి విసస్స నామం, తం తస్స అలం పరిపుణ్ణం అత్థీతి **అలగద్దో. భోగే**తి సరీరే. **ఇధ పన, భిక్ఖవే, ఏకచ్చే కులపుత్తా ధమ్మం పరియాపుణన్తీ**తి నిత్థరణపరియత్తివసేన ఉగ్గణ్హన్తి. తిస్సో హి పరియత్తియో అలగద్దపరియత్తి నిత్థరణపరియత్తి భణ్డాగారికపరియత్తీతి.

తత్థ యో బుద్ధవచనం ఉగ్గహేత్వా ఏవం చీవరాదీని వా లభిస్సామి, చతుపరిసమజ్ఝే వా మం జానిస్సన్తీతి లాభసక్కారహేతు పరియాపుణాతి, తస్స సా పరియత్తి **అలగద్దపరియత్తి** నామ. ఏవం పరియాపుణతో హి బుద్ధవచనం అపరియాపుణిత్వా నిద్దోక్కమనం వరతరం.

యో పన బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా సీలస్స ఆగతట్ఠానే సీలం పూరేత్వా సమాధిస్స ఆగతట్ఠానే సమాధిగబ్భం గణ్హాపేత్వా విపస్సనాయ ఆగతట్ఠానే విపస్సనం పట్ఠపేత్వా మగ్గఫలానం ఆగతట్ఠానే మగ్గం భావేస్సామి ఫలం సచ్ఛికరిస్సామీతి ఉగ్గణ్హాతి, తస్స సా పరియత్తి **నిత్థరణపరియత్తి** నామ హోతి.

ఖీణాసవస్స పన పరియత్తి **భణ్డాగారికపరియత్తి** నామ. తస్స హి అపరిఞ్ఞాతం అప్పహీనం అభావితం అసచ్ఛికతం వా నత్థి. సో హి పరిఞ్ఞాతక్ఖన్ధో పహీనకిలేసో భావితమగ్గో సచ్ఛికతఫలో, తస్మా బుద్ధవచనం పరియాపుణన్తో తన్తిధారకో పవేణిపాలకో వంసానురక్ఖకోవ హుత్వా ఉగ్గణ్హాతి. ఇతిస్స సా పరియత్తి భణ్డాగారికపరియత్తి నామ హోతి.

యో పన పుథుజ్జనో ఛాతభయాదీసు గన్థధరేసు ఏకస్మిం ఠానే వసితుం అసక్కోన్తేసు సయం భిక్ఖాచారేన అకిలమమానో అతిమధురం బుద్ధవచనం మా నస్సతు, తన్తిం ధారేస్సామి, వంసం ఠపేస్సామి, పవేణిం పాలేస్సామీతి పరియాపుణాతి, తస్స పరియత్తి భణ్డాగారికపరియత్తి హోతి, న హోతీతి? న హోతి. కస్మా? న అత్తనో ఠానే ఠత్వా పరియాపుతత్తా. పుథుజ్జనస్స హి పరియత్తి నామ అలగద్దా వా హోతి నిత్థరణా వా, సత్తన్నం సేక్ఖానం నిత్థరణావ, ఖీణాసవస్స భణ్డాగారికపరియత్తియేవ. ఇమస్మిం పన ఠానే నిత్థరణపరియత్తి అధిప్పేతా.

నిజ్ఝానం ఖమన్తీతి సీలాదీనం ఆగతట్ఠానేసు ఇధ సీలం కథితం, ఇధ సమాధి, ఇధ విపస్సనా, ఇధ మగ్గో, ఇధ ఫలం, ఇధ వట్టం, ఇధ వివట్టన్తి ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి. **తఞ్చస్స అత్థం అనుభోన్తీ**తి యేసం మగ్గఫలానం అత్థాయ పరియాపుణన్తి. సుగ్గహితపరియత్తిం నిస్సాయ మగ్గం భావేత్వా ఫలం సచ్ఛికరోన్తా తఞ్చస్స ధమ్మస్స అత్థం అనుభవన్తి. పరవాదే

ఉపారమ్భం ఆరోపేతుం సక్కోన్తాపి సకవాదే ఆరోపితం దోసం ఇచ్ఛితిచ్ఛితట్ఠానం గహేత్వా మోచేతుం సక్కోన్తాపి అనుభోన్తియేవ. **దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ సంవత్తన్తీ**తి సీలాదీనం ఆగతట్ఠానే సీలాదీని పూరేన్తానమ్పి, పరేసం వాదే సహధమ్మేన ఉపారమ్భం ఆరోపేన్తానమ్పి, సకవాదతో దోసం హరన్తానమ్పి, అరహత్తం పత్వా పరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేత్వా ధమ్మదేసనాయ పసన్నేహి ఉపనీతే చత్తారో పచ్చయే పరిభుఞ్జన్తానమ్పి దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ సంవత్తన్తి.

ఏవం సుగ్గహితే బుద్ధవచనే ఆనిసంసం దస్సేత్వా ఇదాని తత్థేవ నియోజేన్తో **తస్మా తిహ, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **తస్మా**తి యస్మా దుగ్గహితపరియత్తి దుగ్గహితఅలగద్దో వియ దీఘరత్తం అహితాయ దుక్ఖాయ సంవత్తతి, సుగ్గహితపరియత్తి సుగ్గహితఅలగద్దో వియ దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ సంవత్తతి, తస్మాతి అత్థో. **తథా నం ధారేయ్యాథా**తి తథేవ నం ధారేయ్యాథ, తేనేవ అత్థేన గణ్హేయ్యాథ. **యే వా పనాస్సు వియత్తా భిక్ఖూ**తి యే వా పన అఞ్ఞే సారిపుత్తమోగ్గల్లానమహాకస్సపమహాకచ్చానాదికా బ్యత్తా పణ్డితా భిక్ఖూ అస్సు, తే పుచ్ఛితబ్బా. అరిట్ఠేన వియ పన మమ సాసనే న కలలం వా కచవరం వా పక్ఖిపితబ్బం.

౨౪౦. **కుల్లూపమ**న్తి కుల్లసదిసం. **నిత్థరణత్థాయా**తి చతురోఘనిత్థరణత్థాయ. **ఉదకణ్ణవ**న్తి యఞ్హి ఉదకం గమ్భీరం న పుథులం. పుథులం వా పన న గమ్భీరం, న తం అణ్ణవోతి వుచ్చతి. యం పన గమ్భీరఞ్చేవ పుథులఞ్చ, తం అణ్ణవోతి వుచ్చతి. తస్మా **మహన్తం ఉదకణ్ణవ**న్తి మహన్తం పుథులం గమ్భీరం ఉదకన్తి అయమేత్థ అత్థో. **సాసఙ్కం** నామ యత్థ చోరానం నివుత్థోకాసో దిస్సతి. ఠితోకాసో, నిసిన్నోకాసో, నిపన్నోకాసో దిస్సతి. **సప్పటిభయం** నామ యత్థ చోరేహి మనుస్సా హతా దిస్సన్తి, విలుత్తా దిస్సన్తి, ఆకోటితా దిస్సన్తి. **ఉత్తరసేతూ**తి ఉదకణ్ణవస్స ఉపరి బద్ధో సేతు. **కుల్లం బన్ధిత్వాతి కుల్లో** నామ తరణత్థాయ కలాపం కత్వా బద్ధో. పత్థరిత్వా బద్ధా పన పదరచాటిఆదయో ఉళుమ్పోతి వుచ్చన్తి. **ఉచ్చారేత్వా**తి ఠపేత్వా. **కిచ్చకారీ**తి పత్తకారీ యుత్తకారీ, పతిరూపకారీతి అత్థో. **ధమ్మాపి వో పహాతబ్బా**తి ఏత్థ **ధమ్మా**తి సమథవిపస్సనా. భగవా హి సమథేపి ఛన్దరాగం పజహాపేసి, విపస్సనాయపి. సమథే ఛన్దరాగం కత్థ పజహాపేసి? "ఇతి ఖో, ఉదాయి, నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనస్సపి పహానం వదామి, పస్ససి నో త్వం, ఉదాయి, తం సంయోజనం అణుం వా థూలం వా, యస్సాహం నో పహానం వదామీ"తి (మ॰ ని॰ ౨.౧౫౬) ఏత్థ సమథే ఛన్దరాగం పజహాపేసి. "ఇమం చే తుమ్హే, భిక్ఖవే, దిట్ఠిం ఏవం పరిసుద్ధం ఏవం పరియోదాతం న అల్లీయేథ న కేలాయేథ న ధనాయేథా"తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౦౧) ఏత్థ విపస్సనాయ ఛన్దరాగం పజహాపేసి . ఇధ పన ఉభయత్థ పజహాపేన్తో "ధమ్మాపి వో పహాతబ్బా, పగేవ అధమ్మా"తి ఆహ.

తత్రాయం అధిప్పాయో – భిక్ఖవే, అహం ఏవరూపేసు సన్తప్పణీతేసు ధమ్మేసు ఛన్దరాగప్పహానం వదామి, కిం పన ఇమస్మిం అసద్ధమ్మే గామధమ్మే వసలధమ్మే దుట్ఠుల్లే ఓదకన్తికే, యత్థ అయం అరిట్ఠో మోఘపురిసో నిద్దోససఞ్ఞీ పఞ్చసు కామగుణేసు ఛన్దరాగం నాలం అన్తరాయాయాతి వదతి. అరిట్ఠేన వియ న తుమ్హేహి మయ్హం సాసనే కలలం వా కచవరం వా పక్ఖిపితబ్బన్తి ఏవం భగవా ఇమినాపి ఓవాదేన అరిట్ఠంయేవ నిగ్గణ్హాతి.

౨౪౧. ఇదాని యో పఞ్చసు ఖన్ధేసు తివిధగ్గాహవసేన అహం మమన్తి గణ్హాతి, సో మయ్హం సాసనే అయం అరిట్ఠో వియ కలలం కచవరం పక్ఖిపతీతి దస్సేన్తో **ఛయిమాని, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **దిట్ఠిట్ఠానానీ**తి దిట్ఠిపి దిట్ఠిట్ఠానం, దిట్ఠియా ఆరమ్మణమ్పి దిట్ఠిట్ఠానం, దిట్ఠియా పచ్చయోపి. **రూపం ఏతం మమా**తిఆదీసు **ఏతం మమా**తి తణ్హాగ్గాహో. **ఏసోహమస్మీ**తి మానగ్గాహో. **ఏసో మే అత్తా**తి దిట్ఠిగ్గాహో. ఏవం రూపారమ్మణా తణ్హామానదిట్ఠియో కథితా హోన్తి. రూపం పన అత్తాతి న వత్తబ్బం. వేదనాదీసుపి ఏసేవ నయో. **దిట్ఠం** రూపాయతనం, **సుతం** సద్దాయతనం , **ముతం** గన్ధాయతనం రసాయతనం

ఫోట్ఠబ్బాయతనం, తఞ్హి పత్వా గహేతబ్బతో **ముతన్తి** వుత్తం. అవసేసాని సత్తాయతనాని **విఞ్ఞాతం** నామ. **పత్తన్తి** పరియేసిత్వా వా అపరియేసిత్వా వా పత్తం. **పరియేసితన్తి** పత్తం వా అప్పత్తం వా పరియేసితం. **అనువిచరితం మనసాతి** చిత్తేన అనుసఞ్చరితం. లోకస్మిఞ్హి పరియేసిత్వా పత్తమ్పి అత్థి, పరియేసిత్వా నోపత్తమ్పి. అపరియేసిత్వా పత్తమ్పి అత్థి, అపరియేసిత్వా నోపత్తమ్పి. తత్థ పరియేసిత్వా పత్తం పత్తం నామ. పరియేసిత్వా నోపత్తం పరియేసితం నామ. అపరియేసిత్వా పత్తఞ్చ, అపరియేసిత్వా నోపత్తఞ్చ మనసానువిచరితం నామ.

అథ వా పరియేసిత్వా పత్తమ్పి అపరియేసిత్వా పత్తమ్పి పత్తట్ఠేన పత్తం నామ. పరియేసిత్వా నోపత్తం పరియేసితం నామ. అపరియేసిత్వా నోపత్తం మనసానువిచరితం నామ. సబ్బం వా ఏతం మనసా అనువిచరితత్తా మనసానువిచరితం నామ. ఇమినా విఞ్ఞాణారమ్మణా తణ్హామానదిట్ఠియో కథితా, దేసనావిలాసేన హేట్ఠా దిట్ఠాదిఆరమ్మణవసేన విఞ్ఞాణం దస్సితం . **యమ్పి తం దిట్ఠిట్ఠానన్తి** యమ్పి ఏతం సో లోకోతిఆదినా నయేన పవత్తం దిట్ఠిట్ఠానం.

సో లోకో సో అత్తాతి యా ఏసా "రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీ"తిఆదినా నయేన పవత్తా దిట్ఠి లోకో చ అత్తా చాతి గణ్హాతి, తం సన్ధాయ వుత్తం. **సో పేచ్చ భవిస్సామీతి** సో అహం పరలోకం గన్త్వా నిచ్చో భవిస్సామి, ధువో సస్సతో అవిపరిణామధమ్మో భవిస్సామి, సినేరుమహాపథవీమహాసముద్దాదీహి సస్సతీహి సమం తథేవ ఠస్సామి. **తమ్పి ఏతం మమాతి** తమ్పి దస్సనం ఏతం మమ, ఏసోహమస్మి, ఏసో మే అత్తాతి సమనుపస్సతి. ఇమినా దిట్ఠారమ్మణా తణ్హామానదిట్ఠియో కథితా. విపస్సనాయ పటివిపస్సనాకాలే వియ పచ్ఛిమదిట్ఠియా పురిమదిట్ఠిగ్గహణకాలే ఏవం హోతి.

సుక్కపక్ఖే **రూపం నేతం మమాతి** రూపే తణ్హామానదిట్ఠిగ్గాహా పటిక్ఖిత్తా. వేదనాదీసుపి ఏసేవ నయో. **సమనుపస్సతీతి** ఇమస్స పన పదస్స తణ్హాసమనుపస్సనా మానసమనుపస్సనా దిట్ఠిసమనుపస్సనా ఞాణసమనుపస్సనాతి చతస్సో సమనుపస్సనాతి అత్థో. తా కణ్హపక్ఖే తిస్సన్నం సమనుపస్సనానం, సుక్కపక్ఖే ఞాణసమనుపస్సనాయ వసేన వేదితబ్బా. **అసతి న పరితస్సతీతి** అవిజ్జమానే భయపరితస్సనాయ తణ్హాపరితస్సనాయ వా న పరితస్సతి. ఇమినా భగవా అజ్ఝత్తక్ఖన్ధవినాసే అపరితస్సమానం ఖీణాసవం దస్సేన్తో దేసనం మత్థకం పాపేసి.

౨౪౨. ఏవం వుత్తే అఞ్ఞతరో భిక్ఖూతి ఏవం భగవతా వుత్తే అఞ్ఞతరో అనుసన్ధికుసలో భిక్ఖు – "భగవతా అజ్ఝత్తక్ఖన్ధవినాసే అపరితస్సన్తం ఖీణాసవం దస్సేత్వా దేసనా నిట్ఠాపితా, అజ్ఝత్తం అపరితస్సన్తే ఖో పన సతి అజ్ఝత్తం పరితస్సకేన బహిద్ధా పరిక్ఖారవినాసే పరితస్సకేన అపరితస్సకేన చాపి భవితబ్బం. ఇతి ఇమేహి చతూహి కారణేహి అయం పఞ్హో పుచ్ఛితబ్బో"తి చిన్తేత్వా ఏకంసం చీవరం కత్వా అఞ్జలిం పగ్గయ్హ భగవన్తం ఏతదవోచ. **బహిద్ధా అసతీతి** బహిద్ధా పరిక్ఖారవినాసే. **అహు వత మేతి** అహోసి వత మే భద్దకం యానం వాహనం హిరఞ్ఞం సువణ్ణన్తి అత్థో. **తం వత మే నత్థీతి** తం వత ఇదాని మయ్హం నత్థి, రాజూహి వా చోరేహి వా హటం, అగ్గినా వా దడ్ఢం, ఉదకేన వా వుళ్హం, పరిభోగేన వా జిణ్ణం. **సియా వత మేతి** భవేయ్య వత మయ్హం యానం వాహనం హిరఞ్ఞం సువణ్ణం సాలి వీహి యవో గోధుమో. **తం వతాహం న లభామీతి** తమహం అలభమానో తదనుచ్ఛవికం కమ్మం అకత్వా నిసిన్నత్తా ఇదాని న లభామీతి సోచతి, అయం అగారియసోచనా, అనగారియస్స పత్తచీవరాదీనం వసేన వేదితబ్బా.

అపరితస్సనావారే **న ఏవం హోతీతి** యేహి కిలేసేహి ఏవం భవేయ్య, తేసం పహీనత్తా న ఏవం హోతి. **దిట్ఠిట్ఠానాధిట్ఠానపరియుట్ఠానాభినివేసానుసయానన్తి** దిట్ఠీనఞ్చ దిట్ఠిట్ఠానానఞ్చ దిట్ఠాధిట్ఠానానఞ్చ దిట్ఠిపరియుట్ఠానానఞ్చ

అభినివేసానుసయానఞ్చ. **సబ్బసఙ్ఖారసమథాయాతి** నిబ్బానత్థాయ. నిబ్బానఞ్హి ఆగమ్మ సబ్బసఙ్ఖారాఇఞ్జితాని, సబ్బసఙ్ఖారచలనాని సబ్బసఙ్ఖారవిప్ఫన్దితాని సమ్మన్తి వూపసమ్మన్తి, తస్మా తం, “సబ్బసఙ్ఖారసమథో”తి వుచ్చతి. తదేవ చ ఆగమ్మ ఖన్ధూపధి కిలేసూపధి అభిసఙ్ఖారూపధి, పఞ్చకామగుణూపధీతి ఇమే ఉపధయో పటినిస్సజ్జియన్తి, తణ్హా ఖీయతి విరజ్జతి నిరుజ్ఝతి, తస్మా తం, “సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హాక్ఖయో విరాగో నిరోధో”తి వుచ్చతి. **నిబ్బానాయాతి** అయం పనస్స సరూపనిద్దేసో, ఇతి సబ్బేహేవ ఇమేహి పదేహి నిబ్బానస్స సచ్ఛికిరియత్థాయ ధమ్మం దేసేన్తస్సాతి అయమత్థో దీపితో. **తస్సేవం హోతీతి** తస్స దిట్ఠిగతికస్స **ఉచ్ఛిజ్జిస్సామి నామస్సు, వినస్సిస్సామి నామస్సు, నాస్సు నామ భవిస్సామీతి** ఏవం హోతి. దిట్ఠిగతికస్స హి తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా సుఞ్ఞతాపటిసంయుత్తం కత్వా దేసియమానం ధమ్మం సుణన్తస్స తాసో ఉప్పజ్జతి. వుత్తఞ్హేతం – “తాసో హేసో, భిక్ఖవే, అసుతవతో పుథుజ్జనస్స నో చస్సం, నో చ మే సియా”తి (సం॰ ని॰ ౩.౫౫).

౨౪౩. ఏత్తావతా బహిద్ధాపరిక్ఖారవినాసే తస్సనకస్స చ నోతస్సనకస్స చ అజ్ఝత్తక్ఖన్ధవినాసే తస్సనకస్స చ నోతస్సనకస్స చాతి ఇమేసం వసేన చతుక్కోటికా సుఞ్ఞతా కథితా. ఇదాని బహిద్ధా పరిక్ఖారం పరిగ్గహం నామ కత్వా, వీసతివత్థుకం సక్కాయదిట్ఠిం అత్తవాదుపాదానం నామ కత్వా, సక్కాయదిట్ఠిపముఖా ద్వాసట్ఠి దిట్ఠియో దిట్ఠినిస్సయం నామ కత్వా తికోటికం సుఞ్ఞతం దస్సేతుం **తం, భిక్ఖవే, పరిగ్గహన్తిఆదిమాహ**. తత్థ **పరిగ్గహన్తి** బహిద్ధా పరిక్ఖారం. **పరిగ్గణ్హేయ్యాథాతి** యథా విఞ్ఞూ మనుస్సో పరిగ్గణ్హేయ్య . **అహమ్పి ఖో తం, భిక్ఖవేతి**, భిక్ఖవే, తుమ్హేపి న పస్సథ, అహమ్పి న పస్సామి, ఇతి ఏవరూపో పరిగ్గహో నత్థీతి దస్సేతి. ఏవం సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

౨౪౪. ఏవం తికోటికం సుఞ్ఞతం దస్సేత్వా ఇదాని అజ్ఝత్తక్ఖన్ధే అత్తాతి బహిద్ధా పరిక్ఖారే అత్తనియన్తి కత్వా ద్వికోటికం దస్సేన్తో **అత్తని వా, భిక్ఖవే, సతీతిఆదిమాహ** . తత్థ అయం సఙ్ఖేపత్థో, భిక్ఖవే, అత్తని వా సతి ఇదం మే పరిక్ఖారజాతం అత్తనియన్తి అస్స, అత్తనియేవ వా పరిక్ఖారే సతి అయం మే అత్తా ఇమస్స పరిక్ఖారస్స సామీతి, ఏవం అహన్తి. సతి మమాతి, మమాతి సతి అహన్తి యుత్తం భవేయ్య. **సచ్చతోతి** భూతతో, **థేతతోతి** తథతో థిరతో వా.

ఇదాని ఇమే పఞ్చక్ఖన్ధే అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి ఏవం తిపరివట్టవసేన అగ్గణ్హన్తో అయం అరిట్ఠో వియ మయ్హం సాసనే కలలం కచవరం పక్ఖిపతీతి దస్సేన్తో **తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, రూపం నిచ్చం వాతిఆదిమాహ**. తత్థ **అనిచ్చం, భన్తేతి**, భన్తే, యస్మా హుత్వా న హోతి, తస్మా అనిచ్చం. ఉప్పాదవయవత్తితో విపరిణామతావకాలికనిచ్చపటిక్ఖేపట్ఠేన వాతి చతూహి కారణేహి అనిచ్చం. **దుక్ఖం, భన్తేతి**, భన్తే, పటిపీళనాకారేన దుక్ఖం, సన్తాపదుక్ఖమదుక్ఖవత్థుకసుఖపటిక్ఖేపట్ఠేన వాతి చతూహి కారణేహి దుక్ఖం. **విపరిణామధమ్మన్తి** భవసఙ్కన్తిఉపగమనసభావం పకతిభావవిజహనసభావం. **కల్లం ను తం సమనుపస్సితుం ఏతం మమ, ఏసోహమస్మి, ఏసో మే అత్తాతి** యుత్తం ను ఖో తం ఇమేసం తిణ్ణం తణ్హామానదిట్ఠిగ్గాహానం వసేన అహం మమాతి ఏవం గహేతుం. **నో హేతం, భన్తేతి** ఇమినా తే భిక్ఖూ అవసవత్తనాకారేన రూపం, భన్తే, అనత్తాతి పటిజానన్తి. సుఞ్ఞఅస్సామికఅనిస్సరఅత్తపటిక్ఖేపట్ఠేన వాతి చతూహి కారణేహి అనత్తా.

భగవా హి కత్థచి అనిచ్చవసేన అనత్తత్తం దస్సేతి, కత్థచి దుక్ఖవసేన, కత్థచి ఉభయవసేన. “చక్ఖు అత్తాతి యో వదేయ్య, తం న ఉపపజ్జతి, చక్ఖుస్స ఉప్పాదోపి వయోపి పఞ్ఞాయతి. యస్స ఖో పన ఉప్పాదోపి వయోపి పఞ్ఞాయతి, అత్తా మే ఉప్పజ్జతి చ వేతి చాతి ఇచ్చస్స ఏవమాగతం హోతి, తస్మా తం న ఉపపజ్జతి చక్ఖు అత్తాతి యో వదేయ్య, ఇతి చక్ఖు అనత్తా”తి (మ॰ ని॰ ౩.౪౨౨) ఇమస్మిఞ్హి **ఛఛక్కసుత్తే** అనిచ్చవసేన అనత్తతం దస్సేతి. “రూపఞ్చ హిదం, భిక్ఖవే , అత్తా అభవిస్స, నయిదం రూపం ఆబాధాయ సంవత్తేయ్య, లబ్భేథ చ రూపే ‘ఏవం మే రూపం హోతు, ఏవం మే రూపం మా

అహోసీ’తి. యస్మా చ ఖో, భిక్ఖవే, రూపం అనత్తా, తస్మా రూపం ఆబాధాయ సంవత్తతి, న చ లబ్భతి రూపే ‘ఏవం మే రూపం హోతు, ఏవం మే రూపం మా అహోసీ’’’తి (మహావ. ౨౦; సం. ని. ౩.౫౯) ఇమస్మిం **అనత్తలక్ఖణసుత్తే** దుక్ఖవసేన అనత్తతం దస్సేతి. “రూపం, భిక్ఖవే, అనిచ్చం, యదనిచ్చం తం దుక్ఖం, యం దుక్ఖం తదనత్తా, యదనత్తా తం ‘నేతం మమ, నేసోహమస్మి, న మేసో అత్తా’తి ఏవమేతం యథాభూతం సమ్మప్పఞ్ఞాయ దట్ఠబ్బ’’న్తి (సం. ని. ౩.౭౬) ఇమస్మిం **అరహత్తసుత్తే** ఉభయవసేన అనత్తతం దస్సేతి. కస్మా? అనిచ్చం దుక్ఖఞ్చ పాకటం. అనత్తాతి న పాకటం.

పరిభోగభాజనాదీసు హి భిన్నేసు అహో అనిచ్చన్తి వదన్తి, అహో అనత్తాతి వత్తా నామ నత్థి. సరీరే గణ్డపిళకాదీసు వా ఉట్ఠితాసు కణ్టకేన వా విద్ధా అహో దుక్ఖన్తి వదన్తి, అహో అనత్తాతి పన వత్తా నామ నత్థి. కస్మా? ఇదఞ్హి అనత్తలక్ఖణం నామ అవిభూతం దుద్దసం దుప్పఞ్ఞాపనం. తేన తం భగవా అనిచ్చవసేన వా దుక్ఖవసేన వా ఉభయవసేన వా దస్సేతి. తయిదం ఇమస్మిమ్పి తేపరివట్టే అనిచ్చదుక్ఖవసేనేవ దస్సితం. వేదనాదీసుపి ఏసేవ నయో.

తస్మా తిహ, భిక్ఖవేతి, భిక్ఖవే, యస్మా ఏతరహి అఞ్ఞదాపి రూపం అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తా, తస్మాతి అత్థో. **యంకిఞ్చి రూపన్తిఆదీని విసుద్ధిమగ్గే** ఖన్ధనిద్దేసే విత్థారితానేవ.

౨౪౫. నిబ్బిన్దతీతి ఉక్కణ్ఠతి. ఏత్థ చ **నిబ్బిదాతి** వుట్ఠానగామినీవిపస్సనా అధిప్పేతా. వుట్ఠానగామినీవిపస్సనాయ హి బహూని నామాని. ఏసా హి కత్థచి సఞ్ఞగ్గన్తి వుత్తా. కత్థచి ధమ్మట్ఠితిఞాణన్తి. కత్థచి పారిసుద్ధిపధానియఙ్గన్తి. కత్థచి పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధీతి . కత్థచి తమ్మయతాపరియాదానన్తి. కత్థచి తీహి నామేహి. కత్థచి ద్వీహీతి.

తత్థ **పోట్ఠపాదసుత్తే** తావ “సఞ్ఞా ఖో, పోట్ఠపాద, పఠమం ఉప్పజ్జతి, పచ్ఛా ఞాణ’’న్తి (దీ. ని. ౧.౪౧౬) ఏవం **సఞ్ఞగ్గన్తి** వుత్తా. **సుసిమసుత్తే** “పుబ్బే ఖో, సుసిమ, ధమ్మట్ఠితిఞాణం , పచ్ఛా నిబ్బానే ఞాణ’’న్తి (సం. ని. ౨.౭౦) ఏవం **ధమ్మట్ఠితిఞాణన్తి** వుత్తా. **దసుత్తరసుత్తే** “పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధిపధానియఙ్గ’’న్తి (దీ. ని. ౩.౩౫౯) ఏవం **పారిసుద్ధిపదానియఙ్గన్తి** వుత్తా. **రథవినీతే** “కిం ను ఖో, ఆవుసో, పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధత్థం భగవతి బ్రహ్మచరియం వుస్సతీ’’తి (మ. ని. ౧.౨౫౭) ఏవం **పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధీతి** వుత్తా. **సళాయతనవిభఙ్గే** “అతమ్మయతం, భిక్ఖవే, నిస్సాయ అతమ్మయతం ఆగమ్మ యాయం ఉపేక్ఖా నానత్తా నానత్తసితా, తం అభినివజ్జేత్వా యాయం ఉపేక్ఖా ఏకత్తా ఏకత్తసితా, తం నిస్సాయ తం ఆగమ్మ ఏవమేతిస్సా పహానం హోతి, ఏవమేతిస్సా సమతిక్కమో హోతీ’’తి (దీ. ని. ౩.౩౧౦) ఏవం **తమ్మయతాపరియాదానన్తి** వుత్తా. **పటిసమ్భిదామగ్గే** “యా చ ముఞ్చితుకమ్యతా, యా చ పటిసఙ్ఖానుపస్సనా, యా చ సఙ్ఖారుపేక్ఖా, ఇమే ధమ్మా ఏకత్థా బ్యఞ్జనమేవ నాన’’న్తి (పటి. మ. ౧.౨౨౭) ఏవం తీహి నామేహి వుత్తా. **పట్ఠానే** “అనులోమం గోత్రభుస్స అనన్తరపచ్చయేన పచ్చయో, అనులోమం వోదానస్స అనన్తరపచ్చయేన పచ్చయో’’తి (పట్ఠా. ౧.౧.౪౧౭) ఏవం ద్వీహి నామేహి వుత్తా. ఇమస్మిం పన అలగద్దసుత్తే నిబ్బిన్దతీతి నిబ్బిదానామేన ఆగతా.

నిబ్బిదా విరజ్జతీతి ఏత్థ **విరాగోతి** మగ్గో **విరాగా విముచ్చతీతి** ఏత్థ విరాగేన మగ్గేన విముచ్చతీతి ఫలం కథితం. **విముత్తస్మిం విముత్తమితి ఞాణం హోతీతి** ఇధ పచ్చవేక్ఖణా కథితా.

ఏవం విముత్తచిత్తం మహాఖీణాసవం దస్సేత్వా ఇదాని తస్స యథాభూతేహి పఞ్చహి కారణేహి నామం గణ్హన్తో **అయం వుచ్చతి, భిక్ఖవేతి**ఆదిమాహ. **అవిజ్జాతి** వట్టమూలికా అవిజ్జా. అయఞ్హి దురుక్ఖిపనట్ఠేన **పలిఘోతి** వుచ్చతి. తేనేస తస్స ఉక్ఖిత్తత్తా **ఉక్ఖిత్తపలిఘోతి** వుత్తో. **తాలావత్థుకతాతి** సీసచ్ఛిన్నతాలో వియ కతా, సమూలం వా తాలం ఉద్ధరిత్వా తాలస్స వత్థు వియ కతా, యథా తస్మిం వత్థుస్మిం పున సో తాలో న పఞ్ఞాయతి, ఏవం పున అపఞ్ఞత్తిభావం నీతాతి అత్థో. **పోనోబ్భవికోతి** పునబ్భవదాయకో. **జాతిసంసారోతి**ఆదీసు జాయనవసేన చేవ సంసరణవసేన చ ఏవం లద్ధనామానం పునబ్భవఖన్ధానం పచ్చయో కమ్మాభిసఙ్ఖారో. సో హి పునప్పునం ఉప్పత్తికరణవసేన పరిక్ఖిపిత్వా ఠితత్తా **పరిఖాతి** వుచ్చతి, తేనేస తస్సా సంకిణ్ణత్తా వికిణ్ణత్తా **సంకిణ్ణపరిక్ఖోతి** వుత్తో. **తణ్హాతి** వట్టమూలికా తణ్హా. అయఞ్హి గమ్భీరానుగతట్ఠేన **ఏసికాతి** వుచ్చతి. తేనేస తస్సా అబ్బూళ్హత్తా లుఞ్చిత్వా ఛడ్డితత్తా **అబ్బూళ్హేసికోతి** వుత్తో. **ఓరమ్భాగియానీతి** ఓరం భజనకాని కామభవే ఉపపత్తిపచ్చయాని. ఏతాని హి కవాటం వియ నగరద్వారం చిత్తం పిదహిత్వా ఠితత్తా **అగ్గళాతి** వుచ్చన్తి. తేనేస తేసం నిరాకతత్తా భిన్నత్తా **నిరగ్గళోతి** వుత్తో. **అరియోతి** నిక్కిలేసో పరిసుద్ధో. **పన్నద్ధజోతి** పతితమానద్ధజో. **పన్నభారోతి** ఖన్ధభారకిలేసభారఅభిసఙ్ఖారభారపఞ్చకామగుణభారా పన్నా ఓరోహితా అస్సాతి **పన్నభారో**. అపిచ ఇధ మానభారస్సేవ ఓరోపితత్తా పన్నభారోతి అధిప్పేతో. **విసంయుత్తోతి** చతూహి యోగేహి సబ్బకిలేసేహి చ విసంయుత్తో. ఇధ పన మానసంయోగేనేవ విసంయుత్తత్తా విసంయుత్తోతి అధిప్పేతో. **అస్మిమానోతి** రూపే అస్మీతి మానో, వేదనాయ... సఞ్ఞాయ... సఙ్ఖారేసు... విఞ్ఞాణే అస్మీతి మానో.

ఏత్తావతా భగవతా మగ్గేన కిలేసే ఖేపేత్వా నిరోధసయనవరగతస్స నిబ్బానారమ్మణం ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా విహరతో ఖీణాసవస్స కాలో దస్సితో. యథా హి ద్వే నగరాని ఏకం చోరనగరం, ఏకం ఖేమనగరం. అథ ఏకస్స మహాయోధస్స ఏవం భవేయ్య – "యావిమం చోరనగరం తిట్ఠతి, తావ ఖేమనగరం భయతో న ముచ్చతి, చోరనగరం అనగరం కరిస్సామీ"తి సన్నాహం కత్వా ఖగ్గం గహేత్వా చోరనగరం ఉపసఙ్కమిత్వా నగరద్వారే ఉస్సాపితే ఏసికత్థమ్భే ఖగ్గేన ఛిన్దిత్వా సద్వారబాహకం కవాటం ఛిన్దిత్వా పలిఘం ఉక్ఖిపిత్వా పాకారం భిన్దన్తో పరిక్ఖం సంకిరిత్వా నగరసోభనత్థాయ ఉస్సితే ధజే పాతేత్వా నగరం అగ్గినా ఝాపేత్వా ఖేమనగరం పవిసిత్వా పాసాదం అభిరుయ్హ ఞాతిగణపరివుతో సురసభోజనం భుఞ్జేయ్య, ఏవం చోరనగరం వియ సక్కాయో, ఖేమనగరం వియ నిబ్బానం, మహాయోధో వియ యోగావచరో. తస్సేవం హోతి, "యావ సక్కాయవట్టం వత్తతి, తావ
ద్వత్తింసకమ్మకారణఅట్ఠనవుతిరోగపఞ్చవీసతిమహాభయేహి పరిముచ్చనం నత్థీ"తి. సో మహాయోధో వియ సన్నాహం సీలసన్నాహం కత్వా, పఞ్ఞాఖగ్గం గహేత్వా ఖగ్గేన ఏసికత్థమ్భే వియ అరహత్తమగ్గేన తణ్హేసికం లుఞ్చిత్వా, సో యోధో సద్వారబాహకం నగరకవాటం వియ పఞ్చోరమ్భాగియసంయోజనగ్గళం ఉగ్ఘాటేత్వా, సో యోధో పలిఘం వియ, అవిజ్జాపలిఘం ఉక్ఖిపిత్వా , సో యోధో పాకారం భిన్దన్తో పరిక్ఖం వియ కమ్మాభిసఙ్ఖారం భిన్దన్తో జాతిసంసారపరిక్ఖం సంకిరిత్వా, సో యోధో నగరసోభనత్థాయ ఉస్సాపితే ధజే వియ మానద్ధజే పాతేత్వా సక్కాయనగరం ఝాపేత్వా, సో యోధో ఖేమనగరే ఉపరిపాసాదే సురసభోజనం వియ కిలేసనిబ్బానం నగరం పవిసిత్వా అమతనిరోధారమ్మణం ఫలసమాపత్తిసుఖం అనుభవమానో కాలం వీతినామేతి.

౨౪౬. ఇదాని ఏవం విముత్తచిత్తస్స ఖీణాసవస్స పరేహి అనధిగమనీయవిఞ్ఞాణతం దస్సేన్తో **ఏవం విముత్తచిత్తం ఖోతి**ఆదిమాహ. తత్థ **అన్వేసన్తి** అన్వేసన్తా గవేసన్తా. **ఇదం నిస్సితన్తి** ఇదం నామ నిస్సితం. **తథాగతస్సాతి** ఏత్థ సత్తోపి

తథాగతోతి అధిప్పేతో, ఉత్తమపుగ్గలో ఖీణాసవోపి. **అననువిజ్జో**తి అసంవిజ్జమానో వా అవిన్దేయ్యో వా. తథాగతోతి హి సత్తే గహితే అసంవిజ్జమానోతి అత్థో వట్టతి, ఖీణాసవే గహితే అవిన్దేయ్యోతి అత్థో వట్టతి.

తత్థ పురిమనయే అయమధిప్పాయో – భిక్ఖవే, అహం దిట్ఠేవ ధమ్మే ధరమానకంయేవ ఖీణాసవం తథాగతో సత్తోతి పుగ్గలోతి న పఞ్ఞపేమి. అప్పటిసన్ధికం పన పరినిబ్బుతం ఖీణాసవం సత్తోతి వా పుగ్గలోతి వా కిం పఞ్ఞపేస్సామి? అననువిజ్జో తథాగతో. న హి పరమత్థతో సత్తో నామ కోచి అత్థి, తస్స అవిజ్జమానస్స ఇదం నిస్సితం విఞ్ఞాణన్తి అన్వేసన్తాపి కిం అధిగచ్ఛిస్సన్తి? కథం పటిలభిస్సన్తీతి అత్థో. దుతియనయే అయమధిప్పాయో – భిక్ఖవే, అహం దిట్ఠేవ ధమ్మే ధరమానకంయేవ ఖీణాసవం విఞ్ఞాణవసేన ఇన్దాదీహి అవిన్దియం వదామి. న హి సఇన్దా దేవా సబ్రహ్మకా సపజాపతికా అన్వేసన్తాపి ఖీణాసవస్స విపస్సనాచిత్తం వా మగ్గచిత్తం వా ఫలచిత్తం వా, ఇదం నామ ఆరమ్మణం నిస్సాయ వత్తతీతి జానితుం సక్కోన్తి. తే అప్పటిసన్ధికస్స పరినిబ్బుతస్స కిం జానిస్సన్తీతి?

అసతాతి అసన్తేన. **తుచ్ఛా**తి తుచ్ఛకేన. **ముసా**తి ముసావాదేన. **అభూతేనా**తి యం నత్థి, తేన. **అబ్భాచిక్ఖన్తీ**తి అభిఆచిక్ఖన్తి, అభిభవిత్వా వదన్తి. **వేనయికో**తి వినయతి వినాసేతీతి **వినయో,** సో ఏవ **వేనయికో,** సత్తవినాసకోతి అధిప్పాయో. **యథా చాహం న, భిక్ఖవే**తి, భిక్ఖవే, యేన వాకారేన అహం న సత్తవినాసకో. **యథా చాహం న వదామీ**తి యేన వా కారణేన అహం సత్తవినాసం న పఞ్ఞపేమి . ఇదం వుత్తం హోతి – యథాహం న సత్తవినాసకో, యథా చ న సత్తవినాసం పఞ్ఞపేమి, తథా మం తే భోన్తో సమణబ్రాహ్మణా "వేనయికో సమణో గోతమో"తి వదన్తా సత్తవినాసకో సమణో గోతమోతి చ, "సతో సత్తస్స ఉచ్ఛేదం వినాసం విభవం పఞ్ఞపేతీ"తి వదన్తా సత్తవినాసం పఞ్ఞపేతీతి చ అసతా తుచ్ఛా ముసా అభూతేన అబ్భాచిక్ఖన్తీతి.

పుబ్బే చాతి పుబ్బే మహాబోధిమణ్డమ్హియేవ చ. **ఏతరహి చా**తి ఏతరహి ధమ్మదేసనాయఞ్చ. **దుక్ఖఞ్చేవ పఞ్ఞపేమి, దుక్ఖస్స చ నిరోధ**న్తి ధమ్మచక్కం అప్పవత్తేత్వా బోధిమణ్డే విహరన్తోపి ధమ్మచక్కప్పవత్తనతో పట్ఠాయ ధమ్మం దేసేన్తోపి చతుసచ్చమేవ పఞ్ఞపేమీతి అత్థో. ఏత్థ హి దుక్ఖగ్గహణేన తస్స మూలభూతో సముదయో, నిరోధగ్గహణేన తంసమ్పాపకో మగ్గో గహితోవ హోతీతి వేదితబ్బో. **తత్ర చే**తి తస్మిం చతుసచ్చప్పకాసనే. **పరే**తి సచ్చాని ఆజానితుం పటివిజ్ఝితుం అసమత్థపుగ్గలా. **అక్కోసన్తీ**తి దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసన్తి. **పరిభాసన్తీ**తి వాచాయ పరిభాసన్తి. **రోసేన్తి విహేసేన్తీ**తి రోసేస్సామ విహేసేస్సామాతి అధిప్పాయేన ఘట్టేన్తి దుక్ఖాపేన్తి. **తత్రా**తి తేసు అక్కోసాదీసు, తేసు వా పరపుగ్గలేసు. **ఆఘాతో**తి కోపో. **అప్పచ్చయో**తి దోమనస్సం. **అనభిరద్ధీ**తి అతుట్ఠి.

తత్ర చేతి చతుసచ్చప్పకాసనేయేవ. **పరే**తి చతుసచ్చప్పకాసనం ఆజానితుం పటివిజ్ఝితుం సమత్థపుగ్గలా. **ఆనన్దో**తి ఆనన్దపీతి. **ఉప్పిలావితత్త**న్తి ఉప్పిలాపనపీతి. **తత్ర చే**తి చతుసచ్చప్పకాసనమ్హియేవ. **తత్రా**తి సక్కారాదీసు. **యం ఖో ఇదం పుబ్బే పరిఞ్ఞాత**న్తి ఇదం ఖన్ధపఞ్చకం పుబ్బే బోధిమణ్డే తీహి పరిఞ్ఞాహి పరిఞ్ఞాతం. **తత్థమే**తి తస్మిం ఖన్ధపఞ్చకే ఇమే. కిం వుత్తం హోతి? తత్రాపి తథాగతస్స ఇమే సక్కారా మయి కరీయన్తీతి వా అహం ఏతే అనుభవామీతి వా న హోతి. పుబ్బే పరిఞ్ఞాతక్ఖన్ధపఞ్చకంయేవ ఏతే సక్కారే అనుభోతీతి ఏత్తకమేవ హోతీతి. **తస్మా**తి యస్మా సచ్చాని పటివిజ్ఝితుం అసమత్థా తథాగతమ్పి అక్కోసన్తి, తస్మా. సేసం వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౨౪౭. **తస్మా తిహ , భిక్ఖవే, యం న తుమ్హాక**న్తి యస్మా అత్తనియేపి ఛన్దరాగప్పహానం దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ సంవత్తతి, తస్మా యం న తుమ్హాకం, తం పజహథాతి అత్థో. **యథాపచ్చయం వా కరేయ్యా**తి యథా యథా ఇచ్ఛేయ్య తథా తథా కరేయ్య. **న హి నో ఏతం, భన్తే, అత్తా వా**తి, భన్తే, ఏతం తిణకట్ఠసాఖాపలాసం అమ్హాకం నేవ అత్తా న అమ్హాకం రూపం న విఞ్ఞాణన్తి వదన్తి. **అత్తనియం వా**తి అమ్హాకం చీవరాదిపరిక్ఖారోపి న హోతీతి అత్థో. **ఏవమేవ ఖో, భిక్ఖవే, యం న తుమ్హాకం తం పజహథా**తి భగవా, ఖన్ధపఞ్చకంయేవ న తుమ్హాకన్తి దస్సేత్వా పజహాపేతి, తఞ్చ ఖో న ఉప్పాటేత్వా, లుఞ్చిత్వా వా. ఛన్దరాగవినయేన పనేతం పజహాపేతి.

౨౪౮. **ఏవం స్వాక్ఖాతో**తి ఏత్థ తిపరివట్టతో పట్ఠాయ యావ ఇమం ఠానం ఆహరితుమ్పి వట్టతి, పటిలోమేన పేమమత్తకేన సగ్గపరాయణతో పట్ఠాయ యావ ఇమం ఠానం ఆహరితుమ్పి వట్టతి. **స్వాక్ఖాతో**తి సుకథితో. సుకథితత్తా ఏవ ఉత్తానో వివటో పకాసితో. **ఛిన్నపిలోతికో**తి పిలోతికా వుచ్చతి ఛిన్నం భిన్నం తత్థ తత్థ సిబ్బితం గణ్ఠికతం జిణ్ణం వత్థం, తం యస్స నత్థి, అట్ఠహత్థం వా నవహత్థం వా అహతసాటకం నివత్థో, సో ఛిన్నపిలోతికో నామ. అయమ్పి ధమ్మో తాదిసో, న హేత్థ కోహఞ్ఞాదివసేన ఛిన్నభిన్నసిబ్బితగణ్ఠికతభావో అత్థి. అపిచ కచవరో పిలోతికోతి వుచ్చతి. ఇమస్మిఞ్చ సాసనే సమణకచవరం నామ పతిట్ఠాతుం న లభతి. తేనేవాహ –

"కారణ్డవం నిద్ధమథ, కసమ్బుఞ్చాపకస్సథ;
తతో పలాపే వాహేథ, అస్సమణే సమణమానినే.

నిద్ధమిత్వాన పాపిచ్ఛే, పాపఆచారగోచరే;
సుద్ధా సుద్ధేహి సంవాసం, కప్పయవ్హో పతిస్సతా;
తతో సమగ్గా నిపకా, దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సథా"తి. (సు. ని. ౨౮౩-౨౮౫);

ఇతి సమణకచవరస్స ఛిన్నత్తాపి అయం ధమ్మో **ఛిన్నపిలోతికో నామ** హోతి. **వట్టం తేసం నత్థి పఞ్ఞాపనాయా**తి తేసం వట్టం అపఞ్ఞత్తిభావం గతం నిప్పణ్ణత్తికం జాతం. ఏవరూపో మహాఖీణాసవో ఏవం స్వాక్ఖాతే సాసనేయేవ ఉప్పజ్జతి. యథా చ ఖీణాసవో, ఏవం అనాగామిఆదయోపి.

తత్థ **ధమ్మానుసారినో సద్ధానుసారినో**తి ఇమే ద్వే సోతాపత్తిమగ్గట్ఠా హోన్తి. యథాహ – "కతమో చ పుగ్గలో ధమ్మానుసారీ? యస్స పుగ్గలస్స సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నస్స పఞ్ఞిన్ద్రియం అధిమత్తం హోతి, పఞ్ఞావాహిం పఞ్ఞాపుబ్బఙ్గమం అరియమగ్గం భావేతి. అయం వుచ్చతి పుగ్గలో ధమ్మానుసారీ. సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నో పుగ్గలో ధమ్మానుసారీ, ఫలే ఠితో దిట్ఠిప్పత్తో. కతమో చ పుగ్గలో సద్ధానుసారీ? యస్స పుగ్గలస్స సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నస్స సద్ధిన్ద్రియం అధిమత్తం హోతి, సద్ధావాహిం సద్ధాపుబ్బఙ్గమం అరియమగ్గం భావేతి. అయం వుచ్చతి పుగ్గలో సద్ధానుసారీ. సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయ పటిపన్నో పుగ్గలో సద్ధానుసారీ, ఫలే ఠితో సద్ధావిముత్తో"తి (పు. ప. ౩౦). **యేసం మయి సద్ధామత్తం పేమమత్త**న్తి ఇమినా యేసం అఞ్ఞో అరియధమ్మో నత్థి, తథాగతే పన సద్ధామత్తం పేమమత్తమేవ హోతి. తే విపస్సకపుగ్గలా అధిప్పేతా. విపస్సకభిక్ఖూనఞ్హి ఏవం విపస్సనం పట్ఠపేత్వా నిసిన్నానం దసబలే ఏకా సద్ధా ఏకం పేమం ఉప్పజ్జతి. తాయ సద్ధాయ తేన పేమేన హత్థే గహేత్వా సగ్గే ఠపితా వియ హోన్తి, నియతగతికా కిర ఏతే. పోరాణకత్థేరా పన ఏవరూపం భిక్ఖుం చూళసోతాపన్నోతి వదన్తి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

అలగద్దూపమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. వమ్మికసుత్తవణ్ణనా

౨౪౯. ఏవం మే సుతన్తి వమ్మికసుత్తం. తత్థ **ఆయస్మా**తి పియవచనమేతం. **కుమారకస్సపో**తి తస్స నామం. కుమారకాలే పబ్బజితత్తా పన భగవతా, "కస్సపం పక్కోసథ, ఇదం ఫలం వా ఖాదనీయం వా కస్సపస్స దేథా"తి వుత్తే, కతరస్స కస్సపస్సాతి కుమారకస్సపస్సాతి ఏవం గహితనామత్తా తతో పట్ఠాయ వుడ్ఢకాలేపి "కుమారకస్సపో" త్వేవ వుచ్చతి. అపిచ రఞ్ఞా పోసావనికపుత్తత్తాపి తం "కుమారకస్సపో"తి సఞ్జానింసు. అయం పనస్స పుబ్బయోగతో పట్ఠాయ ఆవిభావకథా –

థేరో కిర పదుముత్తరస్స భగవతో కాలే సేట్ఠిపుత్తో అహోసి. అథేకదివసం భగవన్తం చిత్రకథిం ఏకం అత్తనో సావకం ఠానన్తరే ఠపేన్తం దిస్వా భగవతో సత్తాహం దానం దత్వా, "అహమ్పి భగవా అనాగతే ఏకస్స బుద్ధస్స అయం థేరో వియ చిత్రకథీ సావకో భవేయ్య"న్తి పత్థనం కత్వా పుఞ్ఞాని కరోన్తో కస్సపస్స భగవతో సాసనే పబ్బజిత్వా విసేసం నిబ్బత్తేతుం నాసక్ఖి.

తదా కిర పరినిబ్బుతస్స భగవతో సాసనే ఓసక్కన్తే పఞ్చ భిక్ఖూ నిస్సేణిం బన్ధిత్వా పబ్బతం అభిరుయ్హ సమణధమ్మం అకంసు. సఙ్ఘత్థేరో తతియదివసే అరహత్తం పత్తో. అనుథేరో చతుత్థదివసే అనాగామీ అహోసి. ఇతరే తయో విసేసం నిబ్బత్తేతుం అసక్కోన్తా దేవలోకే నిబ్బత్తింసు. తేసం ఏకం బుద్ధన్తరం దేవేసు చ మనుస్సేసు చ సమ్పత్తిం అనుభోన్తానం ఏకో తక్కసిలాయం రాజకులే నిబ్బత్తిత్వా పుక్కుసాతి నామ రాజా హుత్వా భగవన్తం ఉద్దిస్స పబ్బజిత్వా రాజగహం గచ్ఛన్తో కుమ్భకారసాలాయం భగవతో ధమ్మదేసనం సుత్వా అనాగామిఫలం పత్తో. ఏకో ఏకస్మిం సముద్దపట్టనే కులఘరే నిబ్బత్తిత్వా నావం ఆరుయ్హ భిన్ననావో దారుచీరాని నివాసేత్వా లాభసమ్పత్తిం పత్తో, "అహం అరహా"తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా, "న త్వం అరహా, గచ్ఛ సత్థారం పఞ్హం పుచ్ఛా"తి అత్థకామాయ దేవతాయ చోదితో తథా కత్వా అరహత్తఫలం పత్తో.

ఏకో రాజగహే ఏకిస్సా కులదారికాయ కుచ్ఛిమ్హి ఉప్పన్నో. సా చ పఠమం మాతాపితరో యాచిత్వా పబ్బజ్జం అలభమానా కులఘరం గతా గబ్భసణ్ఠితమ్పి అజానన్తీ సామికం ఆరాధేత్వా తేన అనుఞ్ఞాతా భిక్ఖునీసు పబ్బజితా. తస్సా గబ్భినినిమిత్తం దిస్వా భిక్ఖునియో దేవదత్తం పుచ్ఛింసు, సో "అస్సమణీ"తి ఆహ. దసబలం పుచ్ఛింసు, సత్థా ఉపాలిత్థేరం పటిచ్ఛాపేసి. థేరో సావత్థినగరవాసీని కులాని విసాఖఞ్చ ఉపాసికం పక్కోసాపేత్వా సోధేన్తో, – "పురే లద్ధో గబ్భో, పబ్బజ్జా అరోగా"తి ఆహ. సత్థా "సువినిచ్ఛితం అధికరణ"న్తి థేరస్స సాధుకారం అదాసి. సా భిక్ఖునీ సువణ్ణబిమ్బసదిసం పుత్తం విజాయి, తం గహేత్వా రాజా పసేనది కోసలో పోసాపేసి. "కస్సపో"తి చస్స నామం కత్వా అపరభాగే అలఙ్కరిత్వా సత్థు సన్తికం నేత్వా పబ్బాజేసి. ఇతి రఞ్ఞో పోసావనికపుత్తత్తాపి తం "కుమారకస్సపో"తి సఞ్జానింసూతి.

అన్ధవనేతి ఏవంనామకే వనే. తం కిర వనం ద్విన్నం బుద్ధానం కాలే అవిజహితనామం అన్ధవనంత్వేవ పఞ్ఞాయతి. తత్రాయం పఞ్ఞత్తివిభావనా – అప్పాయుకబుద్ధానఞ్హి సరీరధాతు న ఏకఘనా హోతి. అధిట్ఠానానుభావేన విప్పకిరియతి. తేనేవ అమ్హాకమ్పి భగవా, – "అహం న చిరట్ఠితికో, అప్పకేహి సత్తేహి అహం దిట్ఠో, యేహి న దిట్ఠో, తేవ బహుతరా, తే మే

ధాతుయో ఆదాయ తత్థ తత్థ పూజేన్తా సగ్గపరాయణా భవిస్సన్తీ"తి పరినిబ్బానకాలే, "అత్తనో సరీరం విప్పకిరియతూ"తి అధిట్ఠాసి. దీఘాయుకబుద్ధానం పన సువణ్ణక్ఖన్ధో వియ ఏకగ్ఘనం ధాతుసరీరం తిట్ఠతి.

కస్సపస్సాపి భగవతో తథేవ అట్ఠాసి. తతో మహాజనా సన్నిపతిత్వా, "ధాతుయో ఏకగ్ఘనా న సక్కా వియోజేతుం, కిం కరిస్సామా"తి సమ్మన్తయిత్వా ఏకగ్ఘనమేవ చేతియం కరిస్సామ, కిత్తకం పన హోతు తన్తి ఆహంసు. ఏకే సత్తయోజనియన్తి ఆహంసు. ఏతం అతిమహన్తం, అనాగతే జగ్గితుం న సక్కా, ఛయోజనం హోతు, పఞ్చయోజనం... చతుయోజనం... తియోజనం... ద్వియోజనం... ఏకయోజనం హోతూతి సన్నిట్ఠానం కత్వా ఇట్ఠకా కీదిసా హోన్తూతి బాహిరన్తే ఇట్ఠకా రత్తసువణ్ణమయా ఏకగ్ఘనా సతసహస్సగ్ఘనికా హోన్తు, అబ్భన్తరిమన్తే పణ్ణాససహస్సగ్ఘనికా. హరితాలమనోసిలాహి మత్తికాకిచ్చం కయిరతు, తేలేన ఉదకకిచ్చన్తి నిట్ఠం గన్త్వా చత్తారి ముఖాని చతుధా విభజింసు. రాజా ఏకం ముఖం గణ్హి, రాజపుత్తో పథవిన్ధరకుమారో ఏకం, అమచ్చానం జేట్ఠకో హుత్వా సేనాపతి ఏకం, జనపదానం జేట్ఠకో హుత్వా సేట్ఠి ఏకం.

తత్థ ధనసమ్పన్నతాయ రాజాపి సువణ్ణం నీహరాపేత్వా అత్తనా గహితముఖే కమ్మం ఆరభి, ఉపరాజాపి, సేనాపతిపి. సేట్ఠినా గహితముఖే పన కమ్మం ఓలీయతి. తతో యసోరతో నామ ఏకో ఉపాసకో తేపిటకో భాణకో అనాగామీ అరియసావకో, సో కమ్మం ఓలీయతీతి ఞత్వా పఞ్చ సకటసతాని యోజాపేత్వా జనపదం గన్త్వా "కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధో వీసతివస్ససహస్సాని ఠత్వా పరినిబ్బుతో. తస్స యోజనికం రతనచేతియం కయిరతి, యో యం దాతుం ఉస్సహతి సువణ్ణం వా హిరఞ్ఞం వా సత్తరతనం వా హరితాలం వా మనోసిలం వా, సో తం దేతూ"తి సమాదపేసి. మనుస్సా అత్తనో అత్తనో థామేన హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీని అదంసు. అసక్కోన్తా తేలతణ్డులాదీని దేన్తియేవ. ఉపాసకో తేలతణ్డులాదీని కమ్మకారానం భత్తవేతనత్థం పహిణాతి, అవసేసేహి సువణ్ణం చేతాపేత్వా పహిణాతి, ఏవం సకలజమ్బుదీపం అచరి.

చేతియే కమ్మం నిట్ఠితన్తి చేతియట్ఠానతో పణ్ణం పహిణింసు – "నిట్ఠితం కమ్మం ఆచరియో ఆగన్త్వా చేతియం వన్దతూ"తి. సోపి పణ్ణం పహిణి – "మయా సకలజమ్బుదీపో సమాదపితో, యం అత్థి, తం గహేత్వా కమ్మం నిట్ఠాపేన్తూ"తి. ద్వేపి పణ్ణాని అన్తరామగ్గే సమాగమింసు. ఆచరియస్స పణ్ణతో పన చేతియట్ఠానతో పణ్ణం పఠమతరం ఆచరియస్స హత్థం అగమాసి. సో పణ్ణం వాచేత్వా చేతియం వన్దిస్సామీతి ఏకకోవ నిక్ఖమి. అన్తరామగ్గే అటవియం పఞ్చ చోరసతాని ఉట్ఠహింసు. తత్రేకచ్చే తం దిస్వా ఇమినా సకలజమ్బుదీపతో హిరఞ్ఞసువణ్ణం సమ్పిణ్డితం, నిధికుమ్భీ నో పవట్టమానా ఆగతాతి అవసేసానం ఆరోచేత్వా తం అగ్గహేసుం. కస్మా తాతా, మం గణ్హథాతి? తయా సకలజమ్బుదీపతో సబ్బం హిరఞ్ఞసువణ్ణం సమ్పిణ్డితం, అమ్హాకమ్పి థోకం థోకం దేహీతి. కిం తుమ్హే న జానాథ, కస్సపో భగవా పరినిబ్బుతో, తస్స యోజనికం రతనచేతియం కయిరతి, తదత్థాయ మయా సమాదపితం, నో అత్తనో అత్థాయ. తం తం లద్ధలద్ధట్ఠానతో తత్థేవ పేసితం, మయ్హం పన నివత్థసాటకమత్తం ఠపేత్వా అఞ్ఞం విత్తం కాకణికమ్పి నత్థీతి.

ఏకే, "ఏవమేతం విస్సజ్జేథ ఆచరియ"న్తి ఆహంసు. ఏకే, "అయం రాజపూజితో అమచ్చపూజితో , అమ్హేసు కఞ్చిదేవ నగరవీథియం దిస్వా రాజరాజమహామత్తాదీనం ఆరోచేత్వా అనయవ్యసనం పాపుణాపేయ్యా"తి ఆహంసు. ఉపాసకో, "తాతా, నాహం ఏవం కరిస్సామీ"తి ఆహ. తఞ్చ ఖో తేసు కారుఞ్ఞేన, న అత్తనో జీవితనికన్తియా. అథ తేసు గహేతబ్బో విస్సజ్జేతబ్బోతి వివదన్తేసు గహేతబ్బోతి లద్ధికా ఏవ బహుతరా హుత్వా జీవితా వోరోపయింసు.

తేసం బలవగుణే అరియసావకే అపరాధేన నిబ్బుతదీపసిఖా వియ అక్ఖీని అన్తరధాయింసు. తే, “కహం భో చక్ఖు, కహం భో చక్ఖూ”తి విప్పలపన్తా ఏకచ్చే ఞాతకేహి గేహం నీతా. ఏకచ్చే నోఞాతకా అనాథాతి తత్థేవ అటవియం రుక్ఖమూలే పణ్ణసాలాయం వసింసు. అటవిం ఆగతమనుస్సా కారుఞ్ఞేన తేసం తణ్డులం వా పుటభత్తం వా పరిబ్బయం వా దేన్తి. దారుపణ్ణాదీనం అత్థాయ గన్త్వా ఆగతా మనుస్సా కుహిం గతత్థాతి వుత్తే అన్ధవనం గతమ్హాతి వదన్తి. ఏవం ద్విన్నమ్పి బుద్ధానం కాలే తం వనం అన్ధవనంత్వేవ పఞ్ఞాయతి. కస్సపబుద్ధకాలే పనేతం ఛడ్డితజనపదే అటవి అహోసి. అమ్హాకం భగవతో కాలే సావత్థియా అవిదూరే జేతవనస్స పిట్ఠిభాగే పవివేకకామానం కులపుత్తానం వసనట్ఠానం పధానఘరం అహోసి, తత్థ ఆయస్మా కుమారకస్సపో తేన సమయేన సేఖపటిపదం పూరయమానో విహరతి. తేన వుత్తం “అన్ధవనే విహరతీ”తి.

అఞ్ఞతరా దేవతాతి నామగోత్తవసేన అపాకటా ఏకా దేవతాతి అత్థో. “అభిజానాతి నో, భన్తే, భగవా అహుఞాతఞ్ఞతరస్స మహేసక్ఖస్స సంఖిత్తేన తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తిం భాసితా”తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౯౨) ఏత్థ పన అభిఞ్ఞాతో సక్కోపి దేవరాజా అఞ్ఞతరోతి వుత్తో. **దేవతా**తి చ ఇదం దేవానమ్పి దేవధీతానమ్పి సాధారణవచనం. ఇమస్మిం పనత్థే దేవో అధిప్పేతో. **అభిక్కన్తాయ రత్తియా**తి ఏత్థ అభిక్కన్తసద్దో ఖయసున్దరాభిరూపఅబ్భనుమోదనాదీసు దిస్సతి. తత్థ – “అభిక్కన్తా, భన్తే, రత్తి, నిక్ఖన్తో పఠమో యామో, చిరనిసిన్నో భిక్ఖుసఙ్ఘో, ఉద్దిసతు, భన్తే, భగవా భిక్ఖూనం పాతిమోక్ఖ”న్తి ఏవమాదీసు (అ॰ ని॰ ౮.౨౦) ఖయే దిస్సతి. “అయం ఇమేసం చతున్నం పుగ్గలానం అభిక్కన్తతరో చ పణీతతరో చా”తి (అ॰ ని॰ ౪.౧౦౦) ఏవమాదీసు సున్దరే.

> “కో మే వన్దతి పాదాని, ఇద్ధియా యససా జలం;
>
> అభిక్కన్తేన వణ్ణేన, సబ్బా ఓభాసయం దిసా”తి. (వి॰ వ॰ ౮౫౭) –

ఏవమాదీసు అభిరూపే. “అభిక్కన్తం, భో గోతమా”తి ఏవమాదీసు (పారా॰ ౧౫) అబ్భనుమోదనే. ఇధ పన ఖయే. తేన **అభిక్కన్తాయ రత్తియా**తి పరిక్ఖీణాయ రత్తియాతి వుత్తం హోతి. తత్థాయం దేవపుత్తో మజ్ఝిమయామసమనన్తరే ఆగతోతి వేదితబ్బో. **అభిక్కన్తవణ్ణా**తి ఇధ అభిక్కన్తసద్దో అభిరూపే. వణ్ణసద్దో పన ఛవి-థుతి-కులవగ్గకారణ-సణ్ఠానపమాణరూపాయతనాదీసు దిస్సతి. తత్థ, “సువణ్ణవణ్ణోసి భగవా”తి ఏవమాదీసు ఛవియా. “కదా సఞ్ఞూళ్హా పన తే గహపతి సమణస్స గోతమస్స వణ్ణా”తి (మ॰ ని॰ ౨.౭౭) ఏవమాదీసు థుతియం. “చత్తారోమే, భో గోతమ, వణ్ణా”తి ఏవమాదీసు (దీ॰ ని॰ ౩.౧౧౫) కులవగ్గే. “అథ కేన ను వణ్ణేన, గన్ధథేనోతి వుచ్చతీ”తి ఏవమాదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౪) కారణే. “మహన్తం హత్థిరాజవణ్ణం అభినిమ్మినిత్వా”తి ఏవమాదీసు (సం॰ ని॰ ౧.౧౩౮) సణ్ఠానే. “తయో పత్తస్స వణ్ణా”తి ఏవమాదీసు (పారా॰ ౬౦౨) పమాణే. “వణ్ణో గన్ధో రసో ఓజా”తి ఏవమాదీసు రూపాయతనే. సో ఇధ ఛవియం దట్ఠబ్బో. తేన **అభిక్కన్తవణ్ణా**తి అభిరూపఛవిఇట్ఠవణ్ణా, మనాపవణ్ణాతి వుత్తం హోతి. దేవతా హి మనుస్సలోకం ఆగచ్ఛమానా పకతివణ్ణం పకతిఇద్ధిం పజహిత్వా ఓళారికం అత్తభావం కత్వా అతిరేకవణ్ణం అతిరేకఇద్ధిం మాపేత్వా నటసమజ్జాదీని గచ్ఛన్తా మనుస్సా వియ అభిసఙ్ఖతేన కాయేన ఆగచ్ఛన్తి. అయమ్పి దేవపుత్తో తథేవ ఆగతో. తేన వుత్తం “అభిక్కన్తవణ్ణా”తి.

కేవలకప్పన్తి ఏత్థ కేవలసద్దో అనవసేస-యేభుయ్య-అబ్యామిస్సానతిరేకదళ్హత్థ-విసంయోగాదిఅనేకత్థో. తథా హిస్స, “కేవలపరిపుణ్ణం పరిసుద్ధం బ్రహ్మచరియ”న్తి (పారా॰ ౧) ఏవమాదీసు అనవసేసత్తమత్థో. “కేవలకప్పా చ అఙ్గమగధా పహూతం ఖాదనీయం భోజనీయం ఆదాయ ఉపసఙ్కమిస్సన్తీ”తి ఏవమాదీసు యేభుయ్యతా. “కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స

సముదయో హోతీ”తి (విభ. ౨౨౫) ఏవమాదీసు అబ్యామిస్సతా. “కేవలం సద్ధామత్తకం నూన అయమాయస్మా”తి (మహావ. ౨౪౪) ఏవమాదీసు అనతిరేకతా. “ఆయస్మతో అనురుద్ధస్స బాహియో నామ సద్ధివిహారికో కేవలకప్పం సఙ్ఘభేదాయ ఠితో”తి (అ. ని. ౪.౨౪౩) ఏవమాదీసు దళ్హత్థతా . “కేవలీ వుసితవా ఉత్తమపురిసోతి వుచ్చతీ”తి (సం. ని. ౩.౫౭) ఏవమాదీసు విసంయోగో. ఇధ పనస్స అనవసేసత్తమత్థోతి అధిప్పేతో.

కప్పసద్దో పనాయం అభిసద్దహన-వోహార-కాల-పఞ్ఞత్తి- ఛేదన-వికప్ప-లేస-సమన్తభావాది-అనేకత్థో. తథా హిస్స, “ఓకప్పనియమేతం భోతో గోతమస్స, యథా తం అరహతో సమ్మాసమ్బుద్ధస్సా”తి (మ. ని. ౧.౩౮౭) ఏవమాదీసు అభిసద్దహనమత్థో. “అనుజానామి, భిక్ఖవే, పఞ్చహి సమణకప్పేహి ఫలం పరిభుఞ్జితు”న్తి (చూళవ. ౨౫౦) ఏవమాదీసు వోహారో. “యేన సుదం నిచ్చకప్పం విహరామీ”తి ఏవమాదీసు (మ. ని. ౧.౩౮౭) కాలో. “ఇచ్చాయస్మా కప్పో”తి (సం. ని. ౩.౧౨౪) ఏవమాదీసు పఞ్ఞత్తి. “అలఙ్కతా కప్పితకేసమస్సూ”తి (సం. ని. ౪.౩౬౫) ఏవమాదీసు ఛేదనం. “కప్పతి ద్వఙ్గులకప్పో”తి (చూళవ. ౪౪౬) ఏవమాదీసు వికప్పో. “అత్థి కప్పో నిపజ్జితు”న్తి (అ. ని. ౮.౮౦) ఏవమాదీసు లేసో. “కేవలకప్పం వేళువనం ఓభాసేత్వా”తి (సం. ని. ౧.౯౪) ఏవమాదీసు సమన్తభావో. ఇధ పనస్స సమన్తభావో అత్థో అధిప్పేతో. తస్మా **కేవలకప్పం అన్ధవన**న్తి ఏత్థ అనవసేసం సమన్తతో అన్ధవనన్తి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో.

ఓభాసేత్వాతి వత్థాలఙ్కారసరీరసముట్ఠితాయ ఆభాయ ఫరిత్వా, చన్దిమా వియ చ సూరియో వియ చ ఏకోభాసం ఏకపజ్జోతం కరిత్వాతి అత్థో. **ఏకమన్తం అట్ఠాసీ**తి ఏకస్మిం అన్తే, ఏకస్మిం ఓకాసే అట్ఠాసి. **ఏతదవోచా**తి ఏతం “భిక్ఖు భిక్ఖూ”తిఆదివచనమవోచ. కస్మా పనాయం అవన్దిత్వా సమణవోహారేనేవ కథేతీతి? సమణసఞ్ఞాసముదాచారేనేవ. ఏవం కిరస్స అహోసి – “అయం అన్తరా కామావచరే వసి. అహం పన అస్మి తతో కాలతో పట్ఠాయ బ్రహ్మచారీ”తి సమణసఞ్ఞావస్స సముదాచరతి, తస్మా అవన్దిత్వా సమణవోహారేనేవ కథేతి. పుబ్బసహాయో కిరేసో దేవపుత్తో థేరస్స. కుతో పట్ఠాయాతి? కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధకాలతో పట్ఠాయ. యో హి పుబ్బయోగే ఆగతేసు పఞ్చసు సహాయేసు అనుథేరో చతుత్థదివసే అనాగామీ అహోసీతి వుత్తో, అయం సో. తదా కిర తేసు సఙ్ఘత్థేరస్స అరహత్తేనేవ సద్ధిం అభిఞ్ఞా ఆగమింసు. సో, “మయ్హం కిచ్చం మత్థకం పత్త”న్తి వేహాసం ఉప్పతిత్వా అనోతత్తదహే ముఖం ధోవిత్వా ఉత్తరకురుతో పిణ్డపాతం ఆదాయ ఆగన్త్వా, “ఇమం, ఆవుసో, పిణ్డపాతం భుఞ్జిత్వా అప్పమత్తా సమణధమ్మం కరోథా”తి ఆహ. ఇతరే ఆహంసు – “న, ఆవుసో, అమ్హాకం ఏవం కతికా అత్థి – ‘యో పఠమం విసేసం నిబ్బత్తేత్వా పిణ్డపాతం ఆహరతి, తేనాభతం భుఞ్జిత్వా సేసేహి సమణధమ్మో కాతబ్బో’తి. తుమ్హే అత్తనో ఉపనిస్సయేన కిచ్చం మత్థకం పాపయిత్థ. మయమ్పి సచే నో ఉపనిస్సయో భవిస్సతి, కిచ్చం మత్థకం పాపేస్సామ. పపఞ్చో ఏస అమ్హాకం, గచ్ఛథ తుమ్హే”తి. సో యథాఫాసుకం గన్త్వా ఆయుపరియోసానే పరినిబ్బాయి.

పునదివసే అనుథేరో అనాగామిఫలం సచ్ఛకాసి, తస్స అభిఞ్ఞాయో ఆగమింసు. సోపి తథేవ పిణ్డపాతం ఆహరిత్వా తేహి పటిక్ఖిత్తో యథాఫాసుకం గన్త్వా ఆయుపరియోసానే సుద్ధావాసే నిబ్బత్తి. సో సుద్ధావాసే ఠత్వా తే సహాయే ఓలోకేన్తో, ఏకో తదావ పరినిబ్బుతో, ఏకో అధునా భగవతో సన్తికే అరియభూమిం పత్తో, ఏకో లాభసక్కారం నిస్సాయ, “అహం అరహా”తి చిత్తం ఉప్పాదేత్వా సుప్పారకపట్టనే వసతీతి దిస్వా తం ఉపసఙ్కమిత్వా, “న త్వం అరహా, న అరహత్తమగ్గం పటిపన్నో, గచ్ఛ భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ధమ్మం సుణాహీ”తి ఉయ్యోజేసి. సోపి అన్తరఘరే భగవన్తం ఓవాదం యాచిత్వా,

“తస్మా తిహ తే బాహియ ఏవం సిక్ఖితబ్బం దిట్ఠే దిట్ఠమత్తం హోతూ”తి (ఉదా. ౧౦) భగవతా సంఖిత్తేన ఓవదితో అరియభూమిం సమ్పాపుణి.

తతో అఞ్ఞో ఏకో అత్థి, సో కుహిన్తి ఓలోకేన్తో అన్ధవనే సేక్ఖపటిపదం పూరయమానో విహరతీతి దిస్వా చిన్తేసి – “సహాయకస్స సన్తికే గమిస్సామీతి, గచ్ఛన్తేన పన తుచ్ఛహత్థేన అగన్త్వా కిఞ్చి పణ్ణాకారం గహేత్వా గన్తుం వట్టతి, సహాయో ఖో పన మే నిరామిసో పబ్బతమత్థకే వసన్తో మయా ఆకాసే ఠత్వా దిన్నం పిణ్డపాతమ్పి అపరిభుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం అకాసి, ఇదాని ఆమిసపణ్ణాకారం కిం గణ్హిస్సతి? ధమ్మపణ్ణాకారం గహేత్వా గమిస్సామీ”తి బ్రహ్మలోకే ఠితోవ రతనావళిం గన్థేన్తో వియ పన్నరస పఞ్హే విభజిత్వా తం ధమ్మపణ్ణాకారం ఆదాయ ఆగన్త్వా సహాయస్స అవిదూరే ఠత్వా అత్తనో సమణసఞ్ఞాసముదాచారవసేన తం అనభివాదేత్వావ, “భిక్ఖు భిక్ఖూ”తి ఆలపిత్వా **అయం వమ్మికో**తిఆదిమాహ. తత్థ తురితాలపనవసేన భిక్ఖు భిక్ఖూతి ఆమేడితం వేదితబ్బం. యథా వా ఏకనేవ తిలకేన నలాటం న సోభతి, తం పరివారేత్వా అఞ్ఞేసుపి దిన్నేసు ఫుల్లితమణ్డితం వియ సోభతి, ఏవం ఏకేనేవ పదేన వచనం న సోభతి , పరివారికపదేన సద్ధిం ఫుల్లితమణ్డితం వియ సోభతీతి తం పరివారికపదవసేన వచనం ఫుల్లితమణ్డితం వియ కరోన్తోపి ఏవమాహ.

అయం వమ్మికోతి పురతో ఠితో వమ్మికో నామ నత్థి, దేసనావసేన పన పురతో ఠితం దస్సేన్తో వియ **అయ**న్తి ఆహ. **లఙ్గీ**న్తి సత్థం ఆదాయ ఖణన్తో పలిఘం అద్దస. **ఉక్ఖిప లఙ్గిం అభిక్ఖణ సుమేధా**తి తాత, పణ్డిత, లఙ్గీ నామ రత్తిం ధూమాయతి దివా పజ్జలతి. ఉక్ఖిపేత పరం పరతో ఖణాతి. ఏవం సబ్బపదేసు అత్థో దట్ఠబ్బో. **ఉద్ధుమాయిక**న్తి మణ్డూకం. **చఙ్కవార**న్తి ఖారపరిస్సావనం. **కుమ్మ**న్తి కచ్ఛపం. **అసిసూన**న్తి మంసచ్ఛేదకం అసిఞ్చేవ అధికుట్టనఞ్చ. **మంసపేసి**న్తి నిసదపోతప్పమాణం అల్లమంసపిణ్డం. **నాగ**న్తి సుమనపుప్ఫకలాపసదిసం మహాఫణం తివిధసోవత్థికపరిక్ఖిత్తం అహినాగం అద్దస. **మా నాగం ఘట్టేసీ**తి దణ్డకకోటియా వా వల్లికోటియా వా పంసుచుణ్ణం వా పన ఖిపమానో మా నాగం ఘట్టయి. **నమో కరోహి నాగస్సా**తి ఉపరివాతతో అపగమ్మ సుద్ధవత్థం నివాసేత్వా నాగస్స నమక్కారం కరోహి. నాగేన అధిసయితం ధనం నామ యావ సత్తమా కులపరివట్టా ఖాదతో న ఖీయతి, నాగో తే అధిసయితం ధనం దస్సతి, తస్మా నమో కరోహి నాగస్సాతి. **ఇతో వా పన సుత్వా**తి యథా దుక్ఖక్ఖన్ధే ఇతోతి సాసనే నిస్సక్కం, న తథా ఇధ. ఇధ పన దేవపుత్తే నిస్సక్కం, తస్మా **ఇతో వా పనా**తి మమ వా పన సన్తికా సుత్వాతి అయమేత్థ అత్థో.

౨౫౧. చాతుమ్మహాభూతికస్సాతి చతుమహాభూతమయస్స. **కాయస్సేతం అధివచన**న్తి సరీరస్స నామం. యథేవ హి బాహిరకో వమ్మికో, వమతీతి వన్తకోతి వన్తుస్సయోతి వన్తసినేహసమ్బన్ధోతి చతూహి కారణేహి **వమ్మికో**తి వుచ్చతి. సో హి అహిమఙ్గుసఉన్దూరఘరగోళికాదయో నానప్పకారే పాణకే వమతీతి వమ్మికో. ఉపచికాహి వన్తకోతి వమ్మికో. ఉపచికాహి వమిత్వా ముఖతుణ్డకేన ఉక్ఖిత్తపంసుచుణ్ణేన కటిప్పమాణేనపి పోరిసప్పమాణేనపి ఉస్సితోతి వమ్మికో. ఉపచికాహి వన్తఖేళసినేహేన ఆబద్ధతాయ సత్తసత్తాహం దేవే వస్సన్తేపి న విప్పకిరియతి, నిదాఘేపి తతో పంసుముట్ఠిం గహేత్వా తస్మిం ముట్ఠినా పీళియమానే సినేహో నిక్ఖమతి, ఏవం వన్తసినేహేన సమ్బద్ధోతి వమ్మికో. ఏవమయం కాయోపి, “అక్ఖిమ్హా అక్ఖిగూథకో”తిఆదినా నయేన నానప్పకారకం అసుచికలిమలం వమతీతి వమ్మికో. బుద్ధపచ్చేకబుద్ధఖీణాసవా ఇమస్మిం అత్తభావే నికన్తిపరియాదానేన అత్తభావం ఛడ్డేత్వా గతాతి అరియేహి వన్తకోతిపి వమ్మికో. యేహి చాయం తీహి అట్ఠిసతేహి ఉస్సితో న్హారుసమ్బద్ధో మంసావలేపనో అల్లచమ్మపరియోనద్ధో ఛవిరఞ్జితో సత్తే వఞ్చేతి, తం సబ్బం అరియేహి వన్తమేవాతి వన్తుస్సయోతిపి వమ్మికో. “తణ్హా జనేతి పురిసం, చిత్తమస్స విధావతీ”తి (సం. ని. ౧.౫౫) ఏవం తణ్హాయ జనితత్తా

అరియేహి వన్తేనేవ తణ్హాసినేహేన సమ్బద్ధో అయన్తి వన్తసినేహేన సమ్బద్ధోతిపి వమ్మికో. యథా చ వమ్మికస్స అన్తో నానప్పకారా పాణకా తత్థేవ జాయన్తి, ఉచ్చారపస్సావం కరోన్తి, గిలానా సయన్తి, మతా పతన్తి. ఇతి సో తేసం సూతిఘరం వచ్చకుటి గిలానసాలా సుసానఞ్చ హోతి. ఏవం ఖత్తియమహాసాలాదీనమ్పి కాయో అయం గోపితరక్ఖితో మణ్డితప్పసాధితో మహానుభావానం కాయోతి అచిన్తేత్వా ఛవినిస్సితా పాణా చమ్మనిస్సితా పాణా మంసనిస్సితా పాణా న్హారునిస్సితా పాణా అట్ఠినిస్సితా పాణా అట్ఠిమిఞ్జనిస్సితా పాణాతి ఏవం కులగణనాయ అసీతిమత్తాని కిమికులసహస్సాని అన్తోకాయస్మింయేవ జాయన్తి, ఉచ్చారపస్సావం కరోన్తి, గేలఞ్ఞేన ఆతురితాని సయన్తి, మతాని పతన్తి, ఇతి అయమ్పి తేసం పాణానం సూతిఘరం వచ్చకుటి గిలానసాలా సుసానఞ్చ హోతీతి "వమ్మికో" త్వేవ సఙ్ఖం గతో. తేనాహ భగవా – "వమ్మికోతి ఖో, భిక్ఖు, ఇమస్స చాతుమహాభూతికస్స కాయస్సేతం అధివచన"న్తి.

మాతాపేత్తికసమ్భవస్సాతి మాతితో చ పితితో చ నిబ్బత్తేన మాతాపేత్తికేన సుక్కసోణితేన సమ్భూతస్స. **ఓదనకుమ్మాసూపచయస్సాతి** ఓదనేన చేవ కుమ్మాసేన చ ఉపచితస్స వడ్ఢితస్స. **అనిచ్చుచ్ఛాదనపరిమద్దనభేదనవిద్ధంసనధమ్మస్సాతి** ఏత్థ అయం కాయో హుత్వా అభావట్ఠేన **అనిచ్చధమ్మో**. దుగ్గన్ధవిఘాతత్థాయ తనువిలేపనేన **ఉచ్ఛాదనధమ్మో**. అఙ్గపచ్చఙ్గాబాధవినోదనత్థాయ ఖుద్దకసమ్బాహనేన **పరిమద్దనధమ్మో**. దహరకాలే వా ఊరూసు సయాపేత్వా గబ్భవాసేన దుస్సణ్ఠితానం తేసం తేసం అఙ్గానం సణ్ఠానసమ్పాదనత్థం అఞ్ఛనపీళనాదివసేన పరిమద్దనధమ్మో. ఏవం పరిహరతోపి చ భేదనవిద్ధంసనధమ్మో భిజ్జతి చేవ వికిరతి చ, ఏవం సభావోతి అత్థో. తత్థ మాతాపేత్తికసమ్భవఓదనకుమ్మాసూపచయఉచ్ఛాదనపరిమద్దనపదేహి సముదయో కథితో, అనిచ్చభేదవిద్ధంసనపదేహి అత్థఙ్గమో. ఏవం సత్తహిపి పదేహి చాతుమహాభూతికస్స కాయస్స ఉచ్చావచభావో వడ్ఢిపరిహాని సముదయత్థఙ్గమో కథితోతి వేదితబ్బో.

దివా కమ్మన్తేతి దివా కత్తబ్బకమ్మన్తే. **ధూమాయనాతి** ఏత్థ అయం ధూమసద్దో కోధే తణ్హాయ వితక్కే పఞ్చసు కామగుణేసు ధమ్మదేసనాయ పకతిధూమేతి ఇమేసు అత్థేసు వత్తతి. "కోధో ధూమో భస్మనిమోసవజ్జ"న్తి (సం॰ ని॰ ౧.౧౬౫) ఏత్థ హి కోధే వత్తతి. "ఇచ్ఛాధూమాయితా సత్తా"తి ఏత్థ తణ్హాయ. "తేన ఖో పన సమయేన అఞ్ఞతరో భిక్ఖు భగవతో అవిదూరే ధూమాయన్తో నిసిన్నో హోతీ"తి ఏత్థ వితక్కే.

"పఙ్కో చ కామా పలిపో చ కామా,
భయఞ్చ మేతం తిమూలం పవుత్తం;
రజో చ ధూమో చ మయా పకాసితా;
హిత్వా తువం పబ్బజ బ్రహ్మదత్తా"తి. (జా॰ ౧.౬.౧౪) –

ఏత్థ పఞ్చకామగుణేసు. "ధూమం కత్తా హోతీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౪౯) ఏత్థ ధమ్మదేసనాయ. "ధజో రథస్స పఞ్ఞాణం, ధూమో పఞ్ఞాణమగ్గినో"తి (సం॰ ని॰ ౧.౭౨) ఏత్థ పకతిధూమే. ఇధ పనాయం వితక్కే అధిప్పేతో. తేనాహ "అయం రత్తిం ధూమాయనా"తి.

తథాగతస్సేతం అధివచనన్తి తథాగతో హి సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా **బ్రాహ్మణో** నామ. యథాహ – "సత్తన్నం ఖో, భిక్ఖు, ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో. కతమేసం సత్తన్నం? రాగో బాహితో హోతి, దోసో... మోహో... మానో...

సక్కాయదిట్ఠి... విచికిచ్ఛా... సీలబ్బతపరామాసో బాహితో హోతి. ఇమేసం భిక్ఖు సత్తన్నం ధమ్మానం బాహితత్తా బ్రాహ్మణో"తి (చూళని॰ మేత్తగూమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౨౮). **సుమేధో**తి సున్దరపఞ్ఞో. **సేక్ఖస్సా**తి ఏత్థ సిక్ఖతీతి సేక్ఖో. యథాహ – "సిక్ఖతీతి ఖో, భిక్ఖు, తస్మా సేక్ఖోతి వుచ్చతి. కిఞ్చ సిక్ఖతి? అధిసీలమ్పి సిక్ఖతి, అధిచిత్తమ్పి సిక్ఖతి, అధిపఞ్ఞమ్పి సిక్ఖతీ"తి (అ॰ ని॰ ౩.౮౬).

పఞ్ఞాయ అధివచనన్తి లోకియలోకుత్తరాయ పఞ్ఞాయ ఏతం అధివచనం, న ఆవుధసత్థస్స. **వీరియారమ్భస్సా**తి కాయికచేతసికవీరియస్స. తం పఞ్ఞాగతికమేవ హోతి. లోకియాయ పఞ్ఞాయ లోకియం, లోకుత్తరాయ పఞ్ఞాయ లోకుత్తరం. ఏత్థ పనాయం అత్థదీపనా –

ఏకో కిర జానపదో బ్రాహ్మణో పాతోవ మాణవకేహి సద్ధిం గామతో నిక్ఖమ్మ దివసం అరఞ్ఞే మన్తే వాచేత్వా సాయం గామం ఆగచ్ఛతి. అన్తరామగ్గే చ ఏకో వమ్మికో అత్థి. సో రత్తిం ధూమాయతి, దివా పజ్జలతి. బ్రాహ్మణో అన్తేవాసిం సుమేధం మాణవం ఆహ – "తాత, అయం వమ్మికో రత్తిం ధూమాయతి, దివా పజ్జలతి, వికారమస్స పస్సిస్సామ, భిన్దిత్వా నం చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా ఖిపాహీ"తి. సో సాధూతి కుదాలం గహేత్వా సమేహి పాదేహి పథవియం పతిట్ఠాయ తథా అకాసి. తత్ర ఆచరియబ్రాహ్మణో వియ భగవా. సుమేధమాణవకో వియ సేక్ఖో భిక్ఖు. వమ్మికో వియ కాయో. "తాత, అయం వమ్మికో రత్తిం ధూమాయతి, దివా పజ్జలతి, వికారమస్స పస్సిస్సామ, భిన్దిత్వా నం చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా ఖిపాహీ"తి బ్రాహ్మణేన వుత్తకాలో వియ, "భిక్ఖు చాతుమహాభూతికం కాయం చత్తారో కోట్ఠాసే కత్వా పరిగ్గణ్హాహీ"తి భగవతా వుత్తకాలో. తస్స సాధూతి కుదాలం గహేత్వా తథాకరణం వియ సేక్ఖస్స భిక్ఖునో, "యో వీసతియా కోట్ఠాసేసు థద్ధభావో, అయం పథవీధాతు. యో ద్వాదససు కోట్ఠాసేసు ఆబన్ధనభావో, అయం ఆపోధాతు. యో చతూసు కోట్ఠాసేసు పరిపాచనభావో, అయం తేజోధాతు. యో ఛసు కోట్ఠాసేసు విత్థమ్భనభావో, అయం వాయోధాతూ"తి ఏవం చతుధాతువవత్థానవసేన కాయపరిగ్గహో వేదితబ్బో.

లఙ్గీతి ఖో, భిక్ఖూతి కస్మా భగవా అవిజ్జం లఙ్గీతి కత్వా దస్సేసీతి? యథా హి నగరస్స ద్వారం పిధాయ పలిఘే యోజితే మహాజనస్స గమనం పచ్ఛిజ్జతి, యే నగరస్స అన్తో, తే అన్తోయేవ హోన్తి. యే బహి, తే బహియేవ. ఏవమేవ యస్స ఞాణముఖే అవిజ్జాలఙ్గీ పతతి, తస్స నిబ్బానసమ్పాపకం ఞాణగమనం పచ్ఛిజ్జతి, తస్మా అవిజ్జం లఙ్గీతి కత్వా దస్సేసి. **పజహ అవిజ్జ**న్తి ఏత్థ కమ్మట్ఠానఉగ్గహపరిపుచ్ఛావసేన అవిజ్జాపహానం కథితం.

ఉద్ధుమాయికాతి ఖో, భిక్ఖూతి ఏత్థ **ఉద్ధుమాయికమణ్డూకో** నామ నో మహన్తో, నఖపిట్ఠిప్పమాణో హోతి, పురాణపణ్ణన్తరే వా గచ్ఛన్తరే వా వల్లిఅన్తరే వా వసతి. సో దణ్డకోటియా వా వల్లికోటియా వా పంసుచుణ్ణకేన వా ఘట్టితో ఆయమిత్వా మహన్తో పరిమణ్డలో బేలువపక్కప్పమాణో హుత్వా చత్తారో పాదే ఆకాసగతే కత్వా పచ్ఛిన్నగమనో హుత్వా అమిత్తవసం యాతి, కాకకులలాదిభత్తమేవ హోతి. ఏవమేవ అయం కోధో పఠమం ఉప్పజ్జన్తో చిత్తావిలమత్తకోవ హోతి. తస్మిం ఖణే అనిగ్గహితో వడ్ఢిత్వా ముఖవికులనం పాపేతి. తదా అనిగ్గహితో హనుసఞ్చోపనం పాపేతి. తదా అనిగ్గహితో ఫరుసవాచానిచ్ఛారణం పాపేతి. తదా అనిగ్గహితో దిసావిలోకనం పాపేతి. తదా అనిగ్గహితో ఆకడ్ఢనపరికడ్ఢనం పాపేతి. తదా అనిగ్గహితో పాణినా లేడ్డుదణ్డసత్థపరామసనం పాపేతి. తదా అనిగ్గహితో దణ్డసత్థాభినిపాతం పాపేతి . తదా అనిగ్గహితో పరఘాతనమ్పి అత్తఘాతనమ్పి పాపేతి. వుత్తమ్పి హేతం – "యతో అయం కోధో పరం ఘాతేత్వా అత్తానం ఘాతేతి, ఏత్తావతాయం కోధో పరముస్సదగతో హోతి పరమవేపుల్లప్పత్తో"తి. తత్థ యథా ఉద్ధుమాయికాయ చతూసు పాదేసు

ఆకాసగతేసు గమనం పచ్ఛిజ్జతి, ఉద్ధుమాయికా అమిత్తవసం గన్త్వా కాకాదిభత్తం హోతి, ఏవమేవ కోధసమఙ్గీపుగ్గలో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి, అమిత్తవసం యాతి, సబ్బేసం మారానం యథాకామకరణీయో హోతి. తేనాహ భగవా – “ఉద్ధుమాయికాతి ఖో, భిక్ఖు, కోధూపాయాసస్సేతం అధివచన”న్తి. తత్థ బలవప్పత్తో కోధోవ కోధూపాయాసో. **పజహ కోధూపాయాసన్తి** ఏత్థ పటిసఙ్ఖానప్పహానం కథితం.

ద్విధాపథోతి ఏత్థ, యథా పురిసో సధనో సభోగో కన్తారద్ధానమగ్గప్పటిపన్నో ద్వేధాపథం పత్వా, “ఇమినా ను ఖో గన్తబ్బం, ఇమినా గన్తబ్బ”న్తి నిచ్ఛేతుం అసక్కోన్తో తత్థేవ తిట్ఠతి, అథ నం చోరా ఉట్ఠహిత్వా అనయబ్యసనం పాపేన్తి, ఏవమేవ ఖో మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నో భిక్ఖు బుద్ధాదీసు కఙ్ఖాయ ఉప్పన్నాయ కమ్మట్ఠానం వడ్ఢేతుం న సక్కోతి, అథ నం కిలేసమారాదయో సబ్బే మారా అనయబ్యసనం పాపేన్తి, ఇతి విచికిచ్ఛా ద్వేధాపథసమా హోతి. తేనాహ భగవా – “ద్విధాపథోతి ఖో, భిక్ఖు, విచికిచ్ఛాయేతం అధివచన”న్తి. **పజహ విచికిచ్ఛన్తి** ఏత్థ కమ్మట్ఠానఉగ్గహపరిపుచ్ఛావసేన విచికిచ్ఛాపహానం కథితం.

చఙ్గవారన్తి ఏత్థ, యథా రజకేహి ఖారపరిస్సావనమ్హి ఉదకే పక్ఖిత్తే ఏకో ఉదకఘటో ద్వేపి దసపి వీసతిపి ఘటసతమ్పి పగ్ఘరతియేవ, పసటమత్తమ్పి ఉదకం న తిట్ఠతి, ఏవమేవ నీవరణసమఙ్గినో పుగ్గలస్స అబ్భన్తరే కుసలధమ్మో న తిట్ఠతి. తేనాహ భగవా – “చఙ్గవారన్తి ఖో, భిక్ఖు, పఞ్చన్నేతం నీవరణానం అధివచన”న్తి. **పజహ పఞ్చనీవరణేతి** ఏత్థ విక్ఖమ్భనతదఙ్గవసేన నీవరణప్పహానం కథితం.

కుమ్మోతి ఏత్థ, యథా కచ్ఛపస్స చత్తారో పాదా సీసన్తి పఞ్చేవ అఙ్గాని హోన్తి, ఏవమేవ సబ్బేపి సఙ్ఖతా ధమ్మా గయ్హమానా పఞ్చేవ ఖన్ధా భవన్తి. తేనాహ భగవా – “కుమ్మోతి ఖో, భిక్ఖు, పఞ్చన్నేతం ఉపాదానక్ఖన్ధానం అధివచన”న్తి. **పజహ పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధేతి** ఏత్థ పఞ్చసు ఖన్ధేసు ఛన్దరాగప్పహానం కథితం.

అసిసూనాతి ఏత్థ, యథా సూనాయ ఉపరి మంసం ఠపేత్వా అసినా కోట్టేన్తి, ఏవమిమే సత్తా వత్థుకామత్థాయ కిలేసకామేహి ఘాతయమానా వత్థుకామానం ఉపరి కత్వా కిలేసకామేహి కన్తితా కోట్టితా చ హోన్తి. తేనాహ భగవా – “అసిసూనాతి ఖో, భిక్ఖు, పఞ్చన్నేతం కామగుణానం అధివచన”న్తి. **పజహ పఞ్చ కామగుణేతి** ఏత్థ పఞ్చసు కామగుణేసు ఛన్దరాగప్పహానం కథితం.

మంసపేసీతి ఖో, భిక్ఖూతి ఏత్థ అయం **మంసపేసి** నామ బహుజనపత్థితా ఖత్తియాదయో మనుస్సాపి నం పత్థేన్తి కాకాదయో తిరచ్ఛానాపి. ఇమే హి సత్తా అవిజ్జాయ సమ్మత్తా నన్దిరాగం ఉపగమ్మ వట్టం వడ్ఢేన్తి. యథా వా మంసపేసి ఠపితఠపితట్ఠానే లగ్గతి, ఏవమిమే సత్తా నన్దిరాగబద్ధా వట్టే లగ్గన్తి, దుక్ఖం పత్వాపి న ఉక్కణ్ఠన్తి , ఇతి నన్దిరాగో మంసపేసిసదిసో హోతి. తేనాహ భగవా – “మంసపేసీతి ఖో, భిక్ఖు, నన్దిరాగస్సేతం అధివచన”న్తి. **పజహ నన్దీరాగన్తి** ఏత్థ చతుత్థమగ్గేన నన్దీరాగప్పహానం కథితం.

నాగోతి ఖో, భిక్ఖు, ఖీణాసవస్సేతం భిక్ఖునో అధివచనన్తి ఏత్థ యేనత్థేన ఖీణాసవో నాగోతి వుచ్చతి, సో అనఙ్గణసుత్తే (మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౧.౬౩) పకాసితో ఏవ. **నమో కరోహి నాగస్సాతి** ఖీణాసవస్స బుద్ధనాగస్స, “బుద్ధో సో భగవా బోధాయ ధమ్మం దేసేతి, దన్తో సో భగవా దమథాయ ధమ్మం దేసేతి, సన్తో సో భగవా సమథాయ ధమ్మం దేసేతి, తిణ్ణో సో భగవా

తరణాయ ధమ్మం దేసేతి, పరినిబ్బుతో సో భగవా పరినిబ్బానాయ ధమ్మం దేసేతీ"తి (మ॰ ని॰ ౧.౩౬౧) ఏవం నమక్కారం కరోహీతి అయమేత్థ అత్థో. ఇతి ఇదం సుత్తం థేరస్స కమ్మట్ఠానం అహోసి. థేరోపి ఇదమేవ సుత్తం కమ్మట్ఠానం కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పత్తో. **అయమేతస్స అత్థో**తి అయం ఏతస్స పఞ్హస్స అత్థో. ఇతి భగవా రతనరాసిమ్హి మణికూటం గణ్హన్తో వియ యథానుసన్ధినావ దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

వమ్మికసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. రథవినీతసుత్తవణ్ణనా

౨౫౨. ఏవం మే సుతన్తి రథవినీతసుత్తం. తత్థ **రాజగహే**తి ఏవంనామకే నగరే, తఞ్హి మన్ధాతుమహాగోవిన్దాదీహి పరిగ్గహితత్తా **రాజగహ**న్తి వుచ్చతి. అఞ్ఞేపేత్థ పకారే వణ్ణయన్తి. కిం తేహి? నామమేతం తస్స నగరస్స. తం పనేతం బుద్ధకాలే చ చక్కవత్తికాలే చ నగరం హోతి, సేసకాలే సుఞ్ఞం హోతి యక్ఖపరిగ్గహితం, తేసం వసన్తవనం హుత్వా తిట్ఠతి. **వేళువనే కలన్దకనివాపే**తి **వేళువన**న్తి తస్స ఉయ్యానస్స నామం, తం కిర వేళూహి పరిక్ఖిత్తం అహోసి అట్ఠారసహత్థేన చ పాకారేన, గోపురట్టాలకయుత్తం నీలోభాసం మనోరమం, తేన **వేళువన**న్తి వుచ్చతి. కలన్దకానఞ్చేత్థ నివాపం అదంసు, తేన **కలన్దకనివాపో**తి వుచ్చతి.

పుబ్బే కిర అఞ్ఞతరో రాజా తత్థ ఉయ్యానకీళనత్థం ఆగతో సురామదేన మత్తో దివాసేయ్యం ఉపగతో సుపి. పరిజనోపిస్స, "సుత్తో రాజా"తి పుప్ఫఫలాదీహి పలోభియమానో ఇతో చితో చ పక్కామి, అథ సురాగన్ధేన అఞ్ఞతరస్మా సుసిరరుక్ఖా కణ్హసప్పో నిక్ఖమిత్వా రఞ్ఞాభిముఖో ఆగచ్ఛతి. తం దిస్వా రుక్ఖదేవతా, "రఞ్ఞో జీవితం దమ్మీ"తి కాళకవేసేన ఆగన్త్వా కణ్ణమూలే సద్దమకాసి. రాజా పటిబుజ్ఝి, కణ్హసప్పో నివత్తో. సో తం దిస్వా, "ఇమాయ మమ జీవితం దిన్న"న్తి కాళకానం తత్థ నివాపం పట్ఠపేసి, అభయఘోసనఞ్చ ఘోసాపేసి. తస్మా తం తతో పభుతి **కలన్దకనివాప**న్తి సఙ్ఖ్యం గతం. **కలన్దకా**తి కాళకానం నామం.

జాతిభూమికాతి జాతిభూమివాసినో. తత్థ **జాతిభూమీ**తి జాతట్ఠానం. తం ఖో పనేతం నేవ కోసలమహారాజాదీనం న చఙ్కీబ్రాహ్మణాదీనం న సక్కసుయామసన్తుసితాదీనం న అసీతిమహాసావకాదీనం న అఞ్ఞేసం సత్తానం జాతట్ఠానం "జాతిభూమీ"తి వుచ్చతి. యస్స పన జాతదివసే దససహస్సిలోకధాతు ఏకద్ధజమాలావిప్పకిణ్ణకుసుమవాసచుణ్ణగన్ధసుగన్ధా సబ్బపాలిఫుల్లమివ నన్దనవనం విరోచమానా పదుమినిపణ్ణే ఉదకబిన్దు వియ అకమ్పిత్థ, జచ్చన్ధాదీనఞ్చ రూపదస్సనాదీని అనేకాని పాటిహారియాని పవత్తింసు, తస్స సబ్బఞ్ఞుబోధిసత్తస్స జాతట్ఠానసాకియజనపదో కపిలవత్థాహారో, సా "జాతిభూమీ"తి వుచ్చతి.

ధమ్మగరుభావవణ్ణనా

వస్సంవుట్ఠాతి తేమాసం వస్సంవుట్ఠా పవారితపవారణా హుత్వా. **భగవా ఏతదవోచా**తి "కచ్చి, భిక్ఖవే, ఖమనీయ"న్తిఆదీహి వచనేహి ఆగన్తుకపటిసన్థారం కత్వా ఏతం, "కో ను ఖో, భిక్ఖవే"తిఆదివచనమవోచ. తే కిర భిక్ఖు, –

“కచ్చి, భిక్ఖవే, ఖమనీయం కచ్చి యాపనీయం, కచ్చిత్థ అప్పకిలమథేన అద్ధానం ఆగతా, న చ పిణ్డకేన కిలమిత్థ, కుతో చ తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఆగచ్ఛథా”తి పటిసన్థారవసేన పుచ్ఛితా – “భగవా సాకియజనపదే కపిలవత్థాహారతో జాతిభూమితో ఆగచ్ఛామా”తి ఆహంసు. అథ భగవా నేవ సుద్ధోదనమహారాజస్స, న సక్కోదనస్స, న సుక్కోదనస్స, న ధోతోదనస్స, న అమితోదనస్స, న అమిత్తాయ దేవియా, న మహాపజాపతియా, న సకలస్స సాకియమణ్డలస్స ఆరోగ్యం పుచ్ఛి. అథ ఖో అత్తనా చ దసకథావత్థులాభిం పరఞ్చ తత్థ సమాదపేతారం పటిపత్తిసమ్పన్నం భిక్ఖుం పుచ్ఛన్తో ఇదం – “కో ను ఖో, భిక్ఖవే”తిఆదివచనం అవోచ.

కస్మా పన భగవా సుద్ధోదనాదీనం ఆరోగ్యం అపుచ్ఛిత్వా ఏవరూపం భిక్ఖుమేవ పుచ్ఛతి? పియతాయ. బుద్ధానఞ్హి పటిపన్నకా భిక్ఖూ భిక్ఖునియో ఉపాసకా ఉపాసికాయో చ పియా హోన్తి మనాపా. కిం కారణా? ధమ్మగరుతాయ. ధమ్మగరునో హి తథాగతా, సో చ నేసం ధమ్మగరుభావో, “దుక్ఖం ఖో అగారవో విహరతి, అప్పతిస్సో”తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౧) ఇమినా అజపాలనిగ్రోధమూలే ఉప్పన్నజ్ఝాసయేన వేదితబ్బో. ధమ్మగరుతాయేవ హి భగవా మహాకస్సపత్థేరస్స అభినిక్ఖమనదివసే పచ్చుగ్గమనం కరోన్తో తిగావుతం మగ్గం అగమాసి. అతిరేకతియోజనసతం మగ్గం గన్త్వా గఙ్గాతీరే ధమ్మం దేసేత్వా మహాకప్పినం సపరిసం అరహత్తే పతిట్ఠపేసి. ఏకస్మిం పచ్ఛాభత్తే పఞ్చచత్తాలీసయోజనం మగ్గం గన్త్వా కుమ్భకారస్స నివేసనే తియామరత్తిం ధమ్మకథం కత్వా పుక్కుసాతికులపుత్తం అనాగామిఫలే పతిట్ఠపేసి. వీసయోజనసతం గన్త్వా వనవాసిసామణేరస్స అనుగ్గహం అకాసి. సట్ఠియోజనమగ్గం గన్త్వా ఖదిరవనియత్థేరస్స ధమ్మం దేసేసి. అనురుద్ధత్థేరో పాచీనవంసదాయే నిసిన్నో మహాపురిసవితక్కం వితక్కేతీతి ఞత్వా తత్థ ఆకాసేన గన్త్వా థేరస్స పురతో ఓరుయ్హ సాధుకారమదాసి. కోటికణ్ణసోణత్థేరస్స ఏకగన్ధకుటియం సేనాసనం పఞ్ఞాపేత్వా పచ్చూసకాలే ధమ్మదేసనం అజ్ఝేసిత్వా సరభఞ్ఞపరియోసానే సాధుకారమదాసి. తిగావుతం మగ్గం గన్త్వా తిణ్ణం కులపుత్తానం వసనట్ఠానే గోసిఙ్గసాలవనే సామగ్గిరసానిసంసం కథేసి. కస్సపోపి భగవా – “అనాగామిఫలే పతిట్ఠితో అరియసావకో అయ”న్తి విస్సాసం ఉప్పాదేత్వా ఘటికారస్స కుమ్భకారస్స నివేసనం గన్త్వా సహత్థా ఆమిసం గహేత్వా పరిభుఞ్జి.

అమ్హాకంయేవ భగవా ఉపకట్ఠాయ వస్సూపనాయికాయ జేతవనతో భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో చారికం నిక్ఖమి. కోసలమహారాజఅనాథపిణ్డికాదయో నివత్తేతుం నాసక్ఖింసు. అనాథపిణ్డికో ఘరం ఆగన్త్వా దోమనస్సప్పత్తో నిసీది. అథ నం పుణ్ణా నామ దాసీ దోమనస్సప్పత్తోసి సామీతి ఆహ. “ఆమ జే, సత్థారం నివత్తేతుం నాసక్ఖిం, అథ మే ఇమం తేమాసం ధమ్మం వా సోతుం, యథాధిప్పాయం వా దానం దాతుం న లభిస్సామీ”తి చిన్తా ఉప్పన్నాతి. అహమ్పి సామి సత్థారం నివత్తేస్సామీతి. సచే నివత్తేతుం సక్కోసి, భుజిస్సాయేవ త్వన్తి. సా గన్త్వా దసబలస్స పాదమూలే నిపజ్జిత్వా “నివత్తథ భగవా”తి ఆహ. పుణ్ణే త్వం పరపటిబద్ధజీవికా కిం మే కరిస్ససీతి. భగవా మయ్హం దేయ్యధమ్మో నత్థీతి తుమ్హేపి జానాథ, తుమ్హాకం నివత్తనపచ్చయా పనాహం తీసు సరణేసు పఞ్చసు సీలేసు పతిట్ఠహిస్సామీతి. భగవా సాధు సాధు పుణ్ణేతి సాధుకారం కత్వా నివత్తేత్వా జేతవనమేవ పవిట్ఠో. అయం కథా పాకటా అహోసి. సేట్ఠి సుత్వా పుణ్ణాయ కిర భగవా నివత్తితోతి తం భుజిస్సం కత్వా ధీతుట్ఠానే ఠపేసి. సా పబ్బజ్జం యాచిత్వా పబ్బజి, పబ్బజిత్వా విపస్సనం ఆరభి. అథస్సా సత్థా ఆరద్ధవిపస్సకభావం ఞత్వా ఇమం ఓభాసగాథం విస్సజ్జేసి –

“పుణ్ణే పూరేసి సద్ధమ్మం, చన్దో పన్నరసో యథా;

పరిపుణ్ణాయ పఞ్ఞాయ, దుక్ఖస్సన్తం కరిస్ససీ”తి. (థేరీగా॰ ౩);

గాథాపరియోసానే అరహత్తం పత్వా అభిఞ్ఞాతా సావికా అహోసీతి. ఏవం ధమ్మగరునో తథాగతా.

నన్దకత్థేరే ఉపట్ఠానసాలాయం ధమ్మం దేసేన్తేపి భగవా అనహాతోవ గన్త్వా తియామరత్తిం ఠితకోవ ధమ్మకథం సుత్వా దేసనాపరియోసానే సాధుకారమదాసి. థేరో ఆగన్త్వా వన్దిత్వా, "కాయ వేలాయ, భన్తే, ఆగతత్థా"తి పుచ్ఛి. తయా సుత్తన్తే ఆరద్ధమత్తేతి. దుక్కరం కరిత్థ, భన్తే, బుద్ధసుఖుమాలా తుమ్హేతి. సచే త్వం, నన్ద, కప్పం దేసేతుం సక్కుణేయ్యాసి, కప్పమత్తమ్పాహం ఠితకోవ సుణేయ్యన్తి భగవా అవోచ. ఏవం ధమ్మగరునో తథాగతా. తేసం ధమ్మగరుతాయ పటిపన్నకా పియా హోన్తి, తస్మా పటిపన్నకే పుచ్ఛి. పటిపన్నకో చ నామ అత్తహితాయ పటిపన్నో నో పరహితాయ, పరహితాయ పటిపన్నో నో అత్తహితాయ, నో అత్తహితాయ చ పటిపన్నో నో పరహితాయ చ, అత్తహితాయ చ పటిపన్నో పరహితాయ చాతి చతుబ్బిధో హోతి.

తత్థ యో సయం దసన్నం కథావత్థూనం లాభీ హోతి, పరం తత్థ న ఓవదతి న అనుసాసతి ఆయస్మా బాకులో వియ. అయం అత్తహితాయ పటిపన్నో నామ నో పరహితాయ పటిపన్నో, ఏవరూపం భిక్ఖుం భగవా న పుచ్ఛతి. కస్మా? న మయ్హం సాసనస్స వడ్ఢిపక్ఖే ఠితోతి.

యో పన దసన్నం కథావత్థూనం అలాభీ, పరం తేహి ఓవదతి తేన కతవత్తసాదియనత్థం ఉపనన్దో సక్యపుత్తో వియ, అయం పరహితాయ పటిపన్నో నామ నో అత్తహితాయ, ఏవరూపమ్పి న పుచ్ఛతి. కస్మా? అస్స తణ్హా మహాపచ్ఛి వియ అప్పహీనాతి.

యో అత్తనాపి దసన్నం కథావత్థూనం అలాభీ, పరమ్పి తేహి న ఓవదతి, లాళుదాయీ వియ, అయం నేవ అత్తహితాయ పటిపన్నో న పరహితాయ, ఏవరూపమ్పి న పుచ్ఛతి. కస్మా? అస్స అన్తో కిలేసా ఫరసుఛేజ్జా వియ మహన్తాతి.

యో పన సయం దసన్నం కథావత్థూనం లాభీ, పరమ్పి తేహి ఓవదతి, అయం అత్తహితాయ చేవ పరహితాయ చ పటిపన్నో నామ సారిపుత్తమోగ్గల్లానమహాకస్సపాదయో అసీతిమహాథేరా వియ, ఏవరూపం భిక్ఖుం పుచ్ఛతి. కస్మా? మయ్హం సాసనస్స వుడ్ఢిపక్ఖే ఠితోతి. ఇధాపి ఏవరూపమేవ పుచ్ఛన్తో – "కో ను ఖో, భిక్ఖవే"తిఆదిమాహ.

ఏవం భగవతా పుట్ఠానం పన తేసం భిక్ఖూనం భగవా అత్తనో జాతిభూమియం ఉభయహితాయ పటిపన్నం దసకథావత్థులాభిం భిక్ఖుం పుచ్ఛతి, కో ను ఖో తత్థ ఏవరూపోతి న అఞ్ఞమఞ్ఞం చిన్తనా వా సమన్తనా వా అహోసి. కస్మా? ఆయస్మా హి మన్తాణిపుత్తో తస్మిం జనపదే ఆకాసమజ్ఝే ఠితో చన్దో వియ సూరియో వియ చ పాకటో పఞ్ఞాతో. తస్మా తే భిక్ఖూ మేఘసద్దం సుత్వా ఏకజ్ఝం సన్నిపతితమోరఘటా వియ ఘనసజ్ఝాయం కాతుం, ఆరద్ధభిక్ఖూ వియ చ అత్తనో ఆచరియం పుణ్ణత్థేరం భగవతో ఆరోచేన్తా థేరస్స చ గుణం భాసితుం అప్పహోన్తేహి ముఖేహి ఏకప్పహారేనేవ **పుణ్ణో నామ, భన్తే, ఆయస్మా**తిఆదిమాహంసు. తత్థ **పుణ్ణో**తి తస్స థేరస్స నామం. మన్తాణియా పన సో పుత్తో, తస్మా **మన్తాణిపుత్తో**తి వుచ్చతి. **సమ్భావితో**తి గుణసమ్భావనాయ సమ్భావితో.

అప్పిచ్ఛతాదివణ్ణనా

అప్పిచ్ఛోతి ఇచ్ఛావిరహితో నిఇచ్ఛో నిత్తణ్హో. ఏత్థ హి బ్యఞ్జనం సావసేసం వియ, అత్థో పన నిరవసేసో. న హి తస్స అన్తో అణుమత్తాపి పాపికా ఇచ్ఛా నామ అత్థి. ఖీణాసవో హేస సబ్బసో పహీనతణ్హో. అపిచేత్థ అత్రిచ్ఛతా పాపిచ్ఛతా మహిచ్ఛతా అప్పిచ్ఛతాతి అయం భేదో వేదితబ్బో.

తత్థ సకలాభే అతిత్తస్స పరలాభే పత్థనా **అత్రిచ్ఛతా** నామ. తాయ సమన్నాగతస్స ఏకభాజనే పక్కపూవోపి అత్తనో పత్తే పతితో న సుపక్కో వియ ఖుద్దకో వియ చ ఖాయతి. స్వేవ పరస్స పత్తే పక్ఖిత్తో సుపక్కో వియ మహన్తో వియ చ ఖాయతి. అసన్తగుణసమ్భావనతా పన పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా **పాపిచ్ఛతా** నామ, సా, "ఇధేకచ్చో అస్సద్ధో సమానో సద్ధోతి మం జనో జానాతూ"తిఆదినా నయేన అభిధమ్మే ఆగతాయేవ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో కోహఞ్ఞే పతిట్ఠాతి. సన్తగుణసమ్భావనా పన పటిగ్గహణే చ అమత్తఞ్ఞుతా **మహిచ్ఛతా** నామ. సాపి, "ఇధేకచ్చో సద్ధో సమానో సద్ధోతి మం జనో జానాతూతి ఇచ్ఛతి, సీలవా సమానో సీలవాతి మం జనో జానాతూ"తి (విభ॰ ౮౫౧) ఇమినా నయేన ఆగతాయేవ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో దుస్సన్తప్పయో హోతి, విజాతమాతాపిస్స చిత్తం గహేతుం న సక్కోతి. తేనేతం వుచ్చతి –

"అగ్గిక్ఖన్ధో సముద్దో చ, మహిచ్ఛో చాపి పుగ్గలో;
సకటేన పచ్చయం దేతు, తయోపేతే అతప్పయా"తి.

సన్తగుణనిగూహనతా పన పటిగ్గహణే చ మత్తఞ్ఞుతా **అప్పిచ్ఛతా** నామ, తాయ సమన్నాగతో పుగ్గలో అత్తని విజ్జమానమ్పి గుణం పటిచ్ఛాదేతుకామతాయ, "సద్ధో సమానో సద్ధోతి మం జనో జానాతూతి న ఇచ్ఛతి. సీలవా, పవివిత్తో, బహుస్సుతో, ఆరద్ధవీరియో, సమాధిసమ్పన్నో, పఞ్ఞవా, ఖీణాసవో సమానో ఖీణాసవోతి మం జనో జానాతూ"తి న ఇచ్ఛతి, సేయ్యథాపి మజ్ఝన్తికత్థేరో.

థేరో కిర మహాఖీణాసవో అహోసి, పత్తచీవరం పనస్స పాదమత్తమేవ అగ్ఘతి, సో అసోకస్స ధమ్మరఞ్ఞో విహారమహదివసే సఙ్ఘత్థేరో అహోసి. అథస్స అతిలూఖభావం దిస్వా మనుస్సా, "భన్తే, థోకం బహి హోథా"తి ఆహంసు. థేరో, "మాదిసే ఖీణాసవే రఞ్ఞో సఙ్గహం అకరోన్తే అఞ్ఞో కో కరిస్సతీ"తి పథవియం నిముజ్జిత్వా సఙ్ఘత్థేరస్స ఉక్ఖిత్తపిణ్డం గణ్హన్తోయేవ ఉమ్ముజ్జి. ఏవం ఖీణాసవో సమానో, "ఖీణాసవోతి మం జనో జానాతూ"తి న ఇచ్ఛతి. ఏవం అప్పిచ్ఛో పన భిక్ఖు అనుప్పన్నం లాభం ఉప్పాదేతి, ఉప్పన్నం లాభం థావరం కరోతి, దాయకానం చిత్తం ఆరాధేతి, యథా యథా హి సో అత్తనో అప్పిచ్ఛతాయ అప్పం గణ్హాతి, తథా తథా తస్స వత్తే పసన్నా మనుస్సా బహూ దేన్తి.

అపరోపి చతుబ్బిధో అప్పిచ్ఛో – పచ్చయఅప్పిచ్ఛో ధుతఙ్గఅప్పిచ్ఛో పరియత్తిఅప్పిచ్ఛో అధిగమఅప్పిచ్ఛోతి. తత్థ చతూసు పచ్చయేసు అప్పిచ్ఛో **పచ్చయఅప్పిచ్ఛో** నామ, సో దాయకస్స వసం జానాతి, దేయ్యధమ్మస్స వసం జానాతి, అత్తనో థామం జానాతి. యది హి దేయ్యధమ్మో బహు హోతి, దాయకో అప్పం దాతుకామో, దాయకస్స వసేన అప్పం గణ్హాతి. దేయ్యధమ్మో అప్పో, దాయకో బహుం దాతుకామో, దేయ్యధమ్మస్స వసేన అప్పం గణ్హాతి. దేయ్యధమ్మోపి బహు, దాయకోపి బహుం దాతుకామో, అత్తనో థామం ఞత్వా పమాణేనేవ గణ్హాతి.

ధుతఙ్గసమాదానస్స అత్తని అత్థిభావం నజానాపేతుకామో **ధుతఙ్గఅప్పిచ్ఛో** నామ. తస్స విభావనత్థం ఇమాని వత్థూని – సోసానికమహాసుమనత్థేరో కిర సట్ఠి వస్సాని సుసానే వసి, అఞ్ఞో ఏకభిక్ఖుపి న అఞ్ఞాసి, తేనేవాహ –

“సుసానే సట్ఠి వస్సాని, అబ్భోకిణ్ణం వసామహం;
దుతియో మం న జానేయ్య, అహో సోసానికుత్తమో”తి.

చేతియపబ్బతే ద్వేభాతియత్థేరా వసింసు. తేసు కనిట్ఠో ఉపట్ఠాకేన పేసితా ఉచ్ఛుఖణ్డికా గహేత్వా జేట్ఠస్స సన్తికం అగమాసి. పరిభోగం, భన్తే, కరోథాతి. థేరస్స చ భత్తకిచ్చం కత్వా ముఖం విక్ఖాలనకాలో అహోసి. సో అలం, ఆవుసోతి ఆహ. కచ్చి, భన్తే, ఏకాసనికత్థాతి. ఆహరావుసో, ఉచ్ఛుఖణ్డికాతి పణ్ణాస వస్సాని ఏకాసనికో సమానోపి ధుతఙ్గం నిగూహమానో పరిభోగం కత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా పున ధుతఙ్గం అధిట్ఠాయ గతో.

యో పన సాకేతకతిస్సత్థేరో వియ బహుస్సుతభావం జానాపేతుం న ఇచ్ఛతి, అయం **పరియత్తిఅప్పిచ్ఛో** నామ. థేరో కిర ఖణో నత్థీతి ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాసు ఓకాసం అకరోన్తో మరణక్ఖయం, భన్తే, లభిస్సథాతి చోదితో గణం విస్సజ్జేత్వా కణికారవాలికసముద్దవిహారం గతో. తత్థ అన్తోవస్సం థేరనవమజ్ఝిమానం ఉపకారో హుత్వా మహాపవారణాయ ఉపోసథదివసే ధమ్మకథాయ జనతం ఖోభేత్వా గతో.

యో పన సోతాపన్నాదీసు అఞ్ఞతరో హుత్వా సోతాపన్నాదిభావం జానాపేతుం న ఇచ్ఛతి, అయం **అధిగమఅప్పిచ్ఛో** నామ, తయో కులపుత్తా వియ ఘటికారకుమ్భకారో వియ చ.

ఆయస్మా పన పుణ్ణో అత్రిచ్ఛతం పాపిచ్ఛతం మహిచ్ఛతఞ్చ పహాయ సబ్బసో ఇచ్ఛాపటిపక్ఖభూతాయ అలోభసఙ్ఖాతాయ పరిసుద్ధాయ అప్పిచ్ఛతాయ సమన్నాగతత్తా అప్పిచ్ఛో నామ అహోసి. భిక్ఖూనమ్పి, “ఆవుసో, అత్రిచ్ఛతా పాపిచ్ఛతా మహిచ్ఛతాతి ఇమే ధమ్మా పహాతబ్బా”తి తేసు ఆదీనవం దస్సేత్వా ఏవరూపం అప్పిచ్ఛతం సమాదాయ వత్తితబ్బన్తి అప్పిచ్ఛకథం కథేసి. తేన వుత్తం “అత్తనా చ అప్పిచ్ఛో అప్పిచ్ఛకథఞ్చ భిక్ఖూనం కత్తా”తి.

ద్వాదసవిధసన్తోసవణ్ణనా

ఇదాని **అత్తనా చ సన్తుట్ఠో**తిఆదీసు విసేసత్థమేవ దీపయిస్సామ. యోజనా పన వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా. **సన్తుట్ఠో**తి ఇతరీతరపచ్చయసన్తోసేన సమన్నాగతో. సో పనేస సన్తోసో ద్వాదసవిధో హోతి. సేయ్యథిదం, చీవరే యథాలాభసన్తోసో యథాబలసన్తోసో యథాసారుప్పసన్తోసోతి తివిధో, ఏవం పిణ్డపాతాదీసు. తస్సాయం పభేదసంవణ్ణనా.

ఇధ భిక్ఖు చీవరం లభతి సున్దరం వా అసున్దరం వా. సో తేనేవ యాపేతి అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి, అయమస్స చీవరే **యథాలాభసన్తోసో**. అథ యో పకతిదుబ్బలో వా హోతి ఆబాధజరాభిభూతో వా, గరుచీవరం పారుపన్తో కిలమతి, సో సభాగేన భిక్ఖునా సద్ధిం తం పరివత్తేత్వా లహుకేన యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స చీవరే **యథాబలసన్తోసో**. అపరో పణీతపచ్చయలాభీ హోతి, సో పట్టచీవరాదీనం అఞ్ఞతరం మహగ్ఘచీవరం బహూని వా పన చీవరాని లభిత్వా ఇదం థేరానం చిరపబ్బజితానం ఇదం బహుస్సుతానం అనురూపం, ఇదం గిలానానం ఇదం అప్పలాభానం హోతూతి దత్వా తేసం పురాణచీవరం వా సఙ్కారకూటాదితో వా నన్తకాని ఉచ్చినిత్వా తేహి సఙ్ఘాటిం కత్వా ధారేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స చీవరే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు పిణ్డపాతం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో తేనేవ యాపేతి, అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి, అయమస్స పిణ్డపాతే **యథాలాభసన్తోసో**. యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా పిణ్డపాతం లభతి, యేనస్స పరిభుత్తేన అఫాసు హోతి, సో సభాగస్స భిక్ఖునో తం దత్వా తస్స హత్థతో సప్పాయభోజనం భుఞ్జిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స పిణ్డపాతే **యథాబలసన్తోసో**. అపరో బహుం పణీతం పిణ్డపాతం లభతి, సో తం చీవరం వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభిగిలానానం దత్వా తేసం వా సేసకం పిణ్డాయ వా చరిత్వా మిస్సకాహారం భుఞ్జన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స పిణ్డపాతే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు సేనాసనం లభతి మనాపం వా అమనాపం వా, సో తేన నేవ సోమనస్సం న పటిఘం ఉప్పాదేతి, అన్తమసో తిణసన్థారకేనాపి యథాలద్ధేనేవ తుస్సతి, అయమస్స సేనాసనే **యథాలాభసన్తోసో** . యో పన అత్తనో పకతివిరుద్ధం వా బ్యాధివిరుద్ధం వా సేనాసనం లభతి, యత్థస్స వసతో అఫాసు హోతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స సన్తకే సప్పాయసేనాసనే వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స సేనాసనే **యథాబలసన్తోసో**. అపరో మహాపుఞ్ఞో లేణమణ్డపకూటాగారాదీని బహూని పణీతసేనాసనాని లభతి, సో తాని చీవరాదీని వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభిగిలానానం దత్వా యత్థ కత్థచి వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స సేనాసనే **యథాసారుప్పసన్తోసో**. యోపి, "ఉత్తమసేనాసనం నామ పమాదట్ఠానం, తత్థ నిసిన్నస్స థినమిద్ధం ఓక్కమతి, నిద్దాభిభూతస్స పున పటిబుజ్ఝతో పాపవితక్కా పాతుభవన్తీ"తి పటిసఞ్చిక్ఖిత్వా తాదిసం సేనాసనం పత్తమ్పి న సమ్పటిచ్ఛతి, సో తం పటిక్ఖిపిత్వా అబ్భోకాసరుక్ఖమూలాదీసు వసన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమ్పిస్స సేనాసనే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇధ పన భిక్ఖు భేసజ్జం లభతి లూఖం వా పణీతం వా, సో యం లభతి, తేనేవ సన్తుస్సతి, అఞ్ఞం న పత్థేతి, లభన్తోపి న గణ్హాతి, అయమస్స గిలానపచ్చయే **యథాలాభసన్తోసో**. యో పన తేలేన అత్థికో ఫాణితం లభతి, సో తం సభాగస్స భిక్ఖునో దత్వా తస్స హత్థతో తేలం గహేత్వా అఞ్ఞదేవ వా పరియేసిత్వా తేహి భేసజ్జం కరోన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స గిలానపచ్చయే **యథాబలసన్తోసో**. అపరో మహాపుఞ్ఞో బహుం తేలమధుఫాణితాదిపణీతభేసజ్జం లభతి, సో తం చీవరం వియ చిరపబ్బజితబహుస్సుతఅప్పలాభిగిలానానం దత్వా తేసం ఆభతకేన యేన కేనచి యాపేన్తోపి సన్తుట్ఠోవ హోతి. యో పన ఏకస్మిం భాజనే ముత్తహరీతకం ఠపేత్వా ఏకస్మిం చతుమధురం, "గణ్హ, భన్తే, యదిచ్ఛసీ"తి వుచ్చమానో సచస్స తేసు అఞ్ఞతరేనపి రోగో వూపసమ్మతి, అథ ముత్తహరీతకం నామ బుద్ధాదీహి వణ్ణితన్తి చతుమధురం పటిక్ఖిపిత్వా ముత్తహరీతకేనేవ భేసజ్జం కరోన్తో పరమసన్తుట్ఠోవ హోతి, అయమస్స గిలానపచ్చయే **యథాసారుప్పసన్తోసో**.

ఇమేసం పన పచ్చేకం పచ్చయేసు తిణ్ణం తిణ్ణం సన్తోసానం యథాసారుప్పసన్తోసోవ అగ్గో. ఆయస్మా పుణ్ణో ఏకేకస్మిం పచ్చయే ఇమేహి తీహి సన్తోసేహి సన్తుట్ఠో అహోసి. **సన్తుట్ఠికథఞ్చా**తి భిక్ఖూనమ్పి చ ఇమం సన్తుట్ఠికథం కత్తావ అహోసి.

తివిధపవివేకవణ్ణనా

పవివిత్తోతి కాయపవివేకో చిత్తపవివేకో ఉపధిపవివేకోతి ఇమేహి తీహి పవివేకేహి సమన్నాగతో. తత్థ ఏకో గచ్ఛతి, ఏకో తిట్ఠతి, ఏకో నిసీదతి, ఏకో సేయ్యం కప్పేతి, ఏకో గామం పిణ్డాయ పవిసతి, ఏకో పటిక్కమతి, ఏకో చఙ్కమమధిట్ఠాతి, ఏకో చరతి, ఏకో విహరతీతి అయం **కాయపవివేకో** నామ. అట్ఠ సమాపత్తియో పన **చిత్తపవివేకో** నామ. నిబ్బానం **ఉపధిపవివేకో**

నామ. వుత్తమ్పి హేతం – "కాయపవివేకో చ వివేకట్ఠకాయానం నేక్ఖమ్మాభిరతానం. చిత్తపవివేకో చ పరిసుద్ధచిత్తానం పరమవోదానప్పత్తానం. ఉపధివివేకో చ నిరుపధీనం పుగ్గలానం విసఙ్ఖారగతాన"న్తి (మహాని॰ ౨౨). **పవివేకకథన్తి** భిక్ఖూనమ్పి చ ఇమం పవివేకకథం కత్వా.

పఞ్చవిధసంసగ్గవణ్ణనా

అసంసట్ఠోతి పఞ్చవిధేన సంసగ్గేన విరహితో. సవనసంసగ్గో దస్సనసంసగ్గో సముల్లపనసంసగ్గో సమ్భోగసంసగ్గో కాయసంసగ్గోతి పఞ్చవిధో సంసగ్గో. తేసు ఇధ భిక్ఖు సుణాతి, "అసుకస్మిం గామే వా నిగమే వా ఇత్థీ వా కుమారికా వా అభిరూపా దస్సనీయా పాసాదికా పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతా"తి. సో తం సుత్వా సంసీదతి విసీదతి న సక్కోతి బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం, సిక్ఖాదుబ్బల్యం అనావికత్వా హీనాయావత్తతీతి ఏవం పరేహి వా కథీయమానం రూపాదిసమ్పత్తిం అత్తనా వా హసితలపితగీతసద్దం సుణన్తస్స సోతవిఞ్ఞాణవీథివసేన ఉప్పన్నో రాగో **సవనసంసగ్గో** నామ. సో అనిత్థిగన్ధపచ్చేకబోధిసత్తస్స చ పఞ్చగ్గళలేణవాసీతిస్సదహరస్స చ వసేన వేదితబ్బో –

దహరో కిర ఆకాసేన గచ్ఛన్తో గిరిగామవాసికమ్మారధీతాయ పఞ్చహి కుమారీహి సద్ధిం పదుమసరం గన్త్వా న్హత్వా పదుమాని చ పిలన్ధిత్వా మధురస్సరేన గాయన్తియా సద్దం సుత్వా కామరాగేన విద్ధో విసేసా పరిహాయిత్వా అనయబ్యసనం పాపుణి. ఇధ భిక్ఖు న హేవ ఖో సుణాతి, అపిచ ఖో సామం పస్సతి ఇత్థిం వా కుమారిం వా అభిరూపం దస్సనీయం పాసాదికం పరమాయ వణ్ణపోక్ఖరతాయ సమన్నాగతం. సో తం దిస్వా సంసీదతి విసీదతి న సక్కోతి బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం, సిక్ఖాదుబ్బల్యం అనావికత్వా హీనాయావత్తతీతి ఏవం విసభాగరూపం ఓలోకేన్తస్స పన చక్ఖువిఞ్ఞాణవీథివసేన ఉప్పన్నరాగో **దస్సనసంసగ్గో** నామ. సో ఏవం వేదితబ్బో –

ఏకో కిర దహరో కాలదీఘవాపిద్వారవిహారం ఉద్దేసత్థాయ గతో. ఆచరియో తస్స అన్తరాయం దిస్వా ఓకాసం న కరోతి. సో పునప్పునం అనుబన్ధతి. ఆచరియో సచే అన్తోగామే న చరిస్ససి. దస్సామి తే ఉద్దేసన్తి ఆహ. సో సాధూతి సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఉద్దేసే నిట్ఠితే ఆచరియం వన్దిత్వా గచ్ఛన్తో ఆచరియో మే ఇమస్మిం గామే చరితుం న దేతి, కిం ను ఖో కారణన్తి చీవరం పారుపిత్వా గామం పావిసి, ఏకా కులధీతా పీతకవత్థం నివాసేత్వా గేహే ఠితా దహరం దిస్వా సఞ్జాతరాగా ఉళుఙ్కేన యాగుం ఆహరిత్వా తస్స పత్తే పక్ఖిపిత్వా నివత్తిత్వా మఞ్చకే నిపజ్జి. అథ నం మాతాపితరో కిం అమ్మాతి పుచ్ఛింసు, ద్వారేన గతం దహరం లభమానా జీవిస్సామి, అలభమానా మరిస్సామీతి. మాతాపితరో వేగేన గన్త్వా గామద్వారే దహరం పత్వా వన్దిత్వా, "నివత్తథ, భన్తే, భిక్ఖం గణ్హాహీ"తి ఆహంసు. దహరో అలం గచ్ఛామీతి. తే, "ఇదం నామ, భన్తే, కారణ"న్తి యాచిత్వా – "అమ్హాకం, భన్తే, గేహే ఏత్తకం నామ ధనం అత్థి, ఏకాయేవ నో ధీతా, త్వం నో జేట్ఠపుత్తట్ఠానే ఠస్ससి, సుఖేన సక్కా జీవితు"న్తి ఆహంసు. దహరో, "న మయ్హం ఇమినా పలిబోధేన అత్థో"తి అనాదియిత్వావ పక్కన్తో.

మాతాపితరో గన్త్వా, "అమ్మ, నాసక్ఖిమ్హా దహరం నివత్తేతుం, యం అఞ్ఞం సామికం ఇచ్ఛసి, తం లభిస్ససి, ఉట్ఠేహి ఖాద చ పివ చా"తి ఆహంసు. సా అనిచ్ఛన్తీ సత్తాహం నిరాహారా హుత్వా కాలమకాసి. మాతాపితరో తస్సా సరీరకిచ్చం కత్వా తం పీతకవత్థం ధురవిహారే భిక్ఖుసఙ్ఘస్స అదంసు, భిక్ఖూ వత్థం ఖణ్డాఖణ్డం కత్వా భాజయింసు. ఏకో మహల్లకో అత్తనో కోట్ఠాసం గహేత్వా కల్యాణీవిహారం ఆగతో. సోపి దహరో చేతియం వన్దిస్సామీతి తత్థేవ గన్త్వా దివాట్ఠానే నిసీది. మహల్లకో తం

వత్థఖణ్డం గహేత్వా, “ఇమినా మే పరిస్సావనం విచారేథా”తి దహరం అవోచ. దహరో మహాథేర “కుహిం లద్ధ”న్తి ఆహ. సో సబ్బం పవత్తిం కథేసి. సో తం సుత్వావ, “ఏవరూపాయ నామ సద్ధిం సంవాసం నాలత్థ”న్తి రాగగ్గినా దడ్ఢో తత్థేవ కాలమకాసి.

అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలాపసల్లాపవసేన ఉప్పన్నరాగో పన **సముల్లపనసంసగ్గో** నామ. భిక్ఖునో భిక్ఖునియా సన్తకం, భిక్ఖునియా వా భిక్ఖుస్స సన్తకం గహేత్వా పరిభోగకరణవసేన ఉప్పన్నరాగో **సమ్భోగసంసగ్గో** నామ. సో ఏవం వేదితబ్బో – మరిచవట్టివిహారమహే కిర భిక్ఖూనం సతసహస్సం భిక్ఖునీనం నవుతిసహస్సాని ఏవ అహేసుం. ఏకో సామణేరో ఉణ్హయాగుం గహేత్వా గచ్ఛన్తో సకిం చీవరకణ్ణే ఠపేసి, సకిం భూమియం. ఏకా సామణేరీ దిస్వా ఏత్థ పత్తం ఠపేత్వా యాహీతి థాలకం అదాసి. తే అపరభాగే ఏకస్మిం భయే ఉప్పన్నే పరసముద్దం అగమంసు. తేసు భిక్ఖునీ పురేతరం అగమాసి. సా, “ఏకో కిర సీహళభిక్ఖు ఆగతో”తి సుత్వా థేరస్స సన్తికం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా నిసిన్నా, – “భన్తే, మరిచవట్టివిహారమహకాలే తుమ్హే కతివస్సా”తి పుచ్ఛి. తదాహం సత్తవస్సికసామణేరో. త్వం పన కతివస్సాతి? అహం సత్తవస్సికసామణేరీయేవ ఏకస్స సామణేరస్స ఉణ్హయాగుం గహేత్వా గచ్ఛన్తస్స పత్తఠపనత్థం థాలకమదాసిన్తి. థేరో, “అహం సో”తి వత్వా థాలకం నీహరిత్వా దస్సేసి. తే ఏత్తకేనేవ సంసగ్గేన బ్రహ్మచరియం సన్ధారేతుం అసక్కోన్తా ద్వేపి సట్ఠివస్సకాలే విబ్భమింసు.

హత్థగాహాదివసేన పన ఉప్పన్నరాగో **కాయసంసగ్గో** నామ. తత్రిదం వత్థు – మహాచేతియఙ్గణే కిర దహరభిక్ఖూ సజ్ఝాయం గణ్హన్తి. తేసం పిట్ఠిపస్సే దహరభిక్ఖునియో ధమ్మం సుణన్తి. తత్రేకో దహరో హత్థం పసారేన్తో ఏకిస్సా దహరభిక్ఖునియా కాయం ఛుపి. సా తం హత్థం గహేత్వా అత్తనో ఉరస్మిం ఠపేసి, ఏత్తకేన సంసగ్గేన ద్వేపి విబ్భమిత్వా గిహిభావం పత్తా.

గాహగాహకాదివణ్ణనా

ఇమేసు పన పఞ్చసు సంసగ్గేసు భిక్ఖునో భిక్ఖూహి సద్ధిం సవనదస్సనసముల్లపనసమ్భోగకాయపరామాసా నిచ్చమ్పి హోన్తియేవ, భిక్ఖునీహి సద్ధిం ఠపేత్వా కాయసంసగ్గం సేసా కాలేన కాలం హోన్తి; తథా ఉపాసకఉపాసికాహి సద్ధిం సబ్బేపి కాలేన కాలం హోన్తి. తేసు హి కిలేసుప్పత్తితో చిత్తం రక్ఖితబ్బం. ఏకో హి భిక్ఖు గాహగాహకో హోతి, ఏకో గాహముత్తకో, ఏకో ముత్తగాహకో, ఏకో ముత్తముత్తకో.

తత్థ యం భిక్ఖుం మనుస్సాపి ఆమిసేన ఉపలాపేత్వా గహణవసేన ఉపసఙ్కమన్తి, భిక్ఖుపి పుప్ఫఫలాదీహి ఉపలాపేత్వా గహణవసేన ఉపసఙ్కమతి, అయం **గాహగాహకో** నామ. యం పన మనుస్సా వుత్తనయేన ఉపసఙ్కమన్తి, భిక్ఖు దక్ఖిణేయ్యవసేన ఉపసఙ్కమతి, అయం **గాహముత్తకో** నామ. యస్స మనుస్సా దక్ఖిణేయ్యవసేన చత్తారో పచ్చయే దేన్తి, భిక్ఖు పుప్ఫఫలాదీహి ఉపలాపేత్వా గహణవసేన ఉపసఙ్కమతి, అయం **ముత్తగాహకో** నామ. యస్స మనుస్సాపి దక్ఖిణేయ్యవసేన చత్తారో పచ్చయే దేన్తి, భిక్ఖుపి చూళపిణ్డపాతియతిస్సత్థేరో వియ దక్ఖిణేయ్యవసేన పరిభుఞ్జతి, అయం **ముత్తముత్తకో** నామ.

థేరం కిర ఏకా ఉపాసికా ద్వాదస వస్సాని ఉపట్ఠహి. ఏకదివసం తస్మిం గామే అగ్గి ఉట్ఠహిత్వా గేహాని ఝాపేసి. అఞ్ఞేసం కులూపకభిక్ఖూ ఆగన్త్వా – “కిం ఉపాసికే, అపి కిఞ్చి భణ్డకం అరోగం కాతుం అసక్ఖిత్థా”తి పటిసన్థారం అకంసు. మనుస్సా, “అమ్హాకం మాతు కులూపకత్థేరో భుఞ్జనవేలాయమేవ ఆగమిస్సతీ”తి ఆహంసు. థేరోపి పునదివసే భిక్ఖాచారవేలం సల్లక్ఖేత్వావ ఆగతో. ఉపాసికా కోట్ఠచ్ఛాయాయ నిసీదాపేత్వా భిక్ఖం సమ్పాదేత్వా అదాసి. థేరే భత్తకిచ్చం

కత్వా పక్కన్తే మనుస్సా ఆహంసు – "అమ్హాకం మాతు కులూపకత్థేరో భుఞ్జనవేలాయమేవ ఆగతో"తి. ఉపాసికా, "తుమ్హాకం కులూపకా తుమ్హాకంయేవ అనుచ్ఛవికా, మయ్హం థేరో మయ్హేవ అనుచ్ఛవికో"తి ఆహ. ఆయస్మా పన మన్తాణిపుత్తో ఇమేహి పఞ్చహి సంసగ్గేహి చతూహిపి పరిసాహి సద్ధిం అసంసట్ఠో గాహముత్తకో చేవ ముత్తముత్తకో చ అహోసి. యథా చ సయం అసంసట్ఠో, ఏవం భిక్ఖూనమ్పి తం అసంసగ్గకథం కత్తా అహోసి.

ఆరద్ధవీరియోతి పగ్గహితవీరియో, పరిపుణ్ణకాయికచేతసికవీరియోతి అత్థో. యో హి భిక్ఖు గమనే ఉప్పన్నకిలేసం ఠానం పాపుణితుం న దేతి, ఠానే ఉప్పన్నకిలేసం నిసజ్జం, నిసజ్జాయ ఉప్పన్నకిలేసం సయనం పాపుణితుం న దేతి, మన్తేన కణ్హసప్పం ఉప్పీళేత్వా గణ్హన్తో వియ, అమిత్తం గీవాయ అక్కమన్తో వియ చ విచరతి, అయం **ఆరద్ధవీరియో** నామ. థేరో చ తాదిసో అహోసి. భిక్ఖూనమ్పి తథేవ వీరియారమ్భకథం కత్తా అహోసి.

సీలసమ్పన్నోతిఆదీసు **సీల**న్తి చతుపారిసుద్ధిసీలం. **సమాధీ**తి విపస్సనాపాదకా అట్ఠ సమాపత్తియో. **పఞ్ఞా**తి లోకియలోకుత్తరఞాణం. **విముత్తీ**తి అరియఫలం. **విముత్తిఞాణదస్సన**న్తి ఏకూనవీసతివిధం పచ్చవేక్ఖణఞాణం. థేరో సయమ్పి సీలాదీహి సమ్పన్నో అహోసి భిక్ఖూనమ్పి సీలాదికథం కత్తా. స్వాయం దసహి కథావత్థూహి ఓవదతీతి **ఓవాదకో**. యథా పన ఏకో ఓవదతియేవ, సుఖుమం అత్థం పరివత్తేత్వా జానాపేతుం న సక్కోతి. న ఏవం థేరో. థేరో పన తాని దస కథావత్థూని విఞ్ఞాపేతీతి **విఞ్ఞాపకో**. ఏకో విఞ్ఞాపేతుం సక్కోతి, కారణం దస్సేతుం న సక్కోతి. థేరో కారణమ్పి సన్దస్సేతీతి **సన్దస్సకో**. ఏకో విజ్జమానం కారణం దస్సేతి, గాహేతుం పన న సక్కోతి. థేరో గాహేతుమ్పి సక్కోతీతి **సమాదపకో**. ఏవం సమాదపేత్వా పన తేసు కథావత్థూసు ఉస్సాహజననవసేన భిక్ఖూ సముత్తేజేతీతి **సముత్తేజకో**. ఉస్సాహజాతే వణ్ణం వత్వా సమ్పహంసేతీతి **సమ్పహంసకో**.

పఞ్చలాభవణ్ణనా

౨౫౩. **సులద్ధలాభా**తి అఞ్ఞేసమ్పి మనుస్సత్తభావపబ్బజ్జాదిగుణలాభా నామ హోన్తి. ఆయస్మతో పన పుణ్ణస్స సులద్ధలాభా ఏతే, యస్స సత్థు సమ్ముఖా ఏవం వణ్ణో అబ్భుగ్గతోతి అత్థో. అపిచ అపణ్డితేహి వణ్ణకథనం నామ న తథా లాభో, పణ్డితేహి వణ్ణకథనం పన లాభో. గిహీ హి వా వణ్ణకథనం న తథా లాభో, గిహీ హి "వణ్ణం కథేస్సామీ"తి, "అమ్హాకం అయ్యో సణ్హో సఖిలో సుఖసమ్భాసో, విహారం ఆగతానం యాగుభత్తఫాణితాదీహి సఙ్గహం కరోతీ"తి కథేన్తో అవణ్ణమేవ కథేతి. "అవణ్ణం కథేస్సామీ"తి "అయం థేరో మన్దమన్దో వియ అబలబలో వియ భాకుటికభాకుటికో వియ నత్థి ఇమినా సద్ధిం విస్సాసో"తి కథేన్తో వణ్ణమేవ కథేతి. సబ్రహ్మచారీహిపి సత్థు పరమ్ముఖా వణ్ణకథనం న తథా లాభో, సత్థు సమ్ముఖా పన అతిలాభోతి ఇమమ్పి అత్థవసం పటిచ్చ "సులద్ధలాభా"తి ఆహ. **అనుమస్స అనుమస్సా**తి దస కథావత్థూని అనుపవిసిత్వా అనుపవిసిత్వా. **తఞ్చ సత్థా అబ్భనుమోదతీ**తి తఞ్చస్స వణ్ణం ఏవమేతం అప్పిచ్ఛో చ సో భిక్ఖు సన్తుట్ఠో చ సో భిక్ఖూతి అనుమోదతి. ఇతి విఞ్ఞూహి వణ్ణభాసనం ఏకో లాభో, సబ్రహ్మచారీహి ఏకో, సత్థు సమ్ముఖా ఏకో, అనుమస్స అనుమస్స ఏకో, సత్థారా అబ్భనుమోదనం ఏకోతి ఇమే పఞ్చ లాభే సన్ధాయ "సులద్ధలాభా"తి ఆహ. **కదాచీ**తి కిస్మిఞ్చిదేవ కాలే. **కరహచీ**తి తస్సేవ వేవచనం. **అప్పేవ నామ సియా కోచిదేవ కథాసల్లాపో**తి అపి నామ కోచి కథాసముదాచారోపి భవేయ్య. థేరేన కిర ఆయస్మా పుణ్ణో నేవ దిట్ఠపుబ్బో, నస్స ధమ్మకథా సుతపుబ్బా. ఇతి సో తస్స దస్సనమ్పి ధమ్మకథమ్పి పత్థయమానో ఏవమాహ.

చారికాదివణ్ణనా

౨౫౪. యథాభిరన్తన్తి యథాఅజ్ఝాసయం విహరిత్వా. బుద్ధానఞ్హి ఏకస్మిం ఠానే వసన్తానం ఛాయూదకాదివిపత్తిం వా అప్ఫాసుకసేనాసనం వా, మనుస్సానం అస్సద్ధాదిభావం వా ఆగమ్మ అనభిరతి నామ నత్థి. తేసం సమ్పత్తియా "ఇధ ఫాసు విహరామా"తి అభిరమిత్వా చిరవిహారోపి నత్థి. యత్థ పన తథాగతే విహరన్తే సత్తా సరణేసు వా పతిట్ఠహన్తి, సీలాని వా సమాదియన్తి, పబ్బజన్తి వా, తతో సోతాపత్తిమగ్గాదీనం వా పన తేసం ఉపనిస్సయో హోతి. తత్థ బుద్ధా సత్తే తాసు సమ్పత్తీసు పతిట్ఠాపనఅజ్ఝాసయేన వసన్తి; తాసం అభావే పక్కమన్తి. తేన వుత్తం – "యథాఅజ్ఝాసయం విహరిత్వా"తి. **చారికం చరమానో**తి అద్ధానగమనం గచ్ఛన్తో. చారికా చ నామేసా భగవతో దువిధా హోతి తురితచారికా చ, అతురితచారికా చ.

తత్థ దూరేపి బోధనేయ్యపుగ్గలం దిస్వా తస్స బోధనత్థాయ సహసా గమనం **తురితచారికా** నామ. సా మహాకస్సపపచ్చుగ్గమనాదీసు దట్ఠబ్బా. భగవా హి మహాకస్సపం పచ్చుగ్గచ్ఛన్తో ముహుత్తేన తిగావుతం మగ్గం అగమాసి, ఆళవకస్సత్థాయ తింసయోజనం, తథా అఙ్గులిమాలస్స . పుక్కుసాతిస్స పన పఞ్చచత్తాలీసయోజనం, మహాకప్పినస్స వీసయోజనసతం, ఖదిరవనియస్సత్థాయ సత్త యోజనసతాని అగమాసి; ధమ్మసేనాపతినో సద్ధివిహారికస్స వనవాసీతిస్ససామణేరస్స తిగావుతాధికం వీసయోజనసతం.

ఏకదివసం కిర థేరో, "తిస్ససామణేరస్స సన్తికం, భన్తే, గచ్ఛామీ"తి ఆహ. భగవా, "అహమ్పి గమిస్సామీ"తి వత్వా ఆయస్మన్తం ఆనన్దం ఆమన్తేసి – "ఆనన్ద, వీసతిసహస్సానం ఛళభిఞ్ఞానం ఆరోచేహి – 'భగవా వనవాసీతిస్ససామణేరస్స సన్తికం గమిస్సతీ'"తి. తతో దుతియదివసే వీసతిసహస్సఖీణాసవపరివుతో ఆకాసే ఉప్పతిత్వా వీసయోజనసతమత్థకే తస్స గోచరగామద్వారే ఓతరిత్వా చీవరం పారుపి. కమ్మన్తం గచ్ఛమానా మనుస్సా దిస్వా, "సత్థా, భో, ఆగతో, మా కమ్మన్తం అగమిత్థా"తి వత్వా ఆసనాని పఞ్ఞపేత్వా యాగుం దత్వా పానవత్తం కరోన్తా, "కుహిం, భన్తే, భగవా గచ్ఛతీ"తి దహరభిక్ఖూ పుచ్ఛింసు. ఉపాసకా, న భగవా అఞ్ఞత్థ గచ్ఛతి, ఇధేవ తిస్ససామణేరస్స దస్సనత్థాయ ఆగతోతి . తే "అమ్హాకం కిర కులూపకత్థేరస్స దస్సనత్థాయ సత్థా ఆగతో, నో వత నో థేరో ఓరమత్తకో"తి సోమనస్సజాతా అహేసుం.

అథ భగవతో భత్తకిచ్చపరియోసానే సామణేరో గామం పిణ్డాయ చరిత్వా "ఉపాసకా మహా భిక్ఖుసఙ్ఘో"తి పుచ్ఛి. అథస్స తే, "సత్థా, భన్తే, ఆగతో"తి ఆరోచేసుం, సో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పిణ్డపాతేన ఆపుచ్ఛి. సత్థా తస్స పత్తం హత్థేన గహేత్వా, "అలం, తిస్స, నిట్ఠితం భత్తకిచ్చ"న్తి ఆహ. తతో ఉపజ్ఝాయం ఆపుచ్ఛిత్వా అత్తనో పత్తాసనే నిసీదిత్వా భత్తకిచ్చమకాసి. అథస్స భత్తకిచ్చపరియోసానే సత్థా మఙ్గలం వత్వా నిక్ఖమిత్వా గామద్వారే ఠత్వా, "కతరో తే, తిస్స, వసనట్ఠానం గమనమగ్గో"తి ఆహ. "అయం భగవా"తి. మగ్గం దేసయమానో పురతో యాహి తిస్సాతి. భగవా కిర సదేవకస్స లోకస్స మగ్గదేసకో సమానోపి "సకలతిగావుతే మగ్గే సామణేరం దట్ఠుం లచ్ఛామీ"తి తం మగ్గదేసకమకాసి.

సో అత్తనో వసనట్ఠానం గన్త్వా భగవతో వత్తమకాసి. అథ నం భగవా, "కతరో తే, తిస్స, చఙ్కమో"తి పుచ్ఛిత్వా తత్థ గన్త్వా సామణేరస్స నిసీదనపాసాణే నిసీదిత్వా, "తిస్స, ఇమస్మిం ఠానే సుఖం వససీ"తి పుచ్ఛి. సో ఆహ – "ఆమ, భన్తే, ఇమస్మిం మే ఠానే వసన్తస్స సీహబ్యగ్ఘహత్థిమిగమోరాదీనం సద్దం సుణతో అరఞ్ఞసఞ్ఞా ఉప్పజ్జతి, తాయ సుఖం వసామీ"తి.

అథ నం భగవా, “తిస్స, భిక్ఖుసఙ్ఘం సన్నిపాతేహి, బుద్ధదాయజ్జం తే దస్సామీ”తి వత్వా సన్నిపతితే భిక్ఖుసఙ్ఘే ఉపసమ్పాదేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానమేవ అగమాసీతి. అయం **తురితచారికా** నామ.

యం పన గామనిగమపటిపాటియా దేవసికం యోజనడ్ఢయోజనవసేన పిణ్డపాతచరియాదీహి లోకం అనుగ్గణ్హన్తస్స గమనం, అయం **అతురితచారికా** నామ. ఇమం పన చారికం చరన్తో భగవా మహామణ్డలం మజ్ఝిమమణ్డలం అన్తిమమణ్డలన్తి ఇమేసం తిణ్ణం మణ్డలానం అఞ్ఞతరస్మిం చరతి. తత్థ మహామణ్డలం నవయోజనసతికం, మజ్ఝిమమణ్డలం ఛయోజనసతికం, అన్తిమమణ్డలం తియోజనసతికం. యదా మహామణ్డలే చారికం చరితుకామో హోతి, మహాపవారణాయ పవారేత్వా పాటిపదదివసే మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో నిక్ఖమతి. సమన్తా యోజనసతం ఏకకోలాహలం అహోసి, పురిమం పురిమం ఆగతా నిమన్తేతుం లభన్తి; ఇతరేసు ద్వీసు మణ్డలేసు సక్కారో మహామణ్డలే ఓసరతి. తత్ర భగవా తేసు తేసు గామనిగమేసు ఏకాహం ద్వీహం వసన్తో మహాజనం ఆమిసపటిగ్గహేన అనుగ్గణ్హన్తో ధమ్మదానేన చస్స వివట్టూపనిస్సితం కుసలం వడ్ఢేన్తో నవహి మాసేహి చారికం పరియోసాపేతి.

సచే పన అన్తోవస్సే భిక్ఖూనం సమథవిపస్సనా తరుణా హోతి, మహాపవారణాయ అపవారేత్వా పవారణాసఙ్గహం దత్వా కత్తికపుణ్ణమాయ పవారేత్వా మిగసిరస్స పఠమదివసే మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో నిక్ఖమిత్వా మజ్ఝిమమణ్డలం ఓసరతి. అఞ్ఞేనపి కారణేన మజ్ఝిమమణ్డలే చారికం చరితుకామో చతుమాసం వసిత్వావ నిక్ఖమతి. వుత్తనయేనేవ ఇతరేసు ద్వీసు మణ్డలేసు సక్కారో మజ్ఝిమమణ్డలే ఓసరతి. భగవా పురిమనయేనేవ లోకం అనుగ్గణ్హన్తో అట్ఠహి మాసేహి చారికం పరియోసాపేతి.

సచే పన చతుమాసం వుట్ఠవస్సస్సాపి భగవతో వేనేయ్యసత్తా అపరిపక్కిన్ద్రియా హోన్తి, తేసం ఇన్ద్రియపరిపాకం ఆగమయమానో అపరమ్పి ఏకం మాసం వా ద్వితిచతుమాసం వా తత్థేవ వసిత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో నిక్ఖమతి. వుత్తనయేనేవ ఇతరేసు ద్వీసు మణ్డలేసు సక్కారో అన్తోమణ్డలే ఓసరతి. భగవా పురిమనయేనేవ లోకం అనుగ్గణ్హన్తో సత్తహి వా ఛహి వా పఞ్చహి వా చతూహి వా మాసేహి చారికం పరియోసాపేతి. ఇతి ఇమేసు తీసు మణ్డలేసు యత్థ కత్థచి చారికం చరన్తో న చీవరాదిహేతు చరతి. అథ ఖో యే దుగ్గతా బాలా జిణ్ణా బ్యాధితా, తే కదా తథాగతం ఆగన్త్వా పస్సిస్సన్తి? మయి పన చారికం చరన్తే మహాజనో తథాగతదస్సనం లభిస్సతి, తత్థ కేచి చిత్తాని పసాదేస్సన్తి, కేచి మాలాదీహి పూజేస్సన్తి, కేచి కటచ్ఛుభిక్ఖం దస్సన్తి, కేచి మిచ్ఛాదస్సనం పహాయ సమ్మాదిట్ఠికా భవిస్సన్తి, తం తేసం భవిస్సతి దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయాతి ఏవం లోకానుకమ్పాయ చారికం చరతి.

అపిచ చతూహి కారణేహి బుద్ధా భగవన్తో చారికం చరన్తి – జఙ్ఘావిహారవసేన సరీరఫాసుకత్థాయ, అత్థుప్పత్తికాలం అభికఙ్ఖనత్థాయ, భిఖూనం సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపనత్థాయ, తత్థ తత్థ పరిపాకగతిన్ద్రియే బోధనేయ్యసత్తే బోధనత్థాయాతి. అపరేహిపి చతూహి కారణేహి బుద్ధా భగవన్తో చారికం చరన్తి – బుద్ధం సరణం గచ్ఛిస్సన్తీతి వా, ధమ్మం సరణం గచ్ఛిస్సన్తీతి వా, సఙ్ఘం సరణం గచ్ఛిస్సన్తీతి వా, మహతా ధమ్మవస్సేన చతస్సో పరిసా సన్తప్పేస్సామీతి వాతి . అపరేహి పఞ్చహి కారణేహి బుద్ధా భగవన్తో చారికం చరన్తి – పాణాతిపాతా విరమిస్సన్తీతి వా, అదిన్నాదానా... కామేసుమిచ్ఛాచారా... ముసావాదా... సురామేరయమజ్జపమాదట్ఠానా విరమిస్సన్తీతి వాతి. అపరేహి అట్ఠహి కారణేహి బుద్ధా భగవన్తో చారికం చరన్తి – పఠమజ్ఝానం పటిలభిస్సన్తీతి వా, దుతియం...పే.... నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం పటిలభిస్సన్తీతి వాతి. అపరేహి అట్ఠహి కారణేహి బుద్ధా భగవన్తో చారికం చరన్తి – సోతాపత్తిమగ్గం అధిగమిస్సన్తీతి వా, సోతాపత్తిఫలం...పే....

అరహత్తఫలం సచ్ఛికరిస్సన్తీతి వాతి. అయం **అతురితచారికా,** సా ఇధ అధిప్పేతా. సా పనేసా దువిధా హోతి నిబద్ధచారికా, అనిబద్ధచారికా చ. తత్థ యం ఏకస్సేవ బోధనేయ్యసత్తస్స అత్థాయ గచ్ఛతి, అయం నిబద్ధచారికా నామ. యం పన గామనిగమనగరపటిపాటివసేన చరతి, అయం అనిబద్ధచారికా నామ. ఏసా ఇధ అధిప్పేతా.

సేనాసనం సంసామేత్వాతి సేనాసనం పటిసామేత్వా. తం పన పటిసామేన్తో థేరో న చూళపత్తమహాపత్త-చూళథాలకమహాథాలక-పట్టుణ్ణచీవర-దుకూలచీవరాదీనం భణ్డికం కత్వా సప్పితేలాదీనం వా పన ఘటే పూరాపేత్వా గబ్భే నిదహిత్వా ద్వారం పిధాయ కుఞ్చికముద్దికాదీని యోజాపేసి. “సచే న హోతి భిక్ఖు వా సామణేరో వా ఆరామికో వా ఉపాసకో వా, చతూసు పాసాణేసు మఞ్చే మఞ్చం ఆరోపేత్వా పీఠే పీఠం ఆరోపేత్వా చీవరవంసే వా చీవరరజ్జుయా వా ఉపరి పుఞ్జం కత్వా ద్వారవాతపానం థకేత్వా పక్కమితబ్బ”న్తి (చూళవ॰ ౩౬౧) వచనతో పన సేవాసికం భిక్ఖుం ఆపుచ్ఛనమత్తకేనేవ పటిసామేసి.

యేన సావత్థి తేన చారికం పక్కామీతి సత్థు దస్సనకామో హుత్వా యేన దిసాభాగేన సావత్థి తేన పక్కామి. పక్కమన్తో చ న సుద్ధోదనమహారాజస్స ఆరోచాపేత్వా సప్పితేలమధుఫాణితాదీని గాహాపేత్వా పక్కన్తో. యూథం పహాయ నిక్ఖన్తో పన మత్తహత్థీ వియ, అసహాయకిచ్చో సీహో వియ, పత్తచీవరమత్తం ఆదాయ ఏకకోవ పక్కామి. కస్మా పనేస పఞ్చసతేహి అత్తనో అన్తేవాసికేహి సద్ధిం రాజగహం అగన్త్వా ఇదాని నిక్ఖన్తోతి? రాజగహం కపిలవత్థుతో దూరం సట్ఠియోజనాని, సావత్థి పన పఞ్చదస. సత్థా రాజగహతో పఞ్చచత్తాలీసయోజనం ఆగన్త్వా సావత్థియం విహరతి, ఇదాని ఆసన్నో జాతోతి సుత్వా నిక్ఖమీతి అకారణమేతం. బుద్ధానం సన్తికం గచ్ఛన్తో హి ఏస యోజనసహస్సమ్పి గచ్ఛేయ్య, తదా పన కాయవివేకో న సక్కా లద్ధున్తి. బహూహి సద్ధిం గమనకాలే హి ఏకస్మిం గచ్ఛామాతి వదన్తే ఏకో ఇధేవ వసామాతి వదతి. ఏకస్మిం వసామాతి వదన్తే ఏకో గచ్ఛామాతి వదతి. తస్మా ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణే సమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదితుం వా ఫాసుకసేనాసనే కాయవివేకం లద్ధుం వా న సక్కా హోతి, ఏకకస్స పన తం సబ్బం సులభం హోతీతి తదా అగన్త్వా ఇదాని పక్కామి.

చారికం చరమానోతి ఏత్థ కిఞ్చాపి అయం చారికా నామ మహాజనసఙ్గహత్థం బుద్ధానంయేవ లబ్భతి, బుద్ధే ఉపాదాయ పన రుళ్హీసద్దేన సావకానమ్పి వుచ్చతి కిలఞ్జాదీహి కతం బీజనమ్పి తాలవణ్టం వియ. **యేన భగవా**తి సావత్థియా అవిదూరే ఏకస్మిం గామకే పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చో జేతవనం పవిసిత్వా సారిపుత్తత్థేరస్స వా మహామోగ్గల్లానత్థేరస్స వా వసనట్ఠానం గన్త్వా పాదే ధోవిత్వా మక్ఖేత్వా పానీయం వా పానకం వా పివిత్వా థోకం విస్సమిత్వా సత్థారం పస్సిస్సామీతి చిత్తమ్పి అనుప్పాదేత్వా ఉజుకం గన్ధకుటిపరివేణమేవ అగమాసి. థేరస్స హి సత్థారం దట్ఠుకామస్స అఞ్ఞేన భిక్ఖునా కిచ్చం నత్థి. తస్మా రాహులం వా ఆనన్దం వా గహేత్వా ఓకాసం కారేత్వా సత్థారం పస్సిస్సామీతి ఏవమ్పి చిత్తం న ఉప్పాదేసి.

థేరో హి సయమేవ బుద్ధసాసనే వల్లభో రఞ్ఞో సఙ్గామవిజయమహాయోధో వియ. యథా హి తాదిసస్స యోధస్స రాజానం దట్ఠుకామస్స అఞ్ఞం సేవిత్వా దస్సనకమ్మం నామ నత్థి; వల్లభతాయ సయమేవ పస్సతి. ఏవం థేరోపి బుద్ధసాసనే వల్లభో, తస్స అఞ్ఞం సేవిత్వా సత్థుదస్సనకిచ్చం నత్థీతి పాదే ధోవిత్వా పాదపుఞ్ఛనమ్హి పుఞ్ఛిత్వా యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి. భగవాపి “పచ్చూసకాలేయేవ మన్తాణిపుత్తో ఆగమిస్సతీ”తి అద్దస. తస్మా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా సూచిఘటికం అదత్వావ దరథం పటిప్పస్సమ్భేత్వా ఉట్ఠాయ నిసీది. థేరో కవాటం పణామేత్వా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా భగవన్తం అభివాదేత్వా ఏకమన్తం నిసీది. **ధమ్మియా కథాయా**తి భగవా ధమ్మిం కథం కథేన్తో చూళగోసిఙ్గసుత్తే (మ॰ ని॰

౧.౩౨౫ ఆదయో) తిణ్ణం కులపుత్తానం సామగ్గిరసానిసంసం కథేసి; సేక్ఖసుత్తే (మ॰ ని॰ ౨.౨౨ ఆదయో) ఆవసథానిసంసం, ఘటికారసుత్తే (మ॰ ని॰ ౨.౨౮౨ ఆదయో) సతిపటిలాభికం పుబ్బేనివాసప్పటిసంయుత్తకథం; రట్ఠపాలసుత్తే (మ॰ ని॰ ౨.౩౦౪) చత్తారో ధమ్ముద్దేసే, సేలసుత్తే (మ॰ ని॰ ౨.౩౯౬ ఆదయో) పానకానిసంసకథం , ఉపక్కిలేససుత్తే (మ॰ ని॰ ౩.౨౩౬ ఆదయో) భగుత్థేరస్స ధమ్మకథం కథేన్తో ఏకీభావే ఆనిసంసం కథేసి. ఇమస్మిం పన రథవినీతే ఆయస్మతో పుణ్ణస్స కథేన్తో దసకథావత్థునిస్సయం అనన్తనయం నామ దస్సేసి పుణ్ణ, అయమ్పి అప్పిచ్ఛకథాయేవ సన్తోసకథాయేవాతి. పటిసమ్భిదాపత్తస్స సావకస్స వేలన్తే ఠత్వా మహాసముద్దే హత్థప్పసారణం వియ అహోసి.

యేన అన్ధవనన్తి తదా కిర పచ్ఛాభత్తే జేతవనం ఆకిణ్ణం హోతి, బహూ ఖత్తియబ్రాహ్మణాదయో జేతవనం ఓసరన్తి; రఞ్ఞో చక్కవత్తిస్స ఖన్ధావారట్ఠానం వియ హోతి, న సక్కా పవివేకం లభితుం. అన్ధవనం పన పధానఘరసదిసం పవివిత్తం, తస్మా యేనన్ధవనం తేనుపసఙ్కమి. కస్మా పన మహాథేరే న అద్దస? ఏవం కిరస్స అహోసి – “సాయన్హసమయే ఆగన్త్వా మహాథేరే దిస్వా పున దసబలం పస్సిస్సామి, ఏవం మహాథేరానం ఏకం ఉపట్ఠానం భవిస్సతి, సత్థు ద్వే భవిస్సన్తి, తతో సత్థారం వన్దిత్వా మమ వసనట్ఠానమేవ గమిస్సామీ”తి.

సత్తవిసుద్ధిపఞ్హావణ్ణనా

౨౫౬. అభిణ్హం కిత్తయమానో అహోసీతి పునప్పునం వణ్ణం కిత్తయమానో విహాసి. థేరో కిర తతో పట్ఠాయ దివసే దివసే సఙ్ఘమజ్ఝే “పుణ్ణో కిర నామ మన్తాణిపుత్తో చతూహి పరిసాహి సద్ధిం అసంసట్ఠో, సో దసబలస్స దస్సనత్థాయ ఆగమిస్సతి; కచ్చి ను ఖో మం అదిస్వావ గమిస్సతీ”తి థేరనవమజ్ఝిమానం సతికరణత్థం ఆయస్మతో పుణ్ణస్స గుణం భాసతి. ఏవం కిరస్స అహోసి – “మహల్లకభిక్ఖూ నామ న సబ్బకాలం అన్తోవిహారే హోన్తి; గుణకథాయ పనస్స కథితాయ యో చ నం భిక్ఖుం పస్సిస్సతి; సో ఆగన్త్వా ఆరోచేస్సతీ”తి. అథాయం థేరస్సేవ సద్ధివిహారికో తం ఆయస్మన్తం మన్తాణిపుత్తం పత్తచీవరమాదాయ గన్ధకుటిం పవిసన్తం అద్దస. కథం పన నం ఏస అఞ్ఞాసీతి? పుణ్ణ, పుణ్ణాతి వత్వా కథేన్తస్స భగవతో ధమ్మకథాయ అఞ్ఞాసి – “అయం నో థేరో, యస్స మే ఉపజ్ఝాయో అభిణ్హం కిత్తయమానో హోతీ”తి. ఇతి సో ఆగన్త్వా థేరస్స ఆరోచేసి. **నిసీదనం ఆదాయాతి నిసీదనం** నామ సదసం వుచ్చతి అవాయిమం. థేరో పన చమ్మఖణ్డం గహేత్వా అగమాసి. **పిట్ఠితో పిట్ఠితో**తి పచ్ఛతో పచ్ఛతో. **సీసానులోకీ**తి యో ఉన్నతట్ఠానే పిట్ఠిం పస్సన్తో నిన్నట్ఠానే సీసం పస్సన్తో గచ్ఛతి, అయమ్పి సీసానులోకీతి వుచ్చతి. తాదిసో హుత్వా అనుబన్ధి. థేరో హి కిఞ్చాపి సంయతపదసద్దతాయ అచ్చాసన్నో హుత్వా గచ్ఛన్తోపి పదసద్దేన న బాధతి, “నాయం సమ్మోదనకాలో”తి ఞత్వా పన న అచ్చాసన్నో, అన్ధవనం నామ మహన్తం, ఏకస్మిం ఠానే నిలీనం అపస్సన్తేన, ఆవుసో పుణ్ణ, పుణ్ణాతి అఫాసుకసద్దో కాతబ్బో హోతీతి నిసిన్నట్ఠానజాననత్థం నాతిదూరే హుత్వా సీసానులోకీ అగమాసి. **దివావిహారం నిసీదీ**తి దివావిహారత్థాయ నిసీది.

తత్థ ఆయస్మాపి పుణ్ణో ఉదిచ్చబ్రాహ్మణజచ్చో, సారిపుత్తత్థేరోపి. పుణ్ణత్థేరోపి సువణ్ణవణ్ణో, సారిపుత్తత్థేరోపి. పుణ్ణత్థేరోపి అరహత్తఫలసమాపత్తిసమాపన్నో, సారిపుత్తత్థేరోపి. పుణ్ణత్థేరోపి కప్పసతసహస్సం అభినీహారసమ్పన్నో, సారిపుత్తత్థేరోపి కప్పసతసహస్సాధికం ఏకమసఙ్ఖ్యేయ్యం. పుణ్ణత్థేరోపి పటిసమ్భిదాపత్తో మహాఖీణాసవో, సారిపుత్తత్థేరోపి. ఇతి ఏకం కనకగుహం పవిట్ఠా ద్వే సీహా వియ, ఏకం విజమ్భనభూమిం ఓతిణ్ణా ద్వే బ్యగ్ఘా వియ, ఏకం సుపుప్ఫితసాలవనం పవిట్ఠా ద్వే ఛద్దన్తనాగరాజానో వియ, ఏకం సిమ్బలివనం పవిట్ఠా ద్వే సుపణ్ణరాజానో వియ, ఏకం నరవాహనయానం అభిరుళ్హా ద్వే

వేస్సవణా వియ, ఏకం పణ్డుకమ్బలసిలం అభినిసిన్నా దేవ సక్కా వియ, ఏకవిమానబ్భన్తరగతా దేవ హారితమహాబ్రహ్మానో వియ చ తే దేవపి బ్రాహ్మణజచ్చా దేవపి సువణ్ణవణ్ణా దేవపి సమాపత్తిలాభినో దేవపి అభినీహారసమ్పన్నా దేవపి పటిసమ్భిదాపత్తా మహాఖీణాసవా ఏకం వనసణ్డం అనుపవిట్ఠా తం వనట్ఠానం సోభయింసు.

భగవతి నో, ఆవుసో, బ్రహ్మచరియం వుస్సతీతి, ఆవుసో, కిం అమ్హాకం భగవతో సన్తికే ఆయస్మతా బ్రహ్మచరియం వుస్సతీతి? ఇదం ఆయస్మా సారిపుత్తో తస్స భగవతి బ్రహ్మచరియవాసం జానన్తోపి కథాసముట్ఠాపనత్థం పుచ్ఛి. పురిమకథాయ హి అప్పతిట్ఠితాయ పచ్ఛిమకథా న జాయతి, తస్మా ఏవం పుచ్ఛి. థేరో అనుజానన్తో "ఏవమావుసో"తి ఆహ. అథస్స పఞ్హవిస్సజ్జనం సోతుకామో ఆయస్మా సారిపుత్తో "కిం ను ఖో ఆవుసో సీలవిసుద్ధత్థం భగవతి బ్రహ్మచరియం వుస్సతీ"తి పటిపాటియా సత్త విసుద్ధియో పుచ్ఛి. తాసం విత్థారకథా **విసుద్ధిమగ్గే** వుత్తా. ఆయస్మా పన పుణ్ణో యస్మా చతుపారిసుద్ధిసీలాదీసు ఠితస్సాపి బ్రహ్మచరియవాసో మత్థకం న పాపుణాతి, తస్మా, "నో హిదం, ఆవుసో"తి సబ్బం పటిక్ఖిపి.

కిమత్థం చరహావుసోతి యది సీలవిసుద్ధిఆదీనం అత్థాయ బ్రహ్మచరియం న వుస్సతి, అథ కిమత్థం వుస్సతీతి పుచ్ఛి. **అనుపాదాపరినిబ్బానత్థం ఖో, ఆవుసో**తి ఏత్థ **అనుపాదాపరినిబ్బానం** నామ అప్పచ్చయపరినిబ్బానం. ద్వేధా ఉపాదానాని గహణూపాదానఞ్చ పచ్చయూపాదానఞ్చ. **గహణూపాదానం** నామ కాముపాదానాదికం చతుబ్బిధం, **పచ్చయూపాదానం** నామ అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారాతి ఏవం వుత్తపచ్చయా. తత్థ గహణూపాదానవాదినో ఆచరియా అనుపాదాపరినిబ్బానన్తి చతూసు ఉపాదానేసు అఞ్ఞతరేనాపి కఞ్చి ధమ్మం అగ్గహేత్వా పవత్తం అరహత్తఫలం అనుపాదాపరినిబ్బానన్తి కథేన్తి. తఞ్హి న చ ఉపాదానసమ్పయుత్తం హుత్వా కఞ్చి ధమ్మం ఉపాదియతి, కిలేసానఞ్చ పరినిబ్బుతన్తే జాతత్తా పరినిబ్బానన్తి వుచ్చతి. పచ్చయూపాదానవాదినో పన అనుపాదాపరినిబ్బానన్తి అప్పచ్చయపరినిబ్బానం. పచ్చయవసేన అనుప్పన్నం అసఙ్ఖతం అమతధాతుమేవ అనుపాదాపరినిబ్బానన్తి కథేన్తి. అయం అన్తో, అయం కోటి, అయం నిట్ఠా. అప్పచ్చయపరినిబ్బానం పత్తస్స హి బ్రహ్మచరియవాసో మత్థకం పత్తో నామ హోతి, తస్మా థేరో "అనుపాదాపరినిబ్బానత్థ"న్తి ఆహ. అథ నం అనుయుఞ్జన్తో ఆయస్మా సారిపుత్తో "కిం ను ఖో, ఆవుసో, సీలవిసుద్ధి అనుపాదాపరినిబ్బాన"న్తి పున పుచ్ఛం ఆరభి.

౨౫౮. థేరోపి సబ్బపరివత్తేసు తథేవ పటిక్ఖిపిత్వా పరియోసానే దోసం దస్సేన్తో **సీలవిసుద్ధిం చే, ఆవుసో**తిఆదిమాహ. తత్థ **పఞ్ఞపేయ్యా**తి యది పఞ్ఞపేయ్య. **సఉపాదానంయేవ సమానం అనుపాదాపరినిబ్బానం పఞ్ఞపేయ్యా**తి సగ్గహణధమ్మమేవ నిగ్గహణధమ్మం సప్పచ్చయధమ్మమేవ అప్పచ్చయధమ్మం సఙ్ఖతధమ్మమేవ అసఙ్ఖతధమ్మన్తి పఞ్ఞపేయ్యాతి అత్థో. ఞాణదస్సనవిసుద్ధియం పన సప్పచ్చయధమ్మమేవ అప్పచ్చయధమ్మం సఙ్ఖతధమ్మమేవ అసఙ్ఖతధమ్మన్తి పఞ్ఞపేయ్యాతి అయమేవ అత్థో గహేతబ్బో. **పుథుజ్జనో హి, ఆవుసో**తి ఏత్థ వట్టానుగతో లోకియబాలపుథుజ్జనో దట్ఠబ్బో. సో హి చతుపారిసుద్ధిసీలమత్తస్సాపి అభావతో సబ్బసో అఞ్ఞత్ర ఇమేహి ధమ్మేహి. **తేన హీ**తి యేన కారణేన ఏకచ్చే పణ్డితా ఉపమాయ అత్థం జానన్తి, తేన కారణేన ఉపమం తే కరిస్సామీతి అత్థో.

సత్తరథవినీతవణ్ణనా

૨૫૯. సత్త రథవినీతానీతి వినీతఅస్సాజానియయుత్తే సత్త రథే. **యావదేవ, చిత్తవిసుద్ధత్థా**తి , ఆవుసో, అయం సీలవిసుద్ధి నామ, యావదేవ, చిత్తవిసుద్ధత్థా. **చిత్తవిసుద్ధత్థా**తి నిస్సక్కవచనమేతం. అయం పనేత్థ అత్థో, యావదేవ, చిత్తవిసుద్ధిసఙ్ఖాతా అత్థా, తావ అయం సీలవిసుద్ధి నామ ఇచ్ఛితబ్బా. యా పన అయం చిత్తవిసుద్ధి, ఏసా సీలవిసుద్ధియా అత్థో, అయం కోటి, ఇదం పరియోసానం, చిత్తవిసుద్ధియం ఠితస్స హి సీలవిసుద్ధికిచ్చం కతం నామ హోతీతి. ఏస నయో సబ్బపదేసు.

ఇదం పనేత్థ ఓపమ్మసంసన్దనం – రాజా పసేనది కోసలో వియ హి జరామరణభీరుకో యోగావచరో దట్ఠబ్బో. సావత్థినగరం వియ సక్కాయనగరం, సాకేతనగరం వియ నిబ్బాననగరం, రఞ్ఞో సాకేతే వడ్ఢిఆవహస్స సీఘం గన్త్వా పాపుణితబ్బస్స అచ్చాయికస్స కిచ్చస్స ఉప్పాదకాలో వియ యోగినో అనభిసమేతానం చతున్నం అరియసచ్చానం అభిసమయకిచ్చస్స ఉప్పాదకాలో. సత్త రథవినీతాని వియ సత్త విసుద్ధియో, పఠమం రథవినీతం ఆరుళ్హకాలో వియ సీలవిసుద్ధియం ఠితకాలో, పఠమరథవినీతాదీహి దుతియాదీని ఆరుళ్హకాలో వియ సీలవిసుద్ధిఆదీహి చిత్తవిసుద్ధిఆదీసు ఠితకాలో. సత్తమేన రథవినీతేన సాకేతే అన్తేపురద్వారే ఓరుయ్హ ఉపరిపాసాదే ఞాతిమిత్తగణపరివుతస్స సురసభోజనపరిభోగకాలో వియ యోగినో ఞాణదస్సనవిసుద్ధియా సబ్బకిలేసే ఖేపేత్వా ధమ్మవరపాసాదం ఆరుయ్హ పరోపణ్ణాసకుసలధమ్మపరివారస్స నిబ్బానారమ్మణం ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిరోధసయనే నిసిన్నస్స లోకుత్తరసుఖానుభవనకాలో దట్ఠబ్బో.

ఇతి ఆయస్మన్తం పుణ్ణం దసకథావత్థులాభిం ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరో సత్త విసుద్ధియో పుచ్ఛి. ఆయస్మా పుణ్ణో దస కథావత్థూని విస్సజ్జేసి. ఏవం పుచ్ఛన్తో పన ధమ్మసేనాపతి కిం జానిత్వా పుచ్ఛి, ఉదాహు అజానిత్వా? తిత్థకుసలో వా పన హుత్వా విసయస్మిం పుచ్ఛి, ఉదాహు అతిత్థకుసలో హుత్వా అవిసయస్మిం? పుణ్ణత్థేరోపి చ కిం జానిత్వా విస్సజ్జేసి, ఉదాహు అజానిత్వా? తిత్థకుసలో వా పన హుత్వా విసయస్మిం విస్సజ్జేసి, ఉదాహు అతిత్థకుసలో హుత్వా అవిసయేతి? జానిత్వా తిత్థకుసలో హుత్వా విసయే పుచ్ఛీతి హి వదమానో ధమ్మసేనాపతింయేవ వదేయ్య. జానిత్వా తిత్థకుసలో హుత్వా విసయే విస్సజ్జేసీతి వదమానో పుణ్ణత్థేరంయేవ వదేయ్య. యఞ్హి విసుద్ధీసు సంఖిత్తం, తం కథావత్థూసు విత్థిణ్ణం. యం కథావత్థూసు సంఖిత్తం, తం విసుద్ధీసు విత్థిణ్ణం. తదమినా నయేన వేదితబ్బం.

విసుద్ధీసు హి ఏకా సీలవిసుద్ధి చత్తారి కథావత్థూని హుత్వా ఆగతా అప్పిచ్ఛకథా సన్తుట్ఠికథా అసంసగ్గకథా, సీలకథాతి. ఏకా చిత్తవిసుద్ధి తీణి కథావత్థూని హుత్వా ఆగతా – పవివేకకథా, వీరియారమ్భకథా, సమాధికథాతి, ఏవం తావ యం విసుద్ధీసు సంఖిత్తం, తం కథావత్థూసు విత్థిణ్ణం. కథావత్థూసు పన ఏకా పఞ్ఞాకథా పఞ్చ విసుద్ధియో హుత్వా ఆగతా – దిట్ఠివిసుద్ధి, కఙ్ఖావితరణవిసుద్ధి, మగ్గామగ్గఞాణదస్సనవిసుద్ధి, పటిపదాఞాణదస్సనవిసుద్ధి, ఞాణదస్సనవిసుద్ధీతి, ఏవం యం కథావత్థూసు సంఖిత్తం, తం విసుద్ధీసు విత్థిణ్ణం. తస్మా సారిపుత్తత్థేరో సత్త విసుద్ధియో పుచ్ఛన్తో న అఞ్ఞం పుచ్ఛి, దస కథావత్థూనియేవ పుచ్ఛి. పుణ్ణత్థేరోపి సత్త విసుద్ధియో విస్సజ్జేన్తో న అఞ్ఞం విస్సజ్జేసి, దస కథావత్థూనియేవ విస్సజ్జేసీతి. ఇతి ఉభోపేతే జానిత్వా తిత్థకుసలా హుత్వా విసయేవ పఞ్హం పుచ్ఛింసు చేవ విస్సజ్జేసుం చాతి వేదితబ్బో.

૨૬૦. కో నామో ఆయస్మాతి న థేరో తస్స నామం న జానాతి. జానన్తోయేవ పన సమ్మోదితుం లభిస్సామీతి పుచ్ఛి. **కథఞ్చ పనాయస్మన్త**న్తి ఇదం పన థేరో సమ్మోదమానో ఆహ. **మన్తాణిపుత్తో**తి మన్తాణియా బ్రాహ్మణియా పుత్తో. **యథా తన్తి**

ఏత్థ **త**న్తి నిపాతమత్తం, యథా సుతవతా సావకేన బ్యాకాతబ్బా, ఏవమేవ బ్యాకతాతి అయమేత్థ సఙ్ఖేపత్థో. **అనుమస్స అనుమస్సా**తి దస కథావత్థూని ఓగాహేత్వా అనుపవిసిత్వా. **చేలణ్డుపకేనా**తి ఏత్థ **చేలం** వుచ్చతి వత్థం, **అణ్డుపకం** చుమ్బటకం. వత్థచుమ్బటకం సీసే కత్వా ఆయస్మన్తం తత్థ నిసీదాపేత్వా పరిహరన్తాపి సబ్రహ్మచారీ దస్సనాయ లభేయ్యుం, ఏవం లద్ధదస్సనమ్పి తేసం లాభాయేవాతి అట్ఠానపరికప్పేన అభిణ్హదస్సనస్స ఉపాయం దస్సేసి. ఏవం అపరిహరన్తేన హి పఞ్హం వా పుచ్ఛితుకామేన ధమ్మం వా సోతుకామేన “థేరో కత్థ ఠితో కత్థ నిసిన్నో”తి పరియేసన్తేన చరితబ్బం హోతి. ఏవం పరిహరన్తా పన ఇచ్ఛితిచ్ఛితక్ఖణేయేవ సీసతో ఓరోపేత్వా మహారహే ఆసనే నిసీదాపేత్వా సక్కా హోన్తి పఞ్హం వా పుచ్ఛితుం ధమ్మం వా సోతుం. ఇతి అట్ఠానపరికప్పేన అభిణ్హదస్సనస్స ఉపాయం దస్సేసి.

సారిపుత్తోతి చ పన మన్తి సారియా బ్రాహ్మణియా పుత్తోతి చ పన ఏవం మం సబ్రహ్మచారీ జానన్తి. **సత్థుకప్పేనా**తి సత్థుసదిసేన. ఇతి ఏకపదేనేవ ఆయస్మా పుణ్ణో సారిపుత్తత్థేరం చన్దమణ్డలం ఆహచ్చ ఠపేన్తో వియ ఉక్ఖిపి. థేరస్స హి ఇమస్మిం ఠానే ఏకన్తధమ్మకథికభావో పాకటో అహోసి. అమచ్చఞ్హి పురోహితం మహన్తోతి వదమానో రాజసదిసోతి వదేయ్య, గోణం హత్థిప్పమాణోతి, వాపిం సముద్దప్పమాణోతి, ఆలోకం చన్దిమసూరియాలోకప్పమాణోతి, ఇతో పరం ఏతేసం మహన్తభావకథా నామ నత్థి. సావకమ్పి మహాతి వదన్తో సత్థుపటిభాగోతి వదేయ్య, ఇతో పరం తస్స మహన్తభావకథా నామ నత్థి. ఇచ్చాయస్మా పుణ్ణో ఏకపదేనేవ థేరం చన్దమణ్డలం ఆహచ్చ ఠపేన్తో వియ ఉక్ఖిపి.

ఏత్తకమ్పి నో నప్పటిభాసేయ్యాతి పటిసమ్భిదాపత్తస్స అప్పటిభానం నామ నత్థి. యా పనాయం ఉపమా ఆహటా, తం న ఆహరేయ్యామ, అత్థమేవ కథేయ్యామ. ఉపమా హి అజానన్తానం ఆహరీయతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. అట్ఠకథాయం పన ఇదమ్పి పటిక్ఖిపిత్వా ఉపమా నామ బుద్ధానమ్పి సన్తికే ఆహరీయతి, థేరం పనేస అపచాయమానో ఏవమాహాతి.

అనుమస్స అనుమస్స పుచ్ఛితాతి దస కథావత్థూని ఓగాహేత్వా ఓగాహేత్వా పుచ్ఛితా. కిం పన పఞ్హస్స పుచ్ఛనం భారియం, ఉదాహు విస్సజ్జనన్తి? ఉగ్గహేత్వా పుచ్ఛనం నో భారియం, విస్సజ్జనం పన భారియం. సహేతుకం వా సకారణం కత్వా పుచ్ఛనమ్పి విస్సజ్జనమ్పి భారియమేవ. **సమనుమోదింసూ**తి సమచిత్తా హుత్వా అనుమోదింసు. ఇతి యథానుసన్ధినావ దేసనా నిట్ఠితాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

రథవినీతసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. నివాపసుత్తవణ్ణనా

౨౬౧. ఏవం మే సుతన్తి నివాపసుత్తం. తత్థ **నేవాపికో**తి యో మిగానం గహణత్థాయ అరఞ్ఞే తిణబీజాని వపతి “ఇదం తిణం ఖాదితుం ఆగతే మిగే సుఖం గణ్హిస్సామీ”తి. **నివాప**న్తి వప్పం. **నివుత్త**న్తి వపితం. **మిగజాతా**తి మిగఘటా. **అనుపఖజ్జా**తి అనుపవిసిత్వా. **ముచ్ఛితా**తి తణ్హాముచ్ఛనాయ ముచ్ఛితా, తణ్హాయ హదయం పవిసిత్వా ముచ్ఛనాకారం పాపితాతి అత్థో. **మదం ఆపజ్జిస్సన్తీ**తి మానమదం ఆపజ్జిస్సన్తి. **పమాద**న్తి విస్సట్ఠసతిభావం. **యథాకామకరణీయా భవిస్సన్తీ**తి యథా ఇచ్ఛిస్సామ, తథా కాతబ్బా భవిస్సన్తి. **ఇమస్మిం నివాపే**తి ఇమస్మిం నివాపట్ఠానే. ఏకం కిర నివాపతిణం నామ అత్థి నిదాఘభద్దకం, తం యథా యథా నిదాఘో హోతి, తథా తథా నీవారవనం వియ మేఘమాలా వియ చ ఏకగ్ఘనం

హోతి, తం లుద్దకా ఏకస్మిం ఉదకఫాసుకట్ఠానే కసిత్వా వపిత్వా వతిం కత్వా ద్వారం యోజేత్వా రక్ఖన్తి. అథ యదా మహానిదాఘే సబ్బతిణాని సుక్ఖాని హోన్తి, జివ్హాతేమనమత్తమ్పి ఉదకం దుల్లభం హోతి, తదా మిగజాతా సుక్ఖతిణాని చేవ పురాణపణ్ణాని చ ఖాదన్తా కమ్పమానా వియ విచరన్తా నివాపతిణస్స గన్ధం ఘాయిత్వా వధబన్ధనాదీని అగణయిత్వా వతిం అజ్ఝోత్థరన్తా పవిసన్తి. తేసఞ్హి నివాపతిణం అతివియ పియం హోతి మనాపం. నేవాపికో తే దిస్వా ద్వే తీణి దివసాని పమత్తో వియ హోతి, ద్వారం వివరిత్వా తిట్ఠతి. అన్తోనివాపట్ఠానే తహిం తహిం ఉదకఆవాటకాపి హోన్తి, మిగా వివటద్వారేన పవిసిత్వా ఖాదితమత్తకం పివితమత్తకమేవ కత్వా పక్కమన్తి, పునదివసే కిఞ్చి న కరోన్తీతి కణ్ణే చాలయమానా ఖాదిత్వా పివిత్వా అతరమానా గచ్ఛన్తి, పునదివసే కోచి కిఞ్చి కత్తా నత్థీతి యావదత్థం ఖాదిత్వా పివిత్వా మణ్డలగుమ్బం పవిసిత్వా నిపజ్జన్తి. లుద్దకా తేసం పమత్తభావం జానిత్వా ద్వారం పిధాయ సమ్పరివారేత్వా కోటితో పట్ఠాయ కోట్టేత్వా గచ్ఛన్తి, ఏవం తే తస్మిం నివాపే నేవాపికస్స యథాకామకరణీయా భవన్తి.

౨౬౨. **తత్ర, భిక్ఖవేతి**, భిక్ఖవే, తేసు మిగజాతేసు. **పఠమా మిగజాతాతి**, మిగజాతా పఠమదుతియా నామ నత్థి. భగవా పన ఆగతపటిపాటివసేన కప్పేత్వా పఠమా, దుతియా, తతియా , చతుత్థాతి నామం ఆరోపేత్వా దస్సేసి. **ఇద్ధానుభావాతి** యథాకామం కత్తబ్బభావతో; వసీభావోయేవ హి ఏత్థ ఇద్ధీతి చ అనుభావోతి చ అధిప్పేతో.

౨౬౩. **భయభోగాతి** భయేన భోగతో. **బలవీరియన్తి** అపరాపరం సఞ్చరణవాయోధాతు, సా పరిహాయీతి అత్థో.

౨౬౪. **ఉపనిస్సాయ ఆసయం కప్పేయ్యామాతి** అన్తో నిపజ్జిత్వా ఖాదన్తానమ్పి భయమేవ, బాహిరతో ఆగన్త్వా ఖాదన్తానమ్పి భయమేవ, మయం పన అముం నివాపట్ఠానం నిస్సాయ ఏకమన్తే ఆసయం కప్పేయ్యామాతి చిన్తయింసు. **ఉపనిస్సాయ ఆసయం కప్పయింసూతి** లుద్దకా నామ న సబ్బకాలం అప్పమత్తా హోన్తి. మయం తత్థ తత్థ మణ్డలగుమ్బేసు చేవ వతిపాదేసు చ నిపజ్జిత్వా ఏతేసు ముఖధోవనత్థం వా ఆహారకిచ్చకరణత్థం వా పక్కన్తేసు నివాపవత్థుం పవిసిత్వా ఖాదితమత్తం కత్వా అమ్హాకం వసనట్ఠానం పవిసిస్సామాతి నివాపవత్థుం ఉపనిస్సాయ గహనేసు గుమ్బవతిపాదాదీసు ఆసయం కప్పయింసు. **భుఞ్జింసూతి** వుత్తనయేన లుద్దకానం పమాదకాలం ఞత్వా సీఘం సీఘం పవిసిత్వా భుఞ్జింసు. **కేతబినోతి** సిక్ఖితకేరాటికా. **ఇద్ధిమన్తాతి** ఇద్ధిమన్తో వియ. **పరజనాతి** యక్ఖా. ఇమే న మిగజాతాతి. **ఆగతిం వా గతిం వాతి** ఇమినా నామ ఠానేన ఆగచ్ఛన్తి, అముత్ర గచ్ఛన్తీతి ఇదం నేసం న జానామ. **దణ్డవాకరాహీతి** దణ్డవాకరజాలేహి. **సమన్తా సప్పదేసం అనుపరివారేసున్తి** అతిమాయావినో ఏతే, న దూరం గమిస్సన్తి, సన్తికేయేవ నిపన్నా భవిస్సన్తీతి నివాపక్ఖేత్తస్స సమన్తా సప్పదేసం మహన్తం ఓకాసం అనుపరివారేసుం. **అద్దసంసూతి** ఏవం పరివారేత్వా వాకరజాలం సమన్తతో చాలేత్వా ఓలోకేన్తా అద్దసంసు. **యత్థ తేతి** యస్మిం ఠానే తే గాహం అగమంసు, తం ఠానం అద్దసంసూతి అత్థో.

౨౬౫. **యంనూన మయం యత్థ అగతీతి** తే కిర ఏవం చిన్తయింసు – "అన్తో నిపజ్జిత్వా అన్తో ఖాదన్తానమ్పి భయమేవ, బాహిరతో ఆగన్త్వా ఖాదన్తానమ్పి సన్తికే వసిత్వా ఖాదన్తానమ్పి భయమేవ, తేపి హి వాకరజాలేన పరిక్ఖిపిత్వా గహితాయేవా"తి, తేన తేసం ఏతదహోసి – "యంనూన మయం యత్థ నేవాపికస్స చ నేవాపికపరిసాయ చ అగతి అవిసయో, తత్థ తత్థ సేయ్యం కప్పేయ్యామా"తి. **అఞ్ఞే ఘట్టేస్సన్తీతి** తతో తతో దూరతరవాసినో అఞ్ఞే ఘట్టేస్సన్తి. **తే ఘట్టితా అఞ్ఞేతి** తేపి ఘట్టితా అఞ్ఞే తతో దూరతరవాసినో ఘట్టేస్సన్తి. **ఏవం ఇమం నివాపం నివుత్తం సబ్బసో మిగజాతా పరిముచ్చిస్సన్తీతి** ఏవం ఇమం అమ్హేహి నివుత్తం నివాపం సబ్బే మిగఘటా మిగసఙ్ఘా విస్సజ్జేస్సన్తి పరిచ్చజిస్సన్తి. **అజ్ఝుపేక్ఖేయ్యామాతి** తేసం గహణే అబ్యావటా భవేయ్యామాతి; యథా తథా ఆగచ్ఛన్తేసు హి తరుణపోతకో వా మహల్లకో వా

దుబ్బలో వా యూథపరిహీనో వా సక్కా హోన్తి లద్ధుం, అనాగచ్ఛన్తేసు కిఞ్చి నత్థి. **అజ్ఝుపేక్ఖింసు ఖో, భిక్ఖవేతి** ఏవం చిన్తేత్వా అబ్యావటావ అహేసుం.

౨౬౭. అముం నివాపం నివుత్తం మారస్స అమూని చ లోకామిసానీతి ఏత్థ నివాపోతి వా లోకామిసానీతి వా వట్టామిసభూతానం పఞ్చన్నం కామగుణానమేతం అధివచనం. మారో న చ బీజాని వియ కామగుణే వపేన్తో ఆహిణ్డతి, కామగుణగిద్ధానం పన ఉపరి వసం వత్తేతి, తస్మా కామగుణా మారస్స నివాపా నామ హోన్తి. తేన వుత్తం – "అముం నివాపం నివుత్తం మారస్సా"తి. **న పరిముచ్చింసు మారస్స ఇద్ధానుభావా**తి మారస్స వసం గతా అహేసుం, యథాకామకరణీయా. అయం సపుత్తభరియపబ్బజ్జాయ ఆగతఉపమా.

౨౬౮. చేతోవిముత్తి పరిహాయీతి ఏత్థ **చేతోవిముత్తి** నామ అరఞ్ఞే వసిస్సామాతి ఉప్పన్నఅజ్ఝాసయో; సో పరిహాయీతి అత్థో. **తథూపమే అహం ఇమే దుతియే**తి అయం బ్రాహ్మణధమ్మికపబ్బజ్జాయ ఉపమా. బ్రాహ్మణా హి అట్ఠచత్తాలీసవస్సాని కోమారబ్రహ్మచరియం చరిత్వా వట్టుపచ్ఛేదభయేన పవేణిం ఘటయిస్సామాతి ధనం పరియేసిత్వా భరియం గహేత్వా అగారమజ్ఝే వసన్తా ఏకస్మిం పుత్తే జాతే "అమ్హాకం పుత్తో జాతో వట్టం న ఉచ్ఛిన్నం పవేణి ఘటితా"తి పున నిక్ఖమిత్వా పబ్బజన్తి వా తమేవ వా స'కలత్తవాసం వసన్తి.

౨౬౯. ఏవఞ్హి తే, భిక్ఖవే, తతియాపి సమణబ్రాహ్మణా న పరిముచ్చింసూతి పురిమా వియ తేపి మారస్స ఇద్ధానుభావా న ముచ్చింసు; యథాకామకరణీయావ అహేసుం. కిం పన తే అకంసూతి? గామనిగమరాజధానియో ఓసరిత్వా తేసు తేసు ఆరామఉయ్యానట్ఠానేసు అస్సమం మాపేత్వా నివసన్తా కులదారకే హత్థిఅస్సరథసిప్పాదీని నానప్పకారాని సిప్పాని సిక్ఖాపేసుం. ఇతి తే వాకరజాలేన తతియా మిగజాతా వియ మారస్స పాపిమతో దిట్ఠిజాలేన పరిక్ఖిపిత్వా యథాకామకరణీయా అహేసుం.

౨౭౦. తథూపమే అహం ఇమే చతుత్థేతి అయం ఇమస్స సాసనస్స ఉపమా ఆహటా.

౨౭౧. అన్ధమకాసి మారన్తి న మారస్స అక్ఖీని భిన్ది. విపస్సనాపాదకజ్ఝానం సమాపన్నస్స పన భిక్ఖునో ఇమం నామ ఆరమ్మణం నిస్సాయ చిత్తం వత్తతీతి మారో పస్సితుం న సక్కోతి. తేన వుత్తం – "అన్ధమకాసి మార"న్తి. **అపదం వధిత్వా మారచక్ఖు**న్తి తేనేవ పరియాయేన యథా మారస్స చక్ఖు అపదం హోతి నిప్పదం, అప్పతిట్ఠం, నిరారమ్మణం, ఏవం వధిత్వాతి అత్థో. **అదస్సనం గతో పాపిమతో**తి తేనేవ పరియాయేన మారస్స పాపిమతో అదస్సనం గతో. న హి సో అత్తనో మంసచక్ఖునా తస్స విపస్సనాపాదకజ్ఝానం సమాపన్నస్స భిక్ఖునో ఞాణసరీరం దట్ఠుం సక్కోతి. **పఞ్ఞాయ చస్స దిస్వా ఆసవా పరిక్ఖీణా హోన్తీ**తి మగ్గపఞ్ఞాయ చత్తారి అరియసచ్చాని దిస్వా చత్తారో ఆసవా పరిక్ఖీణా హోన్తి. **తిణ్ణో లోకే విసత్తిక**న్తి లోకే సత్తవిసత్తభావేన విసత్తికాతి ఏవం సఙ్ఖం గతం. అథ వా "విసత్తికాతి కేనట్ఠేన విసత్తికా? విసతాతి విసత్తికా విసటాతి విసత్తికా, విపులాతి విసత్తికా, విసాలాతి విసత్తికా, విసమాతి విసత్తికా, విసక్కతీతి విసత్తికా, విసం హరతీతి విసత్తికా, విసంవాదికాతి విసత్తికా, విసమూలాతి విసత్తికా, విసఫలాతి విసత్తికా, విసపరిభోగాతి విసత్తికా, విసాలా వా పన సా తణ్హా రూపే సద్దే గన్ధే రసే ఫోట్ఠబ్బే"తి (మహాని॰ ౩; చూళని॰ మేత్తగూమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౨౨, ఖగ్గవిసాణసుత్తనిద్దేస ౧౨౪) విసత్తికా. ఏవం విసత్తికాతి సఙ్ఖం గతం తణ్హం తిణ్ణో నిత్తిణ్ణో ఉత్తిణ్ణో. తేన వుచ్చతి – "తిణ్ణో లోకే విసత్తిక"న్తి.

నివాపసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. పాసరాసిసుత్తవణ్ణనా

౨౭౨. ఏవం మే సుతన్తి పాసరాసిసుత్తం. తత్థ **సాధు మయం, ఆవుసో**తి ఆయాచన్తా భణన్తి. ఏతే కిర పఞ్చసతా భిక్ఖూ జనపదవాసినో "దసబలం పస్సిస్సామా"తి సావత్థిం అనుప్పత్తా. సత్థుదస్సనం పన ఏతేహి లద్ధం, ధమ్మిం కథం న తావ సుణన్తి. తే సత్థుగారవేన "అమ్హాకం, భన్తే , ధమ్మకథం కథేథా"తి వత్తుం న సక్కోన్తి. బుద్ధా హి గరూ హోన్తి, ఏకచారికో సీహో మిగరాజా వియ, పభిన్నకుఞ్జరో వియ, ఫణకతఆసీవిసో వియ, మహాఅగ్గిక్ఖన్ధో వియ చ దురాసదా వుత్తమ్పి చేతం –

"ఆసీవిసో యథా ఘోరో, మిగరాజావ కేసరీ;
నాగోవ కుఞ్జరో దన్తీ, ఏవం బుద్ధా దురాసదా"తి.

ఏవం దురాసదం సత్థారం తే భిక్ఖూ సయం యాచితుం అసక్కోన్తా ఆయస్మన్తం ఆనన్దం యాచమానా "సాధు మయం, ఆవుసో"తి ఆహంసు.

అప్పేవ నామాతి అపి నామ లభేయ్యాథ. కస్మా పన థేరో తే భిక్ఖూ "రమ్మకస్స బ్రాహ్మణస్స అస్సమం ఉపసఙ్కమేయ్యాథా"తి ఆహ? పాకటకిరియతాయ. దసబలస్స హి కిరియా థేరస్స పాకటా హోతి; జానాతి థేరో, "అజ్జ సత్థా జేతవనే వసిత్వా పుబ్బారామే దివావిహారం కరిస్సతి; అజ్జ పుబ్బారామే వసిత్వా జేతవనే దివావిహారం కరిస్సతి; అజ్జ ఏకకోవ పిణ్డాయ పవిసిస్సతి; అజ్జ భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఇమస్మిం కాలే జనపదచారికం నిక్ఖమిస్సతీ"తి. కిం పనస్స ఏవం జాననత్థం చేతోపరియఞాణం అత్థీతి? నత్థి. అనుమానబుద్ధియా పన కతకిరియాయ నయగ్గాహేన జానాతి. యఞ్హి దివసం భగవా జేతవనే వసిత్వా పుబ్బారామే దివావిహారం కాతుకామో హోతి, తదా సేనాసనపరిక్ఖారభణ్డానం పటిసామనాకారం దస్సేతి, థేరో సమ్మజ్జనిసఙ్కారఛడ్డనకాదీని పటిసామేతి. పుబ్బారామే వసిత్వా జేతవనం దివావిహారాయ ఆగమనకాలేపి ఏసేవ నయో.

యదా పన ఏకకో పిణ్డాయ పవిసితుకామో హోతి, తదా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా గన్ధకుటిం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదతి. థేరో "అజ్జ భగవా బోధనేయ్యబన్ధవం దిస్వా నిసిన్నో"తి తాయ సఞ్ఞాయ ఞత్వా "అజ్జ, ఆవుసో, భగవా ఏకకో పవిసితుకామో, తుమ్హే భిక్ఖాచారసజ్జా హోథా"తి భిక్ఖూనం సఞ్ఞం దేతి. యదా పన భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో పవిసితుకామో హోతి, తదా గన్ధకుటిద్వారం ఉపడ్ఢపిదహితం కత్వా ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదతి, థేరో తాయ సఞ్ఞాయ ఞత్వా పత్తచీవరగ్గహణత్థాయ భిక్ఖూనం సఞ్ఞం దేతి. యదా జనపదచారికం నిక్ఖమితుకామో హోతి, తదా ఏకం ద్వే ఆలోపే అతిరేకం భుఞ్జతి, సబ్బకాలం చఙ్కమనఞ్చారుయ్హ అపరాపరం చఙ్కమతి, థేరో తాయ సఞ్ఞాయ ఞత్వా "భగవా, ఆవుసో, జనపదచారికం చరితుకామో, తుమ్హాకం కత్తబ్బం కరోథా"తి భిక్ఖూనం సఞ్ఞం దేతి.

భగవా పఠమబోధియం వీసతి వస్సాని అనిబద్ధవాసో అహోసి, పచ్ఛా పఞ్చవీసతి వస్సాని అబ్బోకిణ్ణం సావత్థింయేవ ఉపనిస్సాయ వసన్తో ఏకదివసే ద్వే ఠానాని పరిభుఞ్జతి. జేతవనే రత్తిం వసిత్వా పునదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో దక్ఖిణద్వారేన

సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసిత్వా పాచీనద్వారేన నిక్ఖమిత్వా పుబ్బారామే దివావిహారం కరోతి. పుబ్బారామే రత్తిం వసిత్వా పునదివసే పాచీనద్వారేన సావత్థిం పిణ్డాయ పవిసిత్వా దక్ఖిణద్వారేన నిక్ఖమిత్వా జేతవనే దివావిహారం కరోతి. కస్మా? ద్విన్నం కులానం అనుకమ్పాయ. మనుస్సత్తభావే ఠితేన హి అనాథపిణ్డికేన వియ అఞ్ఞేన కేనచి, మాతుగామత్తభావే ఠితాయ చ విసాఖాయ వియ అఞ్ఞాయ ఇత్థియా తథాగతం ఉద్దిస్స ధనపరిచ్చాగో కతో నామ నత్థి, తస్మా భగవా తేసం అనుకమ్పాయ ఏకదివసే ఇమాని ద్వే ఠానాని పరిభుఞ్జతి. తస్మిం పన దివసే జేతవనే వసి, తస్మా థేరో – "అజ్జ భగవా సావత్థియం పిణ్డాయ చరిత్వా సాయన్హకాలే గత్తాని పరిసిఞ్చనత్థాయ పుబ్బకోట్ఠకం గమిస్సతి; అథాహం గత్తాని పరిసిఞ్చిత్వా ఠితం భగవన్తం యాచిత్వా రమ్మకస్స బ్రాహ్మణస్స అస్సమం గహేత్వా గమిస్సామి. ఏవమిమే భిక్ఖూ భగవతో సమ్ముఖా లభిస్సన్తి ధమ్మకథం సవనాయా"తి చిన్తేత్వా తే భిక్ఖూ ఏవమాహ.

మిగారమాతుపాసాదోతి విసాఖాయ పాసాదో. సా హి మిగారేన సేట్ఠినా మాతుట్ఠానే ఠపితత్తా **మిగారమాతా**తి వుచ్చతి. **పటిసల్లానా వుట్ఠితో**తి తస్మిం కిర పాసాదే ద్విన్నం మహాసావకానం సిరిగబ్భానం మజ్ఝే భగవతో సిరిగబ్భో అహోసి. థేరో ద్వారం వివరిత్వా అన్తోగబ్భం సమ్మజ్జిత్వా మాలాకచవరం నీహరిత్వా మఞ్చపీఠం పఞ్ఞపేత్వా సత్థు సఞ్ఞం అదాసి. సత్థా సిరిగబ్భం పవిసిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సతో సమ్పజానో సీహసేయ్యం ఉపగమ్మ దరథం పటిప్పస్సమ్భేత్వా ఉట్ఠాయ ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదిత్వా సాయన్హసమయే తతో వుట్ఠాసి. తం సన్ధాయ వుత్తం "పటిసల్లానా వుట్ఠితో"తి.

పరిసిఞ్చితున్తి యో హి చుణ్ణమత్తికాదీహి గత్తాని ఉబ్బట్టేన్తో మల్లకముట్ఠాదీహి వా ఘంసన్తో న్హాయతి, సో **న్హాయతీ**తి వుచ్చతి. యో తథా అకత్వా పకతియావ న్హాయతి, సో **పరిసిఞ్చతీ**తి వుచ్చతి. భగవతోపి సరీరే తథా హరితబ్బం రజోజల్లం నామ న ఉపలిమ్పతి, ఉతుగ్గహణత్థం పన భగవా కేవలం ఉదకం ఓతరతి. తేనాహ – "గత్తాని పరిసిఞ్చితు"న్తి. **పుబ్బకోట్ఠకో**తి పాచీనకోట్ఠకో.

సావత్థియం కిర విహారో కదాచి మహా హోతి కదాచి ఖుద్దకో. తథా హి సో విపస్సిస్స భగవతో కాలే యోజనికో అహోసి, సిఖిస్స తిగావుతో, వేస్సభుస్స అడ్ఢయోజనికో, కకుసన్ధస్స గావుతప్పమాణో, కోణాగమనస్స అడ్ఢగావుతప్పమాణో, కస్సపస్స వీసతిఉసభప్పమాణో, అమ్హాకం భగవతో కాలే అట్ఠకరీసప్పమాణో జాతో. తమ్పి నగరం తస్స విహారస్స కదాచి పాచీనతో హోతి, కదాచి దక్ఖిణతో, కదాచి పచ్ఛిమతో, కదాచి ఉత్తరతో. జేతవనే గన్ధకుటియం పన చతున్నం మఞ్చపాదానం పతిట్ఠితట్ఠానం అచలమేవ.

చత్తారి హి **అచలచేతియట్ఠానాని** నామ మహాబోధిపల్లఙ్కట్ఠానం ఇసిపతనే ధమ్మచక్కప్పవత్తనట్ఠానం సఙ్కస్సనగరద్వారే దేవోరోహణకాలే సోపానస్స పతిట్ఠట్ఠానం మఞ్చపాదట్ఠానన్తి. అయం పన పుబ్బకోట్ఠకో కస్సపదసబలస్స వీసతిఉసభవిహారకాలే పాచీనద్వారే కోట్ఠకో అహోసి. సో ఇదానిపి పుబ్బకోట్ఠకోత్వేవ పఞ్ఞాయతి. కస్సపదసబలస్స కాలే అచిరవతీ నగరం పరిక్ఖిపిత్వా సన్దమానా పుబ్బకోట్ఠకం పత్వా ఉదకేన భిన్దిత్వా మహన్తం ఉదకరహదం మాపేసి సమతిత్థం అనుపుబ్బగమ్భీరం. తత్థ ఏకం రఞ్ఞో న్హానతిత్థం, ఏకం నాగరానం, ఏకం భిక్ఖుసఙ్ఘస్స, ఏకం బుద్ధానన్తి ఏవం పాటియేక్కాని న్హానతిత్థాని హోన్తి రమణీయాని విప్పకిణ్ణరజతపట్టసదిసవాలికాని. ఇతి భగవా ఆయస్మతా ఆనన్దేన సద్ధిం యేన అయం ఏవరూపో పుబ్బకోట్ఠకో తేనుపసఙ్కమి గత్తాని పరిసిఞ్చితుం . అథాయస్మా ఆనన్దో ఉదకసాటికం ఉపనేసి. భగవా రత్తదుపట్టం అపనేత్వా ఉదకసాటికం నివాసేసి. థేరో దుపట్టేన సద్ధిం మహాచీవరం అత్తనో హత్థగతమకాసి. భగవా ఉదకం ఓతరి. సహోతరణేనేవస్స ఉదకే మచ్ఛకచ్ఛపా సబ్బే సువణ్ణవణ్ణా అహేసుం. యన్తనాలికాహి

సువణ్ణరసధారానిసిఞ్చమానకాలో వియ సువణ్ణపటపసారణకాలో వియ చ అహోసి. అథ భగవతో న్హానవత్థం దస్సేత్వా న్హత్వా పచ్చుత్తిణ్ణస్స థేరో రత్తదుపట్టం ఉపనేసి. భగవా తం నివాసేత్వా విజ్జులతాసదిసం కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా మహాచీవరం అన్తన్తేన సంహరిత్వా పదుమగబ్భసదిసం కత్వా ఉపనీతం ద్వీసు కణ్ణేసు గహేత్వా అట్ఠాసి. తేన వుత్తం – "పుబ్బకోట్ఠకే గత్తాని పరిసిఞ్చిత్వా పచ్చుత్తరిత్వా ఏకచీవరో అట్ఠాసీ"తి.

ఏవం ఠితస్స పన భగవతో సరీరం వికసితకమలుప్పలసరం సబ్బపాలిఫుల్లం పారిచ్ఛత్తకం తారామరీచివికసితం చ గగనతలం సిరియా అవహసమానం వియ విరోచిత్థ. బ్యామప్పభాపరిక్ఖేపవిలాసినీ చస్స ద్వత్తింసవరలక్ఖణమాలా గన్థేత్వా ఠపితా ద్వత్తింసచన్దమాలా వియ, ద్వత్తింససూరియమాలా వియ, పటిపాటియా ఠపితా ద్వత్తింసచక్కవత్తి ద్వత్తింసదేవరాజా ద్వత్తింసమహాబ్రహ్మానో వియ చ అతివియ విరోచిత్థ, వణ్ణభూమినామేసా. ఏవరూపేసు ఠానేసు బుద్ధానం సరీరవణ్ణం వా గుణవణ్ణం వా చుణ్ణియపదేహి వా గాథాహి వా అత్థఞ్చ ఉపమాయో చ కారణాని చ ఆహరిత్వా పటిబలేన ధమ్మకథికేన పూరేత్వా కథేతుం వట్టతీతి ఏవరూపేసు ఠానేసు ధమ్మకథికస్స థామో వేదితబ్బో.

౨౭౩. గత్తాని పుబ్బాపయమానోతి పకతిభావం గమయమానో నిరుదకాని కురుమానో, సుక్ఖాపయమానోతి అత్థో. సోదకేన గత్తేన చీవరం పారుపన్తస్స హి చీవరే కణ్ణికా ఉట్ఠహన్తి, పరిక్ఖారభణ్డం దుస్సతి. బుద్ధానం పన సరీరే రజోజల్లం న ఉపలిమ్పతి; పదుమపత్తే పక్ఖిత్తఉదకబిన్దు వియ ఉదకం వినివత్తేత్వా గచ్ఛతి, ఏవం సన్తేపి సిక్ఖాగారవతాయ భగవా, "పబ్బజితవత్తం నామేత"న్తి మహాచీవరం ఉభోసు కణ్ణేసు గహేత్వా పురతో కాయం పటిచ్ఛాదేత్వా అట్ఠాసి. తస్మిం ఖణే థేరో చిన్తేసి – "భగవా మహాచీవరం పారుపిత్వా మిగారమాతుపాసాదం ఆరబ్భ గమనాభిహారతో పట్ఠాయ దున్నివత్తియో భవిస్సతి; బుద్ధానఞ్హి అధిప్పాయకోపనం నామ ఏకచారికసీహస్స గహణత్థం హత్థప్పసారణం వియ; పభిన్నవరవారణస్స సోణ్డాయ పరామసనం వియ; ఉగ్గతేజస్స ఆసీవిసస్స గీవాయ గహణం వియ చ భారియం హోతి. ఇధేవ రమ్మకస్స బ్రాహ్మణస్స అస్సమస్స వణ్ణం కథేత్వా తత్థ గమనత్థాయ భగవన్తం యాచిస్సామీ"తి. సో తథా అకాసి. తేన వుత్తం – "అథ ఖో ఆయస్మా ఆనన్దో…పే.… అనుకమ్పం ఉపాదాయా"తి.

తత్థ **అనుకమ్పం ఉపాదాయా**తి భగవతో సమ్ముఖా ధమ్మిం కథం సోస్సామాతి తం అస్సమం గతానం పఞ్చన్నం భిక్ఖుసతానం అనుకమ్పం పటిచ్చ, తేసు కారుఞ్ఞం కత్వాతి అత్థో. **ధమ్మియా కథాయా**తి దససు పారమితాసు అఞ్ఞతరాయ పారమియా చేవ మహాభినిక్ఖమనస్స చ వణ్ణం కథయమానా సన్నిసిన్నా హోన్తి. **ఆగమయమానో**తి ఓలోకయమానో. అహం బుద్ధోతి సహసా అప్పవిసిత్వా యావ సా కథా నిట్ఠాతి, తావ అట్ఠాసీతి అత్థో. **అగ్గళం ఆకోటేసీ**తి అగ్గనఖేన కవాటే సఞ్ఞం అదాసి. **వివరింసూ**తి సోతం ఓదహిత్వావ నిసిన్నత్తా తఙ్ఖణంయేవ ఆగన్త్వా వివరింసు.

పఞ్ఞత్తే ఆసనేతి బుద్ధకాలే కిర యత్థ యత్థ ఏకోపి భిక్ఖు విహరతి, సబ్బత్థ బుద్ధాసనం పఞ్ఞత్తమేవ హోతి. కస్మా? భగవా కిర అత్తనో సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా ఫాసుకట్ఠానే విహరన్తే మనసి కరోతి "అసుకో మయ్హం సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా గతో, సక్ఖిస్సతి ను ఖో విసేసం నిబ్బత్తేతుం నో వా"తి. అథ నం పస్సతి కమ్మట్ఠానం విస్సజ్జేత్వా అకుసలవితక్కే వితక్కయమానం, తతో "కథఞ్హి నామ మాదిసస్స సత్థు సన్తికే కమ్మట్ఠానం గహేత్వా విహరన్తం ఇమం కులపుత్తం అకుసలవితక్కా అభిభవిత్వా అనమతగ్గే వట్టదుక్ఖే సంసారేస్సన్తీ"తి తస్స అనుగ్గహత్థం తత్థేవ అత్తానం దస్సేత్వా తం కులపుత్తం ఓవదిత్వా ఆకాసం ఉప్పతిత్వా పున అత్తనో వసనట్ఠానమేవ గచ్ఛతి. అథేవం ఓవదియమానా తే భిక్ఖూ చిన్తయింసు – "సత్థా అమ్హాకం మనం జానిత్వా ఆగన్త్వా అమ్హాకం సమీపే ఠితంయేవ అత్తానం దస్సేతి; తస్మిం ఖణే, 'భన్తే,

ఇధ నిసీదథ, ఇధ నిసీదథా’తి ఆసనపరియేసనం నామ భారో”తి. తే ఆసనం పఞ్ఞపేత్వావ విహరన్తి. యస్స పీఠం అత్థి, సో తం పఞ్ఞపేతి. యస్స నత్థి, సో మఞ్చం వా ఫలకం వా కట్ఠం వా పాసాణం వా వాలికపుఞ్జం వా పఞ్ఞపేతి. తం అలభమానా పురాణపణ్ణానిపి సఙ్కడ్ఢిత్వా తత్థ పంసుకూలం పత్థరిత్వా ఠపేన్తి. ఇధ పన పకతిపఞ్ఞత్తమేవ ఆసనం అహోసి, తం సన్ధాయ వుత్తం – “పఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీదీ”తి.

కాయ నుత్థాతి కతమాయ ను కథాయ సన్నిసిన్నా భవథాతి అత్థో. “కాయ నేత్థా”తిపి పాళి, తస్సా కతమాయ ను ఏత్థాతి అత్థో. “కాయ నోత్థా”తిపి పాళి, తస్సాపి పురిమోయేవ అత్థో. **అన్తరా కథా**తి కమ్మట్ఠానమనసికారఉద్దేసపరిపుచ్ఛాదీనం అన్తరా అఞ్ఞా ఏకా కథా. **విప్పకతా**తి మమ ఆగమనపచ్చయా అపరినిట్ఠితా సిఖం అప్పత్తా. **అథ భగవా అనుప్పత్తో**తి అథ ఏతస్మిం కాలే భగవా ఆగతో. **ధమ్మీ వా కథా**తి దసకథావత్థునిస్సితా వా ధమ్మీ కథా. **అరియో వా తుణ్హీభావో**తి ఏత్థ పన దుతియజ్ఝానమ్పి అరియో తుణ్హీభావో మూలకమ్మట్ఠానమ్పి. తస్మా తం ఝానం అప్పేత్వా నిసిన్నోపి, మూలకమ్మట్ఠానం గహేత్వా నిసిన్నోపి భిక్ఖు అరియేన తుణ్హీభావేన నిసిన్నోతి వేదితబ్బో.

౨౭౪. **ద్వేమా, భిక్ఖవే, పరియేసనా**తి కో అనుసన్ధి? తే భిక్ఖూ సమ్ముఖా ధమ్మిం కథం సోస్సామాతి థేరస్స భారం అకంసు, థేరో తేసం అస్సమగమనమకాసి. తే తత్థ నిసీదిత్వా అతిరచ్ఛానకథికా హుత్వా ధమ్మియా కథాయ నిసీదింసు. అథ భగవా “అయం తుమ్హాకం పరియేసనా అరియపరియేసనా నామా”తి దస్సేతుం ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ **కతమా చ, భిక్ఖవే, అనరియపరియేసనా**తి ఏత్థ యథా మగ్గకుసలో పురిసో పఠమం వజ్జేతబ్బం అపాయమగ్గం దస్సేన్తో “వామం ముఞ్చిత్వా దక్ఖిణం గణ్హా”తి వదతి. ఏవం భగవా దేసనాకుసలతాయ పఠమం వజ్జేతబ్బం అనరియపరియేసనం ఆచిక్ఖిత్వా పచ్ఛా ఇతరం ఆచిక్ఖిస్సామీతి ఉద్దేసానుక్కమం భిన్దిత్వా ఏవమాహ. **జాతిధమ్మో**తి జాయనసభావో. **జరాధమ్మో**తి జీరణసభావో. **బ్యాధిధమ్మో**తి బ్యాధిసభావో. **మరణధమ్మో**తి మరణసభావో. **సోకధమ్మో**తి సోచనకసభావో. **సంకిలేసధమ్మో**తి సంకిలిస్సనసభావో.

పుత్తభరియన్తి పుత్తా చ భరియా చ. ఏస నయో సబ్బత్థ. **జాతరూపరజత**న్తి ఏత్థ పన **జాతరూప**న్తి సువణ్ణం. **రజత**న్తి యంకిఞ్చి వోహారూపగం లోహమాసకాది. **జాతిధమ్మా హేతే, భిక్ఖవే, ఉపధయో**తి ఏతే పఞ్చకామగుణూపధయో నామ హోన్తి, తే సబ్బేపి జాతిధమ్మాతి దస్సేతి. బ్యాధిధమ్మవారాదీసు జాతరూపరజతం న గహితం, న హేతస్స సీసరోగాదయో బ్యాధయో నామ హోన్తి, న సత్తానం వియ చుతిసఙ్ఖాతం మరణం, న సోకో ఉప్పజ్జతి. అయాదీహి పన సంకిలేసేహి సంకిలిస్సతీతి సంకిలేసధమ్మవారే గహితం. తథా ఉతుసముట్ఠానత్తా జాతిధమ్మవారే. మలం గహేత్వా జీరణతో జరాధమ్మవారే చ.

౨౭౫. **అయం , భిక్ఖవే, అరియా పరియేసనా**తి, భిక్ఖవే, అయం నిద్దోసతాయపి అరియేహి పరియేసితబ్బతాయపి అరియపరియేసనాతి వేదితబ్బా.

౨౭౬. **అహమ్పి సుదం, భిక్ఖవే**తి కస్మా ఆరభి? మూలతో పట్ఠాయ మహాభినిక్ఖమనం దస్సేతుం. ఏవం కిరస్స అహోసి – “భిక్ఖవే, అహమ్పి పుబ్బే అనరియపరియేసనం పరియేసిం. స్వాహం తం పహాయ అరియపరియేసనం పరియేసిత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో. పఞ్చవగ్గియాపి అనరియపరియేసనం పరియేసింసు. తే తం పహాయ అరియపరియేసనం పరియేసిత్వా

ఖీణాసవభూమిం పత్తా. తుమ్హేపి మమ చేవ పఞ్చవగ్గియానఞ్చ మగ్గం ఆరుళ్హా. అరియపరియేసనా తుమ్హాకం పరియేసనా"తి మూలతో పట్ఠాయ అత్తనో మహాభినిక్ఖమనం దస్సేతుం ఇమం దేసనం ఆరభి.

౨౭౭. తత్థ **దహరోవ సమానో**తి తరుణోవ సమానో. **సుసుకాళకేసో**తి సుట్ఠు కాళకేసో, అఞ్జనవణ్ణకేసోవ హుత్వాతి అత్థో. **భద్రేనా**తి భద్దకేన. **పఠమేన వయసా**తి తిణ్ణం వయానం పఠమవయేన. **అకామకాన**న్తి అనిచ్ఛమానానం, అనాదరత్థే సామివచనం. అస్సూని ముఖే ఏతేసన్తి అస్సుముఖా; తేసం **అస్సుముఖానం,** అస్సుకిలిన్నముఖానన్తి అత్థో. **రుదన్తాన**న్తి కన్దిత్వా రోదమానానం. **కిం కుసలగవేసీ**తి కిం కుసలన్తి గవేసమానో. **అనుత్తరం సన్తివరపద**న్తి ఉత్తమం సన్తిసఙ్ఖాతం వరపదం, నిబ్బానం పరియేసమానోతి అత్థో. **యేన ఆళారో కాలామో**తి ఏత్థ **ఆళారో**తి తస్స నామం, దీఘపిఙ్గలో కిరేసో. తేనస్స **ఆళారో**తి నామం అహోసి. **కాలామో**తి గోత్తం. **విహరతాయస్మా**తి విహరతు ఆయస్మా. **యత్థ విఞ్ఞూ పురిసో**తి యస్మిం ధమ్మే పణ్డితో పురిసో. **సకం ఆచరియక**న్తి అత్తనో ఆచరియసమయం. **ఉపసమ్పజ్జ విహరేయ్యా**తి పటిలభిత్వా విహరేయ్య. ఏత్తావతా తేన ఓకాసో కతో హోతి. **తం ధమ్మ**న్తి తం తేసం సమయం తన్తిం. **పరియాపుణి**న్తి సుత్వావ ఉగ్గణ్హిం.

ఓట్ఠపహతమత్తేనాతి తేన వుత్తస్స పటిగ్గహణత్థం ఓట్ఠపహరణమత్తేన; అపరాపరం కత్వా ఓట్ఠసఞ్చరణమత్తకేనాతి అత్థో. **లపితలాపనమత్తేనా**తి తేన లపితస్స పటిలాపనమత్తకేన. **ఞాణవాద**న్తి జానామీతి వాదం . **థేరవాద**న్తి థిరభావవాదం, థేరో అహమేత్థాతి ఏతం వచనం. **అహఞ్చేవ అఞ్ఞే చా**తి న కేవలం అహం, అఞ్ఞేపి బహూ ఏవం వదన్తి. **కేవలం సద్ధామత్తకేనా**తి పఞ్ఞాయ అసచ్ఛికత్వా సుద్ధేన సద్ధామత్తకేనేవ. బోధిసత్తో కిర వాచాయ ధమ్మం ఉగ్గణ్హన్తోయేవ, "న కాలామస్స వాచాయ పరియత్తిమత్తమేవ అస్మిం ధమ్మే, అద్ధా ఏస సత్తన్నం సమాపత్తీనం లాభీ"తి అఞ్ఞాసి, తేనస్స ఏతదహోసి.

ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం పవేదేసీతి ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనపరియోసానా సత్త సమాపత్తియో మం జానాపేసి. **సద్ధా**తి ఇమాసం సత్తన్నం సమాపత్తీనం నిబ్బత్తనత్థాయ సద్ధా. **వీరియా**దీసుపి ఏసేవ నయో. **పదహేయ్య**న్తి పయోగం కరేయ్యం. **నచిరస్సేవ తం ధమ్మం సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా ఉపసమ్పజ్జ విహాసి**న్తి బోధిసత్తో కిర వీరియం పగ్గహేత్వా కతిపాహఞ్ఞేవ సత్త సువణ్ణనిస్సేణియో పసారేన్తో వియ సత్త సమాపత్తియో నిబ్బత్తేసి; తస్మా ఏవమాహ.

లాభా నో, ఆవుసోతి అనుసూయకో కిరేస కాలామో. తస్మా "అయం అధునాగతో, కిన్తి కత్వా ఇమం ధమ్మం నిబ్బత్తేసీ"తి ఉసూయం అకత్వా పసన్నో పసాదం పవేదేన్తో ఏవమాహ. **ఉభోవ సన్తా ఇమం గణం పరిహరామా**తి "మహా అయం గణో, ద్వేపి జనా పరిహరామా"తి వత్వా గణస్స సఞ్ఞం అదాసి, "అహమ్పి సత్తన్నం సమాపత్తీనం లాభీ, మహాపురిసోపి సత్తన్నమేవ , ఏత్తకా జనా మహాపురిసస్స సన్తికే పరికమ్మం ఉగ్గణ్హథ, ఏత్తకా మయ్హ"న్తి మజ్ఝే భిన్దిత్వా అదాసి. **ఉళారాయా**తి ఉత్తమాయ. **పూజాయా**తి కాలామస్స కిర ఉపట్ఠాకా ఇత్థియోపి పురిసాపి గన్ధమాలాదీని గహేత్వా ఆగచ్ఛన్తి. కాలామో – "గచ్ఛథ, మహాపురిసం పూజేథా"తి వదతి. తే తం పూజేత్వా యం అవసిట్ఠం హోతి, తేన కాలామం పూజేన్తి. మహగ్ఘాని మఞ్చపీఠాని ఆహరన్తి; తానిపి మహాపురిసస్స దాపేత్వా యది అవసిట్ఠం హోతి, అత్తనా గణ్హాతి. గతగతట్ఠానే వరసేనాసనం బోధిసత్తస్స జగ్గాపేత్వా సేసకం అత్తనా గణ్హాతి. ఏవం ఉళారాయ పూజాయ పూజేసి. **నాయం ధమ్మో నిబ్బిదాయా**తిఆదీసు అయం సత్తసమాపత్తిధమ్మో నేవ వట్టే నిబ్బిన్దనత్థాయ, న విరజ్జనత్థాయ, న రాగాదినిరోధత్థాయ, న ఉపసమత్థాయ, న అభిఞ్ఞేయ్యధమ్మం అభిజాననత్థాయ, న చతుమగ్గసమ్బోధాయ, న నిబ్బానసచ్ఛికిరియాయ సంవత్తతీతి అత్థో.

యావదేవ ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనూపపత్తియాతి యావ సట్ఠికప్పసహస్సాయుపరిమాణే ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనభవే ఉపపత్తి, తావదేవ సంవత్తతి, న తతో ఉద్ధం. ఏవమయం పునరావత్తనధమ్మోయేవ; యఞ్చ ఠానం పాపేతి, తం జాతిజరామరణేహి అపరిముత్తమేవ మచ్చుపాసపరిక్ఖిత్తమేవాతి. తతో పట్ఠాయ చ పన మహాసత్తో యథా నామ ఛాతజ్ఝత్తపురిసో మనుఞ్ఞభోజనం లభిత్వా సమ్పియాయమానోపి భుఞ్జిత్వా పిత్తవసేన వా సేమ్హవసేన వా మక్ఖికావసేన వా ఛడ్డేత్వా పున ఏకం పిణ్డమ్పి భుఞ్జిస్సామీతి మనం న ఉప్పాదేతి; ఏవమేవ ఇమా సత్త సమాపత్తియో మహన్తేన ఉస్సాహేన నిబ్బత్తేత్వాపి, తాసు ఇమం పునరావత్తికాదిభేదం ఆదీనవం దిస్వా, పున ఇమం ధమ్మం ఆవజ్జిస్సామి వా సమాపజ్జిస్సామి వా అధిట్ఠహిస్సామి వా వుట్ఠహిస్సామి వా పచ్చవేక్ఖిస్సామి వాతి చిత్తమేవ న ఉప్పాదేసి. **అనలఙ్కరిత్వాతి** అలం ఇమినా, అలం ఇమినాతి పునప్పునం అలఙ్కరిత్వా. **నిబ్బిజ్జాతి** నిబ్బిన్దిత్వా. **అపక్కమిన్తి** అగమాసిం.

౨౭౮. న ఖో రామో ఇమం ధమ్మన్తి ఇధాపి బోధిసత్తో తం ధమ్మం ఉగ్గణ్హన్తోయేవ అఞ్ఞాసి – "నాయం అట్ఠసమాపత్తిధమ్మో ఉదకస్స వాచాయ ఉగ్గహితమత్తోవ, అద్ధా పనేస అట్ఠసమాపత్తిలాభీ"తి. తేనస్స ఏతదహోసి – "న ఖో రామో…పే.… ఞానం పస్సం విహాసీ"తి. సేసమేత్థ పురిమవారే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౨౭౯. యేన ఉరువేలా సేనానిగమోతి ఏత్థ **ఉరువేలాతి** మహావేలా, మహావాలికరాసీతి అత్థో. అథ వా **ఉరూతి** వాలికా వుచ్చతి; **వేలాతి** మరియాదా, వేలాతిక్కమనహేతు ఆహటా ఉరు **ఉరువేలాతి** ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. అతీతే కిర అనుప్పన్నే బుద్ధే దససహస్సా కులపుత్తా తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా తస్మిం పదేసే విహరన్తా ఏకదివసం సన్నిపతిత్వా కతికవత్తం అకంసు – "కాయకమ్మవచీకమ్మాని నామ పరేసమ్పి పాకటాని హోన్తి, మనోకమ్మం పన అపాకటం. తస్మా యో కామవితక్కం వా బ్యాపాదవితక్కం వా విహింసావితక్కం వా వితక్కేతి, తస్స అఞ్ఞో చోదకో నామ నత్థి; సో అత్తనావ అత్తానం చోదేత్వా పత్తపుటేన వాలికం ఆహరిత్వా ఇమస్మిం ఠానే ఆకిరతు, ఇదమస్స దణ్డకమ్మ"న్తి. తతో పట్ఠాయ యో తాదిసం వితక్కం వితక్కేతి, సో తత్థ పత్తపుటేన వాలికం ఆకిరతి, ఏవం తత్థ అనుక్కమేన మహావాలికరాసి జాతో. తతో తం పచ్ఛిమా జనతా పరిక్ఖిపిత్వా చేతియట్ఠానమకాసి; తం సన్ధాయ వుత్తం – "**ఉరువేలాతి** మహావేలా, మహావాలికరాసీతి అత్థో"తి. తమేవ సన్ధాయ వుత్తం – "అథ వా **ఉరూతి** వాలికా వుచ్చతి, **వేలాతి** మరియాదా. వేలాతిక్కమనహేతు ఆహటా ఉరు ఉరువేలాతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో"తి.

సేనానిగమోతి సేనాయ నిగమో. పఠమకప్పికానం కిర తస్మిం ఠానే సేనానివేసో అహోసి; తస్మా సో పదేసో **సేనానిగమోతి** వుచ్చతి. "సేనాని-గామో"తిపి పాఠో. **సేనానీ** నామ సుజాతాయ పితా, తస్స గామోతి అత్థో. **తదవసరిన్తి** తత్థ ఓసరిం. **రమణీయం భూమిభాగన్తి** సుపుప్ఫితనానప్పకారజలజథలజపుప్ఫవిచిత్తం మనోరమ్మం భూమిభాగం. **పాసాదికఞ్చ వనసణ్డన్తి** మోరపిఞ్ఛకలాపసదిసం పసాదజననవనసణ్డఞ్చ అద్దసం. **నదిఞ్చ సన్దన్తిన్తి** సన్దమానఞ్చ మణిక్ఖన్ధసదిసం విమలనీలసీతలసలిలం నేరఞ్జరం నదిం అద్దసం. **సేతకన్తి** పరిసుద్ధం నిక్కద్దమం. **సుపతిత్థన్తి** అనుపుబ్బగమ్భీరేహి సున్దరేహి తిత్థేహి ఉపేతం. **రమణీయన్తి** రజతపట్టసదిసం విప్పకిణ్ణవాలికం పహూతమచ్ఛకచ్ఛపం అభిరామదస్సనం. **సమన్తా చ గోచరగామన్తి** తస్స పదేసస్స సమన్తా అవిదూరే గమనాగమనసమ్పన్నం సమ్పత్తపబ్బజితానం సులభపిణ్డం గోచరగామఞ్చ అద్దసం. **అలం వతాతి** సమత్థం వత. **తత్థేవ నిసీదిన్తి** బోధిపల్లఙ్కే నిసజ్జం సన్ధాయాహ. ఉపరిసుత్తస్మిఞ్హి **తత్థేవాతి** దుక్కరకారికట్ఠానం అధిప్పేతం, ఇధ పన బోధిపల్లఙ్కో. తేనాహ – "తత్థేవ నిసీది"న్తి. **అలమిదం పధానాయాతి** ఇదం ఠానం పధానత్థాయ సమత్థన్తి ఏవం చిన్తేత్వా నిసీదిన్తి అత్థో.

౨౮౦. అజ్ఝగమన్తి అధిగచ్ఛిం పటిలభిం. **ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనన్తి** సబ్బధమ్మదస్సనసమత్థఞ్చ మే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ఉదపాది. **అకుప్పా మే విముత్తీతి** మయ్హం అరహత్తఫలవిముత్తి అకుప్పతాయ చ అకుప్పారమ్మణతాయ చ అకుప్పా, సా హి రాగాదీహి న కుప్పతీతి అకుప్పతాయపి అకుప్పా, అకుప్పం నిబ్బానమస్సారమ్మణన్తిపి అకుప్పా. **అయమన్తిమా జాతీతి** అయం సబ్బపచ్ఛిమా జాతి. **నత్థి దాని పునబ్భవోతి** ఇదాని మే పున పటిసన్ధి నామ నత్థీతి ఏవం పచ్చవేక్ఖణఞాణమ్పి మే ఉప్పన్నన్తి దస్సేతి.

౨౮౧. అధిగతోతి పటివిద్ధో. **ధమ్మోతి** చతుసచ్చధమ్మో. **గమ్భీరోతి** ఉత్తానభావపటిక్ఖేపవచనమేతం. **దుద్దసోతి** గమ్భీరత్తావ దుద్దసో దుక్ఖేన దట్ఠబ్బో, న సక్కా సుఖేన దట్ఠుం. దుద్దసత్తావ **దురనుబోధో,** దుక్ఖేన అవబుజ్ఝితబ్బో, న సక్కా సుఖేన అవబుజ్ఝితుం. **సన్తోతి** నిబ్బుతో. **పణీతోతి** అతప్పకో. ఇదం ద్వయం లోకుత్తరమేవ సన్ధాయ వుత్తం. **అతక్కావచరోతి** తక్కేన అవచరితబ్బో ఓగాహితబ్బో న హోతి, ఞాణేనేవ అవచరితబ్బో. **నిపుణోతి** సణ్హో. **పణ్డితవేదనీయోతి** సమ్మాపటిపదం పటిపన్నేహి పణ్డితేహి వేదితబ్బో. **ఆలయరామాతి** సత్తా పఞ్చసు కామగుణేసు అల్లీయన్తి. తస్మా తే **ఆలయాతి** వుచ్చన్తి. అట్ఠసతతణ్హావిచరితాని ఆలయన్తి, తస్మా ఆలయాతి వుచ్చన్తి. తేహి ఆలయేహి రమన్తీతి **ఆలయరామా**. ఆలయేసు రతాతి **ఆలయరతా**. ఆలయేసు సుట్ఠు ముదితాతి **ఆలయసమ్ముదితా**. యథేవ హి సుసజ్జితం పుప్ఫఫలభరితరుక్ఖాదిసమ్పన్నం ఉయ్యానం పవిట్ఠో రాజా తాయ తాయ సమ్పత్తియా రమతి, సమ్ముదితో ఆమోదితపమోదితో హోతి, న ఉక్కణ్ఠతి, సాయమ్పి నిక్ఖమితుం న ఇచ్ఛతి; ఏవమిమేహిపి కామాలయతణ్హాలయేహి సత్తా రమన్తి, సంసారవట్టే సమ్ముదితా అనుక్కణ్ఠితా వసన్తి. తేన నేసం భగవా దువిధమ్పి ఆలయం ఉయ్యానభూమిం వియ దస్సేన్తో “ఆలయరామా”తిఆదిమాహ.

యదిదన్తి నిపాతో, తస్స ఠానం సన్ధాయ “యం ఇద”న్తి, పటిచ్చసముప్పాదం సన్ధాయ “యో అయ”న్తి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. **ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పాదోతి** ఇమేసం పచ్చయా ఇదప్పచ్చయా; ఇదప్పచ్చయా ఏవ ఇదప్పచ్చయతా; ఇదప్పచ్చయతా చ సా పటిచ్చసముప్పాదో చాతి **ఇదప్పచ్చయతాపటిచ్చసముప్పాదో**. సఙ్ఖారాదిపచ్చయానమేతం అధివచనం. **సబ్బసఙ్ఖారసమథోతి**ఆది సబ్బం నిబ్బానమేవ. యస్మా హి తం ఆగమ్మ సబ్బసఙ్ఖారవిప్ఫన్దితాని సమ్మన్తి వూపసమ్మన్తి, తస్మా **సబ్బసఙ్ఖారసమథోతి** వుచ్చతి. యస్మా చ తం ఆగమ్మ సబ్బే ఉపధయో పటినిస్సట్ఠా హోన్తి, సబ్బా తణ్హా ఖీయన్తి, సబ్బే కిలేసరాగా విరజ్జన్తి, సబ్బం దుక్ఖం నిరుజ్ఝతి; తస్మా **సబ్బూపధిపటినిస్సగ్గో తణ్హాక్ఖయో విరాగో నిరోధోతి** వుచ్చతి. సా పనేసా తణ్హా భవేన భవం, ఫలేన వా సద్ధిం కమ్మం వినతి సంసిబ్బతీతి కత్వా **వానన్తి** వుచ్చతి, తతో నిక్ఖన్తం వానతోతి **నిబ్బానం**. **సో మమస్స కిలమథోతి** యా అజానన్తానం దేసనా నామ, సో మమ కిలమథో అస్స, సా మమ విహేసా అస్సాతి అత్థో. కాయకిలమథో చేవ కాయవిహేసా చ అస్సాతి వుత్తం హోతి. చిత్తే పన ఉభయమ్పేతం బుద్ధానం నత్థి. **అపిస్సూతి** అనుబ్రూహనత్థే నిపాతో, సో “న కేవలం ఏతదహోసి, ఇమాపి గాథా పటిభంసూ”తి దీపేతి. **మన్తి** మమ. **అనచ్ఛరియాతి** అనుఅచ్ఛరియా. **పటిభంసూతి** పటిభానసఙ్ఖాతస్స ఞాణస్స గోచరా అహేసుం; పరివితక్కయితబ్బతం పాపుణింసు.

కిచ్ఛేనాతి దుక్ఖేన, న దుక్ఖాయ పటిపదాయ. బుద్ధానఞ్హి చత్తారోపి మగ్గా సుఖప్పటిపదావ హోన్తి. పారమీపూరణకాలే పన సరాగసదోససమోహస్సేవ సతో ఆగతాగతానం యాచకానం , అలఙ్కతప్పటియత్తం సీసం కన్తిత్వా, గలలోహితం నీహరిత్వా, సుఅఞ్జితాని అక్ఖీని ఉప్పాటేత్వా, కులవంసప్పదీపం పుత్తం మనాపచారినిం భరియన్తి ఏవమాదీని దేన్తస్స, అఞ్ఞాని చ ఖన్తివాదిసదిసేసు అత్తభావేసు ఛేజ్జభేజ్జాదీని పాపుణన్తస్స ఆగమనియపటిపదం సన్ధాయేతం వుత్తం . **హలన్తి**

ఏత్థ **హ**-కారో నిపాతమత్తో, **అలన్తి** అత్థో. **పకాసితున్తి** దేసితుం, ఏవం కిచ్ఛేన అధిగతస్స ధమ్మస్స అలం దేసితుం, పరియత్తం దేసితుం, కో అత్థో దేసితేనాతి వుత్తం హోతి. **రాగదోసపరేతేహీతి** రాగదోసపరిఫుట్ఠేహి రాగదోసానుగతేహి వా.

పటిసోతగామిన్తి నిచ్చాదీనం పటిసోతం అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా అసుభన్తి ఏవం గతం చతుసచ్చధమ్మం. **రాగరత్తాతి** కామరాగేన భవరాగేన దిట్ఠిరాగేన చ రత్తా. **న దక్ఖన్తీతి** అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తా అసుభన్తి ఇమినా సభావేన న పస్సిస్సన్తి, తే అపస్సన్తే కో సక్ఖిస్సతి ఏవం గాహాపేతుం. **తమోఖన్ధేన ఆవుటాతి** అవిజ్జారాసినా అజ్ఝోత్థటా.

౨౮౨. అప్పోస్సుక్కతాయాతి నిరుస్సుక్కభావేన, అదేసేతుకామతాయాతి అత్థో. కస్మా పనస్స ఏవం చిత్తం నమి, నను ఏస ముత్తో మోచేస్సామి, తిణ్ణో తారేస్సామి.

> “కిం మే అఞ్ఞాతవేసేన, ధమ్మం సచ్ఛికతేనిధ;
>
> సబ్బఞ్ఞుతం పాపుణిత్వా, తారయిస్సం సదేవక”న్తి. (బు॰ వం॰ ౨.౫౬) –

పత్థనం కత్వా పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తోతి. సచ్చమేతం, తదేవం పచ్చవేక్ఖణానుభావేన పనస్స ఏవం చిత్తం నమి. తస్స హి సబ్బఞ్ఞుతం పత్వా సత్తానం కిలేసగహనతం, ధమ్మస్స చ గమ్భీరతం పచ్చవేక్ఖన్తస్స సత్తానం కిలేసగహనతా చ ధమ్మగమ్భీరతా చ సబ్బాకారేన పాకటా జాతా. అథస్స “ఇమే సత్తా కఞ్జికపుణ్ణా లాబు వియ, తక్కభరితా చాటి వియ, వసాతేలపీతపిలోతికా వియ, అఞ్జనమక్ఖితహత్థో వియ చ కిలేసభరితా అతిసంకిలిట్ఠా రాగరత్తా దోసదుట్ఠా మోహమూళ్హా, తే కిం నామ పటివిజ్ఝిస్సన్తీ”తి చిన్తయతో కిలేసగహనపచ్చవేక్ఖణానుభావేనాపి ఏవం చిత్తం నమి.

“అయఞ్చ ధమ్మో పథవీసన్ధారకఉదకక్ఖన్ధో వియ గమ్భీరో, పబ్బతేన పటిచ్ఛాదేత్వా ఠపితో సాసపో వియ దుద్దసో, సతధా భిన్నస్స వాలస్స కోటియా కోటిపటిపాదనం వియ దురనుబోధో. నను మయా హి ఇమం ధమ్మం పటివిజ్ఝితుం వాయమన్తేన అదిన్నం దానం నామ నత్థి, అరక్ఖితం సీలం నామ నత్థి, అపరిపూరితా కాచి పారమీ నామ నత్థి? తస్స మే నిరుస్సాహం వియ మారబలం విధమన్తస్సాపి పథవీ న కమ్పిత్థ, పఠమయామే పుబ్బేనివాసం అనుస్సరన్తస్సాపి న కమ్పిత్థ, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం సోధేన్తస్సాపి న కమ్పిత్థ, పచ్ఛిమయామే పన పటిచ్చసముప్పాదం పటివిజ్ఝన్తస్సేవ మే దససహస్సిలోకధాతు కమ్పిత్థ. ఇతి మాదిసేనాపి తిక్ఖఞాణేన కిచ్ఛేనేవాయం ధమ్మో పటివిద్ధో, తం లోకియమహాజనా కథం పటివిజ్ఝిస్సన్తీ”తి ధమ్మగమ్భీరతాపచ్చవేక్ఖణానుభావేనాపి ఏవం చిత్తం నమీతి వేదితబ్బం.

అపిచ బ్రహ్మునా యాచితే దేసేతుకామతాయపిస్స ఏవం చిత్తం నమి. జానాతి హి భగవా – “మమ అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తే నమమానే మం మహాబ్రహ్మా ధమ్మదేసనం యాచిస్సతి, ఇమే చ సత్తా బ్రహ్మగరుకా, తే ‘సత్థా కిర ధమ్మం న దేసేతుకామో అహోసి, అథ నం మహాబ్రహ్మా యాచిత్వా దేసాపేసి, సన్తో వత, భో, ధమ్మో పణీతో వత, భో, ధమ్మో’తి మఞ్ఞమానా సుస్సూసిస్సన్తీ”తి. ఇదమ్పిస్స కారణం పటిచ్చ అప్పోస్సుక్కతాయ చిత్తం నమి, నో ధమ్మదేసనాయాతి వేదితబ్బం.

సహమ్పతిస్సాతి సో కిర కస్సపస్స భగవతో సాసనే సహకో నామ థేరో పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పఠమజ్ఝానభూమియం కప్పాయుకబ్రహ్మా హుత్వా నిబ్బత్తో. తత్ర నం సహమ్పతిబ్రహ్మాతి పటిసఞ్జానన్తి, తం సన్ధాయాహ – “బ్రహ్మునో సహమ్పతిస్సా”తి. **నస్సతి వత, భోతి** సో కిర ఇమం సద్దం తథా నిచ్ఛారేసి, యథా

దససహస్సిలోకధాతుబ్రహ్మానో సుత్వా సబ్బే సన్నిపతింసు. **యత్ర హి నామాతి** యస్మిం నామ లోకే. **పురతో పాతురహోసీతి** తేహి దసహి బ్రహ్మసహస్సేహి సద్ధిం పాతురహోసి. **అప్పరజక్ఖజాతికాతి** పఞ్ఞామయే అక్ఖిమ్హి అప్పం పరిత్తం రాగదోసమోహరజం ఏతేసం, ఏవంసభావాతి **అప్పరజక్ఖజాతికా. అస్సవనతాతి** అస్సవనతాయ. **భవిస్సన్తీతి** పురిమబుద్ధేసు దసపుఞ్ఞకిరియవసేన కతాధికారా పరిపాకగతపదుమాని వియ సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం, ధమ్మదేసనంయేవ ఆకఙ్ఖమానా చతుప్పదికగాథావసానే అరియభూమిం ఓక్కమనారహా న ఏకో, న ద్వే, అనేకసతసహస్సా ధమ్మస్స అఞ్ఞాతారో భవిస్సన్తీతి దస్సేతి.

పాతురహోసీతి పాతుభవి. **సమలేహి చిన్తితోతి** సమలేహి ఛహి సత్థారేహి చిన్తితో. తే హి పురేతరం ఉప్పజ్జిత్వా సకలజమ్బుదీపే కణ్టకే పత్థరమానా వియ, విసం సిఞ్చమానా వియ చ సమలం మిచ్ఛాదిట్ఠిధమ్మం దేసయింసు. **అపాపురేతన్తి** వివర ఏతం. **అమతస్స ద్వారన్తి** అమతస్స నిబ్బానస్స ద్వారభూతం అరియమగ్గం. **సుణన్తు ధమ్మం విమలేనానుబుద్ధన్తి** ఇమే సత్తా రాగాదిమలానం అభావతో విమలేన సమ్మాసమ్బుద్ధేన అనుబుద్ధం చతుసచ్చధమ్మం సుణన్తు తావ భగవాతి యాచతి.

సేలే యథా పబ్బతముద్ధనిట్ఠితోతి సేలమయే ఏకగ్ఘనే పబ్బతముద్ధని యథా ఠితోవ. న హి తస్స ఠితస్స దస్సనత్థం గీవుక్ఖిపనపసారణాదికిచ్చం అత్థి. **తథూపమన్తి** తప్పటిభాగం సేలపబ్బతూపమం. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – యథా సేలపబ్బతముద్ధని ఠితోవ చక్ఖుమా పురిసో సమన్తతో జనతం పస్సేయ్య, తథా త్వమ్పి, సుమేధ, సున్దరపఞ్ఞ-సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సమన్తచక్ఖు భగవా ధమ్మమయం పాసాదమారుయ్హ సయం అపేతసోకో సోకావతిణ్ణం జాతిజరాభిభూతం జనతం అవేక్ఖస్సు ఉపధారయ ఉపపరిక్ఖ. అయం పనేత్థ అధిప్పాయో – యథా హి పబ్బతపాదే సమన్తా మహన్తం ఖేత్తం కత్వా తత్థ కేదారపాళీసు కుటికాయో కత్వా రత్తిం అగ్గిం జాలేయ్యుం. చతురఙ్గసమన్నాగతఞ్చ అన్ధకారం అస్స, అథ తస్స పబ్బతస్స మత్థకే ఠత్వా చక్ఖుమతో పురిసస్స భూమిం ఓలోకయతో నేవ ఖేత్తం, న కేదారపాళియో, న కుటియో, న తత్థ సయితమనుస్సా పఞ్ఞాయేయ్యుం. కుటికాసు పన అగ్గిజాలామత్తకమేవ పఞ్ఞాయేయ్య. ఏవం ధమ్మపాసాదం ఆరుయ్హ సత్తనికాయం ఓలోకయతో తథాగతస్స, యే తే అకతకల్యాణా సత్తా, తే ఏకవిహారే దక్ఖిణజాణుపస్సే నిసిన్నాపి బుద్ధచక్ఖుస్స ఆపాథం నాగచ్ఛన్తి, రత్తిం ఖిత్తా సరా వియ హోన్తి. యే పన కతకల్యాణా వేనేయ్యపుగ్గలా, తే ఏవస్స దూరేపి ఠితా ఆపాథం ఆగచ్ఛన్తి, సో అగ్గి వియ హిమవన్తపబ్బతో వియ చ. వుత్తమ్పి చేతం –

> "దూరే సన్తో పకాసేన్తి, హిమవన్తోవ పబ్బతో;
>
> అసన్తేత్థ న దిస్సన్తి, రత్తిం ఖిత్తా యథా సరా"తి. (ధ. ప. ౩౦౪);

ఉట్ఠేహీతి భగవతో ధమ్మదేసనత్థం చారికచరణం యాచన్తో భణతి. **వీరాతిఆదీసు** భగవా వీరియవన్తతాయ **వీరో**. దేవపుత్తమచ్చుకిలేసమారానం విజితత్తా **విజితసఙ్గామో**. జాతికన్తారాదినిత్థరణత్థాయ వేనేయ్యసత్థవాహనసమత్థతాయ **సత్థవాహో**. కామచ్ఛన్దఇణస్స అభావతో **అణణోతి** వేదితబ్బో.

౨౮౩. అజ్ఝేసనన్తి యాచనం. **బుద్ధచక్ఖునాతి** ఇన్ద్రియపరోపరియత్తఞాణేన చ ఆసయానుసయఞాణేన చ. ఇమేసఞ్హి ద్విన్నం ఞాణానం బుద్ధచక్ఖూతి నామం, సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స సమన్తచక్ఖూతి, తిణ్ణం మగ్గఞాణానం ధమ్మచక్ఖూతి. **అప్పరజక్ఖేతిఆదీసు** యేసం వుత్తనయేనేవ పఞ్ఞాచక్ఖుమ్హి రాగాదిరజం అప్పం, తే **అప్పరజక్ఖా**. యేసం తం మహన్తం, తే

మహారజక్ఖా. యేసం సద్ధాదీని ఇన్ద్రియాని తిక్ఖాని, తే **తిక్ఖిన్ద్రియా**. యేసం తాని ముదూని, తే **ముదిన్ద్రియా**. యేసం తేయేవ సద్ధాదయో ఆకారా సున్దరా, తే **స్వాకారా**. యే కథితకారణం సల్లక్ఖేన్తి, సుఖేన సక్కా హోన్తి విఞ్ఞాపేతుం, తే **సువిఞ్ఞాపయా**. యే పరలోకఞ్చేవ వజ్జఞ్చ భయతో పస్సన్తి, తే **పరలోకవజ్జభయదస్సావినో** నామ.

అయం పనేత్థ పాళి – "సద్ధో పుగ్గలో అప్పరజక్ఖో, అస్సద్ధో పుగ్గలో మహారజక్ఖో. ఆరద్ధవీరియో..., కుసితో..., ఉపట్ఠితస్సతి..., ముట్ఠస్సతి..., సమాహితో..., అసమాహితో..., పఞ్ఞవా..., దుప్పఞ్ఞో పుగ్గలో మహారజక్ఖో. తథా సద్ధో పుగ్గలో తిక్ఖిన్ద్రియో...పే.... పఞ్ఞవా పుగ్గలో పరలోకవజ్జభయదస్సావీ, దుప్పఞ్ఞో పుగ్గలో న పరలోకవజ్జభయదస్సావీ. **లోకో**తి ఖన్ధలోకో, ఆయతనలోకో, ధాతులోకో, సమ్పత్తిభవలోకో, సమ్పత్తిసమ్భవలోకో, విపత్తిభవలోకో, విపత్తిసమ్భవలోకో, ఏకో లోకో సబ్బే సత్తా ఆహారట్ఠితికా. ద్వే లోకా – నామఞ్చ రూపఞ్చ. తయో లోకా – తిస్సో వేదనా. చత్తారో లోకా – చత్తారో ఆహారా. పఞ్చ లోకా – పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా. ఛ లోకా – ఛ అజ్ఝత్తికాని ఆయతనాని. సత్త లోకా – సత్త విఞ్ఞాణట్ఠితియో. అట్ఠ లోకా – అట్ఠ లోకధమ్మా. నవ లోకా – నవ సత్తావాసా. దస లోకా – దసాయతనాని. ద్వాదస లోకా – ద్వాదసాయతనాని. అట్ఠారస లోకా – అట్ఠారస్స ధాతుయో. వజ్జన్తి సబ్బే కిలేసా వజ్జా, సబ్బే దుచ్చరితా వజ్జా, సబ్బే అభిసఙ్ఖారా వజ్జా, సబ్బే భవగామికమ్మా వజ్జా. ఇతి ఇమస్మిఞ్చ లోకే ఇమస్మిఞ్చ వజ్జే తిబ్బా భయసఞ్ఞా పచ్చుపట్ఠితా హోతి, సేయ్యథాపి ఉక్ఖిత్తాసికే వధకే. ఇమేహి పఞ్ఞాసాయ ఆకారేహి ఇమాని పఞ్చిన్ద్రియాని జానాతి పస్సతి అఞ్ఞాసి పటివిజ్ఝి. ఇదం తథాగతస్స ఇన్ద్రియపరోపరియత్తే ఞాణ"న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౧౨).

ఉప్పలినియన్తి ఉప్పలవనే. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. **అన్తోనిముగ్గపోసీనీ**తి యాని అన్తో నిముగ్గానేవ పోసియన్తి. **ఉదకం అచ్చుగ్గమ్మ ఠితానీ**తి ఉదకం అతిక్కమిత్వా ఠితాని. తత్థ యాని అచ్చుగ్గమ్మ ఠితాని, తాని సూరియరస్మిసమ్ఫస్సం ఆగమయమానాని ఠితాని అజ్జ పుప్ఫనకాని. యాని సమోదకం ఠితాని, తాని స్వే పుప్ఫనకాని. యాని ఉదకానుగ్గతాని అన్తోనిముగ్గపోసీని, తాని తతియదివసే పుప్ఫనకాని. ఉదకా పన అనుగ్గతాని అఞ్ఞానిపి సరోగఉప్పలాదీని నామ అత్థి, యాని నేవ పుప్ఫిస్సన్తి, మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖానేవ భవిస్సన్తి. తాని పాళిం నారుళ్హాని. ఆహరిత్వా పన దీపేతబ్బానీతి దీపితాని.

యథేవ హి తాని చతుబ్బిధాని పుప్ఫాని, ఏవమేవ ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ విపఞ్చితఞ్ఞూ నేయ్యో పదపరమోతి చత్తారో పుగ్గలా. తత్థ "యస్స పుగ్గలస్స సహ ఉదాహటవేలాయ ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ**. యస్స పుగ్గలస్స సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థే విభజియమానే ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **విపఞ్చితఞ్ఞూ**. యస్స పుగ్గలస్స ఉద్దేసతో పరిపుచ్ఛతో యోనిసో మనసికరోతో కల్యాణమిత్తే సేవతో భజతో పయిరుపాసతో అనుపుబ్బేన ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **నేయ్యో**. యస్స పుగ్గలస్స బహుమ్పి సుణతో బహుమ్పి భణతో బహుమ్పి ధారయతో బహుమ్పి వాచయతో న తాయ జాతియా ధమ్మాభిసమయో హోతి, అయం వుచ్చతి పుగ్గలో **పదపరమో**" (పు॰ ప॰ ౧౫౧). తత్థ భగవా ఉప్పలవనాదిసదిసం దససహస్సిలోకధాతుం ఓలోకేన్తో "అజ్జ పుప్ఫనకాని వియ ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ, స్వే పుప్ఫనకాని వియ విపఞ్చితఞ్ఞూ, తతియదివసే పుప్ఫనకాని వియ నేయ్యో, మచ్ఛకచ్ఛపభక్ఖాని పుప్ఫాని వియ పదపరమో"తి అద్దస. పస్సన్తో చ "ఏత్తకా అప్పరజక్ఖా, ఏత్తకా మహారజక్ఖా, తత్రాపి ఏత్తకా ఉగ్ఘటితఞ్ఞూ"తి ఏవం సబ్బాకారతోవ అద్దస.

తత్థ తిణ్ణం పుగ్గలానం ఇమస్మింయేవ అత్తభావే భగవతో ధమ్మదేసనా అత్థం సాధేతి. పదపరమానం అనాగతే వాసనత్థాయ హోతి. అథ భగవా ఇమేసం చతున్నం పుగ్గలానం అత్థావహం ధమ్మదేసనం విదిత్వా దేసేతుకమ్యతం ఉప్పాదేత్వా పున సబ్బేపి తీసు భవేసు సత్తే భబ్బాభబ్బవసేన ద్వే కోట్ఠాసే అకాసి. యే సన్ధాయ వుత్తం – "కతమే తే సత్తా అభబ్బా, యే తే సత్తా కమ్మావరణేన సమన్నాగతా కిలేసావరణేన సమన్నాగతా విపాకావరణేన సమన్నాగతా అస్సద్ధా అచ్ఛన్దికా దుప్పఞ్ఞా అభబ్బా నియామం ఓక్కమితుం కుసలేసు ధమ్మేసు సమ్మత్తం, ఇమే తే సత్తా అభబ్బా. కతమే తే సత్తా భబ్బా? యే తే సత్తా న కమ్మావరణేన...పే.... ఇమే తే సత్తా భబ్బా"తి (విభ. ౮౨౬; పటి. మ. ౧.౧౧౩). తత్థ సబ్బేపి అభబ్బపుగ్గలే పహాయ భబ్బపుగ్గలేయేవ ఞాణేన పరిగ్గహేత్వా "ఏత్తకా రాగచరితా, ఏత్తకా దోసమోహచరితా వితక్కసద్ధాబుద్ధిచరితా"తి ఛ కోట్ఠాసే అకాసి; ఏవం కత్వా ధమ్మం దేసిస్సామీతి చిన్తేసి.

పచ్చభాసిన్తి పతిఅభాసిం. **అపారుతాతి** వివటా. **అమతస్స ద్వారాతి** అరియమగ్గో. సో హి అమతసఙ్ఖాతస్స నిబ్బానస్స ద్వారం, సో మయా వివరిత్వా ఠపితోతి దస్సేతి. **పముఞ్చన్తు సద్ధన్తి** సబ్బే అత్తనో సద్ధం పముఞ్చన్తు, విస్సజ్జేన్తు. పచ్ఛిమపదద్వయే అయమత్థో, అహఞ్హి అత్తనో పగుణం సుప్పవత్తితమ్పి ఇమం పణీతం ఉత్తమం ధమ్మం కాయవాచాకిలమథసఞ్ఞీ హుత్వా న భాసిం . ఇదాని పన సబ్బో జనో సద్ధాభాజనం ఉపనేతు, పూరేస్సామి నేసం సఙ్కప్పన్తి.

౨౮౪. తస్స మయ్హం, భిక్ఖవే, ఏతదహోసీతి ఏతం అహోసి – **కస్స ను ఖో అహం పఠమం ధమ్మం దేసేయ్యన్తి** అయం ధమ్మదేసనాపటిసంయుత్తో వితక్కో ఉదపాదీతి అత్థో. కదా పనేస ఉదపాదీతి? బుద్ధభూతస్స అట్ఠమే సత్తాహే.

తత్రాయం అనుపుబ్బికథా – బోధిసత్తో కిర మహాభినిక్ఖమనదివసే వివటం ఇత్థాగారం దిస్వా సంవిగ్గహదయో, "కణ్డకం ఆహరా"తి ఛన్నం ఆమన్తేత్వా ఛన్నసహాయో అస్సరాజపిట్ఠిగతో నగరతో నిక్ఖమిత్వా కణ్డకనివత్తనచేతియట్ఠానం నామ దస్సేత్వా తీణి రజ్జాని అతిక్కమ్మ అనోమానదీతీరే పబ్బజిత్వా అనుపుబ్బేన చారికం చరమానో రాజగహే పిణ్డాయ చరిత్వా పణ్డవపబ్బతే నిసిన్నో మగధిస్సరేన రఞ్ఞా నామగోత్తం పుచ్ఛిత్వా, "ఇమం రజ్జం సమ్పటిచ్ఛాహీ"తి వుత్తో, "అలం మహారాజ, న మయ్హం రజ్జేన అత్థో, అహం రజ్జం పహాయ లోకహితత్థాయ పధానం అనుయుఞ్జిత్వా లోకే వివటచ్ఛదో భవిస్సామీతి నిక్ఖన్తో"తి వత్వా, "తేన హి బుద్ధో హుత్వా పఠమం మయ్హం విజితం ఓసరేయ్యాసీ"తి పటిఞ్ఞం గహితో కాలామఞ్చ ఉదకఞ్చ ఉపసఙ్కమిత్వా తేసం ధమ్మదేసనాయ సారం అవిన్దన్తో తతో పక్కమిత్వా ఉరువేళాయ ఛబ్బస్సాని దుక్కరకారికం కరోన్తోపి అమతం పటివిజ్ఝితుం అసక్కోన్తో ఓళారికాహారపటిసేవనేన కాయం సన్తప్పేసి.

తదా చ ఉరువేలగామే **సుజాతా** నామ కుటుమ్బియధీతా ఏకస్మిం నిగ్రోధరుక్ఖే పత్థనమకాసి – "సచాహం సమానజాతికం కులఘరం గన్త్వా పఠమగబ్భే పుత్తం లభిస్సామి, బలికమ్మం కరిస్సామీ"తి. తస్సా సా పత్థనా సమిజ్ఝి. సా విసాఖపుణ్ణమదివసే పాతోవ బలికమ్మం కరిస్సామీతి రత్తియా పచ్చూససమయే ఏవ పాయసం పటియాదేసి. తస్మిం పాయసే పచ్చమానే మహన్తమహన్తా పుప్ఫుళా ఉట్ఠహిత్వా దక్ఖిణావట్టా హుత్వా సఞ్చరన్తి. ఏకఫుసితమ్పి బహి న గచ్ఛతి. మహాబ్రహ్మా ఛత్తం ధారేసి. చత్తారో లోకపాలా ఖగ్గహత్థా ఆరక్ఖం గణ్హింసు. సక్కో అలాతాని సమానేన్తో అగ్గిం జాలేసి. దేవతా చతూసు దీపేసు ఓజం సంహరిత్వా తత్థ పక్ఖిపింసు. బోధిసత్తో భిక్ఖాచారకాలం ఆగమయమానో పాతోవ గన్త్వా రుక్ఖమూలే నిసీది. రుక్ఖమూలే సోధనత్థాయ గతా ధాతీ ఆగన్త్వా సుజాతాయ ఆరోచేసి – "దేవతా రుక్ఖమూలే నిసిన్నా"తి. సుజాతా, సబ్బం పసాధనం పసాధేత్వా సతసహస్సగ్ఘనికే సువణ్ణథాలే పాయసం వడ్ఢేత్వా అపరాయ సువణ్ణపాతియా పిదహిత్వా

ఉక్ఖిపిత్వా గతా మహాపురిసం దిస్వా సహేవ పాతియా హత్థే ఠపేత్వా వన్దిత్వా “యథా మయ్హం మనోరథో నిప్ఫన్నో, ఏవం తుమ్హాకమ్పి నిప్ఫజ్జతూ”తి వత్వా పక్కామి.

బోధిసత్తో నేరఞ్జరాయ తీరం గన్త్వా సువణ్ణథాలం తీరే ఠపేత్వా న్హత్వా పచ్చుత్తరిత్వా ఏకూనపణ్ణాసపిణ్డే కరోన్తో పాయసం పరిభుఞ్జిత్వా “సచాహం అజ్జ బుద్ధో భవామి, థాలం పటిసోతం గచ్ఛతూ”తి ఖిపి. థాలం పటిసోతం గన్త్వా థోకం ఠత్వా కాలనాగరాజస్స భవనం పవిసిత్వా తిణ్ణం బుద్ధానం థాలాని ఉక్ఖిపిత్వా అట్ఠాసి.

మహాసత్తో వనసణ్డే దివావిహారం కత్వా సాయన్హసమయే **సోత్థియేన** దిన్నా అట్ఠ తిణముట్ఠియో గహేత్వా బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ దక్ఖిణదిసాభాగే అట్ఠాసి. సో పదేసో పదుమినిపత్తే ఉదకబిన్దు వియ అకమ్పిత్థ. మహాసత్తో, “అయం మమ గుణం ధారేతుం న సక్కోతీ”తి పచ్ఛిమదిసాభాగం అగమాసి, సోపి తథేవ అకమ్పిత్థ. ఉత్తరదిసాభాగం అగమాసి, సోపి తథేవ అకమ్పిత్థ. పురత్థిమదిసాభాగం అగమాసి, తత్థ పల్లఙ్కప్పమాణం ఠానం సునిఖాతఇన్దఖీలో వియ నిచ్చలమహోసి. మహాసత్తో “ఇదం ఠానం సబ్బబుద్ధానం కిలేసభఞ్జనవిద్ధంసనట్ఠాన”న్తి తాని తిణాని అగ్గే గహేత్వా చాలేసి. తాని చిత్తకారేన తూలికగ్గేన పరిచ్ఛిన్నాని వియ అహేసుం. బోధిసత్తో , “బోధిం అప్పత్వా ఇమం పల్లఙ్కం న భిన్దిస్సామీ”తి చతురఙ్గవీరియం అధిట్ఠహిత్వా పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా నిసీది.

తఙ్ఖణఞ్ఞేవ మారో బాహుసహస్సం మాపేత్వా దియడ్ఢయోజనసతికం గిరిమేఖలం నామ హత్థిం ఆరుయ్హ నవయోజనం మారబలం గహేత్వా అద్ధక్ఖికేన ఓలోకయమానో పబ్బతో వియ అజ్ఝోత్థరన్తో ఉపసఙ్కమి. మహాసత్తో, “మయ్హం దస పారమియో పూరేన్తస్స అఞ్ఞో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా దేవో వా మారో వా బ్రహ్మా వా సక్ఖి నత్థి, వేస్సన్తరత్తభావే పన మయ్హం సత్తసు వారేసు మహాపథవీ సక్ఖి అహోసి; ఇదానిపి మే అయమేవ అచేతనా కట్ఠకలిఙ్గరూపమా మహాపథవీ సక్ఖీ”తి హత్థం పసారేతి. మహాపథవీ తావదేవ అయదణ్డేన పహతం కంసథాలం వియ రవసతం రవసహస్సం ముఞ్చమానా విరవిత్వా పరివత్తమానా మారబలం చక్కవాళముఖవట్టియం ముఞ్చనమకాసి. మహాసత్తో సూరియే ధరమానేయేవ మారబలం విధమిత్వా పఠమయామే పుబ్బేనివాసఞాణం, మజ్ఝిమయామే దిబ్బచక్ఖుం విసోధేత్వా పచ్ఛిమయామే పటిచ్చసముప్పాదే ఞాణం ఓతారేత్వా వట్టవివట్టం సమ్మసిత్వా అరుణోదయే బుద్ధో హుత్వా , “మయా అనేకకప్పకోటిసతసహస్సం అద్ధానం ఇమస్స పల్లఙ్కస్స అత్థాయ వాయామో కతో”తి సత్తాహం ఏకపల్లఙ్కేన నిసీది. అథేకచ్చానం దేవతానం, “కిం ను ఖో అఞ్ఞేపి బుద్ధత్తకరా ధమ్మా అత్థీ”తి కఙ్ఖా ఉదపాది.

అథ భగవా అట్ఠమే దివసే సమాపత్తితో వుట్ఠాయ దేవతానం కఙ్ఖం ఞత్వా కఙ్ఖావిధమనత్థం ఆకాసే ఉప్పతిత్వా యమకపాటిహారియం దస్సేత్వా తాసం కఙ్ఖం విధమిత్వా పల్లఙ్కతో ఈసకం పాచీననిస్సితే ఉత్తరదిసాభాగే ఠత్వా చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని కప్పసతసహస్సఞ్చ పూరితానం పారమీనం ఫలాధిగమట్ఠానం పల్లఙ్కఞ్చేవ బోధిరుక్ఖఞ్చ అనిమిసేహి అక్ఖీహి ఓలోకయమానో సత్తాహం వీతినామేసి, తం ఠానం **అనిమిసచేతియం** నామ జాతం.

అథ పల్లఙ్కస్స చ ఠితట్ఠానస్స చ అన్తరా పురత్థిమపచ్ఛిమతో ఆయతే రతనచఙ్కమే చఙ్కమన్తో సత్తాహం వీతినామేసి, తం ఠానం **రతనచఙ్కమచేతియం** నామ జాతం. తతో పచ్ఛిమదిసాభాగే దేవతా రతనఘరం మాపయింసు, తత్థ పల్లఙ్కేన నిసీదిత్వా **అభిధమ్మపిటకం** విసేసతో చేత్థ అనన్తనయసమన్తపట్ఠానం విచినన్తో సత్తాహం వీతినామేసి, తం ఠానం **రతనఘరచేతియం** నామ జాతం. ఏవం బోధిసమీపేయేవ చత్తారి సత్తాహాని వీతినామేత్వా పఞ్చమే సత్తాహే

బోధిరుక్ఖమూలా యేన అజపాలనిగ్రోధో తేనుపసఙ్కమి, తత్రాపి ధమ్మం విచినన్తోయేవ విముత్తిసుఖఞ్చ పటిసంవేదేన్తో నిసీది, ధమ్మం విచినన్తో చేత్థ ఏవం అభిధమ్మే నయమగ్గం సమ్మసి – పఠమం ధమ్మసఙ్గణీపకరణం నామ, తతో విభఙ్గపకరణం, ధాతుకథాపకరణం, పుగ్గలపఞ్ఞత్తిపకరణం, కథావత్థు నామ పకరణం, యమకం నామ పకరణం, తతో మహాపకరణం పట్ఠానం నామాతి.

తత్థస్స సణ్హసుఖుమపట్ఠానమ్హి చిత్తే ఓతిణ్ణే పీతి ఉప్పజ్జి; పీతియా ఉప్పన్నాయ లోహితం పసీది, లోహితే పసన్నే ఛవి పసీది. ఛవియా పసన్నాయ పురత్థిమకాయతో కూటాగారాదిప్పమాణా రస్మియో ఉట్ఠహిత్వా ఆకాసే పక్ఖన్దఛద్దన్తనాగకులం వియ పాచీనదిసాయ అనన్తాని చక్కవాళాని పక్ఖన్దా, పచ్ఛిమకాయతో ఉట్ఠహిత్వా పచ్ఛిమదిసాయ, దక్ఖిణంసకూటతో ఉట్ఠహిత్వా దక్ఖిణదిసాయ, వామంసకూటతో ఉట్ఠహిత్వా ఉత్తరదిసాయ అనన్తాని చక్కవాళాని పక్ఖన్దా, పాదతలేహి పవాళఙ్కురవణ్ణా రస్మియో నిక్ఖమిత్వా మహాపథవిం వినివిజ్ఝిత్వా ఉదకం ద్విధా భిన్దిత్వా వాతక్ఖన్ధం పదాలేత్వా అజటాకాసం పక్ఖన్దా, సీసతో సమ్పరివత్తియమానం మణిదామం వియ నీలవణ్ణా రస్మివట్టి ఉట్ఠహిత్వా ఛ దేవలోకే వినివిజ్ఝిత్వా నవ బ్రహ్మలోకే వేహప్ఫలే పఞ్చ సుద్ధావాసే చ వినివిజ్ఝిత్వా చత్తారో ఆరుప్పే అతిక్కమ్మ అజటాకాసం పక్ఖన్దా. తస్మిం దివసే అపరిమాణేసు చక్కవాళేసు అపరిమాణా సత్తా సబ్బే సువణ్ణవణ్ణావ అహేసుం. తం దివసఞ్చ పన భగవతో సరీరా నిక్ఖన్తా యావజ్జదివసాపి తా రస్మియో అనన్తా లోకధాతుయో గచ్ఛన్తియేవ.

ఏవం భగవా అజపాలనిగ్రోధే సత్తాహం వీతినామేత్వా తతో అపరం సత్తాహం ముచలిన్దే నిసీది, నిసిన్నమత్తస్సేవ చస్స సకలం చక్కవాళగబ్భం పూరేన్తో మహాఅకాలమేఘో ఉదపాది. ఏవరూపో కిర మహామేఘో ద్వీసుయేవ కాలేసు వస్సతి చక్కవత్తిమ్హి వా ఉప్పన్నే బుద్ధే వా. ఇధ బుద్ధకాలే ఉదపాది. తస్మిం పన ఉప్పన్నే ముచలిన్దో నాగరాజా చిన్తేసి – “అయం మేఘో సత్థరి మయ్హం భవనం పవిట్ఠమత్తేవ ఉప్పన్నో, వాసాగారమస్స లద్ధుం వట్టతీ”తి. సో సత్తరతనమయం పాసాదం నిమ్మినితుం సక్కోన్తోపి ఏవం కతే మయ్హం మహప్ఫలం న భవిస్సతి, దసబలస్స కాయవేయ్యావచ్చం కరిస్సామీతి మహన్తం అత్తభావం కత్వా సత్థారం సత్తక్ఖత్తుం భోగేహి పరిక్ఖిపిత్వా ఉపరి ఫణం ధారేసి. పరిక్ఖేపస్స అన్తో ఓకాసో హేట్ఠా లోహపాసాదప్పమాణో అహోసి. ఇచ్ఛితిచ్ఛితేన ఇరియాపథేన సత్థా విహరిస్సతీతి నాగరాజస్స అజ్ఝాసయో అహోసి. తస్మా ఏవం మహన్తం ఓకాసం పరిక్ఖిపి. మజ్ఝే రతనపల్లఙ్కో పఞ్ఞత్తో హోతి, ఉపరి సువణ్ణతారకవిచిత్తం సమోసరితగన్ధదామకుసుమదామచేలవితానం అహోసి. చతూసు కోణేసు గన్ధతేలేన దీపా జలితా, చతూసు దిసాసు వివరిత్వా చన్దనకరణ్డకా ఠపితా. ఏవం భగవా తం సత్తాహం తత్థ వీతినామేత్వా తతో అపరం సత్తాహం రాజాయతనే నిసీది.

అట్ఠమే సత్తాహే సక్కేన దేవానమిన్దేన ఆభతం దన్తకట్ఠఞ్చ ఓసధహరీతకఞ్చ ఖాదిత్వా ముఖం ధోవిత్వా చతూహి లోకపాలేహి ఉపనీతే పచ్చగ్ఘే సేలమయే పత్తే **తపుస్సభల్లికానం** పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిత్వా పున పచ్చాగన్త్వా అజపాలనిగ్రోధే నిసిన్నస్స సబ్బబుద్ధానం ఆచిణ్ణో అయం వితక్కో ఉదపాది.

తత్థ **పణ్డితోతి** పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతో. **వియత్తోతి** వేయ్యత్తియేన సమన్నాగతో. **మేధావీతి** ఠానుప్పత్తియా పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో. **అప్పరజక్ఖజాతికోతి** సమాపత్తియా విక్ఖమ్భితత్తా నిక్కిలేసజాతికో విసుద్ధసత్తో. **ఆజానిస్సతీతి** సల్లక్ఖేస్సతి పటివిజ్ఝిస్సతి. **ఞాణఞ్చ పన మేతి** మయ్హమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ఉప్పజ్జి. భగవా కిర దేవతాయ కథితేనేవ నిట్ఠం అగన్త్వా సయమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన ఓలోకేన్తో ఇతో సత్తమదివసమత్థకే కాలం కత్వా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తోతి అద్దస. తం సన్ధాయాహ – “ఞాణఞ్చ పన మే దస్సనం ఉదపాదీ”తి. **మహాజానియోతి** సత్తదివసబ్భన్తరే పత్తబ్బమగ్గఫలతో పరిహీనత్తా

మహతీ జాని అస్సాతి **మహాజానియో**. అక్ఖణే నిబ్బత్తత్తా గన్త్వా దేసియమానం ధమ్మమ్పిస్స సోతుం సోతప్పసాదో నత్థి, ఇధ ధమ్మదేసనట్ఠానం ఆగమనపాదాపి నత్థి, ఏవం మహాజానియో జాతోతి దస్సేతి. **అభిదోసకాలఙ్కతో**తి అడ్ఢరత్తే కాలఙ్కతో. **ఞాణఞ్చ పన మే**తి మయ్హమ్పి సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం ఉదపాది. ఇధాపి కిర భగవా దేవతాయ వచనేన సన్నిట్ఠానం అకత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన ఓలోకేన్తో "హియ్యో అడ్ఢరత్తే కాలఙ్కత్వా ఉదకో రామపుత్తో నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనే నిబ్బత్తో"తి అద్దస. తస్మా ఏవమాహ. సేసం పురిమనయసదిసమేవ. **బహుకారా**తి బహూపకారా. **పధానపహితత్తం ఉపట్ఠహింసూ**తి పధానత్థాయ పేసితత్తభావం వసనట్ఠానే పరివేణసమ్మజ్జనేన పత్తచీవరం గహేత్వా అనుబన్ధనేన ముఖోదకదన్తకట్ఠదానాదినా చ ఉపట్ఠహింసు. కే పన తే **పఞ్చవగ్గియా** నామ? యేతే –

> రామో ధజో లక్ఖణో జోతిమన్తి,
> యఞ్ఞో సుభోజో సుయామో సుదత్తో;
> ఏతే తదా అట్ఠ అహేసుం బ్రాహ్మణా,
> ఛళఙ్గవా మన్తం వియాకరింసూతి.

బోధిసత్తస్స జాతకాలే సుపినపటిగ్గాహకా చేవ లక్ఖణపటిగ్గాహకా చ అట్ఠ బ్రాహ్మణా. తేసు తయో ద్వేధా బ్యాకరింసు – "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారం అజ్ఝావసమానో రాజా హోతి చక్కవత్తీ, పబ్బజమానో బుద్ధో"తి. పఞ్చ బ్రాహ్మణా ఏకంసబ్యాకరణా అహేసుం – "ఇమేహి లక్ఖణేహి సమన్నాగతో అగారే న తిట్ఠతి, బుద్ధోవ హోతీ"తి. తేసు పురిమా తయో యథామన్తపదం గతా, ఇమే పన పఞ్చ మన్తపదం అతిక్కన్తా. తే అత్తనా లద్ధం పుణ్ణపత్తం ఞాతకానం విస్సజ్జేత్వా "అయం మహాపురిసో అగారం న అజ్ఝావసిస్సతి, ఏకన్తేన బుద్ధో భవిస్సతీ"తి నిబ్బితక్కా బోధిసత్తం ఉద్దిస్స సమణపబ్బజ్జం పబ్బజితా. తేసం పుత్తాతిపి వదన్తి. తం అట్ఠకథాయ పటిక్ఖిత్తం.

ఏతే కిర దహరకాలేయేవ బహూ మన్తే జానింసు, తస్మా తే బ్రాహ్మణా ఆచరియట్ఠానే ఠపయింసు. తే పచ్ఛా అమ్హేహి పుత్తదారజటం ఛడ్డేత్వా న సక్కా భవిస్సతి పబ్బజితున్తి దహరకాలేయేవ పబ్బజిత్వా రమణీయాని సేనాసనాని పరిభుఞ్జన్తా విచరింసు. కాలేన కాలం పన "కిం, భో, మహాపురిసో మహాభినిక్ఖమనం నిక్ఖన్తో"తి పుచ్ఛన్తి. మనుస్సా, "కుహిం తుమ్హే మహాపురిసం పస్సిస్సథ, తీసు పాసాదేసు తివిధనాటకమజ్ఝే దేవో వియ సమ్పత్తిం అనుభోతీ"తి వదన్తి. తే సుత్వా, "న తావ మహాపురిసస్స ఞాణం పరిపాకం గచ్ఛతీ"తి అప్పోస్సుక్కా విహరింసుయేవ. కస్మా పనేత్థ భగవా, "బహుకారా ఖో ఇమే పఞ్చవగ్గియా"తి ఆహ? కిం ఉపకారకానంయేవ ఏస ధమ్మం దేసేతి, అనుపకారకానం న దేసేతీతి? నో న దేసేతి. పరిచయవసేన హేస ఆళారఞ్చేవ కాలామం ఉదకఞ్చ రామపుత్తం ఓలోకేసి. ఏతస్మిం పన బుద్ధక్ఖేత్తే ఠపేత్వా అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞం పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికాతుం సమత్థో నామ నత్థి. కస్మా? తథావిధఉపనిస్సయత్తా.

పుబ్బే కిర పుఞ్ఞకరణకాలే ద్వే భాతరో అహేసుం. తే ఏకతోవ సస్సం అకంసు. తత్థ జేట్ఠకస్స "ఏకస్మిం సస్సే నవవారే అగ్గసస్సదానం మయా దాతబ్బ"న్తి అహోసి. సో వప్పకాలే బీజగ్గం నామ దత్వా గబ్భకాలే కనిట్ఠేన సద్ధిం మన్తేసి – "గబ్భకాలే గబ్భం ఫాలేత్వా దస్సామా"తి. కనిట్ఠో "తరుణసస్సం నాసేతుకామోసీ"తి ఆహ. జేట్ఠో కనిట్ఠస్స అననువత్తనభావం ఞత్వా ఖేత్తం విభజిత్వా అత్తనో కోట్ఠాసతో గబ్భం ఫాలేత్వా ఖీరం నీహరిత్వా సప్పిఫాణితేహి యోజేత్వా అదాసి, పుథుకకాలే పుథుకం కారేత్వా అదాసి, లాయనే లాయనగ్గం వేణికరణే వేణగ్గం కలాపాదీసు కలాపగ్గం ఖళగ్గం భణ్డగ్గం కోట్ఠగ్గన్తి ఏవం ఏకసస్సే నవవారే అగ్గదానం అదాసి. కనిట్ఠో పనస్స ఉద్ధరిత్వా అదాసి, తేసు జేట్ఠో అఞ్ఞాసికోణ్డఞ్ఞత్థేరో

జాతో, కనిట్ఠో సుభద్దపరిబ్బాజకో. ఇతి ఏకస్మిం సస్సే నవన్నం అగ్గదానానం దిన్నత్తా లభేత్వా థేరం అఞ్ఞో పఠమం ధమ్మం సచ్ఛికాతుం సమత్థో నామ నత్థి. "బహుకారా ఖో ఇమే పఞ్చవగ్గియా"తి ఇదం పన ఉపకారానుస్సరణమత్తకేనేవ వుత్తం.

ఇసిపతనే మిగదాయేతి తస్మిం కిర పదేసే అనుప్పన్నే బుద్ధే పచ్చేకసమ్బుద్ధా గన్ధమాదనపబ్బతే సత్తాహం నిరోధసమాపత్తియా వీతినామేత్వా నిరోధా వుట్ఠాయ నాగలతాదన్తకట్ఠం ఖాదిత్వా అనోతత్తదహే ముఖం ధోవిత్వా పత్తచీవరమాదాయ ఆకాసేన ఆగన్త్వా నిపతన్తి. తత్థ చీవరం పారుపిత్వా నగరే పిణ్డాయ చరిత్వా కతభత్తకిచ్చా గమనకాలేపి తతోయేవ ఉప్పతిత్వా గచ్ఛన్తి. ఇతి ఇసయో ఏత్థ నిపతన్తి ఉప్పతన్తి చాతి తం ఠానం **ఇసిపతన**న్తి సఙ్ఖం గతం. మిగానం పన అభయత్థాయ దిన్నత్తా **మిగదాయో**తి వుచ్చతి. తేన వుత్తం "ఇసిపతనే మిగదాయే"తి.

౨౮౫. **అన్తరా చ గయం అన్తరా చ బోధి**న్తి గయాయ చ బోధిస్స చ వివరే తిగావుతన్తరే ఠానే. బోధిమణ్డతో హి గయా తీణి గావుతాని. బారాణసీ అట్ఠారస యోజనాని. ఉపకో బోధిమణ్డస్స చ గయాయ చ అన్తరే భగవన్తం అద్దస. అన్తరాసద్దేన పన యుత్తత్తా ఉపయోగవచనం కతం. ఈదిసేసు చ ఠానేసు అక్ఖరచిన్తకా "అన్తరా గామఞ్చ నదిఞ్చ యాతీ"తి ఏవం ఏకమేవ అన్తరాసద్దం పయుజ్జన్తి. సో దుతియపదేనపి యోజేతబ్బో హోతి . అయోజియమానే ఉపయోగవచనం న పాపుణాతి. ఇధ పన యోజేత్వా ఏవ వుత్తోతి. **అద్ధానమగ్గపటిపన్న**న్తి అద్ధానసఙ్ఖాతం మగ్గం పటిపన్నం, దీఘమగ్గపటిపన్నన్తి అత్థో. అద్ధానమగ్గగమనసమయస్స హి విభఙ్గే "అద్ధయోజనం గచ్ఛిస్సామీతి భుఞ్జితబ్బ"న్తిఆదివచనతో (పాచి. ౨౧౮) అద్ధయోజనమ్పి అద్ధానమగ్గో హోతి. బోధిమణ్డతో పన గయా తిగావుతం.

సబ్బాభిభూతి సబ్బం తేభూమకధమ్మం అభిభవిత్వా ఠితో. **సబ్బవిదూ**తి సబ్బం చతుభూమకధమ్మం అవేదిం అఞ్ఞాసిం. **సబ్బేసు ధమ్మేసు అనుపలిత్తో**తి సబ్బేసు తేభూమకధమ్మేసు కిలేసలేపనేన అనుపలిత్తో. **సబ్బం జహో**తి సబ్బం తేభూమకధమ్మం జహిత్వా ఠితో. **తణ్హాక్ఖయే విముత్తో**తి తణ్హాక్ఖయే నిబ్బానే ఆరమ్మణతో విముత్తో. **సయం అభిఞ్ఞాయా**తి సబ్బం చతుభూమకధమ్మం అత్తనావ జానిత్వా. **కముద్దిసేయ్య**న్తి కం అఞ్ఞం "అయం మే ఆచరియో"తి ఉద్దిసేయ్యం.

న మే ఆచరియో అత్థీతి లోకుత్తరధమ్మే మయ్హం ఆచరియో నామ నత్థి. **నత్థి మే పటిపుగ్గలో**తి మయ్హం పటిభాగపుగ్గలో నామ నత్థి. **సమ్మాసమ్బుద్ధో**తి సహేతునా నయేన చత్తారి సచ్చాని సయం బుద్ధో. **సీతిభూతో**తి సబ్బకిలేసగ్గినిబ్బాపనేన సీతిభూతో. కిలేసానంయేవ నిబ్బుతత్తా **నిబ్బుతో. కాసినం పుర**న్తి కాసిరట్ఠే నగరం. **ఆహఞ్ఛం అమతదున్దుభి**న్తి ధమ్మచక్కపటిలాభాయ అమతభేరిం పహరిస్సామీతి గచ్ఛామి. **అరహసి అనన్తజినో**తి అనన్తజినోతి భవితుం యుత్తో. **హుపేయ్య పావుసో**తి, ఆవుసో, ఏవమ్పి నామ భవేయ్య. **పక్కామీ**తి వఙ్కహారజనపదం నామ అగమాసి.

తత్థేకం మిగలుద్దకగామకం నిస్సాయ వాసం కప్పేసి. జేట్ఠకలుద్దకో తం ఉపట్ఠాసి. తస్మిఞ్చ జనపదే చణ్డా మక్ఖికా హోన్తి. అథ నం ఏకాయ చాటియా వసాపేసుం, మిగలుద్దకో దూరే మిగవం గచ్ఛన్తో "అమ్హాకం అరహన్తే మా పమజ్జీ"తి **ఛావం** నామ ధీతరం ఆణాపేత్వా అగమాసి సద్ధిం పుత్తభాతుకేహి. సా చస్స ధీతా దస్సనీయా హోతి కోట్ఠాససమ్పన్నా. దుతియదివసే **ఉపకో** ఘరం ఆగతో తం దారికం సబ్బం ఉపచారం కత్వా పరివిసితుం ఉపగతం దిస్వా రాగేన అభిభూతో భుఞ్జితుమ్పి అసక్కోన్తో భాజనేన భత్తం ఆదాయ వసనట్ఠానం గన్త్వా భత్తం ఏకమన్తే నిక్ఖిపిత్వా సచే ఛావం లభామి, జీవామి, నో చే, మరామీతి నిరాహారో సయి. సత్తమే దివసే మాగవికో ఆగన్త్వా ధీతరం ఉపకస్స పవత్తిం పుచ్ఛి. సా "ఏకదివసమేవ ఆగన్త్వా పున నాగతపుబ్బో"తి ఆహ. మాగవికో ఆగతవేసేనేవ నం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సామీతి తంఖణంయేవ గన్త్వా

“కిం, భన్తే, అప్ఫాసుక”న్తి పాదే పరామసన్తో పుచ్ఛి. ఉపకో నిత్థునన్తో పరివత్తతియేవ. సో “వదథ భన్తే, యం మయా సక్కా కాతుం, తం సబ్బం కరిస్సామీ”తి ఆహ. ఉపకో, “సచే ఛావం లభామి, జీవామి, నో చే, ఇధేవ మరణం సేయ్యో”తి ఆహ. జానాసి పన, భన్తే, కిఞ్చి సిప్పన్తి. న జానామీతి. న, భన్తే, కిఞ్చి సిప్పం అజానన్తేన సక్కా ఘరావాసం అధిట్ఠాతున్తి.

సో ఆహ – “నాహం కిఞ్చి సిప్పం జానామి, అపిచ తుమ్హాకం మంసహారకో భవిస్సామి, మంసఞ్చ విక్కిణిస్సామీ”తి. మాగవికో, “అమ్హాకమ్పి ఏతదేవ రుచ్చతీ”తి ఉత్తరసాటకం దత్వా ఘరం ఆనేత్వా ధీతరం అదాసి. తేసం సంవాసమన్వాయ పుత్తో విజాయి. **సుభద్దో**తిస్స నామం అకంసు. ఛావా తస్స రోదనకాలే “మంసహారకస్స పుత్త, మిగలుద్దకస్స పుత్త మా రోదీ”తిఆదీని వదమానా పుత్తతోసనగీతేన ఉపకం ఉప్పణ్డేసి. భద్దే త్వం మం అనాథోతి మఞ్ఞసి. అత్థి మే **అనన్తజినో** నామ సహాయో. తస్సాహం సన్తికే గమిస్సామీతి ఆహ. ఛావా ఏవమయం అట్టీయతీతి ఞత్వా పునప్పునం కథేతి. సో ఏకదివసం అనారోచేత్వావ మజ్ఝిమదేసాభిముఖో పక్కామి.

భగవా చ తేన సమయేన సావత్థియం విహరతి జేతవనే మహావిహారే. అథ ఖో భగవా పటికచ్చేవ భిక్ఖూ ఆణాపేసి – “యో, భిక్ఖవే, ‘అనన్తజినో’తి పుచ్ఛమానో ఆగచ్ఛతి, తస్స మం దస్సేయ్యాథా”తి. ఉపకోపి ఖో “కుహిం అనన్తజినో వసతీ”తి పుచ్ఛన్తో అనుపుబ్బేన సావత్థిం ఆగన్త్వా విహారమజ్ఝే ఠత్వా కుహిం అనన్తజినోతి పుచ్ఛి. తం భిక్ఖూ భగవతో సన్తికం నయింసు. సో భగవన్తం దిస్వా – “సఞ్జానాథ మం భగవా”తి ఆహ. ఆమ, ఉపక, సఞ్జానామి, కుహిం పన త్వం వసిత్థాతి. వఙ్కహారజనపదే, భన్తేతి. ఉపక, మహల్లకోసి జాతో పబ్బజితుం సక్ఖిస్ససీతి. పబ్బజిస్సామి, భన్తేతి. భగవా పబ్బాజేత్వా తస్స కమ్మట్ఠానం అదాసి. సో కమ్మట్ఠానే కమ్మం కరోన్తో అనాగామిఫలే పతిట్ఠాయ కాలం కత్వా అవిహేసు నిబ్బత్తో. నిబ్బత్తక్ఖణేయేవ అరహత్తం పాపుణీతి. అవిహేసు నిబ్బత్తమత్తా హి సత్త జనా అరహత్తం పాపుణింసు, తేసం సో అఞ్ఞతరో.

వుత్తఞ్హేతం –

“అవిహం ఉపపన్నాసే, విముత్తా సత్త భిక్ఖవో;
రాగదోసపరిక్ఖీణా, తిణ్ణా లోకే విసత్తికం.

ఉపకో పలగణ్డో చ, పుక్కుసాతి చ తే తయో;
భద్దియో ఖణ్డదేవో చ, బహురగ్గి చ సఙ్గియో;
తే హిత్వా మానుసం దేహం, దిబ్బయోగం ఉపజ్ఝగు”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౦౫);

౨౮౬. సణ్ఠపేసున్తి కతికం అకంసు. **బాహుల్లికో**తి చీవరబాహుల్లాదీనం అత్థాయ పటిపన్నో. **పధానవిబ్భన్తో**తి పధానతో విబ్భన్తో భట్ఠో పరిహీనో. **ఆవత్తో బాహుల్లాయా**తి చీవరాదీనం బహులభావత్థాయ ఆవత్తో. **అపిచ ఖో ఆసనం ఠపేతబ్బ**న్తి అపిచ ఖో పనస్స ఉచ్చకులే నిబ్బత్తస్స ఆసనమత్తం ఠపేతబ్బన్తి వదింసు. **నాసక్ఖింసూ**తి బుద్ధానుభావేన బుద్ధతేజసా అభిభూతా అత్తనో కతికాయ ఠాతుం నాసక్ఖింసు. **నామేన చ ఆవుసోవాదేన చ సముదాచరన్తీ**తి గోతమాతి, ఆవుసోతి చ వదన్తి. ఆవుసో గోతమ, మయం ఉరువేలాయం పధానకాలే తుయ్హం పత్తచీవరం గహేత్వా విచరిమ్హా, ముఖోదకం దన్తకట్ఠం అదమ్హా, వుత్థపరివేణం సమ్మజ్జిమ్హా, పచ్ఛా కో తే వత్తప్పటిపత్తిమకాసి, కచ్చి అమ్హేసు పక్కన్తేసు న చిన్తయిత్థాతి ఏవరూపిం కథం కథేన్తీతి అత్థో. **ఇరియాయా**తి దుక్కరఇరియాయ. **పటిపదాయా**తి దుక్కరపటిపత్తియా.

దుక్కరకారికాయాతి పసతపసత-ముగ్గయూసాదిఆహారకరణాదినా దుక్కరకరణేన. **అభిజానాథ మే నోతి** అభిజానాథ ను మమ. **ఏవరూపం పభావితమేతన్తి** ఏతం ఏవరూపం వాక్యభేదన్తి అత్థో. అపి ను అహం ఉరువేలాయ పధానే తుమ్హాకం సఙ్గణ్హనత్థం అనుక్కణ్ఠనత్థం రత్తిం వా దివా వా ఆగన్త్వా, – "ఆవుసో, మా వితక్కయిత్థ, మయ్హం ఓభాసో వా నిమిత్తం వా పఞ్ఞాయతీ"తి ఏవరూపం కఞ్చి వచనభేదం అకాసిన్తి అధిప్పాయో. తే ఏకపదేనేవ సతిం లభిత్వా ఉప్పన్నగారవా, "హన్ద అద్ధా ఏస బుద్ధో జాతో"తి సద్దహిత్వా **నో హేతం, భన్తేతి** ఆహంసు. **అసక్ఖిం ఖో అహం, భిక్ఖవే, పఞ్చవగ్గియే భిక్ఖూ సఞ్ఞాపేతున్తి** అహం , భిక్ఖవే, పఞ్చవగ్గియే భిక్ఖూ బుద్ధో అహన్తి జానాపేతుం అసక్ఖిం. తదా పన భగవా ఉపోసథదివసేయేవ ఆగచ్ఛి. అత్తనో బుద్ధభావం జానాపేత్వా కోణ్డఞ్ఞత్థేరం కాయసక్ఖిం కత్వా ధమ్మచక్కప్పవత్తనసుత్తం కథేసి. సుత్తపరియోసానే థేరో అట్ఠారసహి బ్రహ్మకోటీహి సద్ధిం సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాసి. సూరియే ధరమానేయేవ దేసనా నిట్ఠాసి. భగవా తత్థేవ వస్సం ఉపగచ్ఛి.

ద్వేపి సుదం, భిక్ఖవే, భిక్ఖూ ఓవదామీతిఆది పాటిపదదివసతో పట్ఠాయ పిణ్డపాతత్థాయపి గామం అప్పవిసనదీపనత్థం వుత్తం. తేసఞ్హి భిక్ఖూనం కమ్మట్ఠానేసు ఉప్పన్నమలవిసోధనత్థం భగవా అన్తోవిహారేయేవ అహోసి. ఉప్పన్నే ఉప్పన్నే కమ్మట్ఠానమలే తేపి భిక్ఖూ భగవతో సన్తికం గన్త్వా పుచ్ఛన్తి. భగవాపి తేసం నిసిన్నట్ఠానం గన్త్వా మలం వినోదేతి. అథ నేసం భగవతా ఏవం నీహటభత్తేన ఓవదియమానానం వప్పత్థేరో పాటిపదదివసే సోతాపన్నో అహోసి. భద్దియత్థేరో దుతియాయం, మహానామత్థేరో తతియాయం, అస్సజిత్థేరో చతుత్థియం. పక్ఖస్స పన పఞ్చమియం సబ్బేవ తే ఏకతో సన్నిపాతేత్వా అనత్తలక్ఖణసుత్తం కథేసి, సుత్తపరియోసానే సబ్బేపి అరహత్తఫలే పతిట్ఠహింసు. తేనాహ – "అథ ఖో, భిక్ఖవే, పఞ్చవగ్గియా భిక్ఖూ మయా ఏవం ఓవదియమానా…పే… అనుత్తరం యోగక్ఖేమం నిబ్బానం అజ్ఝగమంసు…పే… నత్థి దాని పునబ్భవో"తి. ఏత్తకం కథామగ్గం భగవా యం పుబ్బే అవచ – "తుమ్హేపి మమఞ్చేవ పఞ్చవగ్గియానఞ్చ మగ్గం ఆరుళ్హా, అరియపరియేసనా తుమ్హాకం పరియేసనా"తి ఇమం ఏకమేవ అనుసన్ధిం దస్సేన్తో ఆహరి.

౨౮౭. ఇదాని యస్మా న అగారియానంయేవ పఞ్చకామగుణపరియేసనా హోతి, అనగారియానమ్పి చత్తారో పచ్చయే అప్పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభుఞ్జన్తానం పఞ్చకామగుణవసేన అనరియపరియేసనా హోతి, తస్మా తం దస్సేతుం **పఞ్చిమే, భిక్ఖవే, కామగుణాతిఆదిమాహ.** తత్థ నవరత్తేసు పత్తచీవరాదీసు చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యా రూపాతిఆదయో చత్తారో కామగుణా లబ్భన్తి. రసో పనేత్థ పరిభోగరసో హోతి. మనుఞ్ఞే పిణ్డపాతే భేసజ్జే చ పఞ్చపి లబ్భన్తి. సేనాసనమ్హి చీవరే వియ చత్తారో. రసో పన ఏత్థాపి పరిభోగరసోవ. **యే హి కేచి, భిక్ఖవేతి** కస్మా ఆరభి? ఏవం పఞ్చ కామగుణే దస్సేత్వా ఇదాని యే ఏవం వదేయ్యుం, "పబ్బజితకాలతో పట్ఠాయ అనరియపరియేసనా నామ కుతో, అరియపరియేసనావ పబ్బజితాన"న్తి, తేసం పటిసేధనత్థాయ "పబ్బజితానమ్పి చతూసు పచ్చయేసు అప్పచ్చవేక్ఖణపరిభోగో అనరియపరియేసనా ఏవా"తి దస్సేతుం ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ **గధితాతి** తణ్హాగేధేన గధితా. **ముచ్ఛితాతి** తణ్హాముచ్ఛాయ ముచ్ఛితా . **అజ్ఝోపన్నాతి** తణ్హాయ అజ్ఝోగాళ్హా. **అనాదీనవదస్సావినోతి** ఆదీనవం అపస్సన్తా. **అనిస్సరణపఞ్ఞాతి** నిస్సరణం వుచ్చతి పచ్చవేక్ఖణఞాణం. తే తేన విరహితా.

ఇదాని తస్సత్థస్స సాధకం ఉపమం దస్సేన్తో **సేయ్యథాపి, భిక్ఖవేతిఆదిమాహ.** తత్రేవం ఓపమ్మసంసన్దనం వేదితబ్బం – ఆరఞ్ఞకమగో వియ హి సమణబ్రాహ్మణా, లుద్దకేన అరఞ్ఞే ఠపితపాసో వియ చత్తారో పచ్చయా, తస్స లుద్దస్స పాసరాసిం అజ్ఝోత్థరిత్వా సయనకాలో వియ తేసం చత్తారో పచ్చయే అప్పచ్చవేక్ఖిత్వా పరిభోగకాలో. లుద్దకే ఆగచ్ఛన్తే మగస్స యేన కామం అగమనకాలో వియ సమణబ్రాహ్మణానం మారస్స యథాకామకరణీయకాలో, మారవసం ఉపగతభావోతి అత్థో.

మగస్స పన అబద్ధస్స పాసరాసిం అధిసయితకాలో వియ సమణబ్రాహ్మణానం చతూసు పచ్చయేసు పచ్చవేక్ఖణపరిభోగో, లుద్దకే ఆగచ్ఛన్తే మగస్స యేన కామం గమనం వియ సమణబ్రాహ్మణానం మారవసం అనుపగమనం వేదితబ్బం. **విస్సత్థో**తి నిబ్భయో నిరాసఙ్కో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

పాసరాసిసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

అరియపరియేసనాతిపి ఏతస్సేవ నామం.

౭. చూళహత్థిపదోపమసుత్తవణ్ణనా

౨౮౮. ఏవం మే సుతన్తి చూళహత్థిపదోపమసుత్తం. తత్థ **సబ్బసేతేన వళవాభిరథేనా**తి, ''సేతా సుదం అస్సా యుత్తా హోన్తి సేతాలఙ్కారా. సేతో రథో సేతాలఙ్కారో సేతపరివారో, సేతా రస్మియో, సేతా పతోదలట్ఠి, సేతం ఛత్తం, సేతం ఉణ్హీసం, సేతాని వత్థాని, సేతా ఉపాహనా, సేతాయ సుదం వాలబీజనియా బీజియతీ''తి (సం॰ ని॰ ౫.౪) ఏవం వుత్తేన సకలసేతేన చతూహి వళవాహి యుత్తరథేన.

రథో చ నామేసో దువిధో హోతి – యోధరథో, అలఙ్కాররథోతి. తత్థ యోధరథో చతురస్ససణ్ఠానో హోతి నాతిమహా, ద్విన్నం తిణ్ణం వా జనానం గహణసమత్థో. అలఙ్కాररథో మహా హోతి, దీఘతో దీఘో, పుథులతో పుథులో. తత్థ ఛత్తగ్గాహకో వాలబీజనిగ్గాహకో తాలవణ్టగ్గాహకోతి ఏవం అట్ఠ వా దస వా సుఖేన ఠాతుం వా నిసీదితుం వా నిపజ్జితుం వా సక్కోన్తి, అయమ్పి అలఙ్కాररథోయేవ. సో సబ్బో సచక్కపఞ్జరకుబ్బరో రజతపరిక్ఖిత్తో అహోసి. వళవా పకతియా సేతవణ్ణావ. పసాధనమ్పి తాదిసం రజతమయం అహోసి. రస్మియోపి రజతపనాళి సుపరిక్ఖిత్తా. పతోదలట్ఠిపి రజతపరిక్ఖిత్తా. బ్రాహ్మణోపి సేతవత్థం నివాసేత్వా సేతంయేవ ఉత్తరాసఙ్గమకాసి, సేతవిలేపనం విలిమ్పి, సేతమాలం పిలన్ధి, దససు అఙ్గులీసు అఙ్గులిముద్దికా, కణ్ణేసు కుణ్డలానీతి ఏవమాదిఅలఙ్కారోపిస్స రజతమయోవ అహోసి. పరివారబ్రాహ్మణాపిస్స దససహస్సమత్తా తథేవ సేతవత్థవిలేపనమాలాలఙ్కారా అహేసుం. తేన వుత్తం ''సబ్బసేతేన వళవాభిరథేనా''తి.

సావత్థియా నియ్యాతీతి సో కిర ఛన్నం ఛన్నం మాసానం ఏకవారం నగరం పదక్ఖిణం కరోతి. ఇతో ఏత్తకేహి దివసేహి నగరం పదక్ఖిణం కరిస్సతీతి పురేతరమేవ ఘోసనా కరీయతి; తం సుత్వా యే నగరతో న పక్కన్తా, తే న పక్కమన్తి. యే పక్కన్తా, తేపి, ''పుఞ్ఞవతో సిరిసమ్పత్తిం పస్సిస్సామా''తి ఆగచ్ఛన్తి. యం దివసం బ్రాహ్మణో నగరం అనువిచరతి, తదా పాతోవ నగరవీథియో సమ్మజ్జిత్వా వాలికం ఓకిరిత్వా లాజపఞ్చమేహి పుప్ఫేహి అభిప్పకిరిత్వా పుణ్ణఘటే ఠపేత్వా కదలియో చ ధజే చ ఉస్సాపేత్వా సకలనగరం ధూపితవాసితం కరోన్తి. బ్రాహ్మణో పాతోవ సీసం న్హాయిత్వా పురేభత్తం భుఞ్జిత్వా వుత్తనయేనేవ సేతవత్థాదీహి అత్తానం అలఙ్కరిత్వా పాసాదా ఓరుయ్హ రథం అభిరుహతి. అథ నం తే బ్రాహ్మణా సబ్బసేతవత్థవిలేపనమాలాలఙ్కారా సేతచ్ఛత్తాని గహేత్వా పరివారేన్తి; తతో మహాజనస్స సన్నిపాతనత్థం పఠమంయేవ తరుణదారకానం ఫలాఫలాని వికిరిత్వా తదనన్తరం మాసకరూపాని; తదనన్తరం కహాపణే వికిరన్తి; మహాజనా సన్నిపతన్తి. ఉక్కుట్ఠియో చేవ చేలుక్ఖేపా చ పవత్తన్తి. అథ బ్రాహ్మణో మఙ్గలికసోవత్థికాదీసు మఙ్గలాని చేవ సువత్థియో చ కరోన్తేసు మహాసమ్పత్తియా నగరం అనువిచరతి. పుఞ్ఞవన్తా మనుస్సా ఏకభూమకాదిపాసాదే ఆరుయ్హ సుకపత్తసదిసాని

వాతపానకవాటాని వివరిత్వా ఓలోకేన్తి. బ్రాహ్మణోపి అత్తనో యససిరిసమ్పత్తియా నగరం అజ్ఝోత్థరన్తో వియ దక్ఖిణద్వారాభిముఖో హోతి. తేన వుత్తం "సావత్థియా నియ్యాతీ"తి.

దివా దివస్సాతి దివసస్స దివా, మజ్ఝన్హకాలేతి అత్థో. **పిలోతికం పరిబ్బాజకన్తి పిలోతికా**తి ఏవం ఇత్థిలిఙ్గవోహారవసేన లద్ధనామం పరిబ్బాజకం. సో కిర పరిబ్బాజకో దహరో పఠమవయే ఠితో సువణ్ణవణ్ణో బుద్ధుపట్ఠాకో, పాతోవ తథాగతస్స చేవ మహాథేరానఞ్చ ఉపట్ఠానం కత్వా తిదణ్డకుణ్డికాదిపరిక్ఖారం ఆదాయ జేతవనా నిక్ఖమిత్వా నగరాభిముఖో పాయాసి. తం ఏస దూరతోవ ఆగచ్ఛన్తం అద్దస. **ఏతదవోచా**తి అనుక్కమేన సన్తికం ఆగతం సఞ్జానిత్వా ఏతం, "హన్ద కుతో ను భవం వచ్ఛాయనో ఆగచ్ఛతీ"తి గోత్తం కిత్తేన్తో వచనం అవోచ. **పణ్డితో మఞ్ఞే**తి భవం వచ్ఛాయనో సమణం గోతమం పణ్డితోతి మఞ్ఞతి, ఉదాహు నోతి అయమేత్థ అత్థో.

కో చాహం, భోతి, భో, సమణస్స గోతమస్స పఞ్ఞావేయ్యత్తియం జాననే అహం కో నామ? **కో చ సమణస్స గోతమస్స పఞ్ఞావేయ్యత్తియం జానిస్సామీ**తి కుతో చాహం సమణస్స గోతమస్స పఞ్ఞావేయ్యత్తియం జానిస్సామి, కేన కారణేన జానిస్సామీతి? ఏవం సబ్బథాపి అత్తనో అజాననభావం దీపేతి . **సోపి నూనస్స తాదిసోవా**తి యో సమణస్స గోతమస్స పఞ్ఞావేయ్యత్తియం జానేయ్య, సోపి నూన దస పారమియో పూరేత్వా సబ్బఞ్ఞుతం పత్తో తాదిసో బుద్ధోయేవ భవేయ్య. సినేరుం వా హిమవన్తం వా పథవిం వా ఆకాసం వా పమేతుకామేన తప్పమాణోవ దణ్డో వా రజ్జు వా లద్ధుం వట్టతి. సమణస్స గోతమస్స పఞ్ఞం జానన్తేనపి తస్స ఞాణసదిసమేవ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం లద్ధుం వట్టతీతి దీపేతి. ఆదరవసేన పనేత్థ ఆమేడితం కతం. **ఉళారాయా**తి ఉత్తరాయ సేట్ఠాయ. **కో చాహం, భో**తి, భో, అహం సమణస్స గోతమస్స పసంసనే కో నామ? **కో చ సమణం గోతమం పసంసిస్సామీ**తి కేన కారణేన పసంసిస్సామి? **పసత్థపసత్థో**తి సబ్బగుణానం ఉత్తరితరేహి సబ్బలోకపసత్థేహి అత్తనో గుణేహేవ పసత్థో, న తస్స అఞ్ఞేహి పసంసనకిచ్చం అత్థి. యథా హి చమ్పకపుప్ఫం వా నీలుప్పలం వా పదుమం వా లోహితచన్దనం వా అత్తనో వణ్ణగన్ధసిరియావ పాసాదికఞ్చేవ సుగన్ధఞ్చ, న తస్స ఆగన్తుకేహి వణ్ణగన్ధేహి థోమనకిచ్చం అత్థి. యథా చ మణిరతనం వా చన్దమణ్డలం వా అత్తనో ఆలోకేనేవ ఓభాసతి, న తస్స అఞ్ఞేన ఓభాసనకిచ్చం అత్థి. ఏవం సమణో గోతమో సబ్బలోకపసత్థేహి అత్తనో గుణేహేవ పసత్థో థోమితో సబ్బలోకస్స సేట్ఠతం పాపితో, న తస్స అఞ్ఞేన పసంసనకిచ్చం అత్థి. పసత్థేహి వా పసత్థోతిపి పసత్థపసత్థో.

కే పసత్థా నామ? రాజా పసేనది కోసలో కాసికోసలవాసికేహి పసత్థో, బిమ్బిసారో అఙ్గమగధవాసీహి. వేసాలికా లిచ్ఛవీ వజ్జిరట్ఠవాసీహి పసత్థా. పావేయ్యకా మల్లా, కోసినారకా మల్లా, అఞ్ఞేపి తే తే ఖత్తియా తేహి తేహి జానపదేహి పసత్థా. చఙ్కీఆదయో బ్రాహ్మణా బ్రాహ్మణగణేహి, అనాథపిణ్డికాదయో ఉపాసకా అనేకసతేహి ఉపాసకగణేహి, విసాఖాదయో ఉపాసికా అనేకసతాహి ఉపాసికాహి, సకులుదాయిఆదయో పరిబ్బాజకా అనేకేహి పరిబ్బాజకసతేహి, ఉప్పలవణ్ణాథేరిఆదికా మహాసావికా అనేకేహి భిక్ఖునిసతేహి, సారిపుత్తత్థేరాదయో మహాసావకా అనేకసతేహి భిక్ఖూహి, సక్కాదయో దేవా అనేకసహస్సేహి దేవేహి, మహాబ్రహ్మాదయో బ్రహ్మానో అనేకసహస్సేహి బ్రహ్మేహి పసత్థా. తే సబ్బేపి దసబలం థోమేన్తి వణ్ణేన్తి, పసంసన్తీతి భగవా "పసత్థపసత్థో"తి వుచ్చతి.

అత్థవసన్తి అత్థానిసంసం. అథస్స పరిబ్బాజకో అత్తనో పసాదకారణం ఆచిక్ఖన్తో **సేయ్యథాపి, భో, కుసలో నాగవనికో**తిఆదిమాహ. తత్థ **నాగవనికో**తి నాగవనవాసికో అనుగ్గహితసిప్పో పురిసో. పరతో పన ఉగ్గహితసిప్పో పురిసో నాగవనికోతి ఆగతో. **చత్తారి పదానీ**తి చత్తారి ఞాణపదాని ఞాణవలఞ్జాని, ఞాణేన అక్కన్తట్ఠానానీతి అత్థో.

౨౮౯. ఖత్తియపణ్డితేతిఆదీసు **పణ్డితేతి** పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతే. **నిపుణేతి** సణ్హే సుఖుమబుద్ధినో, సుఖుమఅత్థన్తరపటివిజ్ఝనసమత్థే. **కతపరప్పవాదేతి** విఞ్ఞాతపరప్పవాదే చేవ పరేహి సద్ధిం కతవాదపరిచయే చ. **వాలవేధిరూపేతి** వాలవేధిధనుగ్గహసదిసే. **తే భిన్దన్తా మఞ్ఞే చరన్తీతి** వాలవేధి వియ వాలం సుఖుమానిపి పరేసం దిట్ఠిగతాని అత్తనో పఞ్ఞాగతేన భిన్దన్తా వియ చరన్తీతి అత్థో. **పఞ్హం అభిసఙ్ఖరోన్తీతి** దుపదమ్పి తిపదమ్పి చతుప్పదమ్పి పఞ్హం కరోన్తి. **వాదం ఆరోపేస్సామాతి** దోసం ఆరోపేస్సామ. **న చేవ సమణం గోతమం పఞ్హం పుచ్ఛన్తీతి**; కస్మా న పుచ్ఛన్తి? భగవా కిర పరిసమజ్ఝే ధమ్మం దేసేన్తో పరిసాయ అజ్ఝాసయం ఓలోకేతి, తతో పస్సతి – "ఇమే ఖత్తియపణ్డితా గుళ్హం రహస్సం పఞ్హం ఓవట్టికసారం కత్వా ఆగతా"తి. సో తేహి అపుట్ఠోయేవ ఏవరూపే పఞ్హే పుచ్ఛాయ ఏత్తకా దోసా, విస్సజ్జనే ఏత్తకా, అత్థే పదే అక్ఖరే ఏత్తకాతి ఇమే పఞ్హే పుచ్ఛన్తో ఏవం పుచ్ఛేయ్య, విస్సజ్జేన్తో ఏవం విస్సజ్జేయ్యాతి, ఇతి ఓవట్టికసారం కత్వా ఆనీతే పఞ్హే ధమ్మకథాయ అన్తరే పక్ఖిపిత్వా విద్ధంసేతి. ఖత్తియపణ్డితా "సేయ్యో వత నో, యే మయం ఇమే పఞ్హే న పుచ్ఛిమ్హా, సచే హి మయం పుచ్ఛేయ్యామ, అప్పతిట్ఠే వ నో కత్వా సమణో గోతమో ఖిపేయ్యా"తి అత్తమనా భవన్తి.

అపిచ బుద్ధా నామ ధమ్మం దేసేన్తా పరిసం మేత్తాయ ఫరన్తి, మేత్తాఫరణేన దసబలే మహాజనస్స చిత్తం పసీదతి, బుద్ధా చ నామ రూపగ్గప్పత్తా హోన్తి దస్సనసమ్పన్నా మధురస్సరా ముదుజివ్హా సుఫుసితదన్తావరణా అమతేన హదయం సిఞ్చన్తా వియ ధమ్మం కథేన్తి. తత్ర నేసం మేత్తాఫరణేన పసన్నచిత్తానం ఏవం హోతి – "ఏవరూపం అద్వేజ్ఝకథం అమోఘకథం నియ్యానికకథం కథేన్తేన భగవతా సద్ధిం న సక్ఖిస్సామ పచ్చనీకగ్గాహం గణ్హితు"న్తి అత్తనో పసన్నభావేనేవ న పుచ్ఛన్తి.

అఞ్ఞదత్థూతి ఏకంసేన. **సావకా సమ్పజ్జన్తీతి** సరణగమనవసేన సావకా హోన్తి. **తదనుత్తరన్తి** తం అనుత్తరం. **బ్రహ్మచరియపరియోసానన్తి** మగ్గబ్రహ్మచరియస్స పరియోసానభూతం అరహత్తఫలం, తదత్థాయ హి తే పబ్బజన్తి. **మనం వత, భో, అనస్సామాతి**, భో, సచే మయం న ఉపసఙ్కమేయ్యామ, ఇమినా థోకేన అనుపసఙ్కమనమత్తేన అపయిరుపాసనమత్తేనేవ నట్ఠా భవేయ్యామ. ఉపసఙ్కమనమత్తకేన పనమ్హా న నట్ఠాతి అత్థో. దుతియపదం పురిమస్సేవ వేవచనం. **అస్సమణావ సమానాతి**ఆదీసు పాపానం అసమితత్తా **అస్సమణావ**. అబాహితత్తా చ పన **అబ్రాహ్మణావ**. కిలేసారీనం అహతత్తా **అనరహన్తో**యేవ సమానాతి అత్థో.

౨౯౦. ఉదానం ఉదానేసీతి ఉదాహారం ఉదాహరి. యథా హి యం తేలం మానం గహేతుం న సక్కోతి, విస్సన్దిత్వా గచ్ఛతి, తం అవసేకోతి వుచ్చతి, యఞ్చ జలం తళాకం గహేతుం న సక్కోతి, అజ్ఝోత్థరిత్వా గచ్ఛతి, తం ఓఘోతి వుచ్చతి. ఏవమేవ యం పీతిమయం వచనం హదయం గహేతుం న సక్కోతి, అధికం హుత్వా అన్తో అసణ్ఠహిత్వా బహి నిక్ఖమతి, తం **ఉదాన**న్తి వుచ్చతి. ఏవరూపం పీతిమయం వచనం నిచ్ఛారేసీతి అత్థో. **హత్థిపదోపమోతి** హత్థిపదం ఉపమా అస్స ధమ్మస్సాతి హత్థిపదోపమో. సో న ఏత్తావతా విత్థారేన పరిపూరో హోతీతి దస్సేతి. **నాగవనికోతి** ఉగ్గహితహత్థిసిప్పో హత్థివనచారికో. అథ కస్మా ఇధ కుసలోతి న వుత్తోతి? పరతో "యో హోతి కుసలో"తి విభాగదస్సనతో. యో హి కోచి పవిసతి, యో పన కుసలో హోతి, సో నేవ తావ నిట్ఠం గచ్ఛతి. తస్మా ఇధ కుసలోతి అవత్వా పరతో వుత్తో.

౨౯౧. వామనికాతి రస్సా ఆయామతోపి న దీఘా మహాకుచ్ఛిహత్థినియో. **ఉచ్చా చ నిసేవితన్తి** సత్తట్ఠరతనుబ్బేధే వటరుక్ఖాదీనం ఖన్ధప్పదేసే ఘంసితట్ఠానం. **ఉచ్చా కాళారికాతి** ఉచ్చా చ యట్ఠిసదిసపాదా హుత్వా, కాళారికా చ దన్తానం కళారతాయ. తాసం కిర ఏకో దన్తో ఉన్నతో హోతి, ఏకో ఓనతో. ఉభోపి చ విరళా హోన్తి, న ఆసన్నా. **ఉచ్చా చ దన్తేహి**

ఆరఞ్జితానీతి సత్థకరతనుట్ఠేధే వటరుక్ఖాదీనం ఖన్ధప్పదేసే ఫరసునా పహతట్ఠానం వియ దాఠాహి ఛిన్నట్ఠానం. **ఉచ్చా కణేరుకా నామా**తి ఉచ్చా చ యట్ఠిసదిసదీఘపాదా హుత్వా, కణేరుకా చ దన్తానం కణేరుతాయ, తా కిర మకుళదాఠా హోన్తి. తస్మా కణేరుకాతి వుచ్చన్తి. **సో నిట్ఠం గచ్ఛతీ**తి సో నాగవనికో యస్స వతాహం నాగస్స అనుపదం ఆగతో, అయమేవ సో, న అఞ్ఞో. యఞ్హి అహం పఠమం పదం దిస్వా వామనికానం పదం ఇదం భవిస్సతీతి నిట్ఠం న గతో, యమ్పి తతో ఓరభాగే దిస్వా కాళారికానం భవిస్సతి, కణేరుకానం భవిస్సతీతి నిట్ఠం న గతో, సబ్బం తం ఇమస్సేవ మహాహత్థినో పదన్తి మహాహత్థిం దిస్వావ నిట్ఠం గచ్ఛతి.

ఏవమేవ ఖోతి ఏత్థ ఇదం ఓపమ్మసంసన్దనం – నాగవనం వియ హి ఆదితో పట్ఠాయ యావ నీవరణప్పహానా ధమ్మదేసనా వేదితబ్బా. కుసలో నాగవనికో వియ యోగావచరో; మహానాగో వియ సమ్మాసమ్బుద్ధో; మహన్తం హత్థిపదం వియ ఝానాభిఞ్ఞా. నాగవనికస్స తత్థ తత్థ హత్థిపదం దిస్వాపి వామనికానం పదం భవిస్సతి, కాళారికానం కణేరుకానం పదం భవిస్సతీతి అనిట్ఠఙ్గతభావో వియ యోగినో, ఇమా ఝానాభిఞ్ఞా నామ బాహిరకపరిబ్బాజకానమ్పి సన్తీతి అనిట్ఠఙ్గతభావో. నాగవనికస్స, తత్థ తత్థ మయా దిట్ఠం పదం ఇమస్సేవ మహాహత్థినో, న అఞ్ఞస్సాతి మహాహత్థిం దిస్వా నిట్ఠఙ్గమనం వియ అరియసావకస్స అరహత్తం పత్వావ నిట్ఠఙ్గమనం. ఇదఞ్చ పన ఓపమ్మసంసన్దనం మత్థకే ఠత్వాపి కాతుం వట్టతి. ఇమస్మిమ్పి ఠానే వట్టతియేవ. అనుక్కమాగతం పన పాళిపదం గహేత్వా ఇధేవ కతం. తత్థ **ఇధా**తి దేసాపదేసే నిపాతో. స్వాయం కత్థచి లోకం ఉపాదాయ వుచ్చతి. యథాహ – "ఇధ తథాగతో లోకే ఉప్పజ్జతీ"తి (దీ. ని. ౧.౨౮౭). కత్థచి సాసనం. యథాహ – "ఇధేవ, భిక్ఖవే, సమణో, ఇధ దుతియో సమణో"తి (అ. ని. ౪.౨౪౧). కత్థచి ఓకాసం. యథాహ –

> "ఇధేవ తిట్ఠమానస్స, దేవభూతస్స మే సతో;
>
> పునరాయు చ మే లద్ధో, ఏవం జానాహి మారిసా"తి. (దీ. ని. ౨.౩౬౯; దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౯౦);

కత్థచి పదపూరణమత్తమేవ. యథాహ – "ఇధాహం, భిక్ఖవే, భుత్తావీ అస్సం పవారితో"తి (మ. ని. ౧.౩౦). ఇధ పన లోకం ఉపాదాయ వుత్తోతి వేదితబ్బో. ఇదం వుత్తం హోతి "బ్రాహ్మణ ఇమస్మిం లోకే తథాగతో ఉప్పజ్జతి అరహం…పే… బుద్ధో భగవా"తి.

తత్థ **తథాగత**సద్దో మూలపరియాయే, అరహన్తిఆదయో విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితా. **లోకే ఉప్పజ్జతీ**తి ఏత్థ పన **లోకో**తి ఓకాసలోకో సత్తలోకో సఙ్ఖారలోకోతి తివిధో. ఇధ పన సత్తలోకో అధిప్పేతో. సత్తలోకే ఉప్పజ్జమానోపి చ తథాగతో న దేవలోకే, న బ్రహ్మలోకే, మనుస్సలోకేయేవ ఉప్పజ్జతి. మనుస్సలోకేపి న అఞ్ఞస్మిం చక్కవాళే, ఇమస్మింయేవ చక్కవాళే. తత్రాపి న సబ్బట్ఠానేసు, "పురత్థిమాయ దిసాయ **గజఙ్గలం** నామ నిగమో. తస్సాపరేన మహాసాలో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పురత్థిమదక్ఖిణాయ దిసాయ **సల్లవతీ** నామ నదీ, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. దక్ఖిణాయ దిసాయ **సేతకణ్ణికం** నామ నిగమో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. పచ్ఛిమాయ దిసాయ థూణం నామ బ్రాహ్మణగామో , తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే. ఉత్తరాయ దిసాయ **ఉసిరద్ధజో** నామ పబ్బతో, తతో పరా పచ్చన్తిమా జనపదా, ఓరతో మజ్ఝే"తి (మహావ. ౨౫౯) ఏవం పరిచ్ఛిన్నే ఆయామతో తియోజనసతే విత్థారతో అడ్ఢతేయ్యయోజనసతే పరిక్ఖేపతో నవయోజనసతే మజ్ఝిమపదేసే ఉప్పజ్జతి. న కేవలఞ్చ తథాగతోవ, పచ్చేకబుద్ధా

అగ్గసావకా అసీతి మహాథేరా బుద్ధమాతా బుద్ధపితా చక్కవత్తీ రాజా అఞ్ఞే చ సారప్పత్తా బ్రాహ్మణగహపతికా ఏత్థేవ ఉప్పజ్జన్తి. తత్థ తథాగతో సుజాతాయ దిన్నమధుపాయసభోజనతో పట్ఠాయ యావ అరహత్తమగ్గో, తావ ఉప్పజ్జతి నామ. అరహత్తఫలే ఉప్పన్నో నామ. మహాభినిక్ఖమనతో వా యావ అరహత్తమగ్గో. తుసితభవనతో వా యావ అరహత్తమగ్గో. దీపఙ్కరపాదమూలతో వా యావ అరహత్తమగ్గో, తావ ఉప్పజ్జతి నామ. అరహత్తఫలే ఉప్పన్నో నామ. ఇధ సబ్బపఠమం ఉప్పన్నభావం సన్ధాయ ఉప్పజ్జతీతి వుత్తం , తథాగతో లోకే ఉప్పన్నో హోతీతి అయఞ్హేత్థ అత్థో.

సో ఇమం లోకన్తి సో భగవా ఇమం లోకం, ఇదాని వత్తబ్బం నిదస్సేతి. **సదేవక**న్తి సహ దేవేహి సదేవకం. ఏవం సహ మారేన **సమారకం**. సహ బ్రహ్మునా **సబ్రహ్మకం**. సహ సమణబ్రాహ్మణేహి **సస్సమణబ్రాహ్మణిం**. పజాతత్తా పజా, తం **పజం**. సహ దేవమనుస్సేహి **సదేవమనుస్సం**. తత్థ సదేవకవచనేన పఞ్చకామావచరదేవగ్గహణం వేదితబ్బం. సమారకవచనేన ఛట్ఠకామావచరదేవగ్గహణం. సబ్రహ్మకవచనేన బ్రహ్మకాయికాదిబ్రహ్మగ్గహణం. సస్సమణబ్రాహ్మణివచనేన సాసనస్స పచ్చత్థికపచ్చామిత్తసమణబ్రాహ్మణగ్గహణం సమితపాపబాహితపాపసమణబ్రాహ్మణగ్గహణఞ్చ. పజావచనేన సత్తలోకగ్గహణం. సదేవమనుస్సవచనేన సమ్ముతిదేవఅవసేసమనుస్సగ్గహణం. ఏవమేత్థ తీహి పదేహి ఓకాసలోకేన సద్ధిం సత్తలోకో, ద్వీహి పజావసేన సత్తలోకోవ గహితోతి వేదితబ్బో.

అపరో నయో – సదేవకగ్గహణేన అరూపావచరదేవలోకో గహితో. సమారకగ్గహణేన ఛకామావచరదేవలోకో. సబ్రహ్మకగ్గహణేన రూపీ బ్రహ్మలోకో. సస్సమణబ్రాహ్మణాదిగ్గహణేన చతుపరిసవసేన సమ్ముతిదేవేహి వా సహ మనుస్సలోకో అవసేససబ్బసత్తలోకో వా.

అపిచేత్థ సదేవకవచనేన ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదతో సబ్బస్స లోకస్స సచ్ఛికతభావమాహ. తతో యేసం అహోసి – “మారో మహానుభావో ఛకామావచరిస్సరో వసవత్తీ. కిం సోపి ఏతేన సచ్ఛికతో”తి? తేసం విమతిం విధమన్తో **సమారక**న్తి ఆహ. యేసం పన అహోసి – “బ్రహ్మా మహానుభావో , ఏకఙ్గులియా ఏకస్మిం చక్కవాళసహస్సే ఆలోకం ఫరతి, ద్వీహి…పే.… దసహి అఙ్గులీహి దససు చక్కవాళసహస్సేసు ఆలోకం ఫరతి, అనుత్తరఞ్చ ఝానసమాపత్తిసుఖం పటిసంవేదేతి. కిం సోపి సచ్ఛికతో”తి? తేసం విమతిం విధమన్తో **సబ్రహ్మక**న్తి ఆహ. తతో యే చిన్తేసుం – “పుథూ సమణబ్రాహ్మణా సాసనస్స పచ్చత్థికా, కిం తేపి సచ్ఛికతా”తి? తేసం విమతిం విధమన్తో **సస్సమణబ్రాహ్మణిం పజ**న్తి ఆహ. ఏవం ఉక్కట్ఠుక్కట్ఠానం సచ్ఛికతభావం పకాసేత్వా అథ సమ్ముతిదేవే అవసేసమనుస్సే చ ఉపాదాయ ఉక్కట్ఠపరిచ్ఛేదవసేన సేససత్తలోకస్స సచ్ఛికతభావం పకాసేన్తో **సదేవమనుస్స**న్తి ఆహ. అయమేత్థ భావానుక్కమో. పోరాణా పనాహు – **సదేవక**న్తి దేవతాహి సద్ధిం అవసేసలోకం. **సమారక**న్తి మారేన సద్ధిం అవసేసలోకం. **సబ్రహ్మక**న్తి బ్రహ్మేహి సద్ధిం అవసేసలోకం. ఏవం సబ్బేపి తిభవూపగే సత్తే తీహాకారేహి తీసు పదేసు పక్ఖిపిత్వా పున ద్వీహి పదేహి పరియాదియన్తో “సస్సమణబ్రాహ్మణిం పజం సదేవమనుస్స”న్తి ఆహ. ఏవం పఞ్చహి పదేహి తేన తేనాకారేన తేధాతుకమేవ పరియాదిన్నన్తి.

సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా పవేదేతీతి సయన్తి సామం అపరనేయ్యో హుత్వా. **అభిఞ్ఞా**తి అభిఞ్ఞాయ, అధికేన ఞాణేన ఞత్వాతి అత్థో. **సచ్ఛికత్వా**తి పచ్చక్ఖం కత్వా. ఏతేన అనుమానాదిపటిక్ఖేపో కతో హోతి. **పవేదేతీ**తి బోధేతి విఞ్ఞాపేతి పకాసేతి. **సో ధమ్మం దేసేతి ఆదికల్యాణం…పే.… పరియోసానకల్యాణ**న్తి సో భగవా సత్తేసు కారుఞ్ఞతం పటిచ్చ హిత్వాపి అనుత్తరం వివేకసుఖం ధమ్మం దేసేతి. తఞ్చ ఖో అప్పం వా బహుం వా దేసేన్తో ఆదికల్యాణాదిప్పకారమేవ దేసేతి. ఆదిమ్హిపి కల్యాణం భద్దకం అనవజ్జమేవ కత్వా దేసేతి. మజ్ఝేపి… పరియోసానేపి కల్యాణం భద్దకం అనవజ్జమేవ కత్వా దేసేతీతి వుత్తం హోతి.

తత్థ అత్థి దేసనాయ ఆదిమజ్ఝపరియోసానం, అత్థి సాసనస్స. **దేసనాయ** తావ చతుప్పదికాయపి గాథాయ పఠమపాదో ఆది నామ, తతో ద్వే మజ్ఝం నామ, అన్తే ఏకో పరియోసానం నామ. ఏకానుసన్ధికస్స సుత్తస్స నిదానమాది, ఇదమవోచాతి పరియోసానం, ఉభిన్నం అన్తరా మజ్ఝం. అనేకానుసన్ధికస్స సుత్తస్స పఠమానుసన్ధి ఆది, అన్తే అనుసన్ధి పరియోసానం, మజ్ఝే ఏకో వా ద్వే వా బహూ వా మజ్ఝమేవ. **సాసనస్స** పన సీలసమాధివిపస్సనా ఆది నామ. వుత్తమ్పి చేతం – "కో చాది కుసలానం ధమ్మానం, సీలఞ్చ సువిసుద్ధం, దిట్ఠి చ ఉజుకా"తి (సం. ని. ౫.౩౬౯). "అత్థి, భిక్ఖవే, మజ్ఝిమా పటిపదా తథాగతేన అభిసమ్బుద్ధా"తి ఏవం వుత్తో పన అరియమగ్గో మజ్ఝం నామ, ఫలఞ్చేవ నిబ్బానఞ్చ పరియోసానం నామ. "ఏతదత్థమిదం, బ్రాహ్మణ, బ్రహ్మచరియమేతం సారం, ఏతం పరియోసాన"న్తి (మ. ని. ౧.౩౨౪) హి ఏత్థ ఫలం పరియోసానన్తి వుత్తం. "నిబ్బానోగధఞ్హి , ఆవుసో విసాఖ, బ్రహ్మచరియం వుస్సతి నిబ్బానపరాయణం నిబ్బానపరియోసాన"న్తి (మ. ని. ౧.౪౬౬) ఏత్థ నిబ్బానం పరియోసానన్తి వుత్తం. ఇధ దేసనాయ ఆదిమజ్ఝపరియోసానం అధిప్పేతం. భగవా హి ధమ్మం దేసేన్తో ఆదిమ్హి సీలం దస్సేత్వా మజ్ఝే మగ్గం పరియోసానే నిబ్బానం దస్సేతి. తేన వుత్తం – "సో ధమ్మం దేసేతి ఆదికల్యాణం మజ్ఝేకల్యాణం పరియోసానకల్యాణ"న్తి. తస్మా అఞ్ఞోపి ధమ్మకథికో ధమ్మం కథేన్తో –

"ఆదిమ్హి సీలం దస్సేయ్య, మజ్ఝే మగ్గం విభావయే;
పరియోసానమ్హి నిబ్బానం, ఏసా కథికసణ్ఠితీ"తి. (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౯౦);

సాత్థం సబ్యఞ్జనన్తి యస్స హి యాగుభత్తఇత్థిపురిసాదివణ్ణనా నిస్సితా దేసనా హోతి, న సో సాత్థం దేసేతి. భగవా పన తథారూపం దేసనం పహాయ చతుసతిపట్ఠానాదినిస్సితం దేసనం దేసేతి. తస్మా "సాత్థం దేసేతీ"తి వుచ్చతి. యస్స పన దేసనా ఏకబ్యఞ్జనాదియుత్తా వా సబ్బనిరోట్ఠబ్యఞ్జనా వా సబ్బవిస్సట్ఠసబ్బనిగ్గహీతబ్యఞ్జనా వా, తస్స దమిళకిరాసవరాదిమిలక్ఖూనం భాసా వియ బ్యఞ్జనపారిపూరియా అభావతో అబ్యఞ్జనా నామ దేసనా హోతి. భగవా పన –

"సిథిలం ధనితఞ్చ దీఘరస్సం, గరుకం లహుకఞ్చ నిగ్గహీతం;
సమ్బన్ధం వవత్థితం విముత్తం, దసధా బ్యఞ్జనబుద్ధియా పభేదో"తి. (దీ. ని. అట్ఠ. ౧.౧౯౦) –

ఏవం వుత్తం దసవిధం బ్యఞ్జనం అమక్ఖేత్వా పరిపుణ్ణబ్యఞ్జనమేవ కత్వా ధమ్మం దేసేతి. తస్మా "సబ్యఞ్జనం ధమ్మం దేసేతీ"తి వుచ్చతి.

కేవలపరిపుణ్ణన్తి ఏత్థ **కేవల**న్తి సకలాధివచనం. **పరిపుణ్ణ**న్తి అనూనాధికవచనం. ఇదం వుత్తం హోతి – "సకలపరిపుణ్ణమేవ దేసేతి, ఏకదేసనాపి అపరిపుణ్ణా నత్థీ"తి. **పరిసుద్ధ**న్తి నిరుపక్కిలేసం. యో హి ఇదం ధమ్మదేసనం నిస్సాయ లాభం వా సక్కారం వా లభిస్సామీతి దేసేతి, తస్స అపరిసుద్ధా దేసనా హోతి. భగవా పన లోకామిసనిరపేక్ఖో హితఫరణేన మేత్తాభావనాయ ముదుహదయో ఉల్లుమ్పనసభావసణ్ఠితేన చిత్తేన దేసేతి. తస్మా "పరిసుద్ధం ధమ్మం దేసేతీ"తి వుచ్చతి. **బ్రహ్మచరియం పకాసేతీ**తి ఏత్థ **బ్రహ్మచరియ**న్తి సిక్ఖత్తయసఙ్గహం సకలసాసనం. తస్మా బ్రహ్మచరియం పకాసేతీతి సో ధమ్మం దేసేతి ఆదికల్యాణం…పే… పరిసుద్ధం, ఏవం దేసేన్తో చ సిక్ఖత్తయసఙ్గహితం సకలసాసనం బ్రహ్మచరియం పకాసేతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. **బ్రహ్మచరియ**న్తి సేట్ఠట్ఠేన బ్రహ్మభూతం చరియం. బ్రహ్మభూతానం వా బుద్ధాదీనం చరియన్తి వుత్తం హోతి.

తం ధమ్మన్తి తం వుత్తప్పకారసమ్పదం ధమ్మం. **సుణాతి గహపతి వాతి** కస్మా పఠమం గహపతిం నిద్దిసతీతి? నిహతమానత్తా ఉస్సన్నత్తా చ. యేభుయ్యేన హి ఖత్తియకులతో పబ్బజితా జాతిం నిస్సాయ మానం కరోన్తి. బ్రాహ్మణకులా పబ్బజితా మన్తే నిస్సాయ మానం కరోన్తి. హీనజచ్చకులా పబ్బజితా అత్తనో విజాతితాయ పతిట్ఠాతుం న సక్కోన్తి. గహపతిదారకా పన కచ్ఛేహి సేదం ముఞ్చన్తేహి పిట్ఠియా లోణం పుప్ఫమానాయ భూమిం కసిత్వా నిహతమానదప్పా హోన్తి. తే పబ్బజిత్వా మానం వా దప్పం వా అకత్వా యథాబలం బుద్ధవచనం ఉగ్గహేత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కరోన్తా సక్కోన్తి అరహత్తే పతిట్ఠాతుం. ఇతరేహి చ కులేహి నిక్ఖమిత్వా పబ్బజితా నామ న బహుకా, గహపతికావ బహుకా, ఇతి నిహతమానత్తా ఉస్సన్నత్తా చ పఠమం గహపతిం నిద్దిసతీతి.

అఞ్ఞతరస్మిం వాతి ఇతరేసం వా కులానం అఞ్ఞతరస్మిం. **పచ్చాజాతోతి** పతిజాతో. **తథాగతే సద్ధం పటిలభతీతి** పరిసుద్ధం ధమ్మం సుత్వా ధమ్మస్సామిమ్హి తథాగతే "సమ్మాసమ్బుద్ధో వత భగవా"తి సద్ధం పటిలభతి. **ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతీతి** ఏవం పచ్చవేక్ఖతి. **సమ్బాధో ఘరావాసోతి** సచేపి సట్ఠిహత్థే ఘరే యోజనసతన్తరేపి వా ద్వే జాయమ్పతికా వసన్తి, తథాపి నేసం సకిఞ్చనసపలిబోధట్ఠేన ఘరావాసో సమ్బాధోయేవ. **రజోపథోతి** రాగరజాదీనం ఉట్ఠానట్ఠానన్తి మహాఅట్ఠకథాయం వుత్తం. ఆగమనపథోతిపి వట్టతి. అలగ్గనట్ఠేన అబ్భోకాసో వియాతి **అబ్భోకాసో**. పబ్బజితో హి కూటాగారరతనపాసాదదేవవిమానాదీసు పిహితద్వారవాతపానేసు పటిచ్ఛన్నేసు వసన్తోపి నేవ లగ్గతి న సజ్జతి న బజ్ఝతి. తేన వుత్తం – "అబ్భోకాసో పబ్బజ్జా"తి. అపిచ సమ్బాధో ఘరావాసో కుసలకిరియాయ ఓకాసాభావతో. రజోపథో అసంవుతసఙ్కారట్ఠానం వియ రజానం కిలేసరజానం సన్నిపాతట్ఠానతో. అబ్భోకాసో పబ్బజ్జా కుసలకిరియాయ యథాసుఖం ఓకాససబ్భావతో.

నయిదం సుకరం...పే.... పబ్బజేయ్యన్తి ఏత్థ అయం సఙ్ఖేపకథా – యదేతం సిక్ఖత్తయబ్రహ్మచరియం ఏకమ్పి దివసం అఖణ్డం కత్వా చరిమకచిత్తం పాపేతబ్బతాయ ఏకన్తపరిపుణ్ణం. ఏకదివసమ్పి చ కిలేసమలేన అమలినం కత్వా చరిమకచిత్తం పాపేతబ్బతాయ ఏకన్తపరిసుద్ధం, సఙ్ఖలిఖితం లిఖితసఙ్ఖసదిసం ధోతసఙ్ఖసప్పటిభాగం చరితబ్బం, ఇదం న సుకరం అగారం అజ్ఝావసతా అగారమజ్ఝే వసన్తేన ఏకన్తపరిపుణ్ణం...పే.... చరితుం. యంనూనాహం కేసే చ మస్సుఞ్చ ఓహారేత్వా కాసాయరసపీతతాయ కాసాయాని బ్రహ్మచరియం చరన్తానం అనుచ్ఛవికాని వత్థాని అచ్ఛాదేత్వా పరిదహిత్వా అగారస్మా నిక్ఖమిత్వా అనగారియం పబ్బజేయ్యన్తి. ఏత్థ చ యస్మా అగారస్స హితం కసివాణిజ్జాదికమ్మం **అగారియన్తి** వుచ్చతి, తఞ్చ పబ్బజ్జాయ నత్థి. తస్మా పబ్బజ్జా అనగారియాతి ఞాతబ్బా, తం **అనగారియం. పబ్బజేయ్యన్తి** పటిపజ్జేయ్యం. **అప్పం వాతి** సహస్సతో హేట్ఠా భోగక్ఖన్ధో అప్పో నామ హోతి, సహస్సతో పట్ఠాయ మహా. ఆబన్ధనట్ఠేన ఞాతి ఏవ పరివట్టో **ఞాతిపరివట్టో**. సో వీసతియా హేట్ఠా అప్పో హోతి, వీసతియా పట్ఠాయ మహా.

౨౫౨. భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నోతి యా భిక్ఖూనం అధిసీలసఙ్ఖాతా సిక్ఖా, తఞ్చ, యత్థ చేతే సహ జీవన్తి ఏకజీవికా సభాగవుత్తినో హోన్తి, తం భగవతా పఞ్ఞత్తసిక్ఖాపదసఙ్ఖాతం సాజీవఞ్చ తత్థ సిక్ఖనభావేన సమాపన్నోతి భిక్ఖూనం సిక్ఖాసాజీవసమాపన్నో. **సమాపన్నోతి** సిక్ఖం పరిపూరేన్తో, సాజీవఞ్చ అవీతిక్కమన్తో హుత్వా తదుభయం ఉపగతోతి అత్థో. **పాణాతిపాతం పహాయాతిఆదీసు** పాణాతిపాతాదికథా హేట్ఠా విత్థారితా ఏవ. **పహాయాతి** ఇమం పాణాతిపాతచేతనాసఙ్ఖాతం దుస్సీల్యం పజహిత్వా. **పటివిరతో హోతీతి** పహీనకాలతో పట్ఠాయ తతో దుస్సీల్యతో ఓరతో విరతోవ హోతి. **నిహితదణ్డో నిహితసత్థోతి** పరూపఘాతత్థాయ దణ్డం వా సత్థం వా ఆదాయ అవత్తనతో నిక్ఖిత్తదణ్డో చేవ నిక్ఖిత్తసత్థో చాతి అత్థో. ఏత్థ చ

ఠపేత్వా దణ్డం సబ్బమ్పి అవసేసం ఉపకరణం సత్థానం విహింసనభావతో సత్థన్తి వేదితబ్బం. యం పన భిక్ఖూ కత్తరదణ్డం వా దన్తకట్ఠవాసిం వా పిప్పలకం వా గహేత్వా విచరన్తి, న తం పరూపఘాతత్థాయ. తస్మా నిహితదణ్డో నిహితసత్థోత్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి. **లజ్జీ**తి పాపజిగుచ్ఛనలక్ఖణాయ లజ్జాయ సమన్నాగతో. **దయాపన్నో**తి దయం మేత్తచిత్తతం ఆపన్నో. **సబ్బపాణభూతహితానుకమ్పీ**తి సబ్బే పాణభూతే హితేన అనుకమ్పకో. తాయ దయాపన్నతాయ సబ్బేసం పాణభూతానం హితచిత్తకోతి అత్థో. **విహరతీ**తి ఇరియతి పాలేతి.

దిన్నమేవ ఆదియతీతి **దిన్నాదాయీ**. చిత్తేనపి దిన్నమేవ పటికఙ్ఖతీతి **దిన్నపాటికఙ్ఖీ**. థేనేతీతి థేనో. న థేనేన **అథేనేన**. అథేనత్తాయేవ **సుచిభూతేన. అత్తనా**తి అత్తభావేన, అథేనం సుచిభూతం అత్తభావం కత్వా విహరతీతి వుత్తం హోతి.

అబ్రహ్మచరియన్తి అసేట్ఠచరియం. బ్రహ్మం సేట్ఠం ఆచారం చరతీతి **బ్రహ్మచారీ. ఆరాచారీ**తి అబ్రహ్మచరియతో దూరచారీ. **మేథునా**తి రాగపరియుట్ఠానవసేన సదిసత్తా మేథునకాతి లద్ధవోహారేహి పటిసేవితబ్బతో మేథునాతి సఙ్ఖం గతా అసద్ధమ్మా. **గామధమ్మా**తి గామవాసీనం ధమ్మా.

సచ్చం వదతీతి **సచ్చవాదీ**. సచ్చేన సచ్చం సన్దహతి ఘటేతీతి **సచ్చసన్ధో,** న అన్తరన్తరా ముసా వదతీతి అత్థో. యో హి పురిసో కదాచి ముసా వదతి, కదాచి సచ్చం, తస్స ముసావాదేన అన్తరితత్తా సచ్చం సచ్చేన న ఘటీయతి . తస్మా న సో సచ్చసన్ధో, అయం పన న తాదిసో, జీవితహేతుపి ముసావాదం అవత్వా సచ్చేన సచ్చం సన్దహతియేవాతి **సచ్చసన్ధో. థేతో**తి థిరో, థిరకథోతి అత్థో. ఏకో హి పుగ్గలో హలిద్దిరాగో వియ, థుసరాసిమ్హి నిఖాతఖాణు వియ, అస్సపిట్ఠే ఠపితకుమ్భణ్డమివ చ న థిరకథో హోతి. ఏకో పాసాణలేఖా వియ ఇన్దఖీలో వియ చ థిరకథో హోతి; అసినా సీసే ఛిజ్జన్తేపి ద్వే కథా న కథేతి; అయం వుచ్చతి థేతో . **పచ్చయికో**తి పత్తియాయితబ్బకో, సద్ధాయికోతి అత్థో. ఏకచ్చో హి పుగ్గలో న పచ్చయికో హోతి, “ఇదం కేన వుత్తం, అసుకేనా”తి వుత్తే “మా తస్స వచనం సద్దహథా”తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి. ఏకో పచ్చయికో హోతి, “ఇదం కేన వుత్తం, అసుకేనా”తి వుత్తే, “యది తేన వుత్తం, ఇదమేవ పమాణం, ఇదాని ఉపపరిక్ఖితబ్బం నత్థి, ఏవమేవ ఇద”న్తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి, అయం వుచ్చతి పచ్చయికో. **అవిసంవాదకో లోకస్సా**తి తాయ సచ్చవాదితాయ లోకం న విసంవాదేతీతి అత్థో.

ఇమేసం భేదాయాతి యేసం ఇతో సుత్వాతి వుత్తానం సన్తికే సుతం, తేసం భేదాయ. **భిన్నానం వా సన్ధాతా**తి ద్విన్నమ్పి మిత్తానం వా సమానుపజ్ఝాయకాదీనం వా కేనచిదేవ కారణేన భిన్నానం ఏకమేకం ఉపసఙ్కమిత్వా “తుమ్హాకం ఈదిసే కులే జాతానం ఏవం బహుస్సుతానం ఇదం న యుత్త”న్తిఆదీని వత్వా సన్ధానం కత్తా. **అనుప్పదాతా**తి సన్ధానానుప్పదాతా, ద్వే జనే సమగ్గే దిస్వా, “తుమ్హాకం ఏవరూపే కులే జాతానం ఏవరూపేహి గుణేహి సమన్నాగతానం అనుచ్ఛవికమేత”న్తిఆదీని వత్వా దళ్హీకమ్మం కత్తాతి అత్థో. సమగ్గో ఆరామో అస్సాతి **సమగ్గారామో**. యత్థ సమగ్గా నత్థి, తత్థ వసితుమ్పి న ఇచ్ఛతీతి అత్థో. “సమగ్గరామో”తిపి పాళి, అయమేవేత్థ అత్థో. **సమగ్గరతో**తి సమగ్గేసు రతో, తే పహాయ అఞ్ఞత్ర గన్తుమ్పి న ఇచ్ఛతీతి అత్థో. సమగ్గే దిస్వాపి సుత్వాపి నన్దతీతి **సమగ్గనన్దీ. సమగ్గకరణిం వాచం భాసితా**తి యా వాచా సత్తే సమగ్గేయేవ కరోతి, తం సామగ్గిగుణపరిదీపకమేవ వాచం భాసతి, న ఇతరన్తి.

నేలాతి ఏలం వుచ్చతి దోసో, నాస్సా ఏలన్తి నేలా, నిద్దోసాతి అత్థో. “నేలఙ్గో సేతపచ్ఛాదో”తి ఏత్థ వుత్తనేలం వియ. **కణ్ణసుఖా**తి బ్యఞ్జనమధురతాయ కణ్ణానం సుఖా, సూచివిజ్ఝనం వియ కణ్ణసూలం న జనేతి. అత్థమధురతాయ సకలసరీరే

కోపం అజనేత్వా పేమం జనేతీతి **పేమనీయా**. హదయం గచ్ఛతి, అపటిహఞ్ఞమానా సుఖేన చిత్తం పవిసతీతి **హదయఙ్గమా**. గుణపరిపుణ్ణతాయ పురే భవాతి **పోరీ,** పురే సంవద్ధనారీ వియ సుకుమారాతిపి పోరీ, పురస్స ఏసాతిపి పోరీ, నగరవాసీనం కథాతి అత్థో . నగరవాసినో హి యుత్తకథా హోన్తి, పితిమత్తం పితాతి, మాతిమత్తం మాతాతి, భాతిమత్తం భాతాతి వదన్తి. ఏవరూపీ కథా బహునో జనస్స కన్తా హోతీతి **బహుజనకన్తా**. కన్తభావేనేవ బహునో జనస్స మనాపా చిత్తవుద్ధికరాతి **బహుజనమనాపా**.

కాలేన వదతీతి **కాలవాదీ,** వత్తబ్బయుత్తకాలం సల్లక్ఖేత్వా వదతీతి అత్థో. భూతం తచ్ఛం సభావమేవ వదతీతి **భూతవాదీ**. దిట్ఠధమ్మికసమ్పరాయికత్థసన్నిస్సితమేవ కత్వా వదతీతి **అత్థవాదీ** . నవలోకుత్తరధమ్మసన్నిస్సితం కత్వా వదతీతి **ధమ్మవాదీ**. సంవరవినయపహానవినయసన్నిస్సితం కత్వా వదతీతి **వినయవాదీ**. నిధానం వుచ్చతి ఠపనోకాసో, నిధానమస్సా అత్థీతి **నిధానవతీ,** హదయే నిధాతబ్బ యుత్తవాచం భాసితాతి అత్థో. **కాలేనాతి** ఏవరూపిం భాసమానోపి చ "అహం నిధానవతిం వాచం భాసిస్సామీ"తి న అకాలేన భాసతి, యుత్తకాలం పన అవేక్ఖిత్వా భాసతీతి అత్థో. **సాపదేస**న్తి సఉపమం, సకారణన్తి అత్థో. **పరియన్తవతి**న్తి పరిచ్ఛేదం దస్సేత్వా యథాస్సా పరిచ్ఛేదో పఞ్ఞాయతి, ఏవం భాసతీతి అత్థో. **అత్థసంహిత**న్తి అనేకేహిపి నయేహి విభజన్తేన పరియాదాతుం అసక్కుణేయ్యతాయ అత్థసమ్పన్నం, యం వా సో అత్థవాదీ అత్థం వదతి, తేన అత్థేన సంహితత్తా అత్థసంహితం వాచం భాసతి, న అఞ్ఞం నిక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞం భాసతీతి వుత్తం హోతి.

౨౯౩. **బీజగామభూతగామసమారమ్భా**తి మూలబీజం ఖన్ధబీజం ఫళుబీజం అగ్గబీజం బీజబీజన్తి పఞ్చవిధస్స బీజగామస్స చేవ యస్స కస్సచి నీలతిణరుక్ఖాదికస్స భూతగామస్స చ సమారమ్భా, ఛేదనభేదనపచనాదిభావేన వికోపనా పటివిరతోతి అత్థో. **ఏకభత్తికో**తి పాతరాసభత్తం సాయమాసభత్తన్తి ద్వే భత్తాని. తేసు పాతరాసభత్తం అన్తోమజ్ఝన్హికేన పరిచ్ఛిన్నం, ఇతరం మజ్ఝన్హికతో ఉద్ధం అన్తోఅరుణేన. తస్మా అన్తోమజ్ఝన్హికే దసక్ఖత్తుం భుఞ్జమానోపి ఏకభత్తికోవ హోతి, తం సన్ధాయ వుత్తం "ఏకభత్తికో"తి. రత్తియా భోజనం రత్తి, తతో ఉపరతోతి **రత్తూపరతో**. అతిక్కన్తే మజ్ఝన్హికే యావ సూరియత్థంగమనా భోజనం **వికాలభోజనం** నామ. తతో విరతత్తా **విరతో వికాలభోజనా**. సాసనస్స అననులోమత్తా విసూకం పటాణీభూతం దస్సనన్తి **విసూకదస్సనం**. అత్తనా నచ్చననచ్చాపనాదివసేన నచ్చా చ గీతా చ వాదితా చ, అన్తమసో మయూరనచ్చనాదివసేనాపి పవత్తానం నచ్చాదీనం విసూకభూతా దస్సనా చాతి **నచ్చగీతవాదితవిసూకదస్సనా**. నచ్చాదీని హి అత్తనా పయోజేతుం వా పరేహి పయోజాపేతుం వా పయుత్తాని పస్సితుం వా నేవ భిక్ఖూనం న భిక్ఖునీనం వట్టన్తి. **మాలాదీసు మాలాతి** యంకిఞ్చి పుప్ఫం. **గన్ధ**న్తి యంకిఞ్చి గన్ధజాతం. **విలేపన**న్తి ఛవిరాగకరణం. తత్థ పిళన్ధన్తో **ధారేతి** నామ. ఊనట్ఠానం పూరేన్తో **మణ్డేతి** నామ. గన్ధవసేన ఛవిరాగవసేన చ సాదియన్తో **విభూసేతి** నామ. ఠానం వుచ్చతి కారణం. తస్మా యాయ దుస్సీల్యచేతనాయ తాని మాలాధారణాదీని మహాజనో కరోతి, తతో పటివిరతోతి అత్థో.

ఉచ్చాసయనం వుచ్చతి పమాణాతిక్కన్తం. **మహాసయనం** అకప్పియత్థరణం. తతో పటివిరతోతి అత్థో. **జాతరూప**న్తి సువణ్ణం. **రజత**న్తి కహాపణో లోహమాసకో జతుమాసకో దారుమాసకోతి యే వోహారం గచ్ఛన్తి, తస్స ఉభయస్సపి పటిగ్గహణా పటివిరతో, నేవ నం ఉగ్గణ్హాతి, న ఉగ్గణ్హాపేతి, న ఉపనిక్ఖిత్తం సాదియతీతి అత్థో. **ఆమకధఞ్ఞపటిగ్గహణాతి** సాలివీహియవగోధూమకఙ్గువరకకుద్రూసకసఙ్ఖాతస్స సత్తవిధస్సాపి ఆమకధఞ్ఞస్స పటిగ్గహణా. న కేవలఞ్చ ఏతేసం పటిగ్గహణమేవ, ఆమసనమ్పి భిక్ఖూనం న వట్టతియేవ. **ఆమకమంసపటిగ్గహణాతి** ఏత్థ అఞ్ఞత్ర ఓదిస్స అనుఞ్ఞాతా ఆమకమంసమచ్ఛానం పటిగ్గహణమేవ భిక్ఖూనం న వట్టతి, నో ఆమసనం.

ఇత్థికుమారికపటిగ్గహణాతి ఏత్థ **ఇత్థీతి** పురిసన్తరగతా, ఇతరా **కుమారికా** నామ. తాసం పటిగ్గహణమ్పి ఆమసనమ్పి అకప్పియమేవ. **దాసిదాసపటిగ్గహణాతి** ఏత్థ దాసిదాసవసేనేవ తేసం పటిగ్గహణం న వట్టతి, "కప్పియకారకం దమ్మి, ఆరామికం దమ్మీ"తి ఏవం వుత్తే పన వట్టతి. **అజేళకాదీసు** ఖేత్తవత్థుపరియోసానేసు కప్పియాకప్పియనయో వినయవసేన ఉపపరిక్ఖితబ్బో. తత్థ **ఖేత్తం** నామ యస్మిం పుబ్బణ్ణం రుహతి. **వత్థు** నామ యస్మిం అపరణ్ణం రుహతి. యత్థ వా ఉభయమ్పి రుహతి, తం **ఖేత్తం**. తదత్థాయ అకతభూమిభాగో **వత్థు**. ఖేత్తవత్థుసీసేన చేత్థ వాపితళాకాదీనిపి సఙ్గహితానేవ. **దూతేయ్యం** వుచ్చతి దూతకమ్మం, గిహీనం పణ్ణం వా సాసనం వా గహేత్వా తత్థ తత్థ గమనం. **పహిణగమనం** వుచ్చతి ఘరా ఘరం పేసితస్స ఖుద్దకగమనం. **అనుయోగో** నామ తదుభయకరణం, తస్మా దూతేయ్యపహిణగమనానం అనుయోగాతి ఏవమేత్థ అత్థో వేదితబ్బో.

కయవిక్కయాతి కయా చ విక్కయా చ. **తులాకూటాదీసు** **కూటన్తి** వఞ్చనం. తత్థ తులాకూటం తావ రూపకూటం అఙ్గకూటం గహణకూటం పటిచ్ఛన్నకూటన్తి చతుబ్బిధం హోతి. తత్థ **రూపకూటం** నామ ద్వే తులా సరూపా కత్వా గణ్హన్తో మహతియా గణ్హాతి, దదన్తో ఖుద్దికాయ దేతి. **అఙ్గకూటం** నామ గణ్హన్తో పచ్ఛాభాగే హత్థేన తులం అక్కమతి, దదన్తో పుబ్బభాగే. **గహణకూటం** నామ గణ్హన్తో మూలే రజ్జుం గణ్హాతి, దదన్తో అగ్గే. **పటిచ్ఛన్నకూటం** నామ తులం సుసిరం కత్వా అన్తో అయచుణ్ణం పక్ఖిపిత్వా గణ్హన్తో తం పచ్ఛాభాగే కరోతి, దదన్తో అగ్గభాగే. **కంసో** వుచ్చతి సువణ్ణపాతి, తాయ వఞ్చనం **కంసకూటం**. కథం? ఏకం సువణ్ణపాతిం కత్వా అఞ్ఞా ద్వే తిస్సో లోహపాతియో సువణ్ణవణ్ణా కరోతి, తతో జనపదం గన్త్వా కిఞ్చిదేవ అద్ధకులం పవిసిత్వా, "సువణ్ణభాజనాని కిణథా"తి వత్వా అగ్ఘే పుచ్ఛితే సమగ్ఘతరం దాతుకామా హోన్తి. తతో తేహి "కథం ఇమేసం సువణ్ణభావో జానితబ్బో"తి వుత్తే – "వీమంసిత్వా గణ్హథా"తి సువణ్ణపాతిం పాసాణే ఘంసిత్వా సబ్బా పాతియో దత్వా గచ్ఛతి.

మానకూటం నామ హదయభేదసిఖాభేదరజ్జుభేదవసేన తివిధం హోతి. తత్థ **హదయభేదో** సప్పితేలాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో హేట్ఠా ఛిద్దేన మానేన, "సణికం ఆసిఞ్చా"తి వత్వా అన్తోభాజనే బహుం పఘరాపేత్వా గణ్హాతి; దదన్తో ఛిద్దం పిధాయ సీఘం పూరేత్వా దేతి. **సిఖాభేదో** తిలతణ్డులాదిమిననకాలే లబ్భతి. తాని హి గణ్హన్తో సణికం సిఖం ఉస్సాపేత్వా గణ్హాతి, దదన్తో వేగేన పూరేత్వా సిఖం ఛిన్దన్తో దేతి. **రజ్జుభేదో** ఖేత్తవత్థుమిననకాలే లబ్భతి. లఞ్జం అలభన్తా హి ఖేత్తం అమహన్తమ్పి మహన్తం కత్వా మినన్తి.

ఉక్కోటనాదీసు **ఉక్కోటనన్తి** సామికే అస్సామికే కాతుం లఞ్జగ్గహణం. **వఞ్చనన్తి** తేహి తేహి ఉపాయేహి పరేసం వఞ్చనం. తత్రిదమేకం వత్థు – ఏకో కిర లుద్దకో మిగఞ్చ మిగపోతకఞ్చ గహేత్వా ఆగచ్ఛతి. తమేకో ధుత్తో, "కిం, భో, మిగో అగ్ఘతి, కిం మిగపోతకో"తి ఆహ. "మిగో ద్వే కహాపణే మిగపోతకో ఏక"న్తి చ వుత్తే కహాపణం దత్వా మిగపోతకం గహేత్వా థోకం గన్త్వా నివత్తో, "న మే, భో, మిగపోతకేన అత్థో, మిగం మే దేహీ"తి ఆహ. తేన హి "ద్వే కహాపణే దేహీ"తి. సో ఆహ – "నను తే, భో, మయా పఠమం ఏకో కహాపణో దిన్నో"తి. ఆమ దిన్నోతి. "ఇమమ్పి మిగపోతకం గణ్హ, ఏవం సో చ కహాపణో అయఞ్చ కహాపణగ్ఘనకో మిగపోతకోతి ద్వే కహాపణా భవిస్సన్తీ"తి. సో కారణం వదతీతి సల్లక్ఖేత్వా మిగపోతకం గహేత్వా మిగం అదాసీతి.

నికతీతి యోగవసేన వా మాయావసేన వా అపామఙ్గం పామఙ్గన్తి, అమణిం మణిన్తి, అసువణ్ణం సువణ్ణన్తి కత్వా పటిరూపకేన వఞ్చనం. **సాచియోగోతి** కుటిలయోగో, ఏతేసంయేవ ఉక్కోటనాదీనమేతం నామం, తస్మా ఉక్కోటనసాచియోగో

వఞ్చనసాచియోగో నికతిసాచియోగోతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. కేచి అఞ్ఞం దస్సేత్వా అఞ్ఞస్స పరివత్తనం సాచియోగోతి వదన్తి. తం పన వఞ్చనేనేవ సఙ్గహితం. **ఛేదనాదీసు ఛేదన**న్తి హత్థచ్ఛేదనాది. **వధో**తి మారణం. **బన్ధో**తి రజ్జుబన్ధనాదీహి బన్ధనం. **విపరామోసో**తి హిమవిపరామోసో గుమ్బవిపరామోసోతి దువిధో. యం హిమపాతసమయే హిమేన పటిచ్ఛన్నా హుత్వా మగ్గపటిపన్నం జనం ముసన్తి, అయం **హిమవిపరామోసో**. యం గుమ్బాదీహి పటిచ్ఛన్నా ముసన్తి, అయం **గుమ్బవిపరామోసో. ఆలోపో** వుచ్చతి గామనిగమాదీనం విలోపకరణం. **సహసాకారో**తి సాహసికకిరియా, గేహం పవిసిత్వా మనుస్సానం ఉరే సత్థం ఠపేత్వా ఇచ్ఛితభణ్డగ్గహణం. ఏవమేతస్మా ఛేదన...పే.... సహసాకారా పటివిరతో హోతి.

౨౧౫. సో సన్తుట్ఠో హోతీతి స్వాయం భిక్ఖు హేట్ఠా వుత్తేన చతూసు పచ్చయేసు ద్వాదసవిధేన ఇతరీతరపచ్చయసన్తోసేన సమన్నాగతో హోతి. ఇమినా పన ద్వాదసవిధేన ఇతరీతరపచ్చయసన్తోసేన సమన్నాగతస్స భిక్ఖునో అట్ఠ పరిక్ఖారా వట్టన్తి తీణి చీవరాని పత్తో దన్తకట్ఠచ్ఛేదనవాసి ఏకా సూచి కాయబన్ధనం పరిస్సావనన్తి. వుత్తమ్పి చేతం –

> “తిచీవరఞ్చ పత్తో చ, వాసి సూచి చ బన్ధనం;
> పరిస్సావనేన అట్ఠేతే, యుత్తయోగస్స భిక్ఖునో”తి.

తే సబ్బేపి కాయపరిహారికాపి హోన్తి కుచ్ఛిపరిహారికాపి. కథం? తిచీవరం తావ నివాసేత్వా పారుపిత్వా చ విచరణకాలే కాయం పరిహరతి పోసేతీతి **కాయపరిహారికం** హోతి, చీవరకణ్ణేన ఉదకం పరిస్సావేత్వా పివనకాలే ఖాదితబ్బఫలాఫలగ్గహణకాలే చ కుచ్ఛిం పరిహరతి పోసేతీతి **కుచ్ఛిపరిహారికం** హోతి. పత్తోపి తేన ఉదకం ఉద్ధరిత్వా నహానకాలే కుటిపరిభణ్డకరణకాలే చ కాయపరిహారికో హోతి, ఆహారం గహేత్వా భుఞ్జనకాలే కుచ్ఛిపరిహారికో హోతి. వాసిపి తాయ దన్తకట్ఠచ్ఛేదనకాలే మఞ్చపీఠానం అఙ్గపాదచీవరకుటిదణ్డకసజ్జనకాలే చ కాయపరిహారికా హోతి, ఉచ్ఛుచ్ఛేదననాళికేరాదితచ్ఛనకాలే కుచ్ఛిపరిహారికా. సూచిపి చీవరసిబ్బనకాలే కాయపరిహారికా హోతి, పూవం వా ఫలం వా విజ్ఝిత్వా ఖాదనకాలే కుచ్ఛిపరిహారికా. కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా విచరణకాలే కాయపరిహారికం, ఉచ్ఛుఆదీని బన్ధిత్వా గహణకాలే కుచ్ఛిపరిహారికం. పరిస్సావనం తేన ఉదకం పరిస్సావేత్వా నహానకాలే, సేనాసనపరిభణ్డకరణకాలే చ కాయపరిహారికం, పానీయపరిస్సావనకాలే తేనేవ తిలతణ్డులపుథుకాదీని గహేత్వా ఖాదనకాలే చ కుచ్ఛిపరిహారికం. అయం తావ అట్ఠపరిక్ఖారికస్స పరిక్ఖారమత్తా.

నవపరిక్ఖారికస్స పన సేయ్యం పవిసన్తస్స తత్రట్ఠకపచ్చత్థరణం వా కుఞ్చికా వా వట్టతి. దసపరిక్ఖారికస్స నిసీదనం వా చమ్మఖణ్డం వా వట్టతి. ఏకాదసపరిక్ఖారికస్స కత్తరయట్ఠి వా తేలనాళికా వా వట్టతి. ద్వాదసపరిక్ఖారికస్స ఛత్తం వా ఉపాహనా వా వట్టతి. ఏతేసు చ అట్ఠపరిక్ఖారికోవ సన్తుట్ఠో, ఇతరే అసన్తుట్ఠా, మహిచ్ఛా మహాభారాతి న వత్తబ్బా. ఏతేపి హి అప్పిచ్ఛావ సన్తుట్ఠావ సుభరావ సల్లహుకవుత్తినోవ. భగవా పన నయిమం సుత్తం తేసం వసేన కథేసి, అట్ఠపరిక్ఖారికస్స వసేన కథేసి. సో హి ఖుద్దకవాసిఞ్చ సూచిఞ్చ పరిస్సావనే పక్ఖిపిత్వా పత్తస్స అన్తో ఠపేత్వా పత్తం అంసకూటే లగ్గేత్వా తిచీవరం కాయపటిబద్ధం కత్వా యేనిచ్ఛకం సుఖం పక్కమతి. పటినివత్తేత్వా గహేతబ్బం నామస్స న హోతి, ఇతి ఇమస్స భిక్ఖునో సల్లహుకవుత్తితం దస్సేన్తో భగవా, **సన్తుట్ఠో హోతి కాయపరిహారికేన చీవరేనా**తిఆదిమాహ.

తత్థ **కాయపరిహారికేనా**తి కాయపరిహరణమత్తకేన. **కుచ్ఛిపరిహారికేనా**తి కుచ్ఛిపరిహరణమత్తకేన. **సమాదాయేవ పక్కమతీ**తి తం అట్ఠపరిక్ఖారమత్తకం సబ్బం గహేత్వా కాయపటిబద్ధం కత్వావ గచ్ఛతి, "మమ విహారో పరివేణం ఉపట్ఠాకో"తిస్స సఙ్గో వా బద్ధో వా న హోతి, సో జియా ముత్తో సరో వియ, యూథా అపక్కన్తో మత్తహత్థీ వియ ఇచ్ఛితిచ్ఛితం సేనాసనం వనసణ్డం రుక్ఖమూలం వనపబ్భారం పరిభుఞ్జన్తో ఏకోవ తిట్ఠతి, ఏకోవ నిసీదతి, సబ్బిరియాపథేసు ఏకోవ అదుతియో.

"చాతుద్దిసో అప్పటిఘో చ హోతి,
సన్తుస్సమానో ఇతరీతరేన;
పరిస్సయానం సహితా అఛమ్భీ,
ఏకో చరే ఖగ్గవిసాణకప్పో"తి. (సు॰ ని॰ ౪౨);

ఏవం వణ్ణితం ఖగ్గవిసాణకప్పతం ఆపజ్జతి.

ఇదాని తమత్థం ఉపమాయ సాధేన్తో **సేయ్యథాపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **పక్ఖీ సకుణో**తి పక్ఖయుత్తో సకుణో. **డేతీ**తి ఉప్పతతి. అయం పనేత్థ సఙ్ఖేపత్థో – సకుణా నామ "అసుకస్మిం పదేసే రుక్ఖో పరిపక్కఫలో"తి ఞత్వా నానాదిసాహి ఆగన్త్వా నఖపక్ఖతుణ్డాదీహి తస్స ఫలాని విజ్ఝన్తా విధునన్తా ఖాదన్తి. "ఇదం అజ్జతనాయ ఇదం స్వాతనాయ భవిస్సతీ"తి నేసం న హోతి. ఫలే పన ఖీణే నేవ రుక్ఖస్స ఆరక్ఖం ఠపేన్తి, న తత్థ పత్తం వా నఖం వా తుణ్డం వా ఠపేన్తి, అథ ఖో తస్మిం రుక్ఖే అనపేక్ఖో హుత్వా యో యం దిసాభాగం ఇచ్ఛతి, సో తేన సపత్తభారోవ – ఉప్పతిత్వా గచ్ఛతి. ఏవమేవ అయం భిక్ఖు నిస్సఙ్గో నిరపేక్ఖోయేవ పక్కమతి. తేన వుత్తం "సమాదాయేవ పక్కమతీ"తి. **అరియేనా**తి నిద్దోసేన. **అజ్ఝత్త**న్తి సకే అత్తభావే. **అనవజ్జసుఖ**న్తి నిద్దోససుఖం.

౨౯౩. **సో చక్ఖునా రూపం దిస్వా**తి సో ఇమినా అరియేన సీలక్ఖన్ధేన సమన్నాగతో భిక్ఖు చక్ఖువిఞ్ఞాణేన రూపం పస్సిత్వాతి అత్థో. సేసపదేసు యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తం. **అబ్యాసేకసుఖ**న్తి కిలేసేహి అనవసిత్తసుఖం, అవికిణ్ణసుఖన్తిపి వుత్తం. ఇన్ద్రియసంవరసుఖఞ్హి దిట్ఠాదీసు దిట్ఠమత్తాదివసేన పవత్తతాయ అవికిణ్ణం హోతి. **సో అభిక్కన్తే పటిక్కన్తే**తి సో మనచ్ఛట్ఠానం ఇన్ద్రియానం సంవరేన సమన్నాగతో భిక్ఖు ఇమేసు అభిక్కన్తపటిక్కన్తాదీసు సత్తసు ఠానేసు సతిసమ్పజఞ్ఞవసేన సమ్పజానకారీ హోతి. తత్థ యం వత్తబ్బం సియా, తం సతిపట్ఠానే వుత్తమేవ.

౨౯౬. **సో ఇమినా చా**తిఆదినా కిం దస్సేతి? అరఞ్ఞవాసస్స పచ్చయసమ్పత్తిం దస్సేతి. యస్స హి ఇమే చత్తారో పచ్చయా నత్థి, తస్స అరఞ్ఞవాసో న ఇజ్ఝతి, తిరచ్ఛానగతేహి వా వనచరకేహి వా సద్ధిం వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి, అరఞ్ఞే అధివత్థా దేవతా, "కిం ఏవరూపస్స పాపభిక్ఖునో అరఞ్ఞవాసేనా"తి భేరవసద్దం సావేన్తి, హత్థేహి సీసం పహరిత్వా పలాయనాకారం కరోన్తి. "అసుకో భిక్ఖు అరఞ్ఞం పవిసిత్వా ఇదఞ్చిదఞ్చ పాపకమ్మం అకాసీ"తి అయసో పత్థరతి. యస్స పనేతే చత్తారో పచ్చయా అత్థి, తస్స అరఞ్ఞవాసో ఇజ్ఝతి, సో హి అత్తనో సీలం పచ్చవేక్ఖన్తో కిఞ్చి కాళకం వా తిలకం వా అపస్సన్తో పీతిం ఉప్పాదేత్వా తం ఖయతో వయతో సమ్మసన్తో అరియభూమిం ఓక్కమతి, అరఞ్ఞే అధివత్థా దేవతా అత్తమనా వణ్ణం భాసన్తి, ఇతిస్స ఉదకే పక్ఖిత్తతేలబిన్దు వియ యసో విత్థారికో హోతి.

తత్థ **వివిత్త**న్తి సుఞ్ఞం అప్పసద్దం, అప్పనిగ్ఘోసన్తి అత్థో. ఏతదేవ హి సన్ధాయ విభఙ్గే, "వివిత్తన్తి సన్తికే చేపి సేనాసనం హోతి, తఞ్చ అనాకిణ్ణం గహట్ఠేహి పబ్బజితేహి, తేన తం వివిత్త"న్తి (విభ॰ ౫౨౬) వుత్తం. సేతి చేవ ఆసతి చ ఏత్థాతి **సేనాసనం,** మఞ్చపీఠాదీనమేతం అధివచనం. తేనాహ – "సేనాసనన్తి మఞ్చోపి సేనాసనం, పీఠమ్పి భిసిపి బిమ్బోహనమ్పి, విహారోపి అడ్ఢయోగోపి, పాసాదోపి, హమ్మియమ్పి, గుహాపి, అట్టోపి, మాళోపి, లేణమ్పి, వేళుగుమ్బోపి , రుక్ఖమూలమ్పి, మణ్డపోపి సేనాసనం, యత్థ వా పన భిక్ఖూ పటిక్కమన్తి, సబ్బమేతం సేనాసన"న్తి. అపిచ "విహారో అడ్ఢయోగో పాసాదో హమ్మియం గుహా"తి ఇదం విహారసేనాసనం నామ. "మఞ్చో పీఠం, భిసి బిమ్బోహన"న్తి ఇదం మఞ్చపీఠసేనాసనం నామ. "చిమిలికా, చమ్మఖణ్డో, తిణసన్థారో, పణ్ణసన్థారో"తి ఇదం సన్థతసేనాసనం నామ. "యత్థ వా పన భిక్ఖూ పటిక్కమన్తీ"తి ఇదం ఓకాససేనాసనం నామాతి ఏవం చతుబ్బిధం సేనాసనం హోతి, తం సబ్బమ్పి సేనాసనగ్గహణేన గహితమేవ. ఇమస్స పన సకుణసదిసస్స చాతుద్దిసస్స భిక్ఖునో అనుచ్ఛవికం దస్సేన్తో **అరఞ్ఞం రుక్ఖమూల**న్తిఆదిమాహ.

తత్థ **అరఞ్ఞ**న్తి "నిక్ఖమిత్వా బహి ఇన్దఖీలా, సబ్బమేతం అరఞ్ఞ"న్తి ఇదం భిక్ఖునీనం వసేన ఆగతం అరఞ్ఞం. "ఆరఞ్ఞకం నామ సేనాసనం పఞ్చధనుసతికం పచ్ఛిమ"న్తి (పారా॰ ౬౫౪) ఇదం పన ఇమస్స భిక్ఖునో అనురూపం, తస్స లక్ఖణం విసుద్ధిమగ్గే ధుతఙ్గనిద్దేసే వుత్తం. **రుక్ఖమూల**న్తి యంకిఞ్చి సన్దచ్ఛాయం వివిత్తం రక్ఖమూలం. **పబ్బత**న్తి సేలం. తత్థ హి ఉదకసోణ్డీసు ఉదకకిచ్చం కత్వా సీతాయ రుక్ఖచ్ఛాయాయ నిసిన్నస్స నానాదిసాసు ఖాయమానాసు సీతేన వాతేన వీజియమానస్స చిత్తం ఏకగ్గం హోతి. **కన్దర**న్తి కం వుచ్చతి ఉదకం, తేన దారితం, ఉదకేన భిన్నం పబ్బతప్పదేసం, యం నదీతుమ్బన్తిపి నదీకుఞ్జన్తిపి వదన్తి. తత్థ హి రజతపట్టసదిసా వాలికా హోన్తి, మత్థకే మణివితానం వియ వనగహనం, మణిక్ఖన్ధసదిసం ఉదకం సన్దతి. ఏవరూపం కన్దరం ఓరుయ్హ పానీయం పివిత్వా గత్తాని సీతాని కత్వా వాలికం ఉస్సాపేత్వా పంసుకూలచీవరం పఞ్ఞాపేత్వా నిసిన్నస్స సమణధమ్మం కరోతో చిత్తం ఏకగ్గం హోతి. **గిరిగుహ**న్తి ద్విన్నం పబ్బతానం అన్తరా, ఏకస్మింయేవ వా ఉమఙ్గసదిసం మహావివరం. సుసానలక్ఖణం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తం. **వనపత్థ**న్తి అతిక్కమిత్వా మనుస్సానం ఉపచారట్ఠానం, యత్థ న కసన్తి న వపన్తి. తేనేవాహ – "వనపత్థన్తి దూరానమేతం సేనాసనానం అధివచన"న్తిఆది (విభ॰ ౫౩౧). **అబ్భోకాస**న్తి అచ్ఛన్నం, ఆకఙ్ఖమానో పనేత్థ చీవరకుటిం కత్వా వసతి. **పలాలపుఞ్జ**న్తి పలాలరాసిం . మహాపలాలపుఞ్జతో హి పలాలం నిక్కడ్ఢిత్వా పబ్భారలేణసదిసే ఆలయే కరోన్తి, గచ్ఛగుమ్బాదీనమ్పి ఉపరి పలాలం పక్ఖిపిత్వా హేట్ఠా నిసిన్నా సమణధమ్మం కరోన్తి, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

పచ్ఛాభత్తన్తి భత్తస్స పచ్ఛతో. **పిణ్డపాతపటిక్కన్తో**తి పిణ్డపాతపరియేసనతో పటిక్కన్తో. **పల్లఙ్క**న్తి సమన్తతో ఊరుబద్ధాసనం. **ఆభుజిత్వా**తి బన్ధిత్వా. **ఉజుం కాయం పణిధాయా**తి ఉపరిమం సరీరం ఉజుకం ఠపేత్వా అట్ఠారస పిట్ఠికణ్టకే కోటియా కోటిం పటిపాదేత్వా. ఏవఞ్హి నిసిన్నస్స చమ్మమంసనహారూని న పణమన్తి. అథస్స యా తేసం పణమనపచ్చయా ఖణే ఖణే వేదనా ఉప్పజ్జేయ్యుం, తా న ఉప్పజ్జన్తి. తాసు అనుప్పజ్జమానాసు చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, కమ్మట్ఠానం న పరిపతతి, వుద్ధిం ఫాతిం ఉపగచ్ఛతి. **పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా**తి కమ్మట్ఠానాభిముఖం సతిం ఠపయిత్వా, ముఖసమీపే వా కత్వాతి అత్థో. తేనేవ విభఙ్గే వుత్తం – "అయం సతి ఉపట్ఠితా హోతి సూపట్ఠితా నాసికగ్గే వా ముఖనిమిత్తే వా, తేన వుచ్చతి పరిముఖం సతిం ఉపట్ఠపేత్వా"తి (విభ॰ ౫౩౭). అథ వా ''**పరీ**తి పరిగ్గహట్ఠో, **ముఖ**న్తి నియ్యానత్థో, **సతీ**తి ఉపట్ఠానత్థో, తేన

వుచ్చతి పరిముఖం సతి”న్తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౬౪) ఏవం పటిసమ్భిదాయం వుత్తనయేనపేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. తత్రాయం సఙ్ఖేపో “పరిగ్గహితనియ్యానసతిం కత్వా”తి.

అభిజ్ఝం లోకేతి ఏత్థ లుజ్జనపలుజ్జనట్ఠేన పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా లోకో, తస్మా పఞ్చసు ఉపాదానక్ఖన్ధేసు రాగం పహాయ కామచ్ఛన్దం విక్ఖమ్భేత్వాతి అయమేత్థ అత్థో. **విగతాభిజ్ఝేనా**తి విక్ఖమ్భనవసేన పహీనత్తా విగతాభిజ్ఝేన, న చక్ఖువిఞ్ఞాణసదిసేనాతి అత్థో. **అభిజ్ఝాయ చిత్తం పరిసోధేతీ**తి అభిజ్ఝాతో చిత్తం పరిమోచేతి. యథా నం సా ముఞ్చతి చేవ, ముఞ్చిత్వా చ న పున గణ్హాతి, ఏవం కరోతీతి అత్థో. **బ్యాపాదపదోసం పహాయా**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. బ్యాపజ్జతి ఇమినా చిత్తం పూతికమ్మాసాదయో వియ పురిమపకతిం పజహతీతి **బ్యాపాదో**. వికారాపత్తియా పదుస్సతి, పరం వా పదూసేతి వినాసేతీతి **పదోసో**. ఉభయమేతం కోధస్సేవాధివచనం. **థినం** చిత్తగేలఞ్ఞం. **మిద్ధం** చేతసికగేలఞ్ఞం. థినఞ్చ మిద్ధఞ్చ **థినమిద్ధం. ఆలోకసఞ్ఞీ**తి రత్తిమ్పి దివా దిట్ఠఆలోకసఞ్జాననసమత్థతాయ విగతనీవరణాయ పరిసుద్ధాయ సఞ్ఞాయ సమన్నాగతో. **సతో సమ్పజానో**తి సతియా చ ఞాణేన చ సమన్నాగతో. ఇదం ఉభయం ఆలోకసఞ్ఞాయ ఉపకారత్తా వుత్తం. ఉద్ధచ్చఞ్చ కుక్కుచ్చఞ్చ **ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం. తిణ్ణవిచికిచ్ఛో**తి విచికిచ్ఛం తరిత్వా అతిక్కమిత్వా ఠితో. “కథమిదం కథమిద”న్తి ఏవం నప్పవత్తతీతి **అకథంకథీ. కుసలేసు ధమ్మేసూ**తి అనవజ్జేసు ధమ్మేసు. “ఇమే ను ఖో కుసలా, కథమిమే కుసలా”తి ఏవం న విచికిచ్ఛతి న కఙ్ఖతీతి అత్థో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో, ఇమేసు పన నీవరణేసు వచనత్థలక్ఖణాదిభేదతో యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తం.

౨౯౮. పఞ్ఞాయ దుబ్బలీకరణేతి ఇమే పఞ్చ నీవరణా ఉప్పజ్జమానా అనుప్పన్నాయ లోకియలోకుత్తరాయ పఞ్ఞాయ ఉప్పజ్జితుం న దేన్తి, ఉప్పన్నా అపి అట్ఠ సమాపత్తియో పఞ్చ వా అభిఞ్ఞా ఉచ్ఛిన్దిత్వా పాతేన్తి; తస్మా “పఞ్ఞాయ దుబ్బలీకరణా”తి వుచ్చన్తి. **తథాగతపదం ఇతిపీ**తి ఇదమ్పి తథాగతస్స ఞాణపదం ఞాణవళఞ్జం ఞాణేన అక్కన్తట్ఠానన్తి వుచ్చతి. **తథాగతనిసేవిత**న్తి తథాగతస్స ఞాణఫాసుకాయ నిఘంసితట్ఠానం. **తథాగతారఞ్జిత**న్తి తథాగతస్స ఞాణదాఠాయ ఆరఞ్జితట్ఠానం.

౨౯౯. యథాభూతం పజానాతీతి యథాసభావం పజానాతి. **నత్వేవ తావ అరియసావకో నిట్ఠం గతో హోతీ**తి ఇమా ఝానాభిఞ్ఞా బాహిరకేహిపి సాధారణాతి న తావ నిట్ఠం గతో హోతి. మగ్గక్ఖణేపి అపరియోసితకిచ్చతాయ న తావ నిట్ఠం గతో హోతి. **అపిచ ఖో నిట్ఠం గచ్ఛతీ**తి అపిచ ఖో పన మగ్గక్ఖణే మహాహత్థిం పస్సన్తో నాగవనికో వియ సమ్మాసమ్బుద్ధో భగవాతి ఇమినా ఆకారేన తీసు రతనేసు నిట్ఠం గచ్ఛతి. **నిట్ఠం గతో హోతీ**తి ఏవం మగ్గక్ఖణే నిట్ఠం గచ్ఛన్తో అరహత్తఫలక్ఖణే పరియోసితసబ్బకిచ్చతాయ సబ్బాకారేన తీసు రతనేసు నిట్ఠం గతో హోతి. సేసం ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళహత్థిపదోపమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. మహాహత్థిపదోపమసుత్తవణ్ణనా

౩౦౦. ఏవం మే సుతన్తి మహాహత్థిపదోపమసుత్తం. తత్థ **జఙ్గలాన**న్తి పథవీతలచారీనం. **పాణాన**న్తి సపాదకపాణానం. **పదజాతానీ**తి పదాని. **సమోధానం గచ్ఛన్తీ**తి ఓధానం పక్ఖేపం గచ్ఛన్తి. **అగ్గమక్ఖాయతీ**తి సేట్ఠం అక్ఖాయతి. **యదిదం**

మహన్తత్తేనాతి మహన్తభావేన అగ్గం అక్ఖాయతి, న గుణవసేనాతి అత్థో. **యే కేచి కుసలా ధమ్మా**తి యే కేచి లోకియా వా లోకుత్తరా వా కుసలా ధమ్మా. **సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ**తి ఏత్థ చతుబ్బిధో సఙ్గహో – సజాతిసఙ్గహో, సఞ్జాతిసఙ్గహో, కిరియసఙ్గహో, గణనసఙ్గహోతి. తత్థ "సబ్బే ఖత్తియా ఆగచ్ఛన్తు సబ్బే బ్రాహ్మణా"తి ఏవం సమానజాతివసేన సఙ్గహో **సజాతిసఙ్గహో** నామ. "సబ్బే కోసలకా సబ్బే మాగధకా"తి ఏవం సఞ్జాతిదేసవసేన సఙ్గహో **సఞ్జాతిసఙ్గహో** నామ. "సబ్బే రథికా సబ్బే ధనుగ్గహా"తి ఏవం కిరియవసేన సఙ్గహో **కిరియసఙ్గహో** నామ. "చక్ఖాయతనం కతమక్ఖన్ధగణనం గచ్ఛతీతి? చక్ఖాయతనం రూపక్ఖన్ధగణనం గచ్ఛతి. హఞ్చి చక్ఖాయతనం రూపక్ఖన్ధగణనం గచ్ఛతి, తేన వత రే వత్తబ్బే చక్ఖాయతనం రూపక్ఖన్ధేన సఙ్గహిత"న్తి (కథా. ౪౭౧), అయం **గణనసఙ్గహో** నామ. ఇమస్మిమ్పి ఠానే అయమేవ అధిప్పేతో.

నను చ "చతున్నం అరియసచ్చానం కతి కుసలా కతి అకుసలా కతి అబ్యాకతాతి పఞ్హాస్స విస్సజ్జనే సముదయసచ్చం అకుసలం, మగ్గసచ్చం కుసలం, నిరోధసచ్చం అబ్యాకతం, దుక్ఖసచ్చం సియా కుసలం, సియా అకుసలం, సియా అబ్యాకత"న్తి (విభ. ౨౧౬-౨౧౪) ఆగతత్తా చతుభూమకమ్పి కుసలం దియడ్ఢమేవ సచ్చం భజతి. అథ కస్మా మహాథేరో చతూసు అరియసచ్చేసు గణనం గచ్ఛతీతి ఆహాతి? సచ్చానం అన్తోగధత్తా. యథా హి "సాధికమిదం, భిక్ఖవే, దియడ్ఢసిక్ఖాపదసతం అన్వద్ధమాసం ఉద్దేసం ఆగచ్ఛతి, యత్థ అత్తకామా కులపుత్తా సిక్ఖన్తి. తిస్సో ఇమా, భిక్ఖవే, సిక్ఖా అధిసీలసిక్ఖా అధిచిత్తసిక్ఖా అధిపఞ్ఞాసిక్ఖా"తి (అ. ని. ౩.౮౮) ఏత్థ సాధికమిదం దియడ్ఢసిక్ఖాపదసతం ఏకా అధిసీలసిక్ఖావ హోతి, తం సిక్ఖన్తోపి తిస్సో సిక్ఖా సిక్ఖతీతి దస్సితో, సిక్ఖానం అన్తోగధత్తా. యథా చ ఏకస్స హత్థిపదస్స చతూసు కోట్ఠాసేసు ఏకస్మిం కోట్ఠాసే ఓతిణ్ణానిపి ద్వీసు తీసు చతూసు కోట్ఠాసేసు ఓతిణ్ణానిపి సిఙ్గాలససమిగాదీనం పాదాని హత్థిపదే సమోధానం గతానేవ హోన్తి. హత్థిపదతో అముచ్చిత్వా తస్సేవ అన్తోగధత్తా. ఏవమేవ ఏకస్మిమ్పి ద్వీసుపి తీసుపి చతూసుపి సచ్చేసు గణనం గతా ధమ్మా చతూసు సచ్చేసు గణనం గతావ హోన్తి; సచ్చానం అన్తోగధత్తాతి దియడ్ఢసచ్చగణనం గతేపి కుసలధమ్మే "సబ్బే తే చతూసు అరియసచ్చేసు సఙ్గహం గచ్ఛన్తీ"తి ఆహ. "దుక్ఖే అరియసచ్చే"తిఆదీసు ఉద్దేసపదేసు చేవ జాతిపి దుక్ఖాతిఆదీసు నిద్దేసపదేసు చ యం వత్తబ్బం, తం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తమేవ. కేవలం పనేత్థ దేసనానుక్కమోవ వేదితబ్బో.

౩౦౧. యథా హి ఛేకో విలీవకారో సుజాతం వేళుం లభిత్వా చతుధా ఛేత్వా తతో తయో కోట్ఠాసే ఠపేత్వా ఏకం గణ్హిత్వా పఞ్చధా భిన్దేయ్య, తతోపి చత్తారో ఠపేత్వా ఏకం గణ్హిత్వా ఫాలేన్తో పఞ్చ పేసియో కరేయ్య, తతో చతస్సో ఠపేత్వా ఏకం గణ్హిత్వా కుచ్ఛిభాగం పిట్ఠిభాగన్తి ద్విధా ఫాలేత్వా పిట్ఠిభాగం ఠపేత్వా కుచ్ఛిభాగం ఆదాయ తతో సముగ్గబీజనితాలవణ్టాదినానప్పకారం వేళువికతిం కరేయ్య, సో పిట్ఠిభాగఞ్చ ఇతరా చ చతస్సో పేసియో ఇతరే చ చత్తారో కోట్ఠాసే ఇతరే చ తయో కోట్ఠాసే కమ్మాయ న ఉపనేస్సతీతి న వత్తబ్బో. ఏకప్పహారేన పన ఉపనేతుం న సక్కా, అనుపుబ్బేన ఉపనేస్సతి. ఏవమేవ అయం మహాథేరోపి విలీవకారో సుజాతం వేళుం లభిత్వా చత్తారో కోట్ఠాసే వియ, ఇమం మహన్తం సుత్తన్తం ఆరభిత్వా చతుఅరియసచ్చవసేన మాతికం ఠపేసి. విలీవకారస్స తయో కోట్ఠాసే ఠపేత్వా ఏకం గహేత్వా తస్స పఞ్చధా కరణం వియ థేరస్స తీణి అరియసచ్చాని ఠపేత్వా ఏకం దుక్ఖసచ్చం గహేత్వా భాజేన్తస్స ఖన్ధవసేన పఞ్చధా కరణం. తతో యథా సో విలీవకారో చత్తారో కోట్ఠాసే ఠపేత్వా ఏకం భాగం గహేత్వా పఞ్చధా ఫాలేసి, ఏవం థేరో చత్తారో అరూపక్ఖన్ధే ఠపేత్వా రూపక్ఖన్ధం విభజన్తో **చత్తారి చ మహాభూతాని చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూప**న్తి పఞ్చధా అకాసి. తతో యథా సో విలీవకారో చతస్సో పేసియో ఠపేత్వా ఏకం గహేత్వా కుచ్ఛిభాగం పిట్ఠిభాగన్తి ద్విధా ఫాలేసి, ఏవం థేరో ఉపాదాయ రూపఞ్చ తిస్సో చ ధాతుయో ఠపేత్వా ఏకం పథవీధాతుం విభజన్తో అజ్ఝత్తికబాహిరవసేన ద్విధా దస్సేసి.

యథా సో విలీవకారో పిట్ఠిభాగం ఠపేత్వా కుచ్ఛిభాగం ఆదాయ నానప్పకారం విలీవవికతిం అకాసి, ఏవం థేరో బాహిరం పథవీధాతుం ఠపేత్వా అజ్ఝత్తికం పథవీధాతుం వీసతియా ఆకారేహి విభజిత్వా దస్సేతుం **కతమా చావుసో, అజ్ఝత్తికా పథవీధాతూ**తిఆదిమాహ.

యథా పన విలీవకారో పిట్ఠిభాగఞ్చ ఇతరా చ చత్తస్సో పేసియో ఇతరే చ చత్తారో కోట్ఠాసే ఇతరే చ తయో కోట్ఠాసే అనుపుబ్బేన కమ్మాయ ఉపనేస్సతి, న హి సక్కా ఏకప్పహారేన ఉపనేతుం, ఏవం థేరోపి బాహిరఞ్చ పథవీధాతుం ఇతరా చ తిస్సో ధాతుయో ఉపాదారూపఞ్చ ఇతరే చ చత్తారో అరూపినో ఖన్ధే ఇతరాని చ తీణి అరియసచ్చాని అనుపుబ్బేన విభజిత్వా దస్సేస్సతి, న హి సక్కా ఏకప్పహారేన దస్సేతుం. అపిచ రాజపుత్తూపమాయపి అయం కమో విభావేతబ్బో –

ఏకో కిర మహారాజా, తస్స పరోసహస్సం పుత్తా. సో తేసం పిళన్ధనపరిక్ఖారం చతూసు పేళాసు ఠపేత్వా జేట్ఠపుత్తస్స అప్పేసి – “ఇదం తే, తాత, భాతికానం పిళన్ధనభణ్డం తథారూపే ఛణే సమ్పత్తే పిళన్ధనం నో దేహీతి యాచన్తానం దదేయ్యాసీ”తి. సో “సాధు దేవా”తి సారగబ్భే పటిసామేసి, తథారూపే ఛణదివసే రాజపుత్తా రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా “పిళన్ధనం నో, తాత, దేథ, నక్ఖత్తం కీళిస్సామా”తి ఆహంసు. తాతా, జేట్ఠభాతికస్స వో హత్థే మయా పిళన్ధనం ఠపితం, తం ఆహరాపేత్వా పిళన్ధథాతి. తే సాధూతి పటిస్సుణిత్వా తస్స సన్తికం గన్త్వా, “తుమ్హాకం కిర నో హత్థే పిళన్ధనభణ్డం, తం దేథా”తి ఆహంసు. సో ఏవం కరిస్సామీతి గబ్భం వివరిత్వా, చతస్సో పేళాయో నీహరిత్వా తిస్సో ఠపేత్వా ఏకం వివరిత్వా, తతో పఞ్చ సముగ్గే నీహరిత్వా చత్తారో ఠపేత్వా ఏకం వివరిత్వా, తతో పఞ్చసు కరణ్డేసు నీహరితేసు చత్తారో ఠపేత్వా ఏకం వివరిత్వా పిధానం పస్సే ఠపేత్వా తతో హత్థూపగపాదూపగాదీని నానప్పకారాని పిళన్ధనాని నీహరిత్వా అదాసి. సో కిఞ్చాపి ఇతరేహి చతూహి కరణ్డేహి ఇతరేహి చతూహి సముగ్గేహి ఇతరాహి తీహి పేళాహి న తావ భాజేత్వా దేతి, అనుపుబ్బేన పన దస్సతి, న హి సక్కా ఏకప్పహారేన దాతుం.

తత్థ మహారాజా వియ భగవా దట్ఠబ్బో. వుత్తమ్పి చేతం – “రాజాహమస్మి సేలాతి భగవా, ధమ్మరాజా అనుత్తరో”తి (సు॰ ని॰ ౫౫౯). జేట్ఠపుత్తో వియ సారిపుత్తత్థేరో, వుత్తమ్పి చేతం – “యం ఖో తం, భిక్ఖవే, సమ్మా వదమానో వదేయ్య, ‘భగవతో పుత్తో ఓరసో ముఖతో జాతో ధమ్మజో ధమ్మనిమ్మితో ధమ్మదాయాదో, నో ఆమిసదాయాదో’తి సారిపుత్తమేవ తం సమ్మా వదమానో వదేయ్య, భగవతో పుత్తో…పే.… నో ఆమిసదాయాదో”తి (మ॰ ని॰ ౩.౯౭). పరోసహస్సరాజపుత్తా వియ భిక్ఖుసఙ్ఘో దట్ఠబ్బో. వుత్తమ్పి చేతం –

> “పరోసహస్సం భిక్ఖూనం, సుగతం పయిరుపాసతి;
> దేసేన్తం విరజం ధమ్మం, నిబ్బానం అకుతోభయ”న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౫);

రఞ్ఞో తేసం పుత్తానం పిళన్ధనం చతూసు పేళాసు పక్ఖిపిత్వా జేట్ఠపుత్తస్స హత్థే ఠపితకాలో వియ భగవతో ధమ్మసేనాపతిస్స హత్థే చతుసచ్చప్పకాసనాయ ఠపితకాలో, తేనేవాహ – “సారిపుత్తో, భిక్ఖవే, పహోతి చత్తారి అరియసచ్చాని విత్థారేన ఆచిక్ఖితుం దేసేతుం పఞ్ఞాపేతుం పట్ఠపేతుం వివరితుం విభజితుం ఉత్తానీకాతు”న్తి (మ॰ ని॰ ౩.౩౭౧). తథారూపే ఖణే తేసం రాజపుత్తానం తం రాజానం ఉపసఙ్కమిత్వా పిళన్ధనం యాచనకాలో వియ భిక్ఖుసఙ్ఘస్స వస్సూపనాయికసమయే ఆగన్త్వా ధమ్మదేసనాయ యాచితకాలో. ఉపకట్ఠాయ కిర వస్సూపనాయికాయ ఇదం సుత్తం దేసితం. రఞ్ఞో, “తాతా, జేట్ఠభాతికస్స వో హత్థే మయా పిళన్ధనం ఠపితం తం ఆహరాపేత్వా పిళన్ధథా”తి వుత్తకాలో వియ

సమ్బుద్ధేనాపి, “సేవేథ, భిక్ఖవే, సారిపుత్తమోగ్గల్లానే, భజథ, భిక్ఖవే, సారిపుత్తమోగ్గల్లానే. పణ్డితా భిక్ఖూ అనుగ్గాహకా సబ్రహ్మచారీన”న్తి ఏవం ధమ్మసేనాపతినో సన్తికే భిక్ఖూనం పేసితకాలో.

రాజపుత్తేహి రఞ్ఞో కథం సుత్వా జేట్ఠభాతికస్స సన్తికం గన్త్వా పిళన్ధనం యాచితకాలో వియ భిక్ఖూహి సత్థుకథం సుత్వా ధమ్మసేనాపతిం ఉపసఙ్కమ్మ ధమ్మదేసనం ఆయాచితకాలో. జేట్ఠభాతికస్స గబ్భం వివరిత్వా చతస్సో పేళాయో నీహరిత్వా ఠపనం వియ ధమ్మసేనాపతిస్స ఇమం సుత్తన్తం ఆరభిత్వా చతున్నం అరియసచ్చానం వసేన మాతికాయ ఠపనం. తిస్సో పేళాయో ఠపేత్వా ఏకం వివరిత్వా తతో పఞ్చసముగ్గనీహరణం వియ తీణి అరియసచ్చాని ఠపేత్వా దుక్ఖం అరియసచ్చం విభజన్తస్స పఞ్చక్ఖన్ధదస్సనం. చత్తారో సముగ్గే ఠపేత్వా ఏకం వివరిత్వా తతో పఞ్చకరణ్డనీహరణం వియ చత్తారో అరూపక్ఖన్ధే ఠపేత్వా ఏకం రూపక్ఖన్ధం విభజన్తస్స చతుమహాభూతఉపాదారూపవసేన పఞ్చకోట్ఠాసదస్సనం.

౩౦౨. చత్తారో కరణ్డే ఠపేత్వా ఏకం వివరిత్వా పిధానం పస్సే ఠపేత్వా హత్థూపగపాదూపగాదిపిళన్ధనదానం వియ తీణి మహాభూతాని ఉపాదారూపఞ్చ ఠపేత్వా ఏకం పథవీధాతుం విభజన్తస్స బాహిరం తావ పిధానం వియ ఠపేత్వా అజ్ఝత్తికాయ పథవీధాతుయా నానాసభావతో వీసతియా ఆకారేహి దస్సనత్థం “కతమా చావుసో అజ్ఝత్తికా పథవీధాతూ”తిఆదివచనం.

తస్స పన రాజపుత్తస్స తేహి చతూహి కరణ్డేహి చతూహి సముగ్గేహి తీహి చ పేళాహి పచ్ఛా అనుపుబ్బేన నీహరిత్వా పిళన్ధనదానం వియ థేరస్సాపి ఇతరేసఞ్చ తిణ్ణం మహాభూతానం ఉపాదారూపానఞ్చ చతున్నం అరూపక్ఖన్ధానఞ్చ తిణ్ణం అరియసచ్చానఞ్చ పచ్ఛా అనుపుబ్బేన భాజేత్వా దస్సనం వేదితబ్బం. యం పనేతం “కతమా చావుసో, అజ్ఝత్తికా పథవీధాతూ”తిఆది వుత్తం. తత్థ **అజ్ఝత్తం పచ్చత్త**న్తి ఉభయమ్పేతం నియకాధివచనమేవ. **కక్ఖళ**న్తి థద్ధం. **ఖరిగత**న్తి ఫరుసం. **ఉపాదిన్న**న్తి న కమ్మసముట్ఠానమేవ, అవిసేసేన పన సరీరట్ఠకస్సేతం గహణం. సరీరట్ఠకఞ్హి ఉపాదిన్నం వా హోతు, అనుపాదిన్నం వా, ఆదిన్నగహితపరామట్ఠవసేన సబ్బం ఉపాదిన్నమేవ నామ. సేయ్యథిదం – కేసా లోమా…పే.… ఉదరియం కరీసన్తి ఇదం ధాతుకమ్మట్ఠానికస్స కులపుత్తస్స అజ్ఝత్తికపథవీధాతువసేన తావ కమ్మట్ఠానం విభత్తం. ఏత్థ పన మనసికారం ఆరభిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం గహేతుకామేన యం కాతబ్బం, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితమేవ. మత్థలుఙ్గం పన న ఇధ పాళిఆరుళ్హం. తమ్పి ఆహరిత్వా, విసుద్ధిమగ్గే వుత్తనయేనేవ వణ్ణసణ్ఠానాదివసేన వవత్థపేత్వా, “అయమ్పి అచేతనా అబ్యాకతా సుఞ్ఞా థద్ధా పథవీధాతు ఏవా”తి మనసి కాతబ్బం. **యం వా పనఞ్ఞమ్పీ**తి ఇదం ఇతరేసు తీసు కోట్ఠాసేసు అనుగతాయ పథవీధాతుయా గహణత్థం వుత్తం. **యా చేవ ఖో పన అజ్ఝత్తికా పథవీధాతూ**తి యా చ అయం వుత్తప్పకారా అజ్ఝత్తికా పథవీధాతు. **యా చ బాహిరా**తి యా చ విభఙ్గే, “అయో లోహం తిపు సీస”న్తిఆదినా (విభ॰ ౧౭౩) నయేన ఆగతా బాహిరా పథవీధాతు.

ఏత్తావతా థేరేన అజ్ఝత్తికా పథవీధాతు నానాసభావతో వీసతియా ఆకారేహి విత్థారేన దస్సితా, బాహిరా సఙ్ఖేపేన. కస్మా? యస్మిఞ్హి ఠానే సత్తానం ఆలయో నికన్తి పత్థనా పరియుట్ఠానం గహణం పరామాసో బలవా హోతి, తత్థ తేసం ఆలయాదీనం ఉద్ధరణత్థం బుద్ధా వా బుద్ధసావకా వా విత్థారకథం కథేన్తి. యత్థ పన న బలవా, తత్థ కత్తబ్బకిచ్చాభావతో సఙ్ఖేపేన కథేన్తి. యథా హి కస్సకో ఖేత్తం కసమానో యత్థ మూలసన్తానకానం బలవతాయ నఙ్గలం లగ్గతి, తత్థ గోణే ఠపేత్వా పంసుం వియూహిత్వా మూలసన్తానకాని ఛేత్వా ఛేత్వా ఉద్ధరన్తో బహుం వాయామం కరోతి. యత్థ తాని నత్థి, తత్థ బలవం పయోగం కత్వా గోణే పిట్ఠియం పహరమానో కసతియేవ, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం.

పథవీధాతురేవేసాతి దువిధాపేసా థద్ధట్ఠేన కక్ఖళట్ఠేన ఫరుసట్ఠేన ఏకలక్ఖణా పథవీధాతుయేవ , ఆవుసోతి అజ్ఝత్తికం బాహిరాయ సద్ధిం యోజేత్వా దస్సేతి. యస్మా బాహిరాయ పథవీధాతుయా అచేతనాభావో పాకటో, న అజ్ఝత్తికాయ, తస్మా సా బాహిరాయ సద్ధిం ఏకసదిసా అచేతనాయేవాతి గణ్హన్తస్స సుఖపరిగ్గహో హోతి. యథా కిం? యథా దన్తేన గోణేన సద్ధిం యోజితో అదన్తో కతిపాహమేవ విసూకాయతి విప్ఫన్దతి, అథ న చిరస్సేవ దమథం ఉపేతి. ఏవం అజ్ఝత్తికాపి బాహిరాయ సద్ధిం ఏకసదిసాతి గణ్హన్తస్స కతిపాహమేవ అచేతనాభావో న ఉపట్ఠాతి, అథ న చిరేనేవస్సా అచేతనాభావో పాకటో హోతి. **తం నేతం మమాతి** తం ఉభయమ్పి న ఏతం మమ, న ఏసోహమస్మి, న ఏసో మే అత్తాతి ఏవం యథాభూతం సమ్మప్పఞ్ఞాయ దట్ఠబ్బం. **యథాభూతన్తి** యథాసభావం, తఞ్హి అనిచ్చాదిసభావం, తస్మా అనిచ్చం దుక్ఖమనత్తాతి ఏవం దట్ఠబ్బన్తి అత్థో.

హోతి ఖో సో, ఆవుసోతి కస్మా ఆరభి? బాహిరఆపోధాతువసేన బాహిరాయ పథవీధాతుయా వినాసం దస్సేత్వా తతో విసేసతరేన ఉపాదిన్నాయ సరీరట్ఠకపథవీధాతుయా వినాసదస్సనత్థం. **పకుప్పతీ**తి ఆపోసంవట్టవసేన వడ్ఢమానా కుప్పతి. **అన్తరహితా తస్మిం సమయే బాహిరా పథవీధాతు హోతీ**తి తస్మిం సమయే కోటిసతసహస్సచక్కవాళే ఖారోదకేన విలీయమానా ఉదకానుగతా హుత్వా సబ్బా పబ్బతాదివసేన సణ్ఠితా పథవీధాతు అన్తరహితా హోతి. విలీయిత్వా ఉదకమేవ హోతి. **తావ మహల్లికాయా**తి తావ మహన్తాయ.

దువే సతసహస్సాని, చత్తారి నహుతాని చ;
ఏత్తకం బహలత్తేన, సఙ్ఖాతాయం వసున్ధరాతి. –

ఏవం బహలత్తేనేవ మహన్తాయ, విత్థారతో పన కోటిసతసహస్సచక్కవాళప్పమాణాయ. **అనిచ్చతాతి** హుత్వా అభావతా. **ఖయధమ్మతాతి** ఖయం గమనసభావతా . **వయధమ్మతాతి** వయం గమనసభావతా. **విపరిణామధమ్మతాతి** పకతివిజహనసభావతా, ఇతి సబ్బేహిపి ఇమేహి పదేహి అనిచ్చలక్ఖణమేవ వుత్తం. యం పన అనిచ్చం, తం దుక్ఖం. యం దుక్ఖం, తం అనత్తాతి తీణిపి లక్ఖణాని ఆగతానేవ హోన్తి. **మత్తట్ఠకస్సాతి** పరిత్తట్ఠితికస్స, తత్థ ద్వీహాకారేహి ఇమస్స కాయస్స పరిత్తట్ఠితితా వేదితబ్బా ఠితిపరిత్తతాయ చ సరసపరిత్తతాయ చ. అయఞ్హి అతీతే చిత్తక్ఖణే జీవిత్థ, న జీవతి, న జీవిస్సతి. అనాగతే చిత్తక్ఖణే జీవిస్సతి, న జీవతి, న జీవిత్థ. పచ్చుప్పన్నే చిత్తక్ఖణే జీవతి , న జీవిత్థ, న జీవిస్సతీతి వుచ్చతి.

“జీవితం అత్తభావో చ, సుఖదుక్ఖా చ కేవలా;
ఏకచిత్తసమాయుత్తా, లహు సో వత్తతే ఖణో”తి. –

ఇదం ఏతస్సేవ పరిత్తట్ఠితిదస్సనత్థం వుత్తం. ఏవం **ఠితిపరిత్తతాయ** పరిత్తట్ఠితితా వేదితబ్బా.

అస్సాసపస్సాసూపనిబద్ధాదిభావేన పనస్స **సరసపరిత్తతా** వేదితబ్బా. సత్తానఞ్హి అస్సాసూపనిబద్ధం జీవితం, పస్సాసూపనిబద్ధం జీవితం, అస్సాసపస్సాసూపనిబద్ధం జీవితం, మహాభూతూపనిబద్ధం జీవితం, కబళీకారాహారూపనిబద్ధం జీవితం, విఞ్ఞాణూపనిబద్ధం జీవితన్తి విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితం.

తణ్హుపాదిన్నస్సాతి తణ్హాయ ఆదిన్నగహితపరామట్ఠస్స **అహన్తి వా మమన్తి వా అస్మీతి వా. అథ ఖ్వాస్స నోతేవేత్థ హోతీ**తి అథ ఖో అస్స భిక్ఖునో ఏవం తీణి లక్ఖణాని ఆరోపేత్వా పస్సన్తస్స ఏత్థ అజ్ఝత్తికాయ పథవీధాతుయా అహన్తి వాతిఆది తివిధో తణ్హామానదిట్ఠిగ్గాహో నోతేవ హోతి, న హోతియేవాతి అత్థో. యథా చ ఆపోధాతువసేన, ఏవం

తేజోధాతువాయోధాతువసేనపి బాహిరాయ పథవీధాతుయా అన్తరధానం హోతి. ఇధ పన ఏకంయేవ ఆగతం. ఇతరానిపి అత్థతో వేదితబ్బాని.

తఞ్చే, ఆవుసోతి ఇధ తస్స ధాతుకమ్మట్ఠానికస్స భిక్ఖునో సోతద్వారే పరిగ్గహం పట్ఠపేన్తో బలం దస్సేతి. **అక్కోసన్తీతి** దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసన్తి. **పరిభాసన్తీతి** తయా ఇదఞ్చిదఞ్చ కతం, ఏవఞ్చ ఏవఞ్చ తం కరిస్సామాతి వాచాయ పరిభాసన్తి. **రోసేన్తీతి** ఘట్టేన్తి. **విహేసేన్తీతి** దుక్ఖాపేన్తి, సబ్బం వాచాయ ఘట్టనమేవ వుత్తం. **సో ఏవన్తి** సో ధాతుకమ్మట్ఠానికో ఏవం సమ్పజానాతి. **ఉప్పన్నా ఖో మే అయన్తి** సమ్పతివత్తమానుప్పన్నభావేన చ సముదాచారుప్పన్నభావేన చ ఉప్పన్నా. **సోతసమ్ఫస్సజాతి** ఉపనిస్సయవసేన సోతసమ్ఫస్సతో జాతా సోతద్వారజవనవేదనా, **ఫస్సో అనిచ్చోతి** సోతసమ్ఫస్సో హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చోతి పస్సతి. వేదనాదయోపి సోతసమ్ఫస్ససమ్పయుత్తావ వేదితబ్బా. **ధాతారమ్మణమేవాతి** ధాతుసఙ్ఖాతమేవ ఆరమ్మణం. **పక్ఖన్దతీతి** ఓతరతి. **పసీదతీతి** తస్మిం ఆరమ్మణే పసీదతి, భుమ్మవచనమేవ వా ఏతం. బ్యఞ్జనసన్ధివసేన "ధాతారమ్మణమేవా"తి వుత్తం, ధాతారమ్మణేయేవాతి అయమేత్థ అత్థో. **అధిముచ్చతీతి** ధాతువసేన ఏవన్తి అధిమోక్ఖం లభతి, న రజ్జతి, న దుస్సతి. అయఞ్హి సోతద్వారమ్హి ఆరమ్మణే ఆపాథగతే మూలపరిఞ్ఞాఆగన్తుకతావకాలికవసేన పరిగ్గహం కరోతి, తస్స విత్థారకథా సతిపట్ఠానే సతిసమ్పజఞ్ఞపబ్బే వుత్తా. సా పన తత్థ చక్ఖుద్వారవసేన వుత్తా, ఇధ సోతద్వారవసేన వేదితబ్బా.

ఏవం కతపరిగ్గహస్స హి ధాతుకమ్మట్ఠానికస్స బలవవిపస్సకస్స సచేపి చక్ఖుద్వారాదీసు ఆరమ్మణే ఆపాథగతే అయోనిసో ఆవజ్జనం ఉప్పజ్జతి, వోట్ఠబ్బనం పత్వా ఏకం ద్వే వారే ఆసేవనం లభిత్వా చిత్తం భవఙ్గమేవ ఓతరతి, న రాగాదివసేన ఉప్పజ్జతి, అయం కోటిప్పత్తో తిక్ఖవిపస్సకో. అపరస్స రాగాదివసేన ఏకం వారం జవనం జవతి, జవనపరియోసానే పన రాగాదివసేన ఏవం మే జవనం జవితన్తి ఆవజ్జతో ఆరమ్మణం పరిగ్గహితమేవ హోతి, పున వారం తథా న జవతి. అపరస్స ఏకవారం ఏవం ఆవజ్జతో పున దుతియవారం రాగాదివసేన జవనం జవతియేవ, దుతియవారావసానే పన ఏవం మే జవనం జవితన్తి ఆవజ్జతో ఆరమ్మణం పరిగ్గహితమేవ హోతి, తతియవారే తథా న ఉప్పజ్జతి. ఏత్థ పన పఠమో అతితిక్ఖో, తతియో అతిమన్దో, దుతియస్స పన వసేన ఇమస్మిం సుత్తే, లటుకికోపమే, ఇన్ద్రియభావనే చ అయమత్థో వేదితబ్బో.

ఏవం సోతద్వారే పరిగ్గహితవసేన ధాతుకమ్మట్ఠానికస్స బలం దస్సేత్వా ఇదాని కాయద్వారే దీపేన్తో **తఞ్చే, ఆవుసోతి**ఆదిమాహ. అనిట్ఠారమ్మణఞ్హి పత్వా ద్వీసు వారేసు కిలమతి సోతద్వారే చ కాయద్వారే చ. తస్మా యథా నామ ఖేత్తస్సామీ పురిసో కుదాలం గహేత్వా ఖేత్తం అనుసఞ్చరన్తో యత్థ వా తత్థ వా మత్తికపిణ్డం అదత్వా దుబ్బలట్ఠానేసుయేవ కుదాలేన భూమిం భిన్దిత్వా సతిణమత్తికపిణ్డం దేతి. ఏవమేవ మహాథేరో అనాగతే సిక్ఖాకామా పధానకమ్మికా కులపుత్తా ఇమేసు ద్వారేసు సంవరం పట్ఠపేత్వా ఖిప్పమేవ జాతిజరామరణస్స అన్తం కరిస్సన్తీతి ఇమేసుయేవ ద్వీసు ద్వారేసు గాళ్హం కత్వా సంవరం దేసేన్తో ఇమం దేసనం ఆరభి.

తత్థ **సముదాచరన్తీతి** ఉపక్కమన్తి. **పాణిసమ్ఫస్సేనాతి** పాణిప్పహారేన, ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో. **తథాభూతోతి** తథాసభావో. **యథాభూతస్మిన్తి** యథాసభావే. **కమన్తీతి** పవత్తన్తి. **ఏవం బుద్ధం అనుస్సరతోతి**ఆదీసు ఇతిపి సో భగవాతిఆదినా నయేన అనుస్సరన్తోపి బుద్ధం అనుస్సరతి, వుత్తం ఖో పనేతం భగవతాతి అనుస్సరన్తోపి అనుస్సరతియేవ. స్వాక్ఖాతో భగవతా ధమ్మోతిఆదినా నయేన అనుస్సరన్తోపి ధమ్మం అనుస్సరతి, కకచూపమోవాదం అనుస్సరన్తోపి

అనుస్సరతియేవ. సుప్పటిపన్నోతిఆదినా నయేన అనుస్సరన్తోపి సఙ్ఘం అనుస్సరతి, కకచోకన్తనం అధివాసయమానస్స భిక్ఖునో గుణం అనుస్సరమానోపి అనుస్సరతియేవ.

ఉపేక్ఖా కుసలనిస్సితా న సణ్ఠాతీతి ఇధ విపస్సనుపేక్ఖా అధిప్పేతా. **ఉపేక్ఖా కుసలనిస్సితా సణ్ఠాతీ**తి ఇధ ఛళఙ్గుపేక్ఖా, సా పనేసా కిఞ్చాపి ఖీణాసవస్స ఇట్ఠానిట్ఠేసు ఆరమ్మణేసు అరజ్జనాదివసేన పవత్తతి, అయం పన భిక్ఖు వీరియబలేన భావనాసిద్ధియా అత్తనో విపస్సనం ఖీణాసవస్స ఛళఙ్గుపేక్ఖాఠానే ఠపేతీతి విపస్సనావ ఛళఙ్గుపేక్ఖా నామ జాతా.

౩౦౩. ఆపోధాతునిద్దేసే **ఆపోగత**న్తి సబ్బఆపేసు గతం అల్లయూసభావలక్ఖణం. **పిత్తం సేమ్హ**న్తిఆదీసు పన యం వత్తబ్బం, తం సబ్బం సద్ధిం భావనానయేన విసుద్ధిమగ్గే వుత్తం. **పకుప్పతీ**తి ఓఘవసేన వడ్ఢతి, సముద్దతో వా ఉదకం ఉత్తరతి, అయమస్స పాకతికో పకోపో, ఆపోసంవట్టకాలే పన కోటిసతసహస్సచక్కవాళం ఉదకపూరమేవ హోతి. **ఓగచ్ఛన్తీ**తి హేట్ఠా గచ్ఛన్తి, ఉద్ధనే ఆరోపితఉదకం వియ ఖయం వినాసం పాపుణన్తి. సేసం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

౩౦౪. తేజోధాతునిద్దేసే **తేజోగత**న్తి సబ్బతేజేసు గతం ఉణ్హత్తలక్ఖణం. తేజో ఏవ వా తేజోభావం గతన్తి **తేజోగతం**. పురిమే ఆపోగతేపి పచ్ఛిమే వాయోగతేపి ఏసేవ నయో. **యేన చాతి** యేన తేజోగతేన. తస్మిం కుప్పితే అయం కాయో సన్తప్పతి, ఏకాహికజరాదిభావేన ఉసుమజాతో హోతి. **యేన చ జీరీయతీ**తి యేన అయం కాయో జీరతి, ఇన్ద్రియవేకల్లత్తం బలపరిక్ఖయం వలిపలితాదిభావఞ్చ పాపుణాతి. **యేన చ పరిడయ్హతీ**తి యేన కుప్పితేన అయం కాయో దయ్హతి, సో చ పుగ్గలో దయ్హామి దయ్హామీతి కన్దన్తో సతధోతసప్పిగోసీతచన్దనాదిలేపఞ్చ తాలవణ్టవాతఞ్చ పచ్చాసీసతి. **యేన చ అసితపీతఖాయితసాయితం సమ్మా పరిణామం గచ్ఛతీ**తి యేన తం అసితం వా ఓదనాది, పీతం వా పానకాది, ఖాయితం వా పిట్ఠఖజ్జకాది, సాయితం వా అమ్బపక్కమధుఫాణితాది సమ్మా పరిపాకం గచ్ఛతి, రసాదిభావేన వివేకం గచ్ఛతీతి అత్థో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పన యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం సద్ధిం భావనానయేన విసుద్ధిమగ్గే వుత్తం.

హరితన్తన్తి హరితమేవ. అల్లతిణాదిం ఆగమ్మ నిబ్బాయతీతి అత్థో. **పన్థన్త**న్తి మహామగ్గమేవ. **సేలన్త**న్తి పబ్బతం. **ఉదకన్త**న్తి ఉదకం. **రమణీయం వా భూమిభాగ**న్తి తిణగుమ్బాదిరహితం, వివిత్తం అబ్భోకాసం భూమిభాగం. **అనాహారాతి** నిరాహారా నిరుపాదానా, అయమ్పి పకతియావ తేజోవికారో వుత్తో, తేజోసంవట్టకాలే పన కోటిసతసహస్సచక్కవాళం ఝాపేత్వా ఛారికామత్తమ్పి న తిట్ఠతి. **న్హారుదద్దులేనాతి** చమ్మనిల్లేఖనేన. **అగ్గిం గవేసన్తీ**తి ఏవరూపం సుఖుమం ఉపాదానం గహేత్వా అగ్గిం పరియేసన్తి, యం అప్పమత్తకమ్పి ఉసుమం లభిత్వా పజ్జలతి, సేసమిధాపి పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

౩౦౫. వాయోధాతునిద్దేసే **ఉద్ధఙ్గమా వాతాతి** ఉగ్గారహిక్కారాదిపవత్తకా ఉద్ధం ఆరోహనవాతా. **అధోగమా వాతాతి** ఉచ్చారపస్సావాదినీహరణకా అధో ఓరోహనవాతా. **కుచ్ఛిసయా వాతాతి** అన్తానం బహివాతా. **కోట్ఠాసయా వాతాతి** అన్తానం అన్తోవాతా. **అఙ్గమఙ్గానుసారినో**తి ధమనీజాలానుసారేన సకలసరీరే అఙ్గమఙ్గాని అనుసటా సమిఞ్జనపసారణాదినిబ్బత్తకవాతా. **అస్సాసో**తి అన్తోపవిసననాసికవాతో . **పస్సాసో**తి బహినిక్ఖమననాసికవాతో. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పన యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం సద్ధిం భావనానయేన విసుద్ధిమగ్గే వుత్తం.

గామమ్పి వహతీతి సకలగామమ్పి చుణ్ణవిచుణ్ణం కురుమానా ఆదాయ గచ్ఛతి, నిగమాదీసుపి ఏసేవ నయో. ఇధ వాయోసంవట్టకాలే కోటిసతసహస్సచక్కవాళవిద్ధంసనవసేన వాయోధాతువికారో దస్సితో. **విధూపనేనాతి** అగ్గిబీజనకేన. **ఓస్సవనే**తి ఛదనగ్గే, తేన హి ఉదకం సవతి, తస్మా తం "ఓస్సవన"న్తి వుచ్చతి. సేసమిధాపి పురిమనయేనేవ యోజేతబ్బం.

౩౦౬. సేయ్యథాపి , ఆవుసోతి ఇధ కిం దస్సేతి? హేట్ఠా కథితానం మహాభూతానం నిస్సత్తభావం. **కట్ఠన్తి** దబ్బసమ్భారం. **వల్లిన్తి** ఆబన్ధనవల్లిం. **తిణన్తి** ఛదనతిణం. **మత్తికన్తి** అనులేపమత్తికం. **ఆకాసో పరివారితోతి** ఏతాని కట్ఠాదీని అన్తో చ బహి చ పరివారేత్వా ఆకాసో ఠితోతి అత్థో. **అగారంత్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతీతి అగారన్తి** పణ్ణత్తిమత్తం హోతి. కట్ఠాదీసు పన విసుం విసుం రాసికతేసు కట్ఠరాసివల్లిరాసీత్వేవ వుచ్చతి. **ఏవమేవ ఖోతి** ఏవమేవ అట్ఠిఆదీని అన్తో చ బహి చ పరివారేత్వా ఠితో ఆకాసో, తానేవ అట్ఠిఆదీని పటిచ్చ రూపంత్వేవ సఙ్ఖం గచ్ఛతి, సరీరన్తి వోహారం గచ్ఛతి. యథా కట్ఠాదీని పటిచ్చ గేహన్తి సఙ్ఖం గతం అగారం ఖత్తియగేహం బ్రాహ్మణగేహన్తి వుచ్చతి, ఏవమిదమ్పి ఖత్తియసరీరం బ్రాహ్మణసరీరన్తి వుచ్చతి, న హేత్థ కోచి సత్తో వా జీవో వా విజ్జతి.

అజ్ఝత్తికఞ్చేవ, ఆవుసో, చక్ఖూతి ఇదం కస్మా ఆరద్ధం? హేట్ఠా ఉపాదారూపం చత్తారో చ అరూపినో ఖన్ధా తీణి చ అరియసచ్చాని న కథితాని, ఇదాని తాని కథేతుం అయం దేసనా ఆరద్ధాతి. తత్థ **చక్ఖుం అపరిభిన్నన్తి** చక్ఖుపసాదే నిరుద్ధేపి ఉపహతేపి పిత్తసేమ్హలోహితేహి పలిబుద్ధేపి చక్ఖు చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స పచ్చయో భవితుం న సక్కోతి, పరిభిన్నమేవ హోతి, చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స పన పచ్చయో భవితుం సమత్థం అపరిభిన్నం నామ. **బాహిరా చ రూపాతి** బాహిరా చతుసముట్ఠానికరూపా. **తజ్జో సమన్నాహారోతి** తం చక్ఖుఞ్చ రూపే చ పటిచ్చ భవఙ్గం ఆవట్టేత్వా ఉప్పజ్జనమనసికారో, భవఙ్గావట్టనసమత్థం చక్ఖుద్వారే కిరియమనోధాతుచిత్తన్తి అత్థో. తం రూపానం అనాపాథగతత్తాపి అఞ్ఞావిహితస్సపి న హోతి, **తజ్జస్సాతి** తదనురూపస్స. **విఞ్ఞాణభాగస్సాతి** విఞ్ఞాణకోట్ఠాసస్స.

యం తథాభూతస్సాతిఆదీసు ద్వారవసేన చత్తారి సచ్చాని దస్సేతి. తత్థ **తథాభూతస్సాతి** చక్ఖువిఞ్ఞాణేన సహభూతస్స, చక్ఖువిఞ్ఞాణసమఙ్గినోతి అత్థో. **రూపన్తి** చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స న రూపజనకత్తా చక్ఖువిఞ్ఞాణక్ఖణే తిసముట్ఠానరూపం, తదనన్తరచిత్తక్ఖణే చతుసముట్ఠానమ్పి లబ్భతి. **సఙ్గహం గచ్ఛతీతి** గణనం గచ్ఛతి. వేదనాదయో చక్ఖువిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తావ. విఞ్ఞాణమ్పి చక్ఖువిఞ్ఞాణమేవ. ఏత్థ చ సఙ్ఖారాతి చేతనావ వుత్తా. **సఙ్గహోతి** ఏకతో సఙ్గహో. **సన్నిపాతోతి** సమాగమో. **సమవాయోతి** రాసి. **యో పటిచ్చసముప్పాదం పస్సతీతి** యో పచ్చయే పస్సతి. **సో ధమ్మం పస్సతీతి** సో పటిచ్చసముప్పన్నధమ్మే పస్సతి, **ఛన్దో**తిఆది సబ్బం తణ్హావేవచనమేవ , తణ్హా హి ఛన్దకరణవసేన **ఛన్దో**. ఆలయకరణవసేన **ఆలయో**. అనునయకరణవసేన **అనునయో**. అజ్ఝోగాహిత్వా గిలిత్వా గహనవసేన **అజ్ఝోసానన్తి** వుచ్చతి. **ఛన్దరాగవినయో ఛన్దరాగప్పహానన్తి** నిబ్బానస్సేవ వేవచనం, ఇతి తీణి సచ్చాని పాళియం ఆగతానేవ మగ్గసచ్చం ఆహరిత్వా గహేతబ్బం, యా ఇమేసు తీసు ఠానేసు దిట్ఠి సఙ్కప్పో వాచా కమ్మన్తో ఆజీవో వాయామో సతి సమాధి భావనాపటివేధో, అయం మగ్గోతి. **బహుకతం హోతీతి** ఏత్తావతాపి బహుం భగవతో సాసనం కతం హోతి, **అజ్ఝత్తికఞ్చేవ, ఆవుసో, సోతన్తి**ఆదివారేసుపి ఏసేవ నయో.

మనోద్వారే పన అజ్ఝత్తికో మనో నామ భవఙ్గచిత్తం. తం నిరుద్ధమ్పి ఆవజ్జనచిత్తస్స పచ్చయో భవితుం అసమత్థం మన్దథామగతమేవ పవత్తమానమ్పి **పరిభిన్నం** నామ హోతి. ఆవజ్జనస్స పన పచ్చయో భవితుం సమత్థం **అపరిభిన్నం** నామ. **బాహిరా చ ధమ్మాతి** ధమ్మారమ్మణం. **నేవ తావ తజ్జస్సాతి** ఇదం భవఙ్గసమయేనేవ కథితం. దుతియవారో పగుణజ్ఝానపచ్చవేక్ఖణేన వా, పగుణకమ్మట్ఠానమనసికారేన వా, పగుణబుద్ధవచనసజ్ఝాయకరణాదినా వా, అఞ్ఞవిహితకం సన్ధాయ వుత్తో. ఇమస్మిం వారే **రూపన్తి** చతుసముట్ఠానమ్పి లబ్భతి. మనోవిఞ్ఞాణఞ్హి రూపం సముట్ఠాపేతి, వేదనాదయో మనోవిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తా , విఞ్ఞాణం మనోవిఞ్ఞాణమేవ. సఙ్ఖారా పనేత్థ ఫస్సచేతనావసేనేవ గహితా. సేసం వుత్తనయేనేవ

వేదితబ్బం. ఇతి మహాథేరో హేట్ఠా ఏకదేసమేవ సమ్మసన్తో ఆగన్త్వా ఇమస్మిం ఠానే ఠత్వా హేట్ఠా పరిహీనదేసనం సబ్బం తంతంద్వారవసేన భాజేత్వా దస్సేన్తో యథానుసన్ధినావ సుత్తన్తం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాహత్థిపదోపమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మహాసారోపమసుత్తవణ్ణనా

౩౦౭. ఏవం మే సుతన్తి మహాసారోపమసుత్తం. తత్థ **అచిరపక్కన్తే**తి సఙ్ఘం భిన్దిత్వా రుహిరుప్పాదకమ్మం కత్వా నచిరపక్కన్తే సలిఙ్గేనేవ పాటియేక్కే జాతే.

ఇధ, భిక్ఖవే, ఏకచ్చో కులపుత్తోతి కిఞ్చాపి అసుకకులపుత్తోతి న నియామితో, దేవదత్తంయేవ పన సన్ధాయ ఇదం వుత్తన్తి వేదితబ్బం. సో హి అసమ్భిన్నాయ మహాసమ్మతపవేణియా ఓక్కాకవంసే జాతత్తా జాతికులపుత్తో. **ఓతిణ్ణో**తి యస్స జాతి అన్తో అనుపవిట్ఠా, సో జాతియా ఓతిణ్ణో నామ. జరాదీసుపి ఏసేవ నయో. **లాభసక్కారాదీ**సుపి **లాభో**తి చత్తారో పచ్చయా. **సక్కారో**తి తేసంయేవ సుకతభావో. **సిలోకో**తి వణ్ణభణనం. **అభినిబ్బత్తేతీ**తి ఉప్పాదేతి. **అపఞ్ఞాతా**తి ద్విన్నం జనానం ఠితట్ఠానే న పఞ్ఞాయన్తి, ఘాసచ్ఛాదనమత్తమ్పి న లభన్తి. **అప్పేసక్ఖా**తి అప్పపరివారా, పురతో వా పచ్ఛతో వా గచ్ఛన్తం న లభన్తి.

సారేన సారకరణీయన్తి రుక్ఖసారేన కత్తబ్బం అక్ఖచక్కయుగనఙ్గలాదికం యంకిఞ్చి. **సాఖాపలాసం అగ్గహేసి బ్రహ్మచరియస్సా**తి మగ్గఫలసారస్స సాసనబ్రహ్మచరియస్స చత్తారో పచ్చయా సాఖాపలాసం నామ, తం అగ్గహేసి. **తేన చ వోసానం ఆపాదీ**తి తేనేవ చ అలమేత్తావతా సారో మే పత్తోతి వోసానం ఆపన్నో.

౩౧౦. ఞాణదస్సనం ఆరాధేతీతి దేవదత్తో పఞ్చాభిఞ్ఞో, దిబ్బచక్ఖు చ పఞ్చన్నం అభిఞ్ఞానం మత్థకే ఠితం, తం ఇమస్మిం సుత్తే "ఞాణదస్సన"న్తి వుత్తం . **అజానం అపస్సం విహరన్తీ**తి కిఞ్చి సుఖుమం రూపం అజానన్తా అన్తమసో పంసుపిసాచకమ్పి అపస్సన్తా విహరన్తి.

౩౧౧. అసమయవిమోక్ఖం ఆరాధేతీతి, "కతమో అసమయవిమోక్ఖో? చత్తారో చ అరియమగ్గా చత్తారి చ సామఞ్ఞఫలాని, నిబ్బానఞ్చ, అయం అసమయవిమోక్ఖో"తి (పటి॰ మ॰ ౧.౨౧౩) ఏవం వుత్తే నవలోకుత్తరధమ్మే ఆరాధేతి సమ్పాదేతి పటిలభతి. లోకియసమాపత్తియో హి అప్పితప్పితక్ఖణేయేవ పచ్చనీకధమ్మేహి విముచ్చన్తి, తస్మా, "కతమో సమయవిమోక్ఖో? చత్తారి చ ఝానాని చతస్సో చ అరూపావచరసమాపత్తియో, అయం సమయవిమోక్ఖో"తి ఏవం సమయవిమోక్ఖోతి వుత్తా. లోకుత్తరధమ్మా పన కాలేన కాలం విముచ్చన్తి, సకిం విముత్తాని హి మగ్గఫలాని విముత్తానేవ హోన్తి. నిబ్బానం సబ్బకిలేసేహి అచ్చన్తం విముత్తమేవాతి ఇమే నవ ధమ్మా అసమయవిమోక్ఖోతి వుత్తా.

అకుప్పా చేతోవిముత్తీతి అరహత్తఫలవిముత్తి. అయమత్థో ఏతస్సాతి **ఏతదత్థం,** అరహత్తఫలత్థమిదం బ్రహ్మచరియం. అయం ఏతస్స అత్థోతి వుత్తం హోతి. **ఏతం సార**న్తి ఏతం అరహత్తఫలం బ్రహ్మచరియస్స సారం. **ఏతం పరియోసాన**న్తి ఏతం

అరహత్తఫలం బ్రహ్మచరియస్స పరియోసానం, ఏసా కోటి, న ఇతో పరం పత్తబ్బం అత్థీతి యథానుసన్ధినావ దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాసారోపమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. చూళసారోపమసుత్తవణ్ణనా

౩౧౨. ఏవం మే సుతన్తి చూళసారోపమసుత్తం. తత్థ **పిఙ్గలకోచ్ఛో**తి సో బ్రాహ్మణో పిఙ్గలధాతుకో. **కోచ్ఛో**తి పనస్స నామం, తస్మా "పిఙ్గలకోచ్ఛో"తి వుచ్చతి. **సఙ్ఘినో**తిఆదీసు పబ్బజితసమూహసఙ్ఖాతో సఙ్ఘో ఏతేసం అత్థీతి **సఙ్ఘినో**. స్వేవ గణో ఏతేసం అత్థీతి **గణినో**. ఆచారసిక్ఖాపనవసేన తస్స గణస్స ఆచరియాతి **గణాచరియా. ఞాతా**తి పఞ్ఞాతా పాకటా. "అప్పిచ్ఛా సన్తుట్ఠా, అప్పిచ్ఛతాయ వత్థమ్పి న నివాసేన్తీ"తిఆదినా నయేన సముగ్గతో యసో ఏతేసం అత్థీతి **యసస్సినో. తిత్థకరా**తి లద్ధికరా. **సాధుసమ్మతా**తి ఇమే సాధు సున్దరా సప్పురిసాతి ఏవం సమ్మతా. **బహుజనస్సా**తి అస్సుతవతో అన్ధబాలపుథుజ్జనస్స. ఇదాని తే దస్సేన్తో **సేయ్యథిదం పూరణో**తిఆదిమాహ. తత్థ **పూరణో**తి తస్స సత్థుపటిఞ్ఞస్స నామం. **కస్సపో**తి గోత్తం. సో కిర అఞ్ఞతరస్స కులస్స ఏకూనదాససతం పూరయమానో జాతో, తేనస్స "పూరణో"తి నామం అకంసు. మఙ్గలదాసత్తా చస్స "దుక్కట"న్తి వత్తా నత్థి, అకతం వా న కతన్తి. "సో కిమహమేత్థ వసామీ"తి పలాయి. అథస్స చోరా వత్థాని అచ్ఛిన్దింసు. సో పణ్ణేన వా తిణేన వా పటిచ్ఛాదేతుమ్పి అజానన్తో జాతరూపేనేవ ఏకం గామం పావిసి. మనుస్సా తం దిస్వా, "అయం సమణో అరహా అప్పిచ్ఛో, నత్థి ఇమినా సదిసో"తి పూవభత్తాదీని గహేత్వా ఉపసఙ్కమన్తి. సో "మయ్హం సాటకం అనివత్థభావేన ఇదం ఉప్పన్న"న్తి తతో పట్ఠాయ సాటకం లభిత్వాపి న నివాసేసి, తదేవ పబ్బజ్జం అగ్గహేసి. తస్స సన్తికే అఞ్ఞేపి పఞ్చసతా మనుస్సా పబ్బజింసు, తం సన్ధాయాహ "పూరణో కస్సపో"తి.

మక్ఖలీతి తస్స నామం. గోసాలాయ జాతత్తా **గోసాలో**తి దుతియం నామం. తం కిర సకద్దమాయ భూమియా తేలఘటం గహేత్వా గచ్ఛన్తం, "తాత, మా ఖలీ"తి సామికో ఆహ. సో పమాదేన ఖలిత్వా పతిత్వా సామికస్స భయేన పలాయితుం ఆరద్ధో. సామికో ఉపధావిత్వా సాటకకణ్ణే అగ్గహేసి. సోపి సాటకం ఛడ్డేత్వా అచేలకో హుత్వా పలాయి, సేసం పూరణసదిసమేవ.

అజితోతి తస్స నామం. కేసకమ్బలం ధారేతీతి **కేసకమ్బలో**. ఇతి నామద్వయం సంసన్దిత్వా "అజితో కేసకమ్బలో"తి వుచ్చతి. తత్థ **కేసకమ్బలో** నామ మనుస్సకేసేహి కతకమ్బలో, తతో పటికిట్ఠతరం వత్థం నామ నత్థి. యథాహ – "సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, యాని కానిచి తన్తావుతానం వత్థానం, కేసకమ్బలో తేసం పటికిట్ఠో అక్ఖాయతి, కేసకమ్బలో, భిక్ఖవే, సీతే సీతో ఉణ్హే ఉణ్హో దుబ్బణ్ణో దుగ్గన్ధో దుక్ఖసమ్ఫస్సో"తి (అ. ని. ౩.౧౩౮).

పకుధోతి తస్స నామం. **కచ్చాయనో**తి గోత్తం. ఇతి నామగోత్తం సంసన్దిత్వా, "పకుధో కచ్చాయనో"తి వుచ్చతి. సీతుదకపటిక్ఖిత్తకో ఏస, వచ్చం కత్వాపి ఉదకకిచ్చం న కరోతి, ఉణ్హోదకం వా కఞ్జియం వా లభిత్వా కరోతి, నదిం వా మగ్గోదకం వా అతిక్కమ్మ, "సీలం మే భిన్న"న్తి వాలికథూపం కత్వా సీలం అధిట్ఠాయ గచ్ఛతి, ఏవరూపో నిస్సిరికలద్ధికో ఏస.

సఞ్జయోతి తస్స నామం. బేలట్ఠస్స పుత్తోతి **బేలట్ఠపుత్తో**. అమ్హాకం గణ్ఠనకిలేసో పలిబుజ్ఝనకిలేసో నత్థి, కిలేసగణ్ఠరహితా మయన్తి ఏవం వాదితాయ లద్ధనామవసేన **నిగణ్ఠో**. నాటస్స పుత్తోతి **నాటపుత్తో. అబ్భఞ్ఞంసూ**తి యథా తేసం పటిఞ్ఞా, తథేవ జానింసు. ఇదం వుత్తం హోతి – సచే నేసం సా పటిఞ్ఞా నియ్యానికా సబ్బే అబ్భఞ్ఞంసు. నో చే, న అబ్భఞ్ఞంసు. తస్మా కిం తేసం పటిఞ్ఞా నియ్యానికా న నియ్యానికాతి, అయమేతస్స పఞ్హస్స అత్థో. అథ భగవా నేసం అనియ్యానికభావకథనేన అత్థాభావతో అలన్తి పటిక్ఖిపిత్వా ఉపమాయ అత్థం పవేదేన్తో ధమ్మమేవ దేసేతుం, **ధమ్మం, తే బ్రాహ్మణ, దేసేస్సామీ**తి ఆహ.

౩౨౦. తత్థ **సచ్ఛికిరియాయా**తి సచ్ఛికరణత్థం. **న ఛన్దం జనేతీ**తి కత్తుకమ్యతాఛన్దం న జనయతి. **న వాయమతీ**తి వాయామం పరక్కమం న కరోతి. **ఓలీనవుత్తికో చ హోతీ**తి లీనజ్ఝాసయో హోతి. **సాథలికో**తి సిథిలగ్గాహీ, సాసనం సిథిలం కత్వా గణ్హాతి, దళ్హం న గణ్హాతి.

౩౨౩. ఇధ, బ్రాహ్మణ భిక్ఖు, వివిచ్చేవ కామేహీతి కథం ఇమే పఠమజ్ఝానాదిధమ్మా ఞాణదస్సనేన ఉత్తరితరా జాతాతి? నిరోధపాదకత్తా. హేట్ఠా పఠమజ్ఝానాదిధమ్మా హి విపస్సనాపాదకా , ఇధ నిరోధపాదకా, తస్మా ఉత్తరితరా జాతాతి వేదితబ్బా. ఇతి భగవా ఇదమ్పి సుత్తం యథానుసన్ధినావ నిట్ఠపేసి. దేసనావసానే బ్రాహ్మణో సరణేసు పతిట్ఠితోతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళసారోపమసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

తతియవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. మహాయమకవగ్గో

౧. చూళగోసిఙ్గసుత్తవణ్ణనా

౩౨౫. ఏవం మే సుతన్తి చూళగోసిఙ్గసుత్తం. తత్థ **నాతికే విహరతీ**తి **నాతికా** నామ ఏకం తళాకం నిస్సాయ ద్విన్నం చూళపితిమహాపితిపుత్తానం ద్వే గామా, తేసు ఏకస్మిం గామే. **గిఞ్జకావసథే**తి ఇట్ఠకామయే ఆవసథే. ఏకస్మిం కిర సమయే భగవా మహాజనసఙ్గహం కరోన్తో వజ్జిరట్ఠే చారికం చరమానో నాతికం అనుప్పత్తో. నాతికవాసినో మనుస్సా భగవతో మహాదానం దత్వా ధమ్మకథం సుత్వా పసన్నహదయా, "సత్థు వసనట్ఠానం కరిస్సామా"తి మన్తేత్వా ఇట్ఠకాహేవ భిత్తిసోపానత్థమ్భే వాళరూపాదీని దస్సేన్తో పాసాదం కత్వా సుధాయ లిమ్పిత్వా మాలాకమ్మలతాకమ్మాదీని నిట్ఠాపేత్వా భుమ్మత్థరణమఞ్చపీఠాదీని పఞ్ఞాపేత్వా సత్థు నియ్యాతేసుం. అపరాపరం పనేత్థ మనుస్సా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానమణ్డపచఙ్కమాదీని కారయింసు. ఇతి సో విహారో మహా అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం "గిఞ్జకావసథే"తి.

గోసిఙ్గసాలవనదాయేతి తత్థ ఏకస్స జేట్ఠకరుక్ఖస్స ఖన్ధతో గోసిఙ్గసణ్ఠానం హుత్వా విటపం ఉట్ఠహి, తం రుక్ఖం ఉపాదాయ సబ్బమ్పి తం వనం **గోసిఙ్గసాలవన**న్తి సఙ్ఖం గతం. **దాయో**తి అవిసేసేన అరఞ్ఞస్సేతం నామం. తస్మా **గోసిఙ్గసాలవనదాయే**తి గోసిఙ్గసాలవనఅరఞ్ఞేతి అత్థో. **విహరన్తీ**తి సామగ్గిరసం అనుభవమానా విహరన్తి. ఇమేసఞ్హి కులపుత్తానం ఉపరిపణ్ణాసకే పుథుజ్జనకాలో కథితో, ఇధ ఖీణాసవకాలో. తదా హి తే లద్ధస్సాదా లద్ధపతిట్ఠా అధిగతపటిసమ్భిదా ఖీణాసవా హుత్వా సామగ్గిరసం అనుభవమానా తత్థ విహరింసు. తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

యేన గోసిఙ్గసాలవనదాయో తేనుపసఙ్కమీతి ధమ్మసేనాపతిమహామోగ్గల్లానత్థేరేసు వా అసీతిమహాసావకేసు వా, అన్తమసో ధమ్మభణ్డాగారికఆనన్దత్థేరమ్పి కఞ్చి అనామన్తేత్వా సయమేవ పత్తచీవరం ఆదాయ అనీకా నిస్సటో హత్థీ వియ, యూథా నిస్సటో కాళసీహో వియ , వాతచ్ఛిన్నో వలాహకో వియ ఏకకోవ ఉపసఙ్కమి. కస్మా పనేత్థ భగవా సయం అగమాసీతి? తయో కులపుత్తా సామగ్గిరసం అనుభవన్తా విహరన్తి, తేసం పగ్గణ్హనతో, పచ్ఛిమజనతం అనుకమ్పనతో ధమ్మగరుభావతో చ. ఏవం కిరస్స అహోసి – "అహం ఇమే కులపుత్తే పగ్గణ్హిత్వా ఉక్కంసిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ధమ్మం నేసం దేసేస్సామీ"తి. ఏవం తావ పగ్గణ్హనతో అగమాసి. అపరమ్పిస్స అహోసి – "అనాగతే కులపుత్తా సమ్మాసమ్బుద్ధో సమగ్గవాసం వసన్తానం సన్తికం సయం గన్త్వా పటిసన్థారం కత్వా ధమ్మం కథేత్వా తయో కులపుత్తే పగ్గణ్హి, కో నామ సమగ్గవాసం న వసేయ్యాతి సమగ్గవాసం వసితబ్బం మఞ్ఞమానా ఖిప్పమేవ దుక్ఖస్సన్తం కరిస్సన్తీ"తి. ఏవం పచ్ఛిమజనతం అనుకమ్పనతోపి అగమాసి. బుద్ధా చ నామ ధమ్మగరునో హోన్తి, సో చ నేసం ధమ్మగరుభావో రథవినీతే ఆవికతోవ. ఇతి ఇమస్మా ధమ్మగరుభావతోపి ధమ్మం పగ్గణ్హిస్సామీతి అగమాసి.

దాయపాలోతి అరఞ్ఞపాలో. సో తం అరఞ్ఞం యథా ఇచ్ఛితిచ్ఛితప్పదేసేన మనుస్సా పవిసిత్వా తత్థ పుప్ఫం వా ఫలం వా నియ్యాసం వా దబ్బసమ్భారం వా న హరన్తి, ఏవం వతియా పరిక్ఖిత్తస్స తస్స అరఞ్ఞస్స యోజితే ద్వారే నిసీదిత్వా తం అరఞ్ఞం రక్ఖతి, పాలేతి. తస్మా "దాయపాలో"తి వుత్తో. **అత్తకామరూపా**తి అత్తనో హితం కామయమానసభావా హుత్వా విహరన్తి. యో హి ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజిత్వాపి వేజ్జకమ్మదూతకమ్మపహిణగమనాదీనం వసేన ఏకవీసతిఅనేసనాహి జీవికం కప్పేతి, అయం న అత్తకామరూపో నామ. యో పన ఇమస్మిం సాసనే పబ్బజిత్వా ఏకవీసతిఅనేసనం పహాయ

చతుపారిసుద్ధిసీలే పతిట్ఠాయ బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా సప్పాయధుతఙ్గం అధిట్ఠాయ అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు చిత్తరుచియం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా గామన్తం పహాయ అరఞ్ఞం పవిసిత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా విపస్సనాయ కమ్మం కురుమానో విహరతి, అయం అత్తకామో నామ. తేపి తయో కులపుత్తా ఏవరూపా అహేసుం. తేన వుత్తం – "అత్తకామరూపా విహరన్తీ"తి.

మా తేసం అఫాసుమకాసీతి తేసం మా అఫాసుకం అకాసీతి భగవన్తం వారేసి. ఏవం కిరస్స అహోసి – "ఇమే కులపుత్తా సమగ్గా విహరన్తి, ఏకచ్చస్స చ గతట్ఠానే భణ్డనకలహవివాదా వత్తన్తి, తిఖిణసిఙ్గో చణ్డగోణో వియ ఓవిజ్ఝన్తో విచరతి, అథేకమగ్గేన ద్విన్నం గమనం న హోతి, కదాచి అయమ్పి ఏవం కరోన్తో ఇమేసం కులపుత్తానం సమగ్గవాసం భిన్దేయ్య. పాసాదికో చ పనేస సువణ్ణవణ్ణో సురసగిద్ధో మఞ్ఞే, గతకాలతో పట్ఠాయ పణీతదాయకానం అత్తనో ఉపట్ఠాకానఞ్చ వణ్ణకథనాదీహి ఇమేసం కులపుత్తానం అప్పమాదవిహారం భిన్దేయ్య. వసనట్ఠానాని చాపి ఏతేసం కులపుత్తానం నిబద్ధాని పరిచ్ఛిన్నాని తిస్సో చ పణ్ణసాలా తయో చఙ్కమా తీణి దివాట్ఠానాని తీణి మఞ్చపీఠాని. అయం పన సమణో మహాకాయో వుడ్ఢతరో మఞ్ఞే భవిస్సతి. సో అకాలే ఇమే కులపుత్తే సేనాసనా వుట్ఠాపేస్సతి. ఏవం సబ్బథాపి ఏతేసం అఫాసు భవిస్సతీ"తి. తం అనిచ్ఛన్తో, "మా తేసం అఫాసుకమకాసీ"తి భగవన్తం వారేసి.

కిం పనేస జానన్తో వారేసి, అజానన్తోతి? అజానన్తో. కిఞ్చాపి హి తథాగతస్స పటిసన్ధిగ్గహణతో పట్ఠాయ దససహస్సచక్కవాళకమ్పనాదీని పాటిహారియాని పవత్తింసు, అరఞ్ఞవాసినో పన దుబ్బలమనుస్సా సకమ్మప్పసుతా తాని సల్లక్ఖేతుం న సక్కోన్తి. సమ్మాసమ్బుద్ధో చ నామ యదా అనేకభిక్ఖుసహస్సపరివారో బ్యామప్పభాయ అసీతిఅనుబ్యఞ్జనేహి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణసిరియా చ బుద్ధానుభావం దస్సేన్తో విచరతి, తదా కో ఏసోతి అపుచ్ఛిత్వావ జానితబ్బో హోతి. తదా పన భగవా సబ్బమ్పి తం బుద్ధానుభావం చీవరగబ్భేన పటిచ్ఛాదేత్వా వలాహకగబ్భేన పటిచ్ఛన్నో పుణ్ణచన్దో వియ సయమేవ పత్తచీవరమాదాయ అఞ్ఞాతకవేసేన అగమాసి. ఇతి నం అజానన్తోవ దాయపాలో నివారేసి.

ఏతదవోచాతి థేరో కిర మా సమణాతి దాయపాలస్స కథం సుత్వావ చిన్తేసి – "మయం తయో జనా ఇధ విహరామ, అఞ్ఞో పబ్బజితా నామ నత్థి, అయఞ్చ దాయపాలో పబ్బజితేన వియ సద్ధిం కథేతి, కో ను ఖో భవిస్సతీ"తి దివాట్ఠానతో వుట్ఠాయ ద్వారే ఠత్వా మగ్గం ఓలోకేన్తో భగవన్తం అద్దస. భగవాపి థేరస్స సహ దస్సనేనేవ సరీరోభాసం ముఞ్చి, అసీతిఅనుబ్యఞ్జనవిరాజితా బ్యామప్పభా పసారితసువణ్ణపటో వియ విరోచిత్థ. థేరో, "అయం దాయపాలో ఫణకతం ఆసివిసం గీవాయ గహేతుం హత్థం పసారేన్తో వియ లోకే అగ్గపుగ్గలేన సద్ధిం కథేన్తోవ న జానాతి, అఞ్ఞతరభిక్ఖునా వియ సద్ధిం కథేతీ"తి నివారేన్తో ఏతం, "మా, ఆవుసో దాయపాలా"తిఆదివచనం అవోచ.

తేనుపసఙ్కమీతి కస్మా భగవతో పచ్చుగ్గమనం అకత్వా ఉపసఙ్కమి? ఏవం కిరస్స అహోసి – "మయం తయో జనా సమగ్గవాసం వసామ, సచాహం ఏకకోవ పచ్చుగ్గమనం కరిస్సామి, సమగ్గవాసో నామ న భవిస్సతీ"తి పియమిత్తే గహేత్వావ పచ్చుగ్గమనం కరిస్సామి. యథా చ భగవా మయ్హం పియో, ఏవం సహాయానమ్పి మే పియోతి, తేహి సద్ధిం పచ్చుగ్గమనం కాతుకామో సయం అకత్వావ ఉపసఙ్కమి. కేచి పన తేసం థేరానం పణ్ణసాలద్వారే చఙ్కమనకోటియా భగవతో ఆగమనమగ్గో హోతి, తస్మా థేరో తేసం సఞ్ఞం దదమానోవ గతోతి. **అభిక్కమథా**తి ఇతో ఆగచ్ఛథ. **పాదే పక్ఖాలేసీ**తి వికసితపదుమసన్నిభేహి జాలహత్థేహి మణివణ్ణం ఉదకం గహేత్వా సువణ్ణవణ్ణేసు పిట్ఠిపాదేసు ఉదకమభిసిఞ్చిత్వా పాదేన పాదం ఘంసన్తో పక్ఖాలేసి. బుద్ధానం కాయే రజోజల్లం నామ న ఉపలిమ్పతి, కస్మా పక్ఖాలేసీతి? సరీరస్స ఉతుగ్గహణత్థం,

తేసఞ్చ చిత్తసమ్పహంసనత్థం. అమ్హేహి అభిహటేన ఉదకేన భగవా పాదే పక్ఖాలేసి, పరిభోగం అకాసీతి తేసం భిక్ఖూనం బలవసోమనస్సవసేన చిత్తం పీణితం హోతి, తస్మా పక్ఖాలేసి. **ఆయస్మన్తం అనురుద్ధం భగవా ఏతదవోచా**తి సో కిర తేసం వుడ్ఢతరో.

౩౨౬. తస్స సఙ్గహే కతే సేసానం కతోవ హోతీతి థేరఞ్ఞేవ ఏతం **కచ్చి వో అనురుద్ధా**తిఆదివచనం అవోచ. తత్థ **కచ్చీ**తి పుచ్ఛనత్థే నిపాతో. **వో**తి సామివచనం. ఇదం వుత్తం హోతి – కచ్చి అనురుద్ధా తుమ్హాకం ఖమనీయం, ఇరియాపథో వో ఖమతి? కచ్చి యాపనీయం, కచ్చి వో జీవితం యాపేతి ఘటియతి? కచ్చి పిణ్డకేన న కిలమథ, కచ్చి తుమ్హాకం సులభపిణ్డం, సమ్పత్తే వో దిస్వా మనుస్సా ఉళుఙ్కయాగుం వా కటచ్ఛుభిక్ఖం వా దాతబ్బం మఞ్ఞన్తీతి భిక్ఖాచారవత్తం పుచ్ఛతి. కస్మా? పచ్చయేన అకిలమన్తేన హి సక్కా సమణధమ్మం కాతుం, వత్తమేవ వా ఏతం పబ్బజితానం. అథ తేన పటివచనే దిన్నే, “అనురుద్ధా, తుమ్హే రాజపబ్బజితా మహాపుఞ్ఞా, మనుస్సా తుమ్హాకం అరఞ్ఞే వసన్తానం అదత్వా కస్స అఞ్ఞస్స దాతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి, తుమ్హే పన ఏతం భుఞ్జిత్వా కిం ను ఖో మిగపోతకా వియ అఞ్ఞమఞ్ఞం సఙ్ఘట్టేన్తా విహరథ, ఉదాహు సామగ్గిభావో వో అత్థీ”తి సామగ్గిరసం పుచ్ఛన్తో, **కచ్చి పన వో, అనురుద్ధా, సమగ్గా**తిఆదిమాహ.

తత్థ **ఖీరోదకీభూతా**తి యథా ఖీరఞ్చ ఉదకఞ్చ అఞ్ఞమఞ్ఞం సంసన్దతి, విసుం న హోతి, ఏకత్తం వియ ఉపేతి, కచ్చి ఏవం సామగ్గివసేన ఏకత్తూపగతచిత్తుప్పాదా విహరథాతి పుచ్ఛతి. **పియచక్ఖూహీ**తి మేత్తచిత్తం పచ్చుపట్ఠపేత్వా ఓలోకనచక్ఖూని పియచక్ఖూని నామ. కచ్చి తథారూపేహి చక్ఖూహి అఞ్ఞమఞ్ఞం సమ్పస్సన్తా విహరథాతి పుచ్ఛతి. **తగ్ఘా**తి ఏకంసత్థే నిపాతో. ఏకంసేన మయం, భన్తేతి వుత్తం హోతి. **యథా కథం పనా**తి ఏత్థ **యథా**తి నిపాతమత్తం. **కథన్తి** కారణపుచ్ఛా. కథం పన తుమ్హే ఏవం విహరథ, కేన కారణేన విహరథ, తం మే కారణం బ్రూథాతి వుత్తం హోతి. **మేత్తం కాయకమ్మ**న్తి మేత్తచిత్తవసేన పవత్తం కాయకమ్మం. **ఆవి చేవ రహో చా**తి సమ్ముఖా చేవ పరమ్ముఖా చ. ఇతరేసుపి ఏసేవ నయో.

తత్థ సమ్ముఖా కాయవచీకమ్మాని సహవాసే లబ్భన్తి, ఇతరాని విప్పవాసే. మనోకమ్మం సబ్బత్థ లబ్భతి. యఞ్హి సహవసన్తేసు ఏకేన మఞ్చపీఠం వా దారుభణ్డం వా మత్తికాభణ్డం వా బహి దున్నిక్ఖిత్తం హోతి, తం దిస్వా కేనిదం వళఞ్జితన్తి అవఞ్ఞం అకత్వా అత్తనా దున్నిక్ఖిత్తం వియ గహేత్వా పటిసామేన్తస్స పటిజగ్గితబ్బయుత్తం వా పన ఠానం పటిజగ్గన్తస్స సమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ హోతి. ఏకస్మిం పక్కన్తే తేన దున్నిక్ఖిత్తం సేనాసనపరిక్ఖారం తథేవ నిక్ఖిపన్తస్స పటిజగ్గితబ్బయుత్తట్ఠానం వా పన పటిజగ్గన్తస్స పరమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ హోతి. సహవసన్తస్స పన తేహి సద్ధిం మధురం సమ్మోదనీయం కథం పటిసన్థారకథం సారణీయకథం ధమ్మీకథం సరభఞ్ఞం సాకచ్ఛం పఞ్హపుచ్ఛనం పఞ్హవిస్సజ్జనన్తి ఏవమాదికరణే సమ్ముఖా మేత్తం వచీకమ్మం నామ హోతి. థేరేసు పన పక్కన్తేసు మయ్హం పియసహాయో నన్దియత్థేరో కిమిలత్థేరో ఏవం సీలసమ్పన్నో, ఏవం ఆచారసమ్పన్నోతిఆదిగుణకథనం పరమ్ముఖా మేత్తం వచీకమ్మం నామ హోతి. మయ్హం పియమిత్తో నన్దియత్థేరో కిమిలత్థేరో అవేరో హోతు, అబ్యాపజ్జో సుఖీ హోతూతి ఏవం సమన్నాహరతో పన సమ్ముఖాపి పరమ్ముఖాపి మేత్తం మనోకమ్మం హోతియేవ.

నానా హి ఖో నో, భన్తే, కాయాతి కాయఞ్హి పిట్ఠం వియ మత్తికా వియ చ ఓమద్దిత్వా ఏకతో కాతుం న సక్కా. **ఏకఞ్చ పన మఞ్ఞే చిత్త**న్తి చిత్తం పన నో హితట్ఠేన నిరన్తరట్ఠేన అవిగ్గహట్ఠేన సమగ్గట్ఠేన ఏకమేవాతి దస్సేతి. కథం పనేతం సకం చిత్తం నిక్ఖిపిత్వా ఇతరేసం చిత్తవసేన వత్తింసూతి? ఏకస్స పత్తే మలం ఉట్ఠహతి, ఏకస్స చీవరం కిలిట్ఠం హోతి, ఏకస్స

పరిభణ్డకమ్మం హోతి. తత్థ యస్స పత్తే మలం ఉట్ఠితం, తేన మమావుసో, పత్తే మలం ఉట్ఠితం పచితుం వట్టతీతి వుత్తే ఇతరే మయ్హం చీవరం కిలిట్ఠం ధోవితబ్బం, మయ్హం పరిభణ్డం కాతబ్బన్తి అవత్వా అరఞ్ఞం పవిసిత్వా దారూని ఆహరిత్వా ఛిన్దిత్వా పత్తకటాహే పరిభణ్డం కత్వా తతో పరం చీవరం వా ధోవన్తి, పరిభణ్డం వా కరోన్తి. మమావుసో, చీవరం కిలిట్ఠం ధోవితుం వట్టతి, మమ పణ్ణసాలా ఉక్లాపా పరిభణ్డం కాతుం వట్టతీతి పఠమతరం ఆరోచితేపి ఏసేవ నయో.

౩౨౭. సాధు సాధు, అనురుద్ధాతి భగవా హట్ఠో న చ మయం, భన్తే, పిణ్డకేన కిలమిమ్హాతి వుత్తే న సాధుకారమదాసి. కస్మా? అయఞ్హి కబళీకారో ఆహారో నామ ఇమేసం సత్తానం అపాయలోకేపి దేవమనుస్సలోకేపి ఆచిణ్ణసమాచిణ్ణోవ. అయం పన లోకసన్నివాసో యేభుయ్యేన వివాదపక్ఖన్దో, అపాయలోకే దేవమనుస్సలోకేపి ఇమే సత్తా పటివిరుద్ధా ఏవ, ఏతేసం సామగ్గికాలో దుల్లభో, కదాచిదేవ హోతీతి సమగ్గవాసస్స దుల్లభత్తా ఇధ భగవా సాధుకారమదాసి. ఇదాని తేసం అప్పమాదలక్ఖణం పుచ్ఛన్తో **కచ్చి పన వో, అనురుద్ధా**తిఆదిమాహ. తత్థ **వో**తి నిపాతమత్తం పచ్చత్తవచనం వా, కచ్చి తుమ్హేతి అత్థో. **అమ్హాక**న్తి అమ్హేసు తీసు జనేసు. **పిణ్డాయ పటిక్కమతీ**తి గామే పిణ్డాయ చరిత్వా పచ్చాగచ్ఛతి. **అవక్కారపాతి**న్తి అతిరేకపిణ్డపాతం అపనేత్వా ఠపనత్థాయ ఏకం సముగ్గపాతిం ధోవిత్వా ఠపేతి.

యో పచ్ఛాతి తే కిర థేరా న ఏకతోవ భిక్ఖాచారం పవిసన్తి, ఫలసమాపత్తిరతా హేతే. పాతోవ సరీరప్పటిజగ్గనం కత్వా వత్తప్పటిపత్తిం పూరేత్వా సేనాసనం పవిసిత్వా కాలపరిచ్ఛేదం కత్వా ఫలసమాపత్తిం అప్పేత్వా నిసీదన్తి. తేసు యో పఠమతరం నిసిన్నో అత్తనో కాలపరిచ్ఛేదవసేన పఠమతరం ఉట్ఠాతి; సో పిణ్డాయ చరిత్వా పటినివత్తో భత్తకిచ్చట్ఠానం ఆగన్త్వా జానాతి – "ద్వే భిక్ఖూ పచ్ఛా, అహం పఠమతరం ఆగతో"తి. అథ పత్తం పిదహిత్వా ఆసనపఞ్ఞాపనాదీని కత్వా యది పత్తే పటివిసమత్తమేవ హోతి, నిసీదిత్వా భుఞ్జతి. యది అతిరేకం హోతి, అవక్కారపాతియం పక్ఖిపిత్వా పాతిం పిధాయ భుఞ్జతి. కతభత్తకిచ్చో పత్తం ధోవిత్వా వోదకం కత్వా థవికాయ ఓసాపేత్వా పత్తచీవరం గహేత్వా అత్తనో వసనట్ఠానం పవిసతి. దుతియోపి ఆగన్త్వావ జానాతి – "ఏకో పఠమం ఆగతో, ఏకో పచ్ఛతో"తి. సో సచే పత్తే భత్తం పమాణమేవ హోతి, భుఞ్జతి. సచే మన్దం, అవక్కారపాతితో గహేత్వా భుఞ్జతి. సచే అతిరేకం హోతి, అవక్కారపాతియం పక్ఖిపిత్వా పమాణమేవ భుఞ్జిత్వా పురిమత్థేరో వియ వసనట్ఠానం పవిసతి. తతియోపి ఆగన్త్వావ జానాతి – "ద్వే పఠమం ఆగతా, అహం పచ్ఛతో"తి. సోపి దుతియత్థేరో వియ భుఞ్జిత్వా కతభత్తకిచ్చో పత్తం ధోవిత్వా వోదకం కత్వా థవికాయ ఓసాపేత్వా ఆసనాని ఉక్ఖిపిత్వా పటిసామేతి; పానీయఘటే వా పరిభోజనీయఘటే వా అవసేసం ఉదకం ఛడ్డేత్వా ఘటే నికుజ్జిత్వా అవక్కారపాతియం సచే అవసేసభత్తం హోతి, తం వుత్తనయేన జహిత్వా పాతిం ధోవిత్వా పటిసామేతి; భత్తగ్గం సమ్మజ్జతి. తతో కచవరం ఛడ్డేత్వా సమ్మజ్జనిం ఉక్ఖిపిత్వా ఉపచికాహి ముత్తట్ఠానే ఠపేత్వా పత్తచీవరమాదాయ వసనట్ఠానం పవిసతి. ఇదం థేరానం బహివిహారే అరఞ్ఞే భత్తకిచ్చకరణట్ఠానే భోజనసాలాయం వత్తం. ఇదం సన్ధాయ, "యో పచ్ఛా"తిఆది వుత్తం.

యో పస్సతీతిఆది పన నేసం అన్తోవిహారే వత్తన్తి వేదితబ్బం. తత్థ **వచ్చఘట**న్తి ఆచమనకుమ్భిం. **రిత్త**న్తి రిత్తకం. **తుచ్ఛ**న్తి తస్సేవ వేవచనం. **అవిసయ్హ**న్తి ఉక్ఖిపితుం అసక్కుణేయ్యం, అతిభారియం. **హత్థవికారేనా**తి హత్థసఞ్ఞాయ. తే కిర పానీయఘటాదీసు యంకిఞ్చి తుచ్ఛకం గహేత్వా పోక్ఖరణిం గన్త్వా అన్తో చ బహి చ ధోవిత్వా ఉదకం పరిస్సావేత్వా తీరే ఠపేత్వా అఞ్ఞం భిక్ఖుం హత్థవికారేన ఆమన్తేన్తి, ఓదిస్స వా అనోదిస్స వా సద్దం న కరోన్తి. కస్మా ఓదిస్స సద్దం న కరోన్తి? తం భిక్ఖుం సద్దో బాధేయ్యాతి. కస్మా అనోదిస్స సద్దం న కరోన్తి? అనోదిస్స సద్దే దిన్నే, "అహం పురే, అహం పురే"తి ద్వేపి నిక్ఖమేయ్యుం, తతో ద్వీహి కత్తబ్బకమ్మే తతియస్స కమ్మచ్ఛేదో భవేయ్య. సంయతపదసద్దో పన హుత్వా అపరస్స భిక్ఖునో

దివాట్ఠానసన్తికం గన్త్వా తేన దిట్ఠభావం ఞత్వా హత్థసఞ్ఞం కరోతి, తాయ సఞ్ఞాయ ఇతరో ఆగచ్ఛతి, తతో ద్వే జనా హత్థేన హత్థం సంసిబ్బన్తా ద్వీసు హత్థేసు ఠపేత్వా ఉపట్ఠపేన్తి. తం సన్ధాయాహ – “హత్థవికారేన దుతియం ఆమన్తేత్వా హత్థవిలఙ్ఘకేన ఉపట్ఠపేమా”తి.

పఞ్చాహికం ఖో పనాతి చాతుద్దసే పన్నరసే అట్ఠమియన్తి ఇదం తావ పకతిధమ్మస్సవనమేవ, తం అఖణ్డం కత్వా పఞ్చమే పఞ్చమే దివసే ద్వే థేరా నాతివికాలే న్హాయిత్వా అనురుద్ధత్థేరస్స వసనట్ఠానం గచ్ఛన్తి. తత్థ తయోపి నిసీదిత్వా తిణ్ణం పిటకానం అఞ్ఞతరస్మిం అఞ్ఞమఞ్ఞం పఞ్హం పుచ్ఛన్తి , అఞ్ఞమఞ్ఞం విస్సజ్జేన్తి, తేసం ఏవం కరోన్తానంయేవ అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. ఏత్తావతా థేరేన భగవతా అప్పమాదలక్ఖణం పుచ్ఛితేన పమాదట్ఠానేసుయేవ అప్పమాదలక్ఖణం విస్సజ్జితం హోతి. అఞ్ఞేసఞ్హి భిక్ఖూనం భిక్ఖాచారం పవిసనకాలో, నిక్ఖమనకాలో, నివాసనపరివత్తనం, చీవరపారుపనం, అన్తోగామే పిణ్డాయ చరణం ధమ్మకథనం, అనుమోదనం , గామతో నిక్ఖమిత్వా భత్తకిచ్చకరణం, పత్తధోవనం, పత్తఓసాపనం, పత్తచీవరపటిసామనన్తి పపఞ్చకరణట్ఠానాని ఏతాని. తస్మా థేరో అమ్హాకం ఏత్తకం ఠానం ముఞ్చిత్వా పమాదకాలో నామ నత్థీతి దస్సేన్తో పమాదట్ఠానేసుయేవ అప్పమాదలక్ఖణం విస్సజ్జేసి.

౩౨౮. అథస్స భగవా సాధుకారం దత్వా పఠమజ్ఝానం పుచ్ఛన్తో పున **అత్థి పన వోతిఆదిమాహ**. తత్థ **ఉత్తరి మనుస్సధమ్మాతి** మనుస్సధమ్మతో ఉత్తరి. **అలమరియఞాణదస్సనవిసేసోతి** అరియభావకరణసమత్థో ఞాణవిసేసో. **కిఞ్హి నో సియా, భన్తేతి** కస్మా, భన్తే, నాధిగతో భవిస్సతి, అధిగతోయేవాతి. **యావ దేవాతి** యావ ఏవ.

౩౨౯. ఏవం పఠమజ్ఝానాధిగమే బ్యాకతే దుతియజ్ఝానాదీని పుచ్ఛన్తో **ఏతస్స పన వోతిఆదిమాహ**. తత్థ **సమతిక్కమాయాతి** సమతిక్కమత్థాయ. **పటిప్పస్సద్ధియాతి** పటిప్పస్సద్ధత్థాయ. సేసం సబ్బత్థ వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. పచ్ఛిమపఞ్హే పన లోకుత్తరఞాణదస్సనవసేన అధిగతం నిరోధసమాపత్తిం పుచ్ఛన్తో **అలమరియఞాణదస్సనవిసేసోతి** ఆహ. థేరోపి పుచ్ఛానురూపేనేవ బ్యాకాసి. తత్థ యస్మా వేదయితసుఖతో అవేదయితసుఖం సన్తతరం పణీతతరం హోతి, తస్మా **అఞ్ఞం ఫాసువిహారం ఉత్తరితరం వా పణీతతరం వా న సమనుపస్సామాతి** ఆహ.

౩౩౦. ధమ్మియా కథాయాతి సామగ్గిరసానిసంసప్పటిసంయుత్తాయ ధమ్మియా కథాయ. సబ్బేపి తే చతూసు సచ్చేసు పరినిట్ఠితకిచ్చా, తేన తేసం పటివేధత్థాయ కిఞ్చి కథేతబ్బం నత్థి. సామగ్గిరసేన పన అయఞ్చ అయఞ్చ ఆనిసంసోతి సామగ్గిరసానిసంసమేవ నేసం భగవా కథేసి. **భగవన్తం అనుసంయాయిత్వాతి** అనుగన్త్వా. తే కిర భగవతో పత్తచీవరం గహేత్వా థోకం అగమంసు, అథ భగవా విహారస్స పరివేణపరియన్తం గతకాలే, “ఆహరథ మే పత్తచీవరం, తుమ్హే ఇధేవ తిట్ఠథా”తి పక్కామి. **తతో పటినివత్తిత్వాతి** తతో ఠితట్ఠానతో నివత్తిత్వా. **కిం ను ఖో మయం ఆయస్మతోతి** భగవన్తం నిస్సాయ పబ్బజ్జాదీని అధిగన్త్వాపి అత్తనో గుణకథాయ అట్టియమానా అధిగమప్పిచ్ఛతాయ ఆహంసు. **ఇమాసఞ్చ ఇమాసఞ్చాతి** పఠమజ్ఝానాదీనం లోకియలోకుత్తరానం. **చేతసా చేతో పరిచ్చ విదితోతి** అజ్జ మే ఆయస్మన్తో లోకియసమాపత్తియా వీతినామేసుం, అజ్జ లోకుత్తరాయాతి ఏవం చిత్తేన చిత్తం పరిచ్ఛిన్దిత్వా విదితం. **దేవతాపి మేతి**, భన్తే అనురుద్ధ, అజ్జ అయ్యో నన్దియత్థేరో, అజ్జ అయ్యో కిమిలత్థేరో ఇమాయ చ ఇమాయ చ సమాపత్తియా వీతినామేసీతి ఏవమారోచేసున్తి అత్థో. **పఞ్హాభిపుట్ఠేనాతి** తమ్పి మయా సయం విదితన్తి వా దేవతాహి ఆరోచితన్తి వా ఏత్తకేనేవ ముఖం మే సజ్జన్తి కథం సముట్ఠాపేత్వా అపుట్ఠేనేవ మే న కథితం. భగవతా పన పఞ్హాభిపుట్ఠేన పఞ్హం అభిపుచ్ఛితేన సతా బ్యాకతం, తత్ర మే కిం న రోచథాతి ఆహ.

౩౩౧. దీఘోతి "మణి మాణివరో దీఘో, అథో సేరీసకో సహా"తి (దీ॰ ని॰ ౩.౨౯౩) ఏవం ఆగతో అట్ఠవీసతియా యక్ఖసేనాపతీనం అబ్భన్తరో ఏకో దేవరాజా. **పరజనోతి** తస్సేవ యక్ఖస్స నామం. **యేన భగవా తేనుపసఙ్కమీతి** సో కిర వేస్సవణేన పేసితో ఏతం ఠానం గచ్ఛన్తో భగవన్తం సయం పత్తచీవరం గహేత్వా గిఞ్జకావసథతో గోసిఙ్గసాలవనస్స అన్తరే దిస్వా భగవా అత్తనా పత్తచీవరం గహేత్వా గోసిఙ్గసాలవనే తిణ్ణం కులపుత్తానం సన్తికం గచ్ఛతి. అజ్జ మహతీ ధమ్మదేసనా భవిస్సతి. మయాపి తస్సా దేసనాయ భాగినా భవితబ్బన్తి అదిస్సమానేన కాయేన సత్థు పదానుపదికో గన్త్వా అవిదూరే ఠత్వా ధమ్మం సుత్వా సత్థరి గచ్ఛన్తేపి న గతో, – "ఇమే థేరా కిం కరిస్సన్తీ"తి దస్సనత్థం పన తత్థేవ ఠితో. అథ తే ద్వే థేరే అనురుద్ధత్థేరం పలిపేన్తే దిస్వా, – "ఇమే థేరా భగవన్తం నిస్సాయ పబ్బజ్జాదయో సబ్బగుణే అధిగన్త్వాపి భగవతోవ మచ్ఛరాయన్తి, న సహన్తి, అతివియ నిలీయన్తి పటిచ్ఛాదేన్తి, న దాని తేసం పటిచ్ఛాదేతుం దస్సామి, పథవితో యావ బ్రహ్మలోకా ఏతేసం గుణే పకాసేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా యేన భగవా తేనుపసఙ్కమి.

లాభా వత, భన్తేతి యే, భన్తే, వజ్జిరట్ఠవాసినో భగవన్తఞ్చ ఇమే చ తయో కులపుత్తే పస్సితుం లభన్తి, వన్దితుం లభన్తి, దేయ్యధమ్మం దాతుం లభన్తి, ధమ్మం సోతుం లభన్తి, తేసం లాభా, భన్తే, వజ్జీనన్తి అత్థో. **సద్దం సుత్వాతి** సో కిర అత్తనో యక్ఖానుభావేన మహన్తం సద్దం కత్వా సకలం వజ్జిరట్ఠం అజ్ఝోత్థరన్తో తం వాచం నిచ్ఛారేసి. తేన చస్స తేసు రుక్ఖపబ్బతాదీసు అధివత్థా భుమ్మా దేవతా సద్దం అస్సోసుం. తం సన్ధాయ వుత్తం – "సద్దం సుత్వా"తి. **అనుస్సావేసున్తి** మహన్తం సద్దం సుత్వా సావేసుం. ఏస నయో సబ్బత్థ. **యావ బ్రహ్మలోకాతి** యావ అకనిట్ఠబ్రహ్మలోకా. **తఞ్చేపి కులన్తి**, "అమ్హాకం కులతో నిక్ఖమిత్వా ఇమే కులపుత్తా పబ్బజితా ఏవం సీలవన్తో గుణవన్తో ఆచారసమ్పన్నా కల్యాణధమ్మా"తి ఏవం తఞ్చేపి కులం ఏతే తయో కులపుత్తే పసన్నచిత్తం అనుస్సరేయ్యాతి ఏవం సబ్బత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. ఇతి భగవా యథానుసన్ధినావ దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళగోసిఙ్గసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. మహాగోసిఙ్గసుత్తవణ్ణనా

౩౩౨. ఏవం మే సుతన్తి మహాగోసిఙ్గసుత్తం. తత్థ **గోసిఙ్గసాలవనదాయేతి** ఇదం వసనట్ఠానదస్సనత్థం వుత్తం. అఞ్ఞేసు హి సుత్తేసు, "సావత్థియం విహరతి జేతవనే అనాథపిణ్డికస్స ఆరామే"తి ఏవం పఠమం గోచరగామం దస్సేత్వా పచ్ఛా వసనట్ఠానం దస్సేతి. ఇమస్మిం పన మహాగోసిఙ్గసుత్తే భగవతో గోచరగామో అనిబద్ధో, కోచిదేవ గోచరగామో భవిస్సతి. తస్మా వసనట్ఠానమేవ పరిదీపితం. అరఞ్ఞనిదానకం నామేతం సుత్తన్తి. **సమ్బహులేహీతి** బహుకేహి. **అభిఞ్ఞాతేహి అభిఞ్ఞాతేహీతి** సబ్బత్థ విస్సుతేహి పాకటేహి. **థేరేహి సావకేహి సద్ధిన్తి** పాతిమోక్ఖసంవరాదీహి థిరకారకేహేవ ధమ్మేహి సమన్నాగతత్తా థేరేహి, సవనన్తే జాతత్తా సావకేహి సద్ధిం ఏకతో. ఇదాని తే థేరే సరూపతో దస్సేన్తో, **ఆయస్మతా చ సారిపుత్తేనాతిఆదిమాహ**. తత్థాయస్మా సారిపుత్తో అత్తనో సీలాదీహి గుణేహి బుద్ధసాసనే అభిఞ్ఞాతో. చక్ఖుమన్తానం గగనమజ్ఝే ఠితో సూరియో వియ చన్దో వియ, సముద్దతీరే ఠితానం సాగరో వియ చ పాకటో పఞ్ఞాతో. న కేవలఞ్చస్స ఇమస్మిం సుత్తే ఆగతగుణవసేనేవ మహన్తతా వేదితబ్బా, ఇతో అఞ్ఞేసం ధమ్మదాయాదసుత్తం అనఙ్గణసుత్తం సమ్మాదిట్ఠిసుత్తం సీహనాదసుత్తం రథవినీతం మహాహత్థిపదోపమం మహావేదల్లం చాతుమసుత్తం దీఘనఖం అనుపదసుత్తం సేవితబ్బాసేవితబ్బసుత్తం సచ్చవిభఙ్గసుత్తం

పిణ్డపాతపారిసుద్ధి సమ్పసాదనీయం సచ్చీతిసుత్తం దసుత్తరసుత్తం పవారణాసుత్తం (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౫ ఆదయో) సుసిమసుత్తం థేరపఞ్హాసుత్తం మహానిద్దేసో పటిసమ్భిదామగ్గో థేరసీహనాదసుత్తం అభినిక్ఖమనం ఏతదగ్గన్తి ఇమేసమ్పి సుత్తానం వసేన థేరస్స మహన్తతా వేదితబ్బా. ఏతదగ్గస్మిఞ్హి, "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం మహాపఞ్ఞానం యదిదం సారిపుత్తో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౮౮-౧౮౯) వుత్తం.

మహామోగ్గల్లానోపి సీలాదిగుణేహి చేవ ఇమస్మిం సుత్తే ఆగతగుణేహి చ థేరో వియ అభిఞ్ఞాతో పాకటో మహా. అపిచస్స అనుమానసుత్తం, చూళతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తం మారతజ్జనియసుత్తం పాసాదకమ్పనం సకలం ఇద్ధిపాదసంయుత్తం నన్దోపనన్దదమనం యమకపాటిహారియకాలే దేవలోకగమనం విమానవత్థు పేతవత్థు థేరస్స అభినిక్ఖమనం ఏతదగ్గన్తి ఇమేసమ్పి వసేన మహన్తభావో వేదితబ్బో . ఏతదగ్గస్మిఞ్హి, "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం ఇద్ధిమన్తానం యదిదం మహామోగ్గల్లానో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౯౦) వుత్తం.

మహాకస్సపోపి సీలాదిగుణేహి చేవ ఇమస్మిం సుత్తే ఆగతగుణేహి చ థేరో వియ అభిఞ్ఞాతో పాకటో మహా. అపిచస్స చీవరపరివత్తనసుత్తం జిణ్ణచీవరసుత్తం (సం॰ ని॰ ౨.౧౫౪ ఆదయో) చన్దోపమం సకలం కస్సపసంయుత్తం మహాఅరియవంససుత్తం థేరస్స అభినిక్ఖమనం ఏతదగ్గన్తి ఇమేసమ్పి వసేన మహన్తభావో వేదితబ్బో. ఏతదగ్గస్మిఞ్హి, "ఏతదగ్గం , భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం ధుతవాదానం యదిదం మహాకస్సపో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౯౧) వుత్తం.

అనురుద్ధత్థేరోపి సీలాదిగుణేహి చేవ ఇమస్మిం సుత్తే ఆగతగుణేహి చ థేరో వియ అభిఞ్ఞాతో పాకటో మహా. అపిచస్స చూళగోసిఙ్గసుత్తం నళకపానసుత్తం అనుత్తరియసుత్తం ఉపక్కిలేససుత్తం అనురుద్ధసంయుత్తం మహాపురిసవితక్కసుత్తం థేరస్స అభినిక్ఖమనం ఏతదగ్గన్తి ఇమేసమ్పి వసేన మహన్తభావో వేదితబ్బో. ఏతదగ్గస్మిఞ్హి, "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం దిబ్బచక్ఖుకానం యదిదం అనురుద్ధో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౯౨) వుత్తం.

ఆయస్మతా చ రేవతేనాతి ఏత్థ పన ద్వే రేవతా ఖదిరవనియరేవతో చ కఙ్ఖారేవతో చ. తత్థ ఖదిరవనియరేవతో ధమ్మసేనాపతిత్థేరస్స కనిట్ఠభాతికో, న సో ఇధ అధిప్పేతో. "అకప్పియో గుళో, అకప్పియా ముగ్గా"తి (మహావ॰ ౨౭౨) ఏవం కఙ్ఖాబహులో పన థేరో ఇధ రేవతోతి అధిప్పేతో. సోపి సీలాదిగుణేహి చేవ ఇమస్మిం సుత్తే ఆగతగుణేహి చ థేరో వియ అభిఞ్ఞాతో పాకటో మహా. అపిచస్స అభినిక్ఖమనేనపి ఏతదగ్గేనపి మహన్తభావో వేదితబ్బో. ఏతదగ్గస్మిఞ్హి, "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం ఝాయీనం యదిదం కఙ్ఖారేవతో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౦౪) వుత్తం.

ఆనన్దత్థేరోపి సీలాదిగుణేహి చేవ ఇమస్మిం సుత్తే ఆగతగుణేహి చ థేరో వియ అభిఞ్ఞాతో పాకటో మహా. అపిచస్స సేక్ఖసుత్తం బాహితికసుత్తం ఆనేఞ్జసప్పాయం గోపకమోగ్గల్లానం బహుధాతుకం చూళసుఞ్ఞతం మహాసుఞ్ఞతం అచ్ఛరియబ్భుతసుత్తం భద్దేకరత్తం మహానిదానం మహాపరినిబ్బానం సుభసుత్తం చూళనియలోకధాతుసుత్తం అభినిక్ఖమనం ఏతదగ్గన్తి ఇమేసమ్పి వసేన మహన్తభావో వేదితబ్బో. ఏతదగ్గస్మిఞ్హి, "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం బహుస్సుతానం యదిదం ఆనన్దో"తి (అ॰ ని॰ ౧.౨౧౯-౨౨౩) వుత్తం.

అఞ్ఞేహి చ అభిఞ్ఞాతేహి అభిఞ్ఞాతేహీతి న కేవలఞ్చ ఏతేహేవ, అఞ్ఞేహి చ మహాగుణతాయ పాకటేహి అభిఞ్ఞాతేహి బహూహి థేరేహి సావకేహి సద్ధిం భగవా గోసిఙ్గసాలవనదాయే విహరతీతి అత్థో. ఆయస్మా హి సారిపుత్తో సయం మహాపఞ్ఞో అఞ్ఞేపి బహూ మహాపఞ్ఞే భిక్ఖూ గహేత్వా తదా దసబలం పరివారేత్వా విహాసి. ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో సయం ఇద్ధిమా, ఆయస్మా మహాకస్సపో సయం ధుతవాదో, ఆయస్మా అనురుద్ధో సయం దిబ్బచక్ఖుకో, ఆయస్మా రేవతో సయం ఝానాభిరతో, ఆయస్మా ఆనన్దో సయం బహుస్సుతో అఞ్ఞేపి బహూ బహుస్సుతే భిక్ఖూ గహేత్వా తదా దసబలం పరివారేత్వా విహాసి, ఏవం తదా ఏతే చ అఞ్ఞే చ అభిఞ్ఞాతా మహాథేరా తింససహస్సమత్తా భిక్ఖూ దసబలం పరివారేత్వా విహరింసూతి వేదితబ్బా.

పటిసల్లానా వుట్ఠితోతి ఫలసమాపత్తివివేకతో వుట్ఠితో. **యేనాయస్మా మహాకస్సపో తేనుపసఙ్కమీ**తి థేరో కిర పటిసల్లానా వుట్ఠితో పచ్ఛిమలోకధాతుం ఓలోకేన్తో వనన్తే కీళన్తస్స మత్తఖత్తియస్స కణ్ణతో పతమానం కుణ్డలం వియ, సంహరిత్వా సముగ్గే పక్ఖిపమానం రత్తకమ్బలం వియ, మణినాగదన్తతో పతమానం సతసహస్సగ్ఘనికం సువణ్ణపాతిం వియ చ అత్థం గచ్ఛమానం పరిపుణ్ణపణ్ణాసయోజనం సూరియమణ్డలం అద్దస. తదనన్తరం పాచీనలోకధాతుం ఓలోకేన్తో నేమియం గహేత్వా పరివత్తయమానం రజతచక్కం వియ, రజతకూటతో నిక్ఖమన్తం ఖీరధారామణ్డం వియ, సపక్ఖే పప్ఫోటేత్వా గగనతలే పక్ఖన్దమానం సేతహంసం వియ చ మేఘవణ్ణాయ సముద్దకుచ్ఛితో ఉగ్గన్త్వా పాచీనచక్కవాళపబ్బతమత్థకే ససలక్ఖణప్పటిమణ్డితం ఏకూనపణ్ణాసయోజనం చన్దమణ్డలం అద్దస. తతో సాలవనం ఓలోకేసి. తస్మిఞ్హి సమయే సాలరుక్ఖా మూలతో పట్ఠాయ యావ అగ్గా సబ్బపాలిఫుల్లా దుకూలపారుతా వియ, ముత్తాకలాపవినద్ధా వియ చ విరోచింసు. భూమితలం పుప్ఫసన్థరపూజాయ పటిమణ్డితం వియ, తత్థ తత్థ నిపతన్తేన పుప్ఫరేణునా లాఖారసేన సిఞ్చమానం వియ చ అహోసి. భమరమధుకరగణా కుసుమరేణుమదమత్తా ఉపగాయమానా వియ వనన్తరేసు విచరన్తి. తదా చ ఉపోసథదివసోవ హోతి. అథ థేరో, "కాయ ను ఖో అజ్జ రతియా వీతినామేస్సామీ"తి చిన్తేసి, అరియసావకా చ నామ పియధమ్మస్సవనా హోన్తి. అథస్స ఏతదహోసి – "అజ్జ మయ్హం జేట్ఠభాతికస్స ధమ్మసేనాపతిత్థేరస్స సన్తికం గన్త్వా ధమ్మరతియా వీతినామేస్సామీ"తి. గచ్ఛన్తో పన ఏకకోవ అగన్త్వా "మయ్హం పియసహాయం మహాకస్సపత్థేరం గహేత్వా గమిస్సామీ"తి నిసిన్నట్ఠానతో వుట్ఠాయ చమ్మఖణ్డం పప్ఫోటేత్వా యేనాయస్మా మహాకస్సపో తేనుపసఙ్కమి.

ఏవమావుసోతి ఖో ఆయస్మా మహాకస్సపోతి థేరోపి యస్మా పియధమ్మస్సవనోవ అరియసావకో, తస్మా తస్స వచనం సుత్వా గచ్ఛావుసో, త్వం, మయ్హం సీసం వా రుజ్జతి పిట్ఠి వాతి కిఞ్చి లేసాపదేసం అకత్వా తుట్ఠహదయోవ, "ఏవమావుసో"తిఆదిమాహ. పటిస్సుత్వా చ నిసిన్నట్ఠానతో వుట్ఠాయ చమ్మఖణ్డం పప్ఫోటేత్వా మహామోగ్గల్లానం అనుబన్ధి. తస్మిం సమయే ద్వే మహాథేరా పటిపాటియా ఠితాని ద్వే చన్దమణ్డలాని వియ, ద్వే సూరియమణ్డలాని వియ, ద్వే ఛద్దన్తనాగరాజానో వియ, ద్వే సీహా వియ, ద్వే బ్యగ్ఘా వియ చ విరోచింసు. అనురుద్ధత్థేరోపి తస్మిం సమయే దివాట్ఠానే నిసిన్నో ద్వే మహాథేరే సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికం గచ్ఛన్తే దిస్వా పచ్ఛిమలోకధాతుం ఓలోకేన్తో సూరియం వనన్తం పవిసన్తం వియ, పాచీనలోకధాతుం ఓలోకేన్తో చన్దం వనన్తతో ఉగ్గచ్ఛన్తం వియ, సాలవనం ఓలోకేన్తో సబ్బపాలిఫుల్లమేవ సాలవనఞ్చ దిస్వా అజ్జ ఉపోసథదివసో, ఇమే చ మే జేట్ఠభాతికా ధమ్మసేనాపతిస్స సన్తికం గచ్ఛన్తి, మహన్తేన ధమ్మస్సవనేన భవితబ్బం, అహమ్పి ధమ్మస్సవనస్స భాగీ భవిస్సామీతి నిసిన్నట్ఠానతో వుట్ఠాయ చమ్మఖణ్డం పప్ఫోటేత్వా మహాథేరానం పదానుపదికో హుత్వా నిక్ఖమి. తేన వుత్తం – "అథ ఖో ఆయస్మా చ మహామోగ్గల్లానో ఆయస్మా చ మహాకస్సపో ఆయస్మా

చ అనురుద్ధో యేనాయస్మా సారిపుత్తో తేనుపసఙ్కమింసూ"తి. **ఉపసఙ్కమింసూతి.** పటిపాటియా ఠితా తయో చన్దా వియ, సూరియా వియ, సీహా వియ చ విరోచమానా ఉపసఙ్కమింసు.

౩౩౩. ఏవం ఉపసఙ్కమన్తే పన తే మహాథేరే ఆయస్మా ఆనన్దో అత్తనో దివాట్ఠానే నిసిన్నోయేవ దిస్వా, "అజ్జ మహన్తం ధమ్మస్సవనం భవిస్సతి, మయాపి తస్స భాగినా భవితబ్బం, న ఖో పన ఏకకోవ గమిస్సామి, మయ్హం పియసహాయమ్పి రేవతత్థేరం గహేత్వా గమిస్సామీ"తి సబ్బం మహామోగ్గల్లానస్స మహాకస్సపస్స అనురుద్ధస్స ఉపసఙ్కమనే వుత్తనయేనేవ విత్థారతో వేదితబ్బం. ఇతి తే ద్వే జనా పటిపాటియా ఠితా ద్వే చన్దా వియ, సూరియా వియ, సీహా వియ చ విరోచమానా ఉపసఙ్కమింసు. తేన వుత్తం – "అద్దసా ఖో ఆయస్మా సారిపుత్తో"తిఆది . **దిస్వాన ఆయస్మన్తం ఆనన్దం ఏతదవోచాతి** దూరతోవ దిస్వా అనుక్కమేన కథాఉపచారం సమ్పత్తమేతం, "ఏతు ఖో ఆయస్మా"తిఆదివచనం అవోచ. **రమణీయం, ఆవుసోతి** ఏత్థ దువిధం రామణేయ్యకం వనరామణేయ్యకం పుగ్గలరామణేయ్యకఞ్చ. తత్థ వనం నామ నాగసలళసాలచమ్పకాదీహి సఞ్ఛన్నం హోతి బహలచ్ఛాయం పుప్ఫఫలూపగం వివిధరుక్ఖం ఉదకసమ్పన్నం గామతో నిస్సటం, ఇదం వనరామణేయ్యకం నామ. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"రమణీయాని అరఞ్ఞాని, యత్థ న రమతీ జనో;

వీతరాగా రమిస్సన్తి, న తే కామగవేసినో"తి. (ధ. ప. ౯౯);

వనం పన సచేపి ఉజ్జఙ్గలే హోతి నిరుదకం విరలచ్ఛాయం కణ్టకసమాకిణ్ణం, బుద్ధాదయోపేత్థ అరియా విహరన్తి, ఇదం పుగ్గలరామణేయ్యకం నామ. యం సన్ధాయ వుత్తం –

"గామే వా యది వారఞ్ఞే, నిన్నే వా యది వా థలే;

యత్థ అరహన్తో విహరన్తి, తం భూమిరామణేయ్యక"న్తి. (ధ. ప. ౯౮);

ఇధ పన తం దువిధమ్పి లబ్భతి. తదా హి గోసిఙ్గసాలవనం సబ్బపాలిఫుల్లం హోతి కుసుమగన్ధసుగన్ధం, సదేవకే చేత్థ లోకే అగ్గపుగ్గలో సమ్మాసమ్బుద్ధో తింససహస్సమత్తేహి అభిఞ్ఞాతభిక్ఖూహి సద్ధిం విహరతి. తం సన్ధాయ వుత్తం – "రమణీయం, ఆవుసో ఆనన్ద, గోసిఙ్గసాలవన"న్తి.

దోసినాతి దోసాపగతా, అబ్భం మహికా ధూమో రజో రాహూతి ఇమేహి పఞ్చహి ఉపక్కిలేసేహి విరహితాతి వుత్తం హోతి. **సబ్బపాలిఫుల్లాతి** సబ్బత్థ పాలిఫుల్లా, మూలతో పట్ఠాయ యావ అగ్గా అపుప్ఫితట్ఠానం నామ నత్థి. **దిబ్బా మఞ్ఞే గన్ధా సమ్పవన్తీతి** దిబ్బా మన్దారపుప్ఫకోవిళారపారిచ్ఛత్తకచన్దనచుణ్ణగన్ధా వియ సమన్తా పవాయన్తి, సక్కసుయామసన్తుసితనిమ్మానరతిపరనిమ్మితమహాబ్రహ్మానం ఓతిణ్ణట్ఠానం వియ వాయన్తీతి వుత్తం హోతి.

కథంరూపేన , ఆవుసో ఆనన్దాతి ఆనన్దత్థేరో తేసం పఞ్చన్నం థేరానం సబ్బనవకోవ. కస్మా థేరో తంయేవ పఠమం పుచ్ఛతీతి? మమాయితత్తా. తే హి ద్వే థేరా అఞ్ఞమఞ్ఞం మమాయింసు. సారిపుత్తత్థేరో, "మయా కత్తబ్బం సత్థు ఉపట్ఠానం కరోతీ"తి ఆనన్దత్థేరం మమాయి. ఆనన్దత్థేరో భగవతో సావకానం అగ్గోతి సారిపుత్తత్థేరం మమాయి, కులదారకే పబ్బాజేత్వా సారిపుత్తత్థేరస్స సన్తికే ఉపజ్ఝం గణ్హాపేసి. సారిపుత్తత్థేరోపి తథేవ అకాసి. ఏవం ఏకమేకేన అత్తనో పత్తచీవరం దత్వా

పబ్బాజేత్వా ఉపజ్ఝం గణ్హాపితాని పఞ్చ భిక్ఖుసతాని అహేసుం. ఆయస్మా ఆనన్దో పణీతాని చీవరాదీనిపి లభిత్వా థేరస్సేవ దేతి.

ఏకో కిర బ్రాహ్మణో చిన్తేసి – "బుద్ధరతనస్స చ సఙ్ఘరతనస్స చ పూజా పఞ్ఞాయతి, కథం ను ఖో ధమ్మరతనం పూజితం నామ హోతీ"తి? సో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా ఏతమత్థం పుచ్ఛి. భగవా ఆహ – "సచేసి, బ్రాహ్మణ, ధమ్మరతనం పూజితుకామో, ఏకం బహుస్సుతం పూజేహీ"తి బహుస్సుతం, భన్తే, ఆచిక్ఖథాతి భిక్ఖుసఙ్ఘం పుచ్ఛతి. సో భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉపసఙ్కమిత్వా బహుస్సుతం, భన్తే, ఆచిక్ఖథాతి ఆహ. ఆనన్దత్థేరో బ్రాహ్మణాతి. బ్రాహ్మణో థేరం సహస్సగ్ఘనికేన చీవరేన పూజేసి. థేరో తం గహేత్వా భగవతో సన్తికం అగమాసి. భగవా "కుతో, ఆనన్ద, లద్ధ"న్తి ఆహ. ఏకేన, భన్తే, బ్రాహ్మణేన దిన్నం, ఇదం పనాహం ఆయస్మతో సారిపుత్తస్స దాతుకామోతి. దేహి, ఆనన్దాతి. చారికం పక్కన్తో, భన్తేతి. ఆగతకాలే దేహీతి. సిక్ఖాపదం, భన్తే, పఞ్ఞత్తన్తి. కదా పన సారిపుత్తో ఆగమిస్సతీతి? దసాహమత్తేన, భన్తేతి. "అనుజానామి, ఆనన్ద, దసాహపరమం అతిరేకచీవరం నిక్ఖిపితు"న్తి (పారా॰ ౪౬౧; మహావ॰ ౩౪౭) సిక్ఖాపదం పఞ్ఞాపేసి. సారిపుత్తత్థేరోపి తథేవ యంకిఞ్చి మనాపం లభతి, తం ఆనన్దత్థేరస్స దేతి. ఏవం తే థేరా అఞ్ఞమఞ్ఞం మమాయింసు, ఇతి మమాయితత్తా పఠమం పుచ్ఛి.

అపిచ అనుమతిపుచ్ఛా నామేసా ఖుద్దకతో పట్ఠాయ పుచ్ఛితబ్బా హోతి. తస్మా థేరో చిన్తేసి – "అహం పఠమం ఆనన్దం పుచ్ఛిస్సామి, ఆనన్దో అత్తనో పటిభానం బ్యాకరిస్సతి. తతో రేవతం, అనురుద్ధం, మహాకస్సపం, మహామోగ్గల్లానం పుచ్ఛిస్సామి. మహామోగ్గల్లానో అత్తనో పటిభానం బ్యాకరిస్సతి. తతో పఞ్చపి థేరా మం పుచ్ఛిస్సన్తి, అహమ్పి అత్తనో పటిభానం బ్యాకరిస్సామీ"తి. ఏత్తావతాపి అయం ధమ్మదేసనా సిఖాప్పత్తా వేపుల్లప్పత్తా న భవిస్సతి, అథ మయం సబ్బేపి దసబలం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సామ, సత్థా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన బ్యాకరిస్సతి. ఏత్తావతా అయం ధమ్మదేసనా సిఖాప్పత్తా వేపుల్లప్పత్తా భవిస్సతి. యథా హి జనపదమ్హి ఉప్పన్నో అట్టో గామభోజకం పాపుణాతి, తస్మిం నిచ్ఛితుం అసక్కోన్తే జనపదభోజకం పాపుణాతి, తస్మిం అసక్కోన్తే మహావినిచ్ఛయఅమచ్చం, తస్మిం అసక్కోన్తే సేనాపతిం, తస్మిం అసక్కోన్తే ఉపరాజం, తస్మిం వినిచ్ఛితుం అసక్కోన్తే రాజానం పాపుణాతి, రఞ్ఞా వినిచ్ఛితకాలతో పట్ఠాయ అట్టో అపరాపరం న సఞ్చరతి, రాజవచనేనేవ ఛిజ్జతి. ఏవమేవం అహఞ్హి పఠమం ఆనన్దం పుచ్ఛిస్సామి…పే॰… అథ మయం సబ్బేపి దసబలం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛిస్సామ, సత్థా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన బ్యాకరిస్సతి. ఏత్తావతా అయం ధమ్మదేసనా సిఖాప్పత్తా వేపుల్లప్పత్తా భవిస్సతి. ఏవం అనుమతిపుచ్ఛం పుచ్ఛన్తో థేరో పఠమం ఆనన్దత్థేరం పుచ్ఛి.

బహుస్సుతో హోతీతి బహు అస్స సుతం హోతి, నవఙ్గం సత్థుసాసనం పాళిఅనుసన్ధిపుబ్బాపరవసేన ఉగ్గహితం హోతీతి అత్థో. **సుతధరో**తి సుతస్స ఆధారభూతో. యస్స హి ఇతో గహితం ఇతో పలాయతి, ఛిద్దఘటే ఉదకం వియ న తిట్ఠతి, పరిసమజ్ఝే ఏకం సుత్తం వా జాతకం వా కథేతుం వా వాచేతుం వా న సక్కోతి, అయం **న సుతధరో** నామ. యస్స పన ఉగ్గహితం బుద్ధవచనం ఉగ్గహితకాలసదిసమేవ హోతి, దసపి వీసతిపి వస్సాని సజ్ఝాయం అకరోన్తస్స న నస్సతి, అయం **సుతధరో** నామ. **సుతసన్నిచయో**తి సుతస్స సన్నిచయభూతో. యథా హి సుతం హదయమఞ్జూసాయ సన్నిచితం సిలాయం లేఖా వియ, సువణ్ణఘటే పక్ఖిత్తసీహవసా వియ చ అజ్ఝోసాయ తిట్ఠతి, అయం **సుతసన్నిచయో** నామ. **ధాతా**తి ఠితా పగుణా. ఏకచ్చస్స హి ఉగ్గహితం బుద్ధవచనం ధాతం పగుణం నిచ్చలితం న హోతి, అసుకసుత్తం వా జాతకం వా కథేహీతి వుత్తే సజ్ఝాయిత్వా సంసన్దిత్వా సమనుగ్గాహిత్వా జానిస్సామీతి వదతి. ఏకచ్చస్స ధాతం పగుణం

భవఙ్గసోతసదిసం హోతి, అసుకసుత్తం వా జాతకం వా కథేహీతి వుత్తే ఉద్ధరిత్వా తమేవ కథేతి. తం సన్ధాయ వుత్తం “ధాతా”తి.

వచసా పరిచితాతి సుత్తదసక-వగ్గదసక-పణ్ణాసదసకానం వసేన వాచాయ సజ్ఝాయితా. **మనసానుపేక్ఖితా**తి చిత్తేన అనుపేక్ఖితా, యస్స వాచాయ సజ్ఝాయితం బుద్ధవచనం మనసా చిన్తేన్తస్స తత్థ తత్థ పాకటం హోతి. మహాదీపం జాలేత్వా ఠితస్స రూపగతం వియ పఞ్ఞాయతి. తం సన్ధాయ వుత్తం – “వచసా పరిచితా మనసానుపేక్ఖితా”తి. **దిట్ఠియా సుప్పటివిద్ధా**తి అత్థతో చ కారణతో చ పఞ్ఞాయ సుప్పటివిద్ధా. **పరిమణ్డలేహి పదబ్యఞ్జనేహీ**తి ఏత్థ పదమేవ అత్థస్స బ్యఞ్జనతో పదబ్యఞ్జనం, తం అక్ఖరపారిపూరిం కత్వా దసవిధబ్యఞ్జనబుద్ధియో అపరిహాపేత్వా వుత్తం పరిమణ్డలం నామ హోతి, ఏవరూపేహి పదబ్యఞ్జనేహీతి అత్థో. అపిచ యో భిక్ఖు పరిసతి ధమ్మం దేసేన్తో సుత్తం వా జాతకం వా నిక్ఖిపిత్వా అఞ్ఞం ఉపారమ్భకరం సుత్తం ఆహరతి, తస్స ఉపమం కథేతి, తదత్థం ఓహారేతి, ఏవమిదం గహేత్వా ఏత్థ ఖిపన్తో ఏకపస్సేనేవ పరిహరన్తో కాలం ఞత్వా వుట్ఠహతి. నిక్ఖిత్తసుత్తం పన నిక్ఖత్తమత్తమేవ హోతి, తస్స కథా అపరిమణ్డలా నామ హోతి. యో పన సుత్తం వా జాతకం వా నిక్ఖిపిత్వా బహి ఏకపదమ్పి అగన్త్వా పాళియా అనుసన్ధిఞ్చ పుబ్బాపరఞ్చ అమక్ఖేన్తో ఆచరియేహి దిన్ననయే ఠత్వా తులికాయ పరిచ్ఛిన్దన్తో వియ, గమ్భీరమాతికాయ ఉదకం పేసేన్తో వియ, పదం కోట్టేన్తో సిన్ధవాజానీయో వియ గచ్ఛతి, తస్స కథా పరిమణ్డలా నామ హోతి. ఏవరూపిం కథం సన్ధాయ – “పరిమణ్డలేహి పదబ్యఞ్జనేహీ”తి వుత్తం.

అనుప్పబన్ధేహీతి ఏత్థ యో భిక్ఖు ధమ్మం కథేన్తో సుత్తం వా జాతకం వా ఆరభిత్వా ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ తురితతురితో అరణిం మన్థేన్తో వియ, ఉణ్హఖాదనీయం ఖాదన్తో వియ, పాళియా అనుసన్ధిపుబ్బాపరేసు గహితం గహితమేవ అగ్గహితం అగ్గహితమేవ చ కత్వా పురాణపణ్ణన్తరేసు చరమానం గోధం ఉట్ఠపేన్తో వియ తత్థ తత్థ పహరన్తో ఓసాపేన్తో ఓహాయ గచ్ఛతి. యోపి ధమ్మం కథేన్తో కాలేన సీఘం కాలేన దన్ధం కాలేన మహాసద్దం కాలేన ఖుద్దకసద్దం కరోతి. యథా పేతగ్గి కాలేన జలతి, కాలేన నిబ్బాయతి, ఏవమేవ ఇధ **పేతగ్గిధమ్మకథికో** నామ హోతి, పరిసాయ ఉట్ఠాతుకామాయ పునప్పునం ఆరభతి. యోపి కథేన్తో తత్థ తత్థ విత్థాయతి, నిత్థునన్తో కన్దన్తో వియ కథేతి, ఇమేసం సబ్బేసమ్పి కథా అప్పబన్ధా నామ హోతి. యో పన సుత్తం ఆరభిత్వా ఆచరియేహి దిన్ననయే ఠితో అచ్ఛిన్నధారం కత్వా నదీసోతం వియ పవత్తేతి, ఆకాసగఙ్గతో భస్సమానం ఉదకం వియ నిరన్తరం కథం పవత్తేతి, తస్స కథా అనుప్పబన్ధా హోతి. తం సన్ధాయ వుత్తం “అనుప్పబన్ధేహీ”తి. **అనుసయసముగ్ఘాతాయా**తి సత్తన్నం అనుసయానం సముగ్ఘాతత్థాయ. **ఏవరూపేనా**తి ఏవరూపేన బహుస్సుతేన భిక్ఖునా తథారూపేనేవ భిక్ఖుసతేన భిక్ఖుసహస్సేన వా సఙ్ఘాటికణ్ణేన వా సఙ్ఘాటికణ్ణం, పల్లఙ్కేన వా పల్లఙ్కం ఆహచ్చ నిసిన్నేన గోసిఙ్గసాలవనం సోభేయ్య. ఇమినా నయేన సబ్బవారేసు అత్థో వేదితబ్బో.

౩౩౮. పటిసల్లానం అస్స ఆరామోతి **పటిసల్లానారామో**. పటిసల్లానే రతోతి **పటిసల్లానరతో**.

౩౩౯. **సహస్సం లోకాన**న్తి సహస్సం లోకధాతూనం. ఏత్తకఞ్హి థేరస్స ధువసేవనం ఆవజ్జనపటిబద్ధం, ఆకఙ్ఖమానో పన థేరో అనేకానిపి చక్కవాళసహస్సాని వోలోకేతియేవ. **ఉపరిపాసాదవరగతో**తి సత్తభూమకస్స వా నవభూమకస్స వా పాసాదవరస్స ఉపరి గతో. **సహస్సం నేమిమణ్డలానం వోలోకేయ్యా**తి పాసాదపరివేణే నాభియా పతిట్ఠితానం నేమివట్టియా నేమివట్టిం ఆహచ్చ ఠితానం నేమిమణ్డలానం సహస్సం వాతపానం వివరిత్వా ఓలోకేయ్య, తస్స నాభియోపి పాకటా హోన్తి, అరాపి అరన్తరానిపి నేమియోపి. **ఏవమేవ ఖో, ఆవుసో**తి, ఆవుసో, ఏవం అయమ్పి దిబ్బచక్ఖుకో భిక్ఖు దిబ్బేన చక్ఖునా అతిక్కన్తమానుసకేన సహస్సం లోకానం వోలోకేతి. తస్స పాసాదే ఠితపురిసస్స చక్కనాభియో వియ చక్కవాళసహస్సే

సినేరుసహస్సం పాకటం హోతి. అరా వియ దీపా పాకటా హోన్తి. అరన్తరాని వియ దీపట్ఠితమనుస్సా పాకటా హోన్తి. నేమియో వియ చక్కవాళపబ్బతా పాకటా హోన్తి.

౩౩౬. **ఆరఞ్ఞికో**తి సమాదిణ్ణఅరఞ్ఞధుతఙ్గో. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో.

౩౩౭. **నో చ సంసాదేన్తీ**తి న ఓసాదేన్తి. సహేతుకఞ్హి సకారణం కత్వా పఞ్హం పుచ్ఛితుం విస్సజ్జితుమ్పి అసక్కోన్తో సంసాదేతి నామ. ఏవం న కరోన్తీతి అత్థో. **పవత్తినీ హోతీ**తి నదీసోతోదకం వియ పవత్తతి.

౩౩౮. **యాయ విహారసమాపత్తియా**తి యాయ లోకియాయ విహారసమాపత్తియా, యాయ లోకుత్తరాయ విహారసమాపత్తియా.

౩౩౯. **సాధు సాధు సారిపుత్తా**తి అయం సాధుకారో ఆనన్దత్థేరస్స దిన్నో. సారిపుత్తత్థేరేన పన సద్ధిం భగవా ఆలపతి. ఏస నయో సబ్బత్థ. **యథా తం ఆనన్దో**వాతి యథా ఆనన్దోవ సమ్మా బ్యాకరణమానో బ్యాకరేయ్య, ఏవం బ్యాకతం ఆనన్దేన అత్తనో అనుచ్ఛవికమేవ, అజ్ఝాసయానురూపమేవ బ్యాకతన్తి అత్థో. ఆనన్దత్థేరో హి అత్తనాపి బహుస్సుతో, అజ్ఝాసయోపిస్స ఏవం హోతి – "అహో వత సాసనే సబ్రహ్మచారీ బహుస్సుతా భవేయ్యు"న్తి. కస్మా? బహుస్సుతస్స హి కప్పియాకప్పియం సావజ్జానవజ్జం, గరుకలహుకం సతేకిచ్ఛాతేకిచ్ఛం పాకటం హోతి. బహుస్సుతో ఉగ్గహితబుద్ధవచనం ఆవజ్జిత్వా ఇమస్మిం ఠానే సీలం కథితం, ఇమస్మిం సమాధి, ఇమస్మిం విపస్సనా, ఇమస్మిం మగ్గఫలనిబ్బానానీతి సీలస్స ఆగతట్ఠానే సీలం పూరేత్వా, సమాధిస్స ఆగతట్ఠానే సమాధిం పూరేత్వా విపస్సనాయ ఆగతట్ఠానే విపస్సనాగబ్భం గణ్హాపేత్వా మగ్గం భావేత్వా ఫలం సచ్ఛికరోతి. తస్మా థేరస్స ఏవం అజ్ఝాసయో హోతి – "అహో వత సబ్రహ్మచారీ ఏకం వా ద్వే వా తయో వా చత్తారో వా పఞ్చ వా నికాయే ఉగ్గహేత్వా ఆవజ్జన్తా సీలాదీనం ఆగతట్ఠానేసు సీలాదీని పరిపూరేత్వా అనుక్కమేన మగ్గఫలనిబ్బానాని సచ్ఛికరేయ్యు"న్తి. సేసవారేసుపి ఏసేవ నయో.

౩౪౦. ఆయస్మా హి రేవతో ఝానజ్ఝాసయో ఝానాభిరతో, తస్మాస్స ఏవం హోతి – "అహో వత సబ్రహ్మచారీ ఏకికా నిసీదిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా అట్ఠ సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేత్వా లోకుత్తరధమ్మం సచ్ఛికరేయ్యు"న్తి. తస్మా ఏవం బ్యాకాసి.

౩౪౧. ఆయస్మా అనురుద్ధో దిబ్బచక్ఖుకో, తస్స ఏవం హోతి – "అహో వత సబ్రహ్మచారీ ఆలోకం వడ్ఢేత్వా దిబ్బేన చక్ఖునా అనేకేసు చక్కవాళసహస్సేసు చవమానే చ ఉపపజ్జమానే చ సత్తే దిస్వా వట్టభయేన చిత్తం సంవేజేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా లోకుత్తరధమ్మం సచ్ఛికరేయ్యు"న్తి. తస్మా ఏవం బ్యాకాసి.

౩౪౨. ఆయస్మా మహాకస్సపో ధుతవాదో, తస్స ఏవం హోతి – "అహో వత సబ్రహ్మచారీ ధుతవాదా హుత్వా ధుతఙ్గానుభావేన పచ్చయతణ్హం మిలాపేత్వా అపరేపి నానప్పకారే కిలేసే ధునిత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా లోకుత్తరధమ్మం సచ్ఛికరేయ్యు"న్తి. తస్మా ఏవం బ్యాకాసి.

౩౪౩. ఆయస్మా మహామోగ్గల్లానో సమాధిపారమియా మత్థకం పత్తో, సుఖుమం పన చిత్తన్తరం ఖన్ధన్తరం ధాత్వన్తరం ఆయతనన్తరం ఝానోక్కన్తికం ఆరమ్మణోక్కన్తికం అఙ్గవవత్థానం ఆరమ్మణవవత్థానం అఙ్గసఙ్కన్తి ఆరమ్మణసఙ్కన్తి

ఏకతోవడ్ఢనం ఉభతోవడ్ఢనన్తి ఆభిధమ్మికధమ్మకథికస్సేవ పాకటం. అనాభిధమ్మికో హి ధమ్మం కథేన్తో – ‘‘అయం సకవాదో అయం పరవాదో’’తి న జానాతి. సకవాదం దీపేస్సామీతి పరవాదం దీపేతి, పరవాదం దీపేస్సామీతి సకవాదం దీపేతి, ధమ్మన్తరం విసంవాదేతి. ఆభిధమ్మికో సకవాదం సకవాదనియామేనేవ , పరవాదం పరవాదనియామేనేవ దీపేతి, ధమ్మన్తరం న విసంవాదేతి. తస్మా థేరస్స ఏవం హోతి – ‘‘అహో వత సబ్రహ్మచారీ ఆభిధమ్మికా హుత్వా సుఖుమేసు ఠానేసు ఞాణం ఓతారేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా లోకుత్తరధమ్మం సచ్ఛికరేయ్యు’’న్తి. తస్మా ఏవం బ్యాకాసి.

౩౪౪. ఆయస్మా సారిపుత్తో పఞ్ఞాపారమియా మత్థకం పత్తో, పఞ్ఞవాయేవ చ చిత్తం అత్తనో వసే వత్తేతుం సక్కోతి, న దుప్పఞ్ఞో. దుప్పఞ్ఞో హి ఉప్పన్నస్స చిత్తస్స వసే వత్తేత్వా ఇతో చితో చ విప్ఫన్దిత్వాపి కతిపాహేనేవ గిహిభావం పత్వా అనయబ్యసనం పాపుణాతి. తస్మా థేరస్స ఏవం హోతి – ‘‘అహో వత సబ్రహ్మచారీ అచిత్తవసికా హుత్వా చిత్తం అత్తనో వసే వత్తేత్వా సబ్బానస్స విసేవితవిప్ఫన్దితాని భఞ్జిత్వా ఈసకమ్పి బహి నిక్ఖమితుం అదేన్తా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా లోకుత్తరధమ్మం సచ్ఛికరేయ్యు’’న్తి. తస్మా ఏవం బ్యాకాసి.

౩౪౫. **సబ్బేసం వో, సారిపుత్త, సుభాసితం పరియాయేనా**తి సారిపుత్త, యస్మా సఙ్ఘారామస్స నామ బహుస్సుతభిక్ఖూహిపి సోభనకారణం అత్థి, ఝానాభిరతేహిపి, దిబ్బచక్ఖుకేహిపి, ధుతవాదేహిపి, ఆభిధమ్మికేహిపి, అచిత్తవసికేహిపి సోభనకారణం అత్థి. తస్మా సబ్బేసం వో సుభాసితం పరియాయేన, తేన తేన కారణేన సుభాసితమేవ, నో దుబ్భాసితం. **అపిచ మమపి సుణాథా**తి అపిచ మమపి వచనం సుణాథ. **న తావాహం ఇమం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామీ**తి న తావ అహం ఇమం చతురఙ్గవీరియం అధిట్ఠాయ ఆభుజితం పల్లఙ్కం భిన్దిస్సామి, న మోచేస్సామీతి అత్థో. ఇదం కిర భగవా పరిపాకగతే ఞాణే రజ్జసిరిం పహాయ కతాభినిక్ఖమనో అనుపుబ్బేన బోధిమణ్డం ఆరుయ్హ చతురఙ్గవీరియం అధిట్ఠాయ అపరాజితపల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా దళ్హసమాదానో హుత్వా నిసిన్నో తిణ్ణం మారానం మత్థకం భిన్దిత్వా పచ్చూససమయే దససహస్సిలోకధాతుం ఉన్నాదేన్తో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝి, తం అత్తనో మహాబోధిపల్లఙ్కం సన్ధాయ ఏవమాహ. అపిచ పచ్ఛిమం జనతం అనుకమ్పమానోపి పటిపత్తిసారం పుథుజ్జనకల్యాణకం దస్సేన్తో ఏవమాహ. పస్సతి హి భగవా – ‘‘అనాగతే ఏవం అజ్ఝాసయా కులపుత్తా ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖిస్సన్తి, ‘భగవా మహాగోసిఙ్గసుత్తం కథేన్తో ఇధ, సారిపుత్త, భిక్ఖు పచ్ఛాభత్తం…పే… ఏవరూపేన ఖో, సారిపుత్త, భిక్ఖునా గోసిఙ్గసాలవనం సోభేయ్యాతి ఆహ, మయం భగవతో అజ్ఝాసయం గణ్హిస్సామా’తి పచ్ఛాభత్తం పిణ్డపాతపటిక్కన్తా చతురఙ్గవీరియం అధిట్ఠాయ దళ్హసమాదానా హుత్వా ‘అరహత్తం అప్పత్వా ఇమం పల్లఙ్కం న భిన్దిస్సామా’తి సమణధమ్మం కాతబ్బం మఞ్ఞిస్సన్తి, తే ఏవం పటిపన్నా కతిపాహేనేవ జాతిజరామరణస్స అన్తం కరిస్సన్తీ’’తి, ఇమం పచ్ఛిమం జనతం అనుకమ్పమానో పటిపత్తిసారం పుథుజ్జనకల్యాణకం దస్సేన్తో ఏవమాహ. **ఏవరూపేన ఖో, సారిపుత్త, భిక్ఖునా గోసిఙ్గసాలవనం సోభేయ్యా**తి, సారిపుత్త, ఏవరూపేన భిక్ఖునా నిప్పరియాయేనేవ గోసిఙ్గసాలవనం సోభేయ్యాతి యథానుసన్ధినావ దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాగోసిఙ్గసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. మహాగోపాలకసుత్తవణ్ణనా

౩౪౬. **ఏవం మే సుత**న్తి మహాగోపాలకసుత్తం. తత్థ తిస్సో కథా ఏకనాళికా, చతురస్సా, నిసిన్నవత్తికాతి. తత్థ పాళిం వత్వా ఏకేకపదస్స అత్థకథనం **ఏకనాళికా** నామ. అపణ్డితం గోపాలకం దస్సేత్వా, అపణ్డితం భిక్ఖుం దస్సేత్వా, పణ్డితం గోపాలకం దస్సేత్వా, పణ్డితం భిక్ఖుం దస్సేత్వాతి చతుక్కం బన్ధిత్వా కథనం **చతురస్సా** నామ. అపణ్డితం గోపాలకం దస్సేత్వా పరియోసానగమనం, అపణ్డితం భిక్ఖుం దస్సేత్వా పరియోసానగమనం, పణ్డితం గోపాలకం దస్సేత్వా పరియోసానగమనం, పణ్డితం భిక్ఖుం దస్సేత్వా పరియోసానగమనన్తి అయం **నిసిన్నవత్తికా** నామ. అయం ఇధ సబ్బాచరియానం ఆచిణ్ణా.

ఏకాదసహి, భిక్ఖవే, అఙ్గేహీతి ఏకాదసహి అగుణకోట్ఠాసేహి. **గోగణ**న్తి గోమణ్డలం. **పరిహరితు**న్తి పరిగ్గహేత్వా విచరితుం. **ఫాతిం కాతు**న్తి వడ్ఢిం ఆపాదేతుం. **ఇధా**తి ఇమస్మిం లోకే. **న రూపఞ్ఞూ హోతీ**తి గణనతో వా వణ్ణతో వా రూపం న జానాతి. **గణనతో** న జానాతి నామ అత్తనో గున్నం సతం వా సహస్సం వాతి సఙ్ఖ్యం న జానాతి. సో గావీసు హటాసు వా పలాతాసు వా గోగణం గణేత్వా, అజ్జ ఏత్తికా న దిస్సన్తీతి ద్వే తీణి గామన్తరాని వా అటవిం వా విచరన్తో న పరియేసతి, అఞ్ఞేసం గావీసు అత్తనో గోగణం పవిట్ఠాసుపి గోగణం గణేత్వా, "ఇమా ఏత్తికా గావో న అమ్హాక"న్తి యట్ఠియా పోథేత్వా న నీహరతి, తస్స నట్ఠా గావియో నట్ఠావ హోన్తి. పరగావియో గహేత్వా విచరన్తం గోసామికా దిస్వా, "అయం ఏత్తకం కాలం అమ్హాకం ధేనుం గణ్హాతీ"తి తజ్జేత్వా అత్తనో గావియో గహేత్వా గచ్ఛన్తి. తస్స గోగణోపి పరిహాయతి, పఞ్చగోరసపరిభోగతోపి పరిబాహిరో హోతి. **వణ్ణతో** న జానాతి నామ – "ఏత్తికా గావో సేతా, ఏత్తికా రత్తా, ఏత్తికా కాళా, ఏత్తికా కబరా ఏత్తికా నీలా"తి న జానాతి, సో గావీసు హటాసు వా…పే… పఞ్చగోరసపరిభోగతోపి పరిబాహిరో హోతి.

న లక్ఖణకుసలో హోతీతి గావీనం సరీరే కతం ధనుసత్తిసూలాదిభేదం లక్ఖణం న జానాతి , సో గావీసు హటాసు వా పలాతాసు వా అజ్జ అసుకలక్ఖణా చ అసుకలక్ఖణా చ గావో న దిస్సన్తి…పే… పఞ్చగోరసపరిభోగతోపి పరిబాహిరో హోతి.

న ఆసాటికం హారేతాతి గున్నం ఖాణుకణ్టకాదీహి పహటట్ఠానేసు వణో హోతి. తత్థ నీలమక్ఖికా అణ్డకాని పాతేన్తి, తేసం ఆసాటికాతి నామ. తాని దణ్డేన అపనేత్వా భేసజ్జం దాతబ్బం హోతి. బాలో గోపాలకో తథా న కరోతి, తేన వుత్తం – "న ఆసాటికం హారేతా హోతీ"తి. తస్స గున్నం వణా వడ్ఢన్తి, గమ్భీరా హోన్తి, పాణకా కుచ్ఛిం పవిసన్తి, గావో గేలఞ్ఞాభిభూతా నేవ యావదత్థం తిణాని ఖాదితుం, న పానీయం పాతుం సక్కోన్తి. తత్థ గున్నం ఖీరం ఛిజ్జతి, గోణానం జవో హాయతి, ఉభయేసం జీవితన్తరాయో హోతి. ఏవమస్స గోగణోపి పరిహాయతి, పఞ్చగోరసతోపి పరిబాహిరో హోతి.

న వణం పటిచ్ఛాదేతా హోతీతి గున్నం వుత్తనయేనేవ సఞ్జాతో వణో భేసజ్జం దత్వా వాకేన వా చీరకేన వా బన్ధిత్వా పటిచ్ఛాదేతబ్బో హోతి. బాలో గోపాలకో తథా న కరోతి, అథస్స గున్నం వణేహి యూసా పగ్ఘరన్తి, తా అఞ్ఞమఞ్ఞం నిఘంసేన్తి, తేన అఞ్ఞేసమ్పి వణా జాయన్తి. ఏవం గావో గేలఞ్ఞాభిభూతా నేవ యావదత్థం తిణాని ఖాదితుం…పే… పరిబాహిరో హోతి.

న ధూమం కత్తా హోతీతి అన్తోవస్సే డంసమకసాదీనం ఉస్సన్నకాలే గోగణే వజం పవిట్ఠే తత్థ తత్థ ధూమో కాతబ్బో హోతి, అపణ్డితో గోపాలకో తం న కరోతి. గోగణో సబ్బరత్తిం డంసాదీహి ఉపద్దుతో నిద్దం అలభిత్వా పునదివసే అరఞ్ఞే తత్థ తత్థ రుక్ఖమూలాదీసు నిపజ్జిత్వా నిద్దాయతి, నేవ యావదత్థం తిణాని ఖాదితుం…పే… పఞ్చగోరసపరిభోగతోపి పరిబాహిరో హోతి.

న తిత్థం జానాతీతి తిత్థం సమన్తి వా విసమన్తి వా సగాహన్తి వా నిగ్గాహన్తి వా న జానాతి, సో అతిత్థేన గావియో ఓతారేతి. తాసం విసమతిత్థే పాసాణాదీని అక్కమన్తీనం పాదా భిజ్జన్తి, సగాహం గమ్భీరం తిత్థం ఓతిణ్ణా కుమ్భీలాదయో గాహా గణ్హన్తి. అజ్జ ఏత్తికా గావో నట్ఠా, అజ్జ ఏత్తికాతి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి. ఏవమస్స గోగణోపి పరిహాయతి, పఞ్చగోరసతోపి పరిబాహిరో హోతి.

న పీతం జానాతీతి పీతమ్పి అపీతమ్పి న జానాతి. గోపాలకేన హి "ఇమాయ గావియా పీతం, ఇమాయ న పీతం, ఇమాయ పానీయతిత్థే ఓకాసో లద్ధో, ఇమాయ న లద్ధో"తి ఏవం పీతాపీతం జానితబ్బం హోతి. అయం పన దివసభాగం అరఞ్ఞే గోగణం రక్ఖిత్వా పానీయం పాయేస్సామీతి నదిం వా తళాకం వా గహేత్వా గచ్ఛతి. తత్థ మహాఉసభా చ అనుఉసభా చ బలవగావియో చ దుబ్బలాని చేవ మహల్లకాని చ గోరూపాని సిఙ్గేహి వా ఫాసుకాహి వా పహరిత్వా అత్తనో ఓకాసం కత్వా ఊరుప్పమాణం ఉదకం పవిసిత్వా యథాకామం పివన్తి. అవసేసా ఓకాసం అలభమానా తీరే ఠత్వా కలలమిస్సకం ఉదకం పివన్తి, అపీతా ఏవ వా హోన్తి. అథ నే గోపాలకో పిట్ఠియం పహరిత్వా పున అరఞ్ఞం పవేసేతి, తత్థ అపీతగావియో పిపాసాయ సుక్ఖమానా యావదత్థం తిణాని ఖాదితుం న సక్కోన్తి, తత్థ గున్నం ఖీరం ఛిజ్జతి, గోణానం జవో హాయతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

న వీథిం జానాతీతి "అయం మగ్గో సమో ఖేమో, అయం విసమో సాసఙ్కో సప్పటిభయో"తి న జానాతి. సో సమం ఖేమం మగ్గం వజ్జేత్వా గోగణం ఇతరం మగ్గం పటిపాదేతి, తత్థ గావో సీహబ్యగ్ఘాదీనం గన్ధేన చోరపరిస్సయేన వా అభిభూతా భన్తమిగసప్పటిభాగా గీవం ఉక్ఖిపిత్వా తిట్ఠన్తి, నేవ యావదత్థం తిణాని ఖాదన్తి, న పానీయం పివన్తి, తత్థ గున్నం ఖీరం ఛిజ్జతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

న గోచరకుసలో హోతీతి గోపాలకేన హి గోచరకుసలేన భవితబ్బం, పఞ్చాహికవారో వా సత్తాహికవారో వా జానితబ్బో, ఏకదిసాయ గోగణం చారేత్వా పునదివసే తత్థ న చారేతబ్బో. మహతా హి గోగణేన చిణ్ణట్ఠానం భేరితలం వియ సుద్ధం హోతి నిత్తిణం, ఉదకమ్పి ఆలులీయతి. తస్మా పఞ్చమే వా సత్తమే వా దివసే పున తత్థ చారేతుం వట్టతి, ఏత్తకేన హి తిణమ్పి పటివిరుహతి, ఉదకమ్పి పసీదతి. అయం పన ఇమం పఞ్చాహికవారం వా సత్తాహికవారం వా న జానాతి, దివసే దివసే రక్ఖితట్ఠానేయేవ రక్ఖతి. అథస్స గోగణో హరితతిణం న లభతి, సుక్ఖతిణం ఖాదన్తో కలలమిస్సకం ఉదకం పివతి, తత్థ గున్నం ఖీరం ఛిజ్జతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

అనవసేసదోహీ చ హోతీతి పణ్డితగోపాలకేన యావ వచ్ఛకస్స మంసలోహితం సణ్ఠాతి, తావ ఏకం ద్వే థనే ఠపేత్వా సావసేసదోహినా భవితబ్బం. అయం వచ్ఛకస్స కిఞ్చి అనవసేసేత్వా దుహతి, ఖీరపకో వచ్ఛో ఖీరపిపాసాయ సుక్ఖతి, సణ్ఠాతుం అసక్కోన్తో కమ్పమానో మాతు పురతో పతిత్వా కాలఙ్కరోతి. మాతా పుత్తకం దిస్వా, "మయ్హం పుత్తకో అత్తనో మాతుఖీరం పాతుమ్పి న లభతీ"తి పుత్తసోకేన న యావదత్థం తిణాని ఖాదితుం, న పానీయం పాతుం సక్కోతి, థనేసు ఖీరం ఛిజ్జతి. ఏవమస్స గోగణోపి పరిహాయతి, పఞ్చగోరసతోపి పరిబాహిరో హోతి.

గున్నం పితుట్ఠానం కరోన్తీతి **గోపితరో**. గావో పరిణయన్తి యథారుచిం గహేత్వా గచ్ఛన్తీతి **గోపరిణాయకా. న అతిరేకపూజాయా**తి పణ్డితో హి గోపాలకో ఏవరూపే ఉసభే అతిరేకపూజాయ పూజేతి, పణీతం గోభత్తం దేతి, గన్ధపఞ్చఙ్గులికేహి మణ్డేతి, మాలం పిలన్ధేతి, సిఙ్గే సువణ్ణరజతకోసకే చ ధారేతి, రత్తిం దీపం జాలేత్వా చేలవితానస్స హేట్ఠా

సయాపేతి. అయం పన తతో ఏకసక్కారమ్పి న కరోతి, ఉసభా అతిరేకపూజం అలభమానా గోగణం న రక్ఖన్తి, పరిస్సయం న వారేన్తి. ఏవమస్స గోగణో పరిహాయతి, పఞ్చగోరసతో పరిబాహిరో హోతి.

౩౪౭. ఇధాతి ఇమస్మిం సాసనే. **న రూపఞ్ఞూ హోతీతి**, "చత్తారి మహాభూతాని చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయరూప"న్తి ఏవం వుత్తరూపం ద్వీహాకారేహి న జానాతి గణనతో వా సముట్ఠానతో వా. **గణనతో** న జానాతి నామ, "చక్ఖాయతనం, సోత-ఘాన-జివ్హా-కాయాయతనం, రూప-సద్ద-గన్ధ-రస-ఫోట్ఠబ్బాయతనం, ఇత్థిన్ద్రియం, పురిసిన్ద్రియం, జీవితిన్ద్రియం, కాయవిఞ్ఞత్తి, వచీవిఞ్ఞత్తి, ఆకాసధాతు, ఆపోధాతు, రూపస్స లహుతా, ముదుతా, కమ్మఞ్ఞతా, ఉపచయో, సన్తతి, జరతా, రూపస్స అనిచ్చతా, కబళీకారో ఆహారో"తి ఏవం పాళియం ఆగతా పఞ్చవీసతి రూపకోట్ఠాసాతి న జానాతి. సేయ్యథాపి సో గోపాలకో గణనతో గున్నం రూపం న జానాతి, తథూపమో అయం భిక్ఖు. సో గణనతో రూపం అజానన్తో రూపం పరిగ్గహేత్వా అరూపం వవత్థపేత్వా రూపారూపం పరిగ్గహేత్వా పచ్చయం సల్లక్ఖేత్వా లక్ఖణం ఆరోపేత్వా కమ్మట్ఠానం మత్థకం పాపేతుం న సక్కోతి. సో యథా తస్స గోపాలకస్స గోగణో న వడ్ఢతి, ఏవం ఇమస్మిం సాసనే సీలసమాధివిపస్సనామగ్గఫలనిబ్బానేహి న వడ్ఢతి, యథా చ సో గోపాలకో పఞ్చహి గోరసేహి పరిబాహిరో హోతి, ఏవం అసేక్ఖేన సీలక్ఖన్ధేన, అసేక్ఖేన సమాధి, పఞ్ఞా, విముత్తి, విముత్తిఞాణదస్సనక్ఖన్ధేనాతి పఞ్చహి ధమ్మక్ఖన్ధేహి పరిబాహిరో హోతి.

సముట్ఠానతో న జానాతి నామ, "ఏత్తకం రూపం ఏకసముట్ఠానం, ఏత్తకం ద్విసముట్ఠానం, ఏత్తకం తిసముట్ఠానం, ఏత్తకం చతుసముట్ఠానం, ఏత్తకం న కుతోచిసముట్ఠాతీ"తి న జానాతి. సేయ్యథాపి సో గోపాలకో వణ్ణతో గున్నం రూపం న జానాతి, తథూపమో అయం భిక్ఖు. సో సముట్ఠానతో రూపం అజానన్తో రూపం పరిగ్గహేత్వా అరూపం వవత్థపేత్వా…పే॰… పరిబాహిరో హోతి.

న లక్ఖణకుసలో హోతీతి కమ్మలక్ఖణో బాలో, కమ్మలక్ఖణో పణ్డితోతి ఏవం వుత్తం కుసలాకుసలం కమ్మం పణ్డితబాలలక్ఖణన్తి న జానాతి. సో ఏవం అజానన్తో బాలే వజ్జేత్వా పణ్డితే న సేవతి, బాలే వజ్జేత్వా పణ్డితే అసేవన్తో కప్పియాకప్పియం కుసలాకుసలం సావజ్జానవజ్జం గరుకలహుకం సతేకిచ్ఛఅతేకిచ్ఛం కారణాకారణం న జానాతి; తం అజానన్తో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి. సో యథా తస్స గోపాలకస్స గోగణో న వడ్ఢతి, ఏవం ఇమస్మిం సాసనే యథావుత్తేహి సీలాదీహి న వడ్ఢతి, గోపాలకో వియ చ పఞ్చహి గోరసేహి పఞ్చహి ధమ్మక్ఖన్ధేహి పరిబాహిరో హోతి.

న ఆసాటికం హారేతా హోతీతి ఉప్పన్నం కామవితక్కన్తి ఏవం వుత్తే కామవితక్కాదికే న వినోదేతి, సో ఇమం అకుసలవితక్కం ఆసాటికం అహారేత్వా వితక్కవసికో హుత్వా విచరన్తో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి, సో యథా తస్స గోపాలకస్స…పే॰… పరిబాహిరో హోతి.

న వణం పటిచ్ఛాదేతా హోతీతి చక్ఖునా రూపం దిస్వా నిమిత్తగ్గాహీ హోతీతిఆదినా నయేన సబ్బారమ్మణేసు నిమిత్తం గణ్హన్తో యథా సో గోపాలకో వణం న పటిచ్ఛాదేతి, ఏవం సంవరం న సమ్పాదేతి. సో వివటద్వారో విచరన్తో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి…పే॰… పరిబాహిరో హోతి.

న ధూమం కత్తా హోతీతి సో గోపాలకో ధూమం వియ ధమ్మదేసనాధూమం న కరోతి, ధమ్మకథం వా సరభఞ్ఞం వా ఉపనిసిన్నకథం వా అనుమోదనం వా న కరోతి . తతో నం మనుస్సా బహుస్సుతో గుణవాతి న జానన్తి, తే గుణాగుణం

అజానన్తా చతూహి పచ్చయేహి సఙ్గహం న కరోన్తి . సో పచ్చయేహి కిలమమానో బుద్ధవచనం సజ్ఝాయం కాతుం వత్తపటిపత్తిం పూరేతుం కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

న తిత్థం జానాతీతి తిత్థభూతే బహుస్సుతభిక్ఖూ న ఉపసఙ్కమతి, ఉపసఙ్కమన్తో, "ఇదం, భన్తే, బ్యఞ్జనం కథం రోపేతబ్బం, ఇమస్స భాసితస్స కో అత్థో, ఇమస్మిం ఠానే పాళి కిం వదేతి, ఇమస్మిం ఠానే అత్థో కిం దీపేతీ"తి ఏవం న పరిపుచ్ఛతి న పరిపఞ్హతి, న జానాపేతీతి అత్థో. తస్స తే ఏవం అపరిపుచ్ఛతో అవివటఞ్చేవ న వివరన్తి, భాజేత్వా న దస్సేన్తి, అనుత్తానీకతఞ్చ న ఉత్తానీకరోన్తి, అపాకటం న పాకటం కరోన్తి. **అనేకవిహితేసు చ కఙ్ఖాఠానియేసు ధమ్మేసూ**తి అనేకవిధాసు కఙ్ఖాసు ఏకం కఙ్ఖమ్పి న పటివినోదేన్తి. కఙ్ఖా ఏవ హి కఙ్ఖాఠానియా ధమ్మా నామ. తత్థ ఏకం కఙ్ఖమ్పి న నీహరన్తీతి అత్థో. సో ఏవం బహుస్సుతతిత్థం అనుపసఙ్కమిత్వా సకఙ్ఖో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి. యథా చ సో గోపాలకో తిత్థం న జానాతి, ఏవం అయమ్పి భిక్ఖు ధమ్మతిత్థం న జానాతి, అజానన్తో అవిసయే పఞ్హం పుచ్ఛతి, అభిధమ్మికం ఉపసఙ్కమిత్వా కప్పియాకప్పియం పుచ్ఛతి, వినయధరం ఉపసఙ్కమిత్వా రూపారూపపరిచ్ఛేదం పుచ్ఛతి. తే అవిసయే పుట్ఠా కథేతుం న సక్కోన్తి, సో అత్తనా సకఙ్ఖో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

న పీతం జానాతీతి యథా సో గోపాలకో పీతాపీతం న జానాతి, ఏవం ధమ్మూపసఞ్హితం పామోజ్జం న జానాతి న లభతి, సవనమయం పుఞ్ఞకిరియవత్థుం నిస్సాయ ఆనిసంసం న విన్దతి, ధమ్మస్సవనగ్గం గన్త్వా సక్కచ్చం న సుణాతి, నిసిన్నో నిద్దాయతి, కథం కథేతి, అఞ్ఞవిహితకో హోతి, సో సక్కచ్చం ధమ్మం అసుణన్తో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

న వీథిం జానాతీతి సో గోపాలకో మగ్గామగ్గం వియ, – "అయం లోకియో అయం లోకుత్తరో"తి అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం యథాభూతం న పజానాతి. అజానన్తో లోకియమగ్గే అభినివిసిత్వా లోకుత్తరం నిబ్బత్తేతుం న సక్కోతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

న గోచరకుసలో హోతీతి సో గోపాలకో పఞ్చాహికవారే సత్తాహికవారే వియ చత్తారో సతిపట్ఠానే , "ఇమే లోకియా ఇమే లోకుత్తరా"తి యథాభూతం న పజానాతి. అజానన్తో సుఖుమట్ఠానేసు అత్తనో ఞాణం చరాపేత్వా లోకియసతిపట్ఠానే అభినివిసిత్వా లోకుత్తరం నిబ్బత్తేతుం న సక్కోతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

అనవసేసదోహీ చ హోతీతి పటిగ్గహణే మత్తం అజానన్తో అనవసేసం దుహతి. నిద్దేసవారే పనస్స **అభిహట్ఠుం పవారేన్తీ**తి అభిహరిత్వా పవారేన్తి. ఏత్థ ద్వే అభిహారా వాచాభిహారో చ పచ్చయాభిహారో చ. **వాచాభిహారో** నామ మనుస్సా భిక్ఖుస్స సన్తికం గన్త్వా, "వదేయ్యాథ, భన్తే, యేనత్థో"తి పవారేన్తి. **పచ్చయాభిహారో** నామ వత్థాదీని వా తేలఫాణితాదీని వా గహేత్వా భిక్ఖుస్స సన్తికం గన్త్వా, "గణ్హథ, భన్తే, యావతకేన అత్థో"తి వదన్తి. **తత్ర భిక్ఖు మత్తం న జానాతీ**తి భిక్ఖు తేసు పచ్చయేసు పమాణం న జానాతి, – "దాయకస్స వసో వేదితబ్బో, దేయ్యధమ్మస్స వసో వేదితబ్బో, అత్తనో థామో వేదితబ్బో"తి రథవినీతే వుత్తనయేన పమాణయుత్తం అగ్గహేత్వా యం ఆహరన్తి, తం సబ్బం గణ్హాతీతి అత్థో. మనుస్సా విప్పటిసారినో న పున అభిహరిత్వా పవారేన్తి. సో పచ్చయేహి కిలమన్తో కమ్మట్ఠానం గహేత్వా వడ్ఢేతుం న సక్కోతి...పే.... పరిబాహిరో హోతి.

తే న అతిరేకపూజాయ పూజేతా హోతీతి సో గోపాలకో మహాఉసభే వియ తే థేరే భిక్ఖూ ఇమాయ ఆవి చేవ రహో చ మేత్తాయ కాయకమ్మాదికాయ అతిరేకపూజాయ న పూజేతి. తతో థేరా, – "ఇమే అమ్హేసు గరుచిత్తీకారం న కరోన్తీ"తి నవకే భిక్ఖూ ద్వీహి సఙ్గహేహి న సఙ్గణ్హన్తి, న ఆమిససఙ్గహేన చీవరేన వా పత్తేన వా పత్తపరియాపన్నేన వా వసనట్ఠానేన వా. కిలమన్తే మిలాయన్తేపి నప్పటిజగ్గన్తి. పాళిం వా అట్ఠకథం వా ధమ్మకథాబన్ధం వా గుయ్హగన్థం వా న సిక్ఖాపేన్తి. నవకా థేరానం సన్తికా సబ్బసో ఇమే ద్వే సఙ్గహే అలభమానా ఇమస్మిం సాసనే పతిట్ఠాతుం న సక్కోన్తి. యథా తస్స గోపాలకస్స గోగణో న వడ్ఢతి, ఏవం సీలాదీని న వడ్ఢన్తి. యథా చ సో గోపాలకో పఞ్చహి గోరసేహి పరిబాహిరో హోతి, ఏవం పఞ్చహి ధమ్మక్ఖన్ధేహి పరిబాహిరా హోన్తి. సుక్కపక్ఖో కణ్హపక్ఖే వుత్తవిపల్లాసవసేన యోజేత్వా వేదితబ్బోతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాగోపాలకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చూళగోపాలకసుత్తవణ్ణనా

౩౫౦. ఏవం మే సుతన్తి చూళగోపాలకసుత్తం. తత్థ **ఉక్కచేలాయ**న్తి ఏవంనామకే నగరే. తస్మిం కిర మాపియమానే రత్తిం గఙ్గాసోతతో మచ్ఛో థలం పత్తో. మనుస్సా చేలాని తేలపాతియం తేమేత్వా ఉక్కా కత్వా మచ్ఛం గణ్హింసు. నగరే నిట్ఠితే తస్స నామం కరోన్తే అమ్హేహి నగరట్ఠానస్స గహితదివసే చేలుక్కాహి మచ్ఛో గహితోతి **ఉక్కచేలా-త్వేవస్స** నామం అకంసు. **భిక్ఖూ ఆమన్తేసీ**తి యస్మిం ఠానే నిసిన్నస్స సబ్బా గఙ్గా పాకటా హుత్వా పఞ్ఞాయతి, తాదిసే వాలికుస్సదే గఙ్గాతిత్థే సాయన్హసమయే మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో నిసీదిత్వా మహాగఙ్గం పరిపుణ్ణం సన్దమానం ఓలోకేన్తో, – "అత్థి ను ఖో ఇమం గఙ్గం నిస్సాయ కోచి పుబ్బే వడ్ఢిపరిహానిం పత్తో"తి ఆవజ్జిత్వా, పుబ్బే ఏకం బాలగోపాలకం నిస్సాయ అనేకసతసహస్సా గోగణా ఇమిస్సా గఙ్గాయ ఆవట్టే పతిత్వా సముద్దమేవ పవిట్ఠా, అపరం పన పణ్డితగోపాలకం నిస్సాయ అనేకసతసహస్సగోగణస్స సోత్థి జాతా వడ్ఢి జాతా ఆరోగ్యం జాతన్తి అద్దస. దిస్వా ఇమం కారణం నిస్సాయ భిక్ఖూనం ధమ్మం దేసేస్సామీతి చిన్తేత్వా భిక్ఖూ ఆమన్తేసి.

మాగధకోతి మగధరట్ఠవాసీ. **దుప్పఞ్ఞజాతికో**తి నిప్పఞ్ఞసభావో దన్ధో మహాజళో. **అసమవేక్ఖిత్వా**తి అసల్లక్ఖేత్వా అనుపధారేత్వా. **పతారేసీ**తి తారేతుం ఆరభి. **ఉత్తరం తీరం సువిదేహాన**న్తి గఙ్గాయ ఓరిమే తీరే మగధరట్ఠం, పారిమే తీరే విదేహరట్ఠం, గావో మగధరట్ఠతో విదేహరట్ఠం నేత్వా రక్ఖిస్సామీతి ఉత్తరం తీరం పతారేసి. తం సన్ధాయ వుత్తం – "ఉత్తరం తీరం సువిదేహాన"న్తి. **ఆమణ్డలికం కరిత్వా**తి మణ్డలికం కత్వా. **అనయబ్యసనం ఆపజ్జింసూ**తి అవడ్ఢిం వినాసం పాపుణింసు, మహాసముద్దమేవ పవిసింసు. తేన హి గోపాలకేన గావో ఓతారేన్తేన గఙ్గాయ ఓరిమతీరే సమతిత్థఞ్చ విసమతిత్థఞ్చ ఓలోకేతబ్బం అస్స, మజ్ఝే గఙ్గాయ గున్నం విస్సమట్ఠానత్థం ద్వే తీణి వాలికత్థలాని సల్లక్ఖేతబ్బాని అస్సు. తథా పారిమతీరే తీణి చత్తారి తిత్థాని, ఇమస్మా తిత్థా భట్ఠా ఇమం తిత్థం గణ్హిస్సన్తి, ఇమస్మా భట్ఠా ఇమన్తి. అయం పన బాలగోపాలకో ఓరిమతీరే గున్నం ఓతరణతిత్థం సమం వా విసమం వా అనోలోకేత్వావ మజ్ఝే గఙ్గాయ గున్నం విస్సమట్ఠానత్థం ద్వే తీణి వాలికత్థలానిపి అసల్లక్ఖేత్వావ పరతీరే చత్తారి పఞ్చ ఉత్తరణతిత్థాని అసమవేక్ఖిత్వావ అతిత్థేనేవ గావో ఓతారేసి. అథస్స మహాఉసభో జవనసమ్పన్నతాయ చేవ థామసమ్పన్నతాయ చ తిరియం గఙ్గాయ సోతం ఛేత్వా పారిమం తీరం పత్వా ఛిన్నతటఞ్చేవ కణ్టకగుమ్బగహనఞ్చ దిస్వా, "దుబ్బినివిట్ఠమేత"న్తి ఞత్వా ధురగ్గ-పతిట్ఠానోకాసమ్పి అలభిత్వా పటినివత్తి.

గావో మహాఉసభో నివత్తో మయమ్పి నివత్తిస్సామాతి నివత్తా. మహతో గోగణస్స నివత్తట్ఠానే ఉదకం ఛిజ్జిత్వా మజ్ఝే గఙ్గాయ ఆవట్టం ఉట్ఠపేసి. గోగణో ఆవట్టం పవిసిత్వా సముద్దమేవ పత్తో. ఏకోపి గోణో అరోగో నామ నాహోసి. తేనాహ – "తత్థేవ అనయబ్యసనం ఆపజ్జింసూ"తి.

అకుసలా ఇమస్స లోకస్సాతి ఇధ లోకే ఖన్ధధాతాయతనేసు అకుసలా అఛేకా, పరలోకేపి ఏసేవ నయో. **మారధేయ్యం** వుచ్చతి తేభూమకధమ్మా. **అమారధేయ్యం** నవ లోకుత్తరధమ్మా. **మచ్చుధేయ్యమ్పి** తేభూమకధమ్మావ. **అమచ్చుధేయ్యం** నవ లోకుత్తరధమ్మా. తత్థ **అకుసలా** అఛేకా. వచనత్థతో పన మారస్స ధేయ్యం **మారధేయ్యం. ధేయ్య**న్తి ఠానం వత్థు నివాసో గోచరో. **మచ్చుధేయ్యే**పి ఏసేవ నయో. **తేస**న్తి తేసం ఏవరూపానం సమణబ్రాహ్మణానం, ఇమినా ఛ సత్థారో దస్సితాతి వేదితబ్బా.

३५०. ఏవం కణ్హపక్ఖం నిట్ఠపేత్వా సుక్కపక్ఖం దస్సేన్తో **భూతపుబ్బం, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **బలవగావో**తి దన్తగోణే చేవ ధేనుయో చ. **దమ్మగావో**తి దమేతబ్బగోణే చేవ అవిజాతగావో చ. **వచ్ఛతరే**తి వచ్ఛభావం తరిత్వా ఠితే బలవవచ్ఛే. **వచ్ఛకే**తి ధేనుపకే తరుణవచ్ఛకే . **కిసాబలకే**తి అప్పమంసలోహితే మన్దథామే. **తావదేవ జాతకో**తి తందివసే జాతకో. **మాతుగోరవకేన వుయ్హమానో**తి మాతా పురతో పురతో హుంహున్తి గోరవం కత్వా సఞ్ఞం దదమానా ఉరేన ఉదకం ఛిన్దమానా గచ్ఛతి, వచ్ఛకో తాయ గోరవసఞ్ఞాయ ధేనుయా వా ఉరేన ఛిన్నోదకేన గచ్ఛమానో "మాతుగోరవకేన వుయ్హమానో"తి వుచ్చతి.

३५१. మారస్స సోతం ఛేత్వాతి అరహత్తమగ్గేన మారస్స తణ్హాసోతం ఛేత్వా. **పారం గతా**తి మహాఉసభా నదీపారం వియ సంసారపారం నిబ్బానం గతా. **పారం అగమంసూ**తి మహాఉసభానం పారఙ్గతక్ఖణే గఙ్గాయ సోతస్స తయో కోట్ఠాసే అతిక్కమ్మ ఠితా మహాఉసభే పారం పత్తే దిస్వా తేసం గతమగ్గం పటిపజ్జిత్వా పారం అగమంసు. **పారం గమిస్సన్తీ**తి చతుమగ్గవజ్ఝానం కిలేసానం తయో కోట్ఠాసే ఖేపేత్వా ఠితా ఇదాని అరహత్తమగ్గేన అవసేసం తణ్హాసోతం ఛేత్వా బలవగావో వియ నదీపారం సంసారపారం నిబ్బానం గమిస్సన్తీతి. ఇమినా నయేన సబ్బవారేసు అత్థో వేదితబ్బో. **ధమ్మానుసారినో, సద్ధానుసారినో**తి ఇమే ద్వే పఠమమగ్గసమఙ్గినో.

జానతాతి సబ్బధమ్మే జానన్తేన బుద్ధేన. **సుప్పకాసితో**తి సుకథితో. **వివట**న్తి వివరితం. **అమతద్వార**న్తి అరియమగ్గో. **నిబ్బానపత్తియా**తి తదత్థాయ వివటం. **వినళీకత**న్తి విగతమాననళం కతం. **ఖేమం పత్థేథా**తి కత్తుకమ్యతాఛన్దేన అరహత్తం పత్థేథ, కత్తుకామా నిబ్బత్తేతుకామా హోథాతి అత్థో. "పత్త'త్థా"తిపి పాఠో. ఏవరూపం సత్థారం లభిత్వా తుమ్హే పత్తాయేవ నామాతి అత్థో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవ. భగవా పన యథానుసన్ధినావ దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళగోపాలకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

५. చూళసచ్చకసుత్తవణ్ణనా

३५३. ఏవం మే సుతన్తి చూళసచ్చకసుత్తం. తత్థ **మహావనే కూటాగారసాలాయ**న్తి మహావనం నామ సయంజాతం అరోపిమం సపరిచ్ఛేదం మహన్తం వనం. కపిలవత్థుసామన్తా పన మహావనం హిమవన్తేన సహ ఏకాబద్ధం అపరిచ్ఛేదం

హుత్వా మహాసముద్దం ఆహచ్చ ఠితం. ఇదం తాదిసం న హోతి. సపరిచ్ఛేదం మహన్తం వనన్తి **మహావనం. కూటాగారసాలా** పన మహావనం నిస్సాయ కతే ఆరామే కూటాగారం అన్తోకత్వా హంసవట్టకచ్ఛన్నేన కతా సబ్బాకారసమ్పన్నా బుద్ధస్స భగవతో గన్ధకుటి వేదితబ్బా.

సచ్చకో నిగణ్ఠపుత్తోతి పుబ్బే కిర ఏకో నిగణ్ఠో చ నిగణ్ఠీ చ పఞ్చ పఞ్చ వాదసతాని ఉగ్గహేత్వా, వాదం ఆరోపేస్సామాతి జమ్బుదీపే విచరన్తా వేసాలియం సమాగతా. లిచ్ఛవిరాజానో దిస్వా, – "త్వం కో, త్వం కా"తి పుచ్ఛింసు. నిగణ్ఠో – "అహం వాదం ఆరోపేస్సామీతి జమ్బుదీపే విచరామీ"తి ఆహ. నిగణ్ఠీపి తథా ఆహ. లిచ్ఛవినో, "ఇధేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం వాదం ఆరోపేథా"తి ఆహంసు. నిగణ్ఠీ అత్తనా ఉగ్గహితాని పఞ్చవాదసతాని పుచ్ఛి, నిగణ్ఠో కథేసి. నిగణ్ఠేన పుచ్ఛితేపి నిగణ్ఠీ కథేసియేవ. ఏకస్సపి న జయో, న పరాజయో, ఉభో సమసమావ అహేసుం. లిచ్ఛవినో, – "తుమ్హే ఉభోపి సమసమా ఆహిణ్డిత్వా కిం కరిస్సథ, ఇధేవ వసథా"తి గేహం దత్వా బలిం పట్ఠపేసుం. తేసం సంవాసమన్వాయ చతస్సో ధీతరో జాతా, – ఏకా సచ్చా నామ, ఏకా లోలా నామ, ఏకా పటాచారా నామ, ఏకా ఆచారవతీ నామ. తాపి పణ్డితావ అహేసుం, మాతాపితూహి ఉగ్గహితాని పఞ్చ పఞ్చ వాదసతాని ఉగ్గహేసుం. తా వయపత్తా మాతాపితరో అవోచుం – "అమ్హాకం అమ్మా కులే దారికా నామ హిరఞ్ఞసువణ్ణాదీని దత్వా కులఘరం పేసితపుబ్బా నామ నత్థి. యో పన అగారికో తాసం వాదం మద్దితుం సక్కోతి, తస్స పాదపరిచారికా హోన్తి. యో పబ్బజితో తాసం మద్దితుం సక్కోతి, తస్స సన్తికే పబ్బజన్తి. తుమ్హే కిం కరిస్సథా"తి? మయమ్పి ఏవమేవ కరిస్సామాతి. చతస్సోపి పరిబ్బాజికవేసం గహేత్వా, "అయం జమ్బుదీపో నామ జమ్బుయా పఞ్ఞాయతీ"తి జమ్బుసాఖం గహేత్వా చారికం పక్కమింసు. యం గామం పాపుణన్తి, తస్స ద్వారే పంసుపుఞ్జే వా వాలికపుఞ్జే వా జమ్బుధజం ఠపేత్వా, – "యో వాదం ఆరోపేతుం సక్కోతి, సో ఇమం మద్దతూ"తి వత్వా గామం పవిసన్తి. ఏవం గామేన గామం విచరన్తియో సావత్థిం పాపుణిత్వా తథేవ గామద్వారే జమ్బుధజం ఠపేత్వా సమ్పత్తమనుస్సానం ఆరోచేత్వా అన్తోనగరం పవిట్ఠా.

తేన సమయేన భగవా సావత్థిం నిస్సాయ జేతవనే విహరతి. అథాయస్మా సారిపుత్తో గిలానే పుచ్ఛన్తో అజగ్గితట్ఠానం జగ్గన్తో అత్తనో కిచ్చమహన్తతాయ అఞ్ఞేహి భిక్ఖూహి దివాతరం గామం పిణ్డాయ పవిసన్తో గామద్వారే జమ్బుధజం దిస్వా, – "కిమిద"న్తి దారకే పుచ్ఛి. తే తమత్థం ఆరోచేసుం. తేన హి మద్దథాతి. న సక్కోమ, భన్తే, భాయామాతి. "కుమారా మా భాయథ, 'కేన అమ్హాకం జమ్బుధజో మద్దాపితో'తి వుత్తే, బుద్ధసావకేన సారిపుత్తత్థేరేన మద్దాపితో, వాదం ఆరోపేతుకామా జేతవనే థేరస్స సన్తికం గచ్ఛథాతి వదేయ్యాథా"తి ఆహ. తే థేరస్స వచనం సుత్వా జమ్బుధజం మద్దిత్వా ఛడ్డేసుం. థేరో పిణ్డాయ చరిత్వా విహారం గతో. పరిబ్బాజికాపి గామతో నిక్ఖమిత్వా, "అమ్హాకం ధజో కేన మద్దాపితో"తి పుచ్ఛింసు. దారకా తమత్థం ఆరోచేసుం. పరిబ్బాజికా పున గామం పవిసిత్వా ఏకేకం వీథిం గహేత్వా, – "బుద్ధసావకో కిర సారిపుత్తో నామ అమ్హేహి సద్ధిం వాదం కరిస్సతి, సోతుకామా నిక్ఖమథా"తి ఆరోచేసుం. మహాజనో నిక్ఖమి, తేన సద్ధిం పరిబ్బాజికా జేతవనం అగమింసు.

థేరో – "అమ్హాకం వసనట్ఠానే మాతుగామస్స ఆగమనం నామ అఫాసుక"న్తి విహారమజ్ఝే నిసీది. పరిబ్బాజికాయో గన్త్వా థేరం పుచ్ఛింసు – "తుమ్హేహి అమ్హాకం ధజో మద్దాపితో"తి? ఆమ, మయా మద్దాపితోతి. మయం తుమ్హేహి సద్ధిం వాదం కరిస్సామాతి. సాధు కరోథ, కస్స పుచ్ఛా కస్స విస్సజ్జనం హోతూతి? పుచ్ఛా నామ అమ్హాకం పత్తా, తుమ్హే పన మాతుగామా నామ పఠమం పుచ్ఛథాతి ఆహ. తా చతస్సోపి చతూసు దిసాసు ఠత్వా మాతాపితూనం సన్తికే ఉగ్గహితం

వాదసహస్సం పుచ్ఛింసు. థేరో ఖగ్గేన కుముదనాళం ఛిన్దన్తో వియ పుచ్ఛితం పుచ్ఛితం నిజ్జటం నిగ్గణ్ఠిం కత్వా కథేసి, కథేత్వా పున పుచ్ఛథాతి ఆహ. ఏత్తకమేవ, భన్తే, మయం జానామాతి. థేరో ఆహ – “తుమ్హేహి వాదసహస్సం పుచ్ఛితం మయా కథితం, అహం పన ఏకం యేవ పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామి, తం తుమ్హే కథేథా”తి. తా థేరస్స విసయం దిస్వా, “పుచ్ఛథ, భన్తే, బ్యాకరిస్సామా”తి వత్తుం నాసక్ఖింసు. “వద, భన్తే, జానమానా బ్యాకరిస్సామా”తి పున ఆహంసు.

థేరో అయం పన కులపుత్తే పబ్బాజేత్వా పఠమం సిక్ఖాపేతబ్బపఞ్హోతి వత్వా, – “ఏకం నామ కి”న్తి పుచ్ఛి. తా నేవ అన్తం, న కోటిం అద్దసంసు. థేరో కథేథాతి ఆహ. న పస్సామ, భన్తేతి. తుమ్హేహి వాదసహస్సం పుచ్ఛితం మయా కథితం, మయ్హం తుమ్హే ఏకం పఞ్హమ్పి కథేతుం న సక్కోథ, ఏవం సన్తే కస్స జయో కస్స పరాజయోతి? తుమ్హాకం, భన్తే, జయో, అమ్హాకం పరాజయోతి. ఇదాని కిం కరిస్సథాతి? తా మాతాపితూహి వుత్తవచనం ఆరోచేత్వా, “తుమ్హాకం సన్తికే పబ్బజిస్సామా”తి ఆహంసు. తుమ్హే మాతుగామా నామ అమ్హాకం సన్తికే పబ్బజితుం న వట్టతి, అమ్హాకం పన సాసనం గహేత్వా భిక్ఖునిఉపస్సయం గన్త్వా పబ్బజథాతి. తా సాధూతి థేరస్స సాసనం గహేత్వా భిక్ఖునిసఙ్ఘస్స సన్తికం గన్త్వా పబ్బజింసు. పబ్బజితా చ పన అప్పమత్తా ఆతాపినియో హుత్వా నచిరస్సేవ అరహత్తం పాపుణింసు.

అయం సచ్చకో తాసం చతున్నమ్పి కనిట్ఠభాతికో. తాహి చతూహిపి ఉత్తరితరపఞ్హో, మాతాపితూనమ్పి సన్తికా వాదసహస్సం, తతో బహుతరఞ్చ బాహిరసమయం ఉగ్గహేత్వా కత్థచి అగన్త్వా రాజదారకే సిప్పం సిక్ఖాపేన్తో తత్థేవ వేసాలియం వసతి, పఞ్ఞాయ అతిపూరితత్తా కుచ్ఛి మే భిజ్జేయ్యాతి భీతో అయపట్టేన కుచ్ఛిం పరిక్ఖిపిత్వా చరతి, ఇమం సన్ధాయ వుత్తం “సచ్చకో నిగణ్ఠపుత్తో”తి.

భస్సప్పవాదకోతి భస్సం వుచ్చతి కథామగ్గో, తం పవదతి కథేతీతి భస్సప్పవాదకో. **పణ్డితవాదో**తి అహం పణ్డితోతి ఏవం వాదో. **సాధుసమ్మతో బహుజనస్సా**తి యం యం నక్ఖత్తచారేన ఆదిసతి, తం తం యేభుయ్యేన తథేవ హోతి, తస్మా అయం సాధులద్ధికో భద్దకోతి ఏవం సమ్మతో మహాజనస్స. **వాదేన వాదం సమారద్ధో**తి కథామగ్గేన దోసం ఆరోపితో. **ఆయస్మా అస్సజీ**తి సారిపుత్తత్థేరస్స ఆచరియో అస్సజిత్థేరో. **జఙ్ఘావిహారం అనుచఙ్కమమానో**తి తతో తతో లిచ్ఛవిరాజగేహతో తం తం గేహం గమనత్థాయ అనుచఙ్కమమానో. **యేనాయస్మా అస్సజి తేనుపసఙ్కమీ**తి కస్మా ఉపసఙ్కమి? సమయజాననత్థం.

ఏవం కిరస్స అహోసి – “అహం ‘సమణస్స గోతమస్స వాదం ఆరోపేస్సామీ’తి ఆహిణ్డామి, ‘సమయం పనస్స న జానామీ’తి న ఆరోపేసిం. పరస్స హి సమయం ఞత్వా ఆరోపితో వాదో స్వారోపితో నామ హోతి. అయం పన సమణస్స గోతమస్స సావకో పఞ్ఞాయతి అస్సజిత్థేరో ; సో అత్తనో సత్థు సమయే కోవిదో, ఏతాహం పుచ్ఛిత్వా కథం పతిట్ఠాపేత్వా సమణస్స గోతమస్స వాదం ఆరోపేస్సామీ”తి. తస్మా ఉపసఙ్కమి. **వినేతీ**తి కథం వినేతి, కథం సిక్ఖాపేతీతి పుచ్ఛతి. థేరో పన యస్మా దుక్ఖన్తి వుత్తే ఉపారమ్భస్స ఓకాసో హోతి, మగ్గఫలానిపి పరియాయేన దుక్ఖన్తి ఆగతాని, అయఞ్చ దుక్ఖన్తి వుత్తే థేరం పుచ్ఛేయ్య – “భో అస్సజి, కిమత్థం తుమ్హే పబ్బజితా”తి. తతో “మగ్గఫలత్థాయా”తి వుత్తే, – “నయిదం, భో అస్సజి, తుమ్హాకం సాసనం నామ, మహాఆఘాతనం నామేతం, నిరయుస్సదో నామేస, నత్థి తుమ్హాకం సుఖాసా, ఉట్ఠాయుట్ఠాయ దుక్ఖమేవ జిరాపేన్తా ఆహిణ్డథా”తి దోసం ఆరోపేయ్య, తస్మా పరవాదిస్స పరియాయకథం కాతుం న వట్టతి. యథా ఏస అప్పతిట్ఠో హోతి, ఏవమస్స నిప్పరియాయకథం కథేస్సామీతి చిన్తేత్వా, “రూపం, భిక్ఖవే, అనిచ్చ”న్తి ఇమం అనిచ్చానత్తవసేనేవ కథం కథేతి. **దుస్సుత**న్తి సోతుం అయుత్తం.

౩౭౪. సన్థాగారేతి రాజకులానం అత్థానుసాసనసన్థాగారసాలాయం. **యేన తే లిచ్ఛవీ తేనుపసఙ్కమీతి** ఏవం కిరస్స అహోసి – “అహం పుబ్బే సమయం అజాననభావేన సమణస్స గోతమస్స వాదం న ఆరోపేసిం, ఇదాని పనస్స మహాసావకేన కథితం సమయం జానామి, ఇమే చ మమ అన్తేవాసికా పఞ్చసతా లిచ్ఛవీ సన్నిపతితా. ఏతేహి సద్ధిం గన్త్వా సమణస్స గోతమస్స వాదం ఆరోపేస్సామీ”తి తస్మా ఉపసఙ్కమి. **ఞాతఞ్ఞతరేనాతి** ఞాతేసు అభిఞ్ఞాతేసు పఞ్చవగ్గియత్థేరేసు అఞ్ఞతరేన. **పతిట్ఠితన్తి** యథా తేన పతిట్ఠితం. సచే ఏవం పతిట్ఠిస్సతి, అథ పన అఞ్ఞదేవ వక్ఖతి, తత్ర మయా కిం సక్కా కాతున్తి ఇదానేవ పిట్ఠిం పరివత్తేన్తో ఆహ. **ఆకడ్ఢేయ్యాతి** అత్తనో అభిముఖం కడ్ఢేయ్య. **పరికడ్ఢేయ్యాతి** పురతో పటిపణామేయ్య. **సమ్పరికడ్ఢేయ్యాతి** కాలేన ఆకడ్ఢేయ్య, కాలేన పరికడ్ఢేయ్య. **సోణ్డికాకిలఞ్జన్తి** సురాఘరే పిట్ఠకిలఞ్జం. **సోణ్డికాధుత్తోతి** సురాధుత్తో. **వాలం కణ్ణే గహేత్వాతి** సురాపరిస్సావనత్థవికం ధోవితుకామో కసటనిధుననత్థం ఉభోసు కణ్ణేసు గహేత్వా. **ఓధునేయ్యాతి** అధోముఖం కత్వా ధునేయ్య. **నిద్ధునేయ్యాతి** ఉద్ధంముఖం కత్వా ధునేయ్య. **నిప్ఫోటేయ్యాతి** పునప్పునం పప్ఫోటేయ్య. **సాణధోవికం నామాతి** ఏత్థ మనుస్సా సాణసాటకకరణత్థం సాణవాకే గహేత్వా ముట్ఠిం ముట్ఠిం బన్ధిత్వా ఉదకే పక్ఖిపన్తి. తే తతియదివసే సుట్ఠు కిలిన్నా హోన్తి. అథ మనుస్సా అమ్బిలయాగుసురాదీని ఆదాయ తత్థ గన్త్వా సాణముట్ఠిం గహేత్వా, దక్ఖిణతో వామతో సమ్ముఖా చాతి తీసు ఫలకేసు సకిం దక్ఖిణఫలకే, సకిం వామఫలకే, సకిం సమ్ముఖఫలకే పహరన్తా అమ్బిలయాగుసురాదీని భుఞ్జన్తా పివన్తా ఖాదన్తా ధోవన్తి. మహన్తా కీళా హోతి. రఞ్ఞో నాగో తం కీళం దిస్వా గమ్భీరం ఉదకం అనుపవిసిత్వా సోణ్డాయ ఉదకం గహేత్వా సకిం కుమ్భే సకిం పిట్ఠియం సకిం ఉభోసు పస్సేసు సకిం అన్తరసత్థియం పక్ఖిపన్తో కీళిత్థ. తదుపాదాయ తం కీళితజాతం సాణధోవికం నామ వుచ్చతి , తం సన్ధాయ వుత్తం – “సాణధోవికం నామ కీళితజాతం కీళతీ”తి. **కిం సో భవమానో సచ్చకో నిగణ్ఠపుత్తో, యో భగవతో వాదం ఆరోపేస్సతీతి** యో సచ్చకో నిగణ్ఠపుత్తో భగవతో వాదం ఆరోపేస్సతి, సో కిం భవమానో కిం యక్ఖో భవమానో ఉదాహు ఇన్దో, ఉదాహు బ్రహ్మా భవమానో భగవతో వాదం ఆరోపేస్సతి? న హి సక్కా పకతిమనుస్సేన భగవతో వాదం ఆరోపేతున్తి అయమేత్థ అధిప్పాయో.

౩౭౫. తేన ఖో పన సమయేనాతి యస్మిం సమయే సచ్చకో ఆరామం పావిసి, తస్మిం. కిస్మిం పన సమయే పావిసీతి? మహామజ్ఝన్హికసమయే. కస్మా పన తస్మిం సమయే చఙ్కమన్తీతి? పణీతభోజనపచ్చయస్స థినమిద్ధస్స వినోదనత్థం. దివాపధానికా వా తే. తాదిసానఞ్హి పచ్ఛాభత్తం చఙ్కమిత్వా న్హత్వా సరీరం ఉతుం గణ్హాపేత్వా నిసజ్జ సమణధమ్మం కరోన్తానం చిత్తం ఏకగ్గం హోతి. **యేన తే భిక్ఖూతి** సో కిర కుహిం సమణో గోతమోతి పరివేణతో పరివేణం గన్త్వా పుచ్ఛిత్వా పవిసిస్సామీతి విలోకేన్తో అరఞ్ఞే హత్థీ వియ చఙ్కమే చఙ్కమమానే పంసుకూలికభిక్ఖూ దిస్వా తేసం సన్తికం అగమాసి. తం సన్ధాయ, “యేన తే భిక్ఖూ”తిఆది వుత్తం. **కహం ను ఖో, భోతి** కతరస్మిం ఆవాసే వా మణ్డపే వాతి అత్థో. **ఏస, అగ్గివేస్సన, భగవాతి** తదా కిర భగవా పచ్చూసకాలే మహాకరుణా సమాపత్తిం సమాపజ్జిత్వా దససహస్సచక్కవాళే సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణజాలం పత్థరిత్వా బోధనేయ్యసత్తం ఓలోకేన్తో అద్దస – “స్వే సచ్చకో నిగణ్ఠపుత్తో మహతిం లిచ్ఛవిపరిసం గహేత్వా మమ వాదం ఆరోపేతుకామో ఆగమిస్సతీ”తి. తస్మా పాతోవ సరీరపటిజగ్గనం కత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో వేసాలియం పిణ్డాయ చరిత్వా పిణ్డపాతపటిక్కన్తో మహాపరిసాయ నిసీదితుం సుఖట్ఠానే నిసీదిస్సామీతి గన్ధకుటిం అపవిసిత్వా మహావనే అఞ్ఞతరస్మిం రుక్ఖమూలే దివావిహారం నిసీది. తే భిక్ఖూ భగవతో వత్తం దస్సేత్వా ఆగతా, సచ్చకేన పుట్ఠా దూరే నిసిన్నం భగవన్తం దస్సేన్తా, “ఏస అగ్గివేస్సన భగవా”తి ఆహంసు.

మహతియా లిచ్ఛవిపరిసాయ సద్ధిన్తి హేట్ఠా పఞ్చమత్తేహి లిచ్ఛవిసతేహి పరివుతోతి వుత్తం. తే ఏతస్స అన్తేవాసికాయేవ, అన్తోవేసాలియం పన సచ్చకో పఞ్చమత్తాని లిచ్ఛవిరాజసతాని గహేత్వా, “వాదత్థికో భగవన్తం

ఉపసఙ్కమన్తో’’తి సుత్వా ద్విన్నం పణ్డితానం కథాసల్లాపం సోస్సామాతి యేభుయ్యేన మనుస్సా నిక్ఖన్తా, ఏవం సా పరిసా మహతీ అపరిచ్ఛిన్నగణనా అహోసి. తం సన్ధాయేతం వుత్తం. **అఞ్జలిం పణామేత్వా**తి ఏతే ఉభతోపక్ఖికా, తే ఏవం చిన్తేసుం – ‘‘సచే నో మిచ్ఛాదిట్ఠికా చోదేస్సన్తి, ‘కస్మా తుమ్హే సమణం గోతమం వన్దిత్థా’తి, తేసం, ‘కిం అఞ్జలిమత్తకరణేనపి వన్దితం హోతీ’తి వక్ఖామ. సచే నో సమ్మాదిట్ఠికా చోదేస్సన్తి, ‘కస్మా భగవన్తం న వన్దిత్థా’తి, ‘కిం సీసేన భూమిం పహరన్తేనేవ వన్దితం హోతి, నను అఞ్జలికమ్మమ్పి వన్దనా ఏవా’తి వక్ఖామా’’తి. **నామ గోత్తన్తి**, భో గోతమ, అహం అసుకస్స పుత్తో దత్తో నామ మిత్తో నామ ఇధ ఆగతోతి వదన్తా నామం సావేన్తి నామ. భో గోతమ, అహం వాసిట్ఠో నామ కచ్చానో నామ ఇధ ఆగతోతి వదన్తా గోత్తం సావేన్తి నామ. ఏతే కిర దలిద్దా జిణ్ణకులపుత్తా పరిసమజ్ఝే నామగోత్తవసేన పాకటా భవిస్సామాతి ఏవం అకంసు. యే పన తుణ్హీభూతా నిసీదింసు, తే కేరాటికా చేవ అన్ధబాలా చ. తత్థ కేరాటికా, ‘‘ఏకం ద్వే కథాసల్లాపే కరోన్తో విస్సాసికో హోతి, అథ విస్సాసే సతి ఏకం ద్వే భిక్ఖా అదాతుం న యుత్త’’న్తి తతో అత్తానం మోచేన్తా తుణ్హీ నిసీదన్తి. అన్ధబాలా అఞ్ఞాణతాయేవ అవక్ఖిత్తమత్తికాపిణ్డో వియ యత్థ కత్థచి తుణ్హీభూతా నిసీదన్తి.

౩౫౬. **కిఞ్చిదేవ దేసన్తి** కఞ్చి ఓకాసం కిఞ్చి కారణం, అథస్స భగవా పఞ్హపుచ్ఛనే ఉస్సాహం జనేన్తో ఆహ – **పుచ్ఛ, అగ్గివేస్సన, యదాకఙ్ఖసీతి**. తస్సత్థో – ‘‘పుచ్ఛ యది ఆకఙ్ఖసి, న మే పఞ్హవిస్సజ్జనే భారో అత్థి’’. అథ వా ‘‘పుచ్ఛ యం ఆకఙ్ఖసి, సబ్బం తే విస్సజ్జేస్సామీ’’తి సబ్బఞ్ఞుపవారణం పవారేసి అసాధారణం పచ్చేకబుద్ధఅగ్గసావమహాసావకేహి. తే హి యదాకఙ్ఖసీతి న వదన్తి, సుత్వా వేదిస్సామాతి వదన్తి. బుద్ధా పన ‘‘పుచ్ఛావుసో, యదాకఙ్ఖసీ’’తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౩౭) వా, ‘‘పుచ్ఛ, మహారాజ, యదాకఙ్ఖసీ’’తి (దీ॰ ని॰ ౧.౧౬౨) వా,

‘‘పుచ్ఛ వాసవ మం పఞ్హం, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి;
తస్స తస్సేవ పఞ్హస్స, అహం అన్తం కరోమి తే’’ ఇతి. (దీ॰ ని॰ ౨.౩౫౬) వా,

‘‘తేన హి త్వం, భిక్ఖు, సకే ఆసనే నిసీదిత్వా పుచ్ఛ యదాకఙ్ఖసీ’’తి (మ॰ ని॰ ౩.౮౫) వా,

‘‘బావరిస్స చ తుయ్హం వా, సబ్బేసం సబ్బసంసయం;
కతావకాసా పుచ్ఛవ్హో, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛథా’’తి. (సు॰ ని॰ ౧౦౩౬) వా,

‘‘పుచ్ఛ మం సభియ పఞ్హం, యం కిఞ్చి మనసిచ్ఛసి;
తస్స తస్సేవ పఞ్హస్స, అహం అన్తం కరోమి తే’’ ఇతి. (సు॰ ని॰ ౫౧౭) వా –

తేసం తేసం యక్ఖనరిన్దదేవసమణబ్రాహ్మణపరిబ్బాజకానం సబ్బఞ్ఞుపవారణం పవారేన్తి. అనచ్ఛరియఞ్చేతం, యం భగవా బుద్ధభూమిం పత్వా ఏతం పవారణం పవారేయ్య. యో బోధిసత్తభూమియం పదేసఞాణేపి ఠితో

‘‘కోణ్డఞ్ఞ పఞ్హాని వియాకరోహి,
యాచన్తి తం ఇసయో సాధురూపా;
కోణ్డఞ్ఞ ఏసో మనుజేసు ధమ్మో,
యం వుద్ధమాగచ్ఛతి ఏస భారో’’తి. (జా॰ ౨.౧౭.౬౦) –

ఏవం సక్కాదీనం అత్థాయ ఇసీహి యాచితో

> “కతావకాసా పుచ్ఛన్తు భోన్తో,
> యం కిఞ్చి పఞ్హం మనసాభిపత్థితం;
> అహఞ్హి తం తం వో వియాకరిస్సం,
> ఞత్వా సయం లోకమిమం పరఞ్చా”తి. (జా॰ ౨.౧౭.౬౧);

ఏవం సరభఙ్గకాలే, సమ్భవజాతకే చ సకలజమ్బుదీపం తిక్ఖత్తుం విచరిత్వా పఞ్హానం అన్తకరం అదిస్వా సుచిరతేన బ్రాహ్మణేన పఞ్హం పుట్ఠో ఓకాసే కారితే, జాతియా సత్తవస్సో రథికాయం పంసుం కీళన్తో పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా అన్తరవీథియం నిసిన్నోవ –

> “తగ్ఘ తే అహమక్ఖిస్సం, యథాపి కుసలో తథా;
> రాజా చ ఖో తం జానాతి, యది కాహతి వా న వా”తి. (జా॰ ౧.౧౬.౧౭౨) –

సబ్బఞ్ఞుపవారణం పవారేసి.

ఏవం భగవతా సబ్బఞ్ఞుపవారణాయ పవారితాయ అత్తమనో పఞ్హం పుచ్ఛన్తో, “కథం పన, భో గోతమా”తిఆదిమాహ.

అథస్స భగవా, “పస్సథ, భో, అఞ్ఞం సావకేన కథితం, అఞ్ఞం సత్థా కథేతి, నను మయా పటికచ్చేవ వుత్తం, ‘సచే తథా పతిట్ఠిస్సతి, యథాస్స సావకేన పతిట్ఠితం, ఏవాహం వాదం ఆరోపేస్సామీ’తి. అయం పన అఞ్ఞమేవ కథేతి, తత్థ కిం మయా సక్కా కాతు”న్తి ఏవం నిగణ్ఠస్స వచనోకాసో మా హోతూతి హేట్ఠా అస్సజిత్థేరేన కథితనియామేనేవ కథేన్తో, **ఏవం ఖో అహం, అగ్గివేస్సనాతి**ఆదిమాహ. **ఉపమా మం, భో గోతమ, పటిభాతీ**తి, భో గోతమ, మయ్హం ఏకా ఉపమా ఉపట్ఠాతి, ఆహరామి తం ఉపమన్తి వదతి. **పటిభాతు తం, అగ్గివేస్సనాతి** ఉపట్ఠాతు తే, అగ్గివేస్సన, ఆహర తం ఉపమం విసత్థోతి భగవా అవోచ. **బలకరణీయాతి** బాహుబలేన కత్తబ్బా కసివాణిజ్జాదికా కమ్మన్తా. **రూపత్తాయం పురిసపుగ్గలోతి** రూపం అత్తా అస్సాతి **రూపత్తా**, రూపం అత్తాతి గహేత్వా ఠితపుగ్గలం దీపేతి. **రూపే పతిట్ఠాయాతి** తస్మిం అత్తాతి గహితరూపే పతిట్ఠహిత్వా. **పుఞ్ఞం వా అపుఞ్ఞం వా పసవతీ**తి కుసలం వా అకుసలం వా పటిలభతి. **వేదనత్తాదీసుపి** ఏసేవ నయో. ఇమినా కిం దీపేతి? ఇమే పఞ్చక్ఖన్ధా ఇమేసం సత్తానం పథవీ వియ పతిట్ఠా, తే ఇమేసు పఞ్చసు ఖన్ధేసు పతిట్ఠాయ కుసలాకుసలకమ్మం నామ ఆయూహన్తి. తుమ్హే ఏవరూపం విజ్జమానమేవ అత్తానం పటిసేధేన్తో పఞ్చక్ఖన్ధా అనత్తాతి దీపేథాతి అతివియ సకారణం కత్వా ఉపమం ఆహరి. ఇమినా చ నిగణ్ఠేన ఆహటఉపమ్మం నియతమేవ , సబ్బఞ్ఞుబుద్ధతో అఞ్ఞో తస్స కథం ఛిన్దిత్వా వాదే దోసం దాతుం సమత్థో నామ నత్థి. దువిధా హి పుగ్గలా బుద్ధవేనేయ్యా చ సావకవేనేయ్యా చ. సావకవేనేయ్యే సావకాపి వినేన్తి బుద్ధాపి. బుద్ధవేనేయ్యే పన సావకా వినేతుం న సక్కోన్తి, బుద్ధావ వినేన్తి. అయమ్పి నిగణ్ఠో బుద్ధవేనేయ్యో, తస్మా ఏతస్స వాదం ఛిన్దిత్వా అఞ్ఞో దోసం దాతుం సమత్థో నామ నత్థి. తేనస్స భగవా సయమేవ వాదే దోసదస్సనత్థం **నను త్వం, అగ్గివేస్సనాతి**ఆదిమాహ.

అథ నిగణ్ఠో చిన్తేసి – “అతివియ సమణో గోతమో మమ వాదం పతిట్ఠపేతి, సచే ఉపరి కోచి దోసో భవిస్సతి, మమం ఏకకంయేవ నిగ్గణ్హిస్సతి. హన్దాహం ఇమం వాదం మహాజనస్సాపి మత్థకే పక్ఖిపామీ”తి, తస్మా ఏవమాహ – **అహమ్పి, భో**

గోతమ, ఏవం వదామి రూపం మే అత్తా...పే.... విఞ్ఞాణం మే అత్తాతి, అయఞ్చ మహతీ జనతాతి. భగవా పన నిగణ్ఠతో సతగుణేనపి సహస్సగుణేనపి సతసహస్సగుణేనపి వాదీవరతరో, తస్మా చిన్తేసి – "అయం నిగణ్ఠో అత్తానం మోచేత్వా మహాజనస్స మత్థకే వాదం పక్ఖిపతి, నాస్స అత్తానం మోచేతుం దస్సామి, మహాజనతో నివత్తేత్వా ఏకకంయేవ నం నిగ్గణ్హిస్సామీ"తి. అథ నం **కిఞ్హి తే, అగ్గివేస్సనా**తిఆదిమాహ. తస్సత్థో – నాయం జనతా మమ వాదం ఆరోపేతుం ఆగతా, త్వంయేవ సకలం వేసాలిం సంవట్టిత్వా మమ వాదం ఆరోపేతుం ఆగతో, తస్మా త్వం సకమేవ వాదం నివేఠేహి, మా మహాజనస్స మత్థకే పక్ఖిపసీతి. సో పటిజానన్తో **అహఞ్హి, భో గోతమా**తిఆదిమాహ.

౩౫౭. ఇతి భగవా నిగణ్ఠస్స వాదం పతిట్ఠపేత్వా, **తేన హి, అగ్గివేస్సనా**తి పుచ్ఛం ఆరభి. తత్థ **తేన హీ**తి కారణత్థే నిపాతో. యస్మా త్వం పఞ్చక్ఖన్ధే అత్తతో పటిజానాసి, తస్మాతి అత్థో. **సకస్మిం విజితే**తి అత్తనో రట్ఠే. **ఘాతేతాయం వా ఘాతేతు**న్తి ఘాతారహం ఘాతేతబ్బయుత్తకం ఘాతేతుం . **జాపేతాయం వా జాపేతు**న్తి ధనజానిరహం జాపేతబ్బయుత్తం జాపేతుం జిణ్ణధనం కాతుం. **పబ్బాజేతాయం వా పబ్బాజేతు**న్తి సకరట్ఠతో పబ్బాజనారహం పబ్బాజేతుం, నీహరితుం. **వత్తితుఞ్చ అరహతీ**తి వత్తతి చేవ వత్తితుఞ్చ అరహతి. వత్తితుం యుత్తోతి దీపేతి. ఇతి నిగణ్ఠో అత్తనో వాదభేదనత్థం ఆహటకారణమేవ అత్తనో మారణత్థాయ ఆవుధం తిఖిణం కరోన్తో వియ విసేసేత్వా దీపేతి, యథా తం బాలో. **ఏవం మే రూపం హోతూ**తి మమ రూపం ఏవంవిధం హోతు, పాసాదికం అభిరూపం అలఙ్కతప్పటియత్తం సువణ్ణతోరణం వియ సుసజ్జితచిత్తపటో వియ చ మనాపదస్సనన్తి. **ఏవం మే రూపం మా అహోసీ**తి మమ రూపం ఏవంవిధం మా హోతు, దుబ్బణ్ణం దుస్సణ్ఠితం వలితపలితం తిలకసమాకిణ్ణన్తి.

తుణ్హీ అహోసీతి నిగణ్ఠో ఇమస్మిం ఠానే విరద్ధభావం ఞత్వా, "సమణో గోతమో మమ వాదం భిన్దనత్థాయ కారణం ఆహరి, అహం బాలతాయ తమేవ విసేసేత్వా దీపేసిం, ఇదాని నట్ఠోమ్హి, సచే వత్తతీతి వక్ఖామి, ఇమే రాజానో ఉట్ఠహిత్వా, 'అగ్గివేస్సన, త్వం మమ రూపే వసో వత్తతీతి వదసి, యది తే రూపే వసో వత్తతి, కస్మా త్వం యథా ఇమే లిచ్ఛవిరాజానో తావతింసదేవసదిసేహి అత్తభావేహి విరోచన్తి అభిరూపా పాసాదికా, ఏవం న విరోచసీ'తి. సచే న వత్తతీతి వక్ఖామి, సమణో గోతమో ఉట్ఠహిత్వా, 'అగ్గివేస్సన, త్వం పుబ్బే వత్తతి మే రూపస్మిం వసోతి వత్వా ఇదాని పటిక్ఖిపసీ'తి వాదం ఆరోపేస్సతి. ఇతి వత్తతీతి వుత్తేపి ఏకో దోసో, న వత్తతీతి వుత్తేపి ఏకో దోసో"తి తుణ్హీ అహోసి. దుతియమ్పి భగవా పుచ్ఛి, దుతియమ్పి తుణ్హీ అహోసి. యస్మా పన యావతతియం భగవతా పుచ్ఛితే అబ్యాకరోన్తస్స సత్తధా ముద్ధా ఫలతి, బుద్ధా చ నామ సత్తానంయేవ అత్థాయ కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమీనం పూరితత్తా సత్తేసు బలవఅనుద్దయా హోన్తి. తస్మా యావతతియం అపుచ్ఛిత్వా అథ ఖో భగవా సచ్చకం నిగణ్ఠపుత్తం ఏతదవోచ – ఏతం "బ్యాకరోహీ దానీ"తిఆదివచనం అవోచ.

తత్థ **సహధమ్మిక**న్తి సహేతుకం సకారణం. వజిరం పాణిమ్హి అస్సాతి **వజిరపాణి. యక్ఖో**తి న యో వా సో వా యక్ఖో, సక్కో దేవరాజాతి వేదితబ్బో. **ఆదిత్త**న్తి అగ్గివణ్ణం. **సమ్పజ్జలిత**న్తి సుట్ఠు పజ్జలితం. **సజోతిభూత**న్తి సమన్తతో జోతిభూతం, ఏకగ్గిజాలభూతన్తి అత్థో. **ఠితో హోతీ**తి మహన్తం సీసం, కన్దలమకులసదిసా దాఠా, భయానకాని అక్ఖినాసాదీనీతి ఏవం విరూపరూపం మాపేత్వా ఠితో. కస్మా పనేస ఆగతోతి? దిట్ఠివిస్సజ్జాపనత్థం. అపిచ, "అహఞ్చేవ ఖో పన ధమ్మం దేసేయ్యం, పరే చ మే న ఆజానేయ్యు"న్తి ఏవం ధమ్మదేసనాయ అప్పోస్సుక్కభావం ఆపన్నే భగవతి సక్కో మహాబ్రహ్మునా సద్ధిం

ఆగన్త్వా, “భగవా ధమ్మం దేసేథ, తుమ్హాకం ఆణాయ అవత్తమానే మయం వత్తాపేస్సామ, తుమ్హాకం ధమ్మచక్కం హోతు, అమ్హాకం ఆణాచక్క”న్తి పటిఞ్ఞమకాసి. తస్మా “అజ్జ సచ్చకం తాసేత్వా పఞ్హం విస్సజ్జాపేస్సామీ”తి ఆగతో.

భగవా చేవ పస్సతి, సచ్చకో చ నిగణ్ఠపుత్తోతి యది హి తం అఞ్ఞేపి పస్సేయ్యుం. తం కారణం అగరు అస్స, “సమణో గోతమో సచ్చకం అత్తనో వాదే అనోతరన్తం ఞత్వా యక్ఖం ఆవాహేత్వా దస్సేసి, తతో సచ్చకో భయేన కథేసీ”తి వదేయ్యుం. తస్మా భగవా చేవ పస్సతి సచ్చకో చ. తస్స తం దిస్వావ సకలసరీరతో సేదా ముచ్చింసు, అన్తోకుచ్ఛి విపరివత్తమానా మహారవం రవి. సో “అఞ్ఞేపి ను ఖో పస్సన్తీ”తి ఓలోకేన్తో కస్సచి లోమహంసమత్తమ్పి న అద్దస. తతో – “ఇదం భయం మమేవ ఉప్పన్నం. సచాహం యక్ఖోతి వక్ఖామి, ‘కిం తుయ్హమేవ అక్ఖీని అత్థి, త్వమేవ యక్ఖం పస్ససి, పఠమం యక్ఖం అదిస్వా సమణేన గోతమేన వాదసఙ్ఘాటే ఖిత్తోవ యక్ఖం పస్ససీ’తి వదేయ్యు”న్తి చిన్తేత్వా – “న దాని మే ఇధ అఞ్ఞం పటిసరణం అత్థి, అఞ్ఞత్ర సమణా గోతమా”తి మఞ్ఞమానో, అథ ఖో సచ్చకో నిగణ్ఠపుత్తో...పే.... భగవన్తం ఏతదవోచ. **తాణం గవేసీ**తి తాణన్తి గవేసమానో. **లేణం గవేసీ**తి లేణన్తి గవేసమానో. **సరణం గవేసీ**తి సరణన్తి గవేసమానో. ఏత్థ చ తాయతి రక్ఖతీతి **తాణం**. నిలీయన్తి ఏత్థాతి **లేణం**. సరతీతి **సరణం,** భయం హింసతి విద్ధంసేతీతి అత్థో.

౩౫౮. మనసి కరిత్వాతి మనమ్హి కత్వా పచ్చవేక్ఖిత్వా ఉపధారేత్వా. **ఏవం మే వేదనా హోతూ**తి కుసలావ హోతు, సుఖావ హోతు. **ఏవం మే సఞ్ఞా హోతూ**తి కుసలావ హోతు, సుఖావ హోతు, సోమనస్ససమ్పయుత్తావ హోతూతి. **సఙ్ఖారవిఞ్ఞాణేసుపి** ఏసేవ నయో. **మా అహోసీ**తి ఏత్థ పన వుత్తవిపరియాయేన అత్థో వేదితబ్బో. **కల్లం నూ**తి యుత్తం ను. **సమనుపస్సితు**న్తి “ఏతం మమ ఏసోహమస్మి ఏసో మే అత్తా”తి ఏవం తణ్హామానదిట్ఠివసేన పస్సితుం. **నో హిదం, భో గోతమా**తి న యుత్తమేతం, భో గోతమ. ఇతి భగవా యథా నామ ఛేకో అహితుణ్డికో సప్పదట్ఠవిసం తేనేవ సప్పేన పున డంసాపేత్వా ఉబ్బాహేయ్య, ఏవం తస్సంయేవ పరిసతి సచ్చకం నిగణ్ఠపుత్తం తేనేవ ముఖేన పఞ్చక్ఖన్ధా అనిచ్చా దుక్ఖా అనత్తాతి వదాపేసి. **దుక్ఖం అల్లీనో**తి ఇమం పఞ్చక్ఖన్ధదుక్ఖం తణ్హాదిట్ఠీహి అల్లీనో. **ఉపగతో అజ్ఝోసితో**తిపి తణ్హాదిట్ఠివసేనేవ వేదితబ్బో. **దుక్ఖం ఏతం మమా**తిఆదీసు పఞ్చక్ఖన్ధదుక్ఖం తణ్హామానదిట్ఠివసేన సమనుపస్సతీతి అత్థో. **పరిజానేయ్యా**తి అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి తీరణపరిఞ్ఞాయ పరితో జానేయ్య. **పరిక్ఖేపేత్వా**తి ఖయం వయం అనుప్పాదం ఉపనేత్వా.

౩౫౯. నవన్తి తరుణం. **అకుక్కుకజాత**న్తి పుప్ఫగ్గహణకాలే అన్తో అఙ్గుట్ఠప్పమాణో ఏకో ఘనదణ్డకో నిబ్బత్తతి, తేన విరహితన్తి అత్థో. **రిత్తో**తి సుఞ్ఞో అన్తోసారవిరహితో. రిత్తత్తావ **తుచ్ఛో. అపరద్ధో**తి పరాజితో. **భాసితా ఖో పన తే**తి ఇదం భగవా తస్స ముఖరభావం పకాసేత్వా నిగ్గణ్హన్తో ఆహ. సో కిర పుబ్బే పూరణాదయో ఛ సత్థారో ఉపసఙ్కమిత్వా పఞ్హం పుచ్ఛతి. తే విస్సజ్జేతుం న సక్కోన్తి. అథ నేసం పరిసమజ్ఝే మహన్తం విప్పకారం ఆరోపేత్వా ఉట్ఠాయ జయం పవేదేన్తో గచ్ఛతి. సో సమ్మాసమ్బుద్ధమ్పి తథేవ విహేఠేస్సామీతి సఞ్ఞాయ ఉపసఙ్కమిత్వా –

“అమ్బో కో నామ యం రుక్ఖో, సిన్నపత్తో సకణ్టకో;
యత్థ ఏకప్పహారేన, ఉత్తమఙ్గం విభిజ్జిత”న్తి.

అయం ఖదిరం ఆహచ్చ అసారకరుక్ఖపరిచితో ముదుతుణ్డసకుణో వియ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణసారం ఆహచ్చ ఞాణతుణ్డభేదం పత్తో సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స థద్ధభావం అఞ్ఞాసి. తదస్స పరిసమజ్ఝే పకాసేన్తో **భాసితా ఖో పన తే**తిఆదిమాహ. **నత్థి ఏతరహీ**తి ఉపాదిన్నకసరీరే సేదో నామ నత్థీతి న వత్తబ్బం, ఏతరహి పన నత్థీతి వదతి. **సువణ్ణవణ్ణం కాయం వివరీ**తి న

సబ్బం కాయం వివరి. బుద్ధా నామ గణ్ఠికం పటిముఞ్చిత్వా పటిచ్ఛన్నసరీరా పరిసతి ధమ్మం దేసేన్తి. అథ భగవా గలవాటకసమ్ముఖట్ఠానే చీవరం గహేత్వా చతురఙ్గులమత్తం ఓతారేసి. ఓతారితమత్తే పన తస్మిం సువణ్ణవణ్ణా రస్మియో పుఞ్జపుఞ్జా హుత్వా సువణ్ణఘటతో రత్తసువణ్ణరసధారా వియ, రత్తవణ్ణవలాహకతో విజ్జులతా వియ చ నిక్ఖమిత్వా సువణ్ణమురజసదిసం మహాఖన్ధం ఉత్తమసిరం పదక్ఖిణం కురుమానా ఆకాసే పక్ఖన్దింసు. కస్మా పన భగవా ఏవమకాసీతి? మహాజనస్స కఙ్ఖావినోదనత్థం. మహాజనో హి సమణో గోతమో మయ్హం సేదో నత్థీతి వదతి, సచ్చకస్స తావ నిగణ్ఠపుత్తస్స యన్తారుళ్హస్స వియ సేదా పగ్ఘరన్తి. సమణో పన గోతమో ఘనదుపట్టచీవరం పారుపిత్వా నిసిన్నో, అన్తో సేదస్స అత్థితా వా నత్థితా వా కథం సక్కా ఞాతున్తి కఙ్ఖం కరేయ్య, తస్స కఙ్ఖావినోదనత్థం ఏవమకాసి. **మఙ్కుభూతో**తి నిత్తేజభూతో. **పత్తక్ఖన్ధో**తి పతితక్ఖన్ధో. **అప్పటిభానో**తి ఉత్తరి అప్పస్సన్తో. **నిసీదీ**తి పాదఙ్గుట్ఠకేన భూమిం కసమానో నిసీది.

౩౬౦. **దుమ్ముఖో**తి న విరూపముఖో, అభిరూపో హి సో పాసాదికో. నామం పనస్స ఏతం. **అభబ్బో తం పోక్ఖరణిం పున ఓతరితు**న్తి సబ్బేసం అళానం భగ్గత్తా పచ్ఛిన్నగమనో ఓతరితుం అభబ్బో, తత్థేవ కాకకులలాదీనం భత్తం హోతీతి దస్సేతి. **విసూకాయికానీ**తి దిట్ఠివిసూకాని. **విసేవితానీ**తి దిట్ఠిసఞ్చరితాని. **విప్ఫన్దితానీ**తి దిట్ఠివిప్ఫన్దితాని. **యదిదం వాదాధిప్పాయో**తి ఏత్థ **యదిద**న్తి నిపాతమత్తం; వాదాధిప్పాయో హుత్వా వాదం ఆరోపేస్సామీతి అజ్ఝాసయేన ఉపసఙ్కమితుం అభబ్బో; ధమ్మస్సవనాయ పన ఉపసఙ్కమేయ్యాతి దస్సేతి. **దుమ్ముఖం లిచ్ఛవిపుత్తం ఏతదవోచా**తి కస్మా అవోచ ? దుమ్ముఖస్స కిరస్స ఉపమాహరణకాలే సేస లిచ్ఛవికుమారాపి చిన్తేసుం – "ఇమినా నిగణ్ఠేన అమ్హాకం సిప్పుగ్గహణట్ఠానే చిరం అవమానో కతో, అయం దాని అమిత్తస్స పిట్ఠిం పస్సితుం కాలో. మయమ్పి ఏకేకం ఉపమం ఆహరిత్వా పాణిప్పహారేన పతితం ముగ్గరేన పోథేన్తో వియ తథా నం కరిస్సామ, యథా న పున పరిసమజ్ఝే సీసం ఉక్ఖిపితుం సక్ఖిస్సతీ"తి, తే ఓపమ్మాని కరిత్వా దుమ్ముఖస్స కథాపరియోసానం ఆగమయమానా నిసీదింసు. సచ్చకో తేసం అధిప్పాయం ఞత్వా, ఇమే సబ్బేవ గీవం ఉక్ఖిపిత్వా ఓట్ఠేహి చలమానేహి ఠితా; సచే పచ్చేకా ఉపమా హరితుం లభిస్సన్తి, పున మయా పరిసమజ్ఝే సీసం ఉక్ఖిపితుం న సక్కా భవిస్సతి, హన్దాహం దుమ్ముఖం అపసాదేత్వా యథా అఞ్ఞస్స ఓకాసో న హోతి, ఏవం కథావారం పచ్ఛిన్దిత్వా సమణం గోతమం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీతి తస్మా ఏతదవోచ. తత్థ **ఆగమేహీ**తి తిట్ఠ, మా పున భణాహీతి అత్థో.

౩౬౧. **తిట్ఠతేసా, భో గోతమా**తి, భో గోతమ, ఏసా అమ్హాకఞ్చేవ అఞ్ఞేసఞ్చ పుథుసమణబ్రాహ్మణానం వాచా తిట్ఠతు. **విలాపం విలపితం మఞ్ఞే**తి ఏతఞ్హి వచనం విలపితం వియ హోతి, విప్పలపితమత్తం హోతీతి అత్థో. అథ వా **తిట్ఠతేసా**తి ఏత్థ కథాతి ఆహరిత్వా వత్తబ్బా. **వాచావిలాపం విలపితం మఞ్ఞే**తి ఏత్థ పనిదం వాచానిచ్చారణం విలపితమత్తం మఞ్ఞే హోతీతి అత్థో.

ఇదాని పఞ్హం పుచ్ఛన్తో **కిత్తావతా**తిఆదిమాహ. తత్థ **వేసారజ్జపత్తో**తి ఞాణపత్తో. **అపరప్పచ్చయో**తి అపరప్పత్తియో. అథస్స భగవా పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో **ఇధ, అగ్గివేస్సనా**తిఆదిమాహ, తం ఉత్తానత్థమేవ. యస్మా పనేత్థ పస్సతీతి వుత్తత్తా సేక్ఖభూమి దస్సితా. తస్మా ఉత్తరి అసేక్ఖభూమిం పుచ్ఛన్తో దుతియం పఞ్హం పుచ్ఛి, తమ్పిస్స భగవా బ్యాకాసి . తత్థ **దస్సనానుత్తరియేనా**తిఆదీసు **దస్సనానుత్తరియ**న్తి లోకియలోకుత్తరా పఞ్ఞా. **పటిపదానుత్తరియ**న్తి లోకియలోకుత్తరా పటిపదా. **విముత్తానుత్తరియ**న్తి లోకియలోకుత్తరా విముత్తి. సుద్ధలోకుత్తరమేవ వా గహేత్వా **దస్సనానుత్తరియ**న్తి అరహత్తమగ్గసమ్మాదిట్ఠి. **పటిపదానుత్తరియ**న్తి సేసాని మగ్గఙ్గాని. **విముత్తానుత్తరియ**న్తి అగ్గఫలవిముత్తి. ఖీణాసవస్స వా

నిబ్బానదస్సనం **దస్సనానుత్తరియం** నామ. మగ్గఙ్గాని **పటిపదానుత్తరియం**. అగ్గఫలం **విముత్తానుత్తరియ**న్తి వేదితబ్బం. **బుద్ధో సో భగవాతి** సో భగవా సయమ్పి చత్తారి సచ్చాని బుద్ధో. **బోధాయాతి** పరేసమ్పి చతుసచ్చబోధాయ ధమ్మం దేసేతి. **దన్తో**తిఆదీసు **దన్తో**తి నిబ్బిసేవనో. **దమథాయాతి** నిబ్బిసేవనత్థాయ. **సన్తో**తి సబ్బకిలేసవూపసమేన సన్తో. **సమథాయాతి** కిలేసవూపసమాయ. **తిణ్ణో**తి చతురోఘతిణ్ణో. **తరణాయాతి** చతురోఘతరణాయ. **పరినిబ్బుతో**తి కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బుతో. **పరినిబ్బానాయాతి** కిలేసపరినిబ్బానత్థాయ.

౩౬౨. ధంసీతి గుణధంసకా. **పగబ్బా**తి వాచాపాగబ్బియేన సమన్నాగతా. **ఆసాదేతబ్బ**న్తి ఘట్టేతబ్బం. **ఆసజ్జా**తి ఘట్టేత్వా. **నత్వేవ భవన్తం గోతమ**న్తి భవన్తం గోతమం ఆసజ్జ కస్సచి అత్తనో వాదం అనుపహతం సకలం ఆదాయ పక్కమితుం థామో నత్థీతి దస్సేతి. న హి భగవా హత్థిఆదయో వియ కస్సచి జీవితన్తరాయం కరోతి. అయం పన నిగణ్ఠో ఇమా తిస్సో ఉపమా న భగవతో ఉక్కంసనత్థం ఆహరి, అత్తుక్కంసనత్థమేవ ఆహరి. యథా హి రాజా కఞ్చి పచ్చత్థికం ఘాతేత్వా ఏవం నామ సూరో ఏవం థామసమ్పన్నో పురిసో భవిస్సతీతి పచ్చత్థికం థోమేన్తోపి అత్తానమేవ థోమేతి. ఏవమేవ సోపి **సియా హి, భో గోతమ, హత్థిం పభిన్న**న్తిఆదీహి భగవన్తం ఉక్కంసేన్తోపి మయమేవ సూరా మయం పణ్డితా మయం బహుస్సుతాయేవ ఏవం పభిన్నహత్థిం వియ, జలితఅగ్గిక్ఖన్ధం వియ, ఫణకతఆసీవిసం వియ చ వాదత్థికా సమ్మాసమ్బుద్ధం ఉపసఙ్కమిమ్హాతి అత్తానంయేవ ఉక్కంసేతి. ఏవం అత్తానం ఉక్కంసేత్వా భగవన్తం నిమన్తయమానో **అధివాసేతు మే**తిఆదిమాహ. తత్థ **అధివాసేతూ**తి సమ్పటిచ్ఛతు. **స్వాతనాయాతి** యం మే తుమ్హేసు కారం కరోతో స్వే భవిస్సతి పుఞ్ఞఞ్చ పీతిపామోజ్జఞ్చ, తదత్థాయ. **అధివాసేసి భగవా తుణ్హీభావేనాతి** భగవా కాయఙ్గం వా వాచఙ్గం వా అచోపేత్వా అబ్భన్తరేయేవ ఖన్తిం ధారేన్తో తుణ్హీభావేన అధివాసేసి. సచ్చకస్స అనుగ్గహకరణత్థం మనసావ సమ్పటిచ్ఛీతి వుత్తం హోతి.

౩౬౩. యమస్స పతిరూపం మఞ్ఞేయ్యాథాతి తే కిర లిచ్ఛవీ తస్స పఞ్చథాలిపాకసతాని నిచ్చభత్తం ఆహరన్తి . తదేవ సన్ధాయ ఏస స్వే తుమ్హే యం అస్స సమణస్స గోతమస్స పతిరూపం కప్పియన్తి మఞ్ఞేయ్యాథ, తం ఆహరేయ్యాథ; సమణస్స హి గోతమస్స తుమ్హే పరిచారకా కప్పియాకప్పియం యుత్తాయుత్తం జానాథాతి వదతి. **భత్తాభిహారం అభిహరింసూతి** అభిహరితబ్బం భత్తం అభిహరింసు. **పణీతేనాతి** ఉత్తమేన. **సహత్థాతి** సహత్థేన. **సన్తప్పేత్వాతి** సుట్ఠు తప్పేత్వా, పరిపుణ్ణం సుహితం యావదత్థం కత్వా. **సమ్పవారేత్వాతి** సుట్ఠు పవారేత్వా, అలం అలన్తి హత్థసఞ్ఞాయ పటిక్ఖిపాపేత్వా. **భుత్తావి**న్తి భుత్తవన్తం. **ఓనీతపత్తపాణి**న్తి పత్తతో ఓనీతపాణిం, అపనీతహత్థన్తి వుత్తం హోతి. "ఓనిత్తపత్తపాణి"న్తిపి పాఠో, తస్సత్థో, ఓనిత్తం నానాభూతం పత్తం పాణితో అస్సాతి ఓనిత్తపత్తపాణీ. తం ఓనిత్తపత్తపాణిం, హత్థే చ పత్తఞ్చ ధోవిత్వా ఏకమన్తే పత్తం నిక్ఖిపిత్వా నిసిన్నన్తి అత్థో. **ఏకమన్తం నిసీదీ**తి భగవన్తం ఏవంభూతం ఞత్వా ఏకస్మిం ఓకాసే నిసీదీతి అత్థో. **పుఞ్ఞఞ్చా**తి యం ఇమస్మిం దానే పుఞ్ఞం, ఆయతిం విపాకక్ఖన్ధాతి అత్థో. **పుఞ్ఞమహీ**తి విపాకక్ఖన్ధానంయేవ పరివారో. **తం దాయకానం సుఖాయ హోతూ**తి తం ఇమేసం లిచ్ఛవీనం సుఖత్థాయ హోతు. ఇదం కిర సో అహం పబ్బజితో నామ, పబ్బజితేన చ న యుత్తం అత్తనో దానం నియ్యాతేతున్తి తేసం నియ్యాతేన్తో ఏవమాహ. అథ భగవా యస్మా లిచ్ఛవీహి సచ్చకస్స దిన్నం, న భగవతో. సచ్చకేన పన భగవతో దిన్నం, తస్మా తమత్థం దీపేన్తో **యం ఖో, అగ్గివేస్సనా**తిఆదిమాహ. ఇతి భగవా నిగణ్ఠస్స మతేన వినాయేవ అత్తనో దిన్నం దక్ఖిణం నిగణ్ఠస్స నియ్యాతేసి, సా చస్స అనాగతే వాసనా భవిస్సతీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళసచ్చకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. మహాసచ్చకసుతవణ్ణనా

౩౬౪. ఏవం మే సుతన్తి మహాసచ్చకసుత్తం. తత్థ **ఏకం సమయన్తి** చ **తేన ఖో పన సమయేనాతి** చ **పుబ్బణ్హసమయన్తి** చ తీహి పదేహి ఏకోవ సమయో వుత్తో. భిక్ఖూనఞ్హి వత్తపటిపత్తిం కత్వా ముఖం ధోవిత్వా పత్తచీవరమాదాయ చేతియం వన్దిత్వా కతరం గామం పవిసిస్సామాతి వితక్కమాళకే ఠితకాలో నామ హోతి. భగవా ఏవరూపే సమయే రత్తదుపట్టం నివాసేత్వా కాయబన్ధనం బన్ధిత్వా పంసుకూలచీవరం ఏకంసం పారుపిత్వా గన్ధకుటితో నిక్ఖమ్మ భిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో గన్ధకుటిపముఖే అట్ఠాసి. తం సన్ధాయ, – “ఏకం సమయన్తి చ తేన ఖో పన సమయేనాతి చ పుబ్బణ్హసమయ”న్తి చ వుత్తం. **పవిసితుకామోతి** పిణ్డాయ పవిసిస్సామీతి ఏవం కతసన్నిట్ఠానో. **తేనుపసఙ్కమీతి** కస్మా ఉపసఙ్కమీతి? వాదారోపనజ్ఝాసయేన. ఏవం కిరస్స అహోసి – “పుబ్బేపాహం అపణ్డితతాయ సకలం వేసాలిపరిసం గహేత్వా సమణస్స గోతమస్స సన్తికం గన్త్వా పరిసమజ్ఝే మఙ్కు జాతో. ఇదాని తథా అకత్వా ఏకకోవ గన్త్వా వాదం ఆరోపేస్సామి. యది సమణం గోతమం పరాజేతుం సక్ఖిస్సామి, అత్తనో లద్ధిం దీపేత్వా జయం కరిస్సామి. యది సమణస్స గోతమస్స జయో భవిస్సతి, అన్ధకారే నచ్చం వియ న కోచి జానిస్సతీ”తి నిద్దాపఞ్హం నామ గహేత్వా ఇమినా వాదజ్ఝాసయేన ఉపసఙ్కమి.

అనుకమ్పం ఉపాదాయాతి సచ్చకస్స నిగణ్ఠపుత్తస్స అనుకమ్పం పటిచ్చ. థేరస్స కిరస్స ఏవం అహోసి – “భగవతి ముహుత్తం నిసిన్నే బుద్ధదస్సనం ధమ్మస్సవనఞ్చ లభిస్సతి. తదస్స దీఘరత్తం హితాయ సుఖాయ సంవత్తిస్సతీ”తి. తస్మా భగవన్తం యాచిత్వా పంసుకూలచీవరం చతుగ్గుణం పఞ్ఞపేత్వా **నిసీదతు భగవాతి** ఆహ. “కారణం ఆనన్దో వదతీ”తి సల్లక్ఖేత్వా నిసీది భగవా పఞ్ఞత్తే ఆసనే. **భగవన్తం ఏతదవోచాతి** యం పన పఞ్హం ఓవట్టికసారం కత్వా ఆదాయ ఆగతో తం ఠపేత్వా పస్సేన తావ పరిహరన్తో ఏతం **సన్తి, భో గోతమాతిఆదివచనం** అవోచ.

౩౬౫. ఫుసన్తి హి తే, భో గోతమాతి తే సమణబ్రాహ్మణా సరీరే ఉప్పన్నం సారీరికం దుక్ఖం వేదనం ఫుసన్తి లభన్తి, అనుభవన్తీతి అత్థో. **ఊరుక్ఖమ్భోతి** ఖమ్భకతఊరుభావో, ఊరుథద్ధతాతి అత్థో. విమ్హయత్థవసేన పనేత్థ **భవిస్సతీతి** అనాగతవచనం కతం. **కాయన్వయం హోతీతి** కాయానుగతం హోతి కాయస్స వసవత్తి. **కాయభావనాతి** పన విపస్సనా వుచ్చతి, తాయ చిత్తవిక్ఖేపం పాపుణన్తో నామ నత్థి, ఇతి నిగణ్ఠో అసన్తం అభూతం యం నత్థి, తదేవాహ. **చిత్తభావనాతిపి** సమథో వుచ్చతి, సమాధియుత్తస్స చ పుగ్గలస్స ఊరుక్ఖమ్భాదయో నామ నత్థి, ఇతి నిగణ్ఠో ఇదం అభూతమేవ ఆహ. అట్ఠకథాయం పన వుత్తం – “యథేవ ‘భూతపుబ్బన్తి వత్వా ఊరుక్ఖమ్భోపి నామ భవిస్సతీ’తిఆదీని వదతో అనాగతరూపం న సమేతి, తథా అత్థోపి న సమేతి, అసన్తం అభూతం యం నత్థి, తం కథేతీ”తి.

నో కాయభావనన్తి పఞ్చాతపతప్పనాదిం అత్తకిలమథానుయోగం సన్ధాయాహ. అయఞ్హి తేసం కాయభావనా నామ. కిం పన సో దిస్వా ఏవమాహ? సో కిర దివాదివస్స విహారం ఆగచ్ఛతి, తస్మిం ఖో పన సమయే భిక్ఖూ పత్తచీవరం పటిసామేత్వా అత్తనో అత్తనో రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు పటిసల్లానం ఉపగచ్ఛన్తి. సో తే పటిసల్లీనే దిస్వా చిత్తభావనామత్తం ఏతే అనుయుఞ్జన్తి, కాయభావనా పనేతేసం నత్థీతి మఞ్ఞమానో ఏవమాహ.

౩౬౬. అథ నం భగవా అనుయుఞ్జన్తో **కిన్తి పన తే, అగ్గివేస్సన, కాయభావనా సుతాతి** ఆహ. సో తం విత్థారేన్తో **సేయ్యథిదం, నన్దో వచ్ఛోతిఆదిమాహ.** తత్థ **నన్దోతి** తస్స నామం. **వచ్ఛోతి** గోత్తం. **కిసోతి** నామం. **సంకిచ్చోతి** గోత్తం.

మక్ఖలిగోసాలో హేట్ఠా ఆగతోవ. **ఏతేతి** ఏతే తయో జనా, తే కిర కిలిట్ఠతపానం మత్థకపత్తా అహేసుం. **ఉళారాని ఉళారానీతి** పణీతాని పణీతాని. **గాహేన్తి నామాతి** బలం గణ్హాపేన్తి నామ. **బ్రూహేన్తీతి** వడ్ఢేన్తి. **మేదేన్తీతి** జాతమేదం కరోన్తి. **పురిమం పహాయాతి** పురిమం దుక్కరకారం పహాయ. **పచ్ఛా ఉపచినన్తీతి** పచ్ఛా ఉళారఖాదనీయాదీహి సన్తప్పేన్తి, వడ్ఢేన్తి. **ఆచయాపచయో హోతీతి** వడ్ఢి చ అవడ్ఢి చ హోతి, ఇతి ఇమస్స కాయస్స కాలేన వడ్ఢి, కాలేన పరిహానీతి వడ్ఢిపరిహానిమత్తమేవ పఞ్ఞాయతి, కాయభావనా పన న పఞ్ఞాయతీతి దీపేత్వా చిత్తభావనం పుచ్ఛన్తో, "కిన్తి పన తే, అగ్గివేస్సన, చిత్తభావనా సుతా"తి ఆహ. **న సమ్పాయాసీతి** సమ్పాదేత్వా కథేతుం నాసక్ఖి, యథా తం బాలపుథుజ్జనో.

౩౬౭. **కుతో పన త్వన్తి** యో త్వం ఏవం ఓళారికం దుబ్బలం కాయభావనం న జానాసి? సో త్వం కుతో సణ్హం సుఖుమం చిత్తభావనం జానిస్ససీతి. ఇమస్మిం పన ఠానే చోదనాలయత్థేరో, "అబుద్ధవచనం నామేతం పద"న్తి బీజనిం ఠపేత్వా పక్కమితుం ఆరభి. అథ నం మహాసీవత్థేరో ఆహ – "దిస్సతి, భిక్ఖవే, ఇమస్స చాతుమహాభూతికస్స కాయస్స ఆచయోపి అపచయోపి ఆదానమ్పి నిక్ఖేపనమ్పీ"తి (సం॰ ని॰ ౨.౬౨). తం సుత్వా సల్లక్ఖేసి – "ఓళారికం కాయం పరిగ్గణ్హన్తస్స ఉప్పన్న విపస్సనా ఓళారికాతి వత్తుం వట్టతీ"తి.

౩౬౮. **సుఖసారాగీతి** సుఖసారాగేన సమన్నాగతో. **సుఖాయ వేదనాయ నిరోధా ఉప్పజ్జతి దుక్ఖా వేదనాతి** న అనన్తరావ ఉప్పజ్జతి, సుఖదుక్ఖానఞ్హి అనన్తరపచ్చయతా పట్ఠానే (పట్ఠా॰ ౧.౨.౪౫-౪౬) పటిసిద్ధా. యస్మా పన సుఖే అనిరుద్ధే దుక్ఖం నుప్పజ్జతి, తస్మా ఇధ ఏవం వుత్తం. **పరియాదాయ తిట్ఠతీతి** ఖేపేత్వా గణ్హిత్వా తిట్ఠతి. **ఉభతోపక్ఖన్తి** సుఖం ఏకం పక్ఖం దుక్ఖం ఏకం పక్ఖన్తి ఏవం ఉభతోపక్ఖం హుత్వా.

౩౬౯. **ఉప్పన్నాపి సుఖా వేదనా చిత్తం న పరియాదాయ తిట్ఠతి, భావితత్తా కాయస్స. ఉప్పన్నాపి దుక్ఖా వేదనా చిత్తం న పరియాదాయ తిట్ఠతి, భావితత్తా చిత్తస్సాతి** ఏత్థ కాయభావనా విపస్సనా, చిత్తభావనా సమాధి. విపస్సనా చ సుఖస్స పచ్చనీకా, దుక్ఖస్స ఆసన్నా. సమాధి దుక్ఖస్స పచ్చనీకో, సుఖస్స ఆసన్నో. కథం? విపస్సనం పట్ఠపేత్వా నిసిన్నస్స హి అద్ధానే గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే తత్థ తత్థ అగ్గిఉట్ఠానం వియ హోతి, కచ్ఛేహి సేదా ముచ్చన్తి, మత్థకతో ఉసుమవట్టిఉట్ఠానం వియ హోతీతి చిత్తం హఞ్ఞతి విహఞ్ఞతి విప్ఫన్దతి. ఏవం తావ విపస్సనా సుఖస్స పచ్చనీకా, దుక్ఖస్స ఆసన్నా. ఉప్పన్నే పన కాయికే వా చేతసికే వా దుక్ఖే తం దుక్ఖం విక్ఖమ్భేత్వా సమాపత్తిం సమాపన్నస్స సమాపత్తిక్ఖణే దుక్ఖం దూరాపగతం హోతి, అనప్పకం సుఖం ఓక్కమతి. ఏవం సమాధి దుక్ఖస్స పచ్చనీకో, సుఖస్స ఆసన్నో. యథా విపస్సనా సుఖస్స పచ్చనీకా, దుక్ఖస్స ఆసన్నా, న తథా సమాధి. యథా సమాధి దుక్ఖస్స పచ్చనీకో, సుఖస్స ఆసన్నో, న చ తథా విపస్సనాతి. తేన వుత్తం – "ఉప్పన్నాపి సుఖా వేదనా చిత్తం న పరియాదాయ తిట్ఠతి, భావితత్తా కాయస్స. ఉప్పన్నాపి దుక్ఖా వేదనా చిత్తం న పరియాదాయ తిట్ఠతి, భావితత్తా చిత్తస్సా"తి.

౩౭౦. **ఆసజ్జ ఉపనీయాతి** గుణే ఘట్టేత్వా చేవ ఉపనేత్వా చ. **తం వత మేతి** తం వత మమ చిత్తం.

౩౭౧. **కిఞ్హి నో సియా, అగ్గివేస్సనాతి**, అగ్గివేస్సన, కిం న భవిస్సతి, భవిస్సతేవ, మా ఏవం సఞ్ఞీ హోహి, ఉప్పజ్జియేవ మే సుఖాపి దుక్ఖాపి వేదనా, ఉప్పన్నాయ పనస్సా అహం చిత్తం పరియాదాయ ఠాతుం న దేమి. ఇదానిస్స తమత్థం పకాసేతుం ఉపరి పసాదావహం ధమ్మదేసనం దేసేతుకామో మూలతో పట్ఠాయ మహాభినిక్ఖమనం ఆరభి. తత్థ **ఇధ మే,**

అగ్గివేస్సన, పుబ్బేవ సమ్బోధా...పే.... తత్థేవ నిసీదిం, అలమిదం పధానాయాతి ఇదం సబ్బం హేట్ఠా పాసరాసిసుత్తే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. అయం పన విసేసో, తత్థ బోధిపల్లఙ్కే నిసజ్జా, ఇధ దుక్కరకారికా.

౩౭౪. అల్లకట్ఠన్తి అల్లం ఉదుమ్బరకట్ఠం. **సస్నేహన్తి** సఖీరం. **కామేహీతి** వత్థుకామేహి. **అవూపకట్ఠాతి** అనపగతా. **కామచ్ఛన్దోతిఆదీసు** కిలేసకామోవ ఛన్దకరణవసేన **ఛన్దో**. సినేహకరణవసేన **స్నేహో**. ముచ్ఛాకరణవసేన **ముచ్ఛా**. పిపాసాకరణవసేన **పిపాసా**. అనుదహనవసేన **పరిళాహోతి** వేదితబ్బో. **ఓపక్కమికాతి** ఉపక్కమనిబ్బత్తా. **ఞాణాయ దస్సనాయ అనుత్తరాయ సమ్బోధాయాతి** సబ్బం లోకుత్తరమగ్గవేవచనమేవ.

ఇదం పనేత్థ ఓపమ్మసంసన్దనం – అల్లం సఖీరం ఉదుమ్బరకట్ఠం వియ హి కిలేసకామేన వత్థుకామతో అనిస్సటపుగ్గలా. ఉదకే పక్ఖిత్తభావో వియ కిలేసకామేన తిన్తతా; మన్థనేనాపి అగ్గినో అనభినిబ్బత్తనం వియ కిలేసకామేన వత్థుకామతో అనిస్సటానం ఓపక్కమికాహి వేదనాహి లోకుత్తరమగ్గస్స అనధిగమో. అమన్థనేనాపి అగ్గినో అనభినిబ్బత్తనం వియ తేసం పుగ్గలానం వినాపి ఓపక్కమికాహి వేదనాహి లోకుత్తరమగ్గస్స అనధిగమో. దుతియఉపమాపి ఇమినావ నయేన వేదితబ్బా. అయం పన విసేసో, పురిమా సపుత్తభరియపబ్బజ్జాయ ఉపమా; పచ్ఛిమా బ్రాహ్మణధమ్మికపబ్బజ్జాయ.

౩౭౬. తతియఉపమాయ **కోళాపన్తి** ఛిన్నసినేహం నిరాపం. **థలే నిక్ఖిత్తన్తి** పబ్బతథలే వా భూమిథలే వా నిక్ఖిత్తం. ఏత్థాపి ఇదం ఓపమ్మసంసన్దనం – సుక్ఖకోళాపకట్ఠం వియ హి కిలేసకామేన వత్థుకామతో నిస్సటపుగ్గలా, ఆరకా ఉదకా థలే నిక్ఖిత్తభావో వియ కిలేసకామేన అతిన్తతా. మన్థనేనాపి అగ్గినో అభినిబ్బత్తనం వియ కిలేసకామేన వత్థుకామతో నిస్సటానం అబ్భోకాసికనేసజ్జికాదివసేన ఓపక్కమికాహిపి వేదనాహి లోకుత్తరమగ్గస్స అధిగమో. అఞ్ఞస్స రుక్ఖస్స సుక్ఖసాఖాయ సద్ధిం ఘంసనమత్తేనేవ అగ్గినో అభినిబ్బత్తనం వియ వినాపి ఓపక్కమికాహి వేదనాహి సుఖాయేవ పటిపదాయ లోకుత్తరమగ్గస్స అధిగమోతి. అయం ఉపమా భగవతా అత్తనో అత్థాయ ఆహటా.

౩౭౭. ఇదాని అత్తనో దుక్కరకారికం దస్సేన్తో, **తస్స మయ్హన్తిఆదిమాహ**. కిం పన భగవా దుక్కరం అకత్వా బుద్ధో భవితుం న సమత్థోతి? కత్వాపి అకత్వాపి సమత్థోవ. అథ కస్మా అకాసీతి? సదేవకస్స లోకస్స అత్తనో పరక్కమం దస్సేస్సామి. సో చ మం వీరియనిమ్మథనగుణో హాసేస్సతీతి. పాసాదే నిసిన్నోయేవ హి పవేణిఆగతం రజ్జం లభిత్వాపి ఖత్తియో న తథాపముదితో హోతి, యథా బలకాయం గహేత్వా సఙ్గామే ద్వే తయో సమ్పహారే దత్వా అమిత్తమథనం కత్వా పత్తరజ్జో. ఏవం పత్తరజ్జస్స హి రజ్జసిరిం అనుభవన్తస్స పరిసం ఓలోకేత్వా అత్తనో పరక్కమం అనుస్సరిత్వా, “అసుకట్ఠానే అసుకకమ్మం కత్వా అసుకఞ్చ అసుకఞ్చ అమిత్తం ఏవం విజ్ఝిత్వా ఏవం పహరిత్వా ఇమం రజ్జసిరిం పత్తోస్మీ”తి చిన్తయతో బలవసోమనస్సం ఉప్పజ్జతి. ఏవమేవం భగవాపి సదేవకస్స లోకస్స పరక్కమం దస్సేస్సామి, సో హి మం పరక్కమో అతివియ హాసేస్సతి, సోమనస్సం ఉప్పాదేస్సతీతి దుక్కరమకాసి.

అపిచ పచ్ఛిమం జనతం అనుకమ్పమానోపి అకాసియేవ, పచ్ఛిమా హి జనతా సమ్మాసమ్బుద్ధో కప్పసతసహస్సాధికాని చత్తారి అసఙ్ఖ్యేయ్యాని పారమియో పూరేత్వాపి పధానం పదహిత్వావ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పత్తో, కిమఙ్గం పన మయన్తి పధానవీరియం కత్తబ్బం మఞ్ఞిస్సతి; ఏవం సన్తే ఖిప్పమేవ జాతిజరామరణస్స అన్తం కరిస్సతీతి పచ్ఛిమం జనతం అనుకమ్పమానో అకాసియేవ.

దన్తేభిదన్తమాధాయాతి హేట్ఠాదన్తే ఉపరిదన్తం ఠపేత్వా. **చేతసా చిత్తన్తి** కుసలచిత్తేన అకుసలచిత్తం. **అభినిగ్గణ్హేయ్యన్తి** నిగ్గణ్హేయ్యం. **అభినిప్పీళేయ్యన్తి** నిప్పీళేయ్యం. **అభిసన్తాపేయ్యన్తి** తాపేత్వా వీరియనిమ్మథనం కరేయ్యం. **సారద్ధోతి** సదరథో. **పధానాభితున్నస్సాతి** పధానేన అభితున్నస్స, విద్ధస్స సతోతి అత్థో.

౩౭౮. అప్పాణకన్తి నిరస్సాసకం. **కమ్మారగగ్గరియాతి** కమ్మారస్స గగ్గరనాళియా. **సీసవేదనా హోన్తీతి** కుతోచి నిక్ఖమితుం అలభమానేహి వాతేహి సముట్ఠాపితా బలవతియో సీసవేదనా హోన్తి. **సీసవేఠం దదేయ్యాతి** సీసవేఠనం దదేయ్య. **దేవతాతి** బోధిసత్తస్స చఙ్కమనకోటియం పణ్ణసాలపరివేణసామన్తా చ అధివత్థా దేవతా.

తదా కిర బోధిసత్తస్స అధిమత్తే కాయదాహే ఉప్పన్నే ముచ్ఛా ఉదపాది. సో చఙ్కమేవ నిసిన్నో హుత్వా పపతి. తం దిస్వా దేవతా ఏవమాహంసు – ''విహారోత్వేవ సో అరహతో''తి, ''అరహన్తో నామ ఏవరూపా హోన్తి మతకసదిసా''తి లద్ధియా వదన్తి. తత్థ యా దేవతా ''కాలఙ్కతో''తి ఆహంసు, తా గన్త్వా సుద్ధోదనమహారాజస్స ఆరోచేసుం – ''తుమ్హాకం పుత్తో కాలఙ్కతో''తి. మమ పుత్తో బుద్ధో హుత్వా కాలఙ్కతో, నో అహుత్వాతి? బుద్ధో భవితుం నాసక్ఖి, పధానభూమియంయేవ పతిత్వా కాలఙ్కతోతి. నాహం సద్దహామి, మమ పుత్తస్స బోధిం అపత్వా కాలఙ్కిరియా నామ నత్థీతి.

అపరభాగే సమ్మాసమ్బుద్ధస్స ధమ్మచక్కం పవత్తేత్వా అనుపుబ్బేన రాజగహం గన్త్వా కపిలవత్థుం అనుప్పత్తస్స సుద్ధోదనమహారాజా పత్తం గహేత్వా పాసాదం ఆరోపేత్వా యాగుఖజ్జకం దత్వా అన్తరాభత్తసమయే ఏతమత్థం ఆరోచేసి – తుమ్హాకం భగవా పధానకరణకాలే దేవతా ఆగన్త్వా, ''పుత్తో తే, మహారాజ, కాలఙ్కతో''తి ఆహంసూతి. కిం సద్దహసి మహారాజాతి? న భగవా సద్దహిన్తి. ఇదాని, మహారాజ, సుపినప్పటిగ్గహణతో పట్ఠాయ అచ్ఛరియాని పస్సన్తో కిం సద్దహిస్ససి? అహమ్పి బుద్ధో జాతో, త్వమ్పి బుద్ధపితా జాతో, పుబ్బే పన మయ్హం అపరిపక్కే ఞాణే బోధిచరియం చరన్తస్స ధమ్మపాలకుమారకాలేపి సిప్పం ఉగ్గహేతుం గతస్స, ''తుమ్హాకం పుత్తో ధమ్మపాలకుమారో కాలఙ్కతో, ఇదమస్స అట్ఠీ''తి ఏళకట్ఠిం ఆహరిత్వా దస్సేసుం, తదాపి తుమ్హే, ''మమ పుత్తస్స అన్తరామరణం నామ నత్థి, నాహం సద్దహామీ''తి అవోచుత్థ, మహారాజాతి ఇమిస్సా అట్ఠుప్పత్తియా భగవా మహాధమ్మపాలజాతకం కథేసి.

౩౭౯. మా ఖో త్వం మారిసాతి సమ్పియాయమానా ఆహంసు. దేవతానం కిరాయం పియమనాపవోహారో, యదిదం మారిసాతి. **అజజ్జితన్తి** అభోజనం. **హలన్తి వదామీతి** అలన్తి వదామి, అలం ఇమినా ఏవం మా కరిత్థ, యాపేస్సామహన్తి ఏవం పటిసేధేమీతి అత్థో.

౩౮౦-౧. మఙ్గురచ్ఛవీతి మఙ్గురమచ్ఛచ్ఛవి. **ఏతావ పరమన్తి** తాసమ్పి వేదనానమేతంయేవ పరమం, ఉత్తమం పమాణం. **పితు సక్కస్స కమ్మన్తే...పే.... పఠమం ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరితాతి** రఞ్ఞో కిర వప్పమఙ్గలదివసో నామ హోతి, తదా అనేకప్పకారం ఖాదనీయం భోజనీయం పటియాదేన్తి. నగరవీథియో సోధాపేత్వా పుణ్ణఘటే ఠపాపేత్వా ధజపటాకాదయో ఉస్సాపేత్వా సకలనగరం దేవవిమానం వియ అలఙ్కరోన్తి. సబ్బే దాసకమ్మకరాదయో అహతవత్థనివత్థా గన్ధమాలాదిపటిమణ్డితా రాజకులే సన్నిపతన్తి. రఞ్ఞో కమ్మన్తే నఙ్గలసతసహస్సం యోజీయతి. తస్మిం పన దివసే ఏకేన ఊనం అట్ఠసతం యోజేన్తి. సబ్బనఙ్గలాని సద్ధిం బలిబద్దరస్మియోత్తేహి జాణుస్సోణిస్స రథో వియ రజతపరిక్ఖిత్తాని హోన్తి. రఞ్ఞో ఆలమ్బననఙ్గలం రత్తసువణ్ణపరిక్ఖిత్తం హోతి. బలిబద్దానం సిఙ్గానిపి రస్మిపతోదాపి సువణ్ణపరిక్ఖిత్తా హోన్తి. రాజా మహాపరివారేన నిక్ఖమన్తో పుత్తం గహేత్వా అగమాసి.

కమ్మన్తట్ఠానే ఏకో జమ్బురుక్ఖో బహలపత్తపలాసో సన్దచ్ఛాయో అహోసి. తస్స హేట్ఠా కుమారస్స సయనం పఞ్ఞాపేత్వా ఉపరి సువణ్ణతారకఖచితం వితానం బన్ధాపేత్వా సాణిపాకారేన పరిక్ఖిపాపేత్వా ఆరక్ఖం ఠపేత్వా రాజా సబ్బాలఙ్కారం అలఙ్కరిత్వా అమచ్చగణపరివుతో నఙ్గలకరణట్ఠానం అగమాసి. తత్థ రాజా సువణ్ణనఙ్గలం గణ్హాతి. అమచ్చా ఏకేనూనఅట్ఠసతరజతనఙ్గలాని గహేత్వా ఇతో చితో చ కసన్తి. రాజా పన ఓరతో పారం గచ్ఛతి, పారతో వా ఓరం గచ్ఛతి. ఏతస్మిం ఠానే మహాసమ్పత్తి హోతి, బోధిసత్తం పరివారేత్వా నిసిన్నా ధాతియో రఞ్ఞో సమ్పత్తిం పస్సిస్సామాతి అన్తోసాణితో బహి నిక్ఖన్తా. బోధిసత్తో ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో కఞ్చి అదిస్వా వేగేన ఉట్ఠాయ పల్లఙ్కం ఆభుజిత్వా ఆనాపానే పరిగ్గహేత్వా పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేసి. ధాతియో ఖజ్జభోజ్జన్తరే విచరమానా థోకం చిరాయింసు, సేసరుక్ఖానం ఛాయా నివత్తా, తస్స పన రుక్ఖస్స పరిమణ్డలా హుత్వా అట్ఠాసి. ధాతియో అయ్యపుత్తో ఏకకోతి వేగేన సాణిం ఉక్ఖిపిత్వా అన్తో పవిసమానా బోధిసత్తం సయనే పల్లఙ్కేన నిసిన్నం తఞ్చ పాటిహారియం దిస్వా గన్త్వా రఞ్ఞో ఆరోచయింసు – “కుమారో దేవ, ఏవం నిసిన్నో అఞ్ఞేసం రుక్ఖానం ఛాయా నివత్తా, జమ్బురుక్ఖస్స పరిమణ్డలా ఠితా”తి. రాజా వేగేనాగన్త్వా పాటిహారియం దిస్వా, “ఇదం తే, తాత, దుతియం వన్దన”న్తి పుత్తం వన్ది. ఇదమేతం సన్ధాయ వుత్తం – “పితు సక్కస్స కమ్మన్తే...పే.... పఠమజ్ఝానం ఉపసమ్పజ్జ విహరితా”తి. **సియా ను ఖో ఏసో మగ్గో బోధాయా**తి భవేయ్య ను ఖో ఏతం ఆనాపానస్సతిపఠమజ్ఝానం బుజ్ఝనత్థాయ మగ్గోతి. **సతానుసారివిఞ్ఞాణ**న్తి నయిదం బోధాయ మగ్గో భవిస్సతి, ఆనాపానస్సతిపఠమజ్ఝానం పన భవిస్సతీతి ఏవం ఏకం ద్వే వారే ఉప్పన్నసతియా అనన్తరం ఉప్పన్నవిఞ్ఞాణం సతానుసారివిఞ్ఞాణం నామ. **యం తం సుఖ**న్తి యం తం ఆనాపానస్సతిపఠమజ్ఝానసుఖం.

౩౮౨. పచ్చుపట్ఠితా హోన్తీతి పణ్ణసాలపరివేణసమ్మజ్జనాదివత్తకరణేన ఉపట్ఠితా హోన్తి. **బాహుల్లికో**తి పచ్చయబాహుల్లికో. **ఆవత్తో బాహుల్లాయా**తి రసగిద్ధో హుత్వా పణీతపిణ్డపాతాదీనం అత్థాయ ఆవత్తో. **నిబ్బిజ్జ పక్కమింసూ**తి ఉక్కణ్ఠిత్వా ధమ్మనియామేనేవ పక్కన్తా బోధిసత్తస్స సమ్బోధిం పత్తకాలే కాయవివేకస్స ఓకాసదానత్థం ధమ్మతాయ గతా. గచ్ఛన్తా చ అఞ్ఞట్ఠానం అగన్త్వా బారాణసిమేవ అగమంసు. బోధిసత్తో తేసు గతేసు అద్ధమాసం కాయవివేకం లభిత్వా బోధిమణ్డే అపరాజితపల్లఙ్కే నిసీదిత్వా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణం పటివిజ్ఝి.

౩౮౩. వివిచ్చేవ కామేహీతిఆది భయభేరవే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౩౮౭. అభిజానామి ఖో పనాహన్తి అయం పాటియేక్కో అనుసన్ధి. నిగణ్ఠో కిర చిన్తేసి – “అహం సమణం గోతమం ఏకం పఞ్హం పుచ్ఛిం. సమణో గోతమో ‘అపరాపి మం, అగ్గివేస్సన, అపరాపి మం, అగ్గివేస్సనా’తి పరియోసానం అదస్సేన్తో కథేతియేవ. కుపితో ను ఖో”తి? అథ భగవా, అగ్గివేస్సన , తథాగతే అనేకసతాయ పరిసాయ ధమ్మం దేసేన్తే కుపితో సమణో గోతమోతి ఏకోపి వత్తా నత్థి, పరేసం బోధనత్థాయ పటివిజ్ఝనత్థాయ ఏవ తథాగతో ధమ్మం దేసేతీతి దస్సేన్తో ఇమం ధమ్మదేసనం ఆరభి. తత్థ **ఆరబ్భా**తి సన్ధాయ. **యావదేవా**తి పయోజనవిధి పరిచ్ఛేదనియమనం. ఇదం వుత్తం హోతి – పరేసం విఞ్ఞాపనమేవ తథాగతస్స ధమ్మదేసనాయ పయోజనం, తస్మా న ఏకస్సేవ దేసేతి, యత్తకా విఞ్ఞాతారో అత్థి, సబ్బేసం దేసేతీతి. **తస్మింయేవ పురిమస్మి**న్తి ఇమినా కిం దస్సేతీతి? సచ్చకో కిర చిన్తేసి – “సమణో గోతమో అభిరూపో పాసాదికో సుఫుసితం దన్తావరణం, జివ్హా ముదుకా, మధురం వాక్కరణం, పరిసం రఞ్జేన్తో మఞ్ఞే విచరతి, అన్తో పనస్స చిత్తేకగ్గతా నత్థీ”తి. అథ భగవా, అగ్గివేస్సన, న తథాగతో పరిసం రఞ్జేన్తో విచరతి, చక్కవాళపరియన్తాయపి పరిసాయ

తథాగతో ధమ్మం దేసేతి, అసల్లీనో అనుపలిత్తో ఏత్తకం ఏకవిహారీ, సుఞ్ఞతఫలసమాపత్తిం అనుయుత్తోతి దస్సేతుం ఏవమాహ.

అజ్ఝత్తమేవాతి గోచరజ్ఝత్తమేవ. **సన్నిసాదేమీతి** సన్నిసీదాపేమి, తథాగతో హి యస్మిం ఖణే పరిసా సాధుకారం దేతి, తస్మిం ఖణే పుబ్బాభోగేన పరిచ్ఛిన్దిత్వా ఫలసమాపత్తిం సమాపజ్జతి, సాధుకారసద్దస్స నిగ్ఘోసే అవిచ్ఛిన్నేయేవ సమాపత్తితో వుట్ఠాయ ఠితట్ఠానతో పట్ఠాయ ధమ్మం దేసేతి, బుద్ధానఞ్హి భవఙ్గపరివాసో లహుకో హోతీతి అస్సాసవారే పస్సాసవారే సమాపత్తిం సమాపజ్జన్తి. **యేన సుదం నిచ్చకప్పన్తి** యేన సుఞ్ఞేన ఫలసమాధినా నిచ్చకాలం విహరామి, తస్మిం సమాధినిమిత్తే చిత్తం సణ్ఠపేమి సమాదహామీతి దస్సేతి.

ఓకప్పనియమేతన్తి సద్దహనియమేతం. ఏవం భగవతో ఏకగ్గచిత్తతం సమ్పటిచ్ఛిత్వా ఇదాని అత్తనో ఓవట్టికసారం కత్వా ఆనీతపఞ్హం పుచ్ఛన్తో **అభిజానాతి ఖో పన భవం గోతమో దివా సుపితాతి** ఆహ. యథా హి సునఖో నామ అసమ్భిన్నఖీరపక్కపాయసం సప్పినా యోజేత్వా ఉదరపూరం భోజితోపి గూథం దిస్వా అఖాదిత్వా గన్తుం న సక్కా, అఖాదమానో ఘాయిత్వాపి గచ్ఛతి, అఘాయిత్వావ గతస్స కిరస్స సీసం రుజ్జతి; ఏవమేవం ఇమస్సపి సత్థా అసమ్భిన్నఖీరపక్కపాయససదిసం అభినిక్ఖమనతో పట్ఠాయ యావ ఆసవక్ఖయా పసాదనీయం ధమ్మదేసనం దేసేతి. ఏతస్స పన ఏవరూపం ధమ్మదేసనం సుత్వా సత్థరి పసాదమత్తమ్పి న ఉప్పన్నం, తస్మా ఓవట్టికసారం కత్వా ఆనీతపఞ్హం అపుచ్ఛిత్వా గన్తుం అసక్కోన్తో ఏవమాహ. తత్థ యస్మా థినమిద్ధం సబ్బఖీణాసవానం అరహత్తమగ్గేనేవ పహీయతి, కాయదరథో పన ఉపాదిన్నకేపి హోతి అనుపాదిన్నకేపి. తథా హి కమలుప్పలాదీని ఏకస్మిం కాలే వికసన్తి, ఏకస్మిం మకులాని హోన్తి, సాయం కేసఞ్చి రుక్ఖానమ్పి పత్తాని పతిలీయన్తి, పాతో విప్ఫారికాని హోన్తి. ఏవం ఉపాదిన్నకస్స కాయస్స దరథోయేవ దరథవసేన భవఙ్గసోతఞ్చ ఇధ నిద్దాతి అధిప్పేతం, తం ఖీణాసవానమ్పి హోతి. తం సన్ధాయ, “అభిజానామహ”న్తిఆదిమాహ. **సమ్మోహవిహారస్మిం వదన్తీతి** సమ్మోహవిహారోతి వదన్తి.

౩౮౯. **ఆసజ్జ ఆసజ్జాతి** ఘట్టేత్వా ఘట్టేత్వా. **ఉపనీతేహీతి** ఉపనేత్వా కథితేహి. **వచనప్పథేహీతి** వచనేహి. **అభినన్దిత్వా అనుమోదిత్వాతి** అలన్తి చిత్తేన సమ్పటిచ్ఛన్తో అభినన్దిత్వా వాచాయపి పసంసన్తో అనుమోదిత్వా. భగవతా ఇమస్స నిగణ్ఠస్స ద్వే సుత్తాని కథితాని. పురిమసుత్తం ఏకో భాణవారో, ఇదం దియడ్ఢో, ఇతి అడ్ఢతియే భాణవారే సుత్వాపి అయం నిగణ్ఠో నేవ అభిసమయం పత్తో, న పబ్బజితో, న సరణేసు పతిట్ఠితో. కస్మా ఏతస్స భగవా ధమ్మం దేసేసీతి? అనాగతే వాసనత్థాయ. పస్సతి హి భగవా, “ఇమస్స ఇదాని ఉపనిస్సయో నత్థి, మయ్హం పన పరినిబ్బానతో సమధికానం ద్విన్నం వస్ససతానం అచ్చయేన తమ్బపణ్ణిదీపే సాసనం పతిట్ఠహిస్సతి. తత్రాయం కులఘరే నిబ్బత్తిత్వా సమ్పత్తే కాలే పబ్బజిత్వా తీణి పిటకాని ఉగ్గహేత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా కాళబుద్ధరక్ఖితో నామ మహాఖీణాసవో భవిస్సతీ”తి. ఇదం దిస్వా అనాగతే వాసనత్థాయ ధమ్మం దేసేసి.

సోపి తత్థేవ తమ్బపణ్ణిదీపమ్హి సాసనే పతిట్ఠితే దేవలోకతో చవిత్వా దక్ఖిణగిరివిహారస్స భిక్ఖాచారగామే ఏకస్మిం అమచ్చకులే నిబ్బత్తో పబ్బజ్జాసమత్థయోబ్బనే పబ్బజిత్వా తేపిటకం బుద్ధవచనం ఉగ్గహేత్వా గణం పరిహరన్తో మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివుతో ఉపజ్ఝాయం పస్సితుం అగమాసి. అథస్స ఉపజ్ఝాయో సద్ధివిహారికం చోదేస్సామీతి తేపిటకం బుద్ధవచనం ఉగ్గహేత్వా ఆగతేన తేన సద్ధిం ముఖం దత్వా కథామత్తమ్పి న అకాసి. సో పచ్చూససమయే వుట్ఠాయ థేరస్స సన్తికం గన్త్వా, – “తుమ్హే, భన్తే, మయి గన్థకమ్మం కత్వా తుమ్హాకం సన్తికం ఆగతే ముఖం దత్వా కథామత్తమ్పి న కరిత్థ, కో

మయ్హం దోసో”తి పుచ్ఛి. థేరో ఆహ – “త్వం, ఆవుసో, బుద్ధరక్ఖిత ఏత్తకేనేవ ‘పబ్బజ్జాకిచ్చం మే మత్థకం పత్త’న్తి సఞ్ఞం కరోసీ”తి. కిం కరోమి, భన్తేతి? గణం వినోదేత్వా త్వం పపఞ్చం ఛిన్దిత్వా చేతియపబ్బతవిహారం గన్త్వా సమణధమ్మం కరోహీతి. సో ఉపజ్ఝాయస్స ఓవాదే ఠత్వా సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పత్వా పుఞ్ఞవా రాజపూజితో హుత్వా మహాభిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో చేతియపబ్బతవిహారే వసి.

తస్మిఞ్చ కాలే తిస్సమహారాజా ఉపోసథకమ్మం కరోన్తో చేతియపబ్బతే రాజలేణే వసతి. సో థేరస్స ఉపట్ఠాకభిక్ఖునో సఞ్ఞం అదాసి – “యదా మయ్హం అయ్యో పఞ్హం విస్సజ్జేతి, ధమ్మం వా కథేతి, తదా మే సఞ్ఞం దదేయ్యాథా”తి. థేరోపి ఏకస్మిం ధమ్మస్సవనదివసే భిక్ఖుసఙ్ఘపరివారో కణ్టకచేతియఙ్గణం ఆరుయ్హ చేతియం వన్దిత్వా కాళతిమ్బరురుక్ఖమూలే అట్ఠాసి. అథ నం ఏకో పిణ్డపాతికత్థేరో కాళకారామసుత్తన్తే పఞ్హం పుచ్ఛి. థేరో నను, ఆవుసో, అజ్జ ధమ్మస్సవనదివసోతి ఆహ. ఆమ, భన్తే, ధమ్మస్సవనదివసోతి. తేన హి పీఠకం ఆనేథ, ఇధేవ నిసిన్నా ధమ్మస్సవనం కరిస్సామాతి. అథస్స రుక్ఖమూలే ఆసనం పఞ్ఞపేత్వా అదంసు. థేరో పుబ్బగాథా వత్వా కాళకారామసుత్తం ఆరభి. సోపిస్స ఉపట్ఠాకదహరో రఞ్ఞో సఞ్ఞం దాపేసి. రాజా పుబ్బగాథాసు అనిట్ఠితాసుయేవ పాపుణి. పత్వా చ అఞ్ఞాతకవేసేనేవ పరిసన్తే ఠత్వా తియామరత్తిం ఠితకోవ ధమ్మం సుత్వా థేరస్స, ఇదమవోచ భగవాతి వచనకాలే సాధుకారం అదాసి. థేరో ఞత్వా, కదా ఆగతోసి, మహారాజాతి పుచ్ఛి. పుబ్బగాథా ఓసారణకాలేయేవ, భన్తేతి. దుక్కరం తే మహారాజ, కతన్తి. నయిదం, భన్తే, దుక్కరం, యది పన మే అయ్యస్స ధమ్మకథం ఆరద్ధకాలతో పట్ఠాయ ఏకపదేపి అఞ్ఞవిహితభావో అహోసి, తమ్బపణ్ణిదీపస్స పతోదయట్ఠినితుదనమత్తేపి ఠానే సామిభావో నామ మే మా హోతూతి సపథమకాసి.

తస్మిం పన సుత్తే బుద్ధగుణా పరిదీపితా, తస్మా రాజా పుచ్ఛి – “ఏత్తకావ, భన్తే, బుద్ధగుణా, ఉదాహు అఞ్ఞేపి అత్థీ”తి. మయా కథితతో, మహారాజ, అకథితమేవ బహు అప్పమాణన్తి. ఉపమం, భన్తే, కరోథాతి. యథా, మహారాజ , కరీససహస్సమత్తే సాలిక్ఖేత్తే ఏకసాలిసీసతో అవసేససాలీయేవ బహూ, ఏవం మయా కథితగుణా అప్పా, అవసేసా బహూతి. అపరమ్పి, భన్తే, ఉపమం కరోథాతి. యథా, మహారాజ, మహాగఙ్గాయ ఓఘపుణ్ణాయ సూచిపాసం సమ్ముఖం కరేయ్య, సూచిపాసేన గతఉదకం అప్పం, సేసం బహు, ఏవమేవ మయా కథితగుణా అప్పా, అవసేసా బహూతి. అపరమ్పి, భన్తే, ఉపమం కరోథాతి. ఇధ, మహారాజ, చాతకసకుణా నామ ఆకాసే కీళన్తా విచరన్తి. ఖుద్దకా సా సకుణజాతి, కిం ను ఖో తస్స సకుణస్స ఆకాసే పక్ఖపసారణట్ఠానం బహు, అవసేసో ఆకాసో అప్పోతి? కిం, భన్తే, వదథ, అప్పో తస్స పక్ఖపసారణోకాసో, అవసేసోవ బహూతి. ఏవమేవ, మహారాజ, అప్పకా మయా బుద్ధగుణా కథితా, అవసేసా బహూ అనన్తా అప్పమేయ్యాతి. సుకథితం, భన్తే, అనన్తా బుద్ధగుణా అనన్తేనేవ ఆకాసేన ఉపమితా. పసన్నా మయం అయ్యస్స, అనుచ్ఛవికం పన కాతుం న సక్కోమ. అయం మే దుగ్గతపణ్ణాకారో ఇమస్మిం తమ్బపణ్ణిదీపే ఇమం తియోజనసతికం రజ్జం అయ్యస్స దేమాతి. తుమ్హేహి, మహారాజ, అత్తనో పసన్నాకారో కతో, మయం పన అమ్హాకం దిన్నం రజ్జం తుమ్హాకంయేవ దేమ, ధమ్మేన సమేన రజ్జం కారేహి మహారాజాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాసచ్చకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. చూళతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తవణ్ణనా

౩౯౦. **ఏవం మే సుతన్తి** చూళతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తం. తత్థ **పుబ్బారామే మిగారమాతుపాసాదే**తి పుబ్బారామసఙ్ఖాతే విహారే మిగారమాతుయా పాసాదే. తత్రాయం అనుపుబ్బీకథాఅతీతే సతసహస్సకప్పమత్థకే ఏకా ఉపాసికా పదుముత్తరం భగవన్తం నిమన్తేత్వా బుద్ధప్పముఖస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స సతసహస్సం దానం దత్వా భగవతో పాదమూలే నిపజ్జిత్వా, "అనాగతే తుమ్హాదిసస్స బుద్ధస్స అగ్గుపట్ఠాయికా హోమీ"తి పత్థనమకాసి. సా కప్పసతసహస్సం దేవేసు చేవ మనుస్సేసు చ సంసరిత్వా అమ్హాకం భగవతో కాలే భద్దియనగరే మేణ్డకసేట్ఠిపుత్తస్స ధనఞ్జయస్స సేట్ఠినో గేహే సుమనదేవియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గణ్హి. జాతకాలే చస్సా **విసాఖా**తి నామం అకంసు. సా యదా భగవా భద్దియనగరం అగమాసి, తదా పఞ్చహి దారికాసతేహి సద్ధిం భగవతో పచ్చుగ్గమనం కత్వా పఠమదస్సనమ్హియేవ సోతాపన్నా అహోసి. అపరభాగే సావత్థియం మిగారసేట్ఠిపుత్తస్స పుణ్ణవడ్ఢనకుమారస్స గేహం గతా, తత్థ నం మిగారసేట్ఠి మాతిట్ఠానే ఠపేసి, తస్మా **మిగారమాతా**తి వుచ్చతి.

పతికులం గచ్ఛన్తియా చస్సా పితా **మహాలతాపిళన్ధనం** నామ కారాపేసి. తస్మిం పిళన్ధనే చతస్సో వజిరనాళియో ఉపయోగం అగమంసు, ముత్తానం ఏకాదస నాళియో, పవాళానం ద్వావీసతి నాళియో, మణీనం తేత్తింస నాళియో, ఇతి ఏతేహి చ అఞ్ఞేహి చ సత్తవణ్ణేహి రతనేహి నిట్ఠానం అగమాసి. తం సీసే పటిముక్కం యావ పాదపిట్ఠియా భస్సతి, పఞ్చన్నం హత్థీనం బలం ధారయమానావ నం ఇత్థీ ధారేతుం సక్కోతి. సా అపరభాగే దసబలస్స అగ్గుపట్ఠాయికా హుత్వా తం పసాధనం విస్సజ్జేత్వా నవహి కోటీహి భగవతో విహారం కారయమానా కరీసమత్తే భూమిభాగే పాసాదం కారేసి. తస్స ఉపరిభూమియం పఞ్చ గబ్భసతాని హోన్తి, హేట్ఠాభూమియం పఞ్చాతి గబ్భసహస్సప్పటిమణ్డితో అహోసి. సా "సుద్ధపాసాదోవ న సోభతీ"తి తం పరివారేత్వా పఞ్చ ద్వికూటగేహసతాని, పఞ్చ చూళపాసాదసతాని, పఞ్చ దీఘసాలసతాని చ కారాపేసి. విహారమహో చతూహి మాసేహి నిట్ఠానం అగమాసి.

మాతుగామత్తభావే ఠితాయ విసాఖాయ వియ అఞ్ఞిస్సా బుద్ధసాసనే ధనపరిచ్చాగో నామ నత్థి, పురిసత్తభావే ఠితస్స చ అనాథపిణ్డికస్స వియ అఞ్ఞస్స బుద్ధసాసనే ధనపరిచ్చాగో నామ నత్థి. సో హి చతుపణ్ణాసకోటియో విస్సజ్జేత్వా సావత్థియా దక్ఖిణభాగే అనురాధపురస్స మహావిహారసదిసే ఠానే జేతవనమహావిహారం నామ కారేసి. విసాఖా, సావత్థియా పాచీనభాగే ఉత్తమదేవీవిహారసదిసే ఠానే **పుబ్బారామం** నామ కారేసి. భగవా ఇమేసం ద్విన్నం కులానం అనుకమ్పాయ సావత్థిం నిస్సాయ విహరన్తో ఇమేసు ద్వీసు విహారేసు నిబద్ధవాసం వసి. ఏకం అన్తోవస్సం జేతవనే వసతి, ఏకం పుబ్బారామే, ఏతస్మిం పన సమయే భగవా పుబ్బారామే విహరతి. తేన వుత్తం – "పుబ్బారామే మిగారమాతుపాసాదే"తి.

కిత్తావతా ను ఖో, భన్తేతి కిత్తకేన ను ఖో, భన్తే. **సంఖిత్తేన తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తో హోతీ**తి తణ్హాసఙ్ఖయే నిబ్బానే తం ఆరమ్మణం కత్వా విముత్తచిత్తతాయ తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తో నామ సంఖిత్తేన కిత్తావతా హోతి? యాయ పటిపత్తియా తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తో హోతి, తం మే ఖీణాసవస్స భిక్ఖునో పుబ్బభాగప్పటిపదం సంఖిత్తేన దేసేథాతి వుచ్చతి. **అచ్చన్తనిట్ఠో**తి ఖయవయసఙ్ఖాతం అన్తం అతీతాతి అచ్చన్తా. అచ్చన్తా నిట్ఠా అస్సాతి **అచ్చన్తనిట్ఠో**, ఏకన్తనిట్ఠో సతతనిట్ఠోతి అత్థో. అచ్చన్తం యోగక్ఖేమీతి **అచ్చన్తయోగక్ఖేమీ**, నిచ్చయోగక్ఖేమీతి అత్థో. అచ్చన్తం బ్రహ్మచారీతి **అచ్చన్తబ్రహ్మచారీ**, నిచ్చబ్రహ్మచారీతి అత్థో. అచ్చన్తం పరియోసానమస్సాతి పురిమనయేనేవ **అచ్చన్తపరియోసానో. సేట్ఠో దేవమనుస్సాన**న్తి దేవానఞ్చ మనుస్సానఞ్చ సేట్ఠో ఉత్తమో. ఏవరూపో భిక్ఖు కిత్తావతా హోతి, ఖిప్పమేతస్స సఙ్ఖేపేనేవ పటిపత్తిం కథేథాతి భగవన్తం యాచతి. కస్మా పనేస ఏవం వేగాయతీతి? కీళం అనుభవితుకామతాయ.

అయం కిర ఉయ్యానకీళం ఆణాపేత్వా చతూహి మహారాజూహి చతూసు దిసాసు ఆరక్ఖం గాహాపేత్వా ద్వీసు దేవలోకేసు దేవసఙ్ఘేన పరివుతో అడ్ఢతియాహి నాటకకోటీహి సద్ధిం ఏరావణం ఆరుయ్హ ఉయ్యానద్వారే ఠితో ఇమం పఞ్హం సల్లక్ఖేసి – "కిత్తకేన ను ఖో తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తస్స ఖీణాసవస్స సఙ్ఖేపతో ఆగమనియపుబ్బభాగపటిపదా హోతీ"తి. అథస్స ఏతదహోసి – "అయం పఞ్హో అతివియ సస్సిరికో, సచాహం ఇమం పఞ్హం అనుగ్గణ్హిత్వావ ఉయ్యానం పవిసిస్సామి, ఛద్వారికేహి ఆరమ్మణేహి నిమ్మథితో న పున ఇమం పఞ్హం సల్లక్ఖేస్సామి , తిట్ఠతు తావ ఉయ్యానకీళా, సత్థు సన్తికం గన్త్వా ఇమం పఞ్హం పుచ్ఛిత్వా ఉగ్గహితపఞ్హో ఉయ్యానే కీళిస్సామీ"తి హత్థిక్ఖన్ధే అన్తరహితో భగవతో సన్తికే పాతురహోసి. తేపి చత్తారో మహారాజానో ఆరక్ఖం గహేత్వా ఠితట్ఠానేయేవ ఠితా, పరిచారికదేవసఙ్ఘాపి నాటకానిపి ఏరావణోపి నాగరాజా తత్థేవ ఉయ్యానద్వారే అట్ఠాసి, ఏవమేస కీళం అనుభవితుకామతాయ వేగాయన్తో ఏవమాహ.

సబ్బే ధమ్మా నాలం అభినివేసాయాతి ఏత్థ సబ్బే ధమ్మా నామ పఞ్చక్ఖన్ధా ద్వాదసాయతనాని అట్ఠారస ధాతుయో. తే సబ్బేపి తణ్హాదిట్ఠివసేన అభినివేసాయ నాలం న పరియత్తా న సమత్థా న యుత్తా, కస్మా? గహితాకారేన అతిట్ఠనతో. తే హి నిచ్చాతి గహితాపి అనిచ్చావ సమ్పజ్జన్తి, సుఖాతి గహితాపి దుక్ఖావ సమ్పజ్జన్తి, అత్తాతి గహితాపి అనత్తావ సమ్పజ్జన్తి, తస్మా నాలం అభినివేసాయ. **అభిజానాతీ**తి అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి ఞాతపరిఞ్ఞాయ అభిజానాతి. **పరిజానాతీ**తి తథేవ తీరణపరిఞ్ఞాయ పరిజానాతి. **యంకిఞ్చి వేదన**న్తి అన్తమసో పఞ్చవిఞ్ఞాణసమ్పయుత్తమ్పి యంకిఞ్చి అప్పమత్తకమ్పి వేదనం అనుభవతి. ఇమినా భగవా సక్కస్స దేవానమిన్దస్స వేదనావసేన నిబ్బత్తేత్వా అరూపపరిగ్గహం దస్సేతి. సచే పన వేదనాకమ్మట్ఠానం హేట్ఠా న కథితం భవేయ్య, ఇమస్మిం ఠానే కథేతబ్బం సియా. హేట్ఠా పన కథితం, తస్మా సతిపట్ఠానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. **అనిచ్చానుపస్సీ**తి ఏత్థ అనిచ్చం వేదితబ్బం, అనిచ్చానుపస్సనా వేదితబ్బా, అనిచ్చానుపస్సీ వేదితబ్బో. తత్థ **అనిచ్చ**న్తి పఞ్చక్ఖన్ధా, తే హి ఉప్పాదవయట్ఠేన అనిచ్చా. **అనిచ్చానుపస్సనా**తి పఞ్చక్ఖన్ధానం ఖయతో వయతో దస్సనఞాణం. **అనిచ్చానుపస్సీ**తి తేన ఞాణేన సమన్నాగతో పుగ్గలో . తస్మా "అనిచ్చానుపస్సీ విహరతీ"తి అనిచ్చతో అనుపస్సన్తో విహరతీతి అయమేత్థ అత్థో.

విరాగానుపస్సీతి ఏత్థ ద్వే విరాగా ఖయవిరాగో చ అచ్చన్తవిరాగో చ. తత్థ సఙ్ఖారానం ఖయవయతో అనుపస్సనాపి, అచ్చన్తవిరాగం నిబ్బానం విరాగతో దస్సనమగ్గఞాణమ్పి **విరాగానుపస్సనా**. తదుభయసమఙ్గీపుగ్గలో విరాగానుపస్సీ నామ, తం సన్ధాయ వుత్తం "విరాగానుపస్సీ"తి, విరాగతో అనుపస్సన్తోతి అత్థో. **నిరోధానుపస్సిమ్హి**పి ఏసేవ నయో, నిరోధోపి హి ఖయనిరోధో చ అచ్చన్తనిరోధో చాతి దువిధోయేవ. **పటినిస్సగ్గానుపస్సీ**తి ఏత్థ **పటినిస్సగ్గో** వుచ్చతి వోస్సగ్గో, సో చ పరిచ్చాగవోస్సగ్గో పక్ఖన్దనవోస్సగ్గోతి దువిధో హోతి . తత్థ **పరిచ్చాగవోస్సగ్గో**తి విపస్సనా, సా హి తదఙ్గవసేన కిలేసే చ ఖన్ధే చ వోస్సజ్జతి. **పక్ఖన్దనవోస్సగ్గో**తి మగ్గో, సో హి నిబ్బానం ఆరమ్మణం ఆరమ్మణతో పక్ఖన్దతి. ద్వీహిపి వా కారణేహి వోస్సగ్గోయేవ, సముచ్ఛేదవసేన ఖన్ధానం కిలేసానఞ్చ వోస్సజ్జనతో, నిబ్బానఞ్చ పక్ఖన్దనతో. తస్మా కిలేసే చ ఖన్ధే చ పరిచ్చజతీతి పరిచ్చాగవోస్సగ్గో, నిరోధే నిబ్బానధాతుయా చిత్తం పక్ఖన్దతీతి పక్ఖన్దనవోస్సగ్గోతి ఉభయమ్పేతం మగ్గే సమేతి. తదుభయసమఙ్గీపుగ్గలో ఇమాయ పటినిస్సగ్గానుపస్సనాయ సమన్నాగతత్తా పటినిస్సగ్గానుపస్సీ నామ హోతి. తం సన్ధాయ వుత్తం "పటినిస్సగ్గానుపస్సీ"తి. **న కిఞ్చి లోకే ఉపాదియతీ**తి కిఞ్చి ఏకమ్పి సఙ్ఖారగతం తణ్హావసేన న ఉపాదియతి న గణ్హాతి న పరామసతి. **అనుపాదియం న పరితస్సతీ**తి అగ్గణ్హన్తో తణ్హాపరితస్సనాయ న పరితస్సతి. **పచ్చత్తఞ్ఞేవ పరినిబ్బాయతీ**తి సయమేవ కిలేసపరినిబ్బానేన పరినిబ్బాయతి. **ఖీణా జాతీ**తిఆదినా పనస్స పచ్చవేక్ఖణావ దస్సితా. ఇతి

భగవా సక్కస్స దేవానమిన్దస్స సంఖిత్తేన ఖీణాసవస్స పుబ్బభాగప్పటిపదం పుచ్ఛితో సల్లహుకం కత్వా సంఖిత్తేనేవ ఖిప్పం కథేసి.

౩౯౧. **అవిదూరే నిసిన్నో హోతీతి** అనన్తరే కూటాగారే నిసిన్నో హోతి. **అభిసమేచ్చాతి** ఞాణేన అభిసమాగన్త్వా, జానిత్వాతి అత్థో. ఇదం వుత్తం హోతి – కిం ను ఖో ఏస జానిత్వా అనుమోది, ఉదాహు అజానిత్వా వాతి. కస్మా పనస్స ఏవమహోసీతి? థేరో కిర న భగవతో పఞ్చవిస్సజ్జనసద్దం అస్సోసి, సక్కస్స పన దేవరఞ్ఞో, "ఏవమేతం భగవా ఏవమేతం సుగతా"తి అనుమోదనసద్దం అస్సోసి. సక్కో కిర దేవరాజా మహతా సద్దేన అనుమోది. అథ కస్మా న భగవతో సద్దం అస్సోసీతి? యథాపరిసవిఞ్ఞాపకత్తా. బుద్ధానఞ్హి ధమ్మం కథేన్తానం ఏకాబద్ధాయ చక్కవాళపరియన్తాయపి పరిసాయ సద్దో సుయ్యతి, పరియన్తం పన ముఞ్చిత్వా అఙ్గులిమత్తమ్పి బహిద్ధా న నిచ్ఛరతి. కస్మా? ఏవరూపా మధురకథా మా నిరత్థకా అగమాసీతి. తదా భగవా మిగారమాతుపాసాదే సత్తరతనమయే కూటాగారే సిరిగబ్భమ్హి నిసిన్నో హోతి, తస్స దక్ఖిణపస్సే సారిపుత్తత్థేరస్స వసనకూటాగారం, వామపస్సే మహామోగ్గల్లానస్స, అన్తరే ఛిద్దవివరోకాసో నత్థి, తస్మా థేరో న భగవతో సద్దం అస్సోసి, సక్కస్సేవ అస్సోసీతి.

పఞ్చహి తూరియసతేహీతి పఞ్చఙ్గికానం తూరియానం పఞ్చహి సతేహి. పఞ్చఙ్గికం తూరియం నామ ఆతతం వితతం ఆతతవితతం సుసిరం ఘనన్తి ఇమేహి పఞ్చహి అఙ్గేహి సమన్నాగతం. తత్థ **ఆతతం** నామ చమ్మపరియోనద్ధేసు భేరిఆదీసు ఏకతలతూరియం. **వితతం** నామ ఉభయతలం. **ఆతతవితతం** నామ తన్తిబద్ధపణవాది. **సుసిరం** వంసాది. **ఘనం** సమ్మాది. **సమప్పితోతి** ఉపగతో. **సమఙ్గీభూతోతి** తస్సేవ వేవచనం. **పరిచారేతీతి** తం సమ్పత్తిం అనుభవన్తో తతో తతో ఇన్ద్రియాని చారేతి. ఇదం వుత్తం హోతి – పరివారేత్వా వజ్జమానేహి పఞ్చహి తూరియసతేహి సమన్నాగతో హుత్వా దిబ్బసమ్పత్తిం అనుభవతీ. **పటిపణామేత్వాతి** అపనేత్వా, నిస్సద్దాని కారాపేత్వాతి అత్థో. యథేవ హి ఇదాని సద్ధా రాజానో గరుభావనియం భిక్ఖుం దిస్వా – "అసుకో నామ అయ్యో ఆగచ్ఛతి, మా, తాతా, గాయథ, మా వాదేథ, మా నచ్చథా"తి నాటకాని పటివినేన్తి, సక్కోపి థేరం దిస్వా ఏవమకాసి. **చిరస్సం ఖో, మారిస మోగ్గల్లాన, ఇమం పరియాయమకాసీతి** ఏవరూపం లోకే పకతియా పియసముదాహారవచనం హోతి, లోకియా హి చిరస్సం ఆగతమ్పి అనాగతపుబ్బమ్పి మనాపజాతియం ఆగతం దిస్వా, – "కుతో భవం ఆగతో, చిరస్సం భవం ఆగతో, కథం తే ఇధాగమనమగ్గో ఞాతో మగ్గమూళ్హోసీ"తిఆదీని వదన్తి. అయం పన ఆగతపుబ్బత్తాయేవ ఏవమాహ. థేరో హి కాలేన కాలం దేవచారికం గచ్ఛతియేవ. తత్థ **పరియాయమకాసీతి** వారమకాసి. **యదిదం ఇధాగమనాయాతి** యో అయం ఇధాగమనాయ వారో, తం, భన్తే, చిరస్సమకాసీతి వుత్తం హోతి. **ఇదమాసనం పఞ్ఞత్తన్తి** యోజనికం మణిపల్లఙ్కం పఞ్ఞాపేత్వా ఏవమాహ.

౩౯౨. **బహుకిచ్చా బహుకరణీయాతి** ఏత్థ యేసం బహూని కిచ్చాని, తే బహుకిచ్చా. **బహుకరణీయాతి** తస్సేవ వేవచనం. **అప్పేవ సకేన కరణీయేనాతి** సకరణీయమేవ అప్పం మన్దం, న బహు, దేవానం కరణీయం పన బహు, పథవితో పట్ఠాయ హి కప్పరుక్ఖమాతుగామాదీనం అత్థాయ అట్టా సక్కస్స సన్తికే ఛిజ్జన్తి, తస్మా నియమేన్తో ఆహ – **అపిచ దేవానంయేవ తావతింసానం కరణీయేనాతి**. దేవానఞ్హి ధీతా చ పుత్తా చ అఙ్కే నిబ్బత్తన్తి, పాదపరిచారికా ఇత్థియో సయనే నిబ్బత్తన్తి, తాసం మణ్డనపసాధనకారికా దేవధీతా సయనం పరివారేత్వా నిబ్బత్తన్తి, వేయ్యావచ్చకరా అన్తోవిమానే నిబ్బత్తన్తి, ఏతేసం అత్థాయ అట్టకరణం నత్థి. యే పన సీమన్తరే నిబ్బత్తన్తి, తే "మమ సన్తకా తవ సన్తకా"తి నిచ్ఛేతుం అసక్కోన్తా అట్టం కరోన్తి, సక్కం దేవరాజానం పుచ్ఛన్తి, సో యస్స విమానం ఆసన్నతరం, తస్స సన్తకోతి వదతి. సచే ద్వేపి సమట్ఠానే హోన్తి,

యస్స విమానం ఓలోకేన్తో ఠితో, తస్స సన్తకోతి వదతి. సచే ఏకమ్పి న ఓలోకేతి, తం ఉభిన్నం కలహుపచ్ఛేదనత్థం అత్తనో సన్తకం కరోతి. తం సన్ధాయ, "దేవానంయేవ తావతింసానం కరణీయేనా"తి ఆహ. అపిచస్స ఏవరూపం కీళాకిచ్చమ్పి కరణీయమేవ.

యం నో ఖిప్పమేవ అన్తరధాయతీతి యం అమ్హాకం సీఘమేవ అన్ధకారే రూపగతం వియ న దిస్సతి. ఇమినా – "అహం, భన్తే, తం పఞ్హవిస్సజ్జనం న సల్లక్ఖేమీ"తి దీపేతి. థేరో – "కస్మా ను ఖో అయం యక్ఖో అసల్లక్ఖణభావం దీపేతి, పస్సేన పరిహరతీ"తి ఆవజ్జన్తో – "దేవా నామ మహామూళ్హా హోన్తి. ఛద్వారికేహి ఆరమ్మణేహి నిమ్మథీయమానా అత్తనో భుత్తాభుత్తభావమ్పి పీతాపీతభావమ్పి న జానన్తి, ఇధ కతమేత్థ పముస్సన్తీ"తి అఞ్ఞాసి. కేచి పనాహు – "థేరో ఏతస్స గరు భావనియో, తస్మా 'ఇదానేవ లోకే అగ్గపుగ్గలస్స సన్తికే పఞ్హం ఉగ్గహేత్వా ఆగతో, ఇదానేవ నాటకానం అన్తరం పవిట్ఠోతి ఏవం మం థేరో తజ్జేయ్యా'తి భయేన ఏవమాహా"తి. ఏతం పన కోహఞ్ఞం నామ హోతి, న అరియసావకస్స ఏవరూపం కోహఞ్ఞం నామ హోతి, తస్మా మూళ్హభావేనేవ న సల్లక్ఖేసీతి వేదితబ్బం. ఉపరి కస్మా సల్లక్ఖేసీతి? థేరో తస్స సోమనస్ససంవేగం జనయిత్వా తమం నీహరి, తస్మా సల్లక్ఖేసీతి.

ఇదాని సక్కో పుట్ఠే అత్తనో ఏవం భూతకారణం థేరస్స ఆరోచేతుం **భూతపుబ్బ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **సముపబ్యూళ్హో**తి సన్నిపతితో రాసిభూతో. **అసురా పరాజినింసూ**తి అసురా పరాజయం పాపుణింసు. కదా పనేతే పరాజితాతి? సక్కస్స నిబ్బత్తకాలే. సక్కో కిర అనన్తరే అత్తభావే మగధరట్ఠే మచలగామే **మఘో** నామ మాణవో అహోసి, పణ్డితో బ్యత్తో, బోధిసత్తచరియా వియస్స చరియా అహోసి. సో తేత్తింస పురిసే గహేత్వా కల్యాణమకాసి. ఏకదివసం అత్తనోవ పఞ్ఞాయ ఉపపరిక్ఖిత్వా గామమజ్ఝే మహాజనస్స సన్నిపతితట్ఠానే కచవరం ఉభయతో అపబ్బూహిత్వా తం ఠానం అతిరమణీయమకాసి, పున తత్థేవ మణ్డపం కారేసి, పున గచ్ఛన్తే కాలే సాలం కారేసి. గామతో చ నిక్ఖమిత్వా గావుతమ్పి అడ్ఢయోజనమ్పి తిగావుతమ్పి యోజనమ్పి విచరిత్వా తేహి సహాయేహి సద్ధిం విసమం సమం అకాసి. తే సబ్బేపి ఏకచ్ఛన్దా తత్థ తత్థ సేతుయుత్తట్ఠానేసు సేతుం, మణ్డపసాలాపోక్ఖరణీమాలాగచ్ఛరోపనాదీనం యుత్తట్ఠానేసు మణ్డపాదీని కరోన్తా బహుం పుఞ్ఞమకంసు . మఘో సత్త వతపదాని పూరేత్వా కాయస్స భేదా సద్ధిం సహాయేహి తావతింసభవనే నిబ్బత్తి.

తస్మిం కాలే అసురగణా తావతింసదేవలోకే పటివసన్తి. సబ్బే తే దేవానం సమానాయుకా సమానవణ్ణా చ హోన్తి, తే సక్కం సపరిసం దిస్వా అధునా నిబ్బత్తా నవకదేవపుత్తా ఆగతాతి మహాపానం సజ్జయింసు. సక్కో దేవపుత్తానం సఞ్ఞం అదాసి – "అమ్హేహి కుసలం కరోన్తేహి న పరేహి సద్ధిం సాధారణం కతం, తుమ్హే గణ్డపానం మా పివిత్థ పీతమత్తమేవ కరోథా"తి. తే తథా అకంసు. బాలఅసురా గణ్డపానం పివిత్వా మత్తా నిద్దం ఓక్కమింసు. సక్కో దేవానం సఞ్ఞం దత్వా తే పాదేసు గాహాపేత్వా సినేరుపాదే ఖిపాపేసి, సినేరుస్స హేట్ఠిమతలే **అసురభవనం** నామ అత్థి, తావతింసదేవలోకప్పమాణమేవ. తత్థ అసురా వసన్తి. తేసమ్పి **చిత్తపాటలి** నామ రుక్ఖో అత్థి. తే తస్స పుప్ఫనకాలే జానన్తి – "నాయం తావతింసా, సక్కేన వఞ్చితా మయ"న్తి. తే గణ్హథ నన్తి వత్వా సినేరుం పరిహరమానా దేవే వుట్ఠే వమ్మికపాదతో వమ్మికమక్ఖికా వియ అభిరుహింసు. తత్థ కాలేన దేవా జినన్తి, కాలేన అసురా. యదా దేవానం జయో హోతి, అసురే యావ సముద్దపిట్ఠా అనుబన్ధన్తి. యదా అసురానం జయో హోతి, దేవే యావ వేదికపాదా అనుబన్ధన్తి. తస్మిం పన సఙ్గామే దేవానం జయో అహోసి, దేవా అసురే యావ సముద్దపిట్ఠా అనుబన్ధింసు. సక్కో అసురే పలాపేత్వా పఞ్చసు ఠానేసు ఆరక్ఖం ఠపేసి. ఏవం ఆరక్ఖం దత్వా వేదికపాదే వజిరహత్థా ఇన్దపటిమాయో ఠపేసి. అసురా కాలేన కాలం ఉట్ఠహిత్వా తా

పటిమాయో దిస్వా, “సక్కో అప్పమత్తో తిట్ఠతీ”తి తతోవ నివత్తన్తి. **తతో పటినివత్తిత్వాతి** విజితట్ఠానతో నివత్తిత్వా. **పరిచారికాయోతి** మాలాగన్ధాదికమ్మకారికాయో.

౩౯౩. **వేస్సవణో చ మహారాజాతి** సో కిర సక్కస్స వల్లభో, బలవవిస్సాసికో, తస్మా సక్కేన సద్ధిం అగమాసి. **పురక్ఖత్వాతి** పురతో కత్వా. **పవిసింసూతి** పవిసిత్వా పన ఉపడ్ఢపిహితాని ద్వారాని కత్వా ఓలోకయమానా అట్ఠంసు. **ఇదమ్పి, మారిస మోగ్గల్లాన, పస్స వేజయన్తస్స పాసాదస్స రామణేయ్యకన్తి**, మారిస మోగ్గల్లాన, ఇదమ్పి వేజయన్తస్స పాసాదస్స రామణేయ్యకం పస్స, సువణ్ణత్థమ్భే పస్స, రజతత్థమ్భే మణిత్థమ్భే పవాళత్థమ్భే లోహితఙ్గత్థమ్భే మసారగల్లత్థమ్భే ముత్తత్థమ్భే సత్తరతనత్థమ్భే, తేసంయేవ సువణ్ణాదిమయే ఘటకే వాళరూపకాని చ పస్సాతి ఏవం థమ్భపన్తియో ఆదిం కత్వా రామణేయ్యకం దస్సేన్తో ఏవమాహ. **యథా తం పుబ్బేకతపుఞ్ఞస్సాతి** యథా పుబ్బే కతపుఞ్ఞస్స ఉపభోగట్ఠానేన సోభితబ్బం, ఏవమేవం సోభతీతి అత్థో. **అతిబాళ్హం ఖో అయం యక్ఖో పమత్తో విహరతీతి** అత్తనో పాసాదే నాటకపరివారేన సమ్పత్తియా వసేన అతివియ మత్తో.

ఇద్ధాభిసఙ్ఖారం అభిసఙ్ఖాసీతి ఇద్ధిమకాసి. ఆపోకసిణం సమాపజ్జిత్వా పాసాదపతిట్ఠితోకాసం ఉదకం హోతూతి ఇద్ధిం అధిట్ఠాయ పాసాదకణ్ణికే పాదఙ్గుట్ఠకేన పహరి. సో పాసాదో యథా నామ ఉదకపిట్ఠే ఠపితపత్తం ముఖవట్టియం అఙ్గులియా పహటం అపరాపరం కమ్పతి చలతి న సన్తిట్ఠతి. ఏవమేవం సంకమ్పి సమ్పకమ్పి సమ్పవేధి, థమ్భపిట్ఠసఙ్ఘాటకణ్ణికగోపానసిఆదీని కరకరాతి సద్దం ముఞ్చన్తాని పతితుం వియ ఆరద్ధాని. తేన వుత్తం – “సఙ్కమ్పేసి సమ్పకమ్పేసి సమ్పవేధేసీ”తి. **అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతాతి** అహో అచ్ఛరియం, అహో అబ్భుతన్తి ఏవం సఞ్జాతఅచ్ఛరియఅబ్భుతా చేవ సఞ్జాతతుట్ఠినో చ అహేసుం ఉప్పన్నబలవసోమనస్సా. **సంవిగ్గన్తి** ఉబ్బిగ్గం. **లోమహట్ఠజాతన్తి** జాతలోమహంసం, కఞ్చనభిత్తియం ఠపితమణినాగదన్తేహి వియ ఉద్ధగ్గేహి లోమేహి ఆకిణ్ణసరీరన్తి అత్థో. లోమహంసో చ నామేస సోమనస్సేనపి హోతి దోమనస్సేనపి, ఇధ పన సోమనస్సేన జాతో. థేరో హి సక్కస్స సోమనస్సవేగేన సంవేజేతుం తం పాటిహారియమకాసి. తస్మా సోమనస్సవేగేన సంవిగ్గలోమహట్ఠం విదిత్వాతి అత్థో.

౩౯౪. **ఇధాహం, మారిసాతి** ఇదానిస్స యస్మా థేరేన సోమనస్ససంవేగం జనయిత్వా తమమం వినోదితం, తస్మా సల్లక్ఖేత్వా ఏవమాహ. **ఏసో ను తే, మారిస, సో భగవా సత్థాతి**, మారిస, త్వం కుహిం గతోసీతి వుత్తే మయ్హం సత్థు సన్తికన్తి వదేసి, ఇమస్మిం దేవలోకే ఏకపాదకేన వియ తిట్ఠసి, యం త్వం ఏవం వదేసి, ఏసో ను తే, మారిస, సో భగవా సత్థాతి పుచ్ఛింసు. **సబ్రహ్మచారీ మే ఏసోతి** ఏత్థ కిఞ్చాపి థేరో అనగారియో అభినీహారసమ్పన్నో అగ్గసావకో, సక్కో అగారియో, మగ్గబ్రహ్మచరియవసేన పనేతే సబ్రహ్మచారినో హోన్తి, తస్మా ఏవమాహ. **అహో నూన తే సో భగవా సత్థాతి** సబ్రహ్మచారీ తావ తే ఏవంమహిద్ధికో, సో పన తే భగవా సత్థా అహో నూన మహిద్ధికోతి సత్థు ఇద్ధిపాటిహారియదస్సనే జాతాభిలాపా హుత్వా ఏవమాహంసు.

౩౯౫. **ఞాతఞ్ఞతరస్సాతి** పఞ్ఞాతఞ్ఞతరస్స, సక్కో హి పఞ్ఞాతానం అఞ్ఞతరో. సేసం సబ్బత్థ పాకటమేవ, దేసనం పన భగవా యథానుసన్ధినావ నిట్ఠాపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. మహాతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తవణ్ణనా

౩౯౬. ఏవం మే సుతన్తి మహాతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తం. తత్థ **దిట్ఠిగత**న్తి అలగద్దూపమసుత్తే లద్ధిమత్తం దిట్ఠిగతన్తి వుత్తం, ఇధ సస్సతదిట్ఠి. సో చ భిక్ఖు బహుస్సుతో, అయం అప్పస్సుతో, జాతకభాణకో భగవన్తం జాతకం కథేత్వా, “అహం, భిక్ఖవే, తేన సమయేన వేస్సన్తరో అహోసిం, మహోసధో, విధురపణ్డితో, సేనకపణ్డితో, మహాజనకో రాజా అహోసి”న్తి సమోధానేన్తం సుణాతి. అథస్స ఏతదహోసి – “ఇమే రూపవేదనాసఞ్ఞాసఙ్ఖారా తత్థ తత్థేవ నిరుజ్ఝన్తి, విఞ్ఞాణం పన ఇధలోకతో పరలోకం, పరలోకతో ఇమం లోకం సన్ధావతి సంసరతీ”తి సస్సతదస్సనం ఉప్పన్నం. తేనాహ – “తదేవిదం విఞ్ఞాణం సన్ధావతి సంసరతి అనఞ్ఞ”న్తి.

సమ్మాసమ్బుద్ధేన పన, “విఞ్ఞాణం పచ్చయసమ్భవం, సతి పచ్చయే ఉప్పజ్జతి, వినా పచ్చయం నత్థి విఞ్ఞాణస్స సమ్భవో”తి వుత్తం. తస్మా అయం భిక్ఖు బుద్ధేన అకథితం కథేతి, జినచక్కే పహారం దేతి, వేసారజ్జఞాణం పటిబాహతి, సోతుకామం జనం విసంవాదేతి, అరియపథే తిరియం నిపతిత్వా మహాజనస్స అహితాయ దుక్ఖాయ పటిపన్నో. యథా నామ రఞ్ఞో రజ్జే మహాచోరో ఉప్పజ్జమానో మహాజనస్స అహితాయ దుక్ఖాయ ఉప్పజ్జతి, ఏవం జినసాసనే చోరో హుత్వా మహాజనస్స అహితాయ దుక్ఖాయ ఉప్పన్నోతి వేదితబ్బో. **సమ్బహులా భిక్ఖూ**తి జనపదవాసినో పిణ్డపాతికభిక్ఖూ. **తేనుపసఙ్కమింసూ**తి అయం పరిసం లభిత్వా సాసనమ్పి అన్తరధాపేయ్య, యావ పక్ఖం న లభతి, తావదేవ నం దిట్ఠిగతా వివేచేమాతి సుతసుతట్ఠానతోయేవ అట్ఠత్వా అనిసీదిత్వా ఉపసఙ్కమింసు.

౩౯౮. కతమం తం సాతి విఞ్ఞాణన్తి సాతి యం త్వం విఞ్ఞాణం సన్ధాయ వదేసి, కతమం తం విఞ్ఞాణన్తి? **య్వాయం, భన్తే, వదో వేదేయ్యో తత్ర తత్ర కల్యాణపాపకానం కమ్మానం విపాకం పటిసంవేదేతీ**తి, భన్తే, యో అయం వదతి వేదయతి, యో చాయం తహిం తహిం కుసలాకుసలకమ్మానం విపాకం పచ్చనుభోతి. ఇదం, భన్తే, విఞ్ఞాణం, యమహం సన్ధాయ వదేమీతి . **కస్స ను ఖో నామా**తి కస్స ఖత్తియస్స వా బ్రాహ్మణస్స వా వేస్ససుద్దగహట్ఠపబ్బజితదేవమనుస్సానం వా అఞ్ఞతరస్స.

౩౯౯. అథ ఖో భగవా భిక్ఖూ ఆమన్తేసీతి కస్మా ఆమన్తేసి? సాతిస్స కిర ఏవం అహోసి – “సత్థా మం ‘మోఘపురిసో’తి వదతి, న చ మోఘపురిసోతి వుత్తమత్తేనేవ మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో న హోతి. ఉపసేనమ్పి హి వఙ్గన్తపుత్తం, ‘అతిలహుం ఖో త్వం మోఘపురిస బాహుల్లాయ ఆవత్తో’తి (మహావ. ౭౫) భగవా మోఘపురిసవాదేన ఓవది. థేరో అపరభాగే ఘటేన్తో వాయమన్తో ఛ అభిఞ్ఞా సచ్ఛాకాసి. అహమ్పి తథారూపం వీరియం పగ్గణ్హిత్వా మగ్గఫలాని నిబ్బత్తేస్సామీ”తి. అథస్స భగవా ఛిన్నపచ్చయో అయం సాసనే అవిరుళ్హధమ్మోతి దస్సేన్తో భిక్ఖూ ఆమన్తేసి. **ఉస్మీకతో**తిఆది హేట్ఠా వుత్తాధిప్పాయమేవ. **అథ ఖో భగవా**తి అయమ్పి పాటియేక్కో అనుసన్ధి. సాతిస్స కిర ఏతదహోసి – “భగవా మయ్హం మగ్గఫలానం ఉపనిస్సయో నత్థీతి వదతి, కిం సక్కా ఉపనిస్సయే అసతి కాతుం? న హి తథాగతా సఉపనిస్సయస్సేవ ధమ్మం దేసేన్తి, యస్స కస్సచి దేసేన్తియేవ. అహం బుద్ధస్స సన్తికా సుగతోవాదం లభిత్వా సగ్గసమ్పత్తూపగం కుసలం కరిస్సామీ”తి. అథస్స భగవా, “నాహం, మోఘపురిస, తుయ్హం ఓవాదం వా అనుసాసనిం వా దేమీ”తి సుగతోవాదం పటిప్పస్సమ్భేన్తో ఇమం దేసనం ఆరభి. తస్సత్థో హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో. ఇదాని పరిసాయ లద్ధిం సోధేన్తో, “ఇధాహం భిక్ఖూ పటిపుచ్ఛిస్సామీ”తిఆదిమాహ. తం సబ్బమ్పి హేట్ఠా వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం.

౪౦౦. ఇదాని విఞ్ఞాణస్స సప్పచ్చయభావం దస్సేతుం **యం యదేవ, భిక్ఖవేతి**ఆదిమాహ. తత్థ **మనఞ్చ పటిచ్చ ధమ్మే చాతి** సహావజ్జనేన భవఙ్గమనఞ్చ తేభూమకధమ్మే చ పటిచ్చ. **కట్ఠఞ్చ పటిచ్చాతి**ఆది ఓపమ్మనిదస్సనత్థం వుత్తం. తేన కిం దీపేతి? ద్వారసఙ్కన్తియా అభావం. యథా హి కట్ఠం పటిచ్చ జలమానో అగ్గి ఉపాదానపచ్చయే సతియేవ జలతి, తస్మిం అసతి పచ్చయవేకల్లేన తత్థేవ వూపసమ్మతి, న సకలికాదీని సఙ్కమిత్వా సకలికగ్గీతిఆదిసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి, ఏవమేవ చక్ఖుఞ్చ పటిచ్చ రూపే చ ఉప్పన్నం విఞ్ఞాణం తస్మిం ద్వారే చక్ఖురూపఆలోకమనసికారసఙ్ఖాతే పచ్చయమ్హి సతియేవ ఉప్పజ్జతి, తస్మిం అసతి పచ్చయవేకల్లేన తత్థేవ నిరుజ్ఝతి, న సోతాదీని సఙ్కమిత్వా సోతవిఞ్ఞాణన్తిఆదిసఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి . ఏస నయో సబ్బవారేసు. ఇతి భగవా నాహం విఞ్ఞాణప్పవత్తే ద్వారసఙ్కన్తిమత్తమ్పి వదామి, అయం పన సాతి మోఘపురిసో భవసఙ్కన్తిం వదతీతి సాతిం నిగ్గహేసి.

౪౦౧. ఏవం విఞ్ఞాణస్స సప్పచ్చయభావం దస్సేత్వా ఇదాని పన పఞ్చన్నమ్పి ఖన్ధానం సప్పచ్చయభావం దస్సేన్తో, **భూతమిదన్తి**ఆదిమాహ. తత్థ **భూతమిదన్తి** ఇదం ఖన్ధపఞ్చకం జాతం భూతం నిబ్బత్తం, తుమ్హేపి తం భూతమిదన్తి, భిక్ఖవే, పస్సథాతి. **తదాహారసమ్భవన్తి** తం పనేతం ఖన్ధపఞ్చకం ఆహారసమ్భవం పచ్చయసమ్భవం, సతి పచ్చయే ఉప్పజ్జతి ఏవం పస్సథాతి పుచ్ఛతి. **తదాహారనిరోధాతి** తస్స పచ్చయస్స నిరోధా. **భూతమిదం నోస్సూతి** భూతం ను ఖో ఇదం, న ను ఖో భూతన్తి. **తదాహారసమ్భవం నోస్సూతి** తం భూతం ఖన్ధపఞ్చకం పచ్చయసమ్భవం ను ఖో, న ను ఖోతి. **తదాహారనిరోధాతి** తస్స పచ్చయస్స నిరోధా. **నిరోధధమ్మం నోస్సూతి** తం ధమ్మం నిరోధధమ్మం ను ఖో, న ను ఖోతి. **సమ్మప్పఞ్ఞాయ పస్సతోతి** ఇదం ఖన్ధపఞ్చకం జాతం భూతం నిబ్బత్తన్తి యాథావసరసలక్ఖణతో విపస్సనాపఞ్ఞాయ సమ్మా పస్సన్తస్స. **పఞ్ఞాయ సుదిట్ఠన్తి** వుత్తనయేనేవ విపస్సనాపఞ్ఞాయ సుట్ఠు దిట్ఠం. ఏవం యే యే తం పుచ్ఛం సల్లక్ఖేసుం, తేసం తేసం పటిఞ్ఞం గణ్హన్తో పఞ్చన్నం ఖన్ధానం సప్పచ్చయభావం దస్సేతి.

ఇదాని యాయ పఞ్ఞాయ తేహి తం సప్పచ్చయం సనిరోధం ఖన్ధపఞ్చకం సుదిట్ఠం, తత్థ నిత్తణ్హభావం పుచ్ఛన్తో **ఇమం చే తుమ్హేతి**ఆదిమాహ. తత్థ **దిట్ఠిన్తి** విపస్సనాసమ్మాదిట్ఠిం . సభావదస్సనేన **పరిసుద్ధం**. పచ్చయదస్సనేన **పరియోదాతం. అల్లీయేథాతి** తణ్హాదిట్ఠీహి అల్లియిత్వా విహరేయ్యాథ. **కేలాయేథాతి** తణ్హాదిట్ఠీహి కీళమానా విహరేయ్యాథ . **ధనాయేథాతి** ధనం వియ ఇచ్ఛన్తా గేధం ఆపజ్జేయ్యాథ. **మమాయేథాతి** తణ్హాదిట్ఠీహి మమత్తం ఉప్పాదేయ్యాథ. **నిత్థరణత్థాయ నో గహణత్థాయాతి** యో సో మయా చతురోఘనిత్థరణత్థాయ కుల్లూపమో ధమ్మో దేసితో, నో నికన్తివసేన గహణత్థాయ. అపి ను తం తుమ్హే ఆజానేయ్యాథాతి. విపరియాయేన సుక్కపక్ఖో వేదితబ్బో.

౪౦౨. ఇదాని తేసం ఖన్ధానం పచ్చయం దస్సేన్తో, **చత్తారోమే, భిక్ఖవే, ఆహారాతి**ఆదిమాహ, తమ్పి వుత్తత్థమేవ. యథా పన ఏకో ఇమం జానాసీతి వుత్తో, “న కేవలం ఇమం, మాతరమ్పిస్స జానామి, మాతు మాతరమ్పీ”తి ఏవం పవేణివసేన జానన్తో సుట్ఠు జానాతి నామ. ఏవమేవం భగవా న కేవలం ఖన్ధమత్తమేవ జానాతి, ఖన్ధానం పచ్చయమ్పి తేసమ్పి పచ్చయానం పచ్చయన్తి ఏవం సబ్బపచ్చయపరమ్పరం జానాతి. సో తం, బుద్ధబలం దీపేన్తో ఇదాని పచ్చయపరమ్పరం దస్సేతుం, **ఇమే చ, భిక్ఖవే, చత్తారో ఆహారాతి**ఆదిమాహ. తం వుత్తత్థమేవ. **ఇతి ఖో, భిక్ఖవే, అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా...పే.... దుక్ఖక్ఖన్ధస్స సముదయో హోతీతి** ఏత్థ పన పటిచ్చసముప్పాదకథా విత్థారేతబ్బా భవేయ్య, సా **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితావ.

౪౦౪. ఇమస్మిం సతి ఇదం హోతీతి ఇమస్మిం అవిజ్జాదికే పచ్చయే సతి ఇదం సఙ్ఖారాదికం ఫలం హోతి. **ఇమస్సుప్పాదా ఇదం ఉప్పజ్జతీతి** ఇమస్స అవిజ్జాదికస్స పచ్చయస్స ఉప్పాదా ఇదం సఙ్ఖారాదికం ఫలం ఉప్పజ్జతి,

తేనేవాహ – "యదిదం అవిజ్జాపచ్చయా సఙ్ఖారా...పే.... సముదయో హోతీ"తి. ఏవం వట్టం దస్సేత్వా ఇదాని వివట్టం దస్సేన్తో, **అవిజ్జాయ త్వేవ అసేసవిరాగనిరోధా**తిఆదిమాహ. తత్థ **అవిజ్జాయ త్వేవా**తి అవిజ్జాయ ఏవ తు. **అసేసవిరాగనిరోధా**తి విరాగసఙ్ఖాతేన మగ్గేన అసేసనిరోధా అనుప్పాదనిరోధా. **సఙ్ఖారనిరోధో**తి సఙ్ఖారానం అనుప్పాదనిరోధో హోతి, ఏవం నిరుద్ధానం పన సఙ్ఖారానం నిరోధా విఞ్ఞాణనిరోధో హోతి, విఞ్ఞాణాదీనఞ్చ నిరోధా నామరూపాదీని నిరుద్ధానియేవ హోన్తీతి దస్సేతుం **సఙ్ఖారనిరోధా విఞ్ఞాణనిరోధో**తిఆదిం వత్వా **ఏవమేతస్స కేవలస్స దుక్ఖక్ఖన్ధస్స నిరోధో హోతీ**తి వుత్తం. తత్థ **కేవలస్సా**తి సకలస్స, సుద్ధస్స వా, సత్తవిరహితస్సాతి అత్థో. **దుక్ఖక్ఖన్ధస్సా**తి దుక్ఖరాసిస్స. **నిరోధో హోతీ**తి అనుప్పాదో హోతి.

౪౦౬. ఇమస్మిం అసతీతిఆది వుత్తపటిపక్ఖనయేన వేదితబ్బం.

౪౦౭. ఏవం వట్టవివట్టం కథేత్వా ఇదాని ఇమం ద్వాదసఙ్గపచ్చయవట్టం సహ విపస్సనాయ మగ్గేన జానన్తస్స యా పటిధావనా పహీయతి, తస్సా అభావం పుచ్ఛన్తో **అపి ను తుమ్హే, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఏవం జానన్తా**తి ఏవం సహవిపస్సనాయ మగ్గేన జానన్తా. **ఏవం పస్సన్తా**తి తస్సేవ వేవచనం. **పుబ్బన్త**న్తి పురిమకోట్ఠాసం, అతీతఖన్ధధాతుఆయతనానీతి అత్థో. **పటిధావేయ్యాథా**తి తణ్హాదిట్ఠివసేన పటిధావేయ్యాథ. సేసం సబ్బాసవసుత్తే విత్థారితమేవ.

ఇదాని నేసం తత్థ నిచ్చలభావం పుచ్ఛన్తో, **అపి ను తుమ్హే, భిక్ఖవే, ఏవం జానన్తా ఏవం పస్సన్తా ఏవం వదేయ్యాథ, సత్థా నో గరూ**తిఆదిమాహ. తత్థ **గరూ**తి భారికో అకామా అనువత్తితబ్బో . **సమణో**తి బుద్ధసమణో. **అఞ్ఞం సత్థారం ఉద్దిసేయ్యాథా**తి అయం సత్థా అమ్హాకం కిచ్చం సాధేతుం న సక్కోతీతి అపి ను ఏవంసఞ్ఞినో హుత్వా అఞ్ఞం బాహిరకం సత్థారం ఉద్దిసేయ్యాథ. **పుథుసమణబ్రాహ్మణాన**న్తి ఏవంసఞ్ఞినో హుత్వా పుథూనం తిత్థియసమణానం చేవ బ్రాహ్మణానఞ్చ. **వతకోతూహలమఙ్గలానీ**తి వతసమాదానాని చ దిట్ఠికుతూహలాని చ దిట్ఠసుతముతమఙ్గలాని చ. **తాని సారతో పచ్చాగచ్ఛేయ్యాథా**తి ఏతాని సారన్తి ఏవంసఞ్ఞినో హుత్వా పటిఆగచ్ఛేయ్యాథ. ఏవం నిస్సట్ఠాని చ పున గణ్హేయ్యాథాతి అత్థో. **సామం ఞాత**న్తి సయం ఞాణేన ఞాతం. **సామం దిట్ఠ**న్తి సయం పఞ్ఞాచక్ఖునా దిట్ఠం. **సామం విదిత**న్తి సయం విభావితం పాకటం కతం. **ఉపనీతా ఖో మే తుమ్హే**తి మయా, భిక్ఖవే, తుమ్హే ఇమినా సన్దిట్ఠికాదిసభావేన ధమ్మేన నిబ్బానం ఉపనీతా, పాపితాతి అత్థో. **సన్దిట్ఠికో**తిఆదీనమత్థో **విసుద్ధిమగ్గే** విత్థారితో. **ఇదమేతం పటిచ్చ వుత్త**న్తి ఏతం వచనమిదం తుమ్హేహి సామం ఞాతాదిభావం పటిచ్చ వుత్తం.

౪౦౮. తిణ్ణం ఖో పన, భిక్ఖవేతి కస్మా ఆరభి? నను హేట్ఠా వట్టవివట్టవసేన దేసనా మత్థకం పాపితాతి? ఆమ పాపితా. అయం పన పాటిఏక్కో అనుసన్ధి , "అయఞ్హి లోకసన్నివాసో పటిసన్ధిసమ్మూళ్హో, తస్స సమ్మోహట్ఠానం విద్ధంసేత్వా పాకటం కరిస్సామీ"తి ఇమం దేసనం ఆరభి. అపిచ వట్టమూలం అవిజ్జా, వివట్టమూలం బుద్ధుప్పాదో, ఇతి వట్టమూలం అవిజ్జం వివట్టమూలఞ్చ బుద్ధుప్పాదం దస్సేత్వాపి, "పున ఏకవారం వట్టవివట్టవసేన దేసనం మత్థకం పాపేస్సామీ"తి ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ **సన్నిపాతా**తి సమోధానేన పిణ్డభావేన. **గబ్భస్సా**తి గబ్భే నిబ్బత్తనకసత్తస్స. **అవక్కన్తి హోతీ**తి నిబ్బత్తి హోతి. కత్థచి హి **గబ్భో**తి మాతుకుచ్ఛి వుత్తో. యథాహ –

"యమేకరత్తిం పఠమం, గబ్భే వసతి మాణవో;

అబ్భుట్ఠితోవ సో యాతి, స గచ్ఛం న నివత్తతీ"తి. (జా. ౧.౧౫.౩౬౩);

కత్థచి గబ్భే నిబ్బత్తనసత్తో. యథాహ – "యథా ఖో, పనానన్ద, అఞ్ఞా ఇత్థికా నవ వా దస వా మాసే గబ్భం కుచ్ఛినా పరిహరిత్వా విజాయన్తీ"తి (మ. ని. ౩.౨౦౫). ఇధ సత్తో అధిప్పేతో, తం సన్ధాయ వుత్తం "గబ్భస్స అవక్కన్తి హోతీ"తి.

ఇధాతి ఇమస్మిం సత్తలోకే. **మాతా చ ఉతునీ హోతీ**తి ఇదం ఉతుసమయం సన్ధాయ వుత్తం. మాతుగామస్స కిర యస్మిం ఓకాసే దారకో నిబ్బత్తతి, తత్థ మహతీ లోహితపీళకా సణ్ఠహిత్వా భిజ్జిత్వా పగ్ఘరతి, వత్థు సుద్ధం హోతి, సుద్ధే వత్థుమ్హి మాతాపితూసు ఏకవారం సన్నిపతితేసు యావ సత్త దివసాని ఖేత్తమేవ హోతి. తస్మిం సమయే హత్థగ్గాహవేణిగ్గాహాదినా అఙ్గపరామసనేనపి దారకో నిబ్బత్తతియేవ. **గన్ధబ్బో**తి తత్రూపగసత్తో. **పచ్చుపట్ఠితో హోతీ**తి న మాతాపితూనం సన్నిపాతం ఓలోకయమానో సమీపే ఠితో పచ్చుపట్ఠితో నామ హోతి. కమ్మయన్తయన్తితో పన ఏకో సత్తో తస్మిం ఓకాసే నిబ్బత్తనకో హోతీతి అయమేత్థ అధిప్పాయో. **సంసయేనా**తి "అరోగో ను ఖో భవిస్సామి అహం వా, పుత్తో వా మే"తి ఏవం మహన్తేన జీవితసంసయేన. **లోహితఞ్హేతం, భిక్ఖవే**తి తదా కిర మాతులోహితం తం ఠానం సమ్పత్తం పుత్తసినేహేన పణ్డరం హోతి. తస్మా ఏవమాహ. **వఙ్కక**న్తి గామదారకానం కీళనకం ఖుద్దకనఙ్గలం. **ఘటికా** వుచ్చతి దీఘదణ్డేన రస్సదణ్డకం పహరణకీళా. **మోక్ఖచిక**న్తి సమ్పరివత్తకకీళా, ఆకాసే వా దణ్డకం గహేత్వా భూమియం వా సీసం ఠపేత్వా హేట్ఠుపరియభావేన పరివత్తనకీళనన్తి వుత్తం హోతి. **చిఙ్గులకం** వుచ్చతి తాలపణ్ణాదీహి కతం వాతప్పహారేన పరిబ్భమనచక్కం . **పత్తాళ్హకం** వుచ్చతి పణ్ణనాళికా, తాయ వాలికాదీని మినన్తా కీళన్తి. **రథక**న్తి ఖుద్దకరథం. **ధనుకమ్పి** ఖుద్దకధనుమేవ.

౪౦౯. **సారజ్జతీ**తి రాగం ఉప్పాదేతి. **బ్యాపజ్జతీ**తి బ్యాపాదం ఉప్పాదేతి. **అనుపట్ఠితకాయసతీ**తి కాయే సతి కాయసతి, తం అనుపట్ఠపేత్వాతి అత్థో. **పరిత్తచేతసో**తి అకుసలచిత్తో. **యత్థస్స తే పాపకా**తి యస్సం ఫలసమాపత్తియం ఏతే నిరుజ్ఝన్తి, తం న జానాతి నాధిగచ్ఛతీతి అత్థో. **అనురోధవిరోధ**న్తి రాగఞ్చేవ దోసఞ్చ. **అభినన్దతీ**తి తణ్హావసేన అభినన్దతి, తణ్హావసేనేవ అహో సుఖన్తిఆదీని వదన్తో అభివదతి. **అజ్ఝోసాయ తిట్ఠతీ**తి తణ్హాఅజ్ఝోసానగహణేన గిలిత్వా పరినిట్ఠపేత్వా గణ్హాతి. సుఖం వా అదుక్ఖమసుఖం వా అభినన్దతు, దుక్ఖం కథం అభినన్దతీతి? "అహం దుక్ఖితో మమ దుక్ఖ"న్తి గణ్హన్తో అభినన్దతి నామ. **ఉప్పజ్జతి నన్దీ**తి తణ్హా ఉప్పజ్జతి. **తదుపాదాన**న్తి సావ తణ్హా గహణట్ఠేన ఉపాదానం నామ. తస్స ఉపాదానపచ్చయా భవో... పే... సముదయో హోతీతి, ఇదఞ్హి భగవతా పున ఏకవారం ద్విసన్ధి తిసఙ్ఖేపం పచ్చయాకారవట్టం దస్సితం.

౪౧౦-౪. ఇదాని వివట్టం దస్సేతుం **ఇధ, భిక్ఖవే, తథాగతో లోకే ఉప్పజ్జతీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **అప్పమాణచేతసో**తి అప్పమాణం లోకుత్తరం చేతో అస్సాతి అప్పమాణచేతసో, మగ్గచిత్తసమఙ్గీతి అత్థో. **ఇమం ఖో మే తుమ్హే, భిక్ఖవే, సంఖిత్తేన తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తిం ధారేథా**తి, భిక్ఖవే, ఇమం సంఖిత్తేన దేసితం మయ్హం, తణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తిదేసనం తుమ్హే నిచ్చకాలం ధారేయ్యాథ మా పముజ్జేయ్యాథ. దేసనా హి ఏత్థ విముత్తిపటిలాభహేతుతో **విముత్తీ**తి వుత్తా. **మహాతణ్హాజాలతణ్హాసఙ్ఘాటపటిముక్క**న్తి తణ్హావ సంసిబ్బితట్ఠేన మహాతణ్హాజాలం, సఙ్ఘటితట్ఠేన సఙ్ఘాటన్తి వుచ్చతి; ఇతి ఇమస్మిం మహాతణ్హాజాలే తణ్హాసఙ్ఘాటే చ ఇమం సాతిం భిక్ఖుం కేవట్టపుత్తం పటిముక్కం ధారేథ. అనుపవిట్ఠో అన్తోగధోతి నం ధారేథాతి అత్థో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాతణ్హాసఙ్ఖయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. మహాఅస్సపురసుత్తవణ్ణనా

౪౧౫. **ఏవం మే సుత**న్తి మహాఅస్సపురసుత్తం. తత్థ **అఙ్గేసూ**తి అఙ్గా నామ జానపదినో రాజకుమారా, తేసం నివాసో ఏకోపి జనపదో రుళ్హీసద్దేన “అఙ్గా”తి వుచ్చతి, తస్మిం అఙ్గేసు జనపదే. **అస్సపురం నామ అఙ్గానం నిగమోతి అస్సపుర**న్తి నగరనామేన లద్ధవోహారో అఙ్గానం జనపదస్స ఏకో నిగమో, తం గోచరగామం కత్వా విహరతీతి అత్థో. **భగవా ఏతదవోచా**తి ఏతం “సమణా సమణాతి వో, భిక్ఖవే, జనో సఞ్జానాతీ”తిఆదివచనమవోచ.

కస్మా పన ఏవం అవోచాతి. తస్మిం కిర నిగమే మనుస్సా సద్ధా పసన్నా బుద్ధమామకా ధమ్మమామకా సఙ్ఘమామకా, తదహుపబ్బజితసామణేరమ్పి వస్ససతికత్థేరసదిసం కత్వా పసంసన్తి; పుబ్బణ్హసమయం భిక్ఖుసఙ్ఘం పిణ్డాయ పవిసన్తం దిస్వా బీజనఙ్గలాదీని గహేత్వా ఖేత్తం గచ్ఛన్తాపి, ఫరసుఆదీని గహేత్వా అరఞ్ఞం పవిసన్తాపి తాని ఉపకరణాని నిక్ఖిపిత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స నిసీదనట్ఠానం ఆసనసాలం వా మణ్డపం వా రుక్ఖమూలం వా సమ్మజ్జిత్వా ఆసనాని పఞ్ఞపేత్వా అరజపానీయం పచ్చుపట్ఠాపేత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం నిసీదాపేత్వా యాగుఖజ్జకాదీని దత్వా కతభత్తకిచ్చం భిక్ఖుసఙ్ఘం ఉయ్యోజేత్వా తతో తాని ఉపకరణాని ఆదాయ ఖేత్తం వా అరఞ్ఞం వా గన్త్వా అత్తనో కమ్మాని కరోన్తి, కమ్మన్తట్ఠానేపి నేసం అఞ్ఞా కథా నామ నత్థి. చత్తారో మగ్గట్ఠా చత్తారో ఫలట్ఠాతి అట్ఠ పుగ్గలా అరియసఙ్ఘో నామ; తే “ఏవరూపేన సీలేన, ఏవరూపేన ఆచారేన, ఏవరూపాయ పటిపత్తియా సమన్నాగతా లజ్జినో పేసలా ఉళారగుణా”తి భిక్ఖుసఙ్ఘస్సేవ వణ్ణం కథేన్తి. కమ్మన్తట్ఠానతో ఆగన్త్వా భుత్తసాయమాసా ఘరద్వారే నిసిన్నాపి, సయనిఘరం పవిసిత్వా నిసిన్నాపి భిక్ఖుసఙ్ఘస్సేవ వణ్ణం కథేన్తి. భగవా తేసం మనుస్సానం నిపచ్చకారం దిస్వా భిక్ఖుసఙ్ఘం పిణ్డపాతాపచాయనే నియోజేత్వా ఏతదవోచ.

యే ధమ్మా సమణకరణా చ బ్రాహ్మణకరణా చాతి యే ధమ్మా సమాదాయ పరిపూరితా సమితపాపసమణఞ్చ బాహితపాపబ్రాహ్మణఞ్చ కరోన్తీతి అత్థో. “తీణిమాని, భిక్ఖవే, సమణస్స సమణియాని సమణకరణీయాని . కతమాని తీణి? అధిసీలసిక్ఖాసమాదానం, అధిచిత్తసిక్ఖాసమాదానం , అధిపఞ్ఞాసిక్ఖాసమాదాన”న్తి (అ॰ ని॰ ౩.౮౨) ఏత్థ పన సమణేన కత్తబ్బధమ్మా వుత్తా. తేపి చ సమణకరణా హోన్తియేవ. ఇధ పన హిరోత్తప్పాదివసేన దేసనా విత్థారితా. **ఏవం నో అయం అమ్హాక**న్తి ఏత్థ **నో**తి నిపాతమత్తం. ఏవం అయం అమ్హాకన్తి అత్థో. **మహప్ఫలా మహానిసంసా**తి ఉభయమ్పి అత్థతో ఏకమేవ. **అవఞ్ఝా**తి అమోఘా. **సఫలా**తి అయం తస్సేవ అత్థో. యస్సా హి ఫలం నత్థి, సా వఞ్ఝా నామ హోతి. **సఉద్రయా**తి సవడ్ఢి, ఇదం సఫలతాయ వేవచనం. **ఏవఞ్హి వో, భిక్ఖవే, సిక్ఖితబ్బ**న్తి, భిక్ఖవే, ఏవం తుమ్హేహి సిక్ఖితబ్బం. ఇతి భగవా ఇమినా ఏత్తకేన ఠానేన హిరోత్తప్పాదీనం ధమ్మానం వణ్ణం కథేసి. కస్మా? వచనపథపచ్ఛిన్దనత్థం. సచే హి కోచి అచిరపబ్బజితో బాలభిక్ఖు ఏవం వదేయ్య – “భగవా హిరోత్తప్పాదిధమ్మే సమాదాయ వత్తథాతి వదతి, కో ను ఖో తేసం సమాదాయ వత్తనే ఆనిసంసో”తి? తస్స వచనపథపచ్ఛిన్దనత్థం. అయఞ్చ ఆనిసంసో, ఇమే హి ధమ్మా సమాదాయ పరిపూరితా సమితపాపసమణం నామ బాహితపాపబ్రాహ్మణం నామ కరోన్తి, చతుపచ్చయలాభం ఉప్పాదేన్తి, పచ్చయదాయకానం మహప్ఫలతం సమ్పాదేన్తి, పబ్బజ్జం అవఞ్ఝం సఫలం సఉద్రయం కరోన్తీతి వణ్ణం అభాసి. అయమేత్థ సఙ్ఖేపో. విత్థారతో పన వణ్ణకథా సతిపట్ఠానే (దీ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౭౩; మ॰ ని॰ అట్ఠ॰ ౨.౩౭౩) వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బా.

౪౧౬. **హిరోత్తప్పేనాతి** "యం హిరీయతి హిరీయితబ్బేన, ఓత్తప్పతి ఓత్తప్పితబ్బేనా"తి (ధ. స. ౧౩౩౧) ఏవం విత్థారితాయ హిరియా చేవ ఓత్తప్పేన చ. అపిచేత్థ అజ్ఝత్తసముట్ఠానా **హిరీ**, బహిద్ధాసముట్ఠానం **ఓత్తప్పం**. అత్తాధిపతేయ్యా హిరీ, లోకాధిపతేయ్యం ఓత్తప్పం. లజ్జాసభావసణ్ఠితా హిరీ, భయసభావసణ్ఠితం ఓత్తప్పం, విత్థారకథా పనేత్థ సబ్బాకారేన విసుద్ధిమగ్గే వుత్తా. అపిచ ఇమే ద్వే ధమ్మా లోకం పాలనతో **లోకపాలధమ్మా** నామాతి కథితా. యథాహ – "ద్వేమే, భిక్ఖవే, సుక్కా ధమ్మా లోకం పాలేన్తి. కతమే ద్వే? హిరీ చ ఓత్తప్పఞ్చ . ఇమే ఖో, భిక్ఖవే, ద్వే సుక్కా ధమ్మా లోకం పాలేన్తి. ఇమే చ ఖో, భిక్ఖవే, ద్వే సుక్కా ధమ్మా లోకం న పాలేయ్యుం, నయిధ పఞ్ఞాయేథ, 'మాతా'తి వా, 'మాతుచ్ఛా'తి వా, 'మాతులానీ'తి వా, 'ఆచరియభరియా'తి వా, 'గరూనం దారా'తి వా, సమ్భేదం లోకో అగమిస్స, యథా అజేళకా కుక్కుటసూకరా సోణసిఙ్గాలా"తి (అ. ని. ౨.౯). ఇమేయేవ జాతకే "దేవధమ్మా"తి కథితా. యథాహ –

"హిరిఓత్తప్పసమ్పన్నా , సుక్కధమ్మసమాహితా;

సన్తో సప్పురిసా లోకే, దేవధమ్మాతి వుచ్చరే"తి. (జా. ౧.౧.౬);

మహాచున్దత్థేరస్స పన కిలేససల్లేఖనపటిపదాతి కత్వా దస్సితా. యథాహ – "పరే అహిరికా భవిస్సన్తి, మయమేత్థ హిరిమనా భవిస్సామాతి సల్లేఖో కరణీయో. పరే అనోత్తాపీ భవిస్సన్తి, మయమేత్థ ఓత్తాపీ భవిస్సామాతి సల్లేఖో కరణీయో"తి (మ. ని. ౧.౮౩). ఇమేవ మహాకస్సపత్థేరస్స ఓవాదూపసమ్పదాతి కత్వా దస్సితా. వుత్తఞ్హేతం – "తస్మా తిహ తే, కస్సప, ఏవం సిక్ఖితబ్బం, తిబ్బం మే హిరోత్తప్పం పచ్చుపట్ఠితం భవిస్సతి థేరేసు నవేసు మజ్ఝిమేసూతి. ఏవఞ్హి తే, కస్సప, సిక్ఖితబ్బ"న్తి (సం. ని. ౨.౧౫౪). ఇధ పనేతే **సమణధమ్మా నామాతి** దస్సితా.

యస్మా పన ఏత్తావతా సామఞ్ఞత్థో మత్థకం పత్తో నామ హోతి, తస్మా అపరేపి సమణకరణధమ్మే దస్సేతుం **సియా ఖో పన, భిక్ఖవే, తుమ్హాకన్తిఆదిమాహ**. తత్థ **సామఞ్ఞత్థోతి** సంయుత్తకే తావ, "కతమఞ్చ, భిక్ఖవే, సామఞ్ఞం? అయమేవ అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో. సేయ్యథిదం, సమ్మాదిట్ఠి…పే.… సమ్మాసమాధి, ఇదం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, సామఞ్ఞం. కతమో చ, భిక్ఖవే, సామఞ్ఞత్థో? యో, భిక్ఖవే, రాగక్ఖయో దోసక్ఖయో మోహక్ఖయో, అయం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, సామఞ్ఞత్థో"తి (సం. ని. ౫.౩౬) మగ్గో "సామఞ్ఞ"న్తి, ఫలనిబ్బానాని "సామఞ్ఞత్థో"తి వుత్తాని. ఇమస్మిం పన ఠానే మగ్గమ్పి ఫలమ్పి ఏకతో కత్వా సామఞ్ఞత్థో కథితోతి వేదితబ్బో. **ఆరోచయామీతి** కథేమి. **పటివేదయామీతి** జానాపేమి.

౪౧౭. **పరిసుద్ధో నో కాయసమాచారోతి** ఏత్థ కాయసమాచారో పరిసుద్ధో అపరిసుద్ధోతి దువిధో. యో హి భిక్ఖు పాణం హనతి అదిన్నం ఆదియతి, కామేసు మిచ్ఛా చరతి, తస్స కాయసమాచారో అపరిసుద్ధో నామ, అయం పన కమ్మపథవసేనేవ వారితో. యో పన పాణినా వా లేడ్డునా వా దణ్డేన వా సత్థేన వా పరం పోథేతి విహేఠేతి, తస్స కాయసమాచారో అపరిసుద్ధో నామ, అయమ్పి సిక్ఖాపదబద్ధేనేవ పటిక్ఖిత్తో. ఇమస్మిం సుత్తే ఉభయమ్పేతం అకథేత్వా పరమసల్లేఖో నామ కథితో. యో హి భిక్ఖు పానీయఘటే వా పానీయం పివన్తానం, పత్తే వా భత్తం భుఞ్జన్తానం కాకానం నివారణవసేన హత్థం వా దణ్డం వా లేడ్డుం వా ఉగ్గిరతి, తస్స కాయసమాచారో అపరిసుద్ధో. విపరీతో పరిసుద్ధో నామ. **ఉత్తానోతి** ఉగ్గతో పాకటో. **వివటోతి** అనావటో అసఞ్ఛన్నో. ఉభయేనాపి పరిసుద్ధతంయేవ దీపేతి. **న చ ఛిద్దవాతి** సదా ఏకసదిసో అన్తరన్తరే ఛిద్దరహితో. **సంవుతోతి** కిలేసానం ద్వార పిదహనేన పిదహితో, న వజ్జపటిచ్ఛాదనత్థాయ.

౪౧౮. **వచీసమాచారే**పి యో భిక్ఖు ముసా వదతి, పిసుణం కథేతి, ఫరుసం భాసతి, సమ్ఫం పలపతి, తస్స వచీసమాచారో అపరిసుద్ధో నామ. అయం పన కమ్మపథవసేన వారితో. యో పన గహపతికాతి వా దాసాతి వా పేస్సాతి వా ఆదీహి ఖుంసేన్తో వదతి, తస్స వచీసమాచారో అపరిసుద్ధో నామ. అయం పన సిక్ఖాపదబద్ధేనేవ పటిక్ఖిత్తో. ఇమస్మిం సుత్తే ఉభయమ్పేతం అకథేత్వా పరమసల్లేఖో నామ కథితో. యో హి భిక్ఖు దహరేన వా సామణేరేన వా, "కచ్చి, భన్తే, అమ్హాకం ఉపజ్ఝాయం పస్సథా"తి వుత్తే, సమ్బహులా, ఆవుసో, భిక్ఖుభిక్ఖునియో ఏకస్మిం పదేసే విచదింసు, ఉపజ్ఝాయో తే విక్కాయికసాకభణ్డికం ఉక్ఖిపిత్వా గతో భవిస్సతీ"తిఆదినా నయేన హసాధిప్పాయోపి ఏవరూపం కథం కథేతి, తస్స వచీసమాచారో అపరిసుద్ధో. విపరీతో పరిసుద్ధో నామ.

౪౧౯. **మనోసమాచారే** యో భిక్ఖు అభిజ్ఝాలు బ్యాపన్నచిత్తో మిచ్ఛాదిట్ఠికో హోతి, తస్స మనోసమాచారో అపరిసుద్ధో నామ. అయం పన కమ్మపథవసేనేవ వారితో. యో పన ఉపనిక్ఖిత్తం జాతరూపరజతం సాదియతి, తస్స మనోసమాచారో అపరిసుద్ధో నామ. అయమ్పి సిక్ఖాపదబద్ధేనేవ పటిక్ఖిత్తో. ఇమస్మిం సుత్తే ఉభయమ్పేతం అకథేత్వా పరమసల్లేఖో నామ కథితో. యో పన భిక్ఖు కామవితక్కం వా బ్యాపాదవితక్కం వా విహింసావితక్కం వా వితక్కేతి, తస్స మనోసమాచారో అపరిసుద్ధో. విపరీతో పరిసుద్ధో నామ.

౪౨౦. ఆజీవస్మిం యో భిక్ఖు ఆజీవహేతు వేజ్జకమ్మం పహిణగమనం గణ్డఫాలనం కరోతి, అరుమక్ఖనం దేతి, తేలం పచతీతి ఏకవీసతిఅనేసనావసేన జీవికం కప్పేతి. యో వా పన విఞ్ఞాపేత్వా భుఞ్జతి, తస్స ఆజీవో అపరిసుద్ధో నామ. అయం పన సిక్ఖాపదబద్ధేనేవ పటిక్ఖిత్తో. ఇమస్మిం సుత్తే ఉభయమ్పేతం అకథేత్వా పరమసల్లేఖో నామ కథితో. యో హి భిక్ఖు సప్పినవనీతతేలమధుఫాణితాదీని లభిత్వా, "స్వే వా పునదివసే వా భవిస్సతీ"తి సన్నిధికారకం పరిభుఞ్జతి, యో వా పన నిమ్బుజ్కురాదీని దిస్వా సామణేరే వదతి – "అంజ్కురే ఖాదథా"తి, సామణేరా థేరో ఖాదితుకామోతి కప్పియం కత్వా దేన్తి, దహరే పన సామణేరే వా పానీయం పివథ, ఆవుసోతి వదతి, తే థేరో పానీయం పివితుకామోతి పానీయసఙ్ఖం ధోవిత్వా దేన్తి, తమ్పి పరిభుఞ్జన్తస్స ఆజీవో అపరిసుద్ధో నామ హోతి. విపరీతో పరిసుద్ధో నామ.

౪౨౨. **మత్తఞ్ఞూ**తి పరియేసనపటిగ్గహణపరిభోగేసు మత్తఞ్ఞూ, యుత్తఞ్ఞూ, పమాణఞ్ఞూ.

౪౨౩. **జాగరియమనుయుత్తా**తి రత్తిన్దివం ఛ కోట్ఠాసే కత్వా ఏకస్మిం కోట్ఠాసే నిద్దాయ ఓకాసం దత్వా పఞ్చ కోట్ఠాసే జాగరియమ్హి యుత్తా పయుత్తా. **సీహసేయ్య**న్తి ఏత్థ కామభోగిసేయ్యా, పేతసేయ్యా, సీహసేయ్యా, తథాగతసేయ్యాతి చతస్సో సేయ్యా. తత్థ "యేభుయ్యేన, భిక్ఖవే, కామభోగీ సత్తా వామేన పస్సేన సేన్తీ"తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౪౬) అయం **కామభోగిసేయ్యా,** తేసు హి యేభుయ్యేన దక్ఖిణపస్సేన సయానో నామ నత్థి.

"యేభుయ్యేన, భిక్ఖవే, పేతా ఉత్తానా సేన్తీ"తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౪౬) అయం **పేతసేయ్యా,** పేతా హి అప్పమంసలోహితత్తా అట్ఠిసఙ్ఘాతజటితా ఏకేన పస్సేన సయితుం న సక్కోన్తి, ఉత్తానావ సేన్తి.

"యేభుయ్యేన , భిక్ఖవే, సీహో మిగరాజా నఙ్గుట్ఠం అన్తరసత్థిమ్హి అనుపక్ఖిపిత్వా దక్ఖిణేన పస్సేన సేతీ"తి (అ॰ ని॰ ౪.౨౪౬) అయం **సీహసేయ్యా.** తేజుస్సదత్తా హి సీహో మిగరాజా ద్వే పురిమపాదే ఏకస్మిం ఠానే పచ్ఛిమపాదే ఏకస్మిం ఠపేత్వా నఙ్గుట్ఠం అన్తరసత్థిమ్హి పక్ఖిపిత్వా పురిమపాదపచ్ఛిమపాదనఙ్గుట్ఠానం ఠితోకాసం సల్లక్ఖేత్వా ద్విన్నం పురిమపాదానం

మత్థకే సీసం ఠపేత్వా సయతి . దివసమ్పి సయిత్వా పబుజ్ఝమానో న ఉత్రాసన్తో పబుజ్ఝతి. సీసం పన ఉక్ఖిపిత్వా పురిమపాదానం ఠితోకాసం సల్లక్ఖేతి. సచే కిఞ్చి ఠానం విజహిత్వా ఠితం హోతి, "నయిదం తుయ్హం జాతియా, న సూరభావస్స చ అనురూప"న్తి అనత్తమనో హుత్వా తత్థేవ సయతి, న గోచరాయ పక్కమతి. అవిజహిత్వా ఠితే పన "తుయ్హం జాతియా సూరభావస్స చ అనురూపమిద"న్తి హట్ఠతుట్ఠో ఉట్ఠాయ సీహవిజమ్భితం విజమ్భిత్వా కేసరభారం విధునిత్వా తిక్ఖత్తుం సీహనాదం నదిత్వా గోచరాయ పక్కమతి. చతుత్థజ్ఝానసేయ్యా పన **తథాగతసేయ్యా**తి వుచ్చతి. తాసు ఇధ సీహసేయ్యా ఆగతా. అయఞ్హి తేజుస్సదఇరియాపథత్తా ఉత్తమసేయ్యా నామ. **పాదే పాద**న్తి దక్ఖిణపాదే వామపాదం. **అచ్చాధాయా**తి అతిఆధాయ ఈసకం అతిక్కమ్మ ఠపేత్వా, గోప్ఫకేన హి గోప్ఫకే, జాణునా వా జాణుమ్హి సఙ్ఘట్టియమానే అభిణ్హం వేదనా ఉప్పజ్జతి, చిత్తం ఏకగ్గం న హోతి, సేయ్యా అఫాసుకా హోతి. యథా పన న సఙ్ఘట్టేతి, ఏవం అతిక్కమ్మ ఠపితే వేదనా నుప్పజ్జతి, చిత్తం ఏకగ్గం హోతి, సేయ్యా ఫాసుకా హోతి, తస్మా ఏవమాహ.

౪౨౫. **అభిజ్ఝం లోకే**తిఆది చూళహత్థిపదే విత్థారితం.

౪౨౬. యా పనాయం **సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే**తి ఉపమా వుత్తా. తత్థ **ఇణం ఆదాయా**తి వడ్ఢియా ధనం గహేత్వా. **బ్యన్తీ కరేయ్యా**తి విగతన్తాని కరేయ్య. యథా తేసం కాకణికమత్తోపి పరియన్తో నామ నావసిస్సతి, ఏవం కరేయ్య, సబ్బసో పటినియ్యాతేయ్యాతి అత్థో. **తతోనిదాన**న్తి ఆణణ్యనిదానం. సో హి అణణోమ్హీతి ఆవజ్జన్తో బలవపామోజ్జం లభతి, బలవసోమనస్సమధిగచ్ఛతి. తేన వుత్తం – "లభేథ పామోజ్జం, అధిగచ్ఛేయ్య సోమనస్స"న్తి.

విసభాగవేదనుప్పత్తియా కకచేనేవ చతుఇరియాపథం ఛిన్దన్తో ఆబాధతీతి ఆబాధో, స్వాస్స అత్థీతి **ఆబాధికో**. తంసముట్ఠానేన దుక్ఖేన **దుక్ఖితో**. **అధిమత్తగిలానో**తి బాళ్హగిలానో. **నచ్ఛాదేయ్యా**తి అధిమత్తబ్యాధిపరేతతాయ న రుచ్చేయ్య. **బలమత్తా**తి బలమేవ, బలఞ్చస్స కాయే న భవేయ్యాతి అత్థో. **తతోనిదాన**న్తి ఆరోగ్యనిదానం, తస్స హి అరోగోమ్హీతి ఆవజ్జయతో తదుభయం హోతి. తేన వుత్తం – "లభేథ పామోజ్జం, అధిగచ్ఛేయ్య సోమనస్స"న్తి. **న చస్స కిఞ్చి భోగానం వయో**తి కాకణికమత్తమ్పి భోగానం వయో న భవేయ్య. **తతోనిదాన**న్తి బన్ధనామోక్ఖనిదానం, సేసం వుత్తనయేనేవ సబ్బపదేసు యోజేతబ్బం. **అనత్తాధీనో**తి న అత్తని అధీనో, అత్తనో రుచియా కిఞ్చి కాతుం న లభతి. **పరాధీనో**తి పరేసు అధీనో, పరస్సేవ రుచియా పవత్తతి. **న యేన కామం గమో**తి యేన దిసాభాగేనస్స కామో హోతి. ఇచ్ఛా ఉప్పజ్జతి గమనాయ, తేన గన్తుం న లభతి. **దాసబ్యా**తి దాసభావా. **భుజిస్సో**తి అత్తనో సన్తకో . **తతోనిదాన**న్తి భుజిస్సనిదానం. **కన్తారద్ధానమగ్గ**న్తి కన్తారం అద్ధానమగ్గం, నిరుదకం దీఘమగ్గన్తి అత్థో. **తతోనిదాన**న్తి ఖేమన్తభూమినిదానం.

ఇమే పఞ్చ నీవరణే అప్పహీనేతి ఏత్థ భగవా అప్పహీనం కామచ్ఛన్దనీవరణం ఇణసదిసం, సేసాని రోగాదిసదిసాని కత్వా దస్సేతి. తత్రాయం సదిసతా – యో హి పరేసం ఇణం గహేత్వా వినాసేతి. సో తేహి ఇణం దేహీతి వుచ్చమానోపి ఫరుసం వుచ్చమానోపి బజ్ఝమానోపి పహరియమానోపి కిఞ్చి పటిబాహితుం న సక్కోతి, సబ్బం తితిక్ఖతి, తితిక్ఖకారణఞ్హిస్స తం ఇణం హోతి. ఏవమేవం యో యమ్హి కామచ్ఛన్దేన రజ్జతి, తణ్హాగణేన తం వత్థుం గణ్హాతి, సో తేన ఫరుసం వుచ్చమానోపి బజ్ఝమానోపి పహరియమానోపి సబ్బం తితిక్ఖతి. తితిక్ఖకారణఞ్హిస్స సో కామచ్ఛన్దో హోతి ఘరసామికేహి వధీయమానానం ఇత్థీనం వియాతి. ఏవం ఇణం వియ **కామచ్ఛన్దో** దట్ఠబ్బో.

యథా పన పిత్తరోగాతురో మధుసక్కరాదీసుపి దిన్నేసు పిత్తరోగాతురతాయ తేసం రసం న విన్దతి, తిత్తకం తిత్తకన్తి ఉగ్గిరతియేవ. ఏవమేవం బ్యాపన్నచిత్తో హితకామేహి ఆచరియుపజ్ఝాయేహి అప్పమత్తకమ్పి ఓవదీయమానో ఓవాదం న గణ్హాతి, "అతి వియ మే తుమ్హే ఉపద్దవేథా"తిఆదీని వత్వా విబ్భమతి. పిత్తరోగాతురతాయ సో పురిసో మధుసక్కరాదిరసం వియ, కోధాతురతాయ ఝానసుఖాదిభేదం సాసనరసం న విన్దతీతి. ఏవం రోగో వియ **బ్యాపాదో** దట్ఠబ్బో.

యథా పన నక్ఖత్తదివసే బన్ధనాగారే బద్ధో పురిసో నక్ఖత్తస్స నేవ ఆదిం, న మజ్ఝం, న పరియోసానం పస్సతి. సో దుతియదివసే ముత్తో, "అహో హియ్యో నక్ఖత్తం మనాపం, అహో నచ్చం, అహో గీత"న్తిఆదీని సుత్వాపి పటివచనం న దేతి. కిం కారణా? నక్ఖత్తస్స అననుభూతత్తా. ఏవమేవం థినమిద్ధాభిభూతో భిక్ఖు విచిత్తనయేపి ధమ్మస్సవనే పవత్తమానే నేవ తస్స ఆదిం, న మజ్ఝం, న పరియోసానం జానాతి. సో ఉట్ఠితే ధమ్మస్సవనే, "అహో ధమ్మస్సవనం, అహో కారణం, అహో ఉపమా"తి ధమ్మస్సవనస్స వణ్ణం భణమానానం సుత్వాపి పటివచనం న దేతి. కిం కారణా? థినమిద్ధవసేన ధమ్మకథాయ అననుభూతత్తాతి. ఏవం బన్ధనాగారం వియ **థినమిద్ధం** దట్ఠబ్బం.

యథా పన నక్ఖత్తం కీళన్తోపి దాసో, "ఇదం నామ అచ్చాయికం కరణీయం అత్థి, సీఘం, తత్థ గచ్ఛ, నో చే గచ్ఛసి, హత్థపాదం వా తే ఛిన్దామి కణ్ణనాసం వా"తి వుత్తో సీఘం గచ్ఛతియేవ, నక్ఖత్తస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానం అనుభవితుం న లభతి. కస్మా? పరాధీనతాయ. ఏవమేవం వినయే అప్పకతఞ్ఞునా వివేకత్థాయ అరఞ్ఞం పవిట్ఠేనాపి కిస్మిఞ్చిదేవ అన్తమసో కప్పియమంసేపి అకప్పియమంససఞ్ఞాయ ఉప్పన్నాయ వివేకం పహాయ సీలవిసోధనత్థం వినయధరస్స సన్తికే గన్తబ్బం హోతి. వివేకసుఖం అనుభవితుం న లభతి. కస్మా? ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చాభిభూతతాయాతి, ఏవం దాసబ్యం వియ **ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం** దట్టబ్బం.

యథా పన కన్తారద్ధానమగ్గపటిపన్నో పురిసో చోరేహి మనుస్సానం విలుత్తోకాసం పహతోకాసఞ్చ దిస్వా దణ్డకసద్దేనపి సకుణసద్దేనపి చోరా ఆగతాతి ఉస్సఙ్కితపరిసఙ్కితో హోతి, గచ్ఛతిపి, తిట్ఠతిపి, నివత్తతిపి, గతట్ఠానతో ఆగతట్ఠానమేవ బహుతరం హోతి. సో కిచ్ఛేన కసిరేన ఖేమన్తభూమిం పాపుణాతి వా, న వా పాపుణాతి. ఏవమేవం యస్స అట్ఠసు ఠానేసు విచికిచ్ఛా ఉప్పన్నా హోతి. సో "బుద్ధో ను ఖో, న ను ఖో బుద్ధో"తిఆదినా నయేన విచికిచ్ఛన్తో అధిముచ్చిత్వా సద్ధాయ గణ్హితుం న సక్కోతి. అసక్కోన్తో మగ్గం వా ఫలం వా న పాపుణాతీతి యథా కన్తారద్ధానమగ్గే "చోరా అత్థి నత్థీ"తి పునప్పునం ఆసప్పనపరిసప్పనం అపరియోగాహనం ఛమ్భితత్త చిత్తస్స ఉప్పాదేన్తో ఖేమన్తపత్తియా అన్తరాయం కరోతి, ఏవం **విచికిచ్ఛా**పి "బుద్ధో ను ఖో న బుద్ధో"తిఆదినా నయేన పునప్పునం ఆసప్పనపరిసప్పనం అపరియోగాహనం ఛమ్భితత్తం చిత్తస్స ఉప్పాదయమానా అరియభూమిప్పత్తియా అన్తరాయం కరోతీతి కన్తారద్ధానమగ్గో వియ దట్ఠబ్బా.

ఇదాని **సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, ఆణణ్య**న్తి ఏత్థ భగవా పహీనకామచ్ఛన్దనీవరణం ఆణణ్యసదిసం, సేసాని ఆరోగ్యాదిసదిసాని కత్వా దస్సేతి. తత్రాయం సదిసతా – యథా హి పురిసో ఇణం ఆదాయ కమ్మన్తే పయోజేత్వా సమిద్ధకమ్మన్తో, "ఇదం ఇణం నామ పలిబోధమూల"న్తి చిన్తేత్వా సవడ్ఢికం ఇణం నియ్యాతేత్వా పణ్ణం ఫాలాపేయ్య. అథస్స తతో పట్ఠాయ నేవ కోచి దూతం పేసేతి, న పణ్ణం, సో ఇణసామికే దిస్వాపి సచే ఇచ్ఛతి, ఆసనా ఉట్ఠహతి, నో చే, న ఉట్ఠహతి. కస్మా? తేహి సద్ధిం నిల్లేపతాయ అలగ్గతాయ. ఏవమేవ భిక్ఖు, "అయం కామచ్ఛన్దో నామ పలిబోధమూల"న్తి సతిపట్ఠానే వుత్తనయేనేవ ఛ ధమ్మే భావేత్వా కామచ్ఛన్దనీవరణం పజహతి. తస్సేవం పహీనకామచ్ఛన్దస్స యథా ఇణముత్తస్స పురిసస్స ఇణసామికే

దిస్వా నేవ భయం న ఛమ్భితత్తం హోతి. ఏవమేవ పరవత్థుమ్హి నేవ సఙ్గో న బన్ధో హోతి. దిబ్బానిపి రూపాని పస్సతో కిలేసో న సముదాచరతి. తస్మా భగవా ఆణణ్యమివ కామచ్ఛన్దప్పహానమాహ.

యథా పన సో పిత్తరోగాతురో పురిసో భేసజ్జకిరియాయ తం రోగం వూపసమేత్వా తతో పట్ఠాయ మధుసక్కరాదీనం రసం విన్దతి. ఏవమేవం భిక్ఖు, "అయం బ్యాపాదో నామ అనత్థకారకో"తి ఛ ధమ్మే భావేత్వా బ్యాపాదనీవరణం పజహతి. సో ఏవం పహీనబ్యాపాదో యథా పిత్తరోగవిముత్తో పురిసో మధుసక్కరాదీని మధురాని సమ్పియాయమానో పటిసేవతి. ఏవమేవం ఆచారపణ్ణత్తిఆదీని సిక్ఖాపియమానో సిరసా సమ్పటిచ్ఛిత్వా సమ్పియాయమానో సిక్ఖతి. తస్మా భగవా ఆరోగ్యమివ బ్యాపాదప్పహానమాహ.

యథా సో నక్ఖత్తదివసే బన్ధనాగారం పవేసితో పురిసో అపరస్మిం నక్ఖత్తదివసే, "పుబ్బేపి అహం పమాదదోసేన బద్ధో తం నక్ఖత్తం నానుభవామి, ఇదాని అప్పమత్తో భవిస్సామీ"తి యథాస్స పచ్చత్థికా ఓకాసం న లభన్తి. ఏవం అప్పమత్తో హుత్వా నక్ఖత్తం అనుభవిత్వా – "అహో నక్ఖత్తం అహో నక్ఖత్త"న్తి ఉదానం ఉదానేసి. ఏవమేవ భిక్ఖు, "ఇదం థినమిద్ధం నామ మహాఅనత్థకర"న్తి ఛ ధమ్మే భావేత్వా థినమిద్ధనీవరణం పజహతి. సో ఏవం పహీనథినమిద్ధో యథా బన్ధనా ముత్తో పురిసో సత్తాహమ్పి నక్ఖత్తస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానం అనుభవతి. ఏవమేవం భిక్ఖు ధమ్మనక్ఖత్తస్స ఆదిమజ్ఝపరియోసానం అనుభవన్తో సహ పటిసమ్భిదాహి అరహత్తం పాపుణాతి. తస్మా భగవా బన్ధనా మోక్ఖమివ థినమిద్ధప్పహానమాహ.

యథా పన దాసో కఞ్చిదేవ మిత్తం ఉపనిస్సాయ సామికానం ధనం దత్వా అత్తానం భుజిస్సం కత్వా తతో పట్ఠాయ యం ఇచ్ఛతి, తం కరేయ్య. ఏవమేవ భిక్ఖు, "ఇదం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం నామ మహాఅనత్థకర"న్తి ఛ ధమ్మే భావేత్వా ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం పజహతి. సో ఏవం పహీనుద్ధచ్చకుక్కుచ్చో యథా భుజిస్సో పురిసో యం ఇచ్ఛతి, తం కరోతి. న తం కోచి బలక్కారేన తతో నివత్తేతి. ఏవమేవం భిక్ఖు యథాసుఖం నేక్ఖమ్మపటిపదం పటిపజ్జతి, న నం ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చం బలక్కారేన తతో నివత్తేతి. తస్మా భగవా భుజిస్సం వియ ఉద్ధచ్చకుక్కుచ్చప్పహానమాహ.

యథా బలవా పురిసో హత్థసారం గహేత్వా సజ్జావుధో సపరివారో కన్తారం పటిపజ్జేయ్య. తం చోరా దూరతోవ దిస్వా పలాయేయ్యుం. సో సోత్థినా తం కన్తారం నిత్థరిత్వా ఖేమన్తం పత్తో హట్ఠతుట్ఠో అస్స. ఏవమేవం భిక్ఖు, "అయం విచికిచ్ఛా నామ అనత్థకారికా"తి ఛ ధమ్మే భావేత్వా విచికిచ్ఛం పజహతి. సో ఏవం పహీనవిచికిచ్ఛో యథా బలవా సజ్జావుధో సపరివారో పురిసో నిబ్భయో చోరే తిణం వియ అగణేత్వా సోత్థినా నిక్ఖమిత్వా ఖేమన్తభూమిం పాపుణాతి. ఏవమేవం దుచ్చరితకన్తారం నిత్థరిత్వా పరమఖేమన్తభూమిం అమతం నిబ్బానం పాపుణాతి. తస్మా భగవా ఖేమన్తభూమిం వియ విచికిచ్ఛాపహానమాహ.

౪౨౭. ఇమమేవ కాయన్తి ఇమం కరజకాయం. **అభిసన్దేతీ**తి తేమేతి స్నేహేతి, సబ్బత్థ పవత్తపీతిసుఖం కరోతి. **పరిసన్దేతీ**తి సమన్తతో సన్దేతి. **పరిపూరేతీ**తి వాయునా భస్తం వియ పూరేతి. **పరిప్ఫరతీ**తి సమన్తతో ఫుసతి . **సబ్బావతో కాయస్సా**తి అస్స భిక్ఖునో సబ్బకోట్ఠాసవతో కాయస్స. కిఞ్చి ఉపాదిన్నకసన్తతిపవత్తిట్ఠానే ఛవిమంసలోహితానుగతం అణుమత్తమ్పి ఠానం పఠమజ్ఝానసుఖేన అఫుట్ఠం నామ న హోతి. **దక్ఖో**తి ఛేకో పటిబలో న్హానీయచుణ్ణాని కాతుఞ్చేవ యోజేతుఞ్చ సన్నేతుఞ్చ. **కంసథాలే**తి యేన కేనచి లోహేన కతభాజనే. మత్తికభాజనం పన థిరం న హోతి, సన్నేన్తస్స భిజ్జతి, తస్మా తం న దస్సేతి. **పరిప్ఫోసకం పరిప్ఫోసక**న్తి సిఞ్చిత్వా సిఞ్చిత్వా. **సన్నేయ్యా**తి వామహత్థేన కంసథాలం

గహేత్వా దక్ఖిణేన హత్థేన పమాణయుత్తం ఉదకం సిఞ్చిత్వా సిఞ్చిత్వా పరిమద్దన్తో పిణ్డం కరేయ్య. **స్నేహానుగతాతి** ఉదకసినేహేన అనుగతా. **స్నేహపరేతాతి** ఉదకసినేహేన పరిగతా. **సన్తరబాహిరాతి** సద్ధిం అన్తోపదేసేన చేవ బహిపదేసేన చ, సబ్బత్థకమేవ ఉదకసినేహేన ఫుటాతి అత్థో. **న చ పగ్ఘరిణీతి** న బిన్దు బిన్దు ఉదకం పగ్ఘరతి, సక్కా హోతి హత్థేనపి ద్వీహిపి తీహిపి అఙ్గులీహి గహేతుం ఓవట్టికమ్పి కాతున్తి అత్థో.

४२८. దుతియజ్ఝానసుఖఉపమాయం **ఉబ్భితోదకోతి** ఉబ్భిన్నఉదకో, న హేట్ఠా ఉబ్భిజ్జిత్వా ఉగ్గచ్ఛనఉదకో, అన్తోయేవ పన ఉబ్భిజ్జనఉదకోతి అత్థో. **ఆయముఖన్తి** ఆగమనమగ్గో. **దేవోతి** మేఘో. **కాలేనకాలన్తి** కాలే కాలే, అన్వద్ధమాసం వా అనుదసాహం వాతి అత్థో. **ధారన్తి** వుట్ఠిం. **నానుప్పవేచ్ఛేయ్యాతి** న పవేసేయ్య, న వస్సేయ్యాతి అత్థో. **సీతా వారిధారా ఉబ్భిజ్జిత్వాతి** సీతం వారి తం ఉదకరహదం పూరయమానం ఉబ్భిజ్జిత్వా. హేట్ఠా ఉగ్గచ్ఛనఉదకఞ్హి ఉగ్గన్త్వా ఉగ్గన్త్వా భిజ్జన్తం ఉదకం ఖోభేతి. చతూహి దిసాహి పవిసనఉదకం పురాణపణ్ణతిణకట్ఠదణ్డకాదీహి ఉదకం ఖోభేతి. వుట్ఠిఉదకం ధారానిపాతపుప్ఫుళకేహి ఉదకం ఖోభేతి. సన్నిసిన్నమేవ పన హుత్వా ఇద్ధినిమ్మితమివ ఉప్పజ్జమానం ఉదకం ఇమం పదేసం ఫరతి, ఇమం పదేసం న ఫరతీతి నత్థి. తేన అఫుటోకాసో నామ న హోతీతి. తత్థ రహదో వియ కరజకాయో, ఉదకం వియ దుతియజ్ఝానసుఖం. సేసం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

४२९. తతియజ్ఝానసుఖఉపమాయం ఉప్పలాని ఏత్థ సన్తీతి **ఉప్పలినీ**. సేసపదద్వయేసుపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ సేతరత్తనీలేసు యంకిఞ్చి ఉప్పలం ఉప్పలమేవ, ఊనకసతపత్తం పుణ్డరీకం, సతపత్తం పదుమం. పత్తనియమం వా వినాపి సేతం పదుమం, రత్తం పుణ్డరీకన్తి అయమేత్థ వినిచ్ఛయో. **ఉదకానుగ్గతానీతి** ఉదకతో న ఉగ్గతాని. **అన్తోనిముగ్గపోసీనీతి** ఉదకతలస్స అన్తో నిముగ్గానియేవ హుత్వా పోసీని, వడ్ఢీనీతి అత్థో. సేసం పురిమనయేనేవ వేదితబ్బం.

४३०. చతుత్థజ్ఝానసుఖఉపమాయం **పరిసుద్ధేన చేతసా పరియోదాతేనాతి** ఏత్థ నిరుపక్కిలేసట్ఠేన పరిసుద్ధం. పభస్సరట్ఠేన పరియోదాతం వేదితబ్బం. **ఓదాతేన వత్థేనాతి** ఇదం ఉతుఫరణత్థం వుత్తం. కిలిట్ఠవత్థేన హి ఉతుఫరణం న హోతి, తఙ్ఖణధోతపరిసుద్ధేన ఉతుఫరణం బలవం హోతి. ఇమిస్సా హి ఉపమాయ వత్థం వియ కరజకాయో. ఉతుఫరణం వియ చతుత్థజ్ఝానసుఖం. తస్మా యథా సున్హాతస్స పురిసస్స పరిసుద్ధం వత్థం ససీసం పారుపిత్వా నిసిన్నస్స సరీరతో ఉతు సబ్బమేవ వత్థం ఫరతి, న కోచి వత్థస్స అఫుటోకాసో హోతి. ఏవం చతుత్థజ్ఝానసుఖేన భిక్ఖునో కరజకాయస్స న కోచి ఓకాసో అఫుటో హోతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. చతుత్థజ్ఝానచిత్తమేవ వా వత్థం వియ, తంసముట్ఠానరూపం ఉతుఫరణం వియ. యథా హి కత్థచి ఓదాతవత్థే కాయం అప్ఫుసన్తేపి తంసముట్ఠానేన ఉతునా సబ్బత్థకమేవ కాయో ఫుట్ఠో హోతి. ఏవం చతుత్థజ్ఝానసముట్ఠితేన సుఖుమరూపేన సబ్బత్థకమేవ భిక్ఖునో కరజకాయో ఫుటో హోతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో.

४३१. పుబ్బేనివాసఞాణఉపమాయం **తందివసం కతకిరియా పాకటా హోతీతి** తందివసం గతగామత్తయమేవ గహితం. తత్థ గామత్తయం గతపురిసో వియ పుబ్బేనివాసఞాణలాభీ దట్ఠబ్బో. తయో గామా వియ తయో భవా దట్ఠబ్బా. తస్స పురిసస్స తీసు గామేసు తందివసం కతకిరియాయ ఆవిభావో వియ పుబ్బేనివాసాయ చిత్తం అభినీహరిత్వా నిసిన్నస్స భిక్ఖునో తీసు భవేసు కతకిరియాయ ఆవిభావో దట్ఠబ్బో.

४३२. దిబ్బచక్ఖుఉపమాయం **ద్వే అగారాతి** ద్వే ఘరా. **సద్వారాతి** సమ్ముఖద్వారా. **అనుచఙ్కమన్తేతి** అపరాపరం సఞ్చరన్తే. **అనువిచరన్తేతి** ఇతో చితో చ విచరన్తే, ఇతో పన గేహా నిక్ఖమిత్వా ఏతం గేహం, ఏతస్మా వా నిక్ఖమిత్వా ఇమం

గేహం పవిసనవసేనపి దట్ఠబ్బా. తత్థ ద్వే అగారా సద్వారా వియ చుతిపటిసన్ధియో, చక్ఖుమా పురిసో వియ దిబ్బచక్ఖుఞాణలాభీ, చక్ఖుమతో పురిసస్స ద్విన్నం గేహానం అన్తరే ఠత్వా పస్సతో ద్వే అగారే పవిసనకనిక్ఖమనకపురిసానం పాకటకాలో వియ దిబ్బచక్ఖులాభినో ఆలోకం వడ్ఢేత్వా ఓలోకేన్తస్స చవనకఉపపజ్జనకసత్తానం పాకటకాలో. కిం పన తే ఞాణస్స పాకటా, పుగ్గలస్సాతి? ఞాణస్స. తస్స పాకటత్తా పన పుగ్గలస్స పాకటాయేవాతి.

౪౩౩. ఆసవక్ఖయఞాణఉపమాయం **పబ్బతసఙ్ఖేపే**తి పబ్బతమత్థకే. **అనావిలో**తి నిక్కద్దమో. సిప్పియో చ సమ్బుకా చ **సిప్పిసమ్బుకం.** సక్ఖరా చ కథలా చ **సక్ఖరకథలం.** మచ్ఛానం గుమ్బా ఘటాతి **మచ్ఛగుమ్బం. తిట్ఠన్తమ్పి చరన్తమ్పీ**తి ఏత్థ సక్ఖరకథలం తిట్ఠతియేవ, ఇతరాని చరన్తిపి తిట్ఠన్తిపి. యథా పన అన్తరన్తరా ఠితాసుపి నిసిన్నాసుపి విజ్జమానాసుపి, “ఏతా గావో చరన్తీ”తి చరన్తియో ఉపాదాయ ఇతరాపి చరన్తీతి వుచ్చన్తి. ఏవం తిట్ఠన్తమేవ సక్ఖరకథలం ఉపాదాయ ఇతరమ్పి ద్వయం తిట్ఠన్తన్తి వుత్తం. ఇతరఞ్చ ద్వయం చరన్తం ఉపాదాయ సక్ఖరకథలమ్పి చరన్తన్తి వుత్తం. తత్థ చక్ఖుమతో పురిసస్స తీరే ఠత్వా పస్సతో సిప్పిసమ్బుకాదీనం విభూతకాలో వియ ఆసవానం ఖయాయ చిత్తం నీహరిత్వా నిసిన్నస్స భిక్ఖునో చతున్నం సచ్చానం విభూతకాలో దట్ఠబ్బో.

౪౩౪. ఇదాని సత్తహాకారేహి సలిఙ్గతో సగుణతో ఖీణాసవస్స నామం గణ్హన్తో, **అయం వుచ్చతి, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సమణో ఇతిపీ**తిఆదిమాహ. తత్థ **ఏవం ఖో, భిక్ఖవే, భిక్ఖు సమణో హోతీ**తిఆదీసు, భిక్ఖవే, ఏవం భిక్ఖు సమితపాపత్తా **సమణో** హోతి. బాహితపాపత్తా **బ్రాహ్మణో** హోతి. న్హాతకిలేసత్తా **న్హాతకో** హోతి, ధోతకిలేసత్తాతి అత్థో. చతుమగ్గఞాణసఙ్ఖాతేహి వేదేహి అకుసలధమ్మానం గతత్తా **వేదగూ** హోతి, విదితత్తాతి అత్థో. తేనేవ **విదితాస్స హోన్తీ**తిఆదిమాహ. కిలేసానం సుతత్తా **సోత్తియో** హోతి, నిస్సుతత్తా అపహతత్తాతి అత్థో. కిలేసానం ఆరకత్తా **అరియో** హోతి, హతత్తాతి అత్థో. తేహి ఆరకత్తా **అరహం** హోతి, దూరీభూతత్తాతి అత్థో. సేసం సబ్బత్థ పాకటమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాఅస్సపురసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. చూళఅస్సపురసుత్తవణ్ణనా

౪౩౫. **ఏవం మే సుత**న్తి చూళఅస్సపురసుత్తం. తస్స దేసనాకారణం పురిమసదిసమేవ. **సమణసామీచిప్పటిపదా**తి సమణానం అనుచ్ఛవికా సమణానం అనులోమప్పటిపదా.

౪౩౬. **సమణమలాన**న్తిఆదీసు ఏతే ధమ్మా ఉప్పజ్జమానా సమణే మలినే కరోన్తి మలగ్గహితే, తస్మా “సమణమలా”తి వుచ్చన్తి. ఏతేహి సమణా దుస్సన్తి, పదుస్సన్తి, తస్మా **సమణదోసా**తి వుచ్చన్తి. ఏతే ఉప్పజ్జిత్వా సమణే కసటే నిరోజే కరోన్తి మిలాపేన్తి, తస్మా **సమణకసటా**తి వుచ్చన్తి. **ఆపాయికానం ఠానాన**న్తి అపాయే నిబ్బత్తాపకానం కారణానం. **దుగ్గతివేదనియాన**న్తి దుగ్గతియం విపాకవేదనాయ పచ్చయానం. **మతజం నామా**తి మనుస్సా తిఖిణం అయం అయేన సుఘంసిత్వా తం అయచుణ్ణం మంసేన సద్ధిం మద్దిత్వా కోఞ్చసకుణే ఖాదాపేన్తి. తే ఉచ్చారం కాతుం అసక్కోన్తా మరన్తి. నో చే మరన్తి, పహరిత్వా మారేన్తి. అథ తేసం కుచ్ఛిం ఫాలేత్వా నం ఉదకేన ధోవిత్వా చుణ్ణం గహేత్వా మంసేన సద్ధిం మద్దిత్వా పున ఖాదాపేన్తీతి ఏవం సత్త వారే ఖాదాపేత్వా గహితేన అయచుణ్ణేన ఆవుధం కరోన్తి. సుసిక్ఖితా చ నం అయకారా

బహుహత్థకమ్మమూలం లభిత్వా కరోన్తి. తం మతసకుణతో జాతత్తా “మతజ”న్తి వుచ్చతి, అతితిఖిణం హోతి. **పీతనిసిత**న్తి ఉదకపీతఞ్చేవ సిలాయ చ సునిఘంసితం. **సఙ్ఘాటియా**తి కోసియా. **సమ్పారుత**న్తి పరియోనద్ధం. **సమ్పలివేఠిత**న్తి సమన్తతో వేఠితం.

౪౩౭. **రజోజల్లికస్సా**తి రజోజల్లధారినో. **ఉదకోరోహకస్సా**తి దివసస్స తిక్ఖత్తుం ఉదకం ఓరోహన్తస్స. **రుక్ఖమూలికస్సా**తి రుక్ఖమూలవాసినో. **అబ్భోకాసికస్సా**తి అబ్భోకాసవాసినో. **ఉబ్భట్ఠకస్సా**తి ఉద్ధం ఠితకస్స. **పరియాయభత్తికస్సా**తి మాసవారేన వా అడ్ఢమాసవారేన వా భుఞ్జన్తస్స. సబ్బమేతం బాహిరసమయేనేవ కథితం. ఇమస్మిఞ్హి సాసనే చీవరధరో భిక్ఖు సఙ్ఘాటికోతి న వుచ్చతి. రజోజల్లధారణాదివతాని ఇమస్మిం సాసనే నత్థియేవ. బుద్ధవచనస్స బుద్ధవచనమేవ నామం, న మన్తాతి. రుక్ఖమూలికో, అబ్భోకాసికోతి ఏత్తకంయేవ పన లబ్భతి. తమ్పి బాహిరసమయేనేవ కథితం. **జాతమేవ న**న్తి తందివసే జాతమత్తంయేవ నం. **సఙ్ఘాటికం కరేయ్యు**న్తి సఙ్ఘాటికం వత్థం నివాసేత్వా చ పారుపిత్వా చ సఙ్ఘాటికం కరేయ్యుం. ఏస నయో సబ్బత్థ.

౪౩౮. **విసుద్ధమత్తానం సమనుపస్సతీ**తి అత్తానం విసుజ్ఝన్తం పస్సతి. విసుద్ధోతి పన న తావ వత్తబ్బో. **పామోజ్జం జాయతీ**తి తుట్ఠాకారో జాయతి. **పముదితస్స పీతీ**తి తుట్ఠస్స సకలసరీరం ఖోభయమానా పీతి జాయతి. **పీతిమనస్స కాయో**తి పీతిసమ్పయుత్తస్స పుగ్గలస్స నామకాయో. **పస్సమ్భతీ**తి విగతదరథో హోతి. **సుఖం వేదేతీ**తి కాయికమ్పి చేతసికమ్పి సుఖం వేదియతి. **చిత్తం సమాధియతీ**తి ఇమినా నేక్ఖమ్మసుఖేన సుఖితస్స చిత్తం సమాధియతి, అప్పనాపత్తం వియ హోతి. **సో మేత్తాసహగతేన చేతసా**తి హేట్ఠా కిలేసవసేన ఆరద్ధా దేసనా పబ్బతే వుట్ఠవుట్ఠి వియ నదిం యథానుసన్ధినా బ్రహ్మవిహారభావనం ఓతిణ్ణా. తత్థ యం వత్తబ్బం సియా, తం సబ్బం విసుద్ధిమగ్గే వుత్తమేవ. **సేయ్యథాపి, భిక్ఖవే, పోక్ఖరణీ**తి మహాసీహనాదసుత్తే మగ్గో పోక్ఖరణియా ఉపమితో, ఇధ సాసనం ఉపమితన్తి వేదితబ్బం. **ఆసవానం ఖయా సమణో హోతీ**తి సబ్బకిలేసానం సమితత్తా పరమత్థసమణో హోతీతి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళఅస్సపురసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

చతుత్థవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చూళయమకవగ్గో

౧. సాలేయ్యకసుత్తవణ్ణనా

౪౩౫. **ఏవం మే సుత**న్తి సాలేయ్యకసుత్తం. తత్థ **కోసలేసూ**తి కోసలా నామ జానపదినో రాజకుమారా. తేసం నివాసో ఏకోపి జనపదో రుళ్హీసద్దేన కోసలాతి వుచ్చతి, తస్మిం కోసలేసు జనపదే. పోరాణా పనాహు – యస్మా పుబ్బే మహాపనాదం రాజకుమారం నానానాటకాని దిస్వా సితమత్తమ్పి అకరోన్తం సుత్వా రాజా ఆహ – "యో మమ పుత్తం హసాపేతి, సబ్బాలఙ్కారేన నం అలఙ్కరోమీ"తి. తతో నఙ్గలానిపి ఛడ్డేత్వా మహాజనకాయే సన్నిపతితే మనుస్సా సాతిరేకాని సత్తవస్సాని నానాకీళికాయో దస్సేత్వా నం హసాపేతుం నాసక్ఖింసు. తతో సక్కో దేవనటం పేసేసి. సో దిబ్బనాటకం దస్సేత్వా హసాపేసి. అథ తే మనుస్సా అత్తనో అత్తనో వసనోకాసాభిముఖా పక్కమింసు. తే పటిపథే మిత్తసుహజ్జాదయో దిస్వా పటిసన్థారం కరోన్తా, "కచ్చి, భో, కుసలం, కచ్చి, భో, కుసల"న్తి ఆహంసు. తస్మా తం "కుసలం కుసల"న్తి వచనం ఉపాదాయ సో పదేసో కోసలాతి వుచ్చతీతి.

చారికం చరమానోతి అతురితచారికం చరమానో. **మహతా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధి**న్తి సతం వా సహస్సం వా సతసహస్సం వాతి ఏవం అపరిచ్ఛిన్నేన మహతా భిక్ఖుసఙ్ఘేన సద్ధిం. **బ్రాహ్మణగామో**తి బ్రాహ్మణానం సమోసరణగామోపి బ్రాహ్మణగామోతి వుచ్చతి బ్రాహ్మణానం భోగగామోపి. ఇధ సమోసరణగామో అధిప్పేతో. **తదవసరీ**తి తం అవసరి, సమ్పత్తోతి అత్థో. విహారో పనేత్థ అనియామితో; తస్మా తస్స అవిదూరే బుద్ధానం అనుచ్ఛవికో ఏకో వనసణ్డో భవిస్సతి, సత్థా తం వనసణ్డం గతోతి వేదితబ్బో. **అస్సోసు**న్తి సుణింసు ఉపలభింసు. సోతద్వారసమ్పత్తవచననిగ్ఘోసానుసారేన జానింసు. **ఖో**తి అవధారణత్థే పదపూరణమత్తే వా నిపాతో. తత్థ అవధారణత్థేన అస్సోసుంయేవ , న నేసం కోచి సవనన్తరాయో అహోసీతి అయమత్థో వేదితబ్బో. పదపూరణేన బ్యఞ్జనసిలిట్ఠతామత్తమేవ.

ఇదాని యమత్థం అస్సోసుం, తం పకాసేతుం **సమణో ఖలు, భో, గోతమో**తిఆది వుత్తం. తత్థ సమితపాపత్తా **సమణో**తి వేదితబ్బో. **ఖలూ**తి అనుస్సవనత్థే నిపాతో. **భో**తి తేసం అఞ్ఞమఞ్ఞం ఆలపనమత్తం. **గోతమో**తి భగవతో గోత్తవసేన పరిదీపనం. తస్మా **సమణో ఖలు, భో, గోతమో**తి ఏత్థ సమణో కిర, భో, గోతమగోత్తోతి ఏవమత్థో దట్ఠబ్బో. **సక్యపుత్తో**తి ఇదం పన భగవతో ఉచ్చాకులపరిదీపనం. **సక్యకులా పబ్బజితో**తి సద్ధాపబ్బజితభావదీపనం. కేనచి పారిజుఞ్ఞేన అనభిభూతో అపరిక్ఖీణంయేవ తం కులం పహాయ సద్ధాపబ్బజితోతి వుత్తం హోతి. తతో పరం వుత్తత్థమేవ. **తం ఖో పనా**తి ఇత్థమ్భూతాఖ్యానత్థే ఉపయోగవచనం, తస్స ఖో పన భోతో గోతమస్సాతి అత్థో. **కల్యాణో**తి కల్యాణగుణసమన్నాగతో, సేట్ఠోతి వుత్తం హోతి. **కిత్తిసద్దో**తి కిత్తియేవ, థుతిఘోసో వా. **అబ్భుగ్గతో**తి సదేవకం లోకం అజ్ఝోత్థరిత్వా ఉగ్గతో. కిన్తి? "ఇతిపి సో భగవా…పే॰… బుద్ధో భగవా"తి.

తత్రాయం పదసమ్బన్ధో – సో భగవా ఇతిపి అరహం, ఇతిపి సమ్మాసమ్బుద్ధో…పే॰… ఇతిపి భగవాతి. ఇమినా చ ఇమినా చ కారణేనాతి వుత్తం హోతి. తత్థ ఆరకత్తా, అరీనం అరానఞ్చ హతత్తా, పచ్చయాదీనం అరహత్తా, పాపకరణే రహాభావాతి ఇమేహి తావ కారణేహి సో భగవా అరహన్తి వేదితబ్బోతిఆదినా నయేన మాతికం నిక్ఖిపిత్వా సబ్బానేవ ఏతాని పదాని విసుద్ధిమగ్గే బుద్ధానుస్సతినిద్దేసే విత్థారితానీతి తతో తేసం విత్థారో గహేతబ్బో.

సాధు ఖో పనాతి సున్దరం ఖో పన; అత్థావహం సుఖావహన్తి వుత్తం హోతి. **తథారూపానం అరహతన్తి** యథారూపో సో భవం గోతమో, ఏవరూపానం అనేకేహిపి కప్పకోటిసతసహస్సేహి దుల్లభదస్సనానం బ్యామప్పభాపరిక్ఖిత్తేహి అసీతిఅనుబ్యఞ్జనరతనపటిమణ్డితేహి ద్వత్తింసమహాపురిసలక్ఖణవరేహి సమాకిణ్ణమనోరమసరీరానం అతప్పకదస్సనానం అతిమధురధమ్మనిగ్ఘోసానం, యథాభూతగుణాధిగమేన లోకే అరహన్తోతి లద్ధసద్దానం అరహతం. **దస్సనం హోతీతి** పసాదసోమ్మాని అక్ఖీని ఉమ్మీలేత్వా దస్సనమత్తమ్పి సాధు హోతి. సచే పన అట్ఠఙ్గసమన్నాగతేన బ్రహ్మస్సరేన ధమ్మం దేసేన్తస్స ఏకం పదమ్పి సోతుం లభిస్సామ, సాధుతరంయేవ భవిస్సతీతి ఏవం అజ్ఝాసయం కత్వా.

యేన భగవా తేనుపసఙ్కమింసూతి సబ్బకిచ్చాని పహాయ తుట్ఠమానసా ఆగమంసు. **ఏతదవోచున్తి** దువిధా హి పుచ్ఛా అగారికపుచ్ఛా అనగారికపుచ్ఛా చ. తత్థ "కిం, భన్తే, కుసలం, కిం అకుసల"న్తి ఇమినా నయేన అగారికపుచ్ఛా ఆగతా. "ఇమే ఖో, భన్తే, పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా"తి ఇమినా నయేన అనగారికపుచ్ఛా. ఇమే పన అత్తనో అనురూపం అగారికపుచ్ఛం పుచ్ఛన్తా ఏతం, "కో ను ఖో, భో గోతమ, హేతు కో పచ్చయో"తిఆదివచనం అవోచుం. తేసం భగవా యథా న సక్కోన్తి సల్లక్ఖేతుం, ఏవం సంఖిత్తేనేవ తావ పఞ్హం విస్సజ్జేన్తో, **అధమ్మచరియావిసమచరియాహేతు ఖో గహపతయోతి**ఆదిమాహ. కస్మా పన భగవా యథా న సల్లక్ఖేన్తి, ఏవం విస్సజ్జేసీతి? పణ్డితమానికా హి తే; ఆదితోవ మాతికం అట్ఠపేత్వా యథా సల్లక్ఖేన్తి, ఏవం అత్థే విత్థారితే, దేసనం ఉత్తానికాతి మఞ్ఞన్తా అవజానన్తి, మయమ్పి కథేన్తా ఏవమేవ కథేయ్యామాతి వత్తారో భవన్తి. తేన నేసం భగవా యథా న సక్కోన్తి సల్లక్ఖేతుం, ఏవం సంఖిత్తేనేవ తావ పఞ్హం విస్సజ్జేసి. తతో సల్లక్ఖేతుం అసక్కోన్తేహి విత్థారదేసనం యాచితో విత్థారేన దేసేతుం, **తేన హి గహపతయోతి**ఆదిమాహ. తత్థ **తేన హీతి** కారణత్థే నిపాతో. యస్మా మం తుమ్హే యాచథ, తస్మాతి అత్థో.

౪౪౦. తివిధన్తి తీహి కోట్ఠాసేహి. **కాయేనాతి** కాయద్వారేన. **అధమ్మచరియావిసమచరియాతి** అధమ్మచరియసఙ్ఖాతా విసమచరియా. అయం పనేత్థ పదత్థో, అధమ్మస్స చరియా అధమ్మచరియా, అధమ్మకరణన్తి అత్థో. విసమా చరియా, విసమస్స వా కమ్మస్స చరియాతి విసమచరియా. అధమ్మచరియా చ సా విసమచరియా చాతి అధమ్మచరియావిసమచరియా. ఏతేనుపాయేన సబ్బేసు కణ్హసుక్కపదేసు అత్థో వేదితబ్బో. **లుద్దోతి** కక్ఖళో. **దారుణోతి** సాహసికో. **లోహితపాణీతి** పరం జీవితా వోరోపేన్తస్స పాణీ లోహితేన లిప్పన్తి. సచేపి న లిప్పన్తి, తథావిధో లోహితపాణీత్వేవ వుచ్చతి. **హతప్పహతే నివిట్ఠోతి** హతే చ పరస్స పహారదానే , పహతే చ పరమారణే నివిట్ఠో. **అదయాపన్నోతి** నిక్కరుణతం ఆపన్నో.

యం తం పరస్సాతి యం తం పరస్స సన్తకం. **పరవిత్తూపకరణన్తి** తస్సేవ పరస్స విత్తూపకరణం తుట్ఠిజననం పరిక్ఖారభణ్డకం. **గామగతం వాతి** అన్తోగామే వా ఠపితం. **అరఞ్ఞగతం వాతి** అరఞ్ఞే రుక్ఖగ్గపబ్బతమత్థకాదీసు వా ఠపితం. **అదిన్నన్తి** తేహి పరేహి కాయేన వా వాచాయ వా అదిన్నం. **థేయ్యసఙ్ఖాతన్తి** ఏత్థ **థేనోతి** చోరో. థేనస్స భావో థేయ్యం, అవహరణచిత్తస్సేతం అధివచనం. సఙ్ఖా సఙ్ఖాతన్తి అత్థతో ఏకం, కోట్ఠాసస్సేతం అధివచనం, "సఞ్ఞానిదానా హి పపఞ్చసఙ్ఖా"తిఆదీసు వియ. థేయ్యఞ్చ తం సఙ్ఖాతఞ్చాతి థేయ్యసఙ్ఖాతం, థేయ్యచిత్తసఙ్ఖాతో ఏకో చిత్తకోట్ఠాసోతి అత్థో . కరణత్థే చేతం పచ్చత్తవచనం, తస్మా థేయ్యసఙ్ఖాతేనాతి అత్థతో దట్ఠబ్బం.

మాతురక్ఖితాతిఆదీసు యం పితరి నట్ఠే వా మతే వా ఘాసచ్ఛాదనాదీహి పటిజగ్గమానా, వయపత్తం కులఘరే దస్సామీతి మాతా రక్ఖతి, అయం మాతురక్ఖితా నామ. ఏతేనుపాయేన **పితురక్ఖితా**దయోపి వేదితబ్బా. సభాగకులాని పన

కుచ్ఛిగతేసుపి గబ్భేసు కతికం కరోన్తి – “సచే మయ్హం పుత్తో హోతి, తుయ్హం ధీతా, అఞ్ఞత్థ గన్తుం న లభిస్సతి, మయ్హం పుత్తస్సేవ హోతూ”తి. ఏవం గబ్భేపి పరిగ్గహితా **సస్సామికా** నామ. “యో ఇత్థన్నామం ఇత్థిం గచ్ఛతి, తస్స ఏత్తకో దణ్డో”తి ఏవం గామం వా గేహం వా వీథిం వా ఉద్దిస్స ఠపితదణ్డా, పన **సపరిదణ్డా** నామ. **అన్తమసో మాలాగుణపరిక్ఖిత్తాపీ**తి యా సబ్బన్తిమేన పరిచ్ఛేదేన, “ఏసా మే భరియా భవిస్సతీ”తి సఞ్ఞాయ తస్సా ఉపరి కేనచి మాలాగుణం ఖిపన్తేన మాలాగుణమత్తేనాపి పరిక్ఖిత్తా హోతి. **తథారూపాసు చారిత్తం ఆపజ్జితా హోతీ**తి ఏవరూపాసు ఇత్థీసు సమ్మాదిట్ఠిసుత్తే వుత్తమిచ్ఛాచారలక్ఖణవసేన వీతిక్కమం కత్తా హోతి.

సభాగతోతి సభాయం ఠితో. **పరిసాగతో**తి పరిసాయం ఠితో. **ఞాతిమజ్ఝగతో**తి దాయాదానం మజ్ఝే ఠితో. **పూగమజ్ఝగతో**తి సేనీనం మజ్ఝే ఠితో. **రాజకులమజ్ఝగతో**తి రాజకులస్స మజ్ఝే మహావినిచ్ఛయే ఠితో . **అభినీతో**తి పుచ్ఛనత్థాయ నీతో. **సక్ఖిపుట్ఠో**తి సక్ఖిం కత్వా పుచ్ఛితో. **ఏహమ్భో పురిసా**తి ఆలపనమేతం. **అత్తహేతు వా పరహేతు వా**తి అత్తనో వా పరస్స వా హత్థపాదాదిహేతు వా ధనహేతు వా. **ఆమిసకిఞ్చిక్ఖహేతు వా**తి ఏత్థ **ఆమిస**న్తి లాభో అధిప్పేతో. **కిఞ్చిక్ఖ**న్తి యం వా తం వా అప్పమత్తకం. అన్తమసో తిత్తిరవట్టకసప్పిపిణ్డనవనీతపిణ్డాదిమత్తకస్సపి లఞ్జస్స హేతూతి అత్థో. **సమ్పజానముసా భాసితా హోతీ**తి జానన్తోయేవ ముసావాదం కత్తా హోతి.

ఇమేసం భేదాయాతి యేసం ఇతోతి వుత్తానం సన్తికే సుతం హోతి, తేసం భేదాయ. **అమూసం భేదాయా**తి యేసం అముత్రాతి వుత్తానం సన్తికే సుతం హోతి, తేసం భేదాయ. **ఇతి సమగ్గానం వా భేదకా**తి ఏవం సమగ్గానం వా ద్విన్నం సహాయకానం భేదం కత్తా. **భిన్నానం వా అనుప్పదాతా**తి సుట్ఠు కతం తయా, తం పజహన్తేన కతిపాహేనేవ తే మహన్తం అనత్థం కరేయ్యాతి ఏవం భిన్నానం పున అసంసన్దనాయ అనుప్పదాతా ఉపత్థమ్భేతా కారణం దస్సేతాతి అత్థో. వగ్గో ఆరామో అభిరతిట్ఠానమస్సాతి **వగ్గారామో. వగ్గరతో**తి వగ్గేసు రతో. వగ్గే దిస్వా వా సుత్వా వా నన్దతీతి **వగ్గనన్దీ. వగ్గకరణిం వాచ**న్తి యా వాచా సమగ్గేపి సత్తే వగ్గే కరోతి భిన్దతి, తం కలహకారణం వాచం భాసితా హోతి.

అణ్డకాతి యథా సదోసే రుక్ఖే అణ్డకాని ఉట్ఠహన్తి, ఏవం సదోసతాయ ఖుంసనావమ్భనాదివచనేహి అణ్డకా జాతా. **కక్కసా**తి పూతికా. యథా నామ పూతికరుక్ఖో కక్కసో హోతి పగ్ఘరితచుణ్ణో, ఏవం కక్కసా హోతి, సోతం ఘంసమానా వియ పవిసతి. తేన వుత్తం “కక్కసా”తి. **పరకటుకా**తి పరేసం కటుకా అమనాపా దోసజననీ. **పరాభిసజ్జనీ**తి కుటిలకణ్టకసాఖా వియ మమ్మేసు విజ్ఝిత్వా పరేసం అభిసజ్జనీ గన్తుకామానమ్పి గన్తుం అదత్వా లగ్గనకారీ. **కోధసామన్తా**తి కోధస్స ఆసన్నా. **అసమాధిసంవత్తనికా**తి అప్పనాసమాధిస్స వా ఉపచారసమాధిస్స వా అసంవత్తనికా. ఇతి సబ్బానేవ తాని సదోసవాచాయ వేవచనాని.

అకాలవాదీతి అకాలేన వత్తా. **అభూతవాదీ**తి యం నత్థి, తస్స వత్తా. **అనత్థవాదీ**తి అకారణనిస్సితం వత్తా. **అధమ్మవాదీ**తి అసభావం వత్తా . **అవినయవాదీ**తి అసంవరవినయపటిసంయుత్తస్స వత్తా. **అనిధానవతిం వాచ**న్తి హదయమఞ్జూసాయం నిధేతుం అయుత్తం వాచం భాసితా హోతి. **అకాలేనా**తి వత్తబ్బకాలస్స పుబ్బే వా పచ్ఛా వా అయుత్తకాలే వత్తా హోతి. **అనపదేస**న్తి సుత్తాపదేసవిరహితం. **అపరియన్తవతి**న్తి అపరిచ్ఛేదం, సుత్తం వా జాతకం వా నిక్ఖిపిత్వా తస్స ఉపలబ్భం వా ఉపమం వా వత్థుం వా ఆహరిత్వా బాహిరకథంయేవ కథేతి. నిక్ఖిత్తం నిక్ఖిత్తమేవ హోతి. “సుత్తం ను ఖో కథేతి జాతకం ను ఖో, నస్స అన్తం వా కోటిం వా పస్సామా”తి వత్తబ్బతం ఆపజ్జతి. యథా వటరుక్ఖసాఖానం గతగతట్ఠానే పారోహా ఓతరన్తి, ఓతిణ్ణోతిణ్ణట్ఠానే సమ్పజ్జిత్వా పున వడ్ఢన్తియేవ . ఏవం అడ్ఢయోజనమ్పి యోజనమ్పి

గచ్ఛన్తియేవ, గచ్ఛన్తే గచ్ఛన్తే పన మూలరుక్ఖో వినస్సతి, పవేణిజాతకావ తిట్ఠన్తి. ఏవమయమ్పి నిగ్రోధధమ్మకథికో నామ హోతి; నిక్ఖిత్తం నిక్ఖిత్తమత్తమేవ కత్వా పస్సేనేవ పరిహరన్తో గచ్ఛతి. యో పన బహుమ్పి భణన్తో ఏతదత్థమిదం వుత్తన్తి ఆహరిత్వా జానాపేతుం సక్కోతి, తస్స కథేతుం వట్టతి. **అనత్థసంహితన్**తి న అత్థనిస్సితం.

అభిజ్ఝాతా హోతీతి అభిజ్ఝాయ ఓలోకేతా హోతి. **అహో వతా**తి పత్థనత్థే నిపాతో. అభిజ్ఝాయ ఓలోకితమత్తకేన చేత్థ కమ్మపథభేదో న హోతి. యదా పన, "అహో వతిదం మమ సన్తకం అస్స, అహమేత్థ వసం వత్తేయ్య"న్తి అత్తనో పరిణామేతి, తదా కమ్మపథభేదో హోతి, అయమిధ అధిప్పేతో.

బ్యాపన్నచిత్తోతి విపన్నచిత్తో పూతిభూతచిత్తో. **పదుట్ఠమనసఙ్కప్పో**తి దోసేన దుట్ఠచిత్తసఙ్కప్పో. **హఞ్ఞన్తూ**తి ఘాతియన్తూ. **వజ్ఝన్తూ**తి వధం పాపుణన్తు. **మా వా అహేసున్**తి కిఞ్చిపి మా అహేసుం. ఇధాపి కోపమత్తకేన కమ్మపథభేదో న హోతి. హఞ్ఞన్తూతిఆదిచిన్తనేనేవ హోతి, తస్మా ఏవం వుత్తం.

మిచ్ఛాదిట్ఠికోతి అకుసలదస్సనో. **విపరీతదస్సనో**తి విపల్లత్థదస్సనో. **నత్థి దిన్నన్**తి దిన్నస్స ఫలాభావం సన్ధాయ వదతి. **యిట్ఠం** వుచ్చతి మహాయాగో. **హుతన్**తి పహేణకసక్కారో అధిప్పేతో, తమ్పి ఉభయం ఫలాభావమేవ సన్ధాయ పటిక్ఖిపతి. **సుకతదుక్కటానన్**తి సుకతదుక్కటానం, కుసలాకుసలానన్తి అత్థో. **ఫలం విపాకో**తి యం ఫలన్తి వా విపాకోతి వా వుచ్చతి, తం నత్థీతి వదతి. **నత్థి అయం లోకో**తి పరలోకే ఠితస్స అయం లోకో నత్థి. **నత్థి పరో లోకో**తి ఇధ లోకే ఠితస్సపి పరలోకో నత్థి, సబ్బే తత్థ తత్థేవ ఉచ్ఛిజ్జన్తీతి దస్సేతి. **నత్థి మాతా నత్థి పితా**తి తేసు సమ్మాపటిపత్తిమిచ్ఛాపటిపత్తీనం ఫలాభావవసేన వదతి. **నత్థి సత్తా ఓపపాతికా**తి చవిత్వా ఉపపజ్జనకసత్తా నామ నత్థీతి వదతి. **సయం అభిఞ్ఞా సచ్ఛికత్వా పవేదేన్తీ**తి యే ఇమఞ్చ లోకం పరఞ్చ లోకం అభివిసిట్ఠాయ పఞ్ఞాయ సయం పచ్చక్ఖం కత్వా పవేదేన్తి, తే నత్థీతి సబ్బఞ్ఞుబుద్ధానం అభావం దీపేతి, ఏత్తావతా దసవత్థుకా మిచ్ఛాదిట్ఠి కథితా హోతి.

౪౪౧. **పాణాతిపాతం పహాయా**తిఆదయో సత్త కమ్మపథా చూళహత్థిపదే విత్థారితా. అనభిజ్ఝాదయో ఉత్తానత్థాయేవ.

౪౪౨. **సహబ్యతం ఉపపజ్జేయ్యన్**తి సహభావం ఉపగచ్ఛేయ్యం. **బ్రహ్మకాయికానం దేవానన్**తి పఠమజ్ఝానభూమిదేవానం. **ఆభానం దేవానన్**తి ఆభా నామ విసుం నత్థి, పరిత్తాభఅప్పమాణాభఆభస్సరానమేతం అధివచనం. **పరిత్తాభానన్**తిఆది పన ఏకతో అగ్గహేత్వా తేసంయేవ భేదతో గహణం. **పరిత్తసుభానన్**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. ఇతి భగవా ఆసవక్ఖయం దస్సేత్వా అరహత్తనికూటేన దేసనం నిట్ఠపేసి.

ఇధ ఠత్వా పన దేవలోకా సమానేతబ్బా. తిస్సన్నం తావ ఝానభూమీనం వసేన నవ బ్రహ్మలోకా, పఞ్చ సుద్ధావాసా చతూహి ఆరుప్పేహి సద్ధిం నవాతి అట్ఠారస, వేహప్ఫలేహి సద్ధిం ఏకూనవీసతి, తే అసఞ్ఞం పక్ఖిపిత్వా వీసతి బ్రహ్మలోకా హోన్తి, ఏవం ఛహి కామావచరేహి సద్ధిం ఛబ్బీసతి దేవలోకా నామ. తేసం సబ్బేసమ్పి భగవతా దసకుసలకమ్మపథేహి నిబ్బత్తి దస్సితా.

తత్థ ఛసు తావ కామావచరేసు తిణ్ణం సుచరితానం విపాకేనేవ నిబ్బత్తి హోతి. ఉపరిదేవలోకానం పన ఇమే కమ్మపథా ఉపనిస్సయవసేన కథితా . దస కుసలకమ్మపథా హి సీలం, సీలవతో చ కసిణపరికమ్మం ఇజ్ఝతీతి. సీలే పతిట్ఠాయ కసిణపరికమ్మం కత్వా పఠమజ్ఝానం నిబ్బత్తేత్వా పఠమజ్ఝానభూమియం నిబ్బత్తతి; దుతియాదీని భావేత్వా

దుతియజ్ఝానభూమిఆదీసు నిబ్బత్తతి; రూపావచరజ్ఝానం పాదకం కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అనాగామిఫలే పతిట్ఠితో పఞ్చసు సుద్ధావాసేసు నిబ్బత్తతి; రూపావచరజ్ఝానం పాదకం కత్వా అరూపావచరసమాపత్తిం నిబ్బత్తేత్వా చతూసు అరూపేసు నిబ్బత్తతి; రూపారూపజ్ఝానం పాదకం కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తం పాపుణాతి. అసఞ్ఞభవో పన బాహిరకానం తాపసపరిబ్బాజకానం ఆచిణ్ణోతి ఇధ న నిద్దిట్ఠో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

సాలేయ్యకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౨. వేరఞ్జకసుత్తవణ్ణనా

౪౪౪. ఏవం మే సుతన్తి వేరఞ్జకసుత్తం. తత్థ **వేరఞ్జకా**తి వేరఞ్జవాసినో. **కేనచిదేవ కరణీయే**నాతి కేనచిదేవ అనియమితకిచ్చేన. సేసం సబ్బం పురిమసుత్తే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బం. కేవలఞ్హి ఇధ **అధమ్మచారీ విసమచారీ**తి ఏవం పుగ్గలాధిట్ఠానా దేసనా కతా. పురిమసుత్తే ధమ్మాధిట్ఠానాతి అయం విసేసో. సేసం తాదిసమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

వేరఞ్జకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౩. మహావేదల్లసుత్తవణ్ణనా

౪౪౯. ఏవం మే సుతన్తి మహావేదల్లసుత్తం. తత్థ **ఆయస్మా**తి సగారవసప్పతిస్సవచనమేతం. **మహాకోట్ఠికో**తి తస్స థేరస్స నామం. **పటిసల్లానా వుట్ఠితో**తి ఫలసమాపత్తితో వుట్ఠితో. **దుప్పఞ్ఞో దుప్పఞ్ఞో**తి ఏత్థ పఞ్ఞాయ దుట్ఠం నామ నత్థి, అప్పఞ్ఞో నిప్పఞ్ఞోతి అత్థో. **కిత్తావతా ను ఖో**తి కారణపరిచ్ఛేదపుచ్ఛా, కిత్తకేన ను ఖో ఏవం వుచ్చతీతి అత్థో. పుచ్ఛా చ నామేసా అదిట్ఠజోతనాపుచ్ఛా, దిట్ఠసంసన్దనాపుచ్ఛా, విమతిచ్ఛేదనాపుచ్ఛా, అనుమతిపుచ్ఛా, కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛాతి పఞ్చవిధా హోతి. తాసమిదం నానాకరణం –

కతమా **అదిట్ఠజోతనాపుచ్ఛా**? పకతియా లక్ఖణం అఞ్ఞాతం హోతి అదిట్ఠం అతులితం అతీరితం అవిభూతం అవిభావితం, తస్స ఞాణాయ దస్సనాయ తులనాయ తీరణాయ విభూతాయ విభావనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి. అయం అదిట్ఠజోతనాపుచ్ఛా.

కతమా **దిట్ఠసంసన్దనాపుచ్ఛా**? పకతియా లక్ఖణం ఞాతం హోతి దిట్ఠం తులితం తీరితం విభూతం విభావితం, అఞ్ఞేహి పణ్డితేహి సద్ధిం సంసన్దనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి. అయం దిట్ఠసంసన్దనాపుచ్ఛా.

కతమా **విమతిచ్ఛేదనాపుచ్ఛా**? పకతియా సంసయపక్ఖన్దో హోతి విమతిపక్ఖన్దో, ద్వేళ్హకజాతో, ‘‘ఏవం ను ఖో, న ను ఖో, కిం ను ఖో, కథం ను ఖో’’తి, సో విమతిచ్ఛేదనత్థాయ పఞ్హం పుచ్ఛతి. అయం విమతిచ్ఛేదనాపుచ్ఛా (మహాని॰ ౧౫౦; చూళని॰ పుణ్ణకమాణవపుచ్ఛానిద్దేస ౧౨).

“తం కిం మఞ్ఞథ, భిక్ఖవే, రూపం నిచ్చం వా అనిచ్చం వాతి? అనిచ్చం, భన్తే”తి (మహావ. ౨౧) ఏవరూపా అనుమతిం గహేత్వా ధమ్మదేసనాకాలే పుచ్ఛా **అనుమతిపుచ్ఛా** నామ.

“చత్తారోమే , భిక్ఖవే, సతిపట్ఠానా, కతమే చత్తారో”తి (సం. ని. ౫.౩౯౦) ఏవరూపా భిక్ఖుసఙ్ఘం సయమేవ పుచ్ఛిత్వా సయమేవ విస్సజ్జేతుకామస్స పుచ్ఛా **కథేతుకమ్యతాపుచ్ఛా** నామ. తాసు ఇధ దిట్ఠసంసన్దనాపుచ్ఛా అధిప్పేతా.

థేరో హి అత్తనో దివాట్ఠానే నిసీదిత్వా సయమేవ పఞ్హం సముట్ఠపేత్వా సయం వినిచ్ఛినన్తో ఇదం సుత్తం ఆదితో పట్ఠాయ మత్థకం పాపేసి. ఏకచ్చో హి పఞ్హం సముట్ఠాపేతుంయేవ సక్కోతి న నిచ్ఛేతుం; ఏకచ్చో నిచ్ఛేతుం సక్కోతి న సముట్ఠాపేతుం; ఏకచ్చో ఉభయమ్పి న సక్కోతి; ఏకచ్చో ఉభయమ్పి సక్కోతి. తేసు థేరో ఉభయమ్పి సక్కోతియేవ. కస్మా? మహాపఞ్ఞతాయ. మహాపఞ్ఞం నిస్సాయ హి ఇమస్మిం సాసనే సారిపుత్తత్థేరో, మహాకచ్చానత్థేరో, పుణ్ణత్థేరో, కుమారకస్సపత్థేరో, ఆనన్దత్థేరో, అయమేవ ఆయస్మాతి సమ్బహులా థేరా విసేసట్ఠానం అధిగతా. న హి సక్కా యాయ వా తాయ వా అప్పమత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతేన భిక్ఖునా సావకపారమీఞాణస్స మత్థకం పాపుణితుం, మహాపఞ్ఞేన పన సక్కాతి మహాపఞ్ఞతాయ **సారిపుత్తత్థేరో** తం ఠానం అధిగతో. పఞ్ఞాయ హి థేరేన సదిసో నత్థి. తేనేవ నం భగవా ఏతదగ్గే ఠపేసి – “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం మహాపఞ్ఞానం యదిదం సారిపుత్తో”తి (అ. ని. ౧.౧౮౯).

తథా న సక్కా యాయ వా తాయ వా అప్పమత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతేన భిక్ఖునా భగవతా సంఖిత్తేన భాసితస్స సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణేన సద్ధిం సంసన్దిత్వా సమానేత్వా విత్థారేన అత్థం విభజేతుం, మహాపఞ్ఞేన పన సక్కాతి మహాపఞ్ఞతాయ **మహాకచ్చానత్థేరో** తత్థ పటిబలో జాతో, తేనేవ నం భగవా ఏతదగ్గే ఠపేసి – “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం సంఖిత్తేన భాసితస్స విత్థారేన అత్థం విభజన్తానం యదిదం మహాకచ్చానో”తి (అ. ని. ౧.౧౯౭).

తథా న సక్కా యాయ వా తాయ వా అప్పమత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతేన భిక్ఖునా ధమ్మకథం కథేన్తేన దస కథావత్థూని ఆహరిత్వా సత్త విసుద్ధియో విభజన్తేన ధమ్మకథం కథేతుం, మహాపఞ్ఞేన పన సక్కాతి మహాపఞ్ఞతాయ **పుణ్ణత్థేరో** చతుపరిసమజ్ఝే అలఙ్కతధమ్మాసనే చిత్తబీజనిం గహేత్వా నిసిన్నో లీళాయన్తో పుణ్ణచన్దో వియ ధమ్మం కథేసి. తేనేవ నం భగవా ఏతదగ్గే ఠపేసి – “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం ధమ్మకథికానం యదిదం పుణ్ణో మన్తాణిపుత్తో”తి (అ. ని. ౧.౧౯౬).

తథా యాయ వా తాయ వా అప్పమత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో భిక్ఖు ధమ్మం కథేన్తో ఇతో వా ఏత్తో వా అనుక్కమిత్వా యట్ఠికోటిం గహేత్వా అన్ధో వియ, ఏకపదికం దణ్డకసేతుం ఆరుళ్హో వియ చ గచ్ఛతి. మహాపఞ్ఞో పన చతుప్పదికం గాథం నిక్ఖిపిత్వా ఉపమా చ కారణాని చ ఆహరిత్వా తేపిటకం బుద్ధవచనం గహేత్వా హేట్ఠుపరియం కరోన్తో కథేసి. మహాపఞ్ఞతాయ పన **కుమారకస్సపత్థేరో** చతుప్పదికం గాథం నిక్ఖిపిత్వా ఉపమా చ కారణాని చ ఆహరిత్వా తేహి సద్ధిం యోజేన్తో జాతస్సరే పఞ్చవణ్ణాని కుసుమాని ఫుల్లాపేన్తో వియ సినేరుమత్థకే వట్టిసహస్సం తేలపదీపం జాలేన్తో వియ తేపిటకం బుద్ధవచనం హేట్ఠుపరియం కరోన్తో కథేసి. తేనేవ నం భగవా ఏతదగ్గే ఠపేసి – “ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం చిత్తకథికానం యదిదం కుమారకస్సపో”తి (అ. ని. ౧.౨౧౭).

తథా యాయ వా తాయ వా అప్పమత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతో భిక్ఖు చతూహి మాసేహి చతుప్పదికమ్పి గాథం గహేతుం న సక్కోతి. మహాపఞ్ఞో పన ఏకపదే ఠత్వా పదసతమ్పి పదసహస్సమ్పి గణ్హాతి. **ఆనన్దత్థేరో** పన మహాపఞ్ఞతాయ ఏకపదుద్ధారే ఠత్వా సకింయేవ సుత్వా పున అపుచ్ఛన్తో సట్ఠి పదసహస్సాని పన్నరస గాథాసహస్సాని వల్లియా పుప్ఫాని ఆకడ్ఢిత్వా గణ్హన్తో వియ ఏకప్పహారేనేవ గణ్హాతి. గహితగహితం పాసాణే ఖతలేఖా వియ, సువణ్ణఘటే పక్ఖిత్తసీహవసా వియ చ గహితాకారేనేవ తిట్ఠతి. తేనేవ నం భగవా ఏతదగ్గే ఠపేసి – "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం గతిమన్తానం యదిదం ఆనన్దో , సతిమన్తానం, ధితిమన్తానం, బహుస్సుతానం, ఉపట్ఠాకానం యదిదం ఆనన్దో"తి (అ. ని. ౧.౨౧౯-౨౨౩).

న హి సక్కా యాయ వా తాయ వా అప్పమత్తికాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతేన భిక్ఖునా చతుపటిసమ్భిదాపభేదస్స మత్థకం పాపుణితుం. మహాపఞ్ఞోన పన సక్కాతి మహాపఞ్ఞతాయ **మహాకోట్ఠితత్థేరో** అధిగమపరిపుచ్ఛాసవనపుబ్బయోగానం వసేన అనన్తనయుస్సదం పటిసమ్భిదాపభేదం పత్తో. తేనేవ నం భగవా ఏతదగ్గే ఠపేసి – "ఏతదగ్గం, భిక్ఖవే, మమ సావకానం భిక్ఖూనం పటిసమ్భిదాపత్తానం యదిదం మహాకోట్ఠితో"తి (అ. ని. ౧.౨౧౮).

ఇతి థేరో మహాపఞ్ఞతాయ పఞ్హం సముట్ఠాపేతుమ్పి నిచ్ఛేతుమ్పీతి ఉభయమ్పి సక్కోతి. సో దివాట్ఠానే నిసీదిత్వా సయమేవ సబ్బపఞ్హే సముట్ఠపేత్వా సయం వినిచ్ఛినన్తో ఇదం సుత్తం ఆదితో పట్ఠాయ మత్థకం పాపేత్వా, "సోభనా వత అయం ధమ్మదేసనా, జేట్ఠభాతికేన నం ధమ్మసేనాపతినా సద్ధిం సంసన్దిస్సామి, తతో అయం ద్విన్నమ్పి అమ్హాకం ఏకమతియా ఏకజ్ఝాసయేన చ ఠపితా అతిగరుకా భవిస్సతి పాసాణచ్ఛత్తసదిసా, చతురోఘనిత్థరణత్థికానం తిత్థే ఠపితనావా వియ, మగ్గగమనత్థికానం సహస్సయుత్తఆజఞ్ఞరథో వియ బహుపకారా భవిస్సతీ"తి దిట్ఠసంసన్దనత్థం పఞ్హం పుచ్ఛి. తేన వుత్తం – "తాసు ఇధ దిట్ఠసంసన్దనాపుచ్ఛా అధిప్పేతా"తి.

నప్పజానాతీతి ఏత్థ యస్మా నప్పజానాతి, తస్మా దుప్పఞ్ఞోతి వుచ్చతీతి అయమత్థో. ఏస నయో సబ్బత్థ. **ఇదం దుక్ఖన్తి నప్పజానాతీ**తి ఇదం దుక్ఖం, ఏత్తకం దుక్ఖం, ఇతో ఉద్ధం నత్థీతి దుక్ఖసచ్చం యాథావసరసలక్ఖణతో న పజానాతి. **అయం దుక్ఖసముదయో**తి ఇతో దుక్ఖం సముదేతీతి పవత్తిదుక్ఖపభావికా తణ్హా సముదయసచ్చన్తి యాథావసరసలక్ఖణతో న పజానాతి. **అయం దుక్ఖనిరోధో**తి ఇదం దుక్ఖం అయం దుక్ఖసముదయో చ ఇదం నామ ఠానం పత్వా నిరుజ్ఝతీతి ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిబ్బానం నిరోధసచ్చన్తి యాథావసరసలక్ఖణతో న పజానాతి. **అయం దుక్ఖనిరోధగామినీ పటిపదా**తి అయం పటిపదా దుక్ఖనిరోధం గచ్ఛతీతి మగ్గసచ్చం యాథావసరసలక్ఖణతో న పజానాతీతి. అనన్తరవారేపి ఇమినావ నయేన అత్థో వేదితబ్బో. సఙ్ఖేపతో పనేత్థ చతుసచ్చకమ్మట్ఠానికో పుగ్గలో కథితోతి వేదితబ్బో.

అయఞ్హి ఆచరియసన్తికే చత్తారి సచ్చాని సవనతో ఉగ్గణ్హాతి. ఠపేత్వా తణ్హం తేభూమకా ధమ్మా దుక్ఖసచ్చం, తణ్హా సముదయసచ్చం, ఉభిన్నం అప్పవత్తి నిబ్బానం నిరోధసచ్చం, దుక్ఖసచ్చం పరిజానన్తో సముదయసచ్చం పజహన్తో నిరోధపాపనో మగ్గో మగ్గసచ్చన్తి ఏవం ఉగ్గహేత్వా అభినివిసతి. తత్థ పురిమాని ద్వే సచ్చాని వట్టం, పచ్ఛిమాని వివట్టం, వట్టే అభినివేసో హోతి, నో వివట్టే, తస్మా అయం అభినివిసమానో దుక్ఖసచ్చే అభినివిసతి.

దుక్ఖసచ్చం నామ రూపాదయో పఞ్చక్ఖన్ధాతి వవత్థపేత్వా ధాతుకమ్మట్ఠానవసేన ఓతరిత్వా, "చత్తారి మహాభూతాని చతున్నఞ్చ మహాభూతానం ఉపాదాయ రూపం రూప"న్తి వవత్థపేతి. తదారమ్మణా వేదనా సఞ్ఞా సఙ్ఖారా విఞ్ఞాణం నామన్తి ఏవం యమకతాలక్ఖన్ధం భిన్దన్తో వియ "ద్వేవ ఇమే ధమ్మా నామరూప"న్తి వవత్థపేతి. తం పనేతం న అహేతుకం సహేతుకం

సప్పచ్చయం, కో చస్స పచ్చయో అవిజ్జాదయో ధమ్మాతి ఏవం పచ్చయే చేవ పచ్చయుప్పన్నధమ్మే చ వవత్థపేత్వా “సబ్బేపి ధమ్మా హుత్వా అభావట్ఠేన అనిచ్చా”తి అనిచ్చలక్ఖణం ఆరోపేతి, తతో ఉదయవయప్పటిపీళనాకారేన దుక్ఖా, అవసవత్తనాకారేన అనత్తాతి తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా విపస్సనాపటిపాటియా సమ్మసన్తో లోకుత్తరమగ్గం పాపుణాతి.

మగ్గక్ఖణే చత్తారి సచ్చాని ఏకపటివేధేన పటివిజ్ఝతి, ఏకాభిసమయేన అభిసమేతి. దుక్ఖం పరిఞ్ఞాపటివేధేన పటివిజ్ఝతి. సముదయం పహానపటివేధేన, నిరోధం సచ్ఛికిరియాపటివేధేన, మగ్గం భావనాపటివేధేన పటివిజ్ఝతి. దుక్ఖం పరిఞ్ఞాభిసమయేన అభిసమేతి, సముదయం పహానాభిసమయేన, నిరోధం సచ్ఛికిరియాభిసమయేన, మగ్గం భావనాభిసమయేన అభిసమేతి. సో తీణి సచ్చాని కిచ్చతో పటివిజ్ఝతి, నిరోధం ఆరమ్మణతో. తస్మిఞ్చస్స ఖణే అహం దుక్ఖం పరిజానామి, సముదయం పజహామి, నిరోధం సచ్ఛికరోమి, మగ్గం భావేమీతి ఆభోగసమన్నాహారమనసికారపచ్చవేక్ఖణా నత్థి. ఏతస్స పన పరిగ్గణ్హన్తస్సేవ మగ్గో తీసు సచ్చేసు పరిఞ్ఞాదికిచ్చం సాధేన్తోవ నిరోధం ఆరమ్మణతో పటివిజ్ఝతీతి.

తస్మా పఞ్ఞవాతి వుచ్చతీతి ఏత్థ హేట్ఠిమకోటియా సోతాపన్నో, ఉపరిమకోటియా ఖీణాసవో పఞ్ఞవాతి నిద్దిట్ఠో. యో పన తేపిటకం బుద్ధవచనం పాళితో చ అత్థతో చ అనుసన్ధితో చ పుబ్బాపరతో చ ఉగ్గహేత్వా హేట్ఠుపరియం కరోన్తో విచరతి, అనిచ్చదుక్ఖానత్తవసేన పరిగ్గహమత్తమ్పి నత్థి, అయం పఞ్ఞవా నామ, దుప్పఞ్ఞో నామాతి? విఞ్ఞాణచరితో నామేస, పఞ్ఞవాతి న వత్తబ్బో. అథ యో తిలక్ఖణం ఆరోపేత్వా విపస్సనాపటిపాటియా సమ్మసన్తో అజ్జ అజ్జేవ అరహత్తన్తి చరతి, అయం పఞ్ఞవా నామ, దుప్పఞ్ఞో నామాతి? భజాపియమానో పఞ్ఞవాపక్ఖం భజతి. సుత్తే పన పటివేధోవ కథితో.

విఞ్ఞాణం విఞ్ఞాణన్తి ఇధ కిం వుచ్చతి? యేన విఞ్ఞాణేన సఙ్ఖారే సమ్మసిత్వా ఏస పఞ్ఞవా నామ జాతో, తస్స ఆగమనవిపస్సనా విఞ్ఞాణం కమ్మకారకచిత్తం వుచ్చామీతి వుచ్చతి. **సుఖన్తిపి విజానాతీ**తి సుఖవేదనమ్పి విజానాతి. ఉపరిపదద్వయేపి ఏసేవ నయో. ఇమినా థేరో “సుఖం వేదనం వేదయమానో సుఖం వేదనం వేదయామీతి పజానాతీ”తిఆదినా (మ॰ ని॰ ౧.౧౧౩; దీ॰ ని॰ ౨.౩౮౦) నయేన ఆగతవేదనావసేన అరూపకమ్మట్ఠానం కథేసి. తస్సత్థో సతిపట్ఠానే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

సంసట్ఠాతి ఏకుప్పాదాదిలక్ఖణేన సంయోగట్ఠేన సంసట్ఠా, ఉదాహు విసంసట్ఠాతి వుచ్చతి. ఏత్థ చ థేరో మగ్గపఞ్ఞఞ్చ విపస్సనావిఞ్ఞాణఞ్చాతి ఇమే ద్వే లోకియలోకుత్తరధమ్మే మిస్సేత్వా భూమన్తరం భిన్దిత్వా సమయం అజానన్తో వియ పుచ్ఛతీతి న వేదితబ్బో. మగ్గపఞ్ఞాయ పన మగ్గవిఞ్ఞాణేన, విపస్సనాపఞ్ఞాయ చ విపస్సనావిఞ్ఞాణేనేవ సద్ధిం సంసట్ఠభావం పుచ్ఛతీతి వేదితబ్బో. థేరోపిస్స తమేవత్థం విస్సజ్జేన్తో **ఇమే ధమ్మా సంసట్ఠా**తిఆదిమాహ. తత్థ **న చ లబ్భా ఇమేసం ధమ్మాన**న్తి ఇమేసం లోకియమగ్గక్ఖణేపి లోకుత్తరమగ్గక్ఖణేపి ఏకతో ఉప్పన్నానం ద్విన్నం ధమ్మానం. **వినిబ్భుజిత్వా వినిబ్భుజిత్వా**తి విసుం విసుం కత్వా వినివట్టేత్వా, ఆరమ్మణతో వా వత్థుతో వా ఉప్పాదతో వా నిరోధతో వా నానాకరణం దస్సేతుం న సక్కాతి అత్థో. తేసం తేసం పన ధమ్మానం విసయో నామ అత్థి. లోకియధమ్మం పత్వా హి చిత్తం జేట్ఠకం హోతి పుబ్బఙ్గమం, లోకుత్తరం పత్వా పఞ్ఞా.

సమ్మాసమ్బుద్ధోపి హి లోకియధమ్మం పుచ్ఛన్తో, “భిక్ఖు, త్వం కతమం పఞ్ఞం అధిగతో, కిం పఠమమగ్గపఞ్ఞం, ఉదాహు దుతియ తతియ చతుత్థ మగ్గపఞ్ఞ”న్తి న ఏవం పుచ్ఛతి. కిం ఫస్సో త్వం, భిక్ఖు, కిం వేదనో, కిం సఞ్ఞో, కిం చేతనోతి న చ పుచ్ఛతి, చిత్తవసేన పన, “కిఞ్చిత్తో త్వం, భిక్ఖూ”తి (పారా॰ ౧౩౫) పుచ్ఛతి. కుసలాకుసలం పఞ్ఞపేన్తోపి “మనోపుబ్బఙ్గమా

ధమ్మా, మనోసేట్ఠా మనోమయా”తి (ధ॰ ప॰ ౧, ౨) చ, “కతమే ధమ్మా కుసలా? యస్మిం సమయే కామావచరం కుసలం చిత్తం ఉప్పన్నం హోతీ”తి (ధ॰ స॰ ౧) చ ఏవం చిత్తవసేనేవ పఞ్ఞాపేతి. లోకుత్తరం పుచ్ఛన్తో పన కిం ఫస్సో త్వం భిక్ఖు, కిం వేదనో, కిం సఞ్ఞో, కిం చేతనోతి న పుచ్ఛతి. కతమా తే, భిక్ఖు, పఞ్ఞా అధిగతా, కిం పఠమమగ్గపఞ్ఞా, ఉదాహు దుతియతతియచతుత్థమగ్గపఞ్ఞాతి ఏవం పఞ్ఞావసేనేవ పుచ్ఛతి.

ఇన్ద్రియసంయుత్తేపి “పఞ్చిమాని, భిక్ఖవే, ఇన్ద్రియాని. కతమాని పఞ్చ? సద్ధిన్ద్రియం వీరియిన్ద్రియం సతిన్ద్రియం సమాధిన్ద్రియం పఞ్ఞిన్ద్రియం. కత్థ చ, భిక్ఖవే, సద్ధిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం? చతూసు సోతాపత్తియఙ్గేసు ఏత్థ సద్ధిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం. కత్థ చ, భిక్ఖవే, వీరియిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం? చతూసు సమ్మప్పధానేసు ఏత్థ వీరియిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం. కత్థ చ, భిక్ఖవే, సతిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం? చతూసు సతిపట్ఠానేసు ఏత్థ సతిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం. కత్థ చ, భిక్ఖవే, సమాధిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం? చతూసు ఝానేసు ఏత్థ సమాధిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం. కత్థ చ, భిక్ఖవే, పఞ్ఞిన్ద్రియం దట్ఠబ్బం? చతూసు అరియసచ్చేసు ఏత్థ పఞ్ఞిన్ద్రియం దట్ఠబ్బ”న్తి (సం॰ ని॰ ౫.౪౭౮). ఏవం సవిసయస్మింయేవ లోకియలోకుత్తరా ధమ్మా కథితా.

యథా హి చత్తారో సేట్ఠిపుత్తా రాజాతి రాజపఞ్చమేసు సహాయేసు నక్ఖత్తం కీళిస్సామాతి వీథిం ఓతిణ్ణేసు ఏకస్స సేట్ఠిపుత్తస్స గేహం గతకాలే ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, గేహసామికోవ, “ఇమేసం ఖాదనీయం భోజనీయం దేథ, గన్ధమాలాలఙ్కారాదీని దేథా”తి గేహే విచారేతి. దుతియస్స తతియస్స చతుత్థస్స గేహం గతకాలే ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, గేహసామికోవ, “ఇమేసం ఖాదనీయం భోజనీయం దేథ, గన్ధమాలాలఙ్కారాదీని దేథా”తి గేహే విచారేతి. అథ సబ్బపచ్ఛా రఞ్ఞో గేహం గతకాలే కిఞ్చాపి రాజా సబ్బత్థ ఇస్సరోవ, ఇమస్మిం పన కాలే అత్తనో గేహేయేవ, “ఇమేసం ఖాదనీయం భోజనీయం దేథ, గన్ధమాలాలఙ్కారాదీని దేథా”తి విచారేతి. ఏవమేవం ఖో సద్ధాపఞ్చమకేసు ఇన్ద్రియేసు తేసు సహాయేసు ఏకతో వీథిం ఓతరన్తేసు వియ ఏకారమ్మణే ఉప్పజ్జమానేసుపి యథా పఠమస్స గేహే ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, గేహసామికోవ విచారేతి, ఏవం సోతాపత్తియఙ్గాని పత్వా అధిమోక్ఖలక్ఖణం సద్ధిన్ద్రియమేవ జేట్ఠకం హోతి పుబ్బఙ్గమం, సేసాని తదన్వయాని హోన్తి. యథా దుతియస్స గేహే ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, గేహసామికోవ విచారేతి, ఏవం సమ్మప్పధానాని పత్వా పగ్గహణలక్ఖణం వీరియిన్ద్రియమేవ జేట్ఠకం హోతి పుబ్బఙ్గమం, సేసాని తదన్వయాని హోన్తి. యథా తతియస్స గేహే ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, గేహసామికోవ విచారేతి, ఏవం సతిపట్ఠానాని పత్వా ఉపట్ఠానలక్ఖణం సతిన్ద్రియమేవ జేట్ఠకం హోతి పుబ్బఙ్గమం, సేసాని తదన్వయాని హోన్తి. యథా చతుత్థస్స గేహే ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, గేహసామికోవ విచారేతి, ఏవం ఝానవిమోక్ఖే పత్వా అవిక్ఖేపలక్ఖణం సమాధిన్ద్రియమేవ జేట్ఠకం హోతి పుబ్బఙ్గమం, సేసాని తదన్వయాని హోన్తి. సబ్బపచ్ఛా రఞ్ఞో గేహం గతకాలే పన యథా ఇతరే చత్తారో తుణ్హీ నిసీదన్తి, రాజావ గేహే విచారేతి, ఏవమేవ అరియసచ్చాని పత్వా పజాననలక్ఖణం పఞ్ఞిన్ద్రియమేవ జేట్ఠకం హోతి పుబ్బఙ్గమం, సేసాని తదన్వయాని హోన్తి.

ఇతి పటిసమ్భిదాపత్తానం అగ్గే ఠపితో మహాకోట్ఠికత్థేరో లోకియధమ్మం పుచ్ఛన్తో చిత్తం జేట్ఠకం చిత్తం పుబ్బఙ్గమం కత్వా పుచ్ఛి; లోకుత్తరధమ్మం పుచ్ఛన్తో పఞ్ఞం జేట్ఠకం పఞ్ఞం పుబ్బఙ్గమం కత్వా పుచ్ఛి. ధమ్మసేనాపతిసారిపుత్తత్థేరోపి తథేవ విస్సజ్జేసీతి.

యం హావుసో, పజానాతీతి యం చతుసచ్చధమ్మమిదం దుక్ఖన్తిఆదినా నయేన మగ్గపఞ్ఞా పజానాతి. **తం విజానాతీ**తి మగ్గవిఞ్ఞాణమ్పి తథేవ తం విజానాతి. **యం విజానాతీ**తి యం సఙ్ఖారగతం అనిచ్చన్తిఆదినా నయేన విపస్సనావిఞ్ఞాణం విజానాతి. **తం పజానాతీ**తి విపస్సనాపఞ్ఞాపి తథేవ తం పజానాతి. **తస్మా ఇమే ధమ్మా**తి తేన కారణేన ఇమే ధమ్మా. **సంసట్ఠా**తి ఏకుప్పాదఏకనిరోధఏకవత్థుకఏకారమ్మణతాయ సంసట్ఠా.

పఞ్ఞా భావేతబ్బాతి ఇదం మగ్గపఞ్ఞం సన్ధాయ వుత్తం. తంసమ్పయుత్తం పన విఞ్ఞాణం తాయ సద్ధిం భావేతబ్బమేవ హోతి. **విఞ్ఞాణం పరిఞ్ఞేయ్య**న్తి ఇదం విపస్సనావిఞ్ఞాణం సన్ధాయ వుత్తం. తంసమ్పయుత్తా పన పఞ్ఞా తేన సద్ధిం పరిజానితబ్బావ హోతి.

౪౫౦. వేదనా వేదనాతి ఇదం కస్మా పుచ్ఛతి? వేదనాలక్ఖణం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. ఏవం సన్తేపి తేభూమికసమ్మసనచారవేదనావ అధిప్పేతాతి సల్లక్ఖేతబ్బా. **సుఖమ్పి వేదేతీ**తి సుఖం ఆరమ్మణం వేదేతి అనుభవతి. పరతో పదద్వయేపి ఏసేవ నయో. “రూపఞ్చ హిదం, మహాలి, ఏకన్తదుక్ఖం అభవిస్స, దుక్ఖానుపతితం దుక్ఖావక్కన్తం అనవక్కన్తం సుఖేన, నయిదం సత్తా రూపస్మిం సారజ్జేయ్యుం. యస్మా చ ఖో, మహాలి, రూపం సుఖం సుఖానుపతితం సుఖావక్కన్తం అనవక్కన్తం దుక్ఖేన, తస్మా సత్తా రూపస్మిం సారజ్జన్తి, సారాగా సంయుజ్జన్తి, సంయోగా సంకిలిస్సన్తి. వేదనా చ హిదం... సఞ్ఞా... సఙ్ఖారా... విఞ్ఞాణఞ్చ హిదం, మహాలి, ఏకన్తదుక్ఖం అభవిస్స...పే.... సంకిలిస్సన్తీ”తి (సం. ని. ౩.౬౦) ఇమినా హి మహాలిసుత్తపరియాయేన ఇధ ఆరమ్మణం సుఖం దుక్ఖం అదుక్ఖమసుఖన్తి కథితం. అపిచ పురిమం సుఖం వేదనం ఆరమ్మణం కత్వా అపరా సుఖా వేదనా వేదేతి; పురిమం దుక్ఖం వేదనం ఆరమ్మణం కత్వా అపరా దుక్ఖా వేదనా వేదేతి; పురిమం అదుక్ఖమసుఖం వేదనం ఆరమ్మణం కత్వా అపరా అదుక్ఖమసుఖా వేదనా వేదేతీతి ఏవమేత్థ అత్థో దట్ఠబ్బో. వేదనాయేవ హి వేదేతి, న అఞ్ఞో కోచి వేదితా నామ అత్థీతి వుత్తమేతం.

సఞ్ఞా సఞ్ఞాతి ఇధ కిం పుచ్ఛతి? సబ్బసఞ్ఞాయ లక్ఖణం. కిం సబ్బత్థకసఞ్ఞాయాతి? సబ్బసఞ్ఞాయ లక్ఖణన్తిపి సబ్బత్థకసఞ్ఞాయ లక్ఖణన్తిపి ఏకమేవేతం, ఏవం సన్తేపి తేభూమికసమ్మసనచారసఞ్ఞావ అధిప్పేతాతి సల్లక్ఖేతబ్బా. **నీలకమ్పి సఞ్జానాతీ**తి నీలపుప్ఫే వా వత్థే వా పరికమ్మం కత్వా ఉపచారం వా అప్పనం వా పాపేన్తో సఞ్జానాతి. ఇమస్మిఞ్హి అత్థే పరికమ్మసఞ్ఞాపి ఉపచారసఞ్ఞాపి అప్పనాసఞ్ఞాపి వట్టతి. నీలే నీలన్తి ఉప్పజ్జనకసఞ్ఞాపి వట్టతియేవ. **పీతకా**దీసుపి ఏసేవ నయో.

యా చావుసో, వేదనాతి ఏత్థ వేదనా, సఞ్ఞా, విఞ్ఞాణన్తి ఇమాని తీణి గహేత్వా పఞ్ఞా కస్మా న గహితాతి? అసబ్బసఙ్గాహికత్తా. పఞ్ఞాయ హి గహితాయ పఞ్ఞాయ సమ్పయుత్తావ వేదనాదయో లబ్భన్తి, నో విప్పయుత్తా. తం పన అగ్గహేత్వా ఇమేసు గహితేసు పఞ్ఞాయ సమ్పయుత్తా చ విప్పయుత్తా చ అన్తమసో ద్వే పఞ్చవిఞ్ఞాణధమ్మాపి లబ్భన్తి. యథా హి తయో పురిసా సుత్తం సుత్తన్తి వదేయ్యుం, చతుత్థో రతనావుతసుత్తన్తి. తేసు పురిమా తయో తక్కగతమ్పి పట్టివట్టకాదిగతమ్పి యంకిఞ్చి బహుం సుత్తం లభన్తి అన్తమసో మక్కటకసుత్తమ్పి. రతనావుతసుత్తం పరియేసన్తో మన్దం లభతి, ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం. హేట్ఠతో వా పఞ్ఞా విఞ్ఞాణేన సద్ధిం సమ్పయోగం లభాపితా విస్సట్ఠత్తావ ఇధ న గహితాతి వదన్తి. **యం హావుసో, వేదేతీ**తి యం ఆరమ్మణం వేదనా వేదేతి, సఞ్ఞాపి తదేవ సఞ్జానాతి. **యం సఞ్జానాతీ**తి యం ఆరమ్మణం సఞ్ఞా సఞ్జానాతి, విఞ్ఞాణమ్పి తదేవ విజానాతీతి అత్థో.

ఇదాని సఞ్జానాతి విజానాతి పజానాతీతి ఏత్థ విసేసో వేదితబ్బో. తత్థ ఉపసగ్గమత్తమేవ విసేసో. జానాతీతి పదం పన అవిసేసో. తస్సాపి జాననత్థే విసేసో వేదితబ్బో. సఞ్ఞా హి నీలాదివసేన ఆరమ్మణం సఞ్జాననమత్తమేవ, అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి లక్ఖణపటివేధం పాపేతుం న సక్కోతి. విఞ్ఞాణం నీలాదివసేన ఆరమ్మణఞ్చేవ సఞ్జానాతి, అనిచ్చాదిలక్ఖణపటివేధఞ్చ పాపేతి, ఉస్సక్కిత్వా పన మగ్గపాతుభావం పాపేతుం న సక్కోతి. పఞ్ఞా నీలాదివసేన ఆరమ్మణమ్పి సఞ్జానాతి, అనిచ్చాదివసేన లక్ఖణపటివేధమ్పి పాపేతి, ఉస్సక్కిత్వా మగ్గపాతుభావం పాపేతుమ్పి సక్కోతి.

యథా హి హేరఞ్ఞికఫలకే కహాపణరాసిమ్హి కతే అజాతబుద్ధి దారకో గామికపురిసో మహాహేరఞ్ఞికోతి తీసు జనేసు ఓలోకేత్వా ఠితేసు అజాతబుద్ధి దారకో కహాపణానం చిత్తవిచిత్తచతురస్సమణ్డలభావమేవ జానాతి, ఇదం మనుస్సానం ఉపభోగపరిభోగం రతనసమ్మతన్తి న జానాతి. గామికపురిసో చిత్తాదిభావఞ్చేవ జానాతి, మనుస్సానం ఉపభోగపరిభోగరతనసమ్మతభావఞ్చ. "అయం కూటో అయం ఛేకో అయం కరతో అయం సణ్హో"తి పన న జానాతి. మహాహేరఞ్ఞికో చిత్తాదిభావమ్పి రతనసమ్మతభావమ్పి కూటాదిభావమ్పి జానాతి, జానన్తో చ పన నం రూపం దిస్వాపి జానాతి, ఆకోటితస్స సద్దం సుత్వాపి, గన్ధం ఘాయిత్వాపి, రసం సాయిత్వాపి, హత్థేన గరుకలహుకభావం ఉపధారేత్వాపి అసుకగామే కతోతిపి జానాతి, అసుకనిగమే అసుకనగరే అసుకపబ్బతచ్ఛాయాయ అసుకనదీతీరే కతోతిపి, అసుకాచరియేన కతోతిపి జానాతి. ఏవమేవం సఞ్ఞా అజాతబుద్ధిదారకస్స కహాపణదస్సనం వియ నీలాదివసేన ఆరమ్మణమత్తమేవ సఞ్జానాతి. విఞ్ఞాణం గామికపురిసస్స కహాపణదస్సనం వియ నీలాదివసేన ఆరమ్మణమ్పి సఞ్జానాతి, అనిచ్చాదివసేన లక్ఖణపటివేధమ్పి పాపేతి. పఞ్ఞా మహాహేరఞ్ఞికస్స కహాపణదస్సనం వియ నీలాదివసేన ఆరమ్మణమ్పి సఞ్జానాతి, అనిచ్చాదివసేన లక్ఖణపటివేధమ్పి పాపేతి, ఉస్సక్కిత్వా మగ్గపాతుభావమ్పి పాపేతి. సో పన నేసం విసేసో దుప్పటివిజ్ఝో.

తేనాహ ఆయస్మా నాగసేనో – "దుక్కరం, మహారాజ, భగవతా కతన్తి. కిం, భన్తే, నాగసేన భగవతా దుక్కరం కతన్తి? దుక్కరం, మహారాజ, భగవతా కతం, ఇమేసం అరూపీనం చిత్తచేతసికానం ధమ్మానం ఏకారమ్మణే పవత్తమానానం వవత్థానం అక్ఖాతం, అయం ఫస్సో, అయం వేదనా, అయం సఞ్ఞా, అయం చేతనా, ఇదం చిత్త"న్తి (మి॰ ప॰ ౨.౭.౧౬). యథా హి తిలతేలం, సాసపతేలం, మధుకతేలం, ఏరణ్డకతేలం, వసాతేలన్తి ఇమాని పఞ్చ తేలాని ఏకచాటియం పక్ఖిపిత్వా దివసం యమకమన్థేహి మన్థేత్వా తతో ఇదం తిలతేలం, ఇదం సాసపతేలన్తి ఏకేకస్స పాటియేక్కం ఉద్ధరణం నామ దుక్కరం, ఇదం తతో దుక్కరతరం. భగవా పన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స సుప్పటివిద్ధత్తా ధమ్మిస్సరో ధమ్మరాజా ఇమేసం అరూపీనం ధమ్మానం ఏకారమ్మణే పవత్తమానానం వవత్థానం అక్ఖాసి. పఞ్చన్నం మహానదీనం సముద్దం పవిట్ఠట్ఠానే, "ఇదం గఙ్గాయ ఉదకం, ఇదం యమునాయా"తి ఏవం పాటియేక్కం ఉదకఉద్ధరణేనాపి అయమత్థో వేదితబ్బో.

౪౫౧. **నిస్సట్ఠేనాతి** నిస్సటేన పరిచ్చత్తేన వా. తత్థ **నిస్సటేనాతి** అత్థే సతి పఞ్చహి ఇన్ద్రియేహీతి నిస్సక్కవచనం. **పరిచ్చత్తేనాతి** అత్థే సతి కరణవచనం వేదితబ్బం. ఇదం వుత్తం హోతి – పఞ్చహి ఇన్ద్రియేహి నిస్సరిత్వా మనోద్వారే పవత్తేన పఞ్చహి వా ఇన్ద్రియేహి తస్స వత్థుభావం అనుపగమనతాయ పరిచ్చత్తేనాతి. **పరిసుద్ధేనాతి** నిరుపక్కిలేసేన. **మనోవిఞ్ఞాణేనాతి** రూపావచరచతుత్థజ్ఝానచిత్తేన. **కిం నేయ్యన్తి** కిం జానితబ్బం. "యంకిఞ్చి నేయ్యం నామ అత్థి ధమ్మ"న్తిఆదీసు (మహాని॰ ౬౯) హి జానితబ్బం నేయ్యన్తి వుత్తం. **ఆకాసానఞ్చాయతనం నేయ్యన్తి** కథం రూపావచరచతుత్థజ్ఝానచిత్తేన అరూపావచరసమాపత్తి నేయ్యాతి? రూపావచరచతుత్థజ్ఝానే ఠితేన అరూపావచరసమాపత్తిం

నిబ్బత్తేతుం సక్కా హోతి. ఏత్థ ఠితస్స హి సా ఇజ్ఝతి. తస్మా "ఆకాసానఞ్చాయతనం నేయ్య"న్తిఆదిమాహ. అథ నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం కస్మా న వుత్తన్తి? పాటియేక్కం అభినివేసాభావతో. తత్థ హి కలాపతో నయతో సమ్మసనం లబ్భతి, ధమ్మసేనాపతిసదిసస్సాపి హి భిక్ఖునో పాటియేక్కం అభినివేసో న జాయతి. తస్మా థేరోపి, "ఏవం కిరమే ధమ్మా అహుత్వా సమ్భోన్తి, హుత్వా పటివేన్తీ"తి (మ. ని. ౩.౯౫) కలాపతో నయతో సమ్మసిత్వా విస్సజ్జేసీతి. భగవా పన సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స హత్థగతత్తా నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తియమ్పి పరోపఞ్ఞాస ధమ్మే పాటియేక్కం అంగుద్ధారేనేవ ఉద్ధరిత్వా, "యావతా సఞ్ఞాసమాపత్తియో, తావతా అఞ్ఞాపటివేధో"తి ఆహ.

పఞ్ఞాచక్ఖునా పజానాతీతి దస్సనపరిణాయకట్ఠేన చక్ఖుభూతాయ పఞ్ఞాయ పజానాతి. తత్థ ద్వే పఞ్ఞా సమాధిపఞ్ఞా విపస్సనాపఞ్ఞా చ. సమాధిపఞ్ఞాయ కిచ్చతో అసమ్మోహతో చ పజానాతి. విపస్సనాపఞ్ఞాయ లక్ఖణపటివేధేన ఆరమ్మణతో జాననం కథితం. **కిమత్థియా**తి కో ఏతిస్సా అత్థో. **అభిఞ్ఞత్థా**తిఆదీసు అభిఞ్ఞేయ్యే ధమ్మే అభిజానాతీతి **అభిఞ్ఞత్థా**. పరిఞ్ఞేయ్యే ధమ్మే పరిజానాతీతి **పరిఞ్ఞత్థా**. పహాతబ్బే ధమ్మే పజహాతీతి **పహానత్థా**. సా పనేసా లోకియాపి అభిఞ్ఞత్థా చ పరిఞ్ఞత్థా చ విక్ఖమ్భనతో పహానత్థా. లోకుత్తరాపి అభిఞ్ఞత్థా చ పరిఞ్ఞత్థా చ సముచ్ఛేదతో పహానత్థా. తత్థ లోకియా కిచ్చతో అసమ్మోహతో చ పజానాతి, లోకుత్తరా అసమ్మోహతో.

౪౫౨. సమ్మాదిట్ఠియా ఉప్పాదాయాతి విపస్సనాసమ్మాదిట్ఠియా చ మగ్గసమ్మాదిట్ఠియా చ. **పరతో చ ఘోసో**తి సప్పాయధమ్మస్సవనం. **యోనిసో చ మనసికారో**తి అత్తనో ఉపాయమనసికారో. తత్థ సావకేసు అపి ధమ్మసేనాపతినో ద్వే పచ్చయా లద్ధుం వట్టన్తియేవ. థేరో హి కప్పసతసహస్సాధికం ఏకం అసఙ్ఖ్యేయ్యం పారమియో పూరేత్వాపి అత్తనో ధమ్మతాయ అణుమత్తమ్పి కిలేసం పజహితుం నాసక్ఖి. "యే ధమ్మా హేతుప్పభవా"తి (మహావ. ౬౦) అస్సజిత్థేరతో ఇమం గాథం సుత్వావస్స పటివేధో జాతో. పచ్చేకబుద్ధానం పన సబ్బఞ్ఞుబుద్ధానఞ్చ పరతోఘోసకమ్మం నత్థి, యోనిసోమనసికారస్మింయేవ ఠత్వా పచ్చేకబోధిఞ్చ సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణఞ్చ నిబ్బత్తేన్తి.

అనుగ్గహితాతి లద్ధూపకారా. **సమ్మాదిట్ఠీ**తి అరహత్తమగ్గసమ్మాదిట్ఠి. ఫలక్ఖణే నిబ్బత్తా చేతోవిముత్తి ఫలం అస్సాతి **చేతోవిముత్తిఫలా**. తదేవ చేతోవిముత్తిసఙ్ఖాతం ఫలం ఆనిసంసో అస్సాతి చేతోవిముత్తిఫలానిసంసా. దుతియపదేపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ చతుత్థఫలపఞ్ఞా పఞ్ఞావిముత్తి నామ, అవసేసా ధమ్మా చేతోవిముత్తీతి వేదితబ్బా. **సీలానుగ్గహితా**తిఆదీసు **సీల**న్తి చతుపారిసుద్ధిసీలం. **సుత**న్తి సప్పాయధమ్మస్సవనం. **సాకచ్ఛా**తి కమ్మట్ఠానే ఖలనపక్ఖలనచ్ఛేదనకథా. **సమథో**తి విపస్సనాపాదికా అట్ఠ సమాపత్తియో. **విపస్సనా**తి సత్తవిధా అనుపస్సనా. చతుపారిసుద్ధిసీలఞ్హి పూరేన్తస్స, సప్పాయధమ్మస్సవనం సుణన్తస్స, కమ్మట్ఠానే ఖలనపక్ఖలనం ఛిన్దన్తస్స, విపస్సనాపాదికాసు అట్ఠసమాపత్తీసు కమ్మం కరోన్తస్స, సత్తవిధం అనుపస్సనం భావేన్తస్స అరహత్తమగ్గో ఉప్పజ్జిత్వా ఫలం దేతి.

యథా హి మధురం అమ్బపక్కం పరిభుఞ్జితుకామో అమ్బపోతకస్స సమన్తా ఉదకకోట్ఠకం థిరం కత్వా బన్ధతి. ఘటం గహేత్వా కాలేన కాలం ఉదకం ఆసిఞ్చతి. ఉదకస్స అనిక్ఖమనత్థం మరియాదం థిరం కరోతి. యా హోతి సమీపే వల్లి వా సుక్ఖదణ్డకో వా కిపిల్లికపుటో వా మక్కటకజాలం వా, తం అపనేతి. ఖణిత్తిం గహేత్వా కాలేన కాలం మూలాని పరిఖణతి. ఏవమస్స అప్పమత్తస్స ఇమాని పఞ్చ కారణాని కరోతో సో అమ్బో వడ్ఢిత్వా ఫలం దేతి. ఏవంసమ్పదమిదం వేదితబ్బం. రుక్ఖస్స సమన్తతో కోట్ఠకబన్ధనం వియ హి సీలం దట్ఠబ్బం, కాలేన కాలం ఉదకసిఞ్చనం వియ ధమ్మస్సవనం, మరియాదాయ థిరభావకరణం వియ సమథో, సమీపే వల్లిఆదీనం హరణం వియ కమ్మట్ఠానే ఖలనపక్ఖలనచ్ఛేదనం, కాలేన

కాలం ఖణిత్తిం గహేత్వా మూలఖణనం వియ సత్తన్నం అనుపస్సనానం భావనా. తేహి పఞ్చహి కారణేహి అనుగ్గహితస్స అమ్బరుక్ఖస్స మధురఫలదానకాలో వియ ఇమస్స భిక్ఖునో ఇమేహి పఞ్చహి ధమ్మేహి అనుగ్గహితాయ సమ్మాదిట్ఠియా అరహత్తఫలదానం వేదితబ్బం.

౪౭౩. **కతి పనావుసో, భవాతి** ఇధ కిం పుచ్ఛతి? మూలమేవ గతో అనుసన్ధి, దుప్పఞ్ఞో యేహి భవేహి న ఉట్ఠాతి, తే పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. తత్థ **కామభవోతి** కామభవూపగం కమ్మం కమ్మాభినిబ్బత్తా ఉపాదిన్నక్ఖన్ధాపీతి ఉభయమేకతో కత్వా కామభవోతి ఆహ. రూపారూపభవేసుపి ఏసేవ నయో. **ఆయతిన్తి** అనాగతే. పునబ్భవస్స అభినిబ్బత్తీతి **పునబ్భవాభినిబ్బత్తి**. ఇధ వట్టం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. **తత్రాతత్రాభినన్దనాతి** రూపాభినన్దనా సద్దాభినన్దనాతి ఏవం తహిం తహిం అభినన్దనా, కరణవచనే చేతం పచ్చత్తం. తత్రతత్రాభినన్దనాయ పునబ్భవాభినిబ్బత్తి హోతీతి అత్థో. ఏత్తావతా హి గమనం హోతి, ఆగమనం హోతి, గమనాగమనం హోతి, వట్టం వత్తతీతి వట్టం మత్థకం పాపేత్వా దస్సేసి. ఇదాని వివట్టం పుచ్ఛన్తో "కథం పనావుసో"తిఆదిమాహ. తస్స విస్సజ్జనే **అవిజ్జావిరాగాతి** అవిజ్జాయ ఖయనిరోధేన. **విజ్జుప్పాదాతి** అరహత్తమగ్గవిజ్జాయ ఉప్పాదేన. కిం అవిజ్జా పుబ్బే నిరుద్ధా, అథ విజ్జా పుబ్బే ఉప్పన్నాతి? ఉభయమేతం న వత్తబ్బం. పదీపుజ్జలనేన అన్ధకారవిగమో వియ విజ్జుప్పాదేన అవిజ్జా నిరుద్ధావ హోతి. **తణ్హానిరోధాతి** తణ్హాయ ఖయనిరోధేన. **పునబ్భవాభినిబ్బత్తి న హోతీతి** ఏవం ఆయతిం పునబ్భవస్స అభినిబ్బత్తి న హోతి, గమనం ఆగమనం గమనాగమనం ఉపచ్ఛిజ్జతి, వట్టం న వత్తతీతి వివట్టం మత్థకం పాపేత్వా దస్సేసి.

౪౭౪. **కతమం పనావుసోతి** ఇధ కిం పుచ్ఛతి? ఉభతోభాగవిముత్తో భిక్ఖు కాలేన కాలం నిరోధం సమాపజ్జతి. తస్స నిరోధపాదకం పఠమజ్ఝానం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. **పఠమం ఝానన్తి** ఇధ కిం పుచ్ఛతి? నిరోధం సమాపజ్జనకేన భిక్ఖునా అఙ్గవవత్థానం కోట్ఠాసపరిచ్ఛేదో నామ జానితబ్బో, ఇదం ఝానం పఞ్చఙ్గికం చతురఙ్గికం తివఙ్గికం దువఙ్గికన్తి అఙ్గవవత్థానం కోట్ఠాసపరిచ్ఛేదం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. **వితక్కోతి**ఆదీసు పన అభినిరోపనలక్ఖణో వితక్కో, అనుమజ్జనలక్ఖణో విచారో, ఫరణలక్ఖణా పీతి, సాతలక్ఖణం సుఖం, అవిక్ఖేపలక్ఖణా చిత్తేకగ్గతాతి ఇమే పఞ్చ ధమ్మా వత్తన్తి. **కతఙ్గవిప్పహీనన్తి** ఇధ పన కిం పుచ్ఛతి? నిరోధం సమాపజ్జనకేన భిక్ఖునా ఉపకారానుపకారాని అఙ్గాని జానితబ్బాని, తాని పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి, విస్సజ్జనం పనేత్థ పాకటమేవ. ఇతి హేట్ఠా నిరోధపాదకం పఠమజ్ఝానం గహితం, ఉపరి తస్స అనన్తరపచ్చయం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తిం పుచ్ఛిస్సతి. అన్తరా పన ఛ సమాపత్తియో సంఖిత్తా, నయం వా దస్సేత్వా విస్సట్ఠాతి వేదితబ్బా.

౪౭౫. ఇదాని విఞ్ఞాణనిస్సయే పఞ్చ పసాదే పుచ్ఛన్తో **పఞ్చిమాని, ఆవుసోతి**ఆదిమాహ. తత్థ **గోచరవిసయన్తి** గోచరభూతం విసయం. **అఞ్ఞమఞ్ఞస్సాతి** చక్ఖు సోతస్స సోతం వా చక్ఖుస్సాతి ఏవం ఏకేకస్స గోచరవిసయం న పచ్చనుభోతి. సచే హి నీలాదిభేదం రూపారమ్మణం సమోధానేత్వా సోతిన్ద్రియస్స ఉపనేయ్య, "ఇఙ్ఘ తావ నం వవత్థపేహి విభావేహి, కిం నామేతం ఆరమ్మణ"న్తి. చక్ఖువిఞ్ఞాణఞ్హి వినాపి ముఖేన అత్తనో ధమ్మతాయ ఏవం వదేయ్య – "అరే అన్ధబాల , వస్ససతమ్పి వస్ససహస్సమ్పి పరిధావమానో అఞ్ఞత్ర మయా కుహిం ఏతస్స జాననకం లభిస్ససి, ఆహర నం చక్ఖుపసాదే ఉపనేహి, అహమేతం ఆరమ్మణం జానిస్సామి, యది వా నీలం యది వా పీతకం, న హి ఏసో అఞ్ఞస్స విసయో, మయ్హేవేసో విసయో"తి. సేసద్వారేసుపి ఏసేవ నయో. ఏవమేతాని అఞ్ఞమఞ్ఞస్స గోచరం విసయం న పచ్చనుభోన్తి నామ. **కిం పటిసరణన్తి** ఏతేసం కిం పటిసరణం, కిం ఏతాని పటిసరన్తీతి పుచ్ఛతి. **మనో పటిసరణన్తి** జవనమనో పటిసరణం. **మనో చ**

నేసన్తి మనోద్వారికజవనమనో వా పఞ్చద్వారికజవనమనో వా ఏతేసం గోచరవిసయం రజ్జనాదివసేన అనుభోతి. చక్ఖువిఞ్ఞాణఞ్హి రూపదస్సనమత్తమేవ, ఏత్థ రజ్జనం వా దుస్సనం వా ముయ్హనం వా నత్థి. ఏతస్మిం పన ద్వారే జవనం రజ్జతి వా దుస్సతి వా ముయ్హతి వా. సోతవిఞ్ఞాణాదీసుపి ఏసేవ నయో.

తత్రాయం ఉపమా – పఞ్చ కిర దుబ్బలభోజకా రాజానం సేవిత్వా కిచ్ఛేన కసిరేన ఏకస్మిం పఞ్చకులికే గామే పరిత్తకం ఆయం లభింసు. తేసం తత్థ మచ్ఛభాగో మంసభాగో యుత్తికహాపణో వా, బన్ధకహాపణో వా, మాపహారకహాపణో వా, అట్ఠకహాపణో వా, సోళసకహాపణో వా, బాత్తింసకహాపణో వా, చతుసట్ఠికహాపణో వా, దణ్డోతి ఏత్తకమత్తమేవ పాపుణాతి. సతవత్థుకం పఞ్చసతవత్థుకం సహస్సవత్థుకం మహాబలిం రాజావ గణ్హాతి. తత్థ పఞ్చకులికగామో వియ పఞ్చ పసాదా దట్ఠబ్బా; పఞ్చ దుబ్బలభోజకా వియ పఞ్చ విఞ్ఞాణాని; రాజా వియ జవనం; దుబ్బలభోజకానం పరిత్తకం ఆయపాపుణనం వియ చక్ఖువిఞ్ఞాణాదీనం రూపదస్సనాదిమత్తం. రజ్జనాదీని పన ఏతేసు నత్థి. రఞ్ఞో మహాబలిగ్గహణం వియ తేసు ద్వారేసు జవనస్స రజ్జనాదీని వేదితబ్బాని.

౪౫౬. పఞ్చిమాని, ఆవుసోతి ఇధ కిం పుచ్ఛతి? అన్తోనిరోధస్మిం పఞ్చ పసాదే. కిరియమయపవత్తస్మిఞ్హి వత్తమానే అరూపధమ్మా పసాదానం బలవపచ్చయా హోన్తి. యో పన తం పవత్తం నిరోధేత్వా నిరోధసమాపత్తిం సమాపన్నో, తస్స అన్తోనిరోధే పఞ్చ పసాదా కిం పటిచ్చ తిట్ఠన్తీతి ఇదం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. **ఆయుం పటిచ్చాతి** జీవితిన్ద్రియం పటిచ్చ తిట్ఠన్తి . **ఉస్మం పటిచ్చాతి** జీవితిన్ద్రియం కమ్మజతేజం పటిచ్చ తిట్ఠతి. యస్మా పన కమ్మజతేజోపి జీవితిన్ద్రియేన వినా న తిట్ఠతి, తస్మా “ఉస్మా ఆయుం పటిచ్చ తిట్ఠతీ”తి ఆహ. **ఝాయతోతి** జలతో. **అచ్చిం పటిచ్చాతి** జాలసిఖం పటిచ్చ. **ఆభా పఞ్ఞాయతీతి** ఆలోకో నామ పఞ్ఞాయతి. **ఆభం పటిచ్చ అచ్చీతి** తం ఆలోకం పటిచ్చ జాలసిఖా పఞ్ఞాయతి.

ఏవమేవ ఖో, ఆవుసో, ఆయు ఉస్మం పటిచ్చ తిట్ఠతీతి ఏత్థ జాలసిఖా వియ కమ్మజతేజో. ఆలోకో వియ జీవితిన్ద్రియం. జాలసిఖా హి ఉప్పజ్జమానా ఆలోకం గహేత్వావ ఉప్పజ్జతి. సా తేన అత్తనా జనితఆలోకేనేవ సయమ్పి అణు థూలా దీఘా రస్సాతి పాకటా హోతి. తత్థ జాలపవత్తియా జనితఆలోకేన తస్సాయేవ జాలపవత్తియా పాకటభావో వియ ఉస్మం పటిచ్చ నిబ్బత్తేన కమ్మజమహాభూతసమ్భవేన జీవితిన్ద్రియేన ఉస్మాయ అనుపాలనం. జీవితిన్ద్రియఞ్హి దసపి వస్సాని…పే.… వస్ససతమ్పి కమ్మజతేజపవత్తం పాలేతి. ఇతి మహాభూతాని ఉపాదారూపానం నిస్సయపచ్చయాదివసేన పచ్చయాని హోన్తీతి ఆయు ఉస్మం పటిచ్చ తిట్ఠతి. జీవితిన్ద్రియం మహాభూతాని పాలేతీతి ఉస్మా ఆయుం పటిచ్చ తిట్ఠతీతి వేదితబ్బా.

౪౫౭. ఆయుసఙ్ఖారాతి ఆయుమేవ. **వేదనియా ధమ్మాతి** వేదనా ధమ్మావ. **వుట్ఠానం పఞ్ఞాయతీతి** సమాపత్తితో వుట్ఠానం పఞ్ఞాయతి. యో హి భిక్ఖు అరూపపవత్తే ఉక్కణ్ఠిత్వా సఞ్ఞఞ్చ వేదనఞ్చ నిరోధేత్వా నిరోధం సమాపన్నో, తస్స యథాపరిచ్ఛిన్నకాలవసేన రూపజీవితిన్ద్రియపచ్చయా అరూపధమ్మా ఉప్పజ్జన్తి. ఏవం పన రూపారూపపవత్తం పవత్తతి. యథా కిం? యథా ఏకో పురిసో జాలాపవత్తే ఉక్కణ్ఠితో ఉదకేన పహరిత్వా జాలం అప్పవత్తం కత్వా ఛారికాయ అఙ్గారే పిధాయ తుణ్హీ నిసీదతి. యదా పనస్స పున జాలాయ అత్థో హోతి, ఛారికం అపనేత్వా అఙ్గారే పరివత్తేత్వా ఉపాదానం దత్వా ముఖవాతం వా తాలవణ్టవాతం వా దదాతి. అథ జాలాపవత్తం పున పవత్తతి. ఏవమేవ జాలాపవత్తం వియ అరూపధమ్మా. పురిసస్స జాలాపవత్తే ఉక్కణ్ఠిత్వా ఉదకప్పహారేన జాలం అప్పవత్తం కత్వా ఛారికాయ అఙ్గారే పిధాయ తుణ్హీభూతస్స నిసజ్జా వియ భిక్ఖునో అరూపపవత్తే ఉక్కణ్ఠిత్వా సఞ్ఞఞ్చ వేదనఞ్చ నిరోధేత్వా నిరోధసమాపజ్జనం. ఛారికాయ పిహితఅఙ్గారా వియ రూపజీవితిన్ద్రియం. పురిసస్స పున జాలాయ అత్థే సతి ఛారికాపనయనాదీని వియ భిక్ఖునో

యథాపరిచ్ఛిన్నకాలాపగమనం. అగ్గిజాలాయ పవత్తి వియ పున అరూపధమ్మేసు ఉప్పన్నేసు రూపారూపపవత్తి వేదితబ్బా.

ఆయు ఉస్మా చ విఞ్ఞాణన్తి రూపజీవితిన్ద్రియం, కమ్మజతేజోధాతు, చిత్తన్తి ఇమే తయో ధమ్మా యదా ఇమం రూపకాయం జహన్తి, అథాయం అచేతనం కట్ఠం వియ పథవియం ఛడ్డితో సేతీతి అత్థో. వుత్తఞ్హేతం –

> "ఆయు ఉస్మా చ విఞ్ఞాణం, యదా కాయం జహన్తిమం;
>
> అపవిద్ధో తదా సేతి, పరభత్తం అచేతన"న్తి. (సం॰ ని॰ ౩.౯౫);

కాయసఙ్ఖారాతి అస్సాసపస్సాసా. **వచీసఙ్ఖారా**తి వితక్కవిచారా. **చిత్తసఙ్ఖారా**తి సఞ్ఞావేదనా. **ఆయూ**తి రూపజీవితిన్ద్రియం. **పరిభిన్నానీ**తి ఉపహతాని, వినట్ఠానీతి అత్థో. తత్థ కేచి "నిరోధసమాపన్నస్స చిత్తసఙ్ఖారావ నిరుద్ధా"తి వచనతో చిత్తం అనిరుద్ధం హోతి, తస్మా సచిత్తకా అయం సమాపత్తీతి వదన్తి. తే వత్తబ్బా – "వచీసఙ్ఖారాపిస్స నిరుద్ధా"తి వచనతో వాచా అనిరుద్ధా హోతి, తస్మా నిరోధం సమాపన్నేన ధమ్మమ్పి కథేన్తేన సజ్ఝాయమ్పి కరోన్తేన నిసీదితబ్బం సియా. "యో చాయం మతో కాలఙ్కతో, తస్సాపి చిత్తసఙ్ఖారా నిరుద్ధా"తి వచనతో చిత్తం అనిరుద్ధం భవేయ్య, తస్మా కాలఙ్కతే మాతాపితరో వా అరహన్తే వా ఝాపయన్తేన అనన్తరియకమ్మం కతం భవేయ్య. ఇతి బ్యఞ్జనే అభినివేసం అకత్వా ఆచరియానం నయే ఠత్వా అత్థో ఉపపరిక్ఖితబ్బో. అత్థో హి పటిసరణం, న బ్యఞ్జనం.

ఇన్ద్రియాని విప్పసన్నానీతి కిరియమయపవత్తస్మిఞ్హి వత్తమానే బహిద్ధా ఆరమ్మణేసు పసాదే ఘట్టేన్తేసు ఇన్ద్రియాని కిలమన్తాని ఉపహతాని మక్ఖితాని వియ హోన్తి, వాతాదీహి ఉట్ఠితేన రజేన చతుమహాపథే ఠపితఆదాసో వియ. యథా పన థవికాయం పక్ఖిపిత్వా మఞ్జూసాదీసు ఠపితో ఆదాసో అన్తోయేవ విరోచతి, ఏవం నిరోధం సమాపన్నస్స భిక్ఖునో అన్తోనిరోధే పఞ్చ పసాదా అతివిరోచన్తి. తేన వుత్తం "ఇన్ద్రియాని విప్పసన్నానీ"తి.

౪౫౮. **కతి పనావుసో, పచ్చయా**తి ఇధ కిం పుచ్ఛతి? నిరోధస్స అనన్తరపచ్చయం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. విస్సజ్జనే పనస్స **సుఖస్స చ పహానా**తి చత్తారో అపగమనపచ్చయా కథితా. **అనిమిత్తాయా**తి ఇధ కిం పుచ్ఛతి? నిరోధతో వుట్ఠానకఫలసమాపత్తిం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. అవసేససమాపత్తివుట్ఠానఞ్హి భవఙ్గేన హోతి, నిరోధా వుట్ఠానం పన విపస్సనానిస్సన్దాయ ఫలసమాపత్తియాతి తమేవ పుచ్ఛతి. **సబ్బనిమిత్తాన**న్తి రూపాదీనం సబ్బారమ్మణానం. **అనిమిత్తాయ చ ధాతుయా మనసికారో**తి సబ్బనిమిత్తాపగతాయ నిబ్బానధాతుయా మనసికారో. ఫలసమాపత్తిసహజాతం మనసికారం సన్ధాయాహ. ఇతి హేట్ఠా నిరోధపాదకం పఠమజ్ఝానం గహితం, నిరోధస్స అనన్తరపచ్చయం నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనం గహితం, ఇధ నిరోధతో వుట్ఠానకఫలసమాపత్తి గహితాతి.

ఇమస్మిం ఠానే నిరోధకథా కథేతబ్బా హోతి. సా, "ద్వీహి బలేహి సమన్నాగతత్తా తయో చ సఙ్ఖారానం పటిప్పస్సద్ధియా సోళసహి ఞాణచరియాహి నవహి సమాధిచరియాహి వసీభావతాపఞ్ఞా నిరోధసమాపత్తియా ఞాణ"న్తి ఏవం పటిసమ్భిదామగ్గే (పటి॰ మ॰ ౧.౮౩) ఆగతా. **విసుద్ధిమగ్గే** పనస్సా సబ్బాకారేన వినిచ్ఛయకథా కథితా.

ఇదాని వలఞ్జనసమాపత్తిం పుచ్ఛన్తో **కతి పనావుసో, పచ్చయా**తిఆదిమాహ. నిరోధతో హి వుట్ఠానకఫలసమాపత్తియా ఠితి నామ న హోతి, ఏకం ద్వే చిత్తవారమేవ పవత్తిత్వా భవఙ్గం ఓతరతి. అయఞ్హి భిక్ఖు సత్త దివసే అరూపపవత్తం నిరోధేత్వా

నిసిన్నో నిరోధవుట్ఠానకఫలసమాపత్తియం న చిరం తిట్ఠతి. వలఞ్జనసమాపత్తియం పన అద్ధానపరిచ్ఛేదోవ పమాణం. తస్మా సా ఠితి నామ హోతి. తేనాహ – “అనిమిత్తాయ చేతోవిముత్తియా ఠితియా”తి. తస్సా చిరట్ఠితత్థం కతి పచ్చయాతి అత్థో. విస్సజ్జనే పనస్సా **పుబ్బే చ అభిసఙ్ఖారో**తి అద్ధానపరిచ్ఛేదో వుత్తో. **వుట్ఠానాయా**తి ఇధ భవఙ్గవుట్ఠానం పుచ్ఛతి. విస్సజ్జనేపిస్సా **సబ్బనిమిత్తానఞ్చ మనసికారో**తి రూపాదినిమిత్తవసేన భవఙ్గసహజాతమనసికారో వుత్తో.

౪౬౯. యా చాయం, ఆవుసోతి ఇధ కిం పుచ్ఛతి? ఇధ అఞ్ఞం అభినవం నామ నత్థి. హేట్ఠా కథితధమ్మేయేవ ఏకతో సమోధానేత్వా పుచ్ఛామీతి పుచ్ఛతి. కత్థ పన తే కథితా? “నీలమ్పి సఞ్జానాతి పీతకమ్పి, లోహితకమ్పి, ఓదాతకమ్పి సఞ్జానాతీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౫౦) ఏతస్మిఞ్హి ఠానే అప్పమాణా చేతోవిముత్తి కథితా. “నత్థి కిఞ్చీతి ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనన్తి నేయ్య”న్తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౫౧) ఏత్థ ఆకిఞ్చఞ్ఞం. “పఞ్ఞాచక్ఖునా పజానాతీ”తి (మ॰ ని॰ ౧.౪౫౧) ఏత్థ సుఞ్ఞతా. “కతి పనావుసో, పచ్చయా అనిమిత్తాయ చేతోవిముత్తియా ఠితియా వుట్ఠానాయా”తి ఏత్థ అనిమిత్తా. ఏవం హేట్ఠా కథితావ ఇమస్మిం ఠానే ఏకతో సమోధానేత్వా పుచ్ఛతి. తం పన పటిక్ఖిపిత్వా ఏతా తస్మిం తస్మిం ఠానే నిద్దిట్ఠావాతి వత్వా అఞ్ఞో చత్తారో ధమ్మా ఏకనామకా అత్థి. ఏకో ధమ్మో చతునామకో అత్థి, ఏతం పాకటం కత్వా కథాపేతుం ఇధ పుచ్ఛతీతి అట్ఠకథాయం సన్నిట్ఠానం కతం. తస్సా విస్సజ్జనే **అయం వుచ్చతావుసో, అప్పమాణా చేతోవిముత్తీ**తి అయం ఫరణఅప్పమాణతాయ అప్పమాణా నామ. అయఞ్హి అప్పమాణే వా సత్తే ఫరతి, ఏకస్మిమ్పి వా సత్తే అసేసేత్వా ఫరతి.

అయం వుచ్చతావుసో, ఆకిఞ్చఞ్ఞాతి ఆరమ్మణకిఞ్చనస్స అభావతో ఆకిఞ్చఞ్ఞా. **అత్తేన వా**తి అత్త భావపోసపుగ్గలాదిసఙ్ఖాతేన అత్తేన సుఞ్ఞం. **అత్తనియేన వా**తి చీవరాదిపరిక్ఖారసఙ్ఖాతేన అత్తనియేన సుఞ్ఞం. **అనిమిత్తా**తి రాగనిమిత్తాదీనం అభావేనేవ అనిమిత్తా, అరహత్తఫలసమాపత్తిం సన్ధాయాహ. **నానత్థా చేవ నానాబ్యఞ్జనా చా**తి బ్యఞ్జనమ్పి నేసం నానా అత్థోపి. తత్థ బ్యఞ్జనస్స నానతా పాకటావ. అత్థో పన, అప్పమాణా చేతోవిముత్తి భూమన్తరతో మహగ్గతా ఏవ హోతి రూపావచరా; ఆరమ్మణతో సత్త పణ్ణత్తిఆరమ్మణా. ఆకిఞ్చఞ్ఞా భుమ్మన్తరతో మహగ్గతా అరూపావచరా; ఆరమ్మణతో న వత్తబ్బారమ్మణా. సుఞ్ఞతా భుమ్మన్తరతో కామావచరా; ఆరమ్మణతో సఙ్ఖారారమ్మణా. విపస్సనా హి ఏత్థ సుఞ్ఞతాతి అధిప్పేతా. అనిమిత్తా భుమ్మన్తరతో లోకుత్తరా; ఆరమ్మణతో నిబ్బానారమ్మణా.

రాగో ఖో, ఆవుసో, పమాణకరణోతిఆదీసు యథా పబ్బతపాదే పూతిపణ్ణరసఉదకం నామ హోతి కాళవణ్ణం; ఓలోకేన్తానం బ్యామసతగమ్భీరం వియ ఖాయతి. యట్ఠిం వా రజ్జుం వా గహేత్వా మినన్తస్స పిట్ఠిపాదోత్థరణమత్తమ్పి న హోతి. ఏవమేవం యావ రాగాదయో నుప్పజ్జన్తి, తావ పుగ్గలం సఞ్జానితుం న సక్కా హోన్తి, సోతాపన్నో వియ, సకదాగామీ వియ, అనాగామీ వియ చ ఖాయతి. యదా పనస్స రాగాదయో ఉప్పజ్జన్తి, తదా రత్తో దుట్ఠో మూళ్హోతి పఞ్ఞాయతి. ఇతి ఏతే “ఏత్తకో అయ”న్తి పుగ్గలస్స పమాణం దస్సేన్తో వియ ఉప్పజ్జన్తీతి పమాణకరణా నామ వుత్తా. **యావతా ఖో, ఆవుసో, అప్పమాణా చేతోవిముత్తియో**తి యత్తకా అప్పమాణా చేతోవిముత్తియో. కిత్తకా పన తా? చత్తారో బ్రహ్మవిహారా, చత్తారో మగ్గా, చత్తారి చ ఫలానీతి ద్వాదస. తత్థ బ్రహ్మవిహారా ఫరణఅప్పమాణతాయ అప్పమాణా. సేసా పమాణకరణానం కిలేసానం అభావేన అప్పమాణా. నిబ్బానమ్పి అప్పమాణమేవ, చేతోవిముత్తి పన న హోతి, తస్మా న గహితం. **అకుప్పా**తి అరహత్తఫలచేతోవిముత్తి; సా హి తాసం సబ్బజేట్ఠికా, తస్మా అగ్గమక్ఖాయతీతి వుత్తా. **రాగో ఖో, ఆవుసో, కిఞ్చనో**తి రాగో ఉప్పజ్జిత్వా పుగ్గలం కిఞ్చతి మద్దతి పలిబున్ధతి. తస్మా కిఞ్చనోతి వుత్తో. మనుస్సా కిర గోణేహి ఖలం మద్దాపేన్తో కిఞ్చేహి కపిల, కిఞ్చేహి కాళకాతి వదన్తి. ఏవం మద్దనత్థో కిఞ్చనత్థోతి వేదితబ్బో. దోసమోహేసుపి ఏసేవ నయో. **ఆకిఞ్చఞ్ఞా**

చేతోవిముత్తియో నామ నవ ధమ్మా ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనఞ్చ మగ్గఫలాని చ. తత్థ ఆకిఞ్చఞ్ఞాయతనం కిఞ్చనం ఆరమ్మణం అస్స నత్థీతి ఆకిఞ్చఞ్ఞం. మగ్గఫలాని కిఞ్చనానం మద్దనానం పలిబున్ధనకిలేసానం నత్థితాయ ఆకిఞ్చఞ్ఞాని. నిబ్బానమ్పి ఆకిఞ్చఞ్ఞం, చేతోవిముత్తి పన న హోతి, తస్మా న గహితం.

రాగో ఖో, ఆవుసో, నిమిత్తకరణోతిఆదీసు యథా నామ ద్విన్నం కులానం సదిసా ద్వే వచ్ఛకా హోన్తి. యావ తేసం లక్ఖణం న కతం హోతి, తావ "అయం అసుకకులస్స వచ్ఛకో, అయం అసుకకులస్సా"తి న సక్కా హోన్తి జానితుం. యదా పన తేసం సత్తిసూలాదీసు అఞ్ఞతరం లక్ఖణం కతం హోతి, తదా సక్కా హోన్తి జానితుం. ఏవమేవ యావ పుగ్గలస్స రాగో నుప్పజ్జతి, తావ న సక్కా హోతి జానితుం అరియో వా పుథుజ్జనో వాతి. రాగో పనస్స ఉప్పజ్జమానోవ సరాగో నామ అయం పుగ్గలోతి సఞ్జాననినిమిత్తం కరోన్తో వియ ఉప్పజ్జతి, తస్మా "నిమిత్తకరణో"తి వుత్తో. దోసమోహేసుపి ఏసేవ నయో.

అనిమిత్తా చేతోవిముత్తి నామ తేరస ధమ్మా – విపస్సనా, చత్తారో ఆరుప్పా, చత్తారో మగ్గా, చత్తారి చ ఫలానీతి. తత్థ విపస్సనా నిచ్చనిమిత్తం సుఖనిమిత్తం అత్తనిమిత్తం ఉగ్ఘాటేతీతి అనిమిత్తా నామ. చత్తారో ఆరుప్పా రూపనిమిత్తస్స అభావేన అనిమిత్తా నామ. మగ్గఫలాని నిమిత్తకరణానం కిలేసానం అభావేన అనిమిత్తాని. నిబ్బానమ్పి అనిమిత్తమేవ, తం పన చేతోవిముత్తి న హోతి, తస్మా న గహితం. అథ కస్మా సుఞ్ఞతా చేతోవిముత్తి న గహితాతి? సా, "సుఞ్ఞా రాగేనా"తిఆదివచనతో సబ్బత్థ అనుపవిట్ఠావ, తస్మా విసుం న గహితా . **ఏకత్థా**తి ఆరమ్మణవసేన ఏకత్థా. అప్పమాణం ఆకిఞ్చఞ్ఞం సుఞ్ఞతం అనిమిత్తన్తి హి సబ్బానేతాని నిబ్బానస్సేవ నామాని. ఇతి ఇమినా పరియాయేన ఏకత్థా. అఞ్ఞస్మిం పన ఠానే అప్పమాణా హోన్తి, అఞ్ఞస్మిం ఆకిఞ్చఞ్ఞా అఞ్ఞస్మిం సుఞ్ఞతా అఞ్ఞస్మిం అనిమిత్తాతి ఇమినా పరియాయేన నానాబ్యఞ్జనా. ఇతి థేరో యథానుసన్ధినావ దేసనం నిట్ఠపేసీతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహావేదల్లసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౪. చూళవేదల్లసుత్తవణ్ణనా

౪౬౦. ఏవం మే సుతన్తి చూళవేదల్లసుత్తం. తత్థ **విసాఖో ఉపాసకో**తి **విసాఖో**తి ఏవంనామకో ఉపాసకో. **యేన ధమ్మదిన్నా**తి యేన ధమ్మదిన్నా నామ భిక్ఖునీ తేనుపసఙ్కమి. కో పనాయం విసాఖో? కా ధమ్మదిన్నా? కస్మా ఉపసఙ్కమీతి? విసాఖో నామ ధమ్మదిన్నాయ గిహికాలే ఘరసామికో. సో యదా భగవా సమ్మాసమ్బోధిం అభిసమ్బుజ్ఝిత్వా పవత్తవరధమ్మచక్కో యసాదయో కులపుత్తే వినేత్వా ఉరువేలం పత్వా తత్థ జటిలసహస్సం వినేత్వా పురాణజటిలేహి ఖీణాసవభిక్ఖూహి సద్ధిం రాజగహం గన్త్వా బుద్ధదస్సనత్థం ద్వాదసనహుతాయ పరిసాయ సద్ధిం ఆగతస్స బిమ్బిసారమహారాజస్స ధమ్మం దేసేసి. తదా రఞ్ఞా సద్ధిం ఆగతేసు ద్వాదసనహుతేసు ఏకం నహుతం ఉపాసకత్తం పటివేదేసి, ఏకాదస నహుతాని సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠహింసు సద్ధిం రఞ్ఞా బిమ్బిసారేన. అయం ఉపాసకో తేసం అఞ్ఞతరో, తేహి సద్ధిం పఠమదస్సనేవ సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠాయ, పున ఏకదివసం ధమ్మం సుత్వా సకదాగామిఫలం పత్వా, తతో అపరభాగేపి ఏకదివసం ధమ్మం సుత్వా అనాగామిఫలే పతిట్ఠితో. సో అనాగామీ హుత్వా గేహం ఆగచ్ఛన్తో యథా అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇతో చితో చ ఓలోకేన్తో సితం కురుమానో ఆగచ్ఛతి, ఏవం అనాగన్త్వా సన్తిన్ద్రియో సన్తమానసో హుత్వా అగమాసి.

ధమ్మదిన్నా సీహపఞ్జరం ఉగ్ఘాటేత్వా వీథిం ఓలోకయమానా తస్స ఆగమనాకారం దిస్వా, “కిం ను ఖో ఏత”న్తి చిన్తేత్వా తస్స పచ్చుగ్గమనం కురుమానా సోపానసీసే ఠత్వా ఓలమ్బనత్థం హత్థం పసారేసి. ఉపాసకో అత్తనో హత్థం సమిఞ్జేసి. సా “పాతరాసభోజనకాలే జానిస్సామీ”తి చిన్తేసి. ఉపాసకో పుబ్బే తాయ సద్ధిం ఏకతో భుఞ్జతి. తం దివసం పన తం అనపలోకేత్వా యోగావచరభిక్ఖు వియ ఏకకోవ భుఞ్జి. సా, “సాయన్హకాలే జానిస్సామీ”తి చిన్తేసి. ఉపాసకో తందివసం సిరిగబ్భం న పావిసి, అఞ్ఞం గబ్భం పటిజగ్గాపేత్వా కప్పియమఞ్చకం పఞ్ఞాపేత్వా నిపజ్జి. ఉపాసికా, “కిం ను ఖ్వస్స బహిద్ధా పత్థనా అత్థి, ఉదాహు కేనచిదేవ పరిభేదకేన భిన్నో, ఉదాహు మయ్హేవ కోచి దోసో అత్థీ”తి బలవదోమనస్సా హుత్వా, “ఏకం ద్వే దివసే వసితకాలే సక్కా ఞాతు”న్తి తస్స ఉపట్ఠానం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి.

ఉపాసకో, “కిం ధమ్మదిన్నే అకాలే ఆగతాసీ”తి పుచ్ఛి. ఆమ అయ్యపుత్త, ఆగతామ్హి, న త్వం యథా పురాణో, కిం ను తే బహిద్ధా పత్థనా అత్థీతి? నత్థి ధమ్మదిన్నేతి. అఞ్ఞో కోచి పరిభేదకో అత్థీతి? అయమ్పి నత్థీతి. ఏవం సన్తే మయ్హేవ కోచి దోసో భవిస్సతీతి. తుయ్హమ్పి దోసో నత్థీతి. అథ కస్మా మయా సద్ధిం యథా పకతియా ఆలాపసల్లాపమత్తమ్పి న కరోథాతి? సో చిన్తేసి – “అయం లోకుత్తరధమ్మో నామ గరు భారియో న పకాసేతబ్బో, సచే ఖో పనాహం న కథేస్సామి, అయం హదయం ఫాలేత్వా ఏత్థేవ కాలం కరేయ్యా”తి తస్సానుగ్గహత్థాయ కథేసి – “ధమ్మదిన్నే అహం సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా లోకుత్తరధమ్మం నామ అధిగతో, తం అధిగతస్స ఏవరూపా లోకియకిరియా న వట్టతి. యది త్వం ఇచ్ఛసి, తవ చత్తాలీస కోటియో మమ చత్తాలీస కోటియోతి అసీతికోటిధనం అత్థి, ఏత్థ ఇస్సరా హుత్వా మమ మాతిట్ఠానే వా భగినిట్ఠానే వా ఠత్వా వస. తయా దిన్నేన భత్తపిణ్డమత్తకేన అహం యాపేస్సామి. అథేవం న కరోసి, ఇమే భోగే గహేత్వా కులగేహం గచ్ఛ, అథాపి తే బహిద్ధా పత్థనా నత్థి, అహం తం భగినిట్ఠానే వా ధితుట్ఠానే వా ఠపేత్వా పోసేస్సామీ”తి.

సా చిన్తేసి – “పకతిపురిసో ఏవం వత్తా నామ నత్థి. అద్ధా ఏతేన లోకుత్తరవరధమ్మో పటివిద్ధో. సో పన ధమ్మో కిం పురిసేహేవ పటిబుజ్ఝితబ్బో, ఉదాహు మాతుగామోపి పటివిజ్ఝితుం సక్కోతీ”తి విసాఖం ఏతదవోచ – “కిం ను ఖో ఏసో ధమ్మో పురిసేహేవ లభితబ్బో, మాతుగామేనపి సక్కా లద్ధు”న్తి? కిం వదేసి ధమ్మదిన్నే, యే పటిపన్నకా, తే ఏతస్స దాయాదా, యస్స యస్స ఉపనిస్సయో అత్థి, సో సో ఏతం పటిలభతీతి. ఏవం సన్తే మయ్హం పబ్బజ్జం అనుజానాథాతి. సాధు భద్దే, అహమ్పి తం ఏతస్మింయేవ మగ్గే యోజేతుకామో, మనం పన తే అజానమానో న కథేమీతి తావదేవ బిమ్బిసారస్స రఞ్ఞో సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా అట్ఠాసి.

రాజా , “కిం, గహపతి, అకాలే ఆగతోసీ”తి పుచ్ఛి. ధమ్మదిన్నా, “మహారాజ, పబ్బజిస్సామీ”తి వదతీతి. కిం పనస్స లద్ధుం వట్టతీతి? అఞ్ఞం కిఞ్చి నత్థి, సోవణ్ణసివికం దేవ, లద్ధుం వట్టతి నగరఞ్చ పటిజగ్గాపేతున్తి. రాజా సోవణ్ణసివికం దత్వా నగరం పటిజగ్గాపేసి. విసాఖో ధమ్మదిన్నం గన్ధోదకేన నహాపేత్వా సబ్బాలఙ్కారేహి అలఙ్కారాపేత్వా సోవణ్ణసివికాయ నిసీదాపేత్వా ఞాతిగణేన పరివారాపేత్వా గన్ధపుప్ఫాదీహి పూజయమానో నగరవాసనం కరోన్తో వియ భిక్ఖునిఉపస్సయం గన్త్వా, “ధమ్మదిన్నం పబ్బాజేథాయ్యే”తి ఆహ. భిక్ఖునియో “ఏకం వా ద్వే వా దోసే సహితుం వట్టతి గహపతీ”తి ఆహంసు. నత్థయ్యే కోచి దోసో, సద్ధాయ పబ్బజతీతి. అథేకా బ్యత్తా థేరీ తచపఞ్చకకమ్మట్ఠానం ఆచిక్ఖిత్వా కేసే ఓహారేత్వా పబ్బాజేసి. విసాఖో, “అభిరమయ్యే, స్వాక్ఖాతో ధమ్మో”తి వన్దిత్వా పక్కామి.

తస్సా పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ లాభసక్కారో ఉప్పజ్జి. తేనేవ పలిబుద్ధా సమణధమ్మం కాతుం ఓకాసం న లభతి. అథాచరియ-ఉపజ్ఝాయథేరియో గహేత్వా జనపదం గన్త్వా అట్ఠతింసాయ ఆరమ్మణేసు చిత్తరుచితం కమ్మట్ఠానం కథాపేత్వా

సమణధమ్మం కాతుం ఆరద్ధా, అభినీహారసమ్పన్నత్తా పన నాతిచిరం కిలమిత్థ.

ఇతో పట్ఠాయ హి సతసహస్సకప్పమత్థకే పదుముత్తరో నామ సత్థా లోకే ఉదపాది. తదా ఏసా ఏకస్మిం కులే దాసీ హుత్వా అత్తనో కేసే విక్కిణిత్వా సుజాతత్థేరస్స నామ అగ్గసావకస్స దానం దత్వా పత్థనమకాసి. సా తాయ పత్థనాభినీహారసమ్పత్తియా నాతిచిరం కిలమిత్థ, కతిపాహేనేవ అరహత్తం పత్వా చిన్తేసి – "అహం యేనత్థేన సాసనే పబ్బజితా, సో మత్థకం పత్తో, కిం మే జనపదవాసేన, మయ్హం ఞాతకాపి పుఞ్ఞాని కరిస్సన్తి, భిక్ఖునిసఙ్ఘోపి పచ్చయేహి న కిలమిస్సతి, రాజగహం గచ్ఛామీ"తి భిక్ఖునిసఙ్ఘం గహేత్వా రాజగహమేవ అగమాసి. విసాఖో, "ధమ్మదిన్నా కిర ఆగతా"తి సుత్వా, "పబ్బజిత్వా నచిరస్సేవ జనపదం గతా, గన్త్వాపి నచిరస్సేవ పచ్చాగతా, కిం ను ఖో భవిస్సతి, గన్త్వా జానిస్సామీ"తి దుతియగమనేన భిక్ఖునిఉపస్సయం అగమాసి. తేన వుత్తం – "అథ ఖో విసాఖో ఉపాసకో యేన ధమ్మదిన్నా భిక్ఖునీ తేనుపసఙ్కమీ"తి.

ఏతదవోచాతి ఏతం సక్కాయోతిఆదివచనం అవోచ. కస్మా అవోచాతి? ఏవం కిరస్స అహోసి – "అభిరమసి నాభిరమసి, అయ్యే"తి ఏవం పుచ్ఛనం నామ న పణ్డితకిచ్చం, పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధే ఉపనేత్వా పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామి, పఞ్హాబ్యాకరణేన తస్సా అభిరతిం వా అనభిరతిం వా జానిస్సామీతి, తస్మా అవోచ. తం సుత్వావ ధమ్మదిన్నా అహం, ఆవుసో విసాఖ, అచిరపబ్బజితా సకాయం వా పరకాయం వా కుతో జానిస్సామీతి వా, అఞ్ఞత్థేరియో ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛాతి వా అవత్వా ఉపనిక్ఖిత్తం సమ్పటిచ్ఛమానా వియ, ఏకపాసకగణ్ఠిం మోచేన్తీ వియ గహనట్ఠానే హత్థిమగ్గం నీహరమానా వియ ఖగ్గముఖేన సముగ్గం వివరమానా వియ చ పటిసమ్భిదావిసయే ఠత్వా పఞ్హం విస్సజ్జమానా, **పఞ్చ ఖో ఇమే, ఆవుసో విసాఖ, ఉపాదానక్ఖన్ధాతిఆదిమాహ**. తత్థ **పఞ్చాతి** గణనపరిచ్ఛేదో. **ఉపాదానక్ఖన్ధాతి** ఉపాదానానం పచ్చయభూతా ఖన్ధాతి ఏవమాదినా నయేనేత్థ ఉపాదానక్ఖన్ధకథా విత్థారేత్వా కథేతబ్బా. సా పనేసా విసుద్ధిమగ్గే విత్థారితా ఏవాతి తత్థ విత్థారితనయేనేవ వేదితబ్బా. **సక్కాయసముదయాదీసుపి** యం వత్తబ్బం, తం హేట్ఠా తత్థ తత్థ వుత్తమేవ.

ఇదం పన చతుసచ్చబ్యాకరణం సుత్వా విసాఖో థేరియా అభిరతభావం అఞ్ఞాసి. యో హి బుద్ధసాసనే ఉక్కణ్ఠితో హోతి అనభిరతో, సో ఏవం పుచ్ఛితపుచ్ఛితపఞ్హం సణ్డాసేన ఏకేకం పలితం గణ్హన్తో వియ, సినేరుపాదతో వాలుకం ఉద్ధరన్తో వియ విస్సజ్జేతుం న సక్కోతి. యస్మా పన ఇమాని చత్తారి సచ్చాని లోకే చన్దిమసూరియా వియ బుద్ధసాసనే పాకటాని, పరిసమజ్ఝే గతో హి భగవాపి మహాథేరాపి సచ్చానేవ పకాసేన్తి; భిక్ఖుసఙ్ఘోపి పబ్బజితదివసతో పట్ఠాయ కులపుత్తే చత్తారి నామ కిం, చత్తారి అరియసచ్చానీతి పఞ్హం ఉగ్గణ్హాపేతి. అయఞ్చ ధమ్మదిన్నా ఉపాయకోసల్లే ఠితా పణ్డితా బ్యత్తా నయం గహేత్వా సుతేనపి కథేతుం సమత్థా, తస్మా "న సక్కా ఏతిస్సా ఏత్తావతా సచ్చానం పటివిద్ధభావో ఞాతుం, సచ్చవినిబ్భోగపఞ్హాబ్యాకరణేన సక్కా ఞాతు"న్తి చిన్తేత్వా హేట్ఠా కథితాని ద్వే సచ్చాని పటినివత్తేత్వా గుళ్హం కత్వా గణ్ఠిపఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛన్తో **తఞ్ఞేవ ను ఖో, అయ్యేతిఆదిమాహ**.

తస్స విస్సజ్జనే **న ఖో, ఆవుసో విసాఖ, తఞ్ఞేవ ఉపాదాన**న్తి ఉపాదానస్స సఙ్ఖారక్ఖన్ధేకదేసభావతో న తంయేవ ఉపాదానం తే పఞ్చుపాదానక్ఖన్ధా, నాపి అఞ్ఞత్ర పఞ్చహి ఉపాదానక్ఖన్ధేహి ఉపాదానం. యది హి తఞ్ఞేవ సియా, రూపాదిసభావమ్పి ఉపాదానం సియా. యది అఞ్ఞత్ర సియా, పరసమయే చిత్తవిప్పయుత్తో అనుసయో వియ పణ్ణత్తి వియ నిబ్బానం వియ చ ఖన్ధవినిముత్తం వా సియా, ఛట్ఠో వా ఖన్ధో పఞ్ఞపేతబ్బో భవేయ్య, తస్మా ఏవం బ్యాకాసి. తస్సా బ్యాకరణం సుత్వా "అధిగతపతిట్ఠా అయ"న్తి విసాఖో నిట్ఠమగమాసి. న హి సక్కా అఖీణాసవేన అసమ్బుద్ధేన అవిత్థాయన్తేన

పదీపసహస్సం జాలేన్తేన వియ ఏవరూపో గుళ్హో పటిచ్ఛన్నో తిలక్ఖణాహతో గమ్భీరో పఞ్హో విస్సజ్జేతుం. నిట్ఠం గన్త్వా పన, “అయం ధమ్మదిన్నా సాసనే లద్ధపతిట్ఠా అధిగతపటిసమ్భిదా వేసారజ్జప్పత్తా భవమత్థకే ఠితా మహాఖీణాసవా, సమత్థా మయ్హం పుచ్ఛితపఞ్హం కథేతుం, ఇదాని పన నం ఓవత్తికసారం పఞ్హం పుచ్ఛిస్సామీ”తి చిన్తేత్వా తం పుచ్ఛన్తో, **కథం పనాయ్యే**తిఆదిమాహ.

౪౬౧. తస్స విస్సజ్జనే **అస్సుతవా**తిఆది మూలపరియాయే విత్థారితమేవ. **రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీ**తి, “ఇధేకచ్చో రూపం అత్తతో సమనుపస్సతి. యం రూపం సో అహం, యో అహం తం రూపన్తి రూపఞ్చ అత్తఞ్చ అద్వయం సమనుపస్సతి. సేయ్యథాపి నామ తేలప్పదీపస్స ఝాయతో యా అచ్చి సో వణ్ణో, యో వణ్ణో సా అచ్చీతి అచ్చిఞ్చ వణ్ణఞ్చ అద్వయం సమనుపస్సతి. ఏవమేవ ఇధేకచ్చో రూపం అత్తతో సమనుపస్సతి…పే… అద్వయం సమనుపస్సతీ”తి (పటి॰ మ॰ ౧.౧౩౧) ఏవం రూపం అత్తాతి దిట్ఠిపస్సనాయ పస్సతి. **రూపవన్తం వా అత్తాన**న్తి అరూపం అత్తాతి గహేత్వా ఛాయావన్తం రుక్ఖం వియ తం అత్తానం రూపవన్తం సమనుపస్సతి. **అత్తని వా రూప**న్తి అరూపమేవ అత్తాతి గహేత్వా పుప్ఫస్మిం గన్ధం వియ అత్తని రూపం సమనుపస్సతి. **రూపస్మిం వా అత్తాన**న్తి అరూపమేవ అత్తాతి గహేత్వా కరణ్డాయ మణిం వియ అత్తానం రూపస్మిం సమనుపస్సతి. **వేదనం అత్తతో**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో.

తత్థ, **రూపం అత్తతో సమనుపస్సతీ**తి సుద్ధరూపమేవ అత్తాతి కథితం. రూపవన్తం వా అత్తానం, అత్తని వా రూపం, రూపస్మిం వా అత్తానం. వేదనం అత్తతో… సఞ్ఞం… సఙ్ఖారే… విఞ్ఞాణం అత్తతో సమనుపస్సతీతి ఇమేసు సత్తసు ఠానేసు అరూపం అత్తాతి కథితం. వేదనావన్తం వా అత్తానం, అత్తని వా వేదనం, వేదనాయ వా అత్తానన్తి ఏవం చతూసు ఖన్ధేసు తిణ్ణం తిణ్ణం వసేన ద్వాదససు ఠానేసు రూపారూపమిస్సకో అత్తా కథితో. తత్థ రూపం అత్తతో సమనుపస్సతి… వేదనం… సఞ్ఞం… సఙ్ఖారే… విఞ్ఞాణం అత్తతో సమనుపస్సతీతి ఇమేసు పఞ్చసు ఠానేసు ఉచ్ఛేదదిట్ఠి కథితా, అవసేసేసు సస్సతదిట్ఠీతి. ఏవమేత్థ పన్నరస భవదిట్ఠియో, పఞ్చ విభవదిట్ఠియో హోన్తి. **న రూపం అత్తతో**తి ఏత్థ రూపం అత్తాతి న సమనుపస్సతి. అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి పన సమనుపస్సతి. **న రూపవన్తం అత్తానం…పే… న విఞ్ఞాణస్మిం అత్తాన**న్తి ఇమే పఞ్చక్ఖన్ధే కేనచి పరియాయేన అత్తతో న సమనుపస్సతి, సబ్బాకారేన పన అనిచ్చా దుక్ఖా అనత్తాతి సమనుపస్సతి.

ఏత్తావతా థేరియా, “ఏవం ఖో, ఆవుసో విసాఖ, సక్కాయదిట్ఠి హోతీ”తి ఏవం పురిమపఞ్హం విస్సజ్జేన్తియా ఏత్తకేన గమనం హోతి, ఆగమనం హోతి, గమనాగమనం హోతి, వట్టం వత్తతీతి వట్టం మత్థకం పాపేత్వా దస్సితం. **ఏవం ఖో, ఆవుసో విసాఖ, సక్కాయదిట్ఠి న హోతీ**తి పచ్ఛిమం పఞ్హం విస్సజ్జేన్తియా ఏత్తకేన గమనం న హోతి, ఆగమనం న హోతి, గమనాగమనం న హోతి, వట్టం నామ న వత్తతీతి వివట్టం మత్థకం పాపేత్వా దస్సితం.

౪౬౨. **కతమో పనాయ్యే, అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో**తి అయం పఞ్హో థేరియా పటిపుచ్ఛిత్వా విస్సజ్జేతబ్బో భవేయ్య – “ఉపాసక, తయా హేట్ఠా మగ్గో పుచ్ఛితో, ఇధ కస్మా మగ్గమేవ పుచ్ఛసీ”తి. సా పన అత్తనో బ్యత్తతాయ పణ్డిచ్చేన తస్స అధిప్పాయం సల్లక్ఖేసి – “ఇమినా ఉపాసకేన హేట్ఠా పటిపత్తివసేన మగ్గో పుచ్ఛితో భవిస్సతి, ఇధ పన తం సఙ్ఖతాసఙ్ఖతలోకియలోకుత్తరసఙ్గహితాసఙ్గహితవసేన పుచ్ఛితుకామో భవిస్సతీ”తి. తస్మా అప్పటిపుచ్ఛిత్వావ యం యం పుచ్ఛి, తం తం విస్సజ్జేసి. తత్థ **సఙ్ఖతో**తి చేతితో కప్పితో పకప్పితో ఆయూహితో కతో నిబ్బత్తితో సమాపజ్జన్తేన సమాపజ్జితబ్బో. **తీహి చ ఖో, ఆవుసో విసాఖ, ఖన్ధేహి అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో సఙ్గహితో**తి ఏత్థ యస్మా మగ్గో సప్పదేసో,

తయో ఖన్ధా నిప్పదేసా, తస్మా అయం సప్పదేసత్తా నగరం వియ రజ్జేన నిప్పదేసేహి తీహి ఖన్ధేహి సఙ్గహితో. తత్థ సమ్మావాచాదయో తయో సీలమేవ, తస్మా తే సజాతితో సీలక్ఖన్ధేన సఙ్గహితాతి. కిఞ్చాపి హి పాళియం సీలక్ఖన్ధేతి భుమ్మేన వియ నిద్దేసో కతో, అత్థో పన కరణవసేన వేదితబ్బో. సమ్మావాయామాదీసు పన తీసు సమాధి అత్తనో ధమ్మతాయ ఆరమ్మణే ఏకగ్గభావేన అప్పేతుం న సక్కోతి. వీరియే పన పగ్గహకిచ్చం సాధేన్తే సతియా చ అపిలాపనకిచ్చం సాధేన్తియా లద్ధూపకారో హుత్వా సక్కోతి.

తత్రాయం ఉపమా – యథా హి "నక్ఖత్తం కీళిస్సామా"తి ఉయ్యానం పవిట్ఠేసు తీసు సహాయేసు ఏకో సుపుప్ఫితం చమ్పకరుక్ఖం దిస్వా హత్థం ఉక్ఖిపిత్వాపి గహేతుం న సక్కుణేయ్య. అథస్స దుతియో ఓనమిత్వా పిట్ఠిం దదేయ్య, సో తస్స పిట్ఠియం ఠత్వాపి కమ్పమానో గహేతుం న సక్కుణేయ్య . అథస్స ఇతరో అంసకూటం ఉపనామేయ్య, సో ఏకస్స పిట్ఠియం ఠత్వా ఏకస్స అంసకూటం ఓలుబ్భ యథారుచి పుప్ఫాని ఓచినిత్వా పిళన్ధిత్వా నక్ఖత్తం కీళేయ్య. ఏవంసమ్పదమిదం దట్ఠబ్బం. ఏకతో ఉయ్యానం పవిట్ఠా తయో సహాయకా వియ హి ఏకతో జాతా సమ్మావాయామాదయో తయో ధమ్మా. సుపుప్ఫితచమ్పకో వియ ఆరమ్మణం. హత్థం ఉక్ఖిపిత్వాపి గహేతుం అసక్కోన్తో వియ అత్తనో ధమ్మతాయ ఆరమ్మణే ఏకగ్గభావేన అప్పేతుం అసక్కోన్తో సమాధి. పిట్ఠిం దత్వా ఓనతసహాయో వియ వాయామో. అంసకూటం దత్వా ఠితసహాయో వియ సతి. యథా తేసు ఏకస్స పిట్ఠియం ఠత్వా ఏకస్స అంసకూటం ఓలుబ్భ ఇతరో యథారుచి పుప్ఫం గహేతుం సక్కోతి, ఏవమేవం వీరియే పగ్గహకిచ్చం సాధేన్తే, సతియా చ అపిలాపనకిచ్చం సాధేన్తియా లద్ధుపకారో సమాధి సక్కోతి ఆరమ్మణే ఏకగ్గభావేన అప్పేతుం. తస్మా సమాధియేవేత్థ సజాతితో సమాధిక్ఖన్ధేన సఙ్గహితో. వాయామసతియో పన కిరియతో సఙ్గహితా హోన్తి.

సమ్మాదిట్ఠిసమ్మాసఙ్కప్పేసుపి పఞ్ఞా అత్తనో ధమ్మతాయ అనిచ్చం దుక్ఖం అనత్తాతి ఆరమ్మణం నిచ్ఛేతుం న సక్కోతి, వితక్కే పన ఆకోటేత్వా ఆకోటేత్వా దేన్తే సక్కోతి. కథం? యథా హి హేరఞ్ఞికో కహాపణం హత్థే ఠపేత్వా సబ్బభాగేసు ఓలోకేతుకామో సమానోపి న చక్ఖుదలేనేవ పరివత్తేతుం సక్కోతి, అఙ్గులిపబ్బేహి పన పరివత్తేత్వా ఇతో చితో చ ఓలోకేతుం సక్కోతి. ఏవమేవ న పఞ్ఞా అత్తనో ధమ్మతాయ అనిచ్చాదివసేన ఆరమ్మణం నిచ్ఛేతుం సక్కోతి, అభినిరోపనలక్ఖణేన పన ఆహననపరియాహననరసేన వితక్కేన ఆకోటేన్తేన వియ పరివత్తేన్తేన వియ చ ఆదాయా దిన్నమేవ వినిచ్ఛేతుం సక్కోతి. తస్మా ఇధాపి సమ్మాదిట్ఠియేవ సజాతితో పఞ్ఞాక్ఖన్ధేన సఙ్గహితా. సమ్మాసఙ్కప్పో పన కిరియతో సఙ్గహితో హోతి. ఇతి ఇమేహి తీహి ఖన్ధేహి మగ్గో సఙ్గహం గచ్ఛతి. తేన వుత్తం – "తీహి చ ఖో, ఆవుసో విసాఖ, ఖన్ధేహి అరియో అట్ఠఙ్గికో మగ్గో సఙ్గహితో"తి.

ఇదాని ఏకచిత్తక్ఖణికం మగ్గసమాధిం సనిమిత్తం సపరిక్ఖారం పుచ్ఛన్తో, **కతమో పనాయ్యే**తిఆదిమాహ. తస్స విస్సజ్జనే చత్తారో సతిపట్ఠానా మగ్గక్ఖణే చతుకిచ్చసాధనవసేన ఉప్పన్నా సతి, సా సమాధిస్స పచ్చయట్ఠేన నిమిత్తం. చత్తారో సమ్మప్పధానా చతుకిచ్చసాధనవసేనేవ ఉప్పన్నం వీరియం, తం పరివారట్ఠేన పరిక్ఖారో హోతి. **తేసంయేవ ధమ్మాన**న్తి తేసం మగ్గసమ్పయుత్తధమ్మానం. **ఆసేవనా**తిఆదీసు ఏకచిత్తక్ఖణికాయేవ ఆసేవనాదయో వుత్తాతి.

వితణ్డవాదీ పన, "ఏకచిత్తక్ఖణికో నామ మగ్గో నత్థి, 'ఏవం భావేయ్య సత్త వస్సానీ'తి హి వచనతో సత్తపి వస్సాని మగ్గభావనా హోతి, కిలేసా పన లహు ఛిజ్జన్తా సత్తహి ఞాణేహి ఛిజ్జన్తీ"తి వదతి. సో "సుత్తం ఆహరా"తి వత్తబ్బో. అద్ధా అఞ్ఞం అపస్సన్తో, "యా తేసంయేవ ధమ్మానం ఆసేవనా భావనా బహులీకమ్మ"న్తి ఇదమేవ సుత్తం ఆహరిత్వా, "అఞ్ఞేన

చిత్తేన ఆసేవతి, అఞ్ఞేన భావేతి, అఞ్ఞేన బహులీకరోతీ”తి వక్ఖతి. తతో వత్తబ్బో – “కిం పనిదం, సుత్తం నేయ్యత్థం నీతత్థ”న్తి. తతో వక్ఖతి – “నీతత్థం యథా సుత్తం తథేవ అత్థో”తి. తస్స ఇదం ఉత్తరం – ఏవం సన్తే ఏకం చిత్తం ఆసేవమానం ఉప్పన్నం, అపరమ్పి ఆసేవమానం, అపరమ్పి ఆసేవమానన్తి ఏవం దివసమ్పి ఆసేవనావ భవిస్సతి, కుతో భావనా, కుతో బహులీకమ్మం? ఏకం వా భావయమానం ఉప్పన్నం అపరమ్పి భావయమానం అపరమ్పి భావయమానన్తి ఏవం దివసమ్పి భావనావ భవిస్సతి, కుతో ఆసేవనా కుతో బహులీకమ్మం? ఏకం వా బహులీకరోన్తం ఉప్పన్నం, అపరమ్పి బహులీకరోన్తం, అపరమ్పి బహులీకరోన్తన్తి ఏవం దివసమ్పి బహులీకమ్మమేవ భవిస్సతి కుతో ఆసేవనా, కుతో భావనాతి.

అథ వా ఏవం వదేయ్య – “ఏకేన చిత్తేన ఆసేవతి, ద్వీహి భావేతి, తీహి బహులీకరోతి. ద్వీహి వా ఆసేవతి, తీహి భావేతి, ఏకేన బహులీకరోతి . తీహి వా ఆసేవతి, ఏకేన భావేతి, ద్వీహి బహులీకరోతీ”తి. సో వత్తబ్బో – “మా సుత్తం మే లద్ధన్తి యం వా తం వా అవచ. పఞ్హం విస్సజ్జేన్తేన నామ ఆచరియస్స సన్తికే వసిత్వా బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా అత్థరసం విదిత్వా వత్తబ్బం హోతి. ఏకచిత్తక్ఖణికావ అయం ఆసేవనా, ఏకచిత్తక్ఖణికా భావనా, ఏకచిత్తక్ఖణికం బహులీకమ్మం. ఖయగామిలోకుత్తరమగ్గో బహులచిత్తక్ఖణికో నామ నత్థి, ‘ఏకచిత్తక్ఖణికోయేవా’తి సఞ్ఞాపేతబ్బో. సచే సఞ్జానాతి, సఞ్జానాతు, నో చే సఞ్జానాతి, గచ్ఛ పాతోవ విహారం పవిసిత్వా యాగుం పివాహీ”తి ఉయ్యోజేతబ్బో.

౪౬౩. **కతి పనాయ్యే సఙ్ఖారాతి** ఇధ కిం పుచ్ఛతి? యే సఙ్ఖారే నిరోధేత్వా నిరోధం సమాపజ్జతి, తే పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛతి. తేనేవస్స అధిప్పాయం ఞత్వా థేరీ, పుఞ్ఞాభిసఙ్ఖారాదీసు అనేకేసు సఙ్ఖారేసు విజ్జమానేసుపి, కాయసఙ్ఖారాదయోవ ఆచిక్ఖన్తీ, **తయోమే** , **ఆవుసోతి**ఆదిమాహ. తత్థ కాయపటిబద్ధత్తా కాయేన సఙ్ఖరీయతి కరీయతి నిబ్బత్తీయతీతి **కాయసఙ్ఖారో**. వాచం సఙ్ఖరోతి కరోతి నిబ్బత్తేతీతి వచీసఙ్ఖారో. చిత్తపటిబద్ధత్తా చిత్తేన సఙ్ఖరీయతి కరీయతి నిబ్బత్తీయతీతి **చిత్తసఙ్ఖారో. కతమో పనాయ్యేతి** ఇధ కిం పుచ్ఛతి? ఇమే సఙ్ఖారా అఞ్ఞమఞ్ఞమిస్సా ఆలుళితా అవిభూతా దుద్దీపనా. తథా హి, కాయద్వారే ఆదానగహణముఞ్చనచోపనాని పాపేత్వా ఉప్పన్నా అట్ఠ కామావచరకుసలచేతనా ద్వాదస అకుసలచేతనాతి ఏవం కుసలాకుసలా వీసతి చేతనాపి అస్సాసపస్సాసాపి కాయసఙ్ఖారాత్వేవ వుచ్చన్తి. వచీద్వారే హనుసంచోపనం వచీభేదం పాపేత్వా ఉప్పన్నా వుత్తప్పకారావ వీసతి చేతనాపి వితక్కవిచారాపి వచీసఙ్ఖారోత్వేవ వుచ్చన్తి. కాయవచీద్వారేసు చోపనం అపత్తా రహో నిసిన్నస్స చిన్తయతో ఉప్పన్నా కుసలాకుసలా ఏకూనతింస చేతనాపి సఞ్ఞా చ వేదనా చాతి ఇమే ద్వే ధమ్మాపి చిత్తసఙ్ఖారోత్వేవ వుచ్చన్తి. ఏవం ఇమే సఙ్ఖారా అఞ్ఞమఞ్ఞమిస్సా ఆలుళితా అవిభూతా దుద్దీపనా. తే పాకటే విభూతే కత్వా కథాపేస్సామీతి పుచ్ఛతి.

కస్మా పనాయ్యేతి ఇధ కాయసఙ్ఖారాదినామస్స పదత్థం పుచ్ఛతి. తస్స విస్సజ్జనే **కాయప్పటిబద్ధాతి** కాయనిస్సితా, కాయే సతి హోన్తి, అసతి న హోన్తి. **చిత్తప్పటిబద్ధాతి** చిత్తనిస్సితా, చిత్తే సతి హోన్తి, అసతి న హోన్తి.

౪౬౪. ఇదాని కిం ను ఖో ఏసా సఞ్ఞావేదయితనిరోధం వలఞ్జేతి, న వలఞ్జేతి. చిణ్ణవసీ వా తత్థ నో చిణ్ణవసీతి జాననత్థం పుచ్ఛన్తో, **కథం పనాయ్యే, సఞ్ఞావేదయితనిరోధసమాపత్తి హోతీతి**ఆదిమాహ. తస్స విస్సజ్జనే **సమాపజ్జిస్సన్తి వా సమాపజ్జామీతి వా** పదద్వయేన నేవసఞ్ఞానాసఞ్ఞాయతనసమాపత్తికాలో కథితో. **సమాపన్నో**తి పదేన అన్తోనిరోధో. తథా పురిమేహి ద్వీహి పదేహి సచిత్తకకాలో కథితో, పచ్ఛిమేన అచిత్తకకాలో. **పుబ్బేవ తథా చిత్తం భావితం హోతీతి** నిరోధసమాపత్తితో పుబ్బే అద్ధానపరిచ్ఛేదకాలేయేవ, ఏత్తకం కాలం అచిత్తకో భవిస్సామీతి అద్ధానపరిచ్ఛేదచిత్తం భావితం హోతి. **యం తం తథత్తాయ ఉపనేతీతి** యం ఏవం భావితం చిత్తం, తం పుగ్గలం తథత్తాయ అచిత్తకభావాయ ఉపనేతి.

పఠమం నిరుజ్ఝతి వచీసఙ్ఖారోతి సేససఙ్ఖారేహి పఠమం దుతియజ్ఝానేయేవ నిరుజ్ఝతి. **తతో కాయసఙ్ఖారో**తి తతో పరం కాయసఙ్ఖారో చతుత్థజ్ఝానే నిరుజ్ఝతి. **తతో చిత్తసఙ్ఖారో**తి తతో పరం చిత్తసఙ్ఖారో అన్తోనిరోధే నిరుజ్ఝతి. **వుట్ఠహిస్సన్తి వా వుట్ఠహామీతి వా** పదద్వయేన అన్తోనిరోధకాలో కథితో. **వుట్ఠితో**తి పదేన ఫలసమాపత్తికాలో. తథా పురిమేహి ద్వీహి పదేహి అచిత్తకకాలో కథితో, పచ్ఛిమేన సచిత్తకకాలో. **పుబ్బేవ తథా చిత్తం భావితం హోతీ**తి నిరోధసమాపత్తితో పుబ్బే అద్ధానపరిచ్ఛేదకాలేయేవ ఏత్తకం కాలం అచిత్తకో హుత్వా తతో పరం సచిత్తకో భవిస్సామీతి అద్ధానపరిచ్ఛేదచిత్తం భావితం హోతి. **యం తం తథత్తాయ ఉపనేతీ**తి యం ఏవం భావితం చిత్తం, తం పుగ్గలం తథత్తాయ సచిత్తకభావాయ ఉపనేతి. ఇతి హేట్ఠా నిరోధసమాపజ్జనకాలో గహితో, ఇధ నిరోధతో వుట్ఠానకాలో.

ఇదాని నిరోధకథం కథేతుం వారోతి నిరోధకథా కథేతబ్బా సియా, సా పనేసా, "ద్వీహి బలేహి సమన్నాగతత్తా తయో చ సఙ్ఖారానం పటిప్పస్సద్ధియా సోళసహి ఞాణచరియాహి నవహి సమాధిచరియాహి వసీభావతాపఞ్ఞా నిరోధసమాపత్తియా ఞాణ"న్తి మాతికం ఠపేత్వా సబ్బాకారేన విసుద్ధిమగ్గే కథితా. తస్మా తత్థ కథితనయేనేవ గహేతబ్బా . కో పనాయం నిరోధో నామ? చతున్నం ఖన్ధానం పటిసఙ్ఖా అప్పవత్తి. అథ కిమత్థమేతం సమాపజ్జన్తీతి. సఙ్ఖారానం పవత్తే ఉక్కణ్ఠితా సత్తాహం అచిత్తకా హుత్వా సుఖం విహరిస్సామ, దిట్ఠధమ్మనిబ్బానం నామేతం, యదిదం నిరోధోతి ఏతదత్థం సమాపజ్జన్తి.

పఠమం ఉప్పజ్జతి చిత్తసఙ్ఖారోతి నిరోధా వుట్ఠహన్తస్స హి ఫలసమాపత్తిచిత్తం పఠమం ఉప్పజ్జతి. తంసమ్పయుత్తం సఞ్ఞఞ్చ వేదనఞ్చ సన్ధాయ, "పఠమం ఉప్పజ్జతి చిత్తసఙ్ఖారో"తి ఆహ. **తతో కాయసఙ్ఖారో**తి తతో పరం భవఙ్గసమయే కాయసఙ్ఖారో ఉప్పజ్జతి. కిం పన ఫలసమాపత్తి అస్సాసపస్సాసే న సముట్ఠాపేతీతి? సముట్ఠాపేతి. ఇమస్స పన చతుత్థజ్ఝానికా ఫలసమాపత్తి, సా న సముట్ఠాపేతి. కిం వా ఏతేన ఫలసమాపత్తి పఠమజ్ఝానికా వా హోతు, దుతియతతియచతుత్థజ్ఝానికా వా, సన్తాయ సమాపత్తియా వుట్ఠితస్స భిక్ఖునో అస్సాసపస్సాసా అబ్బోహారికా హోన్తి. తేసం అబ్బోహారికభావో సఞ్జీవత్థేరవత్థునా వేదితబ్బో. సఞ్జీవత్థేరస్స హి సమాపత్తితో వుట్ఠాయ కింసుకపుప్ఫసదిసే వీతచ్చితఙ్గారే మద్దమానస్స గచ్ఛతో చీవరే అంసుమత్తమ్పి న ఝాయి, ఉసుమాకారమత్తమ్పి నాహోసి, సమాపత్తిఫలం నామేతన్తి వదన్తి. ఏవమేవం సన్తాయ సమాపత్తియా వుట్ఠితస్స భిక్ఖునో అస్సాసపస్సాసా అబ్బోహారికా హోన్తీతి భవఙ్గసమయేనేవేతం కథితన్తి వేదితబ్బం.

తతో వచీసఙ్ఖారోతి తతో పరం కిరియమయపవత్తవళఞ్జనకాలే వచీసఙ్ఖారో ఉప్పజ్జతి. కిం భవఙ్గం వితక్కవిచారే న సముట్ఠాపేతీతి? సముట్ఠాపేతి. తంసముట్ఠానా పన వితక్కవిచారా వాచం అభిసఙ్ఖాతుం న సక్కోన్తీతి కిరియమయపవత్తవళఞ్జనకాలేనేవేతం కథితం. **సుఞ్ఞతో ఫస్సో**తిఆదయో సగుణేనాపి ఆరమ్మణేనాపి కథేతబ్బా. సగుణేన తావ సుఞ్ఞతా నామ ఫలసమాపత్తి, తాయ సహజాతం ఫస్సం సన్ధాయ సుఞ్ఞతో ఫస్సోతి వుత్తం. **అనిమిత్తాపణిహితేసుపి**ఏసేవ నయో. ఆరమ్మణేన పన నిబ్బానం రాగాదీహి సుఞ్ఞత్తా సుఞ్ఞం నామ, రాగనిమిత్తాదీనం అభావా అనిమిత్తం, రాగదోసమోహప్పణిధీనం అభావా అప్పణిహితం. సుఞ్ఞతం నిబ్బానం ఆరమ్మణం కత్వా ఉప్పన్నఫలసమాపత్తియం ఫస్సో సుఞ్ఞతో నామ. **అనిమిత్తాపణిహితేసుపి** ఏసేవ నయో.

అపరా ఆగమనియకథా నామ హోతి, సుఞ్ఞతా, అనిమిత్తా, అప్పణిహితాతి హి విపస్సనాపి వుచ్చతి. తత్థ యో భిక్ఖు సఙ్ఖారే అనిచ్చతో పరిగ్గహేత్వా అనిచ్చతో దిస్వా అనిచ్చతో వుట్ఠాతి, తస్స వుట్ఠానగామినివిపస్సనా **అనిమిత్తా** నామ హోతి. యో దుక్ఖతో పరిగ్గహేత్వా దుక్ఖతో దిస్వా దుక్ఖతో వుట్ఠాతి, తస్స **అప్పణిహితా** నామ. యో అనత్తతో పరిగ్గహేత్వా అనత్తతో

దిస్వా అనత్తతో వుట్ఠాతి, తస్స **సుఞ్ఞతా** నామ. తత్థ అనిమిత్తవిపస్సనాయ మగ్గో అనిమిత్తో నామ, అనిమిత్తమగ్గస్స ఫలం అనిమిత్తం నామ. అనిమిత్తఫలసమాపత్తిసహజాతే ఫస్సే ఫుసన్తే అనిమిత్తో ఫస్సో ఫుసతీతి వుచ్చతి. అప్పణిహితసుఞ్ఞతేసుపి ఏసేవ నయో. ఆగమనియేన కథితే పన సుఞ్ఞతో వా ఫస్సో అనిమిత్తో వా ఫస్సో అప్పణిహితో వా ఫస్సోతి వికప్పో ఆపజ్జేయ్య, తస్మా సగుణేన చేవ ఆరమ్మణేన చ కథేతబ్బం. ఏవఞ్హి తయో ఫస్సా ఫుసన్తీతి సమేతి.

వివేకనిన్నన్తిఆదీసు నిబ్బానం వివేకో నామ, తస్మిం వివేకే నిన్నం ఓనతన్తి **వివేకనిన్నం**. అఞ్ఞతో ఆగన్త్వా యేన వివేకో, తేన వఙ్కం వియ హుత్వా ఠితన్తి **వివేకపోణం**. యేన వివేకో, తేన పతమానం వియ ఠితన్తి **వివేకపబ్భారం**.

౪౬౫. ఇదాని యా వేదనా నిరోధేత్వా నిరోధసమాపత్తిం సమాపజ్జతి, తా పుచ్ఛిస్సామీతి పుచ్ఛన్తో **కతి పనాయ్యే, వేదనా**తి ఆహ. **కాయికం వా**తిఆదీసు పఞ్చద్వారికం సుఖం కాయికం నామ, మనోద్వారికం చేతసికం నామాతి వేదితబ్బం. తత్థ **సుఖ**న్తి సభావనిద్దేసో. **సాత**న్తి తస్సేవ మధురభావదీపకం వేవచనం. **వేదయిత**న్తి వేదయితభావదీపకం, సబ్బవేదనానం సాధారణవచనం. సేసపదేసుపి ఏసేవ నయో. **ఠితిసుఖా విపరిణామదుక్ఖా**తిఆదీసు సుఖాయ వేదనాయ అత్థిభావో సుఖం, నత్థిభావో దుక్ఖం. దుక్ఖాయ వేదనాయ అత్థిభావో దుక్ఖం, నత్థిభావో సుఖం. అదుక్ఖమసుఖాయ వేదనాయ జాననభావో సుఖం, అజాననభావో దుక్ఖన్తి అత్థో.

కిం అనుసయో అనుసేతీతి కతమో అనుసయో అనుసేతి. అప్పహీనట్ఠేన సయితో వియ హోతీతి అనుసయపుచ్ఛం పుచ్ఛతి. **న ఖో, ఆవుసో విసాఖ, సబ్బాయ సుఖాయ వేదనాయ రాగానుసయో అనుసేతీ**తి న సబ్బాయ సుఖాయ వేదనాయ రాగానుసయో అనుసేతి. న సబ్బాయ సుఖాయ వేదనాయ సో అప్పహీనో, న సబ్బం సుఖం వేదనం ఆరబ్భ ఉప్పజ్జతీతి అత్థో. ఏస నయో సబ్బత్థ. **కిం పహాతబ్బ**న్తి అయం పహానపుచ్ఛా నామ.

రాగం తేన పజహతీతి ఏత్థ ఏకేనేవ బ్యాకరణేన ద్వే పుచ్ఛా విస్సజ్జేసి. ఇధ భిక్ఖు రాగానుసయం విక్ఖమ్భేత్వా పఠమజ్ఝానం సమాపజ్జతి, ఝానవిక్ఖమ్భితం రాగానుసయం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అనాగామిమగ్గేన సముగ్ఘాతేతి. సో అనాగామిమగ్గేన పహీనోపి తథా విక్ఖమ్భితత్తావ పఠమజ్ఝానే నానుసేతి నామ. తేనాహ – “న తత్థ రాగానుసయో అనుసేతీ”తి. **తదాయతన**న్తి తం ఆయతనం, పరమస్సాసభావేన పతిట్ఠానభూతం అరహత్తన్తి అత్థో. **ఇతి అనుత్తరేసూ**తి ఏవం అనుత్తరా విమోక్ఖాతి లద్ధనామే అరహత్తే. **పిహం ఉపట్ఠాపయతో**తి పత్థనం పట్ఠపేన్తస్స. **ఉప్పజ్జతి పిహాపచ్చయా దోమనస్స**న్తి పత్థనాయ పట్ఠపనమూలకం దోమనస్సం ఉప్పజ్జతి. తం పనేతం న పత్థనాయ పట్ఠపనమూలకం ఉప్పజ్జతి, పత్థేత్వా అలభన్తస్స పన అలాభమూలకం ఉప్పజ్జమానం, “ఉప్పజ్జతి పిహాపచ్చయా”తి వుత్తం. తత్థ కిఞ్చాపి దోమనస్సం నామ ఏకన్తేన అకుసలం, ఇదం పన సేవితబ్బం దోమనస్సం వట్టతీతి వదన్తి. యోగినో హి తేమాసికం ఛమాసికం వా నవమాసికం వా పటిపదం గణ్హన్తి. తేసు యో తం తం పటిపదం గహేత్వా అన్తోకాలపరిచ్ఛేదేయేవ అరహత్తం పాపుణిస్సామీతి ఘటేన్తో వాయమన్తో న సక్కోతి యథాపరిచ్ఛిన్నకాలేన పాపుణితుం, తస్స బలవదోమనస్సం ఉప్పజ్జతి, ఆళిన్దికవాసిమహాఫుస్సదేవత్థేరస్స వియ అస్సుధారా పవత్తన్తి. థేరో కిర ఏకూనవీసతివస్సాని గతపచ్చాగతవత్తం పూరేసి. తస్స, “ఇమస్మిం వారే అరహత్తం గణ్హిస్సామి, ఇమస్మిం వారే విసుద్ధిపవారణం పవారేస్సామీ”తి మానసం బన్ధిత్వా సమణధమ్మం కరోన్తస్సేవ ఏకూనవీసతివస్సాని అతిక్కన్తాని. పవారణాదివసే ఆగతే థేరస్స అస్సుపాతేన ముత్తదివసో నామ నాహోసి. వీసతిమే పన వస్సే అరహత్తం పాపుణి.

పటిఘం తేన పజహతీతి ఏత్థ దోమనస్సేనేవ పటిఘం పజహతి. న హి పటిఘేనేవ పటిఘప్పహానం, దోమనస్సేన వా దోమనస్సప్పహానం నామ అత్థి. అయం పన భిక్ఖు తేమాసికాదీసు అఞ్ఞతరం పటిపదం గహేత్వా ఇతి పటిసఞ్చిక్ఖతి – "పస్స భిక్ఖు, కిం తుయ్హం సీలేన హీనట్ఠానం అత్థి, ఉదాహు వీరియేన, ఉదాహు పఞ్ఞాయ, నను తే సీలం సుపరిసుద్ధం వీరియం సుపగ్గహితం పఞ్ఞా సూరా హుత్వా వహతీ"తి. సో ఏవం పటిసఞ్చిక్ఖిత్వా, "న దాని పున ఇమస్స దోమనస్సస్స ఉప్పజ్జితుం దస్సామీ"తి వీరియం దళ్హం కత్వా అన్తోతేమాసే వా అన్తోఛమాసే వా అన్తోనవమాసే వా అనాగామిమగ్గేన తం సముగ్ఘాతేతి. ఇమినా పరియాయేన పటిఘేనేవ పటిఘం, దోమనస్సేనేవ దోమనస్సం పజహతి నామ.

న తత్థ పటిఘానుసయో అనుసేతీతి తత్థ ఏవరూపే దోమనస్సే పటిఘానుసయో నానుసేతి. న తం ఆరబ్భ ఉప్పజ్జతి, పహీనోవ తత్థ పటిఘానుసయోతి అత్థో. **అవిజ్జం తేన పజహతీ**తి ఇధ భిక్ఖు అవిజ్జానుసయం విక్ఖమ్భేత్వా చతుత్థజ్ఝానం సమాపజ్జతి, ఝానవిక్ఖమ్భితం అవిజ్జానుసయం తథా విక్ఖమ్భితమేవ కత్వా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తమగ్గేన సముగ్ఘాతేతి. సో అరహత్తమగ్గేన పహీనోపి తథా విక్ఖమ్భితత్తావ చతుత్థజ్ఝానే నానుసేతి నామ. తేనాహ – "న తత్థ అవిజ్జానుసయో అనుసేతీ"తి.

౪౬౬. ఇదాని పటిభాగపుచ్ఛం పుచ్ఛన్తో **సుఖాయ పనాయ్యే**తిఆదిమాహ. తస్స విస్సజ్జనే యస్మా సుఖస్స దుక్ఖం, దుక్ఖస్స చ సుఖం పచ్చనీకం, తస్మా ద్వీసు వేదనాసు విసభాగపటిభాగో కథితో. ఉపేక్ఖా పన అన్ధకారా అవిభూతా దుద్దీపనా, అవిజ్జాపి తాదిసావాతి తేనేత్థ సభాగపటిభాగో కథితో. యత్తకేసు పన ఠానేసు అవిజ్జా తమం కరోతి, తత్తకేసు విజ్జా తమం వినోదేతీతి విసభాగపటిభాగో కథితో. **అవిజ్జాయ ఖో, ఆవుసో**తి ఏత్థ ఉభోపేతే ధమ్మా అనాసవా లోకుత్తరాతి సభాగపటిభాగోవ కథితో. **విముత్తియా ఖో, ఆవుసో**తి ఏత్థ అనాసవట్ఠేన లోకుత్తరట్ఠేన అబ్యాకతట్ఠేన చ సభాగపటిభాగోవ కథితో. **అచ్చయాసీ**తి ఏత్థ పఞ్హం అతిక్కమిత్వా గతోసీతి అత్థో. **నాసక్ఖి పఞ్హానం పరియన్తం గహేతు**న్తి పఞ్హానం పరిచ్ఛేదపమాణం గహేతుం నాసక్ఖి, అప్పటిభాగధమ్మస్స పటిభాగం పుచ్ఛి. నిబ్బానం నామేతం అప్పటిభాగం , న సక్కా నీలం వా పీతకం వాతి కేనచి ధమ్మేన సద్ధిం పటిభాగం కత్వా దస్సేతుం. తఞ్చ త్వం ఇమినా అధిప్పాయేన పుచ్ఛసీతి అత్థో.

ఏత్తావతా చాయం ఉపాసకో యథా నామ సత్తమే ఘరే సలాకభత్తం లభిత్వా గతో భిక్ఖు సత్త ఘరాని అతిక్కమ్మ అట్ఠమస్స ద్వారే ఠితో సబ్బానిపి సత్త గేహాని విరద్ధోవ న అఞ్ఞాసి, ఏవమేవం అప్పటిభాగధమ్మస్స పటిభాగం పుచ్ఛన్తో సబ్బాసుపి సత్తసు సప్పటిభాగపుచ్ఛాసు విరద్ధోవ హోతీతి వేదితబ్బో. **నిబ్బానోగధ**న్తి నిబ్బానబ్భన్తరం నిబ్బానం అనుపవిట్ఠం. **నిబ్బానపరాయన**న్తి నిబ్బానం పరం అయనమస్స పరా గతి, న తతో పరం గచ్ఛతీతి అత్థో. నిబ్బానం పరియోసానం అవసానం అస్సాతి **నిబ్బానపరియోసానం**.

౪౬౭. **పణ్డితా**తి పణ్డిచ్చేన సమన్నాగతా, ధాతుకుసలా ఆయతనకుసలా పటిచ్చసముప్పాదకుసలా ఠానాట్ఠానకుసలాతి అత్థో. **మహాపఞ్ఞా**తి మహన్తే అత్థే మహన్తే ధమ్మే మహన్తా నిరుత్తియో మహన్తాని పటిభానాని పరిగ్గణ్హనసమత్థాయ పఞ్ఞాయ సమన్నాగతా. **యథా తం ధమ్మదిన్నా యా**తి యథా ధమ్మదిన్నాయ భిక్ఖునియా బ్యాకతం, అహమ్పి తం ఏవమేవం బ్యాకరేయ్యన్తి. ఏత్తావతా చ పన అయం సుత్తన్తో జినభాసితో నామ జాతో, న సావకభాసితో. యథా హి రాజయుత్తేహి లిఖితం పణ్ణం యావ రాజముద్దికాయ న లఞ్ఛితం హోతి, న తావ రాజపణ్ణన్తి సఙ్ఖ్యం గచ్ఛతి; లఞ్ఛితమత్తం పన రాజపణ్ణం నామ హోతి, తథా, "అహమ్పి తం ఏవమేవ బ్యాకరేయ్య"న్తి ఇమాయ జినవచనముద్దికాయ లఞ్ఛితత్తా అయం సుత్తన్తో ఆహచ్చవచనేన జినభాసితో నామ జాతో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళవేదల్లసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౫. చూళధమ్మసమాదానసుత్తవణ్ణనా

౪౬౮. **ఏవం మే సుత**న్తి చూళధమ్మసమాదానసుత్తం. తత్థ **ధమ్మసమాదానానీ**తి ధమ్మోతి గహితగహణాని. **పచ్చుప్పన్నసుఖ**న్తి పచ్చుప్పన్నే సుఖం, ఆయూహనక్ఖణే సుఖం సుకరం సుఖేన సక్కా పూరేతుం. **ఆయతిం దుక్ఖవిపాక**న్తి అనాగతే విపాకకాలే దుక్ఖవిపాకం. ఇమినా ఉపాయేన సబ్బపదేసు అత్థో వేదితబ్బో.

౪౬౯. **నత్థి కామేసు దోసో**తి వత్థుకామేసుపి కిలేసకామేసుపి దోసో నత్థి. **పాతబ్యతం ఆపజ్జన్తీ**తి తే వత్థుకామేసు కిలేసకామేన పాతబ్యతం పివితబ్బతం, యథారుచి పరిభుఞ్జితబ్బతం ఆపజ్జన్తీతి అత్థో. **మోళిబద్ధాహీ**తి మోళిం కత్వా బద్ధకేసాహి. **పరిబ్బాజికాహీ**తి తాపసపరిబ్బాజికాహి. **ఏవమాహంసూ**తి ఏవం వదన్తి. **పరిఞ్ఞం పఞ్ఞపేన్తీ**తి పహానం సమతిక్కమం పఞ్ఞపేన్తి. **మాలువాసిపాటికా**తి దీఘసణ్ఠానం మాలువాపక్కం. **ఫలేయ్యా**తి ఆతపేన సుస్సిత్వా భిజ్జేయ్య. **సాలమూలే**తి సాలరుక్ఖస్స సమీపే. **సన్తాసం ఆపజ్జేయ్యా**తి కస్మా ఆపజ్జతి? భవనవినాసభయా. రుక్ఖమూలే పతితమాలువాబీజతో హి లతా ఉప్పజ్జిత్వా రుక్ఖం అభిరుహతి. సా మహాపత్తా చేవ హోతి బహుపత్తా చ, కోవిళారపత్తసదిసేహి పత్తేహి సమన్నాగతా. అథ తం రుక్ఖం మూలతో పట్ఠాయ వినన్ధమానా సబ్బవిటపాని సఞ్ఛాదేత్వా మహన్తం భారం జనేత్వా తిట్ఠతి. సా వాతే వా వాయన్తే దేవే వా వస్సన్తే ఓఘనం జనేత్వా తస్స రుక్ఖస్స సబ్బసాఖాపసాఖం భఞ్జతి, భూమియం నిపాతేతి. తతో తస్మిం రుక్ఖే పతిట్ఠితవిమానం భిజ్జతి నస్సతి. ఇతి సా భవనవినాసభయా సన్తాసం ఆపజ్జతి.

ఆరామదేవతాతి తత్థ తత్థ పుప్ఫారామఫలారామేసు అధివత్థా దేవతా. **వనదేవతా**తి అన్ధవనసుభగవనాదీసు వనేసు అధివత్థా దేవతా. **రుక్ఖదేవతా**తి అభిలక్ఖితేసు నళేరుపుచిమన్దాదీసు రుక్ఖేసు అధివత్థా దేవతా. **ఓసధితిణవనప్పతీసూ**తి హరీతకీఆమలకీఆదీసు ఓసధీసు తాలనాళికేరాదీసు తిణేసు వనజేట్ఠకేసు చ వనప్పతిరుక్ఖేసు అధివత్థా దేవతా. **వనకమ్మికా**తి వనే కసనలాయనదారుఆహరణగోరక్ఖాదీసు కేనచిదేవ కమ్మేన వా విచరకమనుస్సా. **ఉద్ధరేయ్యు**న్తి ఖాదేయ్యుం. **విలమ్బినీ**తి వాతేన పహతపహతట్ఠానేసు కేళిం కరోన్తీ వియ విలమ్బన్తీ. **సుఖో ఇమిస్సా**తి ఏవరూపాయ మాలువాలతాయ సమ్ఫస్సోపి సుఖో, దస్సనమ్పి సుఖం. అయం మే దారకానం ఆపానమణ్డలం భవిస్సతి, కీళాభూమి భవిస్సతి, దుతియం మే విమానం పటిలద్ధన్తి లతాయ దస్సనేపి సమ్ఫస్సేపి సోమనస్సజాతా ఏవమాహ.

విటభిం కరేయ్యాతి సాఖానం ఉపరి ఛత్తాకారేన తిట్ఠేయ్య. **ఓఘనం జనేయ్యా**తి హేట్ఠా ఘనం జనేయ్య. ఉపరి ఆరుయ్హ సకలం రుక్ఖం పలివేఠేత్వా పున హేట్ఠా భస్సమానా భూమిం గణ్హేయ్యాతి అత్థో. **పదాలేయ్యా**తి ఏవం ఓఘనం కత్వా పున తతో పట్ఠాయ యావ మూలా ఓతిణ్ణసాఖాహి అభిరుహమానా సబ్బసాఖా పలివేఠేన్తీ మత్థకం పత్వా తేనేవ నియామేన పున ఓరోహిత్వా చ అభిరుహిత్వా చ సకలరుక్ఖం సంసిబ్బిత్వా అజ్ఝోత్థరన్తీ సబ్బసాఖా హేట్ఠా కత్వా సయం ఉపరి ఠత్వా వాతే వా వాయన్తే దేవే వా వస్సన్తే పదాలేయ్య. భిన్దేయ్యాతి అత్థో. ఖాణుమత్తమేవ తిట్ఠేయ్య, తత్థ యం సాఖట్ఠకవిమానం హోతి, తం సాఖాసు భిజ్జమానాసు తత్థ తత్థేవ భిజ్జిత్వా సబ్బసాఖాసు భిన్నాసు సబ్బం భిజ్జతి. రుక్ఖట్ఠకవిమానం పన యావ రుక్ఖస్స

మూలమత్తమ్పి తిట్ఠతి, తావ న నస్సతి. ఇదం పన విమానం సాఖట్ఠకం, తస్మా సబ్బసాఖాసు సంభిజ్జమానాసు భిజ్జిత్థ. దేవతా పుత్తకే గహేత్వా ఖాణుకే ఠితా పరిదేవితుం ఆరద్ధా.

౪౭౧. **తిబ్బరాగజాతికోతి** బహలరాగసభావో. **రాగజం దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతీతి** తిబ్బరాగజాతికత్తా దిట్ఠే దిట్ఠే ఆరమ్మణే నిమిత్తం గణ్హాతి. అథస్స ఆచరియుపజ్ఝాయా దణ్డకమ్మం ఆణాపేన్తి. సో అభిక్ఖణం దణ్డకమ్మం కరోన్తో దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి, నత్వేవ వీతిక్కమం కరోతి. **తిబ్బదోసజాతికోతి** అప్పమత్తికేనేవ కుప్పతి, దహరసామణేరేహి సద్ధిం హత్థపరామాసాదీని కరోన్తోవ కథేతి. సోపి దణ్డకమ్మపచ్చయా దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి. మోహజాతికో పన ఇధ కతం వా కతతో అకతం వా అకతతో న సల్లక్ఖేతి, తాని తాని కిచ్చాని విరాధేతి. సోపి దణ్డకమ్మపచ్చయా దుక్ఖం దోమనస్సం పటిసంవేదేతి.

౪౭౨. **న తిబ్బరాగజాతికోతి**ఆదీని వుత్తపటిపక్ఖనయేన వేదితబ్బాని. కస్మా పనేత్థ కోచి తిబ్బరాగాదిజాతికో హోతి, కోచి న తిబ్బరాగాదిజాతికో? కమ్మనియామేన. యస్స హి కమ్మాయూహనక్ఖణే లోభో బలవా హోతి, అలోభో మన్దో, అదోసామోహా బలవన్తో, దోసమోహా మన్దా, తస్స మన్దో అలోభో లోభం పరియాదాతుం న సక్కోతి, అదోసామోహా పన బలవన్తో దోసమోహే పరియాదాతుం సక్కోన్తి. తస్మా సో తేన కమ్మేన దిన్నపటిసన్ధివసేన నిబ్బత్తో లుద్ధో హోతి, సుఖసీలో అక్కోధనో పఞ్ఞవా వజిరూపమఞాణో.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే లోభదోసా బలవన్తో హోన్తి, అలోభాదోసా మన్దా, అమోహో బలవా, మోహో మన్దో, సో పురిమనయేనేవ లుద్ధో చేవ హోతి దుట్ఠో చ, పఞ్ఞవా పన హోతి వజిరూపమఞాణో దత్తాభయత్థేరో వియ.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే లోభాదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి, ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ లుద్ధో చేవ హోతి దన్ధో చ, సుఖసీలకో పన హోతి అక్కోధనో.

తథా యస్స కమ్మాయూహనక్ఖణే తయోపి లోభదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి, అలోభాదయో మన్దా, సో పురిమనయేనేవ లుద్ధో చేవ హోతి దుట్ఠో చ మూళ్హో చ.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే అలోభదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి, ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ అప్పకిలేసో హోతి, దిబ్బారమ్మణమ్పి దిస్వా నిచ్చలో, దుట్ఠో పన హోతి దన్ధపఞ్ఞో చ.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే అలోభాదోసమోహా బలవన్తో హోన్తి, ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ అలుద్ధో చేవ హోతి సుఖసీలకో చ, మూళ్హో పన హోతి.

తథా యస్స కమ్మాయూహనక్ఖణే అలోభదోసామోహా బలవన్తో హోన్తి, ఇతరే మన్దా, సో పురిమనయేనేవ అలుద్ధో చేవ హోతి పఞ్ఞవా చ, దుట్ఠో పన హోతి కోధనో.

యస్స పన కమ్మాయూహనక్ఖణే తయోపి అలోభాదయో బలవన్తో హోన్తి, లోభాదయో మన్దా, సో మహాసఙ్ఘరక్ఖితత్థేరో వియ అలుద్ధో అదుట్ఠో పఞ్ఞవా చ హోతి.

సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

చూళధమ్మసమాదానసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౬. మహాధమ్మసమాదానసుత్తవణ్ణనా

౪౭౩. ఏవం మే సుత్తన్తి మహాధమ్మసమాదానసుత్తం. తత్థ **ఏవంకామా**తి ఏవంఇచ్ఛా. **ఏవంఛన్దా**తి ఏవంఅజ్ఝాసయా. **ఏవంఅధిప్పాయా**తి ఏవంలద్ధికా. **తత్రా**తి తస్మిం అనిట్ఠవడ్ఢనే చేవ ఇట్ఠపరిహానే చ. **భగవంమూలకా**తి భగవా మూలం ఏతేసన్తి భగవంమూలకా. ఇదం వుత్తం హోతి – ఇమే, భన్తే, అమ్హాకం ధమ్మా పుబ్బే కస్సపసమ్మాసమ్బుద్ధేన ఉప్పాదితా, తస్మిం పరినిబ్బుతే ఏకం బుద్ధన్తరం అఞ్ఞో సమణో వా బ్రాహ్మణో వా ఇమే ధమ్మే ఉప్పాదేతుం సమత్థో నామ నాహోసి, భగవతా పన నో ఇమే ధమ్మా ఉప్పాదితా. భగవన్తఞ్హి నిస్సాయ మయం ఇమే ధమ్మే ఆజానామ పటివిజ్ఝామాతి ఏవం భగవంమూలకా నో, భన్తే, ధమ్మాతి. **భగవంనేత్తికా**తి భగవా హి ధమ్మానం నేతా వినేతా అనునేతాతి. యథాసభావతో పాటియేక్కం పాటియేక్కం నామం గహేత్వా దస్సితా ధమ్మా భగవంనేత్తికా నామ హోన్తి. **భగవంపటిసరణా**తి చతుభూమకా ధమ్మా సబ్బఞ్ఞుతఞ్ఞాణస్స ఆపాథం ఆగచ్ఛమానా భగవతి పటిసరన్తి నామాతి భగవంపటిసరణా. పటిసరన్తీతి ఓసరన్తి సమోసరన్తి. అపిచ మహాబోధిమణ్డే నిసిన్నస్స భగవతో పటివేధవసేన ఫస్సో ఆగచ్ఛతి, అహం భగవా కిన్నామోతి? త్వం ఫుసనట్ఠేన ఫస్సో నామ. వేదనా, సఞ్ఞా, సఙ్ఖారా, విఞ్ఞాణం ఆగచ్ఛతి. అహం భగవా కిన్నామన్తి? త్వం విజాననట్ఠేన విఞ్ఞాణం నామాతి ఏవం చతుభూమకధమ్మానం యథాసభావతో పాటియేక్కం పాటియేక్కం నామం గణ్హన్తో భగవా ధమ్మే పటిసరతీతిపి భగవంపటిసరణా. **భగవన్తఞ్ఞేవ పటిభాతూ**తి భగవతోయేవ ఏతస్స భాసితస్స అత్థో ఉపట్ఠాతు, తుమ్హేయేవ నో కథేత్వా దేథాతి అత్థో.

౪౭౪. సేవితబ్బేతి నిస్సయితబ్బే. **భజితబ్బే**తి ఉపగన్తబ్బే. **యథా తం అవిద్దసునో**తి యథా అవిదునో బాలస్స అన్ధపుథుజ్జనస్స. **యథా తం విద్దసునో**తి యథా విదునో మేధావినో పణ్డితస్స.

౪౭౫. అత్థి, భిక్ఖవే, ధమ్మసమాదానన్తి పురిమసుత్తే ఉప్పటిపాటిఆకారేన మాతికా ఠపితా , ఇధ పన యథాధమ్మరసేనేవ సత్థా మాతికం ఠపేసి. తత్థ **ధమ్మసమాదాన**న్తి పాణాతిపాతాదీనం ధమ్మానం గహణం.

౪౭౬. అవిజ్జాగతోతి అవిజ్జాయ సమన్నాగతో.

౪౭౭. విజ్జాగతోతి విజ్జాయ సమన్నాగతో పఞ్ఞవా.

౪౭౮. సహాపి దుక్ఖేనాతి ఏత్థ మిచ్ఛాచారో అభిజ్ఝా మిచ్ఛాదిట్ఠీతి ఇమే తావ తయో పుబ్బచేతనాయ చ అపరచేతనాయ చాతి ద్విన్నం చేతనానం వసేన దుక్ఖవేదనా హోన్తి. సన్నిట్ఠాపకచేతనా పన సుఖసమ్పయుత్తా వా ఉపేక్ఖాసమ్పయుత్తా వా హోతి. సేసా పాణాతిపాతాదయో సత్త తిస్సన్నమ్పి చేతనానం వసేన దుక్ఖవేదనా హోన్తి. ఇదం సన్ధాయ వుత్తం – "సహాపి దుక్ఖేన సహాపి దోమనస్సేనా"తి. దోమనస్సమేవ చేత్థ దుక్ఖన్తి వేదితబ్బం. పరియేట్ఠిం వా ఆపజ్జన్తస్స పుబ్బభాగపరభాగేసు కాయికం దుక్ఖమ్పి వట్టతియేవ.

౪౭౯. **సహాపి సుఖేనాతి** ఏత్థ పాణాతిపాతో ఫరుసవాచా బ్యాపాదోతి ఇమే తావ తయో పుబ్బచేతనాయ చ అపరచేతనాయ చాతి ద్విన్నం చేతనానం వసేన సుఖవేదనా హోన్తి. సన్నిట్ఠాపకచేతనా పన దుక్ఖసమ్పయుత్తావ హోతి. సేసా సత్త తిస్సన్నమ్పి చేతనానం వసేన సుఖవేదనా హోన్తియేవ. **సహాపి సోమనస్సేనాతి** సోమనస్సమేవ చేత్థ సుఖన్తి వేదితబ్బం. ఇట్ఠఫోట్ఠబ్బసమఙ్గినో వా పుబ్బభాగపరభాగేసు కాయికం సుఖమ్పి వట్టతియేవ.

౪౮౦. తతియధమ్మసమాదానే ఇధేకచ్చో మచ్ఛబన్ధో వా హోతి, మాగవికో వా, పాణుపఘాతంయేవ నిస్సాయ జీవికం కప్పేతి. తస్స గరుట్ఠానియో భిక్ఖు అకామకస్సేవ పాణాతిపాతే ఆదీనవం, పాణాతిపాతవిరతియా చ ఆనిసంసం కథేత్వా సిక్ఖాపదం దేతి. సో గణ్హన్తోపి దుక్ఖితో దోమనస్సితోవ హుత్వా గణ్హాతి. అపరభాగే కతిపాహం వీతినామేత్వా రక్ఖితుం అసక్కోన్తోపి దుక్ఖితోవ హోతి, తస్స పుబ్బాపరచేతనా దుక్ఖసహగతావ హోన్తి. సన్నిట్ఠాపకచేతనా పన సుఖసహగతా వా ఉపేక్ఖాసహగతా వాతి ఏవం సబ్బత్థ అత్థో వేదితబ్బో . ఇతి పుబ్బభాగపరభాగచేతనావ సన్ధాయ ఇదం వుత్తం – ‘‘సహాపి దుక్ఖేన సహాపి దోమనస్సేనా’’తి. దోమనస్సమేవ చేత్థ దుక్ఖన్తి వేదితబ్బం.

౪౮౧. చతుత్థధమ్మసమాదానే దససుపి పదేసు తిస్సోపి పుబ్బభాగాపరభాగసన్నిట్ఠాపకచేతనా సుఖసమ్పయుత్తా హోన్తియేవ, తం సన్ధాయ ఇదం వుత్తం – ‘‘సహాపి సుఖేన సహాపి సోమనస్సేనా’’తి. సోమనస్సమేవ చేత్థ సుఖన్తి వేదితబ్బం.

౪౮౨. **తిత్తకాలాబూతి** తిత్తకరసఅలాబు. **విసేన సంసట్ఠోతి** హలాహలవిసేన సమ్పయుత్తో మిస్సితో ఉళితో. **నచ్ఛాదేస్సతీతి** న రుచ్చిస్సతి న తుట్ఠిం కరిస్సతి. **నిగచ్ఛసీతి** గమిస్ససి. **అప్పటిసఙ్ఖాయ పివేయ్యాతి** తం అప్పచ్చవేక్ఖిత్వా పివేయ్య.

౪౮౩. **ఆపానీయకంసోతి** ఆపానీయస్స మధురపానకస్స భరితకంసో. **వణ్ణసమ్పన్నోతి** పానకవణ్ణాదీహి సమ్పన్నవణ్ణో, కంసే పక్ఖిత్తపానకవసేన పానకకంసోపి ఏవం వుత్తో. **ఛాదేస్సతీతి** తఞ్హి హలాహలవిసం యత్థ యత్థ పక్ఖిత్తం హోతి, తస్స తస్సేవ రసం దేతి. తేన వుత్తం ‘‘ఛాదేస్సతీ’’తి.

౪౮౪. **పూతిముత్తన్తి** ముత్తమేవ. యథా హి మనుస్సభావో సువణ్ణవణ్ణో పూతికాయోత్వేవ, తదహుజాతాపి గలోచిలతా పూతిలతాత్వేవ వుచ్చతి. ఏవం తఙ్ఖణం గహితం తరుణమ్పి ముత్తం పూతిముత్తమేవ. **నానాభేసజ్జేహీతి** హరీతకామలకాదీహి నానోసధేహి. **సుఖీ అస్సాతి** అరోగో సువణ్ణవణ్ణో సుఖీ భవేయ్య.

౪౮౫. **దధి చ మధు చాతి** సుపరిసుద్ధం దధి చ సుమధురం మధు చ. **ఏకజ్ఝం సంసట్ఠన్తి** ఏకతో కత్వా మిస్సితం ఆలుళితం. **తస్స తన్తి** తస్స తం చతుమధురభేసజ్జం పివతో రుచ్చేయ్య. ఇదఞ్చ యం భగన్దరసంసట్ఠం లోహితం పక్ఖన్దతి, న తస్స భేసజ్జం, ఆహారం థమ్భేత్వా మగ్గం అవలఞ్జం కరోతి. యం పన పిత్తసంసట్ఠం లోహితం, తస్సేతం భేసజ్జం సీతలకిరియాయ పరియత్తభూతం.

౪౮౬. **విద్ధేతి** ఉబ్బిద్ధే. మేఘవిగమేన దూరీభూతేతి అత్థో. **విగతవలాహకేతి** అపగతమేఘే, **దేవేతి** ఆకాసే. **ఆకాసగతం తమగతన్తి** ఆకాసగతం తమం. **పుథుసమణబ్రాహ్మణపరప్పవాదేతి** పుథూనం సమణబ్రాహ్మణసఙ్ఖాతానం పరేసం వాదే.

అభివిహచ్చాతి అభిహన్త్వా. **భాసతే చ తపతే చ విరోచతే చాతి** సరదకాలే మజ్ఝన్హికసమయే ఆదిచ్చోవ ఓభాసం ముఞ్చతి తపతి విజ్జోతతీతి.

ఇదం పన సుత్తం దేవతానం అతివియ పియం మనాపం. తత్రిదం వత్థు – దక్ఖిణదిసాయం కిర హత్థిభోగజనపదే సఙ్గరవిహారో నామ అత్థి. తస్స భోజనసాలద్వారే సఙ్గరరుక్ఖే అధివత్థా దేవతా రత్తిభాగే ఏకస్స దహరస్స సరభఞ్ఞవసేన ఇదం సుత్తం ఓసారేన్తస్స సుత్వా సాధుకారం అదాసి. దహరో కిం ఏసోతి ఆహ. అహం, భన్తే, ఇమస్మిం రుక్ఖే అధివత్థా దేవతాతి. కస్మిం దేవతే పసన్నాసి, కిం సద్దే, ఉదాహు సుత్తేతి? సద్దో నామ, భన్తే, యస్స కస్సచి హోతియేవ, సుత్తే పసన్నామ్హి. సత్థారా జేతవనే నిసీదిత్వా కథితదివసే చ అజ్జ చ ఏకబ్యఞ్జనేపి నానం నత్థీతి. అస్సోసి త్వం దేవతే సత్థారా కథితదివసేతి? ఆమ, భన్తే. కత్థ ఠితా అస్సోసీతి? జేతవనం, భన్తే, గతామ్హి, మహేసక్ఖాసు పన దేవతాసు ఆగచ్ఛన్తీసు తత్థ ఓకాసం అలభిత్వా ఇధేవ ఠత్వా అస్సోసిన్తి. ఏత్థ ఠితాయ సక్కా సుత్థు సద్దో సోతున్తి? త్వం పన, భన్తే, మయ్హం సద్దం సుణసీతి? ఆమ దేవతేతి. దక్ఖిణకణ్ణపస్సే నిసీదిత్వా కథనకాలో వియ, భన్తే, హోతీతి. కిం పన దేవతే సత్థు రూపం పస్ససీతి? సత్థా మమేవ ఓలోకేతీతి మఞ్ఞమానా సణ్ఠాతుం న సక్కోమి, భన్తేతి. విసేసం పన నిబ్బత్తేతుం అసక్ఖిత్థ దేవతేతి. దేవతా తత్థేవ అన్తరధాయి. తం దివసం కిరేస దేవపుత్తో సోతాపత్తిఫలే పతిట్ఠితో. ఏవమిదం సుత్తం దేవతానం పియం మనాపం. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మహాధమ్మసమాదానసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౭. వీమంసకసుత్తవణ్ణనా

౪౮౭. ఏవం మే సుతన్తి వీమంసకసుత్తం. తత్థ **వీమంసకేనాతి** తయో వీమంసకా – అత్థవీమంసకో సఙ్ఖారవీమంసకో సత్థువీమంసకోతి. తేసు, “పణ్డితా హావుసో, మనుస్సా వీమంసకా”తి (సం॰ ని॰ ౩.౨) ఏత్థ అత్థవీమంసకో ఆగతో. “యతో ఖో, ఆనన్ద, భిక్ఖు ధాతుకుసలో చ హోతి, ఆయతనకుసలో చ హోతి, పటిచ్చసముప్పాదకుసలో చ హోతి, ఠానాట్ఠానకుసలో చ హోతి, ఏత్తావతా ఖో, ఆనన్ద, పణ్డితో భిక్ఖు వీమంసకోతి అలం వచనాయా”తి (మ॰ ని॰ ౩.౧౨౪) ఏత్థ సఙ్ఖారవీమంసకో ఆగతో. ఇమస్మిం పన సుత్తే సత్థువీమంసకో అధిప్పేతో. **చేతోపరియాయ**న్తి చిత్తవారం చిత్తపరిచ్ఛేదం. **సమన్నేసనాతి** ఏసనా పరియేసనా ఉపపరిక్ఖా. **ఇతి విఞ్ఞాణాయాతి** ఏవం విజాననత్థాయ.

౪౮౮. ద్వీసు ధమ్మేసు తథాగతో సమన్నేసితబ్బోతి ఇధ కల్యాణమిత్తూపనిస్సయం దస్సేతి. మహా హి ఏస కల్యాణమిత్తూపనిస్సయో నామ. తస్స మహన్తభావో ఏవం వేదితబ్బో – ఏకస్మిం హి సమయే ఆయస్మా ఆనన్దో ఉపడ్ఢం అత్తనో ఆనుభావేన హోతి, ఉపడ్ఢం కల్యాణమిత్తానుభావేనాతి చిన్తేత్వా అత్తనో ధమ్మతాయ నిచ్ఛేతుం అసక్కోన్తో భగవన్తం ఉపసఙ్కమిత్వా పుచ్ఛి, – “ఉపడ్ఢమిదం, భన్తే, బ్రహ్మచరియస్స, యదిదం కల్యాణమిత్తతా కల్యాణసహాయతా కల్యాణసమ్పవఙ్కతా”తి. భగవా ఆహ – “మా హేవం, ఆనన్ద, మా హేవం, ఆనన్ద, సకలమేవిదం, ఆనన్ద, బ్రహ్మచరియం యదిదం కల్యాణమిత్తతా కల్యాణసహాయతా, కల్యాణసమ్పవఙ్కతా. కల్యాణమిత్తస్సేతం, ఆనన్ద, భిక్ఖునో పాటికఙ్ఖం కల్యాణసహాయస్స కల్యాణసమ్పవఙ్కస్స, అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం భావేస్సతి, అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం బహులీకరిస్సతి.

కథఞ్చానన్ద, భిక్ఖు కల్యాణమిత్తో…పే॰… అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం భావేతి, అరియం అట్ఠఙ్గికం మగ్గం బహులీకరోతి. ఇధానన్ద, భిక్ఖు సమ్మాదిట్ఠిం భావేతి…పే॰… సమ్మాసమాధిం భావేతి వివేకనిస్సితం ఏవం ఖో, ఆనన్ద, భిక్ఖు కల్యాణమిత్తో… పే॰… బహులీకరోతి, తదమినాపేతం, ఆనన్ద, పరియాయేన వేదితబ్బం. యథా సకలమేవిదం బ్రహ్మచరియం యదిదం కల్యాణమిత్తతా కల్యాణసహాయతా కల్యాణసమ్పవఙ్కతా. మమఞ్హి, ఆనన్ద, కల్యాణమిత్తం ఆగమ్మ జాతిధమ్మా సత్తా జాతియా పరిముచ్చన్తి. జరాధమ్మా…పే॰… సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసధమ్మా సత్తా సోకపరిదేవదుక్ఖదోమనస్సుపాయాసేహి పరిముచ్చన్తీ''తి (సం॰ ని॰ ౫.౨).

భిక్ఖూనం బాహిరఙ్గసమ్పత్తిం కథేన్తోపి ఆహ – ''బాహిరం, భిక్ఖవే, అఙ్గన్తి కరిత్వా నాఞ్ఞం ఏకఙ్గమ్పి సమనుపస్సామి, యం ఏవం మహతో అత్థాయ సంవత్తతి, యథయిదం, భిక్ఖవే, కల్యాణమిత్తతా. కల్యాణమిత్తతా, భిక్ఖవే, మహతో అత్థాయ సంవత్తతీ''తి (అ॰ ని॰ ౧.౧౧౩). మహాచున్దస్స కిలేససల్లేఖపటిపదం కథేన్తోపి, ''పరే పాపమిత్తా భవిస్సన్తి, మయమేత్థ కల్యాణమిత్తా భవిస్సామాతి సల్లేఖో కరణీయో''తి (మ॰ ని॰ ౧.౮౩) ఆహ. మేఘియత్థేరస్స విముత్తిపరిపాచనియధమ్మే కథేన్తోపి, ''అపరిపక్కాయ, మేఘియ, చేతోవిముత్తియా పఞ్చ ధమ్మా పరిపాకాయ సంవత్తన్తి. కతమే పఞ్చ? ఇధ, మేఘియ, భిక్ఖు కల్యాణమిత్తో హోతీ''తి (ఉదా॰ ౩౧) కల్యాణమిత్తూపనిస్సయమేవ విసేసేసి. పియపుత్తస్స రాహులత్థేరస్స అభిణ్హోవాదం దేన్తోపి –

''మిత్తే భజస్సు కల్యాణే, పన్తఞ్చ సయనాసనం;
వివిత్తం అప్పనిగ్ఘోసం, మత్తఞ్ఞూ హోహి భోజనే.

చీవరే పిణ్డపాతే చ, పచ్చయే సయనాసనే;
ఏతేసు తణ్హం మాకాసి, మా లోకం పునరాగమీ''తి. (సు॰ ని॰ ౩౪౦, ౩౪౧) –

కల్యాణమిత్తూపనిస్సయమేవ సబ్బపఠమం కథేసి. ఏవం మహా ఏస కల్యాణమిత్తూపనిస్సయో నామ. ఇధాపి తం దస్సేన్తో భగవా **ద్వీసు ధమ్మేసు తథాగతో సమన్నేసితబ్బో**తి దేసనం ఆరభి. పణ్డితో భిక్ఖు ద్వీసు ధమ్మేసు తథాగతం ఏసతు గవేసతూతి అత్థో. ఏతేన భగవా అయం మహాజచ్చోతి వా, లక్ఖణసమ్పన్నోతి వా, అభిరూపో దస్సనీయోతి వా, అభిఞ్ఞాతో అభిలక్ఖితోతి వా, ఇమం నిస్సాయాహం చీవరాదయో పచ్చయే లభిస్సామీతి వా, ఏవం చిన్తేత్వా మం నిస్సాయ వసనకిచ్చం నత్థి. యో పన ఏవం సల్లక్ఖేతి, ''పహోతి మే ఏస సత్థా హుత్వా సత్థుకిచ్చం సాధేతు''న్తి, సో మం భజతూతి సీహనాదం నదతి. బుద్ధసీహనాదో కిర నామేస సుత్తన్తోతి.

ఇదాని తే ద్వే ధమ్మే దస్సేన్తో **చక్ఖుసోతవిఞ్ఞేయ్యేసూ**తి ఆహ. తత్థ సత్థు కాయికో సమాచారో వీమంసకస్స చక్ఖువిఞ్ఞేయ్యో ధమ్మో నామ. వాచసికో సమాచారో సోతవిఞ్ఞేయ్యో ధమ్మో నామ. ఇదాని తేసు సమన్నేసితబ్బాకారం దస్సేన్తో **యే సంకిలిట్ఠా**తిఆదిమాహ. తత్థ **సంకిలిట్ఠా**తి కిలేససమ్పయుత్తా. తే చ న చక్ఖుసోతవిఞ్ఞేయ్యా. యథా పన ఉదకే చలన్తే వా పుప్ఫుళకే వా ముఞ్చన్తే అన్తో మచ్ఛో అత్థీతి విఞ్ఞాయతి, ఏవం పాణాతిపాతాదీని వా కరోన్తస్స, ముసావాదాదీని వా భణన్తస్స కాయవచీసమాచారే దిస్వా చ సుత్వా చ తంసముట్ఠాపకచిత్తం సంకిలిట్ఠన్తి విఞ్ఞాయతి. తస్మా ఏవమాహ. సంకిలిట్ఠచిత్తస్స హి కాయవచీసమాచారాపి సంకిలిట్ఠాయేవ నామ. **న తే తథాగతస్స సంవిజ్జన్తీ**తి న తే తథాగతస్స అత్థి. న

ఉపలబ్భన్తీతి ఏవం జానాతీతి అత్థో. నత్థితాయేవ హి తే న ఉపలబ్భన్తి న పటిచ్ఛన్నతాయ. తథా హి భగవా ఏకదివసం ఇమేసు ధమ్మేసు భిక్ఖుసఙ్ఘం పవారేన్తో ఆహ – "హన్ద దాని, భిక్ఖవే, పవారేమి వో, న చ మే కిఞ్చి గరహథ కాయికం వా వాచసికం వా"తి. ఏవం వుత్తే ఆయస్మా సారిపుత్తో ఉట్ఠాయాసనా ఏకంసం ఉత్తరాసఙ్గం కరిత్వా యేన భగవా తేనఞ్జలిం పణామేత్వా భగవన్తం ఏతదవోచ – "న ఖో మయం, భన్తే, భగవతో కిఞ్చి గరహామ కాయికం వా వాచసికం వా. భగవా హి, భన్తే, అనుప్పన్నస్స మగ్గస్స ఉప్పాదేతా, అసఞ్జాతస్స మగ్గస్స సఞ్జానేతా, అనక్ఖాతస్స మగ్గస్స అక్ఖాతా, మగ్గఞ్ఞూ మగ్గవిదూ మగ్గకోవిదో. మగ్గానుగా చ, భన్తే, ఏతరహి సావకా విహరన్తి పచ్ఛాసమన్నాగతా"తి (సం॰ ని॰ ౧.౨౧౫). ఏవం పరిసుద్ధా తథాగతస్స కాయవచీసమాచారా. ఉత్తరోపి సుదం మాణవో తథాగతస్స కాయవచీద్వారే అనారాధనీయం కిఞ్చి పస్సిస్సామీతి సత్త మాసే అనుబన్ధిత్వా లిక్ఖామత్తమ్పి న అద్దస. మనుస్సభూతో వా ఏస బుద్ధభూతస్స కాయవచీద్వారే కిం అనారాధనీయం పస్సిస్సతి? మారోపి దేవపుత్తో బోధిసత్తస్స సతో మహాభినిక్ఖమనతో పట్ఠాయ ఛబ్బస్సాని గవేసమానో కిఞ్చి అనారాధనీయం నాద్దస, అన్తమసో చేతోపరివితక్కమత్తమ్పి. మారో కిర చిన్తేసి – "సచస్స వితక్కితమత్తమ్పి అకుసలం పస్సిస్సామి, తత్థేవ నం ముద్ధని పహరిత్వా పక్కమిస్సామీ"తి. సో ఛబ్బస్సాని అదిస్వా బుద్ధభూతమ్పి ఏకం వస్సం అనుబన్ధిత్వా కిఞ్చి వజ్జం అపస్సన్తో గమనసమయే వన్దిత్వా –

"మహావీర మహాపుఞ్ఞం, ఇద్ధియా యససా జలం;

సబ్బవేరభయాతీతం, పాదే వన్దామి గోతమ"న్తి. (సం॰ ని॰ ౧.౧౬౫) –

గాథం వత్వా గతో.

వీతిమిస్సాతి కాలే కణ్హా, కాలే సుక్కాతి ఏవం వోమిస్సకా. **వోదాతా**తి పరిసుద్ధా నిక్కిలేసా. **సంవిజ్జన్తీ**తి వోదాతా ధమ్మా అత్థి ఉపలబ్భన్తి. తథాగతస్స హి పరిసుద్ధా కాయసమాచారాదయో. తేనాహ – "చత్తారిమాని, భిక్ఖవే, తథాగతస్స అరక్ఖేయ్యాని. కతమాని చత్తారి? పరిసుద్ధకాయసమాచారో, భిక్ఖవే, తథాగతో, నత్థి తథాగతస్స కాయదుచ్చరితం, యం తథాగతో రక్ఖేయ్య, 'మా మే ఇదం పరో అఞ్ఞాసీ'తి. పరిసుద్ధవచీసమాచారో... పరిసుద్ధమనోసమాచారో... పరిసుద్ధాజీవో, భిక్ఖవే, తథాగతో , నత్థి తథాగతస్స మిచ్ఛాజీవో, యం తథాగతో రక్ఖేయ్య, మా మే ఇదం పరో అఞ్ఞాసీ"తి (అ॰ ని॰ ౭.౫౮).

ఇమం కుసలం ధమ్మన్తి ఇమం అనవజ్జం ఆజీవట్ఠమకసీలం. "అయమాయస్మా సత్థా కిం ను ఖో దీఘరత్తం సమాపన్నో అతిచిరకాలతో పట్ఠాయ ఇమినా సమన్నాగతో, ఉదాహు ఇత్తరసమాపన్నో హియ్యో వా పరే వా పరసువే వా దివసే సమాపన్నో"తి ఏవం గవేసతూతి అత్థో. ఏకచ్చేన హి ఏకస్మిం ఠానే వసన్తేన బహు మిచ్ఛాజీవకమ్మం కతం, తం తత్థ కాలాతిక్కమే పఞ్ఞాయతి, పాకటం హోతి. సో అఞ్ఞతరం పచ్చన్తగామం వా సముద్దతీరం వా గన్త్వా పణ్ణసాలం కారేత్వా ఆరఞ్ఞకో వియ హుత్వా విహరతి. మనుస్సా సమ్భావనం ఉప్పాదేత్వా తస్స పణీతే పచ్చయే దేన్తి. జనపదవాసినో భిక్ఖూ తస్స పరిహారం దిస్వా, "అతిదప్పితో వతాయం ఆయస్మా, కో ను ఖో ఏసో"తి పరిగ్గణ్హన్తా, "అసుకట్ఠానే అసుకం నామ మిచ్ఛాజీవం కత్వా పక్కన్తభిక్ఖూ"తి ఞత్వా న సక్కా ఇమినా సద్ధిం ఉపోసథో వా పవారణా వా కాతున్తి సన్నిపతిత్వా ధమ్మేన సమేన ఉక్ఖేపనీయాదీసు అఞ్ఞతరం కమ్మం కరోన్తి. ఏవరూపాయ పటిచ్ఛన్నపటిపత్తియా అత్థిభావం వా నత్థిభావం వా వీమంసాపేతుం ఏవమాహ.

ఏవం జానాతీతి దీఘరత్తం సమాపన్నో, న ఇత్తరసమాపన్నోతి జానాతి. అనచ్ఛరియం చేతం. యం తథాగతస్స ఏతరహి సబ్బఞ్ఞుతం పత్తస్స దీఘరత్తం ఆజీవట్ఠమకసీలం పరిసుద్ధం భవేయ్య. యస్స బోధిసత్తకాలేపి ఏవం అహోసి.

అతీతే కిర గన్ధారరాజా చ వేదేహరాజా చ ద్వేపి సహాయకా హుత్వా కామేసు ఆదీనవం దిస్వా రజ్జాని పుత్తానం నియ్యాతేత్వా ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా ఏకస్మిం అరఞ్ఞగామకే పిణ్డాయ చరన్తి. పచ్చన్తే నామ దుల్లభలోణో హోతి. తతో అలోణం యాగుం లభిత్వా ఏకిస్సాయ సాలాయ నిసీదిత్వా పివన్తి. అన్తరన్తరే మనుస్సా లోణచుణ్ణం ఆహరిత్వా దేన్తి. ఏకదివసం ఏకో వేదేహిసిస్స పణ్ణే పక్ఖిపిత్వా లోణచుణ్ణం అదాసి . వేదేహిసి గహేత్వా ఉపడ్ఢం గన్ధారిసిస్స-సన్తికే ఠపేత్వా ఉపడ్ఢం అత్తనో సన్తికే ఠపేసి. తతో థోకం పరిభుత్తావసేసం దిస్వా, “మా ఇదం నస్సీ”తి పణ్ణేన వేఠేత్వా తిణగహనే ఠపేసి. పున ఏకస్మిం దివసే యాగుపానకాలే సతిం కత్వా ఓలోకేన్తో తం దిస్వా గన్ధారిసిం ఉపసఙ్కమిత్వా, “ఇతో థోకం గణ్హథ ఆచరియా”తి ఆహ. కుతో తే లద్ధం వేదేహిసీతి? తస్మిం దివసే పరిభుత్తావసేసం “మా నస్సీ”తి మయా ఠపితన్తి. గన్ధారిసి గహేతుం న ఇచ్ఛతి, అలోణకంయేవ యాగుం పివిత్వా వేదేహం ఇసిం అవోచ –

“హిత్వా గామసహస్సాని, పరిపుణ్ణాని సోళస;
కోట్ఠాగారాని ఫీతాని, సన్నిధిం దాని కుబ్బసీ”తి. (జా. ౧.౭.౭౬);

వేదేహిసి అవోచ – “తుమ్హే రజ్జం పహాయ పబ్బజితా, ఇదాని కస్మా లోణచుణ్ణమత్తసన్నిధికారణా పబ్బజ్జాయ అనుచ్ఛవికం న కరోథా”తి? కిం మయా కతం వేదేహిసీతి? అథ నం ఆహ –

“హిత్వా గన్ధారవిసయం, పహూతధనధారియం;
పసాసనతో నిక్ఖన్తో, ఇధ దాని పసాససీ”తి. (జా. ౧.౭.౭౭);

గన్ధారో ఆహ –

“ధమ్మం భణామి వేదేహ, అధమ్మో మే న రుచ్చతి;
ధమ్మం మే భణమానస్స, న పాపముపలిమ్పతీ”తి. (జా. ౧.౭.౭౮);

వేదేహో ఆహ –

“యేన కేనచి వణ్ణేన, పరో లభతి రుప్పనం;
మహత్థియమ్పి చే వాచం, న తం భాసేయ్య పణ్డితో”తి. (జా. ౧.౭.౭౯);

గన్ధారో ఆహ –

“కామం రుప్పతు వా మా వా, భుసంవ వికిరీయతు;
ధమ్మం మే భణమానస్స, న పాపముపలిమ్పతీ”తి. (జా. ౧.౭.౮౦);

తతో వేదేహిసి యస్స సకాపి బుద్ధి నత్థి, ఆచరియసన్తికే వినయం న సిక్ఖతి, సో అన్ధమహింసో వియ వనే చరతీతి చిన్తేత్వా ఆహ –

“నో చే అస్స సకా బుద్ధి, వినయో వా సుసిక్ఖితో;
వనే అన్ధమహింసోవ, చరేయ్య బహుకో జనో.

యస్మా చ పనిధేకచ్చే, ఆచేరమ్హి సుసిక్ఖితా;
తస్మా వినీతవినయా, చరన్తి సుసమాహితా”తి. (జా॰ ౧.౭.౮౧-౮౨);

ఏవఞ్చ పన వత్వా వేదేహిసి అజానిత్వా మయా కతన్తి గన్ధారిసిం ఖమాపేసి. తే ఉభోపి తపం చరిత్వా బ్రహ్మలోకం అగమంసు. ఏవం తథాగతస్స బోధిసత్తకాలేపి దీఘరత్తం ఆజీవట్ఠమకసీలం పరిసుద్ధం అహోసి.

ఉత్తఞ్ఞాపన్నో అయమాయస్మా భిక్ఖు యసపత్తోతి అయమాయస్మా అమ్హాకం సత్థా భిక్ఖు ఞత్తం పఞ్ఞాతభావం పాకటభావం అజ్ఝాపన్నో ను ఖో, సయఞ్చ పరివారసమ్పత్తిం పత్తో ను ఖో నోతి. తేన చస్స పఞ్ఞాతఞ్ఞాపన్నభావేన యససన్నిస్సితభావేన చ కిం ఏకచ్చే ఆదీనవా సన్దిస్సన్తి ఉదాహు నోతి ఏవం సమన్నేసన్తూతి దస్సేతి. **న తావ, భిక్ఖవే**తి, భిక్ఖవే, యావ భిక్ఖు న రాజరాజమహామత్తాదీసు అభిఞ్ఞాతభావం వా పరివారసమ్పత్తిం వా ఆపన్నో హోతి, తావ ఏకచ్చే మానాతిమానాదయో ఆదీనవా న సంవిజ్జన్తి ఉపసన్తూపసన్తో వియ సోతాపన్నో వియ సకదాగామీ వియ చ విహరతి. అరియో ను ఖో పుథుజ్జనో ను ఖోతిపి ఞాతుం న సక్కా హోతి.

యతో చ ఖో, భిక్ఖవేతి యదా పన ఇధేకచ్చో భిక్ఖు ఞాతో హోతి పరివారసమ్పన్నో వా, తదా తిణ్హేన సిఙ్గేన గోగణం విజ్ఝన్తో దుట్ఠగోణో వియ, మిగసఙ్ఘం అభిమద్దమానో దీపి వియ చ అఞ్ఞే భిక్ఖూ తత్థ తత్థ విజ్ఝన్తో అగారవో అసభాగవుత్తి అగ్గపాదేన భూమిం ఫుసన్తో వియ చరతి. ఏకచ్చో పన కులపుత్తో యథా యథా ఞాతో హోతి యసస్సీ, తథా తథా ఫలభారభరితో వియ సాలి సుట్ఠుతరం ఓనమతి, రాజరాజమహామత్తాదీసు ఉపసఙ్కమన్తేసు అకిఞ్చనభావం పచ్చవేక్ఖిత్వా సమణసఞ్ఞం ఉపట్ఠపేత్వా ఛిన్నవిసాణఉసభో వియ, చణ్డాలదారకో వియ చ సోరతో నివాతో నీచచిత్తో హుత్వా భిక్ఖుసఙ్ఘస్స చేవ సదేవకస్స చ లోకస్స, హితాయ సుఖాయ పటిపజ్జతి. ఏవరూపం పటిపత్తిం సన్ధాయ “నాస్స ఇధేకచ్చే ఆదీనవా”తి ఆహ.

తథాగతో పన అట్ఠసు లోకధమ్మేసు తాదీ, సో హి లాభేపి తాదీ, అలాభేపి తాదీ, యసేపి తాదీ, అయసేపి తాదీ, పసంసాయపి తాదీ, నిన్దాయపి తాదీ, సుఖేపి తాదీ, దుక్ఖేపి తాదీ, తస్మా సబ్బాకారేన నాస్స ఇధేకచ్చే ఆదీనవా సంవిజ్జన్తి. **అభయూపరతో**తి అభయో హుత్వా ఉపరతో, అచ్చన్తూపరతో సతతూపరతోతి అత్థో. న వా భయేన ఉపరతోతిపి అభయూపరతో. చత్తారి హి భయాని కిలేసభయం వట్టభయం దుగ్గతిభయం ఉపవాదభయన్తి. పుథుజ్జనో చతూహిపి భయేహి భాయతి. సేక్ఖా తీహి, తేసఞ్హి దుగ్గతిభయం పహీనం, ఇతి సత్త సేక్ఖా భయూపరతా, ఖీణాసవో అభయూపరతో నామ, తస్స హి ఏకమ్పి భయం నత్థి. కిం పరవాదభయం నత్థీతి? నత్థి. పరానుద్దయం పన పటిచ్చ, “మాదిసం ఖీణాసవం పటిచ్చ సత్తా మా నస్సన్తూ”తి ఉపవాదం రక్ఖతి. మూలుప్పలవాపివిహారవాసీ యసత్థేరో వియ.

థేరో కిర మూలుప్పలవాపిగామం పిణ్డాయ పావిసి. అథస్స ఉపట్ఠాకకులద్వారం పత్తస్స పత్తం గహేత్వా థణ్డిలపీఠకం నిస్సాయ ఆసనం పఞ్ఞాపేసుం. అమచ్చధీతాపి తంయేవ పీఠకం నిస్సాయ పరతోభాగే నీచతరం ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా నిసీది. ఏకో నేవాసికో భిక్ఖు పచ్ఛా పిణ్డాయ పవిట్ఠో ద్వారే ఠత్వావ ఓలోకేన్తో థేరో అమచ్చధీతరా సద్ధిం ఏకమఞ్చే నిసిన్నోతి సల్లక్ఖేత్వా, "అయం పంసుకూలికో విహారేవ ఉపసన్తూపసన్తో వియ విహరతి, అన్తోగామే పన ఉపట్ఠాయికాహి సద్ధిం ఏకమఞ్చే నిసీదతీ"తి చిన్తేత్వా, "కిం ను ఖో మయా దుద్దిట్ఠ"న్తి పునప్పునం ఓలోకేత్వా తథాసఞ్ఞీవ హుత్వా పక్కామి. థేరోపి భత్తకిచ్చం కత్వా విహారం గన్త్వా వసనట్ఠానం పవిసిత్వా ద్వారం పిధాయ నిసీది. నేవాసికోపి కతభత్తకిచ్చో విహారం గన్త్వా, "తం పంసుకూలికం నిగ్గణ్హిత్వా విహారా నిక్కడ్ఢిస్సామీ"తి అసఞ్ఞతనీహారేన థేరస్స వసనట్ఠానం గన్త్వా పరిభోగఘటతో ఉలుఙ్కేన ఉదకం గహేత్వా మహాసద్దం కరోన్తో పాదే ధోవి. థేరో, "కో ను ఖో అయం అసఞ్ఞతచారికో"తి ఆవజ్జన్తో సబ్బం ఞత్వా, "అయం మయి మనం పదోసేత్వా అపాయూపగో మా అహోసీ"తి వేహాసం అబ్భుగ్గన్త్వా కణ్ణికామణ్డలసమీపే పల్లఙ్కేన నిసీది. నేవాసికో దుట్ఠాకారేన ఘటికం ఉక్ఖిపిత్వా ద్వారం వివరిత్వా అన్తో పవిట్ఠో థేరం అపస్సన్తో, "హేట్ఠామఞ్చం పవిట్ఠో భవిస్సతీ"తి ఓలోకేత్వా తత్థాపి అపస్సన్తో నిక్ఖమితుం ఆరభి. థేరో ఉక్కాసి. ఇతరో ఉద్ధం ఓలోకేన్తో దిస్వా అధివాసేతుం అసక్కోన్తో ఏవమాహ – "పతిరూపం తే, ఆవుసో, పంసుకూలిక ఏవం ఆనుభావసమ్పన్నస్స ఉపట్ఠాయికాయ సద్ధిం ఏకమఞ్చే నిసీదితు"న్తి. పబ్బజితా నామ, భన్తే, మాతుగామేన సద్ధిం న ఏకమఞ్చే నిసీదన్తి, తుమ్హేహి పన దుద్దిట్ఠమేతన్తి. ఏవం ఖీణాసవా పరానుద్దయాయ ఉపవాదం రక్ఖన్తి.

ఖయా రాగస్సాతి రాగస్స ఖయేనేవ. వీతరాగత్తా కామే న పటిసేవతి, న పటిసఙ్ఖాయ వారేత్వాతి. **తఞ్చే**తి ఏవం తథాగతస్స కిలేసప్పహానం ఞత్వా తత్థ తత్థ ఠితనిసిన్నకాలాదీసుపి చతుపరిసమజ్ఝే అలజ్జితధమ్మాసనే నిసీదిత్వాపి ఇతిపి సత్థా వీతరాగో వీతదోసో వీతమోహో వన్తకిలేసో పహీనమలో అబ్భా ముత్తపుణ్ణచన్దో వియ సుపరిసుద్ధోతి ఏవం తథాగతస్స కిలేసప్పహానే వణ్ణం కథయమానం తం వీమంసకం భిక్ఖుం పరే ఏవం పుచ్ఛేయ్యుం చేతి అత్థో.

ఆకారాతి కారణాని. **అన్వయా**తి అనుబుద్ధియో. **సఙ్ఘే వా విహరన్తో**తి అప్పేకదా అపరిచ్ఛిన్నగణనస్స భిక్ఖుసఙ్ఘస్స మజ్ఝే విహరన్తో. **ఏకో వా విహరన్తో**తి ఇచ్ఛామహం, భిక్ఖవే , అడ్ఢమాసం పటిసల్లీయితున్తి, తేమాసం పటిసల్లీయితున్తి ఏవం పటిసల్లానే చేవ పాలిలేయ్యకవనసణ్డే చ ఏకకో విహరన్తో. **సుగతా**తి సుట్ఠుగతా సుప్పటిపన్నా కారకా యుత్తపయుత్తా. ఏవరూపాపి హి ఏకచ్చే భిక్ఖూ అత్థి. **దుగ్గతా**తి దుట్ఠుగతా దుప్పటిపన్నా కాయదళ్హిబహులా విస్సట్ఠకమ్మట్ఠానా. ఏవరూపాపి ఏకచ్చే అత్థి. **గణమనుసాసన్తీ**తి గణబన్ధనేన బద్ధా గణారామా గణబహులికా హుత్వా గణం పరిహరన్తి. ఏవరూపాపి ఏకచ్చే అత్థి. తేసం పటిపక్ఖభూతా గణతో నిస్సటా విసంసట్ఠా విప్పముత్తవిహారినోపి అత్థి.

ఆమిసేసు సన్దిస్సన్తీతి ఆమిసగిద్ధా ఆమిసచక్ఖుకా చతుపచ్చయఆమిసత్థమేవ ఆహిణ్డమానా ఆమిసేసు సన్దిస్సమానకభిక్ఖూపి అత్థి. ఆమిసేన అనుపలిత్తా చతూహి పచ్చయేహి వినివత్తమానసా అబ్భా ముత్తచన్దసదిసా హుత్వా విహరమానాపి అత్థి. **నాయమాయస్మా తం తేన అవజానాతీ**తి అయం ఆయస్మా సత్థా తాయ తాయ పటిపత్తియా తం తం పుగ్గలం నావజానాతి, అయం పటిపన్నో కారకో, అయం గణతో నిస్సటో విసంసట్ఠో. అయం ఆమిసేన అనుపలిత్తో పచ్చయేహి వినివత్తమానసో అబ్భా ముత్తో చన్దిమా వియాతి ఏవమస్స గేహసితవసేన ఉస్సాదనాపి నత్థి. అయం దుప్పటిపన్నో అకారకో కాయదళ్హిబహులో విస్సట్ఠకమ్మట్ఠానో, అయం గణబన్ధనబద్ధో, అయం ఆమిసగిద్ధో లోలో

ఆమిసచక్ఖుకోతి ఏవమస్స గేహసితవసేన అపసాదనాపి నత్థీతి అత్థో. ఇమినా కిం కథితం హోతి? తథాగతస్స సత్తేసు తాదిభావో కథితో హోతి. అయఞ్హి –

"వధకస్స దేవదత్తస్స, చోరస్సఙ్గులిమాలినో;

ధనపాలే రాహులే చ, సబ్బేసం సమకో మునీ"తి. (మి॰ ప॰ ౬.౬.౩);

౪౮౯. **తత్ర, భిక్ఖవేతి** తేసు ద్వీసు వీమంసకేసు. యో, "కే పనాయస్మతో ఆకారా"తి పుచ్ఛాయం ఆగతో గణ్ఠివీమంసకో చ, యో "అభయూపరతో అయమాయస్మా"తి ఆగతో మూలవీమంసకో చ. తేసు మూలవీమంసకేన తథాగతోవ ఉత్తరి పటిపుచ్ఛితబ్బో. సో హి పుబ్బే పరస్సేవ కథాయ నిట్ఠఙ్గతో. పరో చ నామ జానిత్వాపి కథేయ్య అజానిత్వాపి. ఏవమస్స కథా భూతాపి హోతి అభూతాపి, తస్మా పరస్సేవ కథాయ నిట్ఠం అగన్త్వా తతో ఉత్తరి తథాగతోవ పటిపుచ్ఛితబ్బోతి అత్థో.

బ్యాకరమానోతి ఏత్థ యస్మా తథాగతస్స మిచ్ఛాబ్యాకరణం నామ నత్థి, తస్మా సమ్మా మిచ్ఛాతి అవత్వా బ్యాకరమానోత్వేవ వుత్తం. **ఏతం పథోహమస్మి ఏతం గోచరోతి** ఏస మయ్హం పథో ఏస గోచరోతి అత్థో. "ఏతాపాథో"తిపి పాఠో, తస్సత్థో మయ్హం ఆజీవట్ఠమకసీలం పరిసుద్ధం, స్వాహం తస్స పరిసుద్ధభావేన వీమంసకస్స భిక్ఖునో ఞాణముఖే ఏతాపాథో, ఏవం ఆపాథం గచ్ఛామీతి వుత్తం హోతి. **నో చ తేన తమ్మయోతి** తేనపి చాహం పరిసుద్ధేన సీలేన న తమ్మయో, న సతణ్హో, పరిసుద్ధసీలత్తావ నిత్తణ్హోహమస్మీతి దీపేతి.

ఉత్తరుత్తరిం పణీతపణీతన్తి ఉత్తరుత్తరిం చేవ పణీతతరఞ్చ కత్వా దేసేతి. **కణ్హసుక్కసప్పటిభాగన్తి** కణ్హం చేవ సుక్కఞ్చ, తఞ్చ ఖో సప్పటిభాగం సవిపక్ఖం కత్వా, కణ్హం పటిబాహిత్వా సుక్కన్తి సుక్కం పటిబాహిత్వా కణ్హన్తి ఏవం సప్పటిభాగం కత్వా కణ్హసుక్కం దేసేతి. కణ్హం దేసేన్తోపి సఉస్సాహం సవిపాకం దేసేతి, సుక్కం దేసేన్తోపి సఉస్సాహం సవిపాకం దేసేతి. **అభిఞ్ఞాయ ఇధేకచ్చం ధమ్మం ధమ్మేసు నిట్ఠం గచ్ఛతీతి** తస్మిం దేసితే ధమ్మే ఏకచ్చం పటివేధధమ్మం అభిఞ్ఞాయ తేన పటివేధధమ్మేన దేసనాధమ్మే నిట్ఠం గచ్ఛతి. **సత్థరి పసీదతీతి** ఏవం ధమ్మే నిట్ఠం గన్త్వా భియ్యోసోమత్తాయ సమ్మాసమ్బుద్ధో సో భగవాతి సత్థరి పసీదతి. తేన పన భగవతా యో ధమ్మో అక్ఖాతో, సోపి స్వాక్ఖాతో భగవతా ధమ్మో నియ్యానికత్తా. య్వాస్స తం ధమ్మం పటిపన్నో సఙ్ఘో, సోపి సుప్పటిపన్నో వఙ్కాదిదోసరహితం పటిపదం పటిపన్నత్తాతి ఏవం ధమ్మే సఙ్ఘేపి పసీదతి. **తఞ్చేతి** తం ఏవం పసన్నం తత్థ తత్థ తిణ్ణం రతనానం వణ్ణం కథేన్తం భిక్ఖుం.

౪౯౦. **ఇమేహి ఆకారేహీతి** ఇమేహి సత్థువీమంసనకారణేహి. **ఇమేహి పదేహీతి** ఇమేహి అక్ఖరసమ్పిణ్డనపదేహి. **ఇమేహి బ్యఞ్జనేహీతి** ఇమేహి ఇధ వుత్తేహి అక్ఖరేహి. **సద్ధా నివిట్ఠాతి** ఓకప్పనా పతిట్ఠితా. **మూలజాతాతి** సోతాపత్తిమగ్గవసేన సఞ్జాతమూలా. సోతాపత్తిమగ్గో హి సద్ధాయ మూలం నామ. **ఆకారవతీతి** కారణం పరియేసిత్వా గహితత్తా సకారణా. **దస్సనమూలికాతి** సోతాపత్తిమగ్గమూలికా. సో హి దస్సనన్తి వుచ్చతి. **దళ్హాతి** థిరా. **అసంహారియాతి** హరితుం న సక్కా. **సమణేన వాతి** సమితపాపసమణేన వా. **బ్రాహ్మణేన వాతి** బాహితపాపబ్రాహ్మణేన వా. **దేవేన వాతి** ఉపపత్తిదేవేన వా. **మారేన వాతి** వసవత్తిమారేన వా, సోతాపన్నస్స హి వసవత్తిమారేనాపి సద్ధా అసంహారియా హోతి సూరమ్బట్ఠస్స వియ.

సో కిర సత్థు ధమ్మదేసనం సుత్వా సోతాపన్నో హుత్వా గేహం ఆగతో. అథ మారో ద్వత్తింసవరలక్ఖణప్పటిమణ్డితం బుద్ధరూపం మాపేత్వా తస్స ఘరద్వారే ఠత్వా – "సత్థా ఆగతో"తి సాసనం పహిణి. సూరో చిన్తేసి, "అహం ఇదానేవ సత్థు

సన్తికా ధమ్మం సుత్వా ఆగతో, కిం ను ఖో భవిస్సతీ”తి ఉపసఙ్కమిత్వా సత్థుసఞ్ఞాయ వన్దిత్వా అట్ఠాసి. మారో ఆహ – “యం తే మయా, సూరమ్బట్ఠ, రూపం అనిచ్చం…పే.… విఞ్ఞాణం అనిచ్చన్తి కథితం, తం అనుపధారేత్వావ సహసా మయా ఏవం వుత్తం. తస్మా త్వం రూపం నిచ్చం…పే.… విఞ్ఞాణం నిచ్చన్తి గణ్హాహీ”తి. సూరో చిన్తేసి – “అట్ఠానమేతం, యం బుద్ధా అనుపధారేత్వా అపచ్చక్ఖం కత్వా కిఞ్చి కథేయ్యుం, అద్ధా అయం మయ్హం విబాధనత్థం మారో ఆగతో”తి. తతో నం త్వం మారోతి ఆహ. సో ముసావాదం కాతుం నాసక్ఖి, ఆమ మారోస్మీతి పటిజాని. కస్మా ఆగతోసీతి వుత్తే తవ సద్ధాచాలనత్థన్తి ఆహ. కణ్హ పాపిమ, త్వం తావ ఏకకో తిట్ఠ, తాదిసానం మారానం సతమ్పి సహస్సమ్పి మమ సద్ధం చాలేతుం అసమత్థం, మగ్గేన ఆగతా సద్ధా నామ సిలాపథవియం పతిట్ఠితసినేరు వియ అచలా హోతి, కిం త్వం ఏత్థాతి అచ్ఛరం పహరి. సో ఠాతుం అసక్కోన్తో తత్థేవన్తరధాయి. **బ్రహ్మునా వాతి** బ్రహ్మకాయికాదీసు అఞ్ఞతరబ్రహ్మునా వా. **కేనచి వా లోకస్మిన్తి** ఏతే సమణాదయో ఠపేత్వా అఞ్ఞేనపి కేనచి వా లోకస్మిం హరితుం న సక్కా. **ధమ్మసమన్నేసనాతి** సభావసమన్నేసనా. **ధమ్మతాసుసమన్నిట్ఠోతి** ధమ్మతాయ సుసమన్నిట్ఠో, సభావేనేవ సుట్ఠు సమన్నేసితో హోతీతి అత్థో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

వీమంసకసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౮. కోసమ్బియసుత్తవణ్ణనా

౪౯౧. **ఏవం మే సుత**న్తి కోసమ్బియసుత్తం. తత్థ **కోసమ్బియ**న్తి ఏవంనామకే నగరే. తస్స కిర నగరస్స ఆరామపోక్ఖరణీఆదీసు తేసు తేసు ఠానేసు కోసమ్బరుక్ఖావ ఉస్సన్నా అహేసుం, తస్మా కోసమ్బీతి సఙ్ఖం అగమాసి. కుసమ్బస్స నామ ఇసినో అస్సమతో అవిదూరే మాపితత్తాతిపి ఏకే. **ఘోసితారామేతి** ఘోసితసేట్ఠినా కారితే ఆరామే.

పుబ్బే కిర అద్దిలరట్ఠం నామ అహోసి. తతో కోతూహలకో నామ దలిద్దో ఛాతకభయేన సపుత్తదారో కేదారపరిచ్ఛిన్నం సుభిక్ఖం రట్ఠం గచ్ఛన్తో పుత్తం వహితుం అసక్కోన్తో ఛడ్డేత్వా అగమాసి. మాతా నివత్తిత్వా తం గహేత్వా గతా. తే ఏకం గోపాలకగామకం పవిసింసు, గోపాలకానఞ్చ తదా పహూతపాయసో పటియత్తో హోతి, తతో పాయసం లభిత్వా భుఞ్జింసు. అథ సో పురిసో పహూతపాయసం భుఞ్జిత్వా జీరాపేతుం అసక్కోన్తో రత్తిభాగే కాలం కత్వా తత్థేవ సునఖియా కుచ్ఛిమ్హి పటిసన్ధిం గహేత్వా కుక్కురో జాతో. సో గోపాలకస్స పియో అహోసి మనాపో, గోపాలకో చ పచ్చేకబుద్ధం ఉపట్ఠాసి. పచ్చేకబుద్ధోపి భత్తకిచ్చావసానే కుక్కురస్స ఏకం పిణ్డం దేతి. సో పచ్చేకబుద్ధే సినేహం ఉప్పాదేత్వా గోపాలకేన సద్ధిం పణ్ణసాలమ్పి గచ్ఛతి.

సో గోపాలకే అసన్నిహితే భత్తవేలాయ సయమేవ గన్త్వా కాలారోచనత్థం పణ్ణసాలద్వారే భుస్సతి, అన్తరామగ్గేపి చణ్డమిగే దిస్వా భుస్సిత్వా పలాపేతి. సో పచ్చేకబుద్ధే ముదుకేన చిత్తేన కాలం కత్వా దేవలోకే నిబ్బత్తి. తత్రస్స ఘోసకదేవపుత్తోత్వేవ నామం అహోసి. సో దేవలోకతో చవిత్వా కోసమ్బియం ఏకస్మిం కులఘరే నిబ్బత్తి. తం అపుత్తకో సేట్ఠి తస్స మాతాపితూనం ధనం దత్వా పుత్తం కత్వా అగ్గహేసి. అథ సో అత్తనో పుత్తే జాతే సత్తక్ఖత్తుం మారాపేతుం ఉపక్కమి. సో పుఞ్ఞవన్తతాయ సత్తసుపి ఠానేసు మరణం అప్పత్వా అవసానే ఏకాయ సేట్ఠిధీతాయ వేయ్యత్తియేన లద్ధజీవికో అపరభాగే

పితుఅచ్చయేన సేట్ఠిట్ఠానం పత్వా **ఘోసితసేట్ఠి** నామ జాతో. అఞ్ఞేపి కోసమ్బియం కుక్కుటసేట్ఠి పావారికసేట్ఠీతి ద్వే సేట్ఠినో సన్తి. ఇమేహి సద్ధిం తయో అహేసుం.

తేన చ సమయేన తేసం సహాయకానం సేట్ఠీనం కులూపకా పఞ్చసతా ఇసయో పబ్బతపాదే వసింసు. తే కాలేన కాలం లోణమ్బిలసేవనత్థాయ మనుస్సపథం ఆగచ్ఛన్తి. అథేకస్మిం వారే గిమ్హసమయే మనుస్సపథం ఆగచ్ఛన్తా నిరుదకమహాకన్తారం అతిక్కమిత్వా కన్తారపరియోసానే మహన్తం నిగ్రోధరుక్ఖం దిస్వా చిన్తేసుం – "యాదిసో అయం రుక్ఖో, అద్ధా ఏత్థ మహేసక్ఖాయ దేవతాయ భవితబ్బం, సాధు వతస్స, సచే నో పానీయం వా భోజనీయం వా దదేయ్యా"తి. దేవతా ఇసీనం అజ్ఝాసయం విదిత్వా ఇమేసం సఙ్గహం కరిస్సామీతి అత్తనో ఆనుభావేన విటపన్తరతో నఙ్గలసీసమత్తం ఉదకధారం పవత్తేసి. ఇసిగణో రజతక్ఖన్ధసదిసం ఉదకవట్టిం దిస్వా అత్తనో భాజనేహి ఉదకం గహేత్వా పరిభోగం కత్వా చిన్తేసి – "దేవతాయ అమ్హాకం పరిభోగఉదకం దిన్నం, ఇదం పన అగామకం మహాఅరఞ్ఞం, సాధు వతస్స, సచే నో ఆహారమ్పి దదేయ్యా"తి. దేవతా ఇసీనం ఉపసంకప్పనవసేన దిబ్బాని యాగుఖజ్జకాదీని దత్వా సన్తప్పేసి. ఇసయో చిన్తయింసు – "దేవతాయ అమ్హాకం పరిభోగఉదకమ్పి భోజనమ్పి సబ్బం దిన్నం, సాధు వతస్స, సచే నో అత్తానం దస్సేయ్యా"తి.

దేవతా తేసం అజ్ఝాసయం విదిత్వా ఉపడ్ఢకాయం దస్సేసి. తే ఆహంసు – "దేవతే, మహతీ తే సమ్పత్తి, కిం కమ్మం కత్వా ఇమం సమ్పత్తిం అధిగతాసీ"తి? భన్తే, నాతిమహన్తం పరిత్తకం కమ్మం కత్వాతి. ఉపడ్ఢఉపోసథకమ్మం నిస్సాయ హి దేవతాయ సా సమ్పత్తి లద్ధా.

అనాథపిణ్డికస్స కిర గేహే అయం దేవపుత్తో కమ్మకారో అహోసి. సేట్ఠిస్స హి గేహే ఉపోసథదివసేసు అన్తమసో దాసకమ్మకారే ఉపాదాయ సబ్బో జనో ఉపోసథికో హోతి. ఏకదివసం అయం కమ్మకారో ఏకకోవ పాతో ఉట్ఠాయ కమ్మన్తం గతో. మహాసేట్ఠి నివాపం లభనమనుస్సే సల్లక్ఖేన్తో ఏతస్సేవేకస్స అరఞ్ఞం గతభావం ఞత్వా అస్స సాయమాసత్థాయ నివాపం అదాసి. భత్తకారికా దాసీ ఏకస్సేవ భత్తం పచిత్వా అరఞ్ఞతో ఆగతస్స భత్తం వడ్ఢేత్వా అదాసి, కమ్మకారో ఆహ – "అఞ్ఞేసు దివసేసు ఇమస్మిం కాలే గేహం ఏకసద్దం అహోసి, అజ్జ అతివియ సన్నిసిన్నం, కిం ను ఖో ఏత"న్తి ? తస్స సా ఆచిక్ఖి – "అజ్జ ఇమస్మిం గేహే సబ్బే మనుస్సా ఉపోసథికా, మహాసేట్ఠి తుయ్హేవేకస్స నివాపం అదాసీ"తి. ఏవం అమ్మాతి? ఆమ సామీతి. ఇమస్మిం కాలే ఉపోసథం సమాదిన్నస్స ఉపోసథకమ్మం హోతి న హోతీతి మహాసేట్ఠిం పుచ్ఛ అమ్మాతి? తాయ గన్త్వా పుచ్ఛితో మహాసేట్ఠి ఆహ – "సకలఉపోసథకమ్మం న హోతి, ఉపడ్ఢకమ్మం పన హోతి, ఉపోసథికో హోతూ"తి . కమ్మకారో భత్తం అభుఞ్జిత్వా ముఖం విక్ఖాలేత్వా ఉపోసథికో హుత్వా వసనట్ఠానం గన్త్వా నిపజ్జి. తస్స ఆహారపరిక్ఖీణకాయస్స రత్తిం వాతో కుప్పి. సో పచ్చూససమయే కాలం కత్వా ఉపడ్ఢఉపోసథకమ్మనిస్సన్దేన మహావట్టనిఅటవియం నిగ్రోధరుక్ఖే దేవపుత్తో హుత్వా నిబ్బత్తి. సో తం పవత్తిం ఇసీనం ఆరోచేసి.

ఇసయో తుమ్హేహి మయం బుద్ధో, ధమ్మో, సఙ్ఘోతి అసుతపుబ్బం సావితా, ఉప్పన్నో ను ఖో లోకే బుద్ధోతి? ఆమ, భన్తే, ఉప్పన్నోతి. ఇదాని కుహిం వసతీతి? సావత్థిం నిస్సాయ జేతవనే, భన్తేతి. ఇసయో తిట్ఠథ తావ తుమ్హే మయం సత్థారం పస్సిస్సామాతి హట్ఠతుట్ఠా నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన కోసమ్బినగరం సమ్పాపుణింసు. మహాసేట్ఠినో, "ఇసయో ఆగతా"తి పచ్చుగ్గమనం కత్వా, "స్వే అమ్హాకం భిక్ఖం గణ్హథ, భన్తే"తి నిమన్తేత్వా పునదివసే ఇసిగణస్స మహాదానం అదంసు. ఇసయో భుఞ్జిత్వావ గచ్ఛామాతి ఆపుచ్ఛింసు. తుమ్హే, భన్తే, అఞ్ఞస్మిం కాలే ఏకమ్పి మాసం ద్వేపి తయోపి చత్తారోపి మాసే వసిత్వా గచ్ఛథ. ఇమస్మిం పన వారే హియ్యో ఆగన్త్వా అజ్జేవ గచ్ఛామాతి వదథ, కిమిదన్తి? ఆమ

గహపతయో బుద్ధో లోకే ఉప్పన్నో, న ఖో పన సక్కా జీవితన్తరాయో విదితుం, తేన మయం తురితా గచ్ఛామాతి. తేన హి, భన్తే, మయమ్పి గచ్ఛామ, అమ్హేహి సద్ధింయేవ గచ్ఛథాతి. తుమ్హే అగారియా నామ మహాజటా, తిట్ఠథ తుమ్హే, మయం పురేతరం గమిస్సామాతి నిక్ఖమిత్వా ఏకస్మిం ఠానే ద్వేపి దివసాని అవసిత్వా తురితగమనేనేవ సావత్థిం పత్వా జేతవనవిహారే సత్థు సన్తికమేవ అగమంసు. సత్థు మధురధమ్మకథం సుత్వా సబ్బేవ పబ్బజిత్వా అరహత్తం పాపుణింసు.

తేపి తయో సేట్ఠినో పఞ్చహి పఞ్చహి సకటసతేహి సప్పిమధుఫాణితాదీని చేవ పట్టున్నదుకూలాదీని చ ఆదాయ కోసమ్బితో నిక్ఖమిత్వా అనుపుబ్బేన సావత్థిం పత్వా జేతవనసామన్తే ఖన్ధావారం బన్ధిత్వా సత్థు సన్తికం గన్త్వా వన్దిత్వా పటిసన్థారం కత్వా ఏకమన్తం నిసీదింసు. సత్థా తిణ్ణమ్పి సహాయకానం మధురధమ్మకథం కథేసి. తే బలవసోమనస్సజాతా సత్థారం నిమన్తేత్వా పునదివసే మహాదానం అదంసు. పున నిమన్తేత్వా పునదివసేతి ఏవం అడ్ఢమాసం దానం దత్వా, "అమ్హాకం జనపదం ఆగమనాయ పటిఞ్ఞం దేథా"తి పాదమూలే నిపజ్జింసు. భగవా, "సుఞ్ఞాగారే ఖో గహపతయో తథాగతా అభిరమన్తీ"తి ఆహ. ఏత్తావతా పటిఞ్ఞా దిన్నా నామ హోతీతి గహపతయో సల్లక్ఖేత్వా దిన్నా నో భగవతా పటిఞ్ఞాతి దసబలం వన్దిత్వా నిక్ఖమిత్వా అన్తరామగ్గే యోజనే యోజనే ఠానే విహారం కారేత్వా అనుపుబ్బేన కోసమ్బిం పత్వా, "లోకే బుద్ధో ఉప్పన్నో"తి కథయింసు. తయోపి జనా అత్తనో అత్తనో ఆరామే మహన్తం ధనపరిచ్చాగం కత్వా భగవతో వసనత్థాయ విహారే కారాపయింసు. తత్థ కుక్కుటసేట్ఠినా కారితో **కుక్కుటారామో** నామ అహోసి. పావారికసేట్ఠినా అమ్బవనే కారితో **పావారికమ్బవనో** నామ అహోసి. ఘోసితేన కారితో **ఘోసితారామో** నామ అహోసి. తం సన్ధాయ వుత్తం – "ఘోసితసేట్ఠినా కారితే ఆరామే"తి.

భణ్డనజాతాతిఆదీసు కలహస్స పుబ్బభాగో భణ్డనం నామ, తం జాతం ఏతేసన్తి **భణ్డనజాతా**. హత్థపరామాసాదివసేన మత్థకం పత్తో కలహో జాతో ఏతేసన్తి **కలహజాతా**. విరుద్ధభూతం వాదన్తి వివాదం, తం ఆపన్నాతి **వివాదాపన్నా**. **ముఖసత్తీహీ**తి వాచాసత్తీహి. **వితుదన్తా**తి విజ్ఝన్తా. **తే న చేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం సఞ్ఞాపేన్తి న చ సఞ్ఞత్తిం ఉపేన్తీ**తి తే అత్థఞ్చ కారణఞ్చ దస్సేత్వా నేవ అఞ్ఞమఞ్ఞం జానాపేన్తి. సచేపి సఞ్ఞాపేతుం ఆరభన్తి, తథాపి సఞ్ఞత్తిం న ఉపేన్తి, జానితుం న ఇచ్ఛన్తీతి అత్థో. నిజ్ఝత్తియాపి ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ **నిజ్ఝత్తీ**తి సఞ్ఞత్తివేవచనమేవేతం. కస్మా పనేతే భణ్డనజాతా అహేసున్తి? అప్పమత్తకేన కారణేన.

ద్వే కిర భిక్ఖూ ఏకస్మిం ఆవాసే వసన్తి వినయధరో చ సుత్తన్తికో చ. తేసు సుత్తన్తికో భిక్ఖు ఏకదివసం వచ్చకుటిం పవిట్ఠో ఆచమనఉదకావసేసం భాజనే ఠపేత్వావ నిక్ఖమి. వినయధరో పచ్ఛా పవిట్ఠో తం ఉదకం దిస్వా నిక్ఖమిత్వా తం భిక్ఖుం పుచ్ఛి, ఆవుసో, తయా ఇదం ఉదకం ఠపితన్తి? ఆమ, ఆవుసోతి. త్వమేత్థ ఆపత్తిభావం న జానాసీతి? ఆమ న జానామీతి. హోతి, ఆవుసో, ఏత్థ ఆపత్తీతి. సచే హోతి దేసేస్సామీతి. సచే పన తే, ఆవుసో, అసఞ్చిచ్చ అసతియా కతం, నత్థి తే ఆపత్తీతి. సో తస్సా ఆపత్తియా అనాపత్తిదిట్ఠి అహోసి.

వినయధరో అత్తనో నిస్సితకానం, "అయం సుత్తన్తికో ఆపత్తిం ఆపజ్జమానోపి న జానాతీ"తి ఆరోచేసి. తే తస్స నిస్సితకే దిస్వా – "తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ఆపత్తిం ఆపజ్జిత్వాపి ఆపత్తిభావం న జానాతీ"తి ఆహంసు. తే గన్త్వా అత్తనో ఉపజ్ఝాయస్స ఆరోచేసుం. సో ఏవమాహ – "అయం వినయధరో పుబ్బే 'అనాపత్తీ'తి వత్వా ఇదాని 'ఆపత్తీ'తి వదతి, ముసావాదీ ఏసో"తి. తే గన్త్వా, "తుమ్హాకం ఉపజ్ఝాయో ముసావాదీ"తి ఏవం అఞ్ఞమఞ్ఞం కలహం వడ్ఢయింసు, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

భగవన్తం ఏతదవోచాతి ఏతం, "ఇధ, భన్తే, కోసమ్బియం భిక్ఖూ భణ్డనజాతా"తిఆదివచనం అవోచ. తఞ్చ ఖో నేవ పియకమ్యతాయ న భేదాధిప్పాయేన, అథ ఖో అత్థకామతాయ హితకామతాయ. సామగ్గికారకో కిరేస భిక్ఖు, తస్మాస్స ఏతదహోసి – "యథా ఇమే భిక్ఖూ వివాదం ఆరద్ధా, న సక్కా మయా, నాపి అఞ్ఞేన భిక్ఖునా సమగ్గా కాతుం, అప్పేవ నామ సదేవకే లోకే అప్పటిపుగ్గలో భగవా సయం వా గన్త్వా, అత్తనో వా సన్తికం పక్కోసాపేత్వా ఏతేసం భిక్ఖూనం ఖన్తిమేత్తాపటిసంయుత్తం సారణీయధమ్మదేసనం కథేత్వా సామగ్గిం కరేయ్యా"తి అత్థకామతాయ హితకామతాయ గన్త్వా అవోచ.

౪౯౨. **ఛయిమే, భిక్ఖవే, ధమ్మా సారణీయాతి** హేట్ఠా కలహభణ్డనవసేన దేసనా ఆరద్ధా. ఇమస్మిం ఠానే ఛ సారణీయా ధమ్మా ఆగతాతి ఏవమిదం కోసమ్బియసుత్తం యథానుసన్ధినావ గతం హోతి. తత్థ **సారణీయాతి** సరితబ్బయుత్తా అద్ధానే అతిక్కన్తేపి న పముస్సితబ్బా. యో తే ధమ్మే పూరేతి, తం సబ్రహ్మచారీనం పియం కరోన్తీతి **పియకరణా**. గరుం కరోన్తీతి **గరుకరణా. సఙ్గహాయాతి** సఙ్గహణత్థాయ. **అవివాదాయాతి** అవివాదనత్థాయ. **సామగ్గియాతి** సమగ్గభావత్థాయ . **ఏకీభావాయాతి** ఏకీభావత్థాయ నిన్నానాకరణాయ. **సంవత్తన్తీతి** భవన్తి. **మేత్తం కాయకమ్మన్తి** మేత్తచిత్తేన కత్తబ్బం కాయకమ్మం. **వచీకమ్మమనోకమ్మేసుపి** ఏసేవ నయో. ఇమాని భిక్ఖూనం వసేన ఆగతాని, గిహీసుపి లబ్భన్తియేవ. భిక్ఖూనఞ్హి మేత్తచిత్తేన ఆభిసమాచారికధమ్మపూరణం మేత్తం కాయకమ్మం నామ. గిహీనం చేతియవన్దనత్థాయ బోధివన్దనత్థాయ సఙ్ఘనిమన్తనత్థాయ గమనం గామం పిణ్డాయ పవిట్ఠే భిక్ఖూ దిస్వా పచ్చుగ్గమనం పత్తపటిగ్గహణం ఆసనపఞ్ఞాపనం అనుగమనన్తి ఏవమాదికం మేత్తం కాయకమ్మం నామ.

భిక్ఖూనం మేత్తచిత్తేన ఆచారపఞ్ఞత్తిసిక్ఖాపదం, కమ్మట్ఠానకథనం ధమ్మదేసనా తేపిటకమ్పి బుద్ధవచనం **మేత్తం వచీకమ్మం** నామ. గిహీనఞ్చ, "చేతియవన్దనత్థాయ గచ్ఛామ, బోధివన్దనత్థాయ గచ్ఛామ, ధమ్మస్సవనం కరిస్సామ, పదీపమాలాపుప్ఫపూజం కరిస్సామ, తీణి సుచరితాని సమాదాయ వత్తిస్సామ, సలాకభత్తాదీని దస్సామ, వస్సావాసికం దస్సామ, అజ్జ సఙ్ఘస్స చత్తారో పచ్చయే దస్సామ, సఙ్ఘం నిమన్తేత్వా ఖాదనీయాదీని సంవిదహథ, ఆసనాని పఞ్ఞాపేథ, పానీయం ఉపట్ఠపేథ, సఙ్ఘం పచ్చుగ్గన్త్వా ఆనేథ, పఞ్ఞత్తాసనే నిసీదాపేత్వా ఛన్దజాతా ఉస్సాహజాతా వేయ్యావచ్చం కరోథా"తిఆదికథనకాలే మేత్తం వచీకమ్మం నామ.

భిక్ఖూనం పాతోవ ఉట్ఠాయ సరీరపటిజగ్గనం చేతియఙ్గణవత్తాదీని చ కత్వా వివిత్తాసనే నిసీదిత్వా, "ఇమస్మిం విహారే భిక్ఖూ సుఖీ హోన్తు, అవేరా అబ్యాపజ్ఝా"తి చిన్తనం **మేత్తం మనోకమ్మం** నామ. గిహీనం "అయ్యా సుఖీ హోన్తు, అవేరా అబ్యాపజ్ఝా"తి చిన్తనం మేత్తం మనోకమ్మం నామ.

ఆవి చేవ రహో చాతి సమ్ముఖా చ పరమ్ముఖా చ. తత్థ నవకానం చీవరకమ్మాదీసు సహాయభావూపగమనం సమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ. థేరానం పన పాదధోవనవన్దనబీజనదానాదిభేదమ్పి సబ్బం సామీచికమ్మం సమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ. ఉభయేహిపి దున్నిక్ఖిత్తానం దారుభణ్డాదీనం తేసు అవమఞ్ఞం అకత్వా అత్తనా దున్నిక్ఖిత్తానం వియ పటిసామనం పరమ్ముఖా మేత్తం కాయకమ్మం నామ. దేవత్థేరో తిస్సత్థేరోతి ఏవం పగ్గయ్హ వచనం సమ్ముఖా మేత్తం వచీకమ్మం నామ. విహారే అసన్తం పన పరిపుచ్ఛన్తస్స, కుహిం అమ్హాకం దేవత్థేరో, అమ్హాకం తిస్సత్థేరో కదా ను ఖో ఆగమిస్సతీతి ఏవం మమాయనవచనం పరమ్ముఖా మేత్తం వచీకమ్మం నామ. మేత్తాసినేహసినిద్ధాని పన

నయనాని ఉమ్మీలేత్వా సుప్పసన్నేన ముఖేన ఓలోకనం సమ్ముఖా మేత్తం మనోకమ్మం నామ. దేవత్థేరో, తిస్సత్థేరో అరోగో హోతు అప్పాబాధోతి సమన్నాహరణం పరమ్ముఖా మేత్తం మనోకమ్మం నామ.

లాభాతి చీవరాదయో లద్ధపచ్చయా. **ధమ్మికాతి** కుహనాదిభేదం మిచ్ఛాజీవం వజ్జేత్వా ధమ్మేన సమేన భిక్ఖాచరియవత్తేన ఉప్పన్నా. **అన్తమసో పత్తపరియాపన్నమత్తమ్పీతి** పచ్ఛిమకోటియా పత్తే పరియాపన్నం పత్తస్స అన్తోగతం ద్వత్తికటచ్ఛుభిక్ఖామత్తమ్పి. **అప్పటివిభత్తభోగీతి** ఏత్థ ద్వే పటివిభత్తాని నామ ఆమిసపటివిభత్తం పుగ్గలపటివిభత్తఞ్చ. తత్థ, "ఏత్తకం దస్సామి, ఏత్తకం న దస్సామీ"తి ఏవం చిత్తేన విభజనం ఆమిసపటివిభత్తం నామ. "అసుకస్స దస్సామి, అసుకస్స న దస్సామీ"తి ఏవం చిత్తేన విభజనం పన పుగ్గలపటివిభత్తం నామ. తదుభయమ్పి అకత్వా యో అప్పటివిభత్తం భుఞ్జతి, అయం **అప్పటివిభత్తభోగీ** నామ.

సీలవన్తేహి సబ్రహ్మచారీహి సాధారణభోగీతి ఏత్థ సాధారణభోగినో ఇదం లక్ఖణం, యం యం పణీతం లబ్భతి, తం తం నేవ లాభేన లాభం జిగీసనాముఖేన గిహీనం దేతి, న అత్తనా పరిభుఞ్జతి; పటిగ్గణ్హన్తోవ సఙ్ఘేన సాధారణం హోతూతి గహేత్వా గణ్డిం పహరిత్వా పరిభుఞ్జితబ్బం సఙ్ఘసన్తకం వియ పస్సతి. ఇదం పన సారణీయధమ్మం కో పూరేతి, కో న పూరేతీతి? దుస్సీలో తావ న పూరేతి. న హి తస్స సన్తకం సీలవన్తా గణ్హన్తి. పరిసుద్ధసీలో పన వత్తం అఖణ్డేన్తో పూరేతి.

తత్రిదం వత్తం – యో హి ఓదిస్సకం కత్వా మాతు వా పితు వా ఆచరియుపజ్ఝాయాదీనం వా దేతి, సో దాతబ్బం దేతి, సారణీయధమ్మో పనస్స న హోతి, పలిబోధజగ్గనం నామ హోతి. సారణీయధమ్మో హి ముత్తపలిబోధస్సేవ వట్టతి, తేన పన ఓదిస్సకం దేన్తేన గిలానగిలానుపట్ఠాకఆగన్తుకగమికానఞ్చేవ నవపబ్బజితస్స చ సఙ్ఘాటిపత్తగ్గహణం అజానన్తస్స దాతబ్బం. ఏతేసం దత్వా అవసేసం థేరాసనతో పట్ఠాయ థోకం థోకం అదత్వా యో యత్తకం గణ్హాతి, తస్స తత్తకం దాతబ్బం. అవసిట్ఠే అసతి పున పిణ్డాయ చరిత్వా థేరాసనతో పట్ఠాయ యం యం పణీతం, తం తం దత్వా సేసం పరిభుఞ్జితబ్బం, "సీలవన్తేహీ"తి వచనతో దుస్సీలస్స అదాతుమ్పి వట్టతి.

అయం పన సారణీయధమ్మో సుసిక్ఖితాయ పరిసాయ సుపూరో హోతి, నో అసిక్ఖితాయ పరిసాయ. సుసిక్ఖితాయ హి పరిసాయ యో అఞ్ఞతో లభతి, సో న గణ్హాతి, అఞ్ఞతో అలభన్తోపి పమాణయుత్తమేవ గణ్హాతి, న అతిరేకం. అయఞ్చ పన సారణీయధమ్మో ఏవం పునప్పునం పిణ్డాయ చరిత్వా లద్ధం లద్ధం దేన్తస్సాపి ద్వాదసహి వస్సేహి పూరతి, న తతో ఓరం. సచే హి ద్వాదసమేపి వస్సే సారణీయధమ్మపూరకో పిణ్డపాతపూరం పత్తం ఆసనసాలాయం ఠపేత్వా నహాయితుం గచ్ఛతి, సఙ్ఘత్థేరో చ కస్సేసో పత్తోతి? సారణీయధమ్మపూరకస్సాతి వుత్తే – "ఆహరథ న"న్తి సబ్బం పిణ్డపాతం విచారేత్వా భుఞ్జిత్వా చ రిత్తపత్తం ఠపేతి. అథ సో భిక్ఖు రిత్తపత్తం దిస్వా, "మయ్హం అసేసేత్వావ పరిభుఞ్జింసూ"తి దోమనస్సం ఉప్పాదేతి, సారణీయధమ్మో భిజ్జతి, పున ద్వాదస వస్సాని పూరేతబ్బో హోతి, తిత్థియపరివాససదిసో హేస. సకిం ఖణ్డే జాతే పున పూరేతబ్బోవ. యో పన, "లాభా వత మే, సులద్ధం వత మే, యస్స మే పత్తగతం అనాపుచ్ఛావ సబ్రహ్మచారీ పరిభుఞ్జన్తీ"తి సోమనస్సం జనేతి, తస్స పుణ్ణో నామ హోతి.

ఏవం పూరితసారణీయధమ్మస్స పన నేవ ఇస్సా, న మచ్ఛరియం హోతి, సో మనుస్సానం పియో హోతి, సులభపచ్చయో; పత్తగతమస్స దీయమానమ్పి న ఖీయతి, భాజనీయభణ్డట్ఠానే అగ్గభణ్డం లభతి, భయే వా ఛాతకే వా సమ్పత్తే దేవతా ఉస్సుక్కం ఆపజ్జన్తి.

తత్రిమాని వత్థూని – లేణగిరివాసీ తిస్సత్థేరో కిర మహాగిరిగామం ఉపనిస్సాయ వసతి. పణ్ణాస మహాథేరా నాగదీపం చేతియవన్దనత్థాయ గచ్ఛన్తా గిరిగామే పిణ్డాయ చరిత్వా కిఞ్చి అలద్ధా నిక్ఖమింసు. థేరో పవిసన్తో తే దిస్వా పుచ్ఛి – "లద్ధం, భన్తే"తి? విచరిమ్హా, ఆవుసోతి. సో అలద్ధభావం ఞత్వా ఆహ – "యావాహం, భన్తే, ఆగచ్ఛామి, తావ ఇధేవ హోథా"తి. మయం, ఆవుసో, పణ్ణాస జనా పత్తతేమనమత్తమ్పి న లభిమ్హాతి. నేవాసికా నామ, భన్తే, పటిబలా హోన్తి, అలభన్తాపి భిక్ఖాచారమగ్గసభావం జానన్తీతి. థేరా ఆగమింసు. థేరో గామం పావిసి. ధురగేహేయేవ మహాఉపాసికా ఖీరభత్తం సజ్జేత్వా థేరం ఓలోకయమానా ఠితా థేరస్స ద్వారం సమ్పత్తస్సేవ పత్తం పూరేత్వా అదాసి. సో తం ఆదాయ థేరానం సన్తికం గన్త్వా, "గణ్హథ, భన్తే"తి సఙ్ఘత్థేరమాహ. థేరో, "అమ్హేహి ఏత్తకేహి కిఞ్చి న లద్ధం, అయం సీఘమేవ గహేత్వా ఆగతో, కిం ను ఖో"తి సేసానం ముఖం ఓలోకేసి. థేరో ఓలోకనాకారేనేవ ఞత్వా – "ధమ్మేన సమేన లద్ధపిణ్డపాతో, నిక్కుక్కుచ్చా గణ్హథ భన్తే"తిఆదితో పట్ఠాయ సబ్బేసం యావదత్థం దత్వా అత్తనాపి యావదత్థం భుఞ్జి.

అథ నం భత్తకిచ్చావసానే థేరా పుచ్ఛింసు – "కదా, ఆవుసో, లోకుత్తరధమ్మం పటివిజ్ఝీ"తి? నత్థి మే, భన్తే, లోకుత్తరధమ్మోతి. ఝానలాభీసి, ఆవుసోతి? ఏతమ్పి మే, భన్తే, నత్థీతి. నను, ఆవుసో, పాటిహారియన్తి? సారణీయధమ్మో మే, భన్తే, పూరితో, తస్స మే ధమ్మస్స పూరితకాలతో పట్ఠాయ సచేపి భిక్ఖుసతసహస్సం హోతి, పత్తగతం న ఖీయతీతి. సాధు సాధు, సప్పురిస, అనుచ్ఛవికమిదం తుయ్హన్తి. ఇదం తావ **పత్తగతం న ఖీయతీ**తి ఏత్థ వత్థు.

అయమేవ పన థేరో చేతియపబ్బతే గిరిభణ్డమహాపూజాయ దానట్ఠానం గన్త్వా, "ఇమస్మిం దానే కిం వరభణ్డ"న్తి పుచ్ఛతి. ద్వే సాటకా, భన్తేతి. ఏతే మయ్హం పాపుణిస్సన్తీతి. తం సుత్వా అమచ్చో రఞ్ఞో ఆరోచేసి – "ఏకో దహరో ఏవం వదతీ"తి. "దహరస్సేవం చిత్తం, మహాథేరానం పన సుఖుమసాటకా వట్టన్తీ"తి వత్వా, "మహాథేరానం దస్సామీ"తి ఠపేసి. తస్స భిక్ఖుసఙ్ఘే పటిపాటియా ఠితే దేన్తస్స మత్థకే ఠపితాపి తే సాటకా హత్థం నారోహన్తి, అఞ్ఞేవ ఆరోహన్తి. దహరస్స దానకాలే పన హత్థం ఆరుళ్హా. సో తస్స హత్థే ఠపేత్వా అమచ్చస్స ముఖం ఓలోకేత్వా దహరం నిసీదాపేత్వా దానం దత్వా సఙ్ఘం విస్సజ్జేత్వా దహరస్స సన్తికే నిసీదిత్వా, "కదా, భన్తే, ఇమం ధమ్మం పటివిజ్ఝిత్థా"తి ఆహ. సో పరియాయేనపి అసన్తం అవదన్తో, "నత్థి మయ్హం, మహారాజ, లోకుత్తరధమ్మో"తి ఆహ. నను, భన్తే, పుబ్బేవ అవచుత్థాతి? ఆమ, మహారాజ, సారణీయధమ్మపూరకో అహం, తస్స మే ధమ్మస్స పూరితకాలతో పట్ఠాయ భాజనీయభణ్డట్ఠానే అగ్గభణ్డం పాపుణాతీతి. సాధు సాధు, భన్తే, అనుచ్ఛవికమిదం తుమ్హాకన్తి వన్దిత్వా పక్కామి. ఇదం **భాజనీయభణ్డట్ఠానే అగ్గభణ్డం పాపుణాతీ**తి ఏత్థ వత్థు.

బ్రాహ్మణతిస్సభయే పన భాతరగామవాసినో నాగత్థేరియా అనారోచేత్వావ పలాయింసు. థేరీ పచ్చూసకాలే, "అతివియ అప్పనిగ్ఘోసో గామో, ఉపధారేథ తావా"తి దహరభిక్ఖునియో ఆహ. తా గన్త్వా సబ్బేసం గతభావం ఞత్వా ఆగమ్మ థేరియా ఆరోచేసుం. సా సుత్వా, "మా తుమ్హే తేసం గతభావం చిన్తయిత్థ, అత్తనో ఉద్దేసపరిపుచ్ఛాయోనిసోమనసికారేసుయేవ యోగం కరోథా"తి వత్వా భిక్ఖాచారవేలాయ పారుపిత్వా అత్తద్వాదసమా గామద్వారే నిగ్రోధరుక్ఖమూలే అట్ఠాసి. రుక్ఖే అధివత్థా దేవతా ద్వాదసన్నమ్పి భిక్ఖునీనం పిణ్డపాతం దత్వా, "అయ్యే, అఞ్ఞత్థ మా గచ్ఛథ, నిచ్చం ఇధేవ ఏథా"తి ఆహ. థేరియా పన కనిట్ఠభాతా నాగత్థేరో నామ అత్థి. సో, "మహన్తం భయం, న సక్కా ఇధ యాపేతుం, పరతీరం గమిస్సామాతి అత్తద్వాదసమోవ అత్తనో వసనట్ఠానా నిక్ఖన్తో థేరిం దిస్వా గమిస్సామీ"తి భాతరగామం ఆగతో. థేరీ, "థేరా ఆగతా"తి సుత్వా

తేసం సన్తికం గన్త్వా, కిం అయ్యాతి పుచ్ఛి. సో తం పవత్తిం ఆచిక్ఖి. సా, “అజ్జ ఏకదివసం విహారేయేవ వసిత్వా స్వేవ గమిస్సథా”తి ఆహ. థేరా విహారం అగమంసు.

థేరీ పునదివసే రుక్ఖమూలే పిణ్డాయ చరిత్వా థేరం ఉపసఙ్కమిత్వా, “ఇమం పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జథా”తి ఆహ. థేరో, “వట్టిస్సతి థేరీ”తి వత్వా తుణ్హీ అట్ఠాసి. ధమ్మికో తాతా పిణ్డపాతో కుక్కుచ్చం అకత్వా పరిభుఞ్జథాతి. వట్టిస్సతి థేరీతి. సా పత్తం గహేత్వా ఆకాసే ఖిపి, పత్తో ఆకాసే అట్ఠాసి. థేరో, “సత్తతాలమత్తే ఠితమ్పి భిక్ఖునీభత్తమేవ, థేరీతి వత్వా భయం నామ సబ్బకాలం న హోతి, భయే వూపసన్తే అరియవంసం కథయమానో, ‘భో పిణ్డపాతిక భిక్ఖునీభత్తం భుఞ్జిత్వా వీతినామయిత్థా’తి చిత్తేన అనువదియమానో సన్ధమ్భేతుం న సక్ఖిస్సామి, అప్పమత్తా హోథ థేరియో”తి మగ్గం ఆరుహి.

రుక్ఖదేవతాపి, “సచే థేరో థేరియా హత్థతో పిణ్డపాతం పరిభుఞ్జిస్సతి, న నం నివత్తేస్సామి, సచే పన న పరిభుఞ్జిస్సతి, నివత్తేస్సామీ”తి చిన్తయమానా ఠత్వా థేరస్స గమనం దిస్వా రుక్ఖా ఓరుయ్హ పత్తం, భన్తే, దేథాతి పత్తం గహేత్వా థేరం రుక్ఖమూలంయేవ ఆనేత్వా ఆసనం పఞ్ఞాపేత్వా పిణ్డపాతం దత్వా కతభత్తకిచ్చం పటిఞ్ఞం కారేత్వా ద్వాదస భిక్ఖునియో, ద్వాదస చ భిక్ఖూ సత్త వస్సాని ఉపట్ఠహి. ఇదం **దేవతా ఉస్సుక్కం ఆపజ్జన్తీ**తి ఏత్థ వత్థు, తత్ర హి థేరీ సారణీయధమ్మపూరికా అహోసి.

అఖణ్డానీతిఆదీసు యస్స సత్తసు ఆపత్తిక్ఖన్ధేసు ఆదిమ్హి వా అన్తే వా సిక్ఖాపదం భిన్నం హోతి, తస్స సీలం పరియన్తే ఛిన్నసాటకో వియ **ఖణ్డం** నామ. యస్స పన వేమజ్ఝే భిన్నం, తస్స మజ్ఝే ఛిద్దసాటకో వియ **ఛిద్దం** నామ హోతి. యస్స పన పటిపాటియా ద్వే తీణి భిన్నాని, తస్స పిట్ఠియం వా కుచ్ఛియం వా ఉట్ఠితేన విసభాగవణ్ణేన కాళరత్తాదీనం అఞ్ఞతరవణ్ణా గావీ వియ **సబలం** నామ హోతి. యస్స పన అన్తరన్తరా భిన్నాని, తస్స అన్తరన్తరా విసభాగబిన్దుచిత్రా గావీ వియ **కమ్మాసం** నామ హోతి. యస్స పన సబ్బేన సబ్బం అభిన్నాని, తస్స తాని సీలాని **అఖణ్డాని అచ్ఛిద్దాని అసబలాని అకమ్మాసాని** నామ హోన్తి. తాని పనేతాని తణ్హాదాసబ్యతో మోచేత్వా భుజిస్సభావకరణతో **భుజిస్సాని**. బుద్ధాదీహి విఞ్ఞూహి పసత్థత్తా **విఞ్ఞుప్పసత్థాని**. తణ్హాదిట్ఠీహి అపరామట్ఠత్తా, “ఇదం నామ త్వం ఆపన్నపుబ్బో”తి కేనచి పరామట్ఠుం అసక్కుణేయ్యత్తా చ **అపరామట్ఠాని**. ఉపచారసమాధిం వా అప్పనాసమాధిం వా సంవత్తయన్తీతి **సమాధిసంవత్తనికానీ**తి వుచ్చన్తి. **సీలసామఞ్ఞగతో విహరతీ**తి తేసు తేసు దిసాభాగేసు విహరన్తేహి భిక్ఖూహి సద్ధిం సమానభావూపగతసీలో విహరతి . సోతాపన్నాదీనఞ్హి సీలం సముద్దన్తరేపి దేవలోకేపి వసన్తానం అఞ్ఞేసం సోతాపన్నాదీనం సీలేన సమానమేవ హోతి, నత్థి మగ్గసీలే నానత్తం, తం సన్ధాయేతం వుత్తం.

యాయం దిట్ఠీతి మగ్గసమ్పయుత్తా సమ్మాదిట్ఠి. **అరియా**తి నిద్దోసా. **నియ్యాతీ**తి **నియ్యానికా. తక్కరస్సా**తి యో తథాకారీ హోతి. **దుక్ఖక్ఖయాయా**తి సబ్బదుక్ఖక్ఖయత్థం. **దిట్ఠిసామఞ్ఞగతో**తి సమానదిట్ఠిభావం ఉపగతో హుత్వా విహరతి. **అగ్గ**న్తి జేట్ఠకం. సబ్బగోపానసియో సఙ్గణ్హాతీతి **సఙ్గాహికం**. సబ్బగోపానసీనం సఙ్ఘాటం కరోతీతి **సఙ్ఘాటనికం**. సఙ్ఘాటనియన్తి అత్థో. **యదిదం కూట**న్తి యమేతం కూటాగారకణ్ణికాసఙ్ఖాతం కూటం నామ. పఞ్చభూమికాదిపాసాదా హి కూటబద్ధావ తిట్ఠన్తి. యస్మిం పతితే మత్తికం ఆదిం కత్వా సబ్బే పతన్తి. తస్మా ఏవమాహ. **ఏవమేవ ఖో**తి యథా కూటం కూటాగారస్స, ఏవం ఇమేసమ్పి సారణీయధమ్మానం యా అయం అరియా దిట్ఠి, సా అగ్గా చ సఙ్గాహికా చ సఙ్ఘాటనియా చాతి దట్ఠబ్బా.

౪౯౩. **కథఞ్చ, భిక్ఖవే, యాయం దిట్ఠీ**తి ఏత్థ, భిక్ఖవే, యాయం సోతాపత్తిమగ్గదిట్ఠి అరియా నియ్యానికా నియ్యాతి తక్కరస్స సమ్మా దుక్ఖక్ఖయాయాతి వుత్తా, సా కథం కేన కారణేన నియ్యాతీతి అత్థో. **పరియుట్ఠితచిత్తోవ హోతీ**తి ఏత్తావతాపి పరియుట్ఠితచిత్తోయేవ నామ హోతీతి అత్థో. ఏస నయో సబ్బత్థ. **సుప్పణిహితం మే మానస**న్తి మయ్హం చిత్తం సుట్ఠు ఠపితం. **సచ్చానం బోధాయా**తి చతున్నం సచ్చానం బోధత్థాయ. **అరియ**న్తిఆదీసు తం ఞాణం యస్మా అరియానం హోతి, న పుథుజ్జనానం, తస్మా **అరియ**న్తి వుత్తం. యేసం పన లోకుత్తరధమ్మోపి అత్థి, తేసంయేవ హోతి, న అఞ్ఞేసం, తస్మా **లోకుత్తర**న్తి వుత్తం. పుథుజ్జనానం పన అభావతో **అసాధారణం పుథుజ్జనేహీ**తి వుత్తం. ఏస నయో సబ్బవారేసు.

౪౯౪. **లభామి పచ్చత్తం సమథ**న్తి అత్తనో చిత్తే సమథం లభామీతి అత్థో. **నిబ్బుతియమ్పి** ఏసేవ నయో. ఏత్థ చ **సమథో**తి ఏకగ్గతా. **నిబ్బుతీ**తి కిలేసవూపసమో.

౪౯౫. **తథారూపాయ దిట్ఠియా**తి ఏవరూపాయ సోతాపత్తిమగ్గదిట్ఠియా.

౪౯౬. **ధమ్మతాయా**తి సభావేన. **ధమ్మతా ఏసా**తి సభావో ఏస. **వుట్ఠానం పఞ్ఞాయతీ**తి సఙ్ఘకమ్మవసేన వా దేసనాయ వా వుట్ఠానం దిస్సతి. అరియసావకో హి ఆపత్తిం ఆపజ్జన్తో గరుకాపత్తీసు కుటికారసదిసం, లహుకాపత్తీసు సహసేయ్యాదిసదిసం అచిత్తకాపత్తింయేవ ఆపజ్జతి, తమ్పి అసఞ్చిచ్చ, నో సఞ్చిచ్చ, ఆపన్నం న పటిచ్ఛాదేతి. తస్మా **అథ ఖో నం ఖిప్పమేవా**తిఆదిమాహ. **దహరో**తి తరుణో. **కుమారో**తి న మహల్లకో. **మన్దో**తి చక్ఖుసోతాదీనం మన్దతాయ మన్దో. **ఉత్తానసేయ్యకో**తి అతిదహరతాయ ఉత్తానసేయ్యకో, దక్ఖిణేన వా వామేన వా పస్సేన సయితుం న సక్కోతీతి అత్థో. **అఙ్గారం అక్కమిత్వా**తి ఇతో చితో చ పసారితేన హత్థేన వా పాదేన వా ఫుసిత్వా. ఏవం ఫుసన్తానం పన మనుస్సానం న సీఘం హత్థో ఝాయతి, తథా హి ఏకచ్చే హత్థేన అఙ్గారం గహేత్వా పరివత్తమానా దూరమ్పి గచ్ఛన్తి. దహరస్స పన హత్థపాదా సుఖుమాలా హోన్తి, సో ఫుట్ఠమత్తేనేవ దయ్హమానో చిరీతి సద్దం కరోన్తో ఖిప్పం పటిసంహరతి, తస్మా ఇధ దహరోవ దస్సితో. మహల్లకో చ దయ్హన్తోపి అధివాసేతి, అయం పన అధివాసేతుం న సక్కోతి. తస్మాపి దహరోవ దస్సితో. **దేసేతీ**తి ఆపత్తిపటిగ్గాహకే సభాగపుగ్గలే సతి ఏకం దివసం వా రత్తిం వా అనధివాసేత్వా రత్తిం చతురఙ్గేపి తమే సభాగభిక్ఖునో వసనట్ఠానం గన్త్వా దేసేతియేవ.

౪౯౭. **ఉచ్చావచానీ**తి ఉచ్చనీచాని. **కిం కరణీయానీ**తి కిం కరోమీతి ఏవం వత్వా కత్తబ్బకమ్మాని. తత్థ ఉచ్చకమ్మం నామ చీవరస్స కరణం రజనం చేతియే సుధాకమ్మం ఉపోసథాగారచేతియఘరబోధిఘరేసు కత్తబ్బకమ్మన్తి ఏవమాది. అవచకమ్మం నామ పాదధోవనమక్ఖనాదిఖుద్దకకమ్మం, అథ వా చేతియే సుధాకమ్మాది ఉచ్చకమ్మం నామ. తత్థేవ కసావపచనఉదకానయనకుచ్ఛకరణ నియ్యాసబన్ధనాది అవచకమ్మం నామ. **ఉస్సుక్కం ఆపన్నో హోతీ**తి ఉస్సుక్కభావం కత్తబ్బతం పటిపన్నో హోతి. **తిబ్బాపేక్ఖో హోతీ**తి బహలపత్థనో హోతి. **థమ్బఞ్చ ఆలుమ్పతీ**తి తిణఞ్చ ఆలుమ్పమానా ఖాదతి. **వచ్ఛకఞ్చ అపచినాతీ**తి వచ్ఛకఞ్చ అపలోకేతి. తరుణవచ్ఛా హి గావీ అరఞ్ఞే ఏకతో ఆగతం వచ్ఛకం ఏకస్మిం ఠానే నిపన్నం పహాయ దూరం న గచ్ఛతి, వచ్ఛకస్స ఆసన్నట్ఠానే చరమానా తిణం ఆలుమ్పిత్వా గీవం ఉక్ఖిపిత్వా ఏకన్తం వచ్ఛకమేవ చ విలోకేతి, ఏవమేవ సోతాపన్నో ఉచ్చావచాని కిం కరణీయాని కరోన్తో తన్నిన్నో హోతి, అసిథిలపూరకో తిబ్బచ్ఛన్దో బహలపత్థనో హుత్వావ కరోతి.

తత్రిదం వత్థు – మహాచేతియే కిర సుధాకమ్మే కరియమానే ఏకో అరియసావకో ఏకేన హత్థేన సుధాభాజనం, ఏకేన కుచ్చం గహేత్వా సుధాకమ్మం కరిస్సామీతి చేతియఙ్గణం ఆరుళ్హో. ఏకో కాయదళ్హిబహులో భిక్ఖు గన్త్వా థేరస్స సన్తికే అట్ఠాసి. థేరో అఞ్ఞస్మిం సతి పపఞ్చో హోతీతి తస్మా ఠానా అఞ్ఞం ఠానం గతో. సోపి భిక్ఖు తత్థేవ అగమాసి. థేరో పున అఞ్ఞం ఠానన్తి ఏవం కతిపయట్ఠానే ఆగతం, – "సప్పురిస మహన్తం చేతియఙ్గణం కిం అఞ్ఞస్మిం ఠానే ఓకాసం న లభథా"తి ఆహ. న ఇతరో పక్కామీతి.

౪౯౮. **బలతాయ సమన్నాగతోతి** బలేన సమన్నాగతో. **అట్ఠిం కత్వాతి** అట్ఠికభావం కత్వా, అట్ఠికో హుత్వాతి అత్థో. **మనసికత్వాతి** మనస్మిం కరిత్వా. **సబ్బచేతసా సమన్నాహరిత్వాతి** అప్పమత్తకమ్పి విక్ఖేపం అకరోన్తో సకలచిత్తేన సమన్నాహరిత్వా. **ఓహితసోతోతి** ఠపితసోతో. అరియసావకా హి పియధమ్మస్సవనా హోన్తి, ధమ్మస్సవనగ్గం గన్త్వా నిద్దాయమానా వా యేన కేనచి సద్ధిం సల్లపమానా వా విక్ఖిత్తచిత్తా వా న నిసీదన్తి, అథ ఖో అమతం పరిభుఞ్జన్తా వియ అతిత్తావ హోన్తి ధమ్మస్సవనే, అథ అరుణం ఉగ్గచ్ఛతి. తస్మా ఏవమాహ.

౫౦౦. **ధమ్మతా సుసమన్నిట్ఠా హోతీతి** సభావో సుట్ఠు సమన్నేసితో హోతి. **సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయాతి** కరణవచనం , సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికతఞాణేనాతి అత్థో. **ఏవం సత్తఙ్గసమన్నాగతోతి** ఏవం ఇమేహి సత్తహి మహాపచ్చవేక్ఖణఞాణేహి సమన్నాగతో. అయం తావ ఆచరియానం సమానకథా. లోకుత్తరమగ్గో హి బహుచిత్తక్ఖణికో నామ నత్థి.

వితణ్డవాదీ పన ఏకచిత్తక్ఖణికో నామ మగ్గో నత్థి, "ఏవం భావేయ్య సత్త వస్సానీ"తి హి వచనతో సత్తపి వస్సాని మగ్గభావనా హోన్తి. కిలేసా పన లహు ఛిజ్జన్తా సత్తహి ఞాణేహి ఛిజ్జన్తీతి వదతి. సో సుత్తం ఆహరాతి వత్తబ్బో, అద్ధా అఞ్ఞం సుత్తం అపస్సన్తో, "ఇదమస్స పఠమం ఞాణం అధిగతం హోతి, ఇదమస్స దుతియం ఞాణం…పే.… ఇదమస్స సత్తమం ఞాణం అధిగతం హోతీ"తి ఇమమేవ ఆహరిత్వా దస్సేస్సతి. తతో వత్తబ్బో కిం పనిదం సుత్తం నేయ్యత్థం నీతత్థన్తి. తతో వక్ఖతి – "నీతత్థత్థం, యథాసుత్తం తథేవ అత్థో"తి. సో వత్తబ్బో – "ధమ్మతా సుసమన్నిట్ఠా హోతి సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయాతి ఏత్థ కో అత్థో"తి? అద్ధా సోతాపత్తిఫలసచ్ఛికిరియాయత్థోతి వక్ఖతి. తతో పుచ్ఛితబ్బో, "మగ్గసమఙ్గీ ఫలం సచ్ఛికరోతి, ఫలసమఙ్గీ"తి. జానన్తో, "ఫలసమఙ్గీ సచ్ఛికరోతీ"తి వక్ఖతి. తతో వత్తబ్బో, – "ఏవం సత్తఙ్గసమన్నాగతో ఖో, భిక్ఖవే, అరియసావకో సోతాపత్తిఫలసమన్నాగతో హోతీతి ఇధ మగ్గం అభావేత్వా మణ్డూకో వియ ఉప్పతిత్వా అరియసావకో ఫలమేవ గణ్హిస్సతి. మా సుత్తం మే లద్ధన్తి యం వా తం వా అవచ. పఞ్హం విస్సజ్జేన్తేన నామ ఆచరియసన్తికే వసిత్వా బుద్ధవచనం ఉగ్గణ్హిత్వా అత్థరసం విదిత్వా వత్తబ్బం హోతీ"తి. "ఇమాని సత్త ఞాణాని అరియసావకస్స పచ్చవేక్ఖణఞాణానేవ, లోకుత్తరమగ్గో బహుచిత్తక్ఖణికో నామ నత్థి, ఏకచిత్తక్ఖణికోయేవా"తి సఞ్ఞాపేతబ్బో. సచే సఞ్జానాతి సఞ్జానాతు. నో చే సఞ్జానాతి, "గచ్ఛ పాతోవ విహారం పవిసిత్వా యాగుం పివాహీ"తి ఉయ్యోజేతబ్బో. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

కోసమ్బియసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౯. బ్రహ్మనిమన్తనికసుత్తవణ్ణనా

౫౦౧. ఏవం మే సుతన్తి బ్రహ్మనిమన్తనికసుత్తం. తత్థ **పాపకం దిట్ఠిగత**న్తి లామకా సస్సతదిట్ఠి. **ఇదం నిచ్చ**న్తి ఇదం సహ కాయేన బ్రహ్మట్ఠానం అనిచ్చం "నిచ్చ"న్తి వదతి. **ధువాదీని** తస్సేవ వేవచనాని. తత్థ **ధువ**న్తి థిరం. **సస్సత**న్తి సదా విజ్జమానం. **కేవల**న్తి అఖణ్డం సకలం. **అచవనధమ్మ**న్తి అచవనసభావం. **ఇదఞ్హి న జాయతీ**తిఆదీసు ఇమస్మిం ఠానే కోచి జాయనకో వా జీయనకో వా మీయనకో వా చవనకో వా ఉపపజ్జనకో వా నత్థీతి సన్ధాయ వదతి. **ఇతో చ పనఞ్ఞ**న్తి ఇతో సహ కాయకా బ్రహ్మట్ఠానా ఉత్తరి అఞ్ఞం నిస్సరణం నామ నత్థీతి ఏవమస్స థామగతా సస్సతదిట్ఠి ఉప్పన్నా హోతి. ఏవంవాదీ పన సో ఉపరి తిస్సో ఝానభూమియో చత్తారో మగ్గా చత్తారి ఫలాని నిబ్బానన్తి సబ్బం పటిబాహతి. **అవిజ్జాగతో**తి అవిజ్జాయ గతో సమన్నాగతో అఞ్ఞాణీ అన్ధీభూతో. **యత్ర హి నామా**తి యో నామ.

౫౦౨. అథ ఖో, భిక్ఖవే, మారో పాపిమాతి మారో కథం భగవన్తం అద్దస? సో కిర అత్తనో భవనే నిసీదిత్వా కాలేన కాలం సత్థారం ఆవజ్జేతి – "అజ్జ సమణో గోతమో కతరస్మిం గామే వా నిగమే వా వసతీ"తి. ఇమస్మిం పన కాలే ఆవజ్జన్తో, "ఉక్కట్ఠం నిస్సాయ సుభగవనే విహరతీ"తి ఞత్వా, "కత్థ ను ఖో గతో"తి ఓలోకేన్తో బ్రహ్మలోకం గచ్ఛన్తం దిస్వా, "సమణో గోతమో బ్రహ్మలోకం గచ్ఛతి, యావ తత్థ ధమ్మకథం కథేత్వా బ్రహ్మగణం మమ విసయా నాతిక్కమేతి, తావ గన్త్వా ధమ్మదేసనాయం విచ్ఛన్దం కరిస్సామీ"తి సత్థు పదానుపదికో గన్త్వా బ్రహ్మగణస్స అన్తరే అదిస్సమానేన కాయేన అట్ఠాసి. సో, "సత్థారా బకబ్రహ్మ అపసాదితో"తి ఞత్వా బ్రహ్మునో ఉపత్థమ్భో హుత్వా అట్ఠాసి. తేన వుత్తం – "అథ ఖో, భిక్ఖవే, మారో పాపిమా"తి.

బ్రహ్మపారిసజ్జం అన్వావిసిత్వాతి ఏకస్స బ్రహ్మపారిసజ్జస్స సరీరం పవిసిత్వా. మహాబ్రహ్మానం పన బ్రహ్మపురోహితానం వా అన్వావిసితుం న సక్కోతి. **మేతమాసదో**తి మా ఏతం అపసాదయిత్థ. **అభిభూ**తి అభిభవిత్వా ఠితో జేట్ఠకో. **అనభిభూతో**తి అఞ్ఞేహి అనభిభూతో. **అఞ్ఞదత్థూ**తి ఏకంసవచనే నిపాతో. దస్సనవసేన **దసో,** సబ్బం పస్సతీతి దీపేతి. **వసవత్తీ**తి సబ్బజనం వసే వత్తేతి. **ఇస్సరో**తి లోకే ఇస్సరో. **కత్తా నిమ్మాతా**తి లోకస్స కత్తా చ నిమ్మాతా చ, పథవీహిమవన్తసినేరుచక్కవాళమహాసముద్దచన్దిమసూరియా చ ఇమినా నిమ్మితాతి దీపేతి.

సేట్ఠో సజితాతి అయం లోకస్స ఉత్తమో చ సజితా చ. "త్వం ఖత్తియో నామ హోహి, త్వం బ్రాహ్మణో నామ, వేస్సో నామ, సుద్దో నామ, గహట్ఠో నామ, పబ్బజితో నామ, అన్తమసో ఓట్ఠో హోహి, గోణో హోహీ"తి ఏవం సత్తానం విసజ్జేతా అయన్తి దస్సేతి. **వసీ పితా భూతభబ్యాన**న్తి అయం చిణ్ణవసితాయ వసీ, అయం పితా భూతానఞ్చ భబ్యానఞ్చాతి వదతి. తత్థ అణ్డజజలాబుజా సత్తా అన్తోఅణ్డకోసే చేవ అన్తోవత్థిమ్హి చ **భబ్యా** నామ, బహి నిక్ఖన్తకాలతో పట్ఠాయ **భూతా**. సంసేదజా పఠమచిత్తక్ఖణే భబ్యా, దుతియతో పట్ఠాయ భూతా. ఓపపాతికా పఠమఇరియాపథే భబ్యా, దుతియతో పట్ఠాయ భూతాతి వేదితబ్బా. తే సబ్బేపి ఏతస్స పుత్తాతి సఞ్ఞాయ, "పితా భూతభబ్యాన"న్తి ఆహ.

పథవీగరహకాతి యథా త్వం ఏతరహి, "అనిచ్చా దుక్ఖా అనత్తా"తి పథవిం గరహసి జిగుచ్ఛసి, ఏవం తేపి పథవీగరహకా అహేసుం, న కేవలం త్వంయేవాతి దీపేతి. **ఆపగరహకా**తిఆదీసుపి ఏసేవ నయో. **హీనే కాయే పతిట్ఠితా**తి చతూసు అపాయేసు నిబ్బత్తా. **పథవీపసంసకా**తి యథా త్వం గరహసి, ఏవం అగరహిత్వా, "నిచ్చా ధువా సస్సతా అచ్ఛేజ్జా అభేజ్జా అక్ఖయా"తి ఏవం పథవీపసంసకా పథవియా వణ్ణవాదినో అహేసున్తి వదతి. **పథవాభినన్దినో**తి తణ్హాదిట్ఠివసేన

పథవియా అభినన్దినో. సేసేసుపి ఏసేవ నయో. **పణీతే కాయే పతిట్ఠితాతి** బ్రహ్మలోకే నిబ్బత్తా. **తం తాహన్తి** తేన కారణేన తం అహం. **ఇఙ్ఘాతి** చోదనత్థే నిపాతో. **ఉపాతివత్తిత్థోతి** అతిక్కమిత్థ. "ఉపాతివత్తితో"తిపి పాఠో, అయమేవత్థో. **దణ్డేన పటిప్పణామేయ్యాతి** చతుహత్థేన ముగ్గరదణ్డేన పోథేత్వా పలాపేయ్య. **నరకపపాతేతి** సతపోరిసే మహాసోబ్భే. **విరాధేయ్యాతి** హత్థేన గహణయుత్తే వా పాదేన పతిట్ఠానయుత్తే వా ఠానే గహణపతిట్ఠానాని కాతుం న సక్కుణేయ్య. **నను త్వం భిక్ఖు పస్ససీతి** భిక్ఖు నను త్వం ఇమం బ్రహ్మపరిసం సన్నిపతితం ఓభాసమానం విరోచమానం జోతయమానం పస్ససీతి బ్రహ్మునో ఓవాదే ఠితానం ఇద్ధానుభావం దస్సేతి. **ఇతి ఖో మం, భిక్ఖవే, మారో పాపిమా బ్రహ్మపరిసం ఉపనేసీతి**, భిక్ఖవే , మారో పాపిమా నను త్వం భిక్ఖు పస్ససి బ్రహ్మపరిసం యసేన చ సిరియా చ ఓభాసమానం విరోచమానం జోతయమానం, యది త్వమ్పి మహాబ్రహ్మునో వచనం అనతిక్కమిత్వా యదేవ తే బ్రహ్మా వదతి, తం కరేయ్యాసి, త్వమ్పి ఏవమేవం యసేన చ సిరియా చ విరోచేయ్యాసీతి ఏవం వదన్తో మం బ్రహ్మపరిసం ఉపనేసి ఉపసంహరి. **మా త్వం మఞ్ఞిత్థోతి** మా త్వం మఞ్ఞి. **మారో త్వమసి పాపిమాతి** పాపిమ త్వం మహాజనస్స మారణతో **మారో** నామ, పాపకం లామకం మహాజనస్స అయసం కరణతో **పాపిమా** నామాతి జానామి.

౫౦౩. కసిణం ఆయున్తి సకలం ఆయుం. **తే ఖో ఏవం జానేయ్యున్తి** తే ఏవం మహన్తేన తపోకమ్మేన సమన్నాగతా, త్వం పన పురిమదివసే జాతో, కిం జానిస్ససి, యస్స తే అజ్జాపి ముఖే ఖీరగన్ధో వాయతీతి ఘట్టేన్తో వదతి. **పథవిం అజ్ఝోసిస్ససీతి** పథవిం అజ్ఝోసాయ గిలిత్వా పరినిట్ఠపేత్వా తణ్హామానదిట్ఠీహి గణ్హిస్ససి. **ఓపసాయికో మే భవిస్ససీతి** మయ్హం సమీపసయో భవిస్ససి, మం గచ్ఛన్తం అనుగచ్ఛిస్ససి, ఠితం ఉపతిట్ఠిస్ససి, నిసిన్నం ఉపనిసీదిస్ససి, నిపన్నం ఉపనిపజ్జిస్ససీతి అత్థో. **వత్థుసాయికోతి** మమ వత్థుస్మిం సయనకో. **యథాకామకరణీయో బాహితేయ్యోతి** మయా అత్తనో రుచియా యం ఇచ్ఛామి, తం కత్తబ్బో, బాహిత్వా చ పన జజ్ఝరికాగుమ్బతోపి నీచతరో లకుణ్డకతరో కాతబ్బో భవిస్ససీతి అత్థో.

ఇమినా ఏస భగవన్తం ఉపలాపేతి వా అపసాదేతి వా. **ఉపలాపేతి** నామ సచే ఖో త్వం, భిక్ఖు, తణ్హాదీహి పథవిం అజ్ఝోసిస్ససి, ఓపసాయికో మే భవిస్ససి, మయి గచ్ఛన్తే గమిస్ససి, తిట్ఠన్తే ఠస్ససి, నిసిన్నే నిసీదిస్ససి, నిపన్నే నిపజ్జిస్ససి, అహం తం సేసజనం పటిబాహిత్వా విస్సాసికం అబ్భన్తరికం కరిస్సామీతి ఏవం తావ **ఉపలాపేతి** నామ. సేసపదేహి పన **అపసాదేతి** నామ. అయఞ్హేత్థ అధిప్పాయో – సచే త్వం పథవిం అజ్ఝోసిస్ససి, వత్థుసాయికో మే భవిస్ససి, మమ గమనాదీని ఆగమేత్వా గమిస్ససి వా ఠస్ససి వా నిసీదిస్ససి వా నిపజ్జిస్ససి వా, మమ వత్థుస్మిం మయ్హం ఆరక్ఖం గణ్హిస్ససి, అహం పన తం యథాకామం కరిస్సామి బాహిత్వా చ జజ్ఝరికాగుమ్బతోపి లకుణ్డకతరన్తి ఏవం అపసాదేతి నామ. అయం పన బ్రహ్మా మాననిస్సితో, తస్మా ఇధ అపసాదనావ అధిప్పేతా. **ఆపాదీసుపి** ఏసేవ నయో.

అపిచ తే అహం బ్రహ్మేతి ఇదాని భగవా, "అయం బ్రహ్మా మాననిస్సితో 'అహం జానామీ'తి మఞ్ఞతి, అత్తనో యసేన సమ్మత్తో సరీరం ఫుసితుమ్పి సమత్థం కిఞ్చి న పస్సతి, థోకం నిగ్గహేతుం వట్టతీ"తి చిన్తేత్వా ఇమం దేసనం ఆరభి. తత్థ **గతిఞ్చ పజానామీతి** నిప్ఫత్తిఞ్చ పజానామి. **జుతిఞ్చాతి** ఆనుభావఞ్చ పజానామి. **ఏవం మహేసక్ఖోతి** ఏవం మహాయసో మహాపరివారో.

యావతా చన్దిమసూరియా పరిహరన్తీతి యత్తకే ఠానే చన్దిమసూరియా విచరన్తి. **దిసా భన్తి విరోచనాతి** దిసాసు విరోచమానా ఓభాసన్తి, దిసా వా తేహి విరోచమానా ఓభాసన్తి. **తావ సహస్సధా లోకోతి** తత్తకేన పమాణేన సహస్సధా లోకో, ఇమినా చక్కవాళేన సద్ధిం చక్కవాళసహస్సన్తి అత్థో. **ఏత్థ తే వత్తతే వసోతి** ఏత్థ చక్కవాళసహస్సే తుయ్హం వసో వత్తతి.

పరోపరఞ్చ జానాసీతి ఏత్థ చక్కవాళసహస్సే పరోపరే ఉచ్చనీచే హీనప్పణీతే సత్తే జానాసి. **అథో రాగవిరాగినన్తి** న కేవలం, "అయం ఇద్ధో అయం పకతిమనుస్సో"తి పరోపరం, "అయం పన సరాగో అయం వీతరాగో"తి ఏవం రాగవిరాగినమ్పి జనం జానాసి. **ఇత్థంభావఞ్ఞథాభావన్తి ఇత్థంభావో**తి ఇదం చక్కవాళం. **అఞ్ఞథాభావో**తి ఇతో సేసం ఏకూనసహస్సం. **సత్తానం ఆగతిం గతిన్తి** ఏత్థ చక్కవాళసహస్సే పటిసన్ధివసేన సత్తానం ఆగతిం, చుతివసేన గతిం చ జానాసి. తుయ్హం పన అతిమహన్తోహమస్మీతి సఞ్ఞా హోతి, సహస్సిబ్రహ్మా నామ త్వం, అఞ్ఞేసం పన తయా ఉత్తరి ద్విసహస్సానం తిసహస్సానం చతుసహస్సానం పఞ్చసహస్సానం దససహస్సానం సతసహస్సానఞ్చ బ్రహ్మానం పమాణం నత్థి, చతుహత్థాయ పిలోతికాయ పటప్పమాణం కాతుం వాయమన్తో వియ మహన్తోస్మీతి సఞ్ఞం కరోసీతి నిగ్గణ్హాతి.

౨౦౪. **ఇధూపపన్నో**తి ఇధ పఠమజ్ఝానభూమియం ఉపపన్నో. **తేన తం త్వం న జానాసీ**తి తేన కారణేన తం కాయం త్వం న జానాసి. **నేవ తే సమసమో**తి జానితబ్బట్ఠానం పత్వాపి తయా సమసమో న హోమి. **అభిఞ్ఞాయా**తి అఞ్ఞాయ. **కుతో నీచేయ్యన్తి** తయా నీచతరభావో పన మయ్హం కుతో.

హేట్ఠూపపత్తికో కిరేస బ్రహ్మా అనుప్పన్నే బుద్ధుప్పాదే ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కసిణపరికమ్మం కత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అపరిహీనజ్ఝానో కాలం కత్వా చతుత్థజ్ఝానభూమియం వేహప్ఫలబ్రహ్మలోకే పఞ్చకప్పసతికం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ యావతాయుకం ఠత్వా హేట్ఠూపపత్తికం కత్వా తతియజ్ఝానం పణీతం భావేత్వా సుభకిణ్హబ్రహ్మలోకే చతుసట్ఠికప్పం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ దుతియజ్ఝానం భావేత్వా ఆభస్సరేసు అట్ఠకప్పం ఆయుం గహేత్వా నిబ్బత్తి. తత్థ పఠమజ్ఝానం భావేత్వా పఠమజ్ఝానభూమియం కప్పాయుకో హుత్వా నిబ్బత్తి, సో పఠమకాలే అత్తనా కతకమ్మఞ్చ నిబ్బత్తట్ఠానఞ్చ అఞ్ఞాసి, కాలే పన గచ్ఛన్తే ఉభయం పముస్సిత్వా సస్సతదిట్ఠిం ఉప్పాదేసి. తేన నం భగవా, "తేన తం త్వం న జానాసి...పే.... కుతో నీచేయ్య"న్తి ఆహ.

అథ బ్రహ్మా చిన్తేసి – "సమణో గోతమో మయ్హం ఆయుఞ్చ నిబ్బత్తట్ఠానఞ్చ పుబ్బేకతకమ్మఞ్చ జానాతి, హన్ద నం పుబ్బే కతకమ్మం పుచ్ఛామీ"తి సత్థారం అత్తనో పుబ్బేకతకమ్మం పుచ్ఛి. సత్థా కథేసి.

పుబ్బే కిరేస కులఘరే నిబ్బత్తిత్వా కామేసు ఆదీనవం దిస్వా, "జాతిజరాబ్యాధిమరణస్స అన్తం కరిస్సామీ"తి నిక్ఖమ్మ ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానలాభీ హుత్వా గఙ్గాతీరే పణ్ణసాలం కారేత్వా ఝానరతియా వీతినామేతి. తదా చ కాలేన కాలం సత్థవాహా పఞ్చహి సకటసతేహి మరుకన్తారం పటిపజ్జన్తి. మరుకన్తారే పన దివా న సక్కా గన్తుం, రత్తిం గమనం హోతి. అథ పురిమసకటస్స అగ్గయుగే యుత్తబలిబద్దా గచ్ఛన్తా నివత్తిత్వా ఆగతమగ్గాభిముఖావ అహేసుం. ఇతరసకటాని తథేవ నివత్తిత్వా అరుణే ఉగ్గతే నివత్తితభావం జానింసు. తేసఞ్చ తదా కన్తారం అతిక్కమనదివసో అహోసి. సబ్బం దారుదకం పరిక్ఖీణం, తస్మా, "నత్థి దాని అమ్హాకం జీవిత"న్తి చిన్తేత్వా గోణే చక్కేసు బన్ధిత్వా మనుస్సా సకటపచ్ఛాయాయం పవిసిత్వా నిపజ్జింసు . తాపసోపి కాలస్సేవ పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా పణ్ణసాలద్వారే నిసిన్నో గఙ్గం ఓలోకయమానో అద్దస గఙ్గం మహతా ఉదకోఘేన వుయ్హమానం పవత్తితమణిక్ఖన్ధం వియ ఆగచ్ఛన్తిం. దిస్వా చిన్తేసి – "అత్థి ను ఖో ఇమస్మిం లోకే ఏవరూపస్స మధురోదకస్స అలాభేన కిలిస్సమానా సత్తా"తి. సో ఏవం ఆవజ్జన్తో మరుకన్తారే తం సత్థం దిస్వా, "ఇమే సత్తా మా నస్సన్తూ"తి, "ఇతో మహా ఉదకక్ఖన్ధో ఛిజ్జిత్వా మరుకన్తారే సత్థాభిముఖో గచ్ఛతూ"తి అభిఞ్ఞాచిత్తేన అధిట్ఠాసి. సహచిత్తుప్పాదేన మాతికారుళ్హం వియ ఉదకం తత్థ అగమాసి.

మనుస్సా ఉదకసద్దేన వుట్ఠాయ ఉదకం దిస్వా హత్థతుట్ఠా న్హాయిత్వా పివిత్వా గోణేపి పాయేత్వా సోత్థినా ఇచ్ఛితట్ఠానం అగమంసు. సత్థా తం బ్రహ్మునో పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో –

"యం త్వం అపాయేసి బహూ మనుస్సే,
పిపాసితే ఘమ్మని సమ్పరేతే;
తం తే పురాణం వతసీలవత్తం,
సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామీ"తి. (జా॰ ౧.౭.౭౧) –

ఇమం గాథమాహ.

అపరస్మిం సమయే తాపసో గఙ్గాతీరే పణ్ణసాలం మాపేత్వా ఆరఞ్ఞకం గామం నిస్సాయ వసతి. తేన చ సమయేన చోరా తం గామం పహరిత్వా హత్థసారం గహేత్వా గావియో చ కరమరే చ గహేత్వా గచ్ఛన్తి. గావోపి సునఖాపి మనుస్సాపి మహావిరవం విరవన్తి. తాపసో తం సద్దం సుత్వా "కిం ను ఖో ఏత"న్తి ఆవజ్జన్తో, "మనుస్సానం భయం ఉప్పన్న"న్తి ఞత్వా, "మయి పస్సన్తే ఇమే సత్తా మా నస్సన్తూ"తి అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా వుట్ఠాయ అభిఞ్ఞాచిత్తేన చోరానం పటిపథే చతురఙ్గినిసేనం మాపేసి కమ్మసజ్జం ఆగచ్ఛన్తిం. చోరా దిస్వా, "రాజా"తి తే మఞ్ఞమానా విలోపం ఛడ్డేత్వా పక్కమింసు. తాపసో "యం యస్స సన్తకం, తం తస్సేవ హోతూ"తి అధిట్ఠాసి, తం తథేవ అహోసి. మహాజనో సోత్థిభావం పాపుణి. సత్థా ఇదమ్పి తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో –

"యం ఏణికూలస్మిం జనం గహీతం,
అమోచయీ గయ్హక నీయమానం;
తం తే పురాణం వతసీలవత్తం,
సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామీ"తి. (జా॰ ౧.౭.౭౨) –

ఇమం గాథమాహ. ఏత్థ **ఏణికూలస్మి**న్తి గఙ్గాతీరే.

పున ఏకస్మిం సమయే ఉపరిగఙ్గావాసికం కులం హేట్ఠాగఙ్గావాసికేన కులేన సద్ధిం మిత్తసన్థవం కత్వా నావాసఙ్ఘాటం బన్ధిత్వా బహుం ఖాదనీయభోజనీయఞ్చేవ గన్ధమాలాదీని చ ఆరోపేత్వా గఙ్గాసోతేన ఆగచ్ఛతి. మనుస్సా ఖాదమానా భుఞ్జమానా నచ్చన్తా గాయన్తా దేవవిమానేన గచ్ఛన్తా వియ బలవసోమనస్సా అహేసుం. గఙ్గేయ్యకో నాగో దిస్వా కుపితో, "ఇమే మయి సఞ్ఞమ్పి న కరోన్తి, ఇదాని నే సముద్దమేవ పాపేస్సామీ"తి మహన్తం అత్తభావం మాపేత్వా ఉదకం ద్విధా భిన్దిత్వా ఉట్ఠాయ ఫణం కత్వా సుసుకారం కరోన్తో అట్ఠాసి. మహాజనో దిస్వా భీతో విస్సరమకాసి. తాపసో పణ్ణసాలాయ నిసిన్నో సుత్వా, "ఇమే గాయన్తా నచ్చన్తా సోమనస్సజాతా ఆగచ్ఛన్తి, ఇదాని పన భయరవం రవింసు, కిం ను ఖో"తి ఆవజ్జన్తో నాగరాజం దిస్వా, "మయి పస్సన్తే ఇమే సత్తా మా నస్సన్తూ"తి అభిఞ్ఞాపాదకజ్ఝానం సమాపజ్జిత్వా అత్తభావం విజహిత్వా సుపణ్ణవణ్ణం మాపేత్వా నాగరాజస్స దస్సేసి. నాగరాజా భీతో ఫణం సంహరిత్వా ఉదకం పవిట్ఠో. మహాజనో సోత్థిభావం పాపుణి. సత్థా ఇదమ్పి తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో –

"గఙ్గాయ సోతస్మిం గహీతనావం,

లుద్దేన నాగేన మనుస్సకప్పా;

అమోచయిత్థ బలసా పసయ్హ,

తం తే పురాణం వతసీలవత్తం;

సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామీ”తి. (జా॰ ౧.౭.౭౩) –

ఇమం గాథమాహ.

అపరస్మిం సమయే ఏస ఇసిపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా **కేసవో** నామ తాపసో అహోసి. తేన సమయేన అమ్హాకం బోధిసత్తో **కప్పో** నామ మాణవో కేసవస్స బద్ధచరో అన్తేవాసికో హుత్వా ఆచరియస్స కింకారపటిస్సావీ మనాపచారీ బుద్ధిసమ్పన్నో అత్థచరో అహోసి. కేసవో తం వినా వత్తితుం నాసక్ఖి, తం నిస్సాయేవ జీవికం కప్పేసి. సత్థా ఇదమ్పి తస్స పుబ్బకమ్మం దస్సేన్తో –

“కప్పో చ తే బద్ధచరో అహోసి,

సమ్బుద్ధిమన్తం వతినం అమఞ్ఞి;

తం తే పురాణం వతసీలవత్తం,

సుత్తప్పబుద్ధోవ అనుస్సరామీ”తి. (జా॰ ౧.౭.౭౪) –

ఇమం గాథమాహ.

ఏవం బ్రహ్మునో నానత్తభావేసు కతకమ్మం సత్థా పకాసేసి. సత్థరి కథేన్తేయేవ బ్రహ్మా సల్లక్ఖేసి, దీపసహస్సే ఉజ్జలితే రూపాని వియ సబ్బకమ్మానిస్స పాకటాని అహేసుం. సో పసన్నచిత్తో ఇమం గాథమాహ –

“అద్ధా పజానాసి మమేతమాయుం,

అఞ్ఞమ్పి జానాసి తథా హి బుద్ధో;

తథా హి తాయం జలితానుభావో,

ఓభాసయం తిట్ఠతి బ్రహ్మలోక”న్తి. (జా॰ ౧.౭.౭౫);

అథస్స భగవా ఉత్తరి అసమసమతం పకాసేన్తో **పథవిం ఖో అహం బ్రహ్మే**తిఆదిమాహ. తత్థ **పథవియా పథవత్తేన అననుభూత**న్తి పథవియా పథవిసభావేన అననుభూతం అప్పత్తం. కిం పన తన్తి? నిబ్బానం. తఞ్హి సబ్బస్మా సఙ్ఖతా నిస్సటత్తా పథవిసభావేన అప్పత్తం నామ. **తదభిఞ్ఞాయా**తి తం నిబ్బానం జానిత్వా సచ్ఛికత్వా. **పథవిం నాపహోసి**న్తి పథవిం తణ్హాదిట్ఠిమానగాహేహి న గణ్హిం. **ఆపాదీసుపి** ఏసేవ నయో. విత్థారో పన మూలపరియాయే వుత్తనయేనేవ వేదితబ్బో.

సచే ఖో తే, మారిస, సబ్బస్స సబ్బత్తేనాతి ఇదమేవ బ్రహ్మా అత్తనో వాదితాయ సబ్బన్తి అక్ఖరం నిద్దిసిత్వా అక్ఖరే దోసం గణ్హన్తో ఆహ. సత్థా పన సక్కాయం సన్ధాయ “సబ్బ”న్తి వదతి, బ్రహ్మా సబ్బసబ్బం సన్ధాయ. త్వం “సబ్బ”న్తి వదసి, “సబ్బస్స సబ్బత్తేన అననుభూత”న్తి వదసి, యది సబ్బం అననుభూతం నత్థి, అథస్స అననుభూతం అత్థి. **మా హేవ తే రిత్తకమేవ**

అహోసి తుచ్ఛకమేవ అహోసీతి తుయ్హం వచనం రిత్తకం మా హోతు, తుచ్ఛకం మా హోతూతి సత్థారం ముసావాదేన నిగ్గణ్హాతి.

సత్థా పన ఏతస్మా బ్రహ్మునా సతగుణేన సహస్సగుణేన సతసహస్సగుణేన వాదీతరో, తస్మా అహం సబ్బఞ్చ వక్ఖామి, అననుభూతఞ్చ వక్ఖామి, సుణాహి మేతి తస్స వాదమద్దనత్థం కారణం ఆహరన్తో **విఞ్ఞాణ**న్తిఆదిమాహ. తత్థ **విఞ్ఞాణ**న్తి విజానితబ్బం. **అనిదస్సన**న్తి చక్ఖువిఞ్ఞాణస్స ఆపాథం అనుపగమనతో అనిదస్సనం నామ, పదద్వయేనపి నిబ్బానమేవ వుత్తం. **అనన్త**న్తి తయిదం ఉప్పాదవయఅన్తరహితత్తా అనన్తం నామ. వుత్తమ్పి హేతం –

> "అన్తవన్తాని భూతాని, అసమ్భూతం అనన్తకం;
> భూతే అన్తాని దిస్సన్తి, భూతే అన్తా పకాసితా"తి.

సబ్బతోపభన్తి సబ్బసో పభాసమ్పన్నం. నిబ్బానతో హి అఞ్ఞో ధమ్మో సపభతరో వా జోతివన్తతరో వా పరిసుద్ధతరో వా పణ్డరతరో వా నత్థి. సబ్బతో వా తథా పభూతమేవ, న కత్థచి నత్థీతి సబ్బతోపభం. పురత్థిమదిసాదీసు హి అసుకదిసాయ నామ నిబ్బానం నత్థీతి న వత్తబ్బం. అథ వా **పభ**న్తి తిత్థస్స నామం, సబ్బతో పభమస్సాతి **సబ్బతోపభం**. నిబ్బానస్స కిర యథా మహాసముద్దస్స యతో యతో ఓతరితుకామా హోన్తి, తం తదేవ తిత్థం, అతిత్థం నామ నత్థి. ఏవమేవం అట్ఠతింసాయ కమ్మట్ఠానేసు యేన యేన ముఖేన నిబ్బానం ఓతరితుకామా హోన్తి, తం తదేవ తిత్థం. నిబ్బానస్స అతిత్థం నామ కమ్మట్ఠానం నత్థి. తేన వుత్తం **సబ్బతోపభ**న్తి. తం పథవియా పథవత్తేనాతి తం నిబ్బానం పథవియా పథవీసభావేన తతో పరేసం ఆపాదీనం ఆపాదిసభావేన చ అననుభూతం. ఇతి యం తుమ్హాదిసానం విసయభూతం సబ్బతేభూమకధమ్మజాతం తస్స సబ్బత్తేన తం విఞ్ఞాణం అనిదస్సనం అనన్తం సబ్బతోపతం అననుభూతన్తి వాదం పతిట్ఠపేసి.

తతో బ్రహ్మా గహితగహితం సత్థారా విస్సజ్జాపితో కిఞ్చి గహేతబ్బం అదిస్వా లళితకం కాతుకామో **హన్ద చరహి తే, మారిస, అన్తరధాయామీ**తి ఆహ. తత్థ **అన్తరధాయామీ**తి అదిస్సమానకపాటిహారియం కరోమీతి ఆహ. **సచే విసహసీ**తి యది సక్కోసి మయ్హం అన్తరధాయితుం, అన్తరధాయసి , పాటిహారియం కరోహీతి. **నేవస్సు మే సక్కోతి అన్తరధాయితు**న్తి మయ్హం అన్తరధాయితుం నేవ సక్కోతి. కిం పనేస కాతుకామో అహోసీతి? మూలపటిసన్ధిం గన్తుకామో అహోసి. బ్రహ్మానఞ్హి మూలపటిసన్ధికఅత్తభావో సుఖుమో, అఞ్ఞేసం అనాపాథో, అభిసఙ్ఖతకాయేనేవ తిట్ఠన్తి. సత్థా తస్స మూలపటిసన్ధిం గన్తుం న అదాసి. మూలపటిసన్ధిం వా అగన్త్వాపి యేన తమేన అత్తానం అన్తరధాపేత్వా అదిస్సమానకో భవేయ్య, సత్థా తం తమం వినోదేసి, తస్మా అన్తరధాయితుం నాసక్ఖి. సో అసక్కోన్తో విమానే నిలీయతి, కప్పరుక్ఖే నిలీయతి, ఉక్కుటికో నిసీదతి. బ్రహ్మగణో కేళిమకాసి – "ఏస ఖో బకో బ్రహ్మా విమానే నిలీయతి, కప్పరుక్ఖే నిలీయతి, ఉక్కుటికో నిసీదతి, బ్రహ్మే త్వం అన్తరహితోమ్హీ"తి సఞ్ఞం ఉప్పాదేసి నామాతి. సో బ్రహ్మగణేన ఉప్పణ్డితో మఙ్కు అహోసి.

ఏవం వుత్తే అహం, భిక్ఖవేతి, భిక్ఖవే, ఏతేన బ్రహ్మునా, "హన్ద చరహి తే, మారిస, అన్తరధాయామీ"తి ఏవం వుత్తే తం అన్తరధాయితుం అసక్కోన్తం దిస్వా అహం ఏతదవోచం. **ఇమం గాథమభాసి**న్తి కస్మా భగవా గాథమభాసీతి? సమణస్స గోతమస్స ఇమస్మిం ఠానే అత్థిభావో వా నత్థిభావో వా కథం సక్కా జానితున్తి ఏవం బ్రహ్మగణస్స వచనోకాసో మా హోతూతి అన్తరహితోవ గాథమభాసి.

తత్థ **భవేవాహం భయం దిస్వాతి** అహం భవే భయం దిస్వాయేవ. **భవఞ్చ విభవేసినన్తి** ఇమఞ్చ కామభవాదితివిధమ్పి సత్తభవం విభవేసినం విభవం గవేసమానం పరియేసమానమ్పి పునప్పునం భవేయేవ దిస్వా. **భవం నాభివదిన్తి** తణ్హాదిట్ఠివసేన కిఞ్చి భవం న అభివదిం, న గవేసిన్తి అత్థో. **నన్దిఞ్చ న ఉపాదియిన్తి** భవతణ్హం న ఉపగఞ్ఛిం, న అగ్గహేసిన్తి అత్థో. ఇతి చత్తారి సచ్చాని పకాసేన్తో సత్థా ధమ్మం దేసేసి. దేసనాపరియోసానే దేసనానుసారేన విపస్సనాగబ్భం గాహాపేత్వా దసమత్తాని బ్రహ్మసహస్సాని మగ్గఫలామతపానం పివింసు.

అచ్ఛరియబ్భుతచిత్తజాతాతి అచ్ఛరియజాతా అబ్భుతజాతా తుట్ఠిజాతా చ అహేసుం. **సమూలం భవం ఉదబ్బహీతి** బోధిమణ్డే అత్తనో తాయ తాయ దేసనాయ అఞ్ఞేసమ్పి బహూనం దేవమనుస్సానం సమూలకం భవం ఉదబ్బహి, ఉద్ధరి ఉప్పాటేసీతి అత్థో.

౫౦౫. తస్మిం పన సమయే మారో పాపిమా కోధాభిభూతో హుత్వా, "మయి విచరన్తేయేవ సమణేన గోతమేన ధమ్మకథం కథేత్వా దసమత్తాని బ్రహ్మసహస్సాని మమ వసం అతివత్తితానీ"తి కోధాభిభూతతాయ అఞ్ఞతరస్స బ్రహ్మపారిసజ్జస్స సరీరే అధిముచ్చి, తం దస్సేతుం **అథ ఖో, భిక్ఖవే**తిఆదిమాహ. తత్థ **సచే త్వం ఏవం అనుబుద్ధోతి** సచే త్వం ఏవం అత్తనావ చత్తారి సచ్చాని అనుబుద్ధో. **మా సావకే ఉపనేసీతి** గిహిసావకే వా పబ్బజితసావకే వా తం ధమ్మం మా ఉపనయసి. **హీనే కాయే పతిట్ఠితాతి** చతూసు అపాయేసు పతిట్ఠితా. **పణీతే కాయే పతిట్ఠితాతి** బ్రహ్మలోకే పతిట్ఠితా. ఇదం కే సన్ధాయ వదతి? బాహిరపబ్బజ్జం పబ్బజితే తాపసపరిబ్బాజకే. అనుప్పన్నే హి బుద్ధుప్పాదే కులపుత్తా తాపసపబ్బజ్జం పబ్బజిత్వా కస్సచి కిఞ్చి అవిచారేత్వా ఏకచరా హుత్వా సమాపత్తియో నిబ్బత్తేత్వా బ్రహ్మలోకే ఉప్పజ్జింసు, తే సన్ధాయ ఏవమాహ. **అనక్ఖాతం కుసలఞ్హి మారిసాతి** పరేసం అనక్ఖాతం అనోవదనం ధమ్మకథాయ అకథనం కుసలం ఏతం సేయ్యో. **మా పరం ఓవదాహీతి** కాలేన మనుస్సలోకం, కాలేన దేవలోకం, కాలేన బ్రహ్మలోకం, కాలేన నాగలోకం ఆహిణ్డన్తో మా విచరి, ఏకస్మిం ఠానే నిసిన్నో ఝానమగ్గఫలసుఖేన వీతినామేహీతి. **అనాలపనతాయాతి** అనుల్లపనతాయ. **బ్రహ్మునో చ అభినిమన్తనతాయాతి** బకబ్రహ్మునో చ ఇదఞ్హి, మారిస, నిచ్చన్తిఆదినా నయేన సహ కాయకేన బ్రహ్మట్ఠానేన నిమన్తనవచనేన. **తస్మాతి** తేన కారణేన. **ఇమస్స వేయ్యాకరణస్స బ్రహ్మనిమన్తనికంత్వేవ** అధివచనం సఙ్ఖా సమఞ్ఞా పణ్ణత్తి జాతా. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానత్థమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

బ్రహ్మనిమన్తనికసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

౧౦. మారతజ్జనీయసుత్తవణ్ణనా

౫౦౬. ఏవం మే సుతన్తి మారతజ్జనీయసుత్తం. తత్థ **కోట్ఠమనుపవిట్ఠోతి** కుచ్ఛిం పవిసిత్వా అన్తానం అన్తో అనుపవిట్ఠో, పక్కాసయట్ఠానే నిసిన్నో. **గరుగరో వియాతి** గరుకగరుకో వియ థద్ధో పాసాణపుఞ్జసదిసో. **మాసాచితం మఞ్ఞేతి** మాసభత్తం భుత్తస్స కుచ్ఛి వియ మాసపూరితపసిబ్బకో వియ తిన్తమాసో వియ చాతి అత్థో. **విహారం పవిసిత్వాతి** సచే ఆహారదోసేన ఏస గరుభావో, అబ్భోకాసే చఙ్కమితుం న సప్పాయన్తి చఙ్కమా ఓరోహిత్వా పణ్ణసాలం పవిసిత్వా పకతిపఞ్ఞత్తే ఆసనే నిసీది. **పచ్చత్తం యోనిసో మనసాకాసీతి**, "కిం ను ఖో ఏత"న్తి ఆవజ్జమానో అత్తనోయేవ ఉపాయేన మనసి అకాసి. సచే పన థేరో అత్తనో సీలం ఆవజ్జేత్వా, "యం హియ్యో వా పరే వా పరసువే వా పరిభుత్తం అవిపక్కమత్థి, అఞ్ఞో వా కోచి

విసభాగదోసో, సబ్బం జీరతు ఫాసుకం హోతూ"తి హత్థేన కుచ్ఛిం పరామసిస్స, మారో పాపిమా విలీయిత్వా అగమిస్స. థేరో పన తథా అకత్వా యోనిసో మనసి అకాసి. **మా తథాగతం విహేసేసీ**తి యథా హి పుత్తేసు విహేసితేసు మాతాపితరో విహేసితావ హోన్తి, సద్ధివిహారికఅన్తేవాసికేసు విహేసితేసు ఆచరియుపజ్ఝాయా విహేసితావ, జనపదే విహేసితే రాజా విహేసితోవ హోతి, ఏవం తథాగతసావకే విహేసితే తథాగతో విహేసితోవ హోతి. తేనాహ – "మా తథాగతం విహేసేసీ"తి.

పచ్ఛగ్గళే అట్ఠాసీతి పతిఅగ్గళేవ అట్ఠాసి. **అగ్గళం** వుచ్చతి కవాటం, ముఖేన ఉగ్గన్త్వా పణ్ణసాలతో నిక్ఖమిత్వా బహిపణ్ణసాలాయ కవాటం నిస్సాయ అట్ఠాసీతి అత్థో.

౫౦౭. **భూతపుబ్బాహం పాపిమా**తి కస్మా ఇదం దేసనం ఆరభి? థేరో కిర చిన్తేసి – "ఆకాసట్ఠకదేవతానం తావ మనుస్సగన్ధో యోజనసతే ఠితానం ఆబాధం కరోతి. వుత్తఞ్హేతం – 'యోజనసతం ఖో రాజఞ్ఞ మనుస్సగన్ధో దేవే ఉబ్బాధతీ'తి (దీ. ని. ౨.౪౧౫). అయం పన మారో నాగరికో పరిచోక్ఖో మహేసక్ఖో ఆనుభావసమ్పన్నో దేవరాజా సమానో మమ కుచ్ఛియం పవిసిత్వా అన్తానం అన్తో పక్కాసయోకాసే నిసిన్నో అతివియ పదుట్ఠో భవిస్సతి. ఏవరూపం నామ జేగుచ్ఛం పటికూలం ఓకాసం పవిసిత్వా నిసీదితుం సక్కోన్తస్స కిమఞ్ఞం అకరణీయం భవిస్సతి, కిం అఞ్ఞం లజ్జిస్సతి, త్వం మమ ఞాతికోతి పన వుత్తే ముదుభావం అనాపజ్జమానో నామ నత్థి, హన్దస్స ఞాతికోటిం పటివిజ్ఝిత్వా ముదుకేనేవ నం ఉపాయేన విస్సజ్జేస్సామీ"తి చిన్తేత్వా ఇమం దేసనమారభి.

సో మే త్వం భాగినేయ్యో హోసీతి సో త్వం తస్మిం కాలే మయ్హం భాగినేయ్యో హోసి. ఇదం పవేణివసేన వుత్తం. దేవలోకస్మిం పన మారస్స పితు వంసో పితామహస్స వంసో రజ్జం కరోన్తో నామ నత్థి, పుఞ్ఞవసేన దేవలోకే దేవరాజా హుత్వా నిబ్బత్తో, యావతాయుకం ఠత్వా చవతి. అఞ్ఞో ఏకో అత్తనా కతేన కమ్మేన తస్మిం ఠానే అధిపతి హుత్వా నిబ్బత్తతి. ఇతి అయం మారోపి తదా తతో చవిత్వా పున కుసలం కత్వా ఇమస్మిం కాలే తస్మిం అధిపతిట్ఠానే నిబ్బత్తోతి వేదితబ్బో.

విధురోతి విగతధురో, అఞ్ఞేహి సద్ధిం అసదిసోతి అత్థో. **అప్పకసిరేనా**తి అప్పదుక్ఖేన. **పసుపాలకా**తి అజేళకపాలకా. **పథావినో**తి మగ్గపటిపన్నా. **కాయే ఉపచినిత్వా**తి సమన్తతో చితకం బన్ధిత్వా. **అగ్గిం దత్వా పక్కమింసూ**తి ఏత్తకేన సరీరం పరియాదానం గమిస్సతీతి చితకస్స పమాణం సల్లక్ఖేత్వా చతూసు దిసాసు అగ్గిం దత్వా పక్కమింసు. చితకో పదీపసిఖా వియ పజ్జలి, థేరస్స ఉదకలేణం పవిసిత్వా నిసిన్నకాలో వియ అహోసి. **చీవరాని పప్ఫోటేత్వా**తి సమాపత్తితో వుట్ఠాయ విగతధూమే కింసుకవణ్ణే అఙ్గారే మద్దమానో చీవరాని విధునిత్వా. సరీరే పనస్స ఉసుమమత్తమ్పి నాహోసి, చీవరేసు అంసుమత్తమ్పి నజ్ఝాయి, సమాపత్తిఫలం నామేతం.

౫౦౮. **అక్కోసథా**తి దసహి అక్కోసవత్థూహి అక్కోసథ. **పరిభాసథా**తి వాచాయ పరిభాసథ. **రోసేథా**తి ఘట్టేథ. **విహేసేథా**తి దుక్ఖాపేథ. సబ్బమేతం వాచాయ ఘట్టనస్సేవ అధివచనం. **యథా తం దూసీ మారో**తి యథా ఏతేసం దూసీ మారో. **లభేథ ఓతార**న్తి లభేథ ఛిద్దం, కిలేసుప్పత్తియా ఆరమ్మణం పచ్చయం లభేయ్యాతి అత్థో. **ముణ్డకా**తిఆదీసు ముణ్డే ముణ్డాతి సమణే చ సమణాతి వత్తుం వట్టేయ్య, ఇమే పన హీళేన్తా ముణ్డకా సమణకాతి ఆహంసు. **ఇబ్భా**తి గహపతికా. **కిణ్హా**తి కణ్హా, కాళకాతి అత్థో. **బన్ధుపాదాపచ్చా**తి ఏత్థ **బన్ధూ**తి బ్రహ్మా అధిప్పేతో . తఞ్హి బ్రాహ్మణా పితామహోతి వోహరన్తి. పాదానం అపచ్చా **పాదాపచ్చా**, బ్రహ్మునో పిట్ఠిపాదతో జాతాతి అధిప్పాయో. తేసం కిర అయం లద్ధి – "బ్రాహ్మణా బ్రహ్మునో ముఖతో నిక్ఖన్తా, ఖత్తియా ఉరతో, వేస్సా నాభితో, సుద్దా జాణుతో, సమణా పిట్ఠిపాదతో"తి.

ఝాయినోస్మా ఝాయినోస్మాతి ఝాయినో మయం ఝాయినో మయన్తి. **మధురకజాతాతి** ఆలసియజాతా. **ఝాయన్తీతి** చిన్తయన్తి. **పజ్ఝాయన్తీతి**ఆదీని ఉపసగ్గవసేన వడ్ఢితాని. **మూసికం మగ్గయమానోతి** సాయం గోచరత్థాయ సుసిరరుక్ఖతో నిక్ఖన్తం రుక్ఖసాఖాయ మూసికం పరియేసన్తో. సో కిర ఉపసన్తూపసన్తో వియ నిచ్చలోవ తిట్ఠతి, సమ్పత్తకాలే మూసికం సహసా గణ్హాతి. **కోత్థూతి** సిఙ్గాలో, సోణోతిపి వదన్తి. **సన్ధిసమలసఙ్కటీరేతి** సన్ధిమ్హి చ సమలే చ సఙ్కటిరే చ. తత్థ **సన్ధి** నామ ఘరసన్ధి. **సమలో** నామ గూథనిద్ధమనపనాళి. **సఙ్కటిరం** నామ సఙ్కారట్ఠానం. **వహచ్ఛిన్నోతి** కన్తారతో నిక్ఖన్తో ఛిన్నవహో. **సన్ధిసమలసఙ్కటిరేతి** సన్ధిమ్హి వా సమలే వా సఙ్కటిరే వా. సోపి హి బద్ధగత్తో వియ నిచ్చలో ఝాయతి.

నిరయం ఉపపజ్జన్తీతి సచే మారో మనుస్సానం సరీరే అధిముచ్చిత్వా ఏవం కరేయ్య, మనుస్సానం అకుసలం న భవేయ్య, మారస్సేవ భవేయ్య. సరీరే పన అనధిముచ్చిత్వా విసభాగవత్థుం విప్పటిసారారమ్మణం దస్సేతి, తదా కిర సో భిక్ఖూ ఖిప్పం గహేత్వా మచ్ఛే అజ్ఝోత్థరన్తే వియ, జాలం గహేత్వా మచ్ఛే గణ్హన్తే వియ, లేపయట్ఠిం ఓడ్డేత్వా సకుణే బన్ధన్తే వియ, సునఖేహి సద్ధిం అరఞ్ఞే మిగవం చరన్తే వియ, మాతుగామే గహేత్వా ఆపానభూమియం నిసిన్నే వియ, నచ్చన్తే వియ, గాయన్తే వియ, భిక్ఖునీనం రత్తిట్ఠానదివాట్ఠానేసు విసభాగమనుస్సే నిసిన్నే వియ, ఠితే వియ చ కత్వా దస్సేసి. మనుస్సా అరఞ్ఞగతాపి వనగతాపి విహారగతాపి విప్పటిసారారమ్మణం పస్సిత్వా ఆగన్త్వా అఞ్ఞేసం కథేన్తి – "సమణా ఏవరూపం అస్సమణకం అననుచ్ఛవికం కరోన్తి, ఏతేసం దిన్నే కుతో కుసలం, మా ఏతేసం కిఞ్చి అదత్థా"తి. ఏవం తే మనుస్సా దిట్ఠదిట్ఠట్ఠానే సీలవన్తే అక్కోసన్తా అపుఞ్ఞం పసవిత్వా అపాయపూరకా అహేసుం. తేన వుత్తం "నిరయం ఉపపజ్జన్తీ"తి.

౫౦౯. **అన్వావిట్ఠాతి** ఆవట్టితా. **ఫరిత్వా విహరింసూతి** న కేవలం ఫరిత్వా విహరింసు. కకుసన్ధస్స పన భగవతో ఓవాదే ఠత్వా ఇమే చత్తారో బ్రహ్మవిహారే నిబ్బత్తేత్వా ఝానపదట్ఠానం విపస్సనం వడ్ఢేత్వా అరహత్తే పతిట్ఠహింసు.

౫౧౦. **ఆగతిం వా గతిం వాతి** పటిసన్ధివసేన ఆగమనట్ఠానం వా, చుతివసేన గమనట్ఠానం వా న జానామి. **సియా చిత్తస్స అఞ్ఞథత్తన్తి** సోమనస్సవసేన అఞ్ఞథత్తం భవేయ్య. **సగ్గం లోకం ఉపపజ్జన్తీతి** ఇధాపి పురిమనయేనేవ అత్థో వేదితబ్బో. యథా హి పుబ్బే విప్పటిసారకరం ఆరమ్మణం దస్సేతి, ఏవమిధాపి పసాదకరం. సో కిర తదా మనుస్సానం దస్సనట్ఠానే భిక్ఖూ ఆకాసే గచ్ఛన్తే వియ, ఠితే వియ పల్లఙ్కేన నిసిన్నే వియ, ఆకాసే సూచికమ్మం కరోన్తే వియ, పోత్థకం వాచేన్తే వియ, ఆకాసే చీవరం పసారేత్వా కాయం ఉతుం గణ్హాపేన్తే వియ, నవపబ్బజితే ఆకాసేన చరన్తే వియ, తరుణసామణేరే ఆకాసే ఠత్వా పుప్ఫాని ఓచినన్తే వియ కత్వా దస్సేసి. మనుస్సా అరఞ్ఞగతాపి వనగతాపి విహారగతాపి పబ్బజితానం తం పటిపత్తిం దిస్వా ఆగన్త్వా అఞ్ఞేసం కథేన్తి – "భిక్ఖూసు అన్తమసో సామణేరాపి ఏవంమహిద్ధికో మహానుభావా, ఏతేసం దిన్నం మహప్ఫలం నామ హోతి, ఏతేసం దేథ సక్కరోథా"తి. తతో మనుస్సా భిక్ఖుసఙ్ఘం చతూహి పచ్చయేహి సక్కరోన్తా బహుం పుఞ్ఞం కత్వా సగ్గపథపూరకా అహేసుం. తేన వుత్తం "సగ్గం లోకం ఉపపజ్జన్తీ"తి.

౫౧౧. **ఏథ తుమ్హే, భిక్ఖవే, అసుభానుపస్సినో కాయే విహరథాతి** భగవా సకలజమ్బుదీపం ఆహిణ్డన్తో అన్తమసో ద్విన్నమ్పి తిణ్ణమ్పి భిక్ఖూనం వసనట్ఠానం గన్త్వా –

> "అసుభసఞ్ఞాపరిచితేన, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చేతసా బహులం విహరతో మేథునధమ్మసమాపత్తియా చిత్తం పతిలీయతి పతికుటతి పతివత్తతి న సమ్పసారియతి, ఉపేక్ఖా వా పాటికుల్యతా వా సణ్ఠాతి.

ఆహారే పటికూలసఞ్ఞాపరిచితేన, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చేతసా బహులం విహరతో రసతణ్హాయ చిత్తం పతిలీయతి పతికుటతి పతివత్తతి న సమ్పసారియతి, ఉపేక్ఖా వా పాటికుల్యతా వా సణ్ఠాతి.

సబ్బలోకే అనభిరతిసఞ్ఞాపరిచితేన, భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చేతసా బహులం విహరతో లోకచిత్రేసు చిత్తం పతిలీయతి పతికుటతి పతివత్తతి న సమ్పసారియతి, ఉపేక్ఖా వా పాటికుల్యతా వా సణ్ఠాతి.

అనిచ్చసఞ్ఞాపరిచితేన , భిక్ఖవే, భిక్ఖునో చేతసా బహులం విహరతో లాభసక్కారసిలోకే చిత్తం పతిలీయతి పతికుటతి పతివత్తతి న సమ్పసారియతి, ఉపేక్ఖా వా పాటికుల్యతా వా సణ్ఠాతీ"తి (అ॰ ని॰ ౭.౪౯) ఏవం ఆనిసంసం దస్సేత్వా –

ఏథ తుమ్హే, భిక్ఖవే, అసుభానుపస్సీ కాయే విహరథ, ఆహారే పటికూలసఞ్ఞినో సబ్బలోకే అనభిరతిసఞ్ఞినో సబ్బసఙ్ఖారేసు అనిచ్చానుపస్సినోతి. ఇమాని చత్తారి కమ్మట్ఠానాని కథేసి. తేపి భిక్ఖూ ఇమేసు చతూసు కమ్మట్ఠానేసు కమ్మం కరోన్తా విపస్సనం వడ్ఢేత్వా సబ్బాసవే ఖేపేత్వా అరహత్తే పతిట్ఠహింసు, ఇమానిపి చత్తారి కమ్మట్ఠానాని రాగసన్తాని దోసమోహసన్తాని రాగపటిఘాతాని దోసమోహపటిఘాతాని చాతి.

౫౧౦. సక్ఖరం గహేత్వాతి అన్తోముట్ఠియం తిట్ఠనపమాణం పాసాణం గహేత్వా. అయఞ్హి బ్రాహ్మణగహపతికేహి భిక్ఖూ అక్కోసాపేత్వాపి, బ్రాహ్మణగహపతికానం వసేన భిక్ఖుసఙ్ఘస్స లాభసక్కారం ఉప్పాదాపేత్వాపి, ఓతారం అలభన్తో ఇదాని సహత్థా ఉపక్కమితుకామో అఞ్ఞతరస్స కుమారస్స సరీరే అధిముచ్చిత్వా ఏవరూపం పాసాణం అగ్గహేసి. తం సన్ధాయ వుత్తం "సక్ఖరం గహేత్వా"తి.

సీసం వో భిన్దీతి సీసం భిన్ది, మహాచమ్మం ఛిజ్జిత్వా మంసం ద్వేధా అహోసి. సక్ఖరా పనస్స సీసకటాహం అభిన్దిత్వా అట్ఠిం ఆహచ్చేవ నివత్తా. **నాగాపలోకితం అపలోకేసీ**తి పహారసద్దం సుత్వా యథా నామ హత్థినాగో ఇతో వా ఏత్తో వా అపలోకేతుకామో గీవం అపరివత్తేత్వా సకలసరీరేనేవ నివత్తిత్వా అపలోకేతి. ఏవం సకలసరీరేనేవ నివత్తిత్వా అపలోకేసి. యథా హి మహాజనస్స అట్ఠీని కోటియా కోటిం ఆహచ్చ ఠితాని, పచ్చేకబుద్ధానం అఙ్కుసలగ్గాని, న ఏవం బుద్ధానం. బుద్ధానం పన సఙ్ఖలికాని వియ ఏకాబద్ధాని హుత్వా ఠితాని, తస్మా పచ్ఛతో అపలోకనకాలే న సక్కా హోతి గీవం పరివత్తేతుం. యథా పన హత్థినాగో పచ్ఛాభాగం అపలోకేతుకామో సకలసరీరేనేవ పరివత్తతి, ఏవం పరివత్తితబ్బం హోతి. తస్మా భగవా యన్తేన పరివత్తితా సువణ్ణపటిమా వియ సకలసరీరేనేవ నివత్తిత్వా అపలోకేసి , అపలోకేత్వా ఠితో పన, "న వాయం దూసీ మారో మత్తమఞ్ఞాసీ"తి ఆహ. తస్సత్థో, అయం దూసీ మారో పాపం కరోన్తో నేవ పమాణం అఞ్ఞాసి, పమాణాతిక్కన్తమకాసీతి.

సహాపలోకనాయాతి కకుసన్ధస్స భగవతో అపలోకనేనేవ సహ తఙ్ఖణఞ్ఞేవ. **తమ్హా చ ఠానా చవీ**తి తమ్హా చ దేవట్ఠానా చుతో, మహానిరయం ఉపపన్నోతి అత్థో. చవమానో హి న యత్థ కత్థచి ఠితో చవతి, తస్మా వసవత్తిదేవలోకం ఆగన్త్వా చుతో, "సహాపలోకనాయా"తి చ వచనతో న భగవతో అపలోకితత్తా చుతోతి వేదితబ్బో, చుతికాలదస్సనమత్తమేవ హేతం. ఉళారే పన మహాసావకే విరద్ధత్తా కుదారియా పహటం వియస్స ఆయు తత్థేవ ఛిజ్జిత్వా గతన్తి వేదితబ్బం. **తయో నామధేయ్యా హోన్తీ**తి తీణి నామాని హోన్తి. **ఛఫస్సాయతనికో**తి ఛసు ఫస్సాయతనేసు పాటియేక్కాయ వేదనాయ పచ్చయో.

సఙ్కుసమాహతోతి అయసూలేహి సమాహతో. **పచ్చత్తవేదనియోతి** సయమేవ వేదనాజనకో. **సఙ్కునా సఙ్కు హదయే సమాగచ్ఛేయ్యాతి** అయసూలేన సద్ధిం అయసూలం హదయమజ్ఝే సమాగచ్ఛేయ్య. తస్మిం కిర నిరయే ఉపపన్నానం తిగావుతో అత్తభావో హోతి, థేరస్సాపి తాదిసో అహోసి. అథస్స హి నిరయపాలా తాలక్ఖన్ధపమాణాని అయసూలాని ఆదిత్తాని సమ్పజ్జలితాని సజోతిభూతాని సయమేవ గహేత్వా పునప్పునం నివత్తమానా, – "ఇమినా తే ఠానేన చిన్తేత్వా పాపం కత"న్తి పూవదోణియం పూవం కోట్టేన్తో వియ హదయమజ్ఝం కోట్టేత్వా, పణ్ణాస జనా పాదాభిముఖా పణ్ణాస జనా సీసాభిముఖా కోట్టేత్వా గచ్ఛన్తి, ఏవం గచ్ఛన్తా పఞ్చహి వస్ససతేహి ఉభో అన్తే పత్వా పున నివత్తమానా పఞ్చహి వస్ససతేహి హదయమజ్ఝం ఆగచ్ఛన్తి. తం సన్ధాయ ఏవం వుత్తం.

వుట్ఠానిమన్తి విపాకవుట్ఠానవేదనం. సా కిర మహానిరయే వేదనాతో దుక్ఖతరా హోతి, యథా హి సినేహపానసత్తాహతో పరిహారసత్తాహం దుక్ఖతరం, ఏవం మహానిరయదుక్ఖతో ఉస్సదే విపాకవుట్ఠానవేదనా దుక్ఖతరాతి వదన్తి. **సేయ్యథాపి మచ్ఛస్సాతి** పురిససీసస్మిం వట్టం హోతి, సూలేన పహరన్తస్స పహారో ఠానం న లభతి పరిగలతి, మచ్ఛసీసం ఆయతం పుథులం, పహారో ఠానం లభతి , అవిరజ్ఝిత్వా కమ్మకారణా సుకరా హోతి, తస్మా ఏవరూపం సీసం హోతి.

౫౧౩. **విధురం సావకమాసజ్జాతి** విధురం సావకం ఘట్టయిత్వా. **పచ్చత్తవేదనాతి** సయమేవ పాటియేక్కవేదనాజనకా. **ఈదిసో నిరయో ఆసీతి** ఇమస్మిం ఠానే నిరయో దేవదూతసుత్తేన దీపేతబ్బో. **కణ్హ-దుక్ఖం నిగచ్ఛసీతి** కాళక-మార, దుక్ఖం విన్దిస్ససి. **మజ్ఝే సరస్సాతి** మహాసముద్దస్స మజ్ఝే ఉదకం వత్థుం కత్వా నిబ్బత్తవిమానాని కప్పట్ఠితికాని హోన్తి, తేసం వేళురియస్స వియ వణ్ణో హోతి, పబ్బతమత్థకే జలితనళగ్గిక్ఖన్ధో వియ చ నేసం అచ్చియో జోతన్తి, పభస్సరా పభాసమ్పన్నా హోన్తి, తేసు విమానేసు నీలభేదాదివసేన నానత్తవణ్ణా అచ్ఛరా నచ్చన్తి. **యో ఏతమభిజానాతీతి** యో ఏతం విమానవత్థుం జానాతీతి అత్థో. ఏవమేత్థ విమానపేతవత్థుకేనేవ అత్థో వేదితబ్బో. **పాదఙ్గుట్ఠేన కమ్పయీతి** ఇదం పాసాదకమ్పనసుత్తేన దీపేతబ్బం. **యో వేజయన్తం పాసాదన్తి** ఇదం చూళతణ్హాసఙ్ఖయవిముత్తిసుత్తేన దీపేతబ్బం. **సక్కం సో పరిపుచ్ఛతీతి** ఇదమ్పి తేనేవ దీపేతబ్బం. **సుధమ్మాయాభితో సభన్తి** సుధమ్మసభాయ సమీపే, అయం పన బ్రహ్మలోకే సుధమ్మసభావ, న తావతింసభవనే. సుధమ్మసభావిరహితో హి దేవలోకో నామ నత్థి.

బ్రహ్మలోకే పభస్సరన్తి బ్రహ్మలోకే మహామోగ్గల్లానమహాకస్సపాదీహి సావకేహి సద్ధిం తస్స తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా నిసిన్నస్స భగవతో ఓభాసం. ఏకస్మిఞ్హి సమయే భగవా బ్రహ్మలోకే సుధమ్మాయ దేవసభాయ సన్నిపతిత్వా, – "అత్థి ను ఖో కోచి సమణో వా బ్రాహ్మణో వా ఏవంమహిద్ధికో. యో ఇధ ఆగన్తుం సక్కుణేయ్యా"తి చిన్తేన్తస్సేవ బ్రహ్మగణస్స చిత్తమఞ్ఞాయ తత్థ గన్త్వా బ్రహ్మగణస్స మత్థకే నిసిన్నో తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా మహామోగ్గల్లానాదీనం ఆగమనం చిన్తేసి. తేపి గన్త్వా సత్థారం వన్దిత్వా తేజోధాతుం సమాపజ్జిత్వా పచ్చేకం దిసాసు నిసీదింసు, సకలబ్రహ్మలోకో ఏకోభాసో అహోసి. సత్థా చతుసచ్చప్పకాసనం ధమ్మం దేసేసి, దేసనాపరియోసానే అనేకాని బ్రహ్మసహస్సాని మగ్గఫలేసు పతిట్ఠహింసు. తం సన్ధాయిమా గాథా వుత్తా, సో పనాయమత్థో అఞ్ఞతరబ్రహ్మసుత్తేన దీపేతబ్బో.

విమోక్ఖేన అఫస్సయీతి ఝానవిమోక్ఖేన ఫుసి. **వనన్తి** జమ్బుదీపం. **పుబ్బవిదేహానన్తి** పుబ్బవిదేహానఞ్చ దీపం. **యే చ భూమిసయా నరాతి భూమిసయా నరా** నామ అపరగోయానకా చ ఉత్తరకురుకా చ. తేపి సబ్బే ఫుసీతి వుత్తం హోతి. అయం పన అత్థో నన్దోపనన్దదమనేన దీపేతబ్బో. వత్థు విసుద్ధిమగ్గే ఇద్ధికథాయ విత్థారితం. **అపుఞ్ఞం పసవీతి** అపుఞ్ఞం పటిలభి. **ఆసం మా అకాసి భిక్ఖూసూతి** భిక్ఖూ విహేసేమీతి ఏతం ఆసం మా అకాసి. సేసం సబ్బత్థ ఉత్తానమేవాతి.

పపఞ్చసూదనియా మజ్ఝిమనికాయట్ఠకథాయ

మారతజ్జనీయసుత్తవణ్ణనా నిట్ఠితా.

పఞ్చమవగ్గవణ్ణనా నిట్ఠితా.

మూలపణ్ణాసట్ఠకథా నిట్ఠితా.